LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵԼԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

ՇԱԲԱԹ 1 ԱՊՐԻԼ 1932

1 AVRIL 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա և գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1812 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ԿԱՐՃ

Սուրիոյ իրականութեան քաջածանօթ հայրենակից մը կը խնդրէ մեզմէ՝ կարելի եղածին չափ կարճ կապել վիճաբանութիւնները՝ այդ երկրի գործերու մասին։ Մանաւանդ հայ-արաբական յարաբերութեանց առթիւ։

Ընթերցողները պիտի յիշեն որ վերջերս այլանդակ հրատարակութիւններ եղան մանաւորապէս ռամկավար մամուլին մէջ, Սուրիոյ սահմանադիր ժողովի ընտրութեանց առթիւ։

Մենք ստիպուեցանք տասնէն մէկուն պատասխան մը գրել։ Բայց հիմա կը նկատենք որ այդ ալ աւելորդ էր։

Հալէպի ռամկավարները ընտրութեանց առթիւ բռնած են ճիշդ այն դիրքը ինչ որ ընդունուած էր իբրեւ ընդհանուր ուղեգիծ։ Սակայն, իրենց հաւատքներուն եւ յաւակնութեանց սնանկութենէն յետոյ, ժխտեր են իմաստութիւն ծախել։ Ինչպէս կ՚ընեն, ընդհանրապէս, քիչ մը ամէն բանի մէջ։ Կը բաւէ յիշել միայն կամաւորական շարժումը, կամ ծովերէ ծով Հայաստանի ծրագիրը։ Նոյն իսկ փետր. 10ի դէպքերը համոզուելու համար այս տխուր ճշմարտութեան։

Արդ, ազմուկը դադրած է առ այժմ, բայց քաշքշուքներ, գրգռիչ ակնարկներ միշտ ալ կ՚երեւան։ Եւ որովհետեւ չունինք, ոչ Փարիզի, ոչ ալ գոնէ Սուրիոյ մէջ կեդրոնական, տիրական իշխանութիւն մը, օրկան մը որ խոյքի կանչէ մեռասաններորդ ժամու իմաստունները, միշտ ալ անխուսափելի են նորանոր ելոյթներ։

Մենք յիշեցինք մանաւոր պարագայ մը միայն—ընտրութիւնները։

Բայց, «կարճ կապելու» տարբեր ճակատներ ալ չեն պակսիր Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ։ Օրինակ՝ տեղաւորման խնդիրը։

Այստեղ ալ յաճախադէպ են իմաստութիւն ծախելու, «չափուելու» երեւոյթներ։ Դաշնակցականէն աւելի հաւատարիմ, արաբասէր երեւալու միտումներ։ Այն աստիճան որ, արաբական մամուլին մէջ տպաւորութիւն մը գոյացեր է թէ հնչակն ու ռամկավարը բարեկամ են արաբ ժողովուրդին եւ անոր անկախութեան, իսկ Դաշնակցականները՝ թշնամի…

Ուրիշ կերպով կարելի չէ բացատրել արաբական կարգ մը թերթերու յերիւրանքները, որոնք արժէք չունին իրականին մէջ, բայց սիրտ կը պղտորեն։

Թրքքելով այս մէկ-երկու պարագաները, կ՚ուզէինք որ մեր բոլոր գաղութակիցները — առանց կուսակցական խտրութեան — միշտ մը փորձէին կարճ կապելու քաղաքականութիւն վարելու։ Գոնէ Սուրիոյ մասին, ուր ամէն ինչ «ի լինելութեան» է, իսկ մեր դիրքը՝ բացառիկ։

Քանի մը ամիս առաջ, մենք շարք մը խմբագրականներով յուզեցինք այս խնդիրը։ Դրինք մանաւոր ուղեգիծ մը մշակելու պահանջը։

Դժբախտաբար, մինակ մնացինք, մեր մտահոգութիւններով ու առաջարկներով։ Եւ մինչեւ այսօր ալ, առկախ կը մնայ ամէն բան։ Իւրաքանչիւր հոսանք իր հայեցողութեամբ կը վարուի։ Կենսական խնդիրներ ձգուած են բախտին։

Չենք գիտեր, ո՛ր եւ է լուրջ խորհրդակցութիւն կատարուա՞ծ է, օրինակ, փոքրամասնութեանց իրաւունքներու մասին, որ պիտի ձեւակերպուի Սահմանադիր ժողովին մէջ։ Տեղաւորման խնդիրն ալ աւելի շատ օտարներն է որ կը զբաղեցնէ քան մեզ։ Կա՛յ, տակաւին, հանրօգուտ շինութեանց խնդիրը, որ կապ ունի հայ աշխատաւորներու տնտեսական կեանքին հետ։

Այս եւ այս կարգի հիմնական խնդիրներու դիմաց, անարգել կ՚աճի ու կը զարգանայ միայն լրագրական պայքարը։ Մնամէջ, յաճախ վնասակար մարզանքներով։

Եթէ, այն եռանդը որ կը վատնուի խօսքի տակ չմնալու համար, յատկացուէր երկու-երեք հիմնական խնդիրներ լուծելու գլուխ գլխի, կոր սեղանի մը շուրջը, ոչ միայն շատ մը թիւրիմացութիւններ պիտի հարթուէին, այլ եւ հաւաքական ուղեգիծ մը գտած պիտի ըլլայինք։

Հրապարակային վիճաբանութիւնը լաւ բան է, բայց ոչ ամէն բան, Մանաւանդ այս գետնին վրայ։

Սուրիան ոչ Յունաստան է, ոչ ալ Պուլկարիա։ Այդ եւ ուրիշ գաղութներու համար ալ, տարրական պահանջ է հաւաքական ուղեգիծը։ Տասը տարուան փորձառութիւնը այլ եւս ամէն դուռ կը փակէ թարթափումներու առջեւ։

Իսկ Սուրիա-Լիբանանի համար՝ հաւաքական ուղեգիծը գոյութեան խնդիր է։ Հարիւր քսան հազար հաստատուն ժողովուրդի փրկութեան խնդիր։

Այնպէս որ, ամէն մէկս պարտք պիտի սեպենք ո՛ր եւ է ծրագիր կամ աշխատանք դիւրացնելու ճամբան գտնել։ Ոչ թէ քարեր շարել ճամբուն վրայ։

Թող իւրաքանչիւր հոսանք պահէ իր տեսակէտն ու գործելու ազատութիւնը։ Այդ արգելք չէ համակարգութեան գալու եւ կարգ մը խնդիրներու լուծման լծուելու։

Իսկ ճամբան հարթելու լաւագոյն միջոցն է՝ կարելի եղածին չափ կարճ կապել փոխադարձ վարկաբեկումները, թօթափելով կանխակալ կարծիքները։

Ի՞նչ ունինք, վերջապէս, այդ նորագաս երկրին մէջ։ Ազդեցութեան շրջանակնե՞րը պիտի բաժնենք, թէ նախարարութիւնները։

Ներգաղթի ծրագիրն ալ արգելք մը չէ իրերահասկացողութեան։ Սուրիա-Լիբանանի մէջ տեղաւորուած գաղթականութիւնը հաստատուն բնակչութիւն կը համարուի։ Ենթադրելով որ քսան հազար հոգի Հայաստան երթան, դարձեալ կը մնայ հարիւր հազար ժողովուրդ, որուն բախտին տնօրինումը գործ կը պահանջէ, ոչ թէ չոր խօսք։

Ուրեմն, կարելի եղածին չափ կարճ կապելով տեղի-անտեղի վիճաբանութիւնները, որոնք սիրտ կը պաղեցնեն, բայց մէկ լեկան չեն կրնար ճարել, մտածենք ընդհանուր ուղեգծի մը, համախորհուրդ գործակցութեան մասին։

Շատ ուշ ենք մնացեր արդէն։ Հասարակ միութեններ եւ ժէզուիտներ տասը տարուան ընթացքին աւելի շատ գործ կատարած են, քան մենք՝ մեր բոլոր յաւակնութիւններով։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՙՙԱՐՇԱԿ ՋՕՊԱՆԵԱՆ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ,,

Խորագիրն է լուրի մը որ հրատարակուած է Պոլսոյ «Նոր Լոյս» թերթին մէջ։ Գ. Արշակ Չօպանեան՝ ազգային մեծ բանաստեղծ, գեղարուեստագէտ, քննադատ, վիպագիր, հրապարակագիր եւ հռետոր բեմախօս, ու նաեւ կենսագիր մեծ անձնաւորութեանց, քաղաքագէտ-դիւանագէտ, գործիչ, կուսակցական ղեկավար, լեզուագէտ, խմբագիր, եւ Պատուոյ լէգէոնի ասպետ, որ նաեւ «պսակաւորի» տիտղոսը ստացած է «Յառաջ»էն, մասնակցեր է «դիմակաւոր եւ անդիմակ» երեկոյթի մը, զոր տէր եւ տիկին Մ. Յակոբեան, սարքեր են եղեր Փարիզի իրենց բնակարանին մէջ։

«Նոր Լոյս»ի թղթակիցը կը գրէ նաեւ.— Հրաւիրեալներուն մէջ աչքի կը զարնէր մանաւանդ խիստ վայելչօրէն ծպտեալ Գ. Արշակ Չօպանեան։։

«Նոր Լոյս»ի թղթակիցը ով որ է, կեանքին մէջ կ՚երեւի բնաւ չէ տեսած ու ծանչցած Գ. Չօպանեանը, քանի որ «վայելչօրէն ծպտիլ» բառերը քով քովի կը դնէ։

Գ. Չօպանեանը մօտէն ծանչցողներ կը հաւատան թէ հոգիի եւ մարմնի առողջապահութեան մտահոգութիւններով, իր չափահասութեան տարիքէն ի վեր, երբեք դիմակը չէ հանած դէմքէն, այնքա՛ն որ ինքն իսկ, այսօր, հազիւ թէ հեռաւոր եւ աղօտ գոյութեան մը պէս կը յիշէ իր բուն դէմքին գիծերը։

Ատկէց զատ, կը հաւատան նաեւ թէ Չօպանեանը [illegible] դրպարտութեան մը տակ կը ձգէ Գ. Չօպանեանը՝ անոր վերագրելով վայելչութիւն, որուն հետ քէն բռած է կ՚ըսեն, ծնած օրէն ի վեր։ Եւ իր այս վիճակին մէջ, Գ. Չօպանեան, կ՚ըսեն նաեւ, այնքան հանած է ինքզինքին, որ ուրիշէն զանազանելու համար, նոյն իսկ եղունգը չի կտրեր։

Եւ անշուշտ, շատ լաւ կ՚ընէ։

ԽԱՐՏՈՒ

Մահ զօր. Պաւարովի

Անցեալ շաբթու, Փարիզի մէջ, թաղումը կատարուեցաւ ռուս համբաւաւոր զօրավար Պարաթովի։ Հանգուցեալը՝ կարեւոր դեր մը կատարած էր ընդհ. պատերազմին, կովկասեան ճակատին վրայ։ Սարըղամիշի մէջ պարտութեան մատնելով թրքական բանակը եւ ծանր հարուած մը տալով թրքական զօրաբաժնին, որ 1915ին, փորձեր էր Պարսկաստանն ալ մտցնել պատերազմի, Թուրքիոյ կողքին։

Ուրիշներու հետ ինքն ալ ապաստանած էր Փարիզ, ուր կը խմբագրէր ռուս հաշմանդամ զինուորներու յատուկ թերթ մը։

Սուրիոյ ընտրութիւնները

Համայի եւ Դամասկոսի մէջ առաջին կարգի ընտրութիւնները տեղի ունեցան հանդարտութեամբ, առանց միջադէպի։ Քուէարկողներու թիւը աւելցած էր։

Բողոք մը Ռուսիոյ դէմ

Թղթատարական միջազգային ընկերակցութիւնը խորհրդային կառավարութեան ուղղած է բողոք մը, ընդդէմ Ռուսիոյ ճամբով ղրկուած նամակներուն գրաքննութեան։

Վաճառամարտին դէմ

Ապրիլ 16ին եւ 17ին, Պուքրէշի մէջ պիտի գումարուի երկրագործական միջազգային ժողով մը, որուն պիտի մասնակցին Եուկոսլաւիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ պատուիրակները։

Այս ժողովին նպատակն է հաստատել վաճառման յատուկ կազմակերպութիւն մը, պայքարելու համար խորհրդային վաճառամարտին դէմ, երկրագործական արտադրութեանց շուկային վրայ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնախումբը անապատին մէջ

Յանձնախումբին նախագահը սպաննուած

Պաղտատէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ Իրաք — Սուրիա սահմանագլուխի ճշդման համար նշանակուած յանձնախումբին նախագահին գնդապետ Ռէնիէի օդանաւը փոթորիկի բռնուեցաւ։ Կասկած կայ որ օդանաւը ինկած է Բութպայի անապատին մէջ. սակայն օգնութեան փութացող օդանաւերը որեւէ հետք չկրցան նշմարել, օդին աննպաստ պայմաններուն հետեւանքով։

Երկրորդ հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ գնդապետին օդանաւը վար իջնալով ջախջախուած է եւ գնդապետին հետ նաեւ իր երկու ընկերները ֆրանսացի օդանաւորդները՝ սպաննուած են։

Անգլիական զինուորական օդանաւ մը անոնց մարմինները պիտի փոխադրէ Պաղտատ։

Արկածը տեղի ունեցած է Պաղտատէն 320 քիլոմեդր հեռու, այն պահուն, երբ օդանաւը կը մաքառէր աւազի բուռն մրրիկի մը դէմ։

Գնդապետ Ռէնիէ, զուիցերիացի, քանիցս պաշտօններ ստանձներ էր Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ, վերջերս կը գտնուէր Սուրիա, իբր նախագահ Սուրիա — Իրաք սահմանագլուխի ճշդման յանձնախումբին, որ ինչպէս կը յիշուի, անցեալ տարի նշանակուած էր Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ։ Արկածը պատահած է Դամասկոսէն Պաղտատ ճամբուն վրայ։

Իրլանտայի եւ Անգլիոյ յարաբերութիւնները

Իրլանտայի պատասխանը կ՚ուշանայ

Սպասելով որ հաւատարմութեան երդումի եւ տարեկա՛արներու մասին Անգլիոյ ծանուցագրին՝ Իրլանտա տայ իր պատասխանը, անգլիական կառավարութիւնը այժմէն իսկ սկսած է նկատի առնել ներկայ կացութենէն բխելիք կարգ մը բարդութիւններ։

Բազմաթիւ Իրլանտացիներ կան որ կը պաշտօնավարեն անգլիական վարչութեանց մէջ։ Բազմաթիւ Իրլանտացիներ ալ կան բանակին եւ նաւատորմին մէջ, ինչպէս նաեւ շատեր որ հաստատուած են Անգլիա։ Եթէ ուրեմն, երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները վերջնապէս խզուին, այս Իրլանտացիները օտարական պիտի նկատուին։

Իրլանտայի պատասխանը Անգլիոյ ծանուցագրին՝ տակաւին Լոնտոն չէ հասած։ Յայտնի չէ թէ յանձնուա՞ծ է ծանուցագրեր մը, որ Լոնտոնի մէջ, պատասխանը անձամբ պիտի յանձնէ Իրլանտայի Ներկայացուցչին, թէ իրլանտական կառավարութիւնը ուշացուցած է անոր առաքումը՝ անգամ մըն ալ քննելու համար զայն։

Պալքաններու նիւթական դժուարութիւնները

Պուլկարիա

Պուլկարիոյ վարչապետ Գ. Մուշանոֆ, մամուլի ներկայացուցիչներուն տուաւ կարգ մը յայտարարութիւններ, Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին կարգադրութիւններուն մասին։

— Վեց ամսուան ժամանակամիջոցի մը համար բաւ, Պուլկարիա կը ստանայ 50 առ հարիւրի զեղչ մը՝ նախապատերազմեան եւ յետպատերազմեան արտաքին փոխառութիւններու կապուած վճարումներուն վրայ։ Այս զեղչէն կազմուած գումարը պիտի պահ դրուի պուլկար Ազգային Դրամատունը՝ լէվայի հաշուով, եւ Ազգերու Դաշնակցութեան մէկ ներկայացուցիչին արտօնութեամբը՝ պիտի ծառայէ գործելու ելեւմուտքին բացը։

«Պուլկարիա պիտի շարունակէ օգտուիլ Հուվըրի վճարումներու յետաձգման առաւելութիւններէն, միայն, հատուցումներու համար, մինչեւ որ այս հարցը կարգադրուի Լօզանի ժողովին մէջ։

Թոյլով կառավարութեան ելեւմուտքին, Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբը կը գոհանայ խիստ խնայողութիւն յանձնարարելով»։

Վճարումներու վրայ կատարուած զեղչով, ըստ պուլկար վարչապետին, Պուլկարիա ամսական 91 միլիոն լէվա կը խնայէ։

Եուկոսլաւիա

Եուկոսլաւ կառավարութիւնը դարձեալ խիստ սահմանափակումներ հրամանագրեց դրամի առեւտուրի վերաբերեալ։ Եուկոսլաւիայէն արտասահման գացող անձերը չպիտի կրնան 5000 տինարէն աւելի գումար մը տանիլ։ Նախապէս 10 հազարի արտօնութիւն տրուած էր։

Առեւտրականները չպիտի կրնան օտար պահանջատէրերու հանդէպ իրենց պարտքերը ուղղակի վճարել։ Անոնք իրենց դրամները պէտք է յանձնեն ազգային դրամատան, որ այդ գումարները պիտի դնէ պահանջատէրերու տրամադրութեան տակ։ Այս կերպով պիտի ապահովուի ներքին պարտքերու վճարումները։

Ատկէց զատ, Եուկոսլաւիա բնակող բոլոր անձերը, պարտաւոր են մինչեւ ապրիլ 10 ազգային դրամատան յայտնել թէ դրամական արժէք ներկայացնող ի՞նչ հարստութիւն ունին արտասահմանի մէջ եւ որքա՛ն օտար դրամ իրենց մօտ։

Յունաստան

Գ. Վէնիզէլոս մերժեց անգլիացի դրամատիրոջ մը՝ Հէմպրոսի առաջարկը՝ կարեւոր փոխառութեան մը մասին։ Դրամատէրը կ՚առաջարկէր փոխարէն իբր մենաշնորհ իրեն յանձնել Կորնթոսի խաղողին ամբողջ բերքը։

Կառավարութիւնը որոշեց ելմտական ծախքերը իջեցնել 1800 միլիոնի։ Կ՚ըսուի նաեւ թէ արտաքին պարտքերու վճարման յետաձգում պիտի յայտարարուի։

Նախարարաց խորհուրդը լիակատար իրաւունք տուաւ Գ. Վէնիզէլոսի իրագործելու իր ելմտական քաղաքականութիւնը։ Արդ, ընդդի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 4 էջ)

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ

Սպանութիւն մը

… 18 մարտ. (սեփ. թղթ).— Այսօր իսկ հեռուեցայ նամակիս սատացայ ղամարլուի դուլին գիւղէն.—

Արանից տասն օր առաջ, որ ցերեկով կոմունիստներ մտնում են դանիէլ Գասպարեանի տունը եւ մաւզերի մի քանի գնդակով տեղն ու տեղը սպանում են դանիէլին։

Պատճա՞ռը։ Ոչ մի պատճառ չէ կարելի տալ, բացի նրանից որ դանիէլի որդին՝ Արմենակը իբրեւ դաշնակցական սրանից երկու տարիուկէս առաջ աքսորուել է հինգ տարով եւ մինչեւ այժմ էլ բանտարկուած է։

Դանիէլ Գասպարեան 55 տարեկան մարդ էր։ Ողջ իր կեանքում պարապել է միայն հողագործութեամբ եւ այգեգործութեամբ, ընկեր չէր եւ միջակից էլ դէռ մի քիչ ցած կարողութեան տէր մարդ էր։ Իր կեանքում ոչ մի քաղաքական կուսակցութեան չէ պատկանել։

Այժմ, տանուտէր եւ ծարիւրաւոր սպանութեանց մէկը։ Եւ ինչո՞ւ պէտք է գրել դաժան նախորդ փաշանների պատմական յուշերը, քանի որ ներկայումս հայրենիքում բոյն են դրել արիւնարբու գազաններ, որոնք օրը ցերեկով գիւղացիներին իրենց տնում գնդակահարում են կամ աքսորում ամբողջ ընտանիքներով։

Ամբողջ շրջանում կատարեալ սով է։ Ցորեն, ոչխար, բոլորը կողոպտել տարել են։ Գիւղացուն թոյլ չեն տալիս որ ցորեն ցանի, հրամայում են միայն բամբակ ցանել։

Մ. Գ.

Գերմանիոյ նախագահական ընտրութիւնը

Գերմանիոյ հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան երկրորդ քուէարկութիւնը կը մօտենայ եւ Հիթլերը կը շարունակէ իր եռանդագին գործունէութիւնը, մինչ Հինտէնպուրկի կուսակիցները՝ գլխաւորութեամբ վարչապետ Պրիւնինկի, կը պատրաստուին նոր թափով մը հրապարակ նետուելու։

Հիթլեր յայտարարութեան մը մէջ կը յայտնէ թէ հակառակ իր թերթերուն դէմ հանուած արգելքներուն, անոնք պիտի հրատարակուին քառապատիկ քանակով։

Պատերազմական եւ ներքին նախարար զօրավար կրէօնէրի դէրը՝ Հիթլերեաններու դէմ կատարուած խուզարկութեանց մէջ, կը շարունակէ զանազան մեկնութիւններու տեղի տալ։ Հիթլերեանները միշտ կը պնդեն թէ գերմանիոյ ներքին նախարարը լուր ունէր Հիթլէրի տուած հրահանգներէն, մարտ 13ի նախագահական ընտրութեան օրը՝ մարտական խումբերու գործունէութեան մասին։

Դրամատիրոջ մը փախուստը

Պերլինի մէջ, մեծ յուզում պատճառած է գերման մեծ դրամատիրոջ մը եաքօպ Միքայէլի փախուստը։ Այս անձը հսկայ հարստութիւն դիզած էր ունթէնմարքի որդեգրումէն ասդին եւ յաջողեր էր հետզհետէ իր ձեռքն անցընել գերման բոլոր ապահովագրական ընկերութիւնները եւ վերջին 5 տարիներու ընթացքին, գերմանիոյ զանազան կողմերը, մեծ արժէք կալուածներ գներ էր եւ դարձեր էր ամէնէն մեծ կալուածատէրերէն մէկը ու գլուխն անցեր էր 47 շինութեան ընկերութիւններու։

Յակայն սնանկացած ըլլալով, փախուստ տուաւ Հոլանտա։

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄԸ

Նախարարաց խորհուրդին որոշումով, ամառնային ժամը պիտի սկսի Ապրիլ 2-3ի գիշերը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԱԶԳ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԵԱՆՔԸ.— ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ ԵՒ ՆԵՐԳԱՂԹԸ.— ԸՆԴՀ. ԾԱԽՔԸ՝ 180.000 ՏՐԱԽՄԻ.— ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԱՐԿԸ ՀԱՍԱՒ՝ ԿՐՃԱՏՈՒԱԾ ԵՒ ԱՌՀԱՇԻՒ.— ՔՕՔԻՆԻՈՅ ՈՐԲԵՐՈՒՆ ԳԼԽՈՒՆ ՍԱՐՔՈՒԱԾ ԽԱՂԸ.— ՆԱՄԱԿՆԵՐ՝ Ա. ԿԱՐԱՒԱՆԷՆ.— ԼՈՒՐԵՐ՝ Բ. ԿԱՐԱՒԱՆԷՆ.— Հ. Կ. ԽԱՉԻ «ԴՊՐՈՑԻ ՕՐ»Ը.— ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ.— ՀԵԼԼԷՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ։

Գրած էի Աթէնքի Ազգ. Կեդր. Վարչութեան հրաժարականի մասին։ «Յառաջ»ի ընթերցողները գիտեն նաեւ, որ նոր վարչութեան մը կազմութիւնը յանձնուած էր առաջնորդին։

Արդ, մինչեւ Թուականս, (մարտ 26) ո՛չ միայն նոր վարչութիւն չէ կազմուած, այլ կազմուելու յոյսեր ալ չկան։ Այնպէս որ, ազգային ընդհանուր կեանքը կազմալուծուած է վերէն վար, առաջնորդարանէն մինչեւ յետին արուարձանի թաղային մարմինները։ Երկու թաղական հոս՝ եօթի փոխարէն, երեք հոգաբարձու անդին՝ կրկին եօթի փոխարէն։ Վերջապէս՝ կատարեալ քաոս։ Եթէ կան մխիթարական իրականութիւններ, անոնք ալ դպրոցներն են, որոնց մէջ գործող կրթական մշակները, հակառակ նիւթական անտանելի եւ դժոխային պայմաններու, կը տանին գործը մեծ համբերութեամբ եւ անձնուիրութեամբ։

Սպասուած «Մեսիան» վերջապէս հասաւ, թէեւ կրճատուած եւ կասհաշիւ։ Այո՛, Բարեգործականի կողմէ դպրոցներու յատկացուած վարկին Ա. եռամսեան եկաւ։ Մինչեւ Թուականս՝ դպրոցները տակաւին չեն ստացած իրենց բաժինը, թէեւ ղրկուած գումարը ութ օրէ ի վեր է որ Աթէնքի մասնաժողովին (Տիկնանց) ձեռքը կը գտնուի։ Է՛հ, քանի մը օրուան ապայութիւն ալ Աթէնքի կեդրոնին կը վայլէ անշուշտ, Փարիզի կամ Գահիրէի կեդրոններուն եօթ ամսուան ապայութեան փոխարէն։

× Քանի որ կը խօսինք Բարեգործականի մասին, ըսենք թէ այս կազմակերպութիւնը ներգաղթի Ա. կարաւանին մեկնումին առթիւ, իր խնամքին տակ գտնուած [illegible] անհրաժեշտութիւններու համար ծախսած է ընդամէնը՝ 180 հազար տրախմի, որ անգլիականին իր ժամանակուան գնով կ'ընէ մօտաւորապէս 600 անգլիական ոսկի։ Այս ընդհանուր ծախքէն միայն 100 անգլիականը մօտաւորապէս կը պատկանի իր լիազօր պատուիրակին՝ Գ. Օ. Թաղէոսեանի ծախքերուն, (անունդ, պանդոկ, երթեւեկ եւն.)։ Սոսկ աղբիւրէ մը կը տեղեկանամ թէ պատուիրակը՝ իր այս ծախքին փոխարէն Բարեգործականին ապահոված է աւելի քան 180 նոր անդամներ, Աթէնքի շրջանէն։

× Ինչպէս գրած էի, Գ. կարաւանը պիտի մեկնի Սելանիկէն, ուր կը գտնուի արդէն Արալանով կոչուած սինլքորը, որ կէս առ կէս կը հետեւի իրեն տրուած հրահանգներուն եւ ներգաղթ խաղալու առեւ փորձեր կ'ընէ նաեւ «Դաշնակցութիւնը քանդելու»։ Խե՜ղճ ապաշխարած լակոտ։ Արդէն պատրաստ են երրորդ կարաւանին ցանկերը։ Այս կարաւանին մեկնումի Թուականը առ այժմ ապրիլ 10ը ցոյց կը տրուի։ Կ'ըսուի թէ Դ. կարաւանն ալ պիտի մեկնի Մակեդոնիոյ շրջանէն, որուն մաս պիտի կազմեն Աթէնքէն քանի մը ընտանիքներ եւս։

Մինչ այս մինչ այն, նոր խաղ մըն ալ խաղցուեցաւ Քօքինիոյ Թշուառ որբերուն գլխուն։ Շահվէրտեան այս տղաքը ամէն կարգի ծայրայեղութեան մղելէ ետք, անցեալներս ցանկ մը հանեց, 96 որբերու մեկնումը ուրող, դուրս ձգելով 24է աւելի «չհերոսացողները»։ «Բանից դուրս եկաւ» սակայն, որ հրատարակուած ցանկը «կատարեալ չէ եղեր», «թիւրիմացութիւն է» եղեր, եւ այլն, եւ ուրեմն ծանօթ ցանկը «չեղեալ նկատուելով պիտի հրատարակուի նորը»։ Ե՞րբ, ո՛չ ոք գիտէ։ Խեղճ տղա՛ք, չէք բաւեր Թուրքին բրածը, հիմայ ալ հայանուն չինովնիկներ կը շահագործեն ձեր Թշուառութիւնը, ձեզ զոհ դարձնելով իրենց ներքին աղտոտ խաղերուն։ Ահա թէ ո՛ւր հասցուեցան են մեր որբերը։ Տեսնենք Բարեգործականի կեդրոնը գոնէ բարեկամական բողոք մը պիտի ցիամարձակի՞ ընել, քաղաքացի Շահվէրտեանին։

Բարեգործականի ա՛ս կեդրոնը մանաւանդ, որուն «խրատացած էր» քաղաքացի Շահվէրտեան կարեւոր մաս մը տանիլ այս որբերէն, ըստ՝ իրենց, Բարեգործականի կեդրոնական մարմնի դիկտատին։ Սպասենք, ի հարկէ օր մը այս հրաշքն ալ տեղի կ'ունենայ։

Մասնաւոր հաճոյքով պիտի արձանագրեմ ժէօթը այն քանի մը երիտասարդներուն, որոնք հայրենադարձութենէ մղուած՝ ուզեր էին Հայաստան երթալ, եւ արձանագրուելու համար ներկայացած Շահվէրտեանին։ Այս վերջինը կ'առաջարկէ որ մէկ մէկ հրաժարական ստորագրեն, հայհոյելով ազգային որբութիւններու, երէկի իրենց հաւատալիքներուն եւ այլն։

Այս արի երիտասարդները, սակայն, լաւ դաս մը տալով «տավարիշ»ին, կը մեկնին խորհրդային դեսպանատունէն։

× Հիմա արդէն սկսած են սոսկ լուրեր եւ նամակներ գալ առաջին կարաւանով մեկնողներէն։ Զանց առնելով անունները ու վայրերը, կրնամ յայտնել որ մեծ մասամբ անյուսալ են։ Ձեռքիս տակ ունիմ վեցէն-եօթը նամակներ, որոնց մէջ կը յայտնեն իրենց դժգոհութիւնները։ Մէկը կը գրէ՝ «Հոս՝ մեր Այտընէն աւելի լաւ եւ հանգիստ ենք»։ Ուրիշ մը՝ տարիներ առաջ մեռած եղբօրը համար կը գրէ Աթէնքի իր բարեկամին. «Գնա՛, եղբայրս տես եւ ըսէ՛ որ կ'ուզեմ հոտը հաշտուիլ, չի՛ բաւեր 15 տարուան քէնը»։ Մեռելներուն հետ հաշտութիւն։ Շատ հասկնալի է։

Կատաղի հոկտեմբերիկ մը կը գրէ. «Բոլորովին անօթի մնացեր ենք ու համար՝ լաւ է հոս, բայց դուք որ գործ ունիք, առայժմ կրնաք մնալ հոդ»։

[illegible] խառնուայր եւ նման։ Մէկ բան իրողութիւն է, որ «Ցուցատառներ եկած գաղթականներէն դժգոհ են մնացեր» Երեւանի իշխանաւորները, ըստ իրենց թերթերու լուրերուն։ Աւելցնենք նաեւ, որ բոլորովին արգիլուած է արդէն թղթակցիլ արտասահմանի հետ։ Այս ալ նոր իրողութիւն է, կրկին հոնկէ եկած նամակի մը համաձայն։

Իսկ Բ. կարաւանով մեկնողներէն քանի մը նամակներ միայն եկան, Պաթումէն։ «Հիմա լաւ ենք, յետոյ կը գրենք»։ Զմռնուած արձանագրել որ Ա. կարաւանով մեկնողներէն գրուած են բոլոր ոսկեղէններն ու մետաքսեղէնները՝ իբրեւ... պէրճանք անշուշտ։ «Ձեզ հարկաւոր չեն սրանք»։ Կարճ եւ կտրուկ՝ խե՛ղճ գաղթականներ։

× Այս օրերս Աթէնքի Հայ Գ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը լծուած է եռանդագին եւ գովելի գործունէութեան մը, կարելի եղածին չափ շուտ հասնելու համար իր դպրոցներու կարիքներուն։ Լեյն եւ Մէջիկ կը գործեն նաեւ մասնաճիւղերը, իրենց կարելիով հասնելով անկարին եւ հիւանդին, աղքատին եւ զրկուածին։ Հինգով, տասով եւ քիչով, այո՛, բայց՝ բոլորանուէր սիրտով։

Ըսի որ Շրջ. Վարչութիւնը սկսած է նոր Թափով գործի։ Ապացոյց՝ իր կողմէ յայտարարուած «Դպրոցի Օր»ը, որուն առաջին ցանկը հրատարակուեցաւ արդէն «Նոր Օր»ի մէջ։

Մասնաւոր յանձնախումբեր, կազմուած օրիորդներէ, տիկիններէ եւ պարոններէ, կը դիմեն ամէն Հայու, խնդրելով իր լուման «Դպրոցի օր»ուան համար։ Ու պէտք է ըսել որ առհասարակ ամէնքը կը մասնակցին, հակառակ տնտեսական ահաւոր տագնապին եւ անխախտ անգործութեան։ Մանաւանդ միշտ աւելի խոնարհները, միշտ՝ աւելի չունեւորները։

Քանի մը օրինակներ.— Աթէնքի հրապարակին ծանօթ՝ մըլիոնատէր Մարգար Օհանեան «Դպրոցի օր»ուան կը մասնակցի, միայն՝ քսան տրախմիով, իսկ անդին, իր գործին հետաւոր մէկ մանրանկարն իսկ չունեցող՝ ձեռներէց եւ ուշիմ հայ երիտասարդ մը՝ Արամ Փիլաֆեան, երկու հարիւր տրախմիով։ Ուրիշ մը՝ Տիկ. Թօքանեան, որ քանի մը զաւակներ ունի, կը մասնակցի 40 տրախմիով..

× Վերջերս գեղեցիկ շրջան մը կը բոլորէ Աթէնքի մարզական կեանքը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերը կը գործեն ամէնուրեք։ Սքանչելի շարժում մը [illegible]։ Ֆիքսի «Տայկարիկ»ն ու Լիփազմայի «Նաւասարդ»ը, հպարտութիւն պատճառող նուաճումներ կ'արձանագրեն, իրենց աշխի գործող խաղարկութեամբ։

Երկու օր առաջ քաղաքս հասաւ Սելանիկի Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Առաջքս» խումբը, որ պիտի ունենայ երկու մրցումներ։ Մէկը՝ «Միքրասիաթիքի» յաւագոյն խումբին հետ, միւսը՝ «Տայկարիկ»ի հետ։ Եթէ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Շրջ. Վարչութիւնը զօրաւոր ձեռքերու մէջ գտնուի, կարելի է հաստատել մարզական լայն կեանք եւ շարժում։

× Մեծ շուքով տօնուեցաւ Հելլէն անկախութեան տարեդարձը (Մարտ 25)։ Ամէն տարիներէ աւելի գինուորներ կը մասնակցէին պաշտօնական հանդիսութեանց։ Շարժման մէջ դրուած էին նոր եւ մեծ Թանքեր, բոլորովին նոր եւ նորագոյն ծանր հրետանիներ։ Աւելցած էր նաեւ օդանաւային վարժարանի ուսանողներու բանակը՝ այս տարի։ Այս բոլորը կ'ապացուցանեն թէ իսկապէս... զինաթափութիւն տեղի կ'ունենայ Ժընեւի մէջ... ճառերով եւ մասամբ նորին։

Տեղի ունեցաւ նաեւ բացումը անծանօթ զինուորի շիրիմին՝ Սինտագմայի հրապարակին վրայ, պալատին պարտէզին մէջ։ Մանաւանդ պատին մէջ քանդակուած արձան մըն է զինուորի, պառկած վիճակով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

Դպրոցասէր Տիկնանց Միութիւնը հայ կնոջական կորովի եւ յարատեւութեան գեղեցիկ մէկ ապացոյցը կը կազմէ։ Առանց հասոյթի հաստատուն եւ ապահով միջոցներ ունենալու, լոկ ժողովրդական բոլոր խաւերու օժանդակութեամբ, այդ Միութիւնը ահաւասիկ յիսնեակ մը տարիներ ապ[illegible] Թական վառարան մը։

Առանց պատճառի չէ անշուշտ, եթէ հանրային համակրանքը Դպրոցասէրի շուրջը՝ լայնցած է իբրեւ ջերմիկ, խրախուսիչ մթնոլորտ մը։ Համայնք մը իր վստահութիւնը չի սակարկեր երբեք, երբ գործիչները իրենց անշահախնդիր եւ խելացի գործունէութեան ապացոյցը կուտան։ Դպրոցասէր Տիկնանց Միութիւնը գիտցած է միշտ այդ հաւատքը ներշնչել իր շուրջը, իր դպրոցին շուրջը։

Յիսուն տարուան գործունէութիւն մը, ինքնին գովելի, պատուաբեր շրջան մըն է նպաստաւոր պայմաններու մէջ անգամ։ Բայց հայ իրականութեան մէջ, այս յիսուն տարուան ալեծուփ շրջանին, զոր մեր համայնքը ապրեցաւ, կարենալ յիսնեակ մը բոլորել օգտակար աշխատանքով,— աւելի քան արժէք մը, արժանիք մը կը կազմէ։

Դպրոցասէր վարժարանի կրթական շունչը երբեմն կը թափանցէր մինչեւ հայ գաւառի խորերը։ Անոր սանուհիները եղած են յաճախ առաջին դաստիարակները այն մանկապարտէզներուն, որոնք ութսունական, իննսունական Թուականներուն, զարթօնքի այդ օրերուն կը բացուէին գաւառի անկիւններ։

Ու Դպրոցասէրն ալ կրեց հակազդեցութիւնը բոլոր այն քաջի ու չար հովերուն, խռովքներուն, որոնք վերիվայր շրջեր էին հայ իրականութիւնը։ Եղեգին նման կը ճկէր ան, բայց չէր կոտրեր բնաւ. եթէ ինք անգամ կ'իյնար, տասը անգամ կը բարձրանար։

Վեր կը բարձրանար իր մոխիրներէն, ինչպէս փիւնիկ, միշտ ուշադիր օրուան պահանջներուն, յաճախ զոհելով իր հիմնական մտահոգութիւնները աւելի անյետաձգելի կարիքներու առջեւ։

Այդպէս է որ տեսած եւ ճանչցած եմ այդ քայր հաստատութիւնը։

Տեսած եմ զայն պատերազմի շրջանին, Գում Գափուի, Կէտիկ Փաշայի իր ինքնամփոփ, լուռ յարկերուն տակ, ուր գաւառի արհաւիրքէն ճողոպրած սանուհիներ, իրենց արցունքը ծածկելով կը շարունակէին աշխատիլ ու պատրաստուէին լուսագոյն օրերու։ Տագնապի այդ շրջանին անգամ, կասկածի, անստուգութեան մղձաւանջով պարուրուած, Դպրոցասէրը միջոցը կը գտնէր, ի գին ինքնազրկումներու, բայց այլեւայլ ձեռնարկներով իր գոյութիւնը քարշ տալու։

Ու ափսոսանք եղաւ Դպրոցասէրը իր լայնը եղած, ամէն ոք սկսած էր շունչ առնել, Շիշլիի, Գաղըքէօյի իր ապահով յարկերուն տակ, երբ ան ստիպուած էր դռները լայն բանալ որբուհիներու հեղեղին առջեւ։

Պարագաները ստիպեցին որ ան ալ Թափառականի ցուպը ձեռք առնէ, նման այն ժողովուրդին որուն հետ լծորդուած է իր ճակատագիրը, Պոլիէն՝ Սելանիկ, Սելանիկէն՝ Մարսիլիա ու վերջի վերջոյ Փարիզ...։

Պիտի ըսէք, գլորող քար մը որ մամուռ չի բռներ։ Ես պիտի ըսեմ, ընդհակառակն, ձիւնագունտ մը՝ որ Թաւալելով կը մեծնայ, կ'ամբանայ, իր շուրջը կը ստեղծէ նոր ծանօթութիւններ, Թարմ համակրանքներ։

×

Կ'իմանամ որ Դպրոցասէր Տիկնանց միութիւնը իր դպրոցի յիսնամեակին առթիւ մտադիր է ընդլայնել իր գործունէութեան դաշտը, Ֆրանսայի հայաշատ կեդրոններուն մէջ հիմնել մանկապարտէզներ։

Ահաւասիկ այժմէական գաղափար մը, աւելի ճիշդ գաղափար մը որ կը քալէ, ինքզինքը կը պարտադրէ միտքերու։

Քանի մը տարի է որ Ֆրանսայի հայ գաղութի կրթական կազմակերպութիւնը դրուած է օրակարգի վրայ։ «Յառաջ» նախաձեռնարկ եղաւ այդ հարցին շուրջ հետաքրքրութիւն արթնցնելու եւ նոյնիսկ առաջարկելու շօշափելի լուծումներ։ Պէտք եղաւ ցնցել որոշ շրջանակներ, որպէսզի գէթ արթննան ու շարժին մասամբ անոնք, որ ուժ ունին գործնական քայլեր առնելու։

Ծանօթ են այս ուղղութեամբ Բարեգործականի բացած դասընթացքները, Փարիզի հայաշատ արուարձաններուն մէջ։ Փափաքելի պիտի ըլլար անշուշտ որ Բարեգործականը զեկոյցով մը պարզէր թէ ի՛նչ արդիւնք տուած են մինչեւ հիմա իր ջանքերը, քանի՛ մանուկներ հետեւած են դասերու եւ ի՛նչ ծրագիր հետապնդուած է այդ դասերու պահուն։

Ահաւասիկ հրապարակ կ'իջնէ Դպրոցասէր Տիկնանց Միութիւնը, ու [illegible] հանջին։ Անիկա լաւ ըմբռնած ըլլալ կը Թուի Թէ՝ տուեալ պայմաններու մէջ ի՛նչ բան հնարաւոր է ընել կրկին տեսակէտով։

Մենք ինքնախաբէութիւնը չունինք կարծելու Թէ ֆրանսահայ գաղութին մէջ կրթական լայն, սիստեմատիկ գործունէութեան մը հնարաւորութիւնը կայ։ Ոչ երկրին օրէնքները եւ ոչ ալ հայ գաղութի ցրուած վիճակը չեն Թոյլատրեր ատիկա։ Բայց նուազագոյնը, առաւելագոյնը, յարմարագոյնը զոր տրուած է ընել մեզ, ատիկա գէթ հիմնարկութիւնն է մանկապարտէզներու, յարմար վայրերու մէջ։

Ուրախ ենք որ Դպրոցասէր Տիկնանց միութիւնը մտած է այդ շաւիղին մէջ։

Պէտք է յուսալ որ անիկա իր քայլերուն մէջ պիտի գտնէ միահամուռ աջակցութիւն. որովհետեւ Տիկնանց նախաձեռնութեամբ հարցը չի լուծուիր, որքան ատեն որ իւրաքանչիւր համայնք նիւթապէս զօրավիգ չպիտի հանդիսանայ Թափուած ջանքերուն։

Ոչ մէկ մարմին Թերեւս այնքան փորձառու չէ կրթական պահանջներու առջեւ, որքան Դպրոցասէրը յիսուն տարի կանգուն պահող միութիւն մը։

Տիկնանց Միութիւնը իր մանկապարտէզներով պիտի լրացնէ իր մայր վարժարանին գործը, աշխատանքի դաշտ մը պիտի բանայ իր սանուհիներուն առջեւ ու նոյն ազդանուէր դերը պիտի խաղայ մեր ներկայ պայմաններուն մէջ, ինչպէս որ խաղաց երբեմն Թրքահայ գաւառին համար։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԾԻԾԱՂ

Երկու Թուրք գիւղացիներէն մէկը միւսին կը հարցնէ.

— Ի՞նչու կուլաս, իպիշ, ծե՞ծ կերար։

— Մի՛ հարցներ, մէմիշ։

— Ի՞նչ եղաւ, չըսե՞ս։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ։ Գիւղին իմամը քիչ առաջ սրճարանին մէջ հարցուց Թէ իսլամը քանի՞ հաւատալիք ունի։ Տուած պատասխանիս չհաւնելով, երկու ապտակ իջեցուց։

— Ըամնակ, չկրցա՞ր ըսել Թէ իսլամը հինգ հաւատալիք ունի։

— Ի՞նչ կ'ըսես դուն ալ. ես տասը ըսի եւ նորէն գոհ չմնաց։

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԶԷՖԻ ՄԱՍԻՆ

Դ.

Որքան յաջող անցաւ Սերգէյ Ալեքսանդրովիչի ահաբեկումը, նոյնքան ձախողեցաւ Վլատիմիր Ալեքսանդրովիչի դէմ ծրագրուած մահափորձը։ Մարտական Կազմակերպութիւնն իր գլխաւոր ուժերը կեդրոնացնելով Պետերբուրգ, կ'որոշէ մարտ 14ին, մեծ դուքս Վլատիմիրի հետ միասին, սպաննել նաեւ ներքին գործերու նախարար Բուլիգինը, փոխ-նախարար Դուրնովօն եւ Պետերբուրգի զինուորական նահանգապետ Տրէպովը։ Այս ծրագիրը չի յաջողիր, որովհետեւ, մահափորձէն երեք օր առաջ, մայրաքաղաքի ահաբեկիչներու անմիջական ղեկավար Շւէյցերը զոհ կ'երթայ ռումբի պատահական պայթումին։

Այս ծանր կորուստէն յետոյ, մնալով առանց ղեկավարի, ահաբեկիչները կ'որոշեն սպասել Ազէֆի վերադարձին։ Ազէֆը կ'ուշանայ, իսկ մարտ 29-30ին, ոստիկանութիւնը կը յաջողի ձերբակալել բոլոր ահաբեկիչները, բացի մէկէն։ Անկասկած, այս ձերբակալութիւնները հետեւանք էին մատնութեան։

Այս անգամ, մատնիչը Ազէֆը չէր։ Ինչպէս տեսանք, այդ շրջանին, ան ամէն միջոց կը փորձէր ապահովելու Մարտական Կազմակերպութեան գոյութիւնը։ Մայրաքաղաքի մատնութեան հեղինակը Նիկոլայ Տատարովն էր։

Տատարով յեղափոխական գործունէութիւն ունեցած, քանի մը անգամ ձերբակալուած ու, ապա, 1901ին Սիպերիա աքսորուած, Տատարով վերջ ի վերջոյ կը նետուի ոստիկանութեան գիրկը՝ դառնալով գաղտնի գործակալ։ Հօրը հիւանդութեան պատրուակին տակ, ոստիկանութիւնը կը Թոյլատրէ Սիպերիայէն վերադառնալ Պետերբուրգ, ուր կը հասնի 1905 փետրուարի վերջերը։ Դրկարայ ընդունելութիւն կը գտնէ իր նախկին ընկերներուն կողմէ, որոնք լուրեր կուտան մայրաքաղաքին մէջ համախմբուած ահաբեկիչներու մասին։ Անոնց մէկուն բնակավայրն իմանալով, կը յայտնէ ոստիկանութեան որու հետապնդման շնորհիւ կը դիւրանայ նաեւ [illegible] Տատարովի մատնիչ ըլլալը կը մնայ գաղտնի եւ, շատ չանցած, ան կը դառնայ սոց. յեղափոխականներու կուսակցութեան կեդր. կոմիտէին անդամ։

Մայրաքաղաքի ձերբակալութիւնները ծանր հարուած հասցուցին Մարտական Կազմակերպութեան, զրկելով վերջինը անձնուէր ու փորձառու ահաբեկիչներու մեծագոյն մասէն։ Կուսակցութեան մէջ ալ Մարտական Կազմակերպութիւնը կը կորսնցնէ իր առաջնակարգ դերը։

Ռուս-ճափոնական պատերազմը վերջացաւ Ռուսաստանի պարտութեամբ։ Երկրի ներսը ծայր տուին ժողովրդական շարժումներ։ Յեղափոխական կուսակցութիւններն իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնէին այդ ուղղութեամբ եւ կ'աշխատէին զանգուածները կազմակերպել ու կազմակերպուած արշաւներով դիմումներ ընել կառավարութեան։ Պայթեցաւ ռուսական առաջին յեղափոխութիւնը։ Ահաբեկումը երկրորդական էր այլեւս։

Ազէֆը կուսակցութեան մէջ ուժեղ պայքար կը մղէ զանգուածային շարժումներու դէմ եւ ամէն կերպ կ'աշխատի Կեդր. Կոմիտէն համոզել ահաբեկումներու անհրաժեշտութեան մասին։ Բանաւոր պայքարի հետ մէկտեղ, ոստիկանութեան կը մատնէ Կեդր. Կոմիտէի այն անդամները, որոնք դէմ էին իր տեսակէտներուն եւ կը վերադառնային Ռուսաստան՝ զանգուածային կազմակերպութիւններ ստեղծելու համար։ Կուսակցութիւնը վերջնապէս չի հրաժարիր ահաբեկումէն, որոշելով Մարտ. Կազմակերպութիւնը պահել միշտ պատրաստ՝ զէնքի տակ։ Ազէֆ կ'երթայ Ռուսաստան, վերակազմելու Մարտ. Կազմակերպութիւնը։

Իրենց անելիքները որոշելու նպատակով, Նիժնի-Նովգորոտի մէջ Մարտ. Կազմակերպութեան անդամներու ժողով մը կը նշանակուի։ Ազէֆ այդ մասին ոստիկանութեան բան չի յայտներ։ Բայց երթալով այնտեղ հին յեղափոխական Եակիմովայի հետ միասին, կը նկատէ որ ոստիկանական գաղտնի գործակալներ կը հետապնդեն զիրենք։ Ազէֆը կը զգայ որ մատնուած են։ Փորձանքէն ազատ մնալու համար, կը շտապէ ժողովի մասին յայտնել Գաղտնի Բաժանմունքին, սակայն նախօրօք ապահովելով իր մարտականները ձերբակալուելու վտանգէն. ոստիկանութեան կը յանձնէ միայն Եակիմովան, որ առանց ատոր [illegible] մատնուած էր ուրիշի մը կողմէ։

Այլեւս Ազէֆի համար պարզ է որ Գաղտնի Բաժանմունքը, բացի իրմէ, ուրիշ գաղտնի գործակալ ալ ունի էսէրական կուսակցութեան մէջ։ Մանաւանդ, երբ կ'իմանայ որ ոստիկանութեան յայտնի է, թէ ի՛նչ դեր ունի Մարտ. Կազմակերպութեան մէջ։ Գաղտնի Բաժանմունքին մէջ Ազէֆի վիճակը [illegible] կը ծանրանայ, երբ կը փոխուին [illegible] հիմնարկութեան վարիչները։ Լօպուխինին կը յաջորդէ Րաչկովսկի, [illegible] Թէ աւելի փորձառու ու խորամանկ ոստիկան էր եւ Թէ՝ յեղափոխական սահմանափակային տիպար մը։ Ազէֆը կ'անցնի անոր իշխանութեան տակ։ Երկրորդ լրտեսի գոյութիւն Ազէֆին հանգիստ չի տար [illegible] նոր տիրոջ վստահութիւնը շահելու համար, կը մատնէ Սամբիւրովի յեղափոխութեան տարիկը [illegible] կովկասեան, որոնք, սակայն կը [illegible] ջողին ճողոպրիլ։ Առնէ դառ[illegible] ֆը կը շրջի զանազան քաղաքներ ոստիկանութեան մատնելով [illegible] մը զինապահեստներ, ռումբի արհեստանոցներ ու ընկերներ։ Ազէֆի Թռչակին վրայ կ'աւելցնի [illegible] հարիւր րուբլի...

Միայն Տատարովը չէ, որ իր մերկացումներով կը սպառնայ Ազէֆին։ 1905 սեպտ. 8ին, ոստիկանական պաշտօնեայ Մէնշչիկով [illegible] մակով մը կը յայտնէ սոց. յեղափոխականներու մայրաքաղաքի [illegible] միտէին՝ Ազէֆի եւ Տատարովի լրտես ըլլալու մասին։ Այս լուրը մեծ իրարանցում կը պատճառէ կուսակցութեան ղեկավար շրջանակներուն մէջ։ Սակայն, ոչ ոք մտքէն կ'անցնի կասկածիլ Ազէֆին։ Այս մասին մտածելն իսկ կը [illegible] մարեն վիրաւորական։ Իսկ միւս Տատարովի դէմ, քննութիւն կը [illegible] տարին եւ կը հաստատեն [illegible] Կ'որոշեն առայժմ [illegible] ձգել, մինչեւ որ փաստեր [illegible] նան ձեռքի տակ։ Այս որոշումը [illegible] ծապէս կը վրդովէ Ազէֆը, որ [illegible] կապէս կը պնդէ Տատարովը [illegible] րեկման ենթարկելու անհրաժեշտութեան վրայ։

Վերջինը կը փորձէ արդարանալ մատնանշելով, թէ մատնիչը ոչ ինք է, այլ Ազէֆը։ Ի հարկէ, [illegible] հաւատացող չըլլար, եւ վերջ ի վերջոյ, 1906 ապրիլ 4ին, Տատարով կը սպաննուի ահաբեկիչ Նազարովի դաշոյնի հարուածով։ Ազէֆն ազատ շունչ կը քաշէ։

1905ի կէսերուն, յեղափոխական շարժումը երթալով կը ծաւալի [illegible] Հոկտեմբեր 17ին ցարը կը հրատարակէ իր պատմական հռչակագիրը, որով ժողովուրդին որոշ ազատութիւններ կը շնորհէ։ Յեղափոխութեան վերջնական յաղթանակը [illegible] ւանական գտնելով, Ազէֆը [illegible] ջովին կ'անցնի յեղափոխութեան կողմը եւ կը խզէ կապերը ոստիկանութեան հետ։ Այդ քայլով, Ազէֆ կը դաւաճանէ Գաղտնի Բաժանմունքին։ Սակայն, յեղափոխութեան յաղթանակը պիտի վտանգէ Ազէֆը ուրիշ տեսակէտով մը. [illegible] թանկող յեղափոխականները [illegible] բանալով Գաղտնի Բաժանմունքի դիւանին, անխուսափելիօրէն [illegible] ւան պիտի հանէին Ազէֆի [illegible] ճանութիւնը։ Այն ժամանակ, [illegible] ֆի համար մահն անխուսափելի [illegible] Այդ վտանգէն ազատելու համար Ազէֆը կը ջանայ Գաղտնի Բաժանմունքը օդը հանելու [illegible] եւ կ'որոճայ անոր վրայ։

Բայց գալիք դէպքերը կը [illegible] խեն Ազէֆի ընթացքը։ 1905ի [illegible] ջերը կը սկսի յեղափոխութեան [illegible] դատութիւնը։ Կառավարութիւնը [illegible] աստիճանաբար կացութեան [illegible] կը դառնայ եւ գլուխ կը բարձ[illegible] ցնեն սեւհարիւրականները։ [illegible] կուն մը, երկու սեւհարիւրականներ դանակով կը յարձակին Ազէֆի վրայ։ Ազէֆը կը սարսափի, [illegible] դրելով, թէ այդ յարձակումը կազմակերպուած է ոստիկանութեան կողմէ։ Կառավարական վրէժէն [illegible] փելու համար, քանի մը ամսուան [illegible] դադարէ յետոյ, Ազէֆը կը վերա[illegible] տեղեկագիրներ ղրկել ոստիկանութեան։ Թէեւ բոլոր նամակները [illegible]

…տեան անպատասխանի, բայց ոստիկանութիւնը վարպետօրէն կ'օգտագործէ Ազէֆի հաղորդած տեղեկութիւնները։ Մոց. յեղափոխականներու բոլոր ձեռնարկները այդ շրջանին կը մատնուին անյաջողութեան։ Ոստիկանութիւնը, նախապէս լաւ տեղեկացած ըլլալով Ազէֆէն, ուժգնօրէն կը պահպանէ կամուրջները, Գաղտնի Բաժանմունքը, ելեկտրակայանը, հեռախօսային եւ այլ գծերը, որոնք պիտի հանուէին յեղափոխականներու կողմէ։

Որքան անյաջողութեան կը մատնուի յեղափոխական շարժումը Ռուսաստանի մէջ, այնքան համարձակ ու անխնայ կը դառնայ կառավարութիւնը։ Իսկ Ազէֆի մատնութիւնները երթալով հրէշային ձեւեր կ'առնեն։

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱ

Gazette de Lausanne-ի մարտ 12ի թիւին մէջ, Մօրիս Միւրէ կը գրէ այս խորագրին տակ.

«Թուրքիա կ'ընդօրինակէ Եւրոպան եւ անոր սխալներն անգամ։ Այս վերջին, ան կ'անցընէ շատ ծանր տնտեսական տագնապ մը եւ չի տեսնուիր թէ որո՞նք են իր մասնագէտները որոնք պիտի կարենային դարմանել։ Մասնաւորապէս ծանր է ելմտական դրութիւնը։ Թուրքիոյ առեւտրական հաշուեկշիռը բացասական եղաւ 1926ին, 27ին, 28ին եւ 29ին։ Բարձրացաւ 1930ին, բայց արագ յարդի կրակ մը եղաւ։ 1931ի տագնապը շատ ծանր եկաւ Թուրքիոյ, իսկ 1932ի համար, նախահաշիւները բաւական գէշ են։ Մինչ 1931ի ելմտական հասոյթները կը գնահատուէին 222 միլիոն թրքական ոսկի, ընթացիկ տարուան համար եղած են 186 միլիոնի։ 1932ի համար ուրեմն, անցեալ տարուան վրայ կը նախատեսուի 20 առ 100ի հասոյթներու նուազում մը։

Նիւթական կացութիւնը բարւոքելու համար, հետեւելով Եւրոպայի օրինակին, Թուրքերը վստահեցան 1931ի նոյեմբերէն ի վեր՝ չափաւորի դրութեան կիրարկման վրայ, բայց այս հերոսական դարմանը աւելի վնաս տուաւ քան թէ բարիք։ Չափաւորի կիրարկումը կը պահանջէ համաշխարհային փոխանակութիւններու եւ մաքսային քաղաքականութեան խոր ծանօթութիւն, նորօրէն հետեւիլ օրուան սկզբունքներուն եւ վարչագիտութեանց եւ անոնց յաջողութեան կիրարկել փոխադարձ միջոցներ, երբեք տեղը չէ բնաւ տեւական իրականութիւններու վրայ հիմնուած առեւտրական քաղաքականութեան մը բացակայութեան։ Այս տեւական իրականութիւններն են որ մանաւանդ կը պակսին նոր Թուրքիոյ։ Ան յանկարծ ինքզինքը ազատեց իր աւանդութիւնէն։ Նորութիւններ կը մտցնէ բոլոր մարզերուն վրայ, կը կարկատէ. աւելի, բարի կամեցողութեամբ քան թէ յառաջատեսութեամբ, փորձեր կը կատարէ։ Զարմանալի չէ որ ելմտական եւ տնտեսական անկայուն վիճակ մը խառնուի քաղաքական եւ ընկերային ակնածութիւններու, որուն օրինակը կուտայ։

Չափաւորի կիրարկումը կը արգելէ նաեւ նուազեցնել անոր մաքսային հասոյթները եւ ստանձնել մեծ քաղաքներու առեւտրական խառնակութիւնը։ Պոլսոյ եւ Իզմիրի յարաբերական բարգաւաճումը, վերադարձուած է գործառութեանց ընդհանուր գումարին վրայ դրուած տուրքի նուազումով։ Թրքական դրամը, տակաւին երէկ, անկէց էր որ կը քաղէր իր գլխաւոր հասոյթը։ Պէտք է ուրեմն դարմանել եւ քանի որ չեն ուզեր նոյեմբերին սկսած չափաւորի քաղաքականութենէն հրաժարիլ, ստիպուած են դիմելու արտաքին փոխառութեան։ Բայց փոխ առնելու համար, պէտք է երկուք ըլլալ եւ Թուրք կառավարութեան ներկայացուցիչը որուն պաշտօն յանձնուած էր դրամ գտնել, մէկ քանի ամիսներէ ի վեր շատ մեծ դժուարութեանց կը բախի։

Սարաճօղլու Շիւքրի պէյ անցեալ տարուան վերջերը, ճամբորդած էր Մ. Նահանգները։ Չէր անգիտանար թէ Հիւսիսի Ամերիկացիները տագնապի մէջ են, բայց կ'անգիտանար թէ, վերջին ժամանակներս, անոնց ձեռք ձգած աղխատուր փորձառութիւնը՝ մանաւանդ իրենց գերման բարեկամներուն հետ, շատ աւելի խոհեմ դարձուցած էր զանոնք։ Սարաճօղլու Շիւքրի Ամերիկա մը գտաւ որ միանգամայն չոր ու ցամաքած էր,

Յաջողած էր փոխառութեան մը խոստումն առնել, ծխախոտի մենաշնորհին փոխարէն։ Բայց այն ատեն, Թուրք պատուիրակը յաւակնութիւնն ունեցաւ 350 միլիոն տոլար գումարի փոխառութիւն մը պահանջելու։ Ամերիկացի դրամատէրները տարափահար ետ փախան եւ գնո կը վազեն։ Սարաճ Օղլու ձեռնունայն վերադարձաւ Էնկիւրի։

Եւ ահա, քէմալական Թուրքիան, սրտի խոր ցաւով, կը վերադառնայ դէպի Եւրոպա։ Ան զրկուած էր այլեւս փոխառութիւն ընելէ ցամաքային մեծ պետութիւններէն, որոնք յետոյ իրենց պահանջատէրի իրաւունքէն կ'օգտուին. նուաստացուցիչ եւ ծանր պայմաններ պարտադրելու համար։ Ամերիկեան մերժումը՝ Թուրքիան կը ստիպէ կրկին դիմելու Ֆրանսայի, որքան ալ նեղութիւն զգայ ատոր համար։

Ֆրանսական կառավարութիւնը շատ քննադատուեցաւ մամուլի եւ կարգ մը երեսփոխաններու կողմէ, թէ փոխ դրամ տուած է պետութեանց, որոնք Ֆրանսայի բարեկամ չեն։ Նաեւ վերջերս, Երեսփ. Ժողովը քուէարկեց Չեխոսլովաքիա փոխառութիւնը։ Բայց հասարակութեան մէջ բողոքներ սկսեր էին բարձրանալ։ Եւ յետոյ, Չեխոսլովաքիան՝ Թուրքիա չէ։ Չեխոսլովաքիա Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ՝ ֆրանսական քաղաքականութեան ամէնէն անձնուէր երկիրն է։ Ֆրանսա փոխ տալով Չեխոսլովաքիոյ, դաշնութեան միութեան իր քաղաքականութեան է որ կը նպաստէ։ Թուրքիա դժուարութիւն պիտի կրէ Ֆրանսան համոզելու թէ այդ դրամը որ փոխ պիտի տայ Մուսթաֆա Քէմալի, չպիտի գործածուի իրեն դէմ։

Ասիոյ մէջ՝ բոլշեւիկներու սկոտին վրայ՝ Կազին շատ ուժեղ քայլեր կը նետէ։ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ, վերջերս նշանակելի այցելութիւններ տուաւ Ռուսիոյ եւ շրջակայ երկիրներուն։ Երուսաղէմի խորհրդաժողովին մէջ, ամբողջ աշխարհի մահմէտականները մեղադրեցին Թուրքիան թէ նոյն հակակրօնական քաղաքականութիւնը կը վարէ, ինչ որ Ռուսերը։ Այս բոլորը չի դիւրացներ Կազիին գործը՝ փոխառութեան քաղաքականութիւն մը կիրարկելու Ֆրանսայի կամ Անգլիոյ մէջ։

Խ. Ս. Հ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ռուսիոյ զինուորական ուժերը

Նորվեկիական թերթ մը խորհրդային բանակին մասին կուտայ հետեւեալ տեղեկութիւնները, զոր կը յայտնէ թէ քաղած է լաւատեղեակ աղբիւրէ։

Խաղաղութեան շրջանին մէջ, խորհրդային բանակի թիւն է մէկ միլիոն 478 հազար. իսկ ընդհանուր զօրակոչի պահուն կրնայ բարձրանալ 3 միլիոն 600 հազարի։

Սպառազինման տեսակէտով, կարմիր բանակը նշանակելի յառաջդիմութիւններ ունեցած է։ Զօրագունդ մը ունի 2887 հրացան, 55 գնդացիր-հրացան, 34 թեթեւ գնդացիր, 6 փոքր եւ 6 դաշտային թնդանօթ։

Նորվեկիական թերթը մասնաւորապէս ուշադրութիւն կը դարձնէ Ռուսիա ներածուած ռազմական նիւթեղէնին վրայ։ Երկու տարիէ ի վեր մանաւանդ, Անգլիայէն գնած են հարիւր քսան հրասայլեր, իսկ Իտալիայէն մօտ երեք հարիւր։ Իտալիա, ատկէց զատ, Ռուսիոյ ծախած է 90 միլիոն լիրի արժէքով հարիւրի չափ ջրասուզականներ եւ շարժիչ մեքենաներ։ Հոլանտա եւ Չեխոսլովաքիա նոյնպէս, օդանաւեր ծախած են։

Օդանաւային գործարանները ամսական կրնան արտադրել մօտ 100 օդանաւեր։ 1932ի համար նախատեսուած ծրագրին համաձայն, պիտի շինուին 80 ռմբաձիգ մեծ օդանաւեր, 120 խուզարկու, 342 հալածման յատուկ, 80 դպրոցական մարզանքներու յատուկ օդանաւեր, ինչպէս նաեւ 112 օդանաւեր, հրետանիին ընկերակցելու համար, եւն.։ Իսկ 440ի չափ ալ ջրասուանակներ։ Ռուսիա ստացած է նաեւ շինել ռմբաձիգ հսկայ օդանաւ մը, որ պիտի՝ կարենայ փոխադրել եօթը թոնօ պայթուցիկ։

Ռուսիոյ օդանաւային ուժը ներկայիս բազմացած է 2000 կտորէ։

Հնգամեայ ծրագիրը 1935ի համար նախատեսած է 5 հազար օդանաւ, բաժնուած 62 գունդերու։

Ընտանիքին յոյսը

Խորհրդային երկրէն ճամբորդութենէ մը վերադարձող Ֆրանսացի մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Ռուսիոյ բնակարանային, ընտանեկան եւ ընկերային պայմաններուն մասին։

— Գաւ մը ենթադրեցէք թէ Ռուս էք, Խ. Միութեան քաղաքացի. գիւղը կը բնակիք եւ որոշեցիք քաղաք երթալ։ Եթէ կը մտածէք ձեր ուզածին պէս սենեակ մը գտնել, պէտք է հրաժարիք ձեր մտադրութենէն։ Քաղաքներուն մէջ, այլեւս տեղ չկայ։ Մեծ տուներուն մէջ՝ ուր աղտեղութեան ուժգին հոտ մը կը ծփայ, պիտի բնակիք փոքր սենեակ մը։

Պէտք է սպասել որ կառավարութիւնը բաւական թուով արդիական շէնքեր շինել տայ։ Այն ատեն միայն, բնակարաններու օրէնքը պիտի գործադրուի, եւ ամէն մարդ պիտի վայելէ այնքան խորանարդ մեթր օդ, որ իրեն տրուած է։

«Յաճախ այր ու կին կ'աշխատին, իւրաքանչիւրը տուանձին տեղ մը։ Տակաւին կը պատահի որ, ճաշելու համար՝ իրարու հանդիպին նոյն խոհանոց-գործարանին մէջ։ Այդ միջոցին, տղաքը դպրոցն են, կամ մանկատունը։ Իրիկունը ամէն մարդ տունն է։ Ծնողները իրենց գիտցած ճամբով կը քալեն։ Յաճախ, իրարու հետ շատ սիրով են. եթէ ո՛չ, կ'ամուսնալուծուին։

Այնքան դիւրին է։ Մէկուն կամ միւսին կողմէ խնդրագիր մը եւ ամբողջ գործը կատարուած է։

Բայց ատոր համար պէտք չէ կարծել թէ ընտանեկան կապերը այդքան շուտ կը քակուին։ Վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան թէ ամուսնալուծման օրէնքը նախ ճշմարիտ տագնապ մը առաջ բերած էր թէեւ, բայց բաժանումները հիմա աւելի բազմաթիւ չեն, քան ուրիշ երկիրներու մէջ։

Սակայն վիճակագրութիւնները հաշուի չեն առներ ազատ միութիւնները, որոնք ոչ մէկ պաշտօնական արձանագրութեան մէջ մտած են եւ յաճախադէպ են։

Իրականութիւնն այն է որ, ընտանիքը դիմագրաւ է ընկերային նոր կեանքի ձեւերուն. սակայն կարելի է հարցնել թէ ան ի՞նչ է տեսականօրէն, համաձայն խորհրդային օրինագրքին։

Քանի որ տղոց կրթութիւնը ամբողջովին պէտք է ընկերվարական դառնայ, քանի որ կեանքի ընթացիկ պէտքերն ալ այնպէս են հանրային խոհանոցներու, բաղնիքներու եւլն. հաստատութեամբ, քանի որ ամուսինները գիրար կապող ոչինչ ունին, իրարու վրայ ո՛չ մէկ իրաւունք, իրենց զաւակներն իսկ իրենց չեն պատկանիր։

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Երիտասարդ մը եւս...

ՄԱՐՍԷՅԼ, 27 մարտ.— Այս շաբթու հողին յանձնեցինք մեր ընկեր Թորոս Ոսկանեանը, 23 տարեկան։ Երկար ժամանակէ ի վեր կը տառապէր թոքախտէ։ Բնիկ Կարնեցի էր, պզտիկ հասակէն կրած Թուրքին սարսափները։ Տարագրութեան ընթացքին իր ծնողքին հետ քշուած էր մինչեւ արաբական անապատները, զարհուրելի բարբարոսութիւններ տեսնելով։ Վրէժը բոյն դրած էր սրտին մէջ եւ յաճախ սկսայ կը կծրտէր։

Եռանդուն Դաշնակցական էր եւ կը հաւատար հայ ժողովուրդի յաղթանակին, բայց աւա՜ղ, չտեսաւ անոր իրականացումը։

Հանգի՛ստ ոսկորներուդ, դժբախտ ընկեր։

Ա. Վանոյեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ՄԱՄՈՒԼ

Երթեւեկի հրահանգին առթիւ

«Հայրենիք» խմբագրականի մը մէջ ծեծուած խորհրդածութիւնները կ'ընէ Թուրքիոյ երթեւեկի նոր հրահանգին առթիւ (16 մարտ).

Որոշակի, երթեւեկի նոր օրէնքը փաստօրէն Ազգային Կառավարութեան Վարչութեան հայերուն կամ քմահաճոյքին կը ձգէ Թուրքիա վերադառնալ ուզողներուն արտօնութեան տալու խնդիրը։ Այնպէս որ, արտասահմանէն Թուրքիա վերադառնալ ուզող հայ մը, համաձայն նոր օրէնքի ձեւակերպուած կամ երեւութական թղթառութեան, կրնայ նոյնքան դիւրութեամբ արգիլուիլ Թուրքիա երթալէ, որքան արգիլուած էր աւելի առաջ բացառիկ օրէնքներով։

Ճիշդ երթեւեկի նոր օրէնքը ոչինչ կ'ընէ Հայերէ յափշտակուած գոյքերու եւ կալուածներու վերադարձի մասին։ Եթէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը իրապէս փոխած ըլլար իր վերաբերմունքը դէպի Թուրքիոյ Հայերը, ինչպէս որ կը հաւատացնէ՝ «Վաքթ», այն ատեն ի՛նչ բանաւոր պատճառ կայ, որ Հայերու այսպէս կոչուած «լքեալ» գոյքերը չվերադարձուին իրենց տէրերուն։

Դատելով Թուրք թերթերու հրատարակութիւններէն՝ երթեւեկի նոր օրէնքը շատ քիչ բան կը փոխէ Թուրքիա կամ արտասահման ապրող թրքահպատակ Հայերու կացութեան մէջ եւ ոչ ալ կը վկայէ Թուրք կառավարութեան քաղաքականութեան իրական փոփոխութիւնը դէպի Հայերը։ Կը թուի թէ այս նոր օրէնքով Էնկիւրի նոր ճիգ մը կ'ընէ արտասահմանի աչքին փոշի փչելու, կ'ուզէ ցոյց տալ թէ ինք որեւէ խտրութիւն չի դներ այլեւս իր հպատակներուն միջեւ եւ թէ իր դիրքը այնքան զօրացած է այժմ, որ պէտք չունի այլեւս կառավարելու երկիրը բացառիկ օրէնքներով։

Ասիկա անհրաժեշտ է՝ մէկ կողմէն՝ Թուրքիոյ ֆինանսական ինկած վարկը բարձրացնելու, իսկ միւս կողմէ՝ Հայերու հակաթուրք պրոպագանդը դժուարացնելու օտար երկիրներու մէջ. մասամբ ալ Հայերու մէջ պառակտում յառաջ բերելու համար հանդէպ Թուրքիոյ։»

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

Ազազ

Ընթերցող մը կը գրէ.—

Հալէպէն դէպի հիւսիս 47 քիլոմեթր հեռու կը գտնուի, Թրքական սահմանէն ալ 18 քիլոմեթր հեռու է։ Հոս հաստատուած են մօտ 330 ընտանիքներ, բոլորն ալ քէրփիճով (հողէ խոշոր աղիւսներով) շինուած տուներու մէջ։ Ժողովուրդը ամբողջութեամբ Քիլիսցի է։ Այս գիւղաքաղաքին հայութիւնը 1922ին կը բաղկանար 35 տունէ. 1924ին Ֆրանսացի հարիւրապետ Nolari պարտադրած է հայ գաղթականները որ ակամայ հողի եւ տունի տէր ըլլան։ Հողը գրեթէ ձրի բաժնած է ինք։ Ժողովուրդը հանգիստ է եւ աշխատասէր։ Մեծ մասով խանութպան եւ հողագործ են, բայց նախանձելի վիճակ չունին։ Կը պահեն Ս. Թագաւոր անուն եկեղեցի մը եւ Սահակեան Ազգ. վարժարանը 280 աշակերտ—աշակերտուհիներով, երեք դասատուներէ կազմուած։ Հոգեւոր հովիւն է Սահակ քահանայ Պալեան, նախկին ուսուցիչ եւ երաժշտագէտ։

Դպրոցին նախկին սաները որոնք այժմ խանութի, գործի տէր, խոստմնալից երիտասարդներ են, կը խորհին հաստատել գիշերային դասընթացք մը։

Այս տարի սաստիկ ձիւն ձմեռ մը եղաւ, մեծ վնաս պատճառելով խաշնարածներուն։

Մինչ հայ կարմրուկներ

Պէյրութի նոր Մարաշի Հայկական թաղին մէջ, ժանտարմները ձերբակալած են 14 հայեր որոնք հաւաքուած էին Հօկի ժողով մը։ Ներկաներու թիւը 40 է եղեր։ Ձերբակալուածներու մէջ կը գտնուին յայտնի համայնավար Զաւէն Տէտուքեան եւ ուրիշ հայ համայնավարներ։

Ձերբակալեալները յանձնուած են դատարանի։

Հայ շօֆէօրները Աթէնքի մէջ

կատարուած վիճակագրութեան մը համաձայն, միայն Աթէնքի մէջ 334 հայ շէօֆէօրներ կան։ Ռուս շօֆէօրներու թիւն է 342։

Այս թիւերը, կ'ըսէ «Էլէֆթէրօն Վիմա» ցոյց կուտան թէ Յունաստան ի՛նչպէս հնարաւորութիւն կուտայ հայ եւ ռուս դժբախտ գաղթականներուն, որպէս զի պարկեշտ աշխատանքով, իրենց եւ իրենց ընտանիքներուն ապրուստը ճարեն։

Լիբանանի մարդահամարը

Լիբանանի մարդահամարի վերին յանձնախումբը գումարուեցաւ Մարտ 16ին, նախագահութեամբ Ներքին նախարար Մուսա պէյ Նամմուրի։

Ժողովը երկար խորհրդակցութիւններէ վերջ հետեւեալ որոշումները տուաւ.

Ա.— Մարդահամարը ճիշդ ժամանակին կանոնաւոր կերպով տեղի ունեցաւ։

Բ.— Լիբանանի Հանրապետութեան հպատակները, ներկայ թէ բացակայ կը հաշուուին 824,429 հոգի, ասոնցմէ զատ գաղթական Լիբանանցիներու ընդհանուր թիւն է 241,617 հոգի, օտարներ 22,305 հոգի։

Գ.— Մարդահամարի յանկացուած օրէն վերջ, ծառայութեամբ կամ թիւրիմացութեամբ չարձանագրուողներուն դիմումները ընդունուեցան եւ անոնք իբրեւ Լիբանանցիներ արձանագրուեցան։

Դ.— Մարդահամարի տեղեկագիրներուն ընթերցումն ու պատրաստութիւնը ընդհանուր թիւին տեղի ունեցան ճշգրտօրէն։

Ե.— Յանձնախումբը յետ այսու պիտի սկսի տալ Լիբանանցիութեան ինքնութեան թուղթերը։

Զ.— Մարտ 31ին պիտի գումարուի յանձնախումբի ներկայ կազմով։

Մարդահամարի արդիւնքը ցոյց կուտայ որ Լիբանանի ժողովուրդը ներկայիս 275 հազար հոգի աւելցած է տասը տարուան վրայ. իսկ գաղթականները 110 հազար հոգի աւելի են։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Ա. ՄԱՍ

XIII

Աղէկ մը կը խմէր։ Ուրիշ մը ձայնը աւելի բացաւ. «Ծ՛ռա... խմա՛ծ եղա տղեկը։ Զայներ՝ «վազէ՛», ձէ՛, տաղին... չէ՛, չղպա» — «Է՛ս էաէջ կերէք...» — «Հարամ կ'ուտեր, չի՛ծ խաղար» — «Պարը վար ձգէ, ...» — «Կ'ըսիմ Փարամին հա՛...» — «Գնա բաէ, խամաղ խաղաա...»։

Ու կարծես ուրիշ «խամաղ խաղա» մը լուր բերաւ. Սուրէնին թէ՝ դեղձին մարմարեայ ծանկը ինկաւ ու հոն ծնաւ, իսկ տղոցմէն մէկուն ակնարկը [illegible] երկու ծառէն օրհներու մէջտեղ...

Կասկած մը եւ նախանձ մը ծնաւ Սուրէնի մէջ։ Պարզ էր որ... Ու պարզ հաճոյ մը ծաղրեց՝ վազելով, կենալով ու աչքը իջեցնելով տղուն դէմքին։ Ձիւ մը ելաւ։ Վերը, ու շրջագծուած մը իր գրկած թիկնոց ու ձիգ մարմինը անդին տարաւ։ Վրայ հասաւ Գ. Սրամը։ Եղելութիւնը չբացատրուեցաւ անշուշտ։ Սուրէն եւս չկրցաւ ինքնիրեն բացատրել թէ՝ Սաթղիկ հասկցա՞ծ էր խնդրին էութիւնը։ «Գայլէ նորէն վխտանա՛յ», մտածեց, «ես այս անհարկի ու թերեւս անիրաւ պաշտպանութեան համար»։ Ու ախրեցաւ, անդրադառնալով, որ Սաթղիկ կրնայ ցաւիլ իր վրայ՝ եթէ կարծէ որ փողոցային տղու ասպետական կռիւ մըն էր իր ըրածը։

Այդ ու նման պահերու էր որ Սուրէն կը զգար, թէ իր այլեւս հասած տղու էութիւնը կը փոքրանայ ու կը ծանկանայ անոր քով։ Ինք, որ համբաւը կը վայելէր իր ուսուցիչներուն ու շուրջիններուն, ինքն իր մէջ առեղծուած էր տաւանձին հրահանգիչ մը՝ յանձին Սաթղիկի։ Անոր անունը չէր արտասանել, գրեթէ։ Ու իրեն այնպէս կը թուէր թէ՝ այդ բառը, իր բերնին մէջ, կրնար անպայման ծաղկիլ ներքին տաք ու բաբախեցնող յուզում մը։ Ու կը շարժէր հիմա այնպէս, ինչպէս ան պիտի ուզէր տեսնել զինքը՝ ի՛ր կարծիքով։ Երբեմն, ինքնիրեղէն կ'ըմբոստանար, սակայն, ինքզինքը գտնելով թելադրանքի ու հրահանգի ենթակայ։

Բայց, անոր պատկերը, խաւիչ քթթուքը սեւ ու երկար թարթիչներուն, լուռ ու խորունկ նայուածքը, բարձրաղէկ հասակն ու ալեքիկ գնացքը՝ կուգային արծարծել իր մէջ՝ իր այդ պաշտամունքը։ Եւ, իր ամէն մէկ քայլին կը փորձէր հաշիւը տալ ինքնիրեն.— «Եթէ գիտնար, պիտի ուզէ՞ր որ ընէի, արդեօք»։

Այսուհանդերձ, իրեն ծանր կուգար ճանչնալ թէ՝ կ'ընէ, գուցէ, բաներ, որոնք իրեն յատուկ չեն, ու կ'ընէ պարզապէս անոր հաճոյքի երեւալու համար...

Ու կը վրդովուէր ինքն իր դէմ...

Մայիսն ու յունիսը անցան այսպէս ներքին խռովքով ու անձուկ յուզման մը մէջ։ Սուրէն կը զգար, որ երբեմն իր խաղաղ ու անդորր էութիւնը հիմա փոխուած է հիմնովին ու գեղեցիկ զինքը գրաւած են տարօրէն փոթորկումներ մը ալիքներու։

Այս բոլորը, անշուշտ, չէին փոխած իր ու Սաթղիկի ներքին յարաբերութիւնները։ Այսինքն, լուռ էր ինք ու լուռ էր ան։ Կը յաճախէին վարժարան եւ երկուքն ալ երջանիկ էին իրենց փոխադարձ ներկայութեամբ։ Սուրէն չէր կրնար բացատրել, սակայն, թէ՝ ի՛նչ կը պատահէ անկէ։ Գիտէր, միայն, որ հզօ՛ր պահանջը ունէր անոր ներկայութեան։ Երբեմն կը խօսէր ինքնիրեն, անոր հետ, կամ կ'որոշէր հանդիպիլ անոր՝ դպրոցը կամ դուրսը եւ խօսիլ։

Ո՛չ այնպէս, ինչպէս տանը մէջ։ Անոնք... Բայց, ո՛չ այնպէս, ինչպէս տանը պարտէզէն՝ անոնց պատուհանէն։ Եւ սակայն, իր այդ նախատեսութիւնն իսկ սարսուռ կուտար իրեն։ Բոլո՛ր բառերը կը սառէին բերնին մէջ, ու անէծքանքները կ'անհետանային յանկարծ՝ արեւին տեսքէն մթագնող պղպջակ սառցերուն նման...։

Ու պատրանքներ կուգային եւ կ'անհետանային, երազանքի վերջացող ու բաղձանք մտապատկերներով։ Ռեւոլ, իր սա... ջնջե կը պտրտէր վաղը, որ պիտի գար իր գեղեցիկ կամ տխուր, բայց գեղեցիկ հեռակայ անակնկալներով։ Իր ծննդավայր Պոլիս, նոր միջավայր մը, ու նոր կեանք մը։ Նոր դժուարութիւններ։ Իսկ ան պիտի մնար հոս. պիտի բողբոջէր, պիտի ծաղկէ՞ր պարզուն ու յուռթի, ծածկուած եւ բղձուն ակնարկներու տակ...

Ու տեսիլներ կուգային աչքին։ Զա՛ր տեսիլներ, դժկոծ երեւոյթով, որոնք ծանր, հեգձուցիչ բաներ կ'ըսէին իր հոգիին, ինչպէս ձմեռուան սառնկաշուտիչ գիշերներու քամին, որ զարհուրանքի ձայներ կը հանէր, իրենց կոտրած պատուհաններէն ներս սուլելով ու ճրագին աձո՛ն լոյսը ծածկելով։

Իր պատանի հոգին կ'ալեկոծէր անոր լոյսովն ու տեսքովը, ինչպէս արեւածաղիկը՝ արեւէն, ու կը ձգտէր, միանգամայն։ Մարդիկ չար էին ու անոր շուրջ նայուածքներ կային՝ ագահ ու ընկլուզող։

Նկատեր էր որ Նազարին հետաքրքրութիւնը եւս հետզհետէ աւելի աճեր էր։ Կը պատահէր, նոյնիսկ, որ աշակերտներէն ոմանք պատրուակով մը կը կանչէին Սաթղիկը իրենց քով ու կը խօսէին իր հետ։ Ան կը նայէր գլուխը վար. մազին հիւսկերէն մէկուն ծայրը ափին մէջ, եւ կամ խաղալով իր շրջազգեստին գօտիին հետ, իր երկար ու սեւ թարթիչները կը բացխփէր, նայուածքը ուղղելով գետին, եղնիկի մը նման, որ ցուրտ առու մը կը ծնի, ու քիչ յետոյ նո՜ր կը զգայ ճառագայթին ջերմութիւնը...

Օր մը, յունիսի վերջաւորութեան, օրապահ էր ինք։ Մ Նազեր էր դասարանը ու նստեր՝ կը գրագէր դասով. Ռանածայն մը առաւ։ Եկէն ռանածայն չի տատապելներ մէջ։ Թեթեւ ու էգ տղաքու հպանցիկ ու արագ սահանքը յիշեցնող ռանածայն մը։ Գլուխը բարձրացուց ու սպասեց ակնապիշ։

Սիրտը երբ տագնապի մը այցելութիւնը ընդունելիք ըլլայ, բնազդօրէն կը զգայ, ինչպէս ձին՝ հեռաւոր փոթորիկը, կամ ոչխարները՝ շարժը, որ իրենց տակի հողը պիտի շարժէ քիչ յետոյ... Սրահին մէջ խո՛ր լռութիւն կը տիրէր։ Իրմէ զատ ոչ ոք կար։ Նախազգացումը ոտքի կանգնեցուց զինքը։ Քայլերը մօտեցան։ Սանդուղներէն վերելքը վերջացաւ, ու արագ ձայնէ մէկը։ Սուրէն սենեակին դուռն էր, արդէն։

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

մաղիրներու յարաճուն ուժեղացման առջեւ, Գ. Վէնիզէլոս որոշեց հրաւիրել ընդդիմադիր պետերը՝ մասնակցելու ազգային դահլիճի մը կազմին։ Իրականութիւնն այն է որ՝ առանց ընդդիմադիրներու գործակցութեան, կառավարութիւնը չափազանց ծանր կացութեան մատնուած պիտի ըլլայ։ Կը մնայ գիտնալ թէ եթէ ընդդիմադիրները ընդունին գործակցիլ, Գ. Վէնիզէլոս պիտի պահէ՝ վարչապետութիւնը։ Հաւանական կը թուի որ ազգային դահլիճի մը կազմութեան պարագային, Գ. Վէնիզէլոս գոհանայ երկրորդական դերով մը, ձեռքի տակէ ուժ տալու համար կառավարութեան քաղաքականութեան։

Զոյգերու խորհրդակցութեան առաջ

Թարտիէօ—Մաքտոնըլտ տեսակցութիւնը

Ֆրանսայի վարչապետը Գ. Թարտիէօ այցելութիւնն ընդունեց Փարիզի անգլ. դեսպանին, տեսակցելու համար այն հարցերուն մասին, որոնք պիտի քննուին Անգլիոյ վարչապետին հետ իր հանդիպման ընթացքին։

Երկու վարչապետներուն հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ կիրակի օր, Լոնտոնի մէջ եւ գլխաւորաբար պիտի քննուին Դանուբեան Դաշնակցութեան եւ հատուցումներու հարցերը։

Փարիզի քաղաքական շրջանակները կը յուսան թէ երկու վարչապետները դժուարութեան չպիտի հանդիպին՝ համաձայնելու համար Դանուբեան հարցին շուրջ, եւ առանց այս երկուքին տեսակցութեան ու համաձայնութեան, անկարելի կը նկատեն չորս պետութեանց խորհրդակցութիւնը, քանի որ Դանուբեան երկիրներու օժանդակութեան բեռը՝ առաւելապէս պիտի ծանրանայ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վրայ։

Գալով Լօզանի ժողովին, պարզ է թէ աւելի նուրբ հարցեր պիտի յարուցանէ։

Ցայտնի է թէ Անգլիա, 10 տարիէ ի վեր, կը քարոզէ պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու ընդհանուր ջնջումը՝ իբր անհրաժեշտ նախապայման, վերադառնալու համար միջազգային ելմտական եւ առեւտրական կանոնաւոր վիճակին։ Ամերիկան է սակայն որ ամէնէն աւելի չի բաժներ այս տեսակէտը պատերազմական պարտքերու մասին։ Ֆրանսա, կ'ըսեն Փարիզի քաղաքական շրջանակները չպիտի անշուշտ ընդդիմանայ արդար կարգադրութեան մը, որ Գերմանիոյ թոյլ տայ մէկ կողմէն վճարելու իր պարտքերը, միւս կողմէ վերահաստատելու իր վարկը եւ առեւտրական ու ճարտարարուեստական գործունէութիւնը։ Սակայն, միջազգային դաշնագրերը եւ պայմանագրութիւնները խզելով չէ որ պիտի հրճայ այս նպատակին հասնիլ։

Պարտքերու եւ հատուցումներու հարցին լուծումը, Ֆրանսայի քաղաքական շրջանակները կը նկատեն երկար համբերութիւն ու աշխատանք պահանջող գործ մը։

Թատրոններու գործադուլը

Կրթական նախարարը երեկ. ժողովի ելմտական յանձնախումբին առջեւ, պաշտպանեց կառավարութեան տեսակէտը եւ առաջարկները՝ լուծելու համար Թատրոններու գործադուլի հարցը։

Ելմտական յանձնախումբը տակաւին եզրակացութեան մը չէ յանգած։ Սակայն արդէն, կը կարծուի թէ կանգ պիտի առնէ ծեռնեւեալ կարգադրութեան վրայ։ Խնամատարական տուրքը ամբողջովին պիտի պահուի նոյնութեամբ։ Իսկ 10 միլիոն Թատրոններու եւ 8 միլիոն սինէմաներու համար՝ տուրքերու նուազում մը պիտի նախատեսուի։ Թատրոնները այս կերպով, բաւական պիտի օգտուին, բայց սինէմաները այդ կարգադրութեամբ, թեթեւ գոհացում մը միայն ստացած պիտի ըլլան, բաղդատմամբ իրենց պահանջներուն։

Ասկից զատ. ելմտական յանձնախումբը քուէարկեց 3 միլիոնի յաւելուածական վարկ մը Օփերայի համար։

Չին-ճափոնական վէճը

Շանկհայի մէջ գումարուող չին-ճափոնական խորհրդաժողովին զինուորական մասնախումբը ոչ մէկ որոշման կրցաւ յանգիլ ճափոնական ուժերու պարպումին մասին։

Ճափոնական ուժերու պարպումին մասին ճափոնցիք կը գանգատին չինական պատուիրակներէն թէ կը պահանջեն որ ճափոնական ուժերը քաշուին Շանկհայի միջազգային թաղէն եւ շրջակայքի արտաքին ծամբաներէն. շատ կարճ ժամանակուան մէջ։ Ճափոնի ներկայացուցիչները կը յայտնեն թէ նման գործողութիւն մը նիւթապէս անկարելի է եւ թէ ճափոնական ուժերու պարպումը չի կրնար տեղի ունենալ, առանց կարգ մը երաշխիքներ ստանալու։

— Ազգերու Դաշնակցութեան քննիչ յանձնախումբը Փէքին կը սպասուի կիրակի օր։ Հոն պիտի մնայ 10 օրուան չափ։

Մանչուրիական կառավարութիւնը յայտնեց Չինացիներուն եւ ուրիշ օտարականներու թէ թոյլ չպիտի տայ որ, քննիչ յանձնախումբի պաշտպանութեան ապաւինելով, ուրիշ կարգի բանակցութիւններ եւ քննութիւններ կատարել տան։

Հիթլէրեաններ Չեխոսլովաքիոյ մէջ

Գերմանիոյ Հիթլէրեան մամուլը կրակ կը ժայթքէ ընդդէմ Չեխոսլովաք կառավարութեան, որ մէկ շաբաթէ ի վեր, խիստ հետապնդումներ կը կատարէ ընդդէմ Չեխոսլովաք Հիթլէրեաններուն։ Բազմաթիւ խուզարկութիւններ կատարուեցան այս շաբթու ընթացքին. Չեխոսլովաքիոյ Հիթլէրեան հաւաքավայրերուն մէջ, խուզարկութեանց ընթացքին, չեխ ոստիկանութիւնը գրաւեց շատ կարեւոր փաստաթուղթեր, որոնք կը հաստատեն թէ չեխ ցեղապաշտները սերտ յարաբերութիւն կը մշակեն գերման ցեղապաշտներուն հետ, որոնց հետ կը դաւեն չեխ կառավարութեան ապահովութեան դէմ, Լրտեսական գործ մըն ալ երեւան հանուած է, որուն հետեւանքով, կասկած կայ թէ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ պիտի կատարուին։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէին դասախօսական ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.20ին։ Կը դասախօսէ ընկեր Բենօ։ Նիւթ՝ Սալվատոր ճակատամարտը։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան վարչութիւնը նամակաւ խառն ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Գուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերները այս Կիրակի ժամը 2.30ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիք, միութեան հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, Café Décoususի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիք։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի անդամական ժողովը այս կիրակի ժամը 3.30ին ընկ. Յովհ. Վարդեանի բնակարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Համազասպ, Կայծակ. Կուկունեան, Մարգպետ եւ Կար տը Վիզի Անդրանիկ խումբերու բոլոր ընկերները այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նախկին Դրադարանին սրահին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ո. Միութեան 9 Ապրիլ, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։

Մանրամասնութիւնները յետոյ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

9 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, Պրէպան Մարսէյլի սրահը, հովանաւորութեամբ ազգ. իշխանութեան եւ նախագահութեամբ Զ. Ո. Մ. Կեդր. Վարչութեան։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԻՐԻՍ ԳԻԻԼԳԻԻԼԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ ՕՐ. ՄԱՐԿՐԻԹ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

ՖԻԼԻՊ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ (ջութակ), եւ Mr. JEAN-MASSONի (դաշնակ)

6 Ապրիլ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Salle Chopin. (Maison Pleyel) 8 Rue Daru. Paris.

Գին 30, 20, 15 եւ 10 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գրատուն Հրանտ-Սամուէլ, 51 Mr. le Prince եւ հայկական ճաշարանները։

Նամակ Գրագէտներու Բարեկամներ

Բաժանորդագրուեցէք մեր հրատարակութեանց առաջին շարքին գնեցէք, սպառեցէք, տարածեցէք արդէն լոյս տեսած հատորները

1.— Արձակ էջեր ու հէքեաթներ՝	ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ	20 ֆր.
2.— Պանդուխտ կեանքէն՝	ՀՐԱՆԴԻ (Մ. Կիւրճեան)	20 ֆր.
3.— Տարօնի Աշխարհ՝	ՄՇՈՅ ԳԵՂԱՄԻ	30 ֆր.
4.— Անբողջական գործը՝	ԳԵՂԱՄ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ	20 ֆր.
5.— Վիպակներ ու Պատմուածքներ՝	ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ	30 ֆր.

Մամուլի տակ է Թիւ 6ը, ուր պիտի ամփոփուին Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ հատորէ դուրս մնացած երկերը։

Բաժանորդագրութիւն.— 12 հատը 200 ֆր., 100 ֆր.ը կանխիկ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet. Paris (18)

Փարիզի Գրական Ակումբ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 rue Cambronne, մէթրօ Vaugirard. Զեկոյց Գ. Ռ. Բերբերեանի կողմէ։ Նիւթ՝ «Պէօթէ եւ իր երկերը արտայայտուած հայ մտաւորական կեանքի մէջ»։ Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ Հայր. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Քաֆէ Փըթիթ Սուրսի մէջ, 130 Bld. St. Germain։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 241 Rue J. J. Rousseau. Ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի ընտանեկան հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ այս Կիրակի ժամը 2.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor։ Կը խօսի Գ. Եր. Անդրէասեան, «Հայ երգին գերը գաղութներու մէջ» նիւթի մասին։ Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար, եւայլն։ Կը հրաւիրուի երգասէր հասարակութիւնը։

Գ. ԳՐԻԳՈՐ Քէփէկեան մեկնած ըլլալով Rouissillonէն (Isère) կը խնդրուի իրմէ եւ գինքը ճանչցողներէն, իր նոր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Տիգրան Գասպարեան, Տրապիզոնցի, կը կարծուի Փարիզ ըլլալ։ Գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Imp. A. DER (Agopian) 17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Քառասուն տարեկան էի երբ ամուսինս մեռաւ գրեթէ յանկարծական։ Համարակածային երկիրներու մէջ անցուցած տարիներէն բերած էր լեարդի հիւանդութիւն մը, կարանցուցի զայն երկու անգամ շաբաթներէ ետքը։ Անդրանիկ որդիս զինուորական ծառայութեան մէջ էր արդէն. աւելի պզտիկը՝ դպրոցը. այսպէս մէկ գիշերուան մէջ բոլորովին առանձին մնացի, ես որ վարժուած էի սիրալիր հաւաքական կեանքի մը եւ այս առանձնութիւնը ինծի համար անհուոր տանջանք մըն էր. ինծի անկարելի կը թուէր օր մը աւելի մնալ ամայի տանը մէջ որուն իւրաքանչիւր առարկան կը յիշեցնէր իմ սիրելի ամուսնոյս զմրախտ կորուստը. այս պատճառով որոշեցի շատ ճամբորդել գալիք տարիներու ընթացքին, որքան ատեն որ զաւակներս ամուսնացած չէին։

Բառինքան, այդ պահէն սկսեալ, կեանքս նկատեցի աննպատակ եւ բոլորովին անօգուտ։ Այն մարդը որուն հետ բաժնած էի ամէն մէկ ժամը, ամէն մէկ մտածումը ամբողջ քսանըերեք տարի, մեռած էր. զաւակներս ինծի կարօտ չէին. կը քաշուէի անոնց երիտասարդութիւնը խռովելէ իմ տխուր բնաւորութիւնով եւ մելամաղձոտութիւնովս. իսկ ես, այլ եւս ոչ մէկ բան կ'ուզէի, կը փափաքէի։ Նախ Փարիզ գացի եւ անփոյթ ու աննպատակ պտտեցայ վաճառատուներն ու թանգարանները, բայց քաղաքն ու իրերը ինծի համար օտար մթնոլորտ մը կը կազմէին. խոյս կուտայի մարդոցմէ, որովհետեւ հաճոյք չէի զգար, երբ անոնք իմ սգաւոր հագուստներէս ազդուելով բարեկիրթ կարեկցութեան նայուածքներ կ'ուղղէին ինծի։ Անկարելի պիտի ըլլար այսօր պատմել թէ ինչպէս անցան տխուր ու անփայլ թափառաշրջիկի այս ամիսները. միայն գիտեմ թէ մեռնելու փափաքը միշտ կը հալածէր զիս, բայց ուժ չունէի իմ ձեռքովս իսկ փութացնելու դառնագինօրէն ցանկալի այդ վախճանը։

Իմ այրիութեան երկրորդ տարին, այսինքն կեանքիս քառասունըերկրորդ տարին, անհրապոյր գոյութեան մը առջեւ այս անխոստովանելի փախուստի ընթացքին եւ ժամանակին առջեւ զոր չէի կրնար սպաննել, Մօնթէ-Գարլօ գացած էի. մարտ ամսուան մէջ։ Անկեղծօրէն խօսելով, ձանձրոյթի հետեւանքով, կամ խոյս տալու համար հոգիիս այն տանջող պարապութենէն որ նողկանք կուտայ եւ որ գոնէ պիտի ուզէր փոփոխութիւն մը գտնել արտաքին փոքրիկ գրգիռներու մէջ։ Իմ զգայնութիւնս որքան քիչ կը գործէր, այնքան աւելի կը զգայի պէտքը նետուելու հոն ուր կեանքի յորձանքը աւելի արագընթաց է, որովհետեւ ինչպէս թատրոնն ու երաժշտութիւնը, ուրիշներու կրքոտ շարժումներն ալ գրգռում մըն են ջիղերուն համար անոր որ ոչ մէկ խորունկ բանով կը շահագրգռուի։

Ահա թէ ինչո՛ւ յաճախ կազինօ կ'երթայի. զուարճալի էր ինծի համար, երբ ուրիշին դէմքին վրայ կը տեսնէի երջանկութեան կամ ձախորդութեան ուժգին թափով մը անցնիլը, մինչդեռ իմ մէջս կ'նստէ ոչ մէկ ալիք կը շարժէր։ Ասկէ զատ ամուսինս, առանց թեթեւաբարոյ ըլլալու, կը սիրէր խաղասրահ յաճախել ու տեսակ մը անդիտակից հաւատարմութեամբ էր որ կը շարունակէի հաւատարիմ մնալ անոր հին սովորութիւններուն։ Հոն է որ սկսան այն քսանըչորս ժամերը որոնք աւելի յուզիչ եղան քան աշխարհի ամբողջ խաղը եւ որոնք, տարիներու ընթացքին իմ ճակատագիրս յեղաշրջեցին...

Կէս օրին ճաշած էի Մ... դքսուհիին հետ, ընտանիքիս մէկ ազգականուհին։ Իրիկունը, ընթրիքէն ետքը, դեռ բոլորովին յոգնած չէի զգար ինքզինքս երթալ պառկելու համար։ Ուստի խաղասրահը մտայ ուր, առանց երբեք խաղալու, կը շրջագայէի մէկ սեղանէն միւսը, եւ մասնաւոր եղանակով մը կը նայէի հոն խառն ի խուռն հաւաքուած խաղընկերներու։ «Մասնաւոր եղանակով մը» կ'ըսեմ, վասնզի հանգուցեալ ամուսինս զայն սորվեցուցեր էր ինծի, օր մը, երբ նայելէն յոգնած՝ կը գանգատէի այն ձանձրոյթէն զոր կը զգայ մէկը աւելի պզտիկ մը պէս միեւնոյն դէմքերը դիտելով. խորշմատած ծեր կիներ որոնք հոն ժամերով նստած կը մնան կարօն մը վաստկելէ առաջ, խաղի հնարամիտ մասնագէտներ ու թղթախաղի «քօքօթ»ներ.— բոլոր այն կասկածելի ընկերութիւնը, հոն եկած հորիզոնին չորս անկիւններէն, որ, ինչպէս գիտէք, շատ աւելի նուազ նկարագեղ ու վիպային է քան այն պատկերը զոր կուտան սովորաբար աղորմելի պատմութիւններու մէջ ուր զայն կը ներկայացնեն իբրեւ վայելչութեան ծաղիկը եւ իբրեւ Եւրոպայի ազնուականութիւնը։ Ու ձեզի կը խօսիմ քսան տարի առաջուան շրջանի մը մասին, երբ տակաւին հնչուն եւ գլորուն դրամն է որ կը հոսէր, երբ կրճտող դրամատոմսերը, ոսկի նափոլէոնները, հինգ ֆրանքնոց խոշոր դրամները խառն ի խուռն յորձանքով կը գլորէին, երբ զազինօն անհունօրէն աւելի հետաքրքրաշարժ էր քան այսօր։

Մինչդեռ հիմա արդիական ոճով վերաշինուած խաղի այս շքեղ միջնաբերդին մէջ, Թուքի գործակալութեան համբորդներէ բաղկացած քաղքենի հասարակութիւն մը ձրոյթով կը վատնէ իր անբնորոշ դրամները։ Սակայն, այն ատեն շատ քիչ հրապոյր կը գտնէի տարբեր դէմքերու այդ միօրինակութեան մէջ, մինչեւ որ օր մը ամուսինս, որ ձեռքի գիծերու ամբողջ գաղտնիքներուն ... սովորութիւնն ունէր, ինծի ցոյց տուաւ ... բոլորովին նոր եղանակ մը, ... շատ աւելի հետաքրքրաշարժ, աւելի գրգռիչ ու յանկարծ ... անփոյթ հոն գամուած մնալ ... Այդ եղանակը կը կայանար դէմքի մը չնայելուն մէջ, այլ ... սեղանին քառակուսին, ... տեղէն՝ միայն խաղացողներու ձեռքերուն, ու միմիայն անոնց յատուկ շարժումին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Analyse physiologique et Cl... des processus d'Inhibition, par Prof. ... djanian։ Մեր աշխատակիցներէն ... շնորհով կը ներկայացնէ հայ գի... այս նոր աշխատութիւնը։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Միւս երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ
2
ԱՊՐԻԼ
1932
2 AVRIL
1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1845 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

„ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ„

Հաստատուած՝ 1879 Մայիս 1ին, իր յիսնամեայ յոբելեանը շատոնց լրացուցած է այս հաստատութիւնը։ Բայց, այս տարի է որ հանդիսութիւններ կը կատարէ, միեւնոյն ատեն մէջտեղ դնելով նոր առաջադրութիւններ։

Հանդիսութիւն մը տեղի ունեցաւ անցեալ Յունուար 17ին, Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ Սանուցներու Միութեան։ Իսկ Մայիս 1ին պիտի կատարուի պաշտօնական ընդունելութիւն մը։

Հանդիսութեանց հետ, հաստատութեան վարիչներն ու բարեկամները ձեռնարկած են ընդհանուր հանգանակութեան մը, մանկապարտէզներ բանալու համար Ֆրանսայի հայաշատ կեդրոններուն մէջ։

Բայց այս չոր ու ցամաք տեղեկութիւնները գաղափար չեն կրնար տալ այն յիսնամեայ տքնաջան եւ արդիւնաւէտ աշխատանքի մասին, որուն յոբելեանը կը կատարուի այստեղ։ Եւ ուրիշ գաղութներու մէջ։

Հարկ է աչքի առջեւ բերել յիսուն տարուան վերիվայրումները, եւ այս հաստատութեան դիմագրական ճիգը, յարատեւութիւնն ու աշխատանքը։

1879. — Համիտեան բռնակալութիւն եւ ազգային խաւարամտութիւն։ Ափ մը կիներ են որ ասպարէզ կը նետուին եւ վարժուհիներ կը բանան, ոչ միայն լոյս տարածելու, այլ եւ հայ կնոջ մտաւոր եւ ընկերային մակարդակը բարձրացնելու համար։

Թրքական բարբարոսութիւնը, սակայն, չի հանդուրժեր այս, ինչպէս ուրիշ հաստատութեանց գոյութեան։ Եւ Դպրոցասէրը կը փակուի Սահմանադրութեան եւ Միացեալ Ընկերութեան հետ, վերաբացուելու համար 1908ին։

Յետոյ պատերազմ եւ կոտորած։ Բայց Դպրոցասէրը նորէն կը բացուի զինադադարին (1918), եւ ստանձնելով իր ծրագիրէն դուրս եւ իր ուժէն վեր յանձնառութիւն մը, կը պատսպարէ 500 որբուհիներ։

Դարձեալ փոթորիկ (1922)։ Դպրոցասէրն ալ իր բեռները կը կապէ եւ կ'ապաստանի Յունաստան, երեք տարուարներ վարձելով Սելանիկի մէջ (1923 ապրիլ)։

Հաստատութիւնը տաժանելի գոյութիւն մը կը քաշքշէ Սելանիկի մէջ, 1923 ապրիլէն մինչեւ 1924 սեպտ. 30, եւ կը փոխադրուի Մարսէյլ (1924 հոկտ.— 1928 մայիս 1)։ Իսկ 1928 յունիս 1էն՝ Փարիզ. չէն արուարձան մը, ունենալով իր սեփական շէնքը։ Այս վաստակի վճռական մէջ, իր հոգածութիւնը կը վայելեն 678 որբուհիներ։

Ինչ եղած են, ընդհանրապէս, Դպրոցասէրին գլխաւոր նպատակները, թէ իբրեւ պատսպարան եւ թէ իբրեւ կրթարան։ Քաղուածք մը՝ ծրագրէն եւ վերջին տեղեկագրէն.—

1.— Ուսման ընդունակ եւ անչափահաս սանուհիներուն տալ տոհմիկ առողջ դաստիարակութիւն մը, նախակրթարանի եւ լրացուցիչ դասարանի մը ծրագրով։

2.— Ջափահաս որբուհիներուն տալ արհեստագիտական հմտութիւն։

3.— Ջափահաս որբուհիները ամուսնացնել։ (Ամուսնացողներու թիւն է 180)։

4.— Զանոնք տեղաւորել իրենց ազգականներուն մօտ կամ զանազան պաշտօններու մէջ։ (Տեղաւորուած են 269, գործի դրուած 76 սանուհիներ)։

5.— Աղջիկները պատրաստել տիպար կին եւ մայր ըլլալու կոչումին։

6.— Արթնցնել անոնց մէջ շահագրգռութիւն հանրային պարտականութիւններու համար։

Աշխատանքները լա՞ւ են կատարուած թէ գէշ, — ուրիշ խնդիր է։ Յաճախ զատ տողեր երեւցած են այս թերթին մէջ։ Նոյն իսկ այս էջին վրայ։ Եւ այսօր ալ ունինք վերապահումներ, Դպրոցասէրի վարիչներուն քիչ մը չափազանց տնավարի կամ «դիւանագիտական» գործունէութեան մասին։

Բայց, այդ բոլորը արգելք չեն յարգանքով արձանագրելու այն եռանդուն եւ աննկուն ճիգը, որ կը թափուի յիսուն տարիէ ի վեր, հերմակ մազերով տիկիններու, ինչպէս մանկամարդ սանուհիներու կողմէ։

Ոչ միայն յարգանքի, այլ եւ երախտագիտութեան արժանի է այս պատկառելի վաստակը, այնքան անհաստատ կացութեան մը մէջ, եւ պատահական եկամուտներով։

Արդարեւ, Դպրոցասէրը չէ ունեցած որոշ, հաստատուն եկամուտ։ Անոր գործը քալած է շնորհիւ նուէրներու, նպաստներու եւ հանգանակութիւններու։

Մանաւանդ այս վերջինը յաճախադէպ, անխուսափելի դարձած է վերջին տարիներս։ 1924էն ի վեր Դպրոցասէրի հիմնադիրներն ու անդամուհիները պարբերաբար պտոյտներ կը կատարեն քաղաքէ քաղաք, երկիրէ երկիր, ի խնդիր նիւթական աջակցութեան։ Ու միշտ ալ յաջողած են ձեռնարկները։ Այլապէս, շատոնց պատմութեան անցած կ'ըլլար այս հաստատութիւնն ալ։

Հաշուական տեղեկագրէ մը կ'իմանանք թէ 1923 ապրիլէն մինչեւ 1930 սեպտեմբեր 30 հաստատութիւնը ստացեր է, իր մասնաճիւղերէն, զանազան կազմակերպութիւններէ, նուէրներէ եւ անդամավճարներէ 631,535 ֆրանք, հանգանակութիւններէ, 1,002,217, հանդէսներէ 88 հազար 938 ֆրանք։ Իսկ օտար աղբիւրէ (Նիր Իսթ, Լոնտոնի քաղաքապետի ֆոնտ եւն.) 1,762,697 ֆրանք։

Ուրեմն, եկամուտի երկու գլխաւոր աղբիւրները կը կազմեն հանգանակութիւններն եւ օտար նպաստները։ Երկուքն ալ՝ պատահական։ Կացութեան եւ մարդոց յօժարութեան հետ կապուած։

Արդ, Դպրոցասէրը հանգանակութեան հոգ մը ունի այսօր ալ, իր յիսնամեայ յոբելեանին առթիւ, եւ մանկապարտէզներու ծրագիրը գործադրելու համար։

Իր անդամուհիները քանի մը ամիս առաջ շրջեցան գաւառները, եւ հիմա կարգը եկած է Փարիզի։ Արդէն իսկ ցանկեր պատրաստուած են թաղէ թաղ եւ տունէ տուն։

Պէտք է լայն բացուի ամէն դուռ որ կը զարնուի, լայն բանալով սիրտերն ալ։ Ժողովրդական կաթիլներն են որ վառ կը պահեն այնքան հրաշներ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻԲՐ ԱՏԱՂՁ

Վերջապէս, Թուրքը չի կրնար վազ անցնիլ մեզմէ։ Պէտք է խնդիր մը ունենայ Հայերուս հետ։ Այսօր, հայ կամիտէճիներու առասպելովը «մաքսանենգներունը», եւ «Թիւրտեւեհայ Միութիւնը»։ Ըակայն տեսաւ որ դրական արդիւնք մը չտուին ասոնք, մտածեց հիմով դեղատան մը պատրաստել հայ «վախթանաշ»ներուն համար եւ հրապարակ նետեց «երթեւեկի նոր կանոնագիր»ը։

Այս առթիւ, թեր ու դէմ վիճաբանութիւններ սկսած են ժողովուրդին մէջ։

— Եղբայր, Թուրքը վերջապէս կը գնահատէ մեր արժէքը, այնչափ ալ նետուելիք ազգ չէ, դարերով իրարու հետ ապրած ենք, կ'երթանք մեր «հայրենիք»ը եւ մեր դիրքը կը շահինք, մարդ ըլլալնիս կը զգանք, հոս քանուորութենէ հոգինիս կ'ելլէ...

— Առանց Հայու կենսարար բազուկին այդ երկիրը չի վերականգնիր, Թուրքը կը զգայ այս բանը. կամաց կամաց բոլորը նորս պիտի առնէ, կը տեսնէք...

— Ո՞վ կը խաբեն, եւրոպական դրամագլուխը աշխատող ու պատուաւոր ժողովուրդի պէտք ունի, ան լաւ գիտէ որ Թուրքը չունի այդ յատկութիւնը՝ ուրեմն պայման դրաւ որ Հայերը նորս առնէ Թուրքիան, որ կարենայ փոխառութիւն կնքել...

— Ես կ'ըսէի ձեզի որ, օր մը Թուրքը մեզ պիտի փնտռէ, ան կարծեց որ մենք դուրս ելլելով, անօթի պիտի [illegible] եւ [illegible] ուածներն ալ այսպէս պիտի կորսուին, տեսաւ որ, Հայը կրցաւ ինքզինք պահել եւ տնտեսապէս զարգանալ. տուն տեղ ու դրամ շինեց, ուրեմն խելքի եկաւ եւ մտածեց նորս առնել զիրենք որ, կարենայ օգտուիլ անոր դիզած հարստութենէ, փոխանակ օտարներէն ստկոսով դրամ փնտռելու...

— Ոչ բարեկամ ոչ, կը սխալիս, Թուրքը մեզ պարզապէս ուսանելու ղրկեց Եւրոպա, հիմա կը կանչէ որ մեր սորվածը ի սպաս դնենք իր երկրին, ինքն ալ արտաքնապէս եւրոպականացաւ մեզ դիմաւորելու համար...

Եւ այսպէս, ոմանք տնտեսական ուրիշներ քարոզական եւ ոմանք ալ քաղաքական նկատումներու վերագրելով նոր օրէնքը, օրը իրիկուն կ'ընեն։

Իսկ ես կը կարծեմ որ, Թուրքը ասոնցմէ դուրս ուրիշ նպատակ մի ունի։

Իթթիհատականներու, Ճէլի Պայիտականներու կախաղաններէն ու Քիւրտերու եզսպումէն վերջ, ժամանակ ժամանակ ժողովուրդին ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձնելու. Մտածեց, քանի ժամանակը ուշ չէ նորս առնել Հայերը, իբրեւ նոր ատաղձ միեւնոյն ատեն առիթ տալով Թուրք նոր երիտասարդութեան մարզուելու «ազգային» ճարտարարուեստին մէջ։

Կ. ՊԵՏՐՈՍ

Թուրք նախարար մը Եւրոպա կ'երթայ

Պոլսէն կը հեռագրեն.—

Երկրագործութեան փոխ-նախարարը «Վիեննա» շոգենաւով Եւրոպա մեկնեցաւ, զբաղելու համար ապրանքներու փոխանակութեան խնդրով։ Նախարարը պիտի անցնի Պերլինէն։

Ստմ. Համր. պարտքերը

Պոլսէն կը հեռագրեն.—

Ենկիւրիէն ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, գործավարներու խորհուրդը նոր ժողով մը պիտի գումարէ Օսմ. Համր. Պարտքի տոկոսներու մասին վերջնական որոշում տալու համար։ Կ'ըսուի թէ քանազնաց Սարաճ օղլու Շիւքրի դարձեալ Փարիզ պիտի երթայ, բանակցութիւնները շարունակելու։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Զորս պետութեանց խորհրդակցութիւնը

Լոնտոնի մէջ, Ապրիլ 6ին կամ 7ին

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէօ, մամուլին յանձնեց հետեւեալ ղեկոյցը.

—Բրիտանական կառավարութեան եւ Ֆրանսական կառավարութեան միջեւ գոյացած համաձայնութեամբ եւ բոլոր անցեալ շաբթու ընթացքին իրենց միջեւ փոխանակուած հաղորդագրութեանց, կերպ. Եւրոպայի հինգ պետութեանց հրաւէրը խնդրագրելու համար մեծ պետութեանց խորհրդակցութիւնը տեղի պիտի ունենայ Լոնտոնի մէջ, յառաջիկայ շաբթու ընթացքին (հաւանաբար Ապրիլ 6ին կամ 7ին)։

«Եթէ Ֆրանսայի վարչապետը չկարենայ ներկայ ըլլալ այդ խորհրդակցութեան, ելմտական նախարար Պ. Ֆլանտէնն է որ պիտի ներկայացնէ Ֆրանսան»։

Անգլիական կառավարութիւնը միւս երեք մեծ պետութեանց ուղարկեց հաւաքոյթին հրաւէրները։

Անգլիական կառավարութիւնն ալ իր կարգին նման ցուցակով մը կը հաղորդէր նոյնը։

Պ. Թարտիէօի Լոնտոն այցելութիւնը որոշ վերապահութեամբ կ'ընդունուի անգլիական մամուլին կողմէ, ինչ որ Ֆրանսական շրջանակները կը բացատրեն տեղեկատուութեանց պակասով։

Կ'ըսուի մասնաւորապէս թէ Ազգերու Դաշնակցութեան մասնագէտներու տեղեկագիրը՝ կերպ. Եւրոպայի տնտեսական կացութեան մասին, որ տակաւին չէ հրատարակուած, հաւանաբար պիտի քննուի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վարչապետներուն կողմէ։

Այն խորհուրդը թէ վիճելի տարբերէն մաս մը կը գտնուի տեղեկագրին մէջ, որուն բովանդակութիւնը չէ յայտնուած տակաւին, աւելի կը սաստկացնէ վարանումը, զոր Լոնտոնի մէջ ցոյց կուտան հանդէպ դանուբեան տնտեսական զործակցութեան ծրագրին։

Սակայն Լոնտոնի բոլոր շրջանակները նոյն վերապահումով չէ որ կը մօտենան ծրագրին։

Ելմտական այն շրջանակները որոնք կարեւոր գումարներ մսխուցած են Աւստրիա եւ Հունգարիա, անշուշտ համամիտ են որ այս երկիրներու ելմտական ու տնտեսական կացութիւնը բարւոքի։ Որով, նպաստաւոր կարծիք ունին անոնց պարտքերու ամրացման գաղափարին հանդէպ եւ հաւանաբար ուզեն նաեւ նոր փոխառութեան մըն ալ մասնակցիլ։ Սակայն, շատ հաւան աչքով չեն դիտեր Դանուբեան միւս երկիրներուն հետ [illegible] ...

Ֆրանսական կարգ մը թերթեր, իրենց կարգին հետեւեալ ծեկնաբանութիւնները կուտան Դանուբեան ծրագրին։ Դանուբեան հարցը շատ յստակ է։ Տնտեսական կերպով, շատ պարզ եւ դիւրին պիտի ըլլար լուծել, եթէ քաղաքականութեան, հմայքի եւ ազդեցութեան յետին մտքեր 10 տարիէ ի վեր չխառնէին գայն։ Ֆրանսական ծրագիրը անշուշտ կը հետապնդէ Անգլիոյ եւ Միթթըլէօրոփայի նման համագործական ծրագրեր եւ Ադրիականի եւ Միջերկրականի վրայ իտալական կարգ մը ձգտումներ։ Բայց այս ձգտումները, երեք պաշտօնապէս չյանձնեւուեցան շահագրգռուած պետութեանց կողմէ։

«Փոխարէն սակայն, չորս պետութեանց շահը կը պահանջէ հաստատել ելմտական եւ տնտեսական գոյավիճակ մը, որ Դանուբեան երկիրներուն թոյլ տայ ապրելու իրենց բնական աղբիւրներով, վերահաստատելու իրենց պարտքը եւ արտադրող դառնալէ յետոյ, իրենց շուկաները բանալու ներածումներու առջեւ»։

Վենիզելոսի յայտարարութիւնները

Առեւտրականներու գործադուլը

Երեսփ. Ժողովի վիճաբանութեանց ընթացքին, Յունաստանի վարչապետը Պ. Վենիզէլոս պատասխանելով ընդդիմադիրներուն, յայտնեց թէ 1920ին ժողովրդական կուսակցութիւնը սխալ մը գործեց, պահանջելով որ անմիջապէս ընտրութիւններ կատարուէին, աւելի մեծ սխալ մըն ալ գործեց՝ իր յաջողութենէն վերջ Փոքր-Ասիոյ մէջ հետեւելով Վենիզելոսի քաղաքականութեան, որուն դէմ արտայայտուած էր նախապէս։

Դաշնակից պետութեանց օժանդակութենէն զրկուած՝ ժողովրդական կուսակցութիւնը պատճառ դարձաւ որ երկիրը կորսնցնէ իր օրինաւոր պահանջներու իրաւունքը, որոնք կը ներկայացնէին 40 միլիոն անգլիական ոսկի գումար մը, մինչ իր իշխանութեան գլուխ գալուն հետեւանքով ստեղծուած պարագաներուն մէջ, պիտի կրնար դիւրաւ համաձայնիլ Մուսթաֆա Քէմալի հետ Փոքր-Ասիոյ պարպումին համար։

Յունական թերթերը կը հրատարակեն հեռագրեր՝ որոնցմէ կը յայտնուի թէ Սէրէզի, Տրամայի եւ Գավալայի բոլոր վաճառատուները՝ բացի ծխախոտագործներէն եւ գինեգործներէն, փակ մնացած են ամբողջ օր մը, բողոքելու համար կառավարութեան դէմ, որ երկրագործներուն տուած է պարտքերու վճարման 5 տարի յետաձգման իրաւունք, բայց կը մերժէ նոյն իսկ մէկ տարուան յետաձգում առեւտրական պարտքերու յետաձգման համար։

Յունաստանի ելմտական կացութիւնը

Երեսփ. Ժողովի վիճաբանութեանց ընթացքին, ելմտական նախարարը Պ. Մարիս պարզեց Յունաստանի ելմտական վիճակը։ Մասնաւորապէս շեշտեց թէ ներքին փոխառութեանց հատուցումները պիտի յետաձգուին մէկ տարի եւ այս փոխառութեանց տոկոսները պիտի գեղչուին հարիւրին 25 մէկ տարուան համար։

Ելմտական նախարարէն յետոյ, վարչապետը Պ. Վենիզէլոս խօսք առնելով, յայտնեց թէ Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին տեղեկագիրը պէտք է նկատել անբաւարար եւ թէ կառավարութիւնը պիտի ջանայ, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին նիստին մէջ՝ Ապրիլ 11ին, աւելի նպաստաւոր պայմաններ ստանալ։ Յայտնեց նաեւ թէ, հակառակ ներկայի ծանր դժուարութիւններուն, իր կառավարութիւնը պիտի կատարէ իր պարտքը եւ թէ արդէն, հետացնելով անանկութիւն յայտարարելու ամէն թելադրութիւն, արտաքին պահանջատէրերուն ուշադրութիւնը հրաւիրած է Յունաստանի կացութեան վրայ։

Դէպքերը այն տեսակ ընթացք մը առած են, որ Պ. Վենիզէլոս՝ երեք մեծ պետութեանց հաղորդած պաշտօնագրով մը, ինքզինքը զերծ կը նկատէ ամէն յանձնառութենէ։

Համաձայն կատարուած յանձնարարութիւններուն, ապրիլ 1էն գործադրելով արտա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Ուղղեցէք ժամացոյցները

Այս գիշեր շաբաթ, մի մոռնաք ժամացոյցները ուղղել։ Կառավարական որոշումով, շաբաթէն կիրակի լուսնալու կէս գիշերին, ժամացոյցները պէտք է մէկ ժամ առաջ տանիլ։

Թատրոններու գործադուլը

Թատրոնի եւ սինէմայի տնօրէնները, գործադուլի նոր որոշում մը տալէ առաջ, կը սպասեն խորհրդարանի որոշման։

Գեղարուեստի ելեւմուտքի տեղեկաբերը, արդէն օրինագիծը ներկայացուց երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնախումբին, հետեւեալ առաջարկներով։

Թատրոններու, նուագահանդէսներու, կրկէսներու համար՝ հարիւրին 3ի տուրքը ջնջուած է եւ տեղը դրուած հարիւրին 2ի տուրք մը՝ ընդհանուր գործառնութեանց գումարին վրայ։

Գաւառի համար հարիւրին 2,5 գումարին վրայ։

Ժամանակաւոր կերպով եւ անգործներու թիւը նուազեցնելու նպատակով, գաւառի թատերական եւ այլ հաստատութեանց պիտի յատկացուին նպաստներ՝ որոնց գումարը պիտի ճշդուի ելմտական օրէնքին մէջ։

Սինէմաներու համար, հարիւրին 3 տուրք՝ մինչեւ ամսական 15 հազարի հասոյթ, հարիւրին 8, մինչեւ 30 հազարի հասոյթ, հարիւրին 14,80 հազարէն մինչեւ 50 հազար։

Սինէմայի տէրերը որոշած են հաւաքոյթ մը ունենալ որոշելու համար թէ, եթէ կառավարութեան որոշած 12 միլիոնի նպաստը չքուէարկուի, ապրիլ 5ին գործադուլ պիտի յայտարարե՞ն թէ ոչ։

Ռումանիա եւ Հրեաները

Պուքրէշէն տրուած հեռագրի մը համաձայն, ռումանական կառավարութիւնը որոշեց ջնջել հականրէական կազմակերպութիւն մը «Երկաթեայ Պահակը»։ Նահանգապետները հրահանգ ստացան լուծելու այս կազմակերպութեան բոլոր մասնաճիւղերը։

Այս որոշումը տրուած է, վերջերս, Եաշի մէջ պատահած դէպքերուն հետեւանքով, որուն պատասխանատու նկատուած էր «Երկաթեայ Պահակ» կազմակերպութիւնը։

Անգլիոյ ելեւմուտքը

Անգլիոյ ելմտական տարին փակուեցաւ նախորդ օր, ազգային հաշուեկշռի հրատարակումով, ինչ որ ցոյց կուտայ թէ խիստ հարկադրութեամբ մը եւ ծայրայեղ խնայողութեամբ քաղաքականութեամբ մը՝ Անգլիա առանց բացի կը փակէ իր ելմտական տարին։

Ելմտական նախարարը յայտարարեց թէ 500 միլիոն ֆր.ի պարտք մը վճարած է երէկ Նիւ-Եորքի հրապարակին, եւ թէ ֆրանսական դրամատուններու կողմէ տրուած ինը հարիւր միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը, նոյնպէս վերադարձուած է։

Կը մնայ ֆրանսայէն առնուած 2,5 միլիառ ֆրանքի փոխը որ տակաւին չէ վճարուած։

Իռլանտական մաքսատուրքերը

Իռլանտական կառավարութիւնը որոշեց ընդունիլ առեւտրական նախարարին կողմէ մշակուած օրինագիծ մը, որով հարիւրին 33ուկէս մաքսատուրք մը կը դնէ ներածուած այն ապրանքներուն արժէքին վրայ, որոնք կրնան արտադրուիլ նաեւ Իռլանտայի մէջ։

Անգլիական արտադրութիւնները սակայն պիտի օգտուին նախընտրութենէ մը եւ պիտի ենթարկուին հարիւրին 25 մաքսատուրքի։

ՀԱՅ ԳՐՔԻ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ. — Իր խնդրանքին վրայ եւ իր պատասխանատուութեամբ հրատարակութեան կուտանք ընկեր Ա. Ահարոնեանի այս գրութիւնը, չբաժնելով իր կարգ մը արտայայտութիւնները:

Այս միեւնոյն գրախօսականին առթիւ, գրութիւն մըն ալ ստացած ենք ընկեր Սեպուհէն (Ամերիկա): Պիտի հրատարակենք իր կարգին, իբրեւ Մուրատի զինակից եւ իրազեկ ընկերոջ մը լուսաբանութիւնները.—

Նորերս լոյս տեսաւ ընկ. Վարանդեանի մի նոր հատորը, «Մուրատ», նուիրուած Սեբաստացի համա՛նուն հերոսի կեանքին ու արարագործութիւններին։

Այս երկի մասին ցաւով ու զարմանքով կարդացի «Դրօշակ»ի այս տարուայ փետրուարի համարում (թիւ 2) ընկ. Վրացեանի մէկ «գրախօսականը»...:

Զարմանքով, որ այդպիսի մի գրութիւն տեղ է գտել Հ. Յ. Դ. կեդրոնական օրգանում, ու ցաւով որ ընկ. Վրացեան գրախօսականի մասին այդքան թիւր ըմբռնում ունի:

Վարանդեանին պաշտպանելու գիտումով չէ, որ գրիչ ձեռք առայ. նա կը լինէր վիրաւորել Հ. Յ. Դ. քաջածանօթ տեսաբան վեթերանը, որ թիկունք ունի այս կարգ գրախօսականների առջեւէն պաղարիւնով անցնելու։

Գրիչ ձեռք առայ ընդհանրապէս գիրքը եւ մասնաւորապէս հայ գիրքը պաշտպանելու համար անիրաւ ու անհանդուրժելի ոտնձգութիւններից։ Ի՞նչ է ներկայացնում Վարանդեանի 350 էջանոց այդ նոր հատորը։ Մի տեսակ դիւցազներգութիւն, մի արձակ պօէմ, ուր հերոսի կեանքի ու գործի ճշգրիտ անցքերը եւ հայ դաժան միջավայրի կարկառած օրերգական փաստերն հեղինակի հայրենաշունչ ոգով պայծառացած՝ յաջորդում են իրար, հետ ի հետ պահելով ամէն կարգի եւ ամէն մտայնութեան հայ ընթերցող։

Արդարեւ, Վարանդեանի «Մուրատ»ը միայն հերոսի ազնուական ու արի պատկերը չէ, եւ ոչ իր մրրկաշունչ խոյանքների հրաշապատում դրուագները, այլ մի տեսակ համայնապատկերը հայ ցեղի դիւցազնութեան, հայ յեղափոխութեան մարտիկների ազանչելի անձնուիրութեան, ի սէր տառապող հայրենիքի։

Ու չարչարել է հեղինակը — ես գիտեմ որքան — ոչ օրեր ու շաբաթներ, այլ տարի եւ աւելի — հետեւելու Ս. Թաւէի մանկութեան [illegible] փուած հայ հայդուկների անպաճոյճ յուշերից սկսեալ, մինչեւ հինաւուրց հայ մարտիկների — կենդանի թէ նահատակուած — թողած յիշատակարաններ, մինչեւ Մուրատի քով մօտ պահուած նշխարները պրպտել, հիւսել է իր սեփական ժառերն յիշողութիւնների հետ եւ իր հոգու բովից անցկացնելով այդ բոլորը՝ նա կերտել է իր գործը, «Մուրատ» եւ հայ ազատագրութեան խորանի առջեւ դրել, որպէս պաշտամունք, «ի խորոց սրտի, խօսք ընդ հայ ժողովուրդի»։

Ու սիրել է իր նիւթը. մոլեգնօրէն սիրել է իր հերոսը որպէս խորհրդանիշը իր ցեղի մարտական առաքինութեան, նրա անընկճելի կո-

րովին, մի տեսակ գինուորեալ առաքեալ, որ արդարութեան, իրաւունքի համար առանց դեռ նետուել է Հայոց աշխարհի մի ծայրից միւսը, ամէն տեղ, ուր հայ մարդու հառաչանքն է լսուել։

Ցափշտակել է այդ վեթխարի ազամարդի հոգեկան բարձր արժանիքներով եւ նրանց համապատասխան ու վայել ոգի, ոճ ու յուզքոտ գեղեցկութիւնով շարայարել իր հերոսապատումը:

Այսպէս են գրում այն գրքերը, որոնք կոչուած են ժողովուրդների սրտի վրայ իրենց դրոշմը դնելու։

Ահա երկը։

Դառնանք այժմ գրախօսականին։

Անթերի երկ չկայ աշխարհում։ Վարանդեանի գործի մէջ էլ կան մի քանի անճշդութիւններ, թւականի, տեղի եւ երկրորդական պատահարների։ Սրանք սակայն ոչինչ են իր երկի բարձր արժանիքների, յափշտակիչ գեղեցկութիւնների, կարեւոր անցքերի լուսաբանութեան, պատկերների այն յորդուն շքեղութեան առջեւ, որոնցով այս հատորը լի է մէկ ծայրից մի՛ւսը։

Արդ՝ ինչպէ՞ս է վարուել գրախօս ընկ. Վրացեան։ Նա մասնաւոր ուշադրութեամբ ու խնամքով — այո, շատ մեծ խնամքով — պրպտել է բոլոր այդ մանր, աննշան «սխալները», գրչի կամ յիշողութեան թռուցիկ վրիպումները եւ այս բոլորը փռել է «Դրօշակ»ի ամբողջ վեց սիւնակների վրայ, անտես առնելով երկի անվիճելի հրապոյրներն ու կախարդիչ առաւելութիւնները, կարծես ձգնելով ապացուցանել թէ Վարանդեանի երկը մի վիժած, ձախողած գործ է։

Ա՛յս է հետամտել ընկ. Վրացեան. այսպէ՛ս է ուզում նա արդարութիւն ու անաչառութիւն ուսուցանել մեր յեղափոխական զանգուածներին։ Ջէ՛ որ «Դրօշակ»ի ընթերցողները թերեւս, մասնաւորապէս անպատրաստներ չեն։ Ի՞նչ պիտի խորհին [illegible] հակառակ ընկ. Վրացեանի այս մեծ ցaffեին, չյօժարեմնալով կարդան «Մուրատ»ը, եւ համեմատեն իր ան հնարին գրախօսականի հետ։

Ընկ. Վրացեան կ'երեւի թէ այս հարցի անհաճոյ հաւանականութիւնը կանխելու համար է, որ «Դրօշակ»ի վեց էջերը իր պարսաւագրին յատկացնելուց յետոյ՝ վերջում քանի մը երկդիմի ակնարկների հետ գիջում է մէկ-երկու «բարի խօսք» ասել թէ՝

«Գիրքը կարդացւում է գիւրութեամբ, տեղ-տեղ նոյնիսկ լարուած հետաքրքրութեամբ»։

Միայն «տեղ-տե՛ղ...»

Ի՜նչ շռայլութիւն պարսաւանքի, ի՛նչ ժուժկալութիւն գնահատանքի։ Ո՞ւր է գաղտնիքը...

Տարաբախտաբար Հայ Գրքի նահատակութեան պատմութեան մէջ թէ ընկ. Վրացեանի այս «գրախօսական»ը ամէնէն յատկանշական, գրեթէ դասական մի օրինակն է, բայց ոչ եզակի է եւ ոչ նոր։

Մեր ողորմելի իրականութեան մէջ, ո՞վ չէ զատուոր խեղճ հայ գրքի գլխին։ Երբ գրիչ շարժել գիտեն եւ թերթ կայ տրամադրութեան տակ, մնացածը համարձակութեան գործ է։

«Հայրենիք» օրաթերթի էջերում ինչ տարիներից ի վեր ամէն ամիս ի՛նչպէս է նահատակւում ամսագիր «Հայրենիք»ը քմահաճ գրչախաղով մի Ս. Խանդկարեանի, որ ոչ մի առնչութիւն ունի հայ գրականութեան եւ արուեստի հետ։

Կ'ուզէինք որ գէթ մեծադոյն Հ. Յ. կուսակցութեան հինաւուրց կեդրոնական օրգանը զերծ մնար այս կարգի վհատեցուցիչ վրիպումներից։

Ու կ'ուզէինք ընդհանրապէս, որ հայ գիրքն ազատ մնար զանազան ոտնձգումներից եւ մի փոքր աւելի յարգանք ներշնչէր գրախօսներին։

Գիրքը եւ մարդկային էակը միեւնոյն ճակատագիրն ունեն. մէկը յաւիտենապէս լոյս, եւ միւսը՝ խօսուն։

Երկուքն էլ ծնւում են անհեղ երկունքով եւ երկուսն էլ կեանքի մէջ կոչուած են բարձր առաքելութեան։ Խօսքս արժանաւոր մարդի եւ արժէքաւոր գրքի մասին է։

Ու մէկը եւ միւսը հանրային կեանքի բարիք են, երբ իրենց քանի մը չնչին, աննշան թերութիւնները հետ բազմաթիւ առաքինութիւններով են օժտուած։

Ո՛չ մի գիրք ձեռք կ'առնենք, եթէ միմիայն նրա քանի մը աննշան թերութիւնները նկատենք գնահատանքի չափ. ոչ մի մարդու կարող ենք ձեռք մեկնել, եթէ միմիայն նրա քանի մը թուլութիւնները հաշուի առնենք մեր փոխ-յարաբերութեան մէջ։ Այսպիսով ոչ գրականութիւն հնարաւոր է եւ ոչ ալ որ եւ է հանրային կեանք։

Գրախօսը, կամ քննադատը, որ միջնորդ է ընթերցողի եւ գրքի մէջ, պէտք է լինի շիտակ, անաչառ իր խառնուածքով եւ խորունկ բազմակողմանի կրթութեամբ, գեղեցկի ըմբռնումով ու ճաշակով զգալու, վերապրելու կարողութեամբ առնուազն հեղինակին հաւասար։

Գրքին հարկ է մօտենալ որբազան երկիւղածութեամբ եւ երբեք չմոռանալ, որ ամէն մի արժէքաւոր գրական գործ ամիսների, երբեմն նոյնիսկ տարիների տքնութեան, չարչարանքների, անքուն գիշերների, տագնապալի մտածումների, տանջալի երկունքութիւնների արդիւնք է։

Գրքի եւ մարդու ծագումը առեղծուածային է եւ նրանց առջեւ հաւասարապէս պատկառանք պէտք է։

Գրախօս եւ քննադատ մի տեսակ հանրային պաշտօնեաներ են, պատասխանատու մարդկային մտքի եւ հանրային խղճմտանքի առջեւ։

Այս է, որ նրանք չպէտք է մոռանան։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Պ. Վենիզելոս, պետական այնպիսի ճարպիկ եւ յանդուգն անձնաւորութիւն մըն է որ, երկար ատենէ ի վեր, իր հակառակորդներու կողմէ կ'անուանուի «քաղաքական բախտախնդիր»։ Իր ասպարէզին մէջ, անգամ մը միայն ողբերգականօրէնկէպ մը անցուցած է, 1920 Թուականին, Փոքր Ասիոյ աղէտին։ «Խորամանկ Կրետացին» հազիւ կրցաւ ազատիլ։ Տակաւին յիշողութեանց մէջ թարմ է իր փախուստը Աթէնքէն, պաշտպանուած հաւատարիմ զինուորներու կողմէ, որոնք իր ինքնաշարժի ոտնաճաններուն վրայ կը կենային, հրացան ի ձեռին։

Երկու ամիսէ ի վեր Պ. Վենիզելոս իր ասպարէզին երկրորդ ողբերգական շրջանը կ'անցընէ։ Առաջինին պատճառը զինուորական պարտութիւնն էր, իսկ այսօր, եւ տնտեսական տագնապն է։ Բայց, մինչ մէկ ամիս առաջ, ընդդիմադիրները, բազմաթիւ դժգոհներով ուժովցած, կը պոռային իրեն.— «Հեռացէ՛ք», այսօր կը յայտարարեն. —«Մնացէ՛ք ձեր պաշտօնին վրայ։ Դուք էիք երկիրը անդունդին առջեւ բերողը, ձեզ կը պատկանի զայն փրկել։ Հեռանալը ամէնէն դիւրին բանն է դժնդակ պահու մը մէջ»։

Այս կէս-գիկտատորը, որ Երեսփոխանական ձայներուն ինը տասներորդն ունէր իր կողմը, կը գտնուի յանկարծ ամբաստանելի վիճակի մը մէջ, լքուած իր բարեկամներէն եւ հասած խանարհ ու փառնդաւոր դիրքի մը։

Պ. Վենիզելոս իր երկրին ելմտական ու անտեսական տագնապին պատասխանատու կը համարուի։ Ցանդուգն վարչութենէ մը ըխած սխալները սկսեր են ծանրանալ, արտաքին վերիվայրումներու հետեւանքով որոնք աշնանային վախերը փոխած են ողբալի իրականութեան մը։ Վերջին դէպքերը նախկիններ լուսաբանած են — ոսկեղէնի անկումը, որուն կապուած էր տրախմին, յետոյ Պուլկարիոյ հատուցումներու խորտակումը, պատճառ եղած են վերջին տագնապին։ Այս ցնցումները ցոյց տուին նաեւ թէ Յունաստանի պիւտճէն երկար ատենէ ի [illegible] փոխառութեանց անկանոն քաղաքականութեան մը շնորհիւ։

Օտար վարկերու այդ յարատեւ կոչերով, Յունաստանի պարտքը, որ 1914ին եւ հակառակ Պալքանեան պատերազմներու մէկ միլիառ տրախմի կը մօտենար, այսօր հասած է յիսուն միլիառ տրախմի առասպելական գումարին։ Այս է մասնագէտ Սըր Օթթօ Նէյմըրի տեղեկագիրը։ Արդ՝ անգլիացի ելմտագէտին այդ միեւնոյն տեղեկագրին հետեւողութեամբ, երկրին եկամուտը, զոր Պ. Վենիզելոս 45 միլիառ կը գնահատէր, իրականութեան մէջ 28 միլիառի կը հասնի։ Իսկ երկրին տարեկան պիւտճէն է 12ուկէս միլիառ։

Անգլիական ոսկիին անկումը ճակատագրականօրէն պիտի ազդէր տրախմիին վրայ, որ կապուած էր ստեռլինին։ Արագ եւ աներկիւղ գործողութեամբ մը սակայն, յունական թղթադրամը կապուեցաւ տոլարին (77.05 տրախմին մէկ տոլար)։ Հակառակ ասոր, ոսկի-տրախմին կը կորսնցնէր 10 առ հարիւր եւ դրամատան պահեստի դրամը օրէ օր կը նուազէր — մէկ տարուան ընթացքին պատրաստ դրամը որ 2 միլիառ 758 միլիոն էր, կ'իջնէր մէկ միլիառ 736 միլիոնի, այսինքն 40 առ հարիւրի նուազում մը։ Հակառակ բոլոր նուազումները արգիլելու, ծախքերը նուազեցնելու, պաշտօնեաներու թոշակները ձգձգելու, ջանքերուն, հասաւ չարաբաստիկ պայմանաժամը, այնպէս որ Պ. Վենիզելոս սկսաւ իր մեծ ճամբորդութեան, փոխառութիւններ կնքելու համար։

Յունաստանի վարչապետը կ'ուզէր Լոնտոնի, Փարիզի եւ Հռոմի կառավարութեանց միտքերը պատրաստել ընդարձակ վարկեր բանալու գաղափարով մը, որ պիտի կրնար Յունաստանը դուրս քաշել իր անմիջական դժուարութիւններէն։ Սոֆիայի հանդէպ ունեցած պարտքին համար կ'ուզէր Պ. Մուսոլինին նեցուկ ունենալ. Լոնտոնէն՝ 2 միլիոն 500 հազար ոսկիի փոխառութիւն, իսկ Փարիզէն՝ այդ գումարին մէկ միլիոնով մասնակցութիւն մը։ Երեք կառավարութիւնները Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին կարծիքը պահանջեցին եւ եզրակացութիւնը չարդարացուց Պ. Վենիզելոսի յոյսերը։

1897էն ի վեր Յունական Պարտքի տոկոսներու վարչութեան գլուխը կը գտնուի օտար գործակալ մը, որ պէտք եղած գումարները վար կը դնէ մաքսային եկամուտներէն։ Բայց պարտքը, արտաքին սկզբնական շրջանին, սկսած է մասամբ ապպայնանալ եւ պարտատէրերու 70 առ հարիւրը անցած է Յոյներու ձեռքը։ Միւս կողմէ Պ. Վենիզելոսի փոխառութեան քաղաքականութեան շնորհիւ, պարտատէրերու օտար տէրերու թիւը բազմացած ըլլալով, Յունաստանի անտեսական թնճուկը երկու երես կը ներկայացնէ — մէկը — որ օտարներուն կը մտատանջէ, իսկ միւսը այն որ Յոյները Ջգագրգռութեան կը մատնէ։

Պ. Վենիզելոս, ուրեմն, իր փոխառութեան խնդրանքը ներկայացուց Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին, որ քննութեան ձեռնարկեց։ Յանձնախումբին անդամները նախապէս ալ Ազգերու Դաշնակցութեան ուշադրութիւնը հրաւիրած էին կացութեան ծանրութեան մասին։ Մինչդեռ ահա Վենիզելոս կը խնդրէ ոչ միայն նոր փոխառութիւն մը, այլեւ պարտքերու վճարման ժամանակաւոր դադարում եւ արտաքին պարտքերու յատկացուած մաքսային եկամուտը գործածելու ազատութիւն։

Եթէ ակնարկ մը նետենք յունական կառավարութեան [illegible] ներքին քաղաքականութեան [illegible] պիտի տեսնենք որ Պ. Վենի[illegible] լքուած իր բարեկամներէն, Պ. [illegible] փանանտասիւէն եւ Պ. Քաֆա[illegible] րիսէն, ճնշման ենթարկուած [illegible] բանճուն ընդդիմադիրներու [illegible] որոնց ղեկավարն է Պ. Ցալտա[illegible]. Իր ժողովրդականութեան [illegible] տումը երեւան եկաւ Պիրէոսի [illegible] դաքապետական ընտրութիւն[illegible] տանէ, երբ ընդդիմադիրները [illegible] թական ելան։ Թուէարկութենէ [illegible] առջ, Պ. Վենիզելոս յայտարարած [illegible] թէ՝ ինք այդ ընտրութիւնները [illegible] նկատէր իբրեւ, երկրին քաղաքա[illegible]կան բազկերակը» եւ խօսք [illegible] էր քաշուիլ, եթէ երբեք [illegible] նպաստաւոր չըլլար։ Այդ բանը [illegible] տահեցաւ, բայց Պ. Վենիզելոս [illegible]

Այսպէս՝ վարչապետը, [illegible] րէկ տակաւին իշխանութեան [illegible] կառչէր, այսօր պատրաստ [illegible] անմիջապէս քաշուելու եւ [illegible] դիմադիրներու գործակցութեան [illegible] խնդրէ երկիրը փրկելու համար։

Ամէն պարագայի մէջ, [illegible] ժամանակ մը չափազանց [illegible] դիրք ունէր Յունաստանի մէջ [illegible] պահուս աւելի պատանդի [illegible] ւոյթը ունի քան պետի։ Եւ [illegible] շեշտով մըն է որ կը պոռան [illegible] «Ազատեցէ՛ք մեզ այս վիճակէն» [illegible]

Իսկ Աթէնքի թերթերէն մէկը [illegible] շեշտէ ամէն օր։

— «Այս վերազգին փորձառութ[illegible] ծայրը կը գտնուի կախաղանը [illegible]»

Ն. ՀՐԱՉԻ[illegible]

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՏԱՍՆԱՄԵ[illegible]

Մարտ 30ին լրացաւ Հայաստանի Պետական Թատրոնին [illegible] գործական աշխատանքի [illegible] եակը։ Այս առթիւ յանձնաժողով [illegible] կազմուած էր, պատրաստելու [illegible] ցուցահանդէս մը եւ այլն [illegible] Տօնակատարութեան հրաւիր[illegible] էին Մոսկուայի, Խարքովի, Բաքու[illegible] եւ ուրիշ քաղաքներու թատրոն[illegible] ներկայացուցիչները։ Հրաւիր[illegible] էին նաեւ Ղափանի, Ալլահվերդ[illegible] Արթիկ-Տուֆի, Անի-պեմզայի [illegible] ւորներու եւ բամպակի շրջան[illegible] ներկայացուցիչները։

Երեւանի նոր ջրմուղ[illegible]

Մարտ 15ին լրացան Երեւանի նոր ջրմուղին աշխատանքները [illegible] 17ին սկսաւ գործել ջրմուղը [illegible] ունի 18 քիլոմեթր երկայնութ[illegible] Այժմ աշխատանքներ կը կատար[illegible] ուին, երկաթէ խողովակներով [illegible] ջրամբարները միացնելու հինե[illegible] Այդ միացման շնորհիւ, օրական [illegible] 200 հազար դոյլի փոխարէն պի[illegible] ստացուի 500 հազար դոյլ ջուր [illegible] լիովին կը բաւէ քաղաքին։ Մի[illegible] նոյն ատեն ջրաբաշխական նոր [illegible] տեր պիտի շինուին քաղաքին [illegible] նոզան մասերուն մէջ։

Անկէ զատ, քաղաքին [illegible] ձախ կողմերը պիտի շինուին [illegible] ջրամբարներ, որոնք ջուր պիտի [illegible] հայթայթեն քաղաքի ծայրամա[illegible]

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ Կ'ԸԼԼԱՆ

Աշխարհահռչակ երկու դրամատէրներ — Քրէօկէր եւ Իսթմէն — եւ անոնց եւեւէն ուրիշներ՝ անձնասպանութեան եղանակը բացին։ Մի զարմանաք, անձնասպանութիւնը եւս իր եղանակը (saison) ունի, որ կը սկսի գարնան եւ կը վերջանայ աշնան։

Կը թուի թէ հակառակն է որ տեղի պէտք է ունենար, քանի որ գարունը կը վանէ ձմրան մռայլ ճնշումը, կը բանայ սրտերը եւ նոր կեանք ու եռանդ կը հոսեցնէ երակներուն մէջ։ Այսպէս է շատերուն համար։ Բայց կան խառնուածքներ որոնց քով ոգեւորուելու եւ հրճուելու ընդունակութիւնը կը պակսի կամ շատ տկար է։ Անոնց համար վերակենդանութեան եւ հրճուանքի ամիսները՝ թախիծի, յուսալքումի եւ մահուան ամիսներ են։

Բոլոր երկիրներու վիճակագրութիւնները կը հաստատեն թէ մարդիկ ամէնէն շատ անձնասպան կ'ըլլան գարնան եւ ամառուան եղանակներուն։ Ֆրանսայի մէջ անձնասպանութեանց բարձրագոյն չափանիշը կը պատկանի յունիս ամսուն, իսկ Փարիզի մէջ՝ ապրիլ ամսուն։ Յուլիս-օգոստոսէն սկսած կարծէք սրտերը հետզհետէ կը հանդարտին, կրքերը կը մեղմանան եւ ձմրան հետ գրեթէ կը մարին։ Նոյեմբերէն մինչեւ փետրուար՝ անձնասպան եղողներուն թիւը բաղդատաբար շատ քիչ է։ Վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան նաեւ որ անձնասպանութիւնները աւելի յաճախադէպ են Ֆրանսայի հարաւային եւ տաք նահանգներու մէջ, քան թէ հիւսիսային պաղ շրջաններուն մէջ, բացառութիւն ըլլալով Փարիզը եւ իր շրջակայքը։

Որո՞նք անձնասպան կ'ըլլան։

Մանուկներու եւ պատանիներու անձնասպանութիւնը հազուադէպ երեւոյթ մը չէ։ Բայց 20 տարեկանէն յետոյ է որ անձնասպանութիւնը յաճախադէպ կը դառնայ։ Ամէնէն շատ անձնասպան կ'ըլլան տարէցները եւ ծերերը։ Ամուսնութիւնը կինով կը պակսեցնէ անձնասպան ըլլալու հաւանականութիւնը, այսինքն երկու սեռէ անձնասպան եղող ամուրիներու թիւը՝ ամուսնացեալներու թուին կրկնապատիկն է։ Իսկ անձնասպան ամուսնաթողներու թիւը ալ աւելի շատ է։ Զաւակ ունեցող ընտանիքներուն մէջ ամէնէն քիչ անձնասպանութիւն կը պատահի։ Քաղաքացիները աւելի շատ անձնասպան կ'ըլլան քան գիւղացիները, նոյնպէս ուսեալները աւելի քան անուսները։ Տնտեսական վերիվայրումները աւելի շատ անձնասպանութեան կը մղեն քան պատերազմը եւ յեղափոխութիւնները։

Այժմ ամբողջ Եւրոպայի մէջ 100.000, Ֆրանսայի մէջ մօտ 8000 եւ միայն Փարիզի մէջ՝ աւելի քան 600 հոգի անձնասպան կ'ըլլան ամէն տարի։

Ինչո՞ւ անձնասպան կ'ըլլան։

Երկար ատեն անձնասպանութիւնը նկատուած է գիտակից եւ պատասխանատու արարք մը զոր կամքը կրնայ արգիլել։ Այդ հիման վրայ, կրօնքը միշտ դատապարտած է անձնասպանութիւնը որպէս գիտակցօրէն գործուած ոճիր մը եւ օրէնքը պատիժներ սահմանած է զայն գործողներուն՝ թէ այս աշխարհին եւ թէ հանդերձեալին մէջ։ Ծանօթ ընկերաբան Տիւրքհէյմ եւս, այս խնդրին մասին իր մէկ ընդարձակ ուսումնասիրութեան մէջ, եկած էր այն եզրակացութեան թէ անձնասպանութիւնը քիչ անգամ արդիւնք է խենթութեան, եւ թէ ենթակաները, անձնասպանութեան պահուն, գրեթէ միշտ տէր են իրենց բանականութեան եւ գիտակցութեան։

Այս եզրակացութիւնը հիմնաւոր պիտի ըլլար եթէ, համաձայն տակաւին տիրող կարծիքին, խենթութիւնը լիմարանցի պատերով միայն սահմանէինք, կամ խենթ համարէինք միայն անոնք որ գրկուած են իրենց մտային կարողութիւններէն եւ գիտակցութենէն։

Իրականին մէջ, խենթութեան սահմանները շա՛տ ընդարձակ են եւ կը պարփակեն հոգեկան-մտային բազմաթիւ եւ այլազան խանգարումներ, որոնք կրնան ըլլալ ժամանակաւոր կամ տեւական, մասնակի կամ ամբողջական։ Այդ խանգարումներուն ենթակաները յաճախ կը պահեն, մասամբ կամ ամբողջովին, իրենց բանականութիւնը, պայծառամտութիւնը եւ գիտակցութիւնը, եւ կարգ մը պայմաններու մէջ կամ որոշ սահմանէ մը անդին կը շեղին սովորաբար իբրեւ բնականոն ընդունուած գծէն դուրս։ Ընկերութեան համար խենթութիւնը կը սկսի այն պահուն, երբ այդ շեղումը վտանգաւոր կը դառնայ ենթակային կամ անոր շրջապատին համար։ Մինչդեռ հոգեախտաբանութեան համար, այդ պահը՝ որքէն գոյութիւն ունեցող քիչ-շատ թաքուն հոգեկան-մտային անհաւասարակշռութեան մը շեշտուած, չափազանցութեան հասած մէկ վիճակն է։

Հիմնուելով արդի հոգեախտաբանութեան այս տուեալներուն վրայ, որոնց մասին ուրիշ անգամ պիտի փորձեմ գիտրմբռնելի մանրամասնութիւններ տալ, կարելի է ըսել թէ անձնասպանութեանց երկու երրորդին պատճառը խենթութիւնն է, կամ աւելի ճիշդ, հոգեկան եւ մտային անցողակի կամ տեւական սխալաւոր վիճակներ են, արդիւնք սիֆիլիսի եւ ուղեղային ուրիշ բորբոքումներու, թունամոլութիւններու (մորֆին, ոգեւալից), մանաւանդ ալքոլամոլութեան եւ գինովութեան, արբունքի, դաշտանի դադարի եւ ծերութեան շրջանի բնախօսական վերիվայրումներու, հոգեսպառութեան, ջղագարութիւններու, կազմուածքի անհաւասարակշռութիւններու, եւայլն։

Հոգեմտային այս խանգարումները կը շեշտուին եւ կը սաստկանան մասնաւորաբար գարնան եւ ամրան ընթացքին։ Անոնց մեծ մասը կրնայ անձնասպանութեան մղել։ Ենթական անձնասպան կ'ըլլայ, առանց արտաքին որոշ պատճառի, ընդհանրապէս զօրաւոր բնամղումի մը, մտասեւեռումի մը, ցնորքի մը, զգայախաբութեան մը, մտահալածանքի մը, անձկութեան մը եւ մանաւանդ մելամաղձոտ վիճակի մը ազդեցութեան տակ, որուն չի կրնար դիմադրել, եթէ նոյնիսկ պահած է իր պայծառամտութիւնը։

Բայց անձնասպանութեանց մէկ երրորդին մէջ հոգեկան խանգարումները կը թուին դեր չունենալ։ Արտաքին պատճառի մը հետեւանքով — խոր վիշտ, անդարմանելի կորուստ, դժբախտութիւն, թշուառութիւն, եւն.— ենթական գիտակցօրէն կ'որոշէ անձնասպան ըլլալ եւ իր ազատ կամքով կը գործադրէ տուած որոշումը։

Երեւոյթով միայն այսպէս է։ Իրականին մէջ այսպիսիները ու[illegible]նին քիչ-շատ ախտաւոր, մանաւանդ մելամաղձոտ խառնուածք մը, որ տրամադիր կը դարձնէ անձնասպանութեան եւ որոշ պարագաներու մէջ. այդ ուղղութեամբ մղէ «կամքը»։ Այս պարագան է որ կը բացատրէ թէ ինչու Քրէօկէր անձնասպան կ'ըլլայ, իսկ կամա[illegible] մը, որ նոյն պայմաններուն մէջ գտնուեցաւ, բանտարկուեցաւ, սորուեցաւ, բայց կը շարունակէ պապայ գործունէութեան ծրագիրներ կազմել։ Դարձեալ թէ ինչու դժբախտ, թշուառ, ապերջանիկ եւ վշտահար միլիոնաւոր մարդիկ անձնասպան չեն ըլլար, իսկ ուրիշներ, ոչ դժբախտ եւ ոչ թշուառ, անձնասպան կ'ըլլան միայն թելադրութեան օրինակ առնելով վէպի մը կամ թերթի մը հերոսին կամ մէկուն անձնասպանութենէն։ Թելադրութեան ազդեցութեամբ անձնասպանութիւնը յաճախ վարակիչ եւ մերթ ընդ մերթ համաճարակային կը դառնայ։

Այս տուեալներէն կարելի է եզրակացնել թէ անձնասպանութիւնը գրեթէ միշտ հիւանդագին երեւոյթ մըն է, արդիւնք հոգեմտային յաճախ ֆիզիքական տեւական թէ պատահական, բացայայտ կամ թաքուն խանգարումներու, զորս հոգեախտաբանութիւնը կը ջանայ կանխել եւ դարմանել, կարելի չափով նուազեցնելու համար անձնասպանութեան մղող պատճառները։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

բաւն եւ գործարանային շրջաններուն։ Այդ ցանցը պիտի բռնէ մօտ 10 քիլոմեթր երկայնութիւն։

Անիի «ցուֆը»

«Խ. Հայաստան» կը գրէ թէ Անդրկովկասեան Կաճառի բնալուծարաններուն մէջ քննութեան ենթարկելով Անիի «տուֆը» (փխրաքար), հաստատուած են թէ լաւ «շինարարական նիւթ է եւ վառ ջերմհաղորդիչ»։ Գիւմրայի հանքավայրի շրջանին մէջ, մանրամասն երկրաբանական քննութեան ենթարկուած հողամասի միայն կէսին մէջ երեւան հանուած է մեծ պաշար, 12,700,000 խոր. մեթր։ Տուֆի խաւին միջին թանձրութիւնը ամբողջ հանքավայրին մէջ հաւասար է 7.8 մեթրի։ Այս տարի իսկ պիտի սկսի տուֆի մեծաքանակ արտադրութիւնը։

Կարբիդի Բ. գործարանը

Երեւանի մէջ շինուելիք Կարբիդի Բ. գործարանը տարեկան պիտի տայ 40 հազար թոն, իսկ առաջին տարին՝ 20 հազար թոն։ Գործարանին շինութեան համար պիտի ծախսուի 7 միլիոն ռուբլի։ Այս տարուան ծախքը պիտի ըլլայ 4 միլիոն։ Բոլոր շինարարական աշխատանքները պիտի աւարտին 1933 յունուար 1ին։ Գործարանի բոլոր մեքենաները պիտի ապսպրուին խորհրդային գործարաններուն։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Հալէպ, կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան պաշտօնաթերթէն, (Մարտի 16ի) կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները՝ Մարտ 8-14 Անթիլիասի մէջ գումարուած եպիսկոպոսական ժողովի որոշումներու մասին.—

Լիբանանի եւ Հալէպի թեմակալ եպիսկոպոսները մանրամասն տեղեկութիւններ տալով հաւաստեցին թէ իրենց թեմերուն մէջ պատսպական երեւոյթներու ընտրութեան գործը շատ մօտ ատենէն կը լրանայ։

Գալով Դամասկոսի, Լաւոդիկէի եւ Կիպրոսի թեմական կազմակերպութեան, ժողովը սկզբունքով նախ անհրաժեշտ գտաւ որ այս երեք թեմերն ալ ունենան իրենց լիակատար Ցանց. Վարչութիւնները։

Որպէսզի կարելի ըլլայ հինգ թեմերուն համար փափաքուած վարչական Սահմ. միօրինակութիւնը, եպիսկոպոսական ժողովը որոշեց Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին ներկայացնել հետեւեալը ծրագիրը.—

Լաւոդիկէի այժմեան թեմին կցել Հալէպի թեմին պատկանող Իսքէնտէրունի Աղասի Սանճաքը եւ Անտիոքի ու Սուէյտիոյ ամբողջ շրջանակը եւս. եւ այսպէսով վերակազմել թեմը պաշտօնական անունով կոչել «Առաջնորդութիւն Անտիոքի Թեմին»։

3.— Դամասկոսի թեմին կցել այժմ Հալէպի թեմին ենթակայ Հաւրանի, Հոմսի եւ Մէյիտէյի շրջանակները։

1.— Ամուսնական ցեղակցութեան (...) որոշումը, թէ երկար խորհրդակցութեան, որոշուեցաւ հաստատուն պահել աղգականութեան մինչեւ հինգերորդ աստիճանը, բացառիկ պարագաներու մէջ դիմելով Կաթողիկոսարանին. իսկ խնամիական եւ կնքահայրական աստիճաններու առթիւ խիստ չըլլալ։

3.— Որոշուեցաւ Նշանօրհնէքի եւ Պսակի միջեւ եղած ժամանակը կարճեցնել եւ Նշանադրութենէն առ առաւելն մէկ ամիս վերջը պսակը գնել, պայմանաւ որ պսակի համար արգիլեալ օրերու չհանդիպի։

— Նմանապէս որոշուեցաւ այսուհետեւ նշանադրութեան առարկայ համեմնալ միմիայն նշանի մատանին եւ քօղը. եւ նշանի լուծման պարագային՝ մատանիէն զատ ուրիշ իրեղէն եւ ծախքերու պահանջքի դատեր չլսել. ինչպէս նաեւ այս կարգադրութեանց անհամապատասխան նշաններու լուծման առթիւ ներկայացուած դատերը նկատի չառնել։

4.— Որոշուեցաւ Նշանօրհնէքի եւ հարսանեաց հանդէսներուն առթիւ խրախճանքները վայելուչ, պարզ եւ որքան հնար է նուազ ծախսալից ձեւի մը վերածելու եւ տարիներուն առջեւ ազգ. արժանապատուութիւնը բարձր պահելու նպատակով հրահանգ մը պատրաստել եւ Կաթողիկոսական Շրջաբերականով զայն գործադրութեան դնել Կիլիկեան բոլոր թեմերուն մէջ։

5.— Որոշուեցաւ նշանի եւ ամուսնութեանց լուծման բնական, օրինական, ընկերային եւ այլ պատճառները եւ հիմերը ճշդող կանոնագրի մը նախագիծը պատրաստել (որուն մէջ նկատի առնուած ըլլան պոռնկութեան, շնութեան, անկարողութեան, ամլութեան, փոխանցիկ եւ անբուժելի ախտերու, հաշմանդամութեան խնդիրները)։ Նմանապէս ճշտուած պէտք է ըլլան Առժամանակեայ (մարմնական) բաժանումի հիմ ծառայելիք կէտերը (անբարոյութիւն, խիստ եւ անհաշտ ու խռովարար բնութիւն, խաղամոլ, գինեմոլ ըլլալ. կենցաղ, անգգամ եւ բռնացող ու ծեծող բնութիւն ըլլալ.)։

Բոլոր թեմերու մէջ նախակրթութեան միօրինակ ծրագրի գործադրութիւնը ապահովելու համար երկար խորհրդակցեցաւ։ Նկատելով որ հերու, Հալէպի Գաւառամասնական ժողովին մէջ Կրթական Յանձնախումբ մըն ալ կազմուած էր այդ նպատակով, որոշեց յիշեալ Յանձնախումբին միջոցաւ՝ Լիբանանի եւ Հալէպի եւ ուրիշ թեմերուն մէջ պատրաստուած եւ գործադրուած ծրագիրները միացնել եւ միօրինակ ծրագիր մը պատրաստելով գործադրութեան դնել, եթէ կարելի ըլլայ, 1932 Սեպտեմբերէն սկսեալ բոլոր թեմերու Ազգ. Վարժարաններուն մէջ։

Ասկէ զատ որոշուեցաւ ա) Ազգ. Վարժարաններու մէջ տեղ տեղ գաւառցոյցէն վերցուած Կրօնից դասերը պարտաւորիչ ընել, եւ շաբաթական առ նուազն երկու ժամ յատկացնել կրօնի դասերուն։ բ) Կրօնի դասը յանձնել ո՛րքան հնար է կարող քահանաներու եւ ձեռնհաս ուսուցիչներու։ գ) Հարկ եղած կարգադրութիւնները ընել որպէս զի ուսանողները իրենց ուսուցիչներուն հետ միասին եկեղեցի յաճախեն։ Որոշուեցաւ նմանապէս որ Եկեղեցւոյ Սնունդին հասոյթները այնպիսի համեմատութեամբ մատակարարուին որպէս զի ոչ եկեղեցին զրկուի իր պայծառութեան համար անհրաժեշտ գումարէն, եւ ո՛չ թաղին ազգային երկսեռ ուսանողութիւնը՝ եկեղեցւոյ միջոցաւ իրենց տրուելիք կրթութեան բարիքներէն։

Որոշուեցաւ որ Կիլիկեան թեմերու բոլոր Ազգ. Վարժարաններուն վրայ հսկելու, Ազգ. ու Կրօն. ուսմանց կանոնաւոր աւանդումը եւ միօրինակ ծրագրի գործադրութիւնը գիւրացնելու պաշտօնով կրթական քննիչ մը նշանակուի Կաթողիկոսարանէն, որքան հնար է շուտով, առ այդ պէտք եղած նիւթականը ապահովելով։

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀԱՅ ՏԱՂԱՆԴ ՄԸ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ

Հայ տաղանդաւոր բեմադիր Գ. Մամուլեան, որ մեծ յաջողութիւններ գտաւ Ամերիկայի մէջ, տեսակցութիւն մը ունեցած է *L'Ami du Peuple*ի խմբագրին հետ։ Թերթը, գովքը հիւսելէ վերջ Գ. Մամուլեանի տաղանդին, կը ներկայացնէ անոր յայտնած մէկ քանի գաղափարները բեմադրութեան արուեստին մասին։

— Թատրոնը եւ սինէման միշտ համայած են գիծ եւ՝ ջերմօրէն հետաքրքրած։ Անոր համար ալ, աշխարհի ամենէն երջանիկ մարդը նկատեցի ինքզինքս, այն օրը որ Նիւ-Եորքի Gꞌuild թատրոնը՝ ինծ յանձնեց իր բեմադրութեան ղեկավարութիւնը։ Բայց այս աշխարհի մէջ, չկայ մէկը որ սահման մը ընդունի իր փառասիրութիւններուն։ Նորապէս կապուած ըլլալով մէկտեղ բնորդն ատպարէզիս, կ'երազէի աւելի մեծը, աւելի լաւը, իմ տրամադրութեանս տակ դրուած միջոցներէն՝ ուրիշ միջոցներով։

Անշուշտ, գիծ կը հետաքրքրէր կամ ինծի հաճոյք կը պատճառէր անշարժ կամ գրեթէ անշարժ տեքստի մը մէջ, կարգադրել մասերը եւ ելքերը, կանոնաւորել ամբողջութիւնները, նոյն իսկ տաղանդները։ Բայց բեմին վրայ՝ պայմանադրական բաժին մը կայ, որմէ կարելի չէ խուսափիլ։ Թատրոնի տեսլականութիւնն իսկ այդ կը պահանջէ։ Ի զուր մարդ կը ջանայ բնական ձեւ, խուսափիլ արուեստականութենէն թատերական բեմադրութեան խորքին մէջ իսկ. անխուսափելի սկզբունքներ կան, զորս կարելի չէ զանց առնել։ Եւ ասոր համար էր որ սինէման այնքան փորձի կ'ենթարկէր զիս։ Ի՞նչ հարուստ մարզ։ Ի՞նչ անսահման հնարաւորութիւններ կ'ընծայէ նշմարիտ ընելու, կեանքը ներկայացնելու ինչպէս որ կը տեսնուի. յաջորդական տեսարաններուն տալու անոնց տրամաբանական շղթայաւորումը եւ մանաւանդ միթնոլորտ մը ստեղծելու։

Շիտակ է ըսել թէ սինէմայի մէջ նիւթի անզուգահաւասար միջոցներ կան արտադրութեան տակ։ Իմ կարծիքովս, այդ ըսել չէ թէ անհրաժեշտ է դիմել բարդ, արուեստական հնարաւորութիւններու. այլ լուսաւորութեանց պարզ խաղը, տեսարաններ առնելու անկիւնն եւ խռովկցութեան ու ձայնի կշռութիւնը որ ծրագրուած գործին տալ կատարեալ հաւասարակշռում մը եւ ներդաշնութիւն մը։

Յարգելով մէկտեղ տրամադրութեան այս սկզբունքը, կարելի է օրինակ, նկարագրել անձնաւորութիւն մը. երեւան հանել անոր նկարագիրը կամ բնաւորութիւնը, առանց նոյնիսկ գինքը ցոյց տալու։ Անա ինչ որ փորձեցի Dr. Jekyllet Mr. Hydeի մէջ։

Հերոսը ներկայացնելու համար, հատարակ բան մը պիտի ըլլար զայն ցոյց տալ իր բժշկական խորհրդակցութեան սենեակին կամ հիւանդանոցին մէջ՝ իր յարգելի եւ խղճամիտ բժիշկի երեւոյթին տակ։ Մարդը կատարեալ ճէնթլմէն մըն է, մաքուր, օծուած, նրբազգած, գթառատ եւ բարի։

Իր նկարագրին բոլոր այս նրբութիւնները պէտք է արտայայտուին լաւ ցուցադրելու համար անձնաւորութիւնը, յստակօրէն սահմանելու համար հակադրութիւնը որ կայ Jekyllի «կրկին»ին Mr. Hydeի ոճրային եւ բիրտ նկարագրին հետ։

Ահա ինչ որ երեւակայեցի, խաղին սկիզբը արտայայտել փորձելու համար այս բոլորը. երգեհոն մը ստեղնաշարը որուն վրայ երկու ձեռքեր կը սահին։ Աստիճանաբար կը յայտնուի երաժիշտը որ կոնակէն կը տեսնուի։ Անոր դիմապատկերը միայն կը նշմարուի։ Միրուէն սպասաւոր մը կուգայ անծանօթ մենամոլին յիշեցնելու թէ հաճախորդները իրեն կը սպասեն։ Սենեակին շրջանակը վերջին դարու անգլիական ազնուապետական հին բնակարանի մը մէջ. կը յայտնուի աստիճանաբար։ Այսքանը կը բաւէ։ Եւ երբ քիչ յետոյ անոր դիմագծերը կը տեսնուին, համապատասխան են գաղափարին. զոր հանդիսատեսը առաջուց կազմած էր։

Անվերջ կարելի է պէսպիսել այս օրինակները։ Կը բաւէ քիչ մը խորհրդածել եւ տրամաբանել լաւ արդիւնքներ առնելու համար։

ՄԱՄՈՒԼ

Թուրքիոյ «Երեւելի ճռաճանգը»

Գոյթար, Ամերիկայի ռամկավար օրկանը, կը գրէ այս խորագրին տակ (18 Մարտ)։

— «Նախ, կան լքեալ գոյքերը Երուսաղէմի գանուող Հայերէն ոչ-նէ մէկը, եթէ երբեք յանձն կ'առնէ Թուրքիա վերադառնալ, ատիկա կ'ընծայ ծիծաղելի հեռանկար կը բանայ հետ ձգած գոյքերուն վերստին տիրանալու համար։ Թուրք կառավարութիւնը այս գոյքերը իւրացուցած, ծախած ու դրամին պաշտօնեայ է, եւ անոնք այսօր նոր տէրերուն ձեռքը կը գտնուին։ Հիներու վերադարձը, բնականաբար իբրեւ Թուրք քաղաքացի ու հպատակ, անհատական դժուարութեանց ու կնճռոտութիւններու դուռ կրնայ բանալ։ Թուրք կառավարութիւնը ինքն իր ձեռքով այսպիսի գլխու ցաւ մը չի ստեղծեր։

Երկրորդ, վերադարձող Հայեր ո՞ւր պիտի տեղաւորուին։ Թուրք կառավարութիւնը, որ պատեհ չի գտներ Պոլսոյ Հայերուն իսկ թոյլ տալ որ քաղաքին անմիջական շրջականերէն դուրս երկրին ներսերը ճամբորդեն, կ'արտօնէ՞ որ տարագիր Հայեր գան ու վերահաստատուին իրենց նախկին բնակավայրերուն մէջ,

եւ եթէ արտօնէ, Հայեր կրնա՞ն երթալ ու բնակիլ այդ տեղերը, երբ Անատոլուի անկիւնները մնացած ցանցառ հայ բեկորներ կ'ուզեն որ առաջ դուրս ելլել ու ազատուիլ։

Թերեւս Պոլսեցիներ կան, որ իրենց ընտանիքին միանալու համար կամ նման պատճառներով փափաքին ու փորձեն օգտուիլ «Երեւելի Նոր Հրաշանդաէն», եւ կարելի չէ ըսել թէ ի՛նչ չափով կրնան յաջողիլ, բայց խնդիր չկայ եւ չի կրնար ըլլալ տարագիր հայութեան վերադարձին համար։

Չի կրնար ըլլալ, որովհետեւ ազգային ու քաղաքական ոչ մէկ ապահովութիւն կայ որ վերադարձող մէկը, տարբական իրաւունքներ պիտի վայելէ, գոնէ իբրեւ մարդ պիտի ապրի եւ օր մը ինքզինք պիտի չգտնէ այն դժոխային կացութեան ու վտանգներու հանդէպ, որոնցմէ հազիւ թէ կրցած է վերապրիլ ինք բախտին բերումով, իրեններէն բազմաթիւ ու թանկագին զոհեր տալէ յետոյ։

Ամէն մարդ բնականաբար ինք պէտք է որոշէ իր ընելիքը։ Բայց եթէ նոյն իսկ Թուրքեր իրօք դիւրութիւն տան տարագիր Հայոց վերադարձին, ոչ ոք կրնայ խորհուրդ տալ որեւէ Հայու, որ ցորչափ ներկայ պայմանները կը տիրեն, Թուրքիա վերադառնայ եւ իր գլուխը վտանգի տակ դնէ»։

Ռումբեր Ռոմանի մէջ

ՌՈՄԱՆ.— Ռումբերը որ ամէն տեղ միշտ երիտասարդութիւնը մոլորեցնել կ'ուզեն, վերջերս ջանացին որս փնտռել մեր գաղութին մէջ, կը թուի թէ յաջողութիւն գտեր են։

Կը տեսնենք երբեմն երիտասարդներ՝ նախապէս քաջառողջ տղաք, այժմ տժգոյն, նիհար, շարունակ Ս. Գիրքին հետ, իրենց աչքին լոյսը կը վառնեն։

Դժբա՛խտ երիտասարդներ, չէք մեկնար ձեր առողջութեան որ կը քայքայուի օրէ օր։ Զգուշացէք այդ պատուելի շաղգրքերներէն, այդ կրօնամոլ կողապտիչներէն որոնք ձեր արիւնը կը ծծեն։

Սուրէն

ՁՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Ճամբորդութիւն մը դէպի բեւեռ...

... Որ անշուշտ, դեռ չէ կատարուած։ Երբ եւ թէ պիտի կատարուի՞ թէ չէ։ Այդ ալ կը մնայ անյայտ։ Սոսոյց է սակայն թէ՝ մարդը ձանձրացած հողին վրայ ապրելէ, ջուրին վարն ու տակը եւ օդին մէջ համբարձելէ, երկար ատենէ ի վեր կը մտածէ երկինք բարձրանալ... բայց մարմինքէն կազմով ու մարդկային սխորժակներով ու հաճոյքներով։

Այսպէս է որ ամերիկացի երիտասարդ ուսանող մը հնարած է հրթիռ մը, որուն մէջ նստած, կը յուսայ ողջ առողջ լուսին հասնիլ եւ անկից բերել թանկագին մետաղներ։ Կը յուսայ իր հրթիռով բալքէն մէջ՝ 7 մղոն արագութեամբ սուրալ։ Հրթիռին կէսը պիտի ըլլայ սեւ. մնացեալը արծաթ։ Սեւ մասը պիտի ծառայէ տաքութիւն ծծելու. Արծաթեայ մասը՝ զովացնելու։

Ըստ հնարիչին, երկու հարիւր ժամ պէտք է հասնելու համար լուսին։

Աստուած խնայէ տայ։

Իսկ այս մէկը

Աւելի օգտապաշտ, մարդասէր գործնական, մտածեր է օդանաւային անկումներու դէմ միջոց մը խորհիլ եւ կ'երեւի յաջողեր է։

Իրօք. ֆրանսացի օդանաւորդ մը Սօվան իր հնարած մէկ գործիքով՝ կատարեց շատ վտանգաւոր փորձ մը, որուն յաջողութիւնը յոյս կը ներշնչէ հիմա թէ՝ օդանաւերը պիտի կարենան անվտանգ փրկուիլ անկումներէն։

Սօվան հետեւեալ փորձը կատարեց Մարտ 24ին։ Իր օդանաւը օժտեց վերջ իր հնարած գործիքով, այն ինքնաշարժով մը փոխադրել տուաւ Խարբանփոյէն հինգ քիլոմեթր հեռու յերան մը բարձունքը, որուն կողքին 120 մեթր խորութեամբ վիհ մը կը բացուի։

Օդանաւորդին կ'ընկերակցէին 8 հոգի, որոնց մէկը իր կինը։ Ինքը մտաւ օդանաւուն մէջ, որուն թեւերը հանուած էին եւ որ գետեղուած էր բարձունքը, վիհին բերանը։ Ներկաները հրեցին օդանաւը որ նետուեցաւ վիհին մէջ։ Վիհին կողքի ժայռերուն վրայ, 20 մեթրի չափ ցատկոտելէ վերջ, օդանաւը գնդակի պէս նետուեցաւ ժայռէ ժայռ եւ ինկաւ վիհին խորը։

Հօն, անկումը դիտելու կը սպասէին քաղաքապետը եւ օդանաւուն մեքենավարը, որոնք, երբ օդանաւը ինկաւ, փութացին բանալ անոր դռնակը, որմէ ողջ առողջ եւ ժպտադէմ, դուրս կը նետուէր անվեհեր օդանաւորդը եւ վարէն վեր, վիհին յատակէն դէպի բերանը՝ գորովի համբոյր մը կը ղրկէր իր յուզուածնասպառ կնոջ։

Փորձը յաջողած էր։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Զոհ մը եւս

ՄԱՐՍԷՅԼ, (յապաղած).— Ընչեալ շաբթու թաղեցինք երիտասարդ մը եւս. Ստեփանեան Սահակ 23 տարեկան Վանեցի, գրասէր եւ յեղափոխական։ Որքան իղձեր ունէր գժբախտ տղան։

Պատիկ մըն էր՝ բացուած Դաշնակցութեան ծոցի թաղերին մէջ։ Իր երազը հայ ժողովուրդին ազատագրութիւնը։ Յաճախ ամենէն կատաղի հակադաշնակցականներուն հետ ժամերով վէճ կը հաւնէր, հասկցնելու համար Դաշնակցութեան դերը հայ ազատագրական պատմութեան մէջ։ Ծառ էր գաղափարական մարդկային ոտնձգութիւններէն։ Ընկերները շատ կը սիրէին զինքը։ Իր սիրած բաց գիրք էր բոլորին համար։

Թոշնած տերեւ մըն էր ինքը։ Կը զգար իր վախճանը, եւ չափազանց աղդուած հայ ժողովուրդի ներքին պառակտումներէն, կ'ըսէր. «Երբ օր մը տեսնեմ բոլոր հայութիւնը միացած, մահուան մը պիտի ըսեմ, այն ատեն մահը քաղցր է ինծի համար»։

Եղած էր Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտ» ենթակոմիտէին։ Երեք տարիէ ի վեր միշտ տկար էր, վարակուած՝ անողոք հիւանդութեամբ մը։

Հանգիստ ոսկորներուն, սիրելի Սահակ։

Բ. Գ.

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

XIII

Ոտքերը կանգ առին, բայց սրտերը ո՛չ. Ասողիկ, սանդուղներուն վերջամասին, գլուխը դարձուց եւ վար նայեցաւ։ Երկուքը առանձին էին պրաշին մէջ։ Հեւալաբար խումբ մը պատեց զիրենք։ Դուրսը, քովի փողոցին նայող դրացիներու պատուհանին երկու քովերը կախուած էին երկու վանդակներ՝ էգ ուարու թռչուններով, որոնք կ'ուզէին իրար գալ։ Ու կը դողային։ Անոնց սրտերը, վանդակաձեւ անոնց կրծքերուն ետին, կը դողային թռչուններու նման։ Ասողիկ իր ձեռքը տեղաւորած էր գօտեցին գրպանը ու կը ճնար կանգնած։ Նորէն նայեցաւ շուրջը։ Ցետոյ՝ եկան։ Աւելի ծռեցաւ։ Անոնք իրար քով եկեր էին արդէն, մինչ աչքերնին դեռ իրար կը փնտռէին... Այսպէս է, միշտ. աչքերնիքը՝ զիրար գտած՝ փնտռել կուտան մարմիններ, մինչ երբ այս վերջինները կը սկսին իրար գտնել, աչքերները չեն հանդիպիր իրարու՝ միջոցը փրցած ըլլալով...

— Դիտէ՞ս. — սկսաւ Ասողիկ՝ քաղցր ու կերկերուն ձայնով մը, — Նազարը բնաւ հանգիստ չի ձգեր զիս... փողոցը բռնեց նորէն... Ուրիշ նամակ մ'ալ գրած էր ու նետած ձեր գանէն ներս... Մայրիկս գտեր է... արդէն՝ զինքը անգամ մ'ալ...

Եւ, առանց պատասխանի սպասելու

— Ծի՞շդ է որ, հարցուց, Պոլիս պիտի երթաս, մայրիկս ըսաւ...

— Այո՛... մօրեղբայրս եւ Գ. Դիմաքսեանը որոշեցին։

— Լա՛ւ, շա՛տ լաւ...

Ու վերջին բառերը աւելի դողդողագին արտասանեց։ Թերեւս դեռ բանիքներ ունէր։ Բայց, չիրցա՛ւ։ Եւ իր բարակ ստուերը գիծ-գիծ բաժնուեցաւ սանդղամածերուն եզերքը ներկայ երկաթներուն վրայ։

Իր այդ պզտիկ, պարզ ու գաղտնիկ բառերը, որ դժգոհութիւն մը կար գրուած, Սուրէնին եկան մեծ երջանկութեան մը կամ հաղթացիս ծաղիկի մը նման, զոր յանկարծ կը գտնես անկիւն մը. գծնդակ ու երկար թափառումներէ յետոյ։

Ներս՝ գառարան մտաւ խռոված ու ալեկոծ։ Մենաւոր ու լուռ այդ սենեակը իրեն կուգար հեծայ ծաղկալի բարտուտնի մը պէս, ուր տառապանք եւ հաղորդութ ցոյցադրիչքի մը զգացումներ կը զգայ մարդ, յոծրաթուայ ու ծանր մէջօրէներուն. եւ կը լեցուի մեծ հրճուանքով։ Եւ սակայն, Նազարին այդ վերաբերումը վրդովեց զինքը։ Այսուհանդերձ, Ասողիկին կողմէ աղդակի իրեն եղած այդ արտայայտութիւնը սփոփանք տուաւ իրեն։ Թուղթ իր սենեակը եւ անզգալաբար վար ուղղուեցաւ։ Սանդղակի կէսին կանգ առաւ յանկարծ։ Կուխած մը ձեռա մէջը, — արդեօք ճիանգամայն իրե՞ն ուղղուած էր այդ դժգոհութիւնը։

Ձէ՞ որ ինք եւս...։ Բայց, ո՛չ. կարելի չէր, ո՛րքան գեղանի ու ջերմ էր ան՝ երբ խօսեցաւ իրեն հետ։

Ինչո՞ւ հարցուց, սակայն, Պոլսոյ ճամբուն։ «Ուզե՞ց որ մեկնիմ», մտածեց, «բաժնուիմ սակէ»...։ Եւ, ականջին մէջ հնչեցին անոր վերջին բառերը, — «Լա՛ւ, շա՛տ լաւ...»։ Ի՞նչը՝ «շատ լաւ»։ Եւ ինչո՞ւ»։ Գոհունակ ծնաց սանդղամածերուն գլուխը, մինչ իր աչքերը, գիծ գիծ, բաժնուեցաւ սանդղամածերուն եզերքը բարակ երկաթներու վրայ, ուր ուրիշ ստուեր մը կար՝ բոժան բոժան եղած... Եւ իրար վերադարձան չեղան։

Որովհետեւ...

Ի՞նչ — գտա՞ւ փնտռածը։

Եւ որովհետեւ Սուրէն պատասխան մը չգտաւ, սկսաւ արագօրէն իջնել։ Մեծ եղաւ զարմանքը, սակայն, երբ նկատեց, որ վարը, աղջկանց գրասենեակին անկիւնը, կեցեր էին քանի մը աղջիկներ՝ կասկածոտ ու չար աչքերներով, եւ, հազիւ զինքը նկատած, ինկացին, իրարու թեւի գարկին, ու գրուեցան...

Յաջորդ օրը, անախորժ փափսուք մը լսուց տուաւ Սուրէնի։ Իրիկուան Աշխէն ու ինք փուլին անկիւնը կեցեր էին։ Սակայն Ասողիկը։ Ի՛նչ յետոյ՝ անոր խուլէն՝ Նազարը, որ, Սուրէնը տեսնելուն, աւելի արագացուց քայլերուն, աւելի արագացնելով գարկը Սուրէնի սրտին, եւ հասնելէ յետոյ Ասողիկին, նոյն արագութեամբ անցաւ առաջ...

Երբ պիտի քալէին իրենք եւս, իրենց դասարանէն խաբանաք ազդակ մը ձայնեցաւ, թեւը զարնելով Սուրէնին ու ակնարկելով Ասողիկին.

— Թա՛ կինդ, — փափսաց...

Սուրէն կեցաւ։ Նայեցաւ՝ չեղաւ ակին։ Ուզեց խփել այդ բերանը. բայց, զսպեց ինքզինքը. որովհետեւ, ջանաց ձգտերել թէ՝ խաբանաք տղան այդ ակնարկութիւնը երկու՞ւ բառով ըրած էր, թէ՞ մէ՛կ բառով...։ Զայն մը պատասխանեց իր ներսէն։ Սակայն, Սուրէն չլսեց, որովհետեւ նոյն պահուն «Աստո՛ւած, աստո՛ւա...» սար ճեղք մը եկաւ Յովսէփը։ Բարեխօս էծերին աղէն նիստ ձեռք էր ջուր ուզելու համար, եւ, Եննանի տեսնելով կիսաձեռք՝ խաղանոցը, աւարտած լաթին օճախին քով, թաս մը ջուր ձեռքը եւ, ,ասածելով զգաղած, որդ էր, շաւարեր ու շանց ալ շաւարեցին... Մտեցան իրենց։ Յովսէփը, շաժաղա...

նած ու ապշած, հեռացաւ.

— Ըլլայ նէ՝ ա՛ըլլայ, ըլլայ նէ՝ ա՛ըլլայ — մրմռաց։ Եւ այդ երկու բառերը յանկերգ մը դարձան։

XIV

— Ի՞նչ ծեղքս պահեմ, Թաթո՛ւկ, արեւս վախցայ շիտակը... Քանի գիշեր է՝ աչքս աչքիս չեմ գրած... Քա՛, եաշի գիշեր երազիս մէջ...,

— Նորէ՞ն երազ... ասո երազներուն պոչը ձգէ, Աստուածդ սիրես, Մարիամ — ընդմիջեց Գաբրէլ քեռին — քիչ մըն ալ աղէկ բան մտածենք, անցուցէք ատ, տղան ալ խերով բարով տեղը հասնի...

— Հէ՛, Գաբրէլ քեռի, բայց, — միջ ինկաւ Ցեր Մեսրոպ՝ թաշկինակովը ծծուռակին քթինքը առնելէն, — հապա՛, աղէկ բանը որ աղէկ ըլլանք... Դուն ըսէ՛, քու գիդ ծով կ'ըսես, Մարիամ...։

— Մեր բռկելը ըլլա՛յ նէ, քաղաքի տէր աղբար — դժգոհեցաւ Սուրէնի մայրը, եւ դառնալով տիկին Քէշապազեանին, որ Ասողիկին հետ եկեր էր Սուրէնին՝ ողջերթ մաղթելու, հարցուց — Գաբրիէլ էֆէնտին դուրս ելա՞ւ այսօր։

(Շար.)

Հ. ՄԵՀԵԱՆ

քին փոխառութեանց տոկոսները վճարուած ըլլալով, այլ եւս երկիրը չի կրնար։ Ըստ Գ. Վէնիզելոսի, նոր տոկոսներու վճարման համար՝ գումարներ վերցնել Ազգային Դրամատան նիհար պաշտօնէն, եթէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը աւելի առատաձեռն չգտնուի, քան նիւթական յանձնախումբը։

Գ. Վէնիզելոս յայտարարեց նաեւ.— Եթէ Լօզանի խորհրդաժողովը ցոյց տայ նոյն արդարութեան ոգին, զոր տեսանք Լահէյի մէջ, եւ եթէ աշխարհը մանէ տնտեսական բնականոն վիճակի մէջ, կրնանք յուսալ թէ հինգ տարուան պայմանաժամ մը եւ երկրին հասոյթները թոյլ պիտի տան որ կանոնաւորենք փոխառութեանց հատուցման գործը։ Հակառակ պարագային, կառավարութիւնը պիտի մերժէ մխակղան լուծումները եւ պիտի դիմէ իրաւախոհութեան, վերահաստատելու համար, երկրին նիւթական կարգութիւնը։

Սուրիոյ ընտրութիւնները

ՊԷՅՐՈՒԹ, 31 մարտ.—Կատարեալ հանդարտութեան մէջ, առաջին կարգի ընտրութիւնները տեղի ունեցան Դամասկոսի եւ Համայի մէջ։

Դամասկոսի մէջ, քուէարկութեան չորս գրասենեակները չկրցան հաւաքել օրինական թիւը, որով քուէարկութիւնը պիտի շարունակուի վաղն ալ։

Դալով երկրորդ կարգի ընտրութեանց, տեղի պիտի ունենան ապրիլ 8ին, եւ կամ 9ին եթէ համեմատականի Յեայ։

Սուրիոյ օդանաւային արկածին շուրջ

Ֆրանսայի արտաքին նախարարութիւնը զեկոյցի մը մէջ կ՚ըսէ.— Ազգերու Դաշնակցութեան Իրաք-Սուրիա սահմանագլուխի ճշդման յանձնախումբին նախագահին պնդ. Ռէնիէյի եւ իր երկու ընկերներուն օդանաւը գտնուեցաւ Ռուեթպայէն 150 քիլոմեթր դէպի արեւմուտք Թէլ-Ֆայիսի մօտերը։

Զոհերուն մարմինները փոխադրուեցան Պէյրութ։

Անգլեւիրլանտական վէճը

Իրլանտական կառավարութիւնը պաշտօնապէս կը հերքէ այն զրոյցները թէ անգլիական ծանուցագրին դէմ իրլանտական պատասխանին ուշացման տեղի տուած են կառավարութեան ներքին անհամաձայնութիւնները։

Իրլանտական կառավարութիւնը իր ամբողջ կազմով համաձայն է հաւատարմութեան երդումը ջնջելու եւ տարեվճարները դադրեցնելու։

Լրտեսութիւն մը սահմանագլուխի վրայ

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը՝ արեւելեան սահմանագլուխին մօտերը ձերբակալեց երկու լրտեսներ, որոնք կը գործէին Գերմանիոյ հաշուոյն։ Մէկը կին մըն է։ Ոստիկանութիւնը՝ վերջերս քաղած էր կարգ մը տեղեկութիւններ՝ որոնք ոչ մէկ կասկած կը ձգէին այս երկուքին յանձնակի երթեւեկի նպատակին մասին։

Գերմանիոյ ընտրական պայքարը

Այս կիրակի կէսօրին, վերջ կը գտնէ Զատկի առթիւ յայտարարուած զինադադարը, որ պարտադրուած էր քաղաքականկուսակցութեանց, նախագահ Հինտէնպուրկի հրովարտակով, եւ նոյն կէսօրին, նախագահական ընտրութեան պայքարը կը վերսկսի ուժով, կարելի սաստկութեամբ։

Միայն հանրապետականները՝ ի նպաստ Հինտէնպուրկի, նոյն օրուան համար, ամբողջ Գերմանիոյ մէջ կազմակերպած են 10 հազար հրապարակային հաւաքոյթներ։ Ասոնք, մտադրած են սաստկացնել իրենց պայքարը ընդդէմ Հիթլերի, մանաւանդ փոքր քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ, ուր ցեղապաշտ պետը ամէնէն շատ քուէ շահած է։

× Ներքին նախարարը զօրաւոր կրէօնէր Հիթլերեան թերթերուն արգիլեց սովորականէն աւելի թուով տպագրութիւն, ինչպէս մտադրած էր Հիթլեր։

Ֆրանսական ընտրութիւնները

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէօ, հանրապետութեան նախագահին հաղորդեց թէ կառավարութիւնը ծրագրած է, Խորհրդարանին կողմէ նիւթական օրէնքի քուէարկութենէն վերջ, յառաջիկայ ընտրութեանց թուականը նշանակել Մայիս 1ին եւ 8ին։

Պուլկարեւսերպ միջադէպ մը

Սոֆիայի պուլկարական մամուլը յայտարարութիւնը հրատարակեց գաղթականի մը, որ կը հաւաստէ թէ Սերպերուն կողմէ իրեն գաղտնի պաշտօն տրուած էր սպաննել Յարիպրոտի գաղթականներու ընկերութեան պատկանող երկու ղեկավարներ։ Սպանութիւնը տեղի պիտի ունենար համաձայն Սոֆիայի սերպ զինուորական կցորդի ցուցմունքներուն։

Սոֆիայի սերպ դեսպանատունը հերքեց այս ամբաստանութիւնը, որ կ՚ըսէ, գրգռիչի մը գործն է։ Հակառակ այս հերքումին, գաղթականին յայտարարութեանց հերքումը տեղի տուաւ մեծ գրգռութեան՝ ազգայնական ուսանողներուն մէջ, որոնք փորձեցին ցոյց մը կատարել սերպ դեսպանատան առջեւ։ Բայց կառավարութեան կորովի միջոցները արգիլեցին ցոյցերը։ Սերպ դեսպանատան եւ հիւպատոսարանի շրջակայքը առնուած են ոստիկանական հսկողութեան տակ։

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Զաւարեան կոմիտէին դասախօսական ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.20ին։ Կը դասախօսէ ընկեր Բենօ։ Նիւթ՝ Սալմաստի ճակատամարտը։ Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի Պատանեկան Միութեան ժողովը՝ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Սահակ-Մեսրոպ Դպրոցին մէջ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան վարչութիւնը ետամսեայ խառն ժողովի կը հրաւիրէ Մարսէյլի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու բոլոր ընկերները վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիք, միութեան հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ Վարուժան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին, Café Décoususի մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատետրով։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք։

ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆ (Մարսէյլ) ընկեր Կարօ խումբի անդամական ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3.30ին ընկ. Յովհ. Վարդեանի բնակարանին մէջ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԼԻՈՆԻ կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի Համազասպ, Կայծակ, Կուկունեան, Մարզպետ եւ Կար տը Վիզի Անդրանիկ խումբերու բոլոր ընկերները վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան նախկին Գրադարանին սրահին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Աղբիւր-Սերոբ ենթակոմիտէի ընկերները սովորաբար ժողովի կը հրաւիրուին, վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, սովորական հաւաքատեղին մէջ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ հին անդամատետրերով։

Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Ո. Միութեան 9 Ապրիլ, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։

Մանրամասնութիւնները յետ օրէն։

Փարիզի Գրական Ակումբ այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 131 rue Cambronne, մեթրօ Vaugirard. Զեկոյց Պ. Ռ. Բերբերեանի կողմէ։ Նիւթ՝ «Կէօթէ եւ իր երկերը արտայայտուած հայ մտաւորական կեանքի մէջ»։ Մուտքը ազատ է։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 241 Rue J. J. Rousseau. Ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԿՈՄԻՏԱՍ երգեցիկ երգչախումբի ընտանեկան հաւաքոյթը տեղի կ՚ունենայ վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, Միւթիւալիթէի սրահին մէջ, 24 Rue St. Victor։ Կը խօսի Պ. Եր. Անդրէասեան, «Հայ երգին դերը գաղութներու մէջ» նիւթի մասին։ Խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, պար, եւայլն։ Կը հրաւիրուի երգեցի հասարակութիւնը։

Պ. ԳՐԻԳՈՐ Քէփէկեան մեկնած ըլլալով Rouisillonէն (Isère) կը խնդրուի իրմէ եւ գինքը ճանչցողներէն իր նոր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Սէն Թ'էթիէն, Գործ.— 392։
Հիրնա, Ժ. Գ.— 200։
Գրիւսէլ, Զար.— 50 տուտր։
Մէրքսէն, Մէնգ.— 100 պելժ։
Ֆուրկ, Ե. Գ.— 70։
Պօն, Մ. Ի.— 140։

ԿԱՐԵԻՈՐ

Եթէ կ՚ուզէք ձեր կազմակերպած հանդէսները հաճելի դարձնել նուագահոյն ծախքով, դիմեցէք «Եփրատ» նուագախումբին որ կը սպասարկէ երեկոյթներու, հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ նուագել հայկական եւ եւրոպական պարեր. 6—25 հոգիէ (ըստ կամս հրաւիրողի) բաղկացած նուագախումբ, միմիայն 300 ֆրանք վարձք։ Պայմաններու մասին 8 օր առաջ դիմել «Եփրատ»ի վարչութեան, հասցէ Տ. Օհանեան, 15 Rue du Pourtour, Clamart.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Մարսէյլ, Գոլ.— 50։
Տիկին X.— 700։
Նիս, Մ. Տ.— 35։
Մարսէյլ, Ա. Գ.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 915։
Քրուա Ռուս, Օր. Մ. Փ.— 70։
Մարսէյլ, Վան.— 70։
Վարշաւիա, Ա. Ա.— 50։
Պուքրէշ, Մ. Մ.— 100։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Ձեմ գիտեր թէ դուք ալ, օր մը պատահաբար, դիտա՞ծ էք կանանչ սեղանները, մի միայն կանաչ քառակուսին որու մէջտեղը գնդակը թեւէ թեւ կ՚երերայ գինով մարդու մը պէս եւ ուր քառանկիւն աչքերու մէջ սեւմերու պէս կը թափին թուղթի կտորներու յորձանքներ, արծաթ ու ոսկի դրամներ զորս յետոյ քրուփիէին (1) տրմուղը կը հնձէ, մանգաղի մը պէս, հատու հարուածով մը եւ կամ կը հրէ, ինչպէս խուրձ մը, դէպի շահողը։ Միակ բանը որ կը փոխուի այս հետապատկերին մէջ՝ ձեռքերն են, պայծառ, յուզուած կամ կանաչ սեղանին շուրջը սպասող ձեռքերուն բազմութիւնը, բոլորն ալ զարմանակալ դիտողի երեւոյթն ունին, զգեստի թեւի մը քարայրէն եզերքը, միշտ փոփոխուն, վայրի գազանի մը պէս ցատկելու պատրաստ, իւրաքանչիւրը իր ինքնայատուկ ձեւով ու գոյնով. ոմանք լերկ, ուրիշներ մատանիներով ու շառաչուն շղթաներով զինուած, ոմանք մազոտ վայրի կենդանիներու պէս, ուրիշներ ճկուն ու խոնաւ օձաձուկի մը պէս, բայց բոլորն ալ խուլ ճիգով մը պրկուած եւ անսահման անհամբերութիւնով մը թրթռուն։

Ամէն անգամ, ակամայ կը մտածէի ձիարշաւներու դաշտի մը, ուր մեկնումի պահուն, զերազրգռուած ձիերը դժուարաւ կը զսպուին որպէսզի որոշուած ժամէն առաջ չսլանան, ճիշդ նոյն ձեւով է որ խաղացողներուն ձեռքերը կը սարսռան, կը յուզուին ու կը ցցուին։ Անոնք, իրենց սպասելու, բռնելու եւ կանգ առնելու եղանակով կը յայտնեն խաղացողին անհատականութիւնը, ճերմակաւոր՝ անոնք կը մատնեն անյագ մարդը, թոյլ՝ չափը՝ հանդարտ՝ հաշուագէտը, եւ դողդոջուն՝ յուսահատ մարդը։ Այս կերպով հարիւրաւոր նկարագիրներ իրենց գիրենք կը մատնեն, շահելու արագութեամբ, այն շարժումով զոր կ՚ընեն դրամը առնելու համար, մէկը զայն ճմռթքելու ձեւով, ուրիշ մը ջղագրգռութեամբ զայն վատնելու եղանակով եւ կամ ուժաթափ խաղացող մը իր յոգնած ձեռքը զօրելու եւ դրամը սեղանին վրայ անփութօրէն զլորելու շարժումով։

Խաղը կը յայտնէ մարդը, հասարակ խօսք մըն է, գիտեմ, բայց ես կ՚ըսեմ. անոր ձեռքը, խաղի ընթացքին, աւելի պայծառօրէն կը յայտնէ զայն։ Վասնզի բոլոր անոնք կամ գրեթէ բոլոր անոնք որ բախտախաղ կ՚ընեն, քիչ ատենէն կը վարժուին զսպելու իրենց դէմքին արտայայտութիւնը. ճիշդ վերը, շապիկին օձիքին վրան, անոնք անայլայլութեան պաղ դիմակը կը կրեն. անոնք անհետանալու կը բռնադատեն ծալքերը որոնք կը կազմուին բերնին շուրջը, իրենց սեղմուած ակռաներուն ետեւը կը քշեն իրենց յուզումները, աչքերէն իսկ կը յափշտակեն իրենց մտահոգութեան ցոլացումը. անոնք դէմքի գնդերներուն ցայտունութիւնը կը մեղմացնեն արուեստական անտարբերութեան մը մէջ, որ կը հզնի վայելչութեան երեւոյթն առնել։ Բայց որովհետեւ իրենց ամբողջ ուշադրութիւնը ջղաձգաբար կը կեդրոնանայ իրենց անձին ամէնէն աւելի տեսանելիին, այսինքն իրենց դէմքը ծածկելու աշխատութեան մէջ, անոնք կը մոռնան ձեռքերը, կը մոռնան թէ կան մարդեր որոնք միայն այդ ձեռքերը կը դիտեն եւ անոնց շնորհիւ կը գուշակեն ինչ որ կը հզնին ծածկել ժպտուն ծալքով շրթունքը եւ անտարբերութիւն կեղծող նայուածքները։ Այո՛, ձեռքը անպատկառօրէն կը մատնէ խաղացողներուն գաղտնիքը, վասնզի կուգայ անխուսափելի պահը ուր բոլոր այս մատները, որոնք դժուարաւ զսպուած են, ու կարծես թէ կը քնանան, գուրս կը ցատքեն յանկարծ իրենց անհոգ անտարբերութենէն, այն վճռական րոպէին երբ բախտախաղին գնդակը կ՚իյնայ իր խոռոչին մէջ, երբ շահող թիւը կը պոռան, այն ատեն, այդ երկվայրկեանին, այս հարիւր կամ հինգ հարիւր ձեռքերէն իւրաքանչիւրը անզգալաբար շարժում մը կ՚ընէ, բոլորովին անձնական, բոլորովին անհատական, նախնական բնազդէն պարտադրուած։ Եւ երբ մարդ վարժուած է դիտելու ձեռքերու այս տեսակ մը կրկէսը, ինծի պէս, ես որ պատրաստուած մըն էմ ամուսնոյս այս գիտելի շնորհիւ, թատրոնէն կամ երաժշտութենէն աւելի խանդավառօրէն հետաքրքրաշարժ կը գտնէ այս բուռն եղանակը, միշտ փոփոխուն, միշտ անակնկալ, որով անդադար նոր խառնուածքներ կը դիմակազերծուին։ Ձեմ կրնար ձեզի մանրամասնօրէն ցոյց տալ թէ խաղի ընթացքին որքա՞ն հազարաւոր դիրքեր կան ձեռքերու մէջ, ոմանք վայրի անասուններ, թաւ ու կեռ մատներով որոնք դրամը կը յափշտակեն մամուկի մը ձեւով, ուրիշներ ջղուտ, դողդոջուն, տժգոյն եղունգներով, որոնք հազիւ կը համարձակին դրամին հպելու, ազնուական ու անարգ, կոպիտ, ու երկչոտ, ճարպիկ եւ, ինչպէս կ՚ըսեն կակազուն. բայց իւրաքանչիւրը ունի ըլլալու իր մասնաւոր ձեւը, վասնզի ձեռքերու այս զոյգերէն իւրաքանչիւրը տարբեր կեանք մը կ՚արտայայտէ, բացառութիւն են թիւով չորս կամ հինգ քրուփիէներու ձեռքերը։ Ասոնք անշարժ մեքենաներ են, իրենց տարկայական, մասնագիտական եւ կատարելապէս [illegible] ճշդութիւնով, եւ բոլորովին [illegible] ռակը առաջիններու [illegible] կեանքին, անոնք կը գործեն [illegible] նակի մը (tourniquet) [illegible] շառաչուն ճախարակներուն պէս, [illegible] ու ձեւուած։ Բայց ասոնք [illegible] անտարբեր ձեռքերը իրենց [illegible] զարմանալի ազդեցութիւն [illegible] նեն այն հակապատկերով [illegible] կազմեն իրենց անյագ ու կրքոտ [illegible] րերուն հետ. անոնք կը կրեն [illegible] կարելի է այսպէս ըսել, [illegible] համազգեստ մը, ինչպէս [illegible] ները ապստամբած ժողովուրդ[illegible] ալեծուփ խռովութեան մէջ։

Աւելցուցէք սասր այն [illegible] հաճոյքը զոր կը զգաք, [illegible] երեկոներէ ետքը, ընտելանալ[illegible] ձեռքերէն ոմանց բազմաթիւ [illegible] րութիւններուն եւ կիրքերուն [illegible] օր պէտք էր անոնց մէջ շար[illegible] նոր ծանօթութիւններ ունենալ[illegible] մար եւ կը դասաւորէի զանոնք [illegible] մարդկային ճանկերու պէս, [illegible] կրեկիներու եւ հակակրելիներ[illegible]

(Շար.)

(1) Խաղատան այն պաշտօնեան որ հաստատութեան տնօրէնին հաշուոյն խաղը կը ղեկավարէ։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 3 ԱՊՐԻԼ 1932

3 AVRIL 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1844

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐՁԱԿ ՀԱՄԱՐՁԱԿ...

Ցաւալի առիթ ունեցած ենք մասնաւոր գոհունակութեամբ արձանագրելու արդի աշխարհաբարին ուռճացումն ու զարգացումը, թէ բազմակողմանիութեամբ եւ թէ՛ ձեւով. եւ՛ իբրեւ խորք եւ՛ իբրեւ շնորհ:

Ի՛նչ խօսք որ, կատարուած նուաճումներուն ամէնէն աւրական, կենդանի եւ հաստատուն ազդակն է օրագրութիւնը:

Այսպէ՛ս է եղած մանաւանդ 50-60 տարիէ ի վեր, երբ աշխարհաբարը սկսաւ ծփիլ լրագրական հնոցին մէջ: Ոչ միայն յօդուածներով, այլ եւ թերթօններու, նոյն իսկ առօրեայ լուրերու թարգմանութեամբ:

Նուազ դեր չկատարեց նաեւ Պոլսոյ Ազգ. Սահմանադրութիւնը, իր բազմաժխոռութեամբ եւ յատկարանութիւններով (terminologie): Նորանոր ակօսներ բացին Իզմիրի եւ Պոլսոյ թարգմանիչները, գնահատելի նախաձեռնութիւն մը գտնելով իւրաքանչիւր բառի, բացատրութեան մէջ հարազատութեան եւ ճշդութեան համար:

Յետոյ, լեզուն աշխուժացաւ երբ դարձաւ ալ — Երկիրը — ասպիտարար իր աւիշը կաթեցուց պոլսական — քիչ մը քաղքենի կամ բարքի — հայախօսութեան մէջ:

Առուգութեան շունչ մըն ալ հասցուց Կովկասէն որ աւելի մօտ էր Երկրին:

Ներարկումը կրնար աւելի բարերար դառնալ, լեզուի ճոխացման տեսակէտով, եթէ մեր գրողները ուշադիր ըլլային իւրացնելու բարբառին ոգին եւ առանձնայատուկ առաւելութիւնները, փոխանակ փակցնելու անոր օտարոտի եւ արհեստական, վտիտ բառերը:

Լեզուի զարգացման բնական հոլովոյթը — ինչպէս մեր ամբողջ կեանքը — խանգարուեցաւ 1914էն եւ մանաւանդ 1922էն յետոյ, երբ նետուեցանք ցամաքէ ցամաք: Երբ ցիրուցան եւ հողմավար բազմութիւններ իրար խառնուեցան, կազմելով անօրինակ թոհ ու բոհ մը:

Փախստական բազմութիւններու տեղաւորումը տեղի կ'ունենար բառ բախտի: Նոր համախմբումներ կը կազմուէին այնպիսի այլազանութեամբ որ տեսնուած չէր մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ: Իզմիրցին իրեն դրկից կ'ունենար Վանեցին: Մարաշը իր դիմացը կը գտնէր Տրապիզոնը կամ Կարինը: Պոլսեցին իբրեւ դրացի կ'ողջունէր Տիգրանակերտցին: Հին թերթերու եւ հրատարակութիւններու կողքին, կ'երեւային նորեր, շարժման մէջ դնելով ամբարուած մտաւոր պաշարն ու փորձը: Երեւան կուգային նոր ուժեր ու տարրեր:

Եւ այսօր, տասը տարի յետոյ, արդէն հասած ենք հանգրուանի մը, ուր կարելի է դատաստան կազմել:

Կանգ առնելով լեզուական ճակատին վրայ, եւ մանաւանդ աչքի առջեւ ունենալով մամուլը, կ'ուզէինք, կատարուած նուաճման հետ, արձանագրել նաեւ թերիները, — զանցառութիւն, անհոգութիւն, մտքի ծուլութիւն կամ անգիտութիւն:

Թերեւս «մանրամասնութիւններով» ալ գրաղինք:

Բայց հոգ չէ: Ինչպէս առօրեայ կեանքին, լեզուի մէջ ալ պզտիկ, աննշան համարուած զանցառութիւնը անզգալաբար կը դառնան սովորամոլութիւն: Օրէնք: Եւ ոչ միայն կ'աղճատեն ձեռքի տակ եղած ատաղձը, այլեւ կը վարակեն ուրիշները, աւելի թերուսները կամ յաւակնոտները:

Այսպէս, Պոլսոյ մէջ, հին ու նոր խմբագիրներ տակաւին կը շարունակեն թուրքերէնէ թարգմանութիւններ կատարել իսկ եւ իսկ Թրքավարի: Կը կարծեն թէ, բառին դիմաց բառը դնելով եւ անխախտ պահելով շարադրութեան կարգը, թարգմանութիւնը կը դառնայ հայերէն:

Զորս օրաթերթ ունի Պոլիսը, եւ չորսէն հազիւ մէկը քիչ մը նախանձախնդրութիւն կը ցուցնէ թուրքերէնը հայերէնի վերածելու՝ համաձայն մեր լեզուի կազմութեան եւ քերականութեան: Միշտ ալ սխալուած են, որ եւ է լուր արտատպած ատեն, նորէն շարադրել ու հայերէնի վերածել: Այլապէս, ընթերցողը այնքան բան պիտի հասկնայ որքան եթէ բուն բնագիրը, թուրքերէնը կարդայ: Կամ խորհրդածայ թերթ մը ձեռք առնէ:

Այս ալ-խառութեան կամ ծուլութեան յանցանքը աւելի կը ծանրանայ, երբ նկատի առնենք որ, այսօրուան թուրք մամուլն ու մտաւորականութիւնը նախ իրենք գժգոհ են հին թուրքերէնի շղթայաշար, ծանուածապատ եւ տաղտկալի շարադրութենէն, եւ ջանքեր կը թափեն, կարելի եղածին չափ կարճ, յստակ եւ ամփոփ խմբագրելու որ եւ է լուր կամ յօդուած:

Մենք ձեռքի տակ ունինք թուրքերէն թերթեր, որոնք պիտի կրնային մեծապէս օգտակար ըլլալ հայ խմբագիրներուն եւ թարգմանիչներուն, իբրեւ իրագիտական դաս:

Յանցանքը աւելի կը ծանրանայ նաեւ անոր համար որ, Պոլսոյ մէջ, այսօր իսկ, ունինք նախակրթարան եւ երկրորդական վարժարան, ուր կանոնաւորապէս կ'աւանդուի արդի աշխարհաբարը, առողջ եւ բնականոն կազմով: Ունինք նաեւ գրական սերունդ:

Ե՞րբ քիչ մը ճիգ թափելու պիտի վարժուին, վերջապէս, այլասերութեան մուկերը, թօթափելով իրենց թափթփած, թրքավարի, ճապաղ եւ բօբոսս կապած հայկաբանութիւնը: Սա «կէլիշի կիւզէլ» ունակութիւնը...

Քիչ մը սէր, քիչ մը խնամք եւ յոգնութիւն, խմբագիրէն մինչեւ լրաբերը, — եւ շատ մը վրիպումներ պատմութեան կ'անցնին:

Արտասահմանի մեր պաշտօնակիցներն ալ, իրենց կարգին, պարտաւոր են անխնայ սրբագրել կամ նորէն թարգմանել այդ անճոռնի հայերէնը, փոխանակ ուղիղ արտատպելու եւ տեւականացնելու զայն, երկիրէ երկիր, գաղութէ գաղութ փոխադրելով, իբրեւ արտածման նիւթ:

Պէտք է սանձել լեզուին հետ այսպէս արձակ համարձակ, անպատասխանատու խաղալու մոլութիւնը, սահմանափակելով անոր աւերները:

Մենք յիշեցինք մէկ երեւոյթ միայն:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԵՐ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻՆ, Ո՞Վ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԷ

Խելք հասցնելու չելլենք պետական կարգադրութիւններու: Բայց կրնանք ամէն մէկ պատահարի պատճառ ու պատասխանատու փնտռել:

Այսպէս: Լսեցինք թէ նախկին «Մեր Ուղինսի եւ այժմու «Դարբնոցի» աշխատաւորները — գրաշարներ եւ մեքենավար — կառավարութենէն ստացած են ութ օր պայմանաժամ, երկրէն դուրս ելլելու:

Եւ ցաւեցանք: Որովհետեւ, գիտենք թէ այդ ծանօթ ու յամառ աշխատաւորները՝ ոմանք կնոջ ու զաւկի տէր, զոհ կ'երթան ապրուստի բռնական պահանջին: Հաց պիտի ճարեն ու կ'աշխատէին ուր որ գործ գտնէին: Բայց կը զոհուին մանաւանդ՝ իբր խմբագիր կամ թերթի վարիչ՝ մութին մէջ ու վարագոյրի տակ գործող գարշելի, դիմակաւոր, անբարոյ եւ վատ ու վախկոտ արարածներու խլրդային ու անպատասխանատու դաւաճանութեան:

Այս մարդիկը որակելու համար, մարդ՝ ցոլանալու հայհոյելու տաղանդը պէտք է ունենայ...:

Խորհրդ. Հայաստանի իբր բարեկամ գործող, գրող ու խօսող այս վատերը՝ որոնք իրենց փրկութիւնը ապահոված ըլլալ կը թուին դանադան միջոցներով, (խոստովանինք՝ հն արդեօք այդ միջոցները՝ իմացած ենք թէ մինչեւ իսկ գիրքեր կը լրտեսեն ու գիրքեր կը մատնեն առ որ անկ է....) չեն խղճահարիր վտանգին բերանը նետելու աշխատաւորներ, որոնց մարդկային ու կենսական պահանջութիւնները, վրդովմանց ու տառապանքը՝ արտաքսումի վտանգին առջեւ, անշուշտ այս պահուս՝ իրենց կը պատճառէ յաղթանական... հրճուանք:

Գիտնալով սակայն բաշուած ու ծնած լուացած են հիմա բուն պատասխանատուները, հանդարտ խղճով շարունակելու համար բութեան ու վարչ գրգռութեան իրենց գործը:

Բայց ո՞վ է որ պիտի պաշտպանէ իրենց անմեղ զոհերը, հինգ հոգի, հինգ հայ, ոմանք կնոջ ու զաւկի տէր:

Եւ ո՞վ է որ հաշիւ պիտի պահանջէ այս ղեկավար խլուրդներէն:

Մ. Ե.

Իրլանտա կլոր սեղանին շուրջ

Իրլանտական կառավարութիւնը մինչեւ կէս գիշեր տեւող խորհրդակցութենէ մը վերջ, հետեւեալ գեկոյցը հրատարակեց. — Քննուեցաւ բրիտանական կառավարութեան ծանուցագիրը եւ իրլանտական պատասխանին գլխաւոր գիծերը որոշուեցան: Հրահանգներ տրուեցան անոր պատասխանին խմբագրութեան ձեւին մասին: Պատասխանը պիտի ներթարկուի կառավարութեան նոր մէկ խորհրդակցութեան՝ յառաջիկայ շաբթու:

Հետաղրական գործակալութիւն մը կը յայտնէ թէ իրլանտական կառավարութիւնը ժողովի է առաջարկել Կլոր Սեղանի մը կազմութիւնը ուղղակի յարաբերութիւն հաստատելու համար Իրլանտայի եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչներուն միջեւ եւ թոյլ տալու համար որ այդ կերպով, վիճաբանութեան դրուին յարուցուած հարցերը:

Ձիւն եւ անձրեւ Գաւառներու մէջ

Թէհերանի եւ Մէջէտի հաղորդակցութեան բոլոր ճիւղերը ընդհատուած ու խզուած են՝ բուռն փոթորիկներու հետեւանքով:

Բաղմաթիւ վայրերու մէջ, ձիւնը 30 սանթիմեթր թանձրութեամբ իյնալ կազմած է: Կարգ մը վայրեր ողողուած են տեղատարափ անձրեւներէն, ենթարկուելով նիւթական մեծ կորուստներու:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԸ ԿԸ ՇԱՀԻ ՍԱՆԱՍԱՐԵԱՆ ԽԱՆԻ ԴԱՏԸ

Սանասարեան խանի դատավարութիւնը վերջացաւ Մարտ 24ին, խանը միւթէվէլլիին՝ այսինքն Հայոց Պատրիարքին վերադարձնելու որոշումով:

Քաղաքային երկրորդ դատարանի նախագահը հաղորդեց իր վճիռը ի ներկայութեան երկու կողմի փաստաբաններուն:

Վճռագիրը երկուստեք մէջ բերուած փաստարկութիւնները մանրամասնօրէն թուելէ վերջ, կ'եզրակացնէ.—

Նկատելով որ վ.ագրքին վագֆիյէով յիշատակուած միւթէվէլլին գոյութիւն ունի եւ վ.ագրքին նպատակը յատկացուած է ոչ թէ վարժարանի հաստատութեան, այլ աղքատ ուսանողներու որոնց գոյութիւնը ակներեւ է, դատարանը կը վճռէ՝

1.— Միջամտութեան վերնալը (մուարէզէնին րէֆի): (Այս կերպով կուսակալութիւնը կը ստիպուի խանը միւթէվէլլին դարձնել): 2.— Մինչեւ վճռաբեկ ատեանին վերջնական վճիռը՝ խանին մատակարարութիւնը դատարանի կողմէ հաստատուած արդիւնքով շարունակութիւնը: 3.— Դատական ծախքերուն եւ փաստաբանի վարձքերուն կուսակալութեան կողմէ հատուցումը:

Այսպէս ի նպաստ ազգին վերջ կը գտնէ դատ մը որ սկսած էր 1928 Հոկտեմբերին:

Նոր տրուած վճիռը կուսակալութեան փոխանորդներուն հաղորդուած է, որոնք 15 օրուան մէջ վճռաբեկին դիմելու իրաւունք ունին: Եթէ վճռաբեկը վճիռը հաստատէ, անոնք երկրորդ դիմում մը ընելու իրաւունք ունին, եւ եթէ այդ դիմումն ալ մերժուի վճռաբեկին կողմէ, այլ եւս վճիռը կատարեալ իրողութիւն կ'ըլլայ, եւ խանը կը յանձնուի միւթէվէլլիին (Պատրիարք):

Արաբկիրի հայ բեկորները

Ասկէ առաջ գրած էինք թէ Արաբկիր մնացած հայ բեկորները հրաման ստացած են հեռանալու:

«Յուսաբեր» այս մասին կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնը, իր Մարտ 24ի թիւով.—

— Թուրք կառավարութիւնը հրամանագրած է, որ Արաբկիրի հայութիւնը անմիջապէս ձգէ երկիրը եւ դուրս գայ Թրքական հողէն:

Ժողովուրդի աղաչանքներուն անսալով, իշխանութիւնը արտագաղթի պայմանաժամը երկարաձգած է 30 օր:

Բռնագաղթի հրամանին ենթականերուն անշարժ գոյքը բռնագրաւուած է կառավարութեան կողմէ:

Դանուբեան գործակցութիւնը

Չորս պետութեանց ժողովը

Լոնտոնի լուրերուն համաձայն, թէեւ որոշ թուական մը չէ ճշդուած չորս պետութեանց ժողովին համար, սակայն, հաւանական կը նկատուի որ տեղի ունենայ յառաջիկայ չորեքշաբթի օր:

Նոյն օրը, Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէօ գրաղած ըլլալով Փարիզի մէջ, Ֆրանսան պիտի ներկայացնէ ելմտական նախարարը Պ. Ֆլանտէն:

Դանուբեան հարցին մասին, պետութեանց դերերը կարելի է ամփոփել հետեւեալ կերպով.—

Ֆրանսա կ'ուզէ օժանդակել դանուբեան պետութեանց, պայմանաւ որ անոնց տրամադրուած գումարներու գործածման համար լուրջ երաշխիքներ առնուին: Նախաձեռնողն եղած է Ֆրանսա հետեւեալ նկատումներով. 1) Թոյլ տալ դանուբեան երկիրներուն որ ամրացնեն իրենց դրամը, վերականգնեն իրենց վարկը եւ տնտեսութիւնը: 2) Թոյլ տալ որ այս կերպով, այդ երկիրները կարենան ապրիլ իրենց բնական հարստութիւններով առանց արտաքին քաղաքական ճնշումներու, որոնք վտանգեն անոնց անկախութիւնը: 3) Այս կերպով նպաստել նաեւ որ Եւրոպայի գործերը բացուին:

Անգլիա համակրանքով մօտեցաւ ֆրանսական այս ծրագրին, բայց որոշ վերապահումներով անոր գործադրութեան մասին: Նկատական այն շրջանակները որոնք կարեւոր գումարներ մոցուցած են Հունգարիա եւ Աւստրիա, համամիտ են որ այս երկու երկիրներուն օժանդակութիւն մը ըլլայ, որով անգլիական դրամագլուխը փրկուի: Սակայն նոյն փութկոտութիւնը ցոյց չեն տար Չեխոսլովաքիոյ, Սերպիոյ եւ Ռումանիոյ նանդէպ, որոնք կը մտնեն դանուբեան խմբակին մէջ: Անգլիական ճարտարարուեստները կ'ուզեն որ այս երկիրներուն տրուած ամէն վարկի փոխարէն՝ առեւտրական առաւելութիւններ ապահովուին անգլիական ճարտարարուեստին համար՝ տրուած դրամին համարժէք գումարով, իսկ հանրային կարծիքը անտարբեր կը մնայ ծրագրին հանդէպ:

Իտալիա սկզբունքով համաձայն ծրագրին՝ կ'առարկէ Ֆրանսայի առաջարկած գործադրութեան եղանակներուն դէմ: Նախ, դէմ է որ դանուբեան երկիրները իրարու հետ համաձայնին ուղղակի նախընտրական փոխադարձ մաքսատուրքերու հիման վրայ, ինչ որ կը վնասէ Իտալիոյ շահերուն: Եւ յետոյ, կը վախնայ որ տնտեսական պատրուակով կը կազմուի քաղաքական խմբակցութիւն մը՝ Ֆրանսայի ազդեցութեան տակ: Իսկ Գերմանիա տարբեր նկատումներով կը հետեւի Իտալիոյ ընթացքին: Դանուբեան համխոշ կը նկատէ իր գլխաւոր շուկան, եւ չուզեր հրաժարիլ ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքէն. հետեւաբար եւ իրաւունքը կը պահանջէ դանուբեան երկիրներուն հետ կնքելու մասնաւոր պայմանագրութիւններ՝ անոնց երկրագործական արտադրութեանց ներածման համար, ինչպէս արդէն կնքած է Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Աւստրիոյ հետ:

Անընդհատ փախուստ խորհրդային դրամէն

Խորհրդային դրամի պաշտպան հրահանգները՝ գաղտնիք չէ թէ խաբէ արգիլած են ծուռքը եւ եղբ՝ եթէ պատահի որ, քանի մը խեղճերու թոյլ տրուի ներս

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ «ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ» ՄԸ

«Իզվէստիա», խորհրդային իշխանութեան պաշտօնական օրկանը, կը գրէ թէ Կարա-Քալփաքի ինքնավար շրջանը (Ղազաքիստան) պիտի վերածուի խորհրդային ինքնավար հանրապետութեան մը, մաս կազմելով Խ. Ս. Հ. Միութեան: Նոր հանրապետութեան խորհուրդներու առաջին ժողովը պիտի գումարուի մօտերս, կեդր. գործադիր կոմիտէ մը ընտրելու համար:

Փակում խորհրդարանի

Ֆրանսական Ծերակոյտի եւ Երեսփոխանական միջեւ, բազմաթիւ օրերու եւ գիշերներու երթեւեկէ մը յետոյ, լրացաւ ելմտական օրէնքի քուէարկումը եւ նախորդ կէս գիշերին խորհրդարանական շրջանը վերջ գտաւ:

Ինչ ալ էսհապորդուածէր երէկ, խորհրդարանական յաւաջիկայ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան մայիս 1ին եւ 8ին:

Ծերակոյտի նստաշրջանը պիտի վերաբացուի յունիս 2ին:

Աղմկալից դատավարութիւն մը

Փարիզի խորհրդային դեսպանատան նախկին խորհրդականը, Բեսեդովսկի, որուն՝ դեսպանատունէն վիպային փախուստը դեռ չէ մոռցուած, նախորդ գիշեր դասախօսութիւն մը տուաւ Ռուսիոյ արդի կացութեան մասին, Միւզէ Սօսիալի մէջ:

Սրահը լեցուն էր: Բեսեդովսկի պատմականն ըրաւ խորհրդային վարչաձեւին, Լէնինի մահէն եւ Թրոցկիի արտաքսումէն մինչեւ Ստալինի մենատիրութիւնը: Ցիշեց թէ Ստալին կը շարունակէ Թրոցկիի գործը՝ հնգամեայ ծրագրի գործադրութեամբ, այն ծրագրին, որուն համար բոլշեւիկները կ'ըսեն թէ լուծումը կը կազմէ տնտեսական հարցին, բայց իրականին մէջ՝ Ստալինի համար արտաքին փրփակման միջոց մըն է միայն:

Բեսեդովսկիի դասախօսութիւնը բազմիցս եւ ուժգնօրէն ընդմիջուեցաւ կնոջ մը կողմէ, որ աւելի ուժով կը պոռար քան դասախօսը: Ներկաներէն ոմանք ուզեցին զայն դուրս նետել: Ուրիշներ զայն պաշտպանեցին եւ այս խառնաշփոթին՝ ռուսերէն տպուած թռուցիկներ նետուեցան սրահին մէջ, ի պաշտպանութիւն բոլշեւիկեան դրախտավայրին:

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔ ԿԸ ՔՈՒԷԱՐԿԷ

Ամերիկեան Երեսփ. ժողովը քուէարկեց սակարանական գործառնութեանց վրայ տուրք դնող օրինագիծը: Տուրքը որ նշանակուած է հարիւրին 0,25, կը կարծուի թէ 75 միլիոն տոլարի հասոյթ մը պիտի ապահովէ:

Էնկիւրիի դեսպանը

Զինաթափութեան ժողովին գերման պատուիրակութեան անդամ Պ. Նատոլնի, որ Էնկիւրիի դեսպանն է, ապրիլ 4ին պիտի հասնի Պերլին, ուր երկար տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ վարչապետ Պ. Պրիւնինկի հետ:

Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն մէջ վրայ կը շրջի թէ Պ. Նատոլնի պիտի ձգէ Էնկիւրիի դեսպանութիւնը:

Սաստիկ ցուրտ Թուրքիոյ մէջ

Պալքաններէն եկող պաղ հոսանք մը այս պահուս կը սառեցնէ Թուրքիան: Քանի մը օրէ ի վեր Պոլսոյ մէջ ձիւն կը տեղայ եւ Անատոլուի զանազան վայրերը ծէն 18 աստիճան ցուրտ կ'ընէ:

Սեւ ծովն ալ փոթորկած է:

ՀՐԴԵՀ ՌՈՒՍ ԳԱՂԹԱԿԱՅԱՆԻ ՄԷՋ.— Վարշաւիոյ մօտերը ռուսական գաղթակայանի մը մէջ հրդեհ ծագեցաւ: Կայանին մէջ ապաստանած էին Ռուսիայէն փախած 200 գաղթականներ: 70ի չափ գաղթականներ այրեցան:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

"ԾԱՆՕԹ ԴԷՄՔԵՐ„ՈՒ ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Գլուխն ուսին մօտ, ճակատը լուսին մօտ, շրթունքը շանթին մօտ: Արհեստ՝ գոհարավաճառ, ի՞նչու չըսենք գոհարաստեղծ նորավէպի ու «Ծանօթ Դէմքի»: Բնակարան՝ Մագթաղինեցիներուն սիրտը:

Ե. Տէմիրճիպաշեան

Խ. Մ. Բ. — Շուտով լոյս կը տեսնէ Նահատակ Գրագէտներու Բարեկամներու մատենաշարին 6րդ հատորը, ժողովածու մը՝ Զօհրապի գրքէ դուրս մնացած քանի մը նորավէպերուն եւ «Ծանօթ դէմքեր»ուն:

Այս առթիւ, եւ անոնց ընթերցումին տակ, մեր աշխատակիցը գրի է առած այս տողերը *Յառաջի* համար:

Գրիգոր Զօհրապ ճարտար նորավիպագիր մը չէր միայն: Անիկա նո՛յնքան վարպետ էր դիմաստուերներ գծելու մէջ: Գաղափարը անմոռանալի Արտաշէս Յարութիւնեանինն էր, որուն դիմաստուերները այդ սեռի գրականութեան մէջ լաւագոյն փորձերը պիտի մնան տակաւին մինչեւ այսօր: Ո՛չ Հրանդ Ասատուրի, ո՛չ Ա. Զօպանեանի եւ ոչ ալ ուրիշներու գրական դէմքերը ունին իրենց մէջ այն նրբութիւնը, արուեստը, խտութիւնն ու խորութիւնը, որոնք յատկանիշներն էին Արտաշէս Յարութիւնեանի դիմաստուերներուն:

Գրական այս սեռին մէջ առաջնութիւնը սակայն Զօհրապինն կ՚երթայ: Ան էր, որ մեր գրականութեան մէջ, առաջին անգամ, վրձինի վարպետ գիծերով, տուաւ Ծանօթ Դէմքերը:

Բառերու եւ գաղափարներու նկարիչն էր ան: Այս աննիւթական տարրերով կերտած պատկերներուն տակ կ՚իյնային նաեւ ենթականերու հոգեկան գիծերն ալ, որոնք, մեր մէջ, այսօր իսկ, տարիներ անցնելէն վերջ, հզօր զգայութիւններ կ՚արթնցնեն:

Գրագէտը ժուժկալ էր իր բառերուն, գիծերուն ու գաղափարներուն մէջ: Այս հիմնական յատկանիշին վրայ աւելցուցէք Զօհրապի լեզուին ճարտարութիւնը, որով կը յաջողէր հիմնական փաստերուն կառչիլ, թուղթին յանձնել վայրկեանին տպաւորութիւնը, եւ երեւան հանել, գրչի ճարպիկ շարժումներով, դիմագիծ մը, որ կը կենդանանայ, եթէ ծանօթ ես, աչքերուդ առջեւ, մարմին կ՚առնէ, կը խօսի ու կը գործէ: Եթէ ծանօթ չես, կրկին պիտի խօսի քեզի, որովհետեւ՝ վարպետը հոն դրած է բոլոր այն տարրերը, որոնցմով կը դառնան անոնք կենդանի: Այդ տարրերուն մէջ կայ նաեւ հեգնութեան բաժինը:

Վարպետը կը ճանչնայ ոչ միայն մարդը, այլեւ հոգին բոլոր անոնց, որ իր ծանօթներու շարքին մէջ կ՚իյնան: Կը ճանչնայ մանաւանդ հոգին, որ չիյնար տիրապետութեանը տակ մեր մարմնաւոր աչքին: Տեսակ մը պատկերասրահ է այս շարքը: Շատ քիչ անգամ գրիչը վրիպած է: Այդ վրէպը զգալի է հոն, ուր արուեստագէտը չէ կրցած պատճառ տալ իր բառերուն պերճախօսութեան, չէ ուզած մտնել ներքին հոգիէն ներս ու կարդալ հոն յուզուող զգայութիւնները. չէ կրցած տրուած երկին ու գրուած խօսքին ընդմէջէն հանել գրողին ներքին էսին: Բարեբախտաբար շատ քիչ են վրիպած այդ դիմաստուերները: Հոն՝ ուր արուեստագէտին հեգնութիւնը իր մարդին մէջն է, հոն՝ ուր ոչ մէկ պայմանադրական արգելք կը կաշկանդէ անոր գրչին ազատութիւնը եւ բառերուն ուժն ու արտայայտութեան անկեղծութիւնը, ուրիշ խօսքով, հոն՝ ուր վարպետը ճշմարտութեան թարգման կը հանդիսանայ, հոն՝ տասերները կը խօսանան, մարմինը կը գծագրուի եւ հոգին կը թեւածէ տողերուն մէջէն:

Զօհրապ չի սիրեր աւելորդ բառերը, նման այն նկարիչներուն, որոնք պարզ կտաւին վրայ, ներդաշնակութեան եւ համադրութեան հրաշքը կը ստեղծագործեն ընտրուած քանի մը գոյներով. նման երաժիշտին՝ որ մէկ լարի վրայ ընդունակ է երաժշտական գլուխ գործոց մը նուագելու, մեր մէջ թրթռացնելով գեղեցկութեան զգայնութիւնը. նման այն ճարտարապետին, որ քանի մը խորանարդներով անմահ կոթողը կը հրաշակերտէ մեր աչքերուն առջեւ, եւ վերջապէս նման այն բանաստեղծին, որուն երկնատուր շնորհը գիտէ քերթողութեան ծաղիկը փթթեցնել քանի մը սովորական բառերով:

Քանդակագործն է ան իր այս շարքին մէջ, որ դուրի մէկ հարուածով, կարծր քարին կուրծքին ստեղծուած է զգայութիւն մը եւ նկարագրի ակօս մը քանդակել, որովհետեւ տրուած հարուածը դժուար է հոն արբայրել փորձել:

Արուեստագէտի այս գիծը յատկանիշն էր անոր նորավէպերուն, երբ անպաճոյճ ու մեծ զգայութիւններ, որոնք մեր կեանքին մեծ ողբերգութիւնները կը կազմեն, քանի մը էջերու մէջ կը խտացնէր: Այս յատկանիշը աւելի մեծ չափով զգալի է Դէմքերուն վրայ: Ասոնց մէջն ալ պերճախօս ճարտասանն է, որ բեմին վրայէն պիտի արտասանէ փրկութեան կամ ամբաստանութեան իր վճռական խօսքը: Ասոր համար, չի սիրեր ծեքծեքուն ձեւերը եւ շեշտակի կը նայի ենթականերուն երեսին:

Եթէ լեզուով ու զգայութիւնով գեղարուեստագէտն է խօսողը, իր թուլքով, մուրճի հարուածներով ու արագութեամբ հրապարակագիրն է, կը խօսի այլայլանութեամբ ու պատկերներով. երեւան կը հանէ իր սիրած դէմքերուն առանձնայատկութիւնները. կը համակրի ամէնուն, նոյնիսկ այն ատեն, երբ կը ձեւէ ու կը հարթէ ծիծաղելի կարկառները անոնց, ու կը հեգնէ: Բայց անոր հեգնութիւնը ուրիշ բան է: Անոր մէջ ենթակային մեծութիւնը, եւ նկարագրի սմուր եւ անջնջելի գիծերը կան: Անոր հարուածները կը կերտեն դասական արձանը, որ կը դիմանայ ժամանակին ու անոր մաշեցնող թաւալումին: Շուարումի չի մատնուիր ամէն անգամ որ նոր դէմքի մը աշխատանքին պիտի լծուի: Նոյն եւ նման տարրերով, տարբեր գէմք, տարբեր նկարագիր կը գունաւորէ: Միշտ ջանացեր է զայն դարձնել ինքնատիպ, իրարմէ զանազանող երեւոյթով ու յատկութիւններով:

Այսօր ալ որ կը կարդանք զանոնք, քառասուն տարիներ վերջ, մեր զգացած հպարտութիւնը թեթեւ կը հշէ ծանրութեանը քով անոնց խորութեան ու լրջութեան: Անկարելի է չի խանդավառուիլ անոնց արձակով, որ հասուն է ներսէն, կենդանի, ազնուական, պատկառելի, վեհաշուք եւ գեղարուեստական:

Արձակագիր Զօհրապ գիտէ թէ հոն ու գիտնականի մը դէմքը կը կերտէ. հրապարակագիր՝ երբ հրապարակագիրին փորձառութիւններով թրծուած տունը պիտի խտացնէ. արուեստագէտ՝ երբ գրագէտին ու բանաստեղծին հոգիին պատկերը պիտի վերակենդանացնէ, եւ հոգեպաշտ ու իմաստասէր՝ երբ անոր ճակատին կնճիռները պիտի հարթէ:

Գրագէտը անընդհատ պահանջը կը զգայ ճանչնալու իր դէմքերը: Մտիկ կ՚ընէ անոնց սրտին զարկերուն. կը խանդավառուի անոնց մտքի իմաստութեամբ, կը հետեւի անոնց գործերուն ու շարժումներուն, ըլլան անոնք հանրային թէ անհատական մարզերուն մէջ, եւ այս կերպով կը ձեւէ ու կը չափէ տուարական ընտրանիի մը դիմաստուերները: Տասնեւիններորդ դարու վերջին քառորդին եւ քսաներորդի առաջին տասնամեակին մեր կեանքին մէջ գործելու կոչուած բոլոր ծանօթ դէմքերը կը մտնեն այդ նկարասրահին մէջ: Անկախ եւ ազատական մտաւորական գործիչին քով է կրօնքի ներկայացուցիչը, իմաստասէրին քով բանաստեղծը, գիտունին քով հրապարակագիրը:

«Խղճմտանքի Ձայներու» հեղինակին դէմքերը կատարեալ նկարներ են, չըսե՞նք այն կապերուն, զորս պահեց ան ենթականերուն հետ: Անոնք ո՛չ միայն կը յատկանշեն մարդիկը, այլ նաեւ ժամանակը եւ միջավայրը, ուր անոնք գործեցին ու ապրեցան: Երեւակայութիւնը ո՛չ մէկ դեր կը խաղայ անոնց մէջ: Իրական ու կենդանի դէմքերու վրայ է, որ կը պատցնէ իր գրիչը:

Կարդալով այս էջերը, զինքը կը պատկերացնենք նախաձ գրասեղանի մը առջեւ, գրիչը ձեռքը, սենեակի մը անդորրութեան մէջ, որ իր աչքերուն կը բերէ սիրուած ու յարգուած անձնաւորութիւնները: Կը խօսի անոնց հետ ու կը վերապրի տխուր ու զուարթ պահերը իր կեանքին: Ասոնց ճիգի, սպիտակ թուղթին վրայ կը կենդանանան, իրենց գաղափարներով ու զգացումներով մարդիկ, որոնք, օր մը, կոչումն ու առաքելութիւնը ունեցան գործելու մեր իրականութեան մէջ: Ասոնց սրբագրութեան ու վերահաստատութեան, հոն են անոնք, քով քովի, արձանագործի մը աշխատանոցին անկիւնները գրաւող եւ զանազան դիրքերով արձաններու պէս:

Մտքի յստակատեսութիւնն ու լեզուի յստակութիւնը կը մնան հո՛ս ալ առաքինութիւններ, Զօհրապի գրականութեան յատուկ: Յստակ՝ իր խորութեանը մէջ, եւ խո՛ր իր յստակութեան ու պարզութեան մէջ: Իմացականութեան բաժինը տիրապետող է այս էջերուն մէջ այնպէս, ինչպէս զգացումները տիրապետող էին անոր նորավէպերուն մէջ: Յաճախ տրամաբանող, դատող, կշռող ու փաստաբանող է իմացականութեան այդ տարրը, որ միշտ կը միամտէ, երբ անկէ դուրս ուրիշ զգայութիւններ անոր տեղը գրաւել կը փորձեն: Առաջինը միշտ կը յաղթանակէ, որովհետեւ ան կ՚ընկերանայ համոզումին ու հաւատքին, հանդէպ իր գրչին տակ ինկող դէմքերուն: Երկու ուժեր, առանց որոնց գրագէտը անզօր պիտի զգայէր գծելու իր սիրած դիմաստուերները:

Զօհրապ տեսանող է նաեւ այս էջերուն մէջ: Ոչ միայն մարդոց ներկան ու անցեալը իր խուզարկումներուն առարկայ կը դառնան, այլեւ յաճախ, անոնց ապագան կը գուշակուի յայտնատեսութեամբ: Խաղի թուղթերուն կամ զանազան առարկաներուն իրարու հետ ունեցած պայմանադրական յարաբերութենէն չէ որ կը քաղէ ան իր գուշակութեան նիւթերը, այլ՝ ուրիշներուն համար խուսափուկ, աննշան եւ անտեսանելի թուող վիճակներով, կեանքի հանելուկներով ու ապրուած գործերով է, որ «Կեանքը ինչպէս որ է» հեղինակը կը կանգնէ մարդիկը այնպէս ինչպէս որ են:

Ամէնուն համակրանքը վայելած ու արտայայտիչ գաղափար մը ունի: Զօհրապի համար Բիւզանդ Քէչեանը տրամաբանութեան թանձրացեալ զանգուածն է. Եղիա Տէմիրճիպաշեանը՝ աշխարհաբարի Նարեկացին. Յակոբ Դուրեանը՝ գրաբարի յայտնի ախոյեանը. Սիպիլը՝ որ հոգիին հետ կը զբաղի, երբեք մարմինին. Արփիար Արփիարեան՝ կիսատուարտ քահանան, գրչի մարդը, որու սրտին մէջ բանաստեղծութեան պատրանքի թաքուն գանձեր կան. Տոքթ. Գաբրիէլ Սեւեան՝ (որուն վերնագիր դրուած է Ընծանօթ դէմքեր փոխանակ Ծանօթ դէմքերու, Զօհրապի յատուկ տրամաբանութեամբ ու հեգնութեամբ) խանձարուրին մէջ մոռցուած ու հոն ծերացած երախան. Թովմաս Թէրզեան՝ քերթող մը եւ ուսուցիչ մը, գրականութիւնը սիրող մը եւ սիրցնող մը. Օգսէն Խօճասարեան (որ Մոռցուած դէմքեր յատկանշական վերնագրին տակ գրի առնուած է) Սամաթիացի հրապարակագիրն է, որ մեծ գրագէտ մը չէր, բայց կրցաւ մեծ խմբագրապետ մը ըլլալ. Յովսէփ Շիշմանեան՝ չափական եւ բնական գիտութեանց մեծ վարպետը. Գեր. Օրմանեան՝ մեր եպիսկոպոսներուն երիտասարդը, եւ մեր երիտասարդներու եպիսկոպոսը. Տոքթ. Տաղաւարեան՝ աշխոյժի եւ կորովի մարմնացում մը, հաւատացեալ մարդ մը, որ իր ուսումը միմիայն փող դիզելու սահմանած չէ. Յարութիւն Մրմրեան՝ գրաբարին այդ պաշտաւած գնծուհիին աչքով կորսուած հոգիներուն մէջ՝ սառնին դարձի եկող մը. Հրանդ Ասատուր՝ մեր աշխարհաբարին դայեակը եւ ստնտուն. Ռէթէոս Պէրպէրեան՝ մեր ազգին կրթութեան հոյակապ վաստակաւորը. Յովհաննէս Նուրեան՝ մեր հասարակութեան մէջ պաշտպանողական ոգին իսկ. Կարապետ Գարաքաշ՝ ոսկի երազներու մարդը:

Գործի՞քը, որով գրի առնուեցան բառերով կազմուած իր դէմքերը. ինչպէս ինքը պիտի ըսէր, — Արեւի չափ պայծառ, բիւրեղի պէս ջինջ ու անոր պէս երգներանգ լեզու մը, որ յիսուն տարի առաջ գոյութիւն չունէր, եւ զոր մեզի կը ձգէր իբրեւ աւանդ մը: Գրագէտին երկրորդ գրական հանգրուանին սակայն, 1908ի անդատաստանատու օրերուն, որ շատ մը կողմերով այսօրը կը յիշեցնէ, խօսքը նորերուն ուղղելով գտնուելով պիտի գրէր «Լոյսին» մէջ.

— «Սուեւրուած ու խաւարուցին բան մը ըրին զայն հիմա, (լեզուն) ափսո՛ս, նոյնիսկ ուղիղ քերականութեան մը կանոններուն յարգանքը վտարեցին անկէ: Եւ ոչ թէ անոր համար, որ այս սաւրնացումը գրական զառանցումն մըն է, այլ պարզապէս, որովհետեւ գաղափարի եւ իմաստի չգոյութենէ, ժամանումապաշտ ձեւերու եւ վերջակէտներու հետ անհաշտ պարբերաթերթերու պայուկեցան: Ցիցերի մէջ կ՚ըսեն թէ Բնութիւնը պարապութենէ կը զարհուրի. գրականութեան մէջ՝ զատարկութիւնը շատ աւելի զարհուրելի է ընթերցողներուն համար:»

ՄԻՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՕՏԱՐ ԷՋԵՐ

Քանդակագործը

Գիշեր մը, ան փափաքը ունեցաւ «Վայրկեանի գոհունակութիւնը» անուն արձան մը կերտելու:

Ու ապա տակ առաւ աշխարհը՝ անագապղինձ գտնելու համար, քանի որ միայն անով կրնար կերտել արձանը:

Եւ սակայն աշխարհի բոլոր անագապղինձները սպառած էին, ու ան իր «Յաւիտենական հոգ» արձանէն զատ որ եւ է անագապղինձ չի կրցաւ գտնել:

Այդ արձանը ան շինած էր իր ձեռքերով ու զետեղած՝ իր ամէնէն շատ սիրած բանին՝ գերեզմանին վրայ, իբրեւ խորհրդանշան մարդկային յաւիտենական սիրոյն եւ իբրեւ արտայայտութիւն մարդկային մտահոգութեան, որ երբեք չի դադրիր գոյութիւն ունենալէ:

Ու ամբողջ աշխարհի մէջ այդ արձանէն զատ անագապղինձ չկար:

Ան առաւ արձանը, զոր ինք շինած էր, եւ դրաւ կրակին բռնուած ափսէի մը մէջ:

Եւ, այսպէս, «Յաւիտենական հոգ» արձանէն կերտեց «Վայրկեանի Գոհունակութիւնը» արձանը:

Աշակերտը

Երբ Նարկիս (!) մեռաւ, անոր ուրախութեան լիճը, աման մը անուշ ջուրը, փոխուեցաւ աման մը դառն արցունքներու:

Յաւերժահարսերը լալագին մտան անտառ, երգելու եւ հանգարտեցնելու համար լիճը:

Երբ տեսան, որ լիճը՝ աման մը անուշ ջուրի վիճակէն վերածուած է աման մը դառն արցունքի, հանեցին իրենց մազերուն կանաչ ժապաւէնները, եւ լացին ու ըսին.

— Մենք չենք զարմանար որ դուն այդքան վշտահար ես Նարկիսին համար, որ չափազա՛նց գեղեցիկ էր:

— Գեղեցի՞կ էր Նարկիսը, — գոչեց լիճը:

— Քեզմէ աւելի լաւ ո՞վ կրնայ գիտնալ անոր գեղեցիկ ըլլալը — պատասխանեցին յաւերժահարսերը, — ան միշտ մեզի հետ կ՚ըլլար, բայց կ՚այցելէր քեզի եւ, հանգչելու համար քու եզերքդ ու նայելու համար քու մէջդ, որպէսզի քու ջուրերուդ ցոլացումին մէջ իր գեղեցկութիւնը տեսնէ:

Այն ատեն լիճը պատասխանեց.

— Իսկ ես Նարկիսը կը սիրէի երբ կը հանգչէր եզերքս ու իմ մէջ կը դիտէր ինքզինքը, որովհետեւ ես իր աչքերուն ցոլացումին մէջ միշտ կը տեսնէի իմ գեղեցկութիւնս:

Փրկիչը

Գիշեր էր, ու ան՝ առանձին: Հեռուն տեսաւ քաղաքին պատերը: Հոն կ՚ուղղուէր ինք:

Երբ անոր մօտեցաւ, լսեց ուրախութեան ոտնաձայները եւ խնդուքներու եւ փողերու արձագանգները: Ան բախեց դուռը, ու դրանիկը բացաւ: Ու ան տեսաւ տուն մը, որ մարմարեայ էր, եւ որուն առջեւ կային մարմարեայ սիւներ, իսկ անոնց վրայ՝ ծաղկեպսակներ: Ներսն ու դուրսը կը բոցավառէին մայրիի ջահեր:

Ան մտաւ այդ տունը: Անցնելէ վերջ յասմիկներով լեցուած սրահէ մը, մտաւ տօնականօրէն զարդարուած սենեակ մը, ուր, ծիրանեգոյն անկողնի մը վրայ տեսաւ այր մը, որուն մազերը գեղազարդուած էին կարմիր վարդերով ու շրթունքը՝ բոսորած՝ գինիէն:

Ան մօտեցաւ, դպաւ անոր ուսին ու ըսաւ.

— Ինչո՞ւ այսպէս կ՚ապրիս:

Երիտասարդը դարձուց գլուխը, ճանչցաւ զայն, ու պատասխանեց անոր,

— Ես կոյր էի ու դուն ինծի վերադարձուցիր տեսողութիւնս: Ուրիշ ի՞նչ բանի պէտք է նայիմ:

Թողուց երիտասարդը եւ ելաւ փողոց: Քիչ վերջ, նշմարեց կին մը, որուն դէմքն ու հագուստները զունազեղ էին, իսկ ոտքերը զարդարուած մարգարիտներով:

Անոր կը հետեւէր երիտասարդ մը՝ դանդաղօրէն եւ որսորդի մը զգուշութեամբ: Երիտասարդին հագուստը եւս զունազեղ էր:

Կնոջը ակնարկը, սակայն, ունէր սատանայութեան շնորհալի արտայայտութիւնը, իսկ երիտասարդին աչքերը կիրքէն կը բոցավառէին:

Ան արագօրէն անցաւ, դպաւ երիտասարդին ձեռքին եւ ըսաւ անոր.

— Ինչո՞ւ այդքան կրակոտ կը նայիս այս կնոջ:

Երիտասարդը դարձուց գլուխը, ճանչցաւ զայն ու պատասխանեց.

— Կոյր էի ու դուն ինծի վերադարձուցիր իմ տեսողութիւնս: Ուրիշ ի՞նչ բանի պէտք է նայիմ:

Ան աւելի առաջ անցաւ, դպաւ կնոջը զունազեղ հագուստին ու ըսաւ.

— Մեղքի ճամբէն աւելի լաւ ճամբայ մը չկա՞յ:

Կինը դարձուց գլուխը, ճանչցաւ զայն ու ըսաւ անոր.

— Բայց, դուն ներեցիր իմ մեղքերս. իսկ մեղքի ճամբան ամէնէն հաճոյալի ճամբան է:

Այն ատեն, ան թողուց քաղաքը. երբ դուրս էր ելած անկէ, նշմարեց երիտասարդ մը, որ նստած էր ճամբուն վրայ ու կ՚արտասուէր:

Ան մօտեցաւ երիտասարդին, դպաւ անոր մազերուն կախ ինկած պարոյրներուն, ու ըսաւ.

— Ինչո՞ւ կ՚արտասուես:

Երիտասարդը ճանչցաւ զայն եւ պատասխանեց.

— Ես մեռած էի ու դուն մահուան քունէն արթնցուցիր զիս: Արտասուելէ զատ ի՞նչ պէտք է ընեմ:

ՕՍԿԱՐ ՈՒԱՅԼՏ

Թարգմ. Սօսեաց Ցղան

(!) Գեղադէմ երիտասարդ մը, որ իր դէմքին սիրահարեցաւ՝ նայելով լիճին մէջ: Յառապանքէն մեռաւ եւ ծաղիկի վերածուեցաւ:

ԼԻՆՏՊԵՐԿ ԻՆՔՆ ԻՍԿ ՓԱԽՑՈՒՑԵՐ Է… ԻՐ ԶԱՒԱԿԸ

Լուրը Ամերիկայէն կուգայ եւ հետեւաբար զարմանալու ոչինչ կայ: Մէկ ամիս է որ աշխարհ եւ Ամերիկայի ոստիկանութիւնն ու մամուլները կը զբաղին տղեկին առեւանգումով եւ դեռ քայլ մը չէ առնուած. քանի որ տղան չէ գտնուած, պիտի ըսենք:

Ու երեւակայութիւնը այս անյաջողութեան առջեւ, իրաւունք ունի ենթադրութիւններ ընելու: Եւ ենթադրութիւնը Ամերիկայի մէջ յարգի է տոլարին չափ, պայմանաւ որ յանդուգն ըլլայ:

Ուրեմն, անգիր վիպասանները կ՚ենթադրեն թէ Լինտպէրկ ինքն իսկ փախցուցեր իր զաւակը: Որովհետեւ, բացի իր տան պատուհանին կոթնած սանդուղէ մը՝ ո՛չ մէկ փաստ կայ թէ առեւանգումը դուրսէն կատարուած է: Ցեխոտ, սանդուղը այնքան թեթեւ է եղեր, որ չի կրնար եղեր հասուն մարդու մը՝ եւ այն ալ տղեկի մը հետ — ծանրութեան տոկալ:

Ուրիշ պարագայ մըն ալ: Տղեկին սենեակին պատուհանը այնքան նեղ է եղեր, որ միջակ գիրութեամբ մէկը անկէ չի կրնար եղեր անցնիլ: Ուրեմն, առեւանգում չկայ եղեր, այլ տան բնակիչներուն կողմէ իսկ կազմակերպուած կեղծ առեւանգում մը:

Ինչո՞ւ բայց: Եւ ահա պատճառը: 1930ին, տղեկին ծնունդէն քիչ առաջ, Լինտպէրկ իր յղի կնոջ հետ օդանաւով կատարեց ճամբորդութիւն մը որ դէշ վերջացաւ: Օդանաւը անկում մը ունեցաւ եւ այդ անկումէն յղի տիկինը չվնասուեցա՞ւ արդեօք: Եւ այս դէշ պայմաններուն մէջ, ուրեմն, Տէր եւ Տիկին Լինտպէրկ առանց որեւէ մէկուն ոչինչ ըսելու որդեգրեցին տղեկ մը՝ բուն ծնողքին յանձնարարելով խիստ գաղտնապահութիւն:

Տիկին Լինտպէրկ այս օրերս տղայ մը պիտի ունենայ. այս անգամ իր իսկ տղան: Ինչո՞ւ ուրեմն այլեւս պահել տղեկ մը, որ հարազատ չէ եւ իրաւունք չունի Լինտպէրկի ծնողական սէրը վայելելու:

Ուրեմն, կը կեղծեն առեւանգում մը եւ տղեկը կը յանձնեն իր բուն ծնողքին:

Այս է պատմութիւնը որ կը շրջի Ամերիկայի մէջ:

Հաւատացէք եթէ կ՚ուզէք: Ամերիկայէն կուգայ:

ԹԱՌ ՋՈՒԹԱԿԻ ՎՐԱՅ

ՀԷՔԵԱԹ

Նուէր՝ Յովհաննիսեանին

Ջրանոյշ մ՚անոյշ
Ցրտում նուագեց՝
Ակը աղբիւրին
Երգ մը տրտմանոյշ,
Անտառն արտասուեց
Ջերմ հառաչ մը յղի
Ու ջուրին տակէն
Մարդ մ՚ելաւ բարի...:

— Ջրանոյշ անոյշ,
Երգովդ ինչո՞ւ
Անտառն այս աղու
Խռովք հագցուցիր,
Նրազ կայ այնտեղ,
Տառերու խորքին,
Մոխի՞ր կը դառնայ
Կրակէն երգիդ՝
Երազի տղուն՝
Երազը կրկին...

Ան՝ առեղծուածի,
Աշխարհի սէրին
Թքաւ, նզովեց,
Եւ ելաւ ճամբէն
Անտառի խորքին...

Անտառը Աստուած
Հայ աղեկ տղուն,
Եւ խաղաղութիւն,
Եւ խոր լռութիւն...
— Ջրանոյշ անոյշ,
Երգդ թախծանոյշ
Դա՞ղրեցուր արագ
Եւ նայէ լոյսին
Որ կ՚իջնէ բարակ,
Ծուռ ըրէ, արագ,
Կտուց մ՚այդ Լոյսէն,
Կաթիլ մ՚աղբիւրէն՝
Փնտրիր քուէ...

Ջրանոյշն անոյշ
Իբրեւ միգանոյշ,
Անտառի Լոյսէն
Պոկեց ծով մ՚արագ,
Շիթ մը աղբիւրէն
Ջուրէ աչքերուն
Ու ցե՛ր իմ Աստուած,
Ի՛նչ տեսնէք հիմա,
Մանչն առեղծուած
Ագռաւ մը բերաւ՝
Եւ Թաղեց հոգին...
Եւ յետոյ, կրկին
(Հրա՞շք անմեկին)
Մանչն առեղծուած,
Խորքէն արգանդին
Ջէն գրած հագած՝
Վրէժի մ՚համար՝
Աշխարհի կը սուրար...

[illegible]

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

Մըտքիս հըսկայ
Ճամբուն վըրայ
Ցոլանցք մը կայ
Անվերապահ:

Իմ անցեալին
Լոյսին, մութին,
Ապագային,
Արշալոյսին:

Արցունք, ծիծաղ
Հոն անյապաղ
Միաշաղախ
Կ՚ըլլան յաճախ:

Երբեմն խըտղուն
Երազներուն
Լոյս թեւերուն
Եղեր եմ քուն:

Երբեմն, աւա՛ղ,
Կեանքըս խաղաղ
Եղեր է խաղ
Մութին ծիւաղ:

Երբեմն յոյսի
Շառը ոսկի
Փոթորիկի
Եղաւ գերի:

Ու երբեմն ալ
Մութը անհալ
Կըրցաւ լուանալ
Արեգնանալ:

Ու ապագան
Մեծ հաժը արքան
Դեռ կը կոփէ
Անըրջանքէ
Պալատներուս
Գահը սընդուս:

Պատկեր

Քաղցր է աչքերու հովիւ... թիւնը, արտերու դաշտին վրայ... լռութիւնը սրինգն է անոր... ծառերը սառատուն ճերմակ... ներու պէս տեսարանին խաղաղ... լոյսերն են կարծես...:

Ո՞վ չպիտի ուզէ հովիւին եւ... ուհիին գերը առնել այսօր...

ՆԱՏԵՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ «ՕԹԵԼԼՕ»Ն

[illegible]

ՀՐ. ԱՏԷՆԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԻՆ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Այս խորագրով յօդուած մը ունի Լիպարիտ Նազարեանց, «Յառաջ»-ի մէջ (19 մարտ):

Օգտուելով գերման արեւելագէտ Կլաբունդի «Գրականութեան Պատմութիւն»էն, մեր երեխմնի աշխատակիցը, կը ներկայացնէ քանի մը գեղեցիկ հատուածներ, որոնք անգամ մըն ալ կ'ապացուցանեն թէ... արեւուն տակ նոր բան չկայ։

Անտեսաբէկ աշխատաւորական երգ մը— աշխարհի ամենահինը, ինչպէս կը հաւատեն.

Որաներ ու ցերմակ ցորեն
Մենք կը կրենք օրն ի բուն.
Ամբարները լի են արդէն,
Ու նաւերը այնքան լեցուն
Որ քովերէն հատիկները կը հոսին վար:

Բայց կը քշեն մեզ անդադար.
Ու անօթի, կորաքամակ կ'երթանք
մենք.-

Մեր կռնակը արոյրէ,
Մեր սիրտերը արոյրէ
Եւ կը կրենք օրն ի բուն...

Եւ ահա ուրիշ մը, որ կը պատկերացնէ «տիեզերական վիշտը», Քրիստոսէ հազար հինգ հարիւր տարի առաջ.-

Որու՞ խօսիմ ես այսօր.
Մարդոց սիրտեր ժպիրհ են.
Ամէն մէկը կ'առնէ ինչ որ մերձաւորին։

Որու՞ խօսիմ ես այսօր.
Չեղր միշտ ալ կը կործանի.
Ամէնուն մօտ կը յաղթէ ժպիրհը.

Որու՞ խօսիմ ես այսօր.
Չկայ ոչ մէկ արդար մարդ,
Ու երկիրը օրինակ է չարիքներու..

Այսօր մահը ալ կեցած է իմ առջեւ,
Ցնորք բուժումի հիւանդին,
Որ պիտի՞ ելլէ տանջանքներու մահիճէն։

Այսօր մահը ալ կեցած է իմ առջեւ,
Որպէս բոյրը զմուռսին,
Որպէս շունչը սարդուկ հովի տաք օրին:

Այսօր մահը ալ կեցած է իմ առջեւ,
Որպէս հոտը ծաղիկներու լուսաւոր
Երբ մարդ նստի արբեցութեան ափունքին։

Այսօր մահը ալ կեցած է իմ առջեւ
Որպէս վերադարձը տուն
Յարագրութեան երկար տարիներէ վերջ։

Հայերէն երկնարհուականը

Հոչակաւոր երամիշտ Հայտընի ծննդեան երկհարիւրամեակն էր մարտ 31ին. եւ այս առթիւ ալ մեծ հանդիսութիւններ [illegible]

Ծնած էր 1732 մարտ 31ին, [illegible]

[illegible]

կը վարուէր որ. Հայտընի ամբողջ կեանքը ... ինչպէս կը կոչէր ինք ... Թէ [illegible] *որ Հայտըն 68 տարեկան է, իսկ ինքը 40 (թէեւ աւելի տարեց կ'երեւար), գրաւոր խոստում տուաւ թէ ուրիշին հետ չպիտի ամուսնանայ եւ եթէ չամուսնանայ իրեն հետ, տարեկան թոշակ մը պիտի ապահովէ։ Ինք բան չխոստացաւ սոոր փոխարէն. բայց երբ Աննա Մարիա մեռաւ, Հայտըն անմիջապէս ամուսնացաւ ուրիշի մը հետ։ Իր գուարթ ոգին եւ հաւատարակշիռ խառնուածքը կ'օգնէին դիմանալու բախտի այս խաղերուն եւ խեղկատակութիւններուն։*

Ցեղերը խենց ուղիով

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

"ԱԼԻՔ,,Ի Բ. ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԸ

«Ալիք», Թեհրանի մեր պաշտօնակիցը, իր երկրորդ տարեշրջանը թեւակոխելուն առթիւ, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ. (22 մարտ)։

— «Թերթի յաջողութեան գլխաւոր չափանիշը նրա տիրաժն է։ «Ալիք»ը սկսուեց առաջին իսկ համարներից 9 հարիւր օրինակ եւ ապա այդ թիւն անընդհատ բարձրացաւ եւ այսօր կանգնած է 1300 օրինակի չէմքին, մի տիրաժ որ չի ունեցել մինչեւ օրս ոչ մի պարսկահայ թերթ։

Սակայն «Ալիք»ի այս նուաճումների մէջ մեզ համար ամենից գնահատելին այն է, որ նա կարողացել է մեր այս տաքամերժ օրերին արժէքաւորել մամուլի խօսքը եւ չսել է գարձնել այն մեր հասարակութեան բոլոր խաւերում։

Երկու խօսք էլ «Ալիք»ի պակասընէրին է 1910 խ. սանթիմեզր: Տարբերութիւնը աւելի աչքի կը զարնէ, երբ մանրադիտակով քննութեան կ'ենթարկուի սեւամորթ ընիկին ուղեղային կազմը։

Յայտնի է որ ուղեղի յառաջամասի գորշ նիւթը կը բաժնուի զանազան խաւերու, որոնց պաշտօնը ճշդուած է աւելի կամ պակաս. Արդ. չափելով այդ խաւերուն լայնքը, հաստատած են թէ սեւամորթ ընիկին բնազդի խաւը հարիւրին 6 աւելի մեծ է քան Եւրոպացիի ուղեղին նոյն մասը. իսկ միւս երկու խաւերը, որոնք բուն «միտք»ը, իմացականութիւնը կը ներկայացնեն, հարիւրին 9 պակաս է։

Այս եզրակացութեան հիմունքով, մասնագէտներ ապարդիւն եւ նոյն իսկ վնասակար կը գտնեն Ափրիկէի յետամնաց ցեղերը դաստիարակել եւրոպական մեթոտներով

նըրի ու բացերի մասին, որոնց մենք գիտակցել ենք, թերեւս աւելի սուր կերպով, քան մեր ընթերցողները։

Արձանագրենք մի-երկուսը, որ ունին հասարակական արժէք եւ ցանկալի է, որ լրացուէին առաջիկայ տարեշրջանին։

Մեծագոյն պակասը մենք համարում ենք այն, որ «Ալիք»ի էջերում բաւարար չափով արտացոլուած չեն եղել Պարսկաստանի թէ անտեսական ու ընկերային կեանքը եւ թէ նրա հարուստ գրականութիւնն ու արուեստը։

Պարսկահայ մտաւորականութեան մէջ չը գտնուեց մէկը, որ յօժարակամ ու անշահախնդիր կերպով բերէր իր ծառայութիւնն այդ ասպարէզում եւ այդպիսով նպաստէր երկու ցեղակից ու եղբայր ժողովուրդների փոխադարձ ճանաչողութեան ու բաղձալի մերձեցման, որին «Ալիք»ը իր առաջին օրուանից ձգտել է:

Ընկ. Վ. Իրանեանին փոխարինող չգտնուեց.. »։

ՄԻՍԱՂ

— Ինչո՞ւ կուլաս, տղաս:
Մայրս ծեծեց:
— Բայց ի՞նչ ըրիր: Ապուրին աման կոտրեցիր
— Ո՛չ:
— Պզտիկ եղբա՞յրդ վախցուցիր
— Ոչ ասն, ոչ անն, դրացի տիկինը հարցուց թէ «մայրդ քանի՞ տարեկան է», ես ալ ըսի — քսանհինգ, ատոր համար ծեծ կերայ․

Թուրքիոյ մէջ հացագործ մը որ հազարաւոր անգամ տուգանքի դատապարտուած էր պակաս հաց հանելուն համար, վերջապէս մահուան կը դատապարտուի: Մինչ վճիռը պիտի գործադրուէր, հացագործը իր մոխիրը կանչելով կ'ըսէ.

— Այսօր գիս կախաղան պիտի հանեն, հետեւաբար հաւանական չէ որ թաղաքապետութեան պաշտօնեաները փուռ գան. ուրեմն, հացը պակաս հանեցէք:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին [illegible]

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Տիկին X. այս տարի եւս հաճած է մեր տրամադրութեան տակ դնել հինգ տարեկան Յառաջի բաժնեգին։ Յատկացուցինք հետեւեալ հաստատութեանց.—

1.— Համանայի Ապաքինարանին
2.— Հալէպի Մեսրոպեան ազգ. վարժարանին
3. Քըրըքխանի ազգ. վարժարանին։
4.— Ցէր Զօրի ազգ. վարժարանին
5.— Հալէպի «Ազատամարտ» Ակումբին

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ֆութպոլ

ՄՈՒԼԻՆՕ, 29 մարտ.— Վիրոֆլէի Ֆրանսական Մարզական Միութիւնը կազմակերպած էր Զատկուան առթիւ ֆութպոլի բաժակի մրցումներ, կիրակի եւ երկուշաբթի, 4 խումբերու միջեւ։ Առաջին օրը մրցումը տեղի ունեցաւ ժամը 2ին, Հ. Մ. Մ.ի Պահեստի խումբը Շ. Ե. Միութեան գնդախաղի խումբին դէմ։ Հ. Մ. Մ. շահեցաւ 4-0։ Երկրորդ մրցումը, ժամը 3ուկէսին, Վիրոֆլէյ Ա. խումբին եւ Վէրսայլի Ա. խումբին միջեւ։ Վիրոֆլէ շահեցաւ 4-0։ Երկրորդ օրը 28 մարտ, Շ. Ե. Միութիւն եւ Վէրսայլ հաւասար մնացին 1-1։

Հ. Մ. Մ. յաղթեց Վիրոֆլէյի առաջին խումբին 3-2, որով բաժակը շահեցաւ Հ. Մ. Մ. Պահեստի խումբը։

Դ. Արզումեան

Մունամենի շապիկը

[illegible]

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄՕՍ

XIII

[illegible]

(Շար.) Կ. ՄԱՀՃԱՆ

մանել, գիտցող չկայ թէ ինչ վիճակի կ'ենթարկուին։ Բայց գիտենք թէ ով որ կը փորձէ դուրս սպրդիլ, չարաչար ատիթը կ'ունենայ՝ իր մորթին մէջ խել զգալու բոլշեւիկեան ատինններու պաղութիւնն ու գնդակներու տաքութիւնը...։ Այսպէս Տնեսդրի վրայ։ Այսպէս նաեւ անծայրածիր աւազաններու արիշ մէկ անկիւնին վրայ։

Ֆրանսական շոգենաւ մը, նախորդ օր, Մարսիլիա հանեց 373 մենոնականներ, որոնք յաջողեր էին փախուստ տալ Ռուսիայէն, անցնելով տառապանքով կործէ վերջ Սիպերիան եւ Հիւսիսային Մանչուրիան ու հասնիլ Շանկհայ։

Մենոնականները բնիկ հոլանտացի կը կազմեն բողոքական աղանդ մը եւ երկու դարէ ի վեր, կը բնակին Վոլկայի եզերքը։ 18 ամիս առաջ, առաջին խումբ մը այս հալածականներէն յաջողեր էր փախչիլ եւ անցնիլ Գերմանիա եւ Հոլանտա։ Այս անգամ Նանսէնեան օֆիսը զանոնք առեր էր իր պաշտպանութեան տակ։

Նոր փախստականները պիտի ղրկուին Հարաւային Ամերիկա։

Թատրոններու բնդհանուր գործադուլը այս երեկոյեան, ամբողջ օր։

Երեկ. ժողովի որոշման դէմ բողոքելու համար, Ֆրանսայի եւ գաղութներու ամէն տեսակ ներկայացման սրահները փակ պիտի մնան 24 ժամ, ապրիլ 5ին։ Այսպէս որոշեց տնօրէններու յանձնախումբը, որ իր նիստէն յետոյ, գեկոյց մը հրատարակութեան տուաւ, ամփոփելով կացութիւնը.— Վերջին հաշուով կ'ըսէ յանձնախումբին գեկոյցը, Խորհրդարանը Փարիզի թատրոններուն համար ընդունեց տուրքերու 3 առ հարիւրի անուանական նուազում մը (իրականին մէջ 2,33 առ հարիւր) եւ գաւառի համար 0,50 առ հարիւրի անուանական նուազում մը (իրականին մէջ 0,40 առ հարիւր)։ Գալով սինէմաներուն, ամէնէն թեթեւ նուազումն իսկ չտուաւ։

Յունաստանի ելմտական ծրագիրը

Յունաստանի կառավարութիւնը՝ բարւոքելու համար երկրին ելմտական ու տնտեսական կացութիւնը, մշակած է հնգամեայ ծրագիր մը՝ որուն մասին կարգ մը մանրամասնութիւններ հաղորդեց ելմտական նախարարը Պ. Մարիս՝ երեսփ. ժողովին մէջ։

Այս ծրագրին համաձայն, կը նուազի դրամի արտածումը՝ արտաքին պարտքերու վճարման յետաձգումով.— 1.160000 անգլիական ոսկիի չափ, եւ չորս տարուան վրայ բաժնուած 50 միլիոն տոլարի գումարով մը, որ փոխ պիտի առնուի։ Այս կերպով, նաեւ առաջքը կ'առնուի տրախմի անկման վտանգին։ Փոխառութենէն 12 եւ կէս միլիոն տոլարի գումար մը պիտի յատկացուի երկրին արտադրական ուժը բարձրացնելու։ Իսկ ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար, նախատեսուած է 500 միլիոնի խնայողութիւն մը։

Մէկ տարուան համար եւ ժամանակաւորապէս, նիրքին փոխառութեանց հատուցումները պիտի յետաձգուին, իսկ անոնց տոկոսէն պիտի պակսուի հարիւրին 25։

Զինադադարութեան ճամբուն վրայ ո՞վ առելի պիտի գինուի

«Տէյլի Հէրըլտ» կը գրէ թէ հաւանական է որ շատ չանցած անգլիական բանակի ամէն մէկ զինուոր օժտուի հրացէնի տեղ գնդացիրով մը։

Թերթը, կը խօսի երկու նոր գիւտի մասին, որ գործնականութիւն պատճառած է Անգլիոյ պատերազմական նախարարութեան մասնագէտներուն։ Հնարուած է շատ թեթեւ գնդացիր մը, որուն ծանրութիւնը քանի մը լիպրա միայն աւելի է պարզ հրացէնի մը ծանրութենէն եւ կրնայ վայրկեանի մէջ 400-450 գնդակ պարպել։ Կը գործածուի հրացէնի նման. կռթնցնելով ուսին, ոտքի, ծունկի վրայ թէ պառկած։

Յ. Դ.

Գուսան

ԼԻԹՆԻ Համազգային խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Նոր Դրադարանի սրահը, 240 բիւ Տիւվէրլէն։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ ՕՐ. ՄԱՐԿՐԻԹ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ

ՖԻԼԻՊ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆԻ (ջութակ), եւ Mr. JEAN-MASSONի (դաշնակ)

6 Ապրիլ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 9ին

Salle Chopin, (Maison Pleyel) 8 Rue Daru, Paris

Հայկական երգեր՝ Կոմիտաս վարդապետէ եւ Պ. Արամ Պարթեւեանէ

Եւրոպական երգեր՝ Հէնտէլէ, Մոցարթէ, Շուպէրթէ, Շումանէ, Տօնեցէթթիէ, Փատէրէվսքիէ, եւայլն։

Գին 60, 20, 15 եւ 10 ֆրանք

Տոմսերը կը ծախուին «Յառաջ»ի խմբագրատունը, Գրատուն Հրանդ-Սամուէլ, 51 Mr. le Prince եւ հայկական ճաշարանները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ռաֆեան, Սէրէնկիւլեան եւ Փնջոյեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէին, Բարձր Հայքի Հայրենակցական եւ Երզնկացւոց Միութեան, Կ.Խաչին եւ բոլոր բարեկամներուն որոնք անձամբ նամակով ու ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի որդւոյն եւ քեռորդւոյն ԹՈՐՈՍ ՈՍԿԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Մարտ 21ին Սոմոն-Սէն փւլիէն (Մարսէյլ)

ՀԱՄԱՍԱՐԵՐԵՐԴՏՐԻԱԿԱՆ մեծ երեկոյթ Ապրիլ 23ին Maison Mutualitéի մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԱՊՐԻԼ 1932

5 AVRIL 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1845 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Մեծն Բրիտանիան արժեցնելով իր վերապահումները, յաջողեցաւ իր խորհրդակցութեան մը ենթարկել Դանուբեան Դաշնակցութեան ծրագիրը, իր իսկ մայրաքաղաքին մէջ։

Լոնտոն կը գտնուին, արդէն, Ֆրանսայի վարչապետն ու եւմտական նախարարը, բազմաթիւ մասնագէտներով եւ խորհրդականներով։ Համակաճառեր, խաղաղասիրական յայտարարութիւններ, բարեացակամութեան հաւաստիքներ կը տեղան կանանչ սեղաններու շուրջ եւ մամուլին մէջ։

Եւ սակայն, ամպոտ է երկինքը։ Փարիզ չունի նախկին լաւատեսութիւնը։ Գոնէ դատելով պաշտօնական եւ աջակողմեան մամուլի արտայայտութիւններէն։

Անոնք գիտեն կուտան թէ Մաքտոնըլտ այս նախնական խորհրդակցութիւնը սարքելով, ուզած է գոհացում տալ Գերմանիոյ։ Բաց չի ձգել անոր յաւակնութեանց առջեւ։

Արդարեւ, խորհրդակցութեան հրաւիրուած չորս պետութիւններէն մէկն է Գերմանիան։ Մինչդեռ, Ֆրանսան ամէնէն վերջը Գերմանիոյ, հաղորդած էր Դանուբեան Դաշնակցութեան ծրագիրը (մարտ 2), պարզապէս իբրեւ տեղեկութիւն։

Մինչդեռ, հիմա, Լոնտոնի մէջ, Գերմանիան ալ հրաւիրուած է իր տեսակէտները յայտնելու տիրապար։ Հաւասարէ հաւասար՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հետ։

Այս վերջինն ալ հաշտ աչքով չէր դիտած Ֆրանսական ծրագիրը։ Նոյնիսկ տնտեսական գետնի վրայ, այդ ծրագիրը գերակշռութիւն կ'ապահովէ Ֆրանսայի, որ տեսակ մը խնամակալ դարձած է Կեդր. Եւրոպայի մէջ։

Երեւութապէս, բոլորին մտահոգութիւնն է անանկութենէ փրկել Միջին եւ Արեւելեան Եւրոպայի պետութիւնները, որոնք այլեւս կարողութիւն չունին դիմանալու, աւելի կամ պակաս ծանրութեամբ։ Դանուբեան ծրագրին հետ միկտեղ, սեղանի վրայ է Ազգերու Դաշնակցութեան յատուկ յանձնախումբին տեղեկագիրը՝ տագնապահար պետութեանց մասին։ Ցուեաստան եւ Պուլկարիա անընդհատ կը հնչեցնեն տագանգը, պարտքերու թեթեւացում, վճարման երկարաձգում եւ նոր փոխառութիւն պահանջելով։ Աւստրիա եւ Հունգարիա պարտքով կ'ապրին տարիներէ ի վեր։ Ռումանիա, Եուկոսլաւիա եւ Չեխոսլովաքիա մեծագումար փոխառութիւններ ստացան Ֆրանսայէն։

Միւս կողմէ, կանգ առած կամ խանգարուած է առեւտրական կեանքը, շնորհիւ մէկուն գերարտադրութեան, միւսին չքաւորութեան եւ արտաքին ուժերու մրցակցութեանց։

Ազգերու Դաշնակցութեան յատուկ յանձնախումբը պարզելով Աւստրիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Ցուեաստանի տագնապին պատճառները, անհրաժեշտ կը գտնէ անմիջական, հաւաքական օգնութիւն մը։ Կ'առաջարկէ շնչելու պատեհութիւն տալ անոնց, այլապէս անխուսափելի է աղէտը։ Բայց չունի արմատական, վերջնական լուծման մասին, բայց կործանարար կը գտնէ այդ չորս պետութեանց լքումը։ Իբրեւ անմիջական միջոց՝ կը թելադրէ հաւաքական փոխառութիւն մը կնքել միջազգային հրապարակներու վրայ, մեծ պետութեանց երաշխաւորութեամբ։

Այս տեղեկագիրը քննութեան պիտի ենթարկուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կողմէ, ապրիլ 24ին։ Իսկ դանուբեան ծրագիրը պիտի քննուէր մայիսին։

Արդ, հիմա որ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Լոնտոնի մէջ, առ հասարակ բոլոր տնտեսական-ելմտական հարցերու մասին, անշուշտ այս տեղեկագիրը, դանուբեան ծրագիրը եւ ուրիշ դէզ-դէզ թուղթեր նկատի պիտի առնուին միաժամանակ, ելքեր գտնելու համար։

Լոնտոնի ժողովը նախ եւ առաջ պիտի որոշէ թէ ո՛ր պետութիւնները պիտի հրաւիրուին Դանուբեան Միութեան համար։ Անգլիացիները կը զարմանան որ, Պուլկարիան ալ դանուբեան պետութիւն ըլլալով հանդերձ, դուրս ձգուած է ֆրանսական ծրագրէն, որ կը նախատեսէ Աւստրիան, Հունգարիան, Չեխոսլովաքիան, Եուկոսլավիան եւ Ռումանիան։ Ետքը պիտի կազմուի առաջադրուած Միութեան ընդհանուր ծրագիրը, որուն վրայ կարծիք յայտնելու պիտի հրաւիրուին շահակիցները։

Հարցը այն է որ, Լոնտոնի խորհրդակցութիւնները տեղի կ'ունենան փոխադարձ անվստահութեան եւ կանխակալ կարծիքներու թանձր մթնոլորտի մը մէջ։

Նախ, Գերմանիան չի հաւանիր ֆրանսական ծրագրին անշահախնդրութեան, եւ զինքը կաշկանդելու, իր ճամբան փակելու գիտումներ կը տեսնէ անոր մէջ։ Գերակշռութեան պայքար։

Իսկ Փարիզի մէջ, միշտ այն կասկածն ունին թէ Գերմանիան չէ հրաժարած Միջին Եւրոպան իր գերակայութեան ենթարկելու միտումներէն, եւ հետեւաբար խափանարար ընթացք պիտի բռնէ։

Ու վերջապէս, Գերմանիան եւ Իտալիան կը կասկածին թէ Մաքտոնըլտ եւ Թարտիէօ, նախապէս առանձին խորհրդակցելով, կ'ուզեն կատարուած իրողութեան մը առջեւ դնել զիրենք։

Մէկ խօսքով՝ անվստահութիւն ոչ միայն հաւաքաբար, այլեւ փոխադարձաբար։ Մէկէն միւսը։

Նոր չէ որ երեւան կուգայ այս մթնոլորտը։

Հազիւ քանի մը ամիս առաջ զինաթափութեան զինարարութեան, եւ անկէ ի վեր, միշտ փոխադարձ կասկածը, վախն ու գաւերն են որ կը տիրապետեն միջազգային խորհրդակցութեանց մէջ։

Հաւատք չկայ սահմանէ սահման, իսկ տիրող կարգ ու սարքը կ'օգնէ ամէն ինչ թանձրացնելու եւ թնճուկի վերածելու։ Եւ բնականաբար առաջին զոհերը կ'ըլլան անոնք որ տկար են, պարտուած են, դաշնագիրներով կաշկանդուած, հաղթուածներու երկանաքարը՝ իրենց ոտքերուն եւ վիզերուն։

Լոնտոնի խորհրդակցութիւնն ալ միջին ճամբայ մը գտնելու, «դժնդակ ժամը» անցընելու փորձ մըն է։

Դանուբեան Դաշնակցութիւնը յաջողի թէ ձախողի, արմատական լուծում չէ, այլ ամոքիչ մը, մինչեւ որ նոր անելի մը հանդիպին։

Շ.

Փախուստ կարմիր դրախտէն

ՍՈՎ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Մարտ 10 Թուակիր, Թաւրիզէն ստացուած հետեւեալ թղթակցութիւնը կը հրատարակէ «Ցէպա»։

— Այս վերջին օրերս, բազմացած են խորհրդային երկրի բնակիչներուն խմբական անցքերը, սահմանէն անդին կուգան ապաստան փնտռելու Պարսկաստանի։ Հյվարիտ երբ մըն է, խումբ մը, որուն կը խառնուին կիներ, մանուկներ, ծերեր, չափահասներ, Ադրբէջանցի, Հայ, Թուրք եւ Վրացի։ Այս փախստականներուն խօսքով, խորհրդային բնակչութիւնը այնքան խեղճացած է, որ նոյնիսկ Թրքական հող կը փախի, գիտնալով մէկտեղ թէ ինչ ընդունելութիւն կը սպասէ հոն իրեն։

Մասնաւորաբար կ'իմանանք թէ բազմահարիւր Ադրբէջանցիներու խումբ մը, հետեւեալ պայմաններու տակ անցած է ռուսեւպարսիկ սահմանագլուխէն, Թուրքերին կամուրջին մօտ։ Զինեալ Ադրբէջանցիներու խումբ մը, որուն առջեւէն կ'երթար հեծեալ փոքր լամբակ մը, գիշերը յարձակած է խորհրդային սահմանապահներու պահականոցի մը վրայ եւ այս արգելքը մէջտեղէն վերցնելով, մտած է պարսկական հողը։ Անոնց ետեւէն գրոհած է ամբողջ գիւղացիներու խումբ մը, շփոթութենէն օգտուելով՝ նոյնը ընելու համար։ Քանի մը ռամնեակ անձեր յաջողած են, բայց անոնք որ ետեւէն կուգային, հնձուած են մերձակայ սահմանագլուխի գնդացիրներու կրակէն։ Շատերը՝ մեծ մասամբ կիներ եւ տղաքներ, մահացու կերպով վիրաւորուած են։

Զարհուրելի է ինչ որ կը պատմեն խորհրդ. Միութեան կեանքին մասին՝ կարմիր զինուորներու գնդակներէն խուսափողները։ Բառին բուն նշանակութեամբ, մարդիկ կը մեռնին անօթութենէն։ Դեռ մարտի մէջ են եւ մինչեւ նոր հունձք, բաւական ժամանակ կայ։ Գիւղերու բնակիչները խմբովին ոտքի ելած են, բոլորը կը հեռանան գիւղէն եւ կը փախին՝ ոմանք դէպի քաղաք, ուրիշներ դէպի սահմանագլուխ։ Մարդ չուզեր դաշտը երթալ, ոչ ալ մշակել։

Գիւղացիներու մտայնութեան մէջ այս յանկարծական տագնապը առաջ եկած է փետրուարի սկիզբը, երբ խորհրդային իշխանութիւններն աւարտեցին կոլխոզներու հաշիւներու քննութիւնը եւ ձեռնարկուեցաւ արտադրութեան բաշխումին։ Կոլխոզի անդամ բազմաթիւ գիւղացիներ նոյնիսկ չստացան իրենց այն բաժինը՝ որով հատուցանէին իրենց տրուած փոխերը։ Բոլորը ապշած մնացին։ Այն ատեն իրարու ետեւէ լքեցին կոլխոզները, մերժելով որեւէ գործ կատարել սերմնացանի ծրագրէն, կերան՝ ցանուելու համար պատրաստուած սերմնահատիկը, ցեխոտ, գարհուրելի սովի մը ուրուականին առջեւ, սարսափած կ'երթան դէպի քաղաքները՝ յուսալով հաց ու ու աշխատանք գտնել հոն։

Երկու ռուս սահմանապահ զինուորներ՝ որոնք պարսկական հող փախած են, անլուր բաներ կը պատմեն։ Միմիայն կ'ըսեն, չէկիստներու վրէժին չզոհուելու համար է որ սահմանապահները կը կրակեն գիւղացիներուն վրայ, երբ կը փորձեն Պարսկաստան անցնիլ։ Ցաճախ, չտեսած ըլլալ կը ձեւացնեն։ Բայց չէկիստները ստիպելու համար որ հրահանգները կիրարկեն, գիւղացիները կը գրգռեն որ յարձակին սահմանապահներուն վրայ, որպէսզի այս կերպով զանոնք թշնամի դարձնեն անոնց։ Ատկից զատ, այս վերջերս, բոլշեւիկները կը ջանան քայքայել ի բաց կարմիր բանակին մէջ արթնցնել ատելավառ ազգայնամոլութիւն մը՝ հանդէպ բնիկ գիւղացիներուն, կը ջանան զանոնք համոզել որ, եթէ կ'ըմբոստանան, որովհետեւ ռուսատեաց են եւ մասնաւորաբար ռուսական բանակին դէմ է որ կը շարժին։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թարտիէօ-Մաքտոնըլտ տեսակցութիւնը

Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէօ եւ ելմտական նախարարը Պ. Ֆլանտէն, կիրակի կէսօրէն վերջ հասան Լոնտոն, ուր կայարանը ընդունուեցան Անգլիոյ վարչապետէն, արտաքին նախարարէն եւ ուրիշ պաշտօնական անձնաւորութեանց կողմէ։

Պ. Թարտիէօ մամուլի ներկայացուցիչներուն ըրաւ հետեւեալ յայտարարութիւնները.— Եւրոպական հարցերու մասին էոր պիտի տեսակցինք եւ արդէն այսօր, չկայ հարց մը որ եւրոպական կամ համաշխարհային շրջանի կառավարութեանց պարտականութիւնն է հիմնուիլ համերաշխութեան այս տեսակէտին վրայ։ Ֆրանսա եւ Անգլիա այդ է որ պիտի ընեն առանց հիգի, բանագատութեան։ Եւ որպէսզի երկուքն ալ յաջողին, լաւ է որ միասին քննեն նպատակներն ու միջոցները։ Անգլիա եւ Ֆրանսա իրենց ունեցած միջոցներով, ձգտումներու նոյնութեամբ իրարու կապուած են բարոյական եւ քաղաքական պատասխանատուութեամբ մըն։ այդ ոգիով է որ յանձնադիպումը որոշուեցաւ եւ այդ ոգիով է որ չորեքշաբթի օր տեղի պիտի ունենայ չորսերու ժողովը»։

Անգլիոյ վարչապետն ալ իր կարգին, յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն, փարատելով նախ՝ այն վարանումներն ու կասկածները զոր մամուլը ցոյց տուաւ այս հանդիման մասին։

Չորս մեծ պետութեանց ժողովին որ տեղի կ'ունենայ վաղը, Իտալիոյ կողմէ պիտի մասնակցի արտաքին նախարարը Պ. Կրանտի։

Սերպիոյ բողոքը Պուլկարիոյ դէմ

Սոֆիայի սերպ դեսպանը պուլկար կառավարութեան յանձնեց երկու ծանուցագրեր, բողոքելով մակեդոնական երկու թերթերու կարգ մը հրատարակութեանց դէմ։ Այս թերթերը անուանարկեր էին Սերպիոյ թագաւորը եւ Սոֆիայի սերպ դեսպանը։

Գերմանիոյ նախագահական ընտրութիւնը

Գերման հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան երկրորդ քուէարկութիւնը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ կիրակի։ Նախորդ օր, քաղաքի զինադադարը վերջ գտաւ եւ անմիջապէս արդէն, կուսակցութիւններն սկսան պայքարի։

Հանրապետական «Երկաթեայ ճակատը» Պրանտէնպուրկի նահանգին բոլոր քաղաքներն ու գիւղերը ղրկեց ինքնաշարժներ եւ հեծանուորդներ, թռուցիկներ ցրուելու համար ամբողջ երկրին մէջ։

Հիթլեր, Տրէզտրնի մէջ խօսուած ճառով մը, պայրոյթ յայտնեց այն վերագրումին դէմ թէ իր կուսակցութիւնը ներքին եւ արտաքին խռովարարութեան կուսակցութիւն մըն է։

Պավերիական մամուլի դիւանը հրատարակութեան տուած է զեկոյց մը, որ կը յայտնէ բոլոր այն միջոցները, զոր Հիթլերեանները որոշեր էին գործադրել, եթէ Հիթլեր յաղթանակէր մարտ 13ի քուէարկութեամբ։ Ծրագիր մը պատրաստուած է եղեր, գրաւելու համար Պավիերայի բոլոր քաղաքապետարանները։

Գերմանական թերթ մը Հիթլերեան մարտական կազմակերպութեան մասին կուտայ կարգ մը տեղեկութիւններ, զոր քաղած է լաւատեղեակ անձնաւորութենէ մը։ Թերթը կը գրէ թէ մինչ քանի մը տարի առաջ Հիթլեր իր շարքերուն մէջ կը համրէր 75 հազար մարտիկներ՝ որոնց ամէն վայրկեան պատրաստ էին կռուելու սէնտիքաներուն դէմ, 1930ի ընտրութեանց յաջողութենէն վերջ, բազմաթիւ անգործներ յարած են հիթլերեան կուսակցութեան։ Ասոնց շատերը նախկին համայնավարներ են։

Այսօր Հիթլերեան բանակը կը բաղկանայ 420 հազար մարտիկներէ, որոնց 160 հազարը նախկին համայնավարներ են։

Նախագահական ընտրութեան առթիւ, Հիթլերեանները ծախսած են 6.5 միլիոն մառք։

Թերթը կը յայտնէ նաեւ թէ ինչ անհարկիչական միջոցներով՝ Հիթլերեանները իրենց յանձնել կուտան պարապ չէնքերը, կամ առեւտրականներէն, սեփականատէրներէն ու խանութպաններէն կը ստանան զանազան գումարներ։

Ցոյն համայնավարները կը գործեն

Արիւն կը թափի Պիրէոն եւ Մակեդոնիա

Պիրէոնի մէջ, Նարկուրի չար համայնավարներ կռուի գրգռեցին ոստիկանութիւնը, որ բազմաթիւ անձեր ձերբակալեց։ Համայնավար մը վիրաւորուեցաւ։

Աւելի ծանր խռովութիւններ յառաջ եկան նաեւ Մակեդոնիոյ մէկ աւանին մէջ, ուր համայնավարներ եւ ոստիկաններ կռուեցան իրարու հետ։

Բազմաթիւ վիրաւորներ կան։

Արաբները ու Հրեաները Պաղեստինի մէջ

Երուսաղէմէն տրուած լուրի մը համաձայն, քաղաքին մէջ նոր օրը երեւան հանուած են երկու ռմբիրներ, որոնք ծառայած են աւելի եւս սրելու Արաբներու եւ Հրեաներու փոխադարձ ատելութիւնը, մանաւանդ Զատկական այս օրերուն, որոնք միշտ վտանգաւոր են։ Սպաննուած են Հրեայ մը եւ Արաբ մը։

Ուրբաթ առտու, Երուսաղէմի շրջակայ գիւղերէն մէկուն մէջ՝ սպանուած գտնուած է Լեա Անճէլըզէն եկած հրեայ ուխտաւոր մը։ Կոկորդը կտրած էին։

Մինչ ոստիկանութիւնը պրպտումներ կը կատարէր, դիակը գտնուեցաւ նաեւ արաբ չէյխի մը, որուն նմանապէս, կոկորդը կտրած էին։ Արաբին դիակը երեւան հանուեցաւ՝ Հրեային սպանութեան վայրէն ոչ շատ հեռու։

Այս դէպքերը յուզման մատնած են Հրեաներն ու Արաբները։

Պալքանեաններու եւմտական կացութիւնը

Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութիւնը հրատարակութեան տուաւ ելմտական յանձնախումբին տեղեկագիրը որ պիտի քննուի ապրիլ 12ին, Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կողմէ։ Ծանօթ կարեւորութիւն մը կը ստանայ, մանաւանդ որ կապ ունի դանուբեան ծրագրի առթիւ, ձեռնարկուած բանակցութեանց հետ։

Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբը նախ, կը շեշտէ թէ ինչ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՀ Պ. ԼԵՒՈՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ

Ցաւով կը լսենք մահը Պ. Լեւոն Մկրտիչեանի։ Հանգուցեալը մէկն էր ռամկավար-ազատական կուսակցութեան հիմնադիրներէն եւ իր գործունէութեան գլխաւոր մասը անցած էր Եգիպտոսի մէջ։ Ծնած էր Պոլիս եւ 65 տարեկան էր։ Վարած է ազգային զանազան պաշտօններ եւ մեծ աշխատանք թափած Բարեգործականի համար։ 1920ին եղած է անդամ Ազգ. Պատուիրակութեան եւ ընդհ. քարտուղար՝ վեց ամիս։ Աշխատակցած է նաեւ հայերէն եւ ֆրանսերէն թերթերու։

Լինտպերկի առեւանգուածը դեռ չէ յուծուած

Ամերիկեան ոստիկանութեան պետերէն մէկը, Անգլիա հասած է, Լինտպերկի տղեկին առեւանգման մասին քննութիւն կատարելու, Լոնտոնի մէջ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցած է անգլիական ոստիկանութեան պետերուն հետ։

Լինտպերկի բնակարանը անցեալ գիշեր, թատր հանդիսացաւ տենդոտ երթեւեկի մը։ Ինքնաշարժներ կուգային ու կ'երթային, ինչ որ ենթադրել տուած է թէ լուրջ հետքեր երեւան հանուած են։

«Թայմզ»ի մէկ տեղեկութեան համաձայն, ամերիկեան ոստիկանութիւնը լուր առած է թէ Լինտպերկի տղեկը ողջ առողջ է եւ կը գտնուի ամերիկեան սահմանային ջուրերէն դուրս՝ զբօսանաւու մը վրայ։ Ամերիկեան եզերապահներ ճամբայ ելան այդ նաւը փնտռելու։

Լինտպերկի տղեկը փնտռելու համար, ցարդ ծախք եղած է 10 միլիոն ֆրանք։

Տինէպերի ջարդերը

Թերթերը գրեր էին թէ ռուսեւռումէն խառն յանձնախումբ մը պիտի գումարուի Պեսարապիոյ մէջ, քննելու համար Տնիէստրի վրայ պատահած վերջին դէպքերը։

Սակայն, ռումէն կառավարութեան ներկայացուցիչը ռումանական ծերակոյտին մէջ յայտարարեց թէ այդ լուրը անհիմն է։ Ծերակոյտը երկարօրէն զբաղեցաւ Տնիէստրի ջարդերով։

Նոր դրամ Իրաքի մէջ

Ապրիլ 1էն շրջաբերութեան դրուեցաւ Իրաքի նոր դրամը որ հիմնուած է ոսկիին վրայ։ Այս դրամով, հրապարակէն պիտի քաշուի րուփին, զոր անգլիական բանակը բերած էր պատերազմի միջոցին։ Դրամական միութիւնն է տինարը, բաժնուած հազար «ֆիլս»երու։ Պաշտօնական սակերով 75 ֆիլը մէկ րուփի կը։

Միեւնոյն օրը բացուեցաւ Իրաքի երկրագործական եւ ճարտարագործական առաջին ցուցահանդէսը։

Փայլուն հեռանկարներ կը նախատեսուին Իրաքի տնտեսական կեանքին համար։

Ստալին կը ծերէ

Ստալինի առողջութեան մասին տարածուած լուրերը ստուգելու համար, ամերիկեան հեռագրական գործակալութիւն մը դիմած է ուղղակի Ստալինի, որ իր պատասխանին մէջ՝ հեգնանքով կ'ըսէ.— Թերեւս մարդեր կան, որ կը մաղթեն որ լրջօրէն հիւանդանամ եւ հաւանաբար աւելի դէշն ալ կ'ուզեն։

«Կը ցաւիմ որ չեմ կրնար այդ ուրախութիւնը տալ այդ պարոններուն։ Որքան ալ տխրին, իրողութիւնը իրողութիւն է, կատարելապէս առողջ եմ»։

Հնդիկ իշխաններու որոշումը

Նոր Տէլհիի մէջ գումարուած հնդիկ իշխաններու խորհրդարանը՝ ընդունեցաւ որոշեց մտնել համահնդկական դաշնակցութեան մէջ։

ՊՈՒՔՐԷՇԻ համալսարանը փակ պիտի մնայ մինչեւ մայիս 15, ուսանողներու մէջ տիրող գրգռութեանց հետեւանքով։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՄԸ ԱՌԻԹՈՎ

«Պրոլետարական յեղափոխութեամբ միանգամ ընդմիշտ վերջ դնելով միջազգային իմպերիալիզմի գործակալ, եւ հայկական, վրացական եւ ազրբեջանեան բուրժուազիայի հակայեղափոխական աւանգարդ դաշնակցական, մենշեւիկեան եւ մուսավաթիստական կուսակցութիւնների արիւնոտ տիրապետութեանը՝ Անդրկովկասի բազմազգի բանուորներն ու գիւղացիները ստեղծեցին ազգային հաւասարութիւն խաղաղութիւն եւ եղբայրական սերտ դաշինք»:

Նախաբանը այն պաշտօնական պատգամագրին, որ ուղղուած է Հայաստանի ժողովուրդին, ստորագրուած՝ Հայաստանի գերագոյն իշխանութիւններու կողմէ՝ Անդրկովկասեան Դաշնակցային Հանրապետութիւններու հիմնադրման առաջին տասնամեակի (1922 մարտ 12) առթիւ:

Ինչպէս միշտ, առաւել եւս այս «յաւուր պատշաճի»ն ալ, իբրեւ նախաբան պէտք է սկսիլ Դաշնակցութենէն: Բայց տեղին է գծել հոս, Դաշնակցութեան յիշատակութիւնը, որովհետեւ ան քաղաքական միակ ուժն է, զոր հաշուի առնել ստիպուած է համայնավար իշխանութիւնը, քաղաքական նմանօրինակ քայլերու համար:

Տասը տարի շարունակ Հայաստանի արդի պետական գործիչները, արիւն քրտինք մտած, կը ճգնին արդարացնել իրենց քաղաքական մարզանքները. «Լէնինեան ազգային հարցի» շրջանակին մէջ: Եւ մանաւանդ ուժգնութեամբ, անոնք չեն մոռնար խեղաթիւրել պատմական դէպքերն ու անցքերը, մօտաւոր անցեալին, անդրկովկասեան երկիրներու մէջ: Ու այս է պատճառը, որ տեղի ու անտեղի կը յամառին Հայաստանը նախախորհրդային շրջանին դնելու «Դաշնակցութեան արիւնոտ տիրապետութեան տակ»:

Նոյնպէս համարձակութեամբ, հայ համայնավարները կը շարունակեն Դաշնակցութիւնը ներկայացնել «միջազգային իմպերիալիզմի եւ հայկական բուրժուազիայի հակայեղափոխական աւանգարդը» որ իր «արիւնոտ» տիրապետութեամբ, իբր թէ պատճառ է եղեր, ո՛չ միայն Հայաստանի, այլեւ անդրկովկասեան երկիրներու ներքին կռիւներուն եւ բարդութիւններուն:

Դաշնակցութեան հետ հայ համայնավարները առ ի սովորութիւն կարծես չեն մոռնար յիշել Վրաց սոցիալ-դեմոկրատ ու Ազրբեջանի Մուսավաթը:

Պատմական այն չարաբաստիկ իրողութիւնը, որ Անդրկովկասը իր անկախութեան առաջին տարիներուն չկրցաւ լուծել իր սահմաններուն մէջ անշառուած երեք հանրապետութիւններու ներքին տարակարծութիւնները, անշուշտ գլխաւոր ուժն է բոլշեւիկեան յաղթանքին:

Բայց միթէ՞ այսօր լուծուեր են բոլոր այդ կնճիռները:

Վերցուեր ե՞ն անդրկովկասեան երեք գլխաւոր հանրապետութիւններու հիմնական խնդիրները եւ կամ զո՞հ է ստեղծուած կացութենէն ամէն մէկը առանձին ու համաձայն իր ազգային շահերուն եւ պահանջներուն:

Բոլշեւիկներուն խմայլուր աղմուկը, ինչ եղանակ ալ զարնել, չի կրնար ժխտել թէ այսօր ալ Անդրկովկասը, իր ներքին սահմանային, տնտեսական եւ քաղաքական կնճիռներով կը մնայ նոյն վիճակին մէջ, ինչ որ տասը տարի առաջ:

Միակ տարբերութեամբ մը, որ այս՛, շատ զգալի է, ծանր ու մահացու, մանաւանդ մեր երկրին համար: Եւ այդ տարբերութիւնը Անդրկովկասեան քաղաքականութեան վրայ ազդող արտաքին՝ նկատ ուժն է— Թուրքը— որ 1918ի ատեն յաղթողը հանդիսացաւ գերմանեւթուրք— եւ ապա դաշնակից պետութիւններուն:

Հայաստանը ինչպէս երէկ, նոյնպէս եւ այսօր ռազմագիտական խօսք չունի բոլոր տեսակի արտաքին այս ուժերուն: Եթէ անոնց իւրաքանչիւրը իր շրջանին որոշ հետաքրքրութիւններ է տուեր մեր անճիտուած ու յոգնած հայրենիքին, մինչդեռ ատեն տասնապատիկ վտանգ է մեր երկրի քաղաքական դատին: Մասնաւորաբար Անդրկովկասի մէջ: Արդեօ՞ք վերջին հաշուով նոյն այդ արտաքին ուժը չէր եւ չէ պատճառը, երէկուան նման եւ այսօր, եթէ կը դժուարանայ վիճելի խնդիրներու լուծումը, Վրացին եւ Ազրբէջանցին 1918ին եւ 1920ին չհաշտուեցան Հայաստանի անկախութեան գաղափարին հետ: Անոնք Հայաստանի վրայ կը նայէին— տակաւին պատերազմը չվերջացած— իբրեւ մահուան դատապարտուած երկիր մը: Գերմանեւթուրք զինակցութեան ապաւինած, քաղաքական համաձայնութեամբ, ազգակցական կապերով մեր այս երկու հարեւանները Հայաստանը իրենց մէջ բաժնելու փորձեր կատարեցին: 1918-20ի դինադադարի շրջանին, օգտուելով Դաշնակիցներու արեւելեան քաղաքականութեան նպաստաւոր ելքէն, մասնաւորաբար իսլամական աշխարհի ազդեցութենէն, նոյն խաղերը խաղացին:

Խորհրդային տիրապետութենէն առաջ, Վրաստանը կը պահանջէր իրեն կցել հայկական Լոռին եւ Ախալքալաքը, ազգագրական եւ պատմական Հայաստանի այդ անվիճելի մասերը: Ազրբէջանը լեռնային Ղարաբաղէն, Գանձակէն եւ Զանգեզուրէն զատ, կը պահանջէր Օրտուպատի, Շարուր-Նախիջեւանի շրջանները, Թուրքիոյ հետ միշտ Հայաստանը խեղդելու վրան-բաց նենգամտութեամբ: Հապա հայկական հարստութեանց ժառանգութի՞ւնը: Թիֆլիսն ու Բագուն, հայկական դրամագլուխով ծաղկած այդ քաղաքները, ինչպէս նաեւ միւս շրջաններու ազգային հարստութիւնները, ժառանգութիւնն էին ազգաս Հայաստանին, սակայն մեր դրացիները խօսքն իսկ լսել չէին ուզեր:

Նոյն անբարեացակամութիւնը, նաեւ ռուսական ժառանգութեան մասին, որ կը մնար գլխաւորաբար Թիֆլիսի եւ Բագուի մէջ:

Պահ մը կրնայինք միանալ բոլշեւիկեան ներքին հրճուանքին, Անդրկովկասեան ֆէտէրասիոնի տասնամեակին առիթով, եթէ «տապալուող արիւնոտ տիրապետութեան հետ» իրապէս անհետացած ըլլային վերոյիշեալ անարդարութիւններն ու դժուարութիւնները:

Մենք պիտի ծափահարէինք բոլշեւիկեան «կարմիր իմպերիալիզմ»ն իսկ, եթէ միայն ան եւս իր կարգին նուիրագործած ըլլար նախկին կացութիւնը:

«Կարմիր իմպերիալիզմը» երբ մտաւ Կովկաս, Լէնինեան դրօշով եւ եւ Լէնինեան ազգային հարցի լուծման իր աւետարանովը, արիւնով խեղդեց իւրաքանչիւր ազգութեան կամքը: Հաւասարութեան սկզբունքին տեղ «ան» ջատագովեց ուժովին տիրապետութիւնը: Փոքրիկ Հայաստանը զոհեց Վրաստանի եւ Ազրբէջանի շահերուն: Ազգերու եղբայրութեան փոխարէն, խորացուց ներքին ատելութիւնը— բոլշեւիկեան ատելութիւնը— երբեմն «մեծապետական» երբեմն «տեղական» արտայայտութիւններով:

Հողային եւ սահմանային խնդիրները այսօր աւելի բարդ կերպարանք են առեր քան էր երբեմն: Կը բաւէ յիշել, որ Հայաստանի հողերէն Վրաստանին կը մնան բոլշեւիկեան ուժով ամրացուած Ախալքալաքը եւ հայկական Լոռիի մէկ կարեւոր մասը:

Նախիջեւան Շարուր, Օրտուպատ իբրեւ առանձին «հանրապետութիւն» մաս կը կազմէ Ազրբէջանին: Նոյն ձեւով նաեւ լեռնային Ղարաբաղը:

Ասոնք, ինչպէս նաեւ տնտեսական եւ քաղաքական գերակայութիւնը մեր դրացի երկիրներուն, գլխաւոր արտայայտութիւններն են «անդրկովկասեան դաշնակցային կառավարութեան»:

Իր առաջին տասնամեակին առթիւ, համայնավարը կրնայ գոհ ըլլալ իր ձեռք բերած յաջողութեան համար. վասնզի ան հոգ է, Անդրկովկասի «դաշնակցային» ծաղրանկարի մէջ է որ կրնան տեսնել իր իրական գործը:

Իսկ այս գործը նոր չէ որ իր տասնամեակը կը լեցնէ: Ան իր առաջին օրը լրացուցեր է արդէն, իբրեւ ցարական գործ. այսօր կը շարունակէ հինը, կարմիր ցարերու կողմէն:

Ցարական բռնութեան տեղ կարմիր բռնութեան նուիրագործումն է Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը, թելադրուած ռուսական շահերէն, եւ միայն հզօրին ու ուժեղին համար:

Ս. ԹԱԹՈՒԼ

ՅԱՆՈՒՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

(''ՄՈՒՐԱՏ,,Ի ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԽՄԲ.—Կը հրատարակենք իբրեւ լուսաբանութիւնները իրազեկ եւ՛ Մուրատի զինակից ընկերոջ:

Անմահ Մուրատի մահից յետոյ, Ամերիկայում կազմուել է «Մուրատ» անունով ֆոնտ մը, որի նպատակն է յաւերժացնել հերոսի անունը: Անոնք ալ մի ջանք չեն խնայում ռազմիկի ամբողջ կեանքի գործունէութիւնը լոյս աշխարհ բերելու:

Արդէն անոնց առաջին քայլը առին եւ հրատարակեցին «Մուրատ»ը: Յանդուգն ռազմիկի անձնուէր ընկերը եւ դժբախտաբար բոլոր անհետացող հերոսների հետ քալելէ յետոյ միակ ողջ մնացողս կ'ուզեմ յանուն ճշմարտութեան մի քանի խօսք ասել գրքի մասին:

«Մուրատ»ի հեղինակը ընկ. Վարանդեանն է: Գրքի լեզուն շատ գեղեցիկ է, համով-հոտով կարդացւում է, բայց առանց այս այն կողմը իջնելու բացարձակ ասեմ, որ հերոսի կեանքի բոլոր գծերը այդ գրքի մէջ չեն ներկայացուած: Գիրքը բաւական պակաս կողմեր ունի: Ի հարկէ մեղքը հեղինակինը չէ, այլ տիրող պայմաններինն: Ես գիտեմ որ թէ Վարանդեանը եւ թէ Մուրատ ֆոնտի վարչութիւնը ամէն կերպ ջանացին լիակատար եւ ընդարձակ գիրք մը դուրս բերելու: Դժբախտաբար նրանց սպասուած տեղեկութիւնները չկրցան ձեռք բերել: Ահա այսպիսի պայմանների մէջ հեղինակը իր ամենալաւը ի գործ է դրել եւ այսօր հրապարակի վրայ է հերոսի գիրքը:

Այս գիրքը իր տեսակին մէջ աննման է մինչեւ այսօր եղածներու մէջ: Նրանի թէ մեր բոլոր անհետացող հերոսների կեանքը այսպիսի ձեւով գրի առնուած լինէր: Ուրեմն, ներէք կրկնում եմ, մեր ներկայ պայմանների մէջ ամենագեղեցիկ եւ լաւ գործն է որ հրապարակ եկած է. կ'արժէ որ ամէն մի Հայի տուն ունենայ հերոսի գրքից: Այս նոր քայլը չէի ուզեր առնել, եթէ կարդացած չըլլայի ընկ. Վրացեանի գրախօսականը, «Դրօշակ»ի 2 թիւի մէջ: «Յանուն արդարութեան» կ'ուզեմ մի քանի խօսք ասել գրքի եւ Վրացեանի գրախօսականի առթիւ:

Սկսինք ընկ. Վրացեան հետեւեալ խօսքերէն.— «Ընկեր Վարանդեանը օգտուել է գլխաւորապէս տպուած կամ անտիպ յուշերից ու ցուցմունքներից. իսկ այնպիսի մի հարուստ ու թանգարժէք շտեմարան, որպիսին է Հ. Յ. Դաշնակցութեան Դիւանը, մնացել է չօգտագործուած»: Ընկ. Վրացեանը մասամբ իրաւունք ունէր իր արդար ցասումը հրապարակել այս կէտի մասին, թէ հեղինակը Դաշնակցութեան հարուստ շտեմարանից չի օգտուել: Գրողի մը պարտականութիւնն էր ամէն աղբիւրի դիմել, երբ յանձն կ'առնէ այդպիսի հսկայ ձեռնարկ: Եթէ իրաւցնէ օգտուած չէ, այդ մասին ընկ. Վարանդեանը թող ինք խօսի:

Մի քիչ անդին գրում է.— «Իր ձեռքն ընկած յուշերն ու ցուցմունքներն էլ, առհասարակ քննական բովից չի անցրել, կապել է իրար հետ մեծ մասամբ, մեքենական ձեւով, արժէքաւորն ու անոր հակառակը, ստոյգն ու կասկածելին կողք-կողքի»: Այս նախադասութիւնները գեղեցիկ զարդարանքներ են կասկած չկայ, եթէ միայն ընկ. Վրացեան բարեհաճէր ցոյց տալ կասկածելի եւ յօրինուած աղբիւրները: Դժբախտաբար այս կէտի շուրջ արտայայտուած եւ անցնում է: Ես էլ համաձայն եմ, թերի է գրուածքը, բայց ընկեր, քո գրախօսականն էլ մի բան չի ասում: Այն աղբիւրները, որ օգտագործել է, ամենաստոյգ աղբիւրները կարելի է համարել, բայց անոնք որ սպասուած տեղեկութիւնները չեն տուել, արդեօք յանցանքը գրո՞ղի վրայ է ինկում թէ ոչ այն անձերի վրայ որոնք ամիսներ լուռ մնացին եւ չպատասխանեցին Մուրատ ֆոնտին կոչին, որ թերթերի միջոցաւ նիւթեր էր ուզեր հերոսի կեանքի մասին:

Այստեղ նորից կրկնում եմ.— Այս տողերը միայն արդարութեան համար են: Ազգային պատմագրին օգնելու հոգսից մղուած, ուզեցի մի քանի մութ եւ քննադատելի կէտեր ճշդել:

Մուրատը 1890 թուականներին ընկել է Պոլիս: Առանձին արհեստ չէ ունեցեր, իբրեւ մի գիւղացի տղայ: Ինչպէս մեզանից շատերը, երբ օտարութեան են դիմել, սկսել են «համալութեան» կամ շէնքերի, փալանկների մէջ աշխատիլ: Տողերս գրողը Պոլիս որ եկած եմ, առաջին անգամ շէնքերի վրայ եմ աշխատել, ապա ուրիշ գործ գտել: Նոյնը Մուրատը արած է եւ դրան զարմանալ պէտք չէ, եւ զուր են բացագանչութիւնները գրախօսականի մէջ: Ընկ. Վրացեանը զարմացած ասում է թէ Վարանդեանը գրում է որ Մուրատը «համալ» է լինում, բայց քիչ անդին մէկը վկայում է թէ «Շիշլիի գարեջուրի գործարանի Գոմոնթիի գիշերապահ էր»: Այո, առաջ «համալ» է եղած, ապա այդ գործը գտել է:

Մուրատը, այո, Հնչակեան կուսակցութեան անդամ է արձանագրուած, եւ ինչպէս մեզանից, նոյն սերունդի պատկանողներից շատերը, և կատարել է տեռորներ: Ես էլ Վարանդեանի նման, սպանուողի անունը, ժամանակը չպիտի կրնամ տալ, թէեւ շատ անգամներ զրոյցի ժամանակ անձամբ հերոսը պատմել է մեզ: Առանց տատանուելու հաւ պիտի ասեմ.— Մուրատը Հնչակեան կուսակցութեան ամէնէն յայտնի տեռորիստներէն մէկը եղած է. եւ դրա համար զինանշան մը նուիրուած էր իրեն Հնչակեան կուսակցութեան կեդրոնի կողմից: Մուրատը Իմմիրլեանի միջնորդութեամբ դեսպաններու հրաշխաւորութեան տակ, Պոլիսէն հեռացել է, բաւական օրեր Ղալաթիոյ եկեղեցին մնալէ յետոյ:

Այդ մասին, Վարանդեան մանրամասն գրած է: Կասկած չկայ, որ չափազանցութիւններ կան այդ պատմուածքի մէջ, բայց այդ յանցանքը ոչ Վարանդեանինն է եւ ոչ էլ քու կամ իմ: Մեր մէջ այդպիսի չափազանցութիւնների հիւանդութիւնն ունինք. դժբախտաբար առանձնալուրջ գրուած գիրքը այս բանից զերծ չէ: Մուրատը Պոլիսէն Եգիպտոս է գնում, եւ Ժիրայրի հետ գալիս է Ցունաստան, ապա անցնում է Կովկաս. եւ մի ժամանակ մնում է Թիֆլիս, եւ աշխատում է Էնֆիաճեանի ծխախոտի գործարանը:

Վարանդեանը այս մասին գրած է իր գրքին մէջ եւ ոչ մի քննադատութիւն չի վերցներ եւ իրօք որ նա աշխատել է. եւ վրացի նշանաւոր բժիշկին զգետնելէն յետոյ, նոր պաշտօնի է անցել:

Մուրատը ի հարկէ եկած չէր Թիֆլիս աշխատանք գտնելու, այլ իր յեղափոխական հոգին ուզում էր թռչել, սլանալ, եւ գնալ հոն ուր հայ ժողովուրդի ազատութիւնն էր զարթնում:

Թիֆլիս մնալուն նպատակն էր միայն ծախս մը ձեռք ձգել եւ ապա շարունակել դէպի Կարս: Այդպէս էլ անում է. եւ նա Լոռու ճանապարհով անցնում է Կարս: Հոն Մուրատ մտնում է Դաշնակցութեան դրօշի տակ եւ դառնում է ամենայանդուգն գործիչը, Ֆէտային, զինուորը, զինապահը եւ ահաբեկիչը: Բայց ափսոս որ գրքի մէջ այդ մասին շատ քիչ բան կայ: Հոս իրաւունք ունի ընկեր Վրացեան: Պէտք եղածին չափ պարզութիւններ չեն եղած: Որոշ մի բան, կամ մեղադրանքի խօսք չեմ կարող ասել հեղինակին: Թող ինքը այդ կէտին պատասխանէ. բայց այնուամենայնիւ արդարանալու ոչ մի կէտ չկայ:

Մուրատի «Փոթորիկ»ի գործին մասնակցելու հարցին ընկ. Վրացեան ընկ. Վարանդեանի գրածը կասկածի տակ է ձգում: Երբ «Փոթորիկ»ը իր գոյութիւնը կը պահէր, մենք մաս մը ընկերներ Կարսի շրջանում էինք Մուրատ, Միհրան ուրիշներ: Միհրանը կանչուեց, որպէսզի մասնակցի «Փոթորիկ»ի գործերուն եւ գնաց Բագու, ազդագրերով զինամթերք կատարելու: Միհրանը երբ Արամեանցին դիմում էր ձեռք ունեցած ազդագրերով, Արամեանցը արհամարհանքով վերադարձնում է եւ Միհրանը ձեռնունայն դուրս է ելնում:

«Փոթորիկ»ի ընկերները զայրանում են եւ ուզում են խիստ միջո՛ցի դիմել. բայց Քրիստափորը զգուշացնում է եւ Կարսից Մուրատին են կանչում: Ուղերթթի եւ յաջողութեան մի քանի խօսք էլ ես եմ ասել: Կարծեմ արդէն կասկածը փարատւում է: Մուրատը իր անուշ լեզուով այդ օձը ծակէն հանում է եւ Արամեանցին հետ լաւ բարեկամանում: Այստեղ, աւելորդ չէ կարծեմ այդ դէպքի մանրամասնութիւնը տալ, որովհետեւ թէ հետաքրքրական է եւ թէ կնճռոտ հարց մը լուծած կը լինեմ: Միհրանը երբ Բագու է հասնում Թիֆլիսից, իր հետ տանում է բոլոր ազդագրերը: Միհրանը շատ շքեղ կերպով հագնում է. գլուխը «ցիլինտր», ձեռքը զաւազան եւ ճերմակ ձեռնոցներ, իբրեւ իսկական հօս-հօս մը ներկայանում է Արամեանցին: Արամեանցը այդ պճնազարդ երիտասարդին տեսածին պէս, այլեւս ինքզինք կորցնում, ջղայնանում է եւ Միհրանին ճանապարհ է դնում առանց ուշադրութիւն դարձնելու Միհրանի ձեռքը ունեցած ազդարարութեան:

Երբ Միհրանը ձեռնունայն կը վերադառնայ Քրիստափորիքով, ընկերները կը յուզուին, կը զայրանան, կրակ ու բոց կը դառնան,— մանաւանդ որ Միհրանն էլ իրեն հասած անարգութիւնը չափազանցելով պատմում է: Ընկ. Վրացեանը կարծես կեանքի մէջ նոր մտած մարդ լինի, ասում է թէ մեր մէջ ընդունուած բան չէ մնալ, համոզել, այլ ազդագիրը կը ներկայացնէ, դրանից դուրս բնաւ իրաւունք չունի խօսելու: Չէ, սիրելի Վրացեան, երբեմն յամառներին համոզմունքի խօսք էլ ասել էր: Եթէ ամէնքը քո նման խորհէին, այն ատեն ազդագիրը տալէն յետոյ, անմիջապէս ատրճանակի խողովակը ցոյց պիտի տրուէր: Բայց այդպէս չէ, այլ շատ տեղեր անուշ լեզուն շատ մեծ դեր է խաղացել: Ընկ. Վրացեան ասում է թէ Մուրատը «Փոթորիկ»ին չի մասնակցել եւ վկայութեան կանչում է Ռ. Սեւեանը որ կարող է գրել այդպիսի բան: Բայց ինչպէս իրականութիւնը փոխենք, երբ Արամեանցին դրամի չեքը Մուրատի հրահանգով պատւական մարմինին է գրուած:

Մուրատի Սասնոյ կռիւներին մանրամասնութիւն չի ներկայացնել, այլ ընդհանուր ձեւով է գրել: Այս էլ գրքի համար խոշոր թերութիւնէ եւ յանցանքը ընկեր Վարանդեանին է, կասկած չկայ: Այս կռիւները գրքին ամենագեղեցիկ էջերը կազմելու էին, բայց տեսնում ենք. մեր սպասած արդիւնքը չկայ: Քիչ անդին ընկ. Վրացեանը ակնարկում է Անդրանիկի եւ Մուրատի բնորոշման համեմատութեան եւ ասում է էթէ կայ չլինէր, գրքի արժէքը աւելի կը բարձրանար: Չգիտեմ ինչու այդպէս է մտածում ընկերը. անշուշտ տեսակէտի խնդիր է: Բայց մի բան.— Երբ այդ երկուքը իրարու հետ կողք կողքի են կռուել, եւ հայ ժողովրդի ճակատագիրը վարել, Վարանդեան սխալ մը չէ գործած, այլ ըստ իր համոզումին ասել է ճշմարտութիւնը որին թէ երկ'ինքն եւ թէ լուսինը կրնան վկայել: Բայց մի բանի մէջ համաձայն ենք ընկ. Վրացեանին.— պէտք չէր գոնէ առայժմ գրել նրա մասին. քանի դեռ կրքերը վառ են: Դեռ մենք վարժուած չենք լուրջ կերպով մօտենալ կատարուած իրողութիւններին:

Մեր մէջ կիրքը եթէ եօթը գլուխ ունեցող վիշապի մը նման գոյութիւն չունենար, կարծեմ ընկ. Վարանդեանը դեռ շատ բաներ կրնար գրել Մուրատի ասպետական թէ գործերի եւ թէ բնաւորութեան մասին:

«Սապարէզ»ի մէջ Մ. Համբարձումեանն էլ գրած էր մի գրախօսական, բայց նրա գրածը այս գրախօսականէն շատ տարբեր բաներ ունէր իր մէջ: Ինչո՞ւ, արդեօք այս վերջինը Մուրատի կեանքին ծանօթ չէ՞ր: Չէ, գրելու ճաշակ է. լուրջ քննադատութիւն չենք կրնար ընել: Այս սերունդը երբ անհետանայ, այն ատեն մենք կ'ունենանք մեր պատմութիւնը: Նա կը լինի անաչառ եւ հոն ամէն մի հերոս իր պատկան տեղը կը բռնէ:

(Մնացեալը յաջորդով) ՍԵՊՈՒՀ

Ապտիւլ Համիտի ժառանգութիւնը

Զուիցերիական ընկերութիւն մը կազմուած էր տարիներ առաջ, արժեցնելու համար Ապտիւլ Համիտի ժառանգութիւնը: Պեռնի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց այս ընկերութեան ընդհ. քարտուղարը՝ որ խարդախութեամբ ու զեղծարարութեամբ կ'ամբաստանուէր:

Կ'երեւի, ջարդով, կողոպուտով ու հարստահարութեամբ դիզուած, Մեծ Դահիճին հարստութիւնը՝ ծայրը «խեր» չպիտի ունենայ: Իր թոռներն ալ անօթի կը թափառին:

ՍԱՍՈՒՆՑԻՆԵՐԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

«ՍԱՍՈՒՆՑՆԱԿ» ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՀԱԼԷՊ, (յապաղած).— Սասունցիներու դէպի Սուրիա եւ մասնաւորապէս Հալէպ արտագաղթը կը սկսի շա՜տ հին ժամանակներէն: Մասնաւորապէս երկու եւ կամ երկու դարու պատմութիւն մը, երկրին լեռնային եւ երկրագործութեան ան[...]յարմար հանգամանքը նպաստաւոր[...] արտագաղթի զարգացման: [...]ւաբար Սասունցին վաղուց սովոր[...]ուած է իր տունն ու տեղը ձգել, [...] բախտ փնտռել օտար երկինքի տակ, ինչպէս երբեմն Մշեցին ու Վանեցին կը խուժէին Պոլիս:

Սասունցին ըլլալով [...] բակ լեռնային վայրերու բնակ[...] զուրկ մնացած է քաղաքին, [...] փողոցներու կարգ մը զգեստներ[...]էն: Ան եղած է միմիայն [...]պան եւ հացագործ: Ժամանակ[...] Հալէպի եւ շրջաններուն մէջ [...] արհեստը ի գործ դնելէ յետոյ, [...] տնտեսած գումարը կապած [...] գօտիին եւ վերադարձած է երկ[...] սակայն զետին թափուած [...] ամբողջութեամբ կրկին հաւաք[...] որքան դժուարին է, նոյնն է [...] պարագան Սասունցիներու[...]:

Իրաւ է, թէ անոնք եկած են [...] երկիր վերադառնալու յոյսով [...] կային շատերը Թուլաքեր եւ Տե[...] ավժիմը, Համիտեան շրջանի զա[...] ուածային ջարդերը, որբեր[...] անդարձ կորուստը սանձ մը դրաւ իրենց այդ բաղձանքին: Եւ [...] թիւ մը մնացեր է Սուրիա, [...] թիւններ կնքած տեղացի քր[...] եայ արաբ ժողովուրդին հետ [...] կորսուած: Մէկ մեծ մասը [...] նակեր է կապուիլ իր ջաղացքի[...] փուքին, այնտեղ պառկելով [...] տեղ նստելով տարիներ շարունակ վրայ տուած են իրենց առողջութի[...]ը: Տակաւին Սուրիոյ [...] մասերուն մէջ, ուր ջաղացքներ [...] զացքներ չկան, կը հանդիպիք [...] մը Սասունցիներու, որոնք կ'ապ[...] տին հին ձեւով:

Կարելի է դիւրաւ գուշակել [...] Սասունցին պահած է մինչեւ այս[...] ալ նահապետական հին եղանակ[...] Մեր խօսքը մինչեւ հիմա [...] գաղթած Սասունցիներուն հա[...] էր: Իսկ նոր գաղթականները [...] պատեհութիւն չեն ունեցած [...] 18ի շրջանին, Հայաստանի անկախ[...] եկած հաստատուած են Սուրիա, [...] րենց ազգականներուն կամ [...] կամներուն քով: Ասոնց ալ վիճակը [...] վարդագոյն չէ: Երկրի մէջ ամէն[...] շատ կռուողը, վնասուողը, տու[...] ղը, վերջապէս կորսնցնողը [...] այս պատուական ժողովուրդը երկրի[...] դուրս ալ մնացած է նոյն տառապ[...] Մինչդեռ ուրիշ քաղաքացիները [...] գաւառացիներ կերպով մը յաջողե[...] են իրենց տնտեսութիւնը ապահով[...] ասոնք մնացած են անգործ, [...] րովհետեւ չեն գիտնալ ո՛չ ո[...] գաւանութեանց հետեւիլ, ո՛չ [...] «բուհենիկ»ական ապահովութեա[...] գանգին: Կոյս են մնացած, իրենց լեռներուն պէս, իրենց զգացումներ[...] ալ:

Վերը կ'ըսէինք, թէ Սասունցիները Սուրիոյ մէջ եղած են առա[...] սարակ Ջաղացպան եւ փուռ[...] 1915ի եւ յաջորդող տարագրութեան դժոխային շրջաններուն, օգտուելով իրենց կէս-անկախ վիճակէն, արիւնին շնորհիւ անոնք շատ մը հայ[...] եւ Հայուհիներ փրկած են հայրենի սարէն, պահած, կերակրած եւ անոնց ապրելուն աստուած են: Այժմ Սասունցին նիւթապէս խեղճ է, օգ[...] հիւծելու եւ մաշելու ենթակայ: Պէտք է որ առաջ օգնութեան հա[...] նիլ այս արի եւ բարի ժողովուրդին: Անոր մէջ կան թաքուն գանձեր[...] պէտք չէ որ այդ անդին գանձը կոր[...] սուի: Այդ անմեռ գանձին կորուստը ո՛չ միայն Սասունցիին կը վնասէ այլ նաեւ ամբողջ հայութեան [...] տէշնիներուն, բղձերուն մեծապէս[...] հարուածը կուտայ:

Սասունցին միայն քաջ [...] հող չէ, այլեւ ունի իր հայրենի [...] երգերն ու պարերը: Մենք մարտ[...] իրիկունը դիտեցինք հայրենիքի [...] բազմաթիւ պարերն ու լսեցինք [...] ընոր սարերու եւ ձորերու [...] լելի երգերը, հովուին սրինգը[...] ոչխարները Ջուրը իջեցնելու [...] բանութեան տակ, Սասունի [...] նացող վտանգը կը համեցնէ [...] նշանաձին, եւ որուն միջոցաւ [...] կը հաղորդէր քաջերուն:

Մենք զարմնալ անյագօրէն [...] տեսցինք փոքրիկ մանչ [...] եւ [...]

նէրուն դէմ առ դէմ եւ մէջ ընդ մէջ պարերը, զմայլելի ճկունութեամբ։ պարերգին հի՛ն, հի՛ն պարե՛րը ... աւանդ մնացած «Կովկանդ եւ Կարախուշտան», «Կուժի եւ Թեւպա...», «Կարաճ եւ երկտակ» պարերը։ ... նքան գեղեցիկ, ա՛յնքան հիանալ ... հանդէսը անցաւ զուտ հայկական ... եւ Սասունցնակ», ինչպէս ... կը սիրեն կոչել։ Ահա այս պարերն ալ պէտք է զուրգուրանքով պահել հայկական չար... խանգարանքին մէջ։

Հանդէսը տրուեցաւ ազգ. Հայկական վարժարանի մանկապարտէզի սրահին մէջ, ի նպաստ ... կարօտ աշակերտներու։ Գաղութին ստուար մեծամասնութիւնը կը բացակայէր դժբախտաբար. Ներկաները գրեթէ ամբողջութեամբ Սասունցիներ էին ... թէ թուով ուրիշ գաւառացիներ։ Հանդէսին նախագահելու հրաւիրուած էր առաջնորդ Սիւրմէեան Եպիսկոպոսը, որ այս առթիւ խօսք առնելով, հրաւիրեց Սասունցիները որ իրենց փարին հայրենի յիշատակներուն եւ պահեն այս զոհար աւանդութիւնը։

Ցաւ չէ երեսի վրայ ձգել հե... ժողովուրդի մը այս մնացորդը։ Ան այսօր ի վիճակի չէ իր դպրոցական հրախաններուն թոշակները վճարելու։ Մեր ամէնուս, բոլոր հայութեան ծիւրին պարտքն է այդ պատանիներուն ուժեան եւ կրթութեան օժանդակել առաւելագոյն չափով։ Սասունը կորսնցուցինք, գէթ Սասունցին չկորսնցնենք։ Ան իր մէջ կը պահէ սակաւաթիւ նախնեաց հերոսութեան կայծեր, միշտ բռնկելու պատրաստ։ Դարմանենք եւ խնամենք անոնց հիւանդները, որոնք կը մնան լքուած, զրկուած չգոյութեան երեսէն։ Բոլոր գաղութներու հայրենակիցներուն, ազգային մարմիններուն լուրջ ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այս ժողովուրդին վրայ։

Երբ Սասունի եւ անոր արժանիքներուն վրայ կը գրենք, չենք կրնար մոռնալ ուրիշ ժողովուրդ մը, որ նոյնքան քաջութիւն եւ հերոսութիւն ցոյց տուած է օսմանեան Սուլթաններու վատթարագոյն վարչութեան տակ։ Այդ մեր Զէյթունցի ...ն է հերոս Զէյթունը, որ արտաքսուած է աքսորներ եւ կոտորածներ, երկար տարիներ չափուած է թուրք ...երուն հետ, եւ երբեք չէ ընկճուած։ Ահա այդ ներուն ալ ... կորսուելու վտանգին տակ կը գտնուի։ Անոնք ալ զուրկ նիւթականէ, խեղճ ու անտէր են, ... հրաւէրները ... ազգային եւ ... ազդայնացման ապահովութիւնը։

Կ'ուզենք որ կենդանի հետաքրքրութիւն մը ծնէր եւ միջոցներ գտնուէին փրկելու այս բեկորները։ Անոնք չեն գիջանիր մուրացիկ ...։

Հայը ամէն ժամանակ ալ ունեցած է բազմաչարչար ... բոլորին մէջ չէ մոռցած ... գժբախտները։ Այո՛, այսօր, ... ժողովուրդը Եւրոպայի մէջ ... անօրինակ տնտեսական ... եւ սակայն նորէն ու նորէն խորթ աչքով չի կրնար նայիլ ... եղբօր։

ՄՆԱԿ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք ՅԱՌԱՋԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

1932ի պիւտճէն

Գործավարներու Խորհուրդը լրացուց 1932ի ելմտացոյցին քննութիւնը։

Հասոյթի մասը 160 միլիոն ոսկի որոշուելով, անհրաժեշտ կը դառնայ կարգ մը օրէնքներու փոփոխութիւնը։ Ընդհանրապէս տուրքերէ զերծ նկատուողներու սահմանափակումները պիտի վերնան, որպէսզի կարելի ըլլայ հասոյթը աւելցնել։

Ոչ միայն պիտի ջնջուին ճարտարարուեստի քաջալերման օրէնքով տուրքէ զերծ կացուցանող կարգ մը յօդուածները, այլ եւ պիտի փոխուին հասութաբեր կալուածներու տուրքերը, եւ ընդհանրապէս կալուածատուրքերու օրէնքները, ու պիտի աւելցուի անոնց համեմատութիւնը։

Որոշուեցաւ հարիւրին 20 կրճատել բոլոր պաշտօնատուններուն ծախքերը։

Ամսաթոշակները չպիտի զեղչուին։

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ համաձայնութիւն գոյացած է Հանրային Պարտքի մասին։

Բաժնետէրերը ուզած են որ տարին 930 հազար ոսկի վճարուի, բայց Սարաճ օղլու Շիւքրի պէյ 700 հազար առաջարկած է։ Ի վերջոյ համաձայնած են 830 հազարի մասին։ Ա. տարին 350 հազար ոսկի պիտի տրուի, յաջորդ տարիներուն մէջ 50 հազարական պիտի աւելցուի եւ 7րդ տարիէն վերջ 830 հազար։

40 տարիէն պիտի աւարտին պարտքերը։ Գոյացած համաձայնութեամբ Հանրային Պարտքերը հարիւրին 60 զեղչուած են։

Ռուսիան կը տիրապետէ Սեւ Ծովուն

Նեղուցներու յանձնաժողովը իր տարեկան տեղեկագիրը պատրաստած եւ տպագրելով օրինակները յանձնաժողովին մասնակցող կառավարութիւններուն եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ղրկած է։ Տեղեկագիրը, որ հարիւր էջ կը գրաւէ, ֆրանսերէն գրուած է։ Այս յանձնաժողովը իր գումարումները կատարած է Վասըֆ փաշայի նախագահութեամբ։ Առաջին վեց ամսուան մէջ զեր-նախագահութիւնը վարած է ճափոնի պատուիրակը։ Յանձնաժողովին 1931ի ծախքը 8820 ոսկի ենթադրուած էր, բայց 8532 ոսկի ծախք եղած եւ տուրքէն ալ 164 ոսկի գոյացած։ 1932ի պիւտճէն նախորդներուն նման 8620 ոսկի պիտի ըլլայ եւ յանձնաժողովին մասնակցող կառավարութիւնները պիտի ապահովեն այս գումարը։

Յանձնաժողովին տեղեկութեանց համաձայն, Սեւ Ծովի մէջ ծովային մեծագոյն ուժը Ռուսիա ունի։ Ռուսիոյ զօրծոն տորմիղը կը բաղկանայ 1 զրահաւորէ, 3 յածանաւէ, 5 թորփիլանաւէ, 5 ընդծովանայէ, 4 ականակիր նաւէ, 11 եզերապահներէ, 2 օժանդակ նաւէ եւ 3 դպրոցնաւէ։ Անկէ զատ, 31 ջրասուզանաւ ալ կը գտնուի Սեւ ծովի տորմիղին տրամադրութեան տակ։ 1931ին ֆրանսական նաւաբաժնին պատկանող 33 օժանդակ նաւ գտնուած ատեններ Միջերկրականէն Սեւ ծով անցած եւ դարձեալ Միջերկրական վերադարձած են։

1931ի ընթացքին Նեղուցներէն Պոլսոյ համար եւ Թրանզիթի համբով անցնող օտար առեւտրական նաւերու թիւը աւելցած եւ 1928ի չափին հասած է. իսկ Պոլսոյ նաւահանգիստը հասած բեռի եւ կամ ճամբորդի օտար շոգենաւերը նուազած են։ Պոլսոյ նաւահանգիստը բեռի կամ ճամբորդի համար 1931ին 1394 օտար նաւ եկած է։ Այս թիւը 1930ին 1466 եւ 1928ին 1551 էր։

Նեղուցներէ անցնող շոգենաւերու առաջին կարգին վրայ կը գտնուին 1980 իտալական շոգենաւեր, 3,016,976 թօն տարողութեամբ։ Ետոյ կուգան անգլիական, հելլէնական, նորվեկիական, ֆրանսական, գերմանական, հոլանտական, ռումանական, պելճիքական, ամերիկեան, ռուսական եւլն. շոգենաւերը։ Ամէնէն վերջ կուգայ 873 թօն պարունակութեամբ թրքական շոգենաւը։ Թրքական շոգենաւեր այս հաշւէն դուրս են։

Խառնդրաւոր կինը

Մօտերս պիտի դատուին Պոլսոյ, Էտիրնէի եւ Պրուսայի մէջ, իրրեւ համայնավար ձերբակալուած 18 ամբաստանեալներ։ Անոնց մէջ կը գտնուի Մասատա Ֆլյաս անուն կին մը որու շուրջ կատարուած քննութիւնները ուշագրաւ արդիւնքներ տուած են։

Այս Գերմանուհին երեք ամիս առաջ Թուրքիա գացած եւ բանտարկեալ Սալիհ անուն անձին (Յուսուֆ Բէյզատէ) այցելած ատեն բռնուած է։

Կարեւոր քանակութեամբ դրամ եւ թուղթեր երեւան ելած են վրայէն։ Ոստիկանական քննութիւնը յառաջ տարուելով, շատ մը խորհրդաւոր իրողութիւններ երեւան ելած են։ Հաւաքուած է որ Մասատա Ֆլյաս Արեւելքի համայնավար քննիչներէն է եւ մեծ համբաւ կը վայելէ։

Առաջին անգամ չէ որ Պոլիս եկած է այլ հինգ տարիէ ի վեր կուգայ եւ երկու երեք ամիս կը մնայ։ Այցելած է նաեւ գաւառները, իբր արուեստագէտ եւ գաղտնի կազմակերպութիւն ըրած է գտնուած տեղերը։

Ոստիկանութիւնը հիմա կը պրպտէ թէ որո՞նց հետ շփման մէջ մտած է։ Հաւաքուած է նաեւ որ Սալիհի հետ պսակուած է տեղ տեղ։

Սիրային կապեր ալ ունեցած է անոր հետ։ Ֆլյաս կը մերժէ խոստովանութիւններ ընել։

ԿԱՐՄԻՐ ՍԻՍԱՂ

Ալէքսանտր Կրեմլինի Մոսկուա, պալատին առջեւէն անցած ատեն, կը տեսնէ որ իր վաղեմի բարեկամներէն մէկը պատի մը վրայ թառած ման կուգայ լայնքին-երկայնքին, իբրեւ պահակ. թեւին տակն ալ կարմիր դրօշակ մը։

Ի՞նչ կը բանիս հոդ, Ալէքսեյ, կը հարցնէ։

— Պահակութիւն կ'ընեմ, համաշխարհային յեղափոխութեան սպասելով զայն ողջունելու համար։

— Ի՞նչ կը շահիս այդ գործը կատարելով։

— Շատ քիչ բան։ Ուժասուն բուբլի։ Բայց առաւելութիւն մը կայ, հաստատուն եւ տեւական պաշտօն է...։

Յունաստանի ծխախոտական ցոյցերը

Տասը ընդհարումներ

Մարտ 28ին. Սելանիկի մէջ, ծխախոտի անգործ բանուորները մեծ շարժում մը կատարեցին պետական ծխախոտանոցներու ... ծխախոտանոցներուն առջեւ։

Երեք հազարի մօտ անգործ բանուորներ եւ բանուորուհիներ, խմբուած ըլլալով որ կը բացուին ծխախոտի արհեստանոցները, հաւաքուեցան հրապարակին վրայ, գործ պահանջելու համար։ Արհեստանոցին Տնօրէնութիւնը նորէն առաւ հարիւր յիսուն բանուորներ եւ հարիւր եօթանասուն բանուորուհիներ, իսկ դուրսը մնացողները սկսան աղմկել, փորձելով սպառնական բանի մտնել արհեստանոցներէն ներս։

Կարգ կանոնի պահպանման համար հոն հաւաքուած հեծեալ եւ հետեւակ ոստիկանները միջամտեցին եւ թելադրեցին անգործներուն ցրուելու։ Այս վերջինները սակայն փոխանակ հնազանդելու, սկսան քարկոծել ոստիկանները եւ մեծ իրարանցում առաջացուցին։ Ընդհանուր այս իրարանցման պահուն, անծանօթ համայնավար մը կրակեց ոստիկաններուն վրայ, բայց թերեւօրէն վիրաւորեց միայն յիմնապետի մը ձին։

Ասոր վրայ, ոստիկանական ուժերը, փոխադարձ յարձակման դիմելով քանի մը վայրկեանի մէջ կրցան ցուցարարները ցրուել։ Ձերբակալուեցան բանուոր մը եւ բանուորուհի մը, որոնք ոստիկանները կը քարկոծէին եւ անմիջապէս յանձնուեցան ընդհ. դատախազութեան։

Սէրէջի առեւտրականներն ու արհեստաւորները, կառավարութեան ուղղած են հեռագիր-խնդրագիր մը, որով, մէկ տարուան ատենց ատկօսի մորաթորիոմ կ'ուզեն բոլոր տեսակի պարտքերու վճարման համար։ «Անբաւ հրապարակը անելի մէջ կը գտնուի. կ'ըսեն անոնք. երեւոր իրարու վրայ պիտի փակենք մեր խանութները»։

Տրամվայի Առեւտրական Սենեակն ալ հեռագրով մը խնդրած է Սէրէջի Առեւտրական Սենեակին, թէ բոլորովին համաձայն է եղած դիմումին եւ ձեռք առնուած միջոցներուն։

Տրամվայիներու կատարած դիմումին պատասխանելով, պատական փոխ-նախարարը հաղորդած է, թէ մօտերս պիտի հրատարակուի օրէնք մը՝ պարտքերու վճարման մէկ տարուան յետաձգման համար։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Պատուելիի արկածները

Անգլիական մամուլը մէկ քանի օրէ ի վեր, զուարճալի զուգադիպութեան մը հանդէպ գտած է ու կը չարունակէ ի պէտս ընթերցողաց։ Հերոսն է պատուելի մը, վաթսուն տարու Տավիտսըն, որ անունէն զատ, տեղեակ, հաւանաբար, Սաւրր Դրոյ Դուպլէին կը սերէ՝ մարմնական ու հոգեկան կազմով եւ անոր պէս թէեւ Աստուծոյ ընտրեալը՝ սակայն չէ մոռցած թէ ազգին ազդին է իր համայնքներով, անդին ալ անդին՝ իր երանութիւններով։ Ու երբ զործնական Անգլիացի, գիտցած է զատնազանել ժամանակն ու վայրը։ Այս...

ՄԱՄՈՒԼ

Հին եւ նոր սերունդները

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը, իր կարգին քննելով նորերու եւ հիներու խնդիրը, ծեռեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, իբրեւ մերձեցման միջոց (30 մարտ).

— Անոր, հիները պէտք է ըմբռնեն թէ նորերը իրենց յատուկ ճամբան ունին եւ իրաւունք՝ այդ ճամբէն քալելու։ Պէտք չէ խորհին ու պնդեն թէ այդ ճամբան շիտակ չէ, որովհետեւ մինչեւ կեանք իրենց հետեւածը չէ։ Իրենց գիտցածին, զգացածներուն եւ ըմբռնումներուն եւ անոնց սնած ու ապրած միջավայրին ու պայմաններուն մէջէն, կան անխափան խոշոր տարբերութիւններ, որ ներելի չէ նորերէն անհնալ կամ պահանջել որ հիներուն ուղղութեամբ ու կերպերուն հետեւին՝ իրենց անհատական թէ հանրային գործունէութեան մէջ։ Ընդհակառակը որ չըն ուզեր ըմբռնել ու գործնականացնել այս ճշմարտութիւնը իրենց վերաբերմունքին մէջ, իրենք իրենց ձեռքով իսկ, բնականաբար յարգէ եւ ազգային շրջանակէ դուրս կը վանեն ու կը հեռացնեն նորերը։

Սակայն նորերը պէտք է գիտնան թէ ինչ որ հիներուն կը վերաբերի, — ազգային արժէքներ, աւանդութիւն, լեզու, առաքինութիւններ, — ոչ միայն խոտելի ու արհամարհելի չեն, ինչպէս իրենցմէ ոմանք կը խորհին ու կը պնդեն միշտ, այլ թանկագին ժառանգութիւն մըն են, որու մէջ իրենք ալ ձեռ ու բաժին ունին զոր եթէ մերժեն կամ ուրանան, բան մը չեն շահեր, կը կորսնցնեն։ Պէտք է գիտնան թէ իրենք հայ են, ժառանգական յատկութիւններ ունին, իմացական թէ ֆիզիքական, զորս չեն կրնար մերժել, եթէ մինչեւ անգամ այդպէս կամենան. ինչպէս չեն կրնար փոխել իրենց դիմագիծը, գոյնը, գլխուն ձեւը։ Պէտք է գիտնան վերջապէս, որ եթէ իրենք պահեն ու պաշտեն իրենց հայութիւնն ու հայկական յատկութիւնները, եւ միեւնոյն ատեն ոչ թէ չարհամարհեն, այլ իւրացնեն ու խորապէս օգտուին նոր ժամանակներու ու Նոր Աշխարհի առաւելութիւններէն ու պատեհութիւններէն, առով ոչ թէ եւս չեն ձեռնար որեւէ սպառնալի մէջ, այլ ձեռք կը բերեն որոշ գերազանցութիւն, եւ իրենց պատկանած ազգին հանդէպ ալ պարտքերնին կատարելու եւ անոր օգտակար ըլլալու առիթ ու միջոց կ'ունենան»։

... պէս, պատուելիութիւնը կը վերապահէր միայն ժողովարանին, անկից դուրս՝ իբր ազատ եւ անկախ մարդ՝ իր ժամանակն ու կարողկալութիւնը իր քմահաճոյքին։

Եւ հաւատալով իր հաւատալիքներուն, պէտք է ընդունիլ թէ՝ սեր պատուելին գէշ բան մը չէր ըներ.. եթէ իր դէմ ուղղուած մեղադրանքները վատ գրպարտութիւն նկատենք։

Այսպէս, իր ամբաստանագիրը կը յիշէ թէ՝

1) Պատուելին, արհարաններու սպասուհիներուն հետ կ'ելլէ կ'իջնայ եղեր։

Որո՞ւ հաւատայ։ Մարդը կ'ըսէ թէ այդ կերպով, ան, աշխարհիկ փորձութեանց դէմ իր կամքը կը մարզէր ու կը զօրացնէր։ Եւ օր մը նոյնիսկ անոնցմէ մէկը համբուրեց, պարզապէս գիտնալու համար էր թէ աւելի առաջ երթալու փափաք պիտի մնա՞ր իր մէջ։

2) Վերջին հինգ տարիներու ընթացքին՝ անհարոյականութեան ունեցած է եղեր թեթեւ կիներու հետ։ Ի՞նչ ըսեմ։ Պատուելին, պարզապէս կ'աշխատէր զանոնք դարձի բերելու։ Եւ որովհետեւ կարելի չէ փողոցին մէջ մարդ համոզել ու դարձի բերել, պատուելին զանոնք իր տունը կը տանէր։

3) Անպարոյական ակմբութիւններ ունի եղեր, այսինքն. կիներ ու աղջիկներ կը նկարէ եղեր կամ թեթեւ, հրմշտկելով, հետապնդելով։ Ի՞նչ չարամիտ մեկնաբանութեան վարմունք։ Մարդը իբր փորձառու հոգեբան, պարզապէս անծանօթներու հետ յարաբերութեան մտնելու ինքնատիպ եղանակ մը կը կիրարկէր։ Ու մանաւանդ կիներու հետ յարաբերութեան մտնելու ի՞նչ աւելի լաւ միջոց, քան զանոնք նեղը դնել որեւէ կերպով։ Ու պատուելին որ միտքը դրեր էր մանաւորաբար կիներ ու աղջիկներ դարձի բերել, կ'օգտուէր դարերու փորձառութենէն։

Եւ մարդը իր առաքելական այս գործունէութեան մէջ՝ զոհողութիւններ ալ կ'ընէր։ Իր թեմը կը վարէր կիրակէ կիրակի, շաբաթուան միացեալ օրերը կ'անցընէր Լոնտոն։ Հոն իր հետ նոյն սենեակը գիշերող տիկիններն ու օրիորդները կը վկայեն թէ յաճախ գիշերները անցուցած են բազկաթոռի վրայ...

Այս բարի վկայութիւններէն յետոյ, ամօթ եթէ կրօնական ատեանը եպիսկոպոսութեան աստիճան չտայ պատուելիին։

Հինգ Հայերու արկածը

Հինգ Հայեր, ինքնաշարժով կ'իջնէին դարիվայր մը. Վիէնի մօտերը (Իզէրի նահանգ.) երբ ինքնաշարժը գարնուեցաւ ճամբուն եզերքի մէկ սիւնին։

Ինքնաշարժին ապակիները փշրուեցան. կառքը վնասուեցաւ բաւական մը։ Մէջինները վէրքեր ստացան։ Բարեբախտաբար սակայն, վէրքերը թեթեւ ըլլալով, արագ դարմանումէ մը շնորհիւ, կրցան իրենց բնակարանները վերադառնալ։

Արկածը տեսնող Ֆրանսացիները օգնութեան փութացեր էին։ Անոնցմէ մէկը հետաքրքրուելով արկածեալ Հայերէն մէկուն աչքը չկայ, սկսաւ կարեկցութեան կանչեր արձակել։ Անմիջապէս, աչքազուրկ Հայը հազար խնամքով տեղաւորեր իր ուրիշ ինքնաշարժի մը մէջ եւ զայն փոխադրեցին մօտակայ հիւանդանոց մը՝ զործողութեան ենթարկելու։

Եւ այն պահուն որ վիրաբոյժը նշդրակը ձեռքը կը փութար իր ճարտարութիւնը ցոյց տալու, վրայ հասաւ աչքազուրկ Հայուն եղբայրը՝ պոռալով։

— Կեցի՛ր, կեցի՛ր Պ. բժիշկ. ի՞նչ կ'ընես. անոր՝ եղբօրս աչքը։

Եւ իրօք իր մատներուն մէջ բռնած՝ ցոյց կուտար կեղծոնը զոյգ, շուրջը ճերմակ ապակիէ գնդիկ մը։

Հայուն կեղծ աչքն էր, որ ցնցումին սաստկութենէն, կոպիճէն դուրս էր ինկեր...

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Ա. ՄԱՍ

XIII

Հարսի շղարշ մը Վոսփորի վրայ։ ...ներ։ Աղծո՛ւկ, աղծո՛ւկ, աղծո՛ւկ։ «...ըլյա. քարշըլյա.. օնփարայա..» — «... Եպաուլլա՛հ, չէք քալըրը... հա՛, ...յթ չիծաի» — «Հի՛շա, նէ տիքատին ...» — «Տի՛բթ» — «Սիծի՛թ, ...սիծի՛թ... քըԹըր կէվրէկ...» — ...ու կուռ կուռ կա՛ւու.. Հօփփալա՛... ...չիծաի... թո՛ւթ ճամտանքն այաղըն... ...Թօ՛փ...»։

Ոսկի՛, ոսկեփոշի՛ կապուտաւուն ջուրին վրան։ Միածան մը։ Մփուն լոյսերու ...ի՛կ — նաւակ մը ծեծքը տուաւ քարափին։ «Ծավա՛շ, հեծշէհրի» — «Կո՛ւու կուռ կա՛ւու.. իփի, իփի, չէվիր ...։ Ոստիկաններ։ Կամրջակին վրայ ծխնելոյզ մը. լա՛յն. «Սա տասա՛ր... Պէտրին չափ»։ Եւ երկու ուրիշ կարծ... «ծխնելոյզներ, քարժած ու գլխուկ անոնց վրայ ջոգ մը, անկէ վեր լուսնկայ մը։ Հանելո՞ւկ մը։ Հանելուկ մ'ալ Պէտրին Պոլիս գալը...

— Ո՛ռ, Սարէ՛ն, նա՛, պատառ մը բան դիր բերանդ։

Պէտրին՝ «պատառ մը» բան ալ դրաւ իր բերանը։ Մնաց, փեջօն, կուռ կուռ կա՛ւու, — շոգենաւին փորին հետ, Պէտրին փորին... Կաթնեցաւ կամրջակին բազրիքին։ Քարափէն կին մը անցաւ հատ մըն ալ։ Այս վերջինը նայեցաւ Պէտրին ալ անոր։ Կինը կարծես... հա՛ա... կարծես.. պիտի ժպտի... հապա՛... նա՛, Թըփ, թըփ, — դող մը անցաւ Պէտրին արտիկէն... Դարձաւ՝ նայեցաւ կինը... Բուշերը ուռած, բերանը գոց՝ Պէտրին չկրցաւ ժպտիլ... Եթէ ժպտէր, արդեօ՞ք...

Սար մայն մը յանկարծ. «Թէրճիմանը հաքիքաթ», «Ճէրիտա՛է Շարքիէ՛»։ «Ուրբշանդակ»։

Կամրջակ ելաւ եւ՛ Տէր Մեսրոպ հայրը։ Հագած էր ձեւ-կապոյտ ներքին վերարկու մը, ու կը յարդարէր մօրուքը։ Մաւնկ ծունկի նստեր էին թուրք կիներ ու գիւղացիներ, պառաւ, ծալ, չաղակրատ ծնօտներնին շարժելէն ու լալկած ձեռքերնին յլդպլդալէն։ Ճամբուն ծունկին մէկ մէկ փոքրիկ՝ տժգոյն ու խլնոտ, գնաց ու անխնամ ծոցերով։ Տէր հայրը որ տեսան, բոլո՛րը ելան ոտքի, մինչ ան, իր սովորութեան համաձայն, ծանր գլուխ՝ ձեռքը տանելով կուծքին, ու ծռեցաւ Սարէնին՝

— Նոն ձողի չափ ալ կան, որոնցմէ չեն չրբնայ — ծալտալէն։

Այսպէս կ'ըսէր միշտ, երբ թուրք մը տեսնէր։ Պալը՝ Թաղուշի համար,

= Տէ՛ր աղբար, — մէջ կ'իյնար, — կարգաւոր մարդ են, մե՛ղք է։

— Թո՛հ, մեղքը ո՞րն է. ըսա մը պռկա, ըսա մը ուտե... Կոխէ՛ գլխուն անցիր...

Իսկ եթէ պատահէր որ բարի ու լաւ թուրքի մը հանդիպէր,

— Մարթը քերթո՛ թակէն հայ դարս կուգայ, — կ'ըսէր, շարելէն ջարդի, աւելնալեն ու կողոպուտ պատմութիւններ։

Ու կրակ կը կտրէր։ Իր կարծիքով, Թուրքը հաճանիչ էր չարիքին։

Այս առաջին անգամը չէր, որ Պոլիս կուգար՝ առաջնորդարանի կողմէ՝ պաշտօնութիւններու, աւարի, գիւղերու վրայ եղած տեւական յարձակումներու, առեւանգումի ճամին դիմումներ ընելու համար Պատրիարքարան։ Այժմ եկած էր «անվայր մնացած պատսպարանական խնդիրներու համար»։ Իրական ին մէջ սակայն, գաղտնի կը յարաբերէր կեդրոնական կոմիտէին հետ ու միշտ ալ հետապնդուած էր գաղտնի ոստիկաններէ։ Պէտրին եկած էր «զործողութեան» համար։ Այդպէս կ'ըսէր շոգենաւին մէջ՝ իրեն հարց տուողին եւ սակայն, երկու'քն ալ որոշ ու գաղտնի պաշտօններ ունէին, եւ, օր մը վերջ, Պէտրին ու դերասպործ Նազարեանին հասցէով «ապրանք» պիտի երթար քաղաք։

Հեզ ու հանդարտ հով մը կը փչէր հիմա, ու անոնք կը սպասէին արտօնաթղթերու քննութեան՝ ցամաք դուրս ելլալու։ Տասն հինգ ամիս իրենց քաղաքը սպասած էին՝ Պոլսէն գալիք արտօնութեան, հինգ ժամ ալ քարափը սպասեցին՝ «Սալոնիէն գալիք հրամանին»։ Ու եկաւ։ Վերջապէ՜ս եկաւ։

Տէր Հայրն ու Սարէնը իջան քարափ՝ Բեհանքիի երեւոյթով ու պատառոտ բաճկոնով մէկը կը դիտէր զիրենք։ Պէտրին գեռ շոգենաւն էր։ Նստեց ոտքը դէպի քարափ երկարող օրօրուող սանդուխին վրայ։ Կեցաւ։ Սկսաւ փչել։ Արտիկը տրոփեց։ Նորէն Նետեց ոտքը։ «Մի վախնա՛ր, մի՛ վախնար»։ Պէտրին նորէն շարժեց փորն ու յետոյքը։ Օրօրուեցաւ։

— Տէրտէր, պէ տէրտէր... նեցի՛ր, հայտ տղայ... բանէ՛ մէ չունը...

= Վինցա՛վ, վինցա՛վ իջեցուցէք սա տղան, — կատակեց նաւավար մը։

Պէտրին եթէ վարը ըլլար, խի՛ստ մը կը նայէր անոր։ Ինչ՛ու վերջապէս։ Սկսաւ քալել։ Անցան կամուրջ։ Հաւ ի հեւ ու արտադէմով այդ բազմութիւնը ամենական օրերու տպաւորութիւնը ըրաւ Սարէնին։ Տէր Հօր քայլերուն կը հետեւէր եւ տանը մէկ, ձեռքը կը տանէր դրպանին՝ սատակելու համար թէ՝ ծամծացոյցը տե՞ղն է։

Հոն էր. կը բանէր. սի՛րտն ալ... կառքերուն աղմուկը, զինուորներու անցքը, եւ շոգենաւերուն տեւական սուլոցը չուարման ձայներ էին զինքը։ Պոլիսը կախարդական անուն մը եղած էր իրեն համար։

Բայց, հիմայ, հազիւ ոտք դրած, տարօրինակ ուրախութեամբ ու, ծիանգամայն, սարսափով մը լեցուեցաւ էութիւնը։ Միշեց թէ՝ իր ընկերներէն մին, երբ առաջին անգամ Պոլիս ոտք էր կոխած, դարձեր էր հօրը ու հարցուցեր.

— Հօս ամէն օր Զատի՞կ է, հայրի՛կ..

Պէտի պախալը կը ոգար՝ կապոցը թեւին տակ։ Անցորդներ կը կենային ու կը դիտէին զինքը։ Ոմանք խնդացին։ «Հանըմ էֆէնտի» —Թուրք մըն էր կատակողը։ Բայց, հարցուր իրեն՝ ինչպէս կը քալէր... Ծա՛ռ ծանրացեր էր փորիկը։ Եւ, իր թեւերուն հետ ծիծերը կը շարժէին, մինչ խեղճը կը լողա՛ր քրտինքներու մէջ, սեպտեմբերի այդ տաք օրով, երբ տակաւին սկսած չըլլար Պոլսոյ յաշկան աշունը։

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

որ եղած ըլլան եղմտական քաղաքականութեան սխալները, Աւստրիոյ, Հունգարիոյ, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ ներկայի տնտեսական դժուարութիւնները գլխաւորապէս ծագած են տիեզերական տագնապէն եւ անոր պատճառներէն:

Տեղեկագիրը պէտքը ցոյց կուտայ արագօրէն գործելու առաջքն առնելու համար ծանր անդրադարձումներու, եւ եղմտական նոր խառնակութիւններու, որոնց կրնան ենթարկուիլ եւրոպական պետութիւնները։ Տեղեկագիրը պէտքը կը շեշտէ պետութեանց երաշխաւորութեան տակ միջազգային հրապարակի վրայ հանելու հատուցական փոխառութիւն մը, որմէ պէտք է օգտուին զանազան պետութիւնները երկարատեւ պայմանաժամերով։ Փոխառութենէն օգտուող պետութիւնները պէտք է ընդունին որ եղմտական ընկալուածն ու վարչութեան համար՝ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ցոյց տայ յարմար միջոցներ եւ ուղղութիւն։ Պէտք է նաեւ սերտ եւ տեւական գործակցութիւն մը ստեղծել այն պետութեանց միջեւ, որոնք պիտի նպաստաւորուին այս միջազգային փոխառութենէն։

Թուրքիոյ յաղթանակ

Իտալացի մեծ ընկերվարականին յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի օր, Փարիզի մէջ։ Յուղարկաւորներու թափորը կազմուած էր 15.000 անձերէ։ Ծաղկեպսակներ ղրկած էին Ընկերվարական Միջազգայինը, Ֆրանսայի ընկերվարական կեդրոնը, Սէնի ընկերվարականները, իտալական ընկերվարական կուսակցութիւնը, ինչպէս նաեւ օտար ընկերվարական կազմակերպութիւնները։

Թափօրին կը մասնակցէին իտալական, ֆրանսական, եւ օտար ընկերվարական կազմակերպութեանց պատուիրակները։

Դամբանականներ խօսեցան ֆրանսական, պելճ, գերման եւ իտալական ընկերվարական կեդրոններու ներկայացուցիչները։ Մարդկային իրաւանց Լիկային կողմէ խօսեցաւ Վիկտոր Պաշ։

Հանգուցեալին աճիւնը զետեղուեցաւ Փէր-Լաշէզի մէջ։

Թիֆլիզի մէջ հիւանդանոց մը կ՚այրի

Ռիկայէն տրուած լուրի մը համաձայն, մեծ հրդեհ մը ծագած է Թիֆլիզի խորհրդային կարմիր խաչի հիւանդանոցին մէջ։ 10է չափ հիւանդներ այրած են։ Անոնցմէ զատ, բազմաթիւ հիւանդապահուհիներ ծանրապէս վիրաւորուած են, երբ կ՚ուզէին պատուհաններէն վար նետուիլ, ազատելու համար։

Լեհաստանի ելմտական կացութիւնը

Լեհաստանի նախագահը խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ վարչապետին եւ 1926էն ի վեր յաջորդաբար վարչապետութիւնը վարող բոլոր անձերուն հետ։

Նախագահներու այս խորհրդակցութեան ընթացքին, քննութեան առնուեցաւ երկրին ելմտական վիճակը։ Ելմտական տարին վերջացած է 30 միլիոնի բացով մը, որ կը բացատրուի արտասահմանեան պարտքերու վճարումներով։ Ու թէեւ կառավարութիւնը չափազանց սահմանափակած է ծախքերը, սակայն այլեւս, անկարելի է որ կարենայ նոր տուրքերու ենթարկել ժողովուրդը։

Այս խորհրդակցութեան ընթացքին, քննութեան առնուած են երկրին ելմտական բոլոր աղբիւրները։ Սակայն դեռ որեւէ է որոշում չէ տրուած։

Պարսկաստան զրկուած օդանաւէ

Գերմանական Եունկէրս ցուննը, որուն յանձնուած էր Պարսկաստանի օդային սպասարկութիւնը, դադրեցուց երթեւեկը, իր սնանկութեան հետեւանքով: Ընկերութիւնը ութ օդանաւ կը բանեցնէր Պարսկաստանի մէջ, 30 գերման օդանաւորդներով եւ ունէր 9 կայան։ Հինգ տարուան միջոցին 20 հազար ճամբորդ փոխադրուած էր եւ 400 թոն բեռ՝ 1,530,000 մղոն տարածութեան մը վրայ, առանց ո՛րեւէ է վնաս պատճառելու: Այս կանոնաւորութեան շնորհիւ, պարսիկ ճամբորդներունթիւը հարիւրին 10էն բարձրացած էր հարիւրին 76ի: Պայմանագրութիւնը կնքուած է 1927ին, 5 տարուան համար, բայց Պարսկաստան ձգձգեց վերանորոգումը եւ ընկերութիւնն ալ դրամական դժուարութեանց մատնուեցաւ ինչ պէս գրած ենք։

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
(որ պիտի կատարէ ՈՒՐԻԷԼ ԱԿՕՍՏԱՅի դերը

Յ. Հ. Դ.

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը այս երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Նոր Դպրոցարանի սրահը, 240 րիւ Տիւքէքլէնւ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Ապրիլ 11)24ի ցոյցերը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ո. Միութեան, 24 Ապրիլ, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Salle Horticulture մէջ, 84 Rue de Grenelle։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ո. Միութեան 9 Ապրիլ, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը:

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

9 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, Պրէֆան Մարսէյլի սրահը, հովանաւորութեամբ ազգ. իշխանութեան եւ նախագահութեամբ Զ. Ո. Մ. Կեդր. Վարչութեան Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameeme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Շատերը այնքան անհանգոյ կը թուէին իրենց կոշտութիւնով եւ ապահութիւնով որ անհարկս խայտ կուտար անոնցմէ. ինչպէս անվայել բանէ, բայց ամէն նոր ձեռք որ կը յայտնուէր սեղանին վրայ ինծի համար դէպք մը եւ հետաքրքրութիւն մըն էր։ Յաճախ կը մոռնայի նայիլ անոր համապատասխանող դէմքին որ վիզին վրայ դամուած կը մնար, անշարժ, աշխարհիկ պաղ դիմակի մը պէս, սմօքինկի շապիկի մը կամ փայլուն կուկորդի մը վերեւ։

Ուրեմն, այդ իրիկունը կազինօ մտած ըլլալով, լափ լեցուն երկու սեղաններու քովէն անցնելէ ու երրորդի մը մօտենալէ հաքը, այն վայրկեանին երբ քանի մը ոսկի կը պատրաստէի, դարմացումով լսեցի, բոլորովին մունջ ու լարուած դադարի պահուն, որուն մէջ կարծես թէ լռութիւնը կը թրթռայ, դադար մը որ կը ստեղծուի, երբ գնդակը գնդերներով,— շատ ճերմակ ձեռքեր, ծայրը տժգոյն եղունգներ՝ սատափեայ եւ նրբօրէն կլոր երեսներով։ Անոնց նայեցայ ամբողջ իրիկունը, այո՛, անոնց նայեցայ միշտ նոր զարմացումով մը. այս արտակարգ ձեռքերուն. իրապէս եզակուն։ Բայց ինչ որ զարմացուց զիս նախ այդքան զարհուրելի կերպով, անոնց տենդն էր, խոլ կիրքի արտայայտութիւնը, իրար սեղմելու եւ իրարու հետ կառչելու անոնց ջղային պրկումը։ Անմիջապէս հասկցայ.հոս ուժով զեղուն մարդ մըն էր որ իր կիրքը կը կեդրոնացնէր մատներուն ծայրը, որպէսզի ան չպայթեցնէ իր ամբողջ էութիւնը։ Եւ հիմա... այն րոպէին երբ գնդակը ինկաւ ծակին մէջ, չոր ու պզտի աղմուկով մը եւ երբ քրուփիէն թիւը պոռաց... այդ րոպէին երկու ձեռքերը իրարմէ յանկարծ քաժնուեցան, միեւնոյն գնդակով մահացու վիրաւոր երկու կենդանիներու պէս։

Անոնք ինկան, երկուքն ալ, ճշմարտապէս մեռած ու ոչ թէ միայն սպառած, անոնք ինկան վհատութեան եւ հիասթափութեան այնպիսի շեշտուած արտայայտութիւնով մը. կարծես մահամերձ շանթահարներ, որ իմ խօսքերս անկարող են նկարագրելու զայն։ Վասնզի ո՛չ առաջ եւ ո՛չ ալ առաջ երբեք չտեսայ այդքան խօսուն ձեռքեր որոնց մէջ իւրաքանչիւր ջիղ կարծես թէ բերան մըն էր եւ ուր կիրքը գրեթէ շօշափելիօրէն կը պոռթկար բոլոր ծակոտիներէն։

Պահ մը անոնք երկուքն ալ փռուած մնացին կանաչ սաւանին վրայ, ծովափը ինկած ծովամայրերու պէս թոյլ ու անկենդան։ Յետոյ անոնցմէ մէկը, աջը, սկսաւ տաժանագին վերցնել իր մատներուն ծայրը. դողաց ան, կծկուեցաւ, ինքն իր շուրջը դարձաւ, վարանեցաւ, շրջանակ մը գծեց եւ վերջապէս ջղայնոտութիւնով յափշտակեց կտոր մը զոր վարանոտ երեւոյթով մը գլորեց բթամատին եւ ցուցամատին ծայրերուն մէջտեղը, փոքրիկ անիւի մը պէս։ Եւ յանկարծ այս ձեռքը լուսանի մը պէս կորացաւ, կատուի պէս կռնակը ուռեցնելով եւ նետեց կամ աւելի ճիշդը գրեթէ թքաւ իր բռնած հարիւր ֆրանքնոց կտորը սեւ քառակուսիին մէջտեղը։ Անմիջապէս կարծես ազդանշանի մը վրայ, լուզումը տիրեց նաեւ ձախ ձեռքին վրայ որ անշարժ մնացեր էր. վեր ելաւ ան, սահեցաւ, նոյնիսկ սողաց, եթէ կարելի է այսպէս ըսել, դէպի եղբայրական ձեռքը բոլորովին դողդոջուն, զոր նետելու իր շարժումը կարծես թէ յոգնեցուցած էր եւ երկուքն ալ հիմա բոլորովին սարսուռ քով քովի էին, երկուքն ալ, ակռաներու նման որոնք ջերմութեան սարսուռին մէջ մեղմօրէն կը կափկափեն, սեղանին վրայ կը թափահարէին իրենց յօդակապերով. առանց աղմկելու։ Ո՛չ, երբե՛ք- երբե՛ք տակաւին չէի տեսած ձեռքերու այդքան արտակարգօրէն խօսուն արտայայտութիւն մը, յուզումի եւ պրկումի այդքան ջղաձգական (spasmodique) ձեւ մը։ Այս տեսարանէն զատ ինչ որ կ՚անցնէր կը դառնար այս մեծ կամարին տակ, սրահները լեցնող շշուկը, քրուփիէներու աղմկարար ճիչերը, երթ ու դարձը մարդոց եւ նոյնիսկ գնդակին որ, հիմա բարձրէն նետուած ըլլալով, դիւահարի մը պէս կ՚ոստոստէր փայլուն յատակով իր կլոր վանդակին մէջ, այս ամբողջ բազմութիւնը տպաւորութիւններու որոնք կը խառնակուին եւ խառն ի խուռն իրարու կը յաջորդէն, սաստիկ չարչարուող ջիղերը. այս իշ... լորը, յանկարծ, մեռած ու անշարժ կը թուէին ինծի, այս երկու ձեռքերուն քով. դողդոջուն ու շնչասպառ, կարծես հեւասպառ՝ ... գումով, դողահար ու սարսռուն ... բացառիկ ձեռքերուն քով, ... կերպով մը, կը կախարդէին զիս ... ամբողջ ուշադրութիւնս յափշտակելով։

Բայց վերջապէս, ա՛լ չկրցայ դիմադրել. պէտք էր որ ... նէի մարդը, տեսնէի դէմքը որ ... կը պատկանէին այս մոգական ... քերը եւ անձկագին (այո՛, ... անձկութիւնով մը, որովհետեւ ... ձեռքերը կը սարսափեցնէին ... անհարկս սահեցաւ յամրօրէն ... րուն երկայնքը եւ մինչեւ ... սերը։ Եւ դարձեալ, սարսափ ... պատ մը ունեցայ. վասն զի ... դէմքը կը խօսէր ձեռքերու ... անսանձ ու մոլեգնօրէն ... ուած, ան ունէր թէ՛ միեւնոյն ... սայայտութիւնը սարսափելի ... տադութեան եւ թէ միեւնոյն ... ու գրեթէ իգական գեղեցկութիւն ...

(Շար.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	Տարեկան	Վեցամսեայ	Եռամսեայ
[illegible]	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	260 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ԱՊՐԻԼ 1932

6 AVRIL 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1848

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գին, 30 սանթիմ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՅՍՕՐ ԿԱՆԽԻԿ, ՎԱՂԸ ԱՊԱՌԻԿ

Կսկծալի հարց մը արծարծեր էինք Մարտ 31 ին — «ՀԸ ՀԱՅՆԻՆ ԱՊԱԿ-ԲԱՐԱԿ»։

«Առողջ կեանք»ի խմբագիրը, որ «մեծ յուզումով» կարդացեր է այդ երկու խօսքը, մեր ուշադրութեան կը յանձնէ պարագայ մը.

«...տարիէ ի վեր Թոքախտով վարակուած ըլլալուս, փորձառաբար ...թէ ինչ քան խոշոր տոկոս մը կը վճարենք այս անողոք ախտին. ...պատրաստութեամբ եւ խիզախօրէն պայքարելու ՄԻԱԿ ԵՒ ՄԻԱԿ ...ն է ՆԱԽ ՆՈՐԱԾԻՆՆԵՐԸ ՓՐԿԵԼ ԱՆԿԷ։ Այսօր հասկցուած է գիտակա... ...երիտասարդներու հիւծախտը յաճախ անոնց մանկութեան ատեն ...վարակման կրկնարտադրութիւն է, ուրեմն, եթէ ներկայ սերունդը ...Թոքախտի թալիշեան պատուաստով, որ ծրի է ամէն կողմ, ապագա... ...Թոքախտի մէկ հատ անգամ չպիտի ունենանք, ցաւիքին արմատը ...ելով միայն վերջ կրնայ գտնել չարիքը»։

Մեր պաշտօնակիցը, իբրեւ բժիշկ, միեւնոյն ատեն իր աջակցու... ...կը խոստանայ այն բոլոր միջոցներուն գործ առաջարկեր էինք. ...կը թելադրէ որ մենք ալ ուժ տանք Թալմէթեան հակահիւծախտա... ...պատուաստին։

Մեր ծանօթ են հայ բժիշկներու կատարած աշխատանքները ...ժամկով, «Բուժանք»ով, «Առողջ Կեանք»ով եւ ուրիշ հրատարակու... ...թիւններով.

Յառաջ ն ալ, իր հրատարակութենէն ի վեր, միշտ ունեցած է բժշկական բաժին մը, ուր նորութիւններ կը հաղորդուին. խորհուրդ... ...ներ կը տրուին կարելի եղածին չափ դիւրամատչելի խմբագրութեամբ։ ...վերջերս հրատարակեցինք նոր շարք մը՝ յատկապէս Թոքախտի մասին։

Այս բոլորը լաւ։ Եւ պէտք է շարունակուին անվհատ։

Մեր ժողովուրդը դժուար կը վարժուի նորութիւններու, բայց թափուած ճիգերը միշտ արդիւնքի մը կը յանգին։ Այլապէս, դժուար թէ մէկ հատ իսկ բժշկական թերթ ունենայինք։ Մինչդեռ, միշտ ալ քանի մը հատ միաժամանակ ունեցած ենք։ Առանց յիշելու կովկասեան հրատարակութիւնները եւ այսօրուան Հայաստանի առողջապահական թերթը։

Բայց, մեր յուզած հարցը բոլորովին ուրի՛շ բան է։

Որուան այս ժամուն, հիւծախտը արմատէն կտրելու խնդիրը չէ որ կը գրաղեցնէ մեզ։

Այդ կը թողունք բժիշկներուն եւ գիտնականներուն, ինչպէս եւ հայրերուն, անոնց որ նորածիններու հոգն ունին։

Եթէ ճիշդ է որ Թալմէթի շինուկով արմատապէս եւ ընդմիշտ կը փրկուին բոլոր երախաները, — ինչո՞ւ չօգտուիլ այդ օրհնութենէն։

Մանաւանդ որ, ձրի է եւ մատչելի։ Մենք ալ առիթ ունեցած ենք տալու Փարիզի հասցէները, եւ կ՚արժէ միշտ յիշեցնել բոլոր հայրերուն, մայրերուն կամ խնամակալներուն, որպէսզի թօթափեն անհոգութիւնը։

Ուրեմն, խօսք չկայ այս մասին եւ մենք սրտանց կը շնորհաւորենք բոլոր անոնք որ գրաւոր կամ բանաւոր քարոզութեամբ, այլ մանաւանդ գործնապէս կ՚աջակցին Թալմէթեան պատուաստին ժողովրդականացման։ Մենք նոյն իսկ պիտի առաջարկէինք որ տեսակ մը յորդոր հրատարակէին մեր բոլոր բժիշկները, որպէսզի քնացողները արթննան, ծնողք ըլլան թէ բժիշկ։

Իսկ ինչ ընել անոնց որ արդէն վարակուած, կը ծիւրին բարակ-բարակ։

Ի՞նչպէս փրկել այն երիտասարդները — ընդհանրապէս 18-55 տարեկան — որոնց կուրծքին տակ արդէն կը բանի բարակ ցաւը, փորելով քրքրելով արագ-արագ...

Մեզի համար ա՛յս է բուն հարցը։ Եւ ա՛յստեղ պէտք է կեդրոնանայ բոլորին մտահոգութիւնը։

Ախտը կը ճարակի անընդհատ, եւ մենք այսօր գաղափար անգամ չունինք հիւանդներու թիւին կամ կացութեան մասին։

Իւրաքանչիւրն իր շրջապատը միայն գիտէ։ Մէկ ալ, մանէն յետոյ է որ կ՚իմանանք շատ բան։ Մենք երիտասարդներ գիտենք որ հայկական շրջանակէ անգամ կը խուսափին, որպէսզի մարդ չիմանայ իրենց լուռ տառապանքն ու ծիւրումը։

Անցեալ անգամ բացատրեցինք թէ չենք հաւատար խոշոր ծրագիրներու, եւ թէ շատ ուշ է, սպասելու համար ունեւորի մը բարեհաճութեան։

«Անհրաժեշտ է ցանց մը, համատարած եւ խոր ցանց մը, ճակատ առնելու համար բարակ ցաւին դէմ՝ ի նպաստ անոր զոհերուն»։

Ի՞նչպէս գործի վերածել այս բանաձեւը։

Այստե՛ղ է որ «Առողջ Կեանք»ի խմբագիրը եւ բոլոր բժիշկները, բժշկական Միութիւնն ու Կարմիր Խաչերը պէտք է ասպարէզ նետուին, ելք մը գտնելու համար։

Եթէ բոլորն ալ ըմբռնեն տագնապին լրջութիւնը եւ ձեռք ձեռքի տան, անշուշտ կարելի է հիմը դնել որոշ ձեռնարկներու։

Օրինակ, դժուա՞ր է ամսական գումար մը տրամադրել, որոշ թիւով հիւանդներ պատսպարելու համար գաւառական առողջարաններու մէջ։

Կամ, դիւրութիւն չկա՞յ 8-10 անճար երիտասարդներ փոխադրելու Լիբանան, ուր ունինք առողջարան, եւ ուր շատ աւելի ձեռնտու են պայմանները։

Անհերքելի է աւելի խեղճ երեւալ քան ճղակտոր Պոլիսը, որ նոյնքան ժողովուրդ ունի որքան Ֆրանսահայ գաղութը։ Իսկ բախտաւորներով, ունեւորներով, միլիոնատէրներով գիւղ մըն է հայկական Փարիզին քով։

Քիչ մը շուկայիկ է ասացուածքը. Այսօր կանխիկ, վաղը ապառիկ։

Բայց, բուն ընորոշումն է տիրող կացութեան։

Նախ այսօրուանը փրկենք, վաղուանը ինքնին կը փրկուի։

Իսկ փրկելու համար, անհրաժեշտ է գործել։ Անհրաժեշտ է գտնել նոր շինուկ մը. գործակցութիւն եւ աշխատանք։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐՈՒԵՍՏ ՀԱՅՀՈՅՈՒԹԵԱՆ

Ցարգա՛նք վարպետիս, նոյն իսկ եթէ ռամկավար ըլլայ։

Ու Ջօպանեան, եթէ ռամկավար է, բայց իմ սկզբունքս ալ՝ սկզբունք է, որ յարգանք կը պարտադրէ ինծի՝ հանդէպ անուրանալի տաղանդին՝ որուն տէր ըլլայ։

Աճա՛ թէ ինչո՞ւ պարտք կը սեպեմ հրապարակաւ, անչափ ու անհաշիւ հիացումս յայտնել անոր, մեծամեծ ու ամենագլուխ բազմագրին, որ հայհոյութեան ամենէն կոպիտէն մինչեւ ամենէն նուրբը՝ գիտէ ճշմարիտ արուեստի մը դրոշմովը գեղակերտել։

Հասարակ մահկանացուներու հայհոյութիւնը, յաճախ, գռեհիկ բացագանչութիւն մըն է, կոպիտ ռեակական մը, կամ արհամարհական բնորոշում մը։

Պ. Ջօպանեան որ հաւասար սաղանդով ու առատութեամբ կը մշակէ հրապարակային արժէք ներկայացնող բոլոր նիւթերը, գիտէ ...մէկ հարուածով ի մի ծուլել հայհոյութեան բոլոր յատկանիշները...։ Իր հայհոյութիւնը միայն գռեհիկ բացագանչութիւն մը չէ։ Այլ նաեւ, դասական զարմանքի եւ աւետարանական զայրոյթի սասա մը՝ որ միրթ՝ անէծքի որոտագոռ շանթեր կ...։

Բայց Ջօպանեանի ... գեղեցկութիւնը ատով չի վերջանար։

Եթէ ո՛չ, ի՞նչով պիտի տարբերէր մեր ծանօթ «Էպլէպիճի»էն, որ գիտէ, յաճախ, ինքնատիպ գիւտերով պատկերացնել այդ կարգի խօսակցութիւնները.

Պ. Ջօպանեանի հայհոյութեան ռեակական մասը սերտօրէն կը կապակցի՝ ենթակային բնորոշման։ Այդտեղ է որ հեղինակը՝ կը յայտնէ կենդանական ու հոգեբանական աշխարհի խոր հմտութիւն մը եւ խորախորհուրդ փորձառութիւն մը՝ Հոն ուր Ջօպանեան կ՚որակէ իր ենթակայն, խորամանկութեան միտք մը միայն կ ըմբռնէ թէ ան պարզապէս կը բնորոշէ։ Բայց կը բնորոշէ ո՛չ թէ իբր պաղ գիտնական մը, այլ իբր գեղագէտ բանաստեղծ, որ իր ջղային դրութիւնը կը յանձնէ ներշնչման փոթորկածին մղումներուն։

Պ. Ջօպանեանի հայհոյական արուեստը ուրեմն, միայն փորձառական չէ։ Չէ հիմնուած մի միայն ինքնադիտման ու մարդկանց յաւելուածին վրայ։ Ստացականը, առաւելապէս կ՚օգտագործէ ծոխ ու ... պաշ թուխման մը տուրքը՝ ...։

Ցէ, ի ...

Միայն կարդանք մէկ քանի հատուածներ՝ Ջօպանեանի «հոյակապ» եւ «զմայլելի» պատասխանէն առ Ջիթունի։

ԽԱՐՑՈՒ

Բանտարկեալներ կ՚այրին Ռուսիոյ մէջ

Ռուսական սահմանագլուխէն վարշաւիա տրուած լուրերու համաձայն, Սրայսքայի կէփէուի յատուկ կայանին մէջ ծագած հրդեհ մը, զարհուրելի հետեւանքներ ունեցած է։ Փայտաշէն խրճիթներու մէջ, խորհրդային իշխանութիւնները բանտարկած են այն փախստականները որոնք կը փորձէին լեհական կամ լեթոն սահմանագլուխն անցնիլ։ Խրճիթներէն մէկուն մէջ՝ ուր 150 բանտարկեալներ կային, հրդեհ ծագեցաւ։ Կայանին հրամանատարը կը բացակայէր այդ պահուն եւ պահապանները չհամարձակեցան դռները բանալ եւ բանտարկեալները ազատել։

Երբ կը փորձուին կրակը մարել, բանտարկեալները կը ջանային պատուհաններէն նետուիլ։ Սակայն սարսափահար, սկսան իրարու հետ կռուիլ պատուհաններուն առջեւ, անցնելու համար։ Երբ վերջապէս, բանտին գլխաւորը հասաւ եւ դռները բանալ տուաւ, 70 հոգի այրած էին, իսկ մնացեալները նուաղած։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Դէպի Դանուբեան Դաշնակցութիւն

Լոնտոնի տեսակցութիւնը

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ վարչապետներուն տեսակցութեան մասին հրատարակուած պաշտօնական գեկոյց մը կ՚ըսէ.— «Տեսակցութիւնը գլխաւորաբար դարձաւ տնտեսական եւ նիւթական դժուարութեանց շուրջ, որոնց հանդիպած են Դանուբեան Եւրոպայի պետութիւնները։ Երկու երկիրներու նախարարապետները համաձայն եղան ընդունելու որ իրենց յանձնած հարցերը կրնան լուծուիլ միայն միջազգային համգամանք ունեցող ընդհանուր համաձայնութիւններով։ Այս համաձայնութիւններուն համար էական է, սերտ եւ մտերմական գործակցութիւն մը չորս պետութեանց միջեւ, որոնց ներկայացուցիչները պիտի հաւաքուին չորեքշաբթի օր»։

Զեկոյցը կը յայտնէ թէ չորս պետութեանց ներկայացուցիչներու ժողովը անմիջապէս տեղի ունենալուն, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները որ եւ է որոշում չեն առած քննուած հարցերուն մասին, բայց անոնք համոզումը գոյացուցած են թէ երկու կողմի տեսակէտներու պարզաբանումը եւ բացատրութեանց փոխանակումը՝ պիտի դիւրացնէ չորսերու խորհրդակցութիւնը։

Զեկոյցը կը վերջանայ յայտնելով.— Անգլիական եւ Ֆրանսական կառավարութիւնները այն յոյսը կը յայտնեն թէ կարելի պիտի ըլլայ արագ միջոցներու մասին համաձայնելով, իրականացնել Դանուբեան պետութեանց տնտեսական մերձեցումը։

Այս տեսակցութեան մասին, Անգլիոյ վարչապետը կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն.— Մեր կարծիքներու փոխանակութիւնը կը հաստատէ թէ կատարելապէս գիտակ կը հասկնանք թէ վճռուած ենք համաձայնութեան մը գալ չորս պետութեանց խորհրդաժողովին մէջ։ Կ՚ընդունինք որ ամէն մէկ պետութիւն չի կրնար հարցին նայիլ նոյն անկիւնէն, բայց համոզուած ենք թէ կարելի է բոլոր ջանքերը հաշտեցնել համաձայնութիւն մը։ Դանուբեան պետութեանց տնտեսական գործակցութեան շուրջ տեղի ունեցած վիճաբանութիւնները ցոյց տուին թէ մէկ կամ միւս կողմը չի փափաքիր որեւէ պետութիւն դուրս ձգել՝ քաղաքական պատճառներով։

Չորս պետութեանց խորհրդակցութիւնը տեղի կ՚ունենայ այսօր կէսօրէն վերջ, Լոնտոնի մէջ։

Թուրքիա եւ Դանուբեան կարևանջակը

Ամերիկայի եւ Եւրոպայի մէջ կարեւոր փոխառութիւն մը կնքելու իր ձեռնարկներէն յուսախաբ Թուրքիա կը ջանայ բան մը փրցնել կարեւանջակէն։ Իրաք. Պոլսէն «Թայմզ»ի ղրկուած հեռագիր մը կը հաղորդէ.— Դանուբեան դաշնակցութեան ծրագիրը կասկածներ արթնցուցած է Թուրքիոյ մէջ, ուր կը կարծեն թէ անոր իրականացումը պիտի արգիլէ Պալքանեան միութեան մը կազմութիւնը, որուն պիտի կրնային կապուիլ Թուրքիա եւ պալքանեան ուրիշ պետութիւններ։

«Սերբդի երեսփոխանը Մահմուտ պէյ, կը գրէ այսօր (4 ապրիլ) կէս պաշտօնական «Միլլիյէթ»ի մէջ.

Եթէ ծրագրին իրական նպատակն է պաշտպանել կեդրոնական Եւրոպայի տնտեսական շահերը, պէտք է նոյնպէս նկատի ունենալ թէ Մերձաւոր Արեւելքի պետութիւնները նման պաշտպանութեան մը պէտք ունին։

Տեսակ մը սանտրա մի առնէք»...

Ռուսաճապոնական կռուի վախեր

Խզում Մուքտէնի եւ Նանքինի միջեւ

Թօքիոյէն տրուած լուրի մը համաձայն, Մանչուրիա որոշած է դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզել Չինաստանի հետ։

Իսկ Խարպինէն տրուած լուրերու համաձայն, մանչուրիական մամուլը կը հաղորդէ թէ Ռուսիա Սիպերիոյ ճամբով մինչեւ զինուորական կայաններն ու ծովային շրջանները կը ղրկէ զրահապատ ինքնաշարժներ, հրասայլեր, օդանաւեր եւ ոգնական ուժեր։

Այս բոլոր փոխադրութիւնները նեթադրել տուած են թէ ռուսաճապոնական նոր պատերազմ մը անկարելի չէ։

Եթէ Հիթլեր յաղթէր...

Մարտ 13ի նախագահական ընտրութեան առթիւ, Հիթլերի պատրաստած դաւին մասին, հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը տրուին Պավիերայի մամուլի դիւանին կողմէ հրատարակուած տեղեկագրին մէջ.— Հիթլեր պիտի յաղթէր, կ՚ըսէ տեղեկագիրը. Հիթլեր պէտք է որ մարտ 13ի կէս գիշերին իշխանութիւնը գրաւէր Պավիերայի մէջ։ Այս էր Հիթլերի կուսակիցներուն եւ անոնց պետերուն մտքին մէջ խարսխած ամուր հաւատքը։

Հիթլերի յաղթանակին մասին, հաւատքը այնքան զօրեղ էր որ իր կուսակիցներէն շատերը, յուսալով որ տնտեսական բարգաւաճման շրջան մը պիտի վերսկսի, չէին վարանած իրենց անձնական գումարները մսխել իրենց պետին յաջողութեանը համար, յետոյ անշուշտ աւելիովը գանձելու հաւատքով.

Համաձայն այս տեղեկագրին, հիթլերեան դաւադրութեան ծրագիրը նախատեսած էր Պավիերայի բոլոր պաշտօնատուներուն գրաւումը։ Սեւ ցանկեր պատրաստուած էին, մէջտեղէն վերցնելու համար Հիթլերի հակառակորդները

Փրուսիական ոստիկանութեան ձեռք անցած կարգ մը փաստաթուղթեր կը հաստատեն թէ՝ Հիթլերեանները դաւադրութիւն մըն ալ պատրաստած էին Փրուսիոյ մէջ իրագործելու համար, եթէ Հիթլեր յաղթէր մարտ 13ին։

Լայփցիկի մէջ ճառ մը խօսելով, Հիթլեր յայտնեց թէ տակաւին վեց տարի պիտի պայքարի յաղթակը ձեռք ձգելու համար, եւ եթէ բախտը իրեն չժպտի, երկրին ճակատագիրը պիտի յանձնէ Ամենակարողին...

Երաշտութիւն եւ սով Կիպրոսի մէջ

Նիկոսիայէն կը գրեն «Թայմզ»ի.— Կիպրոսը անձրեւի երես չէ տեսած անցեալ փետրուարէն ի վեր եւ կացութիւնը տագնապալի է հիմա։ Գիւղացիները նիկոսիա կը բերեն իրենց ոչխարի անասունները եւ կը ծախեն մ՚ր եւ է գնով։ Ցանքերը անասունները անօթութենէն կ՚իյնան կէս ճամբան։ Արդէն իսկ անհնար է գիւղացիներուն վիճակը եւ այս տարին աղիտալի պիտի ըլլայ։ Ցորենը երկու ժամանաչափ բարձրութիւն ունի եւ արդէն կը չորնայ։ Եթէ մօտերս անձրեւ չգայ, հնձելիք ցորեն չպիտի մնայ, որովհետեւ արեւը այրած, մեռած պիտի ըլլայ գայն։ Հազիւ մէկ ամիս մնացած է սովորական հունձքին։

Գիւղացին ոչ դրամ ունի, ոչ ալ ուտելիք եւ շատ մը ընտանիքներ սովի մատնուած են։ Դարբի հունձքը սպառած է ամբողջովին միայն հրաշք մը կրնայ փրկել ցորենը։ Սովորաբար 45-50 ստերլին արժող անասուններ հինգ ստերլինի կը ծախուին։ Հազարաւոր ոչխարներ եւ գառնուկներ սատկած են անօթութենէն։ Ռուեստրը կանգ առած է։ Բազմաթիւ անգործներ կան, իսկ յարգին գինը հարիւրին երեք հազար աւելցած է։

Անգործութիւնը

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն Մարտ 26 ին, երբ նպաստընկալ արձանագրուած անգործներու թիւն էր ամբողջ Ֆրանսայի մէջ 303.218, որոնց 60.121ը կիներ։ Անցեալ շաբթու այդ թիւն էր 305.496 հոգի։

Մօտ մէկ տարիէ ի վեր ուրեմն, առաջին անգամ ըլլալով արձանագրուած անգործներու թիւը նուազում մը ցոյց կուտայ։

Անցեալ շաբթու, ուրեմն, յաւելման փոխարէն, արձանագրուած է 2278ի նուազում մը։

Անգլիոյ անգործները

Անգլիոյ աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, ու Մարտ 21ին, անգործներու թիւն էր 2.567.332, ըսել է 134 հազարի նուազում մը նախորդ ամսուան վրայ։

Րիգա Շաճի դատը գերման մամուլին դէմ

Պերլինի պատմական դատարանին առջեւ տեղի ունեցաւ հետաքրքրական դատ մը։

Դատ բացողն է Պարսկաստանի Րիզա Շահը, որուն կողմէ, դատարան ներկայացած են անշուշտ, իր փաստաբանները։ Հակառակորդներն են գերման չորս լրագրողներ եւ պարսիկ ուսանող մը։

Րիզա Շահ, նկատելով որ ինքը եւ իր կառավարութիւնը անարգուած են Պերլին հրատարակուող պարսկերէն թերթի մը յօդուածներովը, — արտատպուած գերման երկու թերթերէ — Պերլինի պարսիկ դեսպանատան միջոցաւ դատ բացած էր լրագրողներուն դէմ։

Դերմանական դատարանը ամէնէն առաջ, նկատած էր թէ այդ դատը չէր կրնար իր իրաւասութեան տակ։ Երկար բանակցութիւններէ յետոյ սակայն, դատարանը ընթացք ... ...։

Հակայ բազմութիւնը որ խռնուած էր դատարան, յուսախաբ եղաւ. Արտահետեւ, հազիւ դատավարութիւնն սկսած, նախագահը դռնփակ նիստ յայտարարեց ... որոնք պարզել տուաւ։

Մեղադրեալները անպարտ արձակուեցան։

Բոլշեւիկեան ձեռնարկ մը ձախողած

Բոլշեւիկները աղմուկով աւետեցին ինքնաշարժի ամենամեծ գործարանին բացումը՝ Նիժնի Նովկորոտի մէջ։ Վերջին լուրերու համաձայն, այս ձեռնարկը ձախողած կարելի է համարել։ Կոմիտէն հրամայած է պաշտօնանկ ընել կուսակցութեան Նիժնի Նովկորոտի ընդհ. քարտուղարը, որովհետեւ չէ կրցեր կարգ-կանոն հաստատել բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն մէջ։ Արդէն երեք ամիս անցած է գործարանին բացումէն ի վեր, բայց գործարանը չի բանիր։

Նոյն առթիւ պարտաւորեցի բանաձեւ մը քուէարկուած է կեդր. կոմիտէի ժողովին մէջ։ Գլխաւոր դժուարութիւններէն մէկն է մետաղ ճարելու անկարելիութիւնը կեդր. կոմիտէն հրամայած է կարուկ միջոցներ ձեռք առնել մետաղ ճարելու համար, «հարուածային կարգով»։ Երեք ամսուան համար քննիչ մարմին մը նշանակուած է, որպէս զի երեւան հանուին այն անձերը որ պատասխանատու են այս տարուան ճարտարագործական ծրագրին ձախողման համար։

Թրքական ներխում

Փարիզի Թրքական դեսպանատունը մամուլին յանձնած է հետեւեալ հերքումը.

1932 մարտ 15ի «Էքօ տը Փարի»ի թիւին մէջ հրատարակուած ժընեւի մէկ հեռագրին համաձայն, Թեվֆիք Րիւշտի պէյ, զինաթափութեան ժողովի Թրքական պատուիրակութեան մասնակցելէ վերջ, Թուրքիա վերադարձին, մեղադրուած է դաւադրութեան մը մասնակցութեամբ։

Թրքական դեսպանատունը արտօնուած է բացարձակապէս հերքելու այս լուրը, որ բոլորովին անհիմն է։

ԹՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հոսանքներ եւ տեսակէտներ

Marchons, marchons… կ'երգէ Ֆրանսացին իր ազգային քայլերգով, դէպի արդարութեան ու հաւասարութեան վեհ սկզբունքները։ Ժողովրդային լայն հոգեբանութիւն մը հիմնաւորուած ու ժառանգական ուժեղ գծով մը դարձած է ազգային բնորոշող յատկութիւն մը։ Ներկին չէ եւ երթալ, անգամ տեղին վրայ շարժիլ, այլ միշտ յառաջ, դէպի յառաջդիմութիւն։

Ընտրութեանց ժամանակ քուէարկողներէն շատերը առաջին շրջանին յաճախ աւելի ձախբուն կուտան իրենց քուէները։ Ոչ ոք այս երկրին մէջ ինքզինքը պահպանողական կը համարէ. ամէնուն նշանաբանը «յառաջդիմութիւնն է»։ Վերջին ընտրութեանց գիւղացի մը որ իր երեսփոխանը ընտրեր էր, իբրեւ արմատական ընկերվարական, քանի մը ամիս վերջ հանդիպելով անոր, կը հարցնէ.— «Այժմ ո՞ր կուսակցութեան կը պատկանիք»։ — «Միշտ արմատական» կը պատասխանէ երեսփոխանը։ — «Ուրեմն չէ՞ք յառաջդիմեր», կը բացագանչէ միամիտ գիւղացին։

Զգալի ծաղրանկար մը որ ամբողջ Ֆրանսայի կը յարմարի.— Միշտ յառաջդիմել, տեղին վրայ չմնալ, չնահանջել, կ'ըսեն ամէնը.— «Marchons, marchons, toujous à gauche, mais pas plus loin».

Կատարեալ logomachieի (բառակռիւ) մը հանգամանքը պիտի առնէ եթէ յառաջխաղացութեան այս շարժումի կազքին նոր ազդանշան մը տրուի արագօրէն ետ երթալու ու ծայրէն այս անգամ նոր Թափով յառաջանալու։

Այս երկրորդ ազդանշանին հրամանը կուգայ ֆրանսական Faisceauxէն (խուրձ, ֆաշիօ)։ Քաղաքական հրանգապնակին վրայ հաւանաբար իր մեծ տեղը գրաւելու յորջորջուող ֆաշականութիւնը եթէ Նափոլէոն Պօնափարթ իր քաղաքական եւ զինուորական գործունէութեան հետ կրպազէր նախ. տնտեսական եւ ընկերային հարցերով։ Մէկ դար ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ֆաշականութեան գաղափարը աջ եւ ձախ զեկերումներ ունենալէ վերջ, Իտալիոյ եւ Մուսօլինիի 1921ի տուած ազդանշանով, 1924-25ին ձեւ ու մարմին առաւ զլխաւորութեամբ Ժորժ Վալուայի, Ժագ Արթիւսի, Անտրէ Հիւմիէրի, Ֆիլիփ Պարէսի եւ Սէրժ Անտրէի, «Première formation de combattants pour la politique de la victoire» անունով եւ ունեցաւ իր պաշտօնական թերթը՝ «Nouveau Siècle» (դարգրած)։ Նպատակն էր հիմնել նոր ձեւի պետութիւն մը, համագործակցական եւ սէնտիքայական հիմունքներով, օգտագործելով յառաջդիմութեան բոլոր տուեալները։ 1789ի յեղափոխութեան երկրորդ արարն է այս։ Առաջինը եղաւ ազատական քաղքենի երկրորդը պիտի ըլլայ բանուորական սէնտիքայական։

Ֆաշիստները կ'ուզեն զօրաւոր պետութիւն մը, բայց ոչ պահպանողականներու առումով. պետութիւն մը որ ազգին կամքը ներկայացնէ եւ ըլլալով աւելի զօրաւոր քան աշխարհի վրայ ծնունդ առած բոլոր տնտեսական եւ ելմտական ուժերը։ Անոնց գոյութիւնն ու օգտակարութիւնը իրենք չեն ուրանար, բայց կ'ուզեն որ անոնք ենթարկուին պետութեան, ու թէ իրենց ազդեցութեանը տակ խաղալիք դարձնեն պետութիւնը։

Փոխանցման շրջանի մը համար դիկտատորի մը պէտքը կըզգան, բայց ոչ տեւականօրէն, մինչեւ որ նոր ձեւի ընտրական դրութիւնով մը ստեղծուի ազգին իրական ներկայացուցչական ժողովը, պետութեան գործերը հակակշիռի տակ առնող մարմինը։ Այն ատեն է որ ներկայ ժամանակի յեղափոխական ամենամեծ գործը պիտի կատարուի, այսինքն՝ երկրի տնտեսական եւ ընկերային կարգերու բարեփոխման հսկայ գործը։

Ընկերվարականներն ու համայնավարներն ալ նման դրութեան մը աոջեւ կը գտնուին եւ գրած են միայն մէկ միջոց, համնելու համար նոյն նպատակին։ Չնչել անհատական սեփականութիւնը։ Իսկ ֆաշիստները զայն կ'ենթարկեն նախապէս ազգային կարգապահութեան, տաղ սահմանուած ընկերային ու տնտեսական բոլոր շահերը. միշտ կոտորակեան արտադրութեան ու սպառումի տեսակէտներէն, ուրեմն յաւելեալ արժէքներու յարաբերութիւն մը ստեղծելու տեսակէտներէն, ապա համագործակցականին եւ սէնտիքային։

Գործնականին մէջ ֆաշականութիւնը կը ներկայանայ իբրեւ տեսանք կառավարական կուսակցութեան մը, որով յաճախ Ֆրանսան կառավարուած է Թիէրլիէօի, օգտագործման կամքէն եւ կամ արմատական ընկերվարականներու օրով։ Ֆրանսայի ֆաշիստները կ'ընդունին որ երկիրը ներկայիս երկու զօրաւոր հոսանքներու կողմէ միայն կրնայ կառավարուիլ, կաթոլիկ ներու եւ ընկերվարականներու, բայց անոնք ի վիճակի չեն ու չունին համապատասխան ատաղձը, դաստիարակուած ու պատրաստուած ժողովուրդը, եռանդը եւ ուժի այդ աղբիւրը։ Ժողովուրդ մը որ գիտնայ Աստուածն ու Հայրենիքը ամէն աէրէ ու ամէն պարտականութենէ գերադասել, պատրաստ ըլլայ նուիրելու անոնց իր հոգին ու մարմինը, եւ ունենայ անհրաժեշտ իմացականութիւնը հասկնալու եւ հնազանդելու։ Դաշն հաւատքի տէր եւ կիրառ նկարագրով ժողովուրդ մը փրկութեան եւ ազատութեան ոչ մէկ հրաշխիք կրնայ պահովել։

Ֆաշիստ պարագլուխները ոչ մէկ ատեն իրենք զիրենք պահպանողականութեան կամ յետադիմութեան մէջ կը նկատեն, այլ կը համարեն ստեղծագործողներու խումբ մը։ Իրենց նպատակը չէ պահել ինչ որ կայ, այլ ստեղծել նորը որ չկայ, վերակազմել եւ աւելցնել երկրի քայքայուած տնտեսութիւնը, ոչ թէ շահերը պակսեցնելով, այլ եւ աւելցնելով, նաեւ զարգացնել արդիւնաբերութիւնը ու աժանցնել անոր գինը։ Ամերիկայի Ֆորտ ընկերութեան գործաւորը կը վաստկի օրական վեց տոլար, եւ կառքը կ'արժէ Ֆրանսայի մէջ բոլոր ծախքերով 15 հազար ֆրանք միայն։ Ֆրանսական Ռընօն եւ Սիթրօէնը աւելի սուղ են ու գործաւորները կը վարձատրուին շատ աւելի նուազ չափով։ Պատճառը այն է որ հոն գործը լաւագոյն ձեւով կազմակերպուած է, մինչ հոս մօտ յիսուն տարուան յոգնածութիւն մը եւ ծերութիւն մը կը տեսնուի։ Ֆրանսայի ամծութեան հաւատքը երթալով թուլցած է հոգիներէն ներս, մինչ «յաղթութեան սերունդը» ունի եւ կը պահէ այդ հաւատքը իր պայծառ հոգիով։

Հոգիով թուլցածները համոզելու համար, ցոյց կուտան Եւրոպան, ուր նոյն ազգայնականութիւնը վիժած է, իսկ ընկերվարութիւնը տեւական սնանկացած։ Միակ կենսատու գործը որ կը կատարուի, այդ ալ՝ Իտալիոյ մէջ է։

Ֆրանսան պէտք է օժտել նոր ձեւի կառավարութիւնով մը, օրինական կամ ապօրէն միջոցներով, որ պիտի կատարէ ճշմարիտ յեղափոխական գործ մը։ Իր կեանքը եւ գործունէութիւնը պէտք է հիմնէ արտախորհրդարանական սկզբունքներու վրայ, քանի որ խորհրդարանական կեանքը իր վէճերով ու պայքարներով պիտի քանդէ շինարարութեան գործը։ Նման կարգու սարք մը իր ձեռքով պիտի շինէ քաղաքական, ընկերային եւ տնտեսական կառուցուածքը։ Ան է որ պիտի տայ աշխատաւորին ձեւը եւ վարդապետութիւնը նոր կարգու սարքին, յեղափոխութիւն, յառաջ պիտի բերէ ու ստեղծէ արտադրողներու մեծ բանակը, լի տաղանդներով եւ յատկութիւններով։

Ֆաշիստը, որ իր սուրը հոգին մէջ կը մխրճէ, մշակողին եւ աշխատաւորին գործը դիւրացնելու նպատակով է միայն։ Ան կ'ըսէ արտադրողին, - Ես չեմ ուզեր գիտնալ թէ դուն ի՞նչ ես, հանրապետակա՞ն, կենտրոնական թէ պօնապարթեան, կաթոլի՞կ թէ բողոքական, գիւղացի, վաճառակա՞ն թէ արհեստաւոր, գիտցիր ուղարկել քու դասակարգէդ միայն ներկայացուցիչդ կառավարութեան մօտ, որպէսզի լաւագոյն ձեւով ներկայացնէ քեզ պահանջներովդ միասին։ Ինքը, ֆաշիստը, իր արիւնին եւ մսին մէջ ունի ազգային շահը, հետեւ կը մնայ քուէտուփէն, խորհրդարանով չէ որ ազգը պիտի փրկուի, ան տէրերու պէտք չունի, այլ միայն մէկ տիրոջ։

Քաղաքականութեան հիմնական նպատակներէն մէկը պիտի ըլլայ երկիրը մտցնել տնտեսական ստեղծագործութեան մեծ շարժումին մէջ։ Ան գործադրանաւորբոլ պիտի ըսէ.— «Փնտռէ՛ քեզի հոն առաջնորդ, ուր պիտի գոյացնես աճռնամեծ շահերը» իսկ աշխատաւորին՝— «Փնտռէ ամենաբարձր վճարումը», յակայն պայմանաւ որ քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային կառավարութիւնը կազմակերպուած ըլլայ ախպիսի ձեւով մը որ բաղձալի արդիւնքը դիւրութեամբ ձեռք բերուի, մանէ դրական շարժման մէջ, ճնշուած կեանքէն դէպի շարժականը, ուր ստեղծագործութիւնը կը կատարուի անընդհատ, ուր համագործակցութիւն պիտի հաստատուի գործադրանատիրոջ եւ բանուորին միջեւ, որովհետեւ երկուքն ալ միեւնոյն նպատակին կը վազեն։

Վերոյիշեալ արդիւնքները ձեռք պիտի բերուին կատարելագործուած մեքենականութիւնով, պայմանաւ որ մարդիկ տոգորուած ըլլան արդարութեան սիրով։ Անգլին լուծումը համագործակցութեան մէջ է, կառավարութեան հակակշռին տակ, ազգային եւ տնտեսական լուրջ կարգապահութիւնով մը։

Բանուորները պէտք է կազմակերպուին այն սատիճան որ, մէկ ազդանշանի վրայ շարժին ու զաղրին միանգամընդմիշտ ընչաքեղտական (փլութոգրաթիք) հանրապետութեան մը մէջ սորկօրէն ծառայելէ ու դառնան արտադրութեան հանրապետութեան ազատ քաղաքացիները։ Մեքենան հնարուած է զօրացնելու համար մարդկային կարողութիւնը։ Ան պիտի դառնայ մարդու աղատարկողը եւ ոչ թէ զայն գերի դարձնողը։

Քաղքենի դասակարգը պետութեան հսկողութեանը տակ պատրաստ է ընդհանուրի շահերուն համաձայն աշխատելու։ Մեծերը պէտք է խոնարհին ազգային պէտքին առջեւ։ Եթէ կուսակցութիւններու եւ ընկերային դասակարգերու վրայ կայ պետութիւնը, ազգը, անոնց բոլորին վրայ կայ Աստուած, քանի որ բոլոր ընկերային եւ ազգային խնդիրները վերջ կայ տիեզերական եւ աստուածային հարցը։

Ազգ մը ընկերային դասաւորում մըն է, որու արմատները կ'երկարին ամենց համար մինչեւ ընդհանուր քաղաքակրթութիւն, իսկ ուրիշներու համար երկնային յաւիտենականութիւն։ Կրօնքը հանրութեան գործն է, նաեւ ազգի մը հիմնական գաղափարը, որու վրայ կը հիմնուի ընկերային կեանքը եւ ընտանիքը։ Առանց հաւատքի պէտք չէ փնտռել ո՛չ ընկերային կեանք եւ ո՛չ ալ յարաբերութիւն։ Ահա թէ ինչու ամէն ֆաշիստ պարտաւոր է ամէն օր ջերմօրէն շնորհակալ ըլլալ Աստուծոյ, որ ստեղծած է Ֆրանսան եւ ֆաշականութիւնը։

Իբրեւ գործնական եւ ամիջական կիրառելիմիջոցներիկ՝ առաջադրեն.1. Աշխատավարձերու վճարումը ընել ոսկեդրամով, 2.— Համագործակցաբար հաստատել աշխատանքի պայմանները, 3.— Գործազրկութեան, արկածի, հիւանդութեան, ծերութեան եւ մահուան պարագաներուն հիմնել ապահովագրութիւններ, անոնց պետութեան մասնակցութեան, բայց անոր հակակշռին տակ, 4.— Լուծել անկարողխորհրդարանը, 5.— Հիմնել ազգային ընդհանուր ժողովներ արտադրողներու եւ ընտանիքի տէրերու. 7.— Ոչ մէկ նոր տուրք, թեթեւցնել եղածները, պարտքերը ապահովել ոսկեդրամով, 8.— Դրամը կայունացացնել, 9.— Իբրեւ կառավարական ձեւ պահել հանրապետութիւնը։

Ֆաշիստը կը մնայ ուրեմն հանրապետական, բայց չի մասնակցիր ընտրական պայքարին, եւ ո՛չ ալ թեկնածու ցոյց կուտայ։ Իրեն համար կենսականը ազգային յեղափոխութիւն յառաջ բերելն է։ Իր կուռ շարքերով եւ 17 կազմակերպութիւններով կը սպասէ յարմար բողէին մանաւանդ ցանկալի հրամանատարին, որ եթէ երեւնայ, պիտի նայի անոր աչքերու պայծառութեանը ու յետոյ պիտի կանգնի անոր ետին ու պիտի ըսէ

— Ընկեր, ընկեր, մենք պատրաստ ենք, գիտենք տառապիլ անանց տոկալու, առատօրէն տալ առանց խնդրելու եւ ծառայել ազգին ու Աստուծոյ առանց վարձատրութիւն ակնկալելու։

Հ. ՍԻՐԵՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ Թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին իրայ եւ մելանով։

ՑԱՆՈՒՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

(“ՄՈՒՐԱՏ„Ի ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆԻՆ ԱՌԹԻՒ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ընկ. Վրացեան գրումէ.— «Իրականութեան համապատասխան չէ կամ առնուազն չափազանցութիւն է այն պնդումը թէ «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վիեննայի ընդհ. ժողովին մէջ Մուրատ կ'որոտար «Դաշնակցութեան» հակամիհրանական վարիչներուն դէմ եւ կը սպառնար արիւնհեղութիւններ. եթէ կ'ըսէր, անոնք դուրս չգչեն շարքերէն, որ «Մուրատ այդ միջոցներուն նետուեցաւ իրոք ծայրայեղութեան մէջ, ըլլալ քանի մը ձախող քայլեր, սայթաքումներ»։

Վարանդեան չի գիտեմ ինչէն է եզրակացրել Մուրատի մասին այդպիսի համոզմունք. այն ինչ Մուրա՛տը բոլորովին հակառակ էր Միհրանական շարժման եւ անշահադրական գաղափարին, Մուրատը բոլորովին կապ չէ ունեցել Միհրանի հետ, 1906ին երբ Երեւանի մէջ զինուորական ժողով ունեցանք նախագահութեամբ անմահ Նիկոլի, հոն էր Միհրանը, որին ժողովից դուրս վռնտեցին եւ այնուհետեւ Մուրատի կապը խզուեց։ Ասել թէ գործի մէջ սայթաքումներ է ունեցել Մուրատը, ուղղակի նրա յիշատակին քար նետել կը նշանակէ։

Եթէ ես հանգամանօրէն մտածնայի ընկ. Վրացեանի գրախօսականին, շատ բաներ կ'ասէի, բայց այդ իմ նպատակէն դուրս է. մանաւանդ թերթի մէջ չեմ ուզում բանակռիւ բանալ ակէ ընկերոջ հետ։ Դրած է կովկասեան կռիւների մասին, Զանգեզուրի եւ շրջանի ինքնապաշտպանութեան առթիւ։ Ընկեր Վարանդեանը այդ դէպքերը գեղեցիկ կերպով արձանագրած է եւ ինչպէս կ'ըսեն ջուրը, ագրիւրի ակից է առնուած Ներսէս արքայ. Մելիք-Թանգեանից։ Նրա ասածները կասկածից դուրս են, եւ Վարանդեանը եթէ այդ ըամեններին վրայ մի բան աւելացնէր, այն ատեն հերոսի կեանքը չէր լինէր այլ առասպելական հէքիաթ։

Մուրատի «Հիւրիէթի» կեանքը բաւական լաւ նկարագրուած է, ինչպէս Տիգրանակերտի մէջ, նոյնպէս իր անցած ճանապարհները։ Այո,՝ ա՛յ «Հիւրիէթ եղած է, եթէ իր ժամանակին գրի առնուած լինէր եւ Թուրքի զոլումից ազատուած լինէին զանազան ձեռագրեր։ Ինչպէս մեր ժողովուրդը զոհ է գնացել չնազանչ, բրին, նոյնպէս մեր յիշատակարաններն ու այն նիւթերը որոնք ազգային մեր փառաւոր պատմութեան հիմնաքարերն էին։

Եթէ հանգամանօրէն գրած չէ, մանրամասնութիւն չկայ, չենք կարող մի բան պահանջել, որ գոյութիւն չունի։ Հոս Վարանդեանին ձեռնտու բանելը մեղանչումն է արդարութեան։ Մեր գրողները թէ իրանց ձիրքերով, թէ տաղանդով շատ տարբեր են իրարուց, եւ դրանց ըմբռնումներն էլ բոլորովին այլ են։ Մէկը գեղեցիկ կերպով ուղտը կը նկարագրէ եւ նրան աջանշէլի եւ ազնիւ կենդանի դուրս կը բերէ, մի ուրիշը կը նկարագրէ եւ այլանդակ բան կը բերէ այդ սապատաւոր, անապատի Թափառականը։

Այո՛, Մուրատի ճամբորդութիւնը գեղեցիկ կերպով նկարագրուած է եւ ունի հերոսական դրուագներ, յուզիչ տեսարաններ։ Բայց ընկ. Վրացեան ասում է. «Ի՞նչ չքեղ նիւթ հերոսական վէպի»։ Մեր մէջ մի ուրիշը նոյնութեամբ տեսնում է ինչ որ արձանագրուած է եւ գրչանանկութեամբ կարգում, առանց զարդարանքելու ո. բացականչելու։ Հոս արդարութիւն անելու համար ասենք.— Շատ հարազատօրէն գրի է առնուած եւ մանաւանդ աջանշելի ոճ ունի, որ պատիւ է բերում Վարանդեանի գրչին։

Ընկ. Վրացեանը ասում է.— Մուրատի ընտանեկան կեանքին շատ քիչ բան է նւիրուած քան «Պեգասուին ու «Անտոնիկին»։ Այո, սիրելիս, դժբախտաբար այդպէս է եղած, բայց ո՞վ է մեղաւորը։ Մեր նշանաւոր Վարուժանը «Պեգասուին գեղեցիկ բանաստեղծութիւն մը նւիրած է, բայց նրա ընտանիքի մասին ոչ մի տող չի ճարուում։ Ի՞նչ կ'ուզէիր, բանաստեղծութիւն մըն ալ ընկեր Վարանդեա՞նը գրէր մեր հերոսին կնոջ մասին։

Ընկ. Վրացեան գրումէ. «Կովկասում էլ Մուրատ չհանդստացաւ։ Նա ամբողջութեամբ նետուեց այն օրերի ազգային կուսակցական թոհի բոհի մէջ»։ Եւ այստեղ դարձեալ ընկեր Վարանդեանին մեղադրում է որ ասացին տեղ է տուել Անդրանիկի անկարգապահութեան մասին։ Ես էլ քեզ հետ պիտի մեղադրէի Վարանդեանին, եթէ Անդրանիկը օրուան հրատապ խնդիրների հետ առնչութիւն չունենար։ Այո՛, Սեբաստիոյ ռազմիկին զայրոյթը շատ տեղին էր, որովհետեւ ամէն ինչ դանդաղ էր ընթանում եւ ինքդ էլ այդ լաւ գիտես, ընկեր Վրացեան։ Այս գիրքը գրողը եթէ դու էլ լինէիր, առանց պատէ պատ իյնալու ասեմ. նոյն մեղադրանքը դու էիր նետելու նրա հասցէին, իսկ այսօր քննադատում ես. Արի, արդարութեան անունով խոստովանիր որ այստեղ մեղանչել ես ճշմարտութեան դէմ։ Թերթի սուղ էջերը եւ ներկայի պայմանները թոյլ չեն տար որ մանրամասնօրէն կանգ առնեմ քո գրածներու վրայ։ Ես մտքի պղտորում չեմ տեսնում մինչեւ այստեղ, եթէ զանցառութիւն ասէիր, գուց հետ լիովին կը համաձայնէի։

Մուրատի հեկեկումը ճիշդ չէ, բայց ջղայնութիւնը այո։ Նրա մի հեռագիրը կար, որով թէ Ազգային Խորհուրդը եւ թէ Դաշնակցութիւնը ապաղայ դէպքերի պատասխանատու բռնում էր։ Բայց այստեղ անմիջապէս ասեմ որ Մուրատը իրան երբեք թոյլ տուած չէ «սաւճկահայ», «տաճկահայ» բառեր բերանը առնել։ Նրա համար եւ իր մօտ ընկերներու համար հաւասաւծականութիւն չկար։ Մի հայ ժողովուրդ կար որ բաժան-բաժան էր։

Մուրատի ցասումը ուղղուած էր բոլոր պաշտօնական մարմինների, թէ Արեւմտահայ Խորհուրդի, թէ Ազգային Խորհուրդին եւ թէ Զօր. Նազարբեկեանին ու Անդրանիկին եւ բողոքում, անիծում էր իր հոգու խորքումը, բոլոր անոնց որոնք անպարտաճանաչ են եղել դէպի կռիւը եւ դանդաղացրել են օգնութեան գործը։

«Նահանջէն յետոյ Մուրատը մասնակցեց Սարդարապատի կռիւներին։ Այս մասին էլ գրքումուչինչ չի ասւում։

Միայն մի փոքրիկ հատուածէ բերուած. Ա. Ահարոնեանին Սարդարապատեան անմոռ յուշերից։

Այստեղ ասեմ. որ ես էրզրումից նահանջեց Մուրատը իր ձիաւորներով ու հեծեալներով եւ հասաւ Սարդարապատ, հոն էր Զօր. Արէշեանը եւ մենք նրան ենթարկւեցինք մեր ձիաւորներով ու կամաւորներով, որովհետեւ Սարդարապատի ճակատի հրամանատարութիւնը նրան էր յանձնուած։ Մենք ինքնագլուխ ոչինչ չէինք կրնար անել։ Երբ մի տեղ հրամանատարութեան նշանակուած է զուրացն նկատ, տեղի հրամանատարին կ'ենթարկուի կամ նրա հետ խորհրդակցելով կռիւին ընթացք կուտայ նախ քան յետագայ դէպքերին անցնիլը, անմիջապէս ասեմ.— Մեր յարաբերութիւնը, մինչեւ Ահարոնեանի նկարագրած վայրկեանը շատ լաւ է եղած։ Մենք բանակցութեան մէջ էինք Արէշեանի հետ, որ ինչպէս անենք, անցնինք թշնամու կռնակը։ Մինչդեռ խորհուրդ էին տալիս Արէշեանին, որ Ղարաղըլսսի մօտի անցքերը լաւ պաշտպանէ. թշնամին այն կողմից կրնար գալ եւ մեր եւ տեւը կտրել։ Քարտէզը իր առջեւ դրած, Արէշեանը ուզում էր փաստել որ թշնամին տարւոյ այս եղանակին —յունուարին— չի կարող այդ գծով գալ, որովհետեւ ձիւնով ծածկուած է։ Իսկ մենք հակառակն էինք պնդում եւ այս կէտի վրայ տարակարծութիւն մը կար, ուրիշ ոչինչ։ Ահա ճիշդ այդ մի քանի օրերը Ղարաղըլսսից հեռախօսով յայտնեցին որ թշնամին Ս. Խաչի կիրճով յառաջանում է։ Արէշեանը այդ տեղ է ասում —Տուէք Մուրատը իր հեծեալներով։ Անմիջապէս Ահարոնեանի ասածին պէս Մուրատ եւ Սեպուհ մեկնում են Ղարաղըլսսի ճակատը եւ սկսում է կռիւը։

Այո, Հայոց աշխարհի համար կռիւ էր. անհաւասար ուժերով կռւեցինք մեզնից տասնապատիկ ուժերի դէմ։ Սպասեցինք օգնութեան, այս օգնութիւնը չեկաւ, եւ այսօր դեռ ընկերներ կան ճշմարտութիւնը նսեմացնող։ Մեր յարաբերութիւնները շատ լաւ են եղած, մինչեւ կռիւն ու ... է ընդհարում ունեցած [illegible]։ Այստեղ ասեմ այն ինչ որ մեր [illegible] վերապրեն. — Թէ Արէշեանի հետ [illegible] յարաբերութիւնները լարւած [illegible] դա իրականութեան համապատասխան չէ։ Զգիտեմ ի՞նչու եւ ի՞ն[illegible] սպրդած մեր մի վաշտը սար[illegible] ցակայութեան Թեղի - Աձէն [illegible] մօտ, զինացեիններն ու Թնդանոթն[illegible] ըը պաշտպում եւ գինաթափ[illegible] նում։

Այս արարմունքի դէմ, բողոք[illegible] ցինք ժամանակին թէ Նազարբեկեանին, թէ Ազգային Խորհուրդին, թէ Միջա Արզումանեանին, որ [illegible] ատեն, Կարսի բերդապահ[illegible] կանն էր։ Մեր կամաւորները [illegible] ներով բերդին մէջ աշխատող[illegible] ինչպէս գերիներ։

Ասկից վերջն էր որ մենք [illegible] բացել էինք։ Կ'ուզէինք քննել[illegible] կատարուէր եւ մեղաւորները [illegible] ժուէին. բայց մեր ձայնը մնաց [illegible] բարբառոյ յանապատի ինձ [illegible] շատ տարօրինակ դարձաւ [illegible] կայ ընկ. Վրացեանի գրուածքին։

«Անհասարակ Սարդարապատի [illegible] օրերի անցուդարձերը, իրանց [illegible] գական դրուագներով, արժանի [illegible] աւելի լուրջ վերաբերմունքի [illegible] բան, որ հնարաւոր է, կենդանի [illegible] ներ շատ կան»։ Այս գրողը ընկ. [illegible] եանն է. չի գիտեմ ինչն է [illegible] զայրացրել եւ Ահարոնեանի [illegible] քից յետոյ, կ'ուզէ վերաքննու[illegible] կատարել։ Շատ բաներ կան [illegible] քննութիւն կատարելու, բայց [illegible] ժամանակը հասած չէ, թող [illegible] Կարծում եմ, աւելի լաւ կը [illegible] հում նիւթերը արձանագրենք [illegible] նենք եւ ամէն բան թողնենք [illegible] դու անաչառ պատմաբանին։

«Ուշաւումի պէտք ունին եւ [illegible] Վարանդեանի հետեւեալ տողեր[illegible] «Հասան Կարս, ուր շուտով [illegible] եւ Հայաստանի պատերազմական նախարարը Մամիկոնեան, [illegible] ուրիշ նախարարներու հետ։ Սեպուհ եւ Մուրատ լաւ ընդունելութիւն չգտան հոդ, ինքը պատերազմական նախարարը յանդիմանեց զանոնք ըսելով, որ իրր թէ երկու նշանաւոր խմբապետները եղել են անկարգապահ, գործեր էին ինքնագլուխ իրենց կռւելու ձեւերով փաստեր նոյն իսկ հայկական զատրն. [illegible] է Վրացեան — Նախ այդ ժամ[illegible] Հայաստանի կառավարութիւն [illegible] յաստանի նախարարութիւն [illegible] Այո՛, չկար, Հայաստանի կառավարութիւն, բայց փաստօրէն [illegible] խարարութիւնը կար, նախարար[illegible] Մամիկոնեանն էր, իսկ օգնական[illegible] Ռուբէն Տէր Մինասեանը։ Եւ [illegible] ինչ որ գրած է Վարանդեանը [illegible] ըը ճշմարտութիւն է։

Երբ առաջին անգամ պատա[illegible] ցանք Մամիկոնեանին, Համօ Օհան[illegible] ջանեանին եւ Ռուբէն Տէր Մինա[illegible] եանին, Մամիկոնեանը սեց [illegible] — Պէտք է Հայոց կառավարութիւն[illegible] ձեզ բռնէ եւ վեց ամսով բանտարկ[illegible] ձեր անտակտ կռիւները վէճերով [illegible] լին յուզել են եւ նոա հեռագրել [illegible] մանատարութեան, որ մինչեւ [illegible] ռուս զինուորներու ընդդիմ[illegible] առաջանալու եմ։

Ցետոյ ընկ. Վրացեանը [illegible] եթէ Մամիկոնեան այդպիսի [illegible] ասել է, խնդիրը անտարակոյս [illegible] վերաբերի այն տարակարծութիւն[illegible] ներին, որոնք գոյութիւն ունէին Մուրատի, Սեպուհի եւ Սարդարա[illegible] շի ճակատի հրամանատար [illegible] Արէշեանի միջեւ։ Այլ խնդիր է [illegible] սելով, չարձանագրենք փաստեր[illegible] անցնինք։ Եթէ սկսել ենք քննա[illegible] տել յանուն մեր տառապեալ [illegible] տակ ժողովուրդին, արդար [illegible] եւ ասենք.— ո՞վ էր մեղաւորը [illegible] ինչո՞ւ մենք ընկանք այս [illegible] մէջ։ Մենք հոս չենք եկեր [illegible] մասնօրէն բոլոր փաստերը [illegible] նագրելու։ Ընկ. Վարանդեանը [illegible] է, այսպիսի վերաբերմունք է [illegible] տրուել — ճի՞շդ է։ Կոտրել [illegible] ասենք — Այս կամ այլ [illegible] ոչ, բայց ճշմարտութիւնը այն է [illegible] ասել է «Հայոց անպաշտօն նախա[illegible] րարը»։

Կովկասէն հեռանալու պարագա[illegible] յուսաբանած չէ՛, եթէ չեմ սխա[illegible] լում դու այն օրերը Թիֆլիզ [illegible] երբ մենք Կարսից ժամանեցինք [illegible] Թիֆլիս։ Հոն էիր, երբ հեռագիրներ[illegible] սեւ լուրը տուին Ալեքսանդրապոլի անկումի մասին։ Թէ ինչպէս [illegible] մին Նամարտօրէն յարձակումի [illegible] ցել էի։ Հոն էիր որ հրապարակային ժողով մը ունեցանք, [illegible] օթեայ աղջկանց վարժարանին [illegible] կին մէջ. որոշուեցաւ անմիջապէս [illegible] օգնութեան հասնիլ եւ մենք [illegible]

բատ էինքգնալու. եթէ մեզ 30ձի ու գէնք տուէք։ Մեր պահանջին դէ-գէնք չտրուելէ յետոյ, մեզ ծախս ուցած չտրուելէ յետոյ, մեզ ծախս աւքին ու մենք արցունքոտ աչքերով հեռացանք։

Եթէ կ'ուզէք աւելի մանրամասն կարդալ վէճի տարիկայ կէտերը, կարդացէք իմ Յուշերի երկրորդ կարդացէք իմ Յուշերի երկրորդ հատորը։ Միայն չատորեէք որ այս հատուածը բովէն անցած չէ։

Այնտեղ բաւական մանրամասնութիւններ կը գտնէք ձեզ հետաքրքրող հարցերի շուրջ։

Ընկ. Վրացեան չափազանցութիւն կը համարէ Մուրատի վերադարձը Բագուի հերոսամարտի մէջ։

Ես չգիտեմ, Բագուի դէպքերը արձանագրողները ինչ են ասել Մուրատի Բագուի մէջ արածներէն։ Ես արդէն իմ խօսքը իմ Յուշերին մէջ ասել եմ։ Միայն հոս էլ շեշտեմ որ Բագուն ընկաւ 1918 սեպտեմբեր 15ին, Մուրատի մահէն մի ամիս 11 օր յետոյ։ Եթէ Մուրատը այդ օրը չէ մեռած իր մի քանի ընկերներով, ծրագրուած խնդիրի մի լուրջը հէնար, Վանի հերոս անուն Հասապատի մօտ, այդ օրը պիտի իյնար Բագուն։ Մուրատի այդ օրուայ կռիւը տասնեակ հազարների կեանքը փրկեց, նաեւ տեղեկատու ընկերներիս։ «Մուրատը լեռնային օր մեռաւ։ Այդ մի քանի օրն էլ բաւական էր, ճակատի քաջերութեան։ Բայց նա ոչ թէ մի քանի օր, այլ ամիսներ շարունակ կռուեց։ Այս իմ բառերին վկայութեան կը կանչեմ Սեդրակ Մարգիկեանին եւ Գրիգոր Ամիրեանին, նաեւ Արշակ Փօղոսեանին, որ այժմ գտնուում է Փարիզում։

Այո՛, Մուրատը կռիւներ չունեցաւ, որովհետեւ զինուոր չունէր եւ առանց զինուորի էլ ճակատ գնալը բաւականի դժուար էր։ Թէ ինչո՞ւ, նրան պէտք եղած միջոցները չէր տրուած կազմակերպելու կամաւորական խումբ մը, այդ օրուայ տիրող անորոշ կացութիւնն էր, որ թէեւ ընդհանուր գործին վնաս էր, բայց ժողովուրդ տիրող պայմաններն էին։

Բայց լաւ է վերջացնել։

ՍԵՊՈՒՀ

Վիթլոյթ

ԾԻԾԱՂ

■■■

Յոգլին իր քով կանչելով բատէ. Դառնորէն կը յանդիմանէ թէ շարունակ չարամիտ եւ կծու, ծակարօղափոխական ծէջբաթներ կը պատմէ խորհրդային գլխաւոր վարիչներու եւ նոյն իսկ իրեն՝ Յոգլինի դէմ։

Ամէն պարագայի մէջ, մի՛ մոռնար որ ես աշխարհի վեցերորդ մասին դիկտատորն եմ եւ համաշխարհային յեղափոխութեան առաջնորդը։

— Ա՛, չես կրնար ըսել թէ այդ ծէջբաթն ալ ես պատմեցի։

Նկարիչ մը սանը չորս կողմը պատկերներով զարդարած էր։ Մեծ մայրը անմիջով, դիտել տուաւ.

Տղա՛ս, պատկեր եղած տեղը մոշտոալ չի մնար վերջուր առանց.

Նկարիչը.— Աւելի աղէկ, ուրեմն նորէն ճրեշտակասրտը չի գար մոտ աւնելու։

Մեծ մայրը Այդպէս ալ ուրեմն ատ Ցնան. Ծող Ծիան։

Խ. Ս. Հ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Նոր խաղախաղանութիւն

Գործավարներու, կեդր. կոմիտէի եւ երկրագործական գործավարութեան ներկայացուցիչներու խառն ժողով մը որոշեց լուծել պետական այն վիթխարի տնտեսութիւնները, որ կը զբաղին արջառներով, ոչխարներով եւ խոզերով եւ զանոնք վերածել աւելի փոքր միութիւններու։ Պատճառն այն է որ վերջին ձմրան միջոցին մեծ կորուստներ կրած են բոլոր անասունները, մասամբ խառն անկանոն բաշխման, մեծ մասամբ վիթխարի տնտեսութիւններ վարելու դժուարութեանց հետեւանքով։

Նոր կարգադրութեամբ, բացի արտակարգ պարագաներէ, պետական անասնապահութեան տնտեսութիւններէն իւրաքանչիւրը ուրը հազար գլուխէն աւելի չպիտի ունենայ։ Կաթնատնտեսական հաստատութիւններն ալ 400-600 կովէն աւելի չպիտի ունենան։ Պիտի զեղչուի նաեւ խոզերու թիւը։ Իւրաքանչիւր տնտեսութիւն մասնաւոր ջնջիչ մը պիտի ունենայ երկրագործական գործավարութենէն, նոր կարգադրութեան վրայ հսկելու համար։ Թերթերուն մէջ պիտի հրատարակուին զանցառուներուն անունները։

Առաջին օրն իսկ, հրատարակուեցան հարիւր տնօրէններու եւ պաշտօնեաներու անունները, Խ. Միութեան բոլոր մասերէն, — Ուկրայինա, Սպիտակ Ռուսիա, Խրիմ, Վոլկա, Քազաքստան, Կեդր. Ասիա, Ուրալ, Սիպերիա եւայլն։

Երեսուն վարիչներ եւ տնօրէններ ձերբակալուեցան եւ կարմիր դատարանին յանձնուեցան, օրինակելի պատիժներ կրելու համար։ Երկրագործական գործավարութիւնը միեւնոյն ատեն միայն Ուկրայնայի մէջ պաշտօնանկ ըրաւ 1700 պաշտօնեաներ, «անօրինակ զանցառութիւն յանցանքով, որուն հետեւանքով, անպէտ դարձած են բազմաթիւ լեկան ձիեր։

Ագաբէկովի առեւանգումը

Լլոյտ կը խօսի

«Ժուռնալ»ի աշխատակիցը Ժընեւ ուր թերթին կողմէ Ռումանիա գացեր էր պրպտումներ կատարելու՝ Տնինագիրի Լարգերուն մասին, յաջողած է բանտին մէջ տեսակցութիւն մը ունենալ ֆրանսացի Ալեքսանդր Լըքօքի հետ, որ ինչպէս կը յիշուի, կարեւոր դեր կատարած էր Ագաբէկովի առեւանգման գործին մէջ։ Լըքօք խոստովանած է թէ առիպուած էր գործել համաձայն բոլշեւիկներու թելադրութեան եթէ ո՛չ թէ իր եւ թէ իրեններուն կեանքը պիտի վտանգէր։

Ամէնէն առաջ, Լըքօք ուզեր էր ծառայութիւն մատուցանել իր մէկ ռուս բարեկամին Ֆիլիպի, որուն կինն ու աղջիկը կը մնան Օտեսա Տիկին Ֆիլիպ, գուրջերիական գրամատան մէջ պահ դրած էր կարեւոր հարստութիւն մը, զոր ինք միայն կրնար առնել։ Ֆիլիպ՝ դիմեր էր Լըքօքի, որպէս զի աշխատի իր կինն ու աղջիկը Ռուսիայէն դուրս հանել տալու։

Լըքօք, կը դիմէ իր մէկ յոյն ծանօթին՝ Փանայօթիի, որ առենօք Օտեսա բնակած էր եւ յաճախ Ռուսիա կ'երթար կուգար։

Փանայօթի ընդունելով Լըքօքի առաջարկը, անցեալ յուլիս 23ին գացեր էր Օտեսա. տեսեր էր Տիկ. Ֆիլիպը, որ կասկածով վերաբերեր էր Յոյնին հանդէպ եւ չէր ուզեր հետը մէկտեղ մեկնիլ։ Փանայօթիի այս ձախողութենէն յետոյ, Լըքօք կը մտածէ ուրիշ միջոցներու վրայ, ուրիշ անձերու միջնորդութեամբ ու գործակցութեամբ։

Ֆրանսացին կը խոստովանի թէ գիտէր որ Յոյնը յարաբերութիւններ ունի բոլշեւիկներուն հետ, բայց կը վստահեցնէ թէ ան ալ իրեն պէս, ստիպուած էր ենթարկուելու բոլշեւիկեան ճնշումին՝ Ագաբէկովի առեւանգման գործին մէջ։ Երբ անիկա Պերլին գացեր էր վերջին հրահանգներն առնելու Ագաբէկովի առեւանգման մասին, տարրնանակ մը դրեր էին անոր քունքին եւ սպառնացեր.— «Եթէ ձեռք քաշես, մեռած ես»։

Բայց թէ ի՛նչպէս Ագաբէկովի առեւանգումը կապուեցաւ տիկին Ֆիլիպի առեւանգման՝ մէջ Լեհոնն զայն կը պատմէ հետեւեալ կերպով, քաղելով Լըքօքի բերնէն։

Լըքօք՝ բառ իր յայտարարութեան, երկար ատեն չէ ճանչցած Ագաբէկովը։ Փանայօթի անոր մասին կը խօսէր իբր «Պրիւքսէլի պարոն մը, որուն հետ տեսակցելու համար՝ հարուստ անգլիացի մը ընկերակցութեամբ՝ կ'երթար Պրիւքսէլ։

Այն ատեն միայն հասկցաւ որ «Պրիւքսէլի պարոնը» Ագաբէկովն է, երբ իրեն պարզուեցաւ թէ ի՛նչ է պայմանը՝ Ֆիլիպայի կինն ու աղջիկը Օտեսայէն դուրս հանելու համար։ Պայման դրուած էր Ագաբէկովը մտցնել յանձնական «Ֆիլոմէլա» նաւը եւ զայն տանիլ Օտեսա։ Այդ պայման էր նաեւ որ, զանազան ձեւերու տակ՝ ապառնալիքներու ենթարկուեցաւ, ինչպէս Փանայօթին, երբ գացեր էր Պերլին, ուր Կէփէուի ներկայացուցիչ՝ իրեն տուեր էր այդ գործին վերաբերեալ հրահանգները։ Լըքօքը վստահեցուցեր էին թէ որեւէ չարիք չպիտի հասցնեն Ագաբէկովի։ Իբր թէ Ստալին, կ'ուզէր աշխարհի յայտարարել թէ այս բոլշեւիկեան դաւաճանը զղջացեր եւ յետս կոչում էր ըրեր, քանի որ Մոսկուա գացեր էր։

Այս հարուստ անգլիացին՝ գնդապետ Սթուֆորտն էր որ պիտի հայթայթէր Ագաբէկովի առեւանգման ծախսերը։

Իսկ Լըքօքի գործը պիտի ըլլար Ագաբէկովի համար տոմսակ վառնայի անցագիր մը։

Լըքօք ձախողեցաւ եւ վերջապէս Ագաբէկով յօժարեցաւ երթալ Կոստանցա, ուր ինքն ալ գնաց։

Յոյնական Ֆիլոմէլա շոգենաւը որ Պոլսէն մեկներ էր, կանգ առեր էր Կոստանցա։ Կէփէուի Պոլսոյ լըրտեսն էր Ծանչէֆը որ պիտի վարէր առեւանգման գործողութիւնը։ Պահ մը գործը լաւ կ'ընթանար։ Ագաբէկով պիտի մտնէ նաւ, ուր բոլշեւիկներուն ձեռքը պիտի անցնի։

Սակայն Ծանչէֆ, իր յաջողութիւնը կանխաւ յայտնելու անապարծութեամբ, կը փութայ Պոլիս իր պետին ուղղարկել հեռագիր մը հետեւեալ բառերով.— «Կովերը տաւարը Կոստանցայէն մեկնեցաւ հեռագրով։

Հեռագիրը կ'իյնայ ռումէն ոստիկանութեան ձեռքը, որ կը թափանցէ անոր իմաստին։

Իսկ Ագաբէկով իր կարգին կը սկսի վարանումներ ցոյց տալ, նախ կը կասկածի, դաւադրութեան մը հոտը կ'առնէ։ Մտքէն իսկ չէր անցներ սակայն թէ ռումանական ոստիկանութիւնը կը հսկէ արդէն իր վրայ։ Պուքրէշէն Կոստանցա գացած են ռումէն ընդհանուր ապահովութեան եւ ոստիկանութեան տնօրէնները։

Գաղանի հսկողութեան տակ առնուած է նաեւ Լըքօք, որ կը սպասէր որ Ագաբէկով շոգենաւ մտնէ, որպէսզի ինքն ալ հանգստօրէն երթայ Ֆրանսա վերադառնայ։

Երբ, յունուար 9ին, Ագաբէկով վճռապէս մերժեց շոգենաւ մտնել, քիչ մնաց Լըքօքի խելքին գար. չէ՞ որ ատով ամէն յոյս կը պարտէր ձեռք անցընելու գանձարկղին բանալին Տիկին Ֆիլիպի։ Լըքօք հեռաձայնեց Փարիզ, Փանայօթիի քարտուղարին Մինցի, հրահանգ առնելու համար։ Հեռագրով պատասխանուեցաւ թէ գնդապետ Սթափֆորտ Կոստանցա պիտի ըլլայ ամսոյն 13ին։

Մինչ այդ սակայն, բոլորը կը ձերբակալուէին արդէն, բոլշեւիկ լրտես Կրիշայի՝ Ագաբէկովի վրայ կատարած սպանութեան փորձին հետեւանքով։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԱՒԱՌԷՆ

Զգուելի խաղեր բչատներու գլխուն

ՀԸՐՒՈՑՈՒՐ, 4 ապրիլ.— Ապրիլ ամիսը կենդանութիւն տուաւ հրեաներուն եւ «հօկճիններուն», որոնք որոշ յաջողութիւն ցոյց կուտան իրենց գործունէութեան մէջ։ Պէլֆօրի եւ շրջակայ արուարձաններու փոքրաթիւ գաղութը այս օրերս թաղուած է երկար մտածումներու մէջ. թէ ի՞նչ պատասխան տալ օրէ օր իրենց ներկայացող հրեաներին եւ «հօկճիներին»։ Առաջինը կը խոստանայ դրամ, աշխատանք եւ Ս. Գիրք. իսկ հօկճին կը խոստանայ դրկել Հայաստան, բոլորովին ձրի, պայմանաւ որ արձանագրուած ատեն իրեն պզտիկ նուէր մը տան։

Պէլֆօրի ամենամեծ գործարանը, Als-Thomը, որ տասը հազար գործաւորներ կը բանեցնէր, վերջին ամիսներու ընթացքին ճամբեց քանի մը հազար հոգի։ Ասոնց մէջ հայեր ալ կը գտնուին տասնեակ մէջ։ Վախ կայ որ մնացեալ քանի մը հայերն ալ ճամբեն։ Ասոնք բազմանդամ ընտանիքի հայրեր են, բայց խաբուած հօկճիներէ։

Երկու չաբաթ առաջ «բրուհճրի»ները քանի մը ընտանիքներ կը դրկեն քաղաքէն հեռու ագարակներ, չարաչար աշխատանքի։ Քանի մը օրէն բոլորն ալ կը վերադառնան Պէլֆօր, լուտանքներ տեղալով «բրուհճրիներուն» գլխուն՝ կ'ըսեն. «լաւ է հոս անօթի մեռնիլ քանի «բրուհճրի» ըլլալով լծկաններու պէսնի կէս աշխատիլ»։

Անցեալները Հէրիքուրի մէջ ծանօթացայ հայ կաթոլիկ վարդապետի մը։ Այս կրօնաւորը կ'այցելէ

ՄԱՄՈՒԼ

Թրքական ցաւեաղը

■■■

Աթէնքի «Նոր Օր»ը հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (30 մարտ).

— «Անիւին առջեւ արգելք մը կայ, որ կառքը չի քալեր եւ ամիսներէ ի վեր այդ արգելքը վերցնելու կ'աշխատի Էնկիւրիի կառավարութիւնը։ Առաջ, Պոլսոյ մէջ, ցորենի օխան 18 դրուշ է եղեր, հիմա 10 դրուշ։ Առաջ, Անատոլոյ գիւղացին ցորեն ծախելով դրամի երես տեսած չունի եղեր, մինչդեռ հիմա կը հարստանայ։ Այսպէս կը գրեն Թուրք թերթերը։ Իսկ նոյն աղբիւրներէ կը տեղեկացնեն թէ՝ որովհետեւ գիւղացին ցորենի համար բռած ծախքն իսկ չի կրնար ստանալ, այլեւս չի ցաներ եւ արտադրութիւնը կը պակսի։ Այս հակասական տողերուն տակը սակայն, իրազեկ ընթերցողները շատ լաւ կ'ըմբռնեն ճշմարտութիւնը։ Երբ դեռ երկաթուղի չկար, Անատոլիայէն Սամսոն փոխադրողը էջը բերքին ծիրդ կէսն էր, այնպէս որ Թանատայէն ցորեն բեռցուած եւ շոգենաւին մէջ ադացուելով Պոլիս արտածուած ալիւրը աւելի աժան կ'ըլլար, քան բուն երկրին արտադրութիւնը։ Հիմա որ Անատոլիայէն ուղղակի վակոններով ցորեն կուգայ Պոլիս՝ Ամերիկայի գիներուն հետ մրցելու համար, պէտք կ'ըլլայ այնչափ աժանցնել, որ երկրագործը այլեւս ցորեն ցանելուն մէջ շահ չի տեսներ։ Ակնյայտ է ուրեմն որ Նոր երկաթուղիներու փոխադրողչէքը շատ սուղ է։ Եւ մտածել որ Թուրքերը միշտ ուրացան թէ այդ գիծերը ռազմական նպատակներով են շինուած, այլ երկրին տնտեսական եւ արդիւնաբերական զարգացման համար։

Իսկ այդ երկաթուղիներուն համար եղած եւ ըլլալիք պարտքը ծարել, վճարելու համար կ'աշխատին — ըստ Թրքական առածին — դուռը կոտրելով պատուհան շինել։ Ո՛րքան իրաւունք ունէին ուրեմն այն եւրոպացի մասնագէտները, որ կը կրկնէին թէ ամայի նահանգներու մէջ երկաթուղին ոչ միայն արդիւնաբերական ձեռնարկ չի կրնար ըլլալ, այլ ընդհակառակն պետական պիւտճէին վրայ ամէն տարի նորոգուող բեռ մը։»

Cité du Paquis բնակող հայ ընտանիք մը, գլուխը կը հաւաքէ դրացի Հայերէն մաս մը եւ բոլորին անունները արձանագրելէ յետոյ, կը խոստանայ դրամ եւ անգործներու գործ ճարել, հինգ օրուան մէջ։ Բայց այսօր 25 օրէ ի վեր վարդապետը մէջտեղ չկայ... Գաղութիս քանի մը երիտասարդները պարապ կը պտըտին, բայց տեսնելով որ վարդապետը երեւան չելաւ, շնորհիւ ընկ. Ալթիպարմաքեանի գործ գտան քարահանքերու մէջ, 10 ֆրանք օրականով

«Անգիտութեամբ եւ մասամբ նաւ բին», կ'ըսէր մեր գիւղին տէր պապան, խոստովանանքի ատեն։ Արդ, գիտութեա՞մբ թէ անգիտութեամբ կը գործեն այս մարդիկը։ Ինչո՞ւ հանգիստ չեն թողուր խեղճ ժողովուրդը որ շարունակէ իր աշխատանքը գտնուած վայրին մէջ։ Մեր հայրենակիցները գիտեն որ քաղաքին գործարաններուն պաշտօնեաները հօկը կը ճանչնան իբր համայնավար եւ երբ լսեն Հայաստան անունը, «դուք համայնավար էք» ըսելով գործարանէն դուրս պիտի նետեն։ Այն ատեն ո՞ւր պիտի փնտռեն զիրենք արձանագրող «հօկճի»ն եւ «բրուհճի»ն կամ վարդապետը որ իրենց նիւթական օգնութիւն մը ընէ։

Կը յանձնարարենք մեր հայրենակիցներուն, զգուշանալ այս շրջիկ որսորդներէն, որոնք իրենց արհեստ են ըրած տուները պտտելով մարդ որսալ։

Թղթակից

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Պաշտօնական յայտարարութիւն

ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՀԱՑՈՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 31 մարտ.— Հակառակ առաջնորդ սրբազան հօր եւ Ազգ. կեդր. Վարչութեան խաղաղասէր ջանքերուն եւ համերաշխասէր ճիգերուն երկուութիւն չստեղծելու, երկպառակութիւն չսերմանելու, մէկ խօսքով գաղութիս խաղաղութիւնը չվտանգելու համար.

Հակառակ նաեւ Ս. Եկեղեցին կառուցանող բարերարին, Գ. Վահան Խօրասանճեանի սահմանադրական Ազգ. կարգերն ու աւանդութիւններն յարգելու կտրուկ եւ անկեղծ զգացումներուն։

Ցաւ է մեզ յայտնել որ Ս. Թարգմանչաց նորակառոյց Մայր Եկեղեցւոյ կազմալուծեալ հոգաբարձութեան մնացորդ երկու անդամները, անգոսնելով եւ արհամարհելով թ'է օրէնք, թ'է ժողովուրդ, թ'է առաջնորդ, թ'է Ազգ. Վարչութիւն, իրենք զիրենք բանիւ եւ գրով անկախ հռչակած են, եւ ինքնագլուխ փորձած՝ հոգաբարձութեան պակսած անդամները լրացնել, իրենց կամքին ուզելով պարտադրել 25 հազարնոց հօտ մեր գաղութին։

Կանխակալաօրէն ստեղծուած այս անտանելի կացութիւնը, գլխովին դէմ ըլլալով մեր ազգային ժողովրդական եւ սահմանադրական կարգ ու կանոնին, Ազգ. կեդր. Վարչութիւնս առաջնորդ սրբազան հօր հետ համախորհուրդ, նկատելով որ նորակառոյց մայր եկեղեցին վերոյիշեալ ձեւով ի սպառ կը կորսնցնէ ժողովրդապետական իր նուիրական դրոշմը եւ Ազգ. հոգեւոր իշխանութեան անմիջական հսկողութենէն խուսափելով, եկեղեցին կը դառնայ կամայականութեանց բոյն, եւ այլեւս կը կորսնցնէ իր բարոյական սրբազան դիմագիծը, ուստի ճարահատ տուաւ հետեւեալ որոշումները։

— Ա.— կազմալուծեալ հոգաբարձութեան 2 անդամներուն քմահաճ եւ ապօրէն այս հակասահմանադրական ընթացքը ծանուցանել ժողովրդեան եւ բողոքել բարերար Գ. Վահան Խօրասանճեանին, (որ կատարուած է) ապաւելով բարերարին վճռական վերջին խօսքին։

Բ.— Նախկին ծառուին վարձակալութիւնը վերանորոգել անմիջապէս (այս ալ կատարուած է), քանի որ առանց այս դժբախտ խնդրին ալ, որպէս Առաջնորդարան առիպողաբար որեւէ շէնքի պէտք ունէինք։

Գ.— Ծանուցանել ժողովրդեան որ Առաջնորդարանը բառ առաջնոյն կը գտնուի նախկին տեղը, եւ առաջնորդարանի յատուկ պաշտօնական ամէն գործառնութեանց համար մեր յարգելի հայրենակիցները պէտք է բառ առաջնոյն դիմեն նոյն տեղը 90, Rue Stanislas Tor-■■■■

Դ.— Իսկ որպէս պատասխան հին ծառուը վերաբանալու մասին շրջած գրոյցներուն, այս մասին եւս կը յայտարարենք որ առայժմ ծառուը վերաբանալու մասին եղած որոշումը յետաձգուած է մինչեւ բարերարէն մեր ստանալիք վերջնական պատասխանը։

Դիւան Ազգ. Կեդր. Վարչութեան
Ատենապետ՝ Վ. Ղազարեան, Ատենադպիր՝ Ա. Արզումանեան

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Օր. Իրիս Պիւլպիւլեանի երգահանդէսը

Այսօր, չորեքշաբթի, ժամը 9ին, Շոփէնի սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ Օր. Իրիս Պիւլպիւլեանի երգահանդէսը, մասնակցութեամբ Օր. Մարգրիտ Բաբայեանի եւ ջութակահար Գ. Ֆիլիփ Աղազարեանի։ Յայտագիրը կը պարունակէ եւրոպական եւ հայկական կտորներ։

Կ'արժէ քաջալերել երիտասարդ երգչուհին։

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Բ. ՄԱՍ

XIII

Գորին ո՛րքան շատ քրտնած էր ան, երբ Սիրքէճիի կայարանը հասան Նոր-Գիւղ երթալու համար, աղեցնել ու հանգչել. եւ տափատը փակած ատրաննին... Գորին շա՜տ կը նեղուէր տափատէն ու միայն տօնական օրերուն կը հագնէր, եւ հագուստ մը, որ աժեհութեան պէլանն էր, ու ինք վարժուած ըլլալով լայնկեկ շալվարին, ատենը մէկ կը կենար, քայլերն ու թեւը կը ծռէր, ձեռքը կը տանէր ազին, եւ, քաշելով տոն վար.

- Մէրէք տս ալաֆրանկան ալ, տղա՛ս, — կը դժգոհէր — լաւ աչքերդ մզէ ոէ, էկօ ատ տիւտիւկին մէջը մըտ.

Մէկ երկու օր վերջ Սուրէն արձանագրուեցաւ Կեդրոնական Վարժարանը։ Մ.որց քննութեան լաւ արդիւնքը թողուց։ Ու ինք ո՛րքան հաճելի թուեցաւ որ, արձանագրութիւններ կատարող ուսուցիչը, յաջորդ օրը, աղդուած Սուրէնի ուսումնատենչ վերաբերումէն, «Բիւ-զանդիոն»ի մէջ գրած էր «Հոգիին ու մտքին ծարաւը» խորագրով թռուցիկ նօթեր մը։ Յետոյ Մեսրոպ հօրը թերթը տուաւ Սուրէնին, որ զայն քանի մը անգամ կարդաց, հրճուեցաւ եւ խորհեցաւ դրկել քաղաք, խնդրելով որ Միրանը տանի ու ցոյց տայ Նազիկին։ Ետոյ, վարանեցաւ, սակայն, ու հրաժարեցաւ այդ վերջին յանձնարարութիւնը ընելէ։ Բայց, թերթը ծալլած առաւ, որովհետեւ ժամացոյցը լաւ կ'աշխատէր։ Նամակին մէջ, գրգռողալով գրեց, — «Բարեւներ Նազիկին. իրեն ալ թերթ կը ղրկեմ, եթէ կ'ուզէ...»։

Այնուհետեւ, ո՛ւր որ թերթ տեսնէր, կ'առնէր ձեռքը։ Ու կը խորհէր ինքնիրեն թէ՝ օր մը ինք ալ պիտի կարենա՞ր արդեօք «բան մը» գրել։ Օրինակ... ի՞նչ, ստկայն։ Նիւթ չկա՞ր։ Մէկիկ մէկիկ կը մտաբերէր շարադրութեան նիւթերը։ «Ձեր կեանքէն, շրջապատէն դրեցէք» բառ էր միշտ Դիմաքսեան, երբ իրենք չորս նիւթ միայն գիտէին, — դարուն, ամառ, աշուն, ձմեռ։

Իր կեա՞նքը։ Ի՞նչ, այսինքն, — տուն՞ը։ Իր հայրենի երկի՞րը։ Ու կը յիշէր հայրիկը, մայրը, Սիրանը, ու կը մոլորէր միտքը։ Ո՜հ, եթէ մայրիկը յանկարծ օր մը օճախը նստէ վերի «տոլապ»ը պահուած իր գիրքերը... Թէեւ, ինք շա՛տ պայմանած էր որ չդպի։ Մոռցած էր միայն, ըսել թէ՝ Ցանկտ վարդապետին նուիրած գիրքը լաւ պահէ։ Ու ո՛չ ոքի տան, ո՛չ ոքի, բայց... անշո՛ւշտ, անշո՛ւշտ Նազիկն կ'ուզէ՞ր, արդեօք։ Մի՞գու, ինչպէս իր ձեռքովը չէր տուած զայն Նազիկին։ Ու կը յիշէր ժամացոյցը։ Կը հանէր, կը նայէր։ Թի՛ք, թաք, թիք թաք, այնպէս ինչպէս սիրտը.. »

Պոլիս հասնելէ քանի մը օր վերջ, կրկին այս մտածումներով կ'օրօրուէր, երբ տէր Մեսրոպը գինքը Գում Գաբուէն կ'անցընէր։

— Աւելի՛ արագ, Սուրէ՛ն, — լսեց յանկարծ, տէր հօրը ձայնը։

Ու քայլերը արագացուց։ Անցան գաւիթէն։ Ձախ զարկին՝ հեզ ձեռն ալ Զմերուկ ծախողի մը կանչը.— «Թէքիրտաղ զարփուզը. էն քիւչիւկի քան քըրմըզը»։ Այո՛, «էն քիւչիւկի քան քըրմըզը»...

Յոգնած էր։ Կաս կարմիր կտրած էր Սուրէն։ Խորխուլ տանէ մը ներս մտան։ Զիրենք դիմաւորեց պատաւ մը, եօթանասունը անց։ Մայրիկը իրեն յայտներ էր թէ՝ ծորենական ազգականութիւն մը ունին հետը։ Հեռու հորաքրոջ ամուսնոյն աւելի ու նիհար կին մըն էր։ Սուրէնը տեսնելուն ու լալը մէկ եղաւ։ Փաչելով համբուրեց ու արտասուքը աչքերուն

— Մի՛շդ պապան է, յարեց, վա՛յ, Եատտան չար աչքէ պահէ...

Տէր հօրը մեկնումէն վերջ, տան մէջ մնացին երկուքը։ Սուրէնի դժուար եղաւ, անշուշտ, այդ առանձնութիւնը։ Բայց, պառաւը առաջին օրէն արտակարգ գուրգուրանք մը ցոյց տուաւ։ Անատոն կանուխ կը կանչէր անոր սենեակին առջեւ, կը հագուէր. կամաց մը կը խօթէր գլուխը դրան արանքէն ներս, ու կը շշնջար.

- Սուրէ՜ն, զաւակս դարկաւ, տղա՛ս...

Այդ «սաթաթ»ը կ'արտասանէր նախանձելի ու քնքուշ դողովով մը։ Մօ՛ր մը պէս, որ իր բառերուն ու նայուածքին մէջ իր սրտէն ու արիւնէն բան մը կը դնէ միշտ։ «Դամփանան» իր նշանն էր։ Երբեմն կը պատահէր, որ սովորականէն կանուխ արթննար ինք։ Ու, իրեն այնպէս կը թուէր թէ՝ գամփանան կ'ուշանար։ Կը մտահոգուէր, սիրտը, փորը կը հանէր, «բո՛ւրան կ'ըլլար», աչքին ծառներուն վրայ վեր-վար կ'իջնէր կ'ելլէր, ու, ճարահատ, փողոցին դուռը կամաց մը կը բանար՝ անցնող ձկնավաճառը կամ գինեցի լոյն նպարավաճառին աշկերտը կանչելով ժամը կը հարցնէր, սիրտը դա՛դ, որ կրնար ըլլալ գամփանին ձայնը։

Ու սկսաւ չափազանցեալ հոգածութիւն մը ցոյց տալ, նաեւ, Սուրէնի կերած-խմածին։ Նախաճաշը կը պատրաստէր ու կը դնէր առջեւը։ Ու ինք կը նստէր դէմը՝ դրանը սեմին վրայ, կառուն ձիրկը, եւ անդէպ կը դիտէր Սուրէնի ջարդաւանները՝ կարծես հրամանի մը սպասելով։

(Շար.) Կ. ՄԷՀԵԱՆ

Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ՀՐԱԶԴԱՆ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին, 32 Avd. des Gobelins. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Գրադարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գատ. Միութեան դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կը դասախօսէ ընկ. Պօղոս Հիւսեան, նիւթ ունենալով «Հայ քաղաքականութեան զարգացումը 18րդ եւ 19րդ դարուն» (Նախորդի շարունակութիւնը) Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

Ապրիլ 11/24ի տարեդարձը

Զ. Ո. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՄԱՐՍԷՅԼ

9 Ապրիլ, Շաբաթ գիշեր, ՊՐԷԳԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ սրահը, հովանաւորութեամբ ազգ. իշխանութեան եւ նախագահութեամբ Զ. Ո. Մ. Կեդր. Վարչութեան։

Կը խօսին՝ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ (Զ. Ո. Մ. մասնաճիւղին կողմէ), Պ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԼԸՆԿԻՒԼԵԱՆ (Հ. Յ. Դ.), Ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ (Զ. Ո. Մ. կեդր. վարչութիւն)։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Պ. Պ. Մ. Մարութեան, Թ. Ուզունեան, Վ. Ցէրվարդանեան, Մ. Մանուկեան, եւայլն։

Պ. Ջէօրէքճեան (ջութակ), մասնակցութեամբ Տիկ. Զ. Պօյաճեանի։

Հրաւիրուած են քաղաքական կուսակցութիւնները եւ կը հրաւիրուին քաղաքիս բոլոր Հայրենակցական միութիւնները։

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ

9 Ապրիլ, Շաբաթ իրիկուն ժամը 8,30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։

Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան, Ազգային Միութեան, Հայ Արինքրու, Բարձր Հայքի, Մեծ Նոր գիւղի, Նալլու խանի, Մարաշի, Ջարսանճագի Հայր. Միութիւններուն եւ Համախմբերդցիական Երիտասարդաց Միութեան։

Կը խօսի Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՉՈՒԼԼԻՐԵԱՆ

Գեղարուեստական հոյս բաժին, նուագ, արտասանութիւն եւ խմբերգ։

Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆ

24 Ապրիլ, Կիրակի։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Նոր Հայքի Հայր. Միութեան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից ԹՈՐՈՍ ՈՍԿԻԵԱՆի դառնաղէտ մահուան առթիւ իր ընտանեկան պարագաներուն։

ՆԱՄԱԿ ունի Պ. Գէորգ Մարաշլեան։ Դիմել՝ Պ. Գարաեանի, 25 Rue M... Փարիզ։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
(որ պիտի կատարէ ՈՒՐԻԷԼ ԱԿՕՍՏԱԻ դերը)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Երբեք չէի տեսած նման դէմք մը որ կարծես փակած ըլլար անձին վրայ ու զրկէր բաժնուած անկէ, ապրելու համար իր յատուկ կեանքով անձնատուր ըլլալու համար կատարեալ հիւանդագին ցասումի մը։ Եւ հոն սքանչելի առիթն ունէի հանգարտօրէն քննելու զայն, ինչպէս դիմակ մը, ինչպէս արձանային գործ մը առանց նայուածքի այդ աչքը, այդ խելագար աչքը ո՛չ աջ կը դառնար, ո՛չ ձախ, նոյնիսկ երկվայրկեանի մը համար, բիբը, կարծր ու սեւ, կը նմանէր ապակեայ անկենդան գունդի մը, ընդլայնուած կոպերուն տակ,— կարծես ցոլացումը այն միւս գունդին, աքաժուի գոյնով որ կը գլորէր ու կ'ոստոստէր, խօլաբար եւ անպատկառօրէն, բախտախաղին փոքրիկ, կլոր անօթին մէջ։ Երբեք, պէտք է որ անգամ մըն ալ կրկնեմ, այդքան բոցավառ ու այդքան կախարդիչ դէմք մը չէի տեսած։

Այդ դէմքը կը պատկանէր երիտասարդի մը, քսանըչորս տարեկանի մօտ։ Բարակ եւ նուրբ էր ան, քիչ մը երկար եւ առով շատ արտայայտիչ։ Ձեռքերուն պէս, առնական երեւոյթ մը չունէր այդ դէմքը, կարծես թէ կը պատկանէր ան տղու մը որ մոլեգնութեամբ կը խաղայ, բայց այս բոլորը շատ վերջը միայն նշմարեցի, վասնզի այդ պահուն այդ դէմքը բոլորովին կը կորսուէր անյագութեան եւ կատաղութեան ցայտուն արտայայտութեան մը տակ։ Նուրբ բերանը, բաց ու բոցակէզ, կիսով դոյց կուսար ակռաները։ Տասը քայլ հեռուէն, կարելի էր տեսնել թէ անոնք ինչպէս տենդոտ կը կափկափէին, մինչդեռ շրթունքները կը մնային բաց ու քարացած։ Մազերու խուրձ մը, փայլուն խարտեաշ գոյնով տամուկ փակեր էր ճակատին, առաջ կ'իյնար ան ինկող մը պէս որ անկում մը կ'ունենայ եւ անընդհատ դողի մը սարսուռը կը պատէր ռունգերուն շուրջը, կարծես թէ մորթին վրայ անտեսանելի փոքրիկ ալիքներու ծփումն ըլլային անոնք։ Եւ այս գլուխը բոլորովին հակած դէպի առաջ, անգիտակցաբար միշտ աւելի առաջ կը ծռէր, այնքան որ փոքրիկ գնդակին փոթորիկին մէջ քշուած ըլլալու տպաւորութիւնը կը ձգէր ան այդ առեն միայն հասկցայ թէ ինչո՛ւ անոր ձեռքերը ա... ... ... մը իրար կը սեղմէին ու ... փոխադարձ ճնշումով, այդ կծկուող միայն մարմինը իր ծանրութեան կեդրոնէն խլուած ըլլալով հանդերձ, հաւասարակշիռ կը մնար տակաւին։

Երբեք տակաւին պէտք է որ կրկնեմ ա... անդադար չէի տեսած դէմք մը որուն մէջ կիրքը այդքան բաց կը բխէր, այդքան անասնական իր անպատկառ մերկութեան մէջ եւ ես բոլորովին յափշտակուած, անշարժ կը դիտէի զայն այդ դէմքը... այնքան հմայուած, այնքան կախարդուած իր խելագարութենէն, որքան իր նայուածքներն էին թաւալուն գնդակին ոստոստումներէն եւ յաքախուն շարժումներէն։ Այդ վայրկեանէն սկսած, ա՛լ բան չտեսայ սրահին մէջ. ամէն ինչ ինծի կ'երեւար անփայլ, աժգոյն եւ կորսուած. ամէն ինչ մութ կը թուէր ինծի բաղդատմամբ այն կրակին որ այդ դէմքէն կը ժայթքէր եւ առանց ուշադրութիւն դարձնելու ուրիշին, դիտեցի, թերեւս ամբողջ ժամ մը, միայն այդ մարդը եւ իր շարժումներէն իւրաքանչիւրը։ Վայրագ լոյս մը փայլեցաւ իր աչքերուն մէջ, իր ձեռքերուն պրկուած կծիկը յանկարծ պատռեցաւ կարծես պայթումով մը, մատները սարսռալով բաժնուեցան իրարմէ, երբ քրուփիէն քանի ոսկի քշեց դէպի անոնց անյագ զերկընդխառնումը։

Այդ վայրկեանին դէմքը լուսաւորուեցաւ յանկարծ եւ բոլորովին երիտասարդացաւ. ծալքերը քակուեցան մեղմօրէն, աչքերը սկսան փայլիլ, մարմինը, որ դէպի առաջ կծկուած էր վեր ելաւ, պայծառ ու թեթեւ՝ ձկուն էր դարձած ձիաւորի մը պէս՝ յաղթանակի զգացումով տոգորուն։ Մատները պարծանքով ու սիրով կը հնչեցնէին կլոր դրամները, զանոնք կը սահեցնէին մէկը միւսին եւ ետեւէն, պարել կու տային անոնց ինչպէս խաղի մը մէջ։ Յետոյ գլուխը նորէն դարձուց մտահոգութիւնով, աչքերը պտտցուց կանաչ սաւանին վրայ, հաւաքագործ ու անոնց աչքերուն մէջ երիտասարդ սրտի շունչ մը որ իրականին հետքը կը փնտռէ, եւ յանկարծ արագ ու ջղային շարժումով մը ամբողջ ափ մը ոսկին թափեց քառակուսիներէն մէկուն մէջ։

Եւ անմիջապէս վերսկսաւ դարանակալ սպասողի նոյն դիրքը։ Նոյն այն ծայրայեղ ձգտումը նորէն շրթունքներէն դուրս ելան ալիքներու մինենոյն շարժումները, ելեկտրական թրթռացումներով, սորէն ձեռքերը պրկուեցան, մանկական դէմքը անհետացաւ մտատանջ անհանդարտ ... մինչեւ որ, պայթումի մը պէս, յուսախաբութիւնը նետուեց լուծելու այս դալարումը եւ այս պրկումը. դէմքը, որ պահ մը առաջ մանուկի մը դէմքին ազդեցութիւնը կը ձգէր, թառամեցաւ, մթագնեցաւ ու ծերացաւ, աչքերն ամպոտեցան ու մարեցան եւ այս բոլորը միայն մէկ երկվայրկեանի մը ընթացքին, մինչ գնդակը կանգ կ'առնէր թիւի մը վրայ զոր չէր ընտրած ան։ Կորսնցուցած էր. քանի մը երկվայրկեաններու միջոցին անշարժ նայեցաւ, գրեթէ ապուշ երեւոյթով մը, կարծես թէ հասկցած չըլլար պատահածը, բայց շատով քրուփիէին առաջին ... կարծես սարսափ ... հարուածով խթանուած, անոր մատները ... եւ յափշտակեցին քանի մը ... դրամ. եւ սակայն այլեւս ... վստահութիւն չունէր ան ... ները գնաց զետեղելու քառակուսի... վրայ յետոյ միտքը փոխելով ... մը վրայ եւ երբ գնդակը ... թաւալման շարժումին մէջ ... տով քառակուսիին մէջ ... դողդոն ձեռքով մը, յանկարծ ... ներշնչումի մը ազդեցութեան ... ճմռթկած երկու դրամ ...

Այս փոխանակութիւնը ... ներու եւ շահերու այս ... շարժումը տեւեց անդադար ... ժամ մը, եւ այս ժամուան ... քին, նոյնիսկ պահ մը ... իմ հմայուած նայուածքս ... քէն որ անդադար կը կերպա... փոխուէր եւ որուն վրայէն ... ներն բոլոր կիրքերու ամ... թիւնն ու տեղատուութիւնը ... չէի բաժներ այդ մոգական ձեռ... որոնց իւրաքանչիւր գնդերը ... կերպացնէր զգացումներու ... սանդուղը, բարձրանալով եւ ... լով, ցայտաղբիւրի մը պէս։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration — ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԻՋԵԼԻՔ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ԱՊՐԻԼ 1932 — 7 AVRIL 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1847

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Բելճիքա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՉ ԱՅՍ, ՈՉ ԱՅՆ, ՀԱՊԱ Ի՞ՆՉ

Կատարեալ անակնկալ մը՝ «Պայքար», Մարտ 26 թուականի խմբագրականը, — «Ցանկատեսութի՞ւն թէ իրատեսութիւն»։ Կրնայինք բսել նաեւ՝ յեղափոխական եւրոյթ։

Արդարեւ, քիչ անգամ հանդիպած ենք այսքան համարձակ արտայայտութեան, ռամկավար պաշտօնաթերթի մը մէջ։ Մանաւանդ վերջին տարիներու ընթացքին։

Կ'արժէ ամբողջութեամբ արտատպել այդ խմբագրականը, իբրեւ ժամանակի նշան։ Առ այժմ քանի մը հատուածներ միայն.

«Ոչ մէկ ատեն թուրքերը մեզի պատճառ չտուին մտածելու թէ կը բարեկամին ճանչնալ մեր ոչ միայն ազգային, այլ մարդկային իրաւունքները. ոչ մէկ ատեն իրական ծիմ չունեցաւ հայ մարերու մէջ յառաջ եկած քմահաճ գաղափարը թէ թուրքերուն հանդէպ անցեալի ոճիրներուն նկատմամբ անյիշաչար գտնուելով եւ բարեացակամութիւն ցոյց տալով, պիտի կարենայինք գտնել մեր բռնաբարուած իրաւունքներուն ճանաչումը։

Ընդ հակառակն, ցանկատեսօրէն սկսանք դիւանագէտներ ըլլալ, նոյնիսկ առանց լեզու գործածել թուրքերուն հանդէպ, եւ գտնուեցանք, երբ իրենց թերթերուն մէջ այս ընթացքին համար անոնք զուարճացին մեզ։

. . . Ի նչ բոմանթիզմ է որ մեր կապեր է թուրքերուն եւ կախուած մնացեր ենք անոնց շրթունքներէն, որ մի՛ բռնագրաւուած կալուածները ձեռք ձգելու յոյսով, ուրիշ որ մը՝ դարձեալ Թուրքիա վերադառնալու ակնկալութեամբ, որ. ասլիշեցուցիչ է երեկուան անլուր աղէտներուն մասնաւոր ժողովուրդի մէջ»։

Այլիշեցուցիչ երեւոյթ մըն է որ մեր կարգ մը խմբականները կը պարզեն, երբ իրատես ըլլալու քաղձանքէն մղուած, կ'օրօրուին թուրքերու մերձեցման մը ցանկութիւնով»։

Անշուշտ պիտի ուզէինք իմանալ թէ որո՞ւ դէմ ուղղուած են այս տողերը, այնքան սուր եւ շեշտակի։

Մենք ալ որոշ պատասխան չունինք այս հարցումին։

Ամէն պարագայի մէջ, Դաշնակցութիւնը չէ նշանակեալ։ Ոչ ալ դաշնակցական ո՛ր եւ է թերթ։

Ընդհակառակն, ռամկավարները մինչեւ այսօր ալ պայքար կը մղեն Դաշնակցութեան հակաթրքական քաղաքականութեան դէմ, գնահատելով Թուրք թերթերուն կողմէ, իբրեւ ողջամիտ եւ իմաստուն։

Անոնք անուղղակի ջուր կը լեցնեն թրքական ջրաղացին, որ անդադար կը դառնայ «կոմիտէճիներու դէմ», բոլոր չարիքներուն պատասխանատու նշանակելով զայն։

Թերեւս Ամերիկայի պատուելիներու «կոչնակ»ն է «Պայքար»ի նշանակէտը։

[illegible] ռամկավարներու Փարիզի եւ Եգիպտոսի պաշտօնաթերթերը, միացայն ու մանաւանդ «Արեւ», յարաբերութեանց բարւոքման եւերն ալ ցոյց տալով։

Արդ, ո՞րն է ռամկավարներու քաղաքականութիւնը՝ Թուրքիոյ հանդէպ։ Կուսակցութեան ո՞ր պաշտօնաթերթը հարազատօրէն կ'արտայայտէ զայն։

«Պայքար» ուշագրաւ թելադրութիւն մըն ալ կ'ընէ. Չգրաղիլ Թուրքիայով եւ Թուրքերով։

«Արդէն շատ լաւ ըմբռնած էինք Թուրքերով չզբաղելու պէտքը»։

«Թողուցէք Թուրքերն իրենց ճակատագրին, եթէ կ'ուզէք ձեր ցանկութիւններն իրականութեանց տեղ չընդունիլ»։

Եւ նորէն ըմբռնելու աղաղակ մը.

«Երբ ո՛ր եւ է ատեն իրենց կողմէ ընդառաջում չկայ, պարզ շոշորթութիւն է արդարութիւն ակնկալել եւ ինքնախաբէութեան պատրանքին ենթակայ ըլլալ»։

Բայց, ի՞նչ է վերջապէս ռամկավարներուն դիրքը՝ Թուրքիոյ հանդէպ։

Մենք մինչեւ այսօր ալ չենք ըմբռնած «Թուրքերով չզբաղելու պէտքը»։

Ինչպէս կարելի է չզբաղիլ երկիրով մը, պետութիւնով մը, ժողովուրդով մը որ մէկ միլիոն հայ ջարդած, մնացեալը արտաքսել ցրուած անոր հայրենի հողերն ու հարստութիւնները յափշտակած է։ Եւ, ոչ միայն չուզեր լսել արդարութեան, հատուցման պահանջը, այլեւ իր բոլոր ուժերը լարած, դարանի կեցած՝ կը սպառնայ մնացեալն ալ ոչնչացնել։ Իր արիւնազանգ ժանիքները մեր նոյն իսկ սահմանին անդին։

Չզբաղիլ՝ կը նշանակէ ձեռնպահ մնալ։ Իսկ ձեռնպահութիւնը քաղաքական կեանքի մէջ՝ համանիշ է դասալքութեան։

Ի՞նչպէս կրնաս չզբաղիլ, ձեռնպահ մնալ, երբ քաղաքական դատ ունիս, երբ ապրելու իրաւունքդ կ'ուզես արժեցնել։

Տարբերութիւն կրնայ ըլլալ միայն զբաղելու ձեւերուն մէջ, եւ շատ բնականօրէն։

Ատոր համար էր որ, անցեալ Յունուար 26ին, 27ին, Փետրուար 9ին եւ 10ին, չորս խմբագրականներով, մենք շեշտակի դրինք հարցը.— Ուրիշ ելք (Թուրքիոյ հանդէպ), բացի կռուէն եւ հաշտարար քաղաքականութենէն։

«Մենք չենք հաւատար երկրորդ միջոցին։ Եւ, առաջինը համարելով միակ բնական ճամբան, կը գործենք, կը ճգնինք, կը մաքառինք, համաձայն օրուան պահանջներուն եւ մեր կարողութեան»։ (26 Յունուար)։

Երեւան կուգայ որ Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթն ալ չի հաւատար հաշտարար քաղաքականութեան, եւ ընդհակառակն «պարզ երազատեսութիւն», «խօլական տեսակէն ցանկատեսութիւն», նոյնիսկ «շոշորթութիւն» կը համարէ զայն։

Ուրեմն, ոչ այս, ոչ այն, բայց ի՞նչ...

Վերջապէս Թուրքիոյ հանդէպ ունի՞նք անելիք թէ ոչ։ Անշուշտ համաձայն պայմաններուն եւ մեր կարողութեան։ Ոչ թէ հրաշքներ սպասելով։

Եթէ «Պայքար»ը անկեղծ է իր համոզման մէջ, պիտի բանէ միւս ճամբան, իր իսկ մատնանիշ թելադրած ճամբան։ Եւ այն ատեն, դիւրին է հարթել շարք մը թիւրիմացութիւններ, միացեալ ճակատ կազմելով նոյնիսկ այս հարցին մէջ — ամէնէն կենսականը։

Բայց, նորէն կարդանք ռամկավար պաշտօնաթերթին խմբագրականը, այս անգամ ամբողջութեամբ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ՀԱՅՀՈՅՑԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

Նարունակենք։

Մեր օրերու հայհոյութեան նարեկացիին՝ Գ. Ջօպանեանի արուեստը երբեք չի ժխտեր դասական ըմբռնումներու եւ ստանդուածքներու գեղեցկութիւնը։ Ընդհակառակն գանոնք օգտագործելով ճարտարօրէն, կը ծանէ նորագոյն արտայայտութիւններու վսեմութեան։

Գ. Ջօպանեանի հայհոյութիւնը կը նմանի միոեդիի մը որ կը սկսի աւաչի մեղմութեամբ, կարծես ծնունդէն եկող ձայնի մը ծիւացող արձագանգն ըլլար։ Բայց, աստիճանաբար կը բարձրանայ, կը սաստկանայ, մինչեւ կը դառնայ ջղագար ճիգի մը ներքին աճող կանչը, փոթորիկ մը որ պայթիլ կ'ուզէ, պիտի պայթի, կը պայթի։

Ըսինք թէ Գ. Ջօպանեան կը ծնտուի դասական արուեստի աւանդութիւններուն։ Երբ բերանը բանայ, առնուազն կը սկսի մարդուն եօթը նախաստեղծ պորտէն։

Օրինակ մը։ «Գ. Տիգրան Չիթունի վանեցի մըն է, որ...» (Նոյնը)։

Արուեստագէտն ուրեմն բացա ճիւղ մը՝ իր ենթակային անցեալի վարագոյրին վրայ։

Կը մնայ զայն լայնցնել ամէնայն որ, վարագոյրին ետեւ ծածկուած անակնկալները ջարդուածքի յայտնութեամբ, վաղ պահին հետաքրքրութիւնը ու Ջօպանեան որ մարդը պիտի ներկայացնէ լայնքէն ու երկայնքէն, կռնակէն ու կուրծքէն, ներսէն ու դուրսէն, կ'առնէ իր ենթակային (այս պարագային՝ [illegible] բոլոր [illegible] անհամ, անհեթեթ կամ անոր գրած տառանսութիւնները, ապուշ, ծծմբուած, թերթ, բացարձակապէս անկայունով։

Այս բոլորը սակայն իբր նախաբան՝ ներածութեան... մը, ուր նախ վկայութիւններ կը կանչէ, օտար ձայներ կը լսցնէ — «Յառաջ»ի մէջ հրատարակեց ինծի դէմ մոլեգին յօդուած մը զոր չեմ կարդացած, բայց զոր կարդացող բարեկամներս ըսին թէ կապուած մեծամիտ իմաստակի զզուելի հայհոյանքներու ժայթքում մըն էր»։

Արուեստագէտը՝ հոս, կը դադրեցնէ երկրորդական նուագածուներու ընկերակցութիւնը, ցուցադրելու համար իր իսկ ճպոտին հրաշագործ շարժումները.

— Հիմա, տարի մը յետոյ, նոյն ցաւագար կոտորակութենէն դեռ բռնուած, Չիթունին դարձած նիթունի (նայլին)...

Ջօպանեանի արուեստը կը տեսնէք թէ, չի մոռնար գայլոյթի ամենէն տաք պահերուն իսկ արձակել սրամտութեան սլաքներ։

Ու դեռ ո՞ր մէկը։

Մեր մեծ հայհոյագրին արուեստը՝ կոյս անտառի նման լեցուն է անակնկալներով։ Ու կ'արժէ որ հայ գրականութեան փառքին համար, պրպտենք, երեւան հանենք ու իւրացնենք անոր թաքուն օրէնքները։

ԽԱՐՏՈՒ

Չինաճափոն վէճը

Շանկհայի չինաճափոնական բանակցութիւնները ձախողելու վրայ են։ Ճափոնի պատուիրակը հրահանգ ստացեր է իր կառավարութենէն որ հաղորդէ չինական կառավարութեան թէ ճափոն այլեւս չի կրնար որեւէ զիջում ընել։

Պետութեանց ներկայացուցիչները կը ջանան համոզել Չինաստանի եւ Ճափոնի տեսակէտները, դիւրացնելու համար ընդհանուր խորհրդակցութիւնը՝ որ պիտի սկսի այսօր։

Սակայն, շատ յոյս չկայ որ ճափոն ընդունի այդ ժամանակի մէջ, իր զօրքը քաշելու առաջարկը։

Թօքիոյի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ կարելի չպիտի ըլլայ Շանկհայի մէջ համաձայնութեան գալ Չինաստանի ներկայացուցիչներուն հետ, քանի անոնք ամէն օր նոր առարկութիւններ երեւան կը հանեն։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրք-իտալական ծովային սահմանը

Հռոմէն տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Քասթէլլորիզոյի ծովային սահմանին մէջ, Իտալիոյ արտաքին նախարար Պ. Կրանտիի կողմէ, ֆաշիստական մեծ խորհուրդին ներկայացուած տեղեկագիրը՝ վիճաբանութեան պիտի դրուի այսօր։ Տեղեկագիրը ցոյց կուտայ թէ հարցը ինչպէս դրուած եւ լուծուած է։

Լօզանի դաշնագիրը Իտալիոյ կը ձգէր 13 կղզիներ եւ անոնց սահմանին մէջ խնկող կղզեակներ։ Քասթէլլորիզօ կղզին այս ցանկին մէջ էր։ Վէճ մը ծագեցաւ Քասթէլլորիզոյի կապուած եւ այս կղզիին ու թրքական ծովեզրին մէջտեղը գտնուած կղզեակներուն մասին։ Դիւանագիտական բանակցութեանց հետեւանքով, 1929 Մայիս 30ին, Էնկիւրիի մէջ կնքուեցաւ համաձայնութիւն մը, որով երկու կողմերը յանձն կ'առնէին վէճը ենթարկել Հաակայի միջազգային ատեանին։ Սակայն երկու կողմերու միջեւ, ուղղակի բանակցութիւնները կը շարունակուէին եւ 1932 Յունուար 4ին կնքուեցաւ համաձայնութիւն մը, որ վերջնական կը նկատուի։ Համաձայնագիրը թուած է վիճելի բոլոր կէտերը եւ կատարած կղզեակներու վերագրումը՝ այս կամ այն կողմին։

Գալով ծովային սահմաններուն, սահմանագիծը կ'անցնի, Թըղ Պաւռնուի եւ Վելօ կղզիին մէջտեղէն։

Գերմանական Դաշնակցութիւնը

Չորս պետութեանց խորհրդակցութիւնը

Երէկ, Լոնտոնի մէջ բացուեցաւ չորս պետութեանց խորհրդակցական ժողովը, քննելու համար Դանուբեան Դաշնակցութեան եւ հաւանաբար, նաեւ, հատուցումներու հարցերը։

Ժողովին կը նախագահէ Անգլիոյ վարչապետը Պ. Մաքտօնըլտ։

Պերլինէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, գերման կառավարութիւնը սխալ համարեր չի տեսներ որ այս ժողովին մէջ խօսակցութիւններ տեղի ունենան հատուցումներու հարցին մասին, պայմանաւ որ ըլլան ընդհանուր եւ նախապատրաստական։ Գերմանիա կը կարծէ թէ հատուցումներու հարցը չի կրնար կապուիլ դանուբեան հարցին եւ հատուցումներու հարցը այնքան չէ կրնար լուծուիլ մէկ պետական ծառայէ, դանուբեան հարցի լուծման։

Գերման բաղդատական շրջանակները չեն ուզեր որ Գերմանիա հատուցումներու եւ պարտքերու [illegible]։ Երբ ատենէն, Գերմանիոյ քաղաքական կացութիւնը անորոշ է, քանի որ նախագահական եւ գերման զանազան պետութեանց օրէնսդրական ընտրութիւնները տակաւին չեն կատարուած.

Գերմանիա, աւելի տրամադիր է որ հատուցումներու եւ պարտքերու հարցը քննուի յունիսին, Լօզանի ժողովին մէջ, ինչպէս որոշուած էր։

Գերմանիոյ ընտրական պայքարը

Նախագահական ընտրութեան պայքարը վերսկսելով, Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ, Քէօնիկսպէրկի մէջ իր խօսած ճառով ջանաց հաստատել թէ կառավարութիւնը ո՛չ մէկ ջանք խնայած է հարթելու համար երկրին ամէն կարգի դժուարութիւնները։ Ետքը խօսեցաւ հիթլէրեաններուն եւ գաղտնապահ անոնց ահաբեկչական եղանակները։

Համայնավարները որոնք կը շարունակեն պաշտպանել Թէլմանի թեկնածութիւնը, սկսան խափանարարութեան, պարելով ընտրական պայքարի յայտարարութեանց յատկացուած սրահներ Պերլինի մէջ։

Նախորդ գիշեր, Պերլինի ոստիկանութիւնը 70ի չափ անձեր՝ ձերբակալեց, քաղաքական յանցանքներու համար։

Միւս կողմ մը ենթադրել կուտայ թէ Հինտէնպուրկ Ապրիլ 10ին, շատ աւելի քուէ պիտի ստանայ, քան ինչ որ կը կարծեն իր հակառակորդները։ Գերման գիւղացիներու եւ գիւղացիներու պատուիրակութիւն մը, որուն կ'ընկերակցէր երկրագործական ընկերակցութենէն պատուիրակութիւն մը, Հինտէնպուրկի յայտարարեց թէ Ապրիլ 10ին, գիւղացիներն ու երկրագործականները պիտի քուէարկեն իրեն, հակառակ երկրագործականներու կեդրոնին հրահանգին։

Անգլօ-իրլանտական վէճը

Հաւատարմութեան երդումի եւ կալուածական տարեվճարներու մասին՝ անգլիական ծանուցագրին Իրլանտայի կառավարութիւնը պատասխանեց երէկ։ Իրլանտական պատասխանը պիտի քննուի այսօր, անգլիական կառավարութեան կողմէ։

Կը հաստատուի թէ իրլանտական կառավարութիւնը կը նկատէ որ հաւատարմութեան երդումի ջնջումը միմիայն ներքին խնդիր մըն է եւ անոր լուծումը՝ կախում ունի միմիայն իրլանտական կառավարութեան կամքէն։

Գալով կալուածական տարեվճարներուն, Իրլանտա երկարօրէն կը պարզաբանէ հարցը, որուն լուծման համար, բանակցութեանց առջեւ բաց դուռ կը ձգէ։

Կը կարծուի թէ Իրլանտայի վարչապետը տրամադիր է Լոնտոն երթալու, այս վերջին հարցի լուծման համար։

Ռումանիոյ գործադուլը

Հռոմանիոյ նախորդէ տրուած արդյօք, Ապրիլ 5ին, Քամբոնները գործադուլ տեղի ունեցաւ ամբողջ Ռումանիոյ եւ գաղթավայրերուն մէջ։ Բացի պետութենէն նպաստ ստացող հաստատութիւններէն, մնացեալ բոլոր դրօշակակիրները (Քամբոն, սինեմա, եւայլն) փակ մնացին ամբողջ 24 ժամ։

Այս գործադուլը, մէկ օրուան մէջ, կառավարութեան պատճառած է 1.5 միլիոնի վնաս մը՝ տուրքերէն։

Փարիզի մէջ միայն 3 նշանաւոր թատրոններ շարունակեցին իրենց ներկայացումները։ Գանձապետութեան առաւելագոյն հասոյթ մը արձանագրեց—30000ի չափ։ Օսէանը որ զատական կտոր մը կը ներկայացնէր, 9 հազարի հասոյթ մը միայն ունեցաւ։ Իսկ Օփերա-Քոմիքը իր սովորական յաճախորդներէն զատ ուրիշ բազմութիւն չտեսաւ։

Այս գործադուլէն ամէնէն աւելի վնասուեցան ծառայութիւնը տուող միջոցները եւ փոխադրութեան ուրիշ միջոցներ։

Ռումանիոյ մնացեալ կեդրոններուն մէջ եւս, գործադուլը տեղի ունեցաւ առանց որեւէ միջադէպի։

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 23

Յակոբ Տէր Մինասեան, Մարսէյլ	25.—
22րդ ցանկին գումարը	3887.—
Ընդհ. գումար	3912.—

ԽՄԲ.— Այս հայրենակիցը միեւնոյն ատեն ղրկած է 25 ֆրանք Դպրոցասէրին համար, իբրեւ կաթիլ մը ձէթ անոր վառած եւ վառելիք կանթեղներուն համար։

Կը խնդրուի ստանալ համապատասխան ընկալագրով։

Վերապրած Պարունին

Որբերու բչուառութիւնը

«Նոր Օր» կը գրէ.—

Այսօր խմբագրատուն ներկայացան պաշտօնէին վերադարձուած «չափահաս որբ»երէն երեք հոգի, Արթին Աճէմեան, Կարապետ Հայթաքեան եւ Կարապետ Սամթեան, որոնք տխուր տեղեկութիւններ տուին, միանգամայն պարզելով իրենց ծայրայեղ թշուառութիւնը։

Ինչպէս գրած էինք, նախապէս երկրորդ կարաւանով, առանց յաջողած էին փախստական շոգենաւ մտնել. Պանթումի մէջ յանկերը կարդացուեցան, յետոյ կը մնան դուրսը. Ներգաղթողներէն ծամանակաւոր մը, ներգաղթողները ընդունող պատուիրակութեան կ'ըսէ, թէ, առանց դաշնակցական են, առօր վրայ 15 որբեր, որ կը բանտարկուին նաւուն նկուղներուն մէջ։ Պաթումի մէջ շատ տխուր միջադէպեր պատահած են։

Մեզի ներկայացողներէն մին ցոյց տուաւ Չօկի կեդր. վարչութեան կնիքը կրող յունարէն թուղթ մը, աւելցնելով թէ այդ թուղթին համար հինգ հարիւր ոսկի առած են իրմէ։

Բոլորն ալ մերկացուած ունին ընելիք եւ խոստացան գրել իրենց տեսածներն ու լսածները, որպէս զի ժողովուրդը չի խաբուի»։

Դատավարութիւն մը Մոսկուայի մէջ

Մոսկուայի մէջ, դատավարութիւնն սկսաւ ուսանողի մը, Սթեռնի, որ սպաննած էր գերման դեսպանատան խորհրդականը։ Սթեռնի նպատակն էր սպաննել գերման դեսպանը, սակայն անոր բացակայութիւնը քանի էր... խորհրդականը։

Սպանութեան յաջորդ օրը, բոլշեւիկեան թերթը «Իզվեստիա» կը գրէր.— Ոճրագործը կը պատկանի օտար քաղաքացիներէ վճարուած քաղքենի ահաբեկիչներու խմբակի մը։ Անոր նպատակն էր ծանրացնել Խորհրդային Միութեան միջազգային կացութիւնը։

Իսկ պաշտօնական զեկոյց մը կատուած կը յայտնէր թէ ահաբեկիչներու այս խորհրդաւոր խմբակը՝ կրնար Լեհերէ բաղկացած ըլլալ։

Իսկ Լեհ կառավարութիւնն իր կարգին, երկու անգամ արդէն բացատրութիւն էր պահանջեր Մոսկուայէն՝ այս վերագրումներուն համար։

Եւ մինչ Մոսկուա, կը փորձէ այս սպանութեան տալ միջազգային քաղաքական կարեւորութիւն, Պերլինի մէջ անգամ, ականջ չեն կախեր բոլշեւիկեան մեկնաբանումներուն։

Այս սպանութիւնը եւ անոր հետեւանքով օտարականներու հանդէպ կատարուած վերագրումները, ահաբեկողի մատնած են Ռուսիոյ մէջ աշխատող օտար մասնագէտները, որոնք սկսած են հեռանալ երկրէն։

Դատավարութեան ներկայ էին գերման դեսպանը, բազմաթիւ դեսպաններ ու նաեւ Լիտվինով...

Այս անգամ ալ, ընդհանուր դատախազի դերը կը կատարէ, ծամբաւոր Կրիլէնկօն։

ՎԵԹԵՐԱՆ ՄԸ — ՖԻԼԻՓՓՕ ԹՈՒՐԱԹԻ

Իտալացի մեծ ընկերվարականը Ֆիլիփփօ Թուրաթի, որուն թաղումը կատարուեցաւ կիրակի օր, Փարիզի մէջ արժանի շուքով, իտալական ընկերվարութեան հիմնադիրն ու Իտալիոյ աշխատաւորութեան դաստիարակիչն եղած էր ամբողջ 40 տարի՝ իր գործունէութեամբ, եւ իր պարբերաթերթով «Critica Sociale», զոր հրատարակել սկսեր էր 1891ին, Միլանի մէջ։

Ծնած էր 1857ին եւ իր համալսարանական ուսանողութեան օրերէն սկսեալ, մեծ ու մանաւոր հետաքրքրութիւն ցոյց տուած էր հանդէպ ընկերային հարցերու։

Իր կենսագրութիւնը պատմութիւնն իսկ է Իտալիոյ ընկերվարական շարժման։ Իր թերթով որ լոյս տեսաւ մինչեւ 1926, տարիներու ընթացքին ան կազմեց իտալական ընկերվարութեան մտաւորական տարրերը եւ միանգամայն մասնակցեցաւ աշխատաւորական դասակարգի ամէնէն ծանր պայքարներուն։ 1891ին, Միլանի մէջ կը կազմուէր իտալական ընկերվարական կուսակցութիւնը։ Իր ազդեցութեամբ էր որ յաջորդ տարին, զտում մը կը կատարուէր եւ շարքերէն դուրս կը նետուէին անիշխանականներն ու մաձձինիականները։ Նոյն տարին իսկ, Թուրաթի կ'երթար Բրիւքսէլ Միջազգայինի երկրորդ համագումարին (վերակազմուած 1889ին, Փարիզի մէջ) ներկայացնելու իր երկրին աշխատաւորական շարժումը։

Կրիսփիի վարչապետութեան օրով, իտալական պահպանողականութիւնը գլուխ կը ցցէր ու կառավարութիւնը կ'որոշէր լուծել ընկերվարական կուսակցութիւնը։ Դատի կ'ենթարկուէր Թուրաթի եւ կը դատապարտուէր։ Բայց շատ չանցած, Միլանի աշխատաւորները դատապարտի այս դատապարտութեան կը պատասխանէին, Թուրաթին ընտրելով երեսփոխան 1895ին։

Այդ թուականին, իտալական կառավարութիւնը կը ճանչնայ կուսակցութեան օրինականութիւնը եւ Թուրաթիի յարատեւ աշխատանքով ու ղեկավարութեամբ, Իտալիոյ ընկերվարական կազմակերպութիւնը կը ճանչնայ վերաշարժման շրջան [illegible] 1898ին, կառավարութիւնը կը հաստատէ բացառիկ օրէնքներ, Թուրաթի դարձեալ կը ձերբակալուի, կը յանձնուի պատերազմական ատեանին, որ զայն կը դատապարտէ 12 տարի խցարգելութեան։

1900ին, Թուրաթի դարձեալ երեսփոխան կ'ընտրուի ու իտալական խորհրդարանը կը քուէարկէ ներման օրէնք մը։

Թուրաթի ընկերվարական կուսակցութեան հիմնադրութեան օրերուն, անհաշտ մարքսիստ մըն էր, հետզհետէ դարձեր էր բարեկարգչական եւ ուզեր կը ձգտէր ճկուն գործունէութեան մը, որ ընկերվարութեան թոյլ տար պարտադրելու իր կամքը եւ վարդապետութիւնը՝ քայլ առ քայլ։

Հակառակ սակայն, իր մէջ յայտնուած այս փոփոխութեան, 1904ին կը մերժէր նախարարութեան պաշտօն ստանձնել Ճիոլիթթիի դահլիճին մէջ եւ իր ամբողջ ուժերը կը տրամադրէր խորհրդարանական գործունէութեան։ 1911ին, ան կը մաքառի Տրիպոլիոյ պատերազմին դէմ, ինչպէս 1914ին դէմ էր որ Իտալիա մտնէ համաշխարհային պատերազմին մէջ։

Ետպատերազմեան ամբողջ շրջանին, կը մնայ մեկուսացած կուսակցութեան մէջ։ Իր ընկերներուն խոհեմութիւն կը թելադրէր։ Սակայն չկրցաւ պառակտումին առաջքն առնել եւ այն պահուն, երբ ֆաշիզմը կը յաղթանակէր, կրկին կը մնար իտալական ընկերվարութեան անվիճելի ղեկավարը։

Ետագայ դէպքերը ծանօթ են։ Մինչեւ Մաթէոթթիի սպանութիւնը, ան կը շարունակէր մնալ խորհրդարանի ընդդիմադիրներուն մէջ ամէնէն կատաղին։ Բայց 1926ին, բացառիկ օրէնքներու քուէարկումով, կ'աքսորուի։

Իր հերոսական փախուստը Սավոնայէն՝ նաւակի մը մէջ՝ ժամանակին մեծ աղմուկ հանեց։

Այդ թուականէն ասդին, կ'ապրէր Փարիզ՝ քաղաքական տարագիրի անկայուն ու թախծալից կեանքը, վայելելով բոլորին յարգանքը։

Թուրաթիի գործին մեծութիւնն ու դժուարութիւնները գեղեցկօրէն կը պատկերացնէր Ժան Լոնկէ իր դամբանականին մէջ.— Թուրաթի հիմնադիրն ու դաստիարակիչն եղաւ Իտալիոյ արդի ընկերվարութեան։ Ինքը չէ՞ որ Միլանի եւ Ճենովայի համագումարներուն, 1891ին եւ 1892ին, իտալական ընկերվարութեան կուտար իր տեսաբանական անսասան հիմերը եւ յետոյ՝ 40 տարի, կը դառնար անոր ապահով եւ անշահախնդիր առաջնորդը։ 1898ին, Միլանի ըմբոստացման ողբերգական դէպքերէն յետոյ, որոնց կը յաջորդէր խիստ ճնշում մը եւ Թուրաթիի 12 տարուան խցարգելութիւնը, Փալանցայի բանտին մէջ, Թուրաթի երկարօրէն կը խորհրդածէ իտալական ժողովուրդի ճակատագրին վրայ։ Իր իսկ բացատրութեամբ, կ'եզրակացնէ թէ՝

«Իտալիոյ պէս տնտեսապէս ու քաղաքականապէս այնքան յետամնաց երկրի մը մէջ, նախ պէտք է կազմել ժողովրդավար միջավայր մը, բարձրացնել զանգուածը, կրթել զայն, եւ բարեփոխումներ իրականացնել։ 1900ի ժողովրդային մեծ շարժման հետեւանքով, երբ կ'ազատուի, 14 տարի, Թուրաթի իր ամբողջ կուսակցութեան հետ կը հետապնդէ նոյնպէս թափով մը՝ իրագործման, դաստիարակութեան եւ կազմակերպման գործը։

«Բանուորական ուժեղ շարժում մը կը զարգանայ աշխատաւորական կեդրոններու մէջ, ինչպէս Միլան, Թուրէն, Հռոմ եւլն.։ Բայց պատմութիւնը կը սկսի ուրիշ դարձուածք մը առնել, Իտալիոյ մէջ. Տրիպոլիոյ պատերազմը կը շղթայազերծէ ազգայնամոլ եւ զինապաշտ ախորժակները եւ իրը փոթորիկ կը ծառայէ անոնց միջեւ, որոնց մէկ մասին ընկերվարական կամքը կը մնար անխախտ, երբ միւսները կը փչէին ամբոխավարական ազգայնամոլութեան հոսանքներէն։

Եւ յետոյ, կուգայ Մեծ Պատերազմը։ Այս մեծ փորձութեան մէջ, ուր այնքան ընկերվարականներ՝ հաւասար անկեղծութեամբ եւ շարժման հաւատարմօրէն ծառայելու նոյն փափաքով, խարխափելով կը փնտռէին իրենց ճամբան, Թուրաթի առաջին օրէն իսկ, եղաւ մէկն անոնցմէ, որոնք իրենց հպարտ խօսք [illegible] — Ո՛չ. պատերազմ չենք ուզեր։

«Եւ յետոյ, ինչպէս Ժօռէս գուշակեր էր հանճարեղ յստակութեամբ մը, պատերազմին կը յաջորդէր յեղափոխութեան եւ յետադիմութեան խառնակ շրջան մը՝ պատերազմի արիւնոտ աւերներուն վրայ։ Ինչ պայմաններով գինովցած էր այդ օրերուն, իտալական բանուորութիւնը, դրամատիրական կարգերու անմիջական քայքայման հաւատքով։ Որոնց Թուրաթի չզջուեցաւ հաւանքին։ Բայց միշտ մնաց հաւատարիմ բանուորական դասակարգին, Իտալիոյ ընկերվարական կուսակցութեան։

«Ֆաշիզմը շղթայազերծուած է, Թուրաթի կուրծքը ուղղած բարբարոսներուն, ոտքի է։ Ինքն է որ խորհրդարանին եւ մամուլին մէջ, պայքար կը մղէ բռնապետութեան դէմ, իր հոգեւոր զաւկին Մաթէոթթիի կողքին։

Ահա նոյնքան արժէքաւոր վկայութիւն մը եւս մեծ ընկերվարականին մասին։ Ընկերվարական Միջազգայինի քարտուղարը Ֆրիտրիխ Ադլեր, հետեւեալ խօսքերու մէջ կը խտացնէր մարդը եւ իր գործը.— Թուրաթի բարեկարգչական էր, բայց բարեկարգչական մը որ իր առօրեայ անհրաժեշտ աշխատանքին մէջ կը ներշնչուէր վերջնական նպատակով։ Փոքր գործերու մարդը չէր, այլ մեծ գաղափարապաշտ մը։ Օրական գործը կատարելու համար, ան պէտք էր որ միշտ զգայէր իր բանաստեղծ բնաւորութիւնը։ Պիտի մաղթէինք որ բոլոր անոնք որ իրենք զիրենք յեղափոխական կը դաւանին, նոյն եռանդն ունենան, յեղափոխական նոյն հաւատքը, զոհողութեան նոյն ոգին։

«Կ'ատէր բոլոր տեսակի ճնշումները։ Անոր համար դիկտատուրութեան իրականութիւնները անքակտելի կերպով կապուած էին մարդկային անկման հետ։ Նոյնիսկ աշխատաւորական դիկտատուրութիւնը իրեն համար չէր կրնար ըլլալ հիացման առարկայ։ Ան կը ներշնչուէր ազատ ընկերվարական կարգերու գաղափարներէն։ Ընկերվարական ճշմարիտ կարգերու այս ըմբռնումն էր որ անոր սատար ֆաշիզմի դէմ պայքարելու իր կռիւը»։

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԶԷՖԻ ՄԱՍԻՆ

Ե.

Աղէֆն անողոք էր դաւաճաններու հանդէպ։ Մանաւանդ անոնց հանդէպ, որ կրնային վտանգել իր կացութիւնը։ Տատարովի վախճանն ունեցաւ նաեւ աշխարհահռչակ Գապոնը։

1905 յունուար 9ին, բազմահազար ամբոխի գլուխ անցած, Գապոն քահանան, խաչը ձեռքը, կ'ուղղուի Ձմեռային պալատ, պահանջելու ցարէն Արդարութիւն եւ Ազատութիւն։ «Փամփուշտ չխնայել», կը հրամայէ ցարը, իբրեւ պատասխան։ Եւ այդ օրը մայրաքաղաքի փողոցները կը ներկուին հազարաւոր մարդոց արիւնով։

Պատմութիւնն այդ օրը կոչեց «Արիւնոտ Կիրակի»։ Օրուան հերոսը Գապոնն էր, որու համբաւը նոյնիսկ տարածուեցաւ ամբողջ աշխարհի մէջ։

Այդ դէպքէն յետոյ, Գապոն յաջողեցաւ փախչիլ արտասահման, մեծ հետաքրքրութիւն շարժելով իր շուրջը։ Բոլոր թերթերը հրատարակեցին Գապոնի նկարը, հեղինակական գումարներ վճարեցին ինքնակենսագրականի համար եւ ռուս յեղափոխական կուսակցութիւններէն իւրաքանչիւրը պատիւ կը համարէր զայն ունենալ իր շարքերուն մէջ։ Սակայն, Գապոնի անհաստատ նկարագիրը չէր կրնար դիմանալ այդ բոլորին։ Դրամը եւ փառքը կը շլացնեն զայն, նետուելով շուայտ ու անբարոյական կեանքի գիրկը։ Կը սկսի Գապոնի թաւալգլոր վայրէջքը։

Հոկտեմբերեան հրովարտակէն յետոյ, Գապոնը կը վերադառնայ Ռուսաստան։ Թէեւ յեղափոխական պարագլուխները հիասթափուած էին, բայց ժողովրդական զանգուածներու աչքին յունուար 9ի հերոսի հանգամանքն ունէր։ Ոստիկանութիւնը զգաց, թէ ինչ օգուտներ կրնայ քաղել ատկէ եւ շատ չանցած, Գապոնն արդէն Գաղտնի Բաժանմունքի գործակալ կը դառնար։ Գապոնի միջոցով ոստիկանութիւնը կ'աշխատէր տիրանալ Մարտական Կազմակերպութեան գաղտնիքներուն։ Անոր համար Գապոնը կը պահանջէ հարիւր հազար րուբլի... Համաձայնութեան կուգան, որ Մարտական Կազմակերպութեան [illegible] իւրաքանչիւր ծրագիր ոստիկանութեան յայտնելու համար, պիտի ստանայ 25,000 րուբլի։

Խոստանալով իր ծառայութիւնը Գաղտ. Բաժանմունքին, Գապոնը կը յուսար Մարտական Կազմակերպութեան ծրագիրներուն տեղեկանալ իր մտերիմ ընկերոջ՝ ճարտարագէտ Ռութէնբերգի միջոցով, որ շատ մօտ էր կանգնած այդ կազմակերպութեան։ Արտաքուստ համաձայնելով Գապոնի առաջարկին, Ռութէնբերգը կը շտապէ անոր դաւաճանութիւնը յայտնել Աղէֆին։ Իր հերթին, Աղէֆը լուր կուտայ Կեդր. Կոմիտէին, որ կ'որոշէ ահաբեկման ենթարկել Գապոնը։ Սակայն, նկատելով որ Գապոնը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ եւ բանուորները կրնան չհաւատալ անոր դաւաճանութեան, կը ծրագրեն Գապոնի հետ միասին սպաննել նաեւ ոստիկանապետ Րաչկովսկին։ Գործին կազմակերպումը կը յանձնուի Աղէֆին։

Աղէֆը հետեւեալ ծրագիրը կը մշակէ Ռութէնբերգի հետ.— Այս վերջինը վերջնապէս համաձայնելով Գապոնի առաջարկին, պիտի աշխատի տեսակցիլ Րաչկովսկիի հետ։ Այդ տեսակցութեան ժամանակ, Ռութէնբերգը պիտի սպաննէ թէ Գապոնը եւ թէ ոստիկանապետը։ Այդ պարագային, բոլորը կը հաւատան Գապոնի գործակալ ըլլալուն։ Իսկ որպէսզի Ռութէնբերգը վստահութիւն ներշնչէ այդ երկուքին, պէտք է յայտնէ թէ Մարտ. Կազմակերպութիւնը մահափորձ կը կազմակերպէ Ներքին Նախարար Դուրնովոյի դէմ եւ ինքը, Ռութէնբերգը, կրնայ պահպանէ կառապանի մը (ծպտուած ահաբեկիչ) հետ, եթէ թէ հետախուզութիւններ կը կատարէ այդ ուղղութեամբ։ Ճիշդ է, այդ ժամանակ նման մահափորձ կը կազմակերպուէր, բայց, ի հարկէ, ոչ այն մարդոց միջոցով, որոնց հետ շփման մէջ պիտի մտնէր Ռութէնբերգը։

Ինչպէս գիտենք, այդ շրջանին, Րաչկովսկին Աղէֆի բոլոր գրութիւնները կը ձգէր անպատասխան։ Այդ բանը շատ կը մտատանջէր Աղէֆը։ Չըլլայ թէ ոստիկանապետն արդէն գիտէ իր երկդիմութեան մասին։ Չէ՞ որ Տատարովը անպատճառ ամէն ինչ պարզած ըլլալու է։ Մանաւանդ որ ներկայիս ալ Գապոնը կրնայ ամէն վայրկեան մատնել զինքը։ Միայն Գապոնը եւ Րաչկովսկին սպաննելով է, որ Աղէֆ ինքզինքը ապահով կը զգայ։

Սկիզբը Աղէֆ ուժգնօրէն կը հետապնդէ այդ ծրագիրը։ Սակայն, տեսնելով, որ Րաչկովսկին կը զգուշանայ եւ կը խուսափի Ռութէնբերգի հետ տեսակցելէ, Աղէֆ կը փոխէ ընթացքը։ Նամակով կը զգուշացնէ Րաչկովսկին, թէ իր դէմ դաւադրութիւն կը կազմակերպուի եւ խորհուրդ կուտայ չհաւատալ Ռութէնբերգին։ Այսպէս փրկելով Րաչկովսկիի կեանքը, կը յուսար վերահաստատել իր դիրքը Գաղտնի Բաժանմունքին մէջ։

Միւս կողմէն ալ, Գապոնէն ազատելու համար, կը հրահանգէ Ռութէնբերգին վերջ տալ անոր գոյութեանը։ Այդ նպատակով վիլլա մը կը վարձէ Պետերբուրգի շրջակաները։ Նախօրօք այնտեղ կը պահէ քանի մը բանուորներ, որոնք, յունուար 9ի ցոյցի ժամանակ, Գապոնի զինակիցներն են եղած։ Ռութէնբերգ Գապոնը կը հրաւիրէ այդ տունը եւ կը սկսի խօսակցութիւն իրենց ընկերներու մասին։ Պահուած բանուորները կը լսեն ամբողջ խօսակցութիւնը եւ ապա կատղած, յարձակելով Գապոնի վրայ, նոյն սենեակին մէջ կը կախեն զայն (1906 ապրիլ 10ին)։

Սակայն, ո՛րքան մեծ կ'ըլլայ Ռութէնբերգի զարմանքը, երբ Գապոնը սպաննելէ յետոյ, ծանր յանդիմանութիւններ կը լսէ Աղէֆէն։ Վերջինս կը մեղադրէ Ռութէնբերգը, թէ անտեսելով Կեդր. Կոմ.ի որոշումը, սպաններ է միայն Գապոնը, մինչ պարտաւոր էր սպաննել Գապոնը եւ Րաչկովսկին միասին։ Ռութէնբերգի բողոքը, թէ ինք այդ գործը կատարած է Աղէֆի իսկ կարգադրութեամբ, կը մնայ անհետեւանք։ Աղէֆը բոլորովին կ'ուրանայ իր մասնակցութիւնը եւ Կեդր. Կոմիտէն թռուցիկով մը կը յայտարարէ թէ ինք մասնակից չէ Գապոնի սպա[illegible] Ռութէնբերգի անձնական արարքը։ Այս ընթացքը այնքան կ'ազդէ Ռութէնբերգի վրայ, որ վերջնապէս կը քաշուի յեղափոխական ասպարէզէն եւ մինչեւ այսօր ալ մեկուսացած կեանք կը վարէ։

Ի հարկէ, Աղէֆի համար որեւէ նշանակութիւն չունէր այդ բանը։ Կարեւորն այն էր, որ Ռութէնբերգի միջոցով հասաւ իր նպատակին։ Գապոնեան վտանգը փարատած էր...։

1906 մայիս 10ին նշանակուած էր Ռուսաստանի առաջին պետական Դումայի բացումը։ Ընտրութիւններու ժամանակ ընդդիմադիրները կը շահէին ճնշող մեծամասնութիւնը։ Դումային մէջ ունենալով մեծամասնութիւն, յեղափոխականներն անյարմար կը գտնէին դիմել ահաբեկումներու։ Անոր համար ալ, կ'որոշեն նախ քան Դումայի բացումը, կառավարութիւնը ահաբեկելու նպատակով, կազմակերպել քանի մը մահափորձ։ Առաջին հերթին, կ'որոշուի սպաննել Ներքին Նախարար Դուրնովօն, Մոսկուայի նահանգապետ Դուբասովը եւ քանի մը սպաներ, որոնք Մոսկուայի բանուորական ցոյցերը ճզմելու համար նշանաւոր հանդիսացած էին իրենց վայրագութեամբ։ Այս վերջիններուն մէջ էին զօր. Մինը եւ գնդապետ Րիմանը։ Ձեռնարկելով գործի, Աղէֆը կը սկսի Դուրնովոյի մահափորձով։ Այդ ուղղութեամբ մայրաքաղաքին մէջ կը գործէին երկու խմբակներ, մէկը՝ Աղէֆի եւ միւսը Սաւինկովի ղեկավարութեամբ։

Գապոնի գործի ժամանակ, Աղէֆն անզգուշութիւնը կ'ունենայ Ռութէնբերգի միջոցով յայտնելու ոստիկանութեան, թէ Դուրնովօն կը հետապնդեն ծպտուած կառապաններ։ Այս փաստը բաւական կ'ըլլայ որ ոստիկանութիւնը հսկողութիւն նշանակէ կառապաններուն վրայ ու շուտով երեւան հանէ բոլոր իսկ այն ահաբեկիչները, որոնք կը գործէին Աղէֆի ղեկավարութեամբ։ Ոստիկանական լրտեսները կը նկատեն, որ մէկը յաճախ հանդիպումներ կ'ունենայ այդ կասկածելի կառապաններուն հետ։ Լրտեսներէն մէկը կը տեսնէ որ այդ մէկը Աղէֆն է եւ իսկոյն կը հաղորդէ Գերասիմովին, որ նոր իր նշանակուած մայրաքաղաքի Գաղտնի Բաժանմունքի պետ։ Վերջինս անտեղեակ ըլլալով Աղէֆի գոյութեան մասին, հարցումներ կ'ուղղէ Րաչկովսկիի։ Սա կը յայտնէ թէ այդպիսի մարդ չի ճանչնար։ Պէտք է աւելցնել, որ լրտեսը Աղէֆը կը ճանչնար միայն կեղծ անունով։

Այդ խորհրդաւոր մարդուն ինքնութիւնը պարզելու համար, Գերասիմով կը կարգադրէ ձերբակալել զայն, բայց այնպէս ընել որ մարդ չնշմարէ։ Աղէֆը կը ձերբակալուի։ Գերասիմովի հարցաքննութիւնը որ եւ է արդիւնք չի տար։ Երկու օր յետոյ, նորէն կը բերեն հարցաքննութեան։ Այս անգամ Աղէֆը կը յայտնէ թէ պատրաստ է ամէն ինչ յայտնելու, եթէ հարցաքննութեան ներկայ ըլլայ Րաչկովսկին։ Գերասիմով կը հրաւիրէ Րաչկովսկին։

Երբ վերջինս ներս կը մտնէ, Աղէֆը կը յարձակի վրան ու կը սկսի փողոցային ամենածանր հայհոյանքներու տեղատարափ մը թափել։ Րաչկովսկին մեղադրէ թէ Գաղտնի Բաժանմունքը իր գործակալները պահպանել չգիտէ, թէ նեղ վայրկեանին կը լքէ զանոնք, եւ կը ւրէ այն ծառայութիւնները զորս ինքը մատուցած է կառավարութեան։ Ի միջի այլոց, ակնարկով կը հասկցնէ որ եթէ ինքը չըլլար, Րաչկովսկին վաղուց զոհ գացած կ'ըլլար Ռութէնբերգի հիւսած դաւերուն։

Այս յարձակողականն իր ազդեցութիւնը կ'ունենայ. Ոստիկանապետները կը հաշտուին Աղէֆի հետ։ Ի հարկէ Աղէֆը չի մոռնար նաեւ նիւթականը եւ կը պահանջէ իր եօթ ամսուան ռոճիկը։ Կը խոստանան այդ մասին ալ մտածել։ Գերասիմով ամբողջ եղելութիւնը կը յայտնէ Դուրնովոյին որ կը հրամայէ Աղէֆին վճարել հինգ հազար րուբլի։ Անշուշտ Աղէֆն ազատ կ'արձակուի։ Իբրեւ նոր բարեկամութեան տուրք, Աղէֆը կը մատնէ այն երեք կառապանները, որոնց հետ տեսակցելն արդէն ոստիկանութեան յայտնի էր։ Կասկածներ չյարուցանելու համար, կ'որոշեն առայժմ զանոնք չձերբակալել, այլ վախցնելով հեռացնել քաղաքէն։ Անոնց ձերբակալութիւնը տեղի կ'ունենայ միայն ամիսներ յետոյ։

Գաղտնի Բաժանմունքին մէջ իր [illegible] յետոյ, Աղէֆ միջոցներ ձեռք կ'առնէ նոյնն ընելու նաեւ կուսակցութեան մէջ։ Թէեւ իրեն հանդէպ բացարձակ վստահութիւն կը տիրէր, բայց եւ այնպէս, Մենշչիկովի հաղորդածը ոմանց մէջ կասկածներ յարուցած էր։ Այդ կասկածներուն վերջ տալու համար, Աղէֆ կը դիմէ ամէնէն ազդու միջոցին՝ ահաբեկման։

Կուսակցութիւնը որոշած էր անպայման գլուխ հանել որոշուած ահաբեկումները։ Աղէֆ ինքն ալ շահագրգռուած ըլլալով, ջանք չի խնայեր յաջողցնելու այդ մահափորձերը։ Մանաւանդ որ, Դումայի բացումէն յետոյ, այլեւս հնարաւորութիւն չպիտի ունենար իր ծրագիրն իրագործելու։ Բայց, նախ կ'ապահովէ իր դիրքը ոստիկանութեան մօտ՝ յայտնելով Մինի եւ Րիմանի դէմ ծրագրուած մահափորձը։ Հետեւաբար, այս մահափորձը չի յաջողիր եւ ահաբեկիչներէն մէկն ալ կը ձերբակալուի։

Նախապէս, Դուբասովի մահափորձի կազմակերպումով կը զբաղի Սաւինկովը։ Բայց, Մոսկուայի կազմակերպութեան մէջ ոստիկանութիւնը կին լրտես մը ունէր, որ կը մատնէ ահաբեկիչները։ Սաւինկովը հազիւ կը յաջողի իր ընկերներուն հետ խուսափիլ ձերբակալութենէ։ Այդ անյաջողութենէն յետոյ, Աղէֆ ինք կը ձեռնարկէ Դուբասովի մահափորձին՝ Դուրնովոյի գործը յանձնելով Սաւինկովին։ Այս վերջինը չի յաջողիր սպաննել, որովհետեւ նախարարը տունէն բնաւ դուրս չէր ելլեր։

Իսկ Աղէֆը, ահաբեկիչները նախօրօք ուղարկելով Մոսկուա, ինքն ալ ահաբեկման օրերը կը մեկնի այնտեղ։ Թէեւ որոշուած օրէն մէկ շաբաթ առաջ պատահաբար կը պայթի ամբողջ ուժանակը եւ քանի մը զոհեր կը խլէ, բայց եւ այնպէս Աղէֆը չի հրաժարիր մահափորձէն։ Լրացնելով ուժանակի եւ մարդոց պակասը, 1906 Մայիս 6ին, իր անմիջական ղեկավարութեան տակ, կը կազմակերպէ մահափորձը։

Ռումբի պայթումին զոհ կ'երթան ինքը, ահաբեկիչը եւ նահանգապետին թիկնապահը։ Դուբասովը թեթեւ վէրքեր կը ստանայ եւ այդ դէպքէն յետոյ իսպառ քաշուի [illegible] քաղաքական ասպարէզէն։ Ռումբի պայթումի առեն, Աղէֆը կը ... նուէր մօտակայ ճաշարան մը ... ձերբակալուի, բայց ոստիկանական լրտեսներէն մէկը կը ճանչնայ զայն եւ արձակել կուտայ, իբրեւ ... մեզ...

Դուբասովի մահափորձը բացա... փարատեց յեղափոխական շրջանակներու մէջ Աղէֆի մասին եղած կասկածները։ Այդ կէտին մէջ Աղէֆը հասաւ իր նպատակին, ... չէ՞ որ անդին կար ոստիկանութիւնը, որուն պարտաւոր էր ... ներկայացնել։ Մանաւանդ որ, Մոսկուայի լրտեսուհի Ժուչենկօն ... նած էր զինքը։

Երբ Աղէֆը ներս կը մտնէ ... կովակի առանձնասենեակը, ... Ջինս մատը ուղղելով Աղէֆին ... յայտարարէ Գերասիմովին։

· Անոր գործն է, Մոսկուա... սպանութիւնը։

Աղէֆը պաղարիւնով կը պատասխանէ.

— Եթէ ես եմ, ձերբակալեցէ...

Աղէֆը կը հաւատացնէ ոստիկանութեան, թէ նոյնինքն Ժուչենկօն է Մոսկուայի մահափորձին կազմակերպիչը։ Ոստիկանութիւնը շփոթ... մտածուած, չգիտէ, երկու գործակալներէն որուն հաւատայ։ Աղէֆ շատ լաւ գիտէր, որ Դումայի բացման նախօրէին, կառավարութիւնը չի համարձակիր զիրենք ձերբակալել եւ ահագին աղմուկ հանել... գալու, ոստիկանութեան համար բնաւ ձեռնտու չէր զրկուիլ իր երկու շատ կարեւոր գործակալներէն։

Եւ Աղէֆը չխաբուեցաւ։

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մեքենային յեղաշրջում

Պելժ տնտեսագէտ Պ. Ի. Տէլվի... վերոյիշեալ խորագրով գրքոյկ մը հրատարակած է, որուն մէջ կը ուսումնասիրէ տնտեսական տագնապին պատճառները։

Ներկայիս ամբողջ աշխարհի մէջ անգործներուն թիւը 25 միլիոնի կը հասնի, այսինքն ընդհ. պատերազմին մասնակցող զինուորներու թիւին կրկնապատիկը։

Ի՞նչ պատճառներ կրնան ստեղծել այսպիսի խոշոր զանգուածներ անշարժութեան դատապարտ...

Գերմանացի տնտեսագէտ մը 235 պատճառներ կը վերագրէ տնտեսական տագնապին։

Տէլվիրի կարծիքով տագնապին գլխաւոր պատճառները հետեւեալներն են՝

Ա.— Ոսկիին հազուագիւտ ըլլալը։

Բ.— Գիներու անկումը։ Իբր օրինակ, կրնանք յիշել երկաթին գինը, որ 30 առ հարիւր համեմատութեամբ նուազած է, բաղդատմամբ իր ... բական գինին։

Գ.— Սպառման նուազումը մէկ ... նորդներու կամ մանրավաճառներու միջոցաւ։

Դ.— Մաքսապաշտպան դրութիւնը.— Վերսայի դաշնագրին հետեւանքով կազմուեցան 12 անկախ պետութիւններ, որոնց առաջին գործը եղաւ մաքսային պատնէշներ կանգնել օտար արտադրութիւններու դէմ, ինչ որ արգելք հանդիսացաւ ճարտարարուեստի ծաւալումին, խանգարեց տնտեսական կեանքին հաւասարակշռութիւնը եւ կասեցուց առեւտրական շարժումը։

Ե. Գերարտադրութիւն։ 1926 - 1929, պողպատի համաշխարհ. արտադրութիւնը 93 միլիոն թոնէն ... միլիոնի բարձրացած էր, այսինքն ... 9 միլիոն թոնի աւելցում մը։

Օրինակ՝ հակառակ, աշխարհի մէջ գտնուած 1500 երկաթի մեծ գործարաններէն 500ին արտադրութիւնը միայն կը բաւէ գոհացնելու ամբողջ տիեզերքի պէտքերուն։

Միացեալ Նահանգներու մէջ գտնուած ածխահանքերը կրնան տարին 750 միլիոն տակառաչափ ածուխ արտադրել, մինչդեռ այդ քանակութեան հազիւ 500 միլիոնի համար միայն կարելի է գնորդ գտնել բոլոր հրապարակներուն վրայ։

Բելժիոյ երկաթի գործարանները շնորհիւ կատարելագործուած մեքենաներու, ներկայիս կրնան 50 առ հարիւր համեմատութեամբ աւելի երկաթ արտադրել, բաղդատմամբ 1913 տարուան, ինչ որ մեծ չափով կը փոխէ ձեռքի աշխատութեան...

...[illegible] կերպով կը նուազեցնէ աշխատանքի տեւողութիւնը։

...Գերմանիոյ մէջ երկաթի մե... 160 հազար հոգի ...բանուորներ, եւ այն ատեն օրական ...աշխատութեան տեւողութիւնը ... 16 ժամ էր։

...դիւթին, հիւս շոգիին քանակութ... 1 միլիոն 400 հազարէն աւելի ... աշխատութեան տեւողութիւնը ... օրական միայն 11 ժամ ... այսինքն պատերազմի ... հիւս շոգին 3 միլիոն ... հազարի կը հասնէր, իսկ օրական աշխատանքի տեւողութիւնը ... 10ուկէս ժամի։

...այսօր, օրական 8 ժամուան աշխատութիւնը անհնլի խորամատ... ըրած է արտադրական ուժին...։

Այս մասին գաղափար մը կազմելու համար, բաւէ թէ այսօր ...ի մէջ գործաւորներուն ընդհանուր թիւը 1,600,000ի կը հասնի։ ...անոնք այս թիւին միայն ... միլիոնը։ Իւրաքանչիւր գործաւոր օրական 8 ժամ աւելի քիչ աշխատելով, մէկ միլիոն գործաւորներ ... մէկ օրուան մէջ 8 միլիոն ժամ ... աշխատած կ'ըլլան, որով ... տարուան մէջ նուազագոյն 600 ... ժամ աշխատանքի պակաս ... կը գոյանայ։ Աշխատանքի այս ... միլիոն ժամերը պէտք է գերարտադրական կարողութիւններ ... մեքենաները բաւ... կը շարունակեն արտադրել, նոյնիսկ գերարտադրել, քանի ... մեքենաներ չափէն աւելի խճողուած են, հրապարակները ապրանքներով ողողուած եւ գործարանները ... աշխատասպառուած։

Մեքենաներուն այս արագ ու ... արտադրութիւնը պատճառ եղած է որ գործաւորներուն մեծամասնութիւնը անգործութեան դատապարտուի։ Անկէ առաջ եկած է տնտեսական տագնապը, որ, ինչպէս ըսինք, ներկայիս ամենախոշոր հարցերէն մէկը դարձած է եւ աշխարհի ... ամբողջ ... կարգին համար։

Այս աղէտը մեծ մասամբ արգիլելու համար մեքենաներուն յառաջացած կատարելագործութեան եւ արտադրութեան, երբ անմիջական դարման՝ Տէյլըրի կ՚առաջարկէ ... անոնց տեղ կատարելագործուած ...։

Աչքուն այս միջոցը բոլորովին ... է եւ անիրականանալի իր հակառակ պայմաններ վերացնելու համար միջազգային ... եւ տնտեսական կանոններ փնտռելու, անհրաժեշտ է ... պատերազմական բոլոր ... ու հասութաբերութիւնները, ... ազատագրութեանց ... ծախքերը, եւ ընդհանուր ... փոխանակութիւնը, ամէն երկրի եւ ամէն ... համար։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՏԷՐՈՍԵԱՆ

...ԽՆԴՐԵԼԻ յօդուածագիրներէ, ...թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին ... եւ մելանով.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՐԱՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Բուէնոս Այրէսի հայ գաղութը

Բուէնոս Այրէսի Արմենիա շաբաթաթերթէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (19 Մարտ).—

Հայերու թիւն է 1400 հոգի. քանի մը վաճառականներ, արհեստաւորներ եւ շրջիկ վաճառորդներ։ Ունին «Գաղթային Կեդրոն» անուան տակ եկեղեցի ու դպրոցի հոգաբարձութիւն մը վեց հոգիէ բաղկացած որոնք եռանդուն կերպով կը տանին իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնները։

Գաղութը որեւէ գոհողութեան առջեւ կանգ չառներ, դպրոցի առաջդիմութեան, նոր սերունդի ազգային դաստիարակութեան, ազգապահպանման եւ հայ զգացումներու զարգացման համար։

Գաղութին հոգեւոր հովիւն է Գուրգէն քհ. Թաշճեան, որ ոչ միայն նուիրուած է իր ժողովուրդի կրօնաբարոյական գործին, այլ անձնուիրաբար իր վրայ առած է հարիւր աշակերտներէ բաղկացած վարժարանի տեսուչ-ուսուցչութեան պատասխանատու եւ դժուարին պաշտօնը։

Առիթ ունեցայ տեսնուելու սաունեակ մը ծնողքներու հետ, որոնք անսահման ուրախութեամբ կը նկարագրէին թէ իրենց զաւակները այսօր հայերէն կը խօսին։

Քանի մը տարի առաջ ձեռնարկած եւ իրենց միջոցներով գլուխ հանած էին իրենց կոկիկ քարաշէն եկեղեցին։ Այս տարի անոր կողքին շինած են դպրոցի սրահ մը մեծ լուսամուտներով, ծախսելով մօտաւորապէս 3 հազար փեսօ գումար մը։

Բուէնոսայրէն կէս ժամ հեռաւորութեան վրայ՝ Սան Մարթին կոչուած գիւղակն ալ ունի իր փոքր վարժարանը, 25-30 աշակերտներով եւ մէկ ուսուցչուհիով։

Քաղաքական կուսակցութիւններէն աչքի զարնող կազմակերպութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է, որ ունեցած է եռանդուն եւ համերաշխ գործունէութիւն մը՝ թէ ինք իր մէջ եւ թէ գաղթահայ կեանքին մէջ։ Աշխատակցած եւ քաջալերած է այն ամէն ձեռնարկները, որ ազգային ու մշակութային բնոյթ կը կրեն։ Ունի իր սեփական ակումբն ու գրադարանը։

ՖՐԱՆՍԱ

Պէտքը՝ ի՞նչ

...պատուաւորութեանս ու խղճիս դէմ գտնելով, հրաժարեցայ Հայաստան երթալու գաղափարէս։

Հիմա հասկցայ թէ ձեր տեղական օրկանին մէջ հրատարակուած հրաժարականները բոլորը կեղծ են եղեր։ Մի՞թէ այս ժողովուրդին որ ձեզի պէս առաջնորդներ ունի։

Սուրէն Սիսակեան

— Հագիւ 21 տարեկան եմ։ Հինգ տարիէ ի վեր կը գտնուէի Մակեդոնիոյ մէջ։ Աղէկ գէշ։ կ՚աշխատէի։ Երբ իմացայ ներգաղթի լուրը 4 ամիս առաջ, անմիջապէս Աթէնք եկայ եւ ձեզի ներկայացայ։ Ըսի թէ կ՚ուզեմ ծառայել հայրենիքիս եւ այդ նպատակով արձանագրուիլ ներգաղթի ցանկերուն մէջ.

Ձեր առաջին հարցումը եղաւ,

— Ո՞ր կուսակցութեան կը պատկանիս

— Կուսակցական չեմ, ըսի։

—Դուն դաշնակցական ես։ Որբերը բոլորը դաշնակցական են։ Պէտք է հրաժարական տաս հրապարակաւ եւ մէջը գրես որ դաշնակ չէ՞ թէ ... գեղ կողոպտած են եւ չհաւատարմած որբերու միամտութիւնը։

Խոստացայ ձեզի հրաժարական գրել եւ ներկայացնել։ Երկար մտածելէ յետոյ, չուզեցի ստորնանալ սուտ խօսելու աստիճան.

Առանց Դաշնակցական ըլլալու, ինչպէ՞ս կրնայի ըսել թէ Դաշնակցական եղած եմ։ Միշտն չհերեց այդ վատ քայլը առնելու եւ հետեւ այս երկտողովս կուզեմ յայտարարել թէ Դաշնակցականներու բոլոր ըսածները ձեր մասին ճիշդ են եղեր։

Գարեգին Սանոսեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խօսուն շարժանկար

Հայաստանի պետական շարժանկարը իր 1932 տարեշրջանի ծրագիրներուն մէջ յատուկ ուշադրութիւն դարձուցած է գիւղերու մէջ շարժանկարի ցանցը ընդարձակելու։

Ծրագրին համաձայն, շրջուն շարժանկարներութիւններու կրկնապատկուի, մինչեւ 1933 յունուար 1 հասնելով 120ի։

Անկէ զատ, շարք մը շրջանային կեդրոններու մէջ (Ղարաքիլիսա, Ղափան, Գորիս) պիտի կառուցուին շարժանկար-թատրոններ։

Երեւանի մէջ, այս տարուան ընթացքին, պիտի շինուին երկու մեծ խօսուն շարժանկարի սրահներ, մէկը՝ հազար հինգ հարիւր աթոռով, միւսը՝ ութ հարիւր։

Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին Լենինականի մէջ եւս շարժանկար-թատրոնի սրահ մը կառուցանելու համար։

Նորին վսեմութիւն բանկակը...

Եթէ դրամատիրական երկիրներու մէջ բամպակով կը շահագործուին գերազանցապէս խոշոր արդիւնաբերական հաստատութիւններն ու մեծահարուստ անհատները, «սոցիալիստական առաջին հանրապետութեան» մէջ, ընդհակառակն, բամպակի խնդրով կը հետաքրքրուին ամէնքը – գիւղացի (որ չահելէ աւելի կը շահագործուի), բանուորը, մտաւորականը եւ այլն...։

Մոսկուան ամէն վնով կ'ուզէ իրականացած տեսնել բամպակի մշակութեան համար կազմած իր ծրագիրը։ Մոսկուայի եւ Լենինկրատի գործարանները երախները բացած՝ կը ճչան ու բամպակ կը պահանջեն։

Ահա թէ ինչո՛ւ Կովկասի իր մանկոտիկները, նախկին չինովնիկներու նման, տանց տեղական պահանջներն ու պայմանները նկատի առնելու, կ'ուզեն տատապէս գործադրել Մոսկուայի հրամանները։ Եւ որքան հնարաւոր է շատ։

Ցգոհանալով տեղական բազմատիպի կազմակերպութիւններու մղած պայքարով, խորհրդային իշխանութիւնը Գանձակ է կանչած Հայաստանի, Վրաստանի եւ Ազրբէյջանի մամուլի ներկայացուցիչները՝ խորհրդակցելու, մէ՞ թէ ծրագրի իրագործման հնարաւորութիւններու մասին (այդ իրաւունքը միայն Մոսկուայինն է վերապահուած), այլ արագ եւ անթերի գործադրելու միջոցները ցոյց տալու գիւղացիին։

Սակայն միշտ կեցծ ապրանքները աւելի շատ շպարելու պէտք կայ։ Ահա թէ ինչո՛ւ Գանձակի համագումարին մէջ խօսող վեց հայերը, հինգ թաթարները, մէկ վրացին եւ մէկ ռուսը կուգան այն եզրակացութեան թէ՝ ամէնէն առաջ անհրաժեշտ է գիւղացիին բացատրել բամպակի ցանքին քաղաքական սուր հանգամանքը...

Վրացի Գեգիաշվիլին կը գտնէ որ բամպակի մշակութիւնը յաջողցնելու համար, անհրաժեշտ է պայքար մղել, իսկ պայքար մղելու համար՝ պէտք է բանալ դասընթացքներ՝ պատրաստուած թղթակիցներ հասցնելու համար.

Թաթար Արզումանեան կը գանգատի, որ անհրաժեշտ միջոցներ չունին ոչ միայն բամպակամշակութեան գործը քալեցնելու (18 շրջաններէն 13ը չեն նորոգուած), այլ լրագրական պայքարը կանոնաւորելու (մէկ տարուան մէջ 8 խմբագիր է փոխած «Փամբուխչի» թերթը)։

Եզրակացութիւն Օգնութիւ՛ն, նիւթական միջոցներ..

Հայ Այրոն ո՛չ Վրացիին քերականական ծրագիրներուն եւ ոչ ալ թաթարի պահանջած նիւթական միջոցներուն պէտք ունի։ Անիլարդ անգամ մըն ալ ան իր խօսքերով կուզայ ապացուցանել թէ Հայը իր մէջ կը կրէ ստարին հաւատարմութեան ծառայելու, անոր հրամանները բառացի կատարելու սխալը։

«Բանն օրուան ընթացքում Անդրկովկասում հարկաւոր է ցանել 284,000 հեկտար բամպակ» («Պրոլետար», 20 Մարտ)։

Կարճ ու պարզ, ինչպէս բոլշեւիկ հայերու միտքն ու սիրտը...

Ներգաղթը եւ Բարեգործականը

Բարեգործական ընկերութեան Թեհրանի կեդրոնէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը

Երեւանէն 28 Մարտ թուականով միութեան ուղղուած է հետեւեալ հեռագիրը.

«Հայ եւ օտար մի քանի թերթերու կողմէ ներգաղթողներու մասին հաղորդուած բոլոր տեղեկութիւնները բացարձակապէս սուտ են, Խորհրդային Հայաստանի թշնամիներուն կողմէ յերիւրուած զրպարտ. ներ են։ Ներգաղթողները տանց բացառութեան տեղաւորուած են Հայաստանի ճարտարարուեստական եւ հողագործական կեդրոններուն մէջ ծխայնէ կառավարութիւնը կը հայթայթէ գործ եւ ամէն հարկաւոր միջոցներ, անտուն եւ ցեռուցուած, գաղթականներու բարօրութեան համար, անանց առողջութիւնը կատարեալ է։»

Ներգաղթի լիազոր պատուիրակ քաղ. Ճանճէրեանի վերջնագոյն զեկուցման համաձայն, երրորդ կարաւանը կը մեկնի 20 ապրիլին։ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը սոյն կարաւանին եւս կ'ընծայէ իր նիւթական օժանդակութիւնը։

Հայաստանի կառավարութիւնը քննութեան ենթարկելով Միութեանս գիտողագիրները եւ Նուպարաշէնի աշխատութեանց յապաղման պատճառները, շինարարութեան ղեկավարութիւնը յանձնած է Միութեանս եւ Հօկի ներկայացուցիչներուն, քաղ. Հ. Գարակէօզեանի եւ Գ. Վարդանեանի, անմիջական հսկողութեանը տակ ժողկոմխորհի նախագահի տեղակալ Արամայիս Երզնկեանի։

Ըստ այսմ, ժողկոմխորհը որոշած է ամէն միջոց գործ գնել որ այս տարի մեծ փութով յառաջ տարուին շինութիւնները եւ, ինչ որ սրտագին բերկրանքով եւ երախտագիտութեամբ կ'արձանագրենք, նաեւ պետական պիւտճէէն մէկ միլիոն րուբլիի ծառնակցութիւն մը քուէարկած է Նուպարաշէնի համար։

Խմելու ջուրի ճամբաներուն համար 10,060 մեթր պողպատեայ խողովակներ ուղղուած ըլլալով, այդ ապսպրանքը պիտի գործադրենք անմիջապէս։

ՄՈՒՐՒՈՑ ՄԷՋ.— Անցեալ ամբան սկիզբը կատարուած պաշտօնական դիմումներուն վրայ, մեր Միութիւնը յանձն առաւ իր մասնակցութիւնը բերել, շնորհիւ մի քանի մասնաւոր նուիրատուութեանց, Պէյրութի եւ Հալէպի կայաններուն փլուզումին հետեւանքով անպատսպարեալ մնացած են։ Մօտիկ բազմահազար գաղթականներուն բնակարանի շինութեան ձեռնարկին, զոր կ'իրագործէ ժընեւի Նանսէնեան Գրասենեակը։

Այդ առթիւ բանակցութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Կիւլլապի Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան հետ, որ վերջերս յանձն առաւ մեր Միութեան յանձնել 15 հազար ոսկիի գումար մը, Պէյրութի մէջ մաս...

ՄԱՄՈՒԼ

Սխալ ճամբա

«Յուսաբեր» դիտել կուտայ, այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (25 Մարտ

— «Իսկ Թուրքը այսօր այս պայքարը կը պայքարը կը մղէ։ Անոր վարձու ծանօթներըը ոսկի ցանելով աշխարհէ աշխարհ կը պտտին՝ ոչ միայն ի նպաստ Թուրք դատի դէմին շահելու, այլ եւ ի վնաս Հայ Դատի տրամադրութիւններ խմորելու։

Մենք տակաւին չենք ըմբռներ այս չարիքին բովանդակ մեծութիւնը. տակաւին չենք զգար, թէ մեկուսացուած ենք ազգովին եւ շրջապատուած թշնամական մթնոլորտով, որովհետեւ տակաւին պատած չէ բարոյական այն հսկայ դրամագլուխը, զոր եւրոպական հանրային կարծիքին մէջ շահած ենք տասնամեակներ տեւող մեր յամառ աշխատանքով։ Սակայն անհատնում չէ որեւէ գանձ, ու անսպառ չէ նաեւ այս դրամագլուխը։ Օր մը ան կը սպառի, եթէ երբեք տեւական չարիք դառնայ մեր ծեղկութիւնն ու անփութութիւնը այս գետնին վրայ։ Եւ այդ օրը քաղաքակիրթ աշխարհի հանրային կարծիքին առջեւ Թուրքը կը գրաւէ մեր տեղը, առոր փոխարէն իր տեղը զիջելով մեզի։

Կա՛մ յիմար եւ կամ ծանուկ պէտք է ըլլալ, անտարբեր գտնուելու համար այս կարգի հարցերու հանդէպ։ Որովհետեւ միայն յիմարը եւ կամ ծանուկը կարող են չըմբռնել, թէ Թուրքին ինչ չարիքներ պատճառած է մեր պրոպագանդը, բանաւոր թէ գրաւոր։

Երէկ մենք շահած էինք Հայ Դատը քաղաքակիրթ աշխարհի հանրային կարծիքին առջեւ. ապացո՛յց՝ — Ուիլսընի 14 կէտերէ բաղկացած պատգամագիրը։

Վաղը մեր Դատը իրական կեանքի մէջ շահելու համար, պէտք չէ որ ձեռքէ հանենք նաեւ այս յաղթանակը։

Վերակենդանացնել պէտք է այն աշխատանքը — մեր Դատի պրոպագանդը եւրոպական երկիրներու մէջ, — զոր այնքան յաջողապէս մղած ենք տասնեակ տարիներէ ի վեր։

Այս գործին պէտք է տրամադրել անհրաժեշտ միջոցները այն յստակ գիտակցութեամբ, թէ դատ մը վտանգուած է, երբ պաշտպանուած չէ նաեւ գրիչով։»

ԴԻՐՔԱՆ Պ. ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆի անդրանիկ զաւկին, ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԺԱՆ ՖԼՕՏի մկրտութիւնը տեղի ունեցաւ 28 Մարտ 1932, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, կնքահայրութեամբ Գ. Լեւոն Փափազեանի։

Նպաստակ Թաղամասի մը շինութեան համար։ (Խմբ.—Ճառոնց ծածկոր. դած ենք այս լուրը)։

ՎԱՆ.— Այս օրերս հրապարակ կը հանենք «Մեր խօսքը Հայ ժողովուրդին» տետրակ մը, որուն մէջ Միութեանս ուղղուած բազմազան դիտողութեանց եւ առաջարկութեանց մասին տրուած են փաստացի բացատրութիւններ։ Փափաքողներուն պիտի ղրկենք ձրիաբար։

Արշաւանք Պարզանի շէյխին դէմ

Պէյրութի «Լ'Օրիան» թերթը իր Մարտ 18ի թիւով հետեւեալ տեղեկութիւնը կը հրատարակէ Պաղտատէն.—

ՊԱՂՏԱՏ. 15 — Պատրաստութեան մէջ է զինուորական շարժում մը, որ ապրիլի սկիզբները պիտի վերստին յարձակողական մը՝ Պարզանի քիւրտ միակցութեան դէմ։ Մարտ 7ին մեկնեցան արդէն Պաղտատի 7րդ եւ 9րդ գունդերը, որոնց կը միանան Քէրքիւկի 2րդ եւ 3րդ գունդերը, Սիւլէյմանիէյի 6րդ գունդէն երկու գումարտակ, գնդացիր ինքնաշարժներ, Մուսուլի 5րդ գունդը, եւ երկու գումարտակ այրուձի։

Այս ուժերուն պիտի միանան նաեւ հետեւակազօրաց 3րդ եւ 9րդ գունդերը, երկու լեռնային հրետանի եւ հեծելազօրքի գունդ մը, որոնք Երպիլէն ուղղուեցան դէպի Ռըվանտուզ։

Վերջապէս, լեռնային հրդանօթներ, հետեւակազօրքի երկու գունդ, հեծեալ երկու գումարտակ, գնդացիր ինքնաշարժներու խմբակ մը, 12 յարձակման կառք եւ այս բոլորին վրայ հազար մը ոստիկան եւ ծանուռ Աքրայի կողմէ պիտի յարձակին Պարզանի վրայ։

Միւս կողմէ, Թուրքեւիրաք սահմանին վրայ կը համախմբուին թրքական ուժեր, արգիլելու փախստականներուն Թուրքիա մուտքը։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

XIII

Սփիւռքի օրերուն, Սուրէն քիչ մը ...ցու անոր այդ ծոյլայնեղ հագածին. Ընդամէ մը, նոյնիսկ, դժգոհած ու բարձրացաւ վեր՝ իր սենեակը։ ...մը, սակայն, երբ դասերը պատրաստ էր ու կ'ուզէր պառկիլ, նկատ... որ «ճայրիկ»ը կանգնած է ճրագին ... լոյսին դէմ, եւ ու տձոյն ստուերը ... կախուածսեւփէշի մը նման։ ...երը կը փայլէին ու արցունքի կաթիլներ կը սահէին երեսէն ի վար։ Սուրէն ... քայլ մը անշարժ մնաց։ Մօտեցաւ։ «...պրիկը» դասատակոճը սրբեց աչքերը. ...մէջքին կապէն սեւերը թաշկինակ ... հանելով, տարաւ քթին։ Յետոյ, Սուրէնին հետաքրքրութեանը վրայ, պատասխանեց թէ՝ իր միակ տղան, որ Սուրէնի կեդրոնական կը յաճախէր եւ անգամ էր Հնչակեան կուսակցութեան նկարը։ Մարմնին, ծանօթացած էր Դամ.-Դաբուեի ցոյցին, յարձակած էր ոստիկանի մը վրայ, բայց ուրիշներ հասեր՝ վայրագօրէն խողխողեր էին զինքը՝ բերելու տակ գանկը ջախջախելով...։

Հիմա, նկարը կար միայն, պատին վրայ կախուած, առոյգ, հաճակրելի, գանգրահեր ու սեւ նայուածքով, կարծե՞ս տղու մը նկարը, կախուած, այս՛, պատին վրայ, նման մեր բազմաթիւ հերոսներու նկարներուն, որոնց հսկայական անձնազոհութիւններուն միակ շօշափելի յիշատակը իրենց նկարները մնացին, կախուած այժմ մեր պատերուն վրայ...

— Այդտեղ, ամէ՛ն կը նայէր — շարունակեց մայրիկը հեկեկալէն ու վերին երակները պրկելէն, որ կապուած տակ... րակի մը կը նմանէր, — ոսկիի կտոր է, ոսկի՜... վա՜յ չոճուխս, գլուխը կերան շան զաւկները, օձ տիկին ծարի..

Յետոյ, քիչ մը հանդարտելով.

— Աստուած դրկեց քեզ, բալա՛։ Ճաշ մեծ հաւէեններ ունէր, «Հայաստան», ո՞ւ էր բերանը՝ առտու իրիկուն.. իմին «ծայլիմ» եղած էր զինքը քի... բան մը պիտի գայ գլխուդ, կ՚ըսէի .. ինա՛ր ալ էղաւ նէ... հիմա չէր խօսեր քի... Գիրքերը կերան չոճուխս գլուխը... իրեն ալ քեզի պէս ձան կուտայի տառուները..

Ու, կրկին յուզուեցաւ։ Աչքերը լեցուեցան արցունքով եւ գնաց պառկելու.

— Իրիկուններէ չուշանաս, Սուրէ՛ն, տղա՛ս, խնդրեմ քառասուն տեղ կ'երթայ, խնդրելէն։

Անոր մեկնումէն վերջ, Սուրէն երկար մտածեց, ճամբայ առաւելին՝ զոր ցոյց տուեր էր մայրիկը, ու քալեց։ Մեռածը ամբողջովին լեցուն էր գրքերով։ Առաւ հատ մը — «Հայաստանի Դպրութեան» գրուած էր վրան։ Թղթատեց։ Առաւ ուրիշ մը, — «Ռուսերէն Մատեանը», որուն եւսեւ կողքը փրթած էր։ Տեղ տեղ՝ ծանծաղ նօթեր. կապոյտ մատիտով հարցական նշան մը, աւաւելի, ուրիշ մը եղերքը։ Յետոյ, երրորդ մը՝ «Ցուն եւ Ընտանիք» — Իբրահիմ Հայրիկէ։ Հապա մըն ալ — «Թուշիկք Հայրենեաց Հայաստանի»։ Ուշադրութիւնը գրաւեց այս վերջինը։ Նստաւ աթոռին վրայ ու սկսաւ կարդալ։ Փակեց։

Ետեւ ուրիշ մը, — Նարեկ։ Դրաւ բարը հաճելի թուեցաւ։ Կրկին նստաւ աթոռին վրայ։ Սար ճիշ մը լուսեցաւ յանկարծ։ Ո՛նչ մըն էր աւելի շատ Յետոյ՝ ճակատի ձայնը, եւ՝ «Ծանկ՞ն վա՛ր...»։ Ոտքի ելաւ։ Վարագոյրը վերցուց։ Լեռան, շո՛ւտ հեռան, կարմիր մթին մը՝ երկինքին վրայ։ Դիտեց ամէն մը։ Միօրինակութենէն նեղուած, կրկին նստեցաւ սեղանին։ Գիրքը դեռ ձեռքին էր։ Նարեկը դեռ ձեռքին էր, երբ հեռուն հորիզոնին վրայ, ծիրանի շղարշ մը կ'արթնացնէր, ու աթոռին վրայ, իր ձեռքէն թողուած կը նայէր իրեն, բաց թողուած էջերով, «Թուշիկք Հայրենեաց Հայաստանին»։ Նաեւ՝ պատէն՝ կախուած նկարը՝ «մայրիկ»ին զաւկին, որուն տեղը «դրկած էր Աստուած» զինքը։ Սկսաւ կարդալ։ Գրաբարով էջ մըն էր.— «... Զհառաջմանն ընդ խաղաղականացն (Նորէն կարդաց. Նորէն չհասկցաւ) գըհուբինանց ընդ պաշտօնէութեանցն, զքծրութիւնսն ընդ չրաժանցն (ինչպէ՞ս... զարմանա՞լի՝ Նորէն բան չհասկցաւ. բայց, հաւնեցաւ, աղուոր էր...) զարբեցութիւնսն ընդ յիմարութեանցն, զթերամտութիւնն ընդ խելագարութեանցն, զատուածն սիրայ եւ...

Եւ, աչքը սառեցաւ այն «սիրոյն»ին վրայ։ Բառերը փախա՜ն, կլոռնալով, մեծնալով, սահելով։ Գիրքը փախաւ։ Նարեկը փախաւ աչքերուն առջեւէն, այդ կիսալոյսին մէջ որ ճոճէն կուգար, եւ ու՞ր ինք կար. ո՛չ, ինք եւս չկա՛ր. փախեր էր եւս, շո՛ւտ եւս ու կերթր հայրենի երդիքին տակ, սենեակին մէջ, դրանը եռին եւ գոց վարագոյրին առջեւ, երբ ճառագայթ մը ինկեր էր վրան (մինչ դուրսը կը շարունակէր կանչը — «Ծանկ՞ն վա՛ր»), ու դուռէն, դրանը դուրսէն ստուծային մը լսուեր էր, ինչպէս հիմա, աչա՛... «Մայրի՛կն էր. զարթեցաւ. կուշէր էր որ Սուրէն չէ քնացած դեռ, ու ականջ կը դնէր դրանը ետեւէն։ Մտահոգ էր. «խելքը քառասուն տեղ գացեր էր»։ Նորան էր, չէ՞, Սուրէնը՝ Նորան չէ՞ր...։

×

Յաջորդ օրը, Սուրէն գիրքը միասին տարաւ դպրոց։ Ճամբան, քալած ատեն քանի մը անգամ բացաւ։ Կանուխ էր եւս ամառուն, ու դեռ փակ էր գոց շուկային վերի դուռը։ Սէփէթճի խանին քով անկիւնած կլոր ծարծարեայ քար մը կար։ Քովն ալ՝ այգի թիթեղ մը։ Ձմեռուան կեղուեներ ու, ականջին մէկը արիւնած շուն մը։

Նստաւ քարին վրայ։ Աշնան ցուրտը կը կճէր իր դէմքը։ Սրտով քիչ մը։ Թղթատեց։ Յետոյ, ոտքի ելաւ։ Երբ դպրոց հասաւ, տեսաւ որ Նոր տղայ մը եկեր էր իր քով։ Ինք ընտելացած էր, արդէն, ընկերներուն։ Թէեւ ամէնքէն աւելի Այվազեանէն կ'ախորժէր։ Մեծ մասով գաւառացի տղաքներ էին։ Նորեկը Մուշեցի մըն էր, ծաղկոտ երեսով, աջ ունքին ծայրէն քիչ մը խածնուած, ու դեղնադէմ։ Հագիւ նստած, տոպը դրաւ գրասեղանին ստնափայտին ու սկսաւ անընդհատ երերցնել։

Առաջին օրը հազիւ քանի մը բառ փոխանակեցին։ Յետոյ՝ գիրքը։ Քանի մը օր վերջ՝ երկրաչափական ու գրաճաշուական խնդիրներու լուծումներ։ Մուշեցին առատ իրիկուն վէպ կը կարդար։

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Փարիզ եւ արուարձանները

ՀՐԱՉԴԱՆ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը ճիշդ 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins. Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Դրադարանի սրահը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 63 Րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կը դասախօսէ ընկ. Փօղոս Հիւսեան, նիւթ ունենալով «Հայ քաղաքականութեան զարգացումը 18րդ եւ 19րդ դարուն (Նախորդի շարունակութիւն)» Կը հրաւիրուին ընկերներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ներկայացուցչական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Րիւ Րէփիւպլիք։

Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը
Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Շաբաթ գիշեր, ՓՐԷՊԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ սրահը, հովանաւորութեամբ ազգ. իշխանութեան եւ նախագահութեամբ Զ. Ռ. Մ. Կեդր. Վարչութեան։

Կը խօսին՝ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ (Զ. Ռ. Մ. մասնաճիւղին կողմէ), Պ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ (Հ. Յ. Դ.), Ընկ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ (Զ. Ռ. Մ. կեդր. վարչութիւն)։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Պ. Պ. Մ. Մարութեան, Յ. Ուզունեան, Վ. Տէրվարդանեան, Մ. Մանուկեան, եւայլն։

Պ. Ջէօրէքճեան (ջութակ), մասնակցութեամբ Տիկ. Զ. Փօյաճեանի։

Հրաւիրուած են քաղաքական կուսակցութիւնները եւ կը հրաւիրուին քաղաքիս բոլոր հայրենակցական միութիւնները։

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ԼԻՈՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը։

Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան, Ազգային Միութեան, Հայ Արիներու, Բարձր Հայքի, Մեծ Նոր գիւղի, Նալլու խանի, Մարաշի, Զարսանճագի Հայր. Միութիւններուն եւ Համախարբերդցիական երիտասարդաց Միութեան։

Կը խօսի Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՋՈՒԼԼԻԿԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ, արտասանութիւն եւ խմբերգ։

Մ ո ւ տ ք ը ա զ ա տ է

ՎԻԷՆ

24 Ապրիլ, Կիրակի։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Հայ Արիներու Միութեան ցերեկոյթը

Այս Կիրակի ժամը 2.30ին 8 Rue Jean Goujon, Métro Champs Elysée

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ — ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ

Կը մասնակցի ԵՓՐԱՏ նուագախումբը

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք՝ 10 եւ 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Ալէքս Քիրէճեանի եւ պարագաներուն իր հօր ԹԱԴԻՈՍ ՔԻՐԷՃԵԱՆի մահուան առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի 55 ֆր. կը նուիրէ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին։

Այրի Տիկին Մաննիկ Քիրէճեան, զաւակունք եւ պարագաները իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն անձ անոնց՝ որոնք անձամբ թէ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին ԹԱԴԻՈՍ ՔԻՐԷՃԵԱՆի մահուան առթիւ.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Փօլաւի եւ Ճէնըլ. Սբիտ. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին Գ. Թաղապետարանի Գրադարանի սրահին մէջ Rue François Garcin.

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Արարատ միութիւնը հիմնած ըլլալով իր Գրադարան-Ընթերցարանը, կոչ կ'ընէ բոլոր հայ հեղինակներու մէկ մէկ օրինակ նուիրել իրենց գործերէն եւ ընթերցասէրներու՝ իրենց աւելորդ գիրքերէն։ Հասցէ «Ararat», Union des Arméniens d'Arnouville les Gonesse 31-33 rue du Parc (S. et O).

ՖՐԱՆՍԱ բնակող Ռօպէրթ Փօլէժի Նախկին Դոլ ուսանողները որոշած են ճաշասեղան մը սարքել ի պատիւ Փրօֆ. Յակոբեանի, 8 Մայիս, Կիրակի ցերեկ, Հաճեանի ճաշարանը։ Մասնակցիլ փափաքողները մանրամասնութեանց տեղեկանալու համար դիմեն Գպտունիին, 12 Pass. du Caire, Central 72-77

ԱԶԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ իր պտոյտ-դասախօսութիւններէն առաջինը պիտի տայ այս Կիրակի առաւօտ, Լուվրի Թանգարանին մէջ, առաջնորդութեամբ Նկարիչ Ռ. Ենիշմանեանի որ պիտի բացատրէ բնանկարին պատմական շրջանները։ Անոնք որ կը փափաքին ներկայ ըլլալ, կը խնդրուին ամենաուշը մինչեւ ժամը 9.45 գտնուիլ համախմբման վայրը, Լուվրի Թանգարանին գլխաւոր մուտքին առջեւ, (Place du Carrousel)։ Մուտքը ազատ է։

ՆԱՄԱԿ ունի Պ. Գէորգ Մարաշլեան։ Դիմել՝ Պ. Գարաեանի, 25 Rue Mignon, Փարիզ։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Եթէ կ'ուզէք ձեր կազմակերպած հանդէսները հաճելի դարձնել նուագային ճոխութով, դիմեցէք «Եփրատ» նուագախումբին, որ առանձնէ երեկոյթներու, հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ նուագել հայկական եւ եւրոպական պարեր. 5–25 հոգիէ (ըստ կամս հրաւիրողի) բաղկացած նուագախումբ, միմիայն 300 ֆրանք վարձք։ Պայմաններու մասին 8 օր առաջ դիմել «Եփրատ»ի վարչութեան, հասցէ Տ. Օհանեան, 15 Rue du Pourtour, Clamart.

ԾԱԽՈՒ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ծախու է բանուկ փողոցի մը մէջ կոկիկ նպարավաճառի խանութ մը օտարազգական մեկնումի պատճառաւ։ Տարեկան վարձք՝ 4600 ֆր. պայմ 9 տարի. բնակարանը երկու լուսաւոր եւ օդաւէտ սենեակ, խոհանոց, տեղապահ եւայլն։ Դիմել առաւօտները ժամը 10–12 եւ կէսօրէ վերջ 5–7, 119 Rue Pelleport, Փարիզ. (20) Métro Pelleport.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. սրանց եւ կանանց ժորթի, արեան՝ ... հիւանդութիւն եւ վարիսի՝ Ամէն օր 9 12, 2 8, Կիրակի 9 12

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

«ՈՒՐԻԷԼ ԱԿՕՍՏԱ»

(5 արար)

Այսօր Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.45ին

MAISON de la MUTUALITÉի սրահին մէջ

24 Rue St. Victor — Métro Maubert-Mutualité

Կը մասնակցին.— Տիկիններ՝ Մ. Ցուլաքեան, Գայեանէ, Պ. Պ. Վ. Փափազեան, Ա. Գմրէթեան, Կօթիկեան, Սարաֆեան, Մաքսուտեան. Գ. Վաճեան, Տէրվիշեան, Ցուրէնեան եւ Ցուլաքեան։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 25, 20, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսակները կը ծախուին Յառաջի, Կավռօշի խմբագրատուները եւ միւս սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը՝ կէս օրէն սկսեալ Թատրոնին կիշէն։

Ոչ ոքի տոմսակ չի ղրկուիր

Ռէժիսէօր՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ — Պատասխանատու վարիչ՝ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ
(որ պիտի կատարէ ՈՒՐԻԷԼ ԱԿՕՍՏԱՅի դերը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Թատրոնը երբեք այդքան հետաքրքրութիւնով չեմ դիտած դիմաց մը դէմքը, ինչ որ ըրի այս երեսին համար, որուն վրայ անգամ կը պարզուէր եւ ցնցումներով, — բնանկարի մը վրայ լոյսի եւ ստուերներու խաղին պէս,— բոլոր գոյներու եւ բոլոր զգայնութիւններու փոփոխուն առեղծուածը։

Երբեք այդքան ամբողջովին չէի նուիրուած խաղի մը որքան կը նուիրուէի այդ անծանօթ հիրքին ցոլացումին։ Եթէ այդ պահուն մէկը զիս դիտած ըլլար, ապահովաբար hypnoseի մը վերագրէր իմ պաղպատեայ ակնարկիս անշարժ կարծրութիւնը։ Եւ արդարեւ տեսակ մը hypnoseի կը նմանէր կատարեալ թմրութեան իմ այդ վիճակս. չէի կրնար ինքզինքս զատել նայելէ արտայայտութիւններու այս խաղին եւ ինչ որ կար հոն խառն ի խուռն լոյսերու, բոցերու, մարդկային ձայներու եւ նայուածքներու, իմ շուրջս կը ծփար անձեւ տարրերի մը պէս, դեղին ծուխի մը պէս որուն մէջէն կը ցցուէր այս դէմքը — բոց՝ բոցերու մէջ։ Բան մը չէի լսեր, բան մը չէի զգար, չէի տեսներ անձերը որոնք շուրջս խռնուած էին, չէի տեսներ ուրիշ ձեռքերու երկարելն յանկարծ, ձողերու պէս, խաղին մէջ դրամ նետելու կամ ափերով դրամ քաշելու համար, չէի տեսներ գնդակը, ոչ ալ կը լսէի քրուփիէին ձայնը եւ սակայն կը տեսնէի, ինչպէս երազի մը մէջ, ինչ որ կ'անցնէր կը դառնար՝ յուզումէն եւ զրգիռէն մեծցած ու խոշորցած, այս ձեռքերուն զգայուն հայելիին մէջ, վասնզի գիտնալու համար թէ գնդակը կարմիրին թէ սեւին վրայ կ'իյնար, կամ կը գլորէր թէ կանգ կ'առնէր, պէտք չունէի բախտախաղին նայելու. ամէն երեւոյթ, կորուստ եւ շահ, սպասում եւ յուսախաբութիւն, կրակէ գիծերով կը կարդացուէր ջիղերուն վրայ եւ շարժումներուն մէջ՝ այս դէմքին ուր կը տիրապետէր կիրքը։

Բայց այդ սոսկ հասաւ սարսափելի պահ մը, պահ մը որմէ կը վախնայի եւ որուն տարտամ կերպով կը սպասէի այդ ամբողջ ժամանակի ընթացքին, պահ մը որ փոթորիկի մը պէս կախուած էր իմ գերագրգռուած ջիղերուս վերեւ եւ որ յանկարծ զանոնք քշեց ու տարաւ իր պայթումին մէջ։ Դարձեալ գնդակին շարժումը սկսած էր իր կլոր վազքին մէջ, թափիւնի փոքրիկ աղմուկներով, դարձեալ բազմաթիւ այն բոլոր որուն միջոցին երկու հարիւր շրթունքներ իրենց շունչը բռնեցին, մինչեւ որ քրուփիէին ձայնը յայտարարեց այս անգամ «զերօ» մինչդեռ իր արագաշարժ տրմուղը ամէն կողմէ կը հաւաքէր հնչուն դրամները եւ խշրտացող թուղթը։

Ճիշդ այդ պահուն պրկուած երկու ձեռքերը սաստկօրէն դարհուրելի շարժում մը ըրին, անոնք կարծես թէ ցատկեցին յափշտակելու համար բան մը որ այլեւս գոյութիւն չունէր եւ յետոյ սեղանին վրայ ինկան, ինչպէս հոգեվարքներ, հնազանդելով միայն, իրենց անշարժութեան մէջ, ծանրութեան օրէնքին։ Բայց յետոյ յանկարծ վերջին անգամ մըն ալ վերակենդանացան, տենդագին վազեցին սեղանէն մարմինը որուն մաս կը կազմէին, վայրի կատուներու պէս մագլցեցան իրանին երկայնքը, ջղայնութեամբ խուզարկեցին բոլոր գրպանները, վերը, վարը, աջը ձախը, տեսնելու համար թէ տեղ մը դրամ մոռցուած չէր, իբրեւ վերջին փշրանք մը։ Բայց միշտ պարապ կը վերադառնային անոնք ու միշտ աւելի եռանդով կը վերանորոգէին այս պարապ ու անօգուտ խուզարկութիւնը, մինչ արդէն բախտախաղին սկաւառակը սկսած էր դառնալ, ուրիշներուն խաղը կը շարունակուէր, դրամի կտորները կը հնչէին, աթոռները կը շարժէին եւ հազար ու մէկ փոքրիկ շփոթ ձայներ իրենց աղմուկով կը լեցնէին սրահը։ Կը դողայի, սարսափէն ցնցուած, ասիկա կը մասնակցէի, ակամայ այս բոլոր զգացումներուն որ կարծես թէ իմ մատներս ըլլային հոն յուսահատօրէն խուզարկողները, փնտռելու համար դրամի կտոր մը ճմռթկած գրպանին գրպաններուն եւ ծալքերուն մէջ։ Եւ մէկէն ուժգին ցնցումով մը, մարդը ոտքի ելաւ, ճիշդ մէկու մը պէս յանկարծ դէշ կը զգայ ինքզինքը եւ կը ցցուի չխեղդուելու համար։ Անոր ետին աթոռը գետին գլորեցաւ չոր աղմուկով մը։ Բայց առանց նոյն իսկ նշմարելու զայն, առանց ուշադրութիւն դարձնելու շուրջիններուն, որոնք զարմացած ու մտահոգ, հանրայ կուտային այս երերուն մարդուն, սոգանէն հեռացաւ ան ծանր քայլով մը։

Կարծես թէ քարացեր էի այս երեւոյթին առջեւ։ Որովհետեւ անմիջապէս հասկցայ թէ ո՛ւր կ'երթար այս մարդը,—մահուան։ Մէկը որ այս ձեւով ոտքի կ'ելլէր, ապահովաբար չէր երթար պանդոկ մը, գինետուն մը, կնոջ մը տունը, երկաթուղիի յարկաբաժին մը, կեանքի սուէ մէկ վիճակին, այլ ուղղակի կը գահավիժէր անդունդին մէջ։ Դժոխային այդ սրահին ամէնէն անզգայ անձն անգամ ստիպողաբար հասկցած պիտի ըլլար թէ այս անհատը այլեւս ո՛չ մէկ նեցուկ ունէր, ո՛չ իր տանը մէջ, ո՛չ դրամատան մը մէջ, ո՛չ ազգականներու քով. թէ ան հոս խաղացած էր իր վերջին դրամը, նոյն իսկ իր գոյութիւնը եւ թէ հիմա այդ զգեղգշուն քայլերով, ուրիշ տեղ կ'երթար, ուսկէ տեղ մը, բայց վստահաբար կեանքէն դուրս։

Միշտ կասկածած էի (եւ առաջին պահէն իսկ զգացեր էի կախարդական նշմարումով մը) թէ հոս կեն ու կորուստէն աւելի բարձր բանի մը շուրջ էր պայքարը, սակայն կարծես թէ շանթի մը հարուած մըն էր որ պայթեցաւ, երբ հասատատեցի որ կեանքը յանկարծ խոյս կուտար այս մարդուն աչքերէն եւ թէ մահը իր պատանքի գոյնը կը դնէր դեռ անիմաստ ... ... վրայ։ Ակամայ (այնքան յափշտակուած էի անոր արտաքին լարուած ձեւերէն ձեռքերու այթոռին, կսկիծ ցայ երբ ան դժուարաւ ոտքի ելեր ու կ'երերար, վասնզի իր գնացքը կոտ քայլուածքը հիմա կ'անցնէր ... մարմինիս մէջ ինչպէս քիչ ... իր զգացումը մտած էր երակներուս եւ ջիղերուս մէջ։ Բայց յետոյ ... ժերէս վեր էր ու չկարողացայ ... մարդկ հետեւեցայ անոր, առանց ուզելու ոտքս ինքն իրմով շարժած մէջ մտաւ։

(Շար.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) · R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration — 17, Rue Damesme PARIS (13e) — Téléphone : Gobelins 19-78

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԿԱՅԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 8 ԱՊՐԻԼ 1932 — 8 AVRIL 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1848 — Խմբագիր՝ ՇԱՀԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՅԱՌԱՋ, ԴԷՊԻ ԼՄԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ,,

Քանի մը հատուածներ եւս, Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթին զարտուղի խմբագրականէն, զոր յիշեցինք երէկ

– «Հակառակ այս յստակ ճշմարտութեան՝ զօր հուրով, սուրով, բնաջնջմամբ եւ անլուր գազանային վայրագութեամբ Թուրք ոճրագործները դաղեցին, տպաւորեցին անջնջելիօրէն մեր գիտակցութեան վրայ, սկսանք քիչ առտենէն մոռնալ մեծ ոճիրը եւ Թրքական օրհանտացիայի ցետեւիլ:

... Թերեւս միջաւորն օտար երկիրներու մէջ տառապող ժողովուրդը, այլ առաջնորդութիւնն անոնց՝ որոնք չեն ուզեր այդ ժողովուրդն զգուշացնել այն ուրկայութենէ եւ անապահով կեանքէն որ Թուրքիոյ մէջ կը սպասէ իրենց, եթէ նոյնիսկ հոն երթալ հրաւիրուին:

... պարզ երազատեսութիւն եւ խոյական տեսակէն ցանկատեսութիւն է սպասել պայման որեւէ սուտայի մոռնել թէ մեր կողմէ յարատեւ՝ բարեացակամութիւն մը Թուրքիոյ համաձայն կրնայ զայն մղել հայկական ոտնակոխուած իրաւունքներուն արդարութիւնը ճանչնալու: Թուրքերէն արդարութիւն չենք ակնկալեր. իսկ մեր գործը չէ դիւանագիտութիւնը: Զբաղինք Հայաստանով եւ գաղութահայ կեանքը ներքին գործերով

... իրատեսներ չեն անոնք որ արեւի նման պայծառ այս իրականութիւնը չեն ուզեր տեսնել. ոչ ալ հեռատես են այն բոլոր Հայերը որ արտասահմանէն, եթէ քան մը ընելու կարողութիւնն ունենային, ինչնակոչ դիւանագէտներ կ'ուզեն դառնալ եւ Փաքիրներու դիւթական արուեստովն ու սրնգահարութեամբն իր որջին մէջ մնայլ աչքերով եւ թունաւոր խայթով սպասող օձն հրապուրել: (*Պայքար*, 26 Մարտ)»

Գրեթէ ամբողջութեամբ տուած եղանք «Պայքար»ի խմբագրականը։ Կը մնայ ամփոփել անոր եզրակացութիւնները.—

1 — Հակառակ անլուր գազանութեանց, «սկսանք քիչ առտենէն մոռնալ մեծ ոճիրը եւ Թրքական «օրհանտացիայի» հետեւիլ»։

2 — Որ եւ է հիմք չունինք հաւատալու թէ՝ «անյիշաչար գտնուելով եւ բարեացակամութիւն ցոյց տալով, պիտի կարենայինք մղել զանոնք (Թուրքերը) մեր բռնաբարուած իրաւունքներուն ճանաչման»։

3. - «Մենք մեզի», սկսանք «առնուշ լեզու գործածել Թուրքերուն հանդէպ, եւ գոհունակութիւն զգացինք, երբ իրենց թերթերու մէջ այս ընթացքին համար անոնք գովաբանեցին մեզ»։

4. «Ի՞նչ «ռոմանթիզմ» է որ մեզ կապեր է Թուրքերուն եւ կախուած մնացեր ենք անոնց շրթունքներէն»։

5. «Թուրքերէն արդարութիւն չենք ակնկալեր. իսկ մեր գործը չէ դիւանագիտութիւնը։ Զբաղինք Հայաստանով և գաղութահայ կեանքի ներքին գործերով»։

6.— «Այլ՚ճեցուցիչ երեւոյթ մըն է որ մեր կարգ մը իմացականները ամէն - Ըսել կ'ուզէ՝ մտաւորականներ՝ կ'օրօրուին Թուրքեւհայ մերձեցման մը ցանկութիւնով»։

7. - «Երբ ո՛ր եւ է առեն իրեն կողմէ ընդառաջում չկայ, պարզ շռայլութիւն է արդարութիւն ակնկալել եւ ինքնախաբէութեան պատրանքին անձնատուր ըլլալ»։

8. «Իրատեսներ չեն անոնք որ, ինքնակոչ դիւանագէտներ կ'ուզեն դառնալ եւ Փաքիրներու դիւթական արուեստովն ու սրնգահարութեամբն իր որջին մէջ մնայլ աչքերով եւ թունաւոր խայթով սպասող օձն հրապուրել»։

Որ եւ է Դաշնակցական թերթ տարբեր բան բսած չունի։ Իսկ վերջին պարբերութիւնը համարձակութեան սահմաններն ալ կ'անցնի եւ կը դառնայ յեղափոխական արտայայտութիւն։ Ռամկավարներուն լեզուով՝ ամբոխավարութիւն։

Վերջերս, երթեւեկի նոր հրահանգին առթիւ, այսպիսի արտայայտութիւն մը ունեցած էր նաեւ Հալէպի «Եփրատ»ը,—Սուրիոյ ռամկավար պաշտօնաթերթը.

- «Գայլը մէկ սրէն միւսը գառնո՞ւկ դարձաւ թէ առաւ՚նեղը Թափեցան, հարց կուտանք մենք մեզի՝ իմանալով երթեւեկի նոր հրահանգը։ Արդե՞օք. .

– «Մենք ուշի ուշով մեզի հրամցուած այս դեղահատը։ Ան կրնայ աղիտաբեր թոյն պարունակել ոսկեզօծ արտաքինին տակ։ Ու շատ հաւանաբար։ (*Եփրատ*, 9 Մարտ)։

Այս բոլորէն եզրակացնե՞նք թէ նոր խմորումներ տեղի կ'ունենան ռամկավար մամուլին եւ մտաւորականութեան մէջ։

«Պայքար»ի այն միեւնոյն թիւին մէջ, երրորդ էջ, «Կուսակցական միւնակ» խորագրին տակ, ռամկավար ընկեր մը յիշելով իրենց յեղափոխական հին փառքերը՝ «մանաւանդ 1895 96ի շրջաններուն», կը նկարագրէ կամաւորներու արձանագրութեան օրերու խանդավառութիւնները (1898), ու կը բացագանչէ.

– «Անոնք ալ մեզի պէս «խենթեր» եւ «կուսակցամոլներ» կոչուեցան... Լսմ բան մըն է մեր այս կուսակցամոլութիւնը եւ այսօր տակաւին հաւատաւոր մնացած ենք եւ քայլ մ'իսկ չենք նահանջեր մեր ազգային դիրքէն. յառա՛ջ, դէպի լման ազատութիւն։ Ա՛յս է մեր կարգախօսը... Յեղափոխական ոգին երիտասարդական ոգի մըն է եւ մեր սիրտը քաջախոյն կը պահէ»։

Այսպէս, ուրեմն, նոր շունչ մը կը փչէ ռամկավար մամուլէն։ Թիւրիմացութի՞ւն է այս, դիպուա՞ծ թէ սթափում։ Թերեւս «Պայքար»ի խմբագիրը փոխուած է. բայց անշուշտ Մարտ 26ի թիւր խմբագրողն ու տպողները Դաշնակցականներ չեն։

Մէկզի դնելով մեկնութիւնները, մենք պիտի ուզէինք այս բոլորը նկատի առնել իբրեւ լուրջ վերագնահատում։

Այն ատեն, կը մնայ դէմ դիմաց նստիլ եւ հարցնել բոլոր տեսակի ռամկավարներուն.

– Ա՛լ ինչո՞ւ կը տատանիք։ Չէք հաւատար Թուրքեւհայ մերձեցման — ինչպէս մենք — եւ շռայլութիւն կը համարէք զայն սիրաշահելու փորձերը։ Քանի որ ձեր ուզածն ալ «լման ազատութիւն» է, իսկ «յեղափոխական ոգին՝ երիտասարդական ոգի մըն», — օ՛ն անդր, յառա՛ջ։ Մէկ աջ, մէկ ձախ, բայց միշտ յառա՛ջ։ Ձեռնպահութիւնը վայել չէ քաղաքական հոսանքի մը, իսկ առնը նստիլ եւ ուրիշներուն բրած - հերածը քննադատելը՝ պառաւներուն կը վայլէ։

Քանի որ չկայ տեսակէտի տարբերութիւն, խօսինք ձեւերու մասին։ Գտնենք ձեւերը, — եւ, «յառա՛ջ, դէպի լման ազատութիւն»։

Բայց, հետապնդելու, ընելու, գործելու համար։ Ոչ թէ իբրեւ «պարապ վախտի խաղալիք»։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՎ ՓՈԽԵՑ...

«Յառաջ» երէկ հրատարակած էր բարեգործականի ապրիլ 4 թուակիր զեկոյցը, որ կը հաղորդէր երեւանէն ուղղուած հեռագիր մը, հետեւեալ յաւաջաբանով.

— «Հայ եւ օտար մի քանի *թերթերու կողմէ ներգաղթողներու մասին հրատարակուած բոլոր տեղեկութիւնները բացարձակապէս սուտ են*»։

Փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթը միեւնոյն զեկոյցը կը հրատարակէ այսպէս.

— «Դաշնակցական եւ օտար թերթերու *կողմէ ներգաղթողներու մասին հաղորդուած բոլոր տեղեկութիւնները բացարձակապէս սուտ են*» («Աբազգայ», 6 ապրիլ)

Ուրեմն, մէկ թերթէն միւսը, «Հայ»ը կը դառնայ «Դաշնակցական», իսկ «մի քանի»ն կը ցնդի։

Կ'ուզէի հասկնալ թէ ո՞վ է կատարած այս փոփոխութիւնը

Բարեգործականը զատ-զա՛տ խմբագրած է երկու թերթերուն յատկացուած զեկոյցները, թէ՝ ռամկավար պաշտօնաթերթը ինք փոխած է բառերը։

Ես տեսայ «Յառաջ»ի ղրկուած զեկոյցին բնագիրը, եւ հաստատեցի որ գրուած է ճիշդ այնպէս ինչպէս երեւաց թերթին մէջ։

Կ'արժէր լուսաբանել այս գաղտնիքը, որ եթէ «դիւանագիտական» իսկ ըլլայ, անպարկեշտութիւն կը հոտի։

Ինչ կը վերաբերի հեռագրին բովանդակութեան, անշուշտ «Յառաջ» եւ բոլոր դաշնակցական թերթերը պիտի տան պատասխանը այդ «հերքում»ին, որ շատ կը յիշեցնէ համագումարի Պապը Ալիին պատմական հերքումները, անտառաւ վերջաբանով։

— «Աստուծոյ պէտքը մնայ որը»։

ՎԱՐԱԶ

Լինտպէրկի տղան գտնուեր է

Ամերիկայէն առած հեռագիր մը համաձայն, քաղաքի մը կառավարիչը յայտնած է թէ թէ Լինտպէրկի տղեկը ողջ եւ առողջ է եւ թէ իր ծնողքին պիտի վերադարձուի։ Նորֆոլքի մեծ նաւատէրերէն մէկն է որ յայտնած է թէ առեւանգիչներուն հետ յարաբերութիւն հաստատած է եւ թէ տղեկը ողջ է եւ առողջ։

Նաւատէրը որ միջնորդ էր առեւանգիչներուն հետ տեսակցելու, վերադարձին յայտնած է թէ, առեւանգիչներուն հետ տեսակցելէ յետոյ, տեսնուած է նաեւ Լինտպէրկի հետ։

Ոստիկանութիւնը որ նոյնպէս կը ձեռնարկէ առեւանգիչներուն հետ բանակցելու գործին, իր կողմէ յայտնեց թէ առեւանգիչներուն հետ բանակցութիւնները շատ նուրբ կէտի մը հասած են եւ յանձնարարեց մամուլին որ չհանդուրժէ բանակցութիւնները, երթեւեկները լրտեսելով։

Լինտպէրկի տան վրայ սաւառնած են երեք օդանաւեր։ Կը կարծուի թէ առեւանգիչները այս կերպով նշան տուած են Լինտպէրկի թէ տղեկը պիտի վերադարձուի։

Խարդախ դրամատէրը

Փարիզի դատական իշխանութիւնները բազմաթիւ բողոքներ ստացեր էին դրամատան մը դէմ, որ կը գտնուի 23, Փոնթիէօ փողոց։ Դրամատան մէջ կ'աշխատէին 60 պաշտօնեաններ եւ 40ի չափ ալ մասնաճիւղեր ունէր։

Այս բողոքներու հիման վրայ քննութիւն մը բացուեցաւ եւ յայտնուեցաւ թէ դրամատէրը Անտրէ Լեպէօ 20 միլիոն խարդախած է։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Չորս պետութեանց խորհրդակցութիւնը

Առաջին դժուարութիւններ

Դանուբեան դաշնակցութեան մասին, խորհրդակցութիւնները կը շարունակուին Լոնտոնի մէջ, չորս պետութեանց ներկայացուցիչներու միջեւ։

Առաջին խորհրդակցութեան մասին, հրատարակուած զեկոյց մը կը յայտնէ.— կարծիքներու փոխանակութիւն մը տեղի ունեցաւ այն հարցերու մասին որոնք կը բխին, դանուբեան պետութեանց մէջ՝ ներկայիս տիրող անտեսական կացութենէն, ինչպէս նաեւ այդ հարցերու լուծման միջոցներու մասին։

«Խորհրդաժողովը նշանակեց յանձնախումբ մը՝ որ այս մասին տեղեկագիր մը պիտի ներկայացնէ իր յառաջիկայ նիստին։

«Անկից զատ, չորս պետութիւնները որոշեցին նշանակել մասնագէտներու յանձնախումբ մը, որուն իւրաքանչիւր պետութիւն պիտի նշանակէ իր պատուիրակը։ Այս յանձնախումբը պիտի քննէ կեդր. եւ Հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի կարգ մը երկիրներու ելմտական կացութեան մասին՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին տեղեկագրէն բխող հարցերը։

Այս երկու յանձնախումբերու կազմութիւնն արդէն կը նշանակէ թէ չորսերու խորհրդակցութիւնը կը կաղայ, մէկ կամ միւս կողմին յարուցած առարկութեանց եւ այլ դժուարութեանց հետեւանքով։

Դանուբեան դաշնակցութեան ծրագրէն բխող կարգ մը հարցերու մասին, Անգլիա եւ Ֆրանսա համաձայնած ըլլալ կը թուին։ Պարագան նոյնը չէ սակայն Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ համար, որոնք առաջին հանդիպման մէջ իսկ, իրենց առարկութիւնները ներկայացուցին.

Խորհրդաժողովի առաջին նիստին իսկ, պատասխանելով Նախագահին Մաքտոնըլտի բացման խօսքին եւ դանուբեան հարցի մասին՝ անոր կողմէ տրուած զեկոյցին, Իտալիոյ ներկայացուցիչը դրական կերպով յայտնեց իտալական տեսակէտը.—թէ, փոխանակ 5 կամ 6 պետութեանց խորհրդակցութեան, նախընտրելի պիտի ըլլար հրաւիրել 8 կամ 10 պետութեանց խորհրդակցութիւն մը — չորս մեծ պետութիւնները եւ դանուբեան պետութիւնները, եւ իր այս տեսակէտը հիմնաւորելու համար, յիշեց տնտեսական յարաբերութիւնները՝ մեծ պետութեանց եւ դանուբեան պետութեանց միջեւ։

Իսկ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը Պիւլով աւելի ուժեղ վերապահութիւններ ըրաւ Մաքտոնըլտի կողմէ ներկայացուած զեկոյցին մասին։ Գերմանիոյ ներկայացուցիչը ընդունելի չգտաւ կացութեան իբր դարման նախատեսուած նախընտրական մաքսատուրքերու սկզբունքը եւ յայտնեց թէ պատրաստ է ներկայացնելու վաւերաթուղթեր, որոնք պիտի հաստատեն թէ նախատեսուած ծրագիրը, այսինքն՝ նախընտրական մաքսատուրքի դրութեան վրայ հիմնուած դանուբեան դաշնակցութիւնը՝ որ եւ է կերպով չպիտի բարւոքէ այդ երկիրներու վիճակը։

Այս վաւերաթուղթերը քննելու համար է որ խորհրդաժողովը նշանակեց երկու յանձնախումբերէն մէկը։

Գերմանիա սակայն, իր այս առարկութեան դուրս առ այժմ չէ յայտնած իր հակառաջարկները։

Լաւատեղեակ շրջանակներ կը յայտնեն թէ, անգամ մը որ ընդունուի դանուբեան ծրագրի անյարմարութիւնը՝ իր ներկայ վիճակին մէջ, Գերմանիա պիտի ներկայացնէ հետեւեալ կէտերով ծրագիր մը.

1.— կազմել մաքսային միութիւն մը, որուն մէջ պիտի մտնեն դանուբեան երկիրները, Գերմանիա, Իտալիա եւ Լեհաստան, ինչպէս նաեւ միւս բոլոր այն պետութիւնները, որոնք տնտեսապէս շահագրգռուած են կեդր. Եւրոպայի հարցին լուծումովը.

2.— Եթէ այս ձեւը չընդունուի, Գերմանիա պիտի առաջարկէ նախընտրական մաքսատուրքի ծրագիր մը նոյն այդ երկիրներուն համար, պատճառաբանելով թէ, եթէ կ'ուզուի կիրարկել նախընտրական սկզբունքը, պէտք է ստեղծել փոխանակութեանց մեծ շրջանակ մը

3.— Իսկ այն պարագային որ այս ծրագիրն ալ մերժուի, Գերմանիա պիտի յայտարարէ թէ պատրաստ է զոհողութիւններ ընելու, օգնելու համար դանուբեան այն երկիրներուն, որոնց վիճակը տագնապալի կը գտնէ։ Այս կերպով իր հաւանութիւնը պիտի յայտնէ նախընտրական մաքսատուրքերու միակողմեան դաշնագրի մը, որմէ պիտի կրնան օգտուիլ աւստրիական ծարտարարուեստը, եւ Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, եւ Եուկոսլաւիոյ երկրագործութիւնը։ Բայց դաշնագրէն դուրս պիտի մնայ Չեխոսլովաքիան, նկատելով որ այս երկրին վիճակը աւելի լաւ է քան թէ Գերմանիոյ վիճակը։

Գերմանիոյ ընտրական պայքարը

Հիթլերեան կուսակցութեան կեդրոնը հեռագիր ուղղեց հանրապետութեան Նախագահին, եւ Ներքին Նախարարին բողոքելու համար այն ամբաստանութեանց դէմ թէ հիթլերեան պետերը դաւեր սարքած են պետական ապահովութեան դէմ։

Հիթլերեան կեդրոնը իր հեռագրով կը յայտնէ թէ գաւառ պիտի բռնայ փրուսիական կառավարութեան դէմ։

Ներքին Նախարարին ուղղուած հեռագրին մէջ, հիթլերեանները կը բողոքեն Պերլինի իրենց մարտական ակումբներու փակման դէմ։

Միւնիխի հիթլերեան կեդրոնը ընդհ. դատախազութեան միջամտութեամբ գիմած է գագրեցնել տալու համար իրենց դէմ ծայր տուած վարկաբեկման շարժումը։

Հիթլերեանները իրենց բոլոր թերթերուն մէջ, բուռն յարձակում մը կը գործեն փրուսիականկառավարութեան եւ անոր ու.ժ սուաղհանաբաշնական կազմակերպութիւններուն դէմ։

Իսկ երկաթեայ ճակատը կը շարունակէ իր ընտրական բուռն պայքարը, օրական կազմակերպելով միջին 8 հազար հրապարակային հաւաքոյթներ։ Իր քարոզչական պէտքերուն գործածուելու համար, իր տրամադրութեան տակ ունի հինգ հազար ինքնաշարժ եւ ինքնաշարժ հեծանիւ։ Ընկերվարականները երկաթեայ ճակատին տրամադրած են իրենց լաւագոյն բանախօսները։

Վարչապետը Պրիւնինկ, մեծ եռանդով լծուած է գործի եւ ամէն գիշեր, իր ճառերուն մէջ գովքը կը հիւսէ Նախագահ Հինտէնպուրկի եւ ցոյց կուտայ անոր վերընտրութեան անհրաժեշտութիւնը։

Գալով Հիթլերի որ զօրաւոր օդանաւով մը կը փոխադրուի տեղէ տեղ, ամէն գիշեր զանազան վայրերու մէջ մէկ երկու ճառ խօսելով,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Երկրաշարժ Մակուի մէջ

Երէկ Թաւրիզէն ստացանք հետեւեալ տեղեկութիւնը, մարտ 26 թուականով.—

Մարտ 22ին Մակու քաղաքում եւ շրջակայ գիւղերում մեծ երկրաշարժ է եղել։ Երկրաշարժի ցնցումներից երկու գիւղ բոլորովին քարուքանդ են եղած, իսկ հինգ գիւղերի ճանաւոր վնաս է տուել երկրաշարժը։ Մի քանի տներ են քանդուել Մակու քաղաքումն էլ, մի քանի տներ են փլել։ Մօտ 400 հոգի ճնացել են փլատակների տակ։

Ըստ լուրերի, Արարատ լերան կողմից է սկսել երկրաշարժը։ Մանրամասնութիւնները դեռ յայտնի չեն։

Յաջորդ թղթատարով կը գրեմ նոր տեղեկութիւններ։

Վերադարձուած որբերը

«Նոր Օր» կը գրէ.

— Պաթումէն վերադարձուած որբերէն տասը բանտէն արձակուած են 56 ական տրամի դատական ծախքերու համար վճարում ընելէ յետոյ. հինգ որբեր տակաւին բանտը կը մնան։ Գ. Յ. Եսայեան արդէն սկսած եղած դիմումները կատարեց զանոնք ալ ազատ արձակել տալու համար։ Այս թշուառները, որոնք զոհը եղած են ներգաղթի, չոր հացի կարօտ կը քաշեն։

Եոգեանցին մէջ օրերով անօթի մնացած են, գրեթէ մերկ եւ անօթի են։

Մոսկուայի դատը

Երկու մահապարտներ

Մոսկուայի, գերման դեսպանատան խորհրդականին սպանութեան [illegible] բացուած դատավարութիւնը վերջ[illegible] երկու նոր ճահապարտներով։ Սա[illegible] Սթէրն եւ իր ընկերը Վասիլիեւ [illegible] պարտուեցան հրացանազարկ ըլլալու

Այս դատին էր որ իր ճեղում [illegible] ճառին մէջ պահանջեր էր համբաւ[illegible] դատախազը՝ Կրիլէնկօ։

Այս վերջինը շեշտեր էր թէ [illegible] անհերքելի կերպով փաստուած է, [illegible] որ երկու ամբաստանեալներն [illegible] խոստովանա՝ եւ ընդունած են [illegible] ոճրագործութիւնը։

Կրիլէնկօ իր ճեղադրականին մէջ ճշդեց ամբաստանեալներէն իւրաքանչիւրին դերը. Սթէրն բուն ոճրագործն է, Վասիլիեւ ոճրին պղիչը։ Այս վերջինը գործած է ուրիշներու թելադրութեամբ, բայց ծածկած է տալ անոնց անունները։

Կրիլէնկօ, ըստ սովորութեան խորհրդաւոր ակնարկութիւններով խօսեցաւ բազմաթիւ թշնամիներու մասին, որոնք կը գտնեն Խորհրդային Միութեան դէմ եւ ասլցայց.

— Պէտք է այս չարիքը [illegible] արմատին մէջ եւ երբեք [illegible] մեր երկրին մէջ կրնան տեղի [illegible] այն տեսակ արարքներ, որոնք [illegible] կրնային դժուարացնել մեր դիւանագիտական յարաբերութիւնները։

«Ներկայ շրջանին մէջ՝ շարունակեց Կրիլէնկօ, կարելի չէ ընդունիլ որ համաշխարհային քաղաքական հարցերը՝ դոյզն չափով իսկ, կախուած ունենան Սթէրններէն։ Պէտք է սաղմին մէջ իսկ խափանել նման փորձերը, որպէսզի ուրիշ ոչ ոք համարձակի նման փորձեր կատարել։

Իր ճեղադրականին այս մասը լրացնելէ յետոյ, բոլշեւիկ դատախազը՝ ճահուան պատիժ պահանջեց հանդէպ երկու ամբաստանեալներուն եւ յայտնեց թէ խորհրդային կառավարութիւնը պիտի շարունակէ անողոք պայքար մղել Խորհրդային Միութեան եւ անոր հետապնդած խաղաղութեան քաղաքականութեան թշնամիներուն դէմ։

Դատարանին տուած ճահապատիժ վճիռը վերջնական է։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԱՆԷԼ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Էնկիւրիի վարիչները անել կացութեան մը մատնուած են։ Իրենց բոլոր ճիգերը՝ երկիրը անտնտեսական կործանումէ փրկելու մասին ո՛չ մէկ արդիւնք ունեցան գրեթէ։ Ամիսներէ ի վեր հազար կտոր կ'ըլլան՝ եւլ. տացոյցը կրճատելու եւ հաշիւները հաւասարակշռելու համար, սակայն չեն կրնար մէջէն ելլել։

Կացութիւնը այնքան ծանրակշիռ հանգամանք ստացած է, որ,նոյնիսկ վերջերս խօսքեր եղան դաշկիճի հրաժարման մասին։ Այսպիսի հաւաքականութիւն մը շատ դէշ պիտի ազդէր երկրէն ներս եւ դուրս։ Այս կէտը հասկցաւ Խալք կուսակցութիւնը եւ վարչապետ Ըսմէթ փաշա փութաց պաշտօնապէս հերքել հրաժարման զրոյցները։Ինչ որ ալ ըլլայ սակայն, դեռ ոեւէ դարման չէ գըտնուած այն քրոնիկ ցաւին, որմէ կը տառապի նոր Թուրքիա տարիներէ ի վեր։

Դահլիճին փոփոխութիւնը ո՛չ մէկ կերպով կրնար բարւոքել կացութիւնը։ Թուրքիոյ կառավարութիւնը Խալք կուսակցութիւնն է։ Դահլիճը անոր ծրագրին եւ հրահանգներուն հլու կամակատարն է։

Այս առթիւ, իբրեւ հետաքրքրական նիւթ, աշխ բերենք հետեւեալ հատուածը «Փարակէօղէն (Զմմարա)։

— Եթէ նոր մէկը գայ իշխանութեան գլուխ, ի՞նչ կրնայ պատահիլ։ միթէ՞ պետութեան ծասոյթները մէկէն ի մէկ կ'աւելնան, գիւթանքով, ծրագրով գործ տեսնուելիք ժամանակներու մէջ չենք ապրիր այլեւս։ Հիմա ամէն բան ծաշիւով է։ Ինչ ցանես ու ինչ ծնձեղնիս սէջտեղն է։ Ո՛չ գետնէն ոսկի կը ժայթքի, ոչ ալ երկինքէն մանանայ կը տեղայ։ Արդէօք ոմանց երևակայել գաղտնիք մը կը կարծեն։ Պետութեան ծասոյթը յայտնի է, ծախսերն ալ մէջտեղն են։ Այդ ծասոյթով այս ծախսերը փակել պէտք է։ Հասոյթները աւելցնելու ծամար, կառավարութիւնը չուղեր նոր տուրքեր դնել, ժողովուրդին վրայ բեռ ըլլալ։ Յայտնի է թէ այլեւս աւոր կարողութիւն չունինք։ Գալով ծախսերը կրճատելու խնդրին, կարելի՞ է որ եւ է կրճատում ընել՝ առանց կասեցնելու պետական մեքենան, առանց ալքեպեխ ըլլալու երկրի բարգաւաճման։

«Գալով արտաքին փոխառութեան, այսօր անկարելի է դրամ գտնել երկրին շահերուն ծամապատասխան պայմաններով։ Եթէ կարելի ըլլար, մեր վարիչները կը գտնէին արդէն։ Շատ միամիտ պէտք է ըլլալ, կարծելու ծամար թէ դրամ տուողները ասոր կամ անոր սիրոյն փոխառութիւն կ'ընեն։ Ո՛չ Եւրոպայի եւ ո՛չ ալ Ամերիկայի դրամատէրները մարդուս խաժ աչքերուն ծամար կը բանան իրենց արկղները․․․»։

Նոյն զաւեշտաթերթը կը հրատարակէ ծաղրանկար մը, որուն մէջ երևակայեցը կը ներկայացուի պատռուած խոշոր տոպրակի մը երեսոյթին տակ։ Վրան կարկտաններ կան հետեւեալ վերտառութիւններով.— ցագնապի տուրք, կալուածատուրք, Մաքս, Մենաշնորհներ, Ճաշատուրք, փոխադրութեան տուրք, անասուններու տուրք եւն.։ Ու դեռ ճեղքեր կան, որ առանց կարկտանի կը մնան։ Փոխանակ նոր կարկտաններ ճարելու, «Փարակէօղ» խորհուրդ կուտայ տոպրակը պզտիկցնել։ Վերմակին երկայնութեամբ միայն ոտքը երկնցնել։

Ըսմէթ փաշա եւ իր պաշտօնակիցները արդէն քանիցս նման ծախսերը պակսեցնելու համար։ Ոյժովնետեւ այլեւս համոզուած են թէ կարելի չըլլար աւելցնել հասոյթի աղբիւրները։ Տնտեսական տագնապը անդամալոյծ դարձուցած է բոլորը, քաղաքացին ու գիւղացին։

Վիճակագրութեան մը համաձայն, մէկ տարուան ընթացքին, 900 վաճառականներ հրապարակէն քաշուած են, 27 ընկերութիւններ փակած են իրենց դուռները, դրամատուն մը քաշած է իր ամբողջ դրամագլուխը։ Գալով մանր առեւտրականներուն, անգործութիւնը աւելի շատ է անոնց մէջ։

Իսկ գիւղացիին վիճակը բացատրութեան կարօտ չէ։ Քանի մը ամիս առաջ, Իզմիրի շրջանին մէջ բազմաթիւ բարգաւաճ գիւղեր սովի մատնուեցան, բառին իսկական առումով։ Կառավարութիւնը իրար անցաւ,ամէն կողմ հանգանակութիւններ կատարուեցան՝ սովահարներու թշուառութիւնը մեղմացնելու համար։

Ցառաչիկայ տարուան համար սովի վտանգը աւելի մեծ է։ Պատճառն այն է որ գիւղացիին արտադրած ցորենը այս տարի ո՛չ մէկ շահ բերաւ իրեն։ Ընդհակառակն վնաս ալ պատճառեց։

Պոլսոյ արմտիքի Սակարանին մէջ ցորենի օխան մինչեւ չորս դրուշի ծախուած է. իսկ վաճառականը առհասարակ օխան 100 փարայէն գնած է։ Երբ ցորենը այս գինով կը ծախուի, գիւղացիին ձեռքը շահ մը չի մնար, որովհետեւ արտադրութեան ծախքը շատ աւելի սուղի նստած է իրեն։ Ու երբ գիւղացին դրամ չունի, չի կրնար գնել իրեն անհրաժեշտ նիւթերը, որոնց գլխաւորներն են բամպակէ հիւսուածեղէն, քարիւղ, աղ, օճառ եւն.։ Անկէ կը տուժեն քաղաքի առեւտրականները։ Կը տուժէ նաեւ կառավարութիւնը, որովհետեւ գիւղացին չի կրնար վճարել իր տուրքերը։ Եւ որովհետեւ Թուրքիոյ բնակչութեան հարիւրին 70ը գիւղացի է, մարգարէ ըլլալու պէտք չկայ, գուշակելու համար հետեւանքը։

Վերջերս երկար վիճաբանութեան դուռ բացաւ այս խնդիրը Թուրք մամուլին մէջ։ Ոմանք կ'առաջարկէին, գիւղացիին վնասն կարողութիւնը աւելցնելու համար, բարձրացնել ցորենի գինը։ Այդ ձեւով կարելի պիտի ըլլար զարկ տալ քաղաքներու առեւտուրին, զարգացնել ճարտարարուեստը, գործ հայթայթել անգործներուն, միւս կողմէ ալ աւելցնել պետական հասոյթները քանի որ գիւղացին ի վիճակի պիտի ըլլայ ամբողջութեամբ վճարելու իր տուրքերը։

Այս նպատակին հասնելու համար, կը թելադրէին 12 դրուշի բարձրացնել հացին օխան, որ ներկայիս 7.50 դրուշ է։

Այս առաջարկին ուժ տուին կարգ մը թերթեր, որոնք անկասկած ցորենի վաճառականներուն պաշտպանութիւնը կը վայելէին։ Ուրիշներ փաստեցին թէ ցորենի գինին յաւելումը ո՛չ մէկ օգուտ պիտի տայ գիւղացիին։

Քանի որ այս վերջինը արդէն իսկ ծախած է իր սերմերը։ Վաստակողները պիտի ըլլան վաճառականը, միջնորդն ու ջաղացպանը, իսկ կորսնցնողը՝ քաղաքի բնակչութիւնը, որ աւելի սուղ պիտի ուտէ իր հանապազօրեայ հացը։

Գիւղացին տեսնելով որ ցորենի արտադրութեան համար իր ըրած ծախքերը աւելի շատ են քան անոր վաճառումէն գոյացած հասոյթը, այս տարի աւելի քիչ ցանած է։ Այդ է պատճառը, որ յառաջիկայ հունձքէն ետք սովէ կը վախցուի Անատոլուի մէջ։ Կառավարութիւնը ի վիճակի չէ ոեւէ բան ընելու՝ կացութեան դարման տանելու համար։

Կարգ մը թերթեր կ'առաջարկեն, չարիքը արմատէն բուժելու համար, նախ հողին արտադրելու ոյժը բազմապատկել։ Երկրագործական վիճակագրութեանց համաձայն, միջին հաշուով Անատոլուի հողը մէկին հինգ կուտայ։ Տեղ տեղ համեմատութիւնը աւելի ալ պակաս է։ Ուրեմն հողը պէտք է պարարտացնել զանազան միջոցներով։ Երկրորդ՝ գիւղացիին աշխատանքի գործիքները նախնական են։ Շատ կ'աշխատի եւ քիչ արդիւնք ձեռք կը բերէ։ Անհրաժեշտ է արդիական գործիքներ մտցնել մշակութեան մէջ։ Երրորդ՝ գիւղացիի սերմեցուն լաւ տեսակէ չէ, որովհետեւ քիչ բերք կ'արտադրէ։

Ուրեմն, եթէ այս միջոցները գործադրուին, ցորենի արտադրութեան ծախքերը կը կրճատուին, ու գիւղացին նոյնիսկ օխան 100 փարայի ալ ծախէ դարձեալ կը շահի և վիճակը կը բարւոքի։

Յիշեալ թերթերուն համաձայն, անգամ մը որ գիւղացիին կացութիւնը բարելաւուի, Թուրքիոյ ամբողջ ելմտական ու տնտեսական կացութեան կը շտկուի. պետութիւնը տուրքերը կանոնաւոր կը գանձէ, գիւղացին արտածումի միւս նախանիւթերը—ափիոն, ծխախոտ, բամպակ, ծխախոտ—կրնայ աւելի սուղ գիներով ծախել, փոխանակ հիմակուան պէս աժան գինով ձեռքէ հանելու, առեւտրական տագնապը կը վերջանայ եւ ճարտարարուեստը փայլ կը ստանայ։

Երբ ներքին կացութիւնը այսպէս է, երբ ոեւէ հնարաւորութիւն չկայ ներքին հասոյթներով հաւասարակշռելու եւմտացոյցը, ո՛չ մէկ յոյս կայ արտաքին օժանդակութենէ։Ո՛չ Ամերիկա կ'ուզէ փոխատուութիւն ընել, ոչ ալ Ֆրանսա։

Այս վերջինը կը պահանջէ Էնկիւրիէն նախ վճարել հին պարտքերը, յետոյ միայն փոխատուութեան խօսք ընել։ Թուրքերը, ելմտացոյցի ծախքերը պակսեցնելու համար, կը փափաքին ո՛չ մէկ վճարում ընել Հանրային Պարտքի հաշուոյն։ Թերթերը կը գրեն թէ՝ միայն այդ գլուխի ծախքերը կարելի է կրճատել առանց որ եւ է ցնցում առաջ բերելու։ Իսկ Հանրային Պարտքի բաժնետէրերը գիշնամիներ ընելէ առաջ, պիտի ուզեն պահանջել աւրիշ շահեր։

Ամէն պարագայի մէջ, Թուրքիոյ վարիչները շատ նեղ վիճակի մէջ թողուած են ներկայիս եւ մեծ հնարաւորութիւն պիտի ըլլայ ճամբայ մը գտնել անելին մէջէն։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

«ԵՐԿԻՐՆ Է ԿԱՆՉՈՒՄ»

Այսօր տասնեակներով, վաղը աւելի մեծ թիւով պիտի հալին մեր երիտասարդները, բարակ-բարակ։ Գալարուելով բարակ ցաւի մագիլներուն տակ։ («Յառաջ»)։

Աւելցուցէք սանոց վրայ, նաեւ անոնց՝ որ ո՛չ միայն տասնեակներով, այլեւ հարիւրներով կը գալարուին ձուլուած կոչուած բազմաժանիք հրէշի ճիրաններու տակ։ Հապա այն երիտասարդներ՝ը, անհայրենիք, անյոյս ու կորաքամակ, որոնց երիտասարդական աւիւնը առարինաւարար կը պաղի, որոնք անհամբեր կը սպասեն վաղուան արշալոյսին։

Թո՛ղ գրեն թերթերը, թո՛ղ խօսին բեմբասացները, որ մեր ազգը իր 700.000ի Թափառականներով իր երէկի եւ այսօրուան ճգնաժամի օրերուն չըհոսաւ ու լուծը հաւաքաբար ինքնագիտակցութեան գալ, կազմակերպուիլ, չարիքներու աճուտութիւնը մեղմելու համար։

Տարեցները կը մեկնին, երիտասարդները կը խամրին. ժառանգներն ալ հայ չեն մնար,— ահա վարձատրութիւնը մեր ժողովուրդին, որ դարեր շարունակ քաղաքակրթութիւնը տարածեց Արեւելքի բարբարոսներու մէջ։ Հաւաքական ազգ էինք, Խափառական դարձանք, հայրենիք ունէինք, չհայրենիքյաղ եղանք, գիր, գրականութիւն, բանահիւսութիւն, գեղարուեստ, ազգի մը այս ամէն հարստութիւններէն առօտ լոյսերն ու յուշերը մնացին միայն մեզ համար իբր ժառանգութիւն, նաեւ մեր այսօրուան կեանքը, որոնց դուռները կը կազմէ հում նիւթը սպիտակ ջարդին։

Ի՞նչ հետաքրքրութիւն հայն ու հայ գիրը ․մեր այն երիտասարդներուն համար որոնք օրճարաններու մէջ կքած ալքօլիկխաղերու վրայ, թղթախաղով իրենց կեանքը կը բոլորեն, նաեւ այն պատանիներուն, որոնք պատառ մը հացի համար փողոցէ փողոց թերթեր կը ծախեն, կլլելով փողոցային բոլոր լքութիւնները։ Ի՞նչ տարբերութիւն նաեւ առանց եւ բոլոր այն երիտասարդներու միջեւ, որոնք անյոյս ու անլոյս կը համրեն իրենց օրերը, ափ մը հող գտնելու, այս օտար հողի բազկացուցիչ մէկ մասը կազմելու համար։ Պիտի չկորսուի՞ն արդեօք անոնք, որ հայրենիքի, հօր տան, ծնողքի կամ եղանակի կարօտէն բռնուած, միեւնոյն առեն զզուած ու յոգնած զարծարանային կեանքէն, ամէն վտանգ ու յոգնութիւն յանձն կ'առնեն, հազարաւոր մղոններ ճամբայ կը կտրեն, զանազան միջոցներով երկիր կը մտնեն, զուլումի եւ սարսափի երկիրը, հազիւ թէ սիրելիներու միջեւ առաջին ու երազային համբոյրներըկրցաւմուին, չեկիստները վրայ կը հասնին, կ'առաջնորդուին բանտ ու Սիպիր, չվերադառնալու համար այլեւս։

Ահա Մ. Մարութեանի, այս տաղանդաւոր բայց դաւաճի անկինը մնացած անշուք երիտասարդին մէկ նոր Թատերգութեան նիւթը, որու մանրամասնութիւնները եւ գերակատարներու շնորհքները, նկարագրութիւնը պէտք է թողուլ երկրորդ ներկայացման մը, անհրաժեշտ պզտիկ սրբագրութիւններ կատարուելէ վերջ անշուշտ։

Մեր կողմէ արդար գնահատանքի եւ քաջալերութեան խօսք մը բաւական պիտի ըլլայ մեր տաղանդաւոր դերասանին, որ իր, անձնական նեղութիւններու կողքին, գիտցած է ըմբռնել մեր իսկական ցաւը եւ պատկերացնել յաջող արտօրով մեր այսօրուան կեանքը, տալով աշխարհ պատմութեան բեմին պատկերը մեր դժբախտութեան ու ճհայտալանութեան։

Պատի՛ւ իրեն։

Հ. ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԱՄՕ՛Թ, ՀԱԶԱՐ ԱՄՕԹ

Ժամանակն է հաշւի նստելու նստելու Կոստան Զարեանի հետ ժամանակն է, որովհետեւ, չափն անցնում է։

«Յեղափոխն» մարտ 26 թւի մէջ Կոստան Զարեանը մէկ յօդուածով ալ ու ձախ խարազանում է բոլորին։ Փորձում է իր այդ «լայթին» որսացու հայ մարդու արդար ցասումի բնոյթ տալ։ Պանդուխտ բարձունքներից հայ ժողովրդին բարոյական քարոզներ է կարդում ու «կեանքի չափը» ձեռքին՝ լուսաւորում հայութեան դիտակցութիւնը։

Ես ասելիքս այդ յօդուածին չի վերաբերում։ Աւելորդ էլ է զբաղուել դրանով, որովհետեւ հանրայինընկերային ախտերը բանաստեղծութեամբ չեն դարմանուում։ Մէկը, որ ամբողջ կեանքի ընթացքում քաշուած է մնացել հանրային կեանքից ու ամփոփուած իր պատեանի մէջ՝ միայն անձնական շահ հետապնդել, իրեն իրաւունք չպէտք է համարի նման պոռոտախօսութեան։ Եթէ Զարեանի սիրտը իրօք ցաւում է հայ ժողովրդի համար, պայքարելու եւ դարմանելու շատ միջոցներ կան։ Թող նետուի ասպարէզ ու լուսաւորի մեր կեանքը իր «Հրավառ ջահով»։ Իսկ խմբելն ու հայհոյելն ամէնէն դիւրին գործն է։ Մանաւանդ, երբ դրա համար թերթի էջեր են տրամադրւում․․․

Բարոյական պարտք համարեցի արտայայտուել Կոստան Զարեանի մէկ ուրիշ ելոյթի առթիւ։

«Հայրենիք» ամսագրում տպւում է Զարեանի մէկ գեղարւեստական գործը՝ «Բանկօօպը եւ Մամութի ոսկորները» վերնագրով։ Ամսագրի մարտ ամսի թւում լոյս տեսած գլուխը նւիրւած է Երեւանի հասարակական դասախօսներից մի քանիսի բնորոշմանը։ Եւ ահա այստեղ է, որ Երեւան է գալիս Զարեանի բարոյական նկարագիրը։

Բանաստեղծի գրչի զոհերն են — կեղծ անուններով,— յայտնի լեզւաբան մը, պատմաբան մը և գրականագէտ մը։ Զարեանը դրանց մասին ասելու ուրիշ բան չի գտնում, քան՝ ծիծաղ խոթել նրանց անձնական կեանքի մէջ, ընտանեկան դժբախտութիւնները զաւեշտի նիւթ դարձնել ու գիտնականներին ծաղր ու ծանակի ենթարկել։

Ճակատագրի դառն հեգնանք։ Մէկ կողմից խորհրդային իշխանութիւնն է նրանց հալածում ու տառապեցնում է, միւս կողմից էլ, զանազան բախտախնդիրներ ծաղր ու ծանակի առարկայ են դարձնում։ Դեռ եւս Զարեանը յանդգնութիւնն ունի իրեն Եւրոպացի անւանելու եւ ամբողջ մէկ ազգի դլխին բարոյական քարոզներ կարդալու։

Ամօթ, հազա՛ր ամօթ։

Երեք տարի եղած եմ համալսարանի ուսանող։ Երեք տարի իմ դասախօսներն են եղած Զարեանի ծաղրած պրոֆէսորները։

Եւ պէտք է բարձրաձայն յայտարարել, որ եթէ Հայաստանի անդրանիկ համալսարանում դեռ չափով թալցկական շունչ ու ոգի կայ, ապա պարտական ենք հայ գրքի ու գրչի այդ մեծութիւններին։ Դրանով պէտք է բացատրել եւ այն լկտի արշաւանքը, որ բոլշեւիկները սկսան այդ գիտնականների դէմ։

Եւ ապա պայմաններում արթուն ու շնչող Զարեանները, փոխանակ իրենց բազուկի ձայնը բարձրացնելու, ողորմելի անարդարութեան դէմ, վեր են կենում ու բոլշեւիկեան լրբութեամբ ծաղրում այդ տարաբախտ զոհերին։ Մանաւանդ պատմաբան մը, որ իր բարոյական նկարագրով շատ ու շատ բարձր է Զարեաններից։

Զարեանն այսօր գաղթահայ գրականութեան զարդերից մէկն է համարւում։ Չեմ վիճում։ Բայց ինձ հետաքրքրողը մարդ Զարեանն է։

Մեր դասախօսներից մէկն էլ եղած է Զարեանը։ Առանց չափազանցութեան կարող եմ վկայել, որ ամէնէն չսիրուած դասախօսը Զարեանն էր։ Եւ դրա պատճառը միայն իր յոռի բնաւորութիւնը չէր։ Այլ եւ այն բարոյական ու քաղաքական նկարագիրը, որ յայտնաբերւած էր նա։

Բենոց՝ բոլշեւիկ իշխանաւորների առաջ, օր ու գիշեր խորհրդային վարչածեւի գովքը երգող եւ իրեն մարքսիստներից է՛ն մարքսիստը յոխորտող Զարեանը չէր կարող սիրել մի ուսանողութեան կողմից, որ ամբողջ ոգով յայտ ունէր։ «Բաքւալեան» Զարեանն անմիջապէս կերպարանափոխւում եւ Թաթով «մատէրիալիստ» աշխարհահայեացքի տէր էր դառնում,երբ իր դասախօսութիւնների ներկայ էին գտնւում համալսարանի բոլշեւիկ վարիչը կամ ուրիշ ազդեցիկ կուսակցականներ։ Ի հարկէ, այս բանը չէր կարող վրիպել ուսանողութեան ուշադրութիւնից։ Ահա թէ ինչ էր երգում ուսանողութիւնը՝ Զարեանին նւիրուած մէկ քառեակով․—

Եկաւ ժամը Զարեանի,
Մեր օրերի Ներոնի,
Իրեն դանդէ կարծողի,
Մեզ մօտ շամշէտ խաղցողի․․․

Այդ նոյն «Համլէտը» ինչ ինչ կարմիր յուզեքով եկաւ արտասահման։ Իր սպասելիքները չիրականացան։ Զարեանին ճանաչողը չպիտի զարմանայ, որ նա փետուրները փոխելով՝ սիհրիմ թշնամի դարձաւ իր երգած կարգերի։ Նման դէպքերում դժւար չէ գաղափարական պատմուճան հագնել․․․

Չէ որ փոխուել են նաեւ մեր բարոյական ըմբռնումները․․․։

Եւ այս մարդը, իրեն իրաւունք է համարում բարոյական քարոզներ կարդալ ու ոտքի պարսաւագիրներով ծաղրել ալեզարդ ու վաստակաւոր գիտնականների։

Ամօ՛թ, հազար ամօթ։

Վերջացնենք մեր ասելիքը, մի ուսանողական յիշողութեամբ։

Նախկին գիմնազիոնի շէնքում տեղաւորւած էին մի շարք հիմնարկներ, որոնց թւում նաեւ ժողովրդ. Տնտ. Խորհուրդը։ Շէնքի կտուրին գետեղւած էր մի մեծ սաւոդ, որ գիշերները լուսաւորւում էր։ Զարեանը մի մեծ բանաստեղծութիւն է նւիրում այդ սաւոդին, որ տպագրւեց «Նորք» ամսագրում։

Մեր ֆակուլտետի դասախօսներ խորհուրդի նիստն էր։ Ներկայ էմ ուսանողութեան ներկայացուցչի հանգամանքով։ Ուսուցիչներէն մէկը՝ ձեռքին թերթում է «Նորք» ամսագիրը։ Յանկարծ կանգ է առնում Զարեանի բանաստեղծութեան վրայ ու բարձր կարդում խորագիրը՝ «Ժողտնտխորհի Աստղը»։ Ապա, հառ, հառ կրկնելով բոլոր վանկերը, իր բամբ ձայնով դարձաւ Զարեանին.

«Տօ՛, Կոստա՛ն, Ժողտնտխորհի աստղը ո՞րն է, սա ի՞նչ կապկութիւն է»․․․

ԱՇՈՏ-ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Թաւրիզի շուկան

ԲԱՐԵՆՇԱՆ ԵՐԵՒՈՅԹՆԵՐ

ԹԱՒՐԻԶ, 23 Մարտ (Սեփ. Թղթ.) — Փետրուար 15էն մինչեւ մարտ 15ը Թաւրիզի շուկան — մասնաւորաբար գորգի առեւտուրը — համեմատած նախորդ ամիսներու հետ՝ թոյլ էր։ Թէեւ պահանջ կար միայն Պոլսի համար գնողների կողմից «Փարավան» տեսակի գորգի։ Վերջերս, ըստ լուրերի, պարսկական գորգի առեւտուրը Պոլսի եւ Լոնտոնի շուկաներում զգալի կերպով աշխուժացել է, որի հետեւանքով էլ տեղումս գնումներ շատացել են։

Փարավանի պահանջի յաւելման պատճառներից մէկն էլ թերեւս այն է, որ Չինաստանի վերջին դէպքերը արգելք են հանդիսացել Շանհայնին իր սովորական չափով գորգ արտահանելու։

Շուկայի վերջին ժամանակների վայրիվերումների մէկ գլխաւոր պատճառն էլ պէտք է համարել օտար դրամներու սակերի յաճախակի եւեւէջները։

Դոլարը մարտի սկիզբներից 18—21 ղր.ից մինչեւ 25—26 ղրան բարձրացաւ, իսկ ստերլինը 72—75ից մինչեւ 95—97 ղրն. եւ աւելի բարձր։

Պէտք է ասել, որ տեղական շուկան մեծապէս տուժում է օտար դրամներու սակի եւեւէջներից։

Մէկ ուրիշ պատճառ էլ։

Համաշխարհային տնտեսական խառնաշփոթութիւնը ու մեծ պետութիւնների փոխադարձ անվստահութիւնը, Լօզանի խորհրդաժողովի ձգձգումը արեւելքի անկարգութիւնները եւ ամենավերջերս վերջերս բարձրացող մաքսային պատնէշները նոյնպէս գալիս են մեծ չափով ազդելու առեւտրի ընդհանուր շուկայի վրայ՝ բացասական իմաստով։

Մինչեւ այսօր էլ Թաւրիզի շուկայում տասնեակ տարիներով գորգի գործով զբաղուող մի շարք խոշոր ֆիրմաներ դեռ չեն վերցնած նախկին տարիների բանուկ գնումներն ու գործադրումները։

Այդ բոլորով հանդերձ, մեծ յոյսեր կան, որ այն տարուան մէջը գորգի հրապարակը պիտի լուսանայ եւ Նորից պարսկական գորգը որ համաշխարհային համբաւ ունի իր արժանաւոր տեղը պիտի գրաւէ, որը կախուած է Ամերիկայի մասնաւորապէս եւ ընդհանրապէս Եւրոպայի առեւտրական գործերի բարւոքումներից։

Մինչեւ վերջին տարիներս, մեծ չափով գորգի գնումներ կը կատարէին ռուսական հիմնարկութիւններն ու նրանց ներկայացուցիչները։ Սակայն 2-3 տարի է բոլշեւիկները էլ իրենց հիմնարկութիւնների.Նաքցի (վերջինս փակուել է եւ իր գործերը յանձնել է «Բիւրօ.Պերսի») միջոցով գնումներ կը կատարեն։ Իսկ թէ ո՞ր շուկայում եւ ի՞նչ արժէքներով պիտի ծախեն՝ կը մնայ մութ։ Ցաժենայն դէպս, առեւտրական աշխարհին պարզ է նրանց սեւ նպատակը։

Առեւտրական գործը Ատրպատականում տակաւին անցեալ նման բարւոք շրջան թեւ կոխած չէ. սակայն յոյս կայ, որ ինչպէս միւս տեղերը, նոյնպէս եւ այս շրջանի գործերը պիտի առնեն իրենց բարւոքումը։

Որքան էլ Ատրպատականի ու ամբողջ Պարսկաստանի առեւտրական շուկաները թուլանան, նորէն վստահօրէն կարող ենք ասել, որ այդ տնտեսական տագնապն ու անգործութիւնը որ տիրում է Ամերիկայում եւ Եւրոպայում,երբեք նման ձեւով Պարսկաստանում չի կարող լինել։ Եւ թէ տիրող տագնապը տարբեր չարունակւելու լինի, նորէն Պարսկաստանը գերծ կը մնայ եւ ամենից վերջը պիտի ազդուի։ Այստեղ խոշոր բանւորութիւն չկայ, ինչպէս ուրիշ երկիրներում, այլ կայ աշխատաւոր գիւղացի որ միշտ է իր գոյութիւնը կարող է պահել, Դրա վրայ աւելցուցէք, որ այս ժողովուրդը չափազանց սակաւապէտ է։

Հ Վաղուց է, որ կառավարութիւնը ծրագրած է որոշ փոփոխութիւններ մտցնել երկրի չափերի ու կշիռների մէջ։ Պարսկական արշինը (զարը) փոխարէն մետրական գրութիւն հաստատելով, իսկ փութանոց ու բաթմանների տեղ պիտի գործածուի քիլօ։

Անշուշտ այս բարեփոխութիւնը Պարսկաստանի համար մի մեծ յառաջդիմական քայլ կը լինի եւ ժողովուրդը կ'ազատի բազմապիսի եւ բազմատեսակ չափերից ու կշիռներից, որոնք մեծ թիւրիմացութիւնների եւ դժուարութիւնների տեղի են տալիս։

Ինչպէս լսում ենք, այս նոյն գիծ յետոյ, պիտի փոփոխութիւն կրէ նաեւ դրամական միաւորը եւ ղրանի փոխարէն հրապարակ պիտի հանւի Փէհլեւի, Ռէալը(?) — Արդէն թրատարակուած է նոր օրէնքը։

Արդէն որոշ հիմնարկութիւններում, ինչպէս օրինակ մաքսատունը, մաքսային գործողութիւնները կը տարւում են ոչ թէ ղրանով, այլ Փահլաւիի եւ Ռէալի սակերով։

ՂԱԼԻՑԵԱՆ

Խ. Ս. Հ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

„ԱՆՇՈԳԻ ԲԻՒՐՈԿՐԱՏՆԵՐ“

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ խորհրդային կառավարութիւնը Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին որոշումին արժանաւորական մաքրագործման ենթարկել կառավարութեան վարչական մեքենան (պետապարատ) որ անհամեմատ բիւրոկրատական դարձած է եւ ամէն կայ խցած զանդուածներուն հետ։

Այս անգամուան մաքրագործումը չպիտի նմանի անոր որ կատարուի տարիներէ ի վեր, այլ պիտի ընդգրկէ խորհրդային կեանքի բոլոր ճիւղերը եւ մասնաւորապէս գործակցական խանութներն ու պետական բնակչութեան օրկանները։ Այս որոշումը տրուած է իբրեւ հետեւանք ճարտարագործական բանուորներու ճնշման, որ վերջերս մասնաւորաբար կը պատճառէ կեդրոնական իշխանութեանց։ Յաճախ հրապարակային ցոյցեր եւ խռովութիւններ կը պատահին մեծերթներու բաշխման հետեւանքով։

Խորհրդային մամուլը կ'ըսէ թէ տնտեսական եւ վարչական օրկաններու այս ընդհանուր մաքրագործումը անհրաժեշտ դարձած է իբրեւ հետեւանք դրամատիրական տարրերու մնացորդներուն եւ խափանարարներուն որոնք թէեւ մաքրուած են, բայց չեն մեռած եւ յետ սահմանօրէն կը կռուին խորհրդային կազմակերպութեանց մէջ, յարմար պայթեցնելու համար ընկերվարական յառաջխաղացումը, ինչպէս եւ միւս թերթերը ապրիլ

…ուկ խմբագրականներ հրատարակուեցան, ուր կը շեշտեն թէ դասակարգային պայքարի նոր ձեւը՝ կուսակցութեան եւ կառավարութեան … խիստ սաստկացած է եւ հետեւաբար պետական մեքենան պէտք է վերանուաճուի եւ վերակազմուի … Միեւնոյն ատեն … թէ բազմաթիւ պաշտօնեաներ … ու կ'անտեսեն զանգուածներու շահերը, … կոպտութեամբ կը վարուին բանուորներուն հետ, … է աւելին եւ ուղղակի համագործակցութիւն հասարակութեան բանուորներու եւ գիւղացիներու բոլոր … միջեւ։

Իբրեւ առաջին քայլ վերակազմութեան, յանձնեցան … 1931 … Այս … կապուած է Աշխատանքի … պաշտպանութեան խորհուրդին, … իրաւասութիւններ ունի … եւ անհրաժեշտ պիտոյքներու մատակարարութեան համար։ Կոմիտէն կը բաղկանայ 18 … անդամներէ, որոնց մէջ … Մայսուսկ, Միկոյեան եւն։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ

Բնակչութեան աճումը

Անդրկովկասի Դաշնակցութեան տնտեսական … խորհրդահայ թերթերը լեցուած են տնտեսական թիւերով եւ տախտակներով, …

1922-1932 ընթացքին Անդրկովկասի բնակչութիւնն աճած է 35 առ հարիւր։ Այսպէս.

	1922ին	5,011,000	բնակիչ
	1932ին	6,772,000	բնակիչ
Վրաստան	1922ին	2,408,260	
	1932ին	3,023,900	

Աճումը կատարուած է 29 առ հարիւր։

Ատրպէյճան	1922ին	1,811,900
	1932ին	2,667,400

Աճումը կատարուած է 46 առ հարիւր։

Հայաստան	1922ին	781,000
	1932ին	1,080,700

Աճումը կատարուած է 38 առ հարիւր։

Վերի թիւերէն կը պարզուի, որ … 80 հազար թուրք … բնակչութեան վերադարձին … Հայաստանի բնակչութիւնը աճած է միայն … 38։ … [illegible]

… կովկասի ազգային շրջաններու գիւղացին։

Օդանաւային հաղորդակցութիւն

Անդրկովկասեան դաշնակցութեան տնտեսական … նորէն … տեղ է հանուած օդանաւային հաղորդակցութեան ընդարձակման ծրագիրը։

Գիծը պիտի անցնի Թիֆլիս-Վաղարշապատ-Ստեփանաւան-Լենինական-Աշ … Երեւան.

Բացի Երեւանէ եւ Լէնինականէ, … վայրերու մէջ պիտի կառուցուին … հրապարակներ, օդանաւերու վայրէջքը դիւրացնելու համար։ Իսկ Երեւանի եւ Լէնինականի օդանաւային կայաններու հիմնադրութիւնը կատարուած է մարտ 12ին։

Ըստ կնքուած պայմանագրի, օդանաւային կայաններու շինարարութիւնը կը կատարէ Հայպետշինը։ Շինանիւթերն առաքուած են մարտ 8ին եւ փոխադրուած Նորագաւիթ՝ Երեւանի կայանի կառուցման վայրը, ուր կը պատրաստուին բանուորական կայարաններ ու ապրանքներու համար՝ պահեստներ։

Հայպետշինը յանձն առած է մինչեւ մայիս 1 վերջացնել կայանի եւ քաղաքացիական շէնքերու կառուցումը։ Քաղաքային խորհուրդը պիտի հոգայ ջուրը եւ լոյսը, … վարչութիւնը՝ … եւ այլն։

Կ'ենթադրուի, որ մայիս 1էն … պիտի ըլլայ օդանաւային կայաններու բացումը կատարելը, որմէ վերջ կանոնաւոր երթեւեկ պիտի հաստատուի Երեւանի, Լենինականի եւ Թիֆլիսի միջեւ։

Թարար փրոֆէսորուհի

Տասնամեակի առթիւ Ատրբէյճանի բժշկական կաճառը փրոֆէսորի աստիճան (աչքի հիւանդութիւններու ամպիոնի համար) տուաւ Թաթարուհի Վէլիխան Ոահիմովային որ երկրի լաւագոյն գիտական աշխատողներէն է։

1908ին վերջացուցած է Խարկովի բժշկական կաճառը եւ 1911էն ի վեր անընդհատ աշխատած է բժշկական ասպարէզին մէջ։ 1919ին քննութիւն տալով կրցաւ ստանալ տոքթորի աստիճան։ Վէլիխան Ռահիմովան իր գիտական գործունէութեան ընթացքին գրած է 9 գիտական գիրքեր։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Նոր նախահաշիւը

ԲՈԼՈՐ ՀԱՍՈՅԹՆԵՐԸ ՆՈՒԱԶԱԾ

«Միլլիյէթ» թերթերու տեղեկութիւնները կը հաղորդէ 1932ի նախահաշիւի մասին, որ 20 միլիոնի բաց մը կը ցուցնէ…

[illegible]

ՄԱՄՈՒԼ

Նոյն ախտը ամէն տեղ

«Հայրենիք» խմբագրականով մը կ'ողբայ թրքական երգերու «շարգի»ներու եւ թրքախօսութեան ախտին ծաւալումը՝ Ամերիկահայ գաղութին մէջ (24 մարտ)։

— «Թանի մը օր առաջ մը, ընկեր մը երկար տարիներէ ի վեր կը զբաղի կրամաֆոնի րէքորտներու գործով, ծանուցեց … խօսակցութեան մը ատեն … խմբագրատան մէջ … թրքերէն երգերու րէքորտներու … Ամերիկահայ գաղութին մէջ։

Մեր ընկերը բառ ի բառ այսպէս. որ եթէ Հայերուն կը ծախէ 100 րէքորտ, առհասարակ ատոնցմէ 90-95ը թուրքերէն են եւ միայն 5-10ը՝ հայերէն։ …

[illegible]

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կեանքը Պելֆորի մէջ

ՊԵԼՖՈՐ, 4 ապրիլ.— … Als-Thom … գործաւորներ …

… երեք ալ հոյ բազմանդամ ընտանիքի տէր գործաւորներ։ Նանք (Պաքըրն տ'Օֆֆոն) կը բնակին եւ մինչեւ այսօր նպաստ չեն ստանար։ Միայն Կ. Հ. Միութեան գիծումին Als-Thomի տնօրէնութիւնը տեղեկացուցած է թէ ապրիլ 10էն անպատճառ նպաստ պիտի արուի Օֆֆոնի գործաւորներուն … Միայն մէկը կ'օգտուի նպաստէ Պելֆոռ բնակելուն համար։

Ու այժմ թշուառ ընտանիք չունինք։

Գովելի է Կ. Հ. Միութեան ձիւղը Ապրիլ 11-24ի պաշտպանելի պատրաստութեան համար։ Երէկուան խորհրդակցական ժողովին մէջ փոփոխ յայտնուեցաւ որ Ֆրանսերէն բանախօսութիւն սարքուի, տեղացիներուն ծանօթացնելով հայ ժողովուրդը եւ անոր կատարած դերը ընդհ. պատերազմի ընթացքին։

Այս առթիւ կարծեմ դիմում պիտի կատարեն Փարիզ, յայտնի բանախօս մը բերելու համար։ Այս գործը թէեւ քիչ մը դժուարութիւն կը պահանջէ, բայց մեծ օգուտ պիտի բերէ գաղութիս, որովհետեւ հոս չեն ճանչնար Հայերը եւ մեզ Թուրք կ'անուանեն…

Ուշ մը եւս — Լուսաւորչութեան եւ կաթոլիկութեան խնդիր։ Հայ կաթոլիկ …

… Առաջնորդարանին։ Պետք խնդրենք որ «Յառաջ» ալ դիմում կատարէ այս կարեւոր խնդրին համար։

Ն. Յ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ

ՏԼՍՈՆ, 3 Ապրիլ.— Փարիզի Դարբնոց թերթին մէջ (27 Մարտ) տեղիս «Զօկի մամանցիւղի կազմակերպած ընկերահամակրական խնջոյքի» մասին գրուած թղթակցութեան կարգին, զարմանքով կարդացի իմ անունը, իբրեւ «ընկեր» բանախօս։

Պարտք կը զգամ յայտարարել, որ յիշեալ Գարայեանը ես չեմ, այլ ուրիշ Գարայեան մը։ Անոր առաջին անունը դիտմամբ չեն գրած եւ յիշած են միայն ազգանունը, շփոթելու համար հասարակութեան միտքերը եւ զիս ներկայացնելու իբրեւ Զօկեցի կամ համակիր, որոնց հետ ոչ միայն որեւէ առնչութիւն չունիմ, այլ եւ երկուքն ալ կը համարեմ թշնամի հայկական ազատագրութեան։

Յակոբ Գարայեան

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

Հայ ժամանակակից …

[illegible]

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

XIII

…-Գոլոպըրը, ծաղկոտ երեսով … մը, որ պանդոկի մը տէրն էր … կը ծնոր … գրքեր կը գնէր … գործածուած ու աժան։ … բոլորն ալ … էին … [illegible]

… ծաթիացի էր. հոդը Պանձէ … չորս խանի մէջ … ըլլած էր … Այսօր ալ … կը գնէ, կ'ըսէին … — այդ էր Այվազեանին անունը — … [illegible]

… Սամսոնցին, որոնցմէ մին երբ ոտքի ելլէր, Այվազեան, ձեռքը ոտին մէջ չարժելէն.

— Լաքիստանը ըմբոստացաւ, ապա՞ …

[illegible]

… ու չէր կրնար բացատրել։ Այսուհանդերձ, այնքան հաղորդական էր ան։ Բոլորը կը սիրէին զինքը։ Դասարանին դժգոհութիւնն ու համոյքն էր, միանգամայն։ …

[illegible]

— Անամ օրէն ի վեր, Միւսի՛, — Այվազեանին ձայնն էր կրկին։

[illegible]

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ինքզինքը կը պաշտպանէ՝ իր դէմ եղած մեղադրանքները հերքելով։

Հինտէնպուրկեաններ սակայն, կարեւոր յաղթանակ մը եւս տարած են արդէն, կը յիշուի թէ մարտ 13ի քուէարկութեան, Փողպատէ Սաղաւարտակիրներու կեդրոնը հեռացուցեր էր իր այն անդամները, որոնք քուէարկած էին ի նպաստ Հինտէնպուրկի։ Հինտէնպուրկ իբր պատուոյ նախագահ այս կազմակերպութեան, բուռն բողոք մը ուղղած էր կեդրոնին, պահանջելով որ անմիջապէս ետ առնէին տրուած վտարման որոշումները։ Սաղաւարտակիրներու կեդրոնը տեղի տուաւ, գոհացնելով մարաջախտին պահանջը։

— Թէօտիկապէրկի ատտիկայանին տնօրէնը որ հիթլերեան է, մերժեց անթելը տրամադրել Գրինէինկի, տարածելու համար անոր ճառը։

Ֆրանսայի օրէնսդրական ընտրութիւնները

Վարչապետ Թարտիէօի ճառը

Մայիս 1ին՝ առաջին եւ 8ին երկրորդ քուէարկութեան համար, քուէարկութիւնները հրաւիրող հրամանագիրը լոյս տեսաւ պաշտօնաթերթին մէջ եւ այդ կերպով, ուրեմն պաշտօնապէս բացուած կը նկատուի ընտրական պայքարի շրջանը։

Այս առթիւ, Պ. Թարտիէօ յատկապէս սարքուած խնջոյքի մը ընթացքին, խօսեցաւ մեծ ճառ մը, անդրադառնալով վերջին խորհրդարանական շրջանի գործունէութեան,

Պ. Թարտիէօ պարզեց արտաքին քաղաքականութեան մէջ Ֆրանսայի կատարած դերը եւ դժուարութիւնները որոնց հանդիպած է կառավարութիւնը, յիշեց Ընկեր ծրագիրը, անոր հանդէպ Գերմանիոյ դիրքը եւ այդ առթիւ կատարուած բանակցութիւնները։ Գալով ընկերային ու տնտեսական քաղաքականութեան, Պ. Թարտիէօ յիշեց ինչ որ կատարուած էր նախկին ճարտիկները առաջած են ծառ երկուսուկէս միլիառ ֆրանքի յաւելուածական վարկեր։ Բարելաւուած էպաշտօնեաներու նիւթական կացութիւնը, ում տրուած է աժան բնակարաններու շինութեան, հաստատուած է ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքը։ Գալով անգործութեան, անհրաժեշտը կատարուած էր։

Պ. Թարտիէօ հերքեց իր դէմ եղած մեղադրանքը թէ՝ երբ երկիրը կ'ընթանար դէպի տագնապ, ինքը կը ճառէր երկրին բարգաւաճ վիճակէն։ Իրականութիւնն այն է որ Ֆրանսայի վարչապետը երբեք չէ անտեսած տնտեսական տագնապը որ կը սպառնար Ֆրանսայի։ Փաստը այն է որ հազիւ իշխանութեան գլուխ եկած, խորհրդարանին կը ներկայացնէր իր հանրօգուտ աշխատանքներու ծրագիրը, որ պիտի կրնար 500 հազար հոգիի գործ հայթայթել։

Բայց ինչո՞ւ այս ծրագիրը չյանգեցաւ Սրոփնետւ, գործին մէջ քաղաքականութիւն մտաւ։

Պ. Թարտիէօ վերջացուց իր ճառը՝ խօսելով ելմտական քաղաքականութեան վրայ, եւ արդարացնելով ձեռնարկները որոնք կատարուած են այդ ճամբուն վրայ

Սերպօ-պուլկար յարաբերութիւնները

Սօֆիայի սերպ զինուորական կցորդին եւ հիւպատոսին դէմ ուղղուած ձեռնարկներ կը շարունակեն դրգռութիւններ յարուցանել, հակառակ Սերպիոյ պաշտօնական հերքումներուն։

Եւ հակառակ պուլկար իշխանութեանց արգելքին, քանի մը հարիւր պուլկար ուսանողներ եւ գիւղացիական աշակերտներ մակեդոնական երիտասարդութեան հրաւէրով, հաւաքուեցան ցոյց կատարելու համար՝ ընդդէմ Սերպիոյ։ Կրակոտ ճառեր արտասանուեցան։ Ցուցարարները հրապարակաւ այրեցին «Փլամնէ» թերթը՝ զոր կարգ մը շրջանակներ կը նկատեն սերպ քաղաքականութեան մէկ գործիքը։ Ցետոյ փորձեցին երթալ այդ թերթին խմբագրատունը, սակայն ոստիկանութիւնն ընդդիմացաւ եւ ցրուեց զանոնք։

Թուրք դեսպանութիւնները

Զրոյց կը շրջէր թէ Հռոմի Թուրք դեսպանը ետ կանչուած է։ Կը ճշտուի թէ դեսպանը ինքն է որ արտաքին նախարարութեան ներկայացուցած է իր հրաժարականը։

Թուրք հեռագրական «Անատոլու» գործակալութիւնը կը հերքէ այն զրոյցները թէ Թուրք կառավարութիւնը որոշած է ջնջել կարգ մը դեսպանութիւններ՝ ելմտական դժուարութեանց պատճառով։

Սուրիա-Իրաք սահմանագծումը

Սպասելով մէկտեղ որ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած նոր նախագահը — գնդապետ Ռէնիէյի յաջորդը ըլլալու, սահմանագծման յանձնախումբը արդէն նախնական աշխատանքներու սկսաւ Իրաք-Սուրիա սահմանագլուխին վրայ ձէպէլ-Սէնճարի կողմէն։

Անգլօ-իրլանտական յարաբերութիւնները

Իրլանտայէն «Թայմզ»ի ղրկուած թղթակցութիւն մը կը յայտնէ թէ Տէ Վալերայի ամէնէն ջերմ կուսակիցները որոշած են հաւատարմութեան երդումը վերցնել անմիջապէս եւ ընտրութիւնները կատարել աշնան. որովհետեւ կը յուսան թէ այս կերպով, հանրապետականները պիտի կրնան Իրլանտայի վարչապետին ապահովել բացարձակ մեծամասնութիւն մը, ինչ որ գիրենք անկախ պիտի դարձնէր աշխատաւորականներէն։

Ամէն ինչ սակայն կախում ունի Անգլիոյ դիրքէն եւ քանի անոր մտադրութիւնները տակաւին յայտնի չեն, ամէն ենթադրութիւն աւելորդ է։

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակայքներ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ներկայացուցչական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Րիւ Րէփիւպլիք։

Կեւան

ՏԵՍԻՆԻ Կորիւն խումբի ժողովը այս Կիրակի ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին. խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Վաղը Շաբաթ գիշեր, ՓՐԷՓԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ սրահը, հովանաւորութեամբ ազգ. իշխանութեան եւ նախագահութեամբ Զ. Ռ. Մ. Կեդր. Վարչութեան։

Կը խօսին՝ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ԳԱԼԱՔԵԱՆ (Զ. Ռ. Մ. մասնաճիւղին կողմէ), Պ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԳԻՒԼԵԱՆ (Հ. Յ. Դ.), Պ. Պ. ՉԱՐՕՅԵԱՆ (Ռամկ. Ազատ. Կուսակցութեան), Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ (Զ. Ռ. Մ. կեդր. վարչութիւն)։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Պ. Պ. Մ. Մալուեան, Յ. Ուզունեան, Վ. Ցէրվարդանեան, Մ. Մանուկեան, եւայլն։

Պ. Չէօրէքճեան (ջութակ), մասնակցութեամբ Տիկ. Զ. Գօյաճեանի։

Հրաւիրուած են քաղաքական կուսակցութիւնները եւ կը հրաւիրուին քաղաքիս բոլոր Հայրենակցական միութիւնները։

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պ. Թագակատարանի սրահը։

Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան, Ազգային Միութեան, Հայ Արիներու, Բարձր Հայքի, Մեծ Նոր գիւղի, Նալլու խանի, Մարաշի, Չարսանճագի Հայր. Միութիւններուն եւ Համախարբերդցիական Երիտասարդաց Միութեան։

Կը խօսի Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՉՕՒԼԼԸՐԵԱՆ

Գեղարուեստական եռեւ բաժին, նուագ. արտասանութիւն եւ խմբերգ։

Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆ

24 Ապրիլ, Կիրակի։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն

ՓԱՐԻԶ

Նախաձեռնութեամբ Զ.Ռ. Միութեան, 24 Ապրիլ, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Salle Horticulture մէջ, 84 Rue de Grenelle։

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

Փարիզի Գրական Ակումբ այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին 131 Rue Cambronne։ Métro Vaugirard. Զեկոյց Պ. Լեւոն Մեսրոպի կողմէ, նիւթն է՝

ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՈՒՄԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

եւ անոնց մէջ հայկական մշակոյթի բաժինը

Մուտքը ազատ է

Երեկոյթ

Ա. Ե. ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ի նպաստ տեղւոյն մանկապարտէզին

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին մանկապարտէզի սրահին մէջ

Կը ներկայացուի ՎԱՌԱՆԱՆ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Երգեր եւ պարեր փոքրիկներու կողմէ Մուտք՝ 3 ֆրանք

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Փօլոսի եւ Շրջ. Երիտ. միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի ժամը 2ին Պ. Թագակատարանի Գրադարանի սրահին մէջ Rue François Gorrin.

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Արարատ միութիւնը հիմնած ըլլալով իր Գրադարան-Ընթերցարանը, կոչ կ'ընէ բոլոր հայ հեղինակներու մէկ մէկ օրինակ նուիրել իրենց գործերէն եւ ընթերցասէրներու՝ իրենց տրամադրելի գրքերէն։ Հասցէ «Ararat» Union des Arméniens d'Arnouville les-Gonesses, 31-33 rue du Parc (S. et O).

ՖՐԱՆՍԱ բնակող Ռօտէրթ Քոլէճի նախկին հայ ուսանողները որոշած են ճաշասեղան մը սարքել ի պատիւ Փրոֆ. Ցակոբեանի, 8 Մայիս, կիրակի ցերեկ, Հաճեանի ճաշարանը։ Մասնակցիլ փափաքողները մանրամասնութեանց տեղեկանալու համար դիմեն Փալտունիին, 42 Pass. du Caire, Central 72-75.

ԱԶԱՏ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ իր պտոյտ-դասախօսութիւններէն առաջինը պիտի տայ այս կիրակի առաւօտ, Լուվրի Թանգարանին մէջ, առաջնորդութեամբ նկարիչ Ռ. Եիշմանեանի որ պիտի բացատրէ բնանկարին պատմական շրջանները։ Անոնք որ կը փափաքին ներկայ ըլլալ, կը խնդրուին ամենաուշը մինչեւ ժամը 9.45 գտնուիլ համախմբման վայրը, Լուվրի Թանգարանին գլխաւոր մուտքին առջեւ (Place du Carrousel)։ Մուտքը ազատ է։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Ա. Արսլեան (Նիս) իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ԹՈՐՈՍ ՌՍԿԻԱՆԵԱՆի մահուան առթիւ, իր ծնողքին եւ ընտանեկան պարագաներուն։

Նամակատան Գրագէտներու Բարեկամներ

Բաժանորդագրուեցէք մեր հրատարակութեանց առաջին շարքին գնեցէք, սպառեցէք, տարածեցէք արդէն լոյս տեսած հատորները.

1.— Արձակ էջեր ու հէքեաթներ՝	ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ	[illegible]
2.— Զանգուխի կեանքէն՝	ՀՐԱՆԴ (Մ. Կիւրճեան)	[illegible]
3.— Տարօնի Աշխարհ՝	ՄԵՐՕՅ ԳԵՂԱՄԻ	[illegible]
4.— Ամբողջական գործը՝	ԳԵՂԱՄ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ	[illegible]
5.— Վիպակներ ու Պատմուածքներ՝	ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ	[illegible]

Մամուլի տակ է Թիւ 6ը, ուր պիտի ամփոփուին Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ դուրս մնացած երկերը։

Բաժանորդագրութիւն.— 12 հատը 200 ֆր., 100 ֆր.ը կանխիկ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Dameame, Paris (1)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Տեղի ունեցաւ այս, բոլորովին անգիտակից, եղանակով մը։ Ես չէի գործեր. բայց իրերը այնպէս մը դասաւորուեցան որ, առանց ոչ ոքի ուշադրութիւն դարձնելու, առանց գիտակցութիւն ունենալու իմ իսկ շարժումներուս, վազեցի դէպի ներքնադաւիթը, դուրս ելլելու համար։

Մարդը հանդերձարանն էր, ծառան բերած էր անոր վերարկուն։ Բայց բազուկները չէին հնազանդեր այլեւս իրեն. ուստի յոժարակամ սպասաւորը օգնեց անոր, ինչպէս հաշմանդամի մը, դժուարութիւնով թեւերն անցընելու։ Տեսայ որ մեքենաբար ժամանը բաճկոնին գրպանը տարաւ, նուէր մը տալու համար, բայց մինչեւ խորը շօշափելէ յետոյ, պարապ դուրս ելաւ անանկ։ Այն ատեն կարծես յանկարծ յիշեց թէ ինչ պատահած էր քիչ առաջ, նեղուելով արեւէ բառ մը թոթովեց ծառային հասցէին եւ ճիշդ նախկին ձեւով, դէպի առաջ խոր ցնցում մը տուաւ ինքզինքին եւ գլորելով վար իջաւ Կազինոյին աստիճաններէն, ուրկէ ծառան պահ մը անոր նայեցաւ նախ արհամարհանքի ժպիտով մը ու ապա՝ հասկացողութեամբ։

Այս տեսարանը այնքան յուզիչ էր որ, ամօթ զգացի հոն դառնալէս։ Անզգալաբար միւս կողմը դարձայ, որովհետեւ նեղուած էի ներկայ եղած ըլլալուս համար, ինչպէս թատրոնի մը բեմէն յուսահատութեան այն տրամին մէկու մը քով զոր չէի ճանչնար, բայց յանկարծ այն անըմբռնելի մղձաւանջը որ մէջս էր մղեց զիս անոր հետեւելու։ Շուտով բերել տուի իրեղէններս եւ առանց որոշ բանի մը վրայ մտածելու մթութեան մէջ նետուեցայ, այս մարդուն քայլերուն հետքին։

Տիկին Գ...պահ մը ընդմիջեց իր պատմութիւնը, որուն ամբողջ ընթացքին անշարժ նստած էր դէմս, աթոռին վրայ։ Ան գրեթէ մէկ շունչով խօսած էր իրեն յատուկ հանդարտութիւնով եւ յստակութիւնով, բան մը զոր պիտի կարողանար ընել միայն ան՝ որ պատրաստուած է առոր ու խնամքով դասաւորած դէպքերը։ Առաջին անգամն էր որ կանգ կ'առնէր, վարանեցաւ, յետոյ յանկարծ մէկ կողմ թողլով իր պատմութիւնը եւ ուղղակի ինծի դառնալով.

— Խոստացայ, թէ՛ ձեզի եւ թէ ինծի — սկսաւ ան քիչ մը մտահոգ. — բացարձակ անկեղծութիւնով մը պատմել ձեզի ինչ որ անցուդարձ իմ կարգիս, կը պահանջեմ որ կատարելապէս հաւատք ունենաք իմ անկեղծութեանս վրայ եւ իմ գործելու եղանակիս չվերագրէք թաքուն շարժառիթներ, որոնցմէ թերեւս այսօր ամչնայի։ Այդ պարագային բոլորովին սխալ ենթադրութիւն մը ըրած պիտի ըլլայիք։ Պարտաւոր եմ ուրեմն շեշտել որ երբ շատապով փողոց նետուեցայ ինքն իր վրայ փլած այս խաղացողին հետեւելու համար, բնաւ սիրահարած չէի օրինակի համար այդ տղուն, բնա՛ւ չէի մտածեր ինչպէս կին մը կրնայ մտածել մարդու մը։ Եւ իրապէս, ես որ այն ատեն քառասունը անցած էի ամուսնոյս մահէն ետքը երբեք ակնարկ մը չէմ նետած մարդու մը վրայ։ Այդ բանը ինծի համար վերջնականապէս անցեալին մէջ կորսուած էր, մասնաւորաբար կ'ըսեմ ձեզի այս եւ պէտք է որ ըսեմ, որովհետեւ ուրիշ կերպով, ինչ որ տեղի ունեցաւ յետոյ, ձեզի համար հասկնալի պիտի չըլլար իր ամբողջ ահաւորութեանը մէջ։

Իրաւցնէ ինծի դժուար պիտի ըլլար ճշդութեամբ որակել այն զգացումը որ այդ պահուն անդիմադրելիօրէն քշեց զիս այդ դժբախտին ետեւէն։ Հետաքրքրութիւն կար, բայց մանաւանդ սարսափելի վախ մը, կամ աւելի ճիշդը ըսելու համար, վախը սարսափելի բանէ մը որուն ամպի մը պէս այդ երիտասարդին շուրջը սաւառնիլը զգացեր էի առաջին վայրկեանէն իսկ։ Բայց չենք կրնար ո՛չ վերլուծել եւ ոչ ալ մանրազնին կերպով քննել նման տպաւորութիւններ, մանաւանդ որ անոնք երբեւան կուգան. մէկը միւսին մէջ խառնակուած, շատ ժեծ ուժով,— արագութիւնով եւ յանկարծական յայտնութիւնով մը։ Հաւանական է որ ըրածս ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ այն բոլորովին բնազդական շարժումը զոր կ'ընենք բռնելու եւ փրկելու համար մանուկ մը որ կ'երթայ ինքնաշարժի մը անիւներուն տակ նետուելու։ Ապա թէ ոչ, ինչպէս բացատրել որ մարդեր որոնք լողալ անգամ չեն գիտեր, կամուրջի մը վրայէն կը նետուին ազատելու համար մէկը որ կը խեղդուի։ Պարզապէս մոգական զօրութիւն մըն է որ զանոնք կը քշէ ջուրը նետուելու, իրենց ձեռնարկին խելայեղ յանդգնութեան խորհելու ժամանակ ունենալէ առաջ։ Եւ ճիշդ այսպէս, առանց ոչ մէկ մտածումի, առանց խորհրդածութեան եւ բոլորովին անգիտակցաբար էր որ հետեւեցայ այն ատեն այդ դժբախտին, խաղասրահէն մինչեւ դուռը, դռնէն մինչեւ դարատափը որ Կազինոյին առջեւն է։

Եւ վստահ եմ որ ոչ դուք, ո՛չ ալ ուրիշ ոեւէ մէկը որ աչքեր ունի տեսնելու, պիտի կրնայիք փրկուիլ այդ մտահոգ հետաքրքրութենէն, վասնզի ոչ մէկ բան այնքան սրտաշարժ էր որքան երեւոյթը սա առաւելի քսանըչորս տարեկան այս երիտասարդին որ ծերունիի մը պէս, տաժանագին կը քաշկռտուէր սանդուղէն դէպի դարատափը, երերալով մարդու մը պէս յոգնած, թոյլ եւ փշրուած։ Մանր պարկի պէս ինկաւ նստարանի մը վրա, դարձեալ այս շարժումը ... ...ով մը ինծի կը ցուցնէր թէ ... իր վախճանին էր հասած, ... կրնայ իյնալ միայն մեռած ... մը, կամ մէկը որուն մէջ ... կենդանի ոչինչ գոյութիւն ... Գլուխը, ետեւ ծռած, ... յենարանին վրայէն վար ... բազուկները, թոյլ եւ անձեւ ... ուէին դէպի գետին, ... լապտերներու կէս մթութեան ... ամէն անցորդ զայն ... դիակ մը պիտի կարծէր։

Եւ այսպէս (չեմ կրնար ... բացատրել թէ ինչպէս այս ... սիլէթ իմ մէջս կազմուեցաւ, ... յանկարծ յայտնուեցաւ ան ... տարկայօրէն արձանային, ... եւ սահմռկեցուցիչ իրականութիւն ... մը), եւ այսպէս դիակի մը ... թով է որ տեսայ զայն ... վայրկեանին։

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78
(ՍՐԹՆԻՆԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

ՇԱԲԱԹ 9 ԱՊՐԻԼ 1932
9 AVRIL

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1849
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ապրիլ 10ին խորհրդաժողով մը պիտի գումարուի Պաղտատի մէջ, մասնակցութեամբ Իրաքի, Իրանի եւ Թուրքիոյ պատուիրակներուն։

Օրակարգը. — 1.— Սահմաններու ապահովութիւն, — 2.— Աշիրէթներու տեղափոխութիւն և 3.— Ցանցաւորները փոխադարձաբար յանձնելու խնդիր։

Միւնոյն ատեն, Թուրք թերթերը կը ծանուցանեն թէ Մարտ 24ին յաջողութեամբ վերջացած են Թուրքօ-ֆրանսական բանակցութիւնները, թէ 120 մաքսանենգներ սահմանագլուխէն պիտի պիտի հեռացուին, եւ յանցաւորները պիտի վերադարձուին փոխադարձաբար։

Ու վերջապէս, Անգլիոյ գաղթային նախարարն ալ պաշտօնապէս կը հաստատէ, թէ Իրաքի կառավարութիւնը զինուորական գործողութեան ձեռնարկած է, հպատակեցնելու համար Պարզանի շէյխը։

Այս երեք լուրերը, որ սերտ կապ ունին իրարու հետ, կ՚ապացուցանեն թէ, կարեւոր դէպքեր տեղի կ՚ունենան արեւելեան սահմաններուն վրայ։

Այլեւս տարակոյս չկայ որ, Իրաք, Իրան եւ Թուրքիա համախորհուրդ կը գործեն, միանգամ ընդ միշտ խափանելու համար քրտական որ եւ է շարժում։

Անշուշտ Մեծն Բրիտանիան ալ, իբրեւ հոգատար իշխանութիւն, եթէ ոչ ներշնչողը, գոնէ գործակիցն է այս քաղաքականութեան, իրեն յատուկ հաշիւներով։ Կը թուի թէ ան կ՚ուզէ մաքրագործել Շէյխ Պարզանի շրջանը, հոգատարութեան վերացումէն առաջ, ինչպէս բրաւ Շէյխ Մահմուտի պարագային։

Եթէ վերաքաղ մը կատարենք 1930ի աշունէն ի վեր պատահած դէպքերու մասին, կ՚ունենանք հետեւեալ պատկերը.—

1. Խ. Միութիւնը եւ Պարսկաստան, իրենց շահերէն դրդուած, 1930ի ամառը օգնութեան հասան Թուրքիոյ, խորտակելու համար Արարատի քրտական շարժումը։

2. Բաջալերուած՝ մանաւանդ Մոսկուայի բարոյական եւ նիւթական աջակցութենէն, Թուրքիա մտաւ պարսկական հողը, եւ գրաւեց Փոքր Մասիսը։

3. Երկար բանակցութիւններէ յետոյ, Պարսկաստան յանձն առաւ Թուրքիոյ ձգել անոր բռնագրաւուած հողամասը, փոխարէն ստանալով պաշտային շրջան մը։ (Դաշնագիր 1932 յունուար 23ի)։

4. Մեծն Բրիտանիա որոշ ատեն մը աչք փակելով Շէյխ Մահմուտի շարժման (Սուլէյմանիէ), ջախջախեց զայն, երբ Իրաք ստորագրեց Մուսուլի քարիւղի համաձայնութիւնը։

5.— Թուրքիա արեւելքէն իր կռնակն ապահովելով, ուշադրութիւնը կեդրոնացուց դէպի հարաւ, Սուրիա, եւ մաքսանենգութեան պատրուակով, սկսաւ պահանջներ ընել հոգատար իշխանութեան, Ֆրանսայի։

6.— Միեւնոյն ժամանակ, սահմաններու ապահովութեան համար համաձայնութիւններ կնքեց Իրաքի հետ, Ինկիլիզի հրաւիրելով անոր թագաւորն ու վարչապետը։ Եւ հիմա ձեռք ձեռքի տուած է անոր, ինչպէս Իրանի հետ, ջնջելու համար քրտական երկրորդ կարեւոր միջնաբերդը, Շէյխ Պարզանի շրջանը (հարաւ. արեւելեան սահմանագլուխ)։

7. Այս բոլորին հանգոյցը պիտի կազմէ Ապրիլ 10ի խորհրդաժողովը՝ Պաղտատի մէջ։ Իսկ տարբեր օղակ մը՝ Թուրքօ-ֆրանսական յառաջիկայ խորհրդակցութիւնը՝ Անտանայի մէջ։

Այս բոլոր ձեռնարկներն ու խորհրդակցութիւնները կը ձգտին մէկ բանի, վերցնել բոլոր միջանկեալ արգելքները, եւ անմիջական, ուղղակի սահմանակից դարձնելով Իրանը, Իրաքն ու Թուրքիան (յառաջիկային թերեւս Սուրիան), կազմել կուռ զանգուած մը։

Այս ծրագրին անմիջական արդիւնքը պիտի ըլլայ՝ ապահովել առաջին երեք երկիրներուն ներքին խաղաղութիւնը, եւ թոյլ չտալ որ և է շարժում, տեղւոյն վրայ, կամ մէկ երկիրէն միւսը։

Եթէ ուզէինք բարձր դիւանագիտութեան աչքով նայիլ, կրնայինք բսել թէ՝ հեռաւոր նպատակ մըն ալ ծածկուած է այս ծրագրին տակ։

Այսինքն, քանի որ Մեծն Բրիտանիան ուղղակի կամ անուղղակի կը քաջալերէ այս քաղաքականութիւ ը, ուրեմն կ՚ուզէ ամուր պատուար մը կազմել այսօրուան կամ վաղուան Ռուսաստանի դէմ։

Արեւելեան սահմաններուն վրայ կատարուած այս դէպքերը ունի՞ն որեւէ կապ՝ մեր Դատին հետ։

Անշո՛ւշտ։ Եւ շատ խոր է կապը։

Աւելի հեռուն չերթալու համար, բաւնք որ այս բոլոր ձեռնարկներուն մէջ, առաջին եւ անմիջական շահակիցն է Թուրքիան։

Այս ձեռնարկներուն շնորհիւ, Էնկիւրին կը շահի բարեկամներ եւ քաղաքական առաւելութիւններ, ամրապնդելու համար իր դիրքը Արեւելեան նահանգներուն մէջ։

Ճիշդ է, հակառակ բոլոր փորձերուն, չի կրնար բնակչութիւն տեղաւորել այդ ամայի եւ աւերակ տարածութիւններուն վրայ։

Չի կրնար հանրօգուտ շինութիւններ ալ կատարել, քանի որ ոչ ժողովուրդ ունի, ոչ ալ նիւթական միջոցներ։ (1932ի նմաստացոյցը հաստատակշռելու համար, մեծապէս կրճատուած է նոյն հանրօգուտ շինութեանց նախահաշիւը)։

Բայց, կը շահի խաղաղութեան բարիքը։

Իսկ այդ արդէն թանկագին առաւելութիւն մըն է քէմալապետութեան համար.

Խաղաղութիւնը, Թուրքիոյ համար, վերակենդանացման լաւագոյն պատեհութիւնն է։

Որքան ալ երկիրը զալարուի տնտեսական աղքատացումներէն, քէմալապետութիւնը միշտ միջոցներ կը գտնէ կանգուն մնալու։ Կը բաւէ որ սահմանները լաւ պաշտպանուած ըլլան։

Միւս կողմէ, այս ձեռնարկներն ու կարգադրութիւնները կը նպաստեն Թուրքիոյ հեղինակութիւնը բարձրացնելու Արեւելքի մէջ։ Ինչ որ դարձեալ շահ մըն է։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ

— «Ի՛նչ խանդավառ օրեր էին. կը ճառէինք, կը վիճէինք, կ՚երգէինք. կը խմբուէինք սենեակէ սենեակ, հագիւ գուրս ելած գործարաններէն, յեղափոխական հնարքներ յղանալու համար»։

«Մանչեսթըրատէ» 1898ին երբ ընկեր Ս. Սուրէնեան Լոնտոնէն եկած էր կամաւորներ արձանագրելու։ Անտուա՛ծ իմ, ի՛նչ ուրախութիւն կար ընկերներու մէջ։ Ամէնքս ալ արձանագրուեցանք եւ վա՜յ այն ընկերոջ որ կամաւոր երթալու անյարմար կը նկատուէր. ան՝ ամէնէն դժբախտը կը նկատէր ինքզինք»։

Այս տողերն ալ ես կը քաղեմ «Պայքար»ի Մարտ 26ի թիւէն, որ ճշմարիտ ճանք մըն է յեղափոխական յիշատակներու եւ ապացուցածներու։

Այս բոլորին մէջ, մէկ բան լաւ չհասկցայ։

Այն ընկերը որ այս տողերը կը ստորագրէ Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթին «կուսակցական յիշատակներ» տակ, միեւնոյն ատեն փառաբանելով «խմբերուն ու «կուսակցականներուն», «յեղափոխական ոգին», եւ «յման ազատութիւնը», հպարտութեամբ կը ցուէ 1895-96, 1898 թուականներէն։

Արդ, ռամկավար կուսակցութիւնը ծնունդ առաւ 1908ին, Թամ. Սահմանադրութեան շրջանին, իսկ տարիներ յետոյ, միացաւ վերակազմեալ Հնչակեաններուն (ազատական), որոնք ցիչ մը աւելի ծին են։

Հարցնելը ամօթ չըլլայ, — բնախօսական եւ ծագումնական ի՞նչ կապ ունի ռամկավարութիւնը կը կապին 1895-96ի, 1898ի եւ մինչեւ 1908 եղած դէպքերուն հետ.

Աւելի՛ խօսքով, քանի՞ տարեկան է ռամկավարութիւնը,- քսանըչո՞րս, երեսունըչո՞րս թէ երեսունըվեց։

Հետաքրքիր չէ այս հարցումը, քանի որ «Պայքար»ի յիշատակներուն պարծանքով կը յիշէ թէ «խմբերու ծառայողէն նոյնպէս նոր ծաղիկներ»։

ՎԱՐԱԶ

Ընկերվարական ցոյց Հունգարիոյ մէջ

Ընկերվարականներու 60 հոգինոց պատգամաւորութիւն մը ներկայացաւ Հունգարիոյ վարչապետին, ներկայացնելու համար աշխատաւոր դասակարգին քաղաքական պահանջները եւ տնտեսական ծրագիրը։

Հունգարիոյ վարչապետ միայն 6 հոգինոց պատուիրակութիւն մը ընդունեց եւ ատոնց թոյլ տալու որ անձամբ ներկայացնեն իրենց պահանջները, յայտնեց թէ որեւէ պատգամաւորութիւն չպիտի ընդունի, քանի չորսհարիւր ընկերվարականներու հաղթէ կազմակերպուած դրօշակներու դրօշակը։

Հունգարիոյ մայրաքաղաքը անսովոր կերպարանք մը առած է։ Գործաւորները ուզեր էին կէս ժամու չափ դադրեցնել աշխատանքը՝ այս կերպով իրենց համակրութիւնը յայտնելու համար ընկերվարական պատգամաւորներուն, որոնք կ՚երթային կառավարութեան ներկայացնելու իրենց պահանջները։ Գործատէրերը ընդդիմացան, որով, կէս ժամուան տեղ, ամբողջ օր մը փակ մնացին գործարանները։

Հրեաները կը գաղթեն

Հրէական գաղութ մը պատրաստուած է հաստատուելու Պելճիքայի ծովեզրին վրայ։ Այս Հրեաները գաղթած են Գերմանիայէն, այն պատճառով որ, անընդհատ կը հալածուին եղեր տեղական իշխանութեանց կողմէ։

Գաղթականները Միտտէլքէրք քաղաքին մէկ թաղին մէջ գնած են ծողեր, ուր պիտի հաստատեն իրենց բնակարանները։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՐԱՔԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Պարզանի շէյխին դէմ

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին չորեքշաբթի օրուան նիստին մէջ, երեսփոխան մը հարցումներ ուղղեց Իրաքի մէջ կատարուած զինուորական գործողութեանց մասին։

Գաղթային նախարարը, իբրեւ պատասխան, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— Անցեալ տարի ամրան միջցեղապետական ծանր ապստամբներ տեղի ունեցան Իրաքեան Քիւրտիստանի մէկ հեռաւոր սահմանային շրջանին մէջ, ուր կառավարութեան վարչական իշխանութիւնը երբեք լիովին հաստատուած չէ։ Գլխաւոր յանցապարտն էր մի ուրիշ քիւրտ ցեղապետ, Պարզանի շէյխը Ահմէտը, որ նոր կրօն մը հիմնած էր եւ կը փորձէր պարտադրել հարեւան ցեղախումբերուն, աւարառութեամբ եւ սպանութեամբ (ծիծաղներ)։ Շէյխին աւարառութեանց վերջ տալու համար գործածուած խաղաղասիրական միջոցները ձախողած ըլլալով, Իրաքի կառավարութիւնը հարկադրուեցաւ զինուորական գործողութեանց դիմել, բարեկարգութիւնը վերահաստատելու եւ քիւրտ ցեղախումբերը հպատակեցնելու համար։ Մինչ այս ձիւն այն, ձմեռը վրայ հասաւ եւ խառնաշփոթ եղանակին եւ քիւրտ շրջանի լեռնային հանգամանքին հետեւանքով, զինուորական գործողութիւնները անկարելի դարձան մինչեւ գարուն։

Մարտ 15ին, Իրաքի բանակէն զօրաւոր ջոկեր մը առաջ խաղաց դէպի քիւրտ շրջանը, եւ այժմ գրաւուած է քաղաքային վարչութիւն եւ ոստիկանական իշխանութիւն հաստատելու։ Բրիտանական եւ իրաքեան օդային ուժերը կը գործակցին։ Արդէն քանի մը ընդհարումներ պատահած են քիւրտերուն հետ եւ բրիտանական օդային ուժերը, հետազօտութիւններ կատարած ատեն կրակի տակ առնուած է։ Դժբախտաբար անգլիացի օդաչու մը սպաննուած է Ապրիլ 3ին եւ ուրիշ մը՝ վիրաւորուած։

— Նոր հեռագիր մը համաձայն, վիրաւոր Անգլիացին զօրավար մըն է, եւ Իրաքի բանակին ընդհ. քննիչը։ Օդաչուները վիրաւորած են զայն հրացանի հարուածներով։ 61 տարեկան է։

Զարս պետութեանց խորհրդակցութիւնը

Դէպի ձախողութիւն

Չորս պետութեանց ներկայացուցիչները այսօր ալ պիտի գումարուին լիակատար նիստ մը. սակայն արդէն կարելի է ձախողած նկատել խորհրդաժողովը եւ անոր հետ անշուշտ, դանուբեան երկիրներու տնտեսական գործակցութեան ծրագիրը։

Ֆրանսա եւ Անգլիա, կը պաշտպանեն դանուբեան երկիրներու օժանդակութեան ծրագիրը, որ պիտի փրկէ կարգ մը պետութիւններ ելմտական ու տնտեսական անտանելի տագնապէ կամ նոյնիսկ սնանկութենէ.

Գերմանիա՝ որուն շուքին տակ կը գործէ այս անգամ Իտալիա, առանց որեւէ զիջումի իր տեսակէտները առաջ կը քշէ։

Խորհրդաժողովը նշանակած էր յանձնախումբ մը, որ դանուբեան ծրագրին դէմ, գերմանական առարկութիւնները պիտի քննէր։ Գերմանիոյ պատուիրակը ներկայացուց միայն վիճակագրական տուեալներ, որոնց վրայ հիմնուելով ընդլայնեց իր առարկութիւնները.

— Գերմանիոյ համար, բաւ անկարելի է ընդունիլ պահանջուած զոհողութիւնը, որովհետեւ գերմանական առեւտուրին 10 առ հարիւրը կը կատարուի այն պետութիւններուն հետ, որոնց կ՚ուզուի օժանդակել եւ որոնց համար կը պահանջուի որ հրաժարինք ամէնէն նպաստաւոր ծայրագոյն ազգի սկզբունքէն։ Այդ զոհողութենէն միմիայն պիտի օգտուի Չեխոսլովաքիան, որ ճարտարարուեստի երկիր է եւ նշանակելի կերպով աւելի լաւ վիճակ ունի քան Գերմանիան։

Համաձայն Ֆոն Պիւլովի տուած բացատրութիւններուն, դանուբեան ծրագիրը այն վիճակով որ կը ներկայացուի, Գերմանիոյ ընդհանուր արտածումը պիտի նուազեցնէ 50 առ հարիւր դանուբեան շրջանին մէջ, եւ ուրեմն, 10էն մինչ 5 առ հարիւրի պիտի իջեցնէ այդ շրջանին մէջ գերման արտածումներու ամբողջական գումարը։ Գերմանիոյ ելմտական կացութիւնը չի կրնար տոկալ նման վնասի մը։

Ինչ որ ուրեմն Գերմանիա կրնայ ներկայացնել, միակողմեան զիջումներ են, իւրաքանչիւր պետութեան հետ բանակցելով առանձին եւ իւրաքանչիւրին զիջելով մասնաւոր առաւելութիւններ։ Այս սկզբունքով Գերմանիա պատրաստ է համաձայնելու Հունգարիոյ, Ռումանիոյ, Եուկոսլաւիոյ երկրագործական արտադրութեանց համար, նաեւ Աւստրիոյ հետ՝ թէ երկրագործական եւ թէ ճարտարարուեստական արտադրութեանց համար։ Իսկ Չեխոսլովաքիոյ համար ոչինչ կրնայ ընել։

Գալով Իտալիոյ, անոր ներկայացուցիչը գրեթէ նոյն առարկութիւններն է որ կ՚ընէ։ Իտալիոյ հաւանութիւնը ապահովելու համար դանուբեան ծրագրին, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը Պ. Ֆլանտէն առաջարկեց վերապահումներ ընել նախընտրական մաքսատուրքերու միակողմեան դրութեան մէջ։

Սակայն Իտալիոյ ներկայացուցիչը գոհացաւ կրկին առաջարկելով որ Ժընեւի մէջ գումարուի 9 կամ 10 պետութեանց խորհրդակցութիւն մը, մասնակցութեամբ 4 մեծ եւ 5 կամ 6 դանուբեան պետութեանց։

Ֆրանսայի ներկայացուցիչը՝ իտալական առաջարկին մասին, կարծիքը հարցուցած ըլլալով վարչապետ Պ. Թարտիէօի, եւ մերժական պատասխան ստացած ըլլալով, այսօր խորհրդաժողովին պիտի յայտնէ Ֆրանսայի մերժումը։

Այս պայմաններու մէջ, հաւանական կը նկատուի, որ խորհրդաժողովը յետաձգուի, սպասելով լաւագոյն օրերու...։

Անգլօ-իրլանտական յարաբերութիւնները

Լոնտոնէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, իրաւասու շրջանակները կը յայտնեն թէ ճիշդ չեն բոլոր այն ենթադրութիւնները որոնք կը կատարուին՝ անգլիական ծանուցագրին դէմ՝ իրլանտական պատասխանին բովանդակութեան մասին։

Իրլանտայի պատասխանին բովանդակութեան մասին, ոչինչ յայտնուած

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

Քրէօկէռ՝ խարդախ խաբեբայ մըն էր

Լուցկիի Թագաւորը Քրէօկէռ երբ անձնասպան եղաւ, թերթերը գովեստ չխնայեցին անոր պարկեշտութեան եւ անոր այլազան առաքինութիւններուն մասին։

Իրականութիւնը սակայն բոլորովին հակառակը կը պարզէ։ Անգլիական ընկերութեան մը յանձնուած էր Քրէօկէռի ելմտական կացութիւնը քննելու գործը։

Այս ընկերութեան տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ 1930 դեկտեմբեր 31ի հաշուեկշիռը զոր Քրէօկէռ պատրաստել տուած էր, համապատասխան ըլլալով հաշուետետրերուն, շատ անճիշդ գաղափար մը կուտայ իրական կացութեան մասին։

Համաձայն Քրէօկէռի կողմէ իսկ տրուած հրահանգներուն, հաշուետետրերուն մէջ ցոյց տրուած են միլիոններ՝ որոնք կը փոխարինեն Լուցկիի տնօրէնին եւ իրեն կապուած ընկերութիւններու ունեցած պարտքը՝ հանդէպ Քրէօկէռի ընկերութեան։

Միւս կողմէ, ընկերութեան պարտքերը անհետացած են հաշուետետրերուն մէջ։

Առկից զատ արձանագրուած են անուանական առնելիքներ։

Առաջին քննութիւնները կը հաստատեն նաեւ թէ պատրաստուած հաշուեկշիռը շատ աւելի ցոյց կուտար ընկերութեան կացութիւնը քան ինչ որ չէր։

Այս յայտնութիւնները Քրէօկէռ ընկերութեան մասին, ապշութեան եւ զայրոյթի մատնած են Շուէտացիները։

Կառավարական թերթ մը կը գրէ թէ Քրէօկէռ երեւան կուգայ իբր մեծ բախտախնդիր մը, որուն նմանը հաւանաբար չէ տեսնուած պատմութեան մէջ։

Պայքար խլիրդի դէմ

Ամերիկացի վիրաբոյժներ յաջողած են մեծ քայլ մը առնել, խլիրդի ուսումնասիրութեան մէջ։ Մասնագէտ մը մեկնած է Լոնտոն, այնտեղ ցուցադրելու կատարուած աշխատանքներուն արդիւնքը։

Ձեռք ձգուած արդիւնքին շնորհիւ, կը յուսացուի թէ կարելի պիտի ըլլայ երեւան հանել թէ ի՛նչ է որ մարդկային մարմնին մէջ կը սնուցանէ խլիրդը եւ ատով պիտի կրնան զայն մեռցնել, ձգելով առանց սնունդի։

Այս առթիւ, կարդալ մեր «Բժիշկին Թերթօնը», Բ. էջ։

Ցունաստանի ելմտական վիճակը

Աթէնքէն կ՚իմացնեն թէ Պ. Վէնիզէլոս Ֆրանսայի վարչապետին եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարին ուղղած է գրութիւն մը, որով կը պարզէ յունական կառավարութեան տեսակէտները՝ երկրին տնտեսական եւ ելմտական կացութեան մասին։ Վէնիզէլոս կը բացատրէ թէ անհրաժեշտ է որ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը համաձայնութեան մը գայ անպայման օժանդակելու համար Ցունաստանի։

Վէնիզէլոս իր այս գրութեան մէջ, բացորոշակապէս կը հերքէ նաեւ այն զրոյցները թէ Ցունաստան կը ծրագրէ լքել դրամական ոսկեհիշի դրութիւնը եւ կը հաւաստէ թէ Ցունաստանի տնտեսական քաղաքականութիւնը պիտի ճշդուի միմիայն Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումէն յետոյ։

Գերման անգործները

Մարտի երկրորդ կիսուն, Գերմանիոյ անգործներու թիւը նուազած է 98 հազար։

Մարտ 31ին, Գերմանիա կը հաշուէր 6 միլիոն 31,000 անգործ։

Ռայխսպանքի զեղչի սակը

Ռայխսպանքի տնօրէնութիւնը որոշած է հարիւրին 6էն 5ի իջեցնել զեղչի սակը։ Այս որոշումը տրուած է խնայողական եւ այլ մնտուկներու կողմէ արձանագրուած կարեւոր մուտքերուն հետեւանքով։

ԿԵԱՆՔԸ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

I. ՌԸՆՕՆ՝ ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԿԱՐԳՈՒՍԱՐՔՈՎ

ԽՄԲ. - Գիտի թելադրէինք մեր բանուոր աշխատակիցներուն, հետեւիլ այս օրինակին, պատկերացնելով իրենց աշխատած գործարանի կեանքը:

Փարիզի մօտակայ Բիյանքուր[illegible] պուսաքեանը գտնւում է Ֆրանսիայի ավտոմոբիլի ամէնէն խոշոր գործարանը Ռընօ, ուր գործի լաւ ժամանակը գործաւորների եւ պաշտօնեաների թիւը հասնում էր մինչեւ 30 հազարի, հարիւրին երեսունը օտարական:

Այս թւի մէջ պէտք է հաշւել մօտ 6-7 հարիւր հայեր, մի քանի հազար Ռուսեր, և զանազանչափով Իտալացի, Լեհ, Մարոքցի, Ալժերիացի, Ցինացի, Սպանիացի, Չեխ, Սլովակ, Սերպ, Բուլգար, Աւստրիացի, Հունգարացի.

Ներկայ տնտեսական տագնապի պատճառով, մեր գործարանատէրն էլ անցած աշնանից սկսեց պաշտօնեաների եւ բանւորների թիւը կրճատել զգալապէս: Կրճատման ենթարկւեցին թէ տեղացիներ եւ թէ օտարականներ, որոնց թւում նաեւ մեր հայրենակիցները:

Բացի տնտեսական տագնապից, կրճատման պատճառներից մէկն էլ տեղական եւ օտար գործարանատէրերի միջեւ գոյութիւն ունեցող սոսկալի մրցակցութիւնն է:

Իւրաքանչիւր գործարանատէր աշխատելով աւելի աժան եւ շատ ապրանք շուկայ հանել, հետզհետէ ձեռք է բերում նորանոր կատարելագործւած, արագաշարժ եւ ինքնաշխատ (օտոմատիկ) մեքենաներ. ինչ որ հնարաւորութիւն է տալիս քիչ բանւորներով շատ մեքենաներ յանեցնելու:

Այսպէս, եթէ առաջ բանւորը աշխատում էր մեքենայի վրայ ձեռքով, հիմա միաժամանակ աշխատում է 2ից մինչեւ 5-6 մեքենաների վրայ: Գլխաւորապէս Ամերիկայից բերել տւած այս նոր արագաշարժ եւ ինքնաշխատ մեքենաների շնորհիւ, բանւորը ինքը դառնում է ուղղակի արագաշարժ մեքենայ:

Բանւորին ծայր աստիճան արագ աշխատցնելու հնարագէտները Ամերիկացիներն են եւ այս պատճառով էլ արագ աշխատելու սիստեմը կոչւում է ամերիկեան:

Ամերիկանացման տենդով արդէն վարակւել է Եւրոպայի գործարանային աշխարհը եւ բնական էր աստիճանաբար պէտք է վարակւին բոլոր երկիրները, թէեւ շնորհիւ ազգերի առանձնայատկութիւններին, ամերիկեան սիստեմը երբեք չի յաջողելու տառացի գործադրել բոլոր երկիրներում:

Շնորհիւ վերեւ յիշածս պատճառների, մեր գործարանների աշխատաւորների թիւը գրեթէ կիսով չափ կրճատւեց: Բայց մէկ ամիս է ինչ գործերի առատութեան պատճառով զգալի թւով նոր աշխատաւորներ ընդունեց, գրեթէ բացառապէս տեղացիներից: Անցած տարի ճամբու դրւեցին գրեթէ բոլոր տեղաօտարական 60 տարեկանից վեր աշխատաւորներին, որպէսզի ազատւի համաձայն Ընկերային Ապահովագրութեան օրէնքի, մօտիկ ապագայում կենսաթոշակ վճարելու պարտականութիւնից: Իսկ նորեկներին ընդունում են մինչեւ 32 տարիք ունեցողներին:

Ինչպէս ֆրանսիական շատ գործարաններում նոյնպէս մեզ մօտ փաստօրէն չի գործադրւում բանւորական ութ ժամեա օրը, որ ընդունւած է Ուաշինկտոնի դաշնագրով, այլ աշխատցնում են որքան ժամ պէտք է զգացւում, ն'ւ 8, ն'ւ 9, ն'ւ 10, 11, 12, երբեմն էլ մինչեւ 15-16 ժամ: Կան արհեստանոցներ, որտեղ երբեմն աշխատում են շաբթւայ առաջին չորս օրը 10-13 ժամ, իսկ ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ուկէսից մինչեւ շաբաթ կէսօր, ուրբաթ կէսօրին մէկուկէս ժամ ճաշի գնալով, իսկ միւս պահերին գործարանում են ուտում-խմում: Այսպիսով օր ու կէսւայ մէջ աշխատում են 27 ժամ:

Բանւորներիս մէկ զգալի մասը աշխատում ենք երկու հերթի՝ նախաճաշից պահանջին. — 8 ժամից սկսած մինչեւ 12ական ժամ: Կան շատ քիչ թւով արհեստանոցներ, ուր աշխատում են երեք հերթի ութական ժամ իւրաքանչիւրը:

Վերջերս տնտեսական տագնապի պատճառով անցած սեպտեմբերից մոցրին շաբաթական հինգօրեայ աշխատանք, իսկ առաջ աշխատում էին ոմանք մինչեւ շաբաթ կէսօր, ոմանք մինչեւ շաբաթ երեկոյ, եւ նոյնիսկ մինչեւ կիրակի առաւօտ, երբեմն էլ մինչեւ կիրակի երեկոյ: Տնտեսական տագնապի ամիսներից, այսինքն անցած սեպտեմբերից մինչեւ ներկայ փետրուարի սկիզբը, շատերս աշխատում էինք շաբաթական 40 ժամ, իսկ մի զգալի մասն էլ աւելի քիչ, հազիւ 20 - 25 ժամ շաբաթական. հիմա որ գործը շատցաւ, շատ քչերին են, ինչպէս ասում են, *à la pêche* ձկնկ որսալու ու ղարկում: Ներկայումս աշխատում են շաբթական ոմանք 35-40 ժամ, իսկ մեծագոյն մասը 50-60 եւ նոյնիսկ աւելի ժամեր: Շնորհիւ աշխատանքի տարբեր չափերով կարիքների է որ բանւորներիս աշխատցնում են տարբեր քանակութեամբ ժամեր, եւ ոչ թէ օրէնքով ընդունւած օրական 8 ժամը:

Աշխատավարձի հարցն էլ պէտք է նկատել, որ շատ կնճռոտ է: Վարձագնի որոշ չափ գոյութիւն չունի: Այսպիսի մի կենսական հարց թողւած է իւրաքանչիւր «շէֆի» հայեցողութեան, եւ եթէ կ'ուզէք՝ քմահաճոյքին: Նոյնիսկ մէկ ծածկի տակ աշխատողներին չեն վճարւում միեւնոյն չափով. Մինչեւ վերջին տասնեակ տարիները մեքենայի վրայ աշխատողներին վճարում էին ժամը 5ուկէսի ֆրանքից սկսած մինչեւ 7 ֆրանք եւ աւելի: Մէկին վճարում էին, ենթադրենք 6 ֆրանք, իսկ մի քանի քայլ հեռաւորութեան վրայ աշխատողին 7 ֆրանք եւ աւելի: Եւ յաճախ է պատահում որ քիչ վարձատրւողի աշխատանքը աւելի ծանր է քան շատ վարձատրւողինը: Այսպիսի փշոտ հարցերի մէջ տեղացիի եւ օտարականի խտրութիւն չկայ գրեթէ:

Մի քանի ամիս առաջ, ամբողջ գործարանում աշխատավարձը գեղչեցին 10 առ հարիւր, ինչ որ խոր վրդովւած պատճառեց բոլորիս եւ մի քանի արհեստանոցներում տեղի ունեցան բողոքի ցոյցեր, բայց անօգուտ անցան:

Կայ նաեւ մի ուրիշ արտառոց երեւոյթ: Մեր գործարանի մի շարք արհեստանոցներում արտաժամեայ եւ մանաւանդ ամբողջ գիշերը աշխատելու համար յաւելուածական աշխատավարձ չեն վճարում: Կան արհեստանոցներ որտեղ գիշերները աշխատողներին 5ական ֆրանք են վճարում, եւ կան նաեւ այնպիսի արհեստանոցներ որտեղ վճարում են 5ական ֆրանք, բայց զեղչում են կէս ժամուայ աշխատավարձը, կէս գիշերին ընթրիքի համար տրւած դադարի կէս ժամւան վարձագնի փոխարէն: Այսպէս, եթէ բանւորը ժամը շահում է ենթադրենք վեց ֆր. եւ գիշերը աշխատում է 12 ժամ, նրան վճարում են 12×6+5—3 ֆր.: Ուրիշ խօսքով միմիայն երկու ֆր. են վճարում գիշերը աշխատելու համար որպէս սիւպլէմանյ(յաւելուածական): Ուրեմն միեւնոյն գործարանում գիշերները աշխատողներից սիւպլէման են վճարում ոմանց 5ական ֆր., ոմանց 2ական ֆրանք, իսկ շատերին էլ ոչ մի սանդիմ չեն վճարում: Մինչդեռ կան շատ գործարաններ եւ առեւտրական հաստատութիւններ, որտեղ արտաժամեայ աշխատանքի համար բոլորին անխտիր վճարում են իրենց աշխատավարձին համեմատ որոշ յաւելում, երեկոյեան ժամը 7ից յետոյ աշխատելու համար եւ ամբողջ գիշերը աշխատելու համար աւելի մեծ չափով:

Առ հասարակ պէտք է նկատել որ Ֆրանսիայի աշխատաւորների մեծագոյն մասը անտարբեր է նոյնիսկ իր շահերի պաշտպան միութիւնների եւ կազմակերպութիւնների հանդէպ: Այս է պատճառը, որ աշխատաւորական շարժումը Ֆրանսիայում անհամեմատ աւելի թոյլ է, քան թէ հարեւան երկիրներում:

Զնայած որ Ֆրանսացիները գրագէտ են եւ շատ քիչ բացառութեամբ բոլորն էլ իրենց եկամուտի մի որոշ մասը խնայողական անտուկն են մտցնում, բայց եւ այնպէս, զարմանալի եւ ցաւալի է որ յանուն իրենց իսկ սեփական շահերի, շատերը խայս են տալիս անդամագրւելու աշխատաւորական կազմակերպութիւններին խատդնելու համար իրենց շահերը եւ կազմակերպւած ձեւով իրենց արդար իրաւունքները պաշտպանելու համար: Աշխատաւորների հոծ զանգւածներին անկազմակերպ վիճակից օգտւելով, գործարանատէրերն ու նրանց ստորադաս ղեկավարները աշխատաւորների հետ վարւում են իրենց ուզածին պէս: Եւ եթէ այստեղ ու այնտեղ տեղի են ունենում բանւորական պոռթկումներ, մեծ մասամբ ոչ մի արդիւնք չեն տալիս, որովհետեւ ընդհանրապէս շատ անշնորհք ձեւով են կազմակերպւած լինում եւ չնչին փոքրամասնութիւնն է միայն մասնակցում: Մինչդեռ եթէ բոլորը կազմակերպւած լինեն, Ֆրանսիայի պէս ռամկավար հանրապետական եւ կատարեալ ազատ երկրում աշխատաւորութիւնը կարող է խաղաղ ճանապարհով եւ օրինական ձեւերով իր արդար պայքարը մղել եւ փառաւոր յաղթանակներ վաստակել, իրեն պաշտպան ունենալով աշխատաւորական դասին պաշտպան պետական եւ համայնական հիմնարկութիւններ, միութիւններ եւ անհատներ:

Ֆրանսիայի աշխատաւորութեան մեծ մասը մանր բուրժուական, քաղքենի մտայնութիւն ունի: Ոչ թէ աշխատում են հաւաքաբար ստեղծել իրենց համար աւելի տանելի պայմաններ եւ բարւոք կեանք, այլ իւրաքանչիւրը անհատաբար ձգտում է միմիայն իր սեփական, անհատական ուժերով, իր ուզած ձեւով պայքարել եւ իր փոքր տնտեսութիւնն ու ընտանիքը ստեղծելով, կեանքը վայելել իր հասկցած ձեւով:

Այս է գլխաւոր պատճառը, որ ֆրանսիացի աշխատաւորների մեծ մասը անվերջ տեղափոխւում են գործարանից գործարան, աւելի լաւ վարձատրւելու եւ աւելի նպաստաւոր պայմանների մէջ աշխատելու նպատակով. փոխանակ հիմնաւորւելու եւ հաւաքաբար պայքարելու իրենց արդար իրաւունքների համար: Այս յաճախակի տեղափոխութիւնները այն վնասակարութիւնը ունին, որ շատերին չի յաջողւում որ եւ է մասնագիտութիւն ձեռք բերել եւ աստիճանաբար պաշտօնի բարձրացում եւ աշխատավարձի յաւելում ունենալ:

Այլ ընդհակառակն տեղից տեղ փոխադրւելով, շատերին վիճակւած է շարունակ անծանօթ մեքենաների վրայ աշխատել եւ միւս շարքային բանւորի աստիճանին վրայ, բնական է միշտ նւազ աշխատավարձով եւ միշտ էլ ծանր պայմանների մէջ:

Թերեւս չափազանցութիւն չէ ասել թէ ֆրանսիացի աշխատաւորները աւելի թոյլ են կազմակերպւած քան ոչ միայն Անգլիայի, Գերմանիայի ու Բելճիայի պէս հարուստ աշխատաւորական կազմակերպութիւններ ունեցող, այլ եւ Եւրոպայէ շատ աւելի փոքր ու յետամնաց երկիրների աշխատաւորները:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

ԿԷՕԹԷԻ ՄԱՍԻՆ

Շաբաթ, ապրիլ 2ին, Գրական Ակումբին մէջ, Կէօթէի մահուան հարիւրամեակին առթիւ, խօսեցաւ Գ. Ռ. Բեքբերեան, նիւթ ունենալով «Կէօթէ եւ իր երկերու արտայայտութիւնը հայ գրականութեան մէջ», թէեւ «Յառաջ»ը երկու բացառիկ թիւեր նուիրեց Կէօթէի, բայց կ'արժէ ամփոփել նաեւ այս շահեկան գեկոյցը, իբրեւ լրացուցիչ:

Կէօթէն ծնած է Ֆրանքֆուրթ-Մոյնի մէջ 1749ին եւ մեռած 1832 մարտ 22ին Ուէյմէր, ապրած է 83 տարի եւ ստեղծագործել սկսած է 13 տարեկանէն.

Կէօթէի ընտանիքը ապնուական տոհմէ էր եւ իր ծոցին մէջ կը հաշուէր մտաւորական մարդոց երեք սերունդ: 1755ին Լիզպոնի երկրաշարժին առեն, երբ այդ գեղեցիկ քաղաքը աւերակներու կոյտի մը վերածուեցաւ եւ հազարաւոր մարդիկ մեռան, Կէօթէն, տակաւին շատ փոքր, կը հարցնէ մօրը թէ «Աստուած, որ այնքան խելացի եւ բարի է, ի՞նչպէս թոյլ կուտայ, որ այդքան անմեղներ զոհուին»: Սրախայ Կէօթէի այդ հարցը ուշադրութիւն կը հրաւիրէ իր վրայ, իբրեւ որոնող, գաղտնիքներու բացատրութիւն պահանջող: Կէօթէ իր պատանեկան տարիներուն եւ յետոյ՝ սորված է ֆրանսերէն, անգլիերէն, լատիներէն, յունարէն եւ հին եբրայեցերէն: Եւ ատոր համար Կէօթէ, իր նախնական շրջանին ենթարկուած է ֆրանսական հարուստ գրականութեան ազդեցութեան. մասնաւորապէս Ռուսոյի եւ Վոլթէրի ազդեցութեան:

Կէօթէն, երբ տակաւին հազիւ 17 տարեկան պատանի էր, վէպ մը գրեց, ուր բոլոր գործող անձերը կը խօսէին իրենց մայրենի լեզուով, մէկը գերմաներէն, միւսը, ֆրանսերէն, անգլերէն, իտալերէն, յունարէն եւն.: Ատիկա տեսակ մը բազմալեզուեան վէպ էր: Իր գրպոցական ընկերներու խնդրանքով, Կէօթէ կը սկսի գրել, սիրոյ, մահուան, կեանքի եւայլ հարցերու նուիրուած էպիգրամներ (վերտառութիւններ) մեծ յաջողութեամբ: Այնուհետեւ կը սկսին իր ուսանողական տարիները. Լայպցիկ, կը ծանօթանայ Հերտերի հետ, որու ցուցմունքով կ'ուսումնասիրէ Հոմերոսը, Շէյքսփիրը, Օսիանը եւլն: Կը ծանօթանայ նաեւ գերման ժողովրդական երգերու եւ հետզհետէ կ'իյնայ ռոմանթիզմի բովին մէջ: Կէօթէի «Վերթէր»ը վիպական յաւազոյն երկն էր իր ժամանակին: Վերթէրի ազդեցութիւնը այնքան մեծ էր Գերմանիոյ մէջ, որ սկսաւ «վերթէրիզմ»ը ծայր տալ ամէն կողմ եւ շատ մը սիրահար երիտասարդներու մահուան պատճառ դառնալ: 25 տարեկանին Կէօթէ արդէն ճանչցուած էր գերման հռչակաւոր գրողներէն մէկը. Նոր թափով եւ նոր սիրով ազդեցութեան տակ՝ Կէօթէ սկսած է իրարու ետեւէ արտադրել «Պրոմեթէոս», «Քլավիկօ» եւ [illegible] ուստի Աւին մասը: «Ֆաուստ»ի վրայ Կէօթէ աշխատած է մօտ [illegible] տարի: Իր երկերուն մէջ ան [illegible] ներկայացնէր տանջանք ու [illegible] տիրող ընկերային կարգերուն [illegible] Գերմանական «Եթուամ ունտ Դրանկ» շրջանն էր այդ օրերը.

Կէօթէն, անվերջ որոնող ու [illegible] բանոր հորիզոններ փնտռող [illegible] ալ կը թողու Վայմարը եւ կը [illegible] բորդէ Իտալիա: Կը ճանչնայ [illegible] տոնէական արուեստը, նկար[illegible] թիւնը: Արուեստի խորունկ [illegible] յայտնութիւններն ու վիշտը [illegible] սունն ու Ճարտարապետը, [illegible] խորհրդանիշն ու հառաչանքը [illegible] լանքով կը գիտէ եւ կ'ուղէ [illegible] ցում տալ իր ստեղծագործող [illegible] Կէօթէն վերադարձին, տարբեր [illegible] տողական ուժով մը, կարծես [illegible] գերքն հաւաքած իր մտքին մէ[ջ] [illegible] սկսի հզօր թափով մը երկել [illegible] մարդկային գոյութեան հակա[illegible] կան կողմերը ներդաշնակող [illegible] փնտռել ու բացատրել, փիլիսո[փա]յօրէն: Կէօթէ ոչ միայն տիեզեր[illegible] կան հանճար մըն էր արուեստին [illegible] գաւառին մէջ, այլեւ ընդունա[illegible] հեղինակութիւն մը՝ գիտական [illegible] խարհին մէջ: Կէօթէն տարիներ [illegible] բունակ ուսումնասիրած էր բնա[կա]նութիւն, հանքաբանութիւն, [illegible] սաբանութիւն եւ մարդակազմ[ու]թիւն: Եւ գիտական աշխարհին [illegible] եւս բրած է գիւտեր: Կէօթէն [illegible] սումնասիրողներէն մէկը իրաւա[մ]բ ըսած է — Աշխարհը եղած է [illegible] նոր ուսուցիչը, իսկ կեանքը՝ [illegible] Սօրպոնը» Կէօթէն ունեցած է հա[illegible] սիրոյ ալեկոծ կեանք մը: Սիրա[illegible] թիթեռնիկի պէս, ինչ որ յատկա[illegible] ցուց է երեւցեր: Եւ անոր սիրոյ [illegible] կածները անկասկած իրենց գրոշ[մ]ն են դրեր իր ստեղծագործութեան վրայ: Սիրած է շարք մը [illegible] ջիկներ՝ Օր. Շէնքէբիֆը, Ֆէկերին, Շառլօթը, Լիլին, Շտայնը, Քրիստի[նէն], Մառիանը, Ուլրիքէն, Բեթթինան եւն. եւն.:

Կէօթէն, իբրեւ քաղաքական [illegible] ծիչ, ապրած է ֆրանսական մե[ծ] յեղափոխութեան ազատարար [illegible] յին տակ: Եւ սակայն, այնքան հրճուած այդ յեղափոխութեան [illegible] տարած գործով, որքան երիտասարդ բանաստեղծ Շիլլերը եւ ուրիշ [illegible] Կէօթէ սպասողական վիճակ մը [illegible] նէր եւ կ'ըսէր. «Արդեօ՞ք այդ [illegible] տութիւնը ինքզինքը չպիտի [illegible] լփէ»: Ֆրանսայի օրէնսդիր ժողով [illegible] «Ազատականներու հեղինակ Շիլլեր» ֆրանսական քաղաքացի կ'ընտր[է] իր ընդոստ երկին համար:

Շիլլերի եւ Կէօթէի միջեւ [illegible] բունկ տարբերութիւններ կան: Շիլ[լե]ր գաղափարապաշտ էր, Կէօթէ իրապաշտ: Հակոտնեայ բնաւո[րու]թիւններ, բայց իրարու հետ կապ[ուա]ծ եղբայրական սիրով: Միասին երկար տարիներ հրատարակած [են] «Ժամերն» թերթը եւ Քսենիոսը [illegible] րապրութեամբ միասնաբար գրա[ծ] են կծու, հեգնական քերթուածներ: Երբ Շիլլեր կը մեռնի Թոզախտէ Կէօթէ կը գրէ իր յուշերուն մէ[ջ]

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՈՆԸ 9 ԱՊՐԻԼ 1932

ԽԼԻՐԴ—ՔԱՂՑԿԵՂ

Մէկ-երկու տարիէ ի վեր Փարիզի պատերուն վրայ կարելի է տեսնել զունաւոր ուշագրաւ որմազդ մը: Պատկերը ցոյց կուտայ խեցգետին մը, որ ճանկերը մարդկային մարմինին մէջ մխրճած՝ կը յօշոտէ եւ կ'ուտէ, այնպէս ինչպէս կ'ընէ խլիրդը: Ապէ՝ լատիներէն *cancer* անունը, որ կը նշանակէ խեցգետին կամ խեցգետին (*crabe*, *ecrevisse*, *սարատան*):

Խլիրդին դէմ պայքարող ֆրանսական ընկերակցութիւնն ալ այդ պատկերը ընտրած է, ժողովուրդին ծանօթացնելու համար այդ ահաւոր հիւանդութիւնը եւ անոր աւերները:

Քանի մը տարիէ ի վեր բոլոր երկիրներուն մէջ բուռն պայքար մը սկսած է խլիրդին դէմ, որ միայն Ֆրանսայի մէջ տարին 40,000 հոգի կը սպաննէ, թէեւ թոքախտին մահացութիւնը երեք —չորս անգամ աւելի է, բայց թոքախտը այնքան սարսափ չի պատճառեր, թերեւս անոր համար որ չի տանջեր եւ ամէնէն ծանր պարագաներուն մէջ իսկ, ենթական յաճախ անգիտակ կը մնայ իր վիճակին եւ մինչեւ վերջը լաւագոյն օրերու յոյսով կ'ապրի:

Մինչդեռ խլիրդը, խլուրդի նման, անձայն անշշուկ կը կրծէ, կը փորէ, կ'ուտէ (ապէ՝ ուտիճ անունը), կ'աւերէ հիւսուածքները եւ կը կազմէ ուռ մը, երեւոյթով անվնաս եւ յաճախ աննշմարելի: Այդ ուռը հետզհետէ կը տարածուի, ի վերջոյ բացայայտ կը դառնայ եւ ենթական քանի մը ամիս անգթօրէն տանջելէ յետոյ, դժոխային ցաւերով կը սպաննէ: Հիւանդը, յաճախ գիտակից իր վիճակին, կ'զգայ որ վերջ տուն իր կեանքին եւ տառապանքին եւ շուրջիններն երբեմն տեղի կուտան իր այդ փափաքին: Անցեալ տարի երիտասարդ մը առաճանակի հարուածով մը սպաննեց խլիրդէ տառապող իր մայրը, չկարենալով տակաւ անոր չարչարանքին: Ֆրանսական դատարանը անպարտ արձակեց զայն, նկատի առնելով հիւանդութեան անբուժելիութիւնը եւ աոթած անտանելի ցաւերը:

Քանսեռի անունին կապուած այս ճակատագրական եւ դժոխային մահուան գաղափարն է որ սարսափելի կը դարձնէ զայն եւ մղձաւանջ մը կը դառնայ շատերուն համար:

Այդ սարսափը անտեղի է: Որովհետեւ սխալ է թէ խլիրդը անբուժելի եւ ճակատագրականօրէն մահացու հիւանդութիւն մըն է: Ան միշտ մահացու է, երբ իր սահմանէն դուրս ելած է: Բայց որքան ատեն որ իր սահմանները չէ խորտակած ու տարածուած, վիրահատութեամբ եւ երբեմն ալ ճառագայթումներով կարելի է փճացնել զայն եւ ազատել հիւանդը ստոյգ եւ ահաւոր մահէ մը:

Ուրեմն խլիրդը բուժելի է: Բայց բուժելի է ան շրջանին, երբ ցաւ չի պատճառեր, երբ տակաւին տեղական սահմանափակ ուռ մըն է, երբ տակաւին թաքուն է եւ միայն քանի մը անորոշ, կասկածելի նշաններով կը յայտնէ իր ներկայութիւնը: Ճիշդ այդ ատեն է որ հիւանդը պէտք է դիմէ բժիշկին, որ քննելէ յետոյ, կամ կը փարատէ անոր վախերը, կամ կը հաստատէ խլիրդի գոյութիւնը եւ նշգրտակով կ'անհետացնէ զայն:

Բայց, որպէսզի հիւանդը ժամանակին դիմէ բժիշկին, անհրաժեշտ է որ նախապէս ծանօթ ըլլայ խլիրդի էութեան, ընթացքին եւ մանաւանդ անոր սկզբնաւորութիւնն ու զարգացումը յայտնող կասկածելի նշաններուն:

Այդ նպատակն է որ կը հետապնդեն բազմաթիւ հակախլիրդային ընկերակցութիւններ, որովհետեւ առայժմ միակ միջոցն է խլիրդը ժամանակէ առաջ երեւան հանելու եւ զայն ազատելու համար:

Ի՞նչ է խլիրդը:

Ծանօթ է որ մարդկային մարմինը կազմուած է բիւրաւոր բջիջներէ: Ասոնք շատ փոքրիկ, անտեսանելի եւ ալլաձեւ գնդիկներ են, բաժնուած խումբերու, որոնք իրենց տեսակին համեմատ տարբեր պաշտօններ ունին: Բոլոր հիւսուածքները եւ գործարանները բջիջներու խմբաւորումներ են: Մորթը որ քանի մը խաւ բջիջներէ կազմուած է, մարմինը կը ծածկէ դուրսէն: Իսկ բարակ մաշկ մը, նոյնպէս քանի մը խաւ բջիջներէ կազմուած, կը պատէ ներքին գործարանները, եւ մարսողական խողովակին ներքին երեսը: Թէ մորթին եւ թէ ներքին մաշկին տակ կան բազմաթիւ եւ բազմատեսակ գեղձեր, որոնք փողիկներով մորթին կամ մաշկին երեսը կը բացուին: Մարմինին զանազան մասերը կազմող բջիջները կանոնաւորութեամբ կը բազմանան, կ'աճին, կը զօրնին, նոր բջիջներու ծնունդ կուտան եւ կը մեռնին:

Օրին մէկը, կարգ մը բջիջներ, մանաւանդ մորթային կամ գործարանները պատող մաշկային բջիջներ, անիշխանութեան դրօշը կը պարզեն: Կը սկսին առանց կարգ ու կանոնի արագօրէն աճիլ, բազմանալ եւ շուրջի բջիջները հրմշտկել ու փճացնել:

Ի՞նչ բան տեղի կուտայ այդ անիշխանական շարժումին, ի՞նչ բանէ դժգոհ, բջիջները այդ խաղաղ կ'ոտնահարեն ամէն կարգ ու օրէնք: Արդեօ՞ք իրենց սնանումը կամ հանգստութիւնը կը խանգարուի եւ անկէ դժգոհելով անկարգապահութեան ու ապստամբութեան կը մղուին թէ ոչ արտաքին պատճառ մը՝ մանրէ մը կամ մակաբոյծ մը կը մտնէ անոնց մէջ եւ կը մղէ զանոնք անիշխանութեան:

Դժբախտաբար տակաւին ստոյգ չենք գիտեր խլիրդին ծնունդ տուող իսկական պատճառը: Գիտենք միայն որ թէ՛ մարդը թէ՛ բազմաթիւ կենդանիներ, ընտանի թէ վայրենի, նաեւ կարգ մը բոյսեր ենթակայ են խլիրդին: Գիտենք նաեւ որ կարգ մը պատճառներ տրամադիր կը դարձնեն, նպաստաւոր գետին կը ստեղծեն այդ հիւանդութեան:

Այսպէս, տարիքը շատ մեծ կարեւորութիւն ունի: Խլիրդը հազուադէպ է 30էն առաջ եւ մանաւոր ձեւ մը կը ստանայ: Ամէնէն շատ կը տեսնուի 40-70 տարեկաններուն քով: Սննդառութեան տեսակը չի թուիր ազդել, թէ՛ մսակերները եւ թէ բուսակերները, մարդ թէ կենդանի, կրնան խլիրդ ունենալ: Այսահանգերձ ուտելիքներուն մէջ տեսակ մը աղի մագնեզիումի պակասը խլիրդի տրամադիր կը դարձնէ, ըստ փրոֆ. Տէլպէի: Այս տեսակէտէն, երկրաբանական կողմն ալ կարեւորութիւն ունի. Խլիրդը յաճախադէպ կը թուի ըլլալ այն երկիրներուն մէջ, որոնց հողը եւ ջուրը քիչ քանակութեամբ մագնեզիոմ կը պարունակեն: Իսկ երբ այս աղը առատ գտնուիներկի հողին, ջուրին եւ բոյսերուն մէջ, այնտեղ խլիրդի պարագաները շատ քիչ են [illegible] Քրոնիկ բորբոքումները, մանաւ[անդ] բացառ սիֆիլիսը շատ նպաստաւո[ր] գետին կը պատրաստեն խլիրդի[ն]: Նմանապէս քրոնիկ վէրքերը (մագ[illegible] մորթի), եւ մանաւանդ ապիկա[illegible] Զանազան նիւթերով մշտական գրգռումի ենթակայ գործարաններ — ծխան մաքրողները, կուպր[illegible] խայծղանի մէջ աշխատողները [illegible] քաղործները յաճախ խլիրդ [illegible] նեննան: Նմանապէս Ռէօնթկէնեա[ն] ճառագայթներ գործածող բժիշ[կնե]րը, ինչպէս նաեւ շարունակ [illegible] ճառագայթներու գրգռումին ենթ[ակայ] կանները (նաւաստի, գիւղացի, վարկ[illegible]) Ֆորկի կարծիքով յուզումները [illegible] նաւանդ երկարատեւ [illegible] ները նպաստաւոր գետին կը [illegible] ծեն խլիրդին: Կարգ մը ցեղեր [illegible] թուին աւելի ենթակայ ըլլալ [illegible] ուրիշներ:

Կը տեսնուի որ առայժմ [illegible] բան չենք գիտեր խլիրդի իսկական պատճառին, ինչպէս նաեւ [illegible] գիր դարձնող ազդակներուն մասի[ն]: Ատոր համար է որ տակաւին վճռա[կան] չէ խլիրդին վարակիչ եւ ժառանգա[կան] ըլլալու խնդիրը: Կը թուի թէ ոչ վարակիչ է, եւ ոչ ժառանգական: Կրնայ ըլլալ որ վարակիչ [illegible] ներ ալ կան:

Այժմ տեսնենք թէ ի՞նչ ընթացք կը բռնեն անիշխանական բջիջները:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

[illegible]

Առաջին անգամ 70ական Թուականներուն Մասիս. Մասուրեան թարգմանած է Վերթէրը, 80ական թուականներուն Ռ. Պէրպէրեանը' Ջերմանեւ Դորոթէան, 90ական Թուականներուն Ցաուստի առաջին մասը թարգմանած է Նուպարեան. (1) [illegible] 1895ին [illegible] Տիգրանեան թարգմանած է [illegible] Ա. մասը, 1902ին Գ Բարխուդարեանը նոյնը. 1899ին Հ. Մախլեան Էգմոնդը, 1902ին Գ. Ալթունեան Սթէլլան, 1906ին Յարութիւնեան Հերման եւ Դորոթէան.

Անկասկած մեր գրականութիւնը [illegible] է Կէօթէի հանճարին ցոլքերը, բայց դժուար է ըսել թէ մեր [illegible] կամ հեղինակին առեղծուածային [illegible] վրայ ի՞նչ հետք ձգած է։

ՎԻՆ. ՀԱՐ

1. ԽՄԲ.— Որքան գիտենք [illegible] թարգմանութիւն մը [illegible] է նաեւ Թ. Թէրզեան, իսկ [illegible] թարգմանութիւններ [illegible] նաեւ Սամ. Սաղմանդրութեան [illegible] գլխադրադարի շրջանին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ջորագետ ԿԱՄ Հիդրոկայան Աշալին

Հայաստանի Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի որոշման համաձայն, Ջորագետի [illegible]

[illegible]

Երկրորդ հնգամեայ ծրագրով [illegible]

[illegible] բրիկ» դիտողութիւն մը ընելու Խորհրդային Հայաստանի մէջ տիրող անմաքրութեան եւ արտաքնոցներու մասին։

Այդ փոքրիկ անզգուշութիւնը պատճառ դարձաւ, որ ան Խորհրդահայ մամուլի կողմէ արժանանայ Պարոնեանիստական պարգեւին։

Ռամկավար խմբագիրը այդ բոլոր ապերախտ արտայայտութիւնները ու ածականները կուլ տուաւ։ Կանոնուածքի խնդիր։

Սակայն կ'արժէ վկայութեան կանչել Խորհրդային մամուլը, մանաւանդ «Խորհրդային Հայաստան»ը (Պարոնեանի շքանշան յանձնողը), ապացուցանելու Յ. Փօզաքեանի գրքին միակ ճշմարտութեան աչքութիւնը։

— «Անհանդուրժելի է Լէնինականի սանիտարական (առողջապահական) դրութիւնը։ Փողոցները լեցուն են աղբակոյտերով ու ամէն տեսակ կեղտոտութեամբ։ Անտանելի են տաղանձնապէս ծակրամատային փողոցները։

Սակայն քաղաքի մաքրութեան տրեստը (Թրըսթ) դեռ ոչինչ չի անում այս անհանդուրժելի դրութեան վերջ տալու համար։

Քաղաքի մաքրութեան տրեստը [illegible]

[illegible]

ԿԸ ԽՆԴՐԵՆՔ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց փոփոխութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Դանիոյեան կարաս

Թուրքիոյ գործավարներու խորհուրդը լրացուց 1932ի նիւթացոյցին քննութիւնը։ «Թոլքան» ալ իր կողմէ կը քննէ երկրին նիւթական կացութիւնը։

Վերջին լուրերու համաձայն, բոլոր գործավարութիւնները նոր կրճատումներ կատարած եւ նախահաշիւը ներկայացուցած են գործավարներու խորհուրդին։ Նիւթացոյցը պիտի պատրաստուի առաւելագոյն չափով խնայողութիւն կատարելու սկզբունքին վրայ։ Կարեւոր գծեր պիտի ըլլան նաեւ ազգային պաշտպանութեան եւ հանրօգուտ շինութեանց գործավարութեան նիւթացոյցներէն, որոնք մեծ գումարներ կը կլանեն։

Նիւթական գործավարութեան 1931ի ծախքի պիւտճէն, որ 12.965.261 ոսկի կը բռնէր, 10 միլիոնի պիտի զեղչուի։ Հանրային պարտքերու պիւտճէին մէջ հայրենասիրական ծառայութեանց եւ հանգստեան կոչումներուն, որբերուն եւ այրիներու ամսաթոշակները եւ յաւելուածները, որոնք 12 միլիոն ոսկի կը բռնեն, պիտի պահուին։ Փորձի խորհրդակցութեանց տալիք արդիւնքէն յայտնի պիտի ըլլայ թէ Օսմ. պարտքերուն [illegible]

[illegible]

հաւասարակշռութիւն չի կրնար գոյանալ շարունակ ծախքերը կրճատելով եւ տուրքերը աւելցնելով։ Այժմ մեր ապահովելիք հասոյթները յառաջիկայ տարիներ դժուար պիտի կրնանք ձեռք բերել։ Հետեւաբար ասկէ վերջ պէտք է ուրիշ ճամբայ բռնել եւ փնտռել միջոցներ որպէսզի երկիրը բարօրութեան մէջ ըլլայ եւ ժողովուրդին գործի եւ շահու դուռները բացուին։ Դուրսէն աժան դրամ գտնել պէտք է։

Մոտեւուս պէս կ'ըսէ թէ ասիկա շատ դժուար գործ է, բայց Ըսմէթ փաշա պիտի կրնայ գայն գլուխ հանել։

Դէպի Մոսկուա

Ապրիլ 22ին Մոսկուա պիտի երթայ վարչապետ Ըսմէթ փաշա, արտաքին գործավարին հետ։ Այցելութիւնը պիտի տեւէ 16 օր։ Ցեառոյ երկու գործավարները Լենկիրի վերադառնալով, պիտի երթան Հռոմ։

120 ՀՈԳԻ ԿԸ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԻՆ ՍՈՒՐ. ՍԻՀՄԱՆԷՆ?

Պոլսոյ Թուրք Թերթերը կը գրեն.— Անցեալ Մարտ 24ին սահմանագլուխին վրայ գումարուած Թուրքեւ Ֆրանսական պատուիրակներու բանակցութիւնները աւարտած են։ Այս [illegible]

[illegible]

ԴՈՒՐՍԷՆ ԴՐԱՄ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

[illegible]

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԿՐԱՆՈՎ, 4 ապրիլ. (Մեծ Թղթ.) [illegible]

[illegible]

Ա. Գրանեան

ՄԱՄՈՒԼ

«ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ»Ն ԱԼ ԿԸ ՏՐՏՆՋԱՆ

Ռամկավար «Պայքար»էն յետոյ «Արեւ»ն ալ պարբերաբար տրտունջներ կ'արծակէ բարեգործականի կեդրոնին դէմ, պահանջելով փոխել գործունէութեան ձեւերը։ Իսկ «Ապագայ», որ աւելի մօտ է կեդրոնին, բարեացակամ չէզոքութիւն կը պահէ։

Ինչպէս կ'երեւայ, այս տրտունջները ծածկոյթ չեն պատճառած կեդրոնին. եւ ահա «Արեւ»ն է որ չքմեղանքի փորձեր կը կատարէ, երկու խմբագրականներով եւ պերճախօս խորագրով մը.— «Ջայլամի քաղաքականութիւնը»

Ինչ քան սրտառուչ են Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթին չքմեղանքները (24 մարտ).

— Մեր մամուլը որ արձագանգ կ'ըլլայ Եգիպտոսի թէ Ամերիկայի մէջ յայտնուած գանգատներուն, բարեկամ մամուլ մըն է Բարեգործականին, որուն հիմնադրութեան սկիզբէն իսկ ինքզինք իբրեւ բան տրամադրած է անոր բրոբականտին եւ ծառայած անոր նպատակներուն, որոնք մաս կը կազմեն իր ալ սեփական նպատակներուն։ «Սփանդական հայ ժողովուրդին եւ իր հայրենիքին մտաւոր եւ բարոյական զարգացման։ [illegible]

[illegible]

ներ եւ դիտողութիւններ, որոնք երբեմն կրնան խիստ, նոյնիսկ շատ խիստ ըլլալ։ Կրնայ ըլլալ որ մեր ալ դիտողութիւնները խիստ էին, բայց երբեք սխալ տուեալներու վրայ հիմնուած չէին։ Միակ եզրակացութեանց յանգած կրնան ըլլալ միայն Փարիզի մէջ, լսելով Եգիպտոսէն թէ Ամերիկայէն եղած գանգատները ու շրջելով խնդիրը, պատճառը արդիւնքին հետ շփոթելու ատտիճան։

Զգուշկ դիտողութիւն մը «Արեւ»ը մոռցած է յիշել թէ' «Այս մամուլը (ռամկավար) իր ըրած ծառայութեանց փոխարէն»... կը վճարուի անշուշտ «ազգասիրաբար», եւ ստերլինի ծաշուով։

Երկրորդ խմբագրականին մէջ, որ լայնափոր փռուած է «Արեւ»ի Ա. էջին մէջ, մէկուկէս գոյգ սիւնակի վրայ, «Արեւ»ը իր պաշտպանողականը կարդալէ յետոյ, կ'եզրակացնէ կատարեա՛լ անշահախնդրութեամբ (33 մարտ).

— Վերջացնենք։ Բարեգործականը պէտք է ըմբռնէ վերջապէս, որ բան մը պէտք է փոխուի եւ հիմնովին փոխուի իր գործունէութեան մէջ։ Այլապէս, ջայլամի քաղաքականութիւն կ'ըլլայ ուս թօթուելը ամէն արտաքին խօսքի, ամէն օգտակար [illegible]

[illegible]

Ա. Գալեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բաժանման պատճառը

[illegible]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Բ. ՄԱՍ

XIII

— Ուրի՛շ մը, ուրի՛շ մը, — լսուեցաւ Սեդրակ Պալեանին ցերմանէ ձայնը։

Ղեւոնդ բաճկոնին մէջէն գրպանէն ուրիշ թուղթեր հանեց, աչքէ անցուց, [illegible] մէկը եւ վերսկսաւ.

[illegible]

— Օ՛, տեսա՞ք, ա՛ս հրաշալի է՛, Ղեւոնդ, — կրկին ընդմիջեց Այվազեան։

— Հրաշալիս ո՛րն է, եղբայր, գլուխ [illegible] ըսէ սիրոր... Դարբանի ջանը [illegible] Ղեւոնդին ծօս — վրայ բերաւ Սեդրակը։

— Ընդհակառակն, ես նոր Եղիա մը կը տեսնեմ իր մէջ — Վահրամն էր այս [illegible]

— Հը՛, Մկրտիչ Պէշիկթաշ բեանը սաուերի մէջ պիտի ձգէ, ձայնից ուրիշ մը.

Ու այս հեգնանքը շարունակուեցաւ։

Բանի մը օր վերջ, նամակ' կը գրէր Ղեւոնդ Ուսուցիչներէն մին բացակայ էր ու բոլորը գլխահակ կ'աշխատէին։ Վահրամ գրպանի հոցիլին գետեղած գիրքերուն կանակին' փաղկապը կը շոյէր։

Ղեւոնդ յանկարծ գլուխը բարձրացուց, բռունցքը դարկաւ գրասեղանին ու գոչեց.

— Զերթար կոր, եղբա՛յր... չերթար կոր...

— Ի՞նչը չերթար կոր, Ղեւոնդ, հարցուց Սեդրակը։

— Բանաստեղծութիւնս, եղբայր, առաջին տունը եղաւ, երկրորդին մէջ

[illegible]

(Շար.)

Կ. ՄԷՆՑԷՆ

է ցարդ։ Պատասխանը չափազանց գաղտնի կը պահուի։ Անգլիական կառավարութիւնը մանրամասնօրէն պիտի քննէ զայն եւ հաւանական է որ վէճին մասին փոխանակուած թղթակցութիւնները տակաւին չհրատարակուած, անգլիական կառավարութիւնը երկրորդ ծանուցագիր մըն ալ ուղղէ Իրլանտայի։

կը թուի թէ երկու կողմերը որոշած են երկարօրէն խորհիլ եւ վերջնական որոշումներ տալէ առաջ, կշռել թերն ու դէմը։ Օրինակը տրուեցաւ արդէն Իրլանտայի հանրապետական վարչապետին Տէ Վալերայի կողմէ, որ հրապարակային անհաշտ յայտարարութիւններ ընելէ վերջ, քանիցս փոփոխութեան ենթարկեց անգլիական ծանուցագրին իր պատասխանը եւ այդ պատճառով ալ ուշացուց անոր առաքումը։

X Անգլիական դաշինքին կողմէ կազմուած յատուկ յանձնախումբը՝ քննելու համար իրլանտական կառավարութեան յայտարարութիւնները հաւատարմութեան երդումի ջնջման եւ տարեվճարներուն մասին, նիստ մը գումարեց երէկ գիշեր։

Նախորդ օր Լոնտոն հասած իրլանտական պատասխանը բազմագրուած եւ մէկական օրինակ տրուած է կառավարութեան անդամներուն։

Իրլանտական պատասխանը երկարօրէն կը քննուի այս միջոցիս, եւ Անգլիոյ պատասխանին առաքումէն վերջն է որ, գաղութներու նախարարը յայտարարութիւն մը պիտի ընէ խորհրդարանին մէջ։

Գերմանիոյ ընտրական պայքարը

Շաբաթ եւ կիրակի օր, գերման ոստիկանութիւնը կազմ ու պատրաստ պիտի ըլլայ շարժելու որեւէ պատահականութեան հանդէպ, ամբողջ Գերմանիոյ եւ մասնաւորաբար Փրուսիոյ մէջ։

Իւրաքանչիւր վայրի ոստիկանութիւնը օգնական կարեւոր ուժեր պիտի ստանայ։ Ոստիկանները համախումբ պիտի սպասեն իրենց զօրանոցներուն մէջ եւ մեծ ինքնաշարժներ պիտի ունենան իրենց տրամադրութեան տակ, արագօրէն փոխադրուելու համար հոն, ուր պէտքը նշմարուի։

Ինչպէս մարտ 13ի առաջին քուէարկութեան, ըմպելիի վաճառումը պիտի արգիլուի 48 ժամ։

Հիթլեր իր օդանաւով կը սուրայ ամէն տեղ, նոյն գիշերը ճառերով մէկ քանի անգամ, զանազան քաղաքներու եւ աւաններու մէջ։ Նախորդ օր խօսեցաւ Ցանցիկի եւ արեւելեան Փրուսիոյ մէջ։ Երէկ Պավիերա էր։ Իր բոլոր բանախօսութիւնները կը գտնեն յանձնարարուած եւ կարգապահ խանդավառութիւն մը՝ իր կուսակիցներուն կողմէ եւ ամէն տեղ, Հիթլեր կը ճառէ նոյն բնաբանով.—

«Ես միայն պիտի փրկեմ Գերմանիան, զայն ազատելով անկարողներէն եւ դաւաճաններէն, որոնք կը կառավարեն ներկայիս»

Պերլինի քաղաքական շրջանակներուն մէջ, գրոյց կը շրջի թէ գերման նախկին գահաժառանգը պատրաստուած էր ընդդէմ Հինտէնպուրկի եւ Հիթլերի տեղ իր թեկնածութիւնը դնելու երկրորդ քուէարկութեան։ Այս պատմութիւնը կը հաստատուի Պողպատէ Սաղաւարտակիրներու պատասխանատու անձնաւորութեանց կողմէ։ Սակայն նախկին կայսեր ընդդիմութեան առջեւ տեղի տալով, գահաժառանգը հրաժարած է իր այս մտադրութենէն։ Կ՚ըսուի նաեւ թէ Հիթլեր համաձայնած էր գահաժառանգին հետ՝ այս խաղին համար։

X Գերմանիոյ վարչապետն իր կարգին ամէն գիշեր կը ճառէ կարեւոր քաղաքներու մէջ։

Սուրիոյ ընտրութիւնները

Դամասկոսի եւ Համայի մէջ, ընտրութիւնները տեղի ունեցան հանդարտութեամբ։

Դամասկոսի մէջ միայն մէկ աթոռ մնացած է համեմատական։ Ընտրութիւնը պիտի կատարուի վաղը։

Դամասկոսի մէջ, այս վերջին քուէարկութեամբ ընտրուած 7 երեսփոխաններէն 3ը, առաջին քուէարկութեան արդէն ընտրուած էին։ Ասոնց հինգը ազգայնականներ են եւ մասնակցած են օրէնսդիր խորհրդարանին։ Մէկը հրեայ է։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ամերիկեան դրամատուները.— Ամերիկեան տերակոյտի դրամատուններու յանձնախումբի նախագահին եւ Ամերիկայի դաշնակցային պահեստի դրամատան տնօրէնին միջեւ գոյացած համաձայնութեան մը հետեւանքով, այս վերջինը կը մշակէ ծրագիր մը, որ միակ եղանակով մը, իրարու պիտի միացնէ եւ դաշնակցային հակակշռի տակ դնէ ամերիկեան 22 հազար դրամատուններ։

Փոթորիկ եւ ողողում.— Երկու օրէ փոթորիկի բռնուած է Փարիզը եւ Ֆրանսայի հիւսիսը։ Մերթ ընդ մերթ տեղատարափ անձրեւ մը կ՚ավլէ փողոցները։

Ցիժոնի, Թուշփոռի, Նըվէրի, Պուաժի եւ ուրիշ կարգ մը վայրերու մէջ, ողողումներ պատահեցան։

Ողողում Ռումանիոյ մէջ.— Պուքրէշէն տրուած լուր մը կը յայտնէ թէ ամբողջ Ռումանիոյ մէջ, ողողումները հետզհետէ աղետալի կը դառնան։ Հազարաւոր անձեր անպատսպար մնացած են։ Թրանսիլվանիոյ մէջ, գիւղի մը բնակիչները ըմբոստացած են տեղական իշխանութեան դէմ, մեղադրելով թէ ժամանակին զգուշական միջոցներու չէ դիմած, ողողումները կանխելու համար։ Ցարձակեցան կարգ մը անձերու վրայ, զորս պատասխանատու կը նկատեն եւ զանոնք ծեծած են գաւազաններով։ Ոստիկանութիւնը ստիպուած է միջամտել։ Կռուի մը ընթացքին, վիրաւորուած են ոստիկան մը եւ բազմաթիւ գիւղացիներ։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ներկայացուցչականժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին, 63 Րիւ Րէփիւպլիք։

ՏԵՍԻՆԻ Կորիւն խումբի ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրով։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը
Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս գիշեր ժամը 8.30ին, ՊՐԷՊԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ սրահը, հովանաւորութեամբ ազգ. իշխանութեան եւ նախագահութեամբ Զ. Ռ. Մ. Կեդր. Վարչութեան։

Կը խօսին՝ ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ (Զ. Ռ. Մ. մասնաճիւղին կողմէ), Պ. ՀԱՅԿ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ (Հ. Յ. Դ.), Պ. Պ. ՋԱՐՈՅԵԱՆ (Ռամկ. Ազատ. Կուսակցութիւն), Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ (Զ. Ռ. Մ. կեդր. վարչութիւն)։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Պ. Պ. Տ. Մարութեան, Յ. Ուզունեան, Վ. Ցէրվարդանեան, Մ. Մանուկեան, եւայլն։

Պ. Ջէօրէքճեան (Ջութակ), *մասնակցութեամբ* Տիկ. Զ. Պօյաճեանի։

Հրաւիրուած են քաղաքական կուսակցութիւնները եւ կը հրաւիրուին քաղաքիս բոլոր Հայրենակցական միութիւնները։

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահը.

Մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան, Ազգային Միութեան, Հայ Արիներու, Բարձր Հայքի, Մեծ Նոր գիւղի, Նալլու խանի, Մարաշի, Զարսանճագի Հայր. Միութիւններուն եւ Համալսարբերդցիական Երիտասարդաց Միութեան։

Կը խօսի Պ. ՎԱՐԴԱՆ ՉՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ, արտասանութիւն եւ խմբերգ։

Մուտքը ազատ է

ՌՕԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Ռօանի Ազգ. Միութեան

16 Ապրիլ, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8.30ին Գ. Գամպօլաթիի սրահին մէջ

Կը նախագահէ՝ Պ. ՏԷՐԷՃԵԱՆ

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական ճոխ բաժին

Փարիզի Գրական Ակումբ *այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին* 131 Rue Cambronne. Métro Vaugirard. *Զեկոյց Պ. Լեւոն Մեսրոպի կողմէ, նիւթն է՝*

ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ՈՐՄԱՆԿԱՆՆԵՐԸ

եւ անոնց մէջ հայկական միակողմի բաժինը

Մուտքը ազատ է

Երեկոյթ

Ա. Ե. ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՎԻԷՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ԿՈՂՄԷ

Ի նպաստ տեղւոյն մանկապարտէզին

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 7.30ին մանկապարտէզի սրահին մէջ

Կը ներկայացուի ՎՃՌԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Երգեր եւ պարեր փոքրիկներու կողմէ — *Մուտք՝ 2 ֆրանք*

Հայ Արիներու Միութեան ցերեկոյթը

Վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին 8 Rue Jean Goujon. Métro Champs Elysée

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ — *ՄԿԱՌՈՒՏԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ*

Կը մասնակցի ԵՓՐԱՏ նուագախումբը

Ճոխ պիւֆէ — *Մուտք՝ 10 եւ 5 ֆրանք*

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Փօլաւի եւ Շրջ. Երիտ. միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2ին Գ. Թաղապետարանի Գրադարանի սրահին մէջ Rue François Garcin.

ՆԻՍԻ Լսարանական Միութեան դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 4.30ին, 182 Պուլվար Մատըլէն. Քէօլէեան Ընթերցարանին մէջ. Կը խօսի Յ. Քէլէշեան, նիւթ՝ նախամարդէն մինչեւ մեր օրերը։ Մուտքը ազատ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ռուսէ Վասէ, Յ. Պ.— 35։
Շալամոն, Գ. Ա.— 10։
Քրիւաս, Գ. Խ.— 35։
Շավիլ, Մ. Ս.— 37։
Քլամառ, Պ. Զ.— 35։
Սէն Քլէօ տը լա Թուր, Գ. Ս.— 35։
Ռումանիա, Ե. Մ.— 35։
Մարսէյլ, Գործ.— 1800։
Փարիզ (20) Մ. Գ.— 70։
Սէն Շամոն, Գործ.— 160։
Մարսէյլ, Ս. Մ.— 20։
Իսմիր, Յ. Ի.— 35։
Սուրապայա, Ազգ. Մ.— 320։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ստանոզցի Տիկին Նուրան Գաֆէճեան կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Վարդառ Տօղանեան, որ կինն էր Քէմախցի Արշակ Տօղանեանի։ Չորս տարի առաջ նամակ կուգար Մէքսիկայէն։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Mme. Nouran Cafedjian, 13 Bld. Clair Isnard. St. Jérôme, Marseille, France.

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Կոյր վստահութիւն ունէի թէ տարճանակ մը կը կրէր ան գրպանին մէջ եւ թէ յաջորդ օրը այս մարմինը պիտի գտնէին տարածուած այս նստարանին կամ ուրիշի մը վրայ, անկենդան եւ արիւնաթաթախ։ Վասնզի իր հող պալուձեւով ան կը յիշեցնէր քար մը որ կ՚իյնայ սանդուղի մը մէջ եւ որ կանգ չառներ յատակը հասնելէ առաջ։ Երբեք չեմ տեսած ֆիզիքական շարժում մը որ այդքան վհատութիւն եւ յուսահատութիւն արտայայտէ։

Եւ հիմա, երեւակայեցէք կացութիւնս.— քսան կամ երեսուն քայլ ետեւը կը գտնուէի այն նստարանին ուր նստած էր այս անշարժ ու ինքն իր վրայ փլած մարդը, չէի գիտեր թէ ինչ ընել, մղուած ըլլալով, մէկ կողմէ, անոր օգնելու կամքով, եւ միւս կողմէ զսպուած՝ փողոցին մէջ անծանօթի մը խօսք ուղղելու վախէն, վախ՝ որդիինք գաստիարակութեան եւ ժառանգականութեան։ Փողոցի լապտերները իրենց անթափանց ու երերուն բոցը կը դնէին ամպամած երկինքին մէջ։ Շատ ցանցառ անցորդները կը շտապէին, վասնզի կէս գիշերուան մօտ էր ու ետ, հետեւաբար բոլորովին առանձին էի այս անձնասպանի երեւոյթով մարդուն հետ։

Հինգ անգամ, տասն անգամ, արդէն հաւաքած էի բոլոր ուժերս, եւ դէպի անոր առաջացած, բայց միշտ ամօթխածութիւնը գիս ետ կը մղէր եւ կամ թերեւս այն բնազդը, այն խորունկ նախազգացումը որ մեզի ցոյց կուտայ թէ ինկողները յաճախ իրենց անկումին մէջ կը պլլեն այն անձերը որ անոնց օգնութեան կը հասնին. այս վարանումի միջոցին ես ալ յստակօրէն կը զգայի կացութեան լիմարութիւնը, ծիծաղելիութիւնը։ Սակայն ոչ կրնայի խօսիլ, ոչ մեկնիլ,— ոչ ալ բան մը ընել, ոչ իսկ հեռանալ անկէ։ Եւ կը յուսամ որ պիտի հաւատաք ինծի, եթէ ըսեմ թէ հո՛ն մնացի այդպէս, այդ պարտէզին վրայ, վեր վար ճեմելով, առանց գիտնալու թէ ինչ որոշում պէտք է տալ, թերեւս ամբողջ ժամ մը, անվերջանալի ժամ մը։ Մինչդեռ անտեսանելի ծովուն ալիքները ժամանակը կը կրծէին իրենց հազարումէկ փոքրիկ բախումներովը, այնքան գիս կը յուզէր ու տակն ու վրայ կ՚ընէր մարդկային էակի մը կատարեալ փճացումի այս պատկերը.

Բայց, հակառակ այս բոլորին, քաջութիւնը չէի գտներ ո՛չ խօսելու, ո՛չ զարթելու, ու տակաւին սպասումի ձեւով պիտի մնայի գիշերուան կէսը եւ կամ թերեւս աւելի խոհեմ անձնասիրութիւն մը վերջապէս ստիպէր զիս տուն դառնալու, այո՛, կը կարծեմ նոյնիսկ որ արդէն որոշած էի իր բախտին ձգել թշուառութեան այս ծրարը, երբ գերազօրն զօրութիւն մը յաղթեց իմ վարանումիս։ Արդարեւ սկսաւ անձրեւել։ Արդէն ամբողջ իրիկունը, հովը ծովուն վրայ հաւաքած էր զոլորշիով լեցուն ամպեր, գարնանային ամպեր, մարդ կը զգար իր թոքերով եւ իր սիրտով թէ երկինքը բռւն կը ճնշէր երկրի վրայ։ Յանկարծ, անձրեւի կաթիլ մը շաչեց գետինը եւ անմիջապէս յետոյ թանձր ջրհեղեղ մը թափեցաւ, խոնաւութեան ծանր կարմերով զոր հովը կը վանէր։ Ակամայ կրպակի մը քիւին տակ ապաստանեցայ եւ, հակառակ որ հովանոց բաց էր, տատանուն հողմունքը ջրաշաղախ քարայատակին վրայ կը սփռէր ջուրի խուրձեր։ Մինչեւ դէմքիս վրայ եւ ձեռքերուս վրայ կը զգայի ցայտումը պաղ փոշիին կաթիլներու որոնք ջուր ալիքով մը գետին կը թափէին։

Բայց, (այնքան սարսափելի էր տեսարանը, որ քսան տարի ետքը, կոկորդս կը սեղմուի երբ անոր վրայ կը մտածեմ) հակառակ այս տեղատարափ հեղեղին, դժբախտը անշարժ կը մնար իր նստարանին վրայ, առանց երբեք տեղէն երերալու։ Ջուրը կը հոսէր եւ առուակներ կը ձեւացնէր ջրորդաններէն. քաղաքին կողմէն կը լսուէր կառքերու խուլ աղմուկը. աջէն ու ձախէն մարդիկ կը փախչէին իրենց վերարկուները վեր առած. ամէն բան որ կենդանի էր կը կծկուէր, վախով կը փախչէր, ապաստան մը փնտռելով, ամէն կողմ մարդուն մէջ եւ կենդանիին մէջ կը զգացուէր կատաղի տարրին սարսափը,- միայն մարդկային այս սեւ կծիկը հոն իր նստարանին վրայ չէր շարժեր։

Արդէն ձեզի ըսի թէ այդ մարդը մոգական կարողութիւնն ունէր իր զգացումներուն արտայայտութիւնը արձանացնելու իր շարժումներով, բայց ո՛չ մէկ բան, այո՛ ո՛չ մէկ բան երկրի վրայ պիտի կրնար արտայայտել այս յուսահատութիւնը, իր իսկ անձին այս բացարձակ լքումը, այս կենդանի մահը, այդքան ազդու եղանակով մը որքան այս անշարժութիւնը տեղատարափ անձրեւին տակ, այս անկենդան, անզգայ մնալու ձեւը, այս մեծ վհատութիւնը ոտքի ելլելու եւ անհրաժեշտ քանի մը քայլերը ընելու որեւէ պատսպարանի տակ կենալու համար, այս գերագոյն անտարբերութիւնը իր իսկ անհատականութեան նկատմամբ։ Ո՛չ մէկ արձանագործ, ո՛չ մէկ բանաստեղծ, ո՛չ Միքէլ-Անճէլօ, ոչ Տանթէ, երբեք չեն կրցած հասկցնել ինծի գերագոյն յուսահատութեան շարժումը, երկրի ծայրայեղ թշուառութիւնը այնքան յուզիչ եւ այնքան ուժգին կերպով, որքան այս կենդանի էակը որ կը մնար հոն ու կ՚ողողուէր փոթորիկին տակ,— որովհետեւ թուլ էր ու յոգնած, ինքզինքը պատսպարելու միակ շարժումն ընելու համար։

Ա՛լ ուժերէս վեր էր դիմադրել. ուրիշ կերպով չկարողացայ գործել։ Ոստոստով մը անցայ անձրեւին թաց պատ եւ հեղուկ շաւաղանին տակէն եւ իր նստարանին վրայէն ցնցեցի այս մարդկային ծրարը, ... վրայէն ջուրը կը հոսէր ... պէս։

Եկէ՛ք, ըսի, թեւէն քաշելով ... Անսահմանելի բան մը ինծի ... յեցաւ անթարթ եւ դժուարութեամբ ... Տեսակ մը շարժում կարծես ... դանդաղօրէն զարթնցաւ անոր ... բայց չէր հասկնար ան.

Եկէ՛ք, ըսի, ... խխում հագուստին թեւէն քաշելով եւ այս անգամ գրեթէ բարկացած ... Այն ատեն ոտքի ելաւ յամրօրէն ... անկամ եւ դողդոջուն ...

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 226.266

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration — ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԿԻՐԱԿԻ 10 ԱՊՐԻԼ 1932

10 AVRIL 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1850

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԱՅՆԱԿՈՒԼ ՄԵՔԵՆԱՆ

Այսօրուընէ, սկսելով այս երկու սիւնակէն, եւ աստիճանաբար, Յառաջն ալ պիտի շարուի տողաշարով (Լինօթիփ):

Ուրիշ խօսքով, համայնակուլ մեքենան է որ բոնօրէն կը գրաւէ գրաշարին տեղը, ինչպէս գրաւած է ուրիշ այնքան ասպարէզներ:

Գրաշարներ միշտ ալ պիտի ունենանք: Բայց, մեքենան կանգնած է միջանկեալ, խմբագրին ու գրաշարին միջեւ, իր ճիւաղային յօդինուածքով եւ չարախինդ, բռնակալ կերպարանքով մը:

Նորէն բանուոր մըն է որ պիտի շարէ մեքենային վրայ: Բայց, մէկ բանուոր՝ երեք-չորսի տեղ: Եւ ոչ այն ազատութեամբ զոր կը վայլէր բուն գրաշարը, հատիկ-հատիկ զատելով գիրերը, արհեստի հաճոյք փայլեցնելով, խօսելով գիրերու տեսակին հետ, տողեր «կերցնելով» կամ դարձնելով:

Մեքենայ է, եւ ինչպէս ամէն մեքենայ, չի հանդուրժեր ո՛ր եւ է քմայքի: Կը ճռնչէ, կը ճուայ, եթէ ուզես փոխել իր բնական ընթացքը:

Գրաշարի շարավաստակ մատներուն տեղ, տողաշարն է, որ 90 աստիճան տաքութեամբ կապարը (հեղուկ) կը բանէ, կը կաղապարէ, եւ վայրկենապէս պաղեցնելով, ոլորապտոյտ կ՚իջեցնէ ու կը շարէ ամբողջ:

Այլ եւս չես կրնար ո՛ր եւ է բառ փոխել: Ոչ իսկ տառաբերտ մը. եթէ սխալ կայ, ստիպուած ես թափել ու նորէն շարել տալ ամբողջ տողը:

Մեքենան է, դաժան եւ համայնակուլ, որ իր ճռնչուն ժանիքներով կանոնաւորութեան, կարգապահութեան կը վարժեցնէ քեզ: Անգթօրէն:

Գրաշարին հետ կը խօսիս, կը վիճիս, կու տաս-կ՚առնես, եւ խաղաղութիւնը միշտ ալ կը վերահաստատուի՝ շարելու կամ սրբագրելու լաւագոյն ձեւը գտնելով:

Գրաշարը համբերութեամբ կը քաշէ խմբագրին մեղքը, երբեմն պատուոր: Որքան ալ ակռայ կճրտէ, ինքն իրեն թոյլ չի տար վարուիլ այնպէս ինչպէս տողաշարը:

Գրաշարներ կան որոնք արժանապատուութեան խնդիր դարձուցած են արհեստին նախանձախնդրութիւնը. Գրաշարին ձօնուած երգեր ունեցանք (մէկը՝ Ե. Տէմիրճիպաշեանի), բայց չունինք, տակաւին, գրաշարին երգը:

Այսպէս, ուրեմն, Յառաջն ալ պիտի վայելէ գիտութեան, մեքենային «բարիքները», ինչպէս իր Ամերիկայի պաշտօնակիցները, որոնք տարիներէ ի վեր տողաշարով կը շարուին:

Այսինքն, Յառաջն ալ պիտի կրէ սիրել եւ անգութ եւ միահեծան բռնակալութիւնը մեքենային, որ կ՚իշխէ այս պողոտաներուն վրայ. իր ճակատագրին հետ կապելով երկուան հողագործը, ինչպէս տնարոյս արհեստաւորը:

Բարիքն ու չարիքը իրար խառնուած են, այս կատարելագործութեան մէջ ալ:

Բարիք՝ քանի որ տողաշարը կը գործէ աւելի արագ ու կանոնաւոր, կարգապահութիւն պարտադրելով խմբագրին: Ու միշտ նոր տառերով: Դիւրութիւն կու տայ ուզածիդ չափ պահելու ո՛ր եւ է շարուածք (գրքի վերածելու համար):

Այլ եւս չկայ մաշած տառերու, տառեր նորոգելու, կամ տառերու անբաւականութեան խնդիր:

Եւ չարիք՝ անոր համար որ, կը կրճատէ ոչ միայն գրաշարներու թիւը, կազմալուծելով թերթին —մանաւանդ հայ թերթին— հետ կապուած ընտանիք մը, այլ եւ գործելու ազատութիւնը:

Մեքենան է, միակամի եւ ձուլածոյ, ինչպէս քաղաքակրթութիւնը այս պողոտաներուն, որ կը թուայի համաձայն իր անողոք օրէնքներուն: Որ կը պարտադրէ, կը խմորէ, կը ձուլէ ու կը նետէ մէկ ազուցուածքէն միւսը: Կաղապարէ կաղապար:

Անոր թաւալումին առջեւ, գլխիկոր կը նահանջէ ամէն ինչ որ տնավարի հանգամանք ունի:

Ինչպէս մեր առօրեայ կեանքին մէջ, ահա տասը տարիէ ի վեր:

Յառաջը՝ ծնած վերջին Սփիւռքին հետ, շարուածքի այս փոփոխութեամբ մէկ մանրանկարն է անոր զարտուղի եւ մշտահոլով կեանքին:

Երանի՛ թէ կարենայինք հաշտեցնել բարիքն ու չարիքը համայնակուլ մեքենային, ինչպէս թաւալումը այն միւս մեքենականութեան որ կը վարէ մեր հանրային կեանքը, աշխարհէ աշխարհ.

Արմատախիլ, թափառական կեանքի բոլոր չարիքներուն հետ, ունեցանք բարիքներ ալ: Եւ պիտի ունենանք տակաւին, թէ անհատապէս եւ թէ հաւաքաբար:

Անընդհատ հոլովում եւ խմորում է մեր այսօրուան կեանքը, նման մեքենայի թաւալման, որ ե՛ւ կը շինէ ե՛ւ կը քանդէ:

Մեր ձեռքն է փնտռել, գտնել գաղտնիքը՝ բարիքը առաւելագոյն չափով քաղելու, եւ չարիքը սահմանափակելու:

Մեր ձեռքն է վարել անոր անիւները, եւ անոր թաւալումը վերածել կանոնաւորութեան, վերածնութեան ազդակի մը:

Արդարեւ, ամէն պատեհութիւն ունինք վերանորոգման, քանի որ շրջապատուած ենք մեքենաներով, ամէն ուղղութեամբ:

Վա՜յ անոր որ անիւներուն տակ կ՚իյնայ:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՍՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ

Ժընեւի *Le Travail* թերթին մէջ՝ կարդացինք երկար գրութիւն մը՝ ընդդէմ Նանսէնեան օֆիսին եւ անոր մէկ ներկայացուցչին, Քոթելնիքոֆի, որ ցունաստանէն «դրախտ»... մեկնող գաղթականներէն ուզեր է գրաւոր յայտարարութիւն մը թէ կը մեկնին իրենց ազատ կամքով եւ թէ Նանսէնեան օֆիսը պատասխանատու չէ այն կացութեան որուն կրնան մատնուիլ Յունաստանէ հեռանալէ վերջ

Գրութիւնը, լեցուն սուտով, քսութեամբ եւ կեղծաւորութեամբ, ստորագրուած է Յ. Զ., որ մեզ ծանօթ է իբր համբաւաւոր ցոցմավաճառ մը:

Այդ անձին յաջորդական հոգեփոխութիւնները մեզ չեն զարմացներ անշուշտ: Իսկ իր հրապարակային եւ խմբագրային քսութիւնները՝ ի խնդիր կայսրիի մամուլին՝ մեզ կը ձգեն անտարբեր

Կ՚անդրադառնանք սակայն գարշանքով, հանրութեան ցոյց տալու համար լո՛կ բոլշեւիկեան քարոյականի կիրարկումները, որոնց վերջին հերոսներէն մէկը կը ներկայանայ այս արարածը՝ գաղթահայութեան մէջ:

Մարդը, ֆրանսական թերթի մը մէջ կը յարձակի Նանսէնեան օֆիսին վրայ, միջազգային միակ կազմակերպութիւնը՝ որ կարելի չափով կը զբաղի խորհրդային եւ թրքական գոհերու ճակատագրով: կը յարձակի անոր մէկ ներկայացուցչին վրայ, եւ առիթը չի փախցներ իր կուսակցական նետերը արձակելու Դաշնակցութեան դէմ

Դաշնակցութիւնը պատասխանատու է ամբողջ թրքահայութեան բնաջնջման

Դաշնակցութիւնը գործիքն է գինապաշտ պետութիւններու:

Դաշնակցութիւնը պայքար կը մղէ խորհրդային վարչաձեւին դէմ

Դաշնակցութիւնը կը ջանայ խափանել դէպի Հայաստան ներգաղթը

Խորհրդային թերթերու հակադաշնակ պոռչտուքներուն եւ այս ֆրանսերէն քսութիւններուն միջեւ, ո՛չ մէկ տարբերութիւն ունին:

Կը նշանակէ, մարդը իր ներշնչումները կը մսուցանէ նայելով կարմիր աստղի ցոլացումներուն:

Եւ ատով ալ կը մսուցանէ անշուշտ, իր աղիքները: Ուրիշ պարկեշտ միջոց չունի, որ կարենայ հրապարակաւ խոստովանիլ. այս մարդը որ վերջին չափու համայնավար, սորվեցաւ ծառել նաեւ աշխատաւորներու շահէն:

Իր բարբանջանքներուն արժէքը կը չափուի ատով: Մ. Ե.

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Անգործութեան վերջին վիճակագրութիւնները բէեւ մեզմ, բայց յաջորդական նուազումներ ցոյցկուտան: Ապրիլ 2ի վիճակագրութիւնը կ՚արձանագրէ շաբաթական 745ի նուազում մը:

Վերջին շաբթուան ընդհանուր անգործներու թիւն էր 302473, որոնց 60469 կիներ:

Թշուառութիւնը Մակեդոնիոյ մէջ

Սելանիկէն կը հեռագրեն.—

1500 գիւղացիներ՝ Տէօքաթի իջան հաց եւ գործ պահանջելու համար:

Գիւղացիները կը պոռային. «Հաց եւ գործ կ՚ուզենք»: Տէօքաթիի մազիստրը խուճապի մատնուեցաւ: Քաղաքին կարգը խանգարուեցաւ: Կրէվէնայէն եւ Քօզանիէն ոստիկանական ուժեր ուղղուած են, կարգը վերահաստատելու համար:

Գիւղացիները փողոցներու մէջ ամփոփուելով, պաշտօնատուն մը քարուքանդ ըրին: Գիւղացիներէն մէկը խօսք առնելով, ցուցարարներուն յայտարարած է թէ եթէ գոհացում չստանան, մինչեւ Սելանիկ պիտի երթան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ձախողում Դանուբեան ծրագրին

Եւրոպական չորս մեծ պետութեանց (Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ) խորհրդակցական ժողովը որ կը գումարուէր Դանուբեան Դաշնակցութեան ծրագիրը քննելու համար, վերջացաւ կատարեալ ձախողութեամբ:

Իր վերջին նիստին, խորհրդաժողովը միաձայնութեամբ քուէարկեց փակման բանաձեւ մը որ անմիջապէս հրատարակութեան տրուեցաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան կողմէ.— Այս բանաձեւը կ՚ըսէ.— Համաձայնութիւն գոյացաւ որ իւրաքանչիւր մեծ պետութիւն միւս երեք մեծ պետութեանց պիտի ղրկէ խորհրդաժողովին կողմէ վերապահութեամբ ընդունուած կէտերուն մասին իր տեսակէտները պարզող գրութիւն մը. արդ գրութեամբ ամէն մէկ պետութիւն պիտի պարզէ նաեւ կիրարկելիք եղանակը՝ որով կարելի ըլլայ հարցը դնել նոր փուլի մէջ:

Արդէն, վերջին նիստի բացումէն առաջ, Գերմանիոյ ներկայացուցիչը լրագրողներու հարցման պատասխանելով ըսեր էր.— Կացութիւնը այնքան բարդ էր որ, կարելի չէր արդիւնքի մը յանգիլ երեք օրուան մէջ»:

Իր կարգին Իտալիոյ արտաքին նախարարը ըսեր էր.— «Վերջացած է: Մեր կարելին ըրինք»:

Իսկ Ֆրանսայի ներկայացուցիչը՝ երմտական նախարար Փ. Ֆլանտէն՝ լռակեաց... վարանումներ յայտներ էր:

Վերջին նիստին մէջ, պատուիրակութեանց պետերը՝ որոնք համոզուած էին թէ այլեւս իրենց կը մնայ բաժնուիլ, պէտք եղած յայտարարութիւններ ըրին:

Այսպէս, Ֆրանսայի ներկայացուցիչը իր կառավարութեան կողմէ, հերքեց թէ Ֆրանսա համամիտ չէ 9 պետութեանց խորհրդաժողով մը հրաւիրելու առաջարկին: Ֆրանսական կառավարութիւնը պարզապէս այն գաղափարը պաշտպանած է թէ՝ Կեդրոնական Եւրոպայի մէջ նախընտրական գրութեան մը հաստատումը՝ հիմնուած մեծ պետութեանց կողմէ մաքսային զիջումներու վրայ միակ միջոցն է Դանուբեան երկիրները տագնապէն ճողոպրելու վրայ գնելու: Արդ, ո՛չ Իտալիա, ոչ Գերմանիա չպատասխանեցին Ֆրանսական մարտ 2ի առաջարկներուն, որոնցմով նկատի առնուեր էին տնտեսական նոր գրութիւնը եւ մեծ պետութեանց կողմէ՝ ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին լքումը: Դանուբեան երկիրներու նիւթական օժանդակութեան առաջարկները՝ կապուած ըլլալով այդ առաջարկներուն, ներկայ պայմաններու մէջ պէտք չկայ ընթացք տալու անոնց:

Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչները իրենց կարգին յայտարարեցին թէ երբեք չեն ուզած ձախողեցնել անգլօ-ֆրանսական ծրագիրը:

Վերջին նիստը տեւեց մէկուկէս ժամ, որմէ վերջ, պետութեանց ներկայացուցիչները բաժնուեցան, յուսախաբ ընելէ վերջ Դանուբեան երկիրները:

ԳԱՂՏՕՆԱԿԱՆ ՁԵԿՈՅՑԸ

Խորհրդաժողովի փակման նիստէն յետոյ, ընդհ. քարտուղարութիւնը հրատարակութեան տուաւ հետեւեալ զեկոյցը.

— Խորհրդաժողովին մէջ ներկայացուած պետութիւնները կ՚ընդունին թէ դանուբեան երկիրներու ելմտական եւ տնտեսական կացութիւնը, բարւոքելու համար կը պահանջէ գործակցութիւնը թէ դանուբեան եւ թէ ուրիշ պետութեանց.

«Կ՚ընդունին նոյնպէս թէ նման գործակցութիւն մը կրնայ ըլլալ առաջին հանգրուանը՝ յօգուտ Եւրոպայի տնտեսական վերականգնումին:

«Լոնտոնի խորհրդակցութիւնները երեւան բերին կարգ մը տնտեսական հարցեր, որոնք քննութեան եւ աւելի խոր տեղեկութեանց փոխանակման կը կարօտին:

«Յառաջիկայ շաբթու. Ժընեւի մէջ գումարուելիք ժողովներու մօտիկութիւնը, ամէն պարագայի մէջ, անկարելի դարձուցած ըլլալով երկարաձգել ներկայ վիճաբանութիւնները, այս պայմաններու մէջ, չորս պետութիւնները համաձայնեցան որ իւրաքանչիւրը, որքան կարելի է շուտ, մանրամասնօրէն միւս երեք պետութեանց հաղորդէ իր տեսակէտները վերապահուած կէտերուն մասին, ինչպէս նաեւ նոր յառաջդիմութիւններ իրականացնելու համար՝ որդեգրելի լաւագոյն եղանակին մասին»:

Անգլօ-իռլանտական վէճը

«Թայմզ»ի ղրկուած թղթակցութիւն մը կը յայտնէ թէ հաւատարմութեան երդումի ջնջման օրինագիծը՝ իռլանտական խորհրդարանին պիտի ներկայացուի ապրիլ 20ին: Իռլանտայի վարչապետը վճռապէս մտադրած է օրինագիծը քուէարկել տալ շատ կարճ ժամանակի մէջ: Որոշած է նաեւ ոչ մէկ բանակցութիւն կատարել Անգլիոյ հետ, այս հարցին մասին:

Գերմանիոյ ընտրական պայքարը

Գերմանիա այսօր կը կատարէ հանրապետութեան նախագահի երկրորդ քուէարկութիւնը: Կառավարութիւնը դիմած է զսպողական խիստ միջոցներու եւ արգիլած է արդէն ամէն բռնի ցոյց... Մինչեւ վերջին պահը, զանազան կուսակցութիւններ բուռն պայքար մղեցին ի նպաստ իրենց թեկնածուներուն:

Երկաթեայ ճակատը (հանրապետական) վերջին գիշերը Պերլինի մէջ կազմակերպած էր հսկայ հաւաքոյթ մը, որուն կը մասնակցէին 20 հազար հոգի. իսկ Հիթլերականները կռիւներ սկսան. նոր կռիւներ ալ ազդած էր ժողովուրդին:

Ռուսաափղան համաձայնութիւն մը

Խորհրդային Միութեան եւ Աֆղանիստանի ներկայացուցիչները՝ Քապուլի մէջ ստորագրեցին թղթատարական եւ հեռագրական համաձայնութիւն մը, որ Աֆղանիստանի համար առաջինն է, այն օրէն ի վեր որ ընդունուած է համաշխարհային թղթատարական միութեան մէջ:

Համաձայնութիւնը կը նախատեսէ Աֆղանիստան ղրկուած նամակներու փոխադրութիւնը Ռուսիոյ ճամբով:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 24

Ռէթէլի վեց հոգինոց գաղութէն	210.—
23րդ ցանկին գումարը	3912.—
Ընդհ. գումար	4122.—

ԽՄԲ.— Այս գաղութէն ընկ. Գ. Սարգիսբէկեան առանձին ալ 60 ֆրանք ղրկած էր նախապէս:

Մինչեւ հիմա հաւաքուած գումարէն 1000 ֆրանք յանձնած ենք Փոնտը Շէրիի գործազուրկներու Մարմնին, իսկ հազար ֆրանք՝ Փարիզի Ժողովրդական Օգնութեան Մարմնին:

Տիկին Հանոյի ձերբակալումը

Ֆրանսայի համբաւաւոր... ելմտագիտուհին, որուն պատմութիւնը մոռցուած ըլլալու չէ, կրկին ձերբակալուեցաւ եւ բանտ նետուեցաւ: Կը յիշուի թէ 1931ի մարտին, երբ տնօրէնուհին Gazette du Franc թերթին, բանտարկութեան դատապարտուած էր՝ ցակաւին չդատապարտուած, բաղաքելու համար իր գործին քննութեան ձգձգումներուն դէմ, ելմտական աշխարհի այս ամազօնը՝ ինքզինքը անօթութեան դատապարտեր էր, եւ առողջական պատճառներով, ժամանակաւոր կերպով ազատ արձակուեր էր, դեռ չդատապարտուած: Դիմելով մէկտեղ վերաքննութեան, որ դեռ չէ կատարուած, արգրեր սկսեր էր Սոսէ-Ֆրանսայի Forces անունով ելմտական պարբերաթերթ մը:

Այս անգամ, ձերբակալուած է հետեւեալ պատճառով.

Անցեալ դեկտեմբերին, Փարիզի ոստիկանապետը, Սենի դատական իշխանութեանց ուղղեր էր տեղեկագիր մը, որով կը յայտնուէր թէ խաղեր կը կատարուին սակարանական արժէթուղթերը կոտրելու համար:

Տեղեկագիրը մանաւորաբար կը մատնանշէր տիկին Հանօն, որ իբր թէ ֆրանսական խնայողութիւնը պաշտպանելու համար, կը ջանար վարկաբեկել ֆրանսական կարգ մը արժեթուղթեր, թէ իր թերթով եւ թէ իր բաժանորդներուն առանձին ղրկուած հեռագրերով ու շրջաբերականներով.

Այս տեղեկագրէն օրինակ մըն ալ ղրկուած էր ելմտական եւ դատական նախարարութեանց:

Այդ, տիկին Հանօ իր թերթին վերջին թիւին մէջ կարեւոր հատուածներ հրատարակեր էր այս տեղեկագրէն, որ գաղտնի էր: Տիկին Հանօ հրատարակեր էր մանաւորաբար՝ տեղեկագրին իրեն վերաբերեալ մասերը, Ատոնցմով, ոստիկանութիւնը երեւան կը հանէր տիկնոջ «ելմտական դիտումնաւոր եւ բուռն» պայքարները եւ գերմանական ու խորհրդային շրջանակներու հետ՝ անոր ունեցած կապերը:

Ուստիհետեւ, տեղեկագիրը գաղտնի ըլլալուն, տիկ. Հանօ գողութեամբ միայն կրնար զայն ձեռք ձգած ըլլալ, այդ մեղադրանքով ալ ձերբակալուեցաւ: Իր խմբագրատան մէջ խուզարկութիւն կատարուեցաւ, տեղեկագրի գողութեան հետքեր գտնելու յոյսով:

Տիկին Հանօ, որ ինքնաշարժի արկածի մը հետեւանքով, անթացուպով կը քալէ, լրագրողի մը, կ՚ըսէր հեգնանքով, երբ հարցաքննութեան կը տարուէր.

— Կը մեղադրուիմ թէ ելմտական նախարարին գրասեղանին վրայէն՝ պաշտօնաթուղթ մը գողցած եմ: Այս պատմութիւնը ոտքի վրայ քուն կը բերէ

Տիկին Հանօ ներկայիս՝ Սէն-Լազարի բանտն է:

Վարչապետին նախագահութեամբ՝ խորհրդակցութիւն մը կատարուեցաւ այս խնդրին մասին:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐ

ԽՄԲ. — Ընկեր Ա. Ահարոնեան վերջերս շարք մը յօդուածներ հրատարակեց *Հայրենիք* օրաթերթի մէջ, այժմէական հարցերու մասին:

Այդ յօդուածներէն մէկն է «*Հայրենիք եւ Ծննդավայրը*», որուն առաջին մասը, այն որ կը շօշափէ բուն հայրենիքի գաղափարը, կ'արտատպենք ստորեւ. —

Աշխարհում գուցէ եւ ոչ մի ժողովուրդ այնպէս խառունկ անբռնադատ եղանակով գիտէ սիրել հողը որչափ հայը եւ ոչ ոք այնքան յաճախ լքել է իր հայրենիքը եւ տարագիր ընկել օտար աշխարհներ որքան հայը:

Հրէաներն օրինակ չեն:

...

Հոգի կարօտալի կսկիծը երբեք աւելի հզօր, աւելի սրտակէզ չեղաւ չի ունեցել քան այս անպաճոյճ երգի մէջ.

Ո՛վ որ աշնան ու գարնանը տեսել է մեր դաշտերով, մեր կալերով ու արտերով անցնող կռունկների շարանը, ով լսել է նրանց երամների մելամաղձիկ, անուշ կղղոցը Հայոց երկնակամարով, նա գիտէ. նա կը հասկանայ, թէ ինչու այսքան մտերիմ հարազատութիւն այս թռչունի եւ հայ ժողովրդի մէջ: Մէկ գարնան է երեւում կռունկը, երբ սեւ հողը արեւի առաջին շողերով փխրուն սերմի է սպասում եւ մէկ էլ աշնանը, երբ դաշտի հազար բարիք շտեմարաններն են լցնում:

Կռունկը հայ հողի օրհնութիւնն է,

հայոց աշխարհի արդար, քաղցրաձայն թռչունն է նա եւ իր երգը դարիպների հառաչանքն է նոյն հողի վրայ:

Տեսե՞լ էք գարնանը կռունկների առաջին կղղոցին, երբ հայ շինականը դաշտում, բռնով վերցնում է արեւի տակ նոր փարփռած, ուռած հողը, գլխարկը հանում Աստուծու առջեւ ու բացագանչում երկիւղած ու խանդավառ.

— «Ա՛հ, Տէրն օրհնուի, բրինձ ա, բրինձ, մարդ ուզում է ուտի...»:

Կռունկն ու հողը արեւով են կապուած Հայոց աշխարհին:

...

բայ փռում է իր սեփական հողու յօյզերը, իր անհուն քնքշութիւնը դէպի «ախպէր եզը», իր փառաբանութիւնը երկնքին ու Աստծուն, իր աղօթքը հաւատաւոր:

Ցիգ տո՛ւր, քաշի, եզօ ջան — հօրովէ՛լ...

Ա՛հ, հողի քուրմ ժողովուրդ Հայոց, ի՛նչպէս թողիր դու քո հինաւուրց արբադան տաճարը արգասաբեր, ու գնացիր օտար անհոգի աշխարհների գործարաններում, ծուխի ու մուրի մէջ մեր արդար արեւով օծուած չքնաղ կեանքեր մաշելու:

Եւ ո՞ր չարամիտ թշնամականը քեզ «գիւղացանչի ու չարչի» կոչեց, ո՛վ սրբազան հօրօվէլի դու ժողովուրդ հայոց:

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ԱՆԿԱՅԱՌՈՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

„ՄԵԾ ՀՕՏԸ"

Ժան Ժիօնօ ֆրանսական երիտասարդ գրականութեան մէջ ինքնայատուկ տեղ մը կը գրաւէ: Անոր վէպերը «Գօլին», «Պամիւնեներէն մէկը». «Մեծ Հօտը» — գրականութենէն ներս կը բերեն գիւղի կեանքը, դաշտերու լայն շունչը:

Ջինք կը բաղդատեն գուիչելերիացի գրող Ռամիւզի հետ, ...

...

Ստորեւ կուտամ գրքին վերջին էջը: Ջինոյի նշանաւոր յանձնուող աղջիկն է որ զաւակ մը կը ծնի. ընտանիքին բարեկամ հովիւ մը նորածինին կը ձօնէ իր օրհնութիւնը: Ներկայ են երախայրին պապը, հայրը եւ հովիւին խումը: Աստուան դէմ է:

Փ. ՍԱՆ.

ՀՈՎԻՒԸ Կ'ՕՐՀՆԷ ՆՈՐԱԾԻՆԸ

... Փապիկը ձեռքը կը դնէ այս պզտիկ, դեռ թարմ մարին վրայ, ծալքերը արիւնով լեցուն տակաւին. ան կը շօշափէ սրունքներուն միջեւ մինինիկ թուպը:

...

նը: Ու իբրեւ թէ սիրոյ այդ հեծիւնին ուժով, գիշերը այնտեղ վարը պայծառացաւ:

— Սուրբ Յովհան .. Սուրբ Յովհան... գոչեց կինը, տեսէք:

Հովիւներու աստղը կը բարձրանար գիշերուան մէջ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՕՐ. Ի. ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Բաջալերական եղաւ ան մանկամարդ եւ շնորհալի երգչուհիին համար, եւ հաճելի բոլոր անոնց՝ որոնք համակրանքի թափով մը, չորեքշաբթի գիշեր լեցուցին Salle Chopinը:

Սիրուած անուններ կային յայտագրին վրայ, Հ. Կոմիտաս, Աղաղարեան, Պարթեւեան, եւ մանաւանդ Օր. Բաբայեան, որուն ուսուցչական երկար ու բազմարդիւն գործունէութեան մէջ նոր պտուղն էր — ինչպէս կ'ըսէր ինձ ծիծաղելով — որ կը ներկայանար այդ գիշեր հետաքրքիր ունկնդիրներուն:

...

Իր ջութակը ... Paderewski-Kreisler ... Menuett, Pierné Marche ... ttts Faunese, որոնք անզամ մը հաստատեցին իր տիրական ... գրաւյնութեան հարուստ երանգը.

ՀՐ. ԱՍԵԱՆ

Թուրանի խաղերը

ԽՄԲ. — Սելանիկի «Հարաւ...» քսանթիի «Ելէնի Աղըմ» ... թարգմանած է ... (Թուրքերէն բնագիրն ալ ...) դնելով:

Երգին հեղինակն է հանրագէտ Մուսթաֆա Նուրէտտին, ... բոլոր կեանքը դրած է Թուրք ... պարզացնելու սիրոյն եւ վայն ... բական եւ պարսկական ... քէն փրկելու համար 30-40 ... առաջ սկսած ազգային շարժ... ամէնէն կենսունակ շրջանին ... ցուցած է իր վրայ»:

«Ելէնի Աղըմ», որ երիտասա... քէմալականներու երկանն է ...

ԹՈՒՐԱՆ ՄԱՐՇ

...

"ՅԱՌԱՋ„Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (1)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

ԽՄԲ. — Այս «նորավէպը» գրողն է երիտասարդ մը, — որբ — որ իր առաջին փորձերը կատարեց «Յառաջ»ի մէջ, դեռ անցեալ տարի, եւ ահա աւելի լայն կը բանայ իր թեւերը. —

Ծայրերու վրայ քանդակուած խալտեան ...

...

II

Իրիկունը որբանոցի ... նէութեան ճաշասենեակին մէջ ... գանը բացուեցաւ ... տեսուչը ... բարձրաձայն. —

"Հայ-վրացական ընկերութիւն"

«Հայկական բանակներն ... ...»

...

գրագէտներու հարց ուղղած էր թէ որո՞նք են յետպատերազմեան ֆրանսական լաւագոյն գրքերը, որոնք չեն շօշափեր պատերազմը եւ ոչ ալ անոր հետեւանքները եւ նոյն իսկ կողմնակի կերպով պատերազմէն բխած հարցեր ու դէպքեր։

Ահա արդիւնքը այդ հարցարանին, յիշուած ամէն մէկ գրողի գործերուն ստացած քուէներովը.—

Քոլէթ.— Chéri, 4 քուէ։ 1ական քուէ ստացած են Քոլէթի ուրիշ մէկ քանի գործերը։

Ժորժ Տիւհամէլ.— Confessions de minuit.— 4 քուէ։

Ռօժէ Մարթէն տիւ կառ.— Les Thibaut, 4 քուէ։

Ֆրանսուա Մորիաք.—Le désert de l'amour, 3 քուէ։

Փոլ Վալէրի.— Charmes 3 քուէ։

Կասթոն Շէրօ.— Valentine Pacquault, 3 քուէ։

Փոլ Քլոտէլ.— Le Soulier de satin, 3 քուէ։

Անտրէ Ժիտ.— Si le Grain Meurt, 2 քուէ։

Ժիւլ Ռոմէն — Knock, 2 քուէ։

Ժան Ժիրոտու.— Bella, 2 քուէ։

Դիտելի է որ Ժէն աւելի ձայն ստացող չկայ։

Ի՞նչ է արուեստը

Ահա թէ ի՛նչպէս կ'ըմբռնէ Ըփթըն Սինքլէր, արուեստը եւ անոր դերը։

— Ամէն արուեստագէտ իր յատկանշական գաղափարներն ունի, իր ...

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ

Կովկ. կարմիր բանակի նոր հրամանատարը

Խորհրդային Միութեան ռազմական խորհուրդի հրամանով, կովկասեան բանակի հրամանատար նշանակուած է Սմոլինը, նախկին օգնականը նախորդ հրամանատար Ֆեդկոյի։

Սմոլինը ծնած է 1895ին, բանուոր ընտանիքէ։ Հայրը 32 տարի աշխատած է հաղորդակցութեան ասպարէզի մէջ։ Հայրը ծանրաբեռնուած ըլլալով մեծ ընտանիքի մը հոգերով, չկրցաւ իր զաւկին անհրաժեշտ կրթութիւն տալ։ Տասը տարեկան՝ Սմոլինը կը սկսի օգնել ընտանիքին, աշխատելով իբրեւ թերթի ցրուիչ, ապա երկաթուղիի պաշտօնեայ։

Աշխատելով հանդերձ ան կրցաւ ստանալ միջնակարգ կրթութիւն, 1911ին կ'աւարտէ զինուորական դպրոցը եւ համաշխարհային պատերազմին կը մասնակցի՝ իբրեւ վաշտի հրամանատար։

Քաղաքացիական կռիւներու ժամանակ, Սմոլինը կը գտնուէր բարձրագոյն հրամանատարութեան մէջ, իբրեւ վստահելի համայնավար։ 1930 յունուարէն կը նշանակուի Կովկասի կարմիր բանակի հրամանատարի օգնական, իսկ մարտ 27էն՝ հրամանատար։

Կոմկուսը Կովկասի մէջ

1931ի ընթացքին Կոմկուսի շարքերն են մտած 11130ի մօտ կրկնապատիկը։ Եւ այդ շատ հասկնալի է։ Որքան տնտեսական պայմանները կը ծանրանան եւ ապրուստի միջոցները կը դժուարանան, նոյնչափ կը շատնան Կոմկուսի շարքեր խուժողները, որոնք հոն կը գտնեն եւ՛ հաց, եւ՛ պաշտօն եւ՛ նիւթական բոլոր տեսակի առաւելութիւններ։

1931ի ընթացքին Կոմկուսի շարքերը մտած են 45,288 հոգի, իսկ 1930ի ընթացքին 22,675։

45,288էն 28,739 հոգի բանուորներ են, իսկ 13,177 հոգի գիւղացիներ (գիւղացիներու 84 առ հարիւրը կոլխոզներու մէջ մտածներէն)։

1929ի ընդարձակումները կը կազմէին բնդունուածներու 84.4 առ հարիւրը, 1930ին՝ 71.8, իսկ 1931ին՝ 63։ Կը նշանակէ թէ Կոմկուսը որ կը պարծենար իր կազմակերպութենէն զատ պրոլետարական կազմով, ամբողջովին կը կորսնցնէ այդ ...

«Պրոլետարը կը պարծենայ, որ Ադրբէջանի կոմկուսի մէջ ատրճանարար կ'ուժեղանայ թաթար տարրը, որ այժմ կը կազմէ 43,2 առ հարիւր (1930ին՝ 38,5)։

Անհասարակ պէտք է մատնանշել, որ բոլոր տեսակի թիւերը լաւ չեն ներկայացներ թաթար տարրին վիճակը «Ադրբէջանի սոցիալիստական հանրապետութեան մէջ։ Ադրբէջանի արդիւնաբերական կեդրոնները, մասնաւորապէս Բագուն, մէկ-մէկ արշակաւաններ կը ներկայացնեն, ուր գրագէտը թէեւ է թաթարական ...

համամիութենական արժէքը նկատի առնելով։

Մէկ խոստովանութիւն եւս, որ շատ բան կ'ըսէ։ Կոմունիստ երիտասարդութեան տեսակարար կշիռը (որակը) իջած է հարիւրէն 2,4։ Ուրիշ խօսքով լաւագոյն բանուոր երիտասարդները կը խուսափին լենինի կուսակցութեան շարքերէն եւ կը նախընտրեն հեռու մնալ կուսակցական կեանքէ։

Դէպի նաւթային անկախութիւն

Մեծ ճիգեր կը թափէ Վրաստան՝ թօթափելու Բագուի տիրապետութիւնը եւ ապահովելու իր սեփական նաւթը։ Անոր ճիգն ու աշխատանքը կը թուի թէ յաջողութեամբ պիտի պսակուին։

Արդէն սկսած են Նաւթլուղի հետախուզական աշխատանքները։ Հետախուզութեան պիտի ենթարկուին նաեւ Նորիոյի եւ Մարտզոբի նաւթավայրերը։

Հետախուզական եւ շահագործման աշխատանքները 1937ին պիտի հասնին 12,000 մեթրի։ Կը կարծուի որ 1937ին կարելի պիտի ըլլայ 200 հազար թոն նաւթ արտադրել։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէն 7 ապրիլ. (Սեփ. թղթ.).— Մարտի սկիզբէն ի վեր, գործադուլ յայտարարած են Վիէնի կերպասեղէնի եւ գլխաւորի գործարաններու հազարաւոր բանուորներ, օրականներու կրճատման հետեւանքով։ Մինչեւ այսօր, կը շարունակուի գործադուլը բաւական ուժգին կերպով։ Եւ ոչ մէկ համաձայնութիւն չէ գոյացած բանուորներու եւ գործատէրերու միջեւ։ Երկու կողմերն ալ անդրդուելի կը մնան, իրենց տեսակէտներուն մէջ։ Բանուորները կը յայտարարեն, թէ ոչ մէկ սու պիտի զիջին։ Ամէն օր ժողով, բանախօսութիւն, յայտարարութիւններ քաղաքին ամէն կողմերը։

Քանի մը տողով բացատրեմ օրականներու կրճատման խնդիրը։

Այս տեսքի հիւսուածեղէնի գործարաններու օրականները սահմանուած են հետեւեալ կերպով.

Բանուորներուն քան օրականը շատ չնչին է։ Ժամական կը շահին 1.80 1.90 Ֆր. երբեմն քիչ մը աւելի եւ երբեմն ալ պակաս։ Բայց այս չինած թիւերը միջին թիւերն են։

Գործաւորը, այս սակով, եթէ 15 օրը (քէնզէն) 180-200 ֆրանք շահէր, այս շահածին, հարիւրին 86 ալ պարգեւ կը տրուէր եւ այսպէսով օրականը կը լեցուէր։

Բայց այս հարիւրին 36էն ամէն առաջ երկու անգամ, տասնական ֆրանք կրճատուեցաւ եւ մնաց 36 ֆրանք։ Այս անգամ եւս ուզեցին որ տասը ֆրանք կտրեն, եւ բանուորները տեսնելով աչքերնին անիրաւութիւնը, մանաւանդ որ ներկայիս շաբաթական միայն չորս օր կ'աշխատէին, անմիջապէս ընդհանուր գործադուլ յայտարարեցին։ Եւ մինչեւ այսօր կը տեւէ։

րու աշխատաւորներ, զազրանի կ'երթան աշխատելու, բայց անոնք կը ձեծուին չաշխատողներու կողմէ։

Քանի մը օր առաջ, Ֆրանսացի կին մը, չարաչար ծեծած էին։ Ոստիկանները բանտ առաջնորդուեցան, բայց բանուորներու խումբ բազմութիւն մը, ամէն ջանք ի գործ դրաւ եւ բանտարկեալները ազատ ձգուեցան։ Չաշխատողները որոշ խումբերով կը կենան գործարաններու դռներուն առջեւ, եւ երբ աշխատող բանուորը դուրս ելլէ, կը յարձակին վրան։ Մինչեւ քաղաքապահ զինուորներու հասնիլը, անոնք իրենց կրցածը կ'ընեն։

Կառավարութիւնը, հարիւրաւոր քաղաքապահ հեծեալ զինուորներ բերած է Կրընոպլէն, եւ Փուրկուանէն։ Ամէն օր խումբ խումբ կը շրջին քաղաքին ամէն կողմերը։ Հրապարակային ցոյցեր շատ տեղի ունեցան քաղաքին մէջ, հազարաւոր բանուորներու եւ հարիւրաւոր, 7, 10, 12 տարեկան երախաներու մասնակցութեամբ։ Ցոյցերը շատ խաղաղ կատարուեցան։ Գրեթէ ոչ մէկ միջադէպ մինչեւ այսօր։

Երեխաները բռնած էին նշանատախտակներ, որոնց վրայ գրուած էր.— «Անօթի ենք», «հաց կ'ուզենք», «կաթ կ'ուզենք», եւն.։ Բայց այս բոլորը ոչ մէկ ազդեցութիւն չգործեցին։ Ո՛չ մէկ գործատիրոջ գութը, քարէ սիրտը չշարժեցաւ եւ մինչեւ ...

ըսին...։ Երբ դիտել կուտաս թէ՝ ձեզի ալ հայհոյեց, կը պատասխանեն — Ձեզի աւելի շատ հայհոյեց եա՛...

Հայ բանուորները, գրեթէ միաձայնութեամբ ցոյցերուն երբեք չմասնակցեցան։

Ն. Դալէ

Մարսէյլի Երաժշտական Միութիւնը

«Յառաջ»ի ընթերցողներուն ծանօթ է թէ, չորս ամիս առաջ կոմիտաս վարդապետի վաթսունամեակին առթիւ, Մարսէյլի մէջ եւս համերգ մը տրուեցաւ, վարդապետին աշակերտներէն ծանօթ երաժշտագէտ Վ. Սարգիսեանի ղեկավարութեամբ։ Դժբախտաբար զանազան խանգարումներ եւ գործադրութեան սուր տագնապը նիւթապէս խոտոր հանեց ատենին անոր բարոյական յիմաստին եւ գեղարուեստական բարձրութեան հետ։

Երգչախումբի սրտոտ անդամները խորապէս ազդուելով այս երեւոյթէն, իրենց ղեկավարին մեկնումէն առաջ, թէյասեղանի մը ընթացքին ուխտեցին չլքել այս գեղեցիկ գործը, ու պաշտօնական ձեւ ու մարմին առնելով, որոշեցին ուժ տալ հայ երաժշտութեան պարզացման։ Միութիւնը արդէն կազմուած է եւ կը պատրաստուի հանդիսաւոր բացումը կատարել, հիմնադրած մը ապահովելու համար։

Եթէ պրպտենք Առաջնորդարանի արձանագրութեան տետրակները, պիտի տեսնենք որ սասնեակներով միութիւններ ծնած ու մեռած են։ Թէեւ ջուրը ժողովրդական լայն համակրութիւն եւս ստեղծած էին իրենց շուրջ։ Սակայն վարիչներու անփորձութիւնը պատճառ եղաւ գեղեցիկ աւատօրութիւններով հրապարակ ելած միութիւններու կազմալուծման։

Այսօր կոմիտասի համերգին առթիւ կազմուած երգչախումբն է որ «Երաժշտական Միութիւն» անունին տակ ասպարէզ կ'իջնէ քիչ մը աւելի լուրջ ու անցեալի դառն փորձառութիւններով խրատուած։

Կ'արժէ ուժ տալ բարոյապէս եւ նիւթապէս, մանաւանդ որ իր գեղարուեստական վայելչէն զատ, պիտի օգնէ նոր սերունդի փրկութեան գործին։

Ս. Միլտոնեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Քառամայն պատարագ

Կը խնդրուի ծանուցանել թէ փարիզի եկեղեցիի վարչական ժողովի որոշման համաձայն, այսուհետեւ, ամէն հինգշաբթի օր, պատարագ պիտի մատուցուի Ս ցոյց. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ եւ յետ պատարագի հայ հանգիստ պիտի կատարուի։

Յառաջիկայ հինգշաբթի օր 14 ապրիլ, յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Գ. Ռափայէլ Մարկոսեանի յիշատակին։ Պատարագը պիտի ըլլայ քառամայն, մասնակցութեամբ Գ. Ա. Համբուրյանեանի. Ժամը 10ին, Հոգեհանգիստ՝ 11.45։

Չինաճապոնի վէճը

Շանկհայի մէջ գումարուող չինեւճապոնական խառն յանձնախումբը չկրցաւ համաձայնութեան մը գալ ճապոնական ուժերու պարպումին մասին։

Յանձնախումբը եթէ չկարենայ ...

...

Ֆինելով «Հասարակական» տեսակէտէն, բոլոր Շէրիֆէնները, ինչպէս «Լէնին ու Լյեն», անջուշտ այս քննարկութեան պատասխանը պիտի տան...

«Թուրան Մարշալ» (Յես քիչ անդին)

Կապիկնե՜ր, կապիկնե՛ր...

Յեղափոխական լաւագոյն գիրքը

Ֆրանսական «Լօվր» օրաթերթը ...

Սինքլէր կը խօսի նաեւ ընկերվարական շարժման մասին եւ անոր նպատակն է կ'ըսէ, «Ուրաքանչիւրը դարձնել ժառանգորդը մարդկութեան գեղարուեստական կալուածին»։ Պէտք է որ կ'ըսէ, անհրաժեշտ է ...

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

XIII

...

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Չինաթափութեան ժողովէն առաջ

Մէկ քանի օրէն կը վերաբացուի Չինաթափութեան ժողովը: Փակումէն առաջ, նախագահը, Հէնտըրսըն հրաւիրած էր պատուիրակութիւնները, որ գրաւոր կերպով ճշդեն այն թելադրութիւններն ու առաջարկները, զորս ներկայացուցեր էին Չինաթափութեան ժողովի առաջին շրջանի ընթացքին:

Ցարդ, երկու պետութիւններ միայն պատասխանած են այս հրաւէրին, իտալական եւ հոլանտական կառավարութիւնները:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէին

16 ԱՊՐԻԼ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 9ԻՆ

Sociétés Savantes, սրահ **D, 28 Rue Serpente**

(Métro St. Michel կամ **Odéon)**

Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՆՈՐԱՅՐ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՆԻՒԹ՝ «Հ. Յ. Դ. ԴԵՐԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ»

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հայ Արիներու Միութեան ցերեկոյթը

Այսօր Կիրակի ժամը 2.30ին 8 Rue Jean Goujon, Métro Champs Elysée

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐ — ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐ

Կը մասնակցի ԵՓՐԱՏ նուագախումբը

Ճոխ պիւֆէ — Մուտք՝ 10 եւ 5 ֆրանք

Հ. Յ. Դ. Կ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն այս Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին սրահը: Կարեւոր նիստ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սասնեցի Տիկին Նուրան Գաֆէճեան կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Վառվառ Տօղանեան, որ կինն էր Թէմալցի Արշակ Տօղանեանի: Չորս տարի առաջ նամակ կուգար Մէքսիկայէն: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Mme. Nouran Cafédjian, 13 Bld. Clair Isnard. St. Jérôme, Marseille, France.

— Կը փնտռուի Հաճընցի Դէորգ Տըմպըլեան, հօր անուն Կարապետ (դերձակ): 1926ին հայր եւ որդի կը գտնուէին Պէյրութ: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա: Իմացնել՝ Minas Karachian, Caserne d'Offemont. Belfort, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

Վաճառ եմ ոչ կահաւորուած լուսաւոր եւ օդաւոր յարկաբաժիններ՝ իւրաքանչիւրը մէկ սենեակ՝ խոհանոցով միասին: Նպաստաւոր առիթ: 14 Rue Emile Desvaux, մէթրօ Place des Fêtes կամ St. Gervais. Մանրամասնութեանց համար դիմել Գ. Փոր. Թուգալեանի 16 Rue de l'Orme, Փարիզ (19). Մէթրօ St. Gervais.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ: Արտաք. եւ ներ. մեթոտ, զարմ. արանց եւ կանանց մորթի, սեռական վէներ. հիւանդութիւն եւ վարակի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant *H. STEPHAN*

ԾԱԽՈՒ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ծախու է բանուկ փողոցի մը մէջ կոկիկ նպարավաճառի խանութ մը ատիպողական մեկնումի պատճառաւ: Տարեկան վարձք՝ 4600 ֆր. պայմ. 9 տարի, բնակարանը երկու լուսաւոր եւ օդաւէտ սենեակ, խոհանոց, տեղական եւայլն: Դիմել առաւօտները ժամը 10—12 եւ կէսօրէ վերջ 5—7, 119 Rue Pelleport, Փարիզ. (20) Métro Pelleport.

100,000 ՖՐ. ՆՈՒԷՐՆԵՐ

L'OFFICE DES CONCOURS

60 Rue Marcadet, PARIS

	Հ . Ի	
Ա	Ա	Դ
	Մ Գ	

Մրցմանց գրասենեակը պիտի գրկէ 75 ֆրանքնոց նուէր (Prix) ամէն անոնց, որոնք ներկայ աղիւսակին մէջ գրուած սեւ գիծերուն տեղ կը գտնեն տարբեր կազմելու համար անունները՝ հանրածանօթ 3 կենդանիներու: Ներկայ կտրոնը զրկել ամբողջացած եւ ներփակել 50 սանդիմ նամականիշով պահարան մը, որուն վրայ գրուած ըլլայ ձեր անունը եւ հասցէն:

ՈՉ ՄԷԿ ՎՃԱՐՈՒՄ մրցման մասնակցելու համար:

Ոչ մէկ յանձնառութիւն վնասի:

Փուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ԶԷՆԻ

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու և. մէն օր (կիր-ն ալ մէջը) ժ. 3-7, բացի եշ-է: 62 Rue de la Rochefoucauld, բակին խորը, բ. յարկ, աջ կողմ, Métro Pigalle.

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

“ՀԱՄԼԷԹ”

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՇԵՔՍՓԻՐԻ

(5 արար)

17 Ապրիլ Կիրակի ցերեկ ժամը ճիշդ 3ին

MAISON de la MUTUALITÉի սրահին մէջ

24 Rue St. Victor **Métro Maubert-Mutualité**

Կը մասնակցին — Տիկիններ՝ Մ. Սուրաբեան, Անահիտ, Գայեանէ, Գ. Գ. Քօլաեան, Ա. Գմբէթեան, Կոթիկեան, Թարաֆեան, Մաքսուտեան, Տէրվիշեան, Աժտէրեան, Ցուրէնեան եւ Սուրաբեան:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 25, 20, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսակները կը ծախուին Յառաջի, կավուօշի խմբագրատուները եւ միւս սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը՝ կէս օրէն սկսեալ թատրոնին կիշէն:

Ոչ ոքի տոմսակ չի զրկուիր

Ռէժիսէօր՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ — Պատասխանատու վարիչ՝ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Համլէթի դերին մէջ)

CABINET V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

54, Rue La Fayette, Paris (9) (Métro Cadet) Tél. PROVENCE 87-53

Կ'ստանձնէ Առեւտրական, Պատժական, Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր: Իրաւագիտական խորհրդակցութիւններ, բոլոր դատական եւ վարչական գործերու համար, գրաւոր կամ բերանացի: Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուններու մօտ վարչական եւ իրաւական գիմումներ: Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիւրութիւններ պատուագին վճարման համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը: Մասնաւոր սպասարկութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման դատերու համար: Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն: Դիմեցէք եւ պիտի գտնէք ամէն գոհացում: Դատաւորներէն եւ արտասահմանէն եղած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս:

Dr. VIDALի ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

4 Rue St. Lazare, մէթրօ N. D. de Lorettes

28 Rue des Dames, մէթրօ Rome

ԱՉՔԻ, ՔԻԹԻ, ԿՈԿՈՐԴԻ եւ ԱԿԱՆՋԻ հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւն՝ Գշ., Եշ. եւ Շբ. օրերը ժամը 4 7

Ամէն հիւանդութեանց համար՝ ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2-7

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ.— Երաշխաւորուած աշխատանք, վճարման դիւրութիւններ: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10 12 եւ 2 7.30:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

“ՖՈԹՕ ԵՆՕ”

33 RUE D'AIX 33, MARSEILLE

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՍՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԳՈՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ՔՈՒՐՈՆԻ, ԳՈՒԺԻ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐԻ

Բերնի, լնդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործողութիւն

ՄԱՔՈՒՐ եւ ԽՆԱՄԵԱԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 2էն 8, առտուները ժամադրութեամբ կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր:

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

44 Rue Poissonnière. — մէթրօ՝ Bonne Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՏՈՒՐՔ ՄԻ ՎՃԱՐԷՔ

ԱՌԱՆՑ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՀԱՐՑՆԵԼՈՒ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՇՈՒԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏ

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆԻ

150 Faubourg St. Denis, PARIS

Հրաւէր բոլոր փափկանաշակներուն

Ճաշարան Գ Ա Ռ Լ Օ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ խնամուած կերակուրներ

Գիները շատ դիւրամատչելի, արագ եւ անթերի սպասարկութիւն

Մի մոռնաք իր անուանի մածունը

Մաքուր ասեղնագործներու եւ նորաձեւութեան

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՄԵՐ ԱՄՐԱՆԱՅ ԳԻՆԵՐԷՆ

ԿԱՆԱՆՑ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Մասնագիտութիւն՝ ռոպերու, ժիւփերու, քոստիւմ թայէօրի, շըմիզիէներու եւ մետաքս ժեռսէներու:

H. KEHRIBARIAN

19 Rue de Cléry, PARIS (2)

Métro SENTIER — Tél. RICHELIEU 97-12

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառէն և արտասահմանէն

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մէտայլ ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) կիրակի եւ տօն օրերը 10—12:

Հոն կը կատարուի՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, շողանկարում (radiographie), գեր-մանիշակագոյն, լուս-կարմրագոյն եւ ուլտրա դարմանում (radio. thérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻԻ բոլոր կիրարկումները եւ ելեկտրաբուժական բոլոր ձեւերը, որ ներքին, արտաքին եւ մորթային բազմաթիւ հիւանդութիւններու դէմ գործուած գիտական ամենավերջին եւ զօրաւոր ազդակներն են:

Թոքախտաւորներու համար pneumothoraxի գործողութիւն ...

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութիւններու դէմ բնական, ելեկտրական եւ ֆիզիքական միջոցներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի, ինչպէս նաեւ արանց եւ կանանց ծննդամիզային եւ վեներային հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք:

Դարմանատունը ունի ատամնաբուժարանը որուն մէջ անխոնջ է Գ. Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ Տօքթ. Մ. Քէչիչեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ դրսի հիւանդներուն.

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

Etude de Me BERNARD VAHÉ (ՊԷՕՐՔԺԵԱՆ)

(année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'École des Hautes Etudes Sociales

JURISCONSULTE

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Paris (6e) — Tél. Danton 73-9

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, ինչպէս նաեւ փողոցի արկածներ, անձամբ կը պաշտպանէ առեւտրական եւ հաշտարար դատարաններու առջեւ, կը ... certificats de coutume ... կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6-7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:

ՆԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամը հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին

RÉALISATION IMMOBILIÈRE

Կը հրաւիրենք բոլոր անոնք որ տուն շինել պիտի տան, չի կնքել ոեւէ յանձնառութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար, երկար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:

Գրուած գրամագլուխին վրայ 100էն 70 եկամուտ կ'ապահովենք տարեկան: Ունինք նաեւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ:

Խորհրդակցութիւնները ձրի են, ժամը 2էն 6.30:

Նշանեան 20, Passage Prado. (մէթրօ Սէն-Դընի)

ԾԱԽՈՒ Է շատ նպաստաւոր պայմաններով սափրիչի խանութ մը, Փարիզի բազմամարդ թաղի մը մէջ, արանց եւ կանանց համար 5 թիկնաթոռ, բոլորովին նորաձեւ էնսթալասիոն: Տարեկան վարձք 2,500 ֆր., բըփրիզ 30.000, 15,000 կանխիկով, մնացած գումարին համար դիւրութիւն կ'ընծայուի: Դիմել Հ. Աքէլեանի, 226 Rue Lafayette. Փարիզ. մէթրօ Լուի Պլան, հեռ. Nord 89-06 եւ 95-79:

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆ, ՄԱՔՈՒՐ ՕԴ.

Porte d'Orléansէն ՈՒԹԸ ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՄԻԱՅՆ ՀԵՌՈՒ

1, 2, 3 սենեակնոց յարկաբաժիններ, Entrée, W. C., խոհանոց, Cave, chauffage central, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Այցելելու եւ պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել ամէն օր տեղւոյն վրայ 115 Route d'Orléans (առնել Porte d'Orléansէն 88 թիւ թրամվէյը, իջնել Bagneux) կամ ժամը 10-12 Ջորմիսեանի, 80 Rue de Bondy, Paris (Porte St. Martin).

ՎԱՐՁՈՒ Է նպարավաճառի խանութ մը իր բոլոր կազմածներով (կշիռ, դարակներ, սեղան եւայլն) Bld. de la Villetteի մօտ: Տարեկան վարձք 3000 ֆր.: Պայմ.՝ 9 տարի, բըփրիզ՝ 12000 ֆր.: Դիմել Հ. Աքէլեանի, 226 Rue Lafayette, Փարիզ. մէթրօ Լուի Պլան, հեռ. Nord 89-06 եւ 95-79:

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս/Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ԱՊՐԻԼ 1932

12 AVRIL 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1851

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՆԳՈՅՑՆԵՐԸ ԿԸ ՔԱԿՈՒԻՆ

Ձախողեցաւ Դանուբեան Միութեան ծրագիրը:

Անակնկալ չէր այս ձախողանքը, ինչպէս առիթ ունեցանք բացատրելու երկու խմբագրականներով:

Այն օրէն որ Լոնտոն հրաւիրուեցաւ Ֆրանսայի վարչապետը, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ պատուիրակներուն հետ, որոշ էր թէ ֆրանսան չպիտի կրնայ գլուխ հանել իր ծրագիրը:

Մեծն Բրիտանիա, երեւութապէս բարեացակամութիւն ցուցադրելով, իրականին մէջ կ'ուզէր աւելի լայն գետնի մը վրայ դնել առաջադրուած Միութիւնը: Ուրիշ խօսքով, կաշկանդել Ֆրանսայի ձեռքերը, որ շատ լայն բացուած են, արեւելեան եւ Միջին Եւրոպայի մէջ, շնորհիւ սեղանաւորական աջակցութիւններու: Անգլիա ինքն ալ դրամական եւ քաղաքական հաշիւներ ունի այդ շրջաններին մէջ, եւ չկամութեամբ կը դիտէր Ֆրանսական ազդեցութեան ծաւալումը:

Ինչ կը վերաբերի Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ, անոնք սկիզբէն իսկ նախապաշարուած էին, եւ Լոնտոնի խորհրդաժողովը թանկագին պատեհութիւն մը եղաւ, իրենց դիզած քարերը գլորելու եւ ֆրանսական ծրագիրը ջուրը ձգելու համար:

Գերմանիոյ, ինչպէս Իտալիոյ համար, Ֆրանսական ծրագիրը ամէն բանէ առաջ առեւտրական մրցակցութեան խնդիր մըն էր: Արդարեւ, գերմանական պատուիրակը չիշեց թէ իրենց երկրին ընդհանուր արտածումը 50 առ 100 պիտի պակսի, եթէ ընդունուի ֆրանսական ծրագիրը: Իտալական պատուիրակն ալ այդ կէտին վրայ ծանրացաւ, եւ առաջարկեց որ նոր ժողով մը գումարուի 9—10 պետութեանց մասնակցութեամբ, մէջն ըլլալով Դանուբեան պետութիւնները (չորս կամ վեց):

Ինչպէս դիտել կուտայ անգլիական թերթ մը, դանուբեան երկիրներու տնտեսական վերանորոգման ծրագիրը գոհացութիւններ կը պահանջէ բոլոր պետութիւններէն. բայց, այդ գոհացումները աւելի ծանր պիտի ըլլան Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ համար. Իտալիա առեւտրական շահաւոր համաձայնութիւններ կնքած է Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ հետ, իսկ Գերմանիան պիտի կորսնցնէ մանաւանդ Չեխոսլովաքիոյ հետ ունեցած բանուկ առեւտուրը:

Մինչ այս մինչ այն, Ֆրանսական ծրագրով նախատեսուած Դանուբեան երկիրները արդէն իսկ անդունդին ծայրը հասած են, եւ անմիջական օգնութեան կը կարօտին: Եթէ քիչ մըն ալ ուշանայ այդ օգնութիւնը, անխուսափելի է սնանկութիւնը. հետեւաբար եւ միջազգային նոր աղէտ մը:

Լոնտոնի ձախողանքէն անմիջապէս վերջը, հրատարակուեցաւ Փաշական Գերագոյն Խորհուրդին բանաձեւը, որ ամբողջովին կը բանայ վարագոյրը: Այսինքն՝ Մեծ պատերազմի կարգադրութեանց մերկապարանոց անանկութիւնը:

Ի՞նչ կ'ըսէ այդ բանաձեւը, — 1. Ջնջել պատերազմական հատուցումներն ու պարտքերը: 2. Վերցնել այն խոչընդոտները որ կը խանգարեն բոլոր երկիրներու գործառնութիւնները: — 3. Օգնութեան հասնիլ դանուբեան պետութեանց (Աւստրիա, Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա, Եուկոսլավիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան) որոնք՝ 70 միլիոն ժողովուրդ կը ներկայացնեն, — 4. Վերաքննել հաշտութեան դաշնագիրները, որոնք բուն աղբիւրներն են ժողովուրդներու մտահոգութեան եւ հետեւաբար նոր պատերազմներու, — 5. Կարճ կապել միջազգային չափազանց յաճախադէպ ժողովները «որոնք նոր յոյսեր կը ներշնչեն ժողովուրդին, բայց միշտ ալ կը յանգին ծանր յուսախաբութեանց եւ կ'աւելցնեն բախումները»:

Ինչպէս կը տեսնէք, «շան գլուխը» ուրիշ տեղ է թաղուած, եւ ձախաւեր կարկտաններ են դանուբեան ծրագիրներն ու նման կիսամիջոցները:

Վերաքննել դաշնագիրները, ջնջել պատերազմական հատուցումներն ու պարտքերը, — ահա՛ հարցը, որմէ ի զուր խոյս կուտան աշխարհի հզօրները, իրենց աւարը անվթար պահելու համար, բայց ուր պիտի յանգին վերջ ի վերջոյ, եթէ իսկապէս խաղաղութիւն կ'ուզեն:

Անշուշտ Փաշական Խորհուրդը արդարութեան նախանձախնդրութեամբ չէ որ հրապարակ դրած է այս պահանջը, այլ պարզապէս ներշնչուած՝ [illegible] տեսնէն:

Մուսոլինին իր բոլոր ճառերուն մէջ, միշտ ալ կը գանգատի թէ՝ Դաշնակիցները անիրաւ գտնուեցան Իտալիոյ հանդէպ, աւարը բաժնած ատեն: Բոլորը առին իրենց բաժինը, բաց ի Իտալիայէն, որ առաւել շնորհիւ իր ... վարիչներուն:

Բնականաբար, այս ճամբուն վրայ զինքը սիրայօժար կը դիմաւորէ պարտուած Գերմանիան, որ ոչ միայն աւարէն բաժին չստացաւ, այլ եւ կորսնցուց ինչ որ ունէր իբրեւ աշխարհակալ կայսրութիւն: — Ն'ս բանակ, ն'ս նաւատորմ, ն'ս առեւտրական ատոմ, ն'ս գաղթավայր, ն'ս օդերուն մէջ ճախրելու կամ ծովերուն մէջ սուզուելու ազատ իրաւունք:

Դանուբեան ծրագիրը պարզ միջադէպ մը, փակագիծ մըն է, այն դարձուածքի հանգոյցին մէջ, որ կը կծկուի 1919էն ի վեր, եւ որ սակայն պիտի քակուի եթէ ոչ մէկ անգամէն, գոնէ աստիճանաբար:

Այդ հանգոյցին հետ է կապուած աշխարհի խաղաղութիւնը, ինչպէս պարտուած կամ տկար ժողովուրդներու բախտը:

Ներկայիս, յղութեան մէջ է քաղաքական աշխարհը: Կա՛ն յղփացածներ եւ դժգոհներ. Ցաւթականներ եւ պարտեալներ: Դեռ ի զօրու է ուժին իրաւունքը:

Դեռ ամբողջովին չէ քակուած հանգոյցը:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿՐԿՆԵՆՔ ԻՆՉ ՈՐ ԱՒԵԼՈՐԴ ՉԷ

Քիչ անդին, լուրերու բաժնին մէջ կը կարդաք Վիէնի անգործներու ցոյցը եւ խռովութիւնները՝ որոնք ամէն տեղ կը վերջանան նոյն արդիւնքով. արիւն՝ զոր անշուշտ կարելի էր խնայել.

Ժամանակը նման պարագաներու մէջ՝ միայն ու միայն բանախօսինն է որ՝ գրգռեց, քաջեցուց ու դիտեց... Ցեռուէր: Գործաւորներու թափած արիւնը՝ զինքը կը շահագրգռէ միայն այն չափով որ կրնայ նոր գրգռութիւններու իբր կարգախօս ծառայել: Այս է համայնավար յեղափոխականին... անփոփոխ սկզբունքը, եթէ ունի սակայն բան մը որ կարելի ըլլայ որակել «անփոփոխ»:

Այսպէս ալ կատարուած է Վիէնի մէջ, ուր առաւելապէս աշխատաւորներէ բաղկացած գաղութ մը ունինք եւ ուր, քանի մը թղթակցութիւններէ իմացանք թէ անմիտ գրգռութիւններ չեն պակսիր: Չեն պակսիր նաեւ անձեր՝ որոնք գիտէին որս կրնան դառնալ, վտանգելով զիրենք ու նաեւ տեղին հայ գաղութը:

Ամէն դէպքի ու համաձայնութեան հանդէպ ուրեմն, կրկնենք ինչ որ աւելորդ չէ: Հայը ամէն տեղ՝ պիտի առաջնորդուի իր ինքնապաշտպանման սկզբունքով, ու ամէն տեղ ուր օտար օրէնքը կ'իշխէ իր գլխուն, ոչ միայն պիտի խուսափի ամէն քայլէ որ զինքը կը ճակատեցնէ տեղին իշխանաւորին, այլ իր իսկ միջոցներով. պիտի գիտնայ մեկուսացնել գրգռիչը՝ ով ալ ըլլայ:

Վիէնի հայութեան երիտասարդ աշխատաւորները՝ պէտք է գիտնան թէ փորձութեան օրեր կ'անցնին.

Մ. Ե.

Լինտպէրկի տղան առեւանգուած

Լինտպէրկի կողմէ, Նիւ-Եորքի ոստիկանապետը յայտարարեց թէ, քանի մը օր առաջ, առեւանգիչներուն վճարած է իբր փրկագին պահուած 50,000 տոլարի գումարը: Առեւանգիչները՝ փոխարէն յայտնած են Լինտպէրկի թէ ո՛ւր կրնայ գտնել իր տղեկը: Սակայն Լինտպէրկ նշանակուած տեղը լռութեամբ եղած է եւ տակից տղին՝ առեւանգիչները երեւան չեն եկած...

Նիւ-Եորքի ոստիկանապետը կը հրաւիրէ Ամերիկացիները որ հետապնդեն առեւանգիչները, ուշադրութիւն ընելով անոնց յանձնուած տոլարներու թուանշաններուն:

Կ'ըսուի թէ Լինտպէրկ կրկին յարաբերութեան մտած է առեւանգիչներուն հետ, որոնք պահանջ դրած են նախապէս յանձնուած 50 հազար տոլարին տեղ՝ ուրիշ թուանշան կրող թղթադրամ տալու իրենց, նոյն քանակութեամբ: Նաեւ կէս գաւ, 50 հազարի նոր գումար մըն ալ պահանջած են:

Նիւ Եորքի մէջ ձերբակալուեցաւ մէկը, որուն վրայ կասկած կը ծանրանայ թէ մասնակցած է տղեկին առեւանգման:

Նիւ Եորքի ոստիկանապետը որ Լինտպէրկի տղուն առեւանգման գործով Անգլիա գացեր էր, կ'ըսուի թէ անցած է Փարիզ: Այս լուրը կը հաստատուի անով որ Ամերիկացի մը՝ կեղծ անունով հասեր էր Փարիզի օդանաւային կայանը:

Լիտվինով-Սթիմսըն տեսակցութիւն մը

Մոսկուայի խորհրդային պաշտօնական շրջանակներուն մէջ կ'ըսուի թէ Լիտվինով՝ տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ Ժընեւի մէջ, ամերիկեան նախարարին՝ Սթիմսընի հետ: Իզվեսթիա բոլշեւիկեան պաշտօնաթերթը՝ խմբագրականի մը մէջ կը սպառնայ Ճափոնի թէ, եթէ շարունակէ իր թշնամական ընթացքը՝ հանդէպ Ռուսիոյ, այս վերջինը պիտի աշխատի ռուսամերիկեան համաձայնութիւն մը գոյացնել, ինչ որ պարտութեան պիտի մատնէ Ճափոնը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԻՐԱՔԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Պաղտատէն կը հեռագրեն Ապրիլ 8 թուականով.—

Իրաքի բանակը այժմ յաջողութեամբ յառաջ կը տանի իր արշաւանքը Պարզանի Քիւրտ շէյխին դէմ: Կը ծանուցուի թէ իբրեւ արդիւնք յաջող գործողութեանց, ապստամբները ջախջախուած են Զագուքի կիրճէն եւ թէ այժմ ճամբան բաց է պարէնաւորման կարաւաններուն համար:

Զագուք գիւղն ալ գրաւուեցաւ եւ ըմբոստները դէպի հիւսիս քաշուեցան: Իրաքի բանակին կորուստներն են մէկ սպայ եւ մէկ ենթասպայ սպաննուած, իսկ ըմբոստներուն կորուստն է մօտ 140 հոգի, սպաննեալ եւ վիրաւոր: Բրիտանական եւ իրաքեան օդային ուժերը հետազօտութիւններ եւ ռմբակոծութիւններ կը կատարեն: Մօտ 15 օդանաւեր շարժման մէջ դրուած են:

Մարաջախտ Հինտէնպուրկ վերընտրուած

Երկրորդ քուէարկութեամբ, Գերմանիա՝ Կիրակի օր ընտրեց իր հանրապետութեան նախագահը: Ինչպէս կը նախատեսուէր՝ վերընտրուեցաւ մարաջախտ Հինտէնպուրկ:

Թեկնածուները ստացան Հինտէնպուրկ՝ 19,367,688 քուէ, — Հիթլէր՝ 13,419,603,— Թէլման (համայնավար)՝ 3,705,898: Այս թիւերը կրնան աննշան փոփոխութիւններ կրել:

Մարտ 13ի քուէարկութեան արդիւնքն եղած էր, Հինտէնպուրկ՝ 18,650,730 քուէ, — Հիթլէր՝ 11,339,285, — Թէլման՝ 4 միլիոն 983,127,— Տիւսթէրպէրկ՝ 2,557,590: Կը տեսնուի ուրեմն թէ Հիթլէր կրցած է նախորդ քուէարկութեան վրայ այս անգամ շահիլ աւելի քան երկու միլիոնի աւելցութիւն մը:

Այս տարբերութիւնը կը բացատրուի հետեւեալ կերպով. Հիթլէր իր կողմը քաշած է մեծագոյն մասը ազգայնական թեկնածուին՝ Տիւսթէրպէրկի քուէներուն, քանի որ այս վերջինը ետ առեր էր իր թեկնածութիւնը՝ երկրորդ քուէարկութեան: Նախապէս Տիւսթէրպէրկին տրուած քուէներու փոքր մէկ մասն է ուրեմն որ գացած է Հինտէնպուրկին:

Համայնավարները մեծ մասամբ ձեռնպահ մնացած են այս երկրորդ քուէարկութեան, քանի որ իրենց թեկնածուն Թէլման՝ ստացած է 3,705,894 քուէ, մինչ առաջին քուէարկութեան ստացեր էր մօտ 5 միլիոն քուէ:

Քուէարկութիւնը այս անգամ, բաղդատաբար մեծ հանդարտութեամբ կատարուեցաւ: Պերլինի հիւսիսային բանուորական թաղին մէջ միայն, փոքր միջադէպեր տեղի ունեցան. Այդ տեղ՝ համայնավարները քարկոծեցին այն պաստառները՝ ուրկէ դուրս կը ծածանէր հիթլերեան դրօշը: Կիրակի կէսօրէն վերջ՝ Համպուրկի մէջ կռուի բռնուեցան համայնավարներն ու հիթլերականները: Հիթլերեան մը սպաննուեցաւ:

Համայնավարները վերջին պահուն, զգուշացուցեր էին իրենց փոխականները: Ժողովուրդը արդէն այնքան վարժուեր էր ընտրական պայքարի թատերքներուն, որ այլեւս հետաքրքրութիւն ցոյց չէր տար:

Հիթլերականները սակայն, մինչեւ վերջ նոյն յամառ եռանդով շարունակեցին իրենց պայքարը:

Դանուբեան երկիրներու կացութիւնը Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը, այսօր կը սկսի քննել Աւստրիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի ելմտական կացութիւնը: Սակայն, կը կարծուի թէ հարցին հիմնական քննութիւնը պիտի յետաձգէ մայիսին՝ Ազգերու Դաշնակցութեան հերթական նստաշրջանին: Մինչ այդ պիտի կազմէ մասնագէտներու նոր յանձնախումբ մը՝ հարցին գործնական լուծումը ուսումնասիրելու համար:

Մեծ պետութեանց կեդրոնական դրամատուներն ու տնօրէնները՝ Պալի մէջ խորհրդակցութիւն մը ունեցան Դանուբեան երկիրներու ելմտական արդի վիճակին մասին:

Ժողովը նկատի առաւ Աւստրիոյ, Հունգարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ վարկային կացութիւնը: Այս երկիրներու ստացած վարկերու վճարումը կը լրանայ այս օրերս, եւ անոնք երկարաձգում ուզած են:

Այս երկիրներու տնտեսական բարեզման յոյսերը չեն իրականացած միւս կողմէ՝ Լոնտոնի Խորհրդաժողովն ալ՝ դրական արդիւնքի մը հասած չըլլալով, կեդրոնական դրամատուներու տնօրէնները որոշած են որոշ ժամանակով երկարաձգել վարկերու հատուցումը:

Յունաստանի նոր վիճակը

Փ. Վենիզելոս երէկ Ժընեւ հասաւ եւ տեղեկացուց Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին թէ Յունաստան չպիտի կրնայ կատարել Մայիս 1ի իր վճարումները եւ եթէ, ելմտական յանձնախումբին տեղեկագիրը՝ Յունաստանի կացութեան մասին՝ չընդունուի մեծ պետութեանց կողմէ, Յունաստան պիտի ստիպուի արտաքին պարտքերու յետաձգում յայտարարել:

Գործադուլը Վիէնի մէջ

Կռիւներ, վիրաւորեալներ եւ ձերբակալումներ

Վիէնի մէջ (Իզէսի Նաշենի) ուր հաց մէկ քանի թափթփուքներու գրգռութեանց ներքեւ «Տաւաչ» մէկ քանի թղթակցութիւններ հրատարակեց, գործադուլը կը շարունակուի աւելի քան մէկ ամիս է:

Նախորդ օր, հիւսիսեղէնի բանուորներու մէկ հաւաքոյթը տեղի տուաւ խռովութիւններու: Գործադուլի 41րդ օրն էր հաւաքոյթին կը խօսէր համայնավար աշխատաւորներու դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարը: Բանուորները զոյցին ցոյցեր կատարելու դատարանին առջեւ, յետոյ բանտին առջեւ, պահանջելով որ երկու բանտարկուած բանուորներ ազատ արձակուին: Ոստիկանները՝ բախում մը ունենալէ վերջ քաղաքապահներուն հետ, բայց ի բաց կոտրել սկսան հեծեալ պահակազօրքին եւ ոստիկաններուն հետ: Բանտին մօտակայ փողոցներուն մէջ՝ պատնէշներ կանգնած եւ անցքը խափանած էին փշալար թելը ցանցերով:

Մինչ կռիւը կը շարունակէր կատաղօրէն, ցուցարարներէն մէկ մը փորձեց բանտ մտնել, տեղ կից տուներուն տանիքներէն անցնելով:

Երկու ժամ կռիւէ յետոյ, ոստիկանները յաջողեցան ցրուել ցուցարարները եւ կարգը վերահաստատել:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Երկու Հայեր մահապարտ

Քանի մը շաբաթ առաջ, գողութեան համար սպաննուեցաւ Ընկիւրիի հարուստներէն ֆախրէտտին պէյ:

Մարդասպաններէն երկուքը թուրք էին, իսկ երկուքը՝ Հայ, տարօրինակ անուններով, — կիւմիւշ եւ կզեմէս կամ Պարոն:

Ապրիլ 3ին, դատարանը մէկ նիստի մէջ լրացնելով դատավարութիւնը, մահուան դատապարտեց երկու Հայերը եւ Թուրքերէն մէկը, իսկ միւսը 24 տարի բանտարկութեան, սարիքին պատճառով:

«Վարդապետը» յաղթեց...

Գուսան վարդապետ կոչուած Եշուառական մը (Գրիգոր Կարապետեան), որ Լոնտոնէն ծանօթ էր իր գարշելի մոլութեամբ, նոյն մեղքին վրայ բռնուած ըլլալով Պոլսոյ մէջ, կարգալոյծ հռչակուած էր անցեալ տարի:

Բայց, «վարդապետը» ունի փաստաբան եղբայր մը, Լեւոն Զիվէր, Թուրք շրջանակներու աչքին լոյսը, որ չմարսեց Պատրիարքարանի վճիռը եւ դատ բացաւ ամբաստանողներուն եւ վճռագիրը հրատարակող Թերթին դէմ («Ժամանակ»):

Եւ ահա արդիւնքը — մէկ մէկ տարի բանտարկութեան եւ 200ական ոսկի տուգանքի դատապարտուած են Պալաթի երեք դպիրները (որոնք հետապնդեր եւ յանցանքի վրայ բռներ էին «վարդապետը», տղու մը հետ), իսկ մէկը անչափահաս ըլլալով, դատապարտուած է միայն տասը ամիս բանտարկութեան եւ 100 ոսկի տուգանքի:

«Ժամանակ»ի արտօնատէր Տիկին Ա. Գոչունեան դատապարտուած է մէկ տարի բանտարկութեան եւ 200 ոսկի տուգանքի, նոյնպէս՝ Մարտիրոս Գոչունեան, իբրեւ Թերթին պատասխանատու վարիչ:

Այս դատապարտութիւններէն զատ, բոլոր դատապարտեալները իբրեւ բարոյական հատուցում՝ 1500 ոսկի պիտի վճարեն «վարդապետ»ին, անոր դէմ «դաւադրութիւն կազմակերպած ըլլալով»...:

Դատապարտեալները կրնան վերաքննութեան դիմել:

Վիճակախաղ պատուազինման համար

Խորհրդային Միութեան քիմիական եւ օդային պատերազմի ընկերութիւնը (Ավիաքիմ) 50 միլիոն րուբլի արժողութեամբ տոմսեր շրջաբերութեան հանեց, իբրեւ ... վիճակախաղ:

Տոմսակներու գինն է կէս րուբլի եւ մէկ րուբլի: Պարգեւներու գումարը՝ 8 միլիոն րուբլի, իսկ վիճակախաղը նուազագոյն 40 միլիոն րուբլի շահ պէտք է արտադրէ, պաշտպանողական նպատակներու համար: Տոմսակները կը ծախուին նամակատուններու միջոցաւ:

Ընկերութեան վարչական խորհուրդը որոշեց աւելի կորովի միջոցներ ձեռք առնել, պարապաւելով պաշտօնեաններուն հեղգութիւնը: Նախագահը, Ունշլիխտ, հրաժարած է եւ անոր յաջորդած՝ Այտեման, իսկ պատուակալ նախագահն է Մոլոտով:

Ընկերութիւնը 12 միլիոն անդամ կը հաշուէ, որոնց երկու միլիոնը կին:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼԻԲԱՆԱՆԷՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Այս բոպէիս ամբողջ Լիբանանի եւ Սուրիոյ քաղաքական շրջանակները զբաղեցնող խնդիրն է լիբանանեան հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւնը։ Այժմու նախագահի Պ. Շառլ Տէպպասի ընտրական շրջանը լրացած ըլլալով, պիտի ընտրուի նոր նախագահ մը։

Արդէն իսկ թեկնածուներու երկար շարք մը կայ։ Ոմանք անձնական ազդեցութեան վրայ յոյս դրած, ուրիշներ որոշ հանգամանքի մը պատկանած ըլլալու առաւելութեամբ, դրած են իրենց թեկնածութիւնը։ Այս թեկնածուներու գլխաւորներն են Պ. Պ. Էմիլ Էտտէ, նախկին վարչապետ, Ժօրժ Թապէտ, երեսփոխան Պշարախուրի, նոյնպէս նախկին վարչապետ, Հապիպ փաշա՝ վարչապետ, եւ Մուսա պէյ Նամուր, այժմու ներքին գործոց նախարարը, ինչպէս նաեւ այս բոլորի կողքին բոլորովին նոր թեկնածու մը, Շէյխ Մուհամմէտ Ճիսր, այժմու Երեսփ. Ժողովին նախագահը, միակ իսլամ թեկնածուն։

Այս պայմաններու մէջ ընտրական պայքարի պատկերը կը ներկայանայ հետեւեալ կերպով. քրիստոնեայ տարրը բաժնուած ասա նեակ մը թեկնածուներու շուրջ, առանց որոշ քաղաքական առանցքի եւ ուղղութեան, քանի որ քաղաքական կուսակցութիւններ գոյութիւն չունին Լիբանանի մէջ։ Իսլամ տարրը այժմ չեչտուած կերպով զգալի կ'ընէ իր գոյութիւնը, պահանջելով որ Նախագահը այս անգամ ալ իսլամ մը ըլլայ, իսկ ամէնէն վերջը ֆրանսական իշխանութիւնը, որ հովանաւորի հանգամանքով եւ իր իսկ արտայայտութիւնով «ստիպուած կը զգայ ինքզինքը մօտէն հետեւելու ընտրութիւններուն»։

Նախորդ նախագահական ընտրութիւններուն, թէ երեսփոխանական ընտրական պայքարներուն, Լիբանան կանգնած էր բոլորովին ուրիշ հիմքերու վրայ։ Այս շրջանին մէջ քրիստոնեայ տարրը մեծամասնութիւն կազմելով եւ քաղաքական հոսանքներու չգոյութեան պատճառով, անձնական որոշ առաւելութիւններ միայն դեր կատարած են։ Այդ առաւելութիւններէն գլխաւորը եղած է հոգատար իշխանութեան թեկնածուներու հանդէպ ունեցած վստահութեան ու անձնական ազդեցութեան չափը։ Այս ընտրութեան առիթով ալ, մինչեւ երեք ամիս առաջ կը տիրէր նախկին տրամադրութիւնը եւ կէրպը։ Բայց վերջացող երկու ամսուան ընթացքին, տրամադրութիւնները անդմուեցան եւ առին բոլորովին ուրիշ կերպարանք, երբ իսլամ նախագահի մը թեկնածութեան խնդիրը դրուեցաւ։ Այս շրջանի իսլամ տարրը անպայման քաղաքականօրէն աւելի հասուն եւ անհրաժեշտ պատրաստութիւնով օժտուած. ամիսներու աշխատութիւնով. վերջին մարդահամարի մէջ քաղաքական ռազմախաղ մը ըրաւ։ Այս խաղին իբր արդիւնք, տեսնուեցաւ որ իսլամները կարծուածէն աւելի թիւ ունին Լիբանանի մէջ, եւ հետեւաբար հանրապետութեան նախագահի աթոռը պէտք չէ վերապահուի մի միայն քրիստոնեայ տարրին։ Ի հարկէ քրիստոնեաները զգացին կատարուածը ու մարդահամարը չեղեալ նկատելու ամէն ջանք թափեցին ու դեռ կը թափեն, բայց իսլամներու կողմէ տրուած coup-ն յաջողուած էր եւ քաղաքական նոր կացութիւն մը ստեղծած Լիբանանի մէջ, խորհրդածութեան մղելով եւ քրիստոնեայ տարրերը եւ հոգատար կառավարութիւնը։ Այդ խորհրդածութեան օրպէս արդիւնք քրիստոնեայ թերթեր յայտարարեցին. թէ Լիբանանի մէջ եթէ մէկ հատ քրիստոնեայ իսկ մնայ, ան է որ պիտի ըլլայ նախագահ, իսկ ֆրանսական իշխանութիւնը բացատրեց որ ընտրութեան հանդէպ անտարբեր չի կրնար ըլլալ։

Պարզ է այժմ, որ մինչեւ հիմա քաղաքականօրէն պարզ ուղիով ընթացող Լիբանանը, անկիւնադարձ մը կ'անցնէ։ Բոլոր կողմերը ստիպուած պիտի ըլլան ճշդել իրենց դիրքերը եւ դերերը, բայց ի՞նչը փոխուեցաւ այս երկրի մէջ, որ տեղի տուաւ նոր դասաւորման եւ յաւակնութիւններու։ Մեծ Լիբանանը կազմուած է գլխաւորաբար երեք տարրերէ, քրիստոնեաներ, որոնք թէեւ համայնքներու բաժնուած են, բայց քաղաքականօրէն նոյն ձեւով կը մտածեն, իսլամներ, եւ Տիւրզիներ։ Քրիստոնեաները կը գրաւեն գլխաւորաբար լիբանանեան լեռնաշղթան եւ անպայման մեծամասնութիւն են. իսլամները, թէեւ փոքրամասնութիւն, բայց որոշ շրջաններու մէջ, միատարր են։ Օրինակ՝ Տրիպոլիսի շրջանը եւ ունին համեմատաբար աւելի բարգաւաճ վիճակ ինչպէս նաեւ քաղաքական հասկացողութիւն։ Տիւրզիները առ այժմ չեն ճշդած իր դիրքը։

Տրիպոլիսը Փայֆ Լայնի արտահանման վայր դառնալուն յետոյ է որ իսլամները ըմբռնեցին վայրկեանի կարեւորութիւնը եւ առին համապատասխան քայլ։ Տարիներ առաջ ալ երբ պատերազմէն առաջուան անկախ Լիբանանը դարձաւ Մեծն Լիբանանը, Պէյրութի եւ Տրիպոլիս, ինչպէս եւ Պէքայի դաշտի յաւելումով քաղաքական որոշ խմորումներ տեսնուեցան, որոնք յետոյ մարեցան ֆրանսական ազդեցութեան տակ, Տիւրզիներու եւ Դամասկոսի յեղափոխութեան խափանումէն յետոյ։ Այդ խմորումներով իսլամները դժգոհ էին Տրիպոլիսի Մեծն Լիբանանի հետ միանալուն.եւ կ'ուզէին զայն կապել Դամասկոսին։ Ի վերջոյ քրիստոնեաներէն ալ որոշ մաս մը ուշադրութիւն դարձուց այդ ուղղութեամբ, որ արտայայտուեցաւ Պ. Էմիլ Էտտէին վարչապետութեան շրջանին։ Պ. Էմիլ Էտտէ, իր վարչապետութեան շրջանին գերազանցապէս մտահոգ էր Լիբանանեան Հանրապետութեան մէջ քրիստոնեայ տարրին դերը չեչտելու մասին, գտնելով անշուշտ, որ այդ ձեւով միայն Լիբանանը կրնայ որպէս քաղաքական միաւոր պետութիւն գոյութիւն ունենալ եւ պահպանել իր բաղկացուցիչ տարրերու քաղաքական եւ ամեն. ֆիզիքական գոյութիւնը։ Պ. Էմիլ Էտտէի գործունէութիւնը բախեցաւ իսլամ տարրի բուռն ընդդիմութեան, եւ ինկաւ տեղի տալով մեղմ ու հանդուրժող քաղաքականութեան մը, ի հարկէ միշտ ֆրանսական հավանաւորութեան եւ ազդեցութեան տակ։

Քարիւղատար խողովակին պատճառաւ, Տրիպոլիսի ստացած տնտեսական մեծ առաւելութիւնը եւ այդ շրջանի մէջ իսլամ տարրի գերակշիռ թիւն է, որ քաղաքական լծակը ծռած է այժմ Լիբանանի հանրապետութեան մէջ։ Այլեւս ոչ մէկ խօսք, որ Տրիպոլիսը մահու եւ կենաց խնդիր մըն է այս փոքր հանրապետութեան համար, որուն բաժանման մասին խօսք իսկ կարելի չէ ընել։ Ուրեմն իսլամ տարրին կը մնար դուրս գալ փոքրամասնութիւն նկատուելու վիճակէն եւ պահանջել քաղաքական նոր կացութիւն մը որուն մէջ յաջողելու յոյսեր ունէին։ Այս քաղաքական հետապնդման առաջին քայլը եղաւ մարդահամարը, որուն համար իսլամ տարրը շատոնց պատրաստուած է եղած եւ գործ կատարած. երկրորդը, հանրապետութեան նախագահի ընտրութեան մէջ հաւասար իրաւունք պահանջելը։ Շատ որոշ է թէ հոն ալ կանգ չառնելով պիտի շարունակուի այն քաղաքականութիւնը, մղելով քրիստոնեայ տարրը եւ ֆրանսական իշխանութիւնները համապատասխան վերաբերումի։

Ներկայիս երբ դեռ տնտեսական թէ քաղաքական տուեալները որոշ ձեւ առած չեն, հնարաւոր չէ ի հարկէ իսլամ նախագահի մը ընտրութիւնը. այդ կէտը թողլով հանդերձ լուրջ մտահոգութիւն մը քրիստոնեայ տարրին համար։ Ստեղծուած այս կացութեամբ քրիստոնեայ թեկնածուներուն մէջ, ժողովուրդի աչքը կը փնտռէ ուժեղ անհատականութիւն մը, որ կարողանայ այս դժուարութիւններուն եւ ստեղծուած նոր կացութեան մէջ գործել։ Այդ մարդը նկատուած է Պր. Էմիլ-Էտտէն, որ ունի քաղաքական ուղեգիծ մը եւ զայն հետապնդելու համար պէտք եղած պատրաստութիւնն եւ կորովը։

ՉԱՐԵՀ

ԳԻՒՂ ԿԸ ԾԱԽԷՆ

Ֆրանսական թերթ մը իր ծանուցումներու բաժնին կը յայտարարէ թէ գիւղ մը ծախու հանուած է և վաճառման գին նշանակուած է 500 հազար ֆրանք։

Գիւղը Aubépine, կը գտնուի Գօրկոնյի մէջ։ Թղթակից մը կը նկարագրէ զայն եւ մանրամասնութիւններ կուտայ.— 25 տունէ գիւղակ մըն է, Մախո՞ւ Բայց, անոր ագարակները բարգաւաճ են։ Միսանները կը միան։ Դաշտերուն մէջ ձիեր կան՝ ախոռներուն մէջ անասուններ, բակերուն մէջ հաւեր եւ շտեմարաններուն մէջ [illegible] որ չոր խոտերուն վրայ կը խաղան։

Այո՛, բայց, երիտասարդները մեկնած են.— գիւղին մէջ մնացած են ծերուկները՝ որոնց համար այլեւս ծանր է գաւառային աշխատանքը։ Մանաւանդ որ, մեկնող երիտասարդները՝ իրենց ժառանգական բաժինը չեն վարանիր ծախելու ագարակներու... եւ վաճառման հասոյթը յառաջացնելու քաղաքներու մէջ հաստատուելու ծախքերուն։

Եւ հիմա, մնացողները — մնա՛ցողները որոշած են գիւղը ծախել։

Օպէփին շատ հին գիւղ մըն է։ 3900 տարուան կեանք ունի, կ'ըսեն։ Տասնեակ մը տարիներ առաջ, 150 հոգինոց բնակչութիւն մը ունէր։ Այսօր արդէն ամայացած է։

ԿԵԱՆՔԸ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

2.- ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախ քան նիւթին անցնիլը, մի քանի երեւոյթներ՝ տեղիս բանուորների մասին։

Ֆրանսացի բանուորները վերաբերումի մէջ ընդհանրապէս շատ պարզ են, ընկերական, սրամիտ եւ կատակախօս։ Ձեւով կատակելիս Արեւելցիներիս պէս կոպիտ չեն եւ մեզ պէս գռեհիկ միջոցներով դիմացինին անպատճառ յաղթելու վատ սովորութիւնը չունեն։ Կատակ են անում զուտ կատակի համար, չհասցնելով մինչեւ ցաւ զգալու աստիճանին։ Չի կարելի ասել որ ընդհանրապէս օտար աշխատաւորներիս հանդէպ վերաբերումը թշնամական է, բացի փոքրաթիւ ծայրայեղ տարրերից որոնք կարծում են որ եթէ օտարականներս չլինէինք, իրենք աւելի լաւ կը վարձատրուէին։ Պէտք է ասել, որ տաղնապի ատեն պահերին, օրուայ անդոյն թերթերը իրենց ամբոխավարական յօդուածներով բաւականին թշնամական մթնոլորտ են ստեղծում օտար աշխատաւորների հանդէպ։

Ֆրանսացի բանուորները եռանդոտ են. ծայր աստիճան ազնուրդ, բայց իրենց ուժերը սպառելու մէջ ժլատ։ Ինչպէս ասում են, գործին հոգի չեն տալիս մեզ պէս։ Մաքրութեան, ճշդապահութեան եւ իրենց ազատութիւնը կաշկանդող օրէնքների վրայ հաշտ աչքով չեն նայում։ Աշխատում են առհասարակ իրենց վրայ դրուած պարտականութիւնը կատարել որքան կարելի է քիչ ժամանակ եւ ջանք վատնելով։

Ֆրանսացի աշխատաւորուհիներին վարձատրում են տղամարդկանց աշխատավարձի մօտաւորապէս 2)3ի համեմատութեամբ։ Կանանց մի զգալի մասն էլ մեզ պէս աշխատում է մեքենաների վրայ, մեզ հետ կողք կողքի, ընդհանրապէս փափկավարութեան սահմաններում մանաւանդ ֆրանսացի տղամարդկանց հետ լեզուի կատակներ անելով։ Իրենց ծախուծների մէջ գլխաւորապէս մեծ դեր են խաղում իրենց արդուզարդի վրայ եղած ծախքերը։ Տնտեսական ծանր պայմանների ճնշման տակ մանաւանդ կինը միմիայն ապրել չի կարող. եւ այս պատճառով էլ աւելի գնով աշխատում է իրեն համար մի յարմար ամուսին կամ պարզ կողակից, «բարեկամ» գտնել։ Եւ եթէ իր հայրենակիցների մէջ չի յաջողում գտնել, փնտռում է օտարականների, մինչեւ անգամ դեղնամորթների, կարմրամորթների կամ սեւամորթների մէջ։

Ուշի-ուշով հետեւելով գաղթահայ աշխատաւորութեան կեանքի բոլոր կողմերին եւ բաղդատելով տեղացի եւ օտարական, զանազան ազգերի պատկանող աշխատաւորների հետ, պարծանքով կարող ենք արձանագրել, որ մեր հայ աշխատաւորութիւնը իր աշխատասիրութեամբ եւ մի շարք ուրիշ կարեւոր գծական յատկութիւններով առաջնակարգ ազգերից մէկն է գրաւում, եթէ ոչ առաջին տեղը։

Ամենայն իրաւունքով գաղթահայ աշխատաւորները կարող ենք մեր սեփականութիւնը եւս դարձնել Սիբիր աքսորուած մեր ընկերներից մէկի դառնական դարձուածքը.

— «Մենք եկել ենք այստեղ դիմացկունութեան քննութեան սալու եւ կ'անցնենք քննութիւնը յաջողապէս»։

Միմիայն Ֆրանսայի հայ գաղութը եթէ վերցնելու լինենք. մխիթարական եւ նոյնիսկ պարծանքի արժանի երեւոյթներ շատ կը գտնենք։

Ֆրանսայի հայ աշխատաւորներից շատերը, որ օրական հազիւ կարողանում են շահել մի 30-40 Ֆր. մօտ տասը տարուայ ընթացքում կարողացել ենք մի քանի հազար սեփական տան տէր դառնալ։ Միմիայն Փարիզի արուարձաններում հայկական տների թիւը հազարի է հասնում։

Այս տասը տարուայ մէջ, արդեօք նոյն պայմաններում գտնուող ուրիշ ազգերի պատկանող աշխատաւորներ, որոնց թւում նաեւ Ռուսերը, կարողացե՞լ են համեմատական չափով սեփական տան տէր դառնալ, ի հարկէ ո՛չ։ Ռուսերը, որ Փարիզի եւ արուարձանների մէջ հաշւում են 80 հազար հոգի, հազիւ կարողացել են փոքրաթիւ տներ շինել, այն էլ ընդհանրապէս մաս-մաս վճարելու պայմանով։

Հայ աշխատաւորը ընդհանրապէս գործարանների մէջ հաշւում է լաւագոյն աշխատաւորների շարքում։ Մեծ ազգերից՝ շատ քիչ կան ֆիզիքական աշխատանքի լծուած, եղածներից շատերը պաշտօնավարում են գրասենեակներում։

Ճնշող մեծամասնութիւնը հայ աշխատաւորների գաւառացիներ են, որոնցից շատերը հազիւ կիսագրագէտ են եւ անծանօթ օտար լեզուներին։ Բայց շնորհիւ իրենց ուշիմութեան կարողանում են շատ շուտ վարժուել նոր անծանօթ եւ բարդ մեքենաներին։

Տոկուն են, չարքաշ։ Ամէնէն ծանր աշխատանքներին անգամ դիմանում են եւ անտրտունջ աշխատում օրական երբեմն 15-16 ժամ եւ այսպէս տարիներ շարունակ։ Գրեթէ չեն մերժում, երբ կարիք է լինում երբեմն երկար ժամեր աշխատել եւ նոյն իսկ, երբ էր պահանջ ի լինում, շաբաթներով ու ամիսներով միմիայն գիշերները 11-12 ժամ աշխատել, որովհետեւ միեւնոյն մեքենայի վրայ աշխատող Ֆրանսացին հրաժարւում է փոխն ի փոխ գիշերները աշխատելուց.

Ֆրանսացի աշխատաւորի համար բոլոր գործարանների դռները բաց են, եւ եթէ հեռացնեն, կարող է անմիջապէս մի ուրիշ տեղ գործ գտնել, նոյն իսկ գործի լաւ ժամանակը նոյն գործարանի մի ուրիշ աշխատանոցի մէջ։

Իսկ Հայը միշտ էլ ենթակայ է հազար ու՛ մի դժուարութիւններին։ Մանաւանդ օտարականին համար ուղղակի անկարելի է մի գործարանի մէկ աշխատանոցից մի ուրիշ աշխատանոց տեղափոխուել, եւս առաւել գործի թոյլ ժամանակ։

Այս եօթը տարուայ փորձառութիւնից գիտեմ, որ գործարանատէրերի համար ընդհանրապէս օտարական եւ մասնաւորապէս հայ եւ ռուս բանուորներ աշխատցնելը աւելի ձեռնտու է, որովհետեւ օտարական [illegible] առանձնապէս հայ եւ ռուս աշխատաւորները Ֆրանսացիների պէս [illegible] վայելում բոլոր իրաւունքները [illegible] օտարական են։ Մանաւանդ [illegible] ծանրաբեռնուած են քննութիւններով [illegible] է միայն համակերպիլ եւ [illegible] տագրի բերումով ճաշակել [illegible] դառնութիւնները։

Դժբախտաբար [illegible] րութիւն չունեմ կենդանի [illegible] ներով խօսել մեր հայ աշխատաւորներից շատերի աշխատա[illegible] թեան, տոկունութեան եւ [illegible] թեան մասին։

Շատ քիչերը միայն մեր [illegible] բնակիչներից, որ յաճախ [illegible] պատճառներով այս [illegible] տաղնապից առաջ, տեղափո[illegible] վարակուած, գործարանից գործ[illegible] էին տեղափոխում, աւելի նպաստաւոր պայմաններով աշխատելու [illegible] տակով, բայց մեծամասնութեան վիճակած էր աւելի ծանր պայման[illegible] ներով աշխատանքի լծել, [illegible] ներով ու ամիսներով փնտռելուց [illegible] տոյ։

Այն «շէֆ»երը որոնք շարու[illegible] հալածում են իրենց ենթակայ [illegible] աշխատաւորներին եւ [illegible] տարբեր պատկաս վարձատր[illegible] տրամադիր են հետր [illegible] կամենալու միջոցը գտնել. ին[illegible] ընդհանրապէս յաջողում է Ֆրան[illegible] սիրէն լեզու չգիտնալը ի [illegible] գլխաւոր դժուարութիւնն է [illegible] աշխատաւորութեան համար [illegible] անգամ բանուորը հակառակ իր [illegible] դրած ջանքերին, չի կարողանում [illegible] վրայ դրուած պարտականութիւնը [illegible] կատարել եւ որովհետեւ չի կա[illegible] դանում պատճառները բացատր[illegible] միշտ էլ ենթակայ է յանցաւոր [illegible] վիճակին մատնուելու։

Կան «շէֆ»եր, որոնք նոյն[illegible] առանց պատճառի կոպիտ են [illegible] ւում օտարականների հետ, պատ[illegible] պէս «բարեկամանալու» նպատակով։ Եւ որովհետեւ Հայերս ընդհանրապէս ժլատ ենք եւ յամառ, այսպէս ճամբաներով էլ գրեթէ միշտ [illegible] ենք տուժում։

Մեր ընկերներից մէկը խօս[illegible] վանեց որ աշխատում էր մի [illegible] գործարանում օրական 10-12 [illegible] աւելի ժամեր, ժամը շահելով [illegible] կէս ֆրանք։ «Շէֆ»ը, լաւ [illegible] խմող մարդ, մեր ընկերոջ հաւ[illegible] է վարել, համակցնելով որ [illegible] «բարեկամանալու» ցանկութիւն [illegible] նի։ Մեր ընկերը սկզբունքով [illegible] լինելով որ եւ է ձեւի «բարեկամանալուն», վերջ ի վերջոյ ստիպուած եղել հեռանալու եւ մտել է մի գործարանի մի այնպիսի աշխատանոց, որտեղ շատ յաճախ աշխատ[illegible] էր օրական ութը ժամ եւ ժամը [illegible] գիւ 5 ու կէս ֆրանք շահում։ [illegible] հանրապէս մեր գաւառացի հայ աշխատաւորները, որպէս համեստ [illegible] տանիքի զաւակներ, իրենց նոր[illegible] կայքի մէջ համեմատաբար շատ [illegible] մեստ են, որի շնորհիւ շատերին [illegible] ջողւում է դրամ տնտեսել [illegible] գաւառի բաժին հանելու, [illegible] երկիրներից Ֆրանսա բերել [illegible] լու եւ վերջապէս մի կտոր հող [illegible] լու, իր սեփական օջախը շինելու եւ իր ուզածին պէս ապրելու [illegible] մար։

Չարքաշ աշխատանքով եւ խն[illegible] յողաբար ապրելով է որ մեր [illegible]

‘‘ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (2)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

— Հայկական բանա՛կ, պատերա՛զմ, մարդասպանութի՛ւն..., վրայ բերաւ Պասուկի Աբրահամը։ Սուր վերցնողը սուրով կ'իյնայ։ Այս ազգը՝ որ պատերազմի ընթացքին հազիւ կրցաւ մէկ միլիոն զոհերու գնով քաւել, իր դարերէ ի վեր կուտակուած լեռնանման մեղքերը, այսօր սկսեր է նորէն քալել ամբարշտութեան ճամբաներէն։ Ահա թէ ինչու, Աստուած պիտի չպակսեցնէ երբե՛ք, երկնային պատիժները մեր գլխէն։

— Բայց Պասուկի Աբրահա՛մ, այս պատերազմը Վրացիները իրենք է որ պարտադրեցին մեզի, սովահար ժողովուրդին առջեւ փակելով ալիւրի ճամբան եւ բռնագրաւելով Հայաստանի հողերը։

— Սէրը աւելի զօրաւոր է քան ատելութիւնը, Պ. Տեռուչ, եւ գրուած է Գիրքին մէջ որ «Երբ մէկ երեսիդ զարնեն՝ միւսն ալ դարձուր»։

Տեռուչ ոտքի ելաւ. Պասուկի Աբրահամ, ցոցեց աչքերն ու բազկատարած այսպէս աղօթեց.

«Եարա՛բ Յիսուս, դուն ներէ՛ այս մոլորածներուն։ Ինչպէս մը կարգադրէ որ հայկական բանակները դեռ Թիֆլիզ չմտած ետ վերադառնան։ Եարա՛բ Յիսուս, դուն մտիր Վրացիներու ներսիդին եւ Սուրբ Հոգիովդ կակղցուր անոնց քարացած սիրտերը։ Ինչպէս մը ըրէ որ՝ ալիւրի ճամբան բանան եւ գրաւուած հողերը ետ վերադարձնեն։ Այս բոլորը քու անունովդ կը խնդրենք, ամէն»։

Վէճը, փոխանակ Պատ. Աբրահամի աղօթքովը դադրելու, երթալով կը սաստկանար եւ կը ճիւղաւորուէր։ Տեռուչը կը ճառէր Տարուինի բնաշրջական օրէնքէն, իսկ Պատ. Աբրահամ Հին Կտակարանը կը բանար, փաստելու համար որ, աշխարհը ստեղծուած է Աստուծոյ հրամանով, ճի՛շդ վեց օրէն։ Ոչ մէկ վայրկեան աւելի կամ պակաս։

Հայկօ Էմին թէեւ շատ բան չէր հասկնար այս բոլորէն, այսուհանդերձ ուշադրութեամբ կը հետեւէր վիճաբանութեան եւ Տեռուչին վրայ կազմած գաղափարը շուրը կը ծղէր հետզհետէ։ Մեծ-մեծ գիրքեր աւարտած մարդը որ՝ անգլիական պողպատը ամերիկեանին հետ չփոթելու աստիճան տգէտ կ'երեւար, սկսեր էր բարձրանալ իր աչքին։ Չէ՛, ըսելիք չկար։ Տեռուչը շատ զարգացած մարդ էր այլեւս։ Ինչպէս ալ կը պապանձեցնէր Պատ. Աբրահամը։ «Հոգիդ լոյս իջնայ Պ. Տեռուչ»։ Բայց այն միջոցին երբ Հին եւ Նոր կտակարաններն անկարող եղան օգնութեան հասնիլ եւ ստիպեցին որ Պատ. Աբրահամը տղուկի նման անգամ մըն ալ փակի «Եարաբ Յիսուսի» պաչին, ջղային նոպայէ մը բռնուեցաւ Հայկօ Էմին։ Ոտքի ելաւ եւ խօսքը ուղղելով Տեռուչին.

— Հոգիդ սիրեմ, Պ. Տեռուչ, չըսե՞ս այդ փառաբանութիւնն որ եթէ Աստուծոյ կամքը եղած չըլլար, մենք ո՛չ թագաւորութիւն կ'ունենայինք՝ որ իր բանակները կազմէր եւ դրօշակը տնկէր, ոչ ալ թագաւոր որ իր դրամը կտրէր եւ երկիր կառավարէր։ Աստուած փոխանակ Վրացին ներսիդին մտնելու, շատ ա[illegible]օրէն մտեր է անիրաւուած Հայուն ներսիդին եւ կ'առաջնորդէ զինքը յաղթանակէ յաղթանակ։ Ալ ինչո՞ւ խառնուինք իր գործերուն եւ աշխատինք համոզել որ՝ «Աստուա՛ծ, ի՛նչ կ'ըլլայ, ելիր մեր փորէն եւ մտիր թշնամիին փորը»։ Հարկաւ Վրացիներու ներսիդին պիտի կախուի օր մը, երբ հայկական բանակները մտնեն Թիֆլիզ։ Այս ալ չգիտնալիք բա՞ն է։

Եւ վէճը փակուեցաւ Հայկօ Էմինի անգլիական պողպատը կտրող ճառով։

III

Գիշերը երբ անկողին մտաւ, քուն չեկաւ Հայկօ Էմինի աչքերուն։ Մէկէ աւելի անգամներ, [illegible] հագած, բայց կուրծքերով հայկական զինուորներ տողանցք կատարեցին իր աչքերուն առջեւէն, ձա՛խ-ա՛ջ։ Արծիւի եւ առիւծի գոյներով եռագոյն դրօշակներ տեղդնազերծուեցան մութին մէջ եւ ծածանեցան Թիֆլիզի բերդերու աշտարակներէն։ Ալ հայկական արծաթ եւ ոսկի դրամներ, թագաւորին պատկերը վրան փորագրուած։ Ալ հայերէն խօսող տառերով ապուած հրամանագրեր, զօրանոցներու պատերուն փակցուած եւ անոնց առջեւ զուարթ ամբոխները՝ կարդալով զբաղած։

«Խօսք չէ՛, Թագաւորութի՛ւն, հա՛, Թագաւորութի՛ւն...։ Զայն չէ՞ք հաներ, ոճրագործնե՛ր..., ոճրագործնե՛ր...»։

Անկարելի էր քնանալ այլեւս։ Ելաւ անկողինէն, հագաւ հագուստներն ու իջաւ ծովեզերք՝ Փիւնիկեցիներու հին նաւահանգիստը։ Սպիտակ հագած, գիրուկ հիւանդապահուհիի նմանող լուսինը մը իջեր էր այդ գիշեր Միջերկրականի վրայ որ կը յուղէր, կ'ուռեցնէր ջուրերը Հայկօ Էմինի սրտին պէս, եւ դանդաղ, բայց խոշոր ալիքներով կը ծեծէր Գիպլօսի աւերակներու տապալած սիւները։ Հայկօ Էմին նստաւ Փիւնիկեան թագաւորի մը քանդուած հսկայ գերեզմանաքարին վրայ եւ հայեացքը երկարեց գալարուող ջուրերու հեռաւոր տարածութիւններուն։ Լուսեղէն պողոտայ մը կ'երկարէր իր առջեւէն մինչեւ մշուշապատ հորիզոնին շարունակելի, անորոշ սահմանները։ Հայկօ Էմին դեռ ժամանակ չէր գտեր հարցնելու ինքնիրեն թէ՝ ինչպէս ալ պաւոր փոխր էր լուսնկան, արուեստական մետաքսէ այդ փայլուն [illegible] ւանը, երբ բոպէ մը առաջ [illegible] նակիր զինուորներ յառաջան[illegible] սկսան անոր վրայէն՝ ինքնավստա[illegible] հաստատ եւ յաղթական քայլեր[illegible] ձա՛խ-ա՛ջ, ձա՛խ-աջ։ Առջեւէն [illegible] լողներէն չորսը՝ լեռները բարձրա[illegible] ցող իր ըմբոստ տղաներն էին։ Ո[illegible] քա՛ն խոժոռ էին անոնք, որքա[illegible] գաժան ու պրկուած էին հիմա [illegible] նոնց շարժուձեւերը։ Ոտքի [illegible] Հայկօ Էմին եւ անունը տուաւ [illegible] անդրանիկ զաւակին։

— Թորո՛ս..., Թորո՛ս...։

Բայց այնպէս թուեցաւ թէ՝ [illegible] ցան զինուորները։ Անոնցմէ մէ[illegible] ձեռքը խոթեց բաց կուրծքէն [illegible] եւ քառակուսի խաւաքարտ [illegible] մը հանեց ծոցէն։

— Թորո՛ս, Թորո՛ս, ես [illegible] հայրն եմ, չէ՞ք ճանչնար զի[illegible] կենց Հայկօն..

Թորոսը սպառազինուած զինուո[illegible] րի մը նկարը ցոյց տուաւ հեռուէն [illegible] գլխով մխտական նշան ըրաւ եւ [illegible] բէն շարունակեց քալել իր [illegible] ներուն հետ՝ ձա՛խ-ա՛ջ...

(Շար.)

Ե. ԿԻՐԻՆ

վարքը կարողանայ է գիմագրաւել քաղաք տեսակի խոչընդոտներին եւ դժուարութիւններին. միշտ էլ անպայմանօրէն աւելի քիչ տոկոս տալով հաշուեմատ եւ քրէական յանցագործներին։

Այսօր այսքանով փակեմ, գնամ այս շաբաթ գիշերուայ 12ական աշխատեմ, մի ազատ օր շաբաթական ունենալու համար այս յօդուածաշարքը»

ԲԵՌՕ

ՅԱՌ. — Այս յօդուածին առաջին մասը հրատարակուեցաւ Շաբաթ օր։ Վրիպմամբ մտցուած էր ստորագրութիւնը

Լենինի արձանը

Խորհրդային թերթերէն կ'իմանանք որ Հայաստանի կենտգործկոմն ու ժողկոմխորհը որոշել են Լենինի յուշարձանը կանգնել Երեւանի մէջ։

Այդ արձանը այնպիսի մի յարմար տեղ պիտի դնեն, որ Նախ քաղաքի բոլոր ծայրերից, անգամ Զանգուի Նկուղներից նկատուի եւ երկրորդ՝ մեծ հրապարակ պիտի ունենայ, որպէսզի հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը տօնելիս, առնուազն 90-100 հազար պրոլետարներ լայն է, ամբողջ Հայաստանի բանուորները կարողանան շրջապատել իրենց մեծ վարդապետին.

Այդ արձանը իր տեսակով պիտի գերազանցէ աշխարհի երեսին գոյութիւն ունեցող արձաններին իսկ բարձրութեամբ էլ մեծ Մասիսից պիտի անցնէ, որպէսզի Հայաստանի խորհրդայնացման տարեդարձները կատարելու ժամանակ, Եղատ Խանջեան, Լենինի գլխին նստելով ու ծառայարանելով Ստալինը Մոսկուայից նկատէ։

Շատ լաւ։

Մենք գիտենք, որ արձանները լաւ վիճակութիւնների համար են շինուածէ-հիւանդ նաեւ, որ թերից փախած հայ կոմունիստները՝ Խանջեանի գլխաւորութեամբ Լենինի գաղափարները տարածելու համար ամէն ինչ կ'անեն։

Բայց, կ'ուզէինք իմանալ,— արդեօք մեր ժողովուրդը ամէն օր Լենինի արձանը տեսնելիս՝ գլուխը խոնարհած յարգանք՞ով պիտի անցնէ, թէ սրտի խորքում անիծելով (ինչպէս առանց արձանի էլ անիծում է) պիտի յիշէ թէ ինչպէս Լենինը Օլթիից Քէմալին առաջ քաշեց, իսկ Իջեւանից էլ կարմիր զօրքը մտցրեց ու Հայաստանի հանրապետութիւնը ճզմեց։

Յետոյ, մէկը լինի «սպեկուլեանտ» եւ կեղծամիտ Խանջեանին ու միւս հայկոմունիստներին ասի.

— Ա՛յ, դըրըլմազներ, փոխանակ յիմարաբանութիւններով զբաղելու՝ խոստումները վերացրէք,խուզքի, ճամուլի ազատութիւն տուէք. Հայաստանի դռները բացէք, թող տուէք ժարդիկ իրենց զործերով աշխատանք փայլեն։ Եւ ինչպէս ժողովուրդը ձերկութիւնից ու տգիտութիւնից ազատէք։ Իսկ թէ այդքանն էլ չէք ուզում անել, գոնէ կոմունիստ Արբրէջանցու ու Վրացու չափ էլ ժողովրդին սիրէք ու նրա հոգսերով զբաղէք։

ԽԱՐԱՁԱՆ

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գարնանացան

Գարնանամուտի հետ, խորհրդահայ թերթերը նորէն լեցուած են գարնանացանի հետ կապուած խնդիրներով ու թիւերով։

Հայաստանի մէջ. կառավարութիւնը 50 հազար հեկտար ցանքի համար սկսած է որոշ պայմանագիրներու հիման վրայ գարի ու ցորեն տրամադրել չքաւոր ու միջակ գիւղական խմբակցութիւններու, մասնաւորապէս հաւաքական տնտեսութիւններու։

50 հազար հեկտար ցանքէն 30 հազարը ցորենի պիտի յատկացուի, իսկ մնացած 20 հազարը՝ գարիի։

Հացահատիկները կը տրուին, առանց նախապէս պրամական կանխավճար ընելու։ Բերքի ստացումէն մինչեւ մէկուկէս ամիս հացահատիկները պիտի յանձնուին համապատասխան մարմիններուն՝ ցորենի իւրաքանչիւր կենդինար 30 կոպեկով, իսկ գարիին 20 կ.։

Ի՞նչպէս կտրուեցաւ փաստավ լեցուն վակոնը

Սերմնցուի փոխադրութիւնը մէկ շրջանէն միւսը երբեմն զաւարճալի դէպքերու առիթ կուտայ։

Այսպէս, Անդրկովկասեան «Սվին» խորհրդային տնտեսութիւնը մարտ 15ին, ժամը 3ին, Սանդալ կայարանէն վակոնով մը 7 թօն փաստ սերմնցու կը ղրկէ Ղարաքլիսայի շրջանի խորհրդային տնտեսութեան համար։

Գրեթէ միաժամանակ «Սվին»ը իր աշխատակիցներէն Հայկ Բաղանդուրեանը կը ղրկէ Ղարաքլիսա՝ սերմնցուն բաժնելու համար։ Սակայն աշխատակիցը աւելի շուտ կը հասնի, քան փաստակով բեռնաւորուած վակոնը։ Անմիջապէս Բաղանդուրեանը կը հեռագրէ երկաթուղիի կայարանին (Սանախլու - Սանահին), սակայն հեռագրի պատասխանը չի հասնիր մինչեւ մարտ 20։ Մարտ 20ին կը պատասխանուի թէ տեղեկութիւն չունին այդպիսի վակոնէ մը։

Ճարահատ, Բաղանդուրեանը ճամբայ կ'ելլէ. «կորսուած» վակոնը գտնելու։ Ամբողջ երկու օր բոլոր կայարանները թափառելէ վերջ, նորէն Սանդուխլու կայարանը կը գիմէ, ուր այս անգամ իրեն կը յայտնեն, որ փաստակով լեցուն վակոնը գտնուած է եւ ուղղուած Ղարաքիլիսա։

Այսպիսով, շտապօրէն զրկուած 7 թօն փաստը Սանախլուէն մինչեւ Ղարաքիլիսա հասնելու համար վեց օր «կորսուած» կը մնայ կայաններու միջեւ։

Անհասանելի արագութեան եւ երթեւեկի կանոնաւորութեան խորհրդային մրցանիշը։

«Պալը Ավիաքիմ»

Օդային եւ քիմիական պաշտպանութեան համար կազմուած պրոպականդի այս համամիութենական կազմակերպութիւնը իր մասնաճիւղերն ունի նաեւ Հայաստանի մէջ։

Սրտանց պիտի ուզէինք, որ երկրի պաշտպանութեան նուիրուած այս կազմակերպութիւնը Հայաստանի մէջ գտնուէր իր բարձրութեան վրայ, բայց իսկ Դաշնակներուդէմ խորհրդային հայրենիքը պաշտպանելու համար։

Մ. Պարոնիկեանի մէկ ընդարձակ յօդուածէն («Խորհ.Հայաստան» մարտ) կը պարզէ, որ «Պալը Ավիաքիմ» կազմակերպութիւնը Հայաստանի մէջ կը գտնուի վատթար վիճակի մէջ։

Մ. Պարոնիկեանը կը գրէ. «Հայաստանի Պալը Ավիաքիմի կազմակերպութիւններու կատարած աշխատանքը ընդհանուր առմամբ անբաւարար է։ Մի շարք տեղերում այդ աշխատանքները մատնուած են եղել անթոյլատրելի անուշադրութեան, օպորտունիստական ինքնահոսի։

Այսպէս, Թալինի ամբողջ շրջանին մէջ, ուր ոչ մէկ կազմակերպութիւն գոյութիւն ունէր. Պալը Ավիաքիմի կեդր խորհուրդի կողմէ ղրկուած հրահանգները ետ կը վերադարձուին՝ հետեւեալ մակագրութեամբ. «Այստեղ գոյութիւն չունի Պալը Ավիաքիմի կազմակերպութիւն»։

Նոյնն է վիճակը նաեւ Բասարգեչարի, Մեղրիի, Դիլիջանի, Իջեւանի, Ախտայի, Աղբաբայի, Վեդիի, Մարտունիի եւ շարք մը այլ շրջաններու մէջ։

Երիտասարդութիւնը, որ խոշոր դեր կը խաղայ այս կազմակերպութեան մէջ եւ շարժման ոգին կը կազմէ, անոր Հայաստանի մէջ հեռու կը մնայ շարժումէն։

Այսպէս Պամբակի կազմակերպութիւնը, որ իր մէջ ունի Հայաստանի համայնավար պատանեկութիւնը, ոչ մէկ աշխատանք թափած է՝ իր շարքերը ռազմունակ դարձնելու։

Կոմունիստական երիտասարդական միութեան միայն 40 առ հարիւրն է արձանագրուած Պալը Ավիաքիմի շարքերուն մէջ.

Երբ համայնավար պատանիներն ու երիտասարդները կը խուսափին ու չեն աջակցիր այդ կազմակերպութեան ծաւալման, կը նշանակէ թէ համայնավար շարքերէ դուրս շատ աւելի նուազ է հետաքրքրութիւնը։

Սակայն այս քայքայուած վիճակի պատասխանատուները միայն «շարքերը» չեն։ Պատասխանատուութեան խոշոր բաժին մը կ'իյնայ կեդրոնական խորհրդի վրայ, ուր կը տիրեն «ինքնահոսի տարրեր, տարրեր, անպատասխանատու եւ այլն»։

ՄԻՏԻԼԼԻԻ ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Միտիլլիէն կը գրեն «Նոր Օրի» (8 Ապրիլ).—

Միտիլլիի թուրք հիւպատոսարանին գրաւոր եւ տեղեկութիւն խնդրուած է տեղւոյն հայութեան հանգամանքին եւ քանակին մասին։ Հիւպատոս Զիա պէյ այս մասօք պաշտօնական գիմում կատարած է կուսակալութեան, խնդրելով միանգամայն ցանկը այն Հայերուն, որոնց 1921էն ի վեր իրենց հպատակութիւնը փոխած են։

Ինչպէս յայտնի է, երթեւեկի նոր հրահանգին համաձայն, այսպիսիներուն Թուրքիա վերադարձը չպիտի արտօնուի։

Ներկայիս Միտիլլիի մէջ հազարի չափ հայութիւն մը կայ, որմէ միայն երեք ընտանիք յունահպատակ եղած են։

Եղբայրական Օգնութիւնը Փարիզի մէջ

Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան յանձնաժողովը, կազմուած Փարիզի Աղքատախնամին նախաձեռնութեամբ, գործի ձեռնարկեց փետրուարի սկիզբը, նպատակ ունենալով օգնութեան հասնիլ Փարիզի եւ շրջականներու այն հայ գործազուրկներուն՝ որոնք զանազան պատճառներով զրկուած են պետական նպաստէն։

Մեծ թիւ մը կը ներկայացնեն այս կարգի հայ անգործները, նկատի առնելով աւելի կամ նուազ կանոնաւոր պայմանները, որոնց տակ ֆրանսա ապաստանած են հայ աշխատաւորներէն կարեւոր մաս մը։

Իր այս գլխաւոր նպատակին հետ Յանձնաժողովը հետամուտ եղած է նաեւ կարելի եղածին չափ գործ հայթայթելու անգործ մեր հայրենակիցներուն, կամ օգնելու անոնց, երբ նիւթական դժուարութիւններ արգելք կ'ըլլան աշխատանքի վերսկսելուն. եւ ի հարկին անպաշտօն կերպով ուժ տալու պետական նպաստէն օգտուելու համար իրենց կատարած ձեռնարկներուն։ Իր գործունէութեան վեց շաբաթներուն ընթացքին Յանձնաժողովը բաշխած է մօտաւորապէս 20 հազար ֆրանք, 158 անգործներու անհատ կամ ընտանիքի պետ։ Անոնցմէ 81ը կանոնաւորապէս ստացած են շաբաթական որոշ գումար մը Յանձնաժողովին սնտուկէն,իսկ միւսներուն տրուած են միանուագ գումարներ, իբրեւ անմիջական օժանդակութիւն կամ ճանապարհածախս։

Յանձնաժողովը մասնաւորապէս նախընտրութիւն կուտայ իրեն կատարուած դիմումներուն մէջ անոնց որոնք կ'ըլլան ընտանիքի եւ զաւակներու տէր անձերէ։

Յանձնաժողովը ապրողջութեամբ կամ մասամբ ստանձնած է ճանապարհածախսը բազմաթիւ անձերու դէպի արտասահման, ինչպէս Պոլիս, Յունաստան, Գերմանիա, Սուրիա կամ Ֆրանսայի ներքին քաղաքները եւ Ալճերի կամ դէպի նաւահանգիստ քաղաքներ։ Այն օժանդակութիւնը կատարուած է անոնց որ անգործութեան պատճառաւ, կ'ուզեն իրենց նախկին բնակավայրը վերադառնալ կամ անոնց որ գործ գտած են զանազան վայրերու մէջ եւ պէտք ունեցած են ճանապարհածախսի մը մեկնելու համար դէպի իրենց աշխատավայրը։

Յանձնաժողովը պաշտօնատուած է Փրկութեան Բանակի պատսպարաններին մէջ իրեն դիմող բազմաթիւ անտուն անձերուն, կամ քաղաքս նոր հասած բազմաթիւ անօգնական հայրենակիցներու։

Յանձնաժողովին հասոյթի գլխաւոր աղբիւրները եղած են մինչեւ հիմայ անհատական նուէրներ եւ հանգէսի մը արդիւնքը։ Ու կ'ուզէ հաւատալ թէ մեր հայրենակիցները, չպիտի մերժեն իրենց աժմական փոքրիկ օժանդակութիւնը ամէն անգամ որ Յանձնաժողովին անդամ կամ բարեկամ անձեր գիմում կատարեն իրենց։

Լ.

ՄԱՄՈՒԼ

Էնկիւրի եւ Հայերը

«Հայրենիք» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (27 մարտ).

— «Հաւաստի աղբիւրէ ստացուած տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիա գործօն գեր մը կատարած է Խորհրդային կառավարութեան կողմէ վերջերս ձեռնարկուած հայկական ներգաղթի գործին մէջ։ Նյն է՝ ձգած տուած է այդ գործին գիմումներ ընելով այդ մասին ոչ միայն Մոսկուայի, այլեւ Ոթէնքի կառավարութեան։ Եւ առիթը բրած է կուսարար Թուրքիոյ սահմաններուն մօտ գտնուող եւ իր ջանքերու խուռնող հայ տարագիր զանգուածները ցրուելու համար։

Կարդ մը նշաններէ դատելով՝ Թուրքիոյ երթեւեկի նոր օրէնքն ալ որոշ կապ ունի այն տարօրինակ հետաքրքրութեան ու անհանգստութեան հետ, զոր վերջին ամիսներու ընթացքին Էնկիւրիի կառավարութիւնը այս կամ այն կերպով երեւան կը բերէ,գաղթօհայութեան կեանքի եւ ներքին իրադարձութիւններու հանդէպ։

Կը թուի, թէ երթեւեկի նոր օրէնքը ի միջի այլոց նպատակ ունի նաեւ գաղթահայերու մէջ առաջ բերել հակամարտութիւն մը Թուրքիոյ վերաբերմամբ եւ նոյն առնելով մաս մը հայ տարագիրներ, բոլորովին չեզոքացնել ու անվնաս դարձնել զանոնք։

Ուրիշ խօսքով՝ Էնկիւրի եկած կը թուի այն եզրակացութեան, թէ իրեն համար շատ աւելի ձեռնտու է, որ հայ գաղթականական զանգուածները հեռանան մասնաւորապէս Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ Պուլկարիայէն՝ ճամբան երթալով Թուրքիա։ Երկու պարագային ալ անոնք շատ աւելի անվտանգ կրնան դառնալ Թուրքիոյ համար, քան եթէ մնան արտասահմանի մէջ ու շարունակեն ուժ տալ հակաթուրք պրոպագանդին»։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Խեղկատակութիւն

ԽՄԲ.— Լիոնէն միաժամանակ ստացած ենք երեք թղթակցութիւններ, Հօկի սարքած բանախօսութեան մասին։ Մէկը՝ տասը թուղթ եւ շարունակելի.

Կը զարմանանք.որ մեր ընկերները յուրջ քանի տեղ կը դնեն այս վայրահաչութիւնները եւ գրի կ'առնեն...

Գաղափար տալու համար, կը հրատարակենք միայն մէկը, — ամէնէն կարճը. -

ԼԻՈՆ, 8 ապրիլ Տեղիս բըլիջականները սարքած էին բանախօսութիւն մը մը որ տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի երեկոյ։ Սրահին մէջ ոչ այնքան Դաշնակցական՝ որքան իր համակիրները բաւական աթոռներ գրաւած էին։

Օրուան հռետորները, «քաղաքացի» Տիգրան Զաւէն եւ գիւղացի Արքօ,— առաջինը Հօկի Կ. վարչութեան անդամ։ Նախ բեմ ելաւ Արքօն, - Իրեն բերնով խօսինք,— Ես Մշեցի եմ, նախկին Դաշնակցական, եղած եմ նաեւ գործիչ եւ պատասխանատու վարիչ... չափելով կշռելով ուղեղիս տրամաբանութիւնն ու խորանարդ միտքը, եկած եմ այն եզրակացութեան որ Դաշնակցութիւնն է պատճառը մեզի պատահած բոլոր աղէտներուն եւ 1927էն ի վեր հրապարակ եմ իջած մերկացումներ ընելու։ Իր բերնին վայել կարգ մը աղտոտ բառերով՝ բանախօսը կը վերջացնէ իր բանախօսութիւնը։ Այս Արքօն այն մարդն է, որ Անդրանիկի սգահանդէսին բեմ ելաւ եւ քառորդ ժամ գլուխը մէկ կողմին վրայ ծռած, հերոսի նկարին առջեւ կ'երդնուր որ «կեանքին մինչեւ վերջը հաւատարիմ պիտի մնայ Անդրանիկի հետապնդած գաղափարին եւ ինքզինքը ի սպաս պիտի դնէ հայ ժողովուրդի դատին»։ Իսկ այսօր առանց հասակէն ամչնալու փարիսեցիի պէս բեմ կ'ելլէ երէկի թքածը լզելու համար։ Տիգրան Զաւէնի բանախօսութեան նիւթն է Ներգաղթը եւ ընդդիմադիր տարրերը։ Անոնց բանախօսութեան մէջ մանւոր ընթերցողները կրնան գիտնալ թէ «քաղաքացին ինչ խօսած է Հայոց հինգ վայրկեան խօսեցաւ օրուան նիւթէն, մնացեալը լուտանք. ներ Դաշնակցութեան պատմութեան ու վարած քաղաքականութեան մասին։

Ապրի՛ս, քաղաքացի, Դաշնակցութեան վարած քաղաքականութեան բոլոր գաղտնի ծալքերը հրապարակ հանեցիր. Այսքան տարուան Դաշնակցականներ ենք, եւ չենք գիտեր թէ դաշնակ «չէքա»երը պատրաստ են եղեր.Թուրքերու հետ յարձակելու եւ գրաւելու Հայաստանը, եթէ սակայն այս վերջինները ձերն. Միութեան հետ բարեկամ չըլլան. Դաշնակցութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած հակառակութիւնը այս խնդրին շուրջ է եղեր. .

Ետքը խօսք առին երկու Դաշնակցական ընկերներ։ Առաջինը ընկ. Բ. Ազարեկեան, որ կէս ժամ տեւող կուռ բանախօսութեամբ (հագիւ այդքան թողուցին խօսելու չի հանդուրժելով եղած բոլոր մերկացումներուն, պատասխանեց եղած բոլոր զրպարտութիւններուն։ Տպաւորութիւնը այնքան խոր էր որ, չուզեցին ձայն տալ մեր երկրորդ ընկերոջ, հակառակ իրենց խոստումին։

Բանախօսութիւնը՝ որ կազմակերպուած էր Դաշնակցութեան վարած քաղաքականութեան դէմ, վերջացաւ Դաշնակցութեան յաղթերգով։

Աղաւնի

Որբ մը գնդակահարուած Հայաստանի մէջ

«Նոր Օր» կը գրէ թէ Հայաստանի մէջ գնդակահարուած է Բենիամին անուն որբ մը, ինքնաշարժի վարիչ, որ ծեկնած էր Բ. կարաւանով։ Գնդակահարութեան պատճառ ցոյց կը տրուի կաշառակերութիւնը, իբր թէ Բենիամին հազարաւոր տրախմիներ առած է գաղթականներէն, զանոնք արձանագրելու համար։ Բենիամին մտերիմ բարեկամն էր ներգաղթի պատուիրակներէն Դարաաշեանի եւ Ռալանովի։

Կը ԽՆԴՐԵՆՔ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

XIII

— ... Մեր բովանդակ կեանքը այդպէս է ընթացած...

= Ինչպէ՞ս։

— Կը պարծենանք թէ լաւ վաճառականներ ենք. .

= Այո՛, օրինակ Սեդրակ Պալեանին կայսերական լաւ խաճարի վաճառական է... Խօսուք։

— Քեզի բան չհարցուցինք — գոչեցաւ Սեդրակը։

= Այո՛, — շարունակեց ուսուցիչը, Թէ պիտի որ տուրքա արեւելեան ... ուսանելի...

— Երեւելք բառ, Ղեւոնդ, կրկին ձայնեց Այվազեան ..

= Մտիկ պիտի ընե՞ս, տղայ...

— Այո՛, Միսաք... Ղեւոնդին կարծիքին նանդղմին համար էր... շատ աղուոր տառապանք մը դրած է Երեւելքին վրայ. .

— Այո՛... արեւելեան բնածին արժէք մըն է, որ մեր քաղաքական այժմու կեանքին ու միջավայրին մէջ...

— Ներողութիւն, այս մասը չհասկցայ, Միսաք...

= Մե՛ր քա՛ղա՛քա՛կան ա՛յժմու կեանքի՛ն ու մե՛ր միջավայրին մէջ...

— Մէջ... այո՛...

= ... Իրրեւ վաճառող առանձին բլլալնուս հետեւանքը եղած է ծասաձը...

Ու լռեց։ Ետոյ, տասը տնտեսագիտութեան լայն բացատրութիւնը, որու ընթացքին նոյն անգամ հազուց Այվազեանը եւ Վահրամը հայերէն դասագրքերուն կազմերին՝ զարդերին կափարիչը վերցնելով։ Եւ երբ ուսուցիչը կրկին օրատետրին նայեցաւ, Այվազեանի ձայնը հասաւ տկանջին.

— Նախորդ դասը լաւ չենք բմբռնած, Միսաք...

Ու «Միսաք»ին, առանց ընդմիջելու իրեն տրուած դասը, սկսաւ բացատրել նախորդ դասը։ Իսկ վերջ զանգը հնչեց։ Շարժակեցան բոլորը։ Ճանչ առին։ Ու ուսուցիչը սեւ կաշիէ թղթապանակը վերցուց. ու երբ կը պատրաստուէր մեկնելու.

— Նոր դաս չտուիք, Միսաք, — ձայնեց մէկը պատուհանէն։

= Ետեւը՛ մեծագոյն դասն էր հասկցողին համար, — պատասխանեց ուսուցիչը, եւ, հասակը, ձեռքը եւ ձայնը աւելի բարձրացնելով, գոչեց.

— Դո՛ւ, անպատճա՛ռ դասը բաւարեէ ու փորձիչներէ, պէտք է խօսիլ ձեզի... զրքի ու կազմակերպ սերունդ մը պիտի ըլլաք... մե՛ր կեանքին դասը նայեցէք դուք, այդ փորձիչները եւրոպական են... եւրոպական՝ եւ բացագործին, . .

Ու եղաւ դուրս, մինչ Այվազեան, տեղէն ցատկելով

— Բոլոր պէշլիկը հեյվանին եաթմընիչ ըրինք — պոռաց...

Երկրորդ դասը թուրքերէն էր։ Բուրը կը վախնային թուրքերէնի ուսուցիչէն։ Բառարանէ ծարդ էր, կը պատմէին, նոյնիսկ, որ օր մը վերջինները կարգէն տղայ մը պատժած էր՝ «բոնը Փոյլիշն ատը «Բոնը ձէֆոյ» բառը ըլլալուն համար, եւ, իբրեւ պատիժ Թէլֆէնք Միջրէթի «Խօ» բանաստեղծութիւնը յայերէնի թարգմանել պարտադրած էր, խեղճ տղան ալ որ զօ՞ւր տեղը չարչարելով... Ինք չէկած, իրմէ ծնող վախը գասարան կուգայ։ Նոր հազ մը ունէր, կարճ ձորուք մը, կարմիր ֆէս մը եւ մեծ քիթ մը, ինչպէս նաեւ՝ իբրեւ շարժուն գրասարանք՝ ոսկեայ ակնոց մը։ Մաքսուոծ հայ էր վերջապէս ու անպայման պէտք էր որ անհնար այդ «գդասարանք»ը, որուն տեսանելի ու անտեսանելի կերպերէն այս կամ այն գոյները անինք բոլորը՝ անխտիր...

Երբ զանգի ձայնը հնչեց, Այվազեան, խօսքը ուղղելով Վահրամին.

— Ես ժաման քու վրայ ենք, — ըսաւ։

Վահրամ պատրաստ էր, արդէն ու, ոտքի կեցած, ձեռքը ձայնով կը կրկնէր,

— «ֆիկիր», «իֆֆալ», «իսթիֆֆալ»... չէզա՛ր. յետա՞յ... հա՛, «ճէմի մուքէտտէր», «ճէմի միւդէքքէր»...

— Կուգայ կոր, լսուեցաւ Սեդրակին ձայնը

Ու չոր հազը, կարմիր ֆէսը, կարճ ձորուքը, մեծ քիթն ու շարժուն գդասարանքը ներս մտան, իրենց հետ բերելով անշարժ գդասարանքները, չորս անդամներով, եւ, ուսերուն վրայ թուրքերէն... կլոր բառգիրք մը՝ ձորթէ կողքով։

Բլորը ոտքի ելան։

— Օթուրընըզ, էֆէնտիլէր։

Եւ «էֆէնտիներ»ը նստան, բացի Այվազեանէն, որ կէս մը պառկեցաւ՝ գլուխը պահելով Սուրէնին ետին եւ զրթէ ընկողնելով նստարանէն վար։

Ուսուցիչ Քեաթիպեան էֆէնտին ֆէսը շտկեց, ձեռքերը փորին վրայ խաչաձեւեց, եւ, դառնալով Վահրամին.

— Պույրունըզ պաքալըմ, Վահրամ էֆ. - ըսաւ։

Արդէն, միայն անոր անունը գիտէր։

Վահրամ չփոթեցաւ. չկրցաւ բսել «ճամաարշները», եւ ձեռքերը առին բոլորը։ Պատմէշը քանդուած էր։

— Օյմա՛ռը, օյմա՛ռը, էֆէնտիմ,— ձայնը բարձրացուց Քեաթիպեան, — կէչէն տէֆա պանա էթաիծ... հիչ մի լաքին. . հը՛, դալրացաւ, — Պատը Քէօյինոէ, Մոսա Պրունըլըսա լըքմա տասըլըսը եիռալ տէ, պիլախարէ Փարքստա կէչմէյէ վէ հազմ իթմէյէ պէնզէմէզ պու. էֆէնտիմ... լիսան տէտրիկին.., հը՛... լէզզէ բառաը խոլթմայը... հինտինինտէկիզ ուլթմըըը կիպի, չէօ՞յլէ, — բերանը բացաւ, ճամները ծէկտակեց, բարձրացուց ծոծոց ու բերնին բռնելով, անլատր՞ն մը, չէօ՞յլէ ուլթմալը...

= Հօ՛փ, — լսուեցաւ Այվազեանին շշնջիւնը։

Ու թեթեւ խնդուք մը անցաւ ամէնքին դէմքին վրայէն, ջուրերը սրսփացող զեփիւռի մը նման։

— Կիւլմէ՛ճէ՛կ եօ՛զ, պիլմէճէ՛ հիչ... Դո՛ւն, Այգեստանցի, բսէ՛ — դարձաւ Վանցեանին — դասդ գիտե՞ս..

= Այ՛...

— Օյմա՛զ, օյմա՛զ... առաջ դաս, յետոյ «Սրբոյն Վարդանանց» — գլուխը դարձուց դրանը — անլատր՞ք մը, էֆէնտիմ... Խըսաէ պէօյլէ... Էլիր Նասիֆը, Միջիւղէթի զաւ՛ատ — կխարացիին էր — մատարլար նէ եոլտա, քիմէ՛ վերաբին...

(Շար.) Կ. ՄԻՆԵԱՆ

՝Ծուցարաններէն ինը հոգի հիւանդանոց գացած են դարմանուելու։ Թաւական ոստիկաններ վիրաւորուած են։ Նոր ուժեր զրկուած են Վիէն։

Իզէափ Նաձառնգապետը՝ իր ոստիկանական իրաւունքներէն զրկեց Վիէնի քաղաքապետը՝ ընկերվարական Զիւսէլ, այն պատճառով որ չէ կրցեր առաջքն առնել խռովութեանց։

Իռլանտա ընդդէմ Անգլիոյ

Իռլանտայի վարչապետը Տէ Վալերա վեց հարիւր հոգինոց բազմութեան մը առջեւ ճառելով, վճռապէս յայտարարեց թէ պիտի ջնջէ Անգլիոյ գահին հանդէպ հաւատարմութեան երդումը՝ իբր առաջին քայլ մը դէպի անկախութիւն եւ պիտի դադրեցնէ վճարումները որոնք արդարանալի չեն։ Ցայտնեց նաեւ թէ իռլանտական կառավարութիւնը ամէն միջոցներով պիտի ջանայ իրականացնել իր այս մտադրութիւնները։

— Ներքին հարց մըն է ըսաւ, եւ այդ առթիւ որ եւ է միջամտութեան չենք հանդուրժեր. սակայն, կը փափաքինք անգլիական ժողովուրդին հետ հաստատել բարեկամական յարաբերութիւններ, պայմանաւ որ՝ անոնք հիմնուին կատարեալ հաւասարութեան հիման վրայ։ Մենք անգլիական գաղութ մը չենք, այլ աշխարհի ամէնէն հին ազգերէն մէկը, որ գոյութեան իրաւունք ունի։

«Անգլիոյ պետական մարդոց համար, մեծ առիթ մը կը ներկայանայ անկեղծօրէն ընդունելու այս իրաւունքը եւ հրաժարելու՝ Իռլանտայի վրայ իշխելու դարաւոր յաւակնութենէն։ Այս հիմերուն վրայ միայն՝ կարելի է ապահովել իրական եւ տեւական համաձայնութիւն մը՝ երկու երկիրներուն միջեւ։

× Անգլիական կառավարութեան պատասխանը իռլանտական ծանուցագրին զրկուեցաւ։ Անգլիա կը մերժէ ընդունիլ հաւատարմութեան երդումի ջնջումը։ Անգլիա երդումը կը նկատէ կայսերական սահմանադրութեան լրացուցիչ մասը։ Անոր ջնջումը, ըստ անգլիական տեսակէտին կը շահագրգռէ ոչ միայն Անգլիան եւ Իռլանտան, այլ միւս բոլոր գաղթապետութիւնները։

Անգլիա վերջերս, Հարաւային Ափրիկէի վարչապետին զօրավար Հէրցօկի միջոցաւ, փորձեր էր ճնշում բանեցնել Տէ Վալերայի վրայ. Իռլանտայի վարչապետը քաղաքավարութեամբ մերժած է այս միջնորդութիւնը։

Իտալիա եւ դաշնագրերու վերաքննութիւնը

Իտալիոյ Ֆաշական խորհուրդը ընդունեց բանաձեւ մը, որով դաշնագրերու վերաքննութեան եւ պարտքերու եւ հատուցումներու հարցերուն մասին կը պահանջէ՝

1) Պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու հարցը լուծել պետութեանց միջեւ, ջնջելով առաջինները եւ հրաժարելով վերջիններէն։

2) Բոլոր երկիրներու առեւտուրը տակաւին չյամքած՝ վերցնել միջազգային փոխանակութիւնները լապտերող արգելքները։

3) կանոնաւորել պալքանեան եւ դանուբեան երկիրներու կացութիւնը, Աւստրիա, Հունգարիա, Չեխոսլովաքիա, Եուկոսլաւիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, որոնք կը ներկայացնեն մօտ 70 միլիոնի բնակչութիւն մը։

4) Ազգերու դաշնակցութեան մարզին մէջ, վերաքննել խաղաղութեան դաշնագրերու այն յօդուածները, որոնք իրենց մէջ կը բովանդակեն ժողովուրդներու մտահոգութեան պատճառ եւ հետեւաբար, նոր պատերազմներու պատճառը։

5) Հրաժարիլ յետ այսու, միջազգային շատ յաճախադէպ խորհրդաժողովներ հրաւիրելէ, որոնք միշտ, նոր յոյսեր կը ներշնչեն ժողովուրդին եւ աւելի ծանր պատրանքներ կուտան անոր։

Ֆաշական մեծ խորհուրդը քննելով վ[illegible]նաթափութեան հարցը՝ հաւանութիւն յայտնեց կառավարութեան կողմէ Ժընեւ ներկայացուած սկզբունքներուն։

Ողողումներ եւ մեծ վնասներ

Չեխոսլովաքիա ողողման ծանր վտանգներու ենթարկուած է։ Թիցա գետը կը սպառնայ յորդիլ։ Գետին ջուրերը կը քշեն կը տանին զանազան առարկաներ եւ անասունի դիակներ, որոնք կուգան Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ ողողուած շրջաններէն։

Եուկոսլաւիոյ մէջ՝ Սավայի եւ Դրինայի շրջանները ամբողջովին ողողուած են։ 15 հազար գիւղացիներ, ստիպուեցան լքել իրենց բնակարանները։ Անոնց գիւղերուն մէջ հարիւրաւոր տուներ քանդուած են։

Ողողման վտանգ կը սպառնայ նաեւ Պելկրատի կարգ մը շրջաններու։

Իսկ Ռումանիոյ մէջ՝ ողողումներուն հետեւանքով քանդուեցան 3000 տուներ։ Վարիքը աւելի մեծ կը նկատուի։ Բանի մը հարիւր ծանուցներ խեղդուած են։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Զինաթափութեան ժողովը — Զինաթափութեան ժողովը՝ այսօր Ժընեւի մէջ կը վերսկսի աշխատանքները՝ որոնք ընդհատուած էին մարտ 19էն ի վեր։

Մահափորձ մը Ռայխսպանքի նախագահին դէմ.— Նախորդ իրիկուն, մահափորձ մը կատարուեցաւ Պերլինի մէջ, Ռայխսպանքի նախագահին դէմ։ Այն պահուն որ նախագահը՝ Տոքթ. Լութէր կը պատրաստուէր շոգեկառք մտնել՝ երկու հոգի կրակեցին իր վրայ։ Նախագահը չէ վիրաւորուած։ Ոճրագործները ձերբակալուեցան։

Սարաճօղլու Փարիզ կուգայ.— Սարաճօղլու Շիւքրի Քէմալի մեկնեցաւ Փարիզ գալու եւ բանակցելու համար Հանրային պարտքերու հարցին մասին։

Յ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԺՈՂՈՎԻԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէին վարչը, Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին սրահը։ Կարեւոր նիստ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Զեկոյց Կ. Կ.ի։

ԳԻԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Զեկոյց Կ. Կ.ի։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈ-ԳԻՅԱՆՔՈՒՐԻ ՄԷՋ
Ընկերահաւաքական գաւառական ժողով
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ
Նիւթ՝ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէին
16 ԱՊՐԻԼ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ
Sociétés Savantes, սրահ **D, 28 Rue Serpente**
(Métro St. Michel կամ **Odéon)**
Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՆՈՐԱՅՐ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
ՆԻՒԹ՝ «Հ. Յ. Դ. ԴԵՐԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ»
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՏՕՆԷ

ՌՕԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Ռօանի Ազգ. Միութեան
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Գանեօլաթիի սրահին մէջ
Կը նախագահէ՝ Գ. Ա. ՏԷՐԷՃԵԱՆ

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին. Մուտքը ազատ է

ՎԻԷՆ

24 Ապրիլ, Կիրակի։ Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն.

ՓԱՐԻԶ

Նախաձեռնութեամբ Զ.Ռ. Միութեան, 24 Ապրիլ, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Salle Horticulture մէջ, 84 Rue de Grenelle։
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ստանոզցի Տիկին Նուրան Գաֆէճեան կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Վառվառ Տօղանեան, որ կինն էր Բէյմաչցի Արշակ Տօղանեանի։ Զորս տարի առաջ նամակ կուգար Մէքսիկայէն։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Mme. Nouran Cafedjian, 13 Bld. Clair Isnard. St. Jérôme, Marseille, France.

— Կը փնտռուի Հաճընցի Գէորգ Յըսպըլեան, նոր անուն Կարապետ (գէրձակ)։ 1926ին հայր եւ որդի կը գտնուէին Պէյրութ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա։ Իմացնել՝ Minas Karachian, Caserne d'Offemont, Belfort, France։

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ԿԱՐԵՒՈՐ

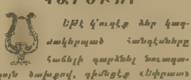

Եթէ կ'ուզէք ձեր կազմակերպած հանդէսները հաճելի դարձնել նուագող ծախքով, դիմեցէք «Եփրատ» նուագախումբին, կը ստանձնէ երեկոյթներու, հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ նուագել հայկական եւ եւրոպական պարեր. 5—25 հոգիէ (ըստ կամս հրաւիրողի) բաղկացած նուագախումբ, միմիայն 300 ֆրանք վարձք։ Փափաքողներու մասին 8 օր առաջ դիմել «Եփրատ»ի վարչութեան, հասցէ Տ. Օհանեան, 15 Rue du Pourtour, Clamart.

Վարձու են

մէ կահաւորուած լուսաւոր եւ օդաւոր յարկաբաժիններ՝ իւրաքանչիւրը մէկ սենեակ՝ խոհանոցով միասին։ Նպաստաւոր առիթ։ 14 Rue Emile Desvaux, մէթրօ Place des Fêtes կամ St. Gervais. Մանրամասնութեանց համար դիմել Գ. Փոթուգալեանի 16 Rue de l'Orme, Փարիզ (19)։ Մէթրօ St. Gervais.

Ձեր փնտռած գիրքերը

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻ Հեղինակ Բոլ Տիմիթրաքօփուլօ (Թուրքերէնէ Հայացուց Կայոր Յովհ.): Զմիւռնիա է այս վէպին գլխաւոր հերոսը եւ Թէօֆանօ կայսրուհին իր սիրային արկածախնդրութիւններով։ Կը կարդացուի Հիւ ի Հիւ։ Գին 25 ֆրանք։

ՎԱԼԱՆԹԻՆ. Ֆրանսացի նշանաւոր հեղինակ Ժորժ Սանտի սիրային ամէնէն գեղեցիկ վէպը։ Գին 20 ֆրանք։

ԽԵՆԹ ՆԻ ՋԱԼԱԼԷԴԴԻՆ. Րաֆֆիի. 25 ֆրանք։

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐ. Գրիգ. Մինասեանի միակ հրատարակութիւնը, Բ. տպագրութիւն։ Գին 10 ֆրանք։

ԱՆԱՀՏԱԿԱՆ. քանդակագ. գրեց Սուվանի։ Գին 8 ֆրանք։

Ստանալու համար դիմել «Յառաջ»ի խմբագրատունը Լեւոն Գալստեանի 17, rue Damesme, Paris (13).

ՏԱՆԻԴ ԵՒՐՈՊԵԱՆ գրեց Գէորգ Կուռվարեանց։ Բանաստեղծութեանց գեղեցիկ հատոր մը, գեղարուեստական տպագրութիւն. պարգեւատրուած Մ. Փէշամալճեանէ, գին 20 ֆրանք։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

— Ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց։

Ոչ մէկ պատասխան գտայ տալ, վասնզի ես ալ չէի գիտեր թէ ո՛ւր պէտք էր երթալ անոր հետ։ Կը փափաքէի միայն զայն փրկել այս պաղ ու տեղատարափ անձրեւէն, այս անմիտ եւ անձնասպանութեան նմանող անտարբերութենէն որ զայն հոդ կը պահէր գերագոյն յուսահատութեան մը մէջ։ Ձգեցի անոր թեւը, շարունակեցի քաշել զայն, այդ մարդկային քուրջի կտորը մինչեւ ծածկավաճառին կրպակը որուն տանիքին դուրս ելած մասը պիտի պաշտպանէր զայն, գէթ որոշ չափով մը, կատաղի հարուածներուն դէմ հեղեղ սարբին զոր հովը վայրագօրէն կը մտրակէր։ Անկէ դուրս բան մը չէի գիտեր, բան մը չէի ուզեր, նախ մէկ բանի միայն մտածած էի.— այս մարդը դնել պատսպարանի մը տակ, չոր տեղ մը։

Եւ այս կերպով հոն էինք երկուքս ալ, քով քովի այդ փոքրիկ պատսպարուած միջոցին մէջ, մեր ետին ունենալով կրպակին փակ պատը եւ մեր վրան պաշտպան տանիքը միայն, որ շատ փոքր էր եւ որուն տակ անվհատ անձրեւը նենգութեամբ կը մտնէր անդադար մեզի զրկելու համար, յանկարծական հովուներով, դէմքին եւ հագուստներուն վրայ, պաղ հեղուկին ցիրուցան փշրանքները։ Կացութիւնը անտեղի կը դառնար։

Չէի կրնար աւելի երկար մնալ այս թացխոնաւ օտարականին քով։ Եւ սակայն անկարելի էր, զայն հոդ քաշելէս ետքը, պարզապէս ձգել հեռանալ, առանց խօսք մը ուղղելու անոր։ Պէտք էր անպատճառ բան մը ընել. քիչ քիչ լռութ ու որոշ գաղափարի մը կը յանգէր։ Լաւագոյնը, մտածեցի, զայն իր բնակարանը առաջնորդելն է կառքով մը ու յետոյ տուն վերադառնալ. վաղն անշուշտ պիտի կրնայ իր գլխուն ճարը նայիլ։ Եւ այսպէս, հարցուցի այդ մարդուն, որ քովս անշարժ կը մնար, — անթարթ կը նայէր կատաղի գիշերուան մէջ։

— Ո՞ւր կը բնակիք։

— Բնակարան չունիմ... Նիսէն եկայ այս երեկոյ իսկ, չենք կրնար իմ տունս երթալ։

Անմիջապէս չհասկցայ վերջին խօսքը։ Միայն շատ վերջն է որ հասկցայ թէ այս մարդը զիս կը նկատէր... մէկը այն կիներէն որոնք գիշերը մեծ թիւով կը թափառին Կազինոյին շուրջը, որովհետեւ միշտ կը յուսան քիչ մը դրամ ձեռք անցընել երջանիկ խաղացողներէ կամ յաջողութենէ արբշիռ մարդոցմէ։ Եւ արդարեւ, ուրիշ ի՞նչ կրնար մտածել, որովհետեւ հիմա դարձեալ այս բանը ձեզի պատմելու միջոցիս, կը զգամ կացութեանս ամբողջ անհաւանականութիւնը, ամբողջ այլանդակութիւնը։

Ուրիշ ի՛նչ գաղափար կրնար կազմել իմ մասիս. նկատելով որ գինքը իր նստարանէն հանելու եւ առանց ոչ մէկ վարանումի քաշելու ձեւս արդարեւ վայել չէր կնոջ մը։ Բայց այս մտածումը նախ միտքս չեկաւ։ Միայն շատ վերջն էր որ, արդէն շատ ուշ, քիչ քիչ գիտակցութիւնն ունեցայ այն սարսափելի սխալմունքին զոր կը գործէր ան ինծի հանդէպ։ Առա թէ ոչ, արտասանած պիտի չըլլայի հետեւեալ խօսքերը որոնք ալ աւելի կը զօրացնէին իր սխալ կարծիքը։ Անոր ըսի արդարեւ.

— Լաւ ուրեմն, պանդոկէ մը սենեակ մը կ'առնենք։ Չէք կրնար հոս մնալ, պէտք է որ անմիջապէս տեղ մը ապաստան մը գտնէք։

Բայց շուտով հասկցայ իր ցաւագին սխալմունքը, վասնզի առանց իմ կողմս դառնալու, բաւականացաւ ըսելով, անտրոհ հեգնանքով մը.

— Ո՛չ, սենեակի պէտք չունիմ, բանի մը պէտք չունիմ։ Պարապ տեղը մի՛ նեղուիր, ինձմէ բան չելլեր։ Ուրիշ դուռ զարկէ դուն, զրամ չունիմ։

...Եւ աս ըսուեցաւ սարսափելի ձայնով մը, ապաւորիչ անտարբերութեամբ մը. եւ իր կեցուածքը, կրպակին պատին կրթնելու այս թոյլ կերպը, թացխոնած էակի մը կողմէ, մինչեւ ոսկորները թրջած եւ ուժաթափ հոգիով, զիս այն աստիճան յուզեց որ, ժամանակ չգտայ ինքզինքս նախատուած զգալու անմիտ ու ազդարմելի հաշիւներով։ Կը զգայի մի միայն այն առաջին պատահարութիւնը զոր ունեցեր էի այն անեւակայելի ժամուան միջոցին երբ տեսեր էի անոր սրահէն դուրս ելլելը երերուն. այսինքն թէ հոս մարդկային էակ մը, երիտասարդ կեանքով ու շունչով զեղուն, մեռնելու մօտ էր, եւ թէ իմ պարտականութիւնս էր զայն փրկել։ Անոր մօտեցայ, ըսելով.

— Մի՛ զբաղիք դրամի հարցով եւ եկէ՛ք։ Չէք կրնար հոս մնալ, ես ձեզի պատսպարան մը կրնամ գտնել։ Բանով մը մի՛ մտատանջուիք, միայն եկէք։

Անոր գլուխը շարժում մը ըրաւ եւ մինչդեռ անձրեւը խուլ կը թմբկահարէր մեր շուրջը եւ տեղատարափը մեր ոտքերուն տակ կը նետէր իր ծփուն ջուրը, զգացի որ, առաջին անգամ ըլլալով, կը ջանար մթութեան մէջէն իմ դէմքս նշմարել։ Իր մարմինն ալ կարծես թէ յամրօրէն կը սթափէր իր խոր թմրութենէն։

— Ուզածիդ պէս թող ըլլայ, ըսաւ ան, ընդունելով առաջարկս, փոյթս չէ... Եւ սակայն ինչո՞ւ չէ։ Մեկնինք։

Հովանոցս բացի. քովս եկաւ ու թեւս մտաւ։ Այս անմիջական ընտանութիւնը անհաճոյ թուեցաւ ինծի։ Այո, վախցայ ու ... համակուեցայ մինչեւ իմ ... խորը։ Բայց քաջութիւնը չունեցայ ... արգիլելու այդ ... վասնզի եթէ հիմա զայն ես ... անդունդը կ'իյնար եւ ինչ որ ... էի մինչեւ այդ ատեն, անօգուտ ... դառնար։ Քանի մը քայլ ... ցանք Կազինոյին ուղղութեամբ ...

Միայն այդ պահուն գգացի ... չէի գիտեր թէ ինչ պէտք էր ... այդ մարդը։ Արագ խորհրդածեցի ... նէ մը ետք, լաւագոյնը, ... զայն պանդոկ մը առաջնորդել ... ձեռքին մէջ քիչ մը դրամ ... լը, որպէսզի յաջորդ օրը ... վճարել իր սենեակը եւ ... նալ Նիս։ Ուրիշ բանի չէի ... Եւ որովհետեւ այդ պահուն ... րը շտապով կ'անցնէին Կազինոյին ... առջեւէն, կանչեցի հատ մը ... մէջ մտանք։ Երբ կառապանը ... ցուց թէ ո՛ւր կ'ուզէինք երթալ ... չգիտցայ ի՛նչ պատասխանել ... Բայց յանկարծ խորհեցայ ... կողմէն միւսը թրջած ու թացխոնած ... այս մարդը որ քովս էր, ոչ մէկ ... պանդոկէ պիտի ընդունուէր։

(Շար.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) :-: R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ԱՊՐԻԼ 1932

13 AVRIL 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1852

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՄԱԿՈՎ

— «Ժամանա՛կն է հաշուի նստելու Կոստան Զարեանի հետ: Ժամանակն օրավխնտէ չափն անցնում է»:

Այս տողերով կը բանաձեւէր իր արդար վրդովումը երիտասարդ աշխատակից մը, Յառաջի մէջ: (8 Ապրիլ):

Եւ մենք առանց սրտի ճմլումի չէր որ տեղ տուինք այդ մեղադրանքին:

Որովհետեւ, խնդիրը կապ ունի գրագէտի մը հետ, որ անապատ տարիէ ի վեր տիրական դիրք բռնած է իր առեղծագործ տաղանդով, եւ ստորագրած՝ շարք մը դիմացկուն գործեր:

Մենք չենք սակարկեր մեր յարգանքի տուրքը՝ իր գրական — գեղարուեստական վաստակին հանդէպ: Թէեւ, ինքզինքը կրկնել սկսած է արդէն: Մակընթացութիւնը չի շարունակուիր այն թափով որ կը նախատեսուէր:

Բայց, «Ժամանա՛կն է հաշուի նստելու» այդ անդիմադրելի մարդուն, ինքնիրմով ուռած այդ բոշային հետ, որ իսկապէս չափը կ'անցընէ, գրականութեան դիմակին տակ:

Մեղքը մերը չէ, եթէ այս առթիւ, կը ստիպուինք մեր ընթերցողներուն վրդովումը յայտնել նաեւ մեր երկու ուրիշ պաշտօնակիցներուն, «Հայրենիք»ի եւ «Յուսաբեր»ի խմբագիրներուն, որոնք թոյլ տուած են որ Կոստան Զարեան Թիֆլիզի «Շէյթան բազարին» կարծէ ինքզինքը:

Հաճելի չէ, մեզի համար, այս բացատրութիւններէն ո՛ր եւ է մէկը:

Բայց, «Հայրենիք» ամսագրին եւ «Յուսաբեր»ի մէջ, սեւով ճերմակի վրայ լայնօրէն փռուած են այս նորօրինակ Տօն Քիշոթին զարշելի, սողսկուն, թախծարական թունաբանութիւնները:

Լռելը պիտի դառնար չափազանց քրիստոնէական հեզութիւն, որուն դէմ կ'ընդվզի մեր յեղափոխական դաստիարակութիւնը:

Եթէ ոգիները լռէին, մեռելները պիտի աղաղակէին, — Կոստա՛ն, անարժանալի արիկայ մըն ես դուն:

Հարկ է, գոնէ մէկ անգամ, ամուր բռնել այս թշուառականին ճերմակ մազերէն, եւ ուժգնօրէն թօթուել, որպէս զի սորվի ծանր նստիլ իր տեղը, եւ գրականութիւնն ու հրապարակագրութիւնը չշփոթէ Բագուի «Շախսէյ — Վախսէյ»ի տօնավաճառներուն հետ:

Ու մանաւանդ, չհամարձակի ապագիր խօսքը պղծել իր զարշահոտ լորձունքներով եւ կանանչ օձի սպրդումներով, յագեցնելու համար իր ախտաբանական, խանական մեծամոլութիւնը՝ մէկուն-միւսին հանդէպ:

Կավրծուն մը նստած է այդ սեւամաղձ մարդու սրտին վրայ, եւ անհրաժեշտ է թօթուել այս անգամ, որպէս զի փրկուի եթէ ոչ մարդը, գոնէ գրագէտը: Եթէ ոչ «հասարակական» խօսքը, գոնէ գրականութիւնը:

Աչքի առջեւ եղած երկու պարագաներուն մէջ ալ, կարելի չէ լռել ու անցնիլ — «Գրականութիւն է, էլի»:

Ախտական քինախնդրութենէն զատ, Կոստան Զարեան կ'ուզէ առաքեալ, յառաջապահ երեւալ այնտեղ ուր հասարակ աչկերտ մըն է: Կամ վշտակից եւ ուղեկից՝ ճամբու մը վրայ ուր միշտ ալ եսամոլ, ինքնագոհ մարդու քրքիջներ եւ փքուռոյց հեգկահասի ստատասումներ ունեցած է, իր ամբողջ կեանքին մէջ:

Ո՛չ, այդ պատիւը խոտոր կը համեմատի մեր ամէնուս ճանչցած Զարեանին հետ:

Հազար «Վահան Իբեքեանցներ» չեն կրնար սեւը ճերմակ ներկել:

Գիտութիւնը տակաւին չէ հնարած այնպիսի դիմակ մը, որ կարենայ պարկեշտ մարդու վերածել լպրծուն «աֆէրիստ»ները:

×

Եւ հիմա անցնինք Զարեանի բոշայական, անճարակ եւ վրան-բաց գրչախաղերուն, որոնց ամբողջութիւնը կը ներկայացնէ արեւելեան գիմակահանդէս մը, գրականութեան դիմակին տակ:

Սկսինք «Յուսաբեր»ի մէջ հրատարակուած յօդուածէն, «Նաւատոմար թիւ 20» (Յուսաբեր, 26 Մարտ):

Նիւթը՝ «մենշեւիկներու եւ էսէռներու չարաբաստիկ խնդիրն է, որու մասին շատ բաներ գրուեցան, սակայն հարցը մնաց տակաւին:

Զարեան կը փորձէ վայրենի ծաղրանկարի մը վերածել «մենշեւիկներու թիֆլիսեան այլ համակրելի շարժումը, պատմելով Ալիի կամ Մէշէտիի ժառանգորդներուն մէկ խուժանային արարքը՝ Բագուի մէջ: (Իր բոլոր տարածներն ալ երեւի ժառանգութիւն մնացած են այս քաղաքէն):

— «Մե՛նք, մենք, յորձանքը դուրս թափելով ոռնում էին նրանք: Մէշէդիի իսկական ժառանգորդները մենք ենք, մուսուլմանութեան միակ ներկայացուցիչները մե՛նք ենք»:

Իմաստը աւելի լաւ պիտի ըմբռնէք, երբ կարդաք այս նախադասութենէն անմիջապէս առաջ եղած նկարագրակա՛ն տողերը.

— «Նրանք կատաղութեան աստիճանին հասցրած անհամբերութեամբ, շնացած, գազանացած, փրփուրը եւ լկտի հայհոյանքները իրենց ծամռուած բերանների ծայրերից կախուած, խզուած ձայնը իրենց գլուխը ծգած, մազոտ կրծքերը ծեծելով, մէկը միւսին հրմշտկելով, բռունցքները երկինք բարձրացնելով, կռւում էին, կանչում, աղաղակում»:

Այս «վայրենատեսն արձակողները», այս «ծամածռուած դէմքերը» միեւնոյն ատեն «ռազերիզ տակ գալարուող շնիկներ» են, որոնց «կատաղութիւնը» կ'ուզէ արհամարհել փոքրոգի Զարեանը, որոնց տառապանքին մէջ չի գտներ «առուերն իսկ ո՛ր եւ է մեծութեան»: «Այլ՝ քստմնելի ծնօտներով եւ աչխարի աչքերով դէմքեր հասարակ փոքրամտութիւն: Այլ՝ ազնուութեան կատաղի ոտը փլած տների անկիւններում մնակեաց ճառագայթող լոյսերի դէմ»:

Այս բոլորը անհրաժեշտ էին, որպէս զի Կոստան Զարեանը կարենայ գտնել որոնած առաքեալ... յետոյէն յետոյ:

Քիչ մը համբերութիւն: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՁՕՐ ՄՈԼՈՒՑՔ

Անցեալ շաբթու, այս սիւնակին մէջ՝ անդրադարձեր էինք Մեր Ուղին թերթի գրաշարներուն եւ մեքենավարին վտարման՝ Ֆրանսայէն:

Այս առթիւ, մեր դիտողութիւնները զայրացուցեր են Դաբբնացը, որ անզօր կատաղութեան փրփուր կը ժայթքէ. կը ծայծռէ մեկու ժն ալես՝ որ ուրիշ փաստ չունի:

«Գարոննե՛ր, շատ փոքր էք» կը գոռայ:

Բայց, ո՛չ իրենց ցածութիւնը չտեսնելու չափ:

Եւ ըստ սովորութեան, քառասուն կատր կ'ըլլայ՝ մատնութիւն վերագրելու մեզի, եւ քրքրելու քառասուն տարուան կուսակցութեան մը պատմութիւնը՝ որ չի գիտեր:

Անմեղ աշխատաւորներու վտարման մասին մեր ըմբռնումը ըսինք. ու Դաբբնացի երկու սիւնակ երկարութեամբ մոլուցքը կը փաստէ թէ ճիշդ ենք ըսեր:

Իսկ եթէ մատնիչ կ'ուզեն, կրնան իրենց մէջն իսկ փնտռել..

ՍԷՆ Միշէլէն անցնող ամէն Հայ՝ պատմութիւն մը լսած է այդ մասին...:

Մ. Ն.

Ամերիկեան խնայողութիւններ

Ամերիկայի նախագահը խնայողութեան ծրագիր մը մշակած է: Այդ ծրագրին համաձայն, պիտի զեղչուին նախագահին եւ նախարարներուն թոշակները, պիտի կրճատուին թղթատարական կարգ մը ապառիկութեանց յատկացուած նպաստի գումարները, պիտի փակուին ծովային եւ ցամաքային բազմաթիւ զինուորական կայաններ եւ տարի մը պիտի դադրին գործելէ այն գիծերը՝ որոնք դրուած են նաւային վարչութեան հսկողութեան տակ:

Այս ծրագիրը մշակուած է նախագահական պալատին մէջ գումարուած ժողովի մը ընթացքին, որուն կը մասնակցէին խորհրդարանի անդամներ: Գ. Հուվըր առաջարկած է «Դաշնակցային Ներգործող շարաթ» մը, խնայողական զանազան նիւթական միջոցներով:

Դանուբեան երկիրներու վարկերը

Կեդրոնական Դրամատուններու տնօրէններու Պալի ժողովը, որոշեց վերանորոգել Աւստրիոյ, Հունգարիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ երեք ամսուան համար տրուած վարկերը:

Այս կերպով, տնօրէնները մտածած են թէ կը նպաստեն այդ երկիրներու տնտեսական տագնապի թեթեւացման:

Մեծ հրդեհ մը Պօվէի մէջ

Պօվէ քաղաքին մէջ, մեծ հրդեհ մը մոխիրի վերածեց պատմական թաղ մը, Անցած Միջին դարէն:

Հրդեհը այնքան անակնկալօրէն ծագեցաւ եւ այնքան ուժգնօրէն սկսաւ տարածուիլ որ, պէտք եղաւ օժանդակութեան կանչել Փարիզի հրշէջները: Այրեցան պատմական արժէք ներկայացնող վեց տուներ: Նիւթական վնասները 2 միլիոն կը գնահատուին:

Կարկուտ եւ անձրեւ

Քանի մը օրէ ի վեր Ֆրանսա անձրեւ բռնած է, ձմեռը վերադարձած է:

Փարիզ, նոյն օրուան մէջ, երեք անգամ կարկուտ տեղաց երէկ:

Օդերեւութաբանական կայանը յառաջապահ անձրեւ, կարկուտ եւ ձիւն կը նախատեսէ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Զինաթափութեան խորհրդաժողովը

Ամերիկեան նոր առաջարկ մը

Իրեք շաբաթուան դադարէ մը վերջ, Զինաթափութեան խորհրդաժողովը վերաբացուեցաւ Ժընեւի մէջ, շարունակելու համար իր աշխատանքները:

Ժողովը բանալով, նախագահը՝ Հէնտըրսըն հակիրճ զեկոյց մը տուաւ կատարուած աշխատանքներուն մասին:

Խարխափումներու առաջին շրջանէն յետոյ՝ որդեգրելու համար աշխատանքի եղանակ մը, ժողովը բաւական մեծ դժուարութիւններու բախեր էր՝ շնորհիւ իր հետ կապ չունեցող հարցերու արծարծման: Հակառակ ասոր սակայն, ժողովը կրցած է հաստատել աշխատանքի խարիսխ մը:

Հիմնական կարգ մը կէտերու մասին, սկզբունքի որոշ համաձայնութիւն գոյացած է:

Հէնտըրսըն յետոյ յիշեց կարգ մը ուրիշ կէտեր՝ որոնց շուրջ կը թուի թէ կարելի պիտի ըլլայ համաձայնութիւն գոյացնել.— արգիլումը յարձակողական զէնքերու, մասնաւորաբար նաւային, 10.000 թոնոյէն վեր մարտանաւերու վերաբերեալ, նուազում ցամաքային ծանր հրետանիի ներքին տրամագծի, ջնջում հրասայլերու, ջնջում ռմբածիգ օդանաւերու եւ քիմիական ու միքրոպային պատերազմներու:

Հէնտըրսընէ վերջ, խօսք առաւ Ամերիկայի առաջին պատուիրակը:

Յիշելէ վերջ թէ խորհրդաժողովին գլխաւոր մտահոգութիւնն եղած է զէնքերու սահմանափակման եղանակ մը գտնելով ձանդերծ, չվտանգել ազգային ապահովութիւնը, յայտնեց թէ ամերիկեան ժողովուրդը երկար ատեն շատ քիչ համակրութիւն ունեցած է հանդէպ ապահովութեան գաղափարին: Եզրակացնելով՝ ներկայացուց հետեւեալ ծրագիրը զանազան նըրկատումներով՝

1) ա.— Հետեւեալ զէնքերը յարձակողական մասնաւոր արժէք մը կը ներկայացնեն ընդդէմ ցամաքային պաշտպանութեան, — հրասայլ, շարժուն ծանր հրետանի, կազ, — եթէ այն ուրենն, պէտք է ջնջուին:

բ.— Հրաւիրել ցամաքային յանձնախումբը որ մշակէ եւ ընդհանուր յանձնախումբին ներկայացնէ ծրագիր մը՝ հրասայլերու եւ 155 միլիմեթր ներքին տրամագծէն վեր շարժուն հրետանիի գործածութեան դէմ եւ պատերազմի մէջ՝ կազի գործածութիւնը ջնջելու համար:

2) ա.— Նոյնպէս էական է որ պետութիւնները յանձն առնեն պատերազմի պաշտօնի չգործածել վերոյիշեալ զէնքերը.

բ.— Հրաւիրել քաղաքական յանձնախումբը որ մշակէ եւ ընդհ. յանձնախումբին ներկայացնէ համապատասխան յանձնառագրի սեւագիծ մը.

Այս ծրագրին շուրջ վիճաբանութիւն բացուեցաւ, խօսեցան Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ ներկայացուցիչները: Խօսեցաւ նաեւ Ֆրանսայի վարչապետը Գ. Թարտիէօ որուն առաջարկով՝ որոշուեցաւ ամերիկեան ծրագիրը յղել դիւանին, որ պիտի որոշէ թէ ի՛նչ կարգով պիտի քննուին ամերիկեան եւ ուրիշ առաջարկները:

Անգլօ-իրլանտական վէճը

Սպիտակ Գիրքի ձեւին տակ, Լոնտոնի մէջ հրատարակութեան տրուեցան հաւատարմութեան երդման եւ տարեվճարներու մասին՝ Անգլիոյ եւ Իրլանտայի միջեւ փոխանակուած գրութիւնները:

Անգլիոյ կողմէ՝ Իրլանտայի վերջին ծանուցագրին տրուած պատասխանին՝ գլխաւոր կէտերն են.— Իրլանտական ծանուցագրին մէջ յայտնուած կէտերը՝ կ'անցնին առաջին անգամ յարուցուած հարցերու սահմանը, — այսինքն՝ 1921ի դաշնագրով ճշդուած անգլօ-իրլանտական յարաբերութիւնները եւ իրլանտական սահմանադրութեան մէջ յիշատակուած հաւատարմութեան երդման ու տարեվճարներու հարցը. Իրլանտական ծանուցագիրը յստակօրէն կը յայտնէ թէ՝ այդ կէտերը մասը կը կազմեն շատ աւելի ընդարձակ հարցի մը եւ Իրլանտա 1921ի դաշնագրին ամբողջական խզումն է որ կը պաշտպանէ:

Գալով հաւատարմութեան երդումի մասին՝ Իրլանտայի տրամադրութեան՝ անյապաղ խորհրդարանին ներկայացնելու օրինագիծ մը, Անգլիա կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ՝ թէ երդումը դաշնագրին լրացուցիչ մասը կը կազմէ:

Անգլիոյ գաղթային նախարարը՝ այս խնդրով յայտարարութիւններ ըրաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ:

Հինտենպուրկի ընտրութենէն յետոյ

Հիթլերեանները իրենց վերջին ձախողութենէն յետոյ, իրենց ամբողջ ուժը մտադրած են յաւկացնել Փրուսիոյ ընտրութիւններուն: Ցիսուն հազար հոգիին մէջ երեսփոխանի հաշուով, Փրուսիոյ երեսփ. Ժողովը պիտի ունենայ 453 անդամ: Իւրաքանչիւր կողմի ուժը նկատի առնելով, կը կարծուի թէ Հիթլեր պիտի կրնայ հոն ղրկել 172 երեսփոխան (հարիւրին 38ը ամբողջին): Մեծամասնութիւն ապահովելու համար, արդէն, ազգայնական ուրիշ տարրերու հետ գործակցութեան մասին կը մտածուի:

‹ Համաձայն Սահմանադրական սովորութեան, հանրապետութեան նոր նախագահի ընտրութենէն վերջ, գերման վարչապետը ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը: Հինտէնպուրկ վերահաստատեց դահլիճը՝ Պրիւնինկի վարչապետութեամբ:

‹ Հիթլեր երէկ կոչ ուղղեց իր կուսակիցներուն: Այս կոչերուն մէջ, ցնցապաշտ պետք շնորհակալութիւն կը յայտնէ անոնց՝ ընտրական պայքարի առթիւ, ցոյց տրուած զոհաբերութեան եւ կարգապահութեան ոգիին համար: Հիթլեր իր մէկ կոչը կը վերջացնէ յայտնելով թէ իր կուսակիցներուն համար նոր աշխատանք մըն է որ կը սկսի, նկատի ունենալով յառաջիկայ պայքարները:

Ռուսիա՝ սովի վտանգին առջեւ

Ըստ Մոսկուայէն տրուած տեղեկութեանց, պարենաւորման տագնապը սկսած է մեծ նեղութիւն պատճառել խորհրդային կառավարութեան: Մոսկուայի, Լէնինկրատի, Օտեսայի, Խարքովի պէս մեծ քաղաքներու մէջ, չկայ կաթ, կարագ, միս եւ նոյնիսկ հաց: Ժողովուրդը թէեւ վարժուած է զրկանքի, սակայն սկսած է բաւեն դժգոհութեան նշաններ ցոյց տալ: Վտանգը գլխաւորաբար կուգայ անկէց որ կառավարութիւնը խոստացեր էր հնգամեայ ծրագրի վերջը՝ այսինքն գէթ 1933 տարիէն դահ... ...: Բոլշեւիկեան հակառակը պատահած է սակայն: Ամբողջ երկրին մէջ, ... պէտքերուն յատկացուելիք ... կը պակսի եւ գործաւորները կը սկսին խլրտիլ: Մոսկուայի եւ Օտեսայի մէջ՝ ապահովութիւնը բանակով ցրուած է ապստամբ կիներու խումբեր:

Ի՛նչ եղաւ Լինտպէրկի տղեկը

Նիւ Եորքէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ գնդապետ Լինտպէրկ ինքն իսկ յայտարարեց թէ իր տղեկին առեւանգիչներուն յանձնած է պահանջուած 50 հազար տոլարի փրկագինը: Սակայն, ինչպէս կը յիշուի առեւանգիչները ստանալով մեկնող փրկագինը՝ չկատարեցին իրենց յանձնառութիւնը, տղեկը յանձնելով ծնողքին:

Լինտպէրկ յայտնած է նաեւ թէ տրամադիր է գոհացնել տալու անոնց պահանջքին, — փոխել 50 հազար տոլարի թղթադրամները՝ նոյն քանակութեամբ թղթադրամներու հետ, քանի որ առաջիններուն թիւերը յայտնուած ըլլալով, կրնան վտանգել առեւանգիչները, եւ նոր բանակցութեանց ձմեռելու անոնց հետ:

Տիկին Հանօ

Օրուան "մարդ"

Տիկին Հանօ օրուան դէմք դարձած է նորէն, իր կրկին ձերբակալուելէն յետոյ: Կը յիշուի թէ իր դէմ տրուած վճիռը վերաքննութեան ենթարկելու դիմում կատարած էր: Դատը պիտի տեսնուի Մայիս 11ին: Իսկ վերջին ձերբակալման առթիւ, կատարուած քննութիւնները երեւան կը բերեն թէ եղծապէտ տիկինը եղծական զաղանի գործունէութիւն մը ունէր՝ պարտկուած թերթի մը՝ Forces հրատարակութեամբ եւ կապուած էր դրամատան մը՝ La Banque d'Union Publique.

Ոստիկանական խուզարկութիւնները կը հաստատեն իրօք թէ սերտ կապ կայ այս դրամատան եւ Տիկին Հանոյի միջեւ: Այս դրամատան տնօրէններէն մէկուն գզրոցներէն, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց Forces թերթին բաժանորդներու ցանկը, հեռագրով թղթակցելու իրաւունք ունեցողներու ցանկ մը եւ ուրիշ աւելի կարեւոր ու գաղտնի ցանկ մը:

Տիկին Հանօ, նախապէս արդէն հրահանգեր էր այդ տնօրէնին՝ որ ամէն կերպով ընդդիմանայ ոստիկանութեան կողմէ կատարուելիք խուզարկութեանց:

Պուէնոս-Այրէսի վրայ մոխիր կը տեղայ

Մէկ քանի օրէ ի վեր մոխիր կը տեղայ Պուէնոս-Այրէսի եւ շրջակայքին վրայ: Փորտիլլէի շրջանին վրայ (Պուէնոս - Այրէսի մօտ) տեղացող մոխիրը 80 սանդիմեթր թանձրութեամբ խաւ կազմած է, սպառնալով ներքնշելով բնակչութեան:

Հետախուզութեան համար Չիլի ղրկուած օդանաւորդ մը յայտնեց թէ մոխիրը այնքան թանձր մշուշ մը կազմած է, որ բան չի տեսնուիր:

Յայտնի չէր թէ այս մոխիրը ո՞ւրկէ է որ կուգայ: Պուէնոս-Այրէսի մէջ, գիտական վերլուծման ենթարկելով, անոր մէջ գտած են հրաբխային փոշիներ:

Աստղագէտ մը յայտնեց թէ այս տեղացող մոխիրը կը յիշեցնէ Պօմպէի աղէտէն առաջ տեղացող մոխիրի անձրեւը: Աստղագէտը յայտնած է նաեւ թէ հրաբուխներու ներքին ճնշումը փոշիի կը վերածէ քարերը, որոնք 1000 աստիճան ջերմութեամբ տաքցած են:

Այս կերպով կազմուած աւազը կը բարձրանայ 8000 մէթր, ինչ որ կը բացատրէ մոխիրի ամպերուն տարածութիւնը:

Հաշուի եղած է որ միայն Պուէնոս-Այրէսի վրայ տեղացած մոխիրը կը կազմէ 2 միլիոն խորանարդ մեթր:

Տակաւին ճշդուած չէ թէ ո՞ր հրաբուխն է որ բորբոքած է եւ մոխիր կը ժայթքէ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

Անցեալ փետրուար 19ին, մասնաւորապէս Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի եւ ընդհանրապէս Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր բացումը «Խալք Էվիներու» (Բառացի իմաստն է՝ «Ժողովուրդի Տուն», բայց կապուած ըլլալով կուսակցութեան (Խալք) հետ, կը նշանակէ այդ կուսակցութեան Տունը, ինչպէս եթէ ըսէինք, «Դաշնակցութեան Տուն»):

Ընթերցողներուն ծանօթ է որ, Մ. Քէմալ անցեալ տարի ջնջեց «Թիւրք Օճախները», զանոնք լուծելով իր կուսակցութեան մէջ: Այդ կարգադրութեամբ ալ, Թրքական Օճախներու բոլոր ակումբներն ու շարժուն եւ անշարժ գոյքերը դարձան «Խալքցի» սեփականութիւնը:

Հաստատուած՝ 1912ին, Թրքական Օճախները կը հաշուէին 300 հազար անդամ, 280 մասնաճիւղ, բոլ եւ մեծաքանակ հարստութեամբ Կեդր. Վարչութեան տարեկան ելմտացոյցը հասած էր կէս միլիոն ոսկիի, իսկ տեղական մասնաճիւղերը ունէին 25,000էն 45,000 ոսկի ելմտացոյց, համաձայն իրենց կարողութեան:

Օճախները՝ ազգային մշակոյթը զարգացնելու պատրուակին տակ, համաթրքական-Թուրանական բոյներ էին, Իթթիհատի օրով: Այդպէս ալ շարունակուեցաւ մինչեւ քէմալական իշխանութիւնը, որ քանի մը տարի առաջ «բարեփոխեց» անոր հիմնական կէտը,— այն որ Թուրանականութիւն կը քարոզէր, հաճոյք պատճառելու համար իր կարմիր հարեւանին. իսկ 1931ի գարնան բոլորը մէկ լուծեց «Խալք» կուսակցութեան մէջ, հետեւողութեամբ Մուսոլինիի.— «Արտաքին եւ ներքին վտանգներուն դէմ, երկրի եւ յեղափոխութեան փրկութեան համար, անհրաժեշտ է համախմբել ազգայնական եւ հանրապետական բոլոր ուժերը: Հետեւաբար. յարմար դատեցի որ Թրքական Օճախները, որոնք իրենց հիմնադրութեան թուականէն սկսեալ հաւատարմօրէն ու հաւատքով աշխատեցան ազգայնական եւ ռամկավարական մարզին մէջ, եւ որոնք այս ճամբուն վրայ գոհացուցիչ արդիւնքներ տուին, շարունակեն իրենց աշխատանքները բարին կատարեալ իմաստով, մէկ մարմին կազմելով իմ կուսակցութեանս հետ, որ պիտի իրականացնէ նոյն սկզբունքները զօրենական եւ քաղաքական ասպարէզին մէջ»:

Այս հրամանը կատարելու, միաբանը գլուխ հանելու համար, «Խալքի» վարչական խորհուրդը չորս ամիս տքնած է, 30 նիստ, ճիշդ 150 ժամ խորհրդակցած է, ինչպէս յայտարարեց ընդհ. քարտուղարը: Այդ խորհրդակցութեանց առաջին արդիւնքն է «Խալք Էվիներու» հաստատումը:

Արդ, այս վերամկրտուած Օճախներու, «Խալքի Տուներու» բացումն էր որ հանդիսաւորապէս կատարուեցաւ փետր. 19ին: Պոլսոյ հանդէսին ներկայ էր Ճեմէթ փաշա, որ գոյն ու ջերմութիւն կուտար ճառերուն ու երգերուն: Սրահը կը թնդար հանրապետութեան օրհներգով.

— «Էյ՛ Թուրք ազգ, քու յառաջին պարտականութիւնդ է պաշտպանել Թրքական անկախութիւնը, Թրքական հանրապետութիւնը՝ ցկատարած աշխարհի: Պաշտպանել եւ բարձրացնել զայն»:

Բացման ճառին յետոյ, աշխէկ մը արտասանեց բանաստեղծ Նասուֆ Զիա պէյի մէկ ոտանաւորը, «Խալքի Տուները բացուած ատեն...»: Քանի մը հատուածներ, ապացուցանելու համար թէ ինչ ուղղութեամբ կը խօսուի եւ կը զարգանայ արդի Թուրք երիտասարդութիւնը, իբրականութեան ինչպէս գրականութեան մէջ.

— «Հազրին իր ճառը պարունակող գրքին մէջ կ'ըսէ Թուրք երիտասարդութեան.— Հանրապետութիւն, անկախութիւն, բոլորը ձեզի աւանդ է՛, Թուրք երիտասարդ, քու մէկ կաթիլ արիւնդ մէջ կայծակ մը պահուած է. այդ աւանդին համար պիտի ըլլայ քու սորված գիտութիւնդ. այդ աւանդը պահել քու պարտականութիւնդ». — Այս ձայնը ոչինչէն հայրենիք մը ստեղծողին ձայնն է. տասնչորս միլիոն բերնով հայրենիքի մը ձայնն է: Հայրենիք ըսել՝ ան է ըսել, ան է ըսել՝ Հայրենիք ըսել է: Յեղափոխութիւնն ստեղծողը հայրենիքն ստեղծողն է: Ան փրկեց այս բոլոր ներքին եւ արտաքին թշնամիներէն.,, Անկէ բխած ամէն մէկ հրաման արեւէն բխած նետ մըն է. իսկ այդ նետերուն առջեւ կը փլին, կը հալին լեռ, քար ու երկաթ... Ան մէկ-մէկ հաւաքելով ժողովուրդին ճիգերը՝ մեծ ապաքայի մը հիմերը կը դնէ... Խալքի Տունը ազգին հարազատ տունն է, իսկ զայն տաքցնողը՝ երիտասարդութեան բոցը: Այս տուները ամէն սրտի մէջ պիտի բանեցնեն յեղափոխութիւնը, անոր ինը պատուհաններէն լոյս պիտի ծագի (1): Գիտութիւն եւ արհեստ պիտի ծնին այս տան օրօրանէն. խաւարը ներս չպիտի մտնէ այս տան սեմէն: Մուրճը, սրոցը, ձեռքը, ոտքը... գրիչը, սուրը, կուրծքը, գլուխը ընկեր պիտի ըլլան այս երդիքին տակ: Այս տուները պիտի տեւեն որքան որ տեւէ աշխարհը, որքան ատեն որ մէկ հատիկ Թուրքի մը սիրտը բաբախէ երկրի վրայ»:

Մենք թարգմանեցինք նախադասութեանց իմաստը: Իբրեւ Թուրքերէն ոտանաւոր, այնքան մատչելի լեզուով, ինչպէս որ Թաթաւուն տպաւորութիւն մը կը ձգէ այս բանաստեղծութիւնը, ինչպէս այնքան ուրիշներ որ լոյս կը տեսնեն 1908էն ի վեր, բայց մանաւանդ քէմալականութեան օրով եւ անոր ներշնչմամբ:

Այս առթիւ խօսուած ճառերն ալ, Պոլսէն մինչեւ Պիթլիս, տոգորուած էին միեւնոյն ոգիով,— Թրքութիւն, յեղափոխութիւն, անկախութիւն, հանրապետութիւն: Ընկիւրի շարժման մէջ գրած էր իր բոլոր հարստասանները, աղաչագի կայծեր ցանեն Թուրք երիտասարդութեան սրտին ու մտքին մէջ, վարակեն, վառեն զանոնք օրուան իշխանութեան փառքերով եւ գալիք յաղթանակներով:

Ինչ կը տրամադրէ «Խալքի» ծրագիրը, հիմա որ երիտասարդութիւնն ալ կապեց իր շարժանիւին եւ տարամերժօրէն տէրն է ամբողջ կացութեան, թէ քաղաքականութեան, թէ մտաւական կեանքի եւ թէ մշակոյթի մէջ.

1931 մայիս 12ին ընդունուեցաւ կուսակցութեան նոր ծրագիրը, որ կը բաղկանայ ութ հիմնական գլուխներէ, եւ կ'ընդգրկէ պետական կազմակերպութեան մը բոլոր տարրերը:

Առաջին գլուխին առաջին յօդուածն է «Հայրենիքը», որ կը համարուի այսօրուան Թուրքիան, եւ որ անբաժանելի է բաղադրականապէս, Երկրորդ գլուխը՝ «ազգ», հետեւեալ հաւաքագրութեամբ,— «Լեզուի, մշակոյթի եւ խոհականի միութեամբ իրարու կապուած հայրենակիցներու քաղաքական եւ ընկերային մարմինը»: Երրորդը՝ «Պետութեան հիմնական կազմակերպութիւնը»— որ այսօրուան վարչաձեւն է: Կուսակցութիւնը երկրորդ յօդուածով իրեն համար հիմնական սկզբունքներ կը համարէ 1. Հանրապետութիւնը, 2. Ազգայնութիւնը, 3. Ժողովրդապետութիւնը, 4. Պետականութիւնը, 5. Աշխարհականութիւնը, 6. Յեղափոխութիւնը.

Ի հարկէ, առանց ընդհանուր խօսքեր են եւ կրնան առանց դժուարութեան տեղաւորուիլ որեւէ ծրագրի մէջ:

Մեզի համար բուն հարցը այն է թէ Խալքի վարիչները ինչպէս կը հասկնան այս վերացական բառ, ցաւութիւնները: Ինչպէս կը թարգմանեն եւ կը գործադրեն զանոնք:

1931 հոկտեմբեր 16ին, Խալքի ընդհ. քարտուղար Ռեճէպ պէյ Պոլիս այցելեց եւ վիճաբանական ժողով մը սարքեց համալսարանին մէջ: Պոլսոյ հայերէն թերթերը հազիւ բարեհաճեցան լուրը տալ, իսկ Թուրք լրագիրները էջերով մանրամասնութիւններ հրատարակեցին այդ վիճաբանութեան, եւ մանաւանդ Ռեճէպ պէյի բացատրական բանախօսութեան մասին: (Միայն «Միլլիյէթ»ը երեք էջ): Նոր Թուրքիոյ ընկերային եւ քաղաքական հոլովման մէջ խառնած պատկերն է այդ ճառը, որ կը շօշափէ բոլոր խնդիրները, պետական կազմակերպութենէն մինչեւ տնտեսականը, ակնարկ մը կը նետէ սահմանէն դուրս գտնուած Թրքութեան մասին ալ, եւ նկատի կ'առնէ նաեւ փոքրամասնութիւններու խնդիրը: Մեզ հետաքրքրողը, ի հարկէ այս վերջին կէտն է: Բայց կ'արժէ ակնարկ մը նետել նաեւ քանի մը կարեւոր կէտերու վրայ:

Վիճաբանութեանց ընթացքին, ունկնդիր մը զարմանքով հարցուց թէ կուսակցութիւնը դրամագլուխի մէջ անգամ ազգութեան հարց կը դնէ: «Մենք պէտք չունինք օտար դրամագլուխի»:

ՎՐՕՇԱԿ

(Մնացեալը յաջորդով)

(1) Խալքի Տուներուն մշակոյթի ծրագիրը կը բաղկանայ ինը կէտերէ. — 1. Լեզու, գրականութիւն, պատմութիւն. 2. Գեղարուեստ. 3. Քաղաքացիական կրթութիւն. 4 Մարզանք. 5. Ընկերային օգնութիւն. 6. Ժողովրդային դասընթացք. 7. Գրատուն եւ հրատարակութիւններ. 8. Գիւղացիներու բաժին. 9. Թանգարան եւ ցուցահանդէս:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՆ ՈՒ ՀՈԳԵՐԸ

ՆԵՐԳԱՂԹ.— Ներգաղթը այլեւս սկսած է տեւական փորձանք մը դառնալ մեր գաղութի գլխուն: Հայաստանէն եկած «ներգաղթածներ»ը ամէն բանով կը զբաղին, շատ քիչ ուշադրութիւն դարձնելով բուն ներգաղթի հարցին: Փետրուարի վերջերը Սելանիկ հասան անոնք, այսօր ապրիլի առաջին շաբաթը լրացած է, ու նոր Յունաստանի Ա. կառաւանի մեկնումի մասին ոչ մէկ ճշգրիտ տեղեկութիւն: Դեռ կ'արձանագրեն: Բերնէ բերան կը խօսուի ապրիլ 20ի մասին, ու կ'ենթադրուի թէ այդ թուականէն հազար հինգ հարիւր հոգի պիտի կրնան մեկնիլ: Եւ որովհետեւ Դ. կառաւանով մը պիտի վերջացնեն ներգաղթը, ազգերգութեան վարագոյրը պիտի բացուի վերջին կառաւանին ճամբայ ելլելու ժամանակ:

Հայաստան երթալ ուզողները իրենց կապերը, Եահվերտեան ու Ալաչանով, հանգիպողը արձանագրեցին ու հրահանգ տուին իրենց հրամաններուն սպասելու: Եւ որովհետեւ հրաման չունին որոշուած թիւը անցնելու, մնացեալները բաւական ըլլալէ վերջ, դարձեալ իրենց տեղերը պիտի մնան: Այսպէս ըլլալով հիմարութիւնը, արձանագրուողները սկսած են սթափիլ ու իրենց գլխուն ճարը նայիլ: Բայց մեծամասնութիւնը կը հաւատայ որ, մէկ ամիսէն մեկնած պիտի ըլլան Յունաստանէն:

Քանի մը շաբաթ առաջ, ներգաղթողներէն մաս մը, ցոյց մը կազմակերպել ուզեց եկեղեցիին շրջափակին մէջ, դրդուած՝ համայնավարներէն: Կազմակերպիչները իրենց դէմ ազգային մարմին մը չգտնելով, Առաջնորդարանի սենեակին վրայ դրին գիր մը, որով կը պահանջէին անօթեւաններու հաց, մերկերու հագուստ, անտուններուն բնակարան, անգործներուն գործ, եւ... համայնավար «Նոր Շարժում»ի շաբաթաթերթին մասնաբաժին արտօնութիւն՝ նոր Յունաստանի շրջանին մէջ եւայլն, Փաստերը, որոնց պետութիւն մը անգամ չի կրնար գոհացում տալ: Կարմրած ուզողներ [illegible] տեսակ թուղթ մը կուտան անգիտակից ամբոխին ձեռքը, սայթաքումէ սայթաքում գլորելով:

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔ.— Վերջին ամիսներու ընթացքին, Թեմականներ/Թեմական Ժողովը գրեթէ դադրած է գոյութիւն ունենալէ: Ամէն ինչ ձգուած է պատահականութեան: Այս անտանելի քաոսին վերջ մը տալու համար, Թեմականի ռամկավար ու չէզոք քանի մը անդամներ դիմումներ կատարել սկսան, ու առաջին հերթին Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մարմինին դիմելով, անոր օժանդակութիւնը խնդրեցին:

Այս վերջինը, ընդ առաջ երթալով եղած հրաւէրին, խօսակցութիւններ ունեցաւ անոնց հետ, եւ պատրաստակամութիւն յայտնեց, Թեմականը իր արժանի բարձրութեան հասցնելու համար:

Այդ ուղղութեամբ կը շարունակուի կարծիքներու փոխանակութիւնը: Բանակցող կողմերը եկած են՝ այն եզրակացութեան, թէ գաղութը անհրաժեշտօրէն պէտք ունի ուժեղ օրգանի մը, իր առօրեայ մարմիններով, որ վստահութիւնը վայելէ բոլոր հոսանքներուն անխտիր: Այլ եւս բոլորն ալ յստակօրէն կը տեսնեն, որ ներգաղթի պատրուակով քաղաքս հասած պատուիրակներ, ամէն ջանք կը թափեն ներկայ անկազմակերպ վիճակը աւելի խորացնելու ու տեւականացնելու համար:

Ուրախալի է որ, վերջապէս, ռամկավարները, տեսնելով այս կացութեան վիճակին անախորժութիւնները, յարած են համաձայնաբար քանդիչ վտանգին դէմ մէկ ճակատ ներկայանալու տեսակէտին:

Մաղթելի է որ շուտով իրականանայ համագործակցաբար աշխատելու ընդհանուր բաղձանքը եւ ազգային գործերը դրուին իրենց բնական ճամբուն մէջ:

ԳՈՐԾՕՂ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Աւելորդ է խօսիլ հայրենակցական Միութեանց վրայ, որոնք միայն անուանական գոյութիւն մը ունեցած են թէ անցեալին եւ թէ ներկայի մէջ: Ատրպազարցիներու Հայրենակցականը միայն բացառութիւն կը կազմէ անոնց մէջ: Մնացեալները սրբուած են հրապարակէն:

Սելանիկի գաղութին մէջ աստղի մը պէս կը փայլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը, իր մարզական եւ այլ կենսունակ շարժումներով: Ամէն շաբաթ իր սարքած մրցումներով իր վրայ խօսեցնող այս կազմակերպութիւնը, մարտի ընթացքին ունեցաւ աւելի եռուն գործունէութիւն:

Նախ, մարտ 24ի գիշերը տուաւ իր տարեկան երկրորդ պարահանդէսը, որ՝ ինչպէս անցեալ տարի, այս անգամ եւս եղաւ միացեալ, այսինքն՝ ի նպաստ Ազգ. վարժարաններու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի: Հանդէսը կազմակերպեց երկու նպատակներու համակիր ընտրեալ ու ժրաջան յանձնախումբ մը:

Պարահանդէսին ներկայ էին, Սելանիկի հայ ընտրանին գրեթէ, օտար բազմաթիւ հիւրեր, որոնց մէջ կը նշմարուէին, ընդհանուր կուսակալը իր տիկնոջ հետ, ծերակուտականներ, երեսփոխաններ, ծանօթ բժիշկներ, ազդեցիկ թերթերու խմբագրապետներ եւ այլն: Ներկաները անցուցին հաճելի գիշեր մը, հայկական տաքուկ միջնոլորտի մը մէջ ու զգացին թէ, Հայը իր ամէնէն դժնդակ վայրկեաններուն մէջ իսկ, գիտէ սրտին դառնութիւնը կուլ տալ եւ ի հարկին ժպտիլ: Պարահանդէսը ապահովեց 10500 դրախմի զուտ շահ, որ յատկացուեցաւ զոյգ նպատակներուն:

Մինչ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր տարեկան պարահանդէսը կուտար, միւս կողմէ իր «Արարատ» ֆութպոլի խումբը Աթէնք գացած էր մրցումներ ունենալու Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Տալլորիկ»ի եւ «Միքրասամաթիա»ի յոյն խումբերուն հետ: Յոյն խումբը բախտաւոր եղած է այս հանդիպումէն, որովհետեւ գէշ կարգադրութիւնով մը, երկու օրուան փոթորկալի ծովային ճամբորդութենէ մը անմիջապէս վերջ, «Արարատ» կը ստիպուի դաշտ իջնել: «Արարատ»ի փոխվրէժի առաջարկը կը մերժուի Յոյներէն, աման յաղթանակի մը վայելքը չփճացնելու մտահոգութեամբ.

«Տալլորիկ»ը, որ Աթէնքի [illegible] ին խառն խումբը կը նկատուի, պարտուեցաւ «Արարատէն», [illegible] դարկութենէ մը վերջ:

Առաջին անգամն է որ Սելանիկէն Աթէնք խումբ մը կ'երթայ [illegible], բացի Ե. Փ. պատկանող [illegible] խումբերէն: [illegible] հայկական մարզական շրջանակներուն մէջ Սելանիկի «Արարատ»ի [illegible] թնդացուցած է մեծ հետաքրքրութիւն: Արժանացած են ջերմ ընդունելութեան Հ. Մ. Ը. Մ.ական քոյր կազմակերպութիւններու կողմէ, Յիշատակելի հինգ օրեր անցնելէ վերջ, փոխադարձ հրաւէրներով Սելանիկ վերադարձած են «Արարատցիներ»ը.

Այժմ Հ. Մ. Ը. Մ.ը սկսած պատրաստութիւններ տեսնել իր տարեկան Գ. ողիմպիականին [illegible] մար:

Միութիւններու կարգին, պէտք է նաեւ Ազգ. եւ Գիւլպէնկեան վարժարաններու Շրջանաւարտից Միութիւնը, իր պարբերական դասախօսութիւններով կը ջանայ վառ պահել ազգային մշակոյթի ջահը նորերու հոգիներու մէջ.

Հրապարակին վրայ է նաեւ Ն. Ն. Միութիւնը, որ վերակազմուած էր տարիէ մը ի վեր, [illegible] պահէր իրեն յատուկ «Փրկարար» [illegible] ակումբը: Այս միութիւնը [illegible] հաստելի է իր սարքած դասախօսութիւններով եւ հանդէսներով. [illegible] Ն. Միութիւնը, ուզելով աւելի զօրաւոր տալ իր գործունէութեան, վերջերս խորհրդակցական [illegible] ժողով մը գումարեց, որուն մէջ որոշուեցաւ աւելի մղում տալ Միութեան գործունէութեան, լայնօրէն իրագործելու ծրագիր-կանոնագրով ճշդուած առաջադրութիւնները.

Միութեան նախկին վարչութիւնը, իր բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւնը [illegible] համարուեցաւ գոհացուցիչ: Ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն մը, որ [illegible] յոյս կը ներշնչէ գործադրելու Ն. Ն. Մ.ի նպատակները.

Հայ Օ. Միութեան Խաչի Նոր [illegible] նաստանի Շրջանային Վարչութիւնը քանի մը ամիսէ ի վեր սկսած է աւելի աշխոյժ գործունէութեան: Հինգ շրջաններ լաւ հիմերով կազմակերպելէ վերջ, որոնք արդէն գործի լծուած են, աշխատանքները կը տանի մօտ ատենէն իր մասնաճիւղերը պատգամ. ժողովի մը հրաւիրելու:

Պատգ. Ժողովին մէջ, Ատենապ. Շրջ. Վարչութիւնը իր գործունէութեան հաշուետուութիւնը ընելէ վերջ, պիտի հրաժարի, եւ Պատգամաւորականը պիտի ընտրէ նորերը Վարչութիւն մը:

Հ. Օ. Միութեան Խաչի [illegible] արուարձանին մէջ հիմնած մանկապարտէզը կանոնաւորապէս կը [illegible] բանուելու: Իր գրասեղաններուն [illegible] ջեւ նստող հայ մանուկներու թիւ կը հասնի յիսունի: Անոր շուրջ [illegible] մեծ գործ մը գոր Գ. Խաչը [illegible] տելով իր ներկայ եռանդուն գործունէութենէն, կոչուած է ըլլալու [illegible] նրա ամէնէն տարածուն բարեսիրական մարմինը:

ՎԱՀԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (3)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Հայկօ էմին չըիմացաւ այս անսպասելի լքումին: Բացաւ թեւերը եւ վազեց առաջ: Կ'ուզէր գրկել, համբուրել իր զաւակները: Կ'ուզէր շնորհաւորել անոնց տարած յաղթութիւնները: Կ'ուզէր ըսել որ՝ Աստուած իրենց հետն է, քալեցէ՛ք զաւակներս, յառաջացէ՛ք, Հայաստանի հողերը ետ առէք, դրօշակներ տնկեցէք, Թաղին եւ Թագաւորութեան համար զոհուեցէք, միայն թէ՝ զաւակնե՛րս, մեզ ետ, ձեռք մի տաք կիներուն եւ մանուկներուն: Կ'ուզէր ըսել որ՝ զաւադրութիւնով զինաթափեր էին զինք: Կ'ուզէր ըսել որ՝ տեսաւ չը թէեւ անգլիական պողպատէ չի հասկնար, բայց շատ զարգացած մարդ է: Կ'ուզէր դրամ տալ անոնց որ կօշիկ գնեն: Կ'ուզէր մերկանալ եւ իր հագուստները նետել անոնց վրայ որ չմսին, չհիւանդանան: Կ'ուզէր···, Բայց ծովուն ալիքները փշրուեցան իր ծունկերուն եւ արթնցուցին զառանցող Հայկօ էմին:

Կէս գիշերը անցեր էր արդէն: Լիբանանի լանջերէն դեկտեմբերեան կճող հով մը կ'իջնէր վար: Թրջուած հագուստներով Հայկօ էմին կը նմանէր անձրեւէն դուրս մնացած մլաւող, մոխրագոյն կատուներու: Տան ճամբան բռնեց եւ քայլերը արագացուց տակաւ: Կրունկները կը խրուէին աւազին մէջ եւ այնպէս կը նախազգար թէ՝ զօրաւոր ուժ մը կայ որ կը թուլցնէ իր ծունկերն և վերարկուին փէշէն բռնած ուրուականի մը նման կը հետեւի իր ետեւէն: Բարեբախտաբար իր անգլիական պողպատէ կազինը մօտն էր սակայն: Անիծաբեր մը մէջ իրեն դարձաւ եւ ծպտանեց՝

— Հէ՛յ, դո՛ւ ես թէ՝ մա՛րդ···

— Ապաշխարէ՛, ապաշխարէ մոլորեալ ոչխար: Ապաշխարէ՛ որ՝ փրկուիս: Ապաշխարէ՛ որ՝ Տէրը իր հոտաւէտ արօտներուն մէջ արածէ քեզ: Ապաշխարէ՛, ապաշխարէ՛, որովհետեւ որդին մարդոյ պիտի գայ մօտ օրէն:

Պատուելի Աբրահամն էր այդ գիշերանցամ ուրուականը եւ հիմա ծունկի եկած կը պաղատէր Հայկօ էմինին որ փրկուի եւ վերադառնայ նորէն իր փարախը: Այնքա՛ն ողորմելի, այնքա՛ն արհամարհելի էր իր կեցուածքը որ, կ'ըսես՝ Սուրբ Հոգին ոչ թէ աղաւնի, այլ՝ հերաթափ բորոտած այծի կերպարանքով իջեր էր վրան. Հայկօ էմին անգամ մըն ալ աչքերը սեւեռեց ջուրերուն վրայ երկարող լուսաւոր ճամբուն, ձեռքով նշաններ ըրաւ, որ կարծես ըսել կ'ուզէր՝ «Թո՛ղ, Թողէ՛ք ես քու հայրդ եմ. զիս չճանչցար զիս», յետոյ ժպտուն դարձաւ Պատ. Աբրահամին եւ անոր թեւէն բռնելով՝

— Ոտքի ելի՛ր, ոտքի ելի՛ր Աստուծոյ աւանակը եւ գնա առանձինդ արածէ ուր որ կ'ուզես: Առանձինդ կը հասկնա՞ս..

— Հայկօ էմի՛··· Հայկօ էմի···

Ափսո՛ս, ալ ճար չկար: Այդ օրէն Հայկօ էմին ոտքերը կը նետէր գծախի ծուռումուռ ճամբաներէն ներս.

VI

Ձախ — աջ, ձախ — աջ:

Առտուն կանուխ որբերը կ'անցնէին Հայկօ էմիի սենեակին առջեւէն, դղրդացնելով դռներն ու պատուհանները: Որքա՛ն համաչափ էին անոնց քայլերը, որքան խրոխտ էին եւ ուժեղ: Անչու՛շտ, անչու՛շտ, եթէ ձեր ալ ծնողքը մորթուած ըլլային, խօսք չէ՛, դուք ալ կը քալէիք ճիշդ այդ որբերուն նման: Հայկօ էմին անհամբերանքով հագաւ զէն խոնաւ տափատները, մաշած օձիքով վերարկուն նետեց ուսին եւ վազեց անոնց ետեւէն:

Դուք չկարծէք թէ զինուորական մարզանքէ չէր հասկնար Հայկօ էմին: Ռուս-թրքական պատերազմին ինքն ալ զինուոր գացեր էր մինչեւ Էրզրում: Աստուած վկայ, սեւ ծակէն արձակուած թնդանօթներուն ձայները մինչեւ հոն կը լսուէր: Երբ խումբին ետեւէն հասաւ, շտկեց ոտքերն ու ինքն ալ քալել սկսաւ անոնց հետ համաչափ՝ ձա՛խ—աջ, ձա՛խ—աջ: Իր ծանր, սուր գամերով ծածկուած զինուորական կօշիկները հողի կը վերածէին մանր խիճերը: Ա՛խ, եթէ գիտնային այս տղաքը···: Եթէ գիտնային՝ որ մենք ալ Թագաւորութիւն ունինք որ իր դրամն է կարեր եւ դրօշակն է տնկեր···: Եթէ գիտնային՝ որ հայկական բանակները վաղը միւս օր կը մտնեն Թիֆլիզ ···, այնպէ՛ս ամուր կը նետէին քայլերը որ կոխուած տեղերէն ջուր ելլէր: Քայլերը արագացուց տակաւ, հասաւ խմբապետին ետեւէն եւ ձայնեց՝

— Պարոն խմբապե՛տ, պարոն խմբապե՛տ. .

— Ի՞նչ կայ, Հայկօ էմի, Երեսա եկեր է նորէն թէ՝ նամակ է գրեր···:

Խումբը հասեր էր բակին կեդրոնը: Խմբապետը ընդհատեց խօսակցութիւնն ու հրամայեց՝

— Խո՛ւմբ՝ կա՛ց: Առաջին տասնեա՛կ ձախի ուղղութիւնո՛վ՝ յառա՛ջ:

— Պարոն խմբապե՛տ, պարոն խմբապետ···

— Երկրորդ տասնեա՛կ, ա՛ջ՝ դա՛րձ:

— Պարոն խմբապե՛տ, պարոն խմբապե՛տ, մենք ալ Թագաւորութիւն,

— Չորրորդ տասնեա՛կ, ձախի ուղղութիւնո՛վ՝ յառաջ:

— Պարոն խմբապե՛տ, պարոն խմբապե՛տ, հայկական բանակնե՛րը···

— Խո՛ւմբ՝ կա՛ց:

Քառակուսի շրջանակ մը կազմած էին որբերը, որուն կեդրոնը մնացեր էր երկար ձող մը խմբապետն ու անհամբեր Հայկօ էմին: Յառաջ եկաւ խմբապետը ու գոռալով խումբին՝

— Սիրելի՛ տղաք եղբայրներ: Այսօր՝ դրօշակի պարզումէն առաջ մեզի պիտի ըսէ Հայկօ էմին, որ բառ եբեւոյթին կարեւոր բաներ ունի մեզի:

— Յառաջացէ՛ք Հայկօ էմի, յառաջացէք եւ խօսեցէք:

Շուարեցաւ Հայկօ էմին. Այս անկեալ պատիւը երբեք չէր անցեր մտքէն Ինչպէս սկսէր հիմա [illegible] պետին համար պատրաստած գեղեցիկ նախադասութիւնները խոյս կուտային մտքէն դասալիք զինուորներու նման: Ա՛խ, պարոն Տեառ՛ւշ···, պարոն Տեառ՛ւշ, մեծ բան չարժեր եղեր [illegible] պողպատէն հասկնալը: [illegible] ջապէս ժողուեց ինքզինքը, քաշեց վերարկուին կոճակները, հանեց [illegible] տինքէն իւղոտած գլխարկն ու կ'ուզէր [illegible] սկսիլ հանդիսաւորապէս, երբ [illegible] նուեցաւ կոկորդը, լեցուեցան աչքերը ու սղոցել սկսաւ բառերը:

— Զա՛··· զա՛··· զաւակնե՛ր, [illegible] մենք ալ Թագաւորութիւն ունինք [illegible] ի՛ր ··· որ ի՛ր··· որ ի՛ր···

— Ցեստ՛յ, Հայկօ էմի՛, [illegible]

— Որ իր բանակնե՛րը վաղը միւս օր կը մտնե՛ն··· կը մտնե՛ն··· կը մտնե՛ն Թիֆլիզ ···:

Հայկական դրօշակը կը բարձրանար հետզհետէ ծալքերը լայն-լայն հովին յանձնելով, երբ խմբապետը հրամայեց՝

— Պատուի՛ ա՛ռ.

(Շար.)

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գործազուրկները Ֆրանսայի մէջ

Ֆրանսական գործազուրկի տագնապին հետեւելու մանրամասն ինչ-ինչ տեղեկութիւնները կը տրուին: Ինչպէս Ֆրանսական ճարտարարուեստի մէջ Ֆրանսական հիւղերուն, նոյնպէս գործազուրկի համար կառավարութիւնը ...ով մը միջոցներ նախատեսած է, ... կարգին օտար արտադրութեանց ներածման վրայ դրուած ... սահմանափակումը:

Օտար գործիներու ներածումը ... Ֆրանսայի, Գերմանիոյ ... Չեխոսլովաքիոյ միջեւ գոյացած ... համաձայնութեան հետեւանքով, կոմունիստներու ներածման վրայ մաքսատուրքը զգալի բարձրացում կրած է: ... նոյնմերերին եւ գիտնականներին ... Ֆրանսա արտասահմանէն կը ... տարեկան մօտ 600 հազար գործիք. այս ... յունուարին իջած էր 146 հազարի, իսկ փետրուարին 100 հազարի:

Փարիզ կռիւը Անգործութեան դէմ

Փետրուարի վերջը՝ Փարիզ քաղաքը միայն, կը համրէր 90 հազար անգործ: Արուարձանները 65 հազար: ... ինչպէս ցոյց կուտան շաբաթական վիճակագրութիւնները, այս թիւը յաւելում կը կրէր շաբթէ շաբաթ:

Գլուխ էր ... սովորականէն ... ազգի միջոցներու դիմելու կառավարութիւնը բարձրացուց անգործութեան նպաստը: Այսպէս 2 հոգինոց անգործ ընտանիք մը պիտի ստանայ 19 ֆրանք. 18էն վար մէկ տղայ ունեցող ընտանիք մը 20 ֆրանք. 4 հոգինոց ընտանիք մը՝ 23 ֆրանք: Անգործները նախապէս 120 օր միայն կրնային նպաստ ստանալ: Այս ժամանակամիջոցը բարձրացաւ 180 օրուան: Զաւակներու համար, օրական նպաստի գումարներուն վրայ աւելցուցին նաեւ ամսական 25 ֆրանքի գումար մը:

Այնպէս որ դեկտեմբեր 31ին, Փարիզեան շրջանի անգործներուն բաշխուած էր 104 միլիոն ֆրանք.

Իսկ 1931ի համար, աւելի լայն միջոցներ նախատեսուած են: Անցեալ տարի սովորաբար Փարիզ կը յատկացնէ 300 միլիոն հանրօգուտ շինութեանց համար: Այս գումարին վրայ աւելցուած է 300 միլիոնի գումար մը:

Կիներու աշխատանքը

Ժընեւի Աշխատանքի Միջազգային Դիւանը հրատարակութեան տուաւ մանրամասն տեղեկագիր մը կիներու աշխատանքի մասին: Այս տեղեկագրին մէջ յիշատակուած են միջազգային պայմանագրութիւններն ու օրէնքները որոնք կը կիրարկուին իւրաքանչիւր երկրի մէջ:

Այս տեղեկագիրը կը բովանդակէ նաեւ ուսումնասիրութիւն մը մայրութեան պաշտպանութեան, աշխատանքի տեւողութեան (յաւելեալ ժամերը, շաբաթական հանգիստ, տօնական օրեր եւ հանգստեան պահեր՝ աշխատանքի ժամերու միջեւ, գիշերային աշխատանք. կիներու համար վտանգաւոր, վնասակար եւ անյարմար աշխատանքներու մասին, եւայլն:

Գերմանիոյ ճարտարարուեստը

Վիճակագրական ուսումնասիրութեան մը համաձայն, անտեսական տագնապին հետեւանքով, գերման ճարտարարուեստը 30 տարի ետ է գացեր: 1929ի Գերմանիոյ արտադրութեան քանակաչափերը, 1931ին, արտադրութիւնը նուազած է հարիւրին 40: Այս նուազումը աւելի աչքի կը զարնէ, եթէ նկատի առնենք որ գերման բնակչութիւնը 30 տարուան վրայ աւելցած է հարիւրին 20:

Ներկայիս՝ ճարտարարուեստի մէջ արտադրելի պաշտօններուն երկու հինգերորդը միայն զբաղուած է: 1931ին, ազգային հասոյթը գնահատուած է 50-60 միլիառ մարք, մինչ 1929ին, 68-70 միլիառ էր, իսկ 1930ին 76 միլիառ:

Սնանկութիւններու թիւը հասած է 18,800ի:

ՄԻԱՑԵԱԼ-ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԿԸ ՍՆԱՆԿԱՆԱ՞Ն

Թայմզ անդրադառնալով Ամերիկայի ելմտական ու տնտեսական կացութեան, կը գրէ

— Շատ կասկածելի կը թուի թէ Միացեալ-Նահանգներու ելեւմուտքը կարելի ըլլայ հաւասարակշռել, թէ Ամերիկայի վարկը փրկուի եւ ոսկի դրամանիշը կարելի ըլլայ պահպանել ցվերջ:

Երկրին բնական հարստութիւններն ու աղբիւրները պիտի կրնային աղէտին առաջքն առնել. եթէ նոյն իսկ ելմտացոյցը բաց ցոյց տար երկու-երեք տարի եւս. սակայն ժողովուրդին մտայնութիւնը նուազ վստահութիւն կը ներշնչէ: Ամերիկացիներու մեծամասնութիւնը այսօր գիտէ թէ ինչ ալ ըլլայ երկրին վճարման կարողութիւնը, այնքան «փճացած» է, որքան ուրիշ որ եւ է երկիր, թէ անոր վրայ ծանրացող պարտքը որ եւ է ճիշդ գնահատում չի գար, թէ դաշնակցային կառավարութեան հսկայ ծախքերը կ'արգիլեն ամէն կարելի բարւոքում. կարճ, կացութիւնը յուսահատական է:

Լուցկիի թագաւորին սնանկութիւնը

Լուցկիի Թագաւորին՝ Քրէօկէրի սնանկութեան մասին, անգլիական թերթ մը՝ Financial Times կը գրէ.—

Այսօր շատ հաւանական կը թուի որ Քրէօկէրի տագնապին անմիջական պատճառն եղաւ ֆրանսական դրամատուներու մերժումը՝ երկարաձգելու համար վարկը որ յատկացուցեր էին լուցկիի Թագաւորին: Ամերիկեան դրամատուները նախապէս տրուած գումարներու հատուցումը չպահանջելով մէկտեղ, նոր վարկ չէին բանար: Մինչդեռ, կ'ըսուի որ ֆրանսական դրամատուները պահանջեցին՝ ինչ գումար որ տուեր էին իրենց: Քրէօկէր չկրցաւ հաւաքել այն անհրաժեշտ գումարը՝ վճարելու համար իր պարտքը ֆրանսական դրամատուներուն: Իր ամէնէն կարեւոր պարտքն էր 275 միլիոն ֆրանքի գումար մը: Այս փոխատուութիւնը յատկացուած էր վճարումներ կատարելու Լեհաստանի: Ուրիշ պարտքեր ունէր, որոնց գումարը կը բարձրանար 509 միլիոնի:

«Մօվորաքար ... շրջանակներու մէջ սա կարծիքը կը տիրէ թէ ֆրանսական քաղաքական եւ ելմտական շրջանակները առնչութիւն չէ որ ընդունած են Քրէօկէրի պէս զօրեղ մրցորդի մը անյայտացումը: Ռումանիոյ, Պոլոնիոյ, Լեհաստանի պէս երկիրներու փոխառութիւններ ընելով, գերագոյն իշխանութիւն մը ստեղծած էր Փարիզի դրամատներու վրայ, որոնք եղած էր ...ակ հողերու վրայ, զոր Ֆրանսա միշտ ջանացած էր իրեն պահել»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՈՒՐԻԱ

Արաբ Փունարի գաղութը

«Յուսաբեր»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, Արաբ Փունարի մասին.

— «Թուրքիան Սուրիայէն բաժնող երկաթուղիի գծի երկայնքին հաստատուած գիւղերու մէջ բնակող Հայերու թիւը մօտաւորապէս 6.500ի կը հասնի, որոնք հետեւեալ գիւղերուն մէջ կը բնակին. Ճարաբլուս (8 հարիւր), Արաբ-Փունար (1200), Թէլ-Աբիատ (2 հարիւր), Թէլ-Սէմ (3 հարիւր), Թէլ-Զրագ (480), Թրպա (210), Հասիչէ՝ 350, Գամըշլը՝ 2175, Ռաս-ուլ-Այն՝ 250, Րագգա՝ 423, եւ մաս մըն ալ ցրուած զանազան փոքր գիւղերու մէջ:

Այս հայութիւնը 1923-24 թուականներուն, երբ Քէմալը կ'ուզէր ամայացնել հայկական նահանգները, գաղթեց դէպի Սուրիա եւ հաստատուեցաւ գծի ամբողջ երկայնքին: Այս ժողովուրդը ծայր աստիճան թշուառ վիճակի մէջ կը հասնի Սուրիա, որովհետեւ գաղթի ընթացքին քանի մը անգամներ կը կողոպտուի, Թուրք պաշտօնական եւ անպաշտօն աւազակներէն: Բայց այժմ, շնորհիւ երկար տարիներու քրտնաջան աշխատանքին, կարողացած է իր վիճակը բարելաւել:

Վերոյիշեալ բոլոր շրջանները ունին իրենց դպրոցն ու եկեղեցին, ենթակայ Հալէպի առաջնորդական կեդրոնին: Ունին նաեւ մասնաճիւղեր Հայ Օգնութեան Խաչի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան, որոնք կապ պահելով կեդրոնական մարմիններու հետ՝ կ'աշխատին կրթական վիճակը բարձրացնել գաղութներու մէջ եւ օգնել անկեալներուն: Մասնաւոր գնահատանքի արժանի է Հայ Օգնութեան Խաչի ըրած գործունէութիւնը հայ բեկորներու պատսպարման եւ որբերու հայեցի դաստիարակման համար:

Այս սահմանամերձ վայրերու մէջ ցրուած ժողովուրդի զբաղմունքը մասամբ առեւտուրն է դրացի փոքր քաղաքներու գիւղերու հետ, մէկ փոքր մասն ալ զբաղում հողագործութեամբ է: Վերջիններս իրենց մաքուր աշխատանքով գոհացում կուտան այս շրջանի հարիւրաւոր գիւղերու բնակիչներուն, անոնց մատակարարելով ամէն տեսակի բանջարեղէններ եւ հացահատիկ: Ընդհանրապէս ժողովուրդի վիճակը, այս ներկայ տնտեսական տագնապին, կարելի է բաւական գոհացուցիչ էր»:

ՊՈԼԻՍ

Ռ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԸ

Պոլսոյ մէջ կը պատրաստուին հանդիսաւորապէս տօնել բազմարդիւն դաստիարակ Ռեթէոս Պէրպէրեանի մահուան յիսնամեակը, որ կը լրանայ Ապրիլ 28ին:

Այս առթիւ կազմուած յանձնաժողովը հրատարակութեան տուած է հետեւեալ կոչը.—

«Մեծանուն ուսուցչապետ, բազմավաստակ ազգ. գործիչ եւ ներհուն գրագէտ Ռէթէոս Ռ. Պէրպէրեանի մահուան քսանըհինգամեակին առթիւ, որ կը զուգադիպի Ապրիլ 28ին, որոշուած է համազգային ձեռնարկով մը հանդիսութեամբ պանծացնել անոր յիշատակը եւ այս առթիւ անոր գերեզմանին վրայ զարդարանք մը կառուցման հիմնարկէքը կատարել:

Ներկայիս գոյ կ'ուզենք Պէրպէրեան վարժարանի բոլոր սաներուն, ընթացաւարտ թէ թերաւարտ, ինչպէս նաեւ Պոլսահայ հասարակութեան, որպէսզի ներկայ զանուին հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագին, յարգելու համար յիշատակը մեծանուն ուսուցչապետին, որ իր կեանքով ու գործովը օրինակելի հայ մը հանդիսացած է գերազանց Հայու, բարձր նկարագրի, վսեմ հոգիի ու անկեղծ կրօնքի: Անոր հիմնած վարժարանը, զոր անընդհատ գործած է Թուրք հայրենիքին օգտակար ու հայ ազգին պատուաբեր սերունդներ հասցուցած, որոնք այսօր անուն ու դիրք ունին բոլոր ասպարէզներու մէջ. իբրեւ մատենագիրներ, բժիշկ, իրաւաբան, վաճառական ու արուեստագէտ:

Գ. Բասմաճեան կը պատմէ...

Նոմիզմատիք թանգարանը պատրաստելու համար պայմանագրութիւն կնքուած էր ծանօթ բանասէր Գ. Կ. Բասմաճեանի միջեւ 50 հազար ֆրանքի եւ ձեռագիրները յանձնելէ վերջ 25 հազար ֆրանքը տրուած էր: Մնացեալ գումարը եւս պահանջած ըլլալով Գ. Բասմաճեան, տուեղուած է թէ Նշանաւոր լեզուաբան Հրաչեայ Աճառեանի աշխատութեան մեծ բաժին մը ունեցած է: Գաղ. Ժողովր նկատի առնելով այս պարագան Կոտակաց Հոգաբարձութեան յանձնած է խնդիրը:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Նիշապուր

Թեհրանի «Ալիք»էն.—

Նիշապուրը Պարսկաստանի պատմական հին քաղաքներէն մէկն է եղեր, որ փառաւոր անցեալ է ունեցեր: Ըստ Պարսից աւանդութեան Չինգիզխանը Նիշապուրու մէջ եւ կէս միլիոն մարդ է կոտորեր, բացի կին եւ երախաներէն: Սակայն Նիշապուրը վաղուց է կորցրել իր հին փառքն. այժմ փոքրացել ու գիւղաքաղաքի է վերածուել. հազիւ 20 հազար բնակիչ ունենայ, զուտ պարսիկներ:

Հայ վաճառականներ 30-60 տարի առաջ մուտք են գործել տեղս, ու մեծ դեր են տարել վաճառականութեան յառաջդիմութեան. 90-ական թուերից սկսած հայ վաճառականները գերակշռող դեր ունէին, իսկ այժմ առեւտուրը համարեա թէ կենտրոնացած է Պարսիկների ձեռքում:

Հայերի այժմեան թիւը Նիշապուրում չի անցնում 50 հոգուց, որից 26 արական եւ 20իգական, մեծ ու փոքր. բոլորն էլ պարապում են վաճառականութեամբ. սակայն շատ անտարբեր են դէպի ազգային բարեգործական որ եւ է հիմնարկութիւն, չնայած, որ մի քանի աչքի ընկնող հարուստներ էլ կան

ՄԱՄՈՒԼ

Թշուառութիւնը գաղութներու մէջ

Սօֆիայի «Ազատ Խօսք»ը խմբագրականի մը մէջ պարզելով Ամերիկայէն մինչեւ Յունաստան եւ Պուլկարիա տիրող ծամատարած թշուառութիւնը, կ'եզրակացնէ (25 Մարտ).

— «Զանգուածներու այս համատարած եւ անհաւասար թշուառութեան կից, ու անոր իբր հետեւանք, ծանր կացութեան մատնուած են նաեւ մեր ազգային-մշակութային հաստատութիւնները: Ոչ միայն նոր դպրոցներ չեն բացուիր հայ գաղութներուն մէջ, այլ եւ եղածներն ալ խիստ դէշ կը մատակարարուին, եւ տակաւին ենթակայ են փակուելու վտանգին: Ու նաեւ կիսկատար կը մնան կամ կը ձախողին գրեթէ բոլոր այն ձեռնարկները, որոնք նուիրուած են հայ որբանոցներու, դպրոցներու, եկեղեցիներու, մշակութային զանազան հաստատութիւններու եւ առանձնակ հազարաւոր կարիքաւորներու օգնելու կամ հայապահպանման:

Սպառնական այս կացութենէն դուրս գալու հիմնական միջոցները կը մնան, անշուշտ, միջազգային քաղաքական եւ տնտեսական պայմաններու քիչ շատ բարւոքումը, ներգաղթը դէպի Հայաստան, եւ մանաւանդ, հայ գաղութներու կազմակերպութիւնը կամ համագաղութային եւ համապարտադիր Մարմնի մը ստեղծումը՝ հայ բոլոր կազմակերպութիւններու համերաշխ ու անկեղծ գործակցութեամբ:

Սակայն, այս միջոցները, որքան ալ հիմնական ու ցանկալի, հեռաւոր են տակաւին ու ժամանակի կարօտ: Համատարած եւ ամէն օր նորանոր զոհեր խլող ու նորանոր աւերներ գործող թշուառութիւնը կը պարտադրէ մեր բոլոր ազգային մարմիններուն եւ մեր բոլոր հայրենակցական, մշակութային ու բարենպատակ միութիւններուն, որ առաջ գործի լծուելու եւ գէթ մասամբ մը դարմանելու համար մեր կեանքի հազարաւոր վէրքերն ու կարիքները:

Ու առաջին հերթին առպարէզ պիտի գայ Հայ Բարեգործական Ընկերութիւնը, որ 25 տարիներու անցեալ, միլիոններու հարստութիւն եւ մանաւանդ «ամէն ծայրի կարիքի ծառայելու» նշանաբանն ունի»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ, 8 Ապրիլ.— Վօքլիւզի նահանգին մէջ Փոն Սէն Թ'էսփրի (Կառ) իբրաւ 8 քիլօմեթր հեռու կը գտնուին երկու գաղութներ:

Առաջինը՝ Պոլէն հեռու ազգային որ եւ է շարժումէ, «իր գլխին ճարը թող նայի», նշանաբանով, տեսակ մը Կանտիականութիւն ալ հոս կը տիրէ: «Այո, բարեկամ, ճիշդ ես, բայց միթէ՞ դուն ինծմէ աւելի ազգասէր ես, թերթ կարդալով կուսակցական ըլլալով մարդ ազգասէր չ'ըլլար, ես միայն իմ հոգւոյս մէջ կը պահեմ: —Այսպէս կը խօսին քիչ շատ գիտակիցներ: Անիշխանակա՞ն: Ո՛չ: Ազգայնակա՞ն: Այո՛, ունայն խօսքերով:

Եթէ փնտռելու ըլլանք այս կացութեան պատասխանատուն, չպիտի գտնենք... Բոլորն ալ Գերմանոսի գէթ կը կատարեն: 1926էն ասդին, ամէնէն կարեւոր հարցին շուրջն իսկ քար անտարբերութիւն ցոյց տուաւ այս գաղութը: Կ'ակնարկեմ մանուկներու այլասերման:

Այսօր 20-30 փոքրերու բերնէն ալ մէկ բառ չենք լսեր հայերէն, փողոցի թէ տան մէջ: Անկարելի՞ էր հայ լեզուն պահել պահպանել եւ ծանօթացնել փոքրերուն: Դժուա՞ր էր Հայը Հայ պահելու պարտականութիւնը: Դժուա՞ր էր 30 սանթիմ յատկացնել որեւէ թերթի, օրինակ՝ Արփի մը ձեր մանուկներուն...: Ոչ մէկ արդարացում: Սպառնացող սերունդի անէծքն է իրենց հայրերուն բաժինը: Սրճարաններու մէջ քանի «օգտիմէջէնքներ կը պարպեն օրն ի բուն, բայց ոչ մէկ սանթիմ հայ գրին:

Տարին անցաւ այս գաղութի գործազրկութեան: Կառավարութեան նպաստը 180 օրը լմնցաւ շատերուն համար. մէկ ամիսէն՝ բոլորին համար: Հանրօգուտ շինութեանց բանակցութիւններն ալ ձախողեցան: Քանի մը հոգիներ միայն ժանգոտած ազարակներու մէջ ծառայութեան, չնչին օրավարձով 150 ֆր. ամիսը՝ ուտել խմելով: Կը մնան միայն ընտանեկան մեծ հոգերու տէր հայերը: Ավինեօնէն նոր հրահանգի կը սպասուի: 35 հայ աշխատաւորներն են միայն անգործ: Տեղացին, Իտալացին եւ Սպանիացին կը գործեն, իսկ մենք փոքրամասնութիւն կազմելով, մեր դիմումները կը մնան «ձայն բարբառոյ յանապատի»:

Կացութիւնը աւելի դէշ է Փոն Սէն Թ'էսփրիի մէջ: Ժրաջան աշխատաւորներէ վերջ նորէն կազմուեցաւ կուսակցական խումբ մը: Բայց երկու ամիս չանցաւ: Ազդուած չըլլալով գործազրկութեան տագնապէն, զարմանալի է այս անճարակութիւնը: Եւ վրդովիչ:

Շավարշ

ԾԻԾԱՂՆԵՐ

Քլէմանսօ որ բարեկամական զգացումներ չէր տածեր հանդէպ կղերականներուն, կը բնակէր տուն մը, որ կից էր կղերականներու կողմէ բացուած վարժարանի մը: Իր աշխատասենեակը կը նայէր դպրոցին պարտէզին. սակայն հսկայ ծառ մը որուն ճիւղերը կը քօղէին իր սենեակին, կէսօրթուութեան մէջ կը թաղէր զայն. բայց չէր ուզեր բերան բանալ դպրոցին տնօրէնին, կտրել տալու համար ծառին ճիւղերը:

Իր բարեկամները՝ իրմէ գաղտնի յանձն առին միջնորդել եւ օր մըն ալ, Քլէմանսօ հաճելի զարմանքով մը նշմարեց թէ ծառը կտրուած էր եւ սենեակը ողողուած էր արեւու լոյսով:

Անմիջապէս, իբր քաղաքավար մարդ, շնորհակալութեան նամակ մը ուղղեց վարժարանին տնօրէնին, որ երիտասարդ վարդապետ մըն էր: Նամակը կը սկսէր այսպէս.— Սիրելի հայր իմ (կրնամ ձեզ այսպէս կոչել, քանի որ օրուան լոյսը պարգեւեցիք ինծ)...

Իսկ վարդապետը որ անմիտ մը չէր, կը փութար պատասխանել.— Սիրելի զաւակս (կրնամ ձեզ այսպէս կոչել, քանի որ երկինքը ցոյց տուի ձեզի...

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

XIII

— Լէյլէպիճի հօրհօրս — ըշինւեց Այվազեան.

Միւսիւ, կակազեց տղան.

— Միւսիւ եօք, էֆէնտիմ...

— Էֆէնտի . .

— Է՜... օթո՛ւր, օթո՛ւր... ո՛ւ քիչ հայ ժողովուրդ... այս ծառաժըլարը էֆէնտիներէն հայ ժողովուրդ...

Ու շարունակեց խօսիլ: Մէկ բառը առաւ անդամ կրկնեց. ծառաներուն ֆէնլերին ու «եսթեֆչալը»ն, «զաթթիյէ»ն ու «ճանթուրա»ն մէջ խօթեց «հայ ժողովուրդը», կարգով հարցուց բոլորին, բայց. որովհետեւ կարգով լռեցին բոլորը, եղաւ, վառեցաւ գրասենեակին առջեւ, եւ երբ Այվազեանը հնչեց, հոր հողը, կարմ մորուքը, կարմիր ֆէսը, մեծ քիթը եւ շարաշ դիմագծերը դուրս ելան, իրենց

հետ առնելով մնացեալ ծառերը, բացի ձայնէն որ ներսը մնաց.

— Գո՞ց չէ, էֆէնտիմ, սիւս վէլաֆ ըլէն պիրինճի'լիք... ֆասօ՜ն, — փէ՜զ չօք... Շիւրիւմէ՛զ, եւրիւմէզ պաշքալըք... անլատը՞ք մը, պաթո՛ր, պաթար պաշ քալըք..

Ու անմիջապէս դուրս այդ ձայնին հետ, Այվազեանին հասակը՝ խրուած նաւակի մը պէս դուրս ելաւ գրասենեակին խուցէն, ինչպէս եւ՝ շրթներուն վրայ՝ աղքիֆչիքուրընէ մնացած Լէյլէպիճի»ին երգը՝

— Զէք քալըքա՛ր, չէ՞ք քիւրէչի՛ր ծախա՞չ, ծա՞խաչ...

Ետքը, փորձելով հանել տղուն ձայնը.

— «Էֆէնտի», էֆէնտի — գոհեցաւ, — ծօ՛, Վահրամ, ասի ծոցդ էլ՜ գիտեր որ առաջուան «էֆէնտիները»ը ճիմա «միւսիւ» եղած են... Նոյնիսկ «պարոն» կոչելու սրը ի՞րր պիտի գայ...

Հայերէնի դասը անցուցին ընթերցանութեամբ: Ուսուցիչը, նախ, Չօհրապի «Կտոր մըն» երեք կտոր կարդաց: Ետքը, Այվազեան, լուրջ ու հանդիսաւոր ձեւով մը տողադարձի կանոններու մասին հարցումներ ըրաւ:

— Միւսիւ . .

— Հը՛...

— Օրինա՛կ, եթէ Լազեան կոչենք, Լա-զեա-ն պիտի բաժնենք, թէ՞ Լազ-եա-ն .

Տղաքը խնդացին: Ուրկէ՞ն գլխուն բարկացաւ:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց ուսուցիչը:

= Ոչի՛նչ, Միւսիւ, — հրեշտակի դէմք մը առաւ Այվազը — միայն ի՛նչ է, ի՛նչ է՝ Լազը..

Իր կարգին ուսուցիչն ալ ժպտեցաւ. Լաւ կը ճանչնար Այվազեանը: Անցած մը որանիս դրամին մը ներկայացուցած էր ու անկէ ի վեր սկսարութիւն մը անէր դէպի այդ տղան:

Քիչ վերջ, Այվազեան կրկին ոտքի ելաւ:

— Ի՞նչ է, ալի՞քի պէս ատենը մէկ կը բարձրանաս — գոչեց ուսուցիչը...

— = Հարցում մը եւս, Միւսիւ...

— Ըսէ:

— Օրինակի համար.

— Օրինակի աղացու բոէ այսօր..

Օրինակի աքաղաղ .

Ինչու.

= Էհ՜...

— Օրինակի աղացու, աքացեցիքայ» բառը «Թոռ» է, չէ՞:

= Այո . .

— Տեսա՜ր, պարծաւ Աքսաքալեանին — շատ զգայնութեամբ եւ գեղեցիկ ոտքերով շարադրութիւն մը գրած է, միւսի՛ւ, եւ սեղ մը գ-ով գրած է այդ բառը..

= Այսի՜նքն...

— «Հայրս իր պատրաստած աղաւնաները՝ կը ըրցնէ բացօթեայ սեղ մը...

Ծօհրապ պահան տարրաբանութիւն ունէին: Բոլորը աչքեր «կամուրջը անցած» կը կարծէին: Եւ սակայն, Այվազեան այդ կարծիքէն չէր: Դեռ ուսուցիչը չեկած, դուրս ելաւ եւ Աքսաքալեանին վերարկուին գրպանները բաներ մը փնտռեց: Ձեռքին ելաւ ծակի նման աղօրի քան մը: Նարոցի պաշ մըն էր՝ 15 սանթիմի չափ ընկոյզի: Ձաւանին ծայրը դուրս ինկած: Ապա, երկար դերձան մը կապեց. շարոցը կախեց մը գրաւ ամպիոնին ծայրը. դերձանը երկարեց դէպի պատին անկիւնը եւ, անկէ, գրասեղաններուն ետեւէն իրեն:

Ուսուցիչ Սիսեան սովորութիւն ունէր խօսելու պահի ամբողջ տեւողութեան: Դաս չէր հարցներ:

— Տարրաբանութիւն ըսածդ — կրկնեց՝ ջուրի տարրալուծութեան փորձը ըրած ատեն, — առանց բաղադրութեան է ձեր աղեղներուն հետ...

= Բայց, այդքան ջուր առնելու համար աստ՜նի, պիտի ունենալու է, միւսի՛ւ — միջամտեց Այվազեանը՝ ցուցամատին ծայրը իջեցնելէն իր աջին կպած գլխու մը, որ իր աճո՛ղջ տարածութեամբ Աքսաքալեանի սեփականութիւնն էր ու խեղճ տղան անտրտունջ կը կրէր զայն, շնչառակ անոր նկատառելի ծանրութեան..

Սիսեան բարձրացաւ ամպիոն ու սկսաւ խօսիլ: Բոլոր չ-երը եւ ջ-երը կ'արտասանէր ց: Նո՜ս թայլ ծորդ էր, երկշո՛տ. խաղալիք մը աղջը ձեռքը:

Ու շարունակեց.

— Ծուրը, որուն բաղադրութիւնը ցոյց տուի ձեզի, աղուոնին աղցին...

= Ո՞ր «ձ»ին ատենն, միւսի՛ւ,— Այվազն էր կրկին:

Աղմուկ: Ոտքի ձայներ: Ինդուք:

Ի՞նչ է ասիկա, ծա՛նրն...

= «Ձ»ին կը զօփէ կոր, միւսի՛ւ....

Եւ, դերձանը քաշուելին ու «ծո՛ւկը» ծուկը»: լսուեցաւ մէկ եղաւ: Իրապէս, բոլոր աշակերտները նկատեցին, որ դէպի անկիւնը ծուկի նման բան մը կը յառաջանար...: Աղմուկը շատցաւ: Բոլորը ոտքի ելան: Մինչ ուսուցիչը կը բացագանչէր.

— Ինչը՞, ինչը՞...ի՞նչ կայ, ըսէ՛ք...

= Շարոցէն դարձող ծուկերը, միւսիւ,— գոչեց Այվազեան:

Ու բոլորին բերնէն «ծուկ»եր ելան: Ներս մտաւ Միսէ «ծուկ»ը՝ ձայնէ «ծուկեր ծեծա: Ու ձայնէ մուկերը կազմեցին մեծ աղմուկ մը, «ցերեկը» դաժիւնը շատցաւ, ուսուցիչը շուարեցաւ, պաշտ, ձեռքը՝ սխալեցաւ զարկաւ սեղանին ու տարրաբանական փորձերու յատուկ ցիցին նկաւ, կոտրեցաւ...

(Շար.) Վ. ՄԵՀԵԱՆ

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆԸ ՀՐԱՒԻՐԷ ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէն այսօր Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին սրահը: Կարեւոր նիւթ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

Պարտադիր ներկայութիւն։ Զեկոյց Կ. Կ.ի:

ԳԻԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Զեկոյց Կ. Կ.ի։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ-ՊԻՅԱՆՔՈՒՐԻ ՄԷՋ
Ընկերահամակրական դասախօսական ժողով
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ
Նիւթ՝ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի անդամական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը (Րիւ Տիւքէքլէն): Կը խնդրուի ընկերներէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կը խօսի Փրօֆ. Խայիկեան, նիւթ ունենալով «Հայոց պատմութիւնը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն եւ համակիրները։ Մուտքը ազատ է:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէին

16 ԱՊՐԻԼ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Sociétés Savantes, սրահ **D, 28 Rue Serpente**
(Métro St. Michel կամ **Odéon)**

Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՆՈՐԱՅՐ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
ՆԻՒԹ՝ «Հ. Յ. Դ. ԴԵՐԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ»
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը

ՌՕԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Ռօանի Ազգ. Միութեան
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պ. Պանեօլաթիի սրահին մէջ
Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. ՏԷՐԷՃԵԱՆ

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

ԲԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Brebant Marseillais — 146 Avenue des Chartreux

Միութեան նուագախումբը, ղեկավարութեամբ ջութակահար Պ. Ս. Չէօրէքճեանի, պիտի նուագէ կոմիտաս վարդապետի կտորներէն:

Զուգերգներ, մեներգներ, ուղերձ, 2 կենդանի պատկերներ՝ Կոմիտասի ներշնչումը եւ Մահկալ։ Ինչպէս Կոմիտաս վրդ. կը հաւաքէ հայ գեղջուկ երգերը։ Հաճելի անակնկալներ, եւրոպ. եւ հայկ. պարեր մինչեւ լոյս։

ԾԱՆՕԹ:— կը խնդրուի ներկայանալի արտաքինով գալ: Աճուրդ չկայ:

Երգահանդէս Սաքօ Յակոբեանի

Յունիս 5ին Maison Mutualitéի մեծ սրահին մէջ
կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը

Նախկին երգիչ-երգչուհիներու եւ համակիրներու մասնակցութիւնը կը խնդրուի երգչախումբիս փորձերուն: Նորեկներու ընդունելութիւնը երգահանդէսի համար մինչեւ ապրիլ 30ը: Փորձերը տեղի կ'ունենան ամէն Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի 2րդ յարկը։ Այս Ուրբաթ իրիկուն ընդհ. փորձի կը հրաւիրուին «ՍԻՓԱՆ»ի անդամ-անդամուհիները եւ մասնակցիլ փափաքողները։ Դիմել տեղւոյն վրայ կամ գրաւոր Sako Hagopianի, 158, rue du Chateau, Paris (14).

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԶԵԿՈՅՑ

Այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 5 rue Las Case, Métro Solferino, Ա. Թերզեանի նախագահութեամբ «Ժամանակ»ի յայտնի աշխատակից Geo London ֆրանսերէն լեզուով զեկոյց կուտայ իր տեսածներու մասին ռուսէն-խորհրդային սահմանի վրայ՝ ցնիէսթերի գնդակահարութիւնները։ Մուտքը ազատ է:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ժիւվիզի սիւր Օրժ, Տիկ. Թ.— 40
Վար Գրիւքէն, Ս. Ս.— 55։
Մարսէյլ, Ի. Թ.— 35։
Սէն Թրոփեզ, Զար.— 35
Փարիզ, Մ. Ռւն. — 35
Լա Կարէն, Ն. Թ. 35
Գրասսու. Ժ. Ա. 35
Պոլէն, Թ. Մ.— 35
Կըընոպլը, Մար 41։
Թուլուզէ, Շ. Կ.— 37
Համպուրկ, Ս. Ց 200։
Լիոն, Վ. Ն.— 70։

ՆԱՄԱԿ ունին Պ. Պ. Զարեհ Կաբիպեան (Խասգիւղցի), Երուանդ Ատուրեան, Մուշեղ Մելիք Յակոբեան, դիմել Յառաջի վարչութեան։

Հոգեհանգիստ

1915 Ապրիլեան եղեռնի ընդհ. նահատակաց համար Պատարագ-հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նախ մէջ այս Կիր. տեղւոյն մատրան մէջ՝ ներկայութեամբ երգեհոնով պիտի մասնակցի մանկապարտիզպանուհի Օր. Մ. Ներսէսեան երկսեռ աշակերտներով։

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

„ՀԱՄԼԷԹ„

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՇԵՔՍՊԻՐԻ

(5 արար)

17 Ապրիլ Կիրակի ցերեկ ժամը ճիշդ 3ին

MAISON de la MUTUALITÉի սրահին մէջ

24 Rue St. Victor — **Métro Maubert-Mutualité**

Կը մասնակցին.— Տիկիններ՝ Մ. Սուրաբեան, Անահիտ, Գայեանէ, Պ. Պ. Քօլաեան, Ա. Գմբէթեան, Կօթիկեան, Սարաֆեան, Մաքսուտեան, Տէրվիշեան, Աժտէրեան, Սուրէնեան եւ Սուրաբեան:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 25, 20, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսակները կը ծախուին Յառաջի, կավռօշի խմբագրատուները եւ միւս սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը՝ կէս օրէն սկսեալ թատրոնին կիշէն։

Ոչ ոքի տոմսակ չի ղրկուիր

Ռեժիսէօր՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ — Պատասխանատու վարիչ՝ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Համլէթի դերին մէջ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սասունցի Տիկին Նուրան Գաֆէճեան կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Վարդա Տօղանեան, որ կինն էր Քէմախցի Արշակ Տօղանեանի։ Չորս տարի առաջ նամակ կուգար Մեքսիկայէն։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Mme. Nouran Cafedjian, 13 Bld. Clair Isnard. St. Jérôme, Marseille, France.

— Կը փնտռուի Չաճընցի Գէորգ Տրմպըլեան, հօր անուն Կարապետ (գերձակ)։ 1926ին հայր եւ որդի կը գտնուէին Պէյրութ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա: Իմացնել՝ Minas Karachian, Caserne d'Offemont, Belfort, France։

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Միւս կողմէ, ես որ անփորձ կին մըն էի, երբեք չմտածեցի երկդիմի խմաստ մը հաւանականութեան ու քաւականացայ ըսելով կառապանին.

— Որ եւ է փոքրիկ պանդոկ մը։

Կառապանը քաշ, անձրեւէն ողողուն, իր ձին համբայ հանեց։ Օտարականը որ քովս նստած էր, լուռ կը մնար, անիւները կը խշրտային եւ անձրեւը ուժգին կը շառաչէր ապակիներուն դէմ։ Մութ տարածութեան այսքառակուսին մէջ, առանցլոյսի, դագաղի մը նման, կարծես թէ դիակի մը կ'ընկերանայի։ Փորձեցի խորհիլ, խօսք մը գտնել, մեղմացնելու համար այս լուռ գրաւչութեան արտառոցութիւնը եւ սարսափը, բայց չէի յաջողեր։ Քանի մը վայրկեան ետքը, կառքը կանգ առաւ: Առաջ ես իջայ եւ վճարեցի կառապանին, մինչդեռ միւսը, բոլորովին թմրած, կառքին դուռը կը գոցէր։ Հիմա անծանօթ փոքրիկ պանդոկի մը դրան առջեւն էինք. մեր վրայ, դրան ապակիէ ջուրը իր փոքրիկ կամարով կը պաշտպանէր մեզ անձրեւէն որ մեր շուրջը սոսկալի միօրինակութիւնով մը ծոցեր կը կազմէր անթափանցելի դիշերուան մէջ։

Օտարականը, տեղի տալով ծանրութեան, անզգալաբար պատին կրթնեց էր: Իր թրջած գլխարկէն, ճմռթկած հագուստներէն ջուրը կը վազէր ինչպէս ջրորդանէ մը: Հան կեցած էր խեղդուած մէկու մը պէս որուն միտքը դեռ բոլորովին թմրած է, եւ կրթնած տեղին շուրջը ջուրը քամուելով փոքրիկ առուակ մը կը ձեւացնէր: Բայց ամէնադոյն ճիգն անգամ չէր ըներ ինքզինքը թօթուելու, գլխարկը շարժելու. ուրկէ անդադար կաթիլներ կը հոսէին իր ճակտին եւ իր դէմքին վրայ։ Հոն կեցած էր բոլորովին անտարբեր եւ պիտի չկարողանամ ձեզի ըսել թէ այս փլուզումը դիս որքա՜ն կը յուզէր։

Բայց հիմա պէտք էր գործել։ Ձեռքս գրպանս տարի.

— Ահա հարիւր ֆրանք, ըսի — սենեակ մը կ'առնէք եւ վաղը առաւօտ նիս կը վերադառնաք։

Զարմացումով ինծի նայեցաւ։

— Ձեզ դիտեցի խաղասրահին մէջ, — շարունակեցի պնդելով, — նոր վարմունքը նշմարելէս ետքը։ Գիտեմ որ բոլոր ունեցածնիդ կորսնցուցիք եւ կը վախնամ որ յիմարութիւն մը գործէք։ Ամօթ չէ օժանդակութիւն մը ընդունիլ... խնդրեմ, առէք։

Բայց ձեռքս ետ մղեց ուժով մը զոր իր կողմէ անկարելի կը նկատէի։

— Բարի աղջիկ մըն էք, — ըսաւ ան, — բայց դրամդ մի՛ վատներ. ինծի համար այլ եւս ընելիք չկայ։ Ինչու կարեւորութիւն չունի թէ այս գիշեր պառկիմ եմ կամ ոչ։ Վաղը բոլորին վախճանը պիտի ըլլայ։ Ալ ընելիք չկայ։

— Ո՛չ, պէտք է որ առնէք այս դրամը, — պնդեցի, — վաղը տարբեր պիտի խորհիք։ Հիմա պանդոկ մտէք եւ հանգարտ քնացէք, գիշերը խրատատու է, առաւօտեան իրերը չունին միեւնոյն երեւոյթը ինչպէս ցորեկը։

Եւ առաւօտեան դրամը դարձնել իրեն կ'երկարէի, ետ հրեց զիս դրեթէ բռնութիւնով։

Անօգուտ, — կրկնեց ան խուլ ձայնով մը, — բանի մը չի ծառայեր ատ։ Աւելի լաւ է որ այդ բանը տեղի ունենայ դուրսը, փոխանակ արիւնով արատաւորելու այս մարդոց սենեակը։ Հարիւր ֆրանքը չի կրնար օգնել ինծի, ո՛չ ալ հազարը։ Անով քանի մը ֆրանքներով որ քովս պիտի աւելնան, կրնամ վաղը Կազինօ վերադառնալ եւ անկէ մեկնիլ բոլորը կորսնցնելէս ետքը միայն։ Ինչո՞ւ վերսկսիլ։ Ալ կը բաւէ։

Չէք կրնար երեւակայել ան տըպաւորութիւնը զոր այս խուլ ձայնը կ'ընէր իմ հոգիիս խորը։ Բայց պատկերացուցէք իմ կացութիւնս. ձեզմէ երկու քայլ հեռու մարդկային կեանք մը կայ, երիտասարդ, փայլուն, կեանքով եւ առողջութիւնով լի, եւ գիտէք որ եթէ ձեր բոլոր ուժերը ի գործ չդնէք երիտասարդութեան այս ծաղիկը որ կը խորհի, կը խօսի ու կը շնչէ, երկու ժամէն դիակ մը միայն պիտի ըլլայ։ Այն ատեն, մոլեգին ցանկութիւն մը զգացի յաղթելու այս անմիտ ընդդիմութեան։ Բռնեցի թեւէն, ըսելով.

— Բաւական են այդ բոլոր յիմարութիւնները։ Պանդոկ կը մտնէք ու սենեակ մը կը վարձէք։ Վաղն առաւօտ պիտի գամ ձեզ առնելու եւ կայարան առաջնորդելու: Պէտք է որ հոսկէ մեկնիք, պէտք է որ վաղը տուն վերադառնաք. կանգ պիտի չառնեմ մինչեւ որ չտեսնեմ, տոմսակը ձեր ձեռքը, շոգեկառք նստելնիդ։ Մարդ երբ երիտասարդ է, խոյս չի տար կեանքէն քանի մը հարիւր կամ քանի մը հազար ֆրանք կորսնցուցած ըլլալուն համար. վատութիւն մը պիտի ըլլար այդ, բարկութեան եւ ցասումի տխուր նոպայ մը։ Վաղը դուք ալ ինծի իրաւունք պիտի տաք։

— Վա՛ղը — կրկնեց ան արտասովորապէս դառն ու հեգնական շեշտով մը։ Վա՛ղը։ Եթէ գիտնայիր թէ ո՛ւր պիտի ըլլամ վաղը։ Եթէ նոյնիսկ ես գիտնայի։ Եւ իրապէս, ես ալ սկսայ քիչ մը հետաքրքրուիլ այդ մասին։ Ո՛չ, տուն դարձիր, աղջիկս, մի՛ նեղուիր եւ դրամդ մի՛ վատներ։

Բայց տեղի չտուի: Կարծես թէ մէջս մոլեգնութիւն մը, կատաղութիւն մը կար։ Բռնօրէն քաշեցի ձեռքը եւ բանի հետ դրի դրամատունը։

— Առէ՛ք դրամը եւ անմի՛ջապէս ներս մտէ՛ք։

Եւ այս ըսելով, վճռական գացի դէպի պանդոկի ու զանգակը...

— Լաւ, հիմա զանգակը զարկի, դռնապանը պիտի գայ, վեր լէք ու կը պառկիք։ Վաղը ինննին ձեզի կը սպասեմ առջին ու անմիջապէս կայարան առաջնորդեմ ձեզ։ Մնացեալը մտահոգուիք. անհրաժեշտը ընեմ որպէսզի տուն կարենաք վերադառնալ։ Բայց հիմա եւ ճեպէք, լաւ քնացէք եւ ապագայի վրայ մի՛ մտածէք։

Այդ պահուն, ներսէն, ... հնչեց դրան մէջ եւ դռնապանը բացաւ։

— Եկէ՛ք — ըսաւ յանկարծ տասարդը, կարծր, վճռական ձայնով մը։

Ու դաստակիս շուրջ անոր մատներուն երկաթեայ ... մը։ Այնքան սարսափեցայ ... շանթահար՝ անզգայացած ..., որ խելքս կորսնցուցի։

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian — 17, Rue Damesme PARIS (13e)

Rédaction & Administration — Téléphone : Gobelins 19-78

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ԱՊՐԻԼ 1932

14 AVRIL 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1833 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՔԱՕՍԻԹԻՒՆՆԵՐ

— Շա՛տ խիստ էր ինչ որ գրած էիք երէկ: Շա՛տ խիստ...

Ընկերներ եւ բարեկամներ են որ այս դիտողութիւնը կ'ընեն, կարդալով երէկուան «Երկու Խօսք»ը՝ Կոստան Զարեանի դէմ: Մարդուն, տիպարին եւ անոր արարքներուն, ոչ թէ գրագէտին դէմ։

Գիտէ ուզէինք որ արդար ըլլար այս դիտողութիւնը, եւ մենք յանցանք սխալած։ Կամ ստիպուէինք ընդհատել։

Դժբախտաբար, սեւով ճերմակի վրայ փաստած են Զարեանի անարդարելի մեղքերը — ոչ առաջինները։

Անոր կը մնայ վերլուծել զանոնք։ Հետաքրքիրները կրնան բաղդատել մեր որակումները այդ գրուածքներուն հետ, ծայրէ ծայր կարդալով «Ցուսաբեր»ի Մարտ 26ի եւ «Հայրենիք»ի ամսագրի Մարտի թիւերը։

×

Ուրեմն, Կոստան Զարեան ոչ մէկ բարի բառ կը տեսնէ «մերիներու եւ «դուրսեցիներու խլրտումին, նոյն իսկ ելոյթներուն մէջ, եւ ամբողջ երեւոյթը կը համարէ ... Միչիգրի կամ Ալիի ժառանգորդներուն խուժանային կառավարութեան մէկ մանրանկարը, — շնացած, դաժանացած, փտնող եւ յկսի հայհոյանքներ իրենց ծածուած բերաններէն կախուած»։

— «Երբեմն հայ կեանքի նեղլիկ եւ մութ փողոցներից նոյն վայնասուն է բարձրանում։ Նոյն ծամծմուած դէմքերը, նոյն նարդիկաբայր, նոյն ոտքով յեցուած արտայայտութիւններ եւ բաժանուած ակռաների միջից ժայռոտ խօսքը...

Չես զանում ոչ մի նոր յանի գաղափար, ...կեանք ստեղծելու ոչ մի յանկուցն կիրառութիւն, ցեղի բարբաբոյր զանձից դուրս պոկած ոչ մի նիւթ, որով կարելի լինէր մաքրել մեր գլխին կախուած անողոք ճակատագրի սուրը»։ «Ցուսաբեր», 26 Մարտ)։

Այս բոլոր տռուքինութիւնները իր մէջ կը խտացնէ, անշուշտ, միայն եւ միայն Կոստան Զարեանը,—գեղարուեստագէտ հայրենասէր, որ իր ամբողջ կեանքին մէջ ուրիշ մտահոգութիւն չէ ունեցած, եթէ ոչ պաշտամունքը իր ամբարտաւան Եսին։ «Մեծացուցէ անձն իմ»։

Բայց, թողունք այս պարագան, որ աւելի մերկապարանոց, պարկեշտութեան դիպաբանութեամբ երեւան կուգայ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ, եւ Զարեանը տեսնենք կոչենք երկու ուրիշ նպաստի նկատմամբ՝ թերթերուն համար։

Զարեան կը գրէ «Ցուսաբեր»ի նոյն թիւին մէջ.

— «Մինչ հիմա կատաղի կերպով վիճում են այն մասին թէ ամէնը «է»ով կամ «ե»ով պիտի գրել։ Թէ ռուսահայ ստուած հայ ազգի օտարին ժեստերը արդեօք ունի՞ն «մեր այս Եւրոպայում ապրելու» եւ մանաւանդ իրենց զգուշ «յեղով «մեր» թերթերում գրելու եւ թէ, վերջապէս, ժամանակը չէ՞ դադարել մի ազգ լինելուց եւ աշխարհի բաժանել բստ Հայրենակցական Միութիւնների գծած սահմանների եւ ընդմիշտ վերջ տալ մեր պատմութեան»։

«Ամէն»ի «են»ն ու «էն»ն թող փնտռեն ուրիշ տեղ։

Իսկ Զարեանը ուրկէ՞ իմացաւ, ո՞ւր կարդաց, ո՞ր աշխարհը կարդաց երկրորդ հատուածը — «ռուսահայ ստուած հայ ազգի օտարին ժեստերը», «մեր այս Եւրոպայում ապրելու» կամ չապրելու խնդիրը, եւ «մանաւանդ իրենց զգուշ յեղով «մեր» թերթերում գրելու» — չգրելու պատմութիւնը։

Ոչ միայն Զարեանը, այլ եւ «Ցուսաբեր»ը պարտաւոր են տալ այս հարցումին պատասխանը։

Այս վերագրումները սովորական մեղքեր չեն, որպէս զի անտեսենք վիճաբանելէն, ընկերաբար։

Զարեանը զարգացուցած է 1910էն իվեր, «յեղանտիններու աշխարհում» սորված հայերէնը, եւ անշուշտ կը հասկնայ կարդացածը։ Ուրեմն, թող բարեհաճի լուսաբանել։

Ինչ կը վերաբերի ռուսահայ «զգուշի յեղով «մեր» թերթերում գրելու» հարցին, կը վերցնենք ձեռնոցը եւ կը յայտարարենք, քանի որ մենք ալ բաժին ունինք այդ «մեղք»ին մէջ.

— Գարշելի, գրգռիչ սուտ մը, քսութիւն մըն է որ կը գործէ, Կ. Զարեան։

Լեզուի խնդիրը արծարծուած է՝ նախ եւ առաջ՝ լեզուական մաքրութեան, ճոխացման եւ զարգացման մտահոգութեամբ։ Մէկը միւսին գերադասելու խնդիր եղած է՝ երբեք գործնական անհրաժեշտութիւն։ (Մեծամասնութեան լեզուով գրել՝ «հասարակական» նիւթերը, երբ ստորագրուած չեն կամ գրողները անվարժ են, թափթփած)

Այս պահանջը ծագեցաւ Պոլսոյ մէջ, 1909ին, երբ լոյս տեսաւ «Ազատամարտ»ը եւ ուժերու չփում տեղի ունեցաւ։ Եւ կը շարունակուի մինչեւ այսօր, գաղութներու մէջ։

Թրքահայերէն կը գրեն, այդ պահանջին տեղի տալով, ընկ. Դարբինեանը, Վ. Նաւասարդեանը, Ա. Աբեղեանը, Մ. Վարանդեանը, Ս. Վրացեանը եւ ուրիշներ։ Թրքահայերէն կը գրուին բոլոր խմբագրականները։ Իսկ իրենց ստորագրութեան տակ, եւ իրենց արդար իրաւունքով, բոլոր թերթերուն մէջ իրենց ուզած բարբառով կ'արտայայտուին բոլորը, առանց հրէի եւ հեթանոսի խտրութեան։

Ոչ ոք մաքէն անցուցած է թրքահայերէն պահանջել ընկ. Մ. Վարանդեանէն, բայց ան կը նախընտրէ այդ բարբառը, իր յօդուածներուն ինչպէս գիրքերուն մէջ։

Մնաց որ, առանց հատուածական խտրութեան, բոլորն զբաղեցան բարբառներու հարցով։ Փարիզի Գրական Ակումբը ի՛նք վիճաբանութիւն սարքեց այս մասին, դեռ 1929ին, եւ եթէ թիւրիմացութիւններ ծագած են, մեղքը պէտք է փնտռել ուրիշ տեղ։

Բայց աւելորդ են այս բացատրութիւնները, երբ մարդիկ թոյն սրսկելու միտք ունին։

Կոստան Զարեան գեղապաշտ վարպետ մըն է քսու ակնարկներու։ Թունահոտ լորձունքի։ Տարիներէ ի վեր։ Եւ իր հասած տեղը։

Ո՛ր կողմ ալ դարձնես, ինչքան ալ բարեհաճութեամբ, այլաբանօրէն, փիլիսոփայօրէն կարդալ ուզես Մարտ 26ի երեք սիւնակը, դժուար թէ կարենաս չէզոքացնել այդ վճռական տպաւորութիւնը։

Այժմ թղթատենք «Հայրենիք» ամսագիրը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՃԱՐԱԿ ԴԱՐԲԻՆՆԵՐԸ

«Դարբնոց» թերթի գրչակները իրենց հոգին կը քակեն փաստելու համար թէ մեր «պայքարի գերագոյն զէնքը իրենց օրգանը «կոմունիստ» ներկայացնելն է եւ առ որ անկ է պէտք եղած ցուցմունքները կատարելն է»։

Անճարակ դարբիններ՝ որոնք սալին տեղ՝ իրենց գլխուն կը զարնեն մուրճը... եւ յանցաւոր կը փնտռեն անտարբեր անցորդներուն մէջ...։

«Դարբնոց» կը հաւատէ՞ նաեւ թէ ինքը «կոմունիստական օրգան» չէ։

Եթէ ոչ, պէտք է եղեր որ «պարտաւորիչ կերպով» Միջազգայնականի բոլոր յայտարարութիւնները հրատարակէ եւ հրաժարէ միջազգային յեղափոխական պրոլետարիատի դասակարգային պայքարը, կազմակերպէ, տուն ու ուղղութիւն տայ այդ պայքարին եւ զանգուածները մղէ իշխանութեան գրաւումին։

Ո՛չ ոք կը կասկածի թէ այդպէս է։

Ուրիշ կերպ ալ չի կրնար ըլլալ, պարզ սխտորով մը։

Այս մարդիկը «կոմունիստ» ըլլալու քաջութիւնն իսկ չունին։

Միայն մակաբոյծ կրնան ըլլալ ուր որ ալ գտնուին, անճարակ այս դարբինները։

Ուրիշ բան ըսած չունինք արդէն։

Մ. Ն.

Անձրեւը փրկեց Կիպրոսը

...կը հեռագրեն թէ վերջին տեղացած անձրեւները բացառիկ ...կացութիւն, ...անտանելի դարձած էր, իբրեւ հետեւանք երկարատեւ երաշտութեան։ Այժմ մեծ յոյսեր կան ...թէեւ յարդախառն հունձքի մը մասին։ Անասուններու խոտն ալ ապահովուած է, իսկ ...ունի ... պիտի հանրապէս կը բանան, մանաւանդ գինիի վաճառումը։ Բազմաթիւ այգիներու կուգան եւ պանդուխտները հետզհետէ կը բանուին։

Համայնավար շարժում մը Հալէպի մէջ

Հալէպի «Վադըթ» թերթը կը գրէ որ պոլշեւիկեան ձեռքեր կարեւոր դեր մը կը խաղան Հալէպի մէջ եւ կ'աւելցնէ.

Մոսկուայի մարդիկը շատ բազմացան մեր մէջ. կառավարութիւնը եթէ խստութեամբ չհետապնդէ զանոնք, վտանգը հետզհետէ աւելի կը մեծնայ։ Երէկ ձերբակալուեցաւ Նավի թահան անուն մէկը, երբ համայնավարական թռուցիկներ կը ցրուէր։ Այս թռուցիկները ֆրանսերէն եւ արաբերէն լեզուներով գրուած էին։ Անկէ վերջ ձերբակալուեցան երկու Հայեր որոնք կը ցրուէին հայերէն թռուցիկներ։

Ձերբակալեալները յանձնուեցան արդարութեան։

Թրքուհի մը դատաւոր

Թրքուհի մը Միւրուրէթ հանըմ նշանակուեցաւ փոխ-ընդհանուր դատախազ՝ Ատանայի պատժական ատեանին, ուր մօտ ատենէն դատը պիտի տեսնուի իբր Արարատի ապստամբ ձերբակալուած ու բանտարկուած 500 քիւրտերու։ Ցիկինն է ուրենն որ յանուն կառավարութեան պիտի կարդայ ամբաստանագիրը ու պատիժ պահանջէ։

Հսկայ կամուրջ մը

Իտալացի ճարտարագէտ մը յղացած է Մեսինայի նեղուցին վրայ հսկայ կամուրջ մը շինելու ծրագիրը։ Այս ծրագիրը Իտալիոյ կառավարութեան ներկայացուած է 1930ին եւ հիմա կ'ուսումնասիրուի շինութեանց ընկերութեան մը կողմէ։ Կամուրջը պիտի ունենայ 100000 թոնօղողպատի ծանրութիւն եւ 3000 մեթրնոց կամար մը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Իրաքի արշաւանքը Պարզանի շէյխին դէմ

Պաղտատէն կը հեռագրեն ապրիլ 11 թուականով.—

Ազգ. պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ շէյխ Ահմէտ պարպած է իր գիւղը՝ Պարզան եւ լեռը քաշուած։ Զապ գետի աջ ափի գիւղերէն բազմաթիւ ընտանիքներ, որոնք փախած էին շէյխին ճնշումներուն հետեւանքով, այժմ իրենց տեղերը վերադարձած են։

Բրիտանական օդանաւային ուժը կարծուածէն աւելի կարեւոր դեր կը կատարէ այս գործողութեանց մէջ։ Կռիւներու ընթացքին, քիւրտ ապստամբները յաջողեր էին կտրել պարենաւորման ջոկատի մը ճամբան, բայց բրիտանական օդանաւերը կրցան պարէն հասցնել գլխաւոր բանակին.

Քաղաքական ոճրափորձ Սուրիոյ մէջ

Սուրիոյ նախկին վարչապետ եւ Հալէպի երեսփոխան ընտրուած Ցուպհի պէյ Պէրէքէթ, երբ իր տունէն դուրս կ'ելլէր, յարձակում կրեց մէկու մը կողմէ որ փորձեց դաշոյնի հարուածներով վիրաւորել զայն եւ յետոյ ատրճանակ պարպեց։ Սուպհի պէյ Պէրէքէթ չվիրաւորուեցաւ, բայց իրեն ընկերացող իր երկու բարեկամները վիրաւորուեցան, մէկը ծանրօրէն։

Ոճրագործը ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ ատրճանակի հարուածով մը։ Վիճակը յուսահատական է։

Զինաթափութեան խորհրդաժողովը

Բոլշեւիկեան նոր ծրագիր մը

Զինաթափութեան ընդհ. յանձնախումբի նիստին մէջ, խորհրդային պատուիրակութեան պետը բացատրեց թէ իրենց ամբողջ ճիգերը կը ձգտին ազգերու միջեւ ամրապէս կազմակերպել խաղաղութիւնը եւ ամէն մէկ երկրէ վերցնել պատերազմ մղելու միջոցները։

Զինաթափութեան ժողովը՝ իր առաջին նստաշրջանին մերժելէ վերջ խորհրդային պատուիրակութեան առաջարկը ընդհանուր եւ լիակատար զինաթափութեան մասին, պէտք է նկատի առնէ մասնակի զինաթափութիւնը։

Խորհրդային պատուիրակութիւնը չպիտի դադրի պահանջելէ սպառազինումներու նուազում մը, զոր կարելի ըլլայ նկատել իբր ընդհանուր եւ ամբողջական զինաթափութեան մը առաջին հանգրուանը, եւ պիտի ընդդիմանայ սպառազինման սահմանափակում միայն ընդունել տալու ամէն փորձի, քանի որ առօք պատերազմի հաւանականութիւնները չեն դադրիր։

Հետեւաբար, խորհրդային պատուիրակութիւնը կ'առաջարկէ որ պայմանագրութեան նախագծին առաջին յօդուածին մէջ գործածուի միայն «նուազում» բառը

Լիտվինով առաջարկեց նաեւ պետութիւնները բաժնել երեք որոշ խումբերու։ Առաջինը բաղկացած այն երկիրներէն՝ որոնց բանակը կը համրէ 30 հազարէն վար թիւով զինուոր։ Երկրորդ խումբը՝ այն երկիրներէն որոնք 30 հազարէն սկսեալ մինչեւ 200 հազարնոց բանակ մը ունին։ Երրորդ խումբին պատկանող պետութեանց բանակը կը սկսի 200 հազարէն։ Առաջին խումբի բանակի թիւը պէտք չէ նուազում կրէ։ Երկրորդը՝ 40 առ հարիւր, երրորդը 50 առ հարիւր չափով պէտք է նուազին։

Լիտվինով յայտնեց թէ իր երկիրը կը պատկանի այն խումբին՝ որուն բանակը պէտք է ենթարկուի 50 առ հարիւր նուազման։ Ցետոյ առաջարկեց նոյն սկզբունքը կիրարկել ուրիշ թիւերով՝ նաւային եւ օդային ուժերու։ Պէտք է, թելադրեց, նախատեսել այն պարագան ալ որ բազմաթիւ պետութիւններ գաշնակցելով՝ կրնան սպառնալիք մը դառնալ այն պետութեանց համար, որոնց բանակը նուազած է զգալի չափով։

Լիտվինով խորհրդային պատուիրակութեան կողմէ առաջարկեց ի վերջոյ, որ զինաթափութեան պայմանագրութեան նախագծի առաջին յօդուածը խմբագրուի այսպէս.— Պայմանագիր բարձր կողմերը յանձն կ'առնեն իրապէս նուազեցնել իրենց սպառազինումները, համաձայն յառաջատւական եւ համեմատական սկզբունքին, ինչպէս նախատեսուած է պայմանագրութեամբ։

Լիտվինովէ վերջ խօսեցաւ Ֆրանսայի վարչապետը Պ. Թարտիէօ, եւ պաշտպանեց ֆրանսական առաջարկները ընդդէմ խորհրդային պատուիրակութեան պետին յայտարարութիւններուն։

Անգլիական մոխիր կը ցնդայ

Երեք մայրաքաղաքներ վտանգի տակ

Մոխիրի ամպերը դէպի Եւրոպա ?

Ինը հրաբուխներ բորբոքած են եւ երկու օրէ ի վեր Հարաւային Ամերիկայի երեք մայրաքաղաքները Պուէնոս-Այրէս (Արժանթին), Սանթիակօ (Չիլի) եւ Մոնթէվիտէօ (Ուրուկուա) ծածկուած են մոխիրի տարափի մը տակ։ Մոխիրը առատօրէն կը դիզուի եւ շատ մը կէտերու վրայ՝ մէկ մեթր թանձրութեամբ խաւ մըն է կազմած։ Ամպերը մթագնած են երկինքը՝ Ֆրանսայէն աւելի մեծ տարածութեան մը վրայ։ Ժողովուրդը արդէն սարսափահար նաեւ ընդերկրեայ ուժգին ցնցումներէն, դժուարութեամբ կը կրէ խեղդիչ պաշտպանելու ծծմբային կազէն, որ անշնչելի կը դարձնէ օդը։

Արժանթինցի աստղագէտ մը Մարթէն Կիլ նմանութիւն մը կը տեսնէ Պոմպէի աւերման եւ Արժանթինի մայրաքաղաքին պարագային միջեւ։

Կացութիւնը մտահոգիչ ծանր է Սան Ռաֆայէլի եւ Մոլարկի մէջ։ Այս վերջին քաղաքին հողին վրայ հսկայ ճեղքեր բացուած են եւ անկարելի չի նկատուիր որ քաղաքը անհետանայ բացուած վիհերուն մէջ։ Կառավարութիւնը տրամադրելի միջոցներ կը կազմակերպէ՝ ի հարկին պարպելու համար քաղաքին բնակչութիւնը՝ 80 հազար հոգի։

Վտանգուած շրջաններու բազմաթիւ գիւղերու եւ քաղաքներու բնակիչները կառավարութեան միջոցներով հեռացած են։ Տակաւին կարելի չէ ստուգապէս գաղափար մը կազմել զոհերու թիւին մասին։

Պուէնոս-Այրէսի մէջ հաւաքուած հրաբխային նիւթերը միայն 24 ժամուան ընթացքին՝ կը գնահատուին երեք հազար թոն։

Պուէնոս-Այրէս հրաբխային շրջանէն 1200 քիլոմեթր հեռու կը գտնուի։ Ասոր հետ մէկտեղ՝ այս քաղաքին կացութիւնը նուազ վտանգաւոր չէ որքան աւելի մօտ շրջաններունը։ Այս պատճառով ալ արժանթինցի հանրածանօթ աստղագէտը հարթման կը կարծէ թէ մոխիրի ամպերը կրնան 48 ժամուան ընթացքին Եւրոպա անցնիլ.

Վիէնի գործադուլը

Ինչպէ՞ս կռուեցան

Վիէնի (Օգէր) բանուորներու վերջին կռուին մասին կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդեր էինք։ Այս մասին կը տրուին նաեւ հետեւեալ մանրամասնութիւնները։ Կռիւը ծագած է հետեւեալ պարագաներուն տակ։ Կռիւէն երկու օր առաջ, Իբիկայի երբ աշխատող բանուորուհի մը կը պատրաստուէր տուն երթալ, 12 հոգինոց բանուոր գործաւորուհիներու խումբ մը յարձակեցաւ վրան, եւ զայն խոշտանգելէ յետոյ, փորձեց ստիպել որ գետնէն հաւաքուած աղտեղութիւններ ծամէ։

Ոստիկանները յաջողեցան կինը ազատել եւ ձերբակալեցին յարձակողներէն մէկ քանին, որոնցմէ մէկը դատապարտուեցաւ 48 ժամ բանտարկութեան։

Այս բանտարկութիւնը մտքը փաթթելով, համայնավար կազմակերպութիւնը՝ սկսաւ գրգռութեան եւ անմիջապէս կազմակերպեց ծանօթ հաւաքոյթը՝ որ վերջացաւ արիւնահեղ կռիւով։

Այս դէպքէն յետոյ, ինչպէս գրեր էինք, Նահանգապետը կարգ մը խստութիւններ հրամայեց։ Գլխաւոր փողոցներուն անկիւնը կը սպասեն հինգեայ ոստիկաններ։

Մեծ խնդիր մը պատրաստ կը կենան ոստիկաններով լեցուն, ամէն վայրկեան շարժելու։ Սրճարանները պէտք է փակ ըլլան ժամը 9էն իսկ առտուան ժամը 11էն յետոյ, հաւաքոյթները արգիլուած են։ Չորս հոգի է աւելի խումբերու շրջագայութիւնը քաղաքին մէջ՝ նոյնպէս արգիլուած է։

Կռուին յաջորդ օրը, սակայն, անգործները կրկին հաւաքոյթ մը սարքած էին, խօսեցաւ համայնավարական աշխատաւորներու սենտիքային ընդհ. քարտուղարը, որ չկրցաւ նախկին խանդավառութիւնը ստեղծել։ Վիէնի բանուորները կը գրէ «Փօփիւլէռ»ի թղթակիցը, կը սկսին հասկնալ թէ սխալ ճամբէ կը քալեն։

Վիէնի քաղաքապետը՝ ընկերվարական Զիւէլ մերժած ըլլալով ոստիկանական ուժ գործածել եւ արգիլել հաւաքոյթները՝ Նահանգապետին կարգադրութեամբ՝ զրկուած էր իր ոստիկանական իրաւասութիւններէն։ Այսուհանդերձ, կը շարունակէ բանուորներուն տրամադրել քաղաքապետութեան սրահը եւ կաթ ու հաց բաժնել անգործ ընտանիքներուն։

Բանուորներու թիւը կը գնահատուի մօտ 5000։

Անգլօ-իրլանտական վէճը

Անգլիոյ նախարարական յանձնախումբը որ կազմուած էր ուսումնասիրելու համար իրլանտական հարցը, նիստ մը գումարեց։ Այդ նիստին մէջ՝ գաղթային նախարարը կարգ մը յայտարարութիւններ ըրաւ՝ հարցին մասին։

Լաւատեղեակ շրջանակներ կ'ըսեն թէ հիմա խօսքը Իրլանտայի վարչապետինն է եւ թէ անգլիական կառավարութիւնը կը սպասէ որ այս վերջինը մինչեւ ուրբաթ հասցնէ նոր ծանուցագիր մը։

Չի սպասուիր սակայն որ վէճը բացառիկ կարեւորութիւն մը ստանայ, մինչեւ որ իրլանտական խորհրդարանը բացուի եւ արտայայտուի հաւատարմութեան երդումի ջնջման օրինագիծին մասին.

Իրլանտայէն տրուած լուրերու համաձայն, Տէ Վալէրա պիտի կրնայ ամբողջովին կոթնիլ իրլանտական աշխատաւորական կուսակցութեան։

Կ'ըսուի թէ Իրլանտայի վարչապետը եւ նախարարները տրամադիր են բանակցութիւններ վարելու Անգլիոյ հետ՝ հաւատարմութեան երդման, ինչպէս նաեւ տարեվճարներու հարցերու մասին, պայմանաւ որ անգլօ-իրլանտական խորհրդակցութիւնը տեղի ունենայ Իրլանտայի մայրաքաղաքին մէջ։

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԶԷՖԻ ՄԱՍԻՆ

Զ

Մայիս 10ին տեղի ունեցաւ Պետական Դումայի հանդիսաւոր բացումը։ Սոց. յեղ. կուսակցութեան Խորհուրդը քննութեան առաւ ահաբեկման քաղաքականութիւնը։ Խորհուրդի մեծամասնութիւնն այն տեսակէտը կը պաշտպանէր, թէ պէտք է վերջ տալ ահաբեկման, քանի որ այսուհետեւ, շնորհիւ Դումային, պայքարելու ազատ հնարաւորութիւն կը ստեղծուի։ Հետեւաբար, պէտք է ցրուել Մարտական Կազմակերպութիւնը։ Միւս մասն ալ հակառակ էր, պատճառաբանելով, թէ պէտք չէ վստահիլ ցարական կառավարութեան անկեղծութեանը։

Խորհրդի նիստերուն մէջ Ազէֆն ինքզինքը մեծամասնութեան կարծիքին կողմնակից կը հռչակէ։ Իսկ Մարտական Կազմակերպութեան մէջ, ընդհակառակն, կ'արծարծէ փոքրամասնութեան տեսակէտը եւ այդպիսով, ահաբեկիչները կը լարէ կեդրոնական մարմիններու դէմ։ Մարտիկներու կամքին հակառակ, Խորհուրդը կ'որոշէ ցրուել Մարտ. Կազմակերպութիւնը՝ միաժամանակ իրաւունք վերապահելով Կեդր. Կոմիտէին՝ ի հարկին վերակազմել զայն։

Խորհուրդի որոշումը, այդ ժամանակ, Ազէֆի համար կատարեալ փրկութիւն եղաւ։ Դուբասովի մահափորձը անկէ էր մատնած զինք։ Ոստիկանութիւնը լրջօրէն կը կասկածէր Ազէֆի երկդիմի խաղէն։ Եւ եթէ կուսակցութիւնը որոշէր շարունակել ահաբեկումը, Ազէֆի համար շատ ծանր կացութիւն պիտի ստեղծուէր։ Անոր համար ալ, ան դէմ կ'արտայայտուէր ահաբեկչական քաղաքականութեան։ Բայց, միեւնոյն առեն, անոր համար բնաւ ձեռնտու չէր գրկուիլ Մարտական Կազմակերպութեան պէս ուժի մը յենարանէն։ Այդ իսկ նպատակով, մարտիկներու մօտ պաշտպան կը հանդիսանար ահաբեկման։ Իսկ Խորհուրդին որոշումը բոլորովին կը համապատասխանէր Ազէֆի ձգտումներուն,— ցրուել Մարտական Կազմակերպութիւնը, սակայն, ժամանակաւորապէս։

Ազէֆը շատ լաւ կը զգար, որ Դուբասովի մահափորձէն վերջ, զինք առժամապէս, հարկադրուած էր հաւատարմօրէն ծառայել ոստիկանութեան։ Այլապէս, անխուսափելի էր կախաղանը։ Թէեւ Ազէֆը միշտ կը պաշտպանէր Սաւինկովը, բայց այս անգամ, ինքզինք ազատելու համար, ստիպուած էր մատնել իր օգնականը, մանաւանդ, որ ոստիկանութիւնն ուժգնօրէն կը պահանջէր անոր յանձնումը։ Հակառակ Խորհուրդի որոշման, Ազէֆը Սաւինկովը կ'ուղարկէ Սեւաստոփոլ, մահափորձ կազմակերպելու ծովակալ Չուխնինի դէմ, որ դաժանօրէն ճզմած էր նաւաստիներու ապստամբութիւնը։ Ի՛նչ խօսք, որ լրտեսներն ամէնուրեք կը հետեւէին Սաւինկովին։ Ի դժբախտութիւն վերջինիս Սեւաստոփոլ հասած երկրորդ օրը, տեղական կազմակերպութիւնը, ինքնագլուխ, մահափորձ կը կազմակերպէ քաղաքի պարէտին դէմ։ Սաւինկովն իսկոյն կը ձերբակալուի։ Անոր օրերը համրուած էին։ Սակաւ, մայրաքաղաքէն հասած ընկերները կը կազմակերպեն Սաւինկովի յաջող փախուստը եւ ան կ'անցնի արտասահման։ Քանի մը ամիս հանգստանալէ վերջ, Սաւինկովը կը վերադառնայ Ռուսաստան Ազէֆի քով, շարունակելու պայքարը։

Ի հարկէ, Սաւինկովը տեղեակ չէր, որ զինքը մատնողը նոյն Ազէֆն է եղած, որ այդ առեն բոլորովին այլ ծրագիրներ կ'որոճար...

Առաջին յեղափոխութեան պարտութենէն յետոյ, Ռուսաստանի մէջ սկսաւ յետաշրջական վարչաձեւ մը, որ պատմութեան մէջ յայտնի է «Ստոլիպինեան շրջան» անունով։ Ստանձնելով ներքին գործերու նախարարի պաշտօնը, Ստոլիպինի առաջին գործն եղաւ վերակազմել ոստիկանական վարչութիւնը՝ կեդրոնացնելով Գաղտնի Բաժանմունքի գործերը մայրաքաղաքի բաժնի պետ Գերասիմովի ձեռքը։ Ինքը, նախարարը, մօտէն կը հետեւէր ոստիկանական աշխատանքներու, տալով հարկ եղած ցուցմունքները։ Նոյն ընթացքն ունեցաւ Ստոլիպինը նաեւ վարչապետ եղած առեն։ Ստոլիպինը Գերասիմովէն կը պահանջէր որ մանրամասնօրէն տեղեկացուի Դումայի ընդդիմադիր հոսանքներու տրամադրութիւններն ու ներքին կեանքը եւ յեղափոխական կուսակցութիւններու կեդրոնական մարմիններու գործունէութիւնը։ Ստոլիպինի պահանջը գոհացնելու տեսակէտէն, Գերասիմովի համար Ազէֆը կատարեալ գանձ մըն էր։

Մինչեւ Գերասիմովի պաշտօնի անցնիլը, ոստիկանութիւնն այն տեսակէտն ունէր, թէ իրենց գաղտնի գործակալները պէտք չէ որ մտնեն յեղափոխական կազմակերպութիւններու պատասխանատու մարմիններուն մէջ։ Անոնք մնալու էին սովորական անդամի եւ տեղեկատուի դերին մէջ։ Գերասիմովը բոլորովին տարբեր տեսակէտ ունէր։ Անոր կարծիքով, յեղափոխական բոլոր կեդրոնական մարմիններուն մէջ ոստիկանութիւնը պէտք է ունենայ իր մարդը, որով, տուեալ կուսակցութեան գործունէութիւնը կը մնայ իրենց հսկողութեան տակ։ Միայն թէ, այդ կուսակցութեան հակապետական բոլոր ելոյթներու պատասխանատուն իրենց գործակալն է։ Հետեւաբար, գործակալը պարտաւոր է իր ժամանակին ոստիկանութեան տեղեկացնել յեղափոխական մարմնի բոլոր որոշումներն ու ծրագիրները։

Այդպիսի պարտականութիւն եւ պատասխանատուութիւն դրուեցաւ նաեւ Ազէֆի վրայ։ Գերասիմովը պահանջեց, որ Ազէֆը մնայ ոչ միայն Կեդր. Կոմիտէի կազմի մէջ, այլեւ աշխատի միշտ իր ձեռքը պահել Մարտական Կազմակերպութեան ղեկավարութիւնը։ Այս վերջինիս ամբողջ գործունէութեան համար անձնապէս պատասխանատու պիտի համարուէր Ազէֆը։ Ասկէ զատ, Ազէֆը պէտք է տեղեկութիւններ տար Պետական Դումայի ձախ խմբակցութիւններու տրամադրութեանց եւ ծրագիրներու մասին։ Այդ բոլորին դիմաց, ինքնաբերաբար, Գերասիմովը Ազէֆի ամսականը բարձրացուց հազար ռուբլիի։

Քանի դեռ Մարտական Կազմակերպութիւնը ցրուած էր, Ազէֆի գործը դիւրին էր։ Ան մանրամասն ու խնամքով պատրաստուած տեղեկագիրներ կը ներկայացնէր Գերասիմովին թէ Կս-Էրներու Կեդր. Կոմիտէի եւ թէ Դումայի ընդդիմադիրներու գործունէութեան մասին։ Գերասիմովն իր մասին այդ ամէնը կը յայտնէր Ստոլիպինին, որ երթալով աւելի կը հետաքրքրուէր Ազէֆի տուած լուրերով։ Ազէֆի տուած տեղեկութիւններն այնքան մեծ արժէք ներկայացնէին, որ Ստոլիպինը, յաճախ, Գերասիմովի միջոցով կը խնդրէր Ազէֆէն որ այս կամ այն խնդրի մասին տեղեկութիւններ հաւաքէ։ Նոյնիսկ, երբեմն, քաղաքական որեւէ հարցի շուրջ կը հարցնէր Ազէֆին անձնական կարծիքը։ Ընդհանրապէս, Ստոլիպինը շատ կը գնահատէր Ազէֆը։ Չէ՞ որ անոր միջոցով տեղեակ էր ընդդիմադիրներու ծրագիրներուն եւ Դումային մէջ ունեցած ելոյթներու ժամանակ, նախօրօք գիտէր թէ ինչ կը մտածեն իր հակառակորդները։ Ստոլիպինի ուշադրութիւնը կը շոյէր Ազէֆի ինքնասիրութիւնը։

Սակայն, բոլորովին տարբեր վիճակ ստեղծուեցաւ Ազէֆի համար, երբ սոց.-յեղափոխականներու կուսակցութիւնը որոշեց վերսկսիլ ահաբեկումը։ Այդ որոշումը հետեւանք էր կառավարութեան յետադիմական քաղաքականութեան եւ այն ճնշումներուն որոնց կ'ենթարկուէր Դուման։ Կառավարութիւնը, շատ չանցած, ցրուեց պետական առաջին Դուման։ Յեղափոխականները, գիտնալով, որ կառավարական այդ քայլը դժգոհութիւն յառաջ պիտի բերէր ժողովուրդին մէջ, մեծ հաւատք ունէին, որ կը յաջողին ահաբեկումներով ընթացք տալ այդ դժգոհութեան ու մղել ժողովուրդը յեղափոխական ընդվզումներու։ Միայն Ազէֆն էր, որ յոռետես կարծիք ունէր եւ մեծ բան չէր ակնկալեր ահաբեկումներէն։ Այդ տրամադրութիւններով ալ Ազէֆը ստանձնեց Մարտ. Կազմակերպութեան վերակազմութեան գործը։ Յոռետես կարծիք յայտնելն Ազէֆին անհրաժեշտ էր, իր յետագայ գործունէութեան համար...

Ինչպէս տեսանք, Ազէֆը պատասխանատու էր Մարտական Կազմակերպութեան ամբողջ գործունէութեան համար։ Այդ բաւական էր, որպէսզի յեղափոխականներու ծրագրած բոլոր մահափորձերը մատնուէին անյաջողութեան։ Ահաբեկիչներու ձերբակալումով չէ, որ կը խափանուի Մարտ. Կազմակերպութեան գործունէութիւնը. ինկածներուն տեղը միշտ կը գրաւեն նոր մարտիկներ. Ահաբեկումներուն վերջ տալու համար, Ազէֆը հետեւեալ սադայելական ծրագիրը կը յղանար.— Թոյլատրել որ Մարտ. Կազմակերպութիւնը ձեռնարկէ մահափորձին եւ իր բոլոր նիւթական ու բարոյական ուժերը երեւան հանէ. սակայն, ոստիկանութեան միջոցով վրիպեցնել բոլոր ձեռնարկները եւ, այդպիսով, վհատում ու յուսահատութիւն յառաջ բերել ահաբեկիչներու շարքերուն մէջ։ Երբ այդ նպատակին կը հասնի, այն ժամանակ կուսակցութեան առջեւ հարց բարձրացնել, վերջ տալու Մարտ. Կազմակերպութեան գոյութեան։ Գերասիմովն այս ծրագիրը կը յայտնէ Ստոլիպինին եւ վերջինիս հաւանութիւնն առնելով, Ազէֆի հետ մէկտեղ կ'անցնին գործի։ Դեռ աւելին, Ստոլիպինը կը հաւանի որ գործադրուի սոց.-յեղափոխականներու կողմէ իր դէմ ծրագրուած մահափորձը։ Այդ առթիւ ան վստահ էին Ազէֆի վրայ։

Աւելորդ է մանրամասնօրէն կանգ առնել Մարտ. Կազմակերպութեան այս շրջանի գործունէութեան վրայ։ Բաւական է միայն ըսել, որ Ազէֆի ղեկավարութեամբ այդ կազմակերպութեան ձեռնարկած ոչ մէկ գործը չի յաջողիր, ինչպէս եւ Ստոլիպինի մահափորձը։ Իսկ երբ այդ շրջանին «մաքսիմալիստները» (սոց.-յեղափոխականներէն անջատուած ձախ թեւը) մահափորձի կ'ենթարկեն Ստոլիպինը —որ, սակայն կը մնայ անվնաս— Ազէֆը կեդր. կոմիտէին կը հարկադրէ թռուցիկով յայտարարել թէ սոց.-յեղափոխականները ոչ միայն մասնակից չեն այդ մահափորձին, այլ եւ կը դատապարտեն այդպիսի արարքները (Ծնտոուած ռումբերէն վիրաւորուեր էին Ստոլիպինի երախաները)։

Երբ անյաջողութիւնները ծայր աստիճան անհամբեր ու ջղային դարձուցին ահաբեկիչները, Ազէֆը վտանգաւոր դառնալ այլ եւս շարունակել այդ խաղը։ Մանաւանդ որ, Սաւինկովն ալ վերադարձած էր արտասահմանէն ու նորանոր ծրագիրներով մղում տուած Մարտ. Կազմակերպութեան գործունէութեան։ Ազէֆը կը վիժեցնէ նաեւ այդ ծրագիրները ու շուտով կը համոզէ Սաւինկովը թէ անիմաստ է իրենց աշխատանքը։ Սաւինկովը կը միանայ իր պետին տեսակէտին եւ երկուքը մէկ հարցը կը տանին կեդր. կոմիտէին։

Կեդր. կոմիտէին մէջ սուր վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան։ Քաղաքական կացութիւնը կը թելադրէր ոչ թէ վերջ տալ ահաբեկումին, այլ ճիշդ հակառակն ըսել։ Ազէֆը եւ Սաւինկովը կը սպառնան հրաժարականով. Կեդր. կոմիտէն կ'որոշէ վերջնական վճիռ տալէ առաջ, հարցնել նաեւ ահաբեկիչներուն կարծիքը։ Հակառակ Ազէֆի հաւատարիմներուն Մարտ.-Կազմակերպութիւնը կը կանգնի կեդր. կոմիտէի տեսակէտին վրայ ու կ'որոշուի ահաբեկումը շարունակել։ Ազէֆը եւ Սաւինկովը կը հրաժարին։ Մարտ. Կազմակերպութեան ղեկավարութիւնը կ'անցնի կեդր. կոմիտէին, իսկ ահաբեկիչներու պետ կը նշանակուի Զիլբերբերգը որ Ազէֆի ազդեցութեան տակ կը գտնուէր։

Ազէֆը կը մեկնի արտասահման, իսկ Մարտական Կազմակերպութիւնը, առանց Ազէֆի, կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ կը յաջողցնէ չորս մահափորձ։

ԱՇՈՏ-ԱՐՄՐՈՒՆԻ

ՀԻԹԼԵՐԻ ԹՈՇԱԿԸ

Շահաբեր արհեստ մըն է որ կը կիրարկէ Հիթլեր, ու թէեւ չկրցաւ հանրապետութեան նախագահ ընտրուիլ, սակայն դժուար թէ ընտրուելով ստանար այնքան թոշակ, որքան կը ստանայ իբր ցեղապաշտներու վարիչ։

Հիթլեր նախ կը ստանայ շահուն կէսը Մունիխի կուսակցական տպարանին, ուր լոյս կը տեսնէ ամբողջ հիթլերեան գրականութիւնը։ Այս հասոյթէն՝ անցեալ տարի ստացեր էր 240 հազար մառք։ Իբր կուսակցութեան վարիչ, կը ստանայ 1500 մառք ամսական։ Ասկէ զատ իր բոլոր ճառերը կը վճարուին։ Անո՞ր համար է որ այդքան շատ կը ճառէ։

Ճառերու հասոյթէն ալ, 1930ին միայն ստացած էր 200 հազար մառք։ Իսկ իբր Պրունզվիքի կառավարական պաշտօնեայ, կը ստանայ՝ 6000 մառք։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՇՈՒՐՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՊԷՑԷԼ.— Բնականոն գրամագլուխին միակ աղբիւրը ազգային ճիգն ու խնայողութիւնն է։ Ցարգանքով կ'ընդունինք այն գրամագլուխը որ օրինաւորապէս պիտի գործէ. բայց կը մերժենք ճնշիչ գրամագլուխը։ Թուրքիան գաղթավայր չէ։ Մենք մեր ազգային անկախութիւնն ալ պիտի պահպանենք։

Կօշկակար մը հարցուց թէ ինչո՞ւ այսքան կ'ուշանայ բանուորական օրէնքը

ՊԷՑԷԼ.— Մենք մեր ծրագրին մէջ կը խոստանանք ներդաշնակութիւն հաստատել աշխատանքին եւ գրամագլուխին միջեւ, եւ բանուորական օրէնք մը պատրաստել։ Բայց պէտք է գիտնալ որ շատ մեծ գործ է այդ օրէնքը։ Երկար ժամանակ եւ ծանր աշխատանք կը պահանջէ։ Ամէնէն մեծ պետութիւններն իսկ տակաւին չեն կրցած գլուխ հանել իրենց երկրի պահանջներուն համապատասխանող բանուորական օրէնք մը։ Բայց և այնպէս, մենք այդ ալ պիտի ընենք»։

Ինչպէս կը տեսնէք, ազնուութիւնն ու մեծամտութիւնը պար բռնած են այս յայտարարութեան մէջ

Բայց թողո՛ւնք խորհրդածութիւնները եւ անցնինք բուն հարցին,— Խալքի ազգային քաղաքականութեան, այնպէս ինչպէս կը բացատրէ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը։

Խալքը ջերմօրէն փարելով ազգային գաղափարին եւ ընդունելով բոլոր ազգերու հետ ներդաշնակ ընթանալու տեսակէտը, իբրեւ սկզբունք, խստօրէն կը մերժէ միջազգայնութեան «հոսանքները, ո՛ր կողմէն ալ գան և ի՛նչ հանգամանք ալ ունենան»։ Այս մտահոգութեամբ ալ, ծրագրի տնտեսական մասին մէջ ազգայնութիւնը պայման դրուած է բանուորներուն համար, իսկ կրթական մասին մէջ՝ Թուրքիոյ պատմութեան ուսուցումը։

Իսկ ի՞նչպէս կը բանաձեւեն իրենց յարաբերութիւնն ու քաղաքականութիւնը՝ Թուրքիայէն դուրս եղած Թուրքերու (համաթրքութիւն) եւ Թուրքիոյ մէջ եղած ոչ-Թուրքերու (փոքրամասնութիւններ) մասին։

Կ'արժէ ամբողջութեամբ թարգմանել բանախօսութեան այդ մասը.

— «Համաձայն կուսակցութեան սկզբունքներուն, ազգը քաղաքական և ընկերային այն մարմինն է, որ կազմած են նոյն հայրենիքի զաւակները (վաթանտաշ), իսկ հայրենիքը այն օջախն է, որ ներկայիս սահմանուած է մեր քաղաքական ջիգերով։

Այս ձեւով սահմանելէ յետոյ ազգ ու հայրենիք, մեր կուսակցութեան ըմբռնած ազգայնականութիւնը որ եւ է յարաբերութիւն չի ներկայացներ այն զանգուածներուն հետ, որոնց քաղաքական ճակատագիրը բաժնուած է մերինէն։

Ջերմ սիրով մը տոգորուն, կը պահենք սակայն մեր յարաբերութիւնը այն Թուրքերուն հետ, որոնք տարբեր կրօնք ունին, մեր հայրենիքին սահմաններէն դուրս, այս ու այն կողմ կամ անկախաբար պետութիւն կազմած են կամ ուրիշ պետութեան մը հպատակ դարձած։ Սակայն, ինչպէս ցոյց կուտայ պատմութիւնը, Թուպէս մեծ այդ զանգուածներուն հետ արենակցական եւ պատմական մեր մօտիկութիւնով զբաղիլը դուրս կը համարենք մեր քաղաքական [...] ծունէութենէն.

Դարձեալ գանք մեր սահմաններուն. Մեր ծրագրին մէջ [...] մը գրուած է,— «ազգը՝ լեզուի, կուլթի եւ խոհակի միութեամբ [...] կապուած մարդոց բազմութ[իւն] [...] թէ որքան կարեւոր է լեզու[ի] [միու]թիւնը ազգութեան գաղափար[...] յայտ է։ Մշակոյթի միութ[իւն] [...] նշանակէ կապուիլ անցեալ[...] բուստ եւ հասարակաց յիշատակ[...] ժառանգութեան մը տէր ըլլալ, [...] մութեան դասն եւ անոր օրէն[...] ոին ապրած, նոյն յոյսերո[վ] [...] ուած, մեծագործութիւններ [...] կատարած, մեծ դժուարութ[իւններ] միասին հարթած ըլլալ։

Ասկէ զատ, իր հիմը [...] ազգութեան գաղափարը [...] ցնելու համար, պէտք է [...] միասին ապրելու համար [...] է նոյն զանկութիւնը եւ նոյն [...] համերաշխութիւնը եւ [...] թեան պահպանման համար [...] հասարակաց զոհողութիւններ.

Այս բացատրութիւններու [...] ցոյց տալու համար, մեր [...] տեսակէտը թէնէ հանելով [...] ցնենք ներկայ Թուրք ազգի [...] կուցիչ տարրերուն, հայրենա[...] րու զանգուածին վրայ։

Ներկայ Թուրք ազգի ընկերա[կան] քաղաքական այն հաւաքականու[թիւնն] է, որուն անդամները թէեւ [...] րենց կրօնք քիւրտ, չէրքէզ [...] իսկ լազ կամ փոմաք [...] բայց մեր հայրենակիցները [...] մարուին։

Անցեալի մութ բռնապետութ[եան] [...] ջանքէն մնացած ժառանգութ[իւն] [...] այդ, պատմական երկար [...] ներու հետեւանք, որ [...] նուած է, եւ մեր պարտականութ[իւնն] է անկեղծօրէն սրբագրել ու [...] այդ սխալ ըմբռնումները [...] տական հիմնարկութիւնները [...] ութիւն ցոյց չեն տար ազգայ[...] երեւակայել, որ թաղկացած [...] հինգ — տասը հազար, քանի [...] րեւր հազար, նոյն իսկ մէկ [...] րազմութենէ մը։

Մեր ազգակիցներուն մասին [...] գոր կը զգանք, բոլորովին [...] կործանած Օսմանեան կառա[վարու]թեան «Միլլէթ»ի քաղաքական[...] նէն։ Այդ հարցը մենք պարզ [...] գաղափարի ձեւով կ'ընդունինք

Քրիստոնեայ եւ Հրեայ [...] կիցներու մասին եւս մեր խօսք[...] քան բաց եւ յստակ է։ Մեր [...] ցութիւնը այս հայրենակիցներ[...] ինչպէս քիչ առաջ բացատրեց[ի] լեզուի եւ խոհակի միութեան [...] բանին տակ, Թուրք կը համարէ։ [...] աւելորդ է ըսել թէ մեր այս ըմբռն[ումը] բոլորովին տարբեր է բռնապետու[...] թեան շրջաններու բացա[...] թենէն.

Ասկէ զատ, մեր այս անկեղծ [...] քերը երբեք չեն նմանիր Օսմա[նեան] կայսրութեան վերջին տարիներ[...] սահմանադրութեան ազմուկին [...] ծնունդ առած արհեստական եւ [...] հայրենակցութեան։

Անոնք ուրիշ իմաստ չունին [...] միայն այն որ համերաշխ [...] սկզբունքներուն հետ»։

ԽՄԲ.— «Դիլօշակ»ի այս յօդ[ուածին] մնացեալ մասը կը վերաբեր[ի] [...] տնտեսական տագնապին [...]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (4)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Հայկօ էմին ակնարկ մը նետեց ծածանող դրօշակին վրայ, յետոյ աղմուկով կրունկները իրար միացուց եւ արիներուն հետ կեցաւ բարեւի: Ճի՛շդ է. դրօշին վրայ ո՛չ արծիւ կար, ո՛չ առիւծ կար, ո՛չ ոչխարի գլուխ եւ ոչ ալ Արքայ Թագաւորին Թաշկինակը։ Չկար...բայց՝ Թագաւորութեան դրօշն էր վերջապէս: Խօսք չէ՛, Թագաւորութեա՛ն, հա՛, Թագաւորութեա՛ն։

Երբ արարողութիւնը վերջացաւ, աղմուկ մը փրթաւ մրաքերան.

— Կեցցէ՛ Հայկօ էմի՛ն, ապրի՛ Հայկօ էմի՛ն, հիբ, հիբ հուռռա՛...

— Զաւակներս..., զաւակնե՛րս..., ի՛մ սիրելի՛.. իմ սիրելի՛ զաւակնե՛րս...։

. . . .

Կէսօրին ճաշի առեն, երբ Հայկօ էմին որբերու ճաշարանէն կ'անցնէր, կեցաւ սրահին մէջտեղը. աչք մը պտտցուց նախ փոքրերու, յետոյ մեծերու սեղաններուն, մօտեցաւ հսկիչին ու պէտել տուաւ:

— Տղաս վարժապե՛տ, դուք մեծերուն եւ փոքրերուն նոյն չափով կուտաք կերակուրը: Կը տեսնէք որ փոքրերը կ'աւելցնեն իրենց բաժինները, իսկ մեծերուն առջեւ դատարկ է բոլորովին եւ անօթի գայլերու նման աչքերնին տնկեր են այս կողմերը: Ըսէ՛ք, տղաք, ըսէ՛ք այդ Ամերիկացիներուն, որ եթէ բարիք կ'ընեն, կատարեալ ընեն: Եթէ ոչ, գրեցէ՛ք մեր Թագաւորին: Խօսք չէ, ուղղակի մեր Թագաւորին:

Կը տեսնէք որ շա՛տ փոխուեր էր Հայկօ էմին եւ փոխանակ տոքով երթալու, թագաւորական կարմիր ձին հեծած քառասմբակ կը սուրար դէպի դժոխք: Այս կէտը բաւական կարեւոր էր պատուելի Աբրահամին համար...։

V.

Երեկոյեան ննջելու զանգակը հնչելէ յետոյ ձայն-ծպտուն չկար որբերու ննջարանին մէջ: Միայն հեւէ վարժապետին կօշիկները կը ճզզային իւրաքանչիւր քայլափոխին: Ոտքի մատներուն վրայ անձայն ներս մտաւ Հայկօ էմին եւ սկսաւ բաց մնացած որբերը ծածկել:

— Հայկօ՛ էմի, Հայկօ՛ էմի, Թագաւորին զինուորները ե՞րբ կը մտնեն Թիֆլիզ, փսփսալ սկսան որբերը:

— Եթէ Աստուած ուզէ՝ այսօր կամ վաղը, զաւակներս, այսօր կամ վաղը:

— Հայկօ՛ էմի, Հայկօ էմի, Թողէք որ քնանան տղաքը, գիտել տուաւ հսկիչը:

— Տղաս վարժապետ, պիտի մսին, պիտի հիւանդանան, եթէ վրանին չծածկես: Մե՛ղք են, տղաս, մե՛ղք... Այգիներու Թուփին տակէն չգտանք այս ձագուկները: Ժամանակին ասոնք ալ հայր, մայր ունէին որ կը գուրգուրային իրենց վրայ, սեր ու մեղրով կը մեծցնէին ու փետուրէ փափուկ անկողիններու մէջ կը պառկեցնէին զանոնք: Վա՛խ, զաւակներս, վախ...:

Երբ դուրս կ'ելլէր. ետեւէն կը փսփսային տակաւին,

— Հայկօ՛ էմի, Հայկօ՛ էմի, եթէ անոնք չկարենան մտնել Թիֆլիզ...

— Մենք կը մտնենք զաւակներս, երբ Հայաստան երթանք: Հերիք է որ Թագաւորութիւն ունինք. խօսք չէ, Թագաւորութի՛ւն:

Դրան առջեւ Հայկօ էմին հանդիպեցաւ պատուելի Աբրահամին որ ձեռքին մէջ աւետարան մը բացած լամբի լոյսով իրեն կը սպասէր:

Հայկօ էմի, Հայկօ էմի, Թոյլ տուր որ Մարկոսի աւետարանէն մարգարէութեան հատուած մը կարդամ քեզի, քանի դեռ դժոխք հասած չես տակաւին: Իսկ երբ օր մը մտնես հոն, եւ սատանաները քու իսկ ձեռքերով կապել տուած, ճարճատող փայտերու բոցերուն մէջ նետեն քեզի, յիշէ՛ որ՝ գրուած էին եւ պէտք է կատարուէին այս բոլորը: — «Վասնզի եղբայր եղբօր դէմ պիտի ելլէ, ազգ ազգի եւ Թագաւորութիւն Թագաւորութեան դէմ, տեղ-տեղ երկրաշարժ, սով ու խռովութիւններ պիտի ըլլան, արեւը պիտի խաւարի, լուսինը իր լոյսը պիտի չտայ, աստղերը վար պիտի թափթփին երկինքէն, բայց ասոնք ցաւերու սկիզբն են» եւլն..

Մարգարէութեան ընթերցումէն յետոյ, պատուելի Աբրահամ գոցեց աւետարանը, ու ձեռքը երկինք բարձրացուց եւ սպառնաց խորհրդաւոր ձեւով

Եթէ չապաշխարհես, Հայկօ էմի, այս մարգարէութիւնները հետզհետէ իրականանալ պիտի սկսին մօտ օրէն. Տիրոջը կամքովը:

— Թո՛ղ իրականանա՛ն տեսնենք, Աստուծոյ աւանա՛կը, թող իրականանան:

— Աւանա՞կ..., Հա՛, լաւ, միտքդ պահէ այս խօսքը: Աստուած լսեց, Աստուած վկայ է հիմա որ «աւանակ» ըսիր ինծի...

Հայկօ էմին շատ չսպասեց մարգարէութիւններու իրականացման համար: Երկու օր վերջը, ամերիկեան Նպաստամատոյցի ընդհանուր տնօրէնը որբանոց այցելեց, ընկերացած տեսուչին եւ պատ. Աբրահամին: Մըստըր Հօլիվուտ, ուշադրութեամբ աչքէ անցնելէ յետոյ բարձրագոյն կարգի ադուամօրուս որբերը, իր մօտ կանչել տուաւ փայտահատ Հայկօ էմին:

— Հայկօ՛ էմի, Թարգմանեց տեսուչը, դուն փոխանակ փայտերը ջարդելու, որբերուն հոգիները կը ջարդես եղեր քու անաստուածութեան քարոզներովդ։ Շա՛տ կը [...] ւի եղեր քեզ յայտնելու որ [...] ուրնէ կը դադրիս փայտա[հատու]թեան պաշտօնէդ։

— Ես անաստուածութիւն [...] դա՞ծ...: Ես անաստուա՞ծ [...] դուն ըսէ, պատուելի Աբրա[համ], շփոթեցաւ Հայկօ էմին։

— Աստուած վկա՛յ է, Տէր [...] անոր հարցուր...։

Հայկօ էմին դիմեց [...] թեան եւ հոն գտաւ նախ[...] գիշերուան «աւանակը», [...] տուած չկար։ Անպատճառ պիտ[ի] [իրա]կանանայ Յովհ. աւետարանի [...] քով գրուած մարգարէութ[իւնը]. Վերջին անգամ խնդրեց որ [...] խատի որբերէն չբաժնեն [...] բոյն։ Պատասխանի չմնաց[...] [Հօ]լիվուտ տասնըհինգ հոգինոց [...] նացանկ մը հանեց գրպան[էն] սկսաւ կարդալ։ Կարդացուած[ները] տաքի ելան եւ կարգով շար[ուեցան] տնօրէնին առջեւ։ Ցեռա[...]

Հօլիվուտ պատմեց [...] մայր Թռչունին եւ [...] անոր ձագ[...] Թռչելու պատրաստ [...] պատմութիւնը եւ աւելցուց որ [...] կը ցաւի։

Ե. [illegible]

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Երեւանի Էլեկտրակայանի գործը կը քաջալերէ տակաւին. մարտ 1ին կը սկսին արդէն աշխատանքները երեկոյեան լարերու թաղման հողային աշխատանքները 75 առ հարիւր կատարուած են. Էլեկտրական գծերու առաջին մասը ընդունուած է եւ մինչեւ ապրիլ 15ը պիտի աւարտուին ամբողջովին։

Էլեկտրակայանի արագ կառուցման խոչընդոտ կը հանդիսանայ շէնքերու վարչութեան անպատասխանատու վերաբերմունքը։ Ան խանգարած է ... մինչեւ կայարանի փողոցին ... կը շինէ եւ ամբողջ հողը ջրանցքին ... կը լեցնէ Էլեկտրակայանի կառուցումներ գծերուն վրայ։

Երեւանի ... յաջողութեան մէջ անհնար է ներդաշնակութիւն մտցնել տարբեր աշխատանքներու միջեւ, որպէսզի անոնք իրարու խանգարեն։

Փայլուններու սալարկումը — Քաղաքային խորհրդի համայնական բաժինը ժամանակին պայմանագիր կնքած է 89 հազար քառակուսի մեթր փողոց սալարկելու ... գտնելով իր երեւակայութեան ու տաղանդին, կը պահէ, որ անհնար է այս խոստումը կատարել, ինչով մինչեւ տարի ... տարուան հազիւ 14.000 ք. մ. ... սալարկուած է։

Երեւանը ունի համայնական բաղնիք մը, ուր տարին ... տարուան մէջ միայն հազար ք. մ. հազիւ հնարաւոր կ'ըլլայ շինել, բաղնիքը ... անհրաժեշտ է տալ կրկնակին ... տարուան ընթացքին, որքան ալ մարդ ... աշխատիլ փորձէ։

Կոմունալ-տնտեսութիւնը տասը հազար հողի, որ պիտի շինուի համայնական թաղամասին մէջ, տակաւին կը մնայ պարզ ծրագիր, ... ծրագիրներուն մէջ. Կեդրոնական Հայաստանը կը գրէ, որ այդ հարցը մինչեւ այժմ չէ լուծուած եւ յայտնի չէ, թէ ով պիտի կառուցանէ այդ խոհանոց-ճաշարանը։

Ելեկտրակայանի։ — Աւարտին գրած պայմաններու հիման վրայ, ... ճիւղերը հարիւր առ հարիւր պիտի կատարէին իրենց աշխատանքը եւ Երեւանի Բանւորական Խորհուրդը, Անդրկովկասի Դաշնակցութեան տասնամեակին առթիւ, խոստացած է եղեր մինչեւ մարտ 15ը կատարել տալ այդ աշխատանքները։

Սակայն կը պարզուի, որ լեմոնադի գործարանը իր յանձնառութիւնը յունուարին կատարած է 29.1 առ հարիւր, փետրուարին՝ 56.6 առ հարիւր, գաճի գործարանը՝ յունուարին 53.1, փետրուարին 8.8։ Իսկ կիրի գործարանը, որ յունուար եւ փետրուար ամիսներու ընթացքին պիտի տար 660 թոն կիր, բնաւ չէ բանած, միայն վառելիքի չգոյութեան պատճառով։

Կը ԽՆԴՐԵՆՔ յօդուածագիրներէ ու թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

Եւ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ ձեռագրով, որպէսզի կարելի ըլլայ ... ։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ

Մուղանի ոռոգումը

«Նորին վսեմութիւն» բամպակը լուրջ խնամքի պէտք ունի։ Մասնաւորապէս ջուրը խոշոր դեր կը խաղայ անոր աճման ու զարգացման խնդրին մէջ։

Մուղանի տափաստանը, որ այս տարի պիտի ծածկուի 38 հազար հեկտար բամպակի ցանքով, իրեն անհրաժեշտ ջուրը պիտի ստանայ երեք խոշոր ջրանցքներէ, որոնք նուիրուած են Շահումեանի, Ազիզբէկովի եւ Լէնինի անուններուն։

Կամուրջներու, հողային աշխատանքներու եւ մացառներու մաքրագործման աշխատանքները գրեթէ աւարտած են։ Կը մնայ ջրանցքներու մաքրումը։

Շահումեանի ջրանցքը ջուր պիտի մատակարարէ 17,684 հեկտար բամպակի։ Այս ջրանցքի ձախ ափի եւ Նոր Արաքս ջրանցքի հողային աշխատանքները մեծ մասով լրացած են։ Շուտով պատրաստ պիտի ըլլան նաեւ երեք օժանդակ ջրարգելները։

Ազիզբէկովի ջրանցքը ջուր պիտի տայ 17,160 հեկտար տարածութեան։ Արդէն կառուցուած է ջրային աւազանը եւ միւս աշխատանքները շուտով պիտի կատարուին։

Լէնինի ջրանցքը պիտի ջրէ 3200 հեկտար բամպակի արտեր։ Հողային աշխատանքները աւարտած են, շինուած է ջրակամուրջ մը եւ ջրարգել մը։

Ինչպէս կը տեսնուի, երբ հարցը կը վերաբերի Մոսկուայի անմիջական պէտքերուն, գործերը կ'ընթանան շոգեկառքի արագութեամբ։

Բիչ մը կաց

Բագուի համար

Բագու՝ նաւթի միջազգային կեդրոն։

Եւ մտածել, որ նաւթի հորերէն հսկայական քանակութեամբ դուրս փախչող կազը մինչեւ այսօր չօգտագործուիր վառելանիւթի փոխարէն, իսկ շատ գործարաններ, որոնք սահմանուած են այդ հնարաւորութիւնը՝ կ'օգտուին չարաչար, առանց չափի ու սահմանի։

Այս ցաւալի վիճակին վերջ տալու համար, հայտնաբար «Գոմունխոսու» թերթի նախաձեռնութեամբ, մարտի վերջերը, Բագուի մէջ գումարուած է քաղաքային համագումար մը։

Նախապէս թէեւ աշխատանքներ սկսած են կազը օգտագործելու եւ քաղաքի զանազան թաղամասերը փոխադրելու, սակայն այդ աշխատանքները շատ դանդաղ կ'առաջանան։

Փետրուարին սառցուած են կազ փոխադրող խողովակները։ Սակայն, ինչպէս դիտել կու տայ թերթը Սէլիմը, փոխադրական միջոցներն անբաւարար են։ Կազի խողովակները փոխադրելու համար միջոցներ չկան, զրկուած օթօ-մեքենաները շուտով կը փճանան եւ նորոգուելու պէտք կը զգացուի։

Այս տարուան ընթացքին, ըստ կազմուած ծրագրի, Շահումեանի եւ Ստալինի շրջանները իրար պիտի միացուին եւ գլխաւոր գիծը պիտի անցնի Ազատութեան փողոցէն։

Յառաջիկայ չորս տարիներու ընթացքին կազ պիտի մատակարարուի հին քաղաքամասերուն։ Այդ աշխատանքներու համար անհրաժեշտ կը նկատուի 12 միլիոն ռուբլի։

Կոմկուսի բիւրոն անձեռնհաս մէջ

— Ի՞նչպէս ընել, որ Կոմկուսը արդիւնաբերական բոլոր ճիւղերու մէջ իր մարդիկն ունենայ, որպէսզի աշխատանքները չխնթարկուին «խայտառակ ինքնահոսի» եւ «աշխ» ու «ձախ» չդառնան։

Ահա հարց մը, որ միշտ կը կրկնուի թէ՛ մեծերու եւ թէ՛ պզտիկներու կողմէ եւ միշտ ալ անպատասխան կը մնայ։

Վրաստանի Կոմկուսի Թիֆլիզի կազմակերպութիւնը խորհրդակցական համագումար մը հրաւիրած է՝ հարցին պատասխան մը գտնելու համար։

Ոմն Լոմիձէ, այրանքներու փոխադրութեան կայարանի մը անունով խօսելով, բառացի կ'ըսէ.

Մեզ մօտ կուսակցականներ եւ կոմիտէներ չկան. ամբողջ խմբակին մէջ միայն ես եմ կուսակցական։ Մեզ մօտ կ'աշխատին հին մարդիկ, որոնք հին ժամանակներէ սովոր են գողութիւն ընելու. չկան նոր ուժեր, որպէսզի այս հին անձնաւորութիւններն ազատէնք (․՝) աշխատանքէն (սովորական լեզուով՝ դուրս նետել գործէն)։

Հոս թող թոյլ տրուի դիտել տալու «ընկեր» Լոմիձէին, թէ խորհրդային «դրախտի» մէջ գողութիւնը սիստեմի ու կատարելագործութեան հասաւ կոմունիստական կուսակցութեան անդամներուն կողմէ, խորհրդային թերթերու իսկ վկայութեամբ, եւ ո՛չ թէ «հին անձնաւորութիւններու» քով։

Ինչ կը վերաբերի կոմկուսի ծաւալման, կը բաւէ ըսել թէ կուսակցական «աւշերով» կամ «դեկրետներով» հնարաւոր չէ երկրի արդիւնաբերութիւնը կարգի բերել կամ գողութիւնը վերացնել։

Այդ բոլոր թերութիւններն ու հիմնական շեղումները արդիւնք են տիրող ամն իրաւակարգի, որու մէջ կը տառապի թէ՛ բանւորը եւ թէ գիւղացին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Սնանկը Վիէնի մէջ

ՎԻԷՆ, 10 ապրիլ.— Երէկ՝ շաբաթ (9 ապրիլ) իրիկուան ժամը 8ուկէսին կռիւներ տեղի ունեցան բանուորներու եւ քաղաքացիական գիտութիւններու միջեւ։ Մանրամասնութիւնը չեմ գրեր, քանի որ «Յառաջ»ը օրը օրին կուտայ լուրերը։

Թամկավարները եւ հնչակեաններու ... Զ. Ա. Մ.-ի ...

... թիւնը յայտարարած է որ ժամը 9էն (երեկոյեան) վերջ բոլոր խանութները եւ սրճարանները պէտք է փակուին։ Փողոցները, մարդիկ զոյգ զոյգ երեքէ չպիտի պտտին (ժամը 9էն վերջ) եւն., բայց չենք գիտեր թէ քանի օր։

Գործադուլ ընող բանւորները այսօր նոր թռուցիկներ բաժնեցին, ուր կը գրեն թէ վաղը երկուշաբթի 11 ապրիլ աւելի խիստ պիտի գրտնուին, երբեք, ոչ մէկ բանւոր չպիտի ձգեն որ գործի երթայ։ Մինչեւ անգամ «չէֆ»երուն եւ անօրէնութեան պիտի արգիլեն որ գործարան մտնեն։

Կառավարութիւնը քաղաքապահ հեծեալ գինուորներու թիւը աւելցուցած է, կ'ըսուի թէ մինչեւ հազարի հասած է անոնց թիւը։

Ն. Գալէ

Ապրիլ 11-24ը Լիոնի մէջ

ԼԻՈՆ, 10 ապրիլ.— Այս տարի ալ տօնուեցաւ Ապրիլ 11-24ի հաւաքական մեծ սգատօնը, նախաձեռնութեամբ Զ. Ա. Միութեան։

Միութիւնս ամակնիրցած էր բոլոր ազգային եւ հայրենակցական միութեանց ինչպէս նաեւ քաղաքական կազմակերպութեանց։ Ներկայացուած էին Հ. Յ. Դ., եւ Ռ. Ա. Կ. կուսակցութիւնը։ Ազգային Միութիւնը, Հայ Արիները, Բարձր-Հայքի, Մեծ Նոր գիւղի, Նախիջեւանի, Մարաշի, Զարամանաքի, Հայրենակցական Միութիւնները։

Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ մը։ Այս տառապած ժողովուրդը անգամ մը եւս կուգար իր յարգանքի տուրքը բերելու Մեծ Եղեռնի նահատակներուն։

Նախագահ ընկեր Սողիկեան հանդէսը բացուած յայտարարեց Ռափէնի ճաշերգով, որ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ ներկաներուն կողմէ։

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցէին խումբ մը երիտասարդներէ կազմուած նուագախումբ մը, ղեկավարութեամբ Գ. Ա. Մելքոնեանի, ինչպէս նաեւ «Գողթան» երգչախումբը որ երգեց «Մայր Արաքսի» եւ «Ո՞վ իմ Բալիկս» ղեկավարութեամբ Գ. Գ. Պետրոսեանի։

Արտասանութիւններ ըրին ընկերներ Ե. Նշանեան Ս. Սիրունեան Գ. Գ. Ալէքեան եւ Թուխմանեան։ Օր. Վարդանեան երգեց ով «Միծեռնակ»ը, ուղերձ մը կարդացուեցաւ Հ. Յ. Դ. Մարմնին կողմէ, յետոյ խօսք տրուեցաւ Ռ. Ա. կուսակցութեան, Ազգային Միութեան եւ Մեծ Նոր գիւղի Հայրենակցական Միութեան ներկայացուցիչներուն։

Ետքոյ ընկ. նախագահը բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, Գ. Վ. Զալլէրեան, որ իր ոգեւորիչ խօսքերով խրախուսեց ներկաները։ Բանախօսը արագ ակնարկ մը նետելով Արարատեան Սահմանադրութեան ... օրուան ... Թուրքերու եւ բոլոր ... ։

Հանդէսը փակուեցաւ ... ։

ՄԱՄՈՒԼ

Երբ նախանձը չար է…

Ըօյանիրկի Հօրիզոնը դիտել կու տայ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (8 ապրիլ)։

— «Եզիպտոսի ռամկավար թերթին «Արեւ»ը, որուն շուրջ խմբուած են Սահմանադրական Ռամկ. Կուսակցութեան պարագլուխները, միշտ ատելութեան արժանի երեւոյթ մը պիտի ըլլար, եթէ երբեք տակաւին, իրրեւ առաջնորդութիւն նկատի ունենար հանրային ընդհանուր շահերը եւ ձգտէր Բարեգործականի թերութիւնները սրբագրել, այդ միջոցով շահերու պաշտպանման համար։ Ընդհակառակը, համբերատար ... առաջնորդութիւնը կը պակսի ռամկավարներուն մօտ եւ անոնք, Բարեգործականի դէմ ուղղուած քննադատութեանց մէջ անդամ կ'ուզեն տանիլ իրենց հակադաշնակցական կրքոտ պայքարը։

Այդ միջոցին խմբագրականներուն մէջ, «Արեւ» բացայայտօրէն կը խոստովանի արդէն իր այդ գիտաւորութիւնը։ Գաղութներու տեղական կարիքներուն հանդէպ Բարեգործականի ի յայտ բերած անտարբերութիւնը՝ անիկա քաղաքական կը գտնէ ոչ թէ անոր համար որ այդ անտարբերութենէն կը տուժեն ժողովուրդները, կը խոստանանք եւ կ'երդնունք ձեր անձով ... աւելի, որ պիտի քալենք ձեր ճամբով, պիտի տանինք այն ծանր լուծը որ դրուած է ձեր վզին, պիտի քալենք անվարան կուրծք տալով ամէն դժուարութեան, մինչեւ որ հասնինք այն հեռաւոր նպատակին, որ բաղձանքն է ամէնուն։ Մ. Գ.

ԽՄԲ.— Այս առթիւ ստացած ենք ինչպէս նաեւ գիտողութիւնը.—

Հակառակ տունին լռութեան եւ բեմին վրայ զետեղուած ծաղկեպսակներուն, գեղախաղաղ սրահին մէջ տիրող ճմլողական անսխալ էր։ Խօսիլ բարձրաձայն, խնդալ, եւն.։ Ես որ ընտանիքիս բոլոր անդամներուն ինչպէս եւ հարիւր հազարաւորներուն Խարբերդի (Տէր Զօր) լանջին ու երկայնքին անդիմադր բնաջնջուելուն ականատես եղած,180 հազարանոց ռուսական նահապետական ճամբաներէն ... եղած եմ, արդար վրդովմամբ կը յայտնեմ «Յառաջ»ի միջոցաւ բոլոր կանչասաղներու երեսին ի՜նչ շուշտ կազմակերպիչները յանցանքը չունին։

Մ. Ֆրունկեան

... գաղութները, այլ որովհետեւ առակէ կ'օգտուին... դաշնակցականները։ Ռամկավարները, ինչպէս միշտ, այս պարագային ալ կ'ուզեն Բարեգործականը իբրեւ խումբ ու պատուար բարձրացնել դաշնակցական կամ Դաշնակցութեան համակիր ճանչցուած մարմիններու եւ կազմակերպութեանց գործունէութեան դէմ, գաղութներու մէջ։

Առանձինն պայքարելու անզօր անոնք յենարաններ եւ ապաւէններ կը փնտռեն միշտ, ուժ առնելու եւ իրենց կիրքն ու հակադաշնակցական մոլուցքը կերակրելու համար։ Այդ պատճառով ալ, կը պահանջեն որ Բարեգործականը թօթափէ իր քաղաքական անտարբերութիւնը գաղութային կարիքներու նկատմամբ եւ ստանձնէ յառաջապահ դերը գաղութներու մէջ։

Որովհետեւ «Հ. Բ. Ը. Միութեան» նպաստընկալ դպրոցները յանձնուած են մեծ մասով դաշնակցական ուսուցիչներու (?), որոնք Հ. Բ. Ը. Միութեան տուած դրամով ծպտաբարեգործական ակումբ մը պատրաստեն։ Որովհետեւ, «այսօր» կուսակցութիւն մը, «համազգային» անուան տակ երկրորդական վարժարան մըն է բացեր Պէյրութի մէջ եւ կը ջանայ իր կրթական ցանցին մէջ առնել Սուրիոյ գաղութը։»

Ինչո՞ւ սնանկացաւ Քրէօկէր

Լուցկիի Թագաւորին մահուան պատճառներէն մէկը կը նկատուի այն որ, իր ընկերութեան դէմ կը գործէին զանազան օտար կազմակերպութիւններ։ Այս մասին Financial Times կը գրէ.—

«Կա՞յ իրօք միջազգային կազմակերպուած խմբակցութիւն մը, որ կանոնաւորապէս կը յարձակէր Քրէօկէրի վրայ։ Քրէօկէրի ընկերութեան հետ աւելի կապ ունեցող անձեր կը հաւատան։ Քրէօկէր յաճախ կը մեղադրէր թէ ... Գերմանիա, ուր իր 125 միլիոն ... դրամ ... ։

Ատիկա կը նկատուէր իր սովորական խոհեմութեան դէմ մեղանչում մը։

«Ճշմարտութիւնն այն է որ Քրէօկէր ընկերութիւնը ենթարկուած էր Ֆրանսայի ուժեղ ճնշման եւ ընկերութիւնը ուրիշ միջոց չունէր, եթէ ո՛չ մեծ քանակութեամբ գնել Արեւի պարտաթուղթերէն։ Դիւանագիտական քաղաքականութեան անընդհատ միջամտութիւններն էին որ տկարացուցին Քրէօկէրի ընկերութեան կենսական կազմակերպութիւնը եւ զայն զարկուցին գիւղին թիրախ անոնց համար որ կը ջանային արժեթղթերը իջեցնել։ Այս վերջինները կ'օգտուէին փաքիզան մասնաւոր ամէնէն քիչ յանձնարարելի մասէն, որ կը յորդորէր ժողովուրդը զգուշանալ Քրէօկէրի արժեթուղթերէն, որովհետեւ, անոնց դրամը կ'երթար միմիայն ուժեղացնելու Գերմանիան»։

ԳԱՆԿԸ ԿԸ ՔԱԼԷ

Ալդրենսյայի գերեզմանատան պահապանը քիչ մնաց որ վախէն արձանանար։ Երգելով ու խնդալով կը փորէր փոս մը ուր մէկ քանի օր առաջ մեռածներէ մէկը պիտի թաղուէր, երբ իր բրիչին առաջին հարուածէն՝ գանկ մը դուրս նետուեցաւ հողէն։

Քիչ մը զարմացած, մեր փոսափորը՝ ձեռքն առաւ գանկը եւ իբր նոր համլէթ՝ պահ մը տխրօրէն խորհրդածեց վրան, յետոյ նետեց անկիւն մը եւ շարունակեց իր աշխատանքը։

Քիչ յետոյ սակայն, սարսափով նշմարեց թէ գանկը կը քալէր։ Նախ չհաւատաց, կարծեց թէ աչքերը կը պատրէին զինքը։ Ո՛չ, գանկը կը քալէր իրապէս ... Թուղթ եւ կաւը ... կարմիր էին ... ։

Վերջապէս իր ... գիտցուածով անցաւ, նշմարեցին անցուդարձը։ Իրենցմէ մէկը խիզախ բրաւ ու բրիչի հարուած մը իջեցուց գանկին։ Ու գաղտնիքը պարզուեցաւ։ Գանկին տակ կրիայ մը կար։

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

XIII

Այն առեն, մի՛ծ՝ մուկը իր փոսէն ծակը մտաւ, ու ձայնէ «ձուկերը» իրենց միակ ծակերը վերադարձան, եւ ուսուցիչը ճարպկօրէն, ձգեց՝ հեռացաւ, յաղթարարութիւնով տնօրէնին թէ՛ «անգամ մըն ալ չի ձանձր այդ խայտառակ տողը գառարանը»...

Դասամիջոցին, երբ միւս դասարաններու տղաքը խռնուեցան ու հարցուցին թէ ինչ էր պատահած, Այվազեան որ ծակին անյայտ հեղինակը մնաց — տնօրէնօրէն պատասխանեց

— Մուկը ծակէն ելաւ՝ ծակը մտաւ...

II

Մուկը ծակը մտաւ, այո՛, բայց՝ մուկերու պատմութիւնը շարունակեց շրջան ընել դասարանէ դասարան, երթալով մինչեւ տեսչարան։ Գնաց, նայնիսկ, վարժարանի խնամակալութեան, եւ, քանի մը օր վերջ, գալուց՝ քննութեան եկաւ խնամակալութեան ատենապետը՝ Բարսեղեան էֆէնտի։

Հարցը քննեց։ Թէքիրտաղցին ու կեսարացին ծանր պատիժի ենթարկուեցան, բայց Բարսեղեան էֆէնտի, երբ տեսուչին հետ առանձին մնաց.

— Էֆէնտիմ, — եղբայրացաւ — ծակը բաց ձգողն է յանցաւորը, ի՞ն ալ հոն ըլլալու պիտի խնդալ...

Ետքոյ, աւելի զուսպ եղաւ, երբ տեսաւ որ պատժուած տղաքը չճանչցուեցին Այվազեանը, մինչ վերջինս եկած խոստովանած էր իր մեղքը...

— Աղուո՛ր, — շարունակեց՝ խօսքը տեսուչին ուղղելով — Սիրոսեանց ալ բազաքական պատուելիի կը նմանի ալ՛...

... աչքը կը գոցէ՝ ժա՜մ մը կը խօսի եղեր...

տէրտէր-վարդապե՞տ պիտի հասցնենք այս վարժարանին մէջ, թէ՞...

Ու կէս ձգեց խօսքը, որովհետեւ Թուրքերէնի ուսուցիչը Larousse ձեռքէն ձգեց ու իրեն նայեցաւ այդ պահուն։ Գաւին վրայ մանմ մը կար։ Ու Բարսեղեան էֆէնտի, ոտքի ելլելով.

— Երկու ջուրով մ՚ամբու գրէք առ ծորը — աւելցուց՝ նայելով Թուրքերէնի ուսուցիչին եւ, իբրեւ թէ, ակնարկելով Սիրոսեանին..

Բարսեղեան հօրէ-որդի որբ էր եւ իր ուսումը առած էր Ազգային Կեդրոնական Ուսումնարանին մէջ։ Վայելած էր ծերունի ամիրայի մը հովանաւորութիւնը, անոր օժանդակութեամբ մտած էր Կալաթա Սէրայի լիսէն, եւ, աւարտելէ վերջ, մտած էր պաշտօնավարել եւրոպական արտածման ընկերութեան մը Պոլսոյ ճիւղին մէջ:

Բարձրահասակ, յաղթանդամ, թուխ, կարճ ձայնով ու կէս քիթով, եւ փարձանք մարդ մըն էր։ Կը զարմանէր քանի ու կիր գուաղան մը, զոր երբեք չէր ձգեր ձեռքէն։ Անդամ էր Ազգ. Երեսփոխանական Ժողովին, Վարչութեան, եւ անդաշտօն խորհրդականը ազգային բոլոր հաստատութիւններուն։ Իր աշխարհաբարեան գլխաւոր ատարկան էին հիւանդանոցն ու կեդրոնականը

Հիւանդանոցին կապուած էր դառն ու հաճելի յիշատակներով, եւ իր ամառնային կեանքին օրրանը կը նկատէր, հոն եղած առեն քանի մը ընկերներով «Բուրաստան Մանկանց» հրատարակութեան ձեռնարկած ըլլալուն

«Հայրիկ» կ'որակէին զինքը՝ իր ... հայրական ու բոլորանուէր վերաբերումին համար։ Խանի մը տեղէ առաջարկած էին ընտրել զինքը իբրեւ երեսփոխան, բայց, մերժած էր, ամէնուն հետ մէյմէկ թերութիւն գտնելով։

— Ամա՞ն առ Ռասափաղարցիները, — կ'ըսէր ձեռքովը՝ «հեռա՜ւ» ընելէն – խօսած առեն նայուածքը ձըն է՝ կը փրցնեն աղքատ...«փա՜ռքիձ՞ան», «Մա՞ շա՜լլա», փա՛ղ անցեր, ո՛վ մեռած պիտի հասցնէ առանց... Աստ հետ մէկտեղ — կ'առաջարկնէր չուտով — ազգասէր մարդիկ են, հա՛, Ալլա՜հ բիլին, հէմ... որոշինք՚ն տեսնեցը խօսի Սաեփանեա Սրբազանին...

— Է՛, լա՛ւ, լա՛ւ, Թոտոսթոյէն գիր թելնածութիւնդ, կ'ըսէին...

— Ի՞նչ — ձայնը կը բարձրացնէր – հոգիէս ճա՛ռ ունիմ, ի՞նչ է... ծօ՛, անոնք ծուռ նայեցար կ'ըսեն՝ դանակ կը քաշեն կոր մարդուն..., ամա՛ն սա ծովէն անդին երեւները... Լաքին, աշխատաւէր են, նայէ, տասը, իրենք իրենց մէջ իրար չքաշելու մը ունին, ամմա, մարդու մէջ ալ իրար կը բռնեն... Սառաւածմէնին ելանք գացինք — կը սկսէր պատմել — Ս. Թագաւոր ունին նա՛... վար փաթլառըն..., կատարեա՛լ Հայաստան...

Եւ, այսպէս, ամէն տեղի համար առարկութիւն մը ըրած էր, ի վերջոյ ընդունելով, իբր փափաքին համաձայն, Գատըգիւղը։

— Դան ամիրայական շունչ ու հոգի ունիս, Բարսեղեան էֆէնտի, — կը կատակէին անոնք — Խասգիւղէն ընտրուելու էիր...

— Է հա՛, անանկ է, ամմա, — կ'ոգեւորուէր քիչ մը, — Գատըգիւղն ալ հիմնական ամիրաններուն ստանն է, մէջերնին ըլլանք որ քիչ մը շարժենք սիրտերը...գիրէ, իրենք իրենց մնան նէ...

— Աղէք լա՛ւ է Սամաթիայէն — կ'ընդմիջէր ուրիշ մը — լաւ ազգայիններ են, յարմար ձեզի։

— Ինչո՞ւ...

Դաւագանը կը վերցնէր՝ մափը ծածկել ջանալէն՝ գիտնալով որ պատասխանը պիտի ըլլար — «ազգա՛ծ, թուլումպա՛ծ քիֆիբա՛ծ»...

Ծնունդեան եկած օրը, տեսչարանէն մտնելէ վերջ, այցելեց նաեւ դասարանները։ Դասամիջոցի մըն էր, մօտեցաւ Սուրէնենց դասարանին

Նայինք սա մեր հէքիմչէքիմները ի՞նչ կ'ընեն կոր — ըսելէն։

Հարց ու փորձ ըրաւ, խօսեցաւ մէկուն մէւսինէնհետ, եւ տնօրէնին դառնալով,

— Ճանըմ, — ըսաւ զարմացած ու ցաւօք — սա տղոցը մօտ գոյն չի մնար կոր... գաւառէն Պոլիս կուգան սոխի պէս կաս կարմիր, ու, տարի մը երկու կեցածնուն պէս, սխտոր պէս կը դեղնին կոր...

Ու իր արծաթ աչքերուն մէջ, ուր կայծկլտուն բան մը կար միշտ, տրտմութիւն մը եկաւ։ Բոլորապէս ու խորապէս կը յուզուէր ան, երբ որեւէ սրտաբեկիչ բան լսէր։ Առանձին հոգածութիւն ունէր գաւառէն եկողներուն նկատմամբ։

Ետքոյ, երբ տնօրէնը գործով մը հեռացաւ, մտաւ տղոցը մէջ։ Մօտեցաւ Սուրէնին։

(Շար.) Կ. ՄԻՀՐԱՆ

Փարիզ եւ շրջակաները

Յ.
Հ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ընկերական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտադիր ներկայութիւն։ Ջեկոյց Կ. Կ.ի

ՊԷԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Զեկոյց Կ. Կ.ի

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈ-ՊԻՑԱՆՔՈՒՐԻ ՄԷՋ
Ընկերահամակրական դասախօսական ժողով
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ
Նիւթ՝ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՎԱՋԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, ընկ. Պուճուկեանի բնակարանը, 63 Րիւ տիւ Փարք. Արնուվիլ։ Կը խօսի Ընկ. Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը (Րիւ Տիւքէքլէն)։ Կը խնդրուի ընկերներէն ներկայ ըլլալ ճիշդ ժամանակին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան դասախօսական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կը խօսի Փրոֆ. Խայիկեան, նիւթ ունենալով «Հայոց պատմութիւնը»։ Կը հրաւիրուին ընկերներն եւ համակիրները։ Մուտքը ազատ է։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

„ՀԱՄԼԷԹ„

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՇԵՔՍՓԻՐԻ

(5 արար)

Այս Կիրակի գիշեր ժամը ճիշդ 9ին

MAISON de la MUTUALITÉի սրահին մէջ

24 Rue St. Victor **Métro Maubert-Mutualité**

Կը մասնակցին — տիկիններ՝ Մ. Սուրաբեան, Անահիտ, Գայեանէ, Գ. Գ. Թօլաեան, Ա. Գմբէթեան, Կօթիկեան, Սարաֆեան, Մաքսուտեան, Տէրվիշեան, Աժտէրեան, Սուրէնեան եւ Սուրաբեան։

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 25, 20, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսակները կը ծախուին Յառաջի, կավռօշի խմբագրատուններ եւ միւս սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը՝ կէս օրէն սկսեալ թատրոնին կիշէն։

Ոչ ոքի տոմսակ չի ղրկուիր

Ռէժիսէօր՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ   Պատասխանատու վարիչ՝ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ Համլէթի դերին մէջ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէին

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Sociétés Savantes, սրահ **D, 28 Rue Serpente**

(Métro St. Michel կամ **Odéon)**

Կը նախագահէ՝ ՏՈՔԹ. ՆՈՐԱՅՐ

Կը խօսի՝ Ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՆԻՒԹ՝ «Հ. Յ. Դ. ԴԵՐԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ»

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը

ՌՕԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Ռօանի Ազգ. Միութեան
Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պ. Պանեօլաթիի սրահին մէջ
Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. ՏԷՐԷՃԵԱՆ

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին   Մուտքը ազատ է

ԲԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Brebant Marseillais   146 Avenue des Chartreux

Միութեան նուագախումբը, ղեկավարութեամբ ջութակահար Պ. Մ. Չէօրէկճեանի, պիտի նուագէ կոմիտաս վարդապետի կտորներէն։

Զուգերգներ, մեներգներ, ուղերձ, 2 կենդանի պատկերներ՝ Կոմիտասի ներշնչումը եւ Մահկալ։ Ինչպէս Կոմիտաս վրդ. կը հաւաքէ հայ գեղջուկ երգերը։ Համեղի անակնկալներ, խրախ. եւ հայկ. պարեր մինչեւ լոյս։

ԾԱՆՕԹ։— կը խնդրուի ներկայանալի արտաքինով գալ։ Աճուրդ չկայ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ԴՐՕՇԱԿ"ի

թիւ 4 (1932 ապրիլ), հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

Պատերազմի խնդիրը (խմբագրական), Դասպար Ցուկորեան (Ա. Ա.), Զակֆեդէրացիայի Տասնամեակը (Ս. Վրացեան), Այսօրուան Գերմանիան (Ա. Արեղեան), Կարմիր գծից ներս, Թուրքիոյ շուրջ, Հնգամեակը եւ համաշխարհային տնտեսութիւնը, Արտեղից, Ֆիլիպպօ Տուրատտի։

Հասցէ՝ Rédaction «Droschak» 71 Ave. Kléber, PARIS (16)։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձերը կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենան Ուրբաթ գիշերները ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի Չրդ յարկը։ Անդամագրուիլ փափաքողները կրնան դիմել Ուրբաթ իրիկունները փորձի սրահը, կամ գրաւոր՝ Sako Hagopian, 158, rue du Chateau, Paris (14)

Հոգեհանգիստ

1915 Ապրիլեան եղեռնի բնդհ. նահատակաց համար Պատարագ-հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Նիսի մէջ այս Կիր. տեղւոյն մատրան մէջ։ Երգեցողութեանց երգեհոնով պիտի մասնակցի մանկապարտիզպանուհի Օր. Մ. Ներսէսեան իր կանոն աշակերտներով։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

«Կ'ուզէի ինքզինքս պաշտպանել ու փրկել... բայց կամքս չէր գործեր... եւ ես... հիմա պիտի հասկնաք... ես... ես կ'ամչնայի օտարականին հետ կռուելու դռնապանին առջեւ, որ հոն էր անհամբեր։ Եւ այսպէս... այսպէս, ինքզինքս յանկարծ պանդոկին ներսը գտայ։ Կ'ուզէի խօսիլ, բան մը ըսել, բայց ձայնը կը խեղդուէր կոկորդիս մէջ... Անոր ձեռքը ամուր կը մնար բազուկիս վրայ, ծանր ու տիրական... Շփոթ կերպով զգացի որ կը քաշէր զիս դէպի սանդուղին գլուխը ու ես դիմադրութիւնը չունէի թէ ինչ կ'ընէի... Բանալի մը դարձաւ...

Եւ յանկարծ ինքզինքս առանձին գտայ այս օտարականին հետ, օտար սենեակի մը մէջ, օրեւէ պանդոկի մը մէջ որուն անունը դեռ մինչեւ այսօր չեմ գիտեր»։

Տիկին Գ... դադրեցաւ կանգ առաւ եւ ոտքի ելաւ յանկարծ։ Կարծես թէ ձայնը այլեւս չէր հնազանդեր իրեն։ Դէպի պատուհանը գնաց, քանի մը վայրկեան լուռ նայեցաւ դուրսը եւ կամ թերեւս միայն ճակատը դրաւ պաղ ապակիին. քաջութիւնը չունեցայ արտաքնապէս ճշդելու այդ, վասնզի ինծի համար ցաւագին էր դիտելը այդ ծեր կինը՝ յուզումի մատնուած։ Ուստի նստած մնացի, լուռ, առանց հարցափորձելու, առանց աղմուկ հանելու եւ սպասեցի մինչեւ որ վերադարձաւ հանդարտ քայլով մը եւ դիմացս նստաւ.

— Լաւ, հիմա ամէնէն դժուարը ըսուեցաւ։ Եւ կը յուսամ որ պիտի հաւատաք ինծի եթէ անգամ մըն ալ հաստատեմ, եթէ երդում ընեմ բոլոր իմ նուիրական բաներուս վրայ, իմ պատւոյս եւ զաւակներուս գլխուն վրայ, թէ մինչեւ այդ երկվայրկեանը օտարականին հետ... միութեան մը ամէնէն փոքր մտածումն իսկ չէր ունեցած, թէ իրաւամբ կամքս կորսնցուցած էի, եւ թէ գիտակցութենէ զուրկ յանկարծ կարծես թէ գահավէժ մը ինկած էի իմ գոյութեան կանոնաւոր ճամբէն այս կացութեան մէջ։ Երդում ըրի ճշմարտախօս ըլլալու թէ՛ ձեզի եւ թէ՛ ինծի հանդէպ. անգամ մըն ալ կը կրկնեմ թէ միայն այս երիտասարդին օգնութեան հասնելու գրեթէ ճարահատ կամքովս էր եւ ոչ ուրիշ զգացումով մը, անձնական զգացումով մը, եւ թէ ուրեմն առանց ո՛չ մէկ ցանկութեան, պատահելիքի մասին առանց ո՛չ մէկ գաղափարի էր որ գլորեցայ այս ողբերգական արկածախնդրութեան մէջ։

Ինծի թոյլ պիտի տաք որ չպատմեմ ինչ որ անցաւ այդ գիշեր սենեակին մէջ։ Երբեք չեմ մոռցած եւ պիտի չմոռնամ այդ գիշերուան իւրաքանչիւր երկվայրկեանը։ Վասնզի հոգ կռուեցայ մարդկային էակի մը հետ, փրկելու համար անոր կեանքը։ Այո՛, կը կրկնեմ, այդ պայքարին մէջ մարդու մը կեանքին կամ մահուան վճիռն էր որ կը կը տրուէր։

Իմ ջիղերուս իւրաքանչիւրը անվրիպօրէն կը զգար թէ այս օտարականը, արդէն կիսով կորսուած այս մարդը, փրկութեան վերջին ցուպին կը փարէր, եռանդագին ու կիրքով մէկու մը որուն մահացու վտանգ կը սպառնայ։ Ինծի կը կառչէր նման այն մարդուն որ իր ներքեւ կը զգայ անդունդը։ Իսկ ես, իմ բոլոր կարողութիւններս կը գործածէի, ինչ որ կար իմ մէջս, զայն փրկելու համար։

Մարդ այդպիսի ժամ մը կ'ապրի միայն մէկ անգամ իր կեանքին մէջ եւ այդ կը պատահի միլիոններու մէջ մէկ անձի միայն։ Առանց այդ սարսափելի դէպքին, երբեք պիտի չկրնայի երեւակայել թէ յուսահատութեան ի՛նչ ուժգնութիւնով, ի՛նչ անսահման կատաղութիւնով անտէր մարդ մը, կորսուած մարդ մը վերջին անգամ մըն ալ կը ցանկայ կեանքի արեան ամէնափոքր կաթիլին։

Ամբողջ քսան տարիներ հեռու մնացած ըլլալով գոյութեան բոլոր դիւային զօրութիւններէն, երբեք պիտի չկարողանայի հասկնալ այն շքեղ ու աներեւակայելի եղանակը որով բնութիւնը յաճախ քանի մը տրոփիւններու մէջ կը կեդրոնացնէ այն բոլոր տենդը, կեանքն ու մահը, յափշտակութիւնն ու յուսահատութիւնը որ իր մէջն է։ Եւ այդ գիշերը այնքան լեցուն էր պայքարով ու խօսքերով, կիրքով, բարկութիւնով եւ ատելութիւնով, աղաչանքի եւ գինովութեան արցունքներով որ, ինծի թուեցաւ թէ հազար տարի կը տեւէ ան եւ թէ մենք,— այս երկու մարդկային էակները որոնք գլխիվայր դէպի անդունդին յատակը կը դեդեւէինք, մէկը իր մէջ կրելով մահուան կատաղութիւնը, միւսը առանց նախազգացումի,— դուրս ելանք այդ մահացու պայքարէն բոլորովին այլափոխուած, տարբեր մտքով մը եւ տարբեր զգայնութիւնով մը։

Բայց պիտի չխօսիմ այդ մասին։ Ոչ կրնամ եւ ոչ ալ կ'ուզեմ գրել այդ։ Պարտաւոր եմ սակայն ձեզի բառ մը ըսել այն անլուր վայրկեանի մասին որ զարթուած եղաւ։ Արթնցայ կապարի պէս ծանր քունէ մը, սեւ խաւարէ մը, որուն նմանը երբեք չունեցայ։ Երկար ժամանակ պէտք եղաւ աչքերս բանալու համար, եւ առաջին բանը զոր տեսայ, իմ վրաս, անծանօթ սենեակի մը առաստաղը եղաւ. յետոյ, քիչ մը աւելի խարխափելով, օտար վայր մը, ինծի անծանօթ, տգեղ ... իյնալու համար չէի գիտեր թէ ... պէս ըրած էի։ Նախ ջանացի ... տալ թէ երազ մըն էր միայն ..., աւելի յստակ եւ աւելի ... փանցիկ երազ մը որուն յանգած ... այդքան ծանր ու խառնակ ... քունը. բայց պատուհաններուն ... ջեւ կը փայլէր արեւուն պայծառ ... անժխտելիօրէն իրական լոյսը ... առաւօտեան լոյսը. կը լսէին փողոցի աղմուկներուն բարձրանալը ... քերուն թաւալումը, հանրակառքերուն զանգակները եւ մարդոց ... ըը, եւ հիմա գիտէի թէ չէի երազեր ու արթուն էի։ Ակամայ ... խելքս գլուխս հաւաքելու ... եւ հոգ... ակնարկս մէկ կողմ ... ձնելով... հոդ տեսայ (երբեք ... չկարողանամ ձեզի նկարագրել ... սարսափ) անծանօթ մարդ մը որ ... կը քնանար լայն անկողնին մէջ ... Բայց օտարական մըն էր, օտարական մը՝ բոլորովին օտարական ... սամերկ ու անծանօթ մարդ մը.

Ոչ, այդ սարսափը, ... պատմուիր. այնքան ուժգին ... տակեց զիս որ անշունչ ինկայ ...

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) :- R C Seine 276.266

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ՆԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	4 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 15 ԱՊՐԻԼ 1932

15 AVRIL 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1854

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԵՆԴԱՆԱԲԱՆԱԿԱՆ...

«Հայրենիք» ամսագրին մէջ, Կ. Զարեան ունի շարունակելի մը. «Բանկօոպը եւ Մամութի Ոսկորները», խորհրդային Հայաստանի կեանքէն

Ինչպէս իր միւս արտադրութեանց մէջ, — «Անցորդը եւ իր ճամբան», «Երեք երգ», «Տատրագոմի Հարսը» եւ դեռ ուրիշ գործեր, Զարեան ստորագրած է հրաշալի յղացումներ, թէ՛ իբրեւ խորհուրդ ու բառ եւ թէ իբրեւ արուեստ։

Նոյն իսկ նկատի առնելով բանի ձիգի, նմանողութեան, կրկնութեան յաճախումները, կարելի չէ կարդալ զանոնք առանց խանդավառութեան ու յարգանքի։

Գեղարուեստագէտն է որ, իր ստեղծագործական երկունքին մէջ, կը ստանայ կատարեալ կատար, կը ճառագայթէ մինչեւ անդրանցային խորութիւնները, իր եռքին ձգելով ակնախտիղ, ինքնատիպ, խորունկ հետքեր։

Բայց, Զարեան-մարդը միշտ ներկայ է գեղարուեստագէտին մէջ, իր նենգ, ինքնամոլ եւ չարա կիրքերովը, եւ հանգիստ չի ձգեր. Թոյլ չի տար որ արուեստը ընթանայ իր բնական ճամբով։

Կանանչ մազեր կը խլրտի, կը սողայ, թոյն կը հոսեցնէ «Բանկօոպին մէջ ալ, ինչպէս իր բոլոր գրածներուն մէջ, առ հասարակ։

Եւ ահա գրականութիւնը կը դառնայ գիմակ մը՝ հանդիպումի հետ հաշիւ մաքրելու։ Անշուշտ ի վնաս գեղարուեստական գործին։

Մենք նիւթերուն բովէն քաշել – անցնելու առիթութիւն չունինք։ Ոչ ալ ո՛ր եւ է հաշիւ։ Եւ անմիջապէս կ'անցնինք փաստերուն։

×

Մեր երիտասարդ աշխատակիցը՝ մատնանշել այն սողոսկուն վերադարձը՝ զոր Կ. Զարեան իր վէպին շարունակութեան ընթացքին ըրած է հասցնել Երեւանի զինուորեան տաճարներուն եւ թանգարաններուն մէջ ծուարած ափ մը վտառականներու, — ձագ-մորուք ճերմկած, տառապանքէն քար կտրած, իրենց շուքին վախցող պրոֆէսորներու, լեզուագէտներու եւ պատմաբաններու։ Զարեան հաճոյքով նկարագրած է նոյն իսկ անոնց բնաւորական եւ նիւթական թշուառութիւնները։

Բայց Զարեան աւելի առաջ գացած է, տարօրինակով գաղափարական՝ վիպային տիպարի մը, — Վահան Իբերեան։ Ինքն իսկ.

Ասպետակա՛ն, «լինելոց» տիպար մը, արդարեւ, իր թափառումներով, ոգորումներով եւ թռիչքներով։

Եւ սակայն, բառերը չեն կրնար պարտկել այդ բոլորին տակ ծածկուած յոյները, անմէջ մեծամտութիւնը եւ անդրադարձական ողբերգութիւնը

Արթո՞ւն է ծէր. իր «գեղարուեստական» պատկերումներով։ Դրական բեհեզով փաթթուած։

Վահան Իբերեան — alias Կոստան Զարեան — որ կանուխէն Եւրոպա ինկած է, «որ ամբողջ իր կեանքը փնտռել է իր հայրենիքը», առտու մը կ'արթուի «Երկրի հեռաւոր պաւասներից» հասած հայանպաստացային» աղապակներէն, եւ կ'իյնայ Պոլիս։ Ինքն է որ կը նկարագրէ.

— «Եփչում է, առաջին հետաքրքրութեան յաջորդող հիասթափումը եւ զզուանքը։ Անասելի այդ դիմակահանդէսը։ Կախ ընկած լկտի շրթունքներ, չփոխուած այտեր, սողկոտող ժպիտներ, կեղծաւոր եւ սնգուրուած բառեր եւ սիրտեր, ուզող շենիկի թաքի նման փափուկ ածականներ, վազվզող աչքեր ու ու արդուկուած փէսերի տակ կոյսած՝ ցած ու բթամիտ ճակատներ։

«Լեվանտինների՝ զուճարուած բաւթակների եւ այլասերուած կապիկների այդ անփառունակ աշխարհից նա պատրաստուում էր մեկնել ընդմիշտ՝ «դր. բոլորովին պատահական կերպով, նա ծանօթացաւ մի քանի երիտասարդների հետ, որոնք հեռաւոր գաւառներից պարզութիւն եւ ոգեւորութիւն էին բերել» («Հայրենիք» ամսագիր, Մարտի թիւ, էջ 27)։

Հայկական Պոլիսն է այս, 1909—10ին, երբ «Ազատամարտ»ը կար եւ ամբողջ սերունդ մը ամեհի երկունքի բռնուած, մեծով – փոքրով կը ճգնէր, բռնապետական փլուզումէն անմիջապէս յետոյ, փառել ու տարածել այն lampado vitoeն, զոր Կոստան Զարեան Իբերեան) Եւրոպայի պողոտաներուն վրայ է փնտռեր եւ կը փնտռէ տակաւին։

Զբբբե՞նք իր «պատահական» հանդիպումին մանրամասնութիւնները, եւ հետեւինք Իբերեան – Զարեանի յուշատետրին։

Պատերազմ է։ Իբերեանը (Զարեան), որ հոտը չառած չուած էր — դէպ ի Երկիր, ո՛չ, դէպ ի Եւրոպա — վերադարձին նորէն կը բարեհաճի այցելել Պոլիս։ Եւ ի՞նչ կը տեսնէ.

— «Հայ մտքի ազնուագոյն ներկայացուցիչները մորթուեցին։ Պոլսոյ թաղերից դուրս պրծան խլուրդի նման թաքնուած գրավաճառները. խուլ եւ կաղ հոգիների տէր մարդ փոքրութիւններ, թափուած արիւնի գետերի քով վեր ոռնոցներ արձակեցին եւ շփացան»։ (էջ 28)։

Նորէն Հայկական Պոլիսն է, 1918—1922։ Հայաշխէնք տառապողներուն, տեղահանութեան, բանտի, կախաղանի, թաքստոցի մնացորդները, յետոյ տարուան սերունդի մը բեռը շալկած, տառապանքելով հոգեպէս, ձեռք ձեռքի կուտան, փրկելու համար lampado vitoe (կեանքի ջահը), զոր միայն բառարաններու մէջ տեսած է Իբերեան – Զարեանը։ «Ճակատամարտ»ն է, — եւ ճակատամարտներ։

... Բայց լաւ է վերջացնել։ Անուն չունի, ոչ ալ սահման, ինչ որ «կենդանաբանական պարտէզներից դուրս պրծած, չնացած, կիսակերթ քաղքենի» այս Տօն Քիշոթը սանձարձակ փախած է ամսագրի 11րդ էջէն, 28րդը, աչքերը շլմորած, փրփուրը բերնին։

Գրականութի՞ւն է այս, ընկեր խմբագիր։

Շ.

Դանուբեան հարցը Ժընեւի մէջ

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը զբաղեցաւ Աւստրիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Հունգարիոյ եւ տնտեսական կացութեան մասին՝ իր քննիչ յանձնախումբին տեղեկագրովը։

Ֆրանսայի վարչապետը անդրադարձաւ այդ տեղեկագրին երեք գլխաւոր կէտերուն, ա) հաստատեց այն դժուարութեանց, որոնցմէ կը տառապին նշեալ երկիրները. Եւրոպայի պետութիւնները, բ) յանձնարարութիւններ՝ տնտեսական կարճաժամկէտ օգնութեանց, ի նպաստ այդ պետութեանց, պայմանաւ որ որ գործողութիւնները կատարուին միջազգային երաշխաւորութեամբ, գ) այս պետութեանց միջեւ տնտեսական աւելի սերտ յարաբերութիւններ հաստատելու կարեւորութիւնը։ Ֆրանսայի վարչապետը տեղեկութիւններ տուաւ անցեալ շաբթու չորս մեծ պետութեանց միջեւ, Լոնտոնի մէջ կատարուած աշխատանքներուն մասին։ Յայտնեց թէ Դանուբեան հարցին մասին, վերջնական որոշում մը տալէ առաջ, մեծ պետութիւնները պէտք ունին տեղեկագիրը ննթարկելու իրենց մասնագէտներուն քննութեան։

Թայլ տալու համար որ այս քննութիւնը կատարուի, չորս պետութիւնները համաձայն գտնուած են որ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը իր յառաջիկայ նստաշրջանին դնէ իր տնտեսական յանձնախումբի տեղեկագրին ընդհանուր մասին ուսումնասիրութիւնը.

Յաջորդաբար խօսեցան Անգլիոյ եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարները եւ գերման պատուիրակութեան պետը Ֆոն Փիւլով։

Ճնտախտը Թուրքիան

Կը հաստատուի թէ թուրք կառավարութիւնը վերջնապէս հրաժարած է օտար երկիրներու մէջ փոխառութիւն մը կնքելու մտադրութենէն։

Լինտպէրկի տղեկին առեւանգումը

■■■

Նիւ-Եորքէն տրուած լուրի մը համաձայն բժիշկ Քոնտոն որ ցարդ իբր միջնորդ ծառայած էր առեւանգիչներուն եւ Լինտպէրկի, նոր ճամբորդութիւն մըն ալ կատարած է այս վերջերս՝ խորհրդաւոր պայմաններու տակ։

Վերադարձին լրագրողներու հարցման պատասխանելով բժիշկը ըսաւ.

— Առեւանգիչներուն հետ յարաբերութեան մէջ եղած եմ եւ այսօր գեռ կը շարունակեմ։ Այլինչ բըի կամ ըսի որ կարենայ անոնց ինքնութիւնը յայտնել։ Կեանքս կը սպառնա եւ գիտեմ թէ մեծ քան մը չափ արժէր, եթէ ամենափոքր անզգուշութիւն մը գործէի, որով երեւան ելլէր առեւանգիչներու ինքնութիւնը։

Ամերիկեան ոստիկանութիւնը որ կը գգայ բժիշկին փափուկ կացութիւնը, խուսափեցաւ չմիջամտել այս գործին եւ Լինտպէրկ ինքն իսկ հասու կը կենայ։

Լոնտոնի թերթերէն մէկը գրեր երթէ Լինտպէրկի կողմէ առեւանգիչներուն տրուած թղթադրամներէն մաս մը փոխանակուած է Լոնտոնի մէջ։ Լոնտոնի ոստիկանութիւնը կը յայտնէ թէ այդ տեսակ որեւէ տեղեկութիւն չունի ինքը։

Անգլիոյ անգործները

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ հրատարակուած վերջին վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ 1931 սեպտեմբերի վերջը Անգլիոյ անգործներու թիւն էր 2,804,000 իսկ դեկտեմբեր 21ին եղած էր 2,602,000։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հինտէնպուրկ յուծեց Հիթլէրի մարտական խումբերը

Գերման հանրապետութեան նախագահը ստորագրեց հրամանագիր մը որ այսօրէն կը յայտարարէ Հիթլէրի մարտական խումբերը եւ կը հրամայէ անոնց անմիջական կազմալուծումը։

Այս որոշումը տրուած է բոլոր գերման պետութեանց ներքին նախարարներու ժողովին մէջ՝ որ գումարուեցաւ Գերմանիոյ ներքին նախարարին՝ զօրավար Կրէօնէրի նախագահութեան տակ։

Որեւէ փորձ որ կը կատարուի գաղտնօրէն պահելու համար Հիթլէրեան մարտական ուժերը, կամ զանոնք վերակազմելու համար, պիտի ըլլայ օրէնքի հարուածին տակ

Այս որոշումը ի զօրու է ամբողջ Գերմանիոյ համար։

Կառավարական ցեկոյց մը կը ծշդէ թէ անկարելի դարձեր էր աւելի երկար համբերել պետութեան մէջ պետութեան մը գոյութեան եւ թէ այս կացութիւնը չէր կրնար ծանր խռովութիւններ չյարուցանել բնակչութեան զանազան տարրերուն մէջ։

Հրամանագիրը կը համրէ Հիթլէրեան բոլոր այն մարտական կազմակերպութիւնները որոնք արգիլուած-լուծուած կը նկատուին—յարձակողական խումբերը, պաշտպանողական կազմակերպութիւնը, անոնց պայմանները ինչպէս նաեւ բոլոր այն ուժերը՝ որոնք անոնցմէ կախում ունին, ինչպէս սպահետի ուժերը, զինուորական, ծովային, օդանաւային, հեծեալ խումբերը մեծ ինքնաշարժները, առողջապահական կազմակերպութիւնները, եւայլն։

Ներքին նախարարը որուն յանձնուած է այս հրամանագրին գործադրութիւնը, իր կարգին հրատարակեց հրամանագիր մը, որով ոստիկանութեան կը հրահանգէ բռնօրէն փոցոց չնետել Հիթլէրեան զօրանոցներու մէջ քնացող խումբերը, այլ անոնց տալ յարմար պայմանաժամը՝ շէնքը պարպելու.

Հինտէնպուրկի հրամանագիրը կը նախատեսէ նաեւ թէ ամէն անհատ պիտի պատժուի բանտարկութեամբ։

Այս որոշումը կարեւոր դէպք մը կը նկատուի Գերմանիոյ թէ ներքին եւ թէ, արտաքին քաղաքականութեան համար, նաեւ յաղթանակ մը՝ Փրուսիոյ եւ Պավիերայի կառավարութեանց համար, որոնք կը յիշուի թէ, ամէնէն մեծ պայքարը մղեր էին Հիթլէրեաններուն դէմ, հրատարակութեան տալով անոնց դաւադրութիւնը, մարտ 13ի նախագահական ընտրութեան առթիւ։

Ներքին նախարարներու ժողովէս քիչ առաջ, Հիթլեր օտար թղթակիցներու յայտարարեր էր թէ կառավարութիւնը շատ ծանր պատասխանատուութեան տակ պիտի ըլլայ, որոշելով իր մարտական խումբերու կազմալուծումը։ Հիթլեր զգացուց թէ այդ պարագային՝ այլեւս չպիտի կրնայ զսպել իր 400000 մարտիկները եւ հետեւաբար չպիտի ստանձնէ որեւէ պատասխանատուութիւն՝ եթէ խռովութիւններ ծագին։

Պերլինի, Միւնիխի, Ֆրանքֆուրթի, Համպուրկի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու իշխանութիւնները արդէն սկսան հրամանագրի գործադրութեան եւ գրաւեցին այն շէնքերը որոնք կը ծառայէին իբր Հիթլէրեան խումբերու կայանք։

Այս գործողութիւններն սկսան հրամանագրի ստորագրումէն 2—3 ժամ յետոյ, եւ այնքան արագութեամբ որ ժողովուրդը եւ Հիթլէրեանները հազիւ կրցան հասկնալ ինչ որ տեղի կ'ունենայ։

Զինաթափութեան խորհրդաժողովը

■■■■■■■■

Թուրք պատուիրակութեան ցեսակէտը

Զինաթափութեան ժողովի ընդհանուր յանձնախումբը կը կրկնէ ինք. գինքը։ Ամէն մէկ պատուիրակութիւն պարագ կը տեսէ կրկնել ինչ որ առաջարկած կամ բացատրած էր նախորդ նստաշրջանին։

Յանձնախումբի վերջին նիստին մէջ խօսեցան Իտալիոյ, Ուրուկուայի, Նոր Զելանտայի եւ Թուրքիոյ ներկայացուցիչները։

Թուրքիոյ պատուիրակը արտաքին գործոց նախարար Թէվֆիք Րիւշտի բացատրեց այն պատճառները՝ որոնք տուն տուին Թուրքիոյ գիտքին՝ զինաթափութեան ժողովին մէջ։ Յիշեց թէ Թուրքիա Լոզանի մէջ ստորագրած է դաշնագիր մը որ ազգային զօրք կրող բոլոր նաւերուն կ'արգիլէ նեղուցներէն անցնիլ եւ թէ նոյն դաշնագրով Թուրքիոյ կարգ մը սահմանային շրջանները եւ սրոշ հողամասեր զինաթափ եղած են։

Թուրքիա միւս կողմէ, ալ յարձակման դաշնագրեր կնքած է Սպանիոյ, Ֆրանսայի, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Յունաստանի, Իտալիոյ Պարսկաստանի եւ Խորհրդային Միութեան հետ։ Բազմաթիւ երկիրներու հետ ալ կնքած է իրաւարարութեան եւ հաշտարարութեան դաշնագրեր։

Այս դաշնագրերէն զատ, որոնք բոլորին յայտնի են, որեւէ գաղտնի յանձնառութիւն չէ ունեցած։

— Ինչպէս ամէն տեղ ըսաւ, անտեսական եւ ելմտական տագնապը կը նեղէ Թուրքիան. Մեր ելեւմտացին մէջ պարտադրուած սեղմումները կատարուեցան՝ ազգութեանց տակ այն վստահութեան մթնոլորտին, որ կը բխի զինաթափութեան խորհրդաժողովէն։ Այս վստահութեամբ, մեծ մասով սեղմեցինք ազգային պաշտպանութեան ելեւմուտքը, ու մէկ ամիս առաջ, պաշտօնապէս յայտարարուած վերջին սեղմումներէն ի վեր, գեռ մէկ երրորդ չափով ալ նուազեցաւ։

Վերջացնելով, Թուրք պատուիրակութեան պետը հաւանութիւն յայտնեց Ամերիկայի պատուիրակին Պ. Կիպսընի ներկայացուցած առաջարկին։ Այն պարագային որ Ամերիկայի առաջարկը չընդունուի, Թուրքիա համամիտ պիտի ըլլայ խորհրդային առաջարկին։

Անգլօ-իրլանտական վէճը

Անգլօ-իրլանտական վէճը նոր կերպարանք մը կը ստանայ յանկարծ Հիւսիսային Իրլանտայի վարչապետին Լոնտոն ժամանումովը։ Լոնտոնի մէջ Ըլսթըրի վարչապետը տեսակցութիւն մը ունեցած է գաղթային եւ ներքին նախարարներուն հետ։

Հիւսիսային Իրլանտայի կառավարութիւնը որ բոլորովին հակառակ է Տէ Վալերայի կառավարութեան հետ որեւէ միութեան, կը վախնայ որ Անգլիա հիւսիսային Իրլանտան զոհածէ իբր Տէ Վալերայի հետ համաձայնութեան միջոց եւ այդ երկիրը դնէ նման վրայ՝ անգլօ-իրլանտական հաշտութեան մը համար։

Անգլիոյ նախարարներէն մէկը՝ Ըլսթըրի վարչապետին հետ տեսակցութենէն վերջ յայտնեց թէ յարուցուած հարցերուն մասին՝ տեսակէտի որեւէ տարբերութիւն չկայ։

Սուրճի սով Թուրքիոյ մէջ

ԷՆԿԻՒՐԻ, 13 Ապրիլ— Թերթերը կը մատնանշեն թէ ներկայ տագնապին հետեւանքներէն մէկը — սուրճի պակասը — մեծ վնաս կը հասցնէ Թրքական աւանդութիւններուն։ Իրօք, գաւառական բազմաթիւ վայրերու մէջ բացարձակապէս սուրճ չկայ.

Մանաւանդ Իզմիրի մէջ, իշխանութիւնները առաջնորդեցան հաստատել «սուրճի քարտ»ի եղանակ մը։ Քարտերը կը յանձնուին ընտանիքի պետերուն որոնք իրաւունք կ'ունենան որոշ քանակութեամբ սուրճ գնելու։ Վերջին երեք օրերու ընթացքին, վաճառականի մը քով գտնուած 100 քիլօ սուրճի մթերք մը բաշխուեցաւ այս կերպով։

«Ճիւմհուրիյէթ» թերթը գայրոյթով կը գանգատի այս կացութեան դէմ, որ կ'ըսէ «կը յիշեցնէ մեծ պատերազմի պաշարման ամէնէն ծանր պահերը եւ որ իշխանութեանց անփութութեամբ, ժողովուրդը կը զրկէ ըմպելիէ մը, զոր կարելի է անուանել «ազգային»։

Ուկրայինացիներու բողոքը Բոլշեւիկներու դէմ

ԺԸՆԵՒ, 1, Ապրիլ Արտասահմանի ուկրայինացի գրագէտներու եւ լրագրողներու միութիւնը որ հազարի չափ անդամ կը համրէ, վերջերս կոչ մը ուղղեց քաղաքակիրթ մարդկութեան՝ ցնիեսդերի եզերքներուն վրայ պատահած եղերական դէպքերուն առթիւ։

Բանի հաստատման հետեւանքով կ'ըսէ կոչը, Ուկրայինայի մէջ ներկայիս կը տիրէ իրական սով մը։ Թշուառութեան ու վհատութեան մատնուած, մասկովեան համայնավարներու կողմէ աքսորեալ, ժողովուրդին բոլոր ըմբոստութիւնները որ եւ է բանի չեն յանգիր։ Հարիւր հազարաւոր ուկրայինացիներ՝ իրենց ընտանիքներով կ'աքսորուին խմբովին։

«Ռամկավարական շրջաններու ժողովուրդը ապաստան կը փնտռէ փախուստի մէջ, բայց խորհրդային իշխանութիւնները անողոք կերպով կը ջարդեն անմեղները։

«Ռուս բոլշեւիկներու այս արիւնահեղ ոճրագործութիւնները գայթակղութիւն պատճառած են ամբողջ աշխարհի, բայց աւելի կորովի միջոցներ եւ միջազգային ճնշում պէտք է խորհրդային Միութեան վրայ»

Մոխիրի տարափը դադրեցաւ

Մոխիրի տարափը դադրեցաւ Արժանթինի վրայ։ Թէեւ երեւոյթը արտասովոր էր եւ տարածուած 2 միլիոն քառակուսի քիլոմէթրի վրայ, նիւթական եւ մարդկային ո՛չ մէկ վնաս պատճառած է։ Պուէնոս-Այրէսի մէջ հաւաքուած մոխիրը քննող մասնագէտները կը հաստատեն թէ այդ մոխիրը տնտեսական արժէք մը կը ներկայացնէ՝ շինութեանց նիւթերու պատրաստութեան համար։

Գերմանիոյ պայքարը Անգործութեան դէմ

Գերման սէնտիքաներու դաշնակցութիւնը գերման խորհրդարանի մեծ սրահին մէջ ժողով մը գումարեց, անգործութեան դէմ միջոցներ ուսումնասիրելու եւ գործադրելու համար։

Պրիւնինկ որ խոստացեր էր ճառ մը խօսիլ այդ ժողովին, վերջին պահուն իմաց տուաւ թէ չպիտի կրնայ, չափազանց կարեւոր գործերով զբաղած ըլլալուն։

Այդ հաւաքոյթին մէջ յաջորդաբար խօսք առին՝ բացի բանուորական ներկայացուցիչներէն, Երեսփ. Ժողովի նախագահը եւ աշխատանքի նախարարը, որ յայտնեց թէ կառավարութիւնը կը քաջալերէ անգործներու դէպի հող վերադարձը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱԹԷՆՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ազգ. կեանքը.— Ներքին խաղեր. Հիւղակներու ծարցը եւ ինքնութեան թուղթ.— դպրոցները եւ տարեվերջի բացեր. - Ներգաղթը եւ որբերը.— ցեղեկութիւններ Հայաստանէն.— Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտ»

Գրած էի թէ ազգային մեքենան խանգարուած է, կաթուածելով նաեւ ազգային բոլոր օրկանները։ Այսօր, դժբախտաբար աւելի տխուր տողեր պիտի գրեմ։ Ամիսներէ ի վեր է Աթէնքը չունի կեդրոնական մարմին, եւ ներքինու յարաբերական զործերը կը մնան բոլորովին երեսի վրայ։ Իսկ առաջնորդը, որ նոր վարչութիւն պիտի կազմէր, պաշարուած է հնչակեաններէ, ռամկավարներէ, նաեւ «հօկչեքիններէ», եւ անոնց ազդեցութեամբ, կը փորձէ մարմին մը կազմել կասկածելի տարրերէ։

Դաշնակցութիւնը առ այժմ սպասողական դիրք բռնած է, հաւատալով թէ ողջմտութիւնը պիտի յաղթէ վերջին պահուն.

< Առաջնորդին կողմէ նախաբարութեանց մօտ կատարուած դիմումները քիչ մը արդիւնք ունեցած են, երեւի։ Կը լսեմ թէ Հայաստան նոր մեկնելիքներու հիւղակներուն փոխարէն, կառավարութիւնը փոքրիկ, անշուք հատուցում մը պիտի ընէ։ Կը մաղթենք որ լուրը պաշտօնական դառնայ քիչ ատենէն։ Այս առթիւ ըսենք որ, կառավարութիւնը այնքան ալ անբարեացակամ վերաբերմունք ցոյց պիտի չտար, եթէ մեկնողները կարգ մը անախորժութիւններ յառաջ բերած չըլլային։ (Դրօշակի վրայ յարձակում հելլէն եւ հայկական, կնքուած տուներու վրայ յարձակում,հայհոյանք, յարձակում ոստիկանութեան վրայ եւն.)։

Նպաստաւոր կարգադրութիւն մըն ալ ինքնութեան թուղթերու հարցին մէջ ձեռք ձգուած է։ Չրի պիտի ստանան բոլոր անոնք որ չունեւոր են։ Մանաւանդ ընտանիքի կիներն ու աղջիկները, այրիները եւ այլն, զերծ պիտի մնան ինքնութեան թուղթերու համար պահանջուած 225 տրախմիէն՝ անձ գլուխ։

Մեր հայրենակիցները պէտք է շնորհակալ ըլլան թէ՛ կառավարութեան եւ թէ այս հարցը հետապնդող եւ իր լուծման հասցնող անձնաւորութեանց։

Իւրաքանչիւր թղթակցութեամբ մէյմէկ քիչ գրած կ'ըլլամ արդէն մեր դպրոցներու մասին։ Այս անգամ կ'ուզեմ վեր առնել մանաւանդ Քոքինիայ եւ Լիփազմայի դպրոցներուն տագնապը։ Այս երկու կրթական յարկերը մատնուած են լուրջ տագնապի։ Օրինակ՝ Քոքինիան գրեթէ քայքայուած վիճակ մը ունի։ Դպրոցին ուսուցիչները խաչոր պահանջներ ունին,եւ մտածող չկայ։ Թաղական եւ հոգաբարձու իրար կը բզքտեն։ Հոն ալ հնչակեան եւ ռամկավար կռիւ է մղուածը։ Հնչակեանները յաղթանակը շահած են,սակայն տարին լրանալու երեք ամիս մնացած՝ իրենց ուսուցիչը հռչակելով տնօրէն։

Նիւթական տագնապի մատնուած են նաեւ Լիփազմայի եւ Սինկրուի դպրոցները։ Թէեւ այս վերջինը այժմ կը վայելէ Արսլանեաններու հովանաւորութիւնը...

Նիւթական տագնապ ունի նաեւ Ֆիքսի վարժոցը։ Թէեւ. Բարեգործականի դրկած առաջին եռամսեան, կրճատուած եւ «առ հաշիւ», քիչ մը մեղմացուց կացութիւնը: Կ'ըսուի թէ յաջորդաբար պիտի ղրկուին միւս վարկերը։ Պէտք է արձանագրել սակայն, ինչպէս ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանամ — որ տարեվերջ, եթէ՛ Բարեգործականը իր նախորդ տարուան վարկերը յատկացնէ, եթէ՛ ջանդեսներն ու զանազան ձեռնարկները սպասուած արդիւնքը տան, կրկին իւրաքանչիւր դպրոց պիտի ունենայ, միջին հաշուով 30.000ական տրախմիի բաց մը։ Ուրեմն չորս դպրոցները՝ 120 հազար տրախմիի բաց մը. ինչո՞ւ, որովհետեւ մարմինները չեն աշխատիր։ Օրինակ՝ Քոքինիան, օրինակ՝ Ֆիքսը: Քոքինիոյ մէջ՝ Գալֆայեան եւ Կէօքճեան, Ֆիքսի մէջ՝ Փէլթէկեան եւ Ստեփան Ցէր Յակոբեան, փոխանակ դպրոցներուն նայելու, օրն ի բուն՝ Հօկ եւ Ներգաղթ կը խաղան, որբերը գրգռելով, Շահվէրտեանին գործիք դառնալով, Հայրենակցականները պառակտելով, Հօկերու եւ Հայաստանի ծամակիրներու խումբեր եւ բջիջներ ստեղծելով. Աւելորդ է թուել մասանցը։ Կը բաւէ ըսել, որ վերջերս Շահվէրտեանի թելադրանքով վերոյիշեալները եւ իրենց համախոհները սկսած են հոս ու հոն թոյն արսկել զանազան Հայրենակցական Միութիւններէ ներս, զանոնք պառակտելով եւ երկու ճակատի բաժնելով։ «Եթէ մեզի չմտանակցիք, Հայաստան չէ՛ք կրնար երթալ»։ Ահա կարգախօսը։ Պէտք է ըսել, որ Շահվէրտեանի այս խլրդային գործունէութիւնը ջերմապէս կը քաջալերեն հնչակեանները եւ ռամկավարները։ Մանաւանդ հնչակեանները։ Ի՞նչ «մայր կուսակցութիւն»։

Այս մարդիկը, իրենց խորհրդակից ունին Աթէնքի «մեծ դիւանագէտը», Տոքթ. Էնֆիէճեան, որ ուխտաւորէն ետք սկսած է կարմիր տեսնել։ Բարեբախտաբար Աթէնքի բազմաթիւ Հայրենակցականներու հազիւ մէկ ութերորդը, այն ալ հատ ու կտոր մաս կը կազմէ այս շարժումներուն։ Դուրսը մնացողները արդէն սկսած են գործի եւ կազմած ու կազմելու վրայ են, նոր եւ օրինաւոր միջ-հայրենակցական մը, գիտակները վար առնելու համար:

Բանի որ կը խօսինք Շահվէրտեանի նոր «հերոսութիւններուն» մասին, ըսենք նաեւ, որ իր գրգռումներուն եւ թելադրանքներուն դժբախտ զոհերը, որբերը, սկսած են մերկացումներ ընել եւ հրապարակաւ խոստովանիլ իրենց հիասթափութիւնը։ Մէկ մասը անոնցմէ արդէն վերադարձան Մակեդոնիա, ծրախախտի շրջանէն օգտուելու յոյսով։

< Բազմաթիւ են նամակները Հայաստանէն: Միայն մէկ հատը արձանագրելով պիտի բաւականանամ։ Աթէնքի մէջ արուարձան մը կը բնակէր ինքնաշարժի վարիչ մը, Վըկեցի, որ ունէր բաւական դրամ, մօտ 100 հազար տրախմի։ Այս գումարէն կարեւոր մաս մը, դեռ չմեկնած տուած է Աթէնքի «Հօկ»ին։ Երիտասարդը համոզուած համայնավար մըն էր, եւ գնաց երկրին ծառայելու։ Մնացեալ գումարով գնած էր զանազան եւ զարմանազան գործարեղէններ եւ սուղ հագուստեղէններ՝ կնոջը համար։ Չէ՞ որ ըսին Շահվէրտեան «ինչ որ ուզէք կարող էք վերցնել ձեզ հետ» ըսած էր։ Արդ, երիտասարդին ամբողջ գործարեղէններն ու հագուստեղէնները գրաւուած են իբրեւ պերճանք։

Ռամկավար ուսուցիչ Առաւածաաուրեանը մեռած է՝ սրտին ցաւէն, որովհետեւ գրաւած են քովը մնացած ոսկիները... իբրեւ աւելորդ բեռ, փոխանակելով ռուբլիով։

Ահա ուրիշ մը։ Կրկին արուարձանէ մը մեկնած երիտասարդ մը, որ հոս՝ ալթօ, հայելի, եւ զանազան այս կարգի առարկաներ կը ծախէր, աքսորուած է։ Ինչո՞ւ։ Որովհետեւ, երբ ուզեր են գրաւել իր քով գտնուած եւ պերճանք համարուած առարկաները, ըմբոստացած է, բողոքած ու հայհոյած։ Ի՞նչ, տղայ, կը յիշեմ, որ Աթէնքի մէջ բարձրաձայն կը պօռար օր մը «Սուտ կը խօսին Դաշնակցականները, ուզածնիդ կրնաք տանիլ հետերնիդ»: Ուրիշ մըն ալ գնդակահարուած է, նշանաւոր խաչագող մը, որ հոս, մեկնողներէն կարեւոր գումարներ խորած եւ առհասարակ գեղծարարութեամբ ապրած էր վերջերս, Բենիամին Մանուկեան, մօտիկ բարեկամը՝ Դարտաշովի, որուն միշտ հացկերոյթներ կուտար։

<Հ. Յ. Դ.«Ազատամարտ»օրիորդաց միութիւնը, որ երկու՛ տարուան կեանք ունի, այժմ կը համրէ աւելի քան 40 աղջիկներ: Երկու տարուան ընթացքին անխոնջ յարատեւութեամբ նուիրուեցաւ իր հիմնական նպատակին — ծառայել հայ աղջկան, զայն առաջնորդել դէպի ազգային նպատակներ, անոր տալ ազգային եւ տոհմային նուիրականութեանց գիտակցութիւն, եւայլն։

Մեր բոլորին զուրգուրանքին առարկայ այս միութիւնը քանի մը օր առաջ մեզի վայելել տուաւ գեղեցիկ եւ խորապէս հայկական երեկոյ մը՝ մինչեւ յոյս: Սարքած էր թէյասեղան—երեկոյթ մը,որ իր տեսակին մէջ մէկ հատիկ էր՝ թէ ձեւով, թէ բովանդակութեամբ եւ թէ ընդհանուր տպաւորութեամբ։ Մեր աղջիկները գեղեցիկ եւ ազգային յարդարով մը պատուեցին (նոր երգեր, արտասանութիւն, մենորդ, ուղերձներ,) խէյերով եւ քէյքերով ալ պատուասիրեցին հիւրերը, որոնք առաւօտեան ժամը 4ին, տակաւին չէին ուզեր մեկնիլ սրահէն։

Ապրիք, աղջիկներ, ուժ ձեր սաւքին եւ կորով ձեր կամքին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով.

ԵՒ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ աստիճանաբար տողաշարով կը շարուի «Յառաջ»ը:

ՄԻ ՔԱՆԻ ՃՇԳՐՈՒՄՆԵՐ

I

Ընկեր Սեպուհի «Ցանուած ճշմարտութեան» գրութիւնը Յառաջում (Ապրիլ 5-6) ընկ. Վարանդեանի «Մուրատ» հատորի մասին գրած իմ մէկ գրախօսականի առթիւ, ըստ ինձ, պէտք ունի որոշ ճշդումների, որին եւ նուիրուած է սոյն յօդուածը:

Ընկ. Սեպուհի գրութիւնը իր մէջ պարունակում է երեք տարր. նախ՝ հաստատում գրախօսականիս մէջ արւած նկատողութիւնների կարեւոր մէկ մասի, երկրորդ՝ մատնանշում նրա նոյն գրախօսականի մէջ տեսած սխալների եւ երրորդ՝ խորհրդածութիւններ քննադատութեան մասին:

Սկսինք հէնց վերջին կէտից. ի՞նչ է պահանջւում քննադատութիւնից:

Հայ կեանքում սովորութիւն է դարձել ամէն երեւոյթ կամ երկ չափել անձնական ու քաղաքական չափերով: Առարկայական, անկողմնակալ քննադատութիւն շատ սակաւ է արտայայտւում. կա՛մ անհամ ու անհոտ գովասանք, կամ նոյնքան անհամ դատապարտութիւն — երրորդ ճանապարհ, կարծես գոյութիւն չունի:

Այդ սովորութիւնը այնքա՛ն է արմատացած, որ բաւական է մէկը, յանկարծ, մի հեղինակի երկի մասին պատկառանքով չխօսի, որպէս զի նրա այս վարմունքը դիտւի որպէս անձնական վիրաւորանք եւ իսկոյն սակր մի «եւս» փնտռւի: Հեղինակ-քննադատի յարաբերութիւնները անդրադառնում են նոյն իսկ նրանց փոխ-յարաբերութիւնների վրայ:

Եւ այս, դժբախտաբար, ո՛չ միայն սկսնակ, երիտասարդ, անփորձ գրողների, այլ եւ մեծերի մօտ — մի ցաւ, որի դէմ պէտք է պայքարել ամենայն վճռականութեամբ

Քննադատութեան իմաստը հէնց գնահատութեան բացարձակ ազատութիւնն ու անաչառութիւնն է. լաւին լաւ ասել, վատին՝ վատ, հաստատել ճշմարիտն ու գեղեցիկը, մերկացնել սխալն ու տգեղը: Քննադատութեան համար «իմս» եւ «քոնս», կամ մեծ ու փոքր խնդիր չպէտք է լինի: Կարեւոր է միայն, որ ասւած խօսքը լինի հիմնաւորւած անկեղծ, բարեխիղճ եւ արդար: Քննադատը պարտաւոր է առնել գործը եւ ոչ անձը, երկի ներքին արժէքը եւ ոչ նրա հեղինակի անձնական յատկութիւնները: Պզտիկներին մէ՛կ է սիրել, բայց ոչ ճշմարտութիւնից աւելի:

Այս սկզբունքն է եղել հիմք իմ գրախօսականի: Նոյն սկզբունքով նաեւ քննելով ընկ. Սեպուհի արած դիտողութիւնները՝ ամենից առաջ տեսնում ենք, որ նա անվերապահօրէն հաստատում է իմ մատնանշած համարեա բոլոր կարեւոր սխալներն ու թերութիւնները: Նա էլ գտնում է, որ ընկ. Վարանդեանի գիրքը թերի է. պէտք է «բացարձակապէս ասել, որ հերոսի կեանքի բոլոր գծերը այդ գրքի մէջ չեն ներկայացւած. Գիրքը բաւական պակաս կողմեր ունի»: Նա էլ է համարում անթոյլատրելի, «եթէ հեղինակը Դաշնակցութեան հարուստ շտեմարանից չի օգտւել: Գրողի մը պարտականութիւնն է ամէն աղբիւրի դիմել, երբ յանձն կ'առնէ այդպիսի հոկայ ձեռնարկ»: Զոյսի դէպքերի պատմութեան մասին նա էլ համաձայն է ինձ. «Կասկած չկայ, որ չափազանցութիւններ կան այդ պատմութեան մէջ»: Մուրատի կեանքի կարսի շրջանի մասին եւս. «Անիսո՞» որ գրքի մէջ այդ մասին շատ քիչ բան կայ: Հոս իրաւունք ունի ընկ. Վրացեան: Պէտք եղածին չափ պրպտումներ չեն եղած»: Սասնոյ մասին էլ հաստատում է, թէ՝ «Մուրատի Սասնոյ կռիւների մանրամասնութիւնը չի ներկայացւել, այլ ընդհանուր ձեւով է գրւել, Այս էլ գրքի համար խոշոր թերութիւն է, եւ յանցանքը ընկ. Վարանդեանինն է, կասկած չկայ: Այս կռիւները գրքի ամէնէն գեղեցիկ էջերը կազմելու էին, բայց տեսնում ենք, որ մեր սպասած արդիւնքը չկայ»: Միհրանականութեան խնդրում էլ ընկ. Սեպուհը անարդար է համարում ընկ. Վարանդեանին. «Մուրատ բոլորովին հակառակ էր միհրանական շարժման եւ անջատողական գաղափարին... Աւել թէ (այս) գործի մէջ սայթաքումներ է ունեցել Մուրատը, ուղղակի նրա յիշատակին քար նետել կը նշանակէ» Նոյնպէս եւ հաւատաձականի հարցում. «Մուրատը իրան երբեք թոյլ տւած չէ «տառաճահաւոր», «տուսահաւոր» բառերը բերան առնել: Նրա համար եւ իր մօտ ընկերներու համար հաւատաձականութիւն չկար». Վերջապէս, ընկ. Սեպուհը համաձայն է եւ Անդրանիկի համար իմ արած դիտողութեան. «Մի բանի մէջ համաձայն ենք ընկ. Վրացեանին. — պէտք չէր գոնէ առ այժմ գրել նրա (Անդրանիկի) մասին, քանի դեռ կրքերը վառ են»:

Այսքան բաներ ընդունելուց յետոյ, էլ ուրիշ ի՞նչ է մնում. ինչպէ՞ս կարելի է ասել, թէ իմ «Գրախօսականն էլ մի բան չի ասում»: Ընդհակառակը, տեսնում ենք, որ շատ եւ կարեւոր բաներ է ասում.

Այնուհետեւ ընկ. Սեպուհը անում է նկատումներ ու սրբագրութիւններ Այս մասում նրա հիմնական թերութիւնը այն է, որ ինչ որ ասում է՝ ասում է միայն անձնական յիշողութեան վրայ հիմնւած, առանց փաստական պրպտումներ կատարելու եւ աղբիւրների դիմելու: Իսկ յիշողութիւնը, որքան եւ սուր, անպայման փաստահաւատ գործիք չէ պատմական իրողութիւնները ճշդորոշելու համար:

Թէ յիշողութիւնը որքա՛ն կասկածելի աղբիւր է, ցոյց է տալիս, թէկուզ, հետեւեալ օրինակը.—Ընկ. Վարանդեանը Սարըղամիշի կռիւների մասին խօսելիս առաջ է բերում ընկ. Արեշեանի յուշերից այսպիսի մի հատւած.

«... Մեր զինքը չաբուլ էին առանց խուճապի եւ առանց վարանումի: Հետեւակները դուրս եկան զօրանոցներից սպառազինւած ու մռայլ շարքերը կրկին կազմւեցին բլուրների լանջերին

— Մուրա՛տ, Սեպո՛ւհ, գոռում էր զօրավար Արեշեան, չէ՛ստ, աւէք ինձ Մուրատն ու Սեպուհը, դէպ ի ճակա՛տ...

«Կէս ժամ չանցած, Մուրատն ու Սեպուհի երեք հարիւրեակ այրուձին փոշու ամպեր հանելով, իբր արիասիրտ առաջնորդների ետեւից սլանում էր դէպ ի Թուրքերը՝ թշնամու դիրքերը ճզմելու համար: Թնդանօթաձիգ սայլերի շարանը օձի պէս գալարւելով, բլուրների լանջին կախւեց ու ծածկւեց» (էջ 322):

Նոյն դէպքերը իր «Էջեր իմ Յուշերէն»ի Բ. հատորի Ժ. գլխում պատմում է եւ ընկ. Սեպուհը: Մուրատն ու Սեպուհը առաջարկում են զօր. Արեշեանին անցնել թշնամու թիկունքը եւ այդ նպատակով ուժեր խնդրում. զօրավարը մերժում է: Ինչու իրենց տալ Սարըղամիշում կամաւորներին զօրավարը է: Եւ կորագլուխ մեկնում են «Հիմա, գրում է Սեպուհ, մինչեւ դէպ ի Բասէն գինուորներով եւ ճամբան կը դածէ ինքը»: Եւ գրի է առնում ալ դառն գանգատները զօր. նի եւ, առ հասարակ, հրամանատարութեան դէմ: Ո՛չ գնդեր, եւ ոչ «թնդանօթաձիգ սայլերի շարանը», բայց ի՛, զուգլ, փոշու րից եւ բլուրների լանջերից յիշողութեան վրայ հիմնւած պատմութեան գիրք:

Յիշողութեան վրիպումներ ցոյն է եւ ընկ. Սեպուհի դր Այսպէս, նոյն Սարըղամիշի մասին խօսելիս, նա գրում է բանք տեղի ունեցան յունուար դեռ յունւարին ինքը դեռ Բասէն իսկ Մուրատը՝ Երզնկա երթ կաւ յունւար 31ին, իսկ Սարըղ կռիւները եղան մարտի

Կամ զօր. Արեշեանի հետ անհամաձայնութիւնների դում է, թէ «Մեր յարաբերութ րը շատ լաւ են եղած, մինչեւ որ եւ է ընդհարում ունեցած Այն ինչ արդէն Սարըղամիշում, Արեշեանի եւ Մուրատի յարաբերութիւնները խանգար էն. մի բան, որ ոչ միայն եմ վկայել, իբրեւ մէկը, մանակ Սարըղամիշում կը տես ու որոշ չափով նաեւ այդ յարաբերութիւններին, Արեւմ. Ալպան. Թերհրձի ընկ. Վ. Փափազեանը, որ գործերով էր զբաղւած Սարըղ շում, կամ մասամբ նոյն Սեպուհը իր «Էջեր իմ Յուշեր րի երկրորդ հատորում էջ

Կամ Թիֆլիսի 1918 թ. մ անցուդարձերի մասին իմ վ թեանն է դիմում. «Հոն էիր ռագիրները սեւ լուրը բերին ռանդրապատի անկման մասին հոն չէի. այդ օրերին ես Բաք Թիֆլիսի կեանքից բոլորովին րւած:

Կամ՝ Բագուի դէպքերի մասին գրել էի, թէ Մուրատը օր մնաց Բագւում եւ թիւն էր համարել ընկ. Վարա հաւաստիացումը, թէ Բագւի ների «խոշոր դերակատարներից եղաւ Սեբաստացի Կարինծոն Սեպուհը պատասխանում է, թէ րատը Բագւում մնաց «ամիսներ բռնեց» եւ առաջարկում է Մա ցիկեանին, Գր. Ամիրեանին եւ Զօղոսեանին: Ի՞նչ կարիք կա քան մարդ «ինքնանսմասերն Մէջնիքը կայ հէնց իր՝ ընկ. Սեպուհի վկայութիւնը:

Իր «Էջեր իմ Յուշերէն» գրքի կրորդ հատորի ԺԹ., ԺԶ. եւ ԺԷ լուխներում նա նկարագրում է Մուրատի ճամբորդութիւնը Թիֆ սից Բագու: Այդտեղից պարզւում որ Թիֆլիս — Վլադիկավկազ պարհը կտրել են 2 օրում, Վլադի կազում մնացել են «մի քանի օր» Դէպքերից երեւում է, որ չորս որ մնացած պիտի լինին. մի այդ էլ մնացել են Արմաւիրում կաւկազ—Արմաւիր երկաթուղով օր. Արմաւիր—Ցարիցին ճանապարհ «գնացքը ամէն կայարանի մէջ րով, օրերով կը սպասէր». այդտեղ էլ հինգ օր. ապա «Աստ

‘‘ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (5)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Այս զարմացութիւններու ընթացքին, Գասպէլի Աբրահամ չլսել կը ձեւացնէր անցուդարձն ու անտարբեր,Ցովհաննու աւետարանը բացած՝ Ցիսուսի մարգարէութիւնները կը կարդար։

Ցաջորդ օրը ամերիկեան թեթեւ բեռնատար մը եկաւ տանելու Հայկօ Էմին, խմբապետն ու տասներէնոց չափահաս որբերը։ Ցուղումը ծովու ջուրերուն նման կ'ալեկոծէր հազարաւոր որբերու խլրտացող բազմութեան մէջէն: Հայկօ Էմին կուլար որբուկները զրկած։ Իսկ խմբապետը իր շուրջն հաւաքած աւելի մեծերը, վերջին անգամ բացատրութիւններ կուտար Մօսէի այրուքնին, զրօշախօսութեան եւ հետախուզական աշխատանքներու մասին։ Ցանկարծ մեքենան աղմկել սկսաւ եւ սուլիչը իր խռպոտ ձայնը ձգեց որբանոցի բակին մէջ։ Ցիսուսի մարգարէութեան զոհերը փութացին իրենց տեղերը գրաւել։ Ինքնաշարժը ճամբայ ելլելէ առաջ՝ Հայկօ Էմին ձեռքերը դուրս երկնցուց երկաթէ վանդակներէնեւ կը թնթռվէր.— զաւակներս..., զաւակներս...։ Խմբապետը բարձրացաւ վանդակներուն վրայ եւ ձայնեց հնչեղ ձայնով

— Որբ եղբայրնե՛ր...

Հազարաւոր ձեռքեր բարձրացան վեր եւ հազարաւոր ձայներ պատասխանեցին անոր կանչին՝

Մի՛շտ պատրա՛ստ...

Բեռնատարը կը սողար, կ'անցնէր բլուրին միւս կողմը: Հեռուէն մետաքսի մանարաններու աշտարակներուն ծայրերը կ'երեւէին միայն՝ որոնք երթալով կը պզտիկնային եւ կէտի մը վրայ կը հատնէին տակաւ։ Սլաքը՝ վաթսունհինգ ցոյց կուտար ինքնաշարժի արագացուցին վրայ։ Հայկօ Էմին նստած տեղէն դուրս կը դիտէր, մտմտալով Գասպէլի Աբրահամին կարդացած մարգարէութիւններու մասին։ Ճամբուն վրայ հանդիպող անցորդները Գասպէլի Աբրահամի կերպարանքով կ'երեւէին իրեն։ Կառապան Գաստ. Աբրահամներ՝ լայն գօտիներ կապած։ Արաբական ագարօշներով Գաստ. Աբրահամներ՝ էշերուն վրայ հեծած։ Գասպէլի Աբրահամներ՝ լայն եւ երկայն շալվարներ հագած, Մարօնի պարտիզպաններու արտաքինով, եւ հետզհետէ բանկօնաւոր եւ տափատաւոր իրականին նմանող Գասպէլի Աբրահամներ՝ իրենց ձեռքը մէյմէկ աւետարան՝ մարգարէութիւններ կարդալով գնացած։ Ուրեմն եկաւ Հայկօ Էմին։ Կ'ուզէր յառաջանալ եւ պոռալ անոնց երեսն ի վար՝ «Առաւելոյ սմանզա՛ւկ, կեղծաւոր աւանակներ», երբ յանկարծ խայս տալին եւ կորաւորեան բոլորը մէկ...։

Բեռնատարը կեցեր էր Պէյրութի հայոց եկեղեցիին դրան առջեւ

VI

Կիրակի էր այդ օրը եւ դուրսը՝ եկեղեցիի բակին մէջ, կարմիր եւ նարնջագոյն լայն-լայն փողկապներ կապած, ղեկավարի երկար մազերով երկու խումբ երիտասարդներ կը վիճէին իրարու դէմ իրենց ձեռքը եւ ոտքերը շարժելով։

– Սրբազան հայրը պատարագով զբաղած է ներսը, սպասեցէք մինչեւ կէսօր, ըսաւ աղուէսի մաներիկ աչքերով ժամկոչն ու մտաւ եկեղեցի։

Հայկօ Էմին մեծ ակնածանքով մօտեցաւ եւ մտիկ կ'ընէր վիճաբանողներուն։

— Ուղղափառ մարքսիզմի մատերիալիստական խուզմղութեան միթէ՞ կարելի ենթարկել ռէֆորմիստական մարքսիզմի նացիոնալիստական նեղ եւ շովէն կազմակերպութեան։

Այս նախադասութենէն «ուղղափառ» ու «կազմակերպ» մասը զարձեցին միայն Հայկօ Էմինի ենթագիտակից մտքէն ներս։ Մնացածները բուռն կերպով բախեցան առարկայական մտքի աչալուրջ պահակներու դիմադրութեան եւ ետ մղուեցան։ Ի՞նչ, խոստովանութեան իմաստը հասկնալու համար, անպատճա՞ռ թագաւորական խորթին զրաբար գիտնա՞ր Հայկօ Էմին։ Չէ՞ որ քիչ առաջուան բարդ նախադասութիւնը հասկցեր էր արդէն։ Մարդիկ կ'ուզեն Հայաստան երթալ եւ մէյմէկ զոյգ կօշիկ տանիլ Էջմիածնի ուղղափառ եպիսկոպոսներուն։ Բայց եկուր տես որ Լիբանանցի կոշկակարներուն ունեցած կապալառունները պիտի յարմարէի՞ն անոնցմէ ոտքերուն։ Կ'ուզէր մտանակցիլ վիճաբանութեան, համոզելու համար այդ երեխաները,թէ եպիսկոպոսներէն աւելի, կ'արժէր թագաւորին նուիրել զոյգ մը ազուոր կօշիկ, բայց թագաւորական զրաբարէ չէր հասկնար։ Ձարըրկեցի սկսաւ ինքզինքը, եւ հետզհետէ լաւծ թագաւորական զրաբարով նախադասութիւն մըն ալ կազմել սկսեր էր մտքին մէջ՝ «Ուղղափառ մարքսիստ թագաւորին ալ զոյգ մը նացիոնալիստական կօշիկ...», երբ որբերը կանչեցին՝

— Հայկօ Էմի՛, սրբազա՛նը, սրբազա՛նը։

— Ինծի հետեւեցէք, հրամայեց սրբազանը եւ բարձրացաւ առաջնորդարանի սանդուղներէն վեր։

Առաջնորդարանի սրահին մէջ, Սրբազանը վերցուց Աւետարանը եւ թափով մը զարկաւ գրասեղանին։ Աւետարանի մարգարէութիւննե՞րը պիտի կարդայ արդեօք, կը մտածէր Հայկօ Էմին։ Ո՛չ, վտանգ չկար։ Ուրիշ բան է եղեր կարդալիքները։

— Անտա՛ռ՛կ, անպա՛ր լակոտնե՛ր...։ Մարդիկ Աշլանեանը կը նստարկեն, Խաղաղականը կ'անցնին, Միջերկրականը կը կ կուզան ձեզ կը ժողվեն փողոցներ որ՝ հաց տան, ուսում տան եւ մա ընեն ձեզ։ Եւ ահա՝ Ա. Ր. Գ. Ա ուած չկայ, Սուրբ Հոգի չկայ, կոյս Մարիամ չկայ։ Դէ՛, առէ՛ք մա։ Ձեզի Թուրքին վախը պէտ որ՝ ...։

Ճաշի համար անտեսուէին մէկ պնակ ապուր բերաւ իրեն չիւրին առջեւն ու տաճ եկե զամ մաթմաթաց քթին տակէն՝ աստուածները առոր ալ արժ չեն՝ բայց...»: Դեռ ճաշելու չ Սրբազանը ներս մտաւ յարձ անգամ ալ գիտել տալու որ՝ աղքատ է։ Ազգը՝ Ամերիկացիներ տալարները չունի։ Ազգին Սրկ ները շատ են արդէն։ Ազգա ծերեր, այրիներ, անկարներ, կաղեր, անդամալոյծներ եւ դեռ տեսակ հիւանդութիւն ունեցողներ որոնք՝ կ'ուտե՛ն, կ'ուտե՛ն եւ չ մեռնիր...։ Այս քարոզը տեն Սրբազանին դէմքը թթուեր էր, որ կարծես գժախտի նապանն ըլլար:

Ե. ԿԱՐԻՆ

(Շար.)

նովսկայի մէջ մնացինք 15 օր. Ցարիցին՝ մէկ ամիս — 30 օր. Ցարիցին—Աստրախան նաւով՝ 2 օր. Աստրախան—Բագու նաւով 2 օր, — ընդամէնը 71 օր:

Ո՞րքան է մեկնիլ Մոսկուայէն Թիֆլիս ... ինչ. Վարանդեանի գրքում ... չէ. ինչպէս նշանակուած չէ եւ ... չէ. Բագու ... ժամանակը. Ընկ. Բագու ... յօդուածից երեւում է, որ Ա. Միկոյեանի գրած օրը Մոսկուայից ... Թիֆլիսում էր, իսկ Ալեքսանդրապոլը գրաւեց մայիս 15ին ... Թիֆլիսից ... մնացել է Թիֆլիսում, ժողովների մասնակցել է ... Թիֆլիսից մեկնած պիտի լինի ... քան մայիս 16—17ին, ... եւ աւելի ուշ: Ընդունելով, ... համաձայն ընկ. Սեպունի հաշւի, ... մնացել է 71 օր, Մոսկուայից Բագու հասած պէտք է լինի յունիսի վերջերը, այսինքն՝ յուլիս 20- ... իսկ ... օգոստոս ... Կոմիտեում տպագրական վրիպակով ... օգոստ. 4ին): Նշանակում է Բագւում մնաց ընդամէնը ... օր, որ ... է՝ ... մի քանի ... համբաւներ ... Այդ ... ժամանակում Մուրատեան ... չէր կարող գտնուել Բագուի ... գրականութիւններէն մին»

Ա. ՎՐԱՑԵԱՆ

Ալպանիոյ հայ գաղութը

ԹԻՐԱՆԱ, 8 Ապրիլ (Սեփ. Թղթ.) Ալպանիոյ ժառանգականութիւնը ... պատմութեան մեծ մասը բաղկացած են հայ ժողովուրդին, իրենց կենդանութիւնը առաջած ըլլալով Թուրքիոյ վարժարաններուն մէջ ու հայ ուսուցիչներէ զորս միշտ կը յիշեն անկեղծ խանդաղատանքով: Ալպանացի մտաւորականներէն շատերը պաշտօնավարած ըլլալով Թուրքիոյ մէջ, առիթն ունեցած են մօտէն ճանչնալու հայ ժողովուրդը ու գնահատելու անոր բարձր ձիրքերը եւ արտօնց կը ցաւին անոր քաղաքական դժբախտութեան վրայ: Նոյն ինքն Ալպանիոյ Թագաւորը, Զօգօ Ա. մեծ համակրանք ունի հայերուն հանդէպ:

Ալպանիոյ զանազան կեդրոններուն մէջ կ՚ապրին հարիւրէ աւելի հայեր ու բոլորն ալ ինքնաբաւ են: Անոնք ունին լաւ դիրք, քիչ շատ դրամ ալ աւելցուցած են, պարկեշտ ու տքնաջան աշխատանքով:

Յիշատակութեան արժանի է Տօքթ. Մօզին որ իբրեւ ճէլալին անձնական բժիշկն է միեւնոյն ատեն Թագաւորութեան բժիշկ: Շատ սիրուած է Ալպանացի ժողովուրդէն թէ իր բժշկական ճարտարութեամբ եւ թէ իր վարմունքով:

Ավլոնիայի մէջ կան երկու հայ առեւտրականներ.— Գ. Գ. Մանուէլ Աստուրեան եւ Պէրպէրեան, իսկ Լիւջովիքի մէջ ուրիշ մը, Գ. Եր. ... Հէքիմեան, երկուքն ալ տասնեակ տարիներէ ի վեր մէջ մնալու Թորախում

Պէրպէրեանի զաւակն ալ այս տարի կ՚աւարտէ ապաներու վարժարանը ու ալպանական բանակը կ՚ունենայ հայ սպայ մը: Թիրանայի մէջ ունինք նաեւ 8 Պուրնազեանը, առեւտրական:

Վերջերս Թիրանա հաստատուեցաւ նաեւ նորեւ կարող առեւտրական մը՝ Գ. Յակոբ Մարգարեանը, որ դժուարութեամբ արտօնութիւն առա-

ցաւ, շնորհիւ իրեն դէմ ժգուած պայքարին: Գ. Մարգարեան ուշիմ երիտասարդ մըն է, ...ինք հայրդուած ըլլալով Ալպանիոյ Թագաւորին, Թագաւորը հրամայեց Առողջապահական Տնօրէնութեան՝ անմիջապէս արտօնագիր տալ: Անկէ զատ, զինքը անուանեց Կարմիր Խաչի առեւտրական:

Հայ կարող արհեստաւորներու հաստատումը Ալպանիոյ մէջ՝ ա՛լ աւելի պիտի նպաստէ այս երկու փոքր ժողովուրդներու փոխադարձ ճանաչման եւ յարաբերութեանց զարգացման:

ԳՐԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲ

«Ս. Խաչատուրեանի ուսանկարները եւ ճաշակական մշակոյթի բաժինը անոր մէջ»

Ապրիլ 9ի Գրական Ակումբի երեկոյթը յատկացուած էր նկարիչ Ս. Խաչատուրեանի ուսանկարներուն, որոնք Փարիզի արուեստագիտական եւ արեւելագիտական շրջանակներու մէջ բաւական հետաքրքրութիւն արթնցուցած են. կիսէի ցուցահանդէսին բացումէն ի վեր:

Խօսեցաւ Գ. Լեւոն Մեսրոպ, նիւթ ունենալով այդ ուսանկարներուն արուեստը եւ անոր մէջ հայ մշակոյթին ունեցած բաժինը:

Խաչատուրեանի ուսանկարները կը պատկանին Սաֆավի շրջանին: Այդ շրջանը կը սկսի Շահ-Իսմայիլով, Սաֆավի արքայական տան հիմնադիրը, որ Օսմանցի Բիւզանդիոն անցընելէն յետոյ Պարսկաստանի կարեւոր մէկ մասին տիրապետութիւնը: Այդ օրերուն Պարսկաստան կը ներկայացնէր աւեր-աւերակ պատկերը բոլոր այն երկիրներուն ուրկէ անցած է Թուրքը: Շահ Իսմայիլի եւ յաջորդներուն օրով սկսաւ Սաֆավի վերածնունդը. Շահ Աբբասի օրով այդ շրջանը իր փառքի գնին հասաւ:

Նկարագրելէ վերջ Աբբասեան շրջանը, դասախօսը բացատրեց ցեղային պատճառները, մանմնաւորական Պարսիկին ինքնածին յարումն գեղարուեստի եւ գրականութեան հանդէպ:

Նկարագրեց Շահ Աբբասի օրերուն Իսֆահանը, իր պալատները, հրապարակը եւ մզկիթները, որոնց մէջ Ալի Կափին եւ Չըհէլ Սիթունէն Խաչատուրեան բերած է մօտ 400 նկար:

Սաֆավի արուեստին գլխաւոր յատկանիշն է ազգայնական ձգտում մը: Ատով կը բացատրուի տարածապարական Սաֆավի ոճը որ զուտ պարսկական է, «Շահապարաւ հոչ ուած հին գորգերու ճիւղը որ այդ շրջանին յղացուեցաւ, եւ Սաֆավի շրջանին նկարչութիւնը որ կը տարբերի իր նախորդ Թիմուրեան շրջանի նկարչական արուեստէն:

Նկարչական արուեստի այդ գլխուն մէջ խոշոր տեղ ունի եւրոպական, մանաւանդ իտալական արուեստի ըմբռնումը: Իտալացի, հոլանտացի եւ ֆրանսացի նկարիչներ Շահ Աբբասի կողմէ հրաւիրուած, պարսկական արուեստին մէջ մտցուցին արտայայտութեան, դոյներու, հեռանկարի եւ այլն որոշ ազդեցութիւններ, բայց արուեստը մնաց միշտ պարսկական:

Հ. Մեսրոպ երկարօրէն կանգ առաւ Խաչատուրեանի նկարներէն մէկ քանիին վրայ եւ ցոյց տուաւ հին ու նոր պարսկական տարազները, կազմը եւ երկրագործական ազդեցութեան հետքերը:

Բայց Խաչատուրեան առաջին հայը չէ որուն վրձինը խաղաց Սաֆավի ուսանկարներուն վրայ:

Եւրոպայի վարպետները անկէ առաջ պարսկական եւ հայ աշակերտներ, որոնք իրենց կարգին դարձան յայտնի նկարիչներ կամ հետազօտողներ: Անոնք աշխատելով հանդերձ իբրեւ Սաֆավի արուեստագէտներ, հետզհետէ ստեղծեցին հայկական անկիւն մը այդ շրջանի ծոցին մէջ:

Խաչատուրեանի Պարսկաստանէն բերած 130 նկարներէն 24ը Նոր Ջուղայի տուներէն առնուած են: Առանց նիւթի, ներշնչումի եւ արուեստի տեսակէտով պարսկականէն որոշ տարբերութիւն ունին եւ կը ձգտին պատկերացնել Նոր Ջուղայի ...հայկական կեանքը:

Հայ նաղաշին վրձինը աւելի խիստ է. Թանձր եւ սեւ իր տիպարները գծագրծով եւ հագուստով ու նոյնիսկ ներկայացուած բարքերով զուտ հայկական են, ինչպէս լաշակով սաղրիի գերը կատարող հարսին նկարը, պարող Հայուհին, արուեստական նկարը: Գոյներու մէջ հայկական արուեստը որոշ նախընտրութիւններ ունի որ չեն տեսնուիր Ալի Կափիի ուսանկարներուն վրայ, ինչպէս նարնջադոյն-կարմիր եւ որդան-մանիշ կարմիր գոյները որոնք եղած են հայ նաղաշը յատկանշող ազգային երանգները:

Հայ նաղաշը ձգտած է պատկերացնել հայ կեանքը: Այդ ուսանկարներու վրայէն կրնանք հետեւիլ 15րդ, 16րդ եւ 17րդ դարու Նոր-Ջուղայի հարուստ եւ բարգաւաճ կեանքը, բան մը որ մեր ազգային պատմութիւնը զանց ըրած է, հակառակ անոր որ մեր ազգային մշակոյթին փայլուն կեդրոններէն մէկը եղած է Նոր-Ջուղան:

Հայկական ուսանկարներու բազմաթիւ ընթացքին, դասախօսը յիշեց թէ Ս. Փրկչեան վանքի պարզանկարները եւ Երեւանեան եկեղեցիի հրաշալի ուսանկարները վերջերս քանդուած են Բագրատ Եպ. ... ուրկէ «հնախօսական» հրէշի մը կողմէ: Իր տիպարէն ուրիշ վանք մը Մեսրոպ Եպ. «Մոլիատոր», պարսկական մանր ...երով կազմուած խճանկարէ երկու սենեակներ, արուեստի կատարեալ թանգարաններ, քանդած է անձնական սենեակ մը շինել տալու համար:

Խաչատուրեան իր կատարած աշխատանքով ոչ միայն համաշխարհային արուեստին համար փրկեց պարսիկ նկարչական արուեստի ամբողջական մէկ շրջանը, այլեւ անոր մէկ անկիւնը որ ամէնէն շատ կը շահագրգռէ մեզ հայկական անկիւնը: Խաչատուրեան հետաքրքրութեան ընդօրինակող մը չէ: Ստեղծագործութեան եւ տաղանդի յայտ բաժին ունի իր բերած նկարներուն մէջ:

Եւ ճիշդ ինչպէս որ Խաչատուրեանի գործը կը ձգտի փրկել պարսիկ արուեստին մէկ շրջանը, անոր հետ միասին պէտք է փրկել նաեւ Թանկագին հայկական ստեղծագործութիւնը հայ նաղաշներուն, որոնց վերջին աշխատանքը եղաւ ընդ... դաշը Սարգիս Խաչատուրեանի:

Դատախօսը կարգ մը հարցումներու պատասխանելէ վերջ, Խաչատուրեան որ ներկայ էր, պատմեց Իսֆահանի մէջ կատարած իր հետազօտութեանց, կրած դժուարութեանց եւ ձեռք բերուած արդիւնքի եւ հայ արուեստի տեսակէտով ապագայ կարելիութեանց մասին:

Արմենակ պէկ Սագըզ, որ նոյնպէս ներկայ էր, խօսեցաւ Գրական Ակումբի յառաջիկայ նիստերէն մէկուն մէջ խօսիլ պարսկական մանրանկարչութեան վրայ:

ՄԻՆ-ՀԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՂԷՏՆԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Եթէ վերջին տասնամեակի ընթացքին Հայաստանը չտեսաւ Թրքական ջարդեր կամ արիւնոտական աղէտներ (չհաշուելով բոլշեւիկեան մնայուն աղէտը՝ իր բանտերով եւ աքսորներով), տարօրինակ փոխարէն տեղի ունեցան բնական աղէտներ — Շիրակի եւ Զանգեզուրի մեծ երկրաշարժները եւ 1928ի ողողումները:

Եւ ահա նորէն աղէտ մը անհամբերը:

Չինաչարութեան ... ցոյց կուտան, որ Հրազդան, Քասախ, Գառնիի Վէդիի գետերու աւազաններու մէջ ձիւնակոյտը շատ մեծ է: Քասախի աւազանի մէջ ձիւնի չափը կը հասնի 250 միլիոն խորանարդ մեթրի, իսկ Հրազդանի աւազանի մէջ 400 միլիոն խորանարդ մեթրի:

Այս հանգամանքը հիմք կուտայ կարծելու, որ յորդումները այս տարի պիտի գերազանցեն նախորդ տարիներու, նոյն իսկ 1928 թուականինը, որ բացառիկ էր թէ իր ... եւ թէ մակերեսի բարձրութեամբ:

Նախատեսուած աղէտը կանխելու համար ի՞նչ միջոցներ են ձեռք առնուած:

Նախ կազմուած է ողողումներու դէմ պայքարող Հայաստանի Հանրապետական Յանձնաժողով, որ նախագահ Ամբոյեանի ստորագրութեամբ հրամանագիր մը հրատարակած է «Բորբոքային Հայաստանի մէջ»: Հրամանագիրը կը սկսի չինովնիկական «Հրամայում եմ»ներով եւ կը վերջանայ պատասխանատուներու սպառնալիքով:

Սակայն, հակառակ վերէն արձակուած «Հրամայում եմ»ներու, հեղեղի դէմ պաշտպանութեան նախապատրաստական աշխատանքները շատ դանդաղ կ՚ընթանան:

Այսպէս, օրինակ, Երեւանի մէջ, միայն մարտի վերջերն է սկսած աշխատանքը եւ անոր գանդաղութենէն առարկած չպիտի ըլլայ: Ղուրդուղուլիի շրջանին մէջ Մաստարայի հեղեղատի աշխատանքները հազ կը մնան. Մասնաւորապէս թոյլ են աշխատանքները Վեդիի մէջ: Իսկ Ղամարլուի եւ Վաղարշապատի մէջ շատ աւելի թոյլ են փոխադրական միջոցները:

Եթէ հնարաւոր ըլլար «դեկրետներով» աղէտներ կանխել, Հայաստանի այս նոր աղէտը անցած կարելի է համարել: Դժբախտաբար, իրականութիւնը տարբեր բան կը պահանջէ:

«ԹԻՒԵՐԸ ԱՀԱԶԱՆԳՈՒՄ ԵՆ»

Գեւորքէն վերջ, ասա թիւերը որ կ՚ահազանգեն: Այո՛, թիւերը, ինչպէս իրենք եւս կը խոստովանին եւ ինչպէս որ ցոյց կուտայ վերնագիրն իսկ:

Այս անգամ ահազանգը կուգայ պղնձահանքերէն — Ալլահվերդիի եւ Ղափանի: Ղափանէն տրուած տեղեկութեանց համաձայն, մարտի երրորդ հնգօրեակին հանուած է 572 թոն հանքաքար, որ կը կազմէ ծրագրի 55.5 առ հարիւր. իսկ տեսակաւոր հանքաքար՝ 127 թոն, ծրագրի 55.4 առ հարիւր, պղինձ հանուած է 11.05 թոն կամ ծրագրի 48 առ հարիւր:

Պղնձի ձուլման մէջ յառաջ եկած ճեղքուածքը կը վերագրուի ձուլման վառարաններու ըկանք առնելուն:

Իսկ Ալլահվերդիի պղնձահանքերու մէջ կը տիրէ նոյն անմխիթար վիճակը: Երրորդ հնգօրեակի ծրագրին համաձայն պիտի ստացուէր 371 թոն հանքաքար, սակայն հանուած է 257 թոն, այսինքն 65.3 առ հարիւր:

Եթէ գետերու յորդումը աղէտ մըն է ու բնական աղէտ մը, Հայաստանի պղնձահանքերու այս վիճակը նոյնպէս աղէտ մըն է, սակայն արհեստական ու արդիւնք՝ տիրող անկազմակերպ վիճակին:

Գիծեր ոչ միայն արդիւնաբերութեան, այլ եւ երկրի պաշտպանութեան կարեւոր ազդակներէն մէկն է

ՄԱՄՈՒԼ

Պէտք է զգուշանալ ծուղակէն

«Ապառաժ» կը շեշտէ Թուրքիա Երթեւեկիրթամիզին աւթրւզրուած խմբագրականի մը մէջ (25 մարտ).

«Այս ալա-Թուրքա հրահանգը, որուն ծանրամասնութիւնը հրատարակել աւելորդ համարեցինք, կրնայ Թերեւս օգտակար ըլլալ Թուրքիոյ մէջ մնացած հայերուն, որոնք այդ երկրին հետ կապուած կը մնան կամայ կամ ակամայ: Սակայն ձեզի այնպէս կը Թուի Թէ՝ կրնայ շահագանց վտանգաւոր խայծ մը ըլլալ արտասահմանի միամիտ Հայերուն համար:

Այս առթիւ «Վազքը» կը փութայ ձեռնտեղ նետել քաղաքական խնդիրներ: Երթեւեկի խնդիրը կը կապէ Հայերու քաղաքական պահանջներուն հետ կը հարցնէ Թէ արդեօք Դաշնակցութիւնը պիտի լքէ՞ իր քաղաքական պայքարը Թուրք հանրապետութեան դէմ:

Խմաստը պարզ է. եթէ, Հայերը եւ մասնաւորապէս Դաշնակցութիւնը, հետապնդեն իրենց արդար իրաւունքը, կացութիւնը կը մնայ նոյնը, ինչ որ էր առաջ առաջ: Պիտի շարունակուի Հայը նկատել վնասակար եւ վտանգաւոր: Ասոր հետեւանքը հասկնալի է մեզի:

Երթեւեկի այս նոր կարգադրութիւնը կրնայ ծուղակի մը դերը կատարել արտասահմանի հայութեան համար, երբ ան փորձէ օգտուիլ անկէ:

Արտասահմանի հայութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ հայրենակցական կապ գոյութիւն չունի ու չի կրնար ունենալ, որքան ատեն որ Թուրքիա ճանչցած չէ մեր արդար իրաւունքները,— իբրեւ ուրոյն ազգ մեր հողերուն տիրանալու ու զարգանալու իրաւունքը:

Այս պայմաններուն տակ ով որ փորձէ օգտուիլ տրուած դիւրութիւնէն անխուսափելիօրէն ինքզինքը պիտի նետէ անել ծուղակի մը մէջ, ուրկէ դուրս գալ շատ դժուար պիտի ըլլայ:

Այս հրահանգն ալ կը հանդիսանայ Թրքական նենգամիտ խաղերէն մէկը: Ան կ՚աշխատի խաբել արտասահմանի հայութիւնը՝ անոր շարքերուն մէջ պառակտում ստեղծելու գիտաւորութեամբ: Կ՚աշխատի փոշի փչել արտաքին աշխարհի աչքին, ցոյց տալու համար Թէ ինք, իբրեւ արդիական պետութիւն, խտիր չի դներ իր քաղաքացիներուն միջեւ: Կ՚աշխատի նաեւ իր վարկը բարձրացնել, ձեռք բերելու համար փոխառութիւն մը, որուն այնքան պէտք ունի»:

Ջուլհակ կը գովնան

Պէտք է ճշդում մը ընել եւ ըսել Ջուլհակ կ՚առեւանգեն, քանի որ յուրը Ամերիկային կուգայ:

Կին ու աղջկայ առեւանգելէն ձանձրացած, կ՚երեւի, ամերիկացի աւազակները հիմակ ալ սկսած են, Թոցնել տարբերներ, որոնք նոյնքան շահաբեր են, որքան աղջկներու առեւանգումները:

Եւ սկսելու համար, գողցած են համբաւաւոր Ջութակահարի մը Մելլշթայնի ջութակը. Թանկարժէք գործիք մը, որ շինուած է 1712ին, եւ իր կարգ մը առաւելութիւններուն համար, ծանօթ է «Մէկ հատիկ» անունով: Դողութիւնը կատարուեցաւ այն պահուն որ, ջութակահարը կը ճաշէր պանդոկի մը ճաշարանին մէջ:

Երկու օր վերջ, գողերը իմացուցին Թէ պատրաստ են 5000 տոլարի փոխարէն, վերադարձնելու ջութակը:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Սամուէլ Սամարեան

Դաղտատէն գրուած նամակէ մը ցաւով կ՚իմանանք մահը ընկեր Սամուէլ Սամարեանի, որ վաւերական յեղափոխական շրջանին մէջ ծանօթ էր իբրեւ «Ֆալակի Սամօ»:

Այս առթիւ «Յուսաբեր»ի Թղթակիցը կը գրէ.—

Երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր ներքին հիւանդութենէ: Դարմանուելու նպատակով Պէյրութ գնաց, դժբախտաբար օգուտ մը չունեցաւ ու նախկին վերադարձաւ հոս: Անողոք մահը եկաւ ու խլեց այս հանեսը, այլ յեղափոխական հարուստ անցեալ ունեցող ծարտիկը ի յարգանս մեր ընկերոջ ազգային Թաղումն կատարուեցաւ:

Ժուռներոն բազմութիւն մը փութաց իր վերջին յարգանքը մատուցանելու իրեն: Բազմաթիւ պսակներ ղրկուած հայրենակցականներէ, ընկերներէ, ծարոններէ ու զինակից ընկերներէ, կը զարդարէին իր դագաղը: Եկեղեցիէն Թափօրը տասնեակ կառքերով առաջնորդուեցաւ դէպի կիլանի Թէմբին կից ազգային գերեզմանատունը: Նաւագնդերի, երգչախումբի ու բազմահարիւր երկսեռ ժողովուրդի մասնակցութեամբ Թափօրը հասաւ ընկեր Սամուէլի վերջին կայանը, գերեզմանատուն, ուր ծովածաւալ բազմութիւն մը արցունքոտ աչքերուն արդէն կը սպասէր Սամուէլի դագաղին: Գերեզմանատան մէջ բազմաթիւ բանախօսներ վեր առին մեր սիրելի ընկերոջ յեղափոխական անցեալը, հայրենասէր բազմաթիւ յուզիչ ու հոյակապ դրուագներով:

Եզան սուգին պատշաճ երգեր ու արտասանութիւններ: Ի վերջոյ ժողովուրդը առաջնորդուեցաւ կիլանի Թէմբի Կ. Խ.ի գերեզմանատունը, ուր դարձեալ մէկ երկու բանախօսներ վեր հանեցին ընկ. Սամուէլի կատարած դերը, մասնաւորապէս Վասպուրականի յեղափոխական պատմութեան մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

II

Ուշադրութիւնը գրաւեց անոր դէմքին արտակարգօրէն աշխոյժ ու վառվռուն արտայայտութիւնը:

— Դուն կարծեմ նոր ես, — խօսքը ուղղեց Սուրէնին:

— Այո, Բարսեղեան էֆէնտի:

— Ո՞ր տեղացի ես... մեր պապը ...ի՞...

— Որբ է, Բարսեղեան էֆէնտի — խօսեցաւ Այվազեանը եւ աւելի գրաւեցուեցաւ, որոշապէս գիտնալով, որ այդ բառը խօսելու պիտի մղէ զայն: Բարսեղեան էֆ. աւելի ծանօթանալով Սուրէնին.

— Ես ազգը ի՞նչ որբ է արդէն — ըսաւ Բնաւ «ծերուկ» մը ըսեր... ազգը ինչ որբեր մարդ ըրած, հասցուցած է. ալ ազատ սորվէ ու աշխատէ ժամացոյց պէս(իր ժամացոյցին պէս), քիզանեւոնց հօրէ մօրէ որբ մնալը հոգ չէ, քու մեծ ծնողքդ ազգն է, նա՛ յէ. հոգէ քի հոգէդ անկէ չի որբանալ, անոր լեզուէն, անոր պատմական բարքերէն ու փառքերէն, անոր պանծալի անցեալէն, հասկցա՞ր. ազը՞ւծ... Ես ազգը...

«Ազգ» ըսած, ատեն, ներսէն, կուշտ ու կուռ կ՚արտասանէր: «Ի խորոց սրտի» բան մը դուրս կուտար

— Իսկի նայէ, — շարունակեց — ես ալ որբ եմ, որբին «հօլերը»... «էօղ պէ հօզ» որբ... հինգ տարեկան չոճուխ էի երբ որ զիս Պոլիս բերին... Փա՛ռք Աստուծոյ, հիմա օրուխ չո ճուխի տէր եմ, դիրք, դրամ կայ՝ Տէրոջը տուածէն... աշխատանքէն բան չի փախիր...

Սուրէն կը լսէր: Ծրցմէն լաւ էր Բարսեղեան էֆէնտիի ձայնին: «Պատմող էր», կ՚ըսէին: Ծնողք. տեսած էր զայն, երբ քանի մը զաւկըտ ներկայ եղած էր: Բայց, չէր խօսած հետը: Այս մարդը արտակարգ ազդուութիւն ըրաւ իր վրայ: Զերմ, հաղորդական, ամենէն հետ մեծ, եւ ազան հետ ազայ մտերիմ ու փնտռուելիք բան մը՝ նայուածքին, շուէին, կեցուածքին մէջ: Բարսեղեան ինք ալ կասկեց, կ՚երեւի, Սուրէնի այդ ազդուութիւնը, ու գոյները յանկուցին նայեցաւ անգամ մը եւս, ու հարցուց.

— Ո՞ւր կը բնակիս հոս:

— Գում-Գափու:

— Օ՛ֆ, «Թօմամ» տեղը...

— ... Գուգարմոնցը, - մէջ ինկաւ Այվազեան:

Բոլորը սկսան խնդալ: Իմացաւ նաեւ Բարսեղեան էֆէնտի:

— Դոյ շաւկան անցածից պէս Մէֆէրիի խանը կայ:

— Այո — յիշեց Սուրէն:

— Անոնց զաւաւոյի բնանակիչներ կան...

— Մեր աղբէրը, Բարսեղեան էֆ. — կրկին ձայնեց Այվազեան:

— Զայնդ կարէ՛ — զայրացաւ Բարսեղեան — քու բերնի՞դ ինկեր է... Ես բնանակիչներուն հետ չի՞ս խօսիր — դարձաւ կրկին Սուրէնին - չի՞ս ճանչնար անոնց... Անոնք են մեր աղբ պապան, ակոտն, մեր հինն ու «Թէքէլը», մեր յոյսը... Մեր պարտէզին էն ազնուր ծաղիկներն են անոնք... Ան է իշխէ հայ բառերը...

— Աղբէրները՞... — զարմացաւ Վահրամ:

— Հրամմե՛ր ես, սիւալիւ Պարոն...

Եւ բոլորին խնդուքին մէջ հեռացաւ զասարանէն:

Անոր մեկնելէն վերջ, Սուրէն աւելի հետաքրքրուեցաւ: Իրեն այնպէս եկաւ Թէ իր մէջ գոյն ու ձեւ առնող իր հոգին ու էութիւնը ազնուազոյն շղ՛ա մը բանէր կրնային բաւարարութիւն գտնել այդ մարդուն կողմէ:

— Պարոն գիւղի երեսփոխանն է — հաղորդեց Վահրամ — անունէ կը խօսի որ ժողովին մէջ...

Այս պարագան աւելի մեծ հետաքրքրութիւն առթեց Սուրէնի մէջ, երբ նոյն շաբթուան ձեր հօրմէն նամակ մը ստացաւ, որով կը յայտնէր Թէ՝ անոր խնդիրը իրենց համար մեծ հոգ մըն է դեռ:

Սիրոյ կ՚աւելցնէր -- «... Պոլիս եղած ատենս, Թերեւս իսկական Թուղթը Փախանորդ հօրը քով ձգեցի: Պիտի գրգռէր ու գրէր ինծի: Պատասխան չառի: Պէտք չէ սպասել նաեւ ձգել: Գնա՛, հարցուր ու գրէ»:

Սուրէն տասնը մը գնաց Նորա ... Դիւանատունը գտա չէր եկած:

— Զօրուոր շաբթուընթով կուգայ Մաքրի գիւղէն, — ըսին:

Բախեց ուրիշ դուռ մը:

— «3—6» — գրուած էր վրան:

Երրորդ մը:

— Եէնի Գափուէն տի գայ — ըսաւ բարտուղարն մը, ձեռքը շարժելէն եւ «ա՞վ գիտէ՝ երբ» ըսել ուզելէն:

Ու ճարահատ, կրկին գնաց, «Բարսեղեան էֆէնտիին հետ խօսիմ» մտածելով:

Նոյն օրը, ուրբաթ ըլլալուն, կէսօրէ վերջ Այվազեանին հետ գնաց Ազգ. Երեսփոխանական ժողովին՝ Բարսեղեան էֆ.ին հետ տեսնելու յոյսով:

Նիստը գեռ չէր սկսած: Քիչ յետոյ, փէսը գլուխը, ներս մտաւ Բարսեղեան էֆէնտի, գնաց նստաւ Պատրիարքին, որուն առջ Թեւ-ն էր, ու բազմեցաւ՝ աջ կողմի նստարաններէն մէկուն վրայ, ճի՛շդ կեդրոնը: Նիստը սկսաւ: Իր վիճէին կոակի մը ձայնին, ու ծերունի երեսփոխան մը կանգնեցաւ պարկած «պօնժուռ»ին ծալքերը շարժելէն եւ անկողին վրայէն ատենը մէկ ատենապետին ուղղելէն ակնարկը, ըսաւ.

— Ատենէ՛ պետն կոակին, 181րդ յօդուածին...

— Քանի՛ տարի, եղբա՛յր, քանի՛ տարի պիտի լսենք այս կոակը — ձայներ բարձրացան:

Նախագահը զանգակը հնչեց, ու ծերունին, Թեւերը բացած.

— Ատենապետ էֆէնտի, — ըսաւ՝ աղաչական — ատենապետ էֆէնտի...

Եւ, դառնալով երեսփոխաններուն, աւելցուց.

— Ինչո՞ւ կ՚ընդմիջէք. ծանր՛ մ... ինչո՞ւ կ՚ընդմիջէք...

Եւ, այնպէս, ընդմիջելէն, պաշտպանելէն եւ կոակին առթիւ իրարու ամբաստաններ կառակելէն, ժամ մը պարապ անցուցին:

Բարսեղեան էֆ. կաս կարմիր կտրած էր: Զայրացած կը Թուէր: Սուրէն ժողովին կը հետեւէր զարմացած ու խնդուքը հազիւ զսպելէն:

(Շար.)

Կ. ՄԷՀԵԱՆ

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ՊԻԼՎԻԼԻ Ռոստոմ ենթակոմիտէի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Չեկող կ. կ.ի

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՕ-ԳԻՅԱՆՔՈՒՐԻ ՄԷՋ

Ընկերահամակրական դասախօսական ժողով
Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ.Դ. Ակումբին մէջ
Նիւթ՝ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 3ին, ընկ. Գուճուկեանի բնակարանը, 63 Րիւ տիւ Փարք, Արնուվիլ: Կը խօսի Ընկ. Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

Գաւառ

ԿՐԸՆՈԲԼԻ կոմիտէի ընդհ.ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գառ.միութեան ընդհ.ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Ներկայանալ անդամատոմսով:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի դասախօսական ժողովը Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ անպայման:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէին

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8.30ԻՆ

Sociétés Savantes, սրահ **D, 28 Rue Serpente**
(Métro St. Michel կամ **Odéon)**

Կը Նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՆՈՐԱՅՐ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

ՆԻՒԹ՝ «Հ. Յ. Դ. ԴԵՐԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ»

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը

ՌՈԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Ռուանի Ազգ. Միութեան
Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ.Գանեօլաթիի սրահին մէջ
Կը Նախագահէ՝ Գ. Ա. ՏԷՐԻԷՃԵԱՆ

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

Հանդէս Նիսի մէջ

Կազմակերպուած Ա. Ն. Հ. Կ. Նիսի մասնաճիւղին կողմէ
ի նպաստ գործազուրկներու

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 364 Bld. de la Madeleine, Bar Cigal: Կը խնդրուի հայ հասարակութենէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել նորահաստատ կազմակերպութեան մը բարենպատակ գործունէութիւնը:

ԲԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս

Brebant Marseillais — 146 Avenue des Chartreux

Միութեան նուագախումբը, ղեկավարութեամբ ջութակահար Գ. Մ. Չէօրէկճեանի, պիտի նուագէ կոմիտաս վարդապետի կտորներէն:

Զուգերգներ, մեներգներ, ուղերձ, 2 կենդանի պատկերներ՝ Կոմիտասի ներշնչումը եւ Մահկալ: Ինչպէս Կոմիտաս վրդ. կը հաւաքէ հայ գեղջուկ երգերը: Հաճելի անակնկալներ, հերոսք, եւ հայկ. պարեր մինչեւ լոյս:

ՄԱՆՕԹ:— Կը խնդրուի ներկայանալի արտաքինով գալ: Աճուրդ չկայ:

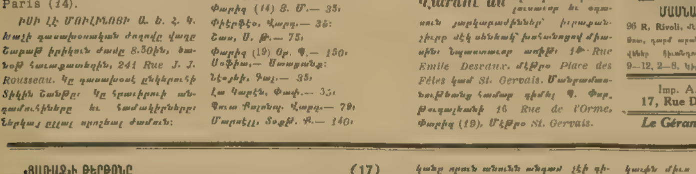

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձերը կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենան Ուրբաթ գիշերները ժամը 8.30ին Միթիւալիթէի 2րդ յարկը: Անդամագրուիլ փափաքողները կրնան դիմել Ուրբաթ իրիկունները փորձի սրահը, կամ գրաւոր՝ Sako Hagopianի, 158, rue du Chateau, Paris (14).

ԻՍԻ ԼԸ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Ա. Ե. Հ. Կ. խաչի դասախօսական ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին, 241 Rue J. J. Rousseau. Կը դասախօսէ ընկերուհի Տիկին Շանթը: Կը հրաւիրուին անդամուհիները եւ համակիրները: Ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Տէսին, Զաթ.— 5։
Լա Ռոզ (Մարսէյլ) Մ. Ա.— 70։
Մարթիկ, Օ. Ք.— 35։
Քասապլանքա, Վ. Տ.— 35։
Մարսէյլ, Ի. Ե.— 100:
Սէն Լու (Մարսէյլ), Խ. Յ.— 35։
Տէսին, Գոտ.— 300։
Առնուվիլ, Ա. Գ.— 35։
Փարիզ (14) Յ. Մ.— 35։
Փիէրֆիթ, Վարդ.— 35:
Շաու, Ս. Թ.— 75։
Փարիզ (19) Օր. Գ.— 150։
Սոֆիա,— Ստացանք:
Նէօյիի, Գալ.— 35։
Լա Կարէն, Փափ.— 35։
Գուա Քոլոմպ, Վարդ.— 70։
Մարսէյլ, Տօքթ. Ք.— 140։
Լա Կուռնէօվ, Տիկ. Դ.— 75։
Պէլֆոռ, Հայ.— 70:
Սէն Թ'Օպան, Խաչ.— 35։
Փանթէ, Թ. Մ.— 35։
Առնուվիլ, Վ. Մ.— 35։
Ռապաթ, Ա Եղբ — 140։

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կ Ը Ն Ե Ր Կ Ա Յ Ա Ց Ն Է

„ՀԱՄԼԷԹ„

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՇԵՔՍՓԻՐԻ

(5 արար)

Այս Կիրակի գիշեր ժամը ճիշդ 9ին

MAISON de la MUTUALITÉի սրահին մէջ

24 Rue St. Victor — Métro Maubert-Mutualité

Կը մասնակցին.— Տիկիններ՝ Մ. Սուրաբեան, Անաֆիտ, Գայեանէ, Պ. Պ. Ցօլաեան, Ա. Գմբէթեան, Կօթիկեան, Սարաֆեան, Մաքսուտեան, Տէրվիշեան, Աժտէրեան, Յուբէնեան եւ Սուրաբեան:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 25, 20, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսակները կը ծախուին ցառաջի, կավռօշի խմբագրատուններ եւ միւս սովորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը՝ կէս օրէն սկսեալ թատրոնին կիշէն:

Ոչ ոքի տոմսակ չի ղրկուիր

Ռէժիսէօր՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ — Պատասխանատու վարիչ՝ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Համլէթի դերին մէջ)

Լա Կուռնէօվ, Տիկ. Դ.— 75։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԳ

Բայց ան չէր ճշմարիտ նուաղում մը որու միջոցին մարդ ոչ մէկ բանի գիտակցութիւնը կ'ունենայ. ընդհակառակն, փայլակի մը արագութիւնով ամէն ինչ ինծի համար եղաւ այնքան գիտակից որքան անբացատրելի եւ անհասկնալի. Նողկանքէ եւ ամօթէ մեռնելու փափաքը միայն ունեցայ, հոդ գտնուելուս համար, յանկարծ, բացարձակապէս անծանօթ մէկու մը հետ, կասկածելի եւ երեւութապէս վտանգաւոր պանդոկի մը անծանօթ անկողնին մէջ: Տակաւին յստակօրէն կը յիշեմ, սրտիս բաբախումը դադրեցաւ, շունչս բռնեցի, կարծես այդ կերպով կարենայի վերջ դնել կեանքիս եւ մանաւանդ գիտակցութեանս, այդ պայծառ գիտակցութեան, զարհուրելի պայծառութիւնով մը որ ամէն զգայնութիւն կ'ընդունէր եւ սակայն բան չէր հասկնար:

Երբեք պիտի չգիտնամ թէ որքան ժամանակ այդպէս մնացի, երկարած, սառած իմ ամբողջ անդամներով. մեռելները նման կարծրութիւն մը կ'ունենան իրենց դագաղին մէջ: Գիտեմ միայն որ աչքերս փակեր էի եւ կ'աղօթէի երկնքի բոլոր զօրութիւններուն, ինչ որ ալ ըլլային անոնք, որպէսզի այս բոլորը իրաւ չըլլար, որպէսզի այս բոլորը իրական չըլլայ: Բայց իմ սրած զգայարանքներս այլեւս ինծի ոչ մէկ պատրանք կը թոյլատրէին. կը լսէի դրացի սենեակին մէջ մարդոց խօսիլը, ջուրին հոսիլը, դուրսը նրբանցքին մէջ քայլեր կը սահէին եւ այս նշաններէն իւրաքանչիւրը անողոքաբար եւ անգթօրէն կը վկայէր իմ զգայարանքներուս արթուն վիճակը:

Չեմ կրնար ըսել թէ որքան ժամանակ տեւեց այս զարհուրելի կացութիւնը. Նման երկվայրկեաններ կեանքի երկվայրկեաններու չափը չունին: Բայց յանկարծ ուրիշ վախով մը համակուեցայ, վայրի եւ սարսափելի վախը որ այս օտարականը որուն անունն անգամ չէի գիտեր, չարթննայ եւ ինծի խօսք չուղղէ: Եւ անմիջապէս համոզուեցայ որ ինծի համար միայն մէկ միջոց կը մնար. հագուիլ, փախչիլ անոր զարթումէն առաջ: Ա՛լ չտեսնուիլ անկէ, ա՛լ չխօսիլ անոր հետ, ժամանակին փախչիլ, մեկնիլ, մեկնիլ, որեւէ ձեւով իմ ճշմարիտ կեանքս վերստին գտնելու համար, պանդոկս վերադառնալու եւ անմիջապէս առաջին շոգեկառքով ձգելու այս անիծեալ վայրը, ձգելու այս երկիրը, ալ բնաւ երբեք չհանդիպելու համար այս մարդուն, ա՛լ չտեսնելու համար անոր աչքերը, ա՛լ վկայ, ամբաստանող եւ մեղսակից չունենալու համար: Այս մտածումը յաղթեց իմ նուաղումիս. մեծ զգուշութեամբ, գողի մը զգուշաւոր շարժումներով, անկողնէն ելայ եւ խարխափելով առի հագուստներս, մատամատ առաջանալով (աղմուկ չհանելու համար):

Հագուեցայ անհուն նախազգուշութիւններով, ամէն վայրկեան վախնալով որ կ'արթննայ եւ արդէն պատրաստ էի, արդէն հասած իմ նպատակիս: Միայն գլխարկս տակարին միւս կողմն էր, անկողնին ծայրը, եւ այն ատեն, մինչդեռ ոտքերուս ծայրովը քալելով, կը խարխափէի առնելու համար զայն, այդ երկվայրկեանին, չկարողացայ տարբեր կերպ գործել. ակամայ պարտաւորուեցայ ակնարկ մըն ալ ձգել դէմքին վրայ այդ մարդուն որ կեանքիս մէջ ինկած էր ինչպէս քար մը տանիքի մը բարձրէն: Ակնարկ մը միայն նետել կ'ուզէի անոր վրայ բայց... տարօրինակ բան, վասն զի երիտասարդ օտարականը որ հոն քունի մէջ էր, իրապէս օտարական մըն էր ինծի համար. առաջին պահուն չճանչցայ նախընթաց օրուան դէմքը: Արդարեւ անհետացեր էին մահացուօրէն գերագրգռուած այդ մարդուն պրկուած դիմագիծերը՝ կիրքէն դալարուն եւ ջղաձգաբար այլայլած. այն անձը որ հոն առջեւս պառկած էր, ուրիշ դէմք մը ունէր, մանկական, փոքրիկ մանչու մը դէմքը որ իր պարզութեամբ անբծութիւն եւ անկեղծութիւն կը ճառագայթէր: Շրթունքները, դեռ երէկ սեղմ ու դալարուն ակռաներուն մէջտեղը, կ'երազէին, քաղցրօրէն բաց ու կիսով կլոր՝ ժպտելու պատրաստ. խարտեաշ մազերը կը տարածէին իրենց թոյլ գանգուրները անկնճիռ ճակատին վրայ եւ շնչառութիւնը հանդարտօրէն կ'անցնէր հանգստացած մարմինին վրայէն, կուրծքէն ելլող ալիքներու անուշ խաղի մը պէս:

Թերեւս կը յիշէք որ նախապէս ձեզի ըսի թէ բնաւ չէի տեսած տակաւին մարդուն մէջ կատաղի անյագութեան եւ կիրքի արտայայտութիւնը այդքան ուժով եւ այդքան սաստկօրէն ցայտուն ատրճանի մը վրայ, որքան այս օտարականին քով որ խաղի սեղանին առջեւ նստած էր: Եւ հիմա պիտի ըսեմ որ երբեք չեմ տեսած պայծառ անբծութեան, ճշմարտապէս գերերջանիկ քունի մը նման արտայայտութիւնը, նոյնիսկ փոքրերու քով, որոնք երբ կաթնկեր մանուկներու քունով մը կը քնանան, յաճախ իրենց շուրջն ունին հրեշտակային պայծառութեան մը ցոլքը:

Այս դէմքին վրայ բոլոր զգացումները կ'արձանագրուէին արձանային անհման ձեւով մը եւ հիմա դրախտային թուլութիւն մըն էր, արձակումը ներքին ամէն ծանրութենէ, թեթեւացում մը, փրկութիւն մը:

Այս զարմանալի երեւոյթին
ջեւ ամէն մտահոգութիւն,
վախս ինկաւ վրայէս, ծանր
վերարկուի մը պէս. այլեւս
հար չէի, ո՛չ, գրեթէ երջանիկ
Այս սարսափելի եւ անբացատ
դէպքը յանկարծ իմաստ մը
նար ինծի համար. ուրախ եւ
էի խորհելով որ այս երիտասարդ
նուրբ եւ գեղեցիկ, որ հոն պառկած
էր ծաղիկի մը պէս պայծառ
դարտ, առանց իմ անձնուիրութեան
պիտի գտնուէր տեղ մը
մը կողին, խորտակուած,
թաթախ, դէմքը ջախջախուած
քերը բաց: Փրկած էի
կուած էր: Եւ հիմա կը նայէի
բական աչքով մը (ուրիշ բառ
գտներ) այս քնացած
որուն վերստին կեանք
ունիլի տառապանքով քան իմ
զաւակներուս աշխարհ եկած
նը: Եւ այս հին կարասիներով
գարշ ու աղտոտ սենեակին
այս պժգալի եւ անմաքուր
հական պանդոկին մէջ յանկարծ
նեցայ (թէեւ բառերը
դելի թուին) այն զգացումը
ծես թէ եկեղեցիի մը մէջ
նուէի. հրաշքի եւ սրբազան
գերերջանիկ տպաւորութիւն մը

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R C Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ՓՈՍՏԱՅԻ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Gobelins 19-78

ՇԱԲԱԹ 16 ԱՊՐԻԼ 1932
16 AVRIL 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1833 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵԹԷ ԸՆԴՈՒՆԻՆ

«Ժուռնալ տէ Տէպա» իր Ժընեւի թղթակցին բերնով կը տեղեկացնէ թէ՝ Թուրքիա տրամադրութիւն յայտնած է մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ եւ թէ իր այս դիմումը պիտի հաղորդուի յառաջիկայ ընդհանուր ժողովին Աշնան։

Թղթակցին տեղեկութեան համաձայն, Թուրքիոյ այս տրամադրութիւնը հաղորդուած է զինաթափութեան ժողովի ապրիլ 13ի նիստին մէջ, երբ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյ իր կառավարութեան տեսակէտը կը պարզէր։

Յայտնի չէ թէ, դիմում կատարած ատեն, Թուրքիա պիտի պնդէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ մնայուն աթոռ ունենալու պահանջին վրայ։ Ժընեւի ձեռնհաս շրջանակներուն մէջ անընդունելի կը համարին այդ պահանջը։ Գոնէ երկար ատենի համար։

×

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, յաճախ հրապարակ նետուեցան այսպիսի լուրեր։ Բայց միշտ ալ հերքուեցան։

Աւելի ճիշդ, Էնկիւրին տրամադրութիւնները շօշափեց, թէ՛ Ժընեւի եւ թէ՛ Մոսկուայի մէջ, եւ գետինը պատրաստ չգտնելով, յետաձգեց։

Էնկիւրին ունի հիմնական մտահոգութիւն մը։

Կ՚ուզէ որ, ոչ միայն Ազգերու Դաշնակցութիւնը, այլ եւ անոր մէկ-երկու զօրաւոր անդամները երաշխաւորեն Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը։

Կ՚ուզէ ապահովել իր բոլոր նուաճումները, եւ, «ի յառաջագունէ», խափանել զանազան գլխու ցաւերէ։

Չէ՞ որ Ազգերու Դաշնակցութեան գզրոցներուն մէջ նեղացուցիչ բանաձեւեր կան Թուրքիոյ մասին։

Միւս կողմէ, եթէ գոհացում իսկ ստանայ, Էնկիւրին բոլորովին ազատ չէ, մէկ անդամէն Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու համար։ Իր վրայ կը հսկէ Մոսկուայի չար, բանիւ եւ գործով։

Մինչեւ հիմա, խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութիւնը թանկագին առաւելութիւններ ընծայեց քէմալականութեան, եւ այսուհետեւ ալ կրնայ ընծայել։ Թէեւ, Թուրքիան չահեցաւ ինչ որ կ՚ուզէր — նրագածէն ալ աւելին — եւ նոր սպասելիք չունի։

Բայց, քաղաքական աշխարհը անակնկալներու ցանց մըն է։ Իսկ Թուրքերը սատար կը հաշուեն, երկու քայլ առնելէ առաջ։

Ուրեմն, Թուրքիան ստիպուած է չափել-ձեւել, կշռել չահն ու վնասը, Ժընեւի դուռները զարնելէ առաջ։

Այս միջոցին, Էնկիւրիս խսկապէս որ պէտք ունի Եւրոպայի գործնական համակրանքը շահելու։ Երկիրը սնանկ է եւ բոլոր այն միջոցները որ ձեռք առնուած են 1932ի պիւտճէն հաւասարակշռելու համար, արհեստական, խարխուլ դարմաններ են։ Թուրքիա լրջօրէն պէտք ունի արտաքին փոխառութեան մը։ Ահա վեց ամիսէ ի վեր Եւրոպայի եւ Ամերիկայի պողոտաներուն վրայ մաշ կուգայ Սարաճ-օղլուն։ Թէքմալական օրկանները իրենք արդէն կ՚արծարծեն փոխառութեան պահանջը։ Անշուշտ իրենց հասկցած եղանակով։

«Լօզանի դաշնագիրը կնքուելէն ի վեր պատրաստ ենք փոխառութիւն կնքելու։ Երկիրը դրամով միայն կարելի է վերաշինել։ Պայմանաւ որ չվնասուի մեր քաղաքական եւ տնտեսական անկախութիւնը»։ (Միլլիէթ)

Արդ, Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցիլ՝ կը նշանակէ ոչ միայն քաղաքական առաւելութիւններ շահիլ, այլեւ որոշ չափով դիւրացնել փոխառութիւնը։ Հարթել ճամբան։

Այնպէս որ, այս անգամ աւելի լուրջ կ՚երեւայ Թուրքիոյ տրամադրութիւնը՝ Ժընեւի մէջ աթոռ ապահովելու։

Աչքի առջեւ ունենալով այս հաւանականութիւնը, կը մղուինք հարցնել.

— Իսկ մե՞նք... ի՞նչ կը բանինք, ի՞նչ կը խորհինք ընել, եթէ իսկապէս Թուրքիան դիմում կատարէ եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնն ալ տրամադիր ըլլայ ընդունելու։

Անմիջապէս ըսենք թէ, հրապարակային վիճաբանութեան դուռ բանալու համար չէ որ կը դնենք այս հարցը։ Ոչ ալ խելք սորվեցնելու համար։

Կ՚ուզենք պարզապէս արթուն պահել հանրային կարծիքը, եւ մանաւանդ քաղաքական հոսանքները, առանց որ եւ է խտրութեան։

Ունի՞նք, վերջապէս, հաւաքական ծրագիր մը, օգտուելու համար այս պատեհութենէն։ Եթէ ոչ շօշափելի օգուտ մը ստանալու, գոնէ զանազան յանձնառութիւններ յիշեցնելու համար։

Մէկ ամիս առաջ, մարտ 12ին, Ժընեւի մէջ հրապարակային ժողով մը տեղի ունեցաւ ի նպաստ Հայկական Դատին, նախագահութեամբ օտարներու։ Խօսողներն ալ օտարներ էին, բացի ընկ. Ա. Ահարոնեանէ։

Ուրիշ խօսքով, իր բացակայութեամբ կը փայլէր գլխագիր «Ազգը»։ Պիտի շարունակուի՞ այդ բացակայութիւնը, այս պարագային ալ։

Թերեւս տեսակէտի խնդիրներ կային Մարտ 12ի ժողովին մասնակցելու-չմասնակցելու մասին։

Իսկ այս անգա՞մ։ Կա՞յ, նորէն, տեսակէտի խնդիր, «դուք ձեզի, մենք մեզի», եթէ Թուրքիան խնդրագիր ներկայացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Պատասխան կը պահանջէ այս հարցը, բոլորէն ալ։ Առանց խտրութեան եւ առանց վերապահութեան։

Քաղաքական, ինչպէս անհատական գատերը կը մեռնին առանց արծարծումի եւ առանց հետապնդումի։

Իսկ արծարծումը պիտի ըլլայ ոչ թէ ասվորամոլութեամբ եւ մաքի ծուլութեամբ կառչելով կոխուած, մաշած ճամբաներու, այլ գտնելով ամէնէն գործնական, արդիական միջոցները։

Ատոր համար ալ, անհրաժեշտ է լայն խորհրդակցութիւն եւ հաւաքական աշխատանք։ Խորհրդակցութիւն՝ նոյնիսկ միեւնոյն կուսակցութեան ծոցին մէջ։

Շ.

Վրիպակ.— Երէկուան խմբագրականին մէջ, «lampada vitor» պիտի ըլլայ «vitae»։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի առտու, Փարիզի Եղբայրական Ընկերական Օգնութեան Մարմնին անդամները հանգանակութիւն պիտի կատարեն Պէքոնի մէջ (Անիէռի շրջան), ի նպաստ գործադուրկներու անօթեկին։

Պէքոնն ըլլալով բարեկեցիկ հանգիստ մը, անշուշտ, ամէն մէկ պիտի ընծայէ իր լայն աջակցութիւնը, մանաւանդ որ Եղբ. Օգն. Մարմնին միջոցները սպառած են։

Հրաբուխի քարոզխում Բագուի մօտերը

Կասպից ծովու Ավինոյ կղզին մէջ, Բագուէն 30 մղոն հեռու, հրաբուխ մը պայթեցաւ։ Հրաբուխին մօտերը խարոխուած նաւ մը, անմիջապէս միջոցներու դիմեց եւ յաջողեցաւ փրկել շրջակայքի բնակիչներէն 18 հոգի, որոնց ծանր այրուածքներ ստացած են։

Բոցերուն մէջ այրած են 51 հոգի։

120 հոգի չկյանքը Ռուսիոյ մէջ

Բագանի մօտերը հաստատուած կայքի գործարանի մը մէջ ծանր արկած մը պատահեցաւ։

Այն պահուն որ բանուորները մթերանոց կը փոխադրէին կազային ռումբեր, պայթում մը տեղի ունեցաւ Պայթումին հետեւանքով, ուրիշ ռումբեր ալ պայթեցան, եւ մեռելի գտնուած բանուորները ծանրօրէն վիրաւորուեցան։ 130 հոգի մեռան։ 30 ուրիշներ մահուան վտանգի մէջ են։

Առաջին քննութիւնները երեւան հանած են, թէ կազը չարակամութեան արդիւնք է։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

Սպանիոյ նախագահութեան ծառերն

Ամբողջ Սպանիոյ մէջ, հանրապետութեան հռչակման առաջին տարեդարձը տօնուեցաւ ժողովրդային մեծ խանդավառութեամբ։

Մատրիտի մէջ, հանդէսներն սկսան զօրահանդէսով մը։ 9000 հոգինոց բանակ մը՝ հանդիսաւոր քայլերգ կատարեց հանրապետութեան նախագահին առջեւէն։ Զօրանցքի ճամբուն վրայ հաւաքուած բազմութիւնը կը գնահատուի աւելի քան 200,000։

Ուրիշ միջադէպ չպատահեցաւ։

Լեհաստանական համաձայնութիւն մը

Մոսկուայի մէջ, Ռուսիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ համաձայնութիւն մը կնքուեցաւ սահմանագլուխի վերաբերեալ հարցերու շուրջ։ Այս համաձայնագիրը կը նախատեսէ սահմանագլխային ձողերու պահպանումը, պաշտօնեաներու համար սահմանէն անցնելու իրաւունքը, ձկնորսութեան, որսորդութեան իրաւունքը, եւայլն։

Լօզանի ժողովը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը կարծէ թէ կը մտածուի Լօզանի ժողովը յետաձգել յունիս 14ին կամ 16ին։

Պատճառներ կան կարծելու, կը գրէ անգլիական թերթը, թէ ժողովին աշխատանքի ծրագիրը շատ աւելի ընդարձակ պիտի ըլլայ։ Պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու հարցերէն զատ, պատուիրակները պիտի քննեն նաեւ դանուբեան Եւրոպայի վերաբերեալ տնտեսական եւ ելմտական հարցեր։

Հաւանական կը նկատուի նաեւ որ, նկատի ունենալով հատուցումներու գլուխէն Գերմանիոյ կատարած իրական վճարումներու մասին տարակարծութիւնները, թերեւս որոշուի քննութիւն մը կատարել, երեւան հանելու համար վճարումներու ճիշդ քանակը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հիթլերեան բանակի խափանումը

Հիթլերեանները կը մեղադրեն Փրանսան

Հիթլերեան բանակին դէմ մղուած ոստիկանական գործողութիւնները շարունակեցին մեծ եռանդով ամբողջ Գերմանիոյ մէջ, բացի Պրունշվիքէն, որուն ներքին նախարարը հիթլերեան է, եթէ Պրունշվիքի կառավարութիւնը չենթարկուի նախագահ Հինտէնպուրկի հրամանագրին, եւ ինքն իսկ չգործադրէ անոր տրամադրութիւնները՝ հիթլերեան բանակի կազմալուծման համար, Պերլինի կառավարութիւնը պիտի զրկէ զայն ոստիկանական իրաւասութիւններէն եւ պիտի գործէ ուղղակի։

Արդիւնքով համաձայն սահմանադրական օրէնքով՝ հանրապետութեան նախագահին տրուած բացառիկ իրաւասութեանց, 13 ապրիլի հրամանագիրը տեղ չի տար որեւէ վէճի կամ առարկութեան եւ բացարձակապէս հրամայական է։

Կառավարական այս կանոնաւոր յարձակման առջեւ, ի՞նչ կ՚ընեն Հիթլերականները։ Բողոքելով մէկտեղ կառավարութեան «բռնութեան եւ հարստահարութեան արարքներուն դէմ», իրր թէ շատ կարեւորութիւն չեն տար այդ որոշման։ Մարտական խումբերու անդամները, կ՚ըսեն, բոլորը կը ճանչնան իրար, պիտի շարունակեն իրար տեսնել իբր անդամ կուսակցութեան՝ ինչպէս իրենց հրամայած է Հիթլեր, սերտ ընկերականութեամբ մը կապուած են իրարու եւ երբ պէտք ըլլայ, իրար պիտի գտնեն։

Այս մխիթարական խօսքերով կը պարտկեն իրենց գայրոյթը։

Պրուսիոյ մէջ, ոստիկանութիւնը՝ գործադրելով մէկտեղ հրամանագրին բոլոր տրամադրութիւնները, այնքան փափկանկատութեամբ գործեց, որ ոչ մէկ միջադէպ պատահեցաւ։ Ընդհակառակն, Համպուրկի եւ Պավիերայի իշխանութիւնները այնքան խստութեամբ գործեցին, որ, տեղի տուին Հիթլերեան ղեկավարներու բողոքներուն։

Հիթլերեան կուսակցութեան կեդրոնը մտադրած է դիմում կատարել կառավարութեան, որպէսզի ազատ ձգէ հիթլերեան այն մթերանոցները ուր համազգեստներ, քաղաքական գիրքեր, երաժշտական գործիքներ, հիթլերեան պետերու լուսանկարներ կը հայթայթուին։

Հէսսէի մէջ՝ ոստիկանութիւնը գրաւեց կարգ մը փաստաթուղթեր, որոնք, կ՚ըսուի թէ կուգան հաստատել տրուած որոշման ստիպողական անհրաժեշտութիւնը։

Հիթլեր ցարդ, գոհացաւ պղպջանական բողոքներով՝ իր մարտական ուժերու կազմալուծման որոշումին դէմ։

— Գործս պիտի շարունակեմ կ՚ըսէ, մինչեւ որ Գերմանիան նուաճեմ բացարձակապէս օրինական ճամբով։

Հիթլեր ինքն իսկ՝ օրինակ տալով իր հետեւորդներուն, ժպիտով ընդունիլ կը ձեւացնէ կառավարական որոշումը։ Ատոր յլագրողներու մէկ հարցման պատասխանելով ըսաւ.

Ֆրանսան է որ պահանջեց մեր մարտական խումբերուն կազմալուծումը, Ֆրանսայի ազդարարութեան առջեւ է որ Գերմանիոյ կառավարութիւնը խոնարհած է։ Անցեալ յուլիսին, երբ գերման վարչապետը Փարիզ կը գտնուէր, ֆրանսական կառավարութեան խոստացաւ լուծել իմ կազմակերպութիւնս։ Զանազան պատճառներով, ցարդ չէր համարձակած իր խոստումը կատարել։ Երէկ վերջապէս կատարեց։

Գերմանական «Վոլֆ» գործակալութիւնը սակայն բացարձակապէս կը հերքէ Հիթլերի այս վերագրումը։

Ժընեւի աշխատանքները

Զինաթափութեան ժողովի ընդհ. յանձնախումբի աշխատանքները յետաձգուեցան երկուշաբթի օրուան։ Վերաբացման, պիտի սկսի երրորդ ընդհ. վիճաբանութիւն մը, որուն պիտի մասնակցին Ամերիկայի կողմէ Սթիմսըն եւ Գերմանիոյ կողմէ Պրիւնինկ։

Երէկ, Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը մասնաւոր նիստ մը գումարեց եւ լսեց Աւստրիոյ, Հունգարիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչները, իւրաքանչիւրը իր երկրին տնտեսական ու ելմտական կացութեան մասին։ Ժընեւի մէջ, այն զրոյցը կը շրջի թէ Յունաստանի վարչապետը Պ. Վէնիզելոս պիտի յայտարարէ որ եթէ անմիջական օժանդակութիւն մը չկատարուի, մայիս 1էն սկսեալ Յունաստան պիտի դադրեցնէ իր արտաքին պարտքերու վճարումը։

Երէկ նոյնպէս, զինաթափութեան ժողովի նախագահը Հէնտըրսըն նիստի հրաւիրեց դիւանը՝ առաջարկներու եւ թելադրութիւններու տախտակին մէջ մտցնելու համար Ամերիկայի, Իտալիոյ, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ վերջին առաջարկներն ու թելադրութիւնները։

Իսկ այսօր, Ազգերու Դաշնակցութեան մնայուն յանձնախումբը նիստ կը գումարէ զբաղելու համար չինեւ-ճափոնական վերջին անցուդարձերով։

Անգլեւիռլանտական վէճը

Իռլանտայի կառավարութիւնը ծոյլտուութիւն ունեցաւ Անգլիային՝ հրատարակութեան տալու 1923ին, երկու կառավարութեանց միջեւ կնքուած ելմտական համաձայնագիրը։ Անգլիա տակաւին չէ պատասխանած։

Այս հարցը՝ ներկայիս կը կազմէ խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթը եւ կը կարծուի որ հաւատարմութեան երդման հարցը պահ մը մէկդի պիտի ձգուի, մինչեւ որ ցէ վայերա կրկին միջամտէ։

Իռլանտայի օրէնսգէտները՝ վարչապետին կարգադրութեամբ, կ՚ուսումնասիրեն հաւատարմութեան երդման եւ տարեվճարներու հարցերը։

Հիւսիսային Իռլանտայի վարչապետը մեկնեցաւ Լոնտոնէն։ Կ՚ըսուի թէ անգլիական կառավարութենէն հաւաստիք ստացեր է թէ Անգլիոյ քաղաքականութիւնը որեւէ փոփոխութիւն չէ կրած հանդէպ Հիւսիսային Իռլանտայի եւ թէ Իռլանտայի միացումը չի կրնար նկատի առնուիլ առանց Հիւսիսային Իռլանտայի կառավարութեան հաւանութեանը։

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

Ժընեւէն Տէյլի տրուած լուրի մը համաձայն, քաղաքին մէջ կը խօսուի Թուրքիոյ կողմէ սկզբունքով ընդունուած որոշման մը վրայ եւ այսպէս Թուրքիոյ պատուիրակը զգացուցած է նախորդ օր խօսած իր ճառին մէջ։ Թուրքիա պիտի խնդրէ մասնակցիլ Ազգերու Դաշնակցութեան։

Իբր թէ այս հաւանականութիւնը պիտի իրականանայ Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ հաւաքոյթին։

Հարց կը ծագի սակայն թէ Թուրք կառավարութիւնը իրօք հրաժարա՞ծ է Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու համար իր դրած պայմանէն, կէս-տեւական աթոռ մը տալ Թուրքիոյ։ Այս պայմանը անկարելի եղած էր ընդունիլ ասկից առաջ։

Պարսից Շահը Թուրքիա կ՚այցելէ

Թուրքիոյ մէջ հրատարակուող «Լէ Գալաթա» թերթը կը գրէ.

Վերջերս ուշագրաւ գործունէութիւն մը կը տեսնուի մերձաւոր Արեւելքի դրացի պետութեանց միջեւ։ Իրաքի Ֆէյսալ Թագաւորին Էնկիւրի այցելութիւնը, Թուրքիոյ արտաքին գործավարին Թէհրան ճամբորդութիւնն ու հոն, Պարսկաստանի հետ համաձայնագրեր ստորագրելը, այս դէպքէն յետոյ Ֆէյսալ Թագաւորին Թէհրան ճամբորդութիւնը այլեւս որեւէ կասկած չեն ձգեր թէ դիւանագիտական աչքառու գործունէութիւն մը կայ արեւելքի իսլամական պետութիւններուն միջեւ։

Վերջին լուրերու համաձայն, բազմաթիւ շրջանակներու մէջ յամառ զրոյց կը շրջի թէ Պարսից Շահը Թուրքիա եւ Իրաք պիտի ճամբորդէ։ Կարգ մը աղբիւրներէ մեր ստացած տեղեկութեանց համաձայն, յարձակողական եւ պաշտպանողական դաշնակցութիւն մը կնքուած է Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Այս դաշնակցութեան համաձայն, այն պարագային երբ ստորագիր կողմերէն մէկը երրորդի մը յարձակումին ենթարկուի, պիտի պաշտպանուի ստորագիր միւս կողմէն։

Փոքրիկն Լինտպէրկի

ԱՌԵՒԱՆԳԻՉՆԵՐՈՒՆ ԵՏԵՒԷՆ

Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ կարելի եղած է ինքնութիւնը ճշդել երեք անձերու, որոնք ստացած են Լինտպէրկի 50,000 տոլար փրկագինը։ Անոնք կը պատկանին հոլանտացի մաքսանենգի մը խումբին։

Կը յիշուի թէ, թղթադրամներու թիւերուն շնորհիւ բռնուելու վտանգէն խուսափելու համար, առեւանգիչները պահանջած էին որ 50,000 տոլար թղթադրամին տեղ, ոսկեդրամ տրուի։ Ուրեմն Լինտպէրկ նոր խաղի մը չզայ, իր բարեկամ օդանաւորդներէն մէկը առաջարկած է առեւանգիչներուն իբր պատանդ յանձնել իր կինն ու զաւակը, փոխարէն առանելով Լինտպէրկի փոքրիկը։ Անկից վերջ միայն, ինքը յանձն կ՚առնէ 50,000 ոսկեդրամը յանձնել առեւանգիչներուն եւ փրկել իր կինն ու զաւակը։

Ուրիշ տեղեկութեանց համաձայն, Լինտպէրկ կրկին յարաբերութեան մտած է առեւանգիչներուն հետ։ Իր երկու կամաւոր միջնորդները՝ ծովակալ մը եւ նաւապետ մը՝ մեկնած են Նորֆոլքէն՝ մասնաւոր եւ գաղտնի պաշտօնով։

Միւս կողմէ սակայն, Նիւ-Ճըրսիի ոստիկանապետը, որուն համար ըսուեցաւ թէ Լոնտոնէն վերջ, անցեր էր Փարիզ, հասած է Վիեննա, ուր իբր թէ կ՚ուսումնասիրէ Աւստրիոյ ոստիկանական կազմակերպութիւնը, որ տիպար կը նկատուի։

Վիէնի գործադուլը

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վիէնի (Իզէր) 5000ի չափ բանուորներու կացութիւնը դեռ չէ բարւոքած։ Գործատէրերը նպաստաւոր պատասխան չեն տուած գործաւորներու հաշտարար առաջարկներուն։ Գործադուլը կը շարունակուի։

Ոստիկանութիւնը խուզարկութիւններ կատարեց համայնավարներու տան մէջ եւ ձեռք ձգեց կարգ մը փաստաթուղթեր, որոնք գատատական իշխանութեան յանձնուեցան՝ քննուելու համար։

Անցեալ շաբաթ օրուան կռիւներու հետեւանքով, 10 հոգի եւս ձերբակալուեցան։

Միւս կողմէ, պատժական դատարանը 10 հոգի դատապարտեց 1 շաբաթէն մինչեւ 2 ամիս բանտարկութեան, արգիլեալ զէնք կրած ըլլալու եւ ոստիկաններ անարգած կամ անոնց վրայ յարձակած ըլլալու մեղադրանքով։

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ԴԷՊԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԵՐՈՒԹԻՒՆ

Գործավարներու խորհուրդը տըւնաջան աշխատանքի լծուած է հաւասարակշռուած ելմտացոյց մը ներկայացնելու համար Ազգային Մեծ Ժողովին։ Սկզբունքով որոշուած է կանգ առնել 170 միլիոն թրքական ոսկիի վրայ։ Այս գումարը կը ներկայացնէ Թուրքիոյ հասոյթներուն առաւելագոյն չափը։ Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին հասոյթները հետզհետէ նուազած են։ Երեք տարի առաջ ելմտացոյցը 226 միլիոն ոսկի էր. անցած տարի 200 միլիոն եղաւ, իսկ այս տարի հարիւրին 20 պակաս է։ Այն ալ դեռ չի գիտցուիր թէ ի՞նչ պիտի պատահի մինչեւ տարւոյն վերջը։ Որեւէ նշան չկայ թէ կարելի պիտի ըլլայ գանձել նախատեսուած հասոյթները եւ ելմտացոյցը փակել առանց բացի։

Տարակոյս չկայ թէ համաշխարհային տնտեսական տագնապը ազդած է նաեւ Թուրքիոյ վրայ։ Սակայն Քէմալի երկրին այսօրուան անել վիճակին համար արտաքինէն աւելի ներքին պատճառներ կան։

Նոր Թուրքիոյ վարիչները բոլորովին անկախ հայրենիք մը կերտելու մոլուցքէն բռնուած, անխնայ հալածեցին այն ամէնը որ զուտ թրքական չէր եւ օտար տիրապետութեան բնոյթն ունէր։ Հետզհետէ հրապարակէն քշեցին Օսմանեան Հանրային Պարտքի վարչութիւնը, Ծխախոտի Ռէժին, պետական սեփականութիւն դարձուցին երկաթուղիները, ստուերի մէջ ձգեցին Օսմանեան Դրամատունը եւ այլ օտար հիմնարկութիւններ, որոնք օսմանեան Սուլթաններու օրերէն ի վեր ղեկավար դեր կը կատարէին Թուրքիոյ ելմտական-տնտեսական կեանքին մէջ։ Անատոլուի ամեան յաղթանակը շփացուց զիրենք, որով Լօզանի մէջ իբր յաղթական հաշուի նստելով դաշնակից մեծ պետութեանց հետ, անոնց պարտադրեցին Կապիտիւլասիոններու ջնջումին հետ միաժամանակ վերացումը կամ սահմանափակումը օտար եւ ոչ-Թուրք հիմնարկներուն։ Քաղաքական ազատութեան հետ կ'ուզէին նաեւ ապահովել տնտեսական ազատութիւն եւ անկախութիւն։

Այս յախուռն գործունէութեան հետեւանքն է որ կը կրեն այսօր։ Թուրքերը պատրաստուած չէին առանձինն կառավարելու երկրին տնտեսութիւնը։ Իրենց քանդած շէնքին տեղ չկրցան հիմնել նոր մը, որ նոյնքան տոկունութիւն ունենար։ Բացի անփորձութենէ եւ անճարակութենէ, որոնք շատ աւերներ գործեցին, գեղծարարութիւնն ու անձնական շահերու հետապնդումը անդունդին ծայրը հասցուցին երկիրը։ Քանի մը անհատներու փորը պարարտացնելու համար զանազան ձեռնարկներ ստեղծեցին։ Արդիւնքն այն եղաւ որ ապրուստը սղեց եւ տուժողն եղաւ ժողովուրդը։

Մէկ կողմէ երկաթուղիները գնեցին օտար ընկերութիւններէ, միւս կողմէ ուրիշ օտար խմբակցութեանց հետ պայմանագրութեան, նոր գիծեր շինել տալու համար։ Այս մարզին մէջ ալ իրենց քաղաքականութիւնը անյաջողեցաւ։ Նախ չկրցան վճարել գնուած երկաթուղիներու փոխարժէքը։ Այսօր, օրինակ, Անատոլուի երկաթուղիի արժեթուղթերուն երկու երրորդը տակաւին կը մնայ օտար բաժնետէրերու ձեռքը։ Թուրք կառավարութիւնը դրամ չունի զանոնք գնելու համար։ Հետեւանքը պիտի ըլլայ այն՝ որ այդ գիծը դարձեալ պիտի անցնի օտար ընկերութեան ձեռքը։ Միւս կողմէ չեն կրնար կատարել նաեւ իրենց յանձնառութիւնները նոր գիծերու շինութեան համար։

Հանրային Պարտքի խնդիրը տարիներէ ի վեր մղձաւանջ դարձած է իրենց համար։ Կը բանակցին ու կը սակարկեն, առանց ելքի մը կարենալ յանգելու։ 1928ին պայմանագրութիւն մը կնքեցին, բայց ատոր տրամադրութիւններն ալ չյարգեցին։ Բացի մէկ անգամէ չվճարեցին իրենց յանձն առած տարեվճարները։ Նախկին ելմտական գործավար Սարաճ օղլու Շիւքրիւ դարձեալ Փարիզ եկած է՝ համաձայնութեան նոր գետին մը գտնելու համար։ Հանրային Պարտքը իրենց ամէնէն փափուկ կէտն է։ Բաժնետէրերը շատ լաւ գիտեն այդ բանը եւ իրենց կարգին կ'ուզեն առիթէն օգտուիլ՝ Թուրքիոյ մէջ ձեռք բերելու համար շահեր ու առաւելութիւններ, զորս կորսնցուցած են ատենէ մը ի վեր։

Թուրքերը Հանրային Պարտքի մասնավճարները ընդհատել պահանջելով մէկտեղ, կը ջանան փոխառութիւն մըն ալ ապահովել Ֆրանսայէն, քանի որ ուրիշ տեղէ յուսալու բան չունին։ Իսկ Ֆրանսացիները կ'ուզեն դրամ փոխ տալէ առաջ՝ տնտեսական ու ելմտական կարեւոր շահեր ապահովել Թուրքիոյ մէջ, առաջին առթիւ, կ'ուզեն վերստին ձեռք ձգել ծխախոտի մենաշնորհը, որ հասոյթի շատ կարեւոր աղբիւր մըն է։ Արդէն զրոյցներ կան թէ Թուրք կառավարութիւնը կը մտածէ ֆրանքօ-ամերիկեան խմբակցութեան մը տալ այդ մենաշնորհը։ Իսկ այս խմբակցութեան ետեւը կանգնած է Օսմանեան Դրամատունը, որուն պայմանաժամը կը լրանայ մօտ ատենէն։ Մինչեւ հիմա ի զուր անցան պայմանագրութիւնը վերանորոգելու համար իր կատարած բոլոր ջանքերը։

Սակայն այս անգամ կը յուսացուի թէ պիտի յաջողի։ Որովհետեւ այսօր Թուրքիա հասած է այնպիսի վիճակի մը, որ մնանկութենէ եւ քայքայումէ ազատելու համար, ստիպուած է դրամ գտնել արտասահմանէն։ Եւ այդ դրամը ճարելու համար յանձնառու կ'ըլլայ այնպիսի պայմաններու, որոնց մասին լսել չէր ուզեր դեռ քանի մը տարի առաջ։

Մակընթացութենէն վերջ այժմ տեղատուութիւնը սկսած է։ Այլամերժ, ծայրայեղ զգացումները հետզհետէ կը մեղմանան՝ տեղ տալով աւելի հաշտ ու մեղմ ըմբռնումներու։ Օտար դրամագլուխին դէմ մղուած բուռն խաչակրութենէն վերջ, այսօր մամուլի էջերէն եւ պաշտօնական բեմերէն բարձրաձայն կը պոռան թէ՝ ամէն կերպով պիտի քաջալերեն եւրոպական եւ ամերիկեան դրամագլուխին մուտքը երկրէն ներս։ Մնանկութենէ ազատելու միակ միջոցն է այս։

Տագնապի ներքին պատճառները քննելու առիթ ունեցած ենք ուրիշ անգամ։ Թուրք գիւղացիին ու քաղաքացիին գնման կարողութիւնը այնքան պակսած է, որ ելմտացոյցի հասոյթի բաժինին մէջ նախատեսուած գումարները անկարելի կ'ըլլայ գանձել։ Առեւտուրը կանգ առած ըլլալով, գործառնութեանց տուրքն ու շահատուրքը շատ չնչին հասոյթ մըն'ապահովեն հիմա։ Ներածումներու սահմանափակման պատճառով ալ, պետական գանձին մէջ տարեկան 25-30 միլիոն ոսկի պակաս դրամ կը մտնէ, այսինքն ելմտացոյցին մօտ մէկ հինգերորդը։

Որքան ալ կրճատեն ծախքերը, դարձեալ կայ նուազագոյն մը, որմէ անդին չեն կրնար անցնիլ։ Իսկ այդ նուազագոյնը գոցելու յոյս չունին իրենց սեփական ներքին միջոցներով։

Ուստի իրենց միակ յոյսը դրած են հիմա արտաքին փոխառութեան վրայ, ինչ գնով կ'ուզէ ըլլայ։ Եւ արտաքին փոխառութիւնը, իր յարակից մենաշնորհներով, նախաքայլ մըն է, որ կը տանի դէպի տնտեսական գերութիւն։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԵՔԵՆԱՆ ԻՆՉՈՒ ԼԱՒ ՉԻ ԳՈՐԾԵՐ

Պոլսոյ «Ազգամ» Թերթը կը գրէ.— Ամէն մարդ այսօր համաձայն է որ մեր վարչական մեքենան լաւ չի գործեր։ Մենք նոր պետութիւնը հիմնած ատեն շատ մը աւանդութիւններ փլցուցինք, բայց նոր մեքենային աշխատութեան եղանակը նոյնը մնաց։

Ներքին երկու ազդակներ մեր վարչական կազմակերպութեան տկարութեան պատճառ եղան։ Կարգ մը պէտքեր մեր պաշտօնեաները մղած են մսխելու եւ պարտական դառնալու։ Այսպէս պարտքերու տակ ընկճուած պաշտօնեայ մը մտքի հանդարտութիւնը կը կորսնցնէ եւ իր պաշտօնը անթերի չի կրնար գործադրել, մինչեւ իսկ իր պարտականութիւնը մոռնալու եւ անպարկեշտութեան ճամբան բռնելու կը մղէ, եւ մեր լաւ կազմակերպութեան դէպքերը այս մսխումներէն եւ պարտքերէն ծնունդ առնող հոգեկան տագնապի արդիւնք են։ Իսկ երկրորդ ազդակը՝ կազմակերպութեան թերի ըլլալն է. վարչական կազմակերպութիւնը այսօր գիտութիւն մըն է. գիտական մեթոտներ պէտք է կիրարկել վարչական մեքենային համար։

ՄԻ ՔԱՆԻ ՃՇԳՐՈՒՄՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մի քանի խօսք էլ ընկ. Սեպուհի արած ճշգրտումների մասին։ Գրախօսականի մէջ մատնանշուած էր Մուրատի Պոլսում կատարած ահաբեկումների լուսաբանուած չլինելու փաստը. ի՞նչ սպանութիւններ էր կատարել, ե՞րբ, որի՞ որոշումով։ Ընկ. Սեպուհը բացատրում է. «Մուրատը Հնչակեան կուսակցութեան ամէնէն յայտնի տեռորիստներէն մէկը եղած է, եւ դրա համար գիւղանշան մը նւիրուած է իրան՝ Հնչակ. Կուսակցութեան կեդրոնի կողմից»։ Բայց այս բացատրութիւնն էլ ընդհանուր խօսք է եւ ոչինչ չի աւելացնում ընկ. Վարանդեանի գրածի վրայ։ Տեռորիստ Մուրատի գործը շարունակւում է մնալ չլուսաբանուած եւ անյայտ։

Թիւրիմացութեան մէջ է ընկ. Սեպուհը և «Փոթորիկ»ի խնդրում։ Ընկ. Վարանդեանը գրել էր. «Մուրատ Թիֆլիզ է եւ իր բուռն մասնակցութիւնը կը բերէ այդ (Փոթորիկի) գործին եւն»։ «Կը ներկայանայ Թիֆլիզի հայ Կրեսոսներուն, որոնցմէ մի քանիսի քարացած սիրտը կը գրաւէ իր անուշ լեզուով ու կ'առնէ խոշոր գումարներ»։ Ես համարել էի սխալ այս կարծը։ Ասել էի, թէ ընկ. Վարանդեանը Միհրանի հետ է շփոթել Մուրատին։ Ընկ. Սեպուհը, դարձեալ միայն իր յիշողութեան վրա հիմնուած, հերքում է այս եւս։ Նա պատմում է, որ «Փոթորիկ»ի կողմից Միհրանը ուղարկուած է եղել վաճառական Արամեանցից դրամ պահանջելու։ Արամեանցը, ճանապարհ է դնում «պճնազարդ» Միհրանին, որ «շատ շքեղ հագնւում է, գլուխը ծալլինտր», ձեռքը գաւազան եւ ճերմակ ձեռնոցներ, իբրեւ իսկական հսկա մը ներկայանում է Արամեանցին»։ Դրանից յետոյ, Արամեանցին ներկայանում է Մուրատը, որ «իր անուշ լեզուով այդ օձը ծակէն հանում է», եւ Արամեանցը «դրամի չէքը Մուրատի հրահանգով պատկան մարմինին է դրկում»։ Ընկ. Սեպուհը հերքում է եւ այն, թէ «Փոթորիկ»ի մէջ ընդունուած էր, որ ներկայացող զինւորները չխօսին, այլ «ազդարարագիրը» յանձնեն ու հեռանան. ընդհակառակը, պնդում է նա, «շատ անգամ անոնց լեզուն շատ մեծ դեր է խաղացել»։

Ընկ. Սեպուհի յիշողութիւնը այստեղ էլ դաւաճանում է, դժբախտաբար։ Միհրանը «ծալլինտրով ու ձեռնոցներով» չէ ներկայացած Արամեանցին. վկայ Միհրանի համար հագուստներ գնող եւ Քրիստափորի այն օրերի գործակից ընկ. Ռ. Սեւեան։ «Փոթորիկ»ի մէջ ընդունուած կարգ էր՝ ազդարարագիրը ներկայացնել ու հեռանալ։ Դրամ վճարողները գիտէին շատ լաւ՝ ում պէտք է հասցնել գումարը։ Մուրատը «Փոթորիկ»ի մէջ «բուռն մասնակցութիւն» չի ունեցել։ Ամենայն հաւանականութեամբ ընկ. Սեպուհի յիշած պարագան ուրիշ դէպք է, բայց եթէ անգամ Մուրատը Արամեանցի մօտ ուղարկուած էլ լինէր, այդ փաստը չէր կարող յատկանշել նրա «բուռն մասնակցութիւնը» «Փոթորիկ»ին։

Զանգեզուրի դէպքերի առթիւ, ի հարկէ, «Ներսէս արք. Մելիք-Թանգեանի սանձերը կասկածից վեր էին», բայց նա չէր կարող ամբողջովին վերյիշել 26–27 տարի առաջ պատահած բաները։ Զանգեզուրի դէպքերը եւ Մուրատի դերը պէտք էր ներկայացնել Հ. Յ. Դ. Դիւանի եւ ժամանակակից մամուլի նիւթերով, իսկ Ներսէս սրբազանի յուշերը բերել իբրեւ հեղինակաւոր ականատեսի վկայութիւն։ Այն ժամանակ պատկերը կը լինէր աւելի կատարեալ։

Սխալւում է ընկ. Սեպուհը նոյնպէս՝ պնդելով թէ «Հիւրիէթ»ից յետոյ պատահած դէպքերի մասին նիւթ գոյութիւն չունի եւ ատոր պատճառով Մուրատի կեանքի այդ էջը մնացել է թերի։ Ո՛չ, նիւթ կայ։ Մեր ժողովուրդը գնացել է, այո՛, շատ բան կորել է անդարձ, բայց շատ եւ շատ բաներ էլ փրկւել են, բարեբախտաբար։ «Ապագայ մեր փառաւոր պատմութեան [illegible] է. պէտք է միայն օգտուել նրանից։

Չեմ կարող համաձայնել ընկ. Սեպուհի հետ եւ այն խնդրում, թէ Մուրատի անձնական-ընտանեկան կեանքի մասին ոչ մի տող չի ճարւում։ Անշուշտ, կը ճարւի. Մուրատի անձնական կեանքին ծանօթներ կան տակաւին. հարկաւոր է միայն հաւաքել նիւթեր։ Մուրատ՝ յեղափոխական, Մուրատ՝ տեռորիստ, քարոզիչ ու կազմակերպիչ, Մուրատ՝ հերոս — շա՛տ բարի, բայց մարդ Մուրատը, ընտանիքի անդամ, ամուսին ու հայր Մուրատը ի՞նչ էր։ Այդ մասին շատ քիչ բան է ասուած, կրկնում եմ, աւելի քիչ քան իր ձիերի մասին։

Հայաստանի պատերազմական նախարարը ... Ընկ. Սեպուհն էլ է պնդում, որ, 1918 թ. մարտին կար Հայաստանի պատերազմ նախարար. «Այո՛, չկա՛ր Հայաստանի կառավարութիւն, գրում է նա, բայց փաստօրէն այս նախարարը կար. նախարարը Մամիկոնեանն էր, իսկ օգնականը՝ Թուրէն Տէր-Մինասեանը»։ Ո՛չ, ո՛չ փաստօրէն ո՛չ էլ իրաւականօրէն Հայաստանի նախարարութիւն ու նախարար գոյութիւն չունէր յիշեալ ժամանակաշրջանում։ Հ. Ազգ. Խորհուրդը պետական իրաւասութիւններ չունէր, հայկական զօրամասերը ենթակայ էին Կովկասի ռուսական հրամանատարութեան։ Հ. Ազգ. Խորհրդի դերը զուտ բարոյական էր, օժանդակողի դեր, եւ Ազգ. Խորհրդի անդամ Սմ. Մամիկոնեանը, որի վրա դրուած էր զինւորական գործերով զբաղւելու պարտականութիւնը, աշխատանքի բաժանման սկզբունքով, նախարար չէր կարող կոչւել ո՛չ մէկ տեսակէտով։ Հակառակ դէպքում, ինչո՞ւ նախարար չկոչել եւ Արեւմտ. Ապահ. Խորհրդի անդամներին — օրինակի համար, Նախարար Ա. Թէքէրիկեան։ Չէ՞ որ Հ. Ազգ. Խորհուրդը եւ Արեւմտեան Ապահ. Խորհուրդը նոյն կարգի մարմիններ էին.

Սարըղամիշի դէպքերի մասին խօսելիս՝ ես ասել էի, թէ «այն օրերի անցուդարձերը, իրենց ողբերգական դիւանագրերով արժանի են աւելի [illegible] վերարտադրութեան»։ Ընկ. Սեպուհը զարմանում է. «Զգիտեմ ինչն է նրան գայթակղեցրել, եւ Աճառեանի [illegible]ից յետոյ, կ'ուզէ վերաքննութիւն կատարել»։ Նախ՝ ես բնաւ չեմ [illegible] բացել եւ ինչո՞ւ կամ ո՞ւմ դէմ [illegible] գայթակղութեան պատմական խնդիր[illegible] [illegible] մէջ ի՞նչ գործ ունի [illegible] Երկրորդ՝ ես գրել եմ [illegible] մի լուրջ վերարտադրութեան [illegible] եւ ոչ վերաքննութեան։ Այսինքն [illegible] հրաժեշտ եմ համարել, որ գրի [illegible] այն օրերի ստոյգ պատմութիւնը [illegible] այդ անհրաժեշտ եմ համարում [illegible] «Աճառեանի գրածից յետոյ» [illegible] փաստական [illegible] ժամանակի, դէպքերի, անձերի [illegible]

Անհասկանալի, մի տեսակ [illegible] թիւն է նկատւում ընկ. Սեպուհի [illegible] դերում։ Կարծես, ուզում է [illegible] գրախօսականով մտնել [illegible] փոթորկոտ օրերի դէպքերի [illegible] մէջ, [illegible] Պատմական դէպքերը [illegible] համար անհրաժեշտ է նախ՝ [illegible] դէպքերի անաչառ եւ ստուգապատում արձանագրութիւնը։ Երբ [illegible] չենք կարողանում [illegible] նել թէ Մուրատը քանի օր մնաց [illegible] մէջ, ինչպէ՞ս կարող ենք [illegible] մէջ արդարի ու մեղաւորի [illegible] Հարկէ, աւելի ճիշտ է ընկ. Սեպուհի միւս կարծիքը, թէ՝ «աւելի լաւ է լինի հում նիւթերը արձանագրենք եւ ամէն բան թողնենք ապագայ անաչառ պատմաբանին»։

«Ապագայ անաչառ պատմաբանին» թողնենք պատմութեան, բայց [illegible] ճիշտ այն է, որ «հում նիւթերը արձանագրենք», այսինքն [illegible] այդ «ապագայ անաչառ պատմաբանին» նիւթ պատրաստենք, որպէսզի նա էլ վաղը պատմութիւն գրելու [illegible] հէքեաթ ու բանաստեղծութիւն չգրէ։

Կան եւ ուրիշ սրբագրելիք [illegible] ընկ. Սեպուհի ճշգրտումների մէջ [illegible] թւում է թէ այսքանն էլ [illegible] վերջացնենք. Եզրակացութիւն։

Առաջին եզրակացութիւն.— [illegible] ընկ. Սեպուհը համաձայն է իմ գրախօսականի բոլոր հիմնական կէտերին ընկ. Վարանդեանի գրքի [illegible] մասին, այսինքն [illegible] այդ գիրքը խոշոր ու բազմաթիւ [illegible] խալներ, փաստական անճշտութիւններ եւ թերութիւններ է պարունակում [illegible] չի տալիս Մուրատի կեանքի ամբողջական պատկերը։

Երկրորդ եզրակացութիւն.— [illegible] յիշողութեամբ ու երեւակայութեամբ կարելի չէ ստոյգ եւ արժանահաւատ պատմութիւն գրել։ Պատմութիւն գրելու համար անհրաժեշտ են փաստեր, նորից փաստեր եւ նորից փաստեր։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 16 ԱՊՐԻԼ 1932

ԽԼԻՐԴ — ՔԱՆՍԵՐ

Խլիրդը, ինչպէս տեսանք նախորդ յօդուածով, [illegible] բջիջներու անիշխանական շարժումի մը արդիւնքն է։ Մեզի տակաւին անծանօթ պատճառով մը, կարգ մը բջիջներ յանկարծ բազմանալու արտակարգ կարողութիւն մը կը ստանան, եւ սանձահարելով սովորական կարգ ու կանոնը, կը սկսին անօրինակ կերպով զարգանալ, տձեւորիլ, բազմանալ, տարածուիլ եւ տեղ գրաւել։ Ատոր համար, շուրջի առողջ բջիջները զանազան ուղղութեամբ կը հրմշտկեն, կամ իրենց մէջ կ'առնեն ու կը ձուլեն, կը թափանցեն շրջապատող հիւսուածքներուն մէջ, կը քայքայեն անոնց ներդաշնակ կառուցուածքը եւ կը փճացնեն։

Բայց դրացի բջիջներն ու հիւսուածքները անտարբեր չեն մնար։ Այլ իրենք ալ կը բազմանան եւ մարմնի զանազան մասերէն եկած զինուոր-բջիջներու օգնութեամբ կը հակազդեն, կը դիմադրեն եւ կը ջանան պատուար մը քաշել այդ կարգ ու օրէնք չճանչցող եւ գինովցած բջիջներու յառաջխաղացումին դէմ։ Ի վերջոյ ամբողջութիւնը կարծր ուռ մը կը կազմէ։

Այսպէս է որ տարեց անձի մը դէմքի մէկ արատին վրայ, որ յաճախադէպ է ծերերուն քով, հետզհետէ կը կազմուի ուռ մը որ կոշտի մը ձեւը կը ստանայ. Նոյնպէս կնոջ մը ստինքին մէջ հետզհետէ ուռ մը կը կազմուի եւ կը մեծնայ, եւ կամ երկար ատենէ ի վեր գոյութիւն ունեցող փոքր ուռ մը յանկարծ կը սկսի աճիլ։ Նոյնը լեզուին վրայ, մարսողական խողովակին մէջ, արգանդին մէջ, եւն.։

Այս շրջանին, որ մօտաւորապէս երեքէն չորս ամիս կը տեւէ, հիւանդութիւնը տակաւին տեղական է, ուռը իր սահմաններէն դուրս ելած չէ։ Հետեւաբար լաւագոյն ժամանակն է զայն ամբողջութեամբ հանելու եւ ենթական արմատապէս բուժելու համար։

Սակայն դժբախտաբար, քայքայումի այս ամբողջ աշխատանքը կը կատարուի առանց ցաւի։

Դժբախտաբար, կ'ըսեմ, որովհետեւ ժողովուրդը լուրջ ու վտանգաւոր կը նկատէ միայն ցաւող հիւանդութիւնները։ Այնպէս որ խլիրդի այս սկզբնական շրջանին, շատ քիչերը բժիշկին կը դիմեն, նոյնիսկ եթէ ուռը տեսանելի կամ շօշափելի է, ինչպէս դէմքին վրայ կամ ստինքին մէջ։ Իսկ երբ մարսողական խողովակին կամ արգանդին մէջ կը գտնուի, ոչ ոք կը խորհի այդ մասին եւ, եթէ անհանգստութիւններ զգայ, ուրիշ բանի կը վերագրէ։

Մինչ այս մինչ այն, մեր անիշխանական բջիջները կը շարունակեն բազմանալ, կը փորձեն սահմանը անցնիլ եւ իրենց գործունէութեան շրջանակը ընդարձակել։ Ճակատագրական է այս յառաջխաղացումը։ Անգամ մը որ կազմուեցաւ, խլիրդը երբեք ետ չի քաշուիր, ինքնաբերաբար չանհետանար, այլ միշտ կը ձգտի տարածուելու։ Ուռը հետզհետէ կը մեծնայ, ամէն ուղղութեամբ բջջային թաթեր կ'արձակէ, որոնք խեցգետնի մը ճանկերուն պէս կը մխրճուին առողջ հիւսուածքներուն մէջ եւ կը քայքայեն զանոնք։

Մաս մը խլիրդային բջիջներ դէպի մորթը կամ ներքին գործարանները պատող մաշկը կը յառաջանան, կը փճացնեն զայն եւ ժամանակ մը յետոյ կեղ մը, վէրք մը կը կազմեն, ինչպէս դէմքին, լեզուին եւ ստինքին վրայ, եւ որ կրնայ արիւնիլ, ինչպէս ստամոքսային, աղիքային եւ մանաւանդ արգանդային խլիրդը։

Ուրիշ բջիջներ, հակառակ ուղղութեամբ կը խորանան եւ աւիշ (ճերմակ արիւն) փոխադրող երակներուն մէջ մտնելով, կը նաւարկեն դէպի հեռաւոր շրջաններ։ Բայց ճամբուն վրայ աւշային խոյլեր (պէզ) կան, ինչպէս կզակին անկիւնը, անութին տակ, աճուկին մէջ, որոնք զօրանոցներ են եւ պաշտօն ունին թշնամիները փճացնելու։ Երբ խլիրդային բջիջները մինչեւ խոյլերը հասնին, անոնք կը հակազդեն, կ'ուռին եւ ատեն մը կ'արգիլեն անոնց անցքը արիւնին մէջ։ Բայց ի վերջոյ իրենք ալ կը վարակուին, խլիրդի նոր բոյներ կը դառնան, եւ այլեւս ճամբան կը բացուի դէպի սիրտը եւ բոլոր գործարանները։

Այս երկրորդ շրջանը կրնայ ամիսներ տեւել, գրեթէ միշտ առանց ցաւի կամ անորոշ ցաւերով եւ խլիրդաւոր գործարանին յատուկ ախտանշաններով (մարսողական խանգարումներ, արգանդի անժամանակ եւ անկանոն արիւնահոսութիւն, եւն.), որոնք երբեմն կը մղեն ենթական բժշկական քննութիւն մը ընել տալու։

Այս շրջանին ալ կարելի է փրկել հիւանդը ստոյգ մահէ մը, գործողութեամբ եւ շողագարմանումով, բայց յաջողութեան նուազ հաւանականութեամբ։ Որովհետեւ մայր խլիրդին հետ պէտք է հանել ու անհետացնել նաեւ անոր ձագերը, այսինքն նոյն շրջանի վարակուած խոյլերը, ինչպէս նաեւ ճամբուն երկայնքը թափառող խլիրդային անիշխանական բջիջները։ Ինչ որ յաճախ շատ դժուար կամ անկարելի է, եւ խնդրական ու անհաւանական կը դարձնէ խլիրդին բուժումը, երբ խոյլերը վարակուած են։

Իսկ երբ խլիրդը ալ աւելի կը տարածուի, թէ հետզհետէ իր ճանկերուն մէջ կ'առնէ եւ ի մի կը ձուլէ շուրջի գործարանները, երակները, ջիղերը եւ հիւսուածքները, եւ կամ երբ խլրդային բջիջները երակներուն մէջ կը մտնեն եւ արիւնին միջոցով կ'երթան բոյն դնել զանազան գործարաններու մէջ, այլեւս ոչինչ կարելի է ընել հիւանդը փրկելու համար։ Մահը անխուսափելի է, անտանելի ցաւերու մէջ, արիւնահոսութեամբ կամ մարմնի ընդհանուր վարակումով եւ թունաւորումով։

Ամփոփենք։

Խլիրդը ուռ մը կամ կարծրութիւն մըն է, որ չի ցաւիր, եւ որ կազմուելէն յետոյ միշտ կը յառաջանայ եւ կը տարածուի։ Բայց ամէն ուռ խլիրդ չէ, եւ ամէն խլիրդ ուռով չի սկսիր։

Խլիրդին պատճառը տակաւին չենք գիտեր։ Կը կարծուի թէ վարակիչ չէ, ոչ ալ ժառանգական, բայց այս մասին վճռական տուեալներ չունինք։ Ամէն մարդ կրնայ խլիրդ ունենալ։ Կիները աւելի ենթակայ են քան այրերը։ Ընդհանրապէս 40 տարեկանէն յետոյ երեւան կուգայ, մարմնի որեւէ մէկ մասին մէջ, մանաւանդ մորթին վրայ, ստինքներուն, արգանդին, լեզուին եւ մարսողական գործարաններուն մէջ։

Խլիրդը գրեթէ անփոփոխ հիւանդութիւն մըն է սկզբնական շրջանին եւ արմատապէս կը բուժուի — ոչ թէ դեղերով այլ վիրահատութեամբ եւ շողագարմանումով, պայմանաւ որ անոր գոյութիւնը ժամանակին երեւան հանուի։ Ատոր համար պէտք է ուշադիր ըլլալ, մանաւանդ 40 տարեկանէն յետոյ, կարգ մը կասկածելի նշաններու, ինչպէս ստինքի կարծրութիւններ, դաշտանի անկանոնութիւններ կամ արգանդի անբնական արիւնահոսութիւն, մորթին եւ մանաւանդ դէմքին վրայ [illegible] ուռեր կամ կարծր վէրքեր, լեզուին եւ շրթունքներուն վրայ երկարատեւ խոցեր, ստամոքսի [illegible] աղիքներու երկարատեւ խանգարումներ, նիհարութիւն, եւն.։

Այս ամէնը կրնան անվնաս ըլլալ, բայց եւ կրնան խլիրդի մը գոյութիւնը մատնել։ Բժշկական մանրամասն եւ լուրջ քննութիւն մը կրնայ ստուգել եւ խլիրդի պարագային ժամ առաջ անհետացնել զայն։

Պէտք չէ խլիրդէն սարսափիլ, բայց պէտք չէ նաեւ անփութութեամբ կամ ագիտաբար երթալ ահաւոր պատուհասի մը, զոր քիչ մը զգուշաւորութեամբ կարելի է իր բոյնին մէջ խեղդել։

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

«Թուրքիա պատրաստ է փոխառութիւն կնքելու»

«Միլլիյէթ» կը գրէ.

Լօզանի դաշնագրին կնքումէն ի վեր Եւրոպայի մէջ մեզի դէմ ահեղ քարոզութիւն մը կը կատարուէր ըսելով թէ Թուրքիա զոց դուռ մըն է ամէն տեսակ տնտեսական ձեռնարկներու առջեւ: Մինչդեռ կառավարութիւնը բոլորովին տարբեր էր. Ըստ մեզ փայլ չունէր պիւտճէն գոցելու համար դուրսէն դրամ գտնել, բայց սիրով ատոր դիմած պիտի ըլլար երկրին վերաշինութեան համար.

Այս պարագան կը հաստատուի անով որ, կառավարութիւնը անցեալ տարի 10 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը կնքեց լուցկիի ընկերութեան, եւ նման փոխառութիւն մըն ալ կնքեց յաւետական խմբակին. Կը նշանակէ թէ կառավարութիւնը փոխառութեան հակառակ չէ: Նման արար ծիծաղելի կ'ըլլայ ըսել թէ Թուրքիա սկզբունքով արտաքին փոխառութիւն չկնքելու Թուրք որոշում էր տուած. Թէ ատոր խմբակ մը առաջարկած է դրամ տալ, բայց ձեռնհաս անձնաւորութիւն մը ըսած է գալու նման դէպքեր այս կարգի հրատարակութիւններ ընդդէմ երեւակայութեան մէջ միայն գոյութիւն ունենալ: Լօզանի դաշնագիրը կնքուելէն ի վեր արտաքին ոչ մէկ փոխառութիւն կնքուած է: Թուրքիա գրամով միայն կարելի է փոխառութիւն որ առաջադրուած պայմանները չվնասեն մեր քաղաքական ու տնտեսական անկախութեան:

Անցեալի այս փորձառութիւններ նկատի ունենալով, Հանրապետութեան Թուրքիա քաղաքական եւ տնտեսական պայմաններէ զերծ փոխառութիւններ միայն կնքել որոշած է: Եթէ մինչեւ հիմա փոխառութիւն չկնքեցինք, պատճառը այն է որ մեր ուզած պայմաններով առաջարկ չէր ներկայացուած:

Ժողովրդային ճամբար

Կառավարութիւնը 172 միլիոն ոսկի նշանակելով նոր հիմնադրոյթի. Առնեւալ որոշումներու ետ առ.

Ա.— Ցարդ տագնապի տուրքէ բացառութիւն կազմող 30 ոսկիէ վար ամսական, վարձք կամ օրավարձք առնողներէ, ինչպէս նաեւ տագնապի տուրքէն զերծ ամսականներու 30 ոսկիի զումարն ալ հաշուել եւ ըստ այնմ տագնապի տուրք գանձել:

Բ.— Էնկիւրիի մէջ 60 ոսկի ամսական առնողներէ տագնապի տուրք չէր գանձուէր, ասկէ վերջ գանձել:

Գ.— Նախապէս մինչեւ 150 ոսկի ամսական առնողներէ 30 ոսկին զեղչելով, 120 ոսկիի վրայ տագնապի տուրք կը գանձուէր: Այս բացառութիւնն ալ ջնջելով ուղղակի պաշտօնական ձեռքը անցած զումարին վրայէն տուրքը գանձել:

Դ. Պիւտճէն հաւասարակշռելու համար տագնապի տուրքը հարիւրին տասը եւս աւելցնել, այսինքն մինչեւ 150 ոսկի ամսական առնողներէն հարիւրին 20, 150—350 ոսկի առնողներէն հարիւրին 22, 351—600 ոսկի առնողներէն հարիւրին 26, եւ 601 ոսկիէն աւելի ամսական առնողներէն հարիւրին 34 համեմատութեամբ տուրք գանձել: Օրինակ մըն ալ. 84 ոսկի ամսական ստացող պաշտօնեայ մը 16 ոսկի 56 դրշ. պարտի տագնապի տուրք վճարել:

Ե.— Անցեալ տարի կալուածներու հասոյթներէն գանձուած տուրքին վրայ քիչ մը յաւելում եւս պիտի ըլլայ:

Զ. Մաքսատուրքը զերծ մաս մը նախանիւթերէն տուրք գանձել:

Է.— Շաքարէն առնուած սպառման տուրքը քիչ մըն ալ աւելցնել: Ճարտարարուեստի քաջալերման օրէնքին փոփոխութիւնը պահ մը եւս յետաձգել:

Պիւտճէի ելքի կողմը կառավարութեան ունեցած բոլոր պարտքերու մասնավճարները կատարելու ձեւով ճշդուած է: Մասնավճարներուն կանոնաւոր վճարման համար յատկացումները աւելցուած են: Միւս կողմէ հասարակութեան եւ հիմնական խնդիրներու հետ բանակցութիւններ կը կատարուին պարտքերու երկարաձգումին համար:

Եթէ կարելի ըլլայ մասնավճարները երկարաձգել, այն ատեն յատկացուած գումարները, մասամբ կողմէն հաւանաբար պակսելիք գումարներու տեղը պիտի բռնեն: Իսկ պիւտճէի մասը գնահատուած գումարները եթէ ճշգիւ գանձուին, այն ատեն մասնավճարներու երկարաձգումէն գոյանալիք գումարը իբր 1933ի պիւտճէին պահեստի դրամ պիտի պահուի:

Խալքի խորհրդարանական խմբակցութիւնը որոշեց.—

1. Փակել մասնաւոր պետական դատարանները.

2.— Ծուրքի ննթարկել ինքնաշարժները եւ օթօպիւսները:

3.— Վերահաստատել ճարտարարուեստի քաջալերութեան օրէնքով շնորհուած կարգ մը տուրքեր:

4.— Ամուսնականներէն հանգստեան թոշակի համար զեղչ չկատարել:

5.— Աւելցնել շաքարի սպառման տուրքը:

6.— Պաշտօնեաներու հանգստեան կոչուելու պաշտօնավարութեան շրջանը 25էն 30 տարիի բարձրացնել:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կ. Թաշի եռեկայրը

ՎԱՍՊԱՆ 11 ապրիլ.— Ա. Ե. Հ. Կ. Թաշի մասնաճիւղը, իր վերակազմութեան առաջին տարին լրացուց այս ապրիլին, հանրօգուտ աշխատանքներ կատարելով գաղութիս մէջ:

Անցեալ տարի ճիշդ այս ամսուն էր, որ Կրընօպլէն եկաւ Օր. Հ. Միքճեան, Երջ. վարչութեան կողմէ, վերակազմելու համար Վիէնի մասնաճիւղը, որ զործով ձեռքերու պակասութեան պատճառաւ դադրած էր գործունէութենէ:

Բայց այսօր ուրախ ենք յայտարարելու որ, ան իր համեստ անդամաթիւով մէկ տարուան ընթացքին կատարեց չորս գեղեցիկ ձեռնարկներ, երեք հանդէսերեկոյթներ, եւ մէկ անգամ հանգանակութիւն Ջանգեզուրի աղէտեալներուն համար:

Եւ ինչպէս կ'երեւայ, Կ. Թաշի մասնաճիւղը որ եւէ միութենէ աւելի կը քաջալերուի ժողովուրդին կողմէ: Վկայ՝ շաբաթ իրիկուան խումն բազմութիւնը:

Երեկոյթը, որ պատրաստուած էր ի նպաստ մանկապարտէզին, տեղի ունեցաւ ապրիլ 9ին, շաբաթ իրիկուան ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. «Քաջակ» ակումբին մէջ:

Սրահը շատ նեղ կուգար հանդիսականներուն, այնպէս որ տակ ձգելու տեղ չկար. միջնեւ դրան եառլ Շատեր ոտքի վրայ մնացած էին:

Կարմիր խաչի անդամուհիներէն Օր. Եղսոնէ Պօղոսարեան, հանդէսը բացաւ քանի մը խօսքով, որմէ վերջ երգեցաւ «Մեր Հայրենիքը», փոքրիկներու երգչախումբին կողմէ:

Երեկոյթը կը բովանդակէր երեք մաս, խմբերգներ եւ արտասանութիւններ, հայկական պարեր, եւ զաւեշտ մը: Առաջին երկու մասերը ամբողջութեամբ փոքրիկներու բաժիններ: Խմբերգները եւ արտասանութիւնները սորվեցուցած էր Գ. Ա. Գառնէէն, իրենց ուսուցիչը: Մանուկները յաջողապէս երգեցին հնտեւեալ երգերը, — «Մանուշ լուցիա», «Դէ՛ տուր ինձ ձեռքդ», «Մազկուինք բերելով» եւ «Հանրեւեկա»: Արտասանեցին փոքրիկներ, Մ. Նալպանեան, Մ Պօղոսեան, Զ. Փոլօեան, Վ. Նալպանդեան, Ա. Գառնէէի «Իմ երկիրը» եւ Ա. Դալայճեան, Թ. Զարզարեանի «Բագինի փառաբանութիւն»էն հատուած մը:

Պարեցին նաեւ հայկական չորս գեղեցիկ պարեր զորս սորվեցուցած էր Օր. Ա. Պօղոսարեան: Ինչպէս գովելի է Օր. Պօղոսարեանի աշխատանքը: Ան այս տարուան ընթացքին աւելի քան տասնեակ մը հայկական պարեր վարժեցուց փոքրիկներուն, որոնք միշտ փայլ կուտան մեր հանդէսներուն: Փոքրիկ պարուհիները երգեցին նաեւ հայ եռագոյնին ձօնուած երգ մը:

Փոքրիկներու ամբողջ երկու բաժինն ալ խանդավառ ծափերու արժանացան հանդիսականներու կողմէ: Մանաւանդ, ամենավերջին պարը: Իւրաքանչիւր պարուհի իր ձեռքին ունէր գեղեցիկ գոյնզգոյն ծաղկեփունջեր: Հանդիսականներուն ծափահարութեան վրայ կրկնուեցաւ պարը: Գ. Մ. Շահ-Մուրատեան հրաւիրելով պարերու գեղեցկութենէն եւ յաջողութենէն, կարգ մը անուշեղէն նուիրեց փոքրիկ պարուհիներուն: Դադարու ընթացքին Գ. Ա. Ռլիքսանեան կը ճառ. նակցէր նուագով:

Ներկայացուեցաւ նաեւ «Վճռական ճակատամարտը», ծիծաղաշարժ զաւեշտը, անվերջ խնդուք պատճառելով ներկաներուն: Ներկայացուցիչ է Տէր Մ. Աղոյեանը որ առաջին անգամ բեմ կը բարձրանար երբեք նպաստիր: Հանդէսէն յամեմայնս ուրախ մեկնեցան.

Ն. Գայլ

5100 ֆրանք տարի ռայէն մէջ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Զատկի շաբաթուբը եղան հանդէսներու շարք մը, որոնցմէ ամէնք պզտիկ ու անբովանդակ, ինչպէս ամրկավարներու «հաւաքդարէնը», որ յաւախտար ըլլալ, եւ ամենք ալ համեստ այլ ներքին, ինչպէս Գոմոնի մանկապարտէզի հանդէսը, որ իրեն քաշած էր անհամեմատ բազմութիւն մը, եւ որ իր բովանդակութեամբ ամէն ակնկալութիւն գլեց անցաւ:

Ապրիլ 10ին կիրակի կէսօրէն յետոյ ժամը 3ին Թաղային սրահին մէջ ուշագրաւ հասարա մը կը նշմարուէր Գոմոնիշօրս անկիւններէն ժողովուրդը կ'աճապարէր դէպի հոն: Մենք չէինք ուզեր բացառութիւն կազմել: Մէկ երկու վայրկեան յետոյ մենք ալ հոն կ'ըլլանք:

«Պատի մը բակին մէջն ենք, ուր կան նախնական ձեւով նստարաններ ու բեմ մը: Պատուած ներքին տեղերը ամենաթիւով հանդիսականներ յայտագրին կը հետեւին յանկարծ: Հանդէսին մուտքն էր 5 ֆրանք:

Բեմին խորը գիրք բռնած են խումբ խումբ պզտիկներ, մպտուն ու չարաճճի, որոնց նկարագրութիւնը մեծ յաջողութեամբ իր պզտիկ գիրը կը կատարէ՝ կարգով ու ճաշակով:

Մանկական պարերն ու երգերը, արտասանութիւններն ու տրամախօսութիւնները կ'անցնին շատ խանդավառ: Հայ մանկիկներու բերնով հայ լեզուն կ'երգէ յաղթականօրէն: Վանկերն ու բառերը որ անոնց նորաբաց լեզուները կը հնչէին, մեզ յիշել կուտային հայրենի գիւղերու փողոցները: Վերջին պզտիկ բեմադրութիւնը, առնուած մեծ եղեռնի կեանքէն, սրտառուչ դրուագ մըն էր, որ երբեմ սրտառուչ կը դառնար այս հայրենազուրկ մանկիկներու լեզուին վրայ: Նատեր՝ ալ եղերական օրերու վերյիշումով լացին:

Առաջնորդը փակման խօսքն ըրաւ: Սեփական դպրոց-եկեղեցիի յատուկ շէնք մը ունենալու համար անակնկալ հանգանակութիւն մը բացաւ, որ տասը րոպէի մէջ 5100 ֆրանքի բարձրացաւ: Մասնակցողներու բոլորն ալ՝ աշխատաւորներ: Մինչեւ ամիս մը ետք աշխատանքի խոստումներ ալ եղան: Ահա պերճախօս փաստ մըն ալ այն բարձր տրամադրութեան, որ այս բազմավէպ ու բազմաչարչար ժողովուրդը ցոյց տուած է, ու կուտայ, նմանը չտեսնուած այսպիսի ամենակուլ տագնապներու ընթացքին, հանդէպ դպրոցին:

Գոմոնի մէջ դպրոց-եկեղեցիի սեփական շէնք մը ունենալու հարցը իրականացած կարելի է սեպել: Կը մնայ պատկան մարմինի՝ շարժիլ աշխուժով եւ արագօրէն: Կայ նոյնիսկ ազնիւ Հայ մը, որ պատրաստ է երաշխաւորելու հողի խնդիրը:

Այս տարի Թաղը բոլորեց խաղաղ շրջան մը: Ամէն անկիւնէ փչուած քանի մը Թափթփուքներ շատո՛նց գիմակազերծ եղած են եւ անկարողութեան մատնուած:

Յառաջիկայ կիրակի Թաղ. Խորհուրդը պիտի գումարէ ընդհ. ժողով մը, Թաղային հարցերու կարգադրութեան համար:

Կազմուած է Հայ Լսարանական Երկսեռ Միութիւն մը, որ կը յուսանք թէ շատ արդիւնաւոր ապագայ մը պիտի ունենայ, քանի որ հոն երիտասարդութիւն մը կը գտնուի Գոմոնի եւ շրջաններու մէջ:

Անցորդ

ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՄԸ ՊԱՏՈՒՀԱՆԷՆ ՎԱՐ Կ'ԻՅՆԱՅ

Ուաշինկթընի մէջ, իր բնակարանին 6րդ յարկէն վար իյնալով մեռաւ համբաւաւոր գիտնական մը՝ բժիշկ Լուի Պաուէր: Յիշեալը կը պատկանէր Բարնէկիի հաստատութեան: 67 տարու էր եւ կը թղթակցէր Եւրոպայի գիտական բազմաթիւ հաստատութեանց հետ:

МАМՈՒԼ

Հակակրօնական պայքար

«Հայրենիք» կը գրէ այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ (26 մարտ):

— «Ուշագրաւ է, որ Խորհրդային Միութեան մէջ անաստուած երիտասարդութիւն կամ պատանիներու կազմակերպութիւնը արդէն երկու միլիոնէն աւելի անդամներ ունի: Այս թիւը հարկաւ չի գոհացներ Մոսկուայի անաստուած իշխանաւորները, որոնք վերջերս պէտք են զգացեր նոր քէմբէյն մը օփել կրօնի դէմ բազմապատկելու համար անաստուած երախաներու, պատանիներու եւ երիտասարդներու թիւը: Այդ մասին որոշած են կարգ մը նոր հրահանգներ: Ծաւալանշական են հետեւեալ հրահանգները.—

ա) Ենելի մեծ քանակութեամբ ու խնամքով հակակրօնական գրականութիւն հրատարակել երախաներու համար այսու հետեւ.

բ) Վերադաստիարակել ուսուցիչները հակակրօնական ոգիով կարգալով անոնց հակակրօնական դասախօսութիւններ, սարքելով անոնց համար յատուկ դասընթացքներ այդ նպատակով, զումարել յատուկ ժողովներ եւայլն:

Կը թերադրուի ի միջի այլոց նաեւ ճամբաւոր ուշադրութիւն դարձնել արտասահմանի երախաներուն վրայ, անոնց հետ կապեր հաստատել եւ ամէն հնարաւոր միջոցով ջանալ անոնց մէջ եւս տարածելու անաստուածութիւնը:

Ինչպէս կը տեսնուի, Խորհրդային կառավարութիւնը յամառօրէն ու մոլեգնօրէն կը շարունակէ իր հակակրօնական պայքարը, որուն սաստկացումին հետեւանքով մեծ խռովութիւններ ծագեցան վերջերս Ուկրայնայի մէջ:

Հայոց Նոր կաթողիկոսի ընտրութեան այնտեղման (աւելի ճիշդը՝ Թաղման) պատճառն ալ հակակրօնական այս արշաւին մէջ պէտք է փնտռել:

ՁՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Քրիստոս յարեաւ ի մեռելոց

Օր նոր, Քրիստոս Նոր: Մէկ երկու տարի առաջ Քրիշնամուրթի մը երեւան ելաւ, 60նոց պատուէ մը հաւանաբար արութեամբ, ու աշխարհի շրջանը ընելէ եւ եւրոպական քաղաքակրթութեան բարիքները տեղին վրայ վայելելէ յետոյ, կ'երեւի, հրաժարեցաւ քրիստոսութիւն ծախելու արհեստէն: Ու քաշուեցաւ հրապարակէն:

Այս անգամ ալ ուրիշ մըն է, որ յարութիւն է առեր Հնդկաստանի մէջ. Շրի Մէհէր Պօպա, որ իր մէջ կը կրէ կղեր աստուածային ներշնչումը եւ Յիսուսն է եղեր որ աշխարհ եկեր է մարդկութիւնը փրկելու:

Ու կ'երեւի, մարդկութեան ամէնէն ապականած մասը կը գտնուի Լոնտոն, քանի որ ամէնէն առաջ հոն երթալ յարմար գտեր է՝ իր աշակերտներուն ընկերակցութեամբ:

Եօթ տարիէ ի վեր, այս անօրինակ Մեսիան լռութիւն կը պահէ: Բառը հասկնանք խնկական իմաստով: Եօթ տարի է, մարդ իր ձայնը չէ լսած: Լոնտոնէն պիտի անցնի Ամերիկա, ուր յուսանք որ իր հրաշքին ուժովը պիտի կարենայ դարձի բերել գոնէ առեւանգիչներն ու մարդասպանները:

Նոր Մեսիան 38 տարու գեղատեսիլ մարդ մըն է որ հազիւ 28 տարու կը կարծուի: Սեւ մազի երկար ու թանձր գանգուրներ կը կախուին գլուխէն վար: Թուլ պեխեր թանձր սուսերի մը տակ կը ծածկեն իր աստուածային շրթները, որոնք որ մը անշուշտ — յուսանք եւ ապահով խաղաղութեան ու երանութեան բարօրութեան պատգամներ պիտի արձակեն:

Հագած է սպիտակ շրջազգեստ մը, որ հեռուէն, արձանի մը կերպարանքը կուտայ իրեն, երբ ծալապատիկ նստի:

Առայժմ այս վերջին առաքեալը՝ ըսինք թէ չի խօսիր: Բայց իր միտքը յայտնելու հրաշալի հնարք մը գտած է: Իր քովը դնել տուած սեւ տախտակ մը՝ որուն վրայ ճերմակ այբուբեն մը գրուած է: Երբ ուզէ խօսիլ, իր մատը կը դնէ գիրերէն մէկուն վրայ: Անմիջապէս իր աշակերտները կը սկսին իր տեղ խօսիլ, յայտնելով իր մտածումը: Ուրեմն, առաքեալըլըկրցած է նաեւ ամէն մէկ գիրի տալ իր ուզած իմաստը եւ գայն մատղի հաղորդել իր աշակերտներուն:

Խօսակցութեան այս եղանակը գործածելով, մեր նոր Յիսուսը կրցած է անգլիացի լրագրողներուն բացատրել իր աշխարհայեացքը:

Մինչեւ 1918, բոլորովին տարբեր մէկն է եղեր: Իր ուսումն առեր է Փունայի անգլիական վարժարանին մէջ: Օր մը, պառաւ կին մը, որ քաղաքին արբուհին կը նկատուէր, գինքը կանչեց իւր ծառին տակ, ուր առվարութիւն բրած էր նստիլ եւ այնտեղ, հանդիսաւոր ու խանդաղատալից համբոյր մը դրոշմեց իր ճակտին:

Այս համբոյրը ուսանողին կեանքին մէջ՝ անկիւնադարձ մը կազմեց. — Այն տպաւորութիւնը կրեցի թէ կը պատմէ, ամբողջ միջոցը նահանջեց առջեւէս եւ շփման մէջ մտայ գիտութեան եւ երանութեան աղբիւրին հետ: Ջորս տարի մնացի այս հրաշալի վիճակին մէջ: Ձգեցի դպրոցը եւ չորս ամիս ամբողջ չկերայ ոչ ալ խմեցի: Չէի կրնար քնանալ: Եւ հակառակ ասոր, աւելի ուժեղ եւ աւելի կորովի կը զգայի ինքզինքս:

Այս այլակերպումէն յետոյ, նորընծայ Քրիստոսը գնաց հնդիկ համբաւաւոր մարգարէի մը, որուն քովը մնաց եօթ տարի, ուսումնասիրելու համար աստուածային գիտութեան թաքուն օրէնքները:

Ինչ որ սակայն զարմանալիօրէն գինքը ճաշակով եւ նախասիրութիւններով կը մօտեցնէ մեր ծանօթ եւ հնօրեայ Քրիստոսին, իր անսահման համակրութիւնն է հանդէպ սիրուն կիներու եւ մանուկներու:

Իրօք, Շրի Մէհէր Պօպա (ինչ աստուածպաշտական անուն) ամէն վայրկեան իր շուրջը կը սիրէ բոլորել մանկամարդ կիներ եւ գեղատի պատանիներ: Յակաւին յայտնի չէ թէ ինչ ընելու համար:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

II

Իր մէջ, գետ պատաքը եղած ատեն, բարձունք մըն էր Պոլիսը: Արժէք մը՝ եւ համբաւներ էին շատ մը անունները հիմա. բայց ատ բոլորը կը նսեմանային, անոնցմէ շատեր: Լեռներու նման ձորերն ալ: Առանձին՝ որքա՞ն բարձր է մին: Թով քովի իրար կը նստէին...

Յանկարծ, մաս մը ցցուեցաւ աղին մէջ. Պարսեղեան էֆէնտիինն էր: Ձեր խել նախեր առենապետին: Աչքերը կը փայլէին: Երկրորդ ատենադպիրը իրար անցաւ, ծօտեցաւ առաջինին, որ՝ երկար թէս մը դրած լայնկեկ ու հերաթափ գլխուն վրայ՝ ծուեր, անվերջ կը գրէր, երբեմն աջին ու երբեմն ձախին խորամանկ ակնարկներ պատացնելէն: Նայեցաւ Պարսեղեան էֆէնտիին. աթոռէն քիչիկ մը բարձրացաւ, եւ գլուխը իջեցուց՝ ժպիտ մը կեղծելէն:

Օդին մղուած ձայնը եւ քաշուեցաւ:

Ու մինչ ուրիշ մը կը պատրաստուէր, ըստ կարգի խօսելու համար.

— Խօսքը Պարսեղեան էֆէնտիինն է, — ըսաւ ատենապետը՝ արձանները թիկնաթոռին թեւերուն գնելէն:

Պարսեղեան կանգնեցաւ, յառաջացաւ դէպի ամպիոն, ելաւ վեր ու սկսաւ.

— Հօս ճիւմպիւշի՝ եկանք, թէ գործ տեսնելու, էֆէնտիներ: Մի վիրաւորուիք. եւ խօսքին շիտակը կ'ըսեմ: Ձերմակին՝ ճերմակ, սեւին՝ սեւ: Ազգը կուլայ կոր. կուլա՞յ, հասկցա՞ք... Խորովբարով ողորմած հոգին ատ կառքը բրած չըլլար... Ես ազգը ատ կառքներէն ու կոտակարաններէն շա՜տ տուժած է... խօսքը բացատրութիւններու ծառին չէ, անշուշտ... Ալ կը բաւէ, ճանըմ...

Բոլոր վեզարները սկսան շարժուիլ: Մայուս մը ծայր տուաւ: Պատրիարքը գլուխը ծռեց ու սկսաւ քիթը խնջել՝ յլանել ձեւացնելէն. Աջէն ձայն մը բարձրացաւ:

— Ի՞նչ պիտի ըսէ ատ էֆէնտին, նայինք, — վերսկսաւ Պարսեղեան — Նորէ՞ն կոտակի մասին: 1860ին կոտակ, 1870ին կոտակ, 80ին կոտակ, 90ին կոտակ... Դիտե՞ս, քաշեանց հայրերը ոծզոհեցան ատ բաններէն: Ես մէկ բան գիտեմ, — ցա՞ւը, հասկցա՞ք... Երէկ նորէն հեռագիր կար Մուշէն... անանկ չէ՞, Սրբազան Հայր... Ձեր Սրբազանութիւնը բաւ... ալէ՛կ, ամմա, հոս ալ պէտք է բռել, ճանը՛մ... Մուսոն զնաց, Սըճկօն եկաւ, ան կ'երթայ Զըճկօն կուգայ..

— Ցեղը չէ ատ խնդիրներու մասին խօսելու, — լսուեցաւ ձայն մը:

— ... Զրեինք, չըսենք, ամմա, ասկը մնացողը ազգն է... Հոտ խօսիլ չեմ գիտեր ես, ամկեզօծ բառեր ալ չանիմ... իմ գիտցածս ան է, որ դարման մը պէտք է գտնել... Բարձրագոյն Դուռ երթանք, Նորին Վեհափառութեան զթասիրութեան ապաւինինք, մեր ցաւը ներկայացնենք յատ կայսերական Դահլիճը... (գլուխը վերցուց Պատրիարք հայրը: Համարձակ նայուածներ եղան): Մեր ամիրաները հրա՞շք կը գործէին պէ. հրա՞շք... մենք ալ գտնենք դարման մը...

Թէեւ, ցոյց չտուաւ այդ դարմանը: Ու մինչ կը շարունակէր խօսիլ, երկու երեք հոգի դուրս ելան, եւ «Մուշին ցաւը մենք չհասկնանք ո՞վ պիտի հասկնայ» խօսքը դռնէն դուրս թռածին պէս, կիսարաց դռնէն ներս ինկաւ՝ լիարդին հասը առած կատուին պէս: Միջեցի բարոյան եղօյի գլուխը՝ հետաքրքիր աչքերով ու յասափայլ մպիտով մը...

Դուռին գնդամեւ Ծոյնն էր, որ միշտ գլորուեցաւ ու ներս ինկաւ՝ ամէն հանգիտած ու ձայն եկած դռնէն, ձանանալով. որ ինք ալ «միտ» մըն էր, զաշտահակալ շանթերուն ու զոյլերուն անտարժակը զգացող...

Երբ նիստը վերջացաւ, Սուրէն երկար սպասեց եկեղեցւոյ բակը, բայց Պարսեղեան էֆէնտի չերեւցաւ:

Գիշերը, Սուրէն երբ տուն ձնացաւ ու գլուխը դրաւ բարձին, անդրադարձաւ Պարսեղեանի բառերուն, յետոյ այն բոլոր վէպերուն, զորս կարդացեր էր զաւաքը, Եւ Րաֆֆիի Եւ Նկարոնեանի բերո. խօսուն, քէչ մը քաղաքային բայց՝ միաէ ու սաւրէ արտայայտութիւնը թուեցաւ իրեն այս մարդը...

Ցիշեց, նաեւ հայրը: Իր հայրենի երգիքին ցաւը: Ու, տեսիլքի մը նման, կարգա՞ւ, իր մաքին տաշեւ գծուեցաւ իր մանկութիւնը, մայրիկը. Տէր Մեսրոպը, Ծաճատ վարդապետը, խոշանոցը, կառան, խնունթն ու փոցը, Խորէնը, Իրենց նեղ ու երկար փողոցը, Վաւաանն ու Քթենին, Աշտոը, Նազարը, «տիւալէ»ը ու իր Ցոլապետը, կոխմները, Պարթող էմմին, Օսման էֆէնտին, Մէհմէտը, հօրեղբայրը, եւ... եւ կարօտ, քաղցր ու հճուլոց յիշատակներու հոգեպարար լիութիւնը հետ, կիրքի ու 'դալիլմի բոցը կրկին ծնաւ մէջը... Ետոյ, ինքնաբերաբար, ծոցին մէջ շղթայուեցան դէմքեր, — մէկ կողմը՝ Տէր Մեսրոպ հայրը, Պարթող էմմին, Դիմաքսեանը, կօշկակար տղաքը, Տիգրան, Գ. Արամը, հաւ՝ Բարսեղեանը, իսկ միւս կողմը՝ հօրեղբայրը, Օսման էֆէնտին, Եամեէսքալի կոտակին փորձութիւնը..

Ու այդ զուգահեռական գիծը՝ իր յիշատակներուն ու ծուածումներուն մէջ՝ հետզհետէ շեշտուեցաւ, ամրացաւ, գոյն ու շեշտ ստացաւ: Այնպէս որ, այդ ծուռ ու մեծաւոր գիշերուան մէջ՝ ան չկրցաւ մտքին ճշդել թէ՝ այդ գիծերէն որո՛ւն վրայ կանգնած էր ինք, թէեւ սրտով ու բնազդով կը զգա՞ր, հո՞րպէս կը զգար թէ՝ առաջիններուն կը պատկանէր անխախտօրէն..

Մնաւնգի, արեան, միջավայրի ու խմորումի խնդիր էր, թերեւս, ամէնի...:

Մանր ու ծնշող այդ վերյիշումներէն յոգնած, աչքերը փակեց ու փորձեց քնանալ: Ու, թարթիչներուն ներքեւ կանգնեցաւ, յանկարծ, այն միւս գիծը, որ արտին ծոլքերէն կուգար, երակներուն մէջէն կը քալէր եւ որ բարձրացաւ յանցաւ,մտա ու սաւոր դարձաւ,առանձնայով կերպարանքը՝ թխորակ, գեղուղէշ, բարձրահասակ, սեւաչուի, պարագնայ ու քաղցրաժպիտ աղջկան մը..

Ու հեւքը շատցաւ: Ծուղուէմ շատցաւ կուրծքին տակ սիրտը, ու բարձին տակ ժամացոյցը կը արոփէին,ուրա ամէն բան կարծ...:

(Շար.)

Կ. ՄԽԷՆԱՆ

Յ.
Հ. Դ.

Փարիզ եւ գաւառներ

ՊԼԵՒՌՆԻ Մասիս խումբի ժողովը այս Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.45ին սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ-ՊԻՅԱՆՔՈՒՐԻ

Ընկերահամակրական դասախօսական ժողովը
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ
Նիւթ՝ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԱՐՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին, ընկ. Պաւճուկեանի բնակարանը, 63 Րիւ տիւ Փարք. Արնուվիլ։ Կը խօսի Ընկ. Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ։

Գաւառ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ կոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին ծանօթ սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ.-միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Ներկայանալ անդամատոմսով։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի դասախօսական ժողովը Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ներկայ ըլլալ անպայման։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փարիզի կոմիտէին

ԱՅՍՕՐ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ ԺԱՄԸ 8-30ԻՆ

Sociétés Savantes, սրահ **D, 28 Rue Serpente**
(Métro St. Michel կամ **Odéon)**

Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՆՈՐԱՅՐ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ
ՆԻՒԹ՝ «Հ. Յ. Դ. ԴԵՐԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ»
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը

ՌՕԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Ռօանի Ազգ. Միութեան
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Պ. Պանեօլաթիի սրահին մէջ
Կը նախագահէ՝ Պ. Ա. ՏԷՐԷՃԵԱՆ
Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին — Մուտքը ազատ է

ՓԱՐԻԶ

Նախաձեռնութեամբ Ք. Ռ. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռամկ.—Ազատական կուսակցութեան, Ազգային, Մշակութային, Բարեգործական եւ Հայրենակց. միութիւններու։
24 Ապրիլ, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8.30ին,
Salle Horticulture մէջ, 84 Rue de Grenelle։
Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Վ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ
Գեղարուեստական բաժին. – Նուագախումբ մը (բաղկացած հայ եւ օտար արուեստագէտներէ) ղեկավարութեամբ Պր. Ա. ՓԱՐԹԵՒԵԱՆԻ կը նուագէ հայկական կտորներ։
Կ'ԵՐԳԷ ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ՍԱՀԱԿ_ՄԵՍՐՈՊ Դպրոցարանի ցերեկոյթը յետաձգուած է Մայիս 15ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը։

Հանդէս Նիսի մէջ

Կազմակերպուած Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Նիսի մասնաճիւղին կողմէ ի նպաստ գործազուրկներու
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, 364 Bld. de la Madeleine, Bar Cigal։ Կը խնդրուի հայ հասարակութենէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել նորահաստատ կազմակերպութեան մը բարենպատակ գործունէութիւնը։

ԲԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս
Brebant Marseillais — 146 Avenue des Chartreux
Միութեան նուագախումբը, ղեկավարութեամբ ջութակահար Պ. Մ. Ջէօրէկճեանի, պիտի նուագէ Կոմիտաս վարդապետի կտորներէն։
Ջուգերգներ, մեներգներ, ուղերձ, 3 կենդանի պատկերներ՝ Կոմիտասի ներշնչումը եւ Մանկալ, Ինչպէս Կոմիտաս վրդ. կը հաւաքէ հայ գեղջուկ երգերը։ Հաճելի անակնկալներ, եւրոպ. եւ հայկ. պարեր մինչեւ լոյս։
ՄԱՆՕԹ.— Կը խնդրուի ներկայանալի արտաքինով գալ։ Աճուրդ չկայ։

Թէյասեղան-պարահանդէս

Արեւմտ. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի Թէյասեղան-պարահանդէսը 14 Մայիս Շաբաթ իրիկուն։ Կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ այդ թուականը։

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Համլէթի դերին մէջ)

Բանախօսութիւն

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի ծովանաւորիչ մասնախումբը կը ծանուցանէ թէ վաղը, կիրակի ժամը 15.30ին (26 Rue Troyon, Sèvres, Սեւրի վարժարանին մէջ տեղի կ'ունենայ ընդունելութիւնը Պ. Ռընէ Բինոնի, քաղաքական խմբագիր Revue des deux Mondesի։ Ընդունելութեան միջոցին կը բանախօսէ Պ. Ռընէ Բինոն.

Երեկոյթ-պարահանդէս

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Հայ Երիտասարդ. Միութեան
Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ լոյս, 84 Quai Blanqui, Alfortville։ Կը մասնակցի Միութեան «Բիւրակն» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆի։ Պարերը կ'սկսին ժամը 11ին Նուբիճան Գաղազըեանի (Eneka) Բէֆերի մասնակցութեամբ։
Ծախ եւ մատչելի պիւֆէ ժողովրդ. գիներով։
Մուտքը 5 Ֆր. — Միութեան անդամներուն համար 3 Ֆր.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ
Բան. Զիւմ.— 70։
Անվէրս. Մ. Բ.- 200։
Մարսէյլ. Դարծ. 915։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԻՓԱՆ երգչախումբի փորձերը կանոնաւորապէս տեղի կ'ունենան Ուրբաթ գիշերները ժամը 8.30ին Միւթիւալիթէի 2րդ յարկը։ Անդամագրուիլ փափաքողները կրնան դիմել Ուրբաթ իրիկունները փորձի սրահը, կամ գրաւոր՝ Sako Hagopianի, 158, rue du Chateau, Paris (14).

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕՅԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի դասախօսական ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին, 241 Rue J. J. Rousseau. Կը դասախօսէ ընկերուհի Տիկին Շանթը։ Կը հրաւիրուին անդամուհիները եւ համակիրները։ Ներկայ ըլլալ որոշեալ ժամուն։

Ներկայացում

Վահրամ Փափազեան իր յաւաջոյն ներկայացումներէն մէկը պիտի տայ Սեւրի Մուրատեան վարժարանին մէջ, Մայիս 8ին, Կիրակի օր ժամը 3ին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Վարձու են ոչ կահաւորուած լուսաւոր եւ օդաւուն յարկաբաժիններ՝ իւրաքանչիւրը մէկ սենեակ՝ խոհանոցով միասին։ Նպաստաւոր առիթ։ 14 Rue Emile Desvaux, մէթրօ Place des Fêtes կամ St. Gervais. Մանրամասնութեանց համար դիմել Պ. Փոր. Թուզալեանի 16 Rue de l'Orme, Փարիզ (19), Մէթրօ St. Gervais.

ԿԱՐԵՒՈՐ

Եթէ կ'ուզէք ձեր կազմակերպած հանդէսները հաճելի դարձնել նուագային ծախքով, դիմեցէք «Եփրատ» նուագախումբին, կը ստանձնէ երեկոյթներու, հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ նուագել հայկական եւ եւրոպական պարեր. 5—25 հոգիէ (ըստ կամս հրաւիրողի) բաղկացած նուագախումբ, միմիայն 300 ֆրանք վարձք։ Պայմաններու մասին 8 օր առաջ դիմել «Եփրատ»ի վարչութեան, հասցէ Տ. Օհանեան, 45 Rue du Pourtour, Clamart

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Այն ամէնէն զարհուրելի երկվայրկեանէն զոր ապրած էի իմ ամբողջ գոյութեանս ընթացքին, մէջ մը ծնէր, քրոջ մը պէս, ուրիշ երկվայրկեան մը, ամէնէն զարմանալին եւ ամէնէն զօրաւորը որ գոյութիւն ունեցած ըլլայ։

Շա՞տ աղմուկ հանած էի, խօսա՞ծ էի անգիտակցաբար, չեմ գիտեր։ Բայց յանկարծ քնացողը աչքերը բացաւ։ Սարսափեցայ եւ անմիջապէս ետ քաշուեցայ։ Զարմացած իր շուրջը նայեցաւ, ճիշդ ինչպէս ես ինքս ըրած էի քիչ առաջ, կարծես թէ անհուն խորութենէ մը եւ քաոսէ մը դուրս կ'ելլէր դժուարաւ։ Անոր ակնարկը այս օտար ու անծանօթ սենեակին շրջանը կ'ընէր, ու առանց ճիգի, յետոյ կանգ առաւ իմ վրաս, ապշութեամբ։ Բայց առանց ժամանակ ձգելու որ կարենայ խօսիլ կամ խելքը գլուխը հաւաքել, ինքզինքիս եկայ։ Պէտք չէր ձգել որ խօսք մը արտասանէր, թոյլատրել հարցում մը, ընտանութիւն մը. ոչ մէկ բան երէկուան եւ այս գիշերուան պատահածներէն պէտք չէր որ կրկնուէր, բացատրուէր, վիճաբանուէր։

— Պէտք է որ մեկնիմ, յայտնեցի անոր արագօրէն։ Դուք հոս մնացէք եւ հագուեցէք։ Կէս օրին ձեզ կը տեսնեմ Կազինոյին մուտքին առջեւ. հոն կը դարմանեմ անհրաժեշտով։

Եւ առանց սպասելու որ բառ մը արտասանէ, փախայ, այլեւս չտեսնելու համար այդ սենեակը եւ վազեցի, առանց ետեւ դառնալու, այդ տունէն դուրս որուն անունը այնքան քիչ գիտէի որքան այս օտարականինը որուն հետ անցուցած էի գիշերը։

×

Տիկին Ք... ընդմիջեց իր պատմութիւնը, շունչ առնելու համար։ Բայց ամէն ձգտում ու տանջանք անհետացած էին իր ձայնէն։ Կառքի մը պէս որ նախ դժուարութիւնով կ'ելլէ զառիվերը, բայց բարձրութեան հասնելէ ետքը զառիվայրէն կ'իջնէ թեթեւ ու արընթաց թաւալումով մը, անոր պատմութիւնը թեւեր ունէր հիմա ու շարունակեց թեթեւցած.

— Ուրեմն տուն վազեցի առաւօտեան լոյսով ողողուն փողոցներուն մէջէն, փոթորիկը անոնց վերեւ երկինքէն վանած ըլլալով ամէն ամպ, ինչպէս իմ մէջս հիմա փարատած էր ամէն ցաւագին զգացում։ Արդարեւ, մի՛ մոռնաք ինչ որ ձեզի նախապէս պատմած էի. ամուսնոյս մահէն ետքը, բոլորովին հրաժարած էի կեանքէն։ Զաւակներս կարօտ չէին ինծի, ինքզինքովս ալ չէի պրաղեր եւ վրիպում մըն է ամէն կեանք որ որոշ նպատակի մը չի նուիրուիր։ Արդ, առաջին անգամ ըլլալով, յանպատրաստից առաքելութիւն մը կը ստանձնէի. փրկած էի մարդ մը, փճացումէ խլած էի զայն, գործադրելով իմ բոլոր ուժերս։ Կը մնար միայն յաղթել փոքրիկ արգելքի մը, իր փախճանին հասցնելու համար այս առաքելութիւնը։

Պանդոկս հասայ, դռնապանին ակնարկը, որ զարմանք կ'արտայայտէր տեսնելով որ առաւօտեան ժամը իննին միայն տուն կը դառնայի, վրայէս սահեցաւ առանց զիս յուզելու։ Այն ամօթէն ու վիշտէն զորս ունեցեր էի՝ ոչինչ կը մնար մէջս. բայց ապրելու կամքիս յանկարծական վերադարձումը, իմ գոյութեանս օգտակարութեան նոր զգացումը երակներուս մէջ կը հոսեցնէին տաք ու առատ արիւն մը։ Սենեակս հասնելով, փութով հագուստս փոխեցի. առանց ըրածիս գիտակցելու, (շատ վերջը միայն նկատի առի զայն) հանեցի սուգի հագուստս, աւելի բաց գոյնով մը հագնելու համար, դրամատունէն գացի դրամ առնելու, աճապարանքով կայարան ուղղուեցայ շոգեկառքերու մեկնումի ժամին տեղեկութիւն քաղելու համար, վճռականութիւնով մը որ ինծի ալ զարմանք կ'ազդէր, կարգադրեցի ուրիշ քանի մը գործեր եւ ժամադրութիւններ։ Կը մնար միայն ապահովել իր երկիրը վերադարձը եւ վերջնական փրկութիւնը այս մարդուն զոր ճակատագիրը ինծի վստահեր էր։

Ճիշդն ըսելով, հիմա անոր մօտենալու համար, կորովի պէտք ունէի։ Վասնզի նախընթաց օրը, ամէն ինչ անցած էր մթութեան մէջ, փոթորիկի մը մէջ, ինչպէս երբ երկու քարեր հեղեղէ մը քշուելով յանկարծ իրարու կը բախին։ Հազիւ իրար կը ճանչնայինք դէմք դէմքի, եւ վստահ չէի թէ օտարականը պիտի կրնա՞ր զիս դարձեալ ճանչնալ։ Նախընթաց օրը դիպուած մըն էր, գինովութիւն մը, մոլորած երկու էակներու դիւային կիմարութիւնը, բայց այսօր պէտք էր որ ինքզինքս յայտնէի աւելի անկեղծօրէն քան երէկ, որովհետեւ հիմա ցերեկուան լոյսին դաժան պայծառութեան մէջ, ստիպուած էի անոր մօտենալու, իմ անձովս, իմ դէմքովս, իբրեւ մարդ կային էակ մը։

Բայց այս բոլորը տեղի ունեցան մտածածէս աւելի դիւրութեամբ՝ Հազիւ թէ, որոշուած ժամուն, Կազինոյին մօտեցած էի, երիտասարդ մը նստարանէ մը ոտքի ելաւ եւ դէմս վազեց։ Իր զարմանքին մէջ այնքան ինքնաբուխ, այնքան մանկական, այնքան պարզունակ ու այնքան երջանիկ բան մը կար որքան իր արտայայտիչ շարժումներէն իւրաքանչիւրին մէջ. այդպէս զիս կը թուէր, նայուածքին… բախտագէտ եւ միենոյն ատեն… յարգալից ուրախութեան… ապայլթով. երբ անոր աչքերուն որ իր յայտնութիւնը… ներս կը յուզուէին. անոնց… վար յանեցան խոնարհութեան… երախտագիտութիւնը, որը… ուադէպ է անոր… մարդոց քով։ Եւ ճիշդ ամէնէն… տագէտներն են որ չեն գիտեր… շահ արտայայտութիւնը… լեան, բոլորովին յուզուած… եւ յաճախ շփոթութիւն կը… ծածկելու համար իրենց զգացում… ը։ Բայց հոս, այս էակին… Աստուած, խորհրդաւոր… գործի մը պէս, տուած էր… շարժումները որոնք կարող… ցումներն արտայայտելու… ղեղեցիկ ու արձանային… մը, երախտագիտութեան… կը փայլէր կիրքի մը պէս… ճառագայթէր ամբողջ… մէջէն.

(Շար…)

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) — R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ՆԵՐԹԵՒԵԼԻ ՀԱՄԱՐ) Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԱՊՐԻԼ 1932

17 AVRIL 1932

Է ՏԱՐԻ Թիւ 1836

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼՈՒՍԱՒՈՐ ՃԵՂՔ ՄԸ

Երկու ափսոսալի անցքերն ալ ... ամէն տարի կը կրկնուին ...

Ազգային պատմութեան մէջ ... Հ. Յ. Դ. կողմէ ...

Լիոնի ... կազմակերպուած ...

Ներկայ ...

Փարիզ ...

×

Ուրեմն, ...

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Քանի մը շաբաթ է ի վեր, ... Անմիջական Օգնութեան ...

... 4122 ֆրանք ... 1622 ֆրանք ...

... 20.000 ֆր. ...

... Գէորգեան (500 ֆր.), Գէորգեան (300) ... (100) ...

Շ.

Լուցկիի թագաւորին խարդախութիւնները

Լուցկիի Թագաւորին անձնա-սպանութեան ...

Լոնտոնի Financial Times թերթը ...

... 300 միլիոն քուրոն ...

... 1914ի ...

Իտալիոյ զինուորական կազմութիւնը

Իտալիոյ խորհրդարանն ... 1932-33ի ...

Սթիմսըն եւ Թիլլոկ Փարիզի մէջ

Ամերիկայի արտաքին գործոց նախարար Սթիմսըն ...

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Տնտեսական տագնապի հարցը Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին մէջ

Յունաստան կը դադրեցնէ վճարումները

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը երկար նիստի մը մէջ զբաղեցաւ Աւստրիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի ելմտական ու տնտեսական տագնապին մասին ելմտական յանձնախումբի տեղեկագրովը եւ լսեց իւրաքանչիւր երկրի ներկայացուցիչները:

Աւստրիոյ եւ Հունգարիոյ ներկայացուցիչներէն յետոյ որոնք պարզելով իրենց երկրին տնտեսական կացութիւնը, ներկայացուցին կարգ մը պահանջներ, խօսեցաւ Պուլկարիոյ ներկայացուցիչը Պ. Սթեֆանով:

Պ. Սթեֆանով յայտնեց թէ պուլկար կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ ամէն ջանք թափել ապրիլ 1էն դեկտեմբեր 30 փոխադրելու համար իր արտաքին պարտքերէն 50 առ հարիւրին վճարումները: Հատուցումներու գլուխէն ըլլալիք վճարումները պիտի յետաձգուին, մինչեւ որ այդ մասին նոր կարգադրութիւն մը ըլլայ: Վերջապէս, Պուլկարիա ջանք չպիտի խնայէ իր ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար եւ այս մասին պիտի կիրարկէ այն միջոցները՝ որոնք թելադրուած են Ազգերու Դաշնակցութեան ելմտական յանձնախումբին կողմէ:

Պ. Վենիզելոսի յայտարարութիւնները

Պուլկարիոյ ներկայացուցիչէն վերջ, խորհուրդը լսեց Յունաստանի վարչապետին՝ Պ. Վենիզելոսի յայտարարութիւնները:

Պ. Վենիզելոս մանաւորաբար յիշեց թէ Յունաստան, յունուարին խնդրած էր հինգ տարուան համար դադրեցնել արտաքին պարտքի մայր գումարներու վճարումները: Միւս կողմէ, խնդրեր էր նաեւ 50 միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը, որ պիտի յատկացուէր կարգ մը հանրօգուտ աշխատանքներու: Արդ, ելմտական յանձնախումբը թելադրեր է վճարումներու մէկ տարուան յետաձգում եւ միայն 10 միլիոն տոլարի փոխառութիւն. այս մէկ քանի յոյս կը ներշնչէ, կը հաւատայ Պ. Վենիզելոս, թէ Յունաստան պիտի կրնայ՝ մէկ տարի յետոյ վճարել իր պարտքերը: Հինգ տարուան յետաձգումը՝ Յունաստանի համար նուազագոյն անհրաժեշտութիւնն է: Եթէ այս պայմանը չընդունուի, Յունաստան ստիպուած պիտի մերժէ խորհուրդին առաջարկութիւնը: Պէտք է որ, կ'ըսէ Յունաստանի վարչապետը, երկրին ելեւմուտքը կատարելապէս հաւասարակշռուի, բայց, որեւէ կերպով կարելի չէ տուրքերը աւելցնել: Յունաստան մեծ ճիգեր կը կատարէ իր ծախսերը սեղմելու համար, բայց պէտք է ընդունիլ հինգ տարի պարտքերը չվճարելու պայմանը, որ անհրաժեշտ դարձած է գիներու անկման եւ արտաքին առեւտուրի նուազման հետեւանքով:

Պ. Վենիզելոս շեշտեց նաեւ թէ գումարներու փոխադրութեան շատ ծանր հարցը՝ խորհուրդը որոշած է այս մասին ոչ մէկ որոշում տալ Մայիսէն առաջ: Արդ, Յունաստան մայիս 1ին վճարելիք գումարներ ունի: Ստիպուած պիտի ըլլայ՝ այդ թուականին չփոխադրել այդ գումարները՝ որոնք անշարժացած պիտի ըլլան՝ մասնաւոր հաշիւներու համար:

Ելմտական յանձնախումբին ներկայացուցիչը Պ. Վենիզելոսի այս յայտարարութեան պատասխանեց թէ շատ ծանր որոշում մըն է, զոր յոյն կառավարութիւնը կրնայ տալ միմիայն իր պատասխանատուութեամբ:

Պ. Վենիզելոս, կրկին պնդեց հինգ տարի վճարումներու յետաձգման պէտքին վրայ եւ շարունակեց ներկայացնել Յունաստանի ելմտական ու տնտեսական նեղ կացութիւնը:

Խորհուրդը ընդունեց բանաձեւ մը միմիայն Յունաստանի մասին: Այդ բանաձեւով կ'ըսուի թէ պարտատէրերու տէրերը միայն իրաւասու են կարգադրութեան մը գալու յունական կառավարութեան հետ: Խորհուրդը կ'ընդունի նաեւ ելմտական յանձնախումբին առաջարկները վճարումներու յետաձգման մասին՝ տեղեկագրին մէջ նշանակուած պայմաններու վերապահումով սակայն: Այս յետաձգումը կը վերաբերի 300 միլիոն տրախմիի տարեվճարին, զոր յունական կառավարութիւնը պէտք է յանձնէ ... Ազգային Դրամատան՝ ի հաշիւ պարտքի հատուցման:

Հիթլերեան բանակի կազմալուծման յետոյ

Հիթլերի դաշնակցական յարձակումները

Հիթլեր որոշեց դատ բանալ Հինտէնպուրկի հրամանագրին դէմ, որ ...

Այն օրերուն որ Փրուսիոյ եւ Պավիերայի մէջ Հիթլերեան ...

Մարտական խումբերու կազմալուծման հրամանագրէն անմիջապէս յետոյ, ...

— Կը կարծեմ թէ, կը գրէ Ներքին Նախարարը, ...

— Լուսանցքակ շքանշաններ կը հաւատան թէ Հիթլերեան ...

(Ուրիշ լուրեր շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսայի մէջ

Աշխատանքի նախարարութեան հրատարակած վիճակագրութիւնը կը ...

Ապրիլ 9ին, արձանագրուած ... 291 ... 2357 ...

Տագնապին դէմ

Ֆրանսայի, Պելճիքայի, Զուիցերիոյ, ...

1) ...

2) ...

3) ...

4) ...

Եւրոպական Ս. ...

...

Մոխիրի ամպերը

...

Թուրք կին մը մահուան դատապարտուած

...

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՓՐՈՖ. Վ. ՏՈՏՈՄԵԱՆՑԻ ՀԵՏ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻ, Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

ՖԻԼԻՓԷ, 7 Ապրիլ.— Մութ-կարմիր պուլկարերէն յայտարարութիւններ պատերուն վրայ: Ու, հարցումներ շատերուն շրթներուն, — Փրոֆ. Տոտոմեանցը ո՞ւր է: Պիտի խօսի՞: Հայերէն գիտէ՞:

Այս վերջին հարցումը ամէնէն ուշագրաւն է, անշուշտ: Տեսակ մը նախապատմութիւն: Համոզում դարձած երեւոյթ մը, — համաշխարհային համբաւ եւ մայրենի լեզուի հետ կապ...: Հնարաւո՞ր բան է հայ իրականութեան մէջ:

Եւ սակայն, փրոֆէսէօրը կը ժխտէ այդ տարակուսանքը.

Հիւրանոց՝ իր սենեակը կը մտնենք, ես ու բարեկամ մը, տրուած ժամադրութեան մը համաձայն: Իր «Այոն՝» շեշտ ու ջերմ բան մը ունի: Ընտանի բան մը: Ու իր պարթեւ հասակը, որ շէկ ու կապտաշուի գլխով մը կ'ուղղաձգուի մեր առջեւ, մեր մէջ կը ստեղծէ ուրիշ տարակուսանք մը, — Փրոֆէսէօրը կը տեսնէ... Եւ ինչպէ՞ս համոզուիլ, որ հիւսիսեան այս մեծաբաց աչքերը չեն կրնար զանազանել, իր առջեւ, մեզ՝ սենեակի միւս առարկաներէն: Իր ձեռքը բնազդօրէն կը գտնէ մերինները, սակայն: Ու աթոռները, զորս մեզ կը տրամադրէ, բնազդական վարժութիւն մը կը մատնեն: Կը նստինք: Ու մինչ կը տրամադրուիմ հարցումներուս սկսելու, կը կանխէ զիս.

— Կ'ըսեն թէ Ֆիլիպէի մէջ շատ են Հայերը, ճի՞շդ է:

— Այո՛, Փրոֆէսէօր, շուրջ 8000:

— Օհօ՜. լա՛ւ, շատ լա՛ւ: Տեսէք, այսքան հոծ գաղութի մը համար, այն ալ Պուլկարիոյ մէջ, վտանգ չկայ:

— Այո՛, բայց միշտ կ'ըլլան հետապնդեալ

— Ի՞նչ են:

— Տագնապի պատճառ:

— Բայց տագնապը կայ ամէն տեղ՝ օդի նման: Եւրոպան աւելի գէշ է:

— Ճիշտ է, — առիթը կ'օգտագործեմ հարցումներուս սկսելու համար, — ու անհամբեր չափերով: Ի՞նչ բանի ծնունդ կը նկատէք, Փրոֆէսէօր, ներկայ տագնապը:

— Եւրոպական հանգրուանի մը ... ունիմ յօդուած մը անոր պատճառներու մասին:

— Այն որ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ եւս երեւցաւ:

— Այո՛: Պիտի երեւէր: Կ'երեւի լոյս տեսեր է: Կ'ուզէի լսել: Կուզաք ցերեկէ վերջ ու կը կարդաք ինծի: Կան, անշուշտ, այլ պատճառներ եւս, բայց անոնք երկրորդական են: Էականը այն է, որ պատերազմը ոչ միայն տնտեսութիւնը քայքայեց, այլեւ ստեղծեց հոգեբանական տագնապ մը: Խուճապի պակաս...: Նոյն իսկ «քրիզ»ի մասին խօսիլը հոգեկան հիւանդութեան մը բնոյթը ստացած է այժմ...:

— Երկար կը տեւէ՞:

— Ոչինչ կարելի է ըսել: Տնտեսական պատմութեան մէջ, իր տարողութեամբ, անօրինակ է այս տագնապը: Անշուշտ տարիներու պէտք կայ՝ անոր անհետացմանը համար: Բայց, պիտի անհետի մեծ փոփոխութիւններ մտցնելով տնտեսական կարգ ու սարքին մէջ: Մարդիկ, դրամատէր Եւրոպան մանաւանդ, որ լաւ գործեր է տեսած ու իր դերը լրացուցած է այլ եւս, տուրքեր ունի տալիք այս տագնապին: Ու զիջումներ՝ ընելիք. Միակ ելքը համագործակցական շարժման ընդհանրացման մէջ է: Շուէտ — Նորվեկիա, ուր այս շարժումը մեծ ծաւալ է առած, չեն զգացած տագնապէն: Համագործակցութիւնը ունի իր բարոյական կողմն ալ. Աւետարանի — քրիստոնէութեան իրագործումն է ան. Ցաւոյ, պէտք է քանդել այս մաքսային պատնէշները, տեսակ մը չինական պատեր: Պրիան եւ Շարլ Ժիտ, որոնք միասին փակեցին իրենց աչքերը, ճշմարիտ ուղին է որ ցոյց կուտային:

— Կը կարծէ՞ք թէ Ռուսիան, որ մեծ շուկայ մըն էր, փակած ըլլալով իր դռները, պատճառ եղաւ տագնապին սաստկացման

— Չէ կարելի ժխտել: Հարիւր վաթսուն միլիոն ժողովուրդ է, վերջապէս: Եւ՝ սպառո՛ղ ժողովուրդ: Առիկա չէ, սակայն, բուն պատճառը: Տագնապը պիտի գար առանց ատոր ալ: Պատճառը թնդանօթին հնձած մարդերու նուազումն ալ չէ: Այսօր Եւրոպա աւելի շատ բնակիչ ունի, քան 1914ին: Ֆայեօ 60 միլիոն աւելի կը գտնէ: Չափազանցուած է: 15—20 միլիոն աւելցած պէտք է նկատել:

— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Ռուսիոյ տնտեսական վերելքի մասին:

— Այդ բացատրութիւնը ճիշտ չէ: Եղածը այն է որ գործատուներուն թիւը շատցած է: Նաեւ՝ արտադրութիւնը: Բայց, առիկա տնտեսական զարգացում չէ. Ենթադրենք, որ Ֆիլիպէի շուրջ պարիսպ մը քաշենք, ու եթէ երեք գործարան կայ, վերածենք 30ի: Ի՞նչ դուրս կուգայ, եթէ աշխատողի, իշխանաւորի, սպառողի, փոխ — յարաբերութեան պայմանները համապատասխան զարգացման պիտի չենթարկուին:

Եթէ քննենք մարդկային քաղաքակրթութիւնը, պիտի գտնէք, որ տնտեսութեան զարգացման հետ մարդկային ընկերութեան իրաւական — վարչական եւ առարկայական կեանքը եւս զարգացած է: Ռուսիոյ մէջ այդ... ...տագրեմ, պէտք ունիմ աւելի ուժեղ ըլլալու: Այս սխալը չի կիրարկեր Ռուսիան: Մեքենական տեսակէտէ ալ շատ ետ կը մնայ Գերմանիայէն եւ Ամերիկայէն: Չէ՞ք կարծեր, որ Ամերիկա եւ Գերմանիա նոյն գերարտադրութիւնը կարող են ընել: Ու՝ աւելի մեծ համեմատութեամբ: Ռուսիոյ մէջ աշխատող եւ արտադրող գանձուածը Ռուսիոյ գանձին աւելի սուղ կ'արժէ, քան՝ Գերմանիոյ եւ Ամերիկայի մէջ եղող անգործներու բանակները՝ Գերմանիոյ եւ Ամերիկայի գանձին: Այս վերջինները չե՞ն կարող նո՛յն ձեւով աշխատցնել: Անշո՛ւշտ: Բայց, գերման եւ ամերիկեան ճարտարարուեստական միտքը, որ անհամեմատօրէն բարձր է ռուսականէն, փրկութիւն չի գտներ հոն

— Հնգամեայ ծրագրի յաջողութեան պարագայի՞ն:

— Ոչի՛նչ. Կրնայ երկրորդ հնգամեակ մըն ալ յաջողիլ: Անոնց կապուած չէ երկրին ելքը: Յաջողութիւնը կամ պարտութիւնը սխալէն եւ ընդունակութեան (դրամ, երկրի հում նիւթ, շահագործելու կարելիութիւն, սպառման շուկայ, ժողովրդային տնտեսական կարողութիւն) հետ պայմանաւորուած է:

— Ի՞նչ է ձեր նախատեսութիւնը Ռուսիոյ ներկայ իրաւակարգի ապագայի մասին:

— Ոչ մէկ նախատեսութիւն: Կրնամ հիմայ հիւրանոցէն դուրս գալ ու, երդիքէն ինկող կղմինտր մը պատճառ կ'ըլլայ մահուանս: Կարող է պատահիլ, որ դեռ դուրս չելած հիւր մը կը վերադարձնէ զիս սենեակ ու կը փրկէ կեանքս, չա՛տ պատահօրէն: Ժողովուրդներու կեանքին մէջ ալ այդպէս է: Դէպքերն ու պատահականութիւնները ճակատագրական դեր կը կատարեն: Միամտութիւն կ'ըլլար տարիներու կամ ժամանակի մը կապել Ռուսիոյ վիճակը: Ոչ ոք կրնայ նախատեսել թէ ի՛նչ կ'ըլլայ: Մէկ բան ստոյգ է, — Ներկայ վիճակը ա՛յս ձեւով չի կրնար շարունակուիլ:

— Կը հետեւի՞ք, Փրոֆէսէօր, Թուրքիոյ տնտեսական կեանքին:

— Համեմատաբար քիչ: Ռուսական եւ գերմանական մամուլին միջոցաւ: Բայց, գիտեմ թէ Թուրքիա կը գալարուի տնտեսական տագնապի մը մէջ:

— Ի՞նչ են ձեր տպաւորութիւնները

— Անյուսա՛ւոր: Դիրք, չարչափը, Դուրանը եւ անտեսութիւնը միեւնոյն բաները չեն: Թուրքը կրնայ շատ մը գաղափարներ փոխել, բայց ընդունակութիւններ կան, որոնք ցեղային, ինքնայատուկ են, եւ ոչ թէ ստացական: Հո՛ս է Թուրքերու անյաջողութեան բուն եւ անփոփոխելի պատճառը: Երկրին մեծագոյն վնաս մը եղաւ քրիստոնեայ տարրերու արտաքսումը: Սխալ մը, զոր, պիտի չկարենան սրբագրել իրենք իրենց գլխուն: Հրատարակուած օրէնքներն ալ անճար մարդու ձեռնարկներ են: Շփոթած կը թուին: Միլլէրի տեղեկագիրը շատ խօսուն էր, արդէն: Իսկ երկաթուղիի քաղաքականութիւնը ուղղակի հարուածեց իրենց գանձը: Չիմացայ թէ նախկին գործավարը յաջողեցա՞ւ փոխառութիւն կնքել.

— Ո՛չ, Օսմ. պարտքի բաժնետէրերուն հետ կարծեմ համաձայնութիւն մը կնքած է:

— Ու պիտի չկարենան, ինչպէս ... ...տասխանատուութիւններ ունի, — հող, օդ եւ արեւ: Այդ հարուստ դմակն՝ ալ ունին: Կը պակսի դրամը եւ ընդունակութիւնը: Իսկ այս վերջինները ալ պիտի գան ի վերջոյ... հոգին: Անոր պակասութիւնը

Այստեղ, Փրոֆէսէօրը կ'ընդհատէ խօսքը: Ինք կ'ուզէ հարցումներ՝ Թուրքիոյ մասին, — դասիքներ հրաժարման պրոյցի, ելմտացոյցի, մամուլի, գրականութեան, շաքարի եւ մետաքսի գործարաններու, ներքին վէճերու, Ֆէթհի պէյի եւն. ի մասին. Նախ կը ջանամ ամփոփ տեղեկութիւններ տալ, խորհելով որ շատ շահագրգռուած չէ դուցէ Թուրքիայով: Բայց, կծիկը ինք կը քակէ ու տարօրինակ հետաքրքրութեամբ մը կը հետեւի տրուած տեղեկութիւններուս.

Կը յիշեցնեմ իրեն թէ «Հայրենիք» ամսագրի վերջին թիւին մէջ յօդուած մը կար Վ. Մինախորեանէ:

— Հա՞, կ'ընդմիջէ, չեմ կարդացած. բայց, կ'երեւի խորհրդային մամուլի հետեւողութեամբ է գրուած: Նա ալ անկէ կը քաղէ իր տեղեկութիւնները

— Վերադարձի խնդիր մը տանեցին վերջերս, Փրոֆէսէօր:

— Լսեցի՛: Ի՞նչ է, դեռ չյագեցա՞նք ջարդուելէ...

Ու կը շարժէ գլուխը:

Ցաւոյ, ժպիտը շրթունքին.

— Անցեալները, կ'ըսէ, գերման հրատարակիչէս նամակ մը առի: Կ'ըսէր թէ Էնկիւրիէն կ'ուզեն գրքերէս մէյմէկ օրինակ: Իր քով չըլլալուն, կ'առաջարկէր ղրկել: Մէյմէկ օրինակ ծրարեցի ու ղրկեցի, գրելով վրան, — «Զիս կը ղրկեմ Էնկիւրիի կառավարութեան, եւ եթէ Թուրք կառավարութիւնը կը խորհի թէ իմ դասախօսութիւններով օգտակար կրնամ ըլլալ Թուրք գիւղացիութեան (որովհետեւ այդ օրերուն ամէն տեղ Համագործակցականներ կազմելու սկսած էին) պատրաստ եմ գալու եւ դասախօսելու... հայերէն լեզուով»:

Ու բարձրաձայն կը խնդայ:

— Պատասխա՞ն:

— Ո՛չ. մինչեւ ցարդ որ եւ է պատասխան չստացայ:

— Նոր աշխատութիւններ ունի՞ք, Փրոֆէսէօր

— Վերջին գործս տնտեսագիտական հանրագիտարան մըն է: Երկու տարի խլեց ինծմէ: Մասնակցած են համաշխարհային հռչակ ունեցող շուրջ հարիւր դէմքեր՝ գերմանացի, անգլիացի, ֆրանսացի, ճափոն, ամերիկացի եւ բազմաթիւ ուրիշներ. Շատ սուղ գործ մըն է, 2000 մարք, տպուած է արդէն: Ու կոչքը կը տրամադրէ ինծի, որուն ի տես, մարդ հպարտութիւն մը կ'ունենայ՝ հայ հեղինակաւոր անունի մը շուրջ խմբուած տեսնելով Շարլ Ժիտի եւ Պրաուէրի նման մեծ միտքեր, ինչպէս նաեւ՝ գերման լուրջ հանդէսներու նպաստաւոր կարծիքները, որոնց ամէն մէկ բառը կշիռքի դրուելէ վերջ թուղթին կը յանձնուի:

Կը բաւարարուիմ: Ոտքի կ'ելլենք: Սիրալիր՝ կ'ընկերակցի մեզի մինչեւ դուռ, գոհունակ շեշտով մը իր համամտութիւնը յայտնելով հայերէն հրապարակային դասախօսութեան մը համար:

— Եւրոպա՝ կարօտցեր էի մայրենի լեզուս, կ'ըսէ: Մէկ՝ Սօֆիա խօսեցայ հայերէն, մէկ ալ՝ հոս: Իսկ տարիներ առաջ, 1914ին, Պոլիս խօ... ...թեամբ՝ մասնաւոր առաջնորդութեամբ դացած ըլլալով, իսկ հանրապետութեան օրով՝ խորհրդարանի դրահը...

Ու կ'առանձնանան՝ փակուող դրան ետեւ՝ իր հսկայ հասակը. իսկ վարագուրուած աչքերուն ետին՝ իր տիտանեան միտքը...:

ՍՕՍԵԱՑ ՏՂԱՆ

ՄԱՆԱՆԱՅ ԿԸ ՏԵՂԱՅ

Հարաւային Ափրիկէի բնակիչները առատ մը մեծ ուրախութեամբ նշմարեցին թէ գետինը ծածկուած էր ձիւնի նման նիւթով մը: Բայց, երբ այդ նիւթը իրենց բերանը տարին, նշմարեցին որ տարբեր համ մը ունէր: Նման էր ձիւնի, բայց ոչ համով: Ուրախութեամբ ճաշակեցին, լեցուցին սակառները եւ փառք տուին Աստուծոյ որ այս տարուան իրենց քիչ բերքին տեղ, երկինքէն այդքան համեղ ուտելիք մըն է ղրկած:

Գիտական քննութեամբ հաստատուեցաւ թէ այս մանանան կը նմանի Գիրք Ծննդոցի մէջ նկարագրուած մանանային:

ԳՈՀԱՐՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԱՐՈՒԵՍՏԷՆ

ԱՓՂԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ը.

Շարունակենք թղթատել Միրզա Խան Էնսարիի միսթիք-կրօնական Տիվանը:

Ահա ուրիշ մը իր սուֆի բանաստեղծութիւններէն, ուր շեշտուած դաւանանքին համաստուածեան վարդապետութիւնը:

Ինչպէս կրնամ պատմել թէ ինչ եմ ես,
Ճշմարիտ Անոր կատարելապէս գոյ եւ անգոյ եմ ես.

Ամբողջութեան մը մէջ ինչ որ է ոչինչը,
Այդ ոչնչութեան իմաստն եմ ես:

Մերթ թիթեռը արեւուն սկաւառակին վրայ,
Մերթ ջուրի երեսին պղպջակն եմ ես:

Երբեմն կը թռիմ միութեան քամիէն հողմավար,
Երբեմն աննիւթական աշխարհի թռչունն եմ ես:

Սառոյցին մէջ կը ճանչնամ մերթ իմ անձս,
Եւ ծմեռուան սառնամանիքին հետ միացած եմ ես:

Ու դարձեալ, կը նմանիմ կրակ-տարրին հետ,
Կամ երկինքի երեսը ծածկող ամպն եմ ես:

Միաւորէն հասած եմ անհունին,
Չկայ գոյութիւն որուն մէջ չըլլամ ես:

Լուծիչն կը մեկնի կեանքի աղբիւրէն,
Բերաններէ արտաշնչուած խօսքն եմ ես:

Ականջներու մէջ լսողութեան ուժն եմ,
Ամէն աչքի տեսողութեան ուժն եմ ես:

Բոլոր անկենդան իրերուն տարրային զօրութիւնն եմ,
Ամէն շնչաւորի իմացական ուժն եմ ես:

Մեղաւորին եւ ախտաւորին մէջ չարիքն եմ,
Բարի եւ անմեղ անձին սրբութիւնն եմ ես:

Բարեպաշտին հոգւոյ քաղցրութիւն եմ,
Ամբարիշտ հոգիներու խայթոցն եմ ես:

Ամէնուն հետն եմ եւ բոլոր նիւթերուն մէջը,
Առանց անկատարելութեան անքիծն եմ ես:

Միրզա Խան Էնսարիի նուիրուած նախորդ յօդուածիս մէջ ակնարկած էի Նարեկացիի միսթիք բանաստեղծութեան: Էնսարի հետեւելով ... պարսկական արուեստին, յաճախ իր անձը կը նոյնացնէ իր պաշտած Աստուածային Հոգիին հետ, ինչպէս վերի կրօնական երգին մէջ: Սուֆի դաւանանքին ըմբռնումն է առիկա:

Քրիստոնեայ Նարեկացին, որ բնական է չէր կրնար հետեւիլ ... համաստուածեան դաւանանքին, իբրեւ խորհրդապաշտ բանաստեղծ, քրիստոնեայ միսթիք, սուֆի դպրոցին հաւատարիմ հետեւողն է ... շալի տաղերով որոնց մէջ, իր պաշտած Աստուծոյ հետ առանձնացած ... «ի խորոց սրտի»: Անոր ուղղած աստուածային սատրոֆներու ... որ կը հոսի ազամանդէ ջրվէժի մը նման, կարծես սուֆի բանաստեղծներէն փրցուած էջ մըն է:

Կարդացէք Նարեկացիի ԼԶ. գլուխը.

— «Աստուած ողորմած, բազմագութ, հզօր, ահաւոր, մարդասէր, ... կենդանի, անճառ... անձեռնարկելի, մտաց անհնարաւոր ... եթէ ... ողորմաւոր ես, եթէ կենդանացուցանես, քաւական ես, եթէ շնորհես, ... ես, եթէ ողջացուցանես, հնարաւոր ես» եւն.:

Կարդացէք ՂԴ. գլուխը.

— «Տէր, տէր զօրութեանց, բոլորից գոյից Թագաւոր... դու ես ... թիւն... զի կարծրն՝ քեզ դիւրանուստ է, եւ լոյծն՝ քեզ պնդական: ... կոչ իմն է զօվական, եւ անձրեւն՝ բոց կիզանողական» եւն.:

Արդէն Նարեկացին ինքն իսկ կը վկայէ տեղ մը թէ իր բանաստեղծութեանց ձեւը միսթիք է երբ, «Դարձեալ այլաբանեցեր» կը գրէ իր ... ակնած առնել:

Բաղդատեցէք Նարեկացիի «այլաբանութիւնը» սուֆի բանաստեղծութեան հետ որ ամբողջութեամբը այլաբանական է, եւ պիտի գտնէք ... ուեստի եւ գաղափարի նմանութեան բազմաթիւ եզրեր:

Միրզա Խան Էնսարիի երկու կտորները վերինը եւ նախորդ ... ուածիս մէջ երեւցածը որ կը սկսէր «Հոգւոյս կեանք տուողն ես, ով ... ինծի համար հոգիէս ալ թանկագին», երկու արուեստներուն՝ հայկական եւ պարսկականին, բաղդատութեան լաւագոյն կերպով կրնան ծառայել:

Տարբերութիւն մը կայ մահմետական Սուֆիներու եւ հին կամ ... նադարեան քրիստոնեայ միսթիք բանաստեղծներու միջեւ: Առաջինները խորտակած են կրօնքին պատուարները եւ այլաբանական ձեւի տակ ... գեն ազատօրէն, երբեմն հասնելով մինչեւ հեթանոսական սանձարձակ ... ղեցկութեան. Նարեկացի, Ս. Օգոստինոս կամ ուրիշ քրիստոնեայ միսթիկներ կը մնան կրօնքին չորս պատերուն մէջ ամբողջապէս սեղմուած:

Ա՛ս է պատճառը որ նոյնիսկ Արեւելքի ժողովուրդներուն մէջ ... րիի նման խոտակեաց վանականներու կրօնական տաղերը կ'երգուին ... րեւ սիրոյ ամբարիշտ երգեր: Այդ շփոթութիւնը անկարելի է Նարեկացիի Ս. Օգոստինոսի կամ քրիստոնեայ որեւէ միսթիք բանաստեղծի ... գային:

Յառաջի այս սիւնակին մէջ երեւցան բազմաթիւ օրինակներ ... «սիրային» երգերու: Ահա ուրիշ մը, դարձեալ Միրզա Խան Էնսարիէն.

Իմ սիրուհիս, զոր կը սիրեմ աննիւթական տարփանքով,
Գիսակները դէմքին շուրջն են փռուեր, կարծես շուք եւ բոց

Ամէն մէկը իր հիւսկերուն դարձուցեր է օձ մը սեւ,
Ամէն մէկը դարանակալ խոցուած սրտին կը սպասէ:

Սրտերու մէջ անդորրութիւն ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ տիրէ,
Երբ իր սիրոյն սանձերովը վանոնք բռնի կը վարէ:

Խեղճ սիրտերը իրենց խաղաղ անկիւններէն բռնավար
Ալ ո՞ւր գտնեն ապաստան մը կամ հանգչելու բոյն ու վայր

Ուրացած են — յիմարացած սիրոյն անգութ կախարդին
Մոհամմէտի համբիչը սուրբ, կամ Յիսուսի սեւ գօտին:

Ալ տեղ չունին ոչ վանքին մէջ, ոչ իսկ անկիւն գինետան,
Միւսիւլմանէ, անհաւատէ բանադրուած կը մնան:

Ինչպէ՞ս կրնամ զիս պաշտպանել այս աչքերէն կախարդի
Երբ նայուածքը շեղբի մը պէս սրած՝ սրտիս կ'ուղղուի:

Իր մարմինը փոխակերպուած սանդալի ծառ խնկաբոյր,
Գիսակները օձերու պէս շուրջն են ինկած, թմրած յոյլ:

Ան որ տենչաց այդ գեղուհին տեսնել գոնէ մէկ անգամ,
Տիեզերքի ցաւերն ամէն առաւ ուսին սիրակամ:

Սիրողին սիրտն է բոցավառ, աղուորին մէկ ակնարկով,
Զի բոց է ան եւ իր աչքերն՝ հնոց անշէջ կրակով:

Այսօր կրկին վառեր է ան գեղեցկութեան իր կանթեղ,
Որուն շուրջը սիրողներու կ'այրին սրտեր զերթ թիթեռ:

Լուռ-ծաղիկ են աչքերը եւ քիթերը սեւ մեղու,
Եւ ակնարկը կազէլ մըն է ազատ թռչող շո՛տ հեռու:

Զոյգ աշխարհին վերեւ կանգնած աշտարակ,
Ուրկէ արդարն իր սիրածը կրնայ դիտել շարունակ:

Երանութեան կրնա՞յ ըլլալ ասկէ ալ վեր աստիճան
Տեսնել սիրածդ ու պաշտածդ ամէն վայրկեան յարաժամ:

Հոն միութեան ջրանիւին մէջն է թառեր սիրուհին,
Մինչ անօթներն մէկիկ-մէկիկ պաշտել կուգան, կը մեկնին

Եւ պաշտելին ամէն մէկը կը լեցնէ իր սիրով,
Այն չափով որ անոնք հակած կ'ուզեն խմել սէր-գորով:

Իսկ դուն, Միրզա, քու սիրելւոյդ դիտէ աչքերն հեշտավառ
Ուր քեզ համար պիտի վառի սիրոյ բոցը մշտավառ:

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈԲ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (6)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Դպալը ձեռքին՝ քարացեր մնացեր էր Հայկօ էմին եւ աչքերը կէտի մը յառեալ, վարի շրթունքը կը կրծէր շարունակ: Սրբազանին միբաւորիչ խօսքերը իրը թէ՝ միայն իրեն ուղղուած ըլլային: Ուսեցաւ, լռեցաւ Հայկօ էմին ինքնասիրութիւնը մակընթաց ծովու նման, ոտքի ելաւ եւ առանց ետին դառնալու ապրեցաւ դուրս: Բակին մէջ աւելի արագացուց իր քայլերը՝ հետապնդուած գազերու նման:

— Հայկօ էմի, Հայկօ էմի, պառացին որբերը իր ետեւէն եւ ի զուր փնտռեցին զայն բակին մէջ: Հայկօ էմին աներեւութացեր էր արդէն...

VII.

Եւ հիմա՝ Հայկօ էմին կը քալէր Պէյրութի անծանօթ փողոցներէն, պէշ-պէշ դիտելով բազմայարկ շէնքերը, որոնք կարծես իրեն հետ կը քալէին զուգահեռ, գինք կը հալածէին, կը հետապնդէին շարունակ ու պատշգամներէն կամ բացուած պատուհաններէն իրեն կը կանչէին բարձրաձայն՝ «Հայկօ՛ էմի՛, Հայկօ՛ էմի՛», մեր առաջնորդարանը Ամերիկացիներուն տալարները չունի: Զրիակներներ, աղքատներ եւ ծերե՛ր..., ծերե՛ր..., ծերե՛ր շատ ունի»:

Կը դողար, կը կարմրէր, կը քրտնէր Հայկօ էմին: Կ'ուզէր կենալ, շակել իր կորացած մէջքն ու ճակատը բարձր՝ պոռալ անոնց երեսին՝ «Անաստուածնե՛ր, անաստուածնե՛ր..., ես ձեզմէ բան մը խնդրեցի՞: Ես ձեզմէ խնդրեցի՞... Ի՞նչ տուրք որ կ'ուզէք ետ առնել, կրէ՛ք, կրէ՛ք աչքերուս առջեւէն: Դուք կը կարծէք որ մուրացկա՞ն է Հայկօ էմին: Եթէ հարուստ չէ՛, տուն տեղ չունի, ձեռքեր ալ չունի՞ որ աշխատի: Միթէ Ինկիլիզի անարատ պղպջակ կացի՞ն ալ չունի որ փայտերը կոտրէ եւ իր արդար քրտինքովը ապրի: Եթէ Հայաստանէն դուրս պանդխտութեան մէջ է, կը կարծէք որ, թագաւոր ալ չունի՞ Հայկօ էմին, անզգամնե՛ր..., անզգամնե՛ր...»:

Իրիկնադէմ էր: Արեւը մարը մտնել սկսեր էր եւ Մաարաթի արաբական ճաշարանները իրենց վերջին յաճախորդներուն կը սպասէին, խանութներու կղպանքները զոցելէ առաջ: Հայկօ էմին հազիւ կը քաշկռտէր իր դինուորական կօշիկները: Յոգնաբեկ՝ կեցաւ ճաշարանի մը առջեւ: Անօթի էր, ծուլին եւ համմուսին սխտորով համեմուած հոտը այնքա՜ն անուշ կը բուրէր եւ ճաշարանատէրը այնքա՛ն ազնիւ եւ քաղաքավար երեւցաւ իրեն:

Յատտա՛լ եա խավաճա, էֆէնտի վէ Սէյէտէ:

Ներս մտաւ Հայկօ էմին եւ ֆուլ մը ապսպրեց:

Ճաշարանին շանն ու կատուն շուտով բարեկամացան Հայկօ էմիին հետ եւ լզուած սրբերու ապաշխական նայուածքներ սեւեռեցին իր վրայ: Գրեթէ՝ անզիմադրելի փլուզում մը կատարուեցաւ Հայկօ էմիի հոգիին մէջ, որուն փլատակներուն տակ մնացին, գիւղացիի իր պարզութեամբ, գիւրաթեք ենոն ու ընքատացող սառնաքարը: Վար ինկաւ ձեռքէն հացի բրդուճն ու բերնին մէջ, այս ու այն կողմը դարձնելէ վերջ՝ գժուարութեամբ կլլեց պատառները: Եթէ խօսիլ կարենային այս անլեզու արարածները, պիտի հըռէի՛ն արցունք՝ «ատո՞ր համար լքեցիր, յանձնեցիր որբերը Սրբազանին ու փախար: Առա՞ր համար... Հայկօ էմի...»: Թորոսին հայրը ինչպէ՞ս լքէր իր սիրելի՛..., իր սիրելի զաւակները...: Ոտքի ելաւ Հայկօ էմին, վճարեց իր պարտքն ու նետուեցաւ դուրս:

Պապ-Իտրիսի պողոտայէն հանրակառքը կը սուրար զառիվեր: Հայկօ էմին ձեռքով նշան ըրաւ կառավարին որ կեցնէ կառքը: «Կայարանը աւելի վերն է, միայն հոն կը կենայ», բացատրեցին անցորդները: Հայկօ էմին վազեց դէպի կայարան: Բայց այն միջոցին՝ երբ երկու քայլ մնացեր էր հասնելու, ճամբայ ելաւ հանրակառքը, մայթին վրայ ձգելով հեւացող, քրտնաթոր Հայկօ էմին: Երբ յաջորդ կառքը եկաւ, միւսներէն առաջ նետուեցաւ ներս, եւ պատուիրեց կառավարին:

— Թչէ՛ Հայոց եկեղեցի:

Ե. ԿՈՐԻՒՆ

(Շար.)

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԱՐԱՏԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Վստահելի աղբիւրէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.

1931 Դեկտ. 20ի դիմադրութիւնից յետոյ, Քանձր ձիւնի ծածկից յետ ու փակից շարքը այն դիմադրական կռիւների որ Արարատի վրայ խմբուած քրդերը միասին 1931 Մարտ 12ին, շարունակած էին 1931 Մարտ 12ին, շարունակելով այդ կռիւները առանց ընդմիջումի. Երկուստեք ծանր կորուստներ…

Զօրքն շրջանին ըմբոստները գաւառի խմբերի բաժանուելով՝ բնակութիւն հաստատած էին Արարատի անմատչելի բարձունքների վրայ:

Ըմբոստները միայն երկու ամիս հանգիստ կեանք ունեցան, Դեկտեմբերից մինչեւ Փետրուար 20, որից յետոյ Թրքական բանակը նորից փոթորկոտ յարձակում կատարեց: Քաղաքական եղանակները փոխուած նկատելով, ընդհանուր օգտուելով առիթից եւ ձմեռը ժամանակ … Զմեռ … Թուրք կառավարութիւնը … Բայազիտ, Դիադին, Իգդիր, Ալաշկերտ եւ Գուլպաներ: Զենք … կառավարական … կորուստներին … գնդակոծութիւններ … ժամանակ … զինուորական … ռազմական … ամբողջ … Ձմեռ … գիւղերի …

Թուրք կառավարութեան վարչական … գիւղերի … Ռազմական … Քրդերը — խմբովին կամ անհատաբար — լքելով իրենց օճախները եւ շարժուեցին դէպի Արարատ, միանալու համար այնտեղ գտնուող ըմբոստ Քրդերին. Լեռան Արարատի անառիկ բարձունքների վրայ մի պատկառելի բանակ կազմուեցաւ, բնիկներից եւ եկուորներից: Այս վերջիններէ մէջ էին նաեւ Ալարթի Մաշքոտի փոքր ազան, Ձալոյի բէկի եղբայրը եւ Զիլանցիի Ձալոյի բէկի եղբօր որդին ... Ինչպէս յայտնի է, Ձալոյ բէկը Արարատի ապստամբութեան ծանր օրերին միացաւ Զիլանլիի Ձալոյի ազային եւ յանձնուեցաւ Թուրքերին: Ի վարձատրութիւն այս անձնատուութեան, Թուրքերը նրան առին եւ … գնդակահարեցին.

Փախստականների համար դէպի Արարատ շարունակւում է … Թրքական զօրքերը … շրջաններում առանձնապէս … եւ աւելի մեծ թափ են ստանում: Ընդհանուր որոշած է Արարատի ծերակից բոլոր վայրերը խաղաղ մաքրել, կիրառել նաեւ այլ շրջաններում — ամենից գլուխ բերուած Թուրքերով: Ու նոյն քաղաքականութիւնը որոշած է կիրառել նաեւ այն շրջաններում — ուր կան հարիւր քրդական գիւղեր (Ալի Բաղի, Փոքր Արարատի, Ալաշկերտի լեռների, Հասարի եւ Ալաշկերտի շրջաններ — որ Թուրքիոյ վերջին համաձայնութեամբ անցած են Թուրքիոյ: Այս յետոյ գիւղերի վերաբ-

բան Քրդերը հետ այսօր միացած են Արարատի ըմբոստներին:

Երբ Մարտ ամսուան սկիզբը պարսիկ զօրքերը կը լքեն յիշեալ վայրերը, անմիջապէս Թուրք զօրքերը կու գան եւ զինուորական շղթայի մէջ կ'առնեն ըմբոստ Քրդերը Արեւմուտ կողմէ կը սկսի. Քրդերը բուռն ընդդիմութիւն ցոյց կուտան եւ նահանջի կը մատնեն Թուրքերը, նրանցից խլելով գերիներ եւ 35 բեռ մթերք. Թուրք զօրքը այս կռուի մէջ կուտայ 30 սպանուած եւ 60 վիրաւոր Այս կռիւը տեղի կ'ունենայ Թուրքման եւ Ղազլու գիւղերի շուրջը

Քրդերը բոլորովին այլ վերաբերում ունին դէպի գերուած Թուրքերը եւ այլ՝ դէպի Պարսիկները: Այս վերջիններից միայն զէնքերը խլելով եւ իրենց էլ լաւ հիւրասիրելով, ազատ են արձակում յայտարարելով

— Մենք եւ դուք միեւնոյն մօր զաւակներն ենք, միեւնոյն արիւնից. Մեր կռիւը Թուրքին դէմ է եւ ոչ ձեր. գնացէք եւ այս ամէնը պատմեցէք ձեր երկրում:

Բոլոր նշաններից երեւում է, որ բացուող տարին, 1932 Թուականը, ճակատագրական տարեթիւ պիտի դառնայ քուրդ ժողովուրդի գոյութեան պայքարի մէջ: Քուրդերը որոշած են մինչեւ վերջը տանել ընդդիմութիւն իրենց քաղաքականութիւնը: Նոյնպէս չկայ, որ Քուրդերը պիտի նախընտրեն հերոսի մահով մեռնիլ, փոխանակ ոչխարի նման սպանուելու

Թուրքը իր զաւմանութեամբ Քիւրդը այն համոզումին բերած է, թէ Թուրքից միայն արիւնով կարելի է ազատութիւն կորզել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ՄՈՒԿԵՐ

Հինգշաբթի «Ցառաջ»ով մէջբերում մը բրած էինք վրացի Լոռէցիէ Ժամանէն, ուր կը գանգատէր, թէ իրենց ապրանքի կայարանին մէջ յաճախ գողութիւններ կը կատարուին եւ կատարողները ուշադրութիւններ են, «չին մարզիկ»:

«Պրոլետար»ը կուգայ, մեզի պէս, մեզի հակառակը պնդելու: Բաժնուած են քանի մը հատ ձուկեր, որոնք ո՛չ ապիտակ են, ո՛չ սեւ եւ ո՛չ ալ ձախորդոյն, այլ կամակարմիր:

Զաղիրի կոոպերատիվին մէջ նստած են այնպիսի մարդիկ, որոնց միակ ձգտումը այս կամ այն անգամին կամ ծառայողին հասնելիքէն «հալածուելն» ընել ու իրենց գրպանը դնել:

Օրինակ գործակատար Դաւթեանը ճամբու մարգոց ալիւր կը ծախէ: Երբ կը հարցնեն՝ թէ ո՞ւրկէ կուգայ, ծախած ալիւրը, կը պատասխանէ՝ թէ առաւելցիներուն յատկացուած բաժինէն «քաշած» ալիւրն է:

Հոկէ գառ. գործակատարը եւ նախագահ Գրիգորը անդամներուն փոխանակ կէս կիլօ ոմանց, քառորդ կտոր կուտան. իսկ մնացածը կը գրպանեն:

Եւ ասոնք, բառ «Պրոլետարի» սովորական երեւոյթներ են:

Երբ այս բոլորէն վերջ գիտեմ կը կատարուի կուսակցական բջիջի քարտուղարին, ան երեսը շուռ կուտայ եւ չի պատասխաներ:

Ուրիշ օրինակ մը, աւելի յատկանշական:

Սանահինի սպառողական կոոպերատիվի Վորնակ գիւղի բաժանմունքին մէջ գործակատար կը նշանակուի ոմն Մ. Տաշկինեան: Երկու ամիս պաշտօնավարելէ վերջ, գործը իրեն հաճելի չերեւար եւ յ հրաժարականը կուտայ:

Սակայն շատ չանցած կը սորվայ գործ փնտռել կը ծանէ կոոպերատիվի մէջ աշխատելու: Սակայն այս անգամ Մանէսի կոոպերատիվի նախագահն ու գործակատարները անոր կը սորվեցնեն «աշխատելու եղանակը»:

Ոսկանարար, Տաշկինեանը նոր պաշտօնին կը փարի սիրով ու եռանդով. սակայն մնոր ձեւերով: Սահմանաբար այս երկրորդ կարմիր ձուկը կոոպերատիվէն կը քաշէ շաքար, արդիւնաբերական ապրանքներ եւ նոյն իսկ հարսանեկան «խալաթներ» (ցերեկազգեստ):

Նկատելով, սակայն, որ կը ծանօթանայ խանութի հաշիւներուն ստուգման օրը, Տաշկինեանը իր բացած «ծակերը» գոցելու համար, կը սկսի ինքնագլուխ բարձրացնել ապրանքներու գիները, ճիշդ այնպէս ինչպէս պիտի ընէր հասարակ քաղաքենի խանութպան մը:

Օրինակ, 2 ռ. 30 կ. արժող պահածոն կը ծախէ 2 ռ. 50 կ. եւայլն:

Սակայն քնտող կը դդայ թէ ապրանքները գիներու յաւելումը կրնայ այս անգամ ո՛չ միայն եղած բացը գոցել, այլ եւ աւելնալ, ապա միջոցներ ձեռք կ'առնէ հաւասարակշռութիւնը հաստատելու

Ստուգման առեն կը պակսի 10 կտոր օճառ, պարկեր, դոյլեր եւ այլն, որոնցմէ չի ծածուր վճռականօրէն բաժին հանել նաեւ յանձնախմբի անդամներուն:

Գործը յանձնուած է դատարանին..

Պերլինի աղի վիճակը

Պերլինի աղի վիճակին մասին, աւստրիական թերթ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ:

Պերլինի կերպարանքը բոլորովին փոխուած է: Ինքնաշարժները գործունէութիւնը կէսովէս նուազած, օր մը՝ դոյղ, օր մը՝ անգոյղ թիւ կրող ինքնաշարժները կը բանին փոխն ի փոխ: Պերլինի ժողովուրդը կը զգայ: Ապրիլ 1ին 30 հազար հոգի հեռացան քաղաքէն: Այսպէս մօտ 120 հազար հոգի պիտի գաղթեն.

Գործերը լաւ չեն երթար: Այլեւս գնող չկայ: Ամէն մարդ ուրիշ հոգեր ունի: Ամենէն զուարճալին այն է սակայն որ այս վերջին շաբաթները, Նպարեղէնի բազմաթիւ վաճառատուններ բացուեցան:

Մարդ կը տարուի մտածելու թէ Պերլին կ'ապրի միմիայն ուտելու համար, թէ անօթիլը անոր գլխաւոր մտահոգութիւնը կը կազմէ:

Մեծ թիւով սինեմաներու փակման մասին կը խօսուի: Կը թուի թէ այս տարի, Զատկի առթիւ շատ ճամբորդողներ չեղան: Պերլինցիները Զատկի արձակուրդին առթիւ, հազիւ հեռացան մինչեւ Պերլինի շրջակայքը. դէպի Զուիցերիա, Իտալիա ճամբորդութիւնները յետաձգած են ապագային...

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋը

ՀԱՒԻ ՊԼԱՆ

Հաւի՞ պլան…

Այո՛, հաւի պլան, զարմանալու ոչինչ կայ. երբ խօսքը կը վերաբերի խորհրդային «գրոխոսին», ուր ամէն ինչ կը կատարուի պլանով, բացի հնարքային ծնունդէն: Ենթադրե՞լ ալ չկարգն ալ պիտի գայ…

Հայկական գիւղերու հաւերուն ձայնը փափուցուցեր է կարմիր պաշտօնեաները քանի: Ու աւելի անոնք խումբ խումբ դուրս եկած են գիւղերը. Թղթի մը կտոր բռնած, ծնեբուններ կատարելու:

Սակայն կան գիւղեր, ուր այս անոթի պաշտօնեաները յաջողութիւն չեն գտեր: Այսպէս, Բեժանա գիւղի ո՛չ միայն գիւղացին այլ եւ կոմսոմոլի բջիջը, փոխանակ օժանդակելու, կը խանգարեն հաւաքիչներու գործը: Հաւաքիչներին ալ ծուլութեան նշաններ ցոյց կուտան՝ հանգիստ դժուարութիւնները տեսնելով

Արդիւնքը կ'ըլլայ այն, որ «հաւի պլանը» կը կատարուի 7-8 առ. հարիւր միայն

Յայտնի չէ, թէ այս խայտառակ ձեզքածը գոցելու համար Հայաստանի կոմկուսը ի՞նչ միջոցներ ձեռք առած է:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄԱԳԻՐԸ

Այս շաբթու մեռաւ փրոֆ. Պոկրովսկի, որ ծանօթ էր իբրեւ բոլշեւիկներուն գլխաւոր պատմագիրը: Շատերը զայն կը համարեն մարքսեան ամենէն մեծ պատմաբանը ամբողջ աշխարհի մէջ, եւ բոլորովին անտեղի չէ այս դնահատումը, նկատի առնելով իր հմտութեան ճշտութիւնը եւ խորութիւնը

1905 էն իվեր կապուած էր բոլշեւիկեան շարժման, իսկ 1918էն իվեր բարձր պաշտօն մը կը վարէր խորհրդային իշխանութեան մէջ: Գրած է «Ռուսիոյ պատմութիւնը» հատորաւոր գիրք մը, եւ նոյն պատմութեան «Ուրուագիծը», նոյնպէս երկար ու խոր:

Համաձայն մարքսեան վարդապետութեան, Պոկրովսկի կը մերժէր անհատներուն ազդեցութիւնը:

Ազգերու պատմութեան մէջ, անհատները կը համարէր «զործիքներ» որոնք ժամանակի ընթացքին կրնան արհեստականօրէն շինուիլ, ինչպէս այսօր ելեկտրական բարդեր կը շինեն:

Բաղդին ժամանակներ շրջող նկատելով հանդերձ իր տեսակէտները, խորապէս կը գնահատեն Պոկրովսկիի կարգ մը ուսումնասիրութիւնները՝ Ռուսական պատմութեան, մանաւանդ Փեթերբուրգի շրջանի եւ 1905ի յեղափոխութեան մասին: Ինքն է, զարմանալի, որ մեծապէս գերը կատարած է, պետական Դիւաններու թուղթերուն հրատարակութեան եւ հրատարակութեան մէջ: Այս վերջին խարի աշխատանքին ձեռնարկած է գործակցութեամբ խումբ մը մասնագէտներու, քարական պատմութիւնը բերելով Նափոլէոնեան շրջանէն մինչեւ 1917ի յեղափոխութիւնը: «Կարմիր Դիւան»ը որ կը հրատարակուի 1923էն իվեր, տարին վեց անգամ, կը բովանդակէր ամէն տեսակ գաղտնի փաստաթուղթեր. թէեւ բոլշեւիկները իրենց պաշտամունքը չդատեն, եւ սովետական պատմագէտները որ ձուլանան ներածու-

թիւններ գրեն, տպաւորութիւն ձգելու համար:

Ծնած էր 1868ին, եւ աւարտած՝ Մոսկուայի համալսարանը (1891): Աստն մը ուսուցիչ եղաւ, յետոյ յարեցաւ յեղափոխական շարժման եւ 1905ին միացաւ Սոց. Դեմոկրատներու մեծամասնական (բոլշեւիկ) համաձայնութեան: Աշխատակցեցաւ բոլշեւիկեան թերթերու, ճառեր խօսեցաւ բանուորական ժողովներու մէջ եւ 1906ին անդամ ընտրուեցաւ տեղական կոմիտէին: 1907ին մասնակցեցաւ Լոնտոնի ժողովին եւ հոն եղած ատեն ընտրուեցաւ անդամ՝ Բոլշեւիկեան Կեդր. Կոմիտէին: Մոսկուա դարձած ատեն, մատնուեցաւ լրտեսի մը կողմէ եւ ձերբակալուեցաւ Բանտէն Ֆինլանտա փախաւ եւ յետոյ Փարիզ եկաւ, միանալով բոլշեւիկեան «յառաջապահ» թերթին: Այդ բանի պանդխտութեան շրջանին էր որ պատմական լուրջ աշխատանքներ կատարեց:

1917ի ընդհ. ներումէն յետոյ, Մոսկուա դարձաւ եւ ընտրուեցաւ նախագահ՝ քաղաքի Սովետին, թէեւ բոլորովին անյարմար էր այդ պաշտօնին, ինչպէս գիտել կուտար Տրոցկի: Լէնին շատ կը յարգէր Պոկրովսկին, եւ երբ բոլշեւիկ պետերը ամբողջ հաստատուեցան Մոսկուայի մէջ, պատմաբանն ալ կրթական փոխ-գործավար նշանակուեցաւ, Լունաչարսկիի օրով: Մինչեւ մահը կը մնար այդ պաշտօնին վրայ:

Պոկրովսկի իր դրօշմը դրաւ խորհրդային կրթութեան վրայ, բանուորական համալսարաններով (րանֆակ), եւ իբրեւ նախագահ Կարմիր Փրոֆէսորներու Կաճառին: Երբ, 1930ին վերակազմուեցաւ Գիտութեանց Ակադեմիան, աւելի կարմրելով, Պոկրովսկի վարձատրուեցաւ իբրեւ անոր վերատեսուչ:

Հ. Յ. Գաթրճեան

«Հանդէս Ամսօրեայ»ի վերջին թիւը (1932 յունուար-փետրուար) նուիրուած է այս պատմագիր-բանասէր վարդապետին կեանքին եւ գրական գործունէութեան, անոր մահուան յիսնամեակին առթիւ:

Հ. Յ. Գաթրճեան ձգած է բազմաթիւ թարգմանութիւններ եւ հեղինակութիւններ, գրաբար թէ աշխարհաբար, կրօնական, բանասիրական, գիտական եւ պատմական նիւթերու շուրջ: Իր հեղինակութիւններէն յիշենք. 1.«Տիեզերական պատմութիւն ի սկզբանէ աշխարհի մինչեւ ցմեր ժամանակս» (1849), որու մէջ երկու գլուխներու կան Հայոց Պատմութեան մասին, «Հովիւ Երասխ եւ Կուր Գետոց — Հայաստան եւ «Հայաստան Նահանգ Պարսից պետութեան» 2. «Պատմութիւն Մատենագրութեան Հայոց» (1851), որ մաս-մաս լոյս տեսած է «Եւրոպա» շաբաթաթերթին մէջ եւ յետոյ առանձին հրատարակուած: 3. «Հանգանակ Հաւատոյ որով վարի Հայաստանեայց եկեղեցի» (1891) 4. «Սրբազան Պատարագամատոյցք Հայոց» (1897): 5. «Բաղդատութիւն ի թարգմանութեանց նախնեաց հանդերձ յոյն բնագրաւ» (1849) եւայլն: Մեծ է եղած իր դերը հայերէն դասական լեզուի ուսումնասիրութեան մէջ, ընկերակցութեամբ Հ. Մ. Գարագաշեանի: Մատնաւորապէս շեշտելով այս պարագան, Հ. Գ. Մ. իր ուսումնասիրութեան մէջ կը գրէ.

— «Հայ լեզուի պատմութեան մէջ Գաթրճեան դպրոցականին շրջանի մէջ ամենամեծ վարպետ մըն է: Իր բնագիր, ծանօթ…, …ական ռատանի մը մէջ … … … … … … լեզուի եւ պատմութեան … ….

Հ. Գաթրճեան գտեր է «Ակնեւորեան Հայերէնին»

Այս տարեդարձին առթիւ, Հ. Ն. Ակինեան ունի երեք արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ եւս, նոյն թիւին մէջ.— «Հայ Մատենագրութեան ոսկեդարը», «Հայերէն լեզուի ընթացքը Ե — ԺԹ. դարերուն (450-1850) եւ «Ոսկեդարեան հայերէնի յատկութիւնը 1840 1854»:

Ուսումնասիրելի նիւթ՝ բոլոր անանց համար որ կը հետաքրքրուին հայերէնի զարգացման հարցով:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«Մուրատ»

Զանազան տեղերէ ծանօթներ եւ բարեկամներ, ուսանողական եւայլ գրադարաններու վարչութիւններ կը դիմեն ինծի, խնդրելով որ ղրկեմ իրենց «Մուրատ» գիրքը: Ինչպէս արդէն ծանուցուած է թերթերու մէջ, հրատարակիչը («Մուրատ» Յանձն. Վարչութիւնը) կը գտնուի Պոստոն, ուր եւ դիմելու են ցանկացողները (Hairenik Press. Shawmut St. 13-15 Boston Mass.) Հեղինակի մօտ չկան գիրքեր վաճառուելու կամ նուիրուելու համար:

Մ. Վարանդեան

Ցամակայ ձեռար

Տ. Տ. Հ. Մ. Փարիզի մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Յովհաննէս Մնացեանի ընտանիքին ազնիւ մահուան առթիւ որ տեղի ունեցած է Նիկոլաեւ կայի մէջ. (Ռուսիա):

Յովհաննէս Մնացեանը Տարօնի Նորաշէն գիւղացի էր: Մեծ Եղեռնին շատ մեծ դեր կատարած էր Կուրգիկի եւ Ցամակի կռիւներուն մէջ, հերոսաբար մաքառելով մինչեւ Տարօնի գրաւումը ռուս բանակին կողմէ: Բոլորովին կամաւոր դարձած, ուրիշ կռուողներու հետ կ'իջնէ Մուշ ու դարձեալ կը շարունակէ իրեն գործը Ռուսական բանակին հետ, ինքն ալ նահանջելով կ'երթայ Հայաստան: 1921ին կ'անցնի Ռուսիոյ խորքերը ու կը հաստատուի Նիկոլաեւ, իբրեւ բանուոր: Հոն կ'ամուսնանայ եւ կը կազմէ համեստ ընտանիք մը: Կը թողու հինգ զաւակ եւ այրի մը:

Հանգիստ ոսկորներուդ, Արմակայ հերոս:

Դ. Միրոյեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓՈԹՈՐԻԿԻՆ ՎԱՐՋ. Դրեց՝ Գեր. Ճուհի: (Կը պարունակէ 12 արձակ էջեր եւ պատմուածքներ): Տպ. Փարիզ, 1932: Գին 20 ֆրանք: Արտասահման մէկ տոլար:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Բ. ՄԱՍ

II

Իսկ այդ ամէն բանը կը ճնշէ՞ր իր հոգին իր երիտասարդ դանկն ու ծարծին. որ քեռնատար ձգն էր ձեռն ու թշուառակիր ցաւերու, զորս կեանքը դրեր էր իր թարծառի ու երազանաց ուսերուն, եւ՝ դժնէ ու ժլատ

— Տա՛ր — կ'ըսէր անոր, թխպոտ հորիզոններ ու անմատչելի բարձունքներ ցոյց տալէն, — տա՛ր, ամէն մարդ իր բնոյ կեանքին մէջ, ուրախութեան ըլլայ, թէ՝ արամութեան… Տա՛ր զայն կատարն ի վեր՝ ուրկէ անդին արշալոյսն է, մեծ ու ոսկեթաթախ շքանշանի մը նման…

Իսկ իր այդ ձիթին ճամբուն վրայ, միակ սփոփանքը Սաթենիկն էր, իր միա՛կ սալը, որուն լոյսը հեռուէն կը պլպլար հիմա, եւ որուն կ'ուղղէր իր ակնարկը,

այն ճամբորդին չափ հզօրաւեր, որ երազածեր քաշին խաղաղութիւնը կը փնտռէ…

III

Բայց, խաղաղութիւնը չեկաւ: Իսկեր շորունակ քնացող ժողովուրդին խաղաղութիւնը չեկաւ… Օրերը անցան, նոյնիսկ՝ ամիսներ, եւ սակայն շարքը դրանը ատ-չեւ, ծուարած ու մութ ալքերով սպասեց, մինչ ներսը կը ննջէին…

Մուրճը շարունակեց իջնել ու բարձրանալ, փշրել՝ ուռիլ ու պարպուիլ. երկաթը կարմրիլ ու ծարիլ, բայց՝ վարպետ Ոսկէենի արամադրութիւնը մնաց նոյնը: Տէր Մեսրոպ հայրը Գոլէն վերադարձեր էր յուսահատ ու ընկճուած: «Ամէն տեղ նոյն քաղաքականութիւնն է, — ըսեր էին, ի վերջոյ — ու նոյն նպատակը:

Թուրքիոյ չկայ: Ինչքան ումեղ ու կատաղի պիտի պայքարինք, որքան ուժեղ ու կատաղի պայքար կը տանի հոգիւական շահը՝ գոյերու վրեժխնդիր դէմ: Նոյն պատմութիւնն է: Հովիւները կրնան տակաւին որինց տեսնել: Բայց, հովուական օրէնքը, իր բոլոր քաղցրութիւններով, անգօր պիտի ըլլայ կասեցնելու վայրագ ու արիւնաուշտ բնազդը գայլին: Ու գայլը պիտի յարձակի: Ո՞րո՞նք կանուխէն իջնել, եւ չէ կարող նոյնիլ: Այդ «հասը ակնարկութիւն մըն էր, որմէ շա՛տ ազդուած էր ծանրօրէն Գրաբի թէեւ. Բարթօղ էֆէնին կը շարունակէր կրկնել.

— Ձեր ատէ, մեծ ձուկը պզտի ձուկը կ'ուտէ..

Այլ կերպ կը խորհէին, սակայն, Տաճառ վարդապետն ու Տէր Մեսրոպը:

— Մեռալու անցեալը ցոյց կուտայ որ — կ'ըսէր վարդապետը — Թուրքիոյ սպառնացած ազգերու փրկութիւնը վերէն է եկած, կանուխէն: Քրիստոնեայ պետութիւն է, վերջապէս…

Այդ օրերուն, Օսման էֆէնտի կրկին սկսած էր նեղել վարպետ Ոսկէենը: Սրբազանը, հեռուէնեւ ձախորդացած ըլլալով

ռուսական հիւպատոսին հետ, այդ խնդրին առթիւ պաշտպանութիւնը ապեց: Սրբազանը տանը խնդրով մտահոգուած էր, գլխաւորաբար նկատի ունենալով կառավարութեան միտումը. քանի որ այլեւս բացայայտ էր թէ՝ կառավարութիւնը կը խորհէր ամ տալ Օսման էֆէնտիին, այդ ձեւով տիրանալու համար նոյն տանը կից ազգապատկան շէնքերուն, որոնք վարժարանին համար ալ կը կազմէին:

Ռուսական հիւպատոսը, որ ճիշդ դէմը կը բնակէր, արամադրութիւն յայտնած էր իբրեւ գնորդ ներկայանալու, եւ յետոյ, կրկին, արամադրելու վարպետ Ոսկէենին: Եւ սակայն, մինչ կ'երկարաձգէր հիւպատոսին այդ արամադրութեան տեղեկանալով էր որ կառավարութիւնը թելադրեր էր Օսման էֆէնտիին՝ շա՛տ զգուշօրէն վարուիլ եւ որ մը՝ յարմարագոյն առիթով մը՝ ընթացք տալ ծրագրին: Մանաւանդ որ, կառավարիչը համոզուած էր որ հիւպատոսը ուղղակի իրեն պիտի ծառայեցնէ այդ տանը՝ կցելով իր տանը եւ իջնելով, ուղիղ, ծովեզերք:

Այդ պայմաններուն մէջ էր որ վարպետ Ոսկէն կը շարունակէր ապրիլ

իր տանը, եւ նիւթական միեւնոյն անձկութեան մէջ:

Սուրէն եւս առանձին հօգ մըն էր իրեն ու կնոջը համար: Ան ծնկնած էր շատ փոքր տարիքով մը ու ինք բնա՛ւ հնարաւորութիւն չէր ունեցած դրամ ուղարկելու: Տէր հայրը անգամ մը, երկու անգամ գրեր ու հարցուցեր էր, բայց, կը զարմանային, որ Սուրէն իր նամակներուն մէջ ոչինչ կ'ըսէր այդ մասին:

Այդ հոգերով անցուցին ձմեռը: Մեծ պահքի առաջին շաբթուն էր: Օդը գաղջ էր ու ծովը իր կանանչը հեզահեղ կուտար հողին, ատնելով անոր սպիտակութիւնը: Մարիամ հօրքուրը, մէջքը ծռած, եկաւ իրենց: Ձմեռ վերջ մըն էր: Արեւը կը թուլցէր հորիզոնին վրայ, ու Վառվառենց թթենին ծլեր էր արդէն: Հօրքուրը յաճախ կուգար վերջերս: Երբ ներս մտաւ, կասուն եկեր պառկեր էր, պարտէզին դանէն ներս ինկած արեւին մէջ: Փիսիկը ճանչցե՞ր էր արեւը. կարօտցած էր: Հարկա՛ւ: Ամբողջ ձմեռը «ճանկալու»ին տակ «փէշօթէքի»էն բարձրացած, փաքեր էր եւ ուզեր էր բռնել զայն, եւ, նոյն պահուն, տեսնելով որ ուրիշ «կատու» մըն ալ դրանն փա-

կած կը քալէ ճիշդ իրեն պէս, նախանձեր էր… որոշեր էր իր տակը առնել այդ սմբուկը, ու պառկե՞ր էր: Ու կ'ելլէ՞ր: Չելաւ, նոյնիսկ, երբ Սիրանն ու մայրիկը եկան, Մարիամ մօրքուրը տեսնելով

Հօրքուրը ներս մտաւ, եւ, աչք մը նետելով նախ կատուին, յետոյ՝ Թագուհի հանըմին, խնդաց քթին տակէն:

— Ի՞նչ կայ, Մարիամ քուրիկ. — ժպտեցաւ ու ձեռք մը նայեցաւ Թագուհի հանըմ — վախնամ նորէն քար մը կայ լեզուիդ տակը…

— Զիմացա՞ր — յօնքով ըրաւ՝ Սիրանին ներկայութիւնը ակնարկելով եւ հարսին մօտենալով — փսփսից հետ մէկ կ'էթաս կօ դալիպա…

Թագուհի հանըմ խնդաց:

— Բան մը կը գտնես, կ'ըսես… Հիւտա՞ս ազբարդ, «տղու ձանը պակաս ըլլալու չէ տունէս» կ'ըսէ… գիտես քի փէ՞ք մեռեկալ էի, ամմա, ի՞նչ անես…

— Է՛, խերօղը կ'ըլլայ եւեւ Աստուած… ալ տաշտին քիրուկը կ'ըլլայ ոտ կը թեթեւնաս, ճանըմ Թագուկ…

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Ազգերու Դաշնակցութեան օրակարգը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին 67րդ նիստը տեղի պիտի ունենայ մայիս 9ին. օրակարգը արդէն հրատարակութեան տրուեցաւ: Օրակարգի վրայ է նաեւ Իրաքի հարցը: Խորհուրդը պիտի զբաղի Անգլիոյ առաջարկով Իրաքի ազատագրման համար եւ տեղեկագիրը պիտի քննէ այն յանձնախումբին որ կազմուած էր մշակելու համար հոգատարութեան վերացման առթիւ, Իրաքի կողմէ կատարուելիք յայտարարութեան մը նախագիծը:

Խորհուրդը պիտի նշանակէ նաեւ յանձնախումբ մը որ պիտի մշակէ զէնքի, ռազմանիւթի եւ պատերազմական նիւթեղէնի պատրաստութեան յատուկ պայմանագրութեան մը նախագիծը:

Խորհուրդը պիտի զբաղի նաեւ Աւստրիոյ, Հունգարիոյ, Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ ելմտական եւ տնտեսական կացութեամբ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՃԻԴՈՒՄ Յառաջի երէկուան թիւին մէջ սխալմամբ գրուած էր թէ Սերժ Մուրատեան վարժարանին մէջ, Revue des deux Mondesի քաղաքական խմբագիր Գ. Փընէ Փինոնի ընդունելութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, Կիրակի:

Տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Կիրակի 24 ապրիլ, ժամը 3.30ին:

Հայրենակիցներու ուշադրութեան

Սուլթաններու Սուլթանը, աշխարհի սուրճերուն թագաւորը, խմողին մարսողութիւնը կը դիւրանայ եւ հաճոյալի ժամանց մը կ'ունենայ:

փափանջեցէք հայ նպարավաճառատուններէ

Կեդրոնատեղի 92 Rue d'Angoulême

S. TOROSSIAN

Մեթրօ Couronnes եւ Parmentier

Dr. VIDALի ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

4 Rue St. Lazare, Մեթրօ N. D. de Lorettes

28 Rue des Dames, Մեթրօ Rome

ԱՉՔԻ, ՔԻԹԻ, ԿՈԿՈՐԴԻ եւ ԱԿԱՆՋԻ հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւն՝ Գշ., Եշ. եւ Եբ. օրերը ժամը 4—7

Ամէն հիւանդութեանց համար՝ ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—7.30

ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱՐԱՆ.— Նրաշխաւորուած աշխատանք, վճարման դիւրութիւններ: Կ'ընդունի ամէն օր ժամը 10—12 եւ 2—7.30:

ՄԻՍԱՔ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

5 Rue Pergolèse, PARIS (16)

Tél, Passy 27-63

Métro Etoile, Obligado, Maillot

Կը ստանձնեմ օրինական միջոցներով հետապնդել գործերը այն հայրենակիցներուն, որոնք կ'ուզեն՝

1. իրենց ազգականները Ֆրանսա բերել,
2. ցկեանսօրէն հաստատել Ֆրանսայի մէջ:
3. Հարթել ինքնութեան թուղթի կապուած դժուարութիւնները
4. ընդունիլ ֆրանսական հպատակութիւնը.
5. վիզա ստանալ արտասահմանեան ճամբորդութեան համար,
6. կատարել Ամերիկա երթալու բոլոր ձեւակերպութիւնները:
7. կատարել ամուսնութեան բոլոր ձեւակերպութիւնները:

Նկատի ունենալով հայրենակիցներուս նիւթական վիճակը, յանձն կ'առնեմ գործել բարեխիղճ եւ չափաւոր վարձատրութեամբ:

Կ'ընդունիմ ամէն օր, բացի Կիրակի եւ տօն օրերէ, ժամը 2—4:

Մանչերու տարազներու եւ հայրենակիցներու

ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ ՄԵՐ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐԷՆ

ԿԱՏԱՐ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Մասնագիտութիւն՝ հագերու, մանթոներու, քոսթյում եւ շինել ջրամերժներու եւ մեծամեծ փեսունների:

H. KEHRIBARIAN

19 Rue de Cléry, PARIS (2)

Métro SENTIER Tél. RICHELIEU 97-12

Կ'ընդունինք ապսպրանքներ գաւառէն և արտասահմանէն

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Սասունցցի Տիկին Նուրան Գաֆէճեան կը փնտռէ իր քոյրը՝ Տիկին Վառվառ Տօղանեան, որ կինն էր Թէմախցի Արշակ Տօղանեանի: Չորս տարի առաջ նամակ կուղար Մեքսիկայէն: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել՝ Mme. Nouran Cafédjian, 13 Bld. Clair Isnard, St. Jérôme, Marseille, France.

— Կը փնտռուի Հաճընցի Գէորգ Յրմպըլեան, հօր անուն Կարապետ (դերձակ): 1926ին հայր եւ որդի կը գտնուէին Պէյրութ: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա: Իմացնել՝ Minas Karachian, Caserne d'Offemont, Belfort, France:

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

100,000 ՖՐ. ՆՈՒԷՐՆԵՐ

L'OFFICE DES CONCOURS

60 Rue Marcadet, PARIS

Դ	Ր—	
Ս	Գ.	Ն
Ա.	Ռ—	

Մրցմանց գրասենեակը պիտի ղրկէ 75 ֆրանքնոց նուէր (Prix) ամէն անոնց, որոնք ներկայ աղիւսակին մէջ զետեղուած սեւ գիծերուն տեղ կը գնեն տառեր կազմելու համար անուններ՝ երեք հաւ-կարասիներու: Ներկայ կտրոնը ղրկել ամբողջացած եւ ներփակել 30 սանդիմ նամականիշով պահարան մը, որուն վրայ գրուած ըլլայ ձեր անունը եւ հասցէն:

ՈՉ ՄԷԿ ՎՃԱՐՈՒՄ մրցման մասնակցելու համար:

Ոչ մէկ յանձնառութիւն գնումի:

ՓՈՔՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ (PETITES ANNONCES)

TABAT, 16bis, Avenue d'Italie, գլխարկներ եւ բաճկոններ: Հարիւրին 10 զեղչ կտրոնը ներկայացնողին

CAFÉ du CAREFOUR, 51, Rue Le Pelletier, ժամադրավայր Հայերու

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ: Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մարթի, աղեաց՝ վեներ. հիւանդութիւն եւ վարիքի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Dameame, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

Գուշակուհի

ՏԻԿ. ՄԱՐԻԱ ՁԷՆԻ

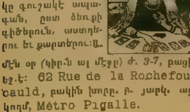

կը բացատրէ անցեալը, կ'առաջնորդէ ներկային մէջ, կը գուշակէ ապագան, ըստ ձեռքի գիծերուն, աստղերու եւ քարտերու: Ամէն օր (կիրակի ալ մէջը) ժ. 3-7, բացի Եշ.: 62 Rue de la Rochefoucauld, բակին խորը. Բ. յարկ, աջ կողմ, Métro Pigalle.

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

„ՀԱՄԼԷԹ„

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ ՇԵՔՍՓԻՐԻ

(5 արար)

Այսօր Կիրակի ցերեկ ժամը ճիշդ 3ին

MAISON de la MUTUALITÉի սրահին մէջ

24 Rue St. Victor **Métro Maubert-Mutualité**

Կը մասնակցին — Տիկիններ՝ Մ. Սուրաբեան, Անահիտ, Գայեանէ, Գ. Գ. Թօլաեան, Ա. Գմբէթեան, Կօթիկեան, Սարաֆեան, Մաքսուտեան, Տէրվիշեան, Աճոնէրեան, Պալըեան եւ Սուրաբեան:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ 25, 20, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսակները կը ծախուին ներկայացման օրը՝ կէս օրէն սկսեալ թատրոնին կիչէն:

Ոչ օքի տոմսակ չի վրկուիր

Ռէժիսէօր՝ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ Պատասխանատու վարիչ՝ Ս. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ (Համլէթի դերին մէջ)

Հաւէր բաղոր փափկամաշակներուն

ճաշարան Գ Ա Ռ Լ Օ

34 Rue St. Lazare, Paris (9)

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ եւ ընտրեալ կերակուրներ
Գիները շատ դիւրամատչելի, մաքուր եւ անխերի սպասարկութիւն

Մի մոռնաք իր անունն մածունը

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆ

"ՖՈԹՕ ԵՆՕ"

33 RUE D'AIX 33, MARSEILLE

Հայերու ժամադրավայրը

ճաշարան Ֆ Լ Օ Ր Ի Ա

61 Rue Monsieur le Prince, PARIS (6e)

Մեթրօ Օտէօն եւ Սէն Միշէլ Հեռաձայն Danton 52—73

Արեւելեան եւ եւրոպական խնամուած կերակուրներ

ՏՈՒՐՔ ՄԻ ՎՃԱՐԷՔ

ԱՌԱՆՑ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՀԱՐՑՆԵԼՈՒ ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՇՈՒԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏ

Գ. ՇԷՔԷՐԵԱՆԻ

150 Faubourg St. Denis, PARIS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ԳՐԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ_ՍԱՄՈՒԷԼ

51 rue Monsieur-le-Prince, Paris (6). Tél. Danton 88.65

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

CABINET V. YARJANIAN

JURISCONSULTE

54, Rue La Fayette, Paris (9) (Métro Cadet) Tél. PROVENCE 87-53

Կ'ստանձնէ Առեւտրական, Պատժական, Քաղաքային ամէն տեսակ դատեր: Իրաւաբանական խորհրդակցութիւններ, բոլոր դատական եւ վարչական գործերու համար, գրաւոր կամ բերանացի՝ Նախարարութեանց եւ բոլոր պաշտօնատուններու մօտ վարչական եւ իրաւական դիմումներ: Հայ առեւտրականներու եւ անհատներու մասնաւոր դիւրութիւններ պատուագին վճարման համար, նկատի առնելով ներկայ տնտեսական տագնապը: Մասնաւոր սպասարկութիւն քաղաքային եւ կրօնական ամուսնալուծման դատերու համար: Արագութիւն եւ գաղտնապահութիւն: Դիմեցէք եւ պիտի գտնէք ամէն գոհացում: Գաւառներէն եւ արտասահմանէն եկած դիմումներուն կը պատասխանուի անմիջապէս:

ՏՕՔԹ. ՍՊԱՐԹԱԼԻ

ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇ. ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ

Նախկին գլխաւոր բժիշկ եւ վիրաբոյժ Իզմիրի Ազգ. հիւանդանոցին

44 Rue Poissonnière. Մեթրօ՝ Bonne Nouvelle

Ընդունելութիւն ամէն օր ժամը 14—18 եւ ժամադրութեամբ

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՏԵՍԱՐԱՆ, ՄԱՔՈՒՐ ՕԴ

Porte d'Orléansէն ՈՒԹԸ ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՄԻԱՅՆ ՀԵՌՈՒ

1, 2, 3 սենեակնոց յարկաբաժիններ, *Entrée, W. C.*, խոհանոց, *Cave, chauffage central*, ջուր, կազ, ելեկտրականութիւն: Այցելել եւ պայմաններուն տեղեկանալու համար ամէն օր տեղւոյն վրայ *115 Route d'Orléans* (առնել *Porte d'Orléans*էն *88* թիւ Թրամվէյը, իջնել *Bagneux*) կամ ժամ 10_12 ցորեկներ, *80 Rue de Bondy, Paris (Porte St. Martin)*.

ՍԵԴՐԱԿ ՍԱՄՈՒՆԻ

վիրաբոյժ — ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՎԿԱՅԵԱԼ ՓԱՐԻԶԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՖԱԿՈՒԼԹԷԷՆ

14 Rue Lagrange, PARIS (5)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՈՍԿԻ ԳՈՐԾՈՂ, ԳԻՐԻԶ եւ ԱՏԱՄՆԱՇԱՐ

բերնի, լինդերու, ակռաներու խնամք եւ վիրաբուժ. գործ, [illegible]

ՄԱՏՉԵԼԻ եւ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կ'ընդունի ամէն օր, ժամը 9էն 8, առաւօտները ժամադրութեամբ. կիրակի եւ տօն օրեր 9էն մինչեւ կէսօր

Métro St. Michel կամ Maubert-Mutualité

Etude de Me BERNARD VAHÉ (ՊԷՕՐԷՔՃԵԱՆ)

(11 année)

Licencié en Droit de la Faculté de Paris

Ancien élève de l'Ecole des Hautes Etudes Sociales

J U R I S C O N S U L T E

Conseil juridique à la Défense Automobile et Sportive de Paris et à la Mutuelle Militaire

18, Rue Dauphine, Paris (6e) Tél. Danton 73.5?

Կը ստանձնէ ամէն տեսակ դատական խնդիրներ, [illegible] տարբեր դատարաններու առջեւ, կուտայ *certificats de coutumes*: Կը կատարէ ամուսնութեան եւ ամուսնալուծման վերաբերեալ բոլոր գործողութիւնները. կուտայ խորհրդակցութիւններ ֆրանսական եւ միջազգային օրէնքներու մասին—ամէն օր, բացի կիրակի եւ տօն օրերէ, երեկոյեան ժամը 6-7 եւ անկէ դուրս ժամադրութեամբ:

ԾԱՆՕԹ.— Նկատի առնելով ներկայ տնտեսական ճգնաժամը՝ հայերու համար խիստ դիւրամատչելի պայմաններ կ'ընծայուին.

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ՏՕՔԹ. ՄԻՀՐԱՆ Կ. ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Նախկին բժշկապետ Մերսինի ֆրանս. հիւանդանոցներու

Պատուոյ մետալ Ֆրանս. առողջապահ. նախարարութենէն

Բաց է ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2.50էն 7.50, (կէսօրէ առաջ միմիայն ժամադրութեամբ) Կիրակի եւ տօն օրեր 10—12:

Հոն կը կատարուին՝ Ք. ճառագայթներով ամէն կերպ քննութիւն, լուսանկարում (radiographie), [illegible] (radiothérapie profonde), նաեւ ՏԻԱԹԷՐՄԻ [illegible] բոլոր ձեւերը, որ [illegible]

Թոքախտաւորներուն [illegible] pneumothoraxի գործողութիւն. [illegible]

Ջղային եւ հոգեկան հիւանդութ. [illegible] եան միջոցներ:

Դարմանատունը ունի իր մասնագէտ բժիշկները աչքի, քթի, ականջի (ինչպէս նաեւ) արանց եւ կանանց ծննդաբերական եւ վեներական հիւանդութիւններու համար:

Assurance Socialeի պատկանող հիւանդներու կը տրուի լուրջ խնամք՝

Դարմանատունը ունի ատամնաբուժարան որուն մասնագէտն է Պ. Վ. ՏԱՇՃԵԱՆ

Տօքթ. Մ. Քէշիշեան, որպէս մասնագէտ ներքին հիւանդութեանց, կ'այցելէ նաեւ տուն հիւանդներու:

Հասցէ՝ 31 Rue de la Rochefoucauld (9)

Métro: Trinité, St. George et Pigale: Tramway 26, 28, 54:

Autobus AF, AJ, AM, B, BD, BI, G, Gbis, L, H, Hbis, R, Rbis

RÉALISATION IMMOBILIÈRE

Կը ծրագրինք բոլոր անոնց որ տուն շինել պիտի տան, չի գնուած յանձնառութիւն, առանց մեզի խորհուրդ հարցնելու:

Ամէն դիւրութիւն շինութեանց եւ փոխառութեանց համար պայմանաժամ նուազագոյն տոկոսով:

Դրուած դրամագլուխին վրայ 100ին 70 եկամուտ կ'ապահովենք: Ընտիր ընկերութիւններ եւ վարձու յարկաբաժիններ եւ աշխատանոցներ:

Խորհրդակցութիւններ ձրի են, ժամը 2էն 6.30:

Նշանեան 20, Passage Prado, (Մեթրօ Սէն-Տընի)

ՅԱՌԱՋ

·ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԻԼԻՔ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա եւ այլն	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	4 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ԱՊՐԻԼ 1932

19 AVRIL 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1857

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՕՍՔԵՐԸ ԵՒ ԳՈՐԾԵՐԸ

Առջեւնիս է —երէկ ստացանք— ուշագրաւ տետրակ մը, Բարեգործականի «Մեր Խօսքը հայ ժողովուրդին»։

Ըսած ենք որ, Բարեգործականի Կեդր. Վարչութիւնը վերջերս ապարդիւն կերպով, փորձ մը կը կատարէ «արտաքին» խօսքով ժողովուրդին ...

Պատասխանելով եղած քննադատութեանց, երբեմն չոր, երբեմն սպառնալից, Կեդր. Վարչութիւնը կ'ուզէ ապացուցել ժողովուրդին իրեն աջակցութիւնը։ Մանաւանդ հիմա որ ծանր տագնապի մը մէջ է։

Յատկանշական է որ, այս տետրակին հրատարակութիւնը ... Հ. Բ. Ը. Միութիւնն ալ ցնցուած է, եւ կը կարօտի լուրջ աջակցութեան, իր յանձնառութիւններուն չպակսելու համար։

Բայց, թողունք խորհրդածութիւնները եւ քննենք «Մեր Խօսքին» պարունակութիւնը

×

Չհաւնեցանք կը ներկայացնենք ինչ որ գրի առնուած է 25 փոքրադիր էջերու մէջ, իբրեւ բացատրութիւն կամ թումբ։

Այդ 25 էջին մէջ, ամէնէն առաջ մեր ուշադրութիւնը գրաւեց գլուխ մը, «Համերաշխութեան սատարողներ»։

Ամբողջ տետրակը խմբագրուած է մեղմ ոճով եւ սառնասիրտ տոնով։ Բայց մանաւանդ այդ հատուածը կ'արդարացնէ որ խմբագիրը ուժի չափ աշխատած է իր մտադրութեան։

Միտքին կարդանք մէկ-երկու հատուածներ.

— «Ընդհանուր ցեղայնօրէն համազգային կազմակերպութիւն մը՝ որուն դռները բաց են ամէն Հայու առջեւ. Միութեան նպատակը ազգայնական համերաշխութեան եւ համագործակցութեան սատարելն է ...»

«Երբ ամէն Հայ, փոխանակ մեր ազգին տկար ուժերը յամառ գրաւումի ու այլազան ընկերակցութիւններու խառնակներով մրցակցաբար անցնելու կանչելու, լինի կիսուած ըլլալ «Հայկական Ընդհանուր Միութեան» մեծ գաղափարականը, միութեան եւ համերաշխութեան երազը իրականացուած պիտի ըլլայ։ (էջ 17)։

«... Մեր ազգին մէջ յարանուանութիւններ, կուսակցութիւններ, հայրենակցականներ, դասակարգային կամ հատուածական բաժանումներով ժողովուրդին միութիւնը անկարելի կը դարձնեն։

Միայն Հ. Բ. Ը. Միութիւնն է որ, իր անխտրականութեամբ, ձեռնտու կ'ընծայէ ժողովուրդին բոլոր հատուածներուն եւ շարքերուն համերաշխութիւնը եւ համագործակցութիւնը, իր եղբայրական դրօշին տակ»։ (էջ 18)։

Աւ այժմ կանգ առնենք այստեղ եւ խօսինք դէմ դիմաց, վերլուծելով թուղթին յանձնուած յաւակնութիւնը։

Թէ Բարեգործականի «դռները բաց են ամէն Հայու առջեւ», առարկութիւն չկայ։ Բայց ինչպէս բոլոր առածները, կը մնայ թանգարանի բաժին։ Մարդիկ —Բարեգործականի վարիչները— գուցէ կը յիշեն, երբ ներս մտան։

Իրականին մէջ, Բարեգործականի դռները այնպէս մը կղպուած են իր ծրագիր-կանոնագրով որ, այդ «Ընդհանուր Միութիւնը» մէջտեղ դատապարտուած է մնալու որոշ, սահմանափակ դասու մը սեփականութիւնը։

Աւելորդ պիտի ըլլար ձառ խօսիլ, երբ մէջտեղն է 26 տարուան իրականութիւնը, իր անողոք փաստերով։

Հազար հաւատաց եւ տասը հազար այսպիսի տետրակ՝ չեն կրնար ժխտել այս դժբախտ իրականութիւնը։

Ուրիշ կէտ մը, — Բարեգործականի հազարաւոր անդամներ կրնան տոգորուած ըլլալ «համերաշխութեան եւ համագործակցութեան» ոգիով։ Կրնան հաւատալ թէ իրենք «առաքեալներն» են այդ թանկագին առաքինութեանց։

Բայց, իրականութիւնը այն է որ, Բարեգործականին եթէ ոչ հիմնադիրները, գոնէ վարիչները ամէն բան ըրած են, որպէս զի ոչ այդ համերաշխութիւնը գոյանայ, ոչ ալ համագործակցութիւնը խօսքէն գործի վերածուի։

Վկայ՝ դարձեալ, 26 տարուան պատմութիւնը, եւ «Հայկական Ընդհանուր Միութեան» կարգ ու սարքը, սկիզբէն մինչեւ այսօր։ Մանաւանդ այսօր։

Եւ անմէջ հաւատաց մըն է, դարձեալ, Բարեգործականի «անխտրականութիւնը»։

Եթէ իրականութիւն ըլլար այդ, եթէ Բարեգործականը իսկապէս անխտրական ոգի ունենար, այսօր ոչ միայն վէճերը պակաս պիտի ըլլային, այլ եւ ճամբան հարթուած պիտի ըլլար դէպի Ընդհանուր Միութիւն։ Եւ այն ատեն, ինչպէս որ գոյութեան իրաւունք չպիտի ունենային բազմաթիւ միութիւններ, յարեւմտան ծրագիրներով ու նպատակներով։

Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ուրի՛շ միտք ունեցած է թուղթի վրայ, իսկ ուրի՛շ բան հետապնդած՝ իրական կեանքի մէջ։ Եւ իր «բարեգործական» դիմակին տակ, մասնաւոր քաղաքականութիւն է վարած, օրինակ, Դաշնակցութեան դէմ։

Այս խօսէլի գիծը տեսակ մը աւանդութիւն դարձած է Բարեգործականի մեծ ու պզտիկ վարիչներուն համար։ Անգիր, բայց տեւական աւանդութիւն մը։

Տակաւին քանի մը ամիս առաջ, երկրորդական պաշտօնեայ մը, Յունաստանի դպրոցները պտտած ատեն, ուսուցիչներուն կ'ուղղէր հաւատաքննական հարցարան մը, որպէս զի երեւան հանէ դաշնակցական ուսուցիչներու թիւը։ Իսկ Եգիպտոսի Արեւը, որ Բարեգործականի նպաստընկալներէն է, կը փափաք խմբագրական սիւնակէն թէ Սուրիոյ մէջ «Հ. Բ. Ը. Միութեան նպաստընկալ դպրոցները յանձնուած են մեծ մասով դաշնակցական ուսուցիչներու, որոնք Հ. Բ. Ը. Միութեան տուած դրամով հակաբարեգործական սերունդ մը կը պատրաստեն»։ (25 Մարտ)։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԱՋՈՒԹԵԱՆ ՊԱԿԱՍ

«Յառաջ»ի խմբագրականը օրուան մարդ դարձուց կ. Զարեանը, որ տասնրինները ի վեր այդ կը փնտռէր։

Դրագէտին ճանդէպ՝ չափազանցուած գովեստներու քով, եթէ ոմանք խիստ գտան բարոյական անձնաւորութեան մասին՝ «Յառաջ»ի որակումները, չկրցան սակայն դրժել անոնց արդար հիմը։

Խօսքը գրագէտին մասին չէր ան՝ շուշտ։ Ժամանակը կ'անցնի, այդ շպարուն գրականութեան ցոլքերը ու քննադատութիւնը՝ այն ատեն միայն, զերծ անձնական կապերէ եւ ծեռաւոր ու մօտաւոր նկատումներէ, կը ցուցադրէ անոր դեղնութիւնը։

Մարդ Զարեանը սակայն, երբեք չապաւէր, «Յառաջ»ի որակումներու հրաւէրներէն։

Ի՞նչ կը փնտռէր Զարեան, երբ երկու տարի առաջ, «Զուարթնոց»ի այս տարի «Յուսաբեր»ի էջերէն, իր մաղձը կը թափէր նոյն նրապարակագրութեան վրայ։

Բոլորը փշրել եւ միայն ի՛ր արձանը կանգնած տեսնել նրապարակին վրայ։

Բողոքողը եւ անափառութիւն արգիլուած չեն որեւէ մէկուն՝ բայց ատոր համար, քաջութիւն մը պէտք է, որ կը պակսի Զարեանէն։

Այդ է պատճառը՝ որ ինչ որ չի ճինար բացայայտ կանչել, սպրդումներով կը փափսայ

Արտմնուսէ, իր ամբողջ նրապարակագրութիւնը այդ է, սպրդում եւ փախուստ

Գրիչն ալ կը տեսնէ. Թող ցոյց տայ առանց գրականութեան, տարրին յատուկ քաւով։

Յանդգնօրէն կը նշմարէ։ Ինչո՞ւ անունը չի տար, ինքը որ քաջութիւնն ունի երեւանցի իր երէկուան սպաշտակիցները մատնելու՝ ճանբուն եւ կեանքին

Կը թուայ քալել այդ ճամբէն, իր երէկուան եւ այսօրուան բարեկամներուն ուղղելով իր թունաւոր սլաքները

Եւ ատոր համար պէտք ալ չունի սպասելու, որ կրկին երեւան գտնայ...։

Մ. Ն.

Լուցկիի թագաւորին խարդախութիւնները

Դրեր էինք թէ Սթոքհոլմի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է երեք հոգի, որոնք իբր տնօրէն Քրէօկէր ընկերութեան զանազան ճիւղերուն, կ'ամբաստանուին թէ օժանդակած են լուցկիի թագաւորին, զեղծումներ գործելու եւ խարդախելու իր հաշուետարները։

Քրէօկէրի նկուղներուն մէջ, ոստիկանութիւնը երեւան հանեց այն գործիքները, որոնք շինուած էին տպելու համար կեղծ արժեթուղթեր։

Քրէօկէրի երեք աշխատակիցները կը ծառայէին տանելի-տալիքի կեղծ հաշիւներ մտցնելու այն ընկերութիւններուն մէջ, որոնք կազմուած էին Քրէօկէրի կարգադրութեամբ եւ իրենց կարգին կը ծառայէին այս կեղծ հաշիւներուն։

Այս կերպով, զեղծարարութիւններ կատարուած են եւ մինչեւ իսկ Ֆրանսական հակերու (տանը) 5 միլիոնոց ծրար մը, հաշուեկշռին մէջ ներկայացուած էր 400 միլիոնով։

Գալով իտալական կեղծ գանձատոմսերուն, քննութիւնը աւարտած է. հաստատուած է որ գտնուած իտալական 42 գանձատոմսերէն իւրաքանչիւրը կը ներկայացնէր կէս միլիոն ամին։ Կը կարծուի թէ այս զեղծարարութեան հեղինակը Քրէօկէր ինքն իսկ եղած է, միանակը։

Քրէօկէրի խարդախութիւնը Ֆրանսայի ժողովուրդին կը պատճառէ 500 միլիոնի վնաս մը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հինտէնպուրկ կ'առաջարկէ լուծել բոլոր մարտական կազմակերպութիւնները

Գերմանիոյ Հանրապետութեան Նախագահ մարաջախտ Հինտէնպուրկ կարգ մը գիտուորական աջակողմեան շրջանակներու թելադրութեան վրայ, ներքին եւ պատերազմական նախարար զօրավար Կրէօնէրի ուղղեց նամակ մը, որով կ'առաջարկէ լուծել Գերմանիոյ բոլոր քաղաքային մարտական կազմակերպութիւնները։

Իր նամակին մէջ, Հինտէնպուրկ կ'ըսէ. — «Վաւերացուցի 1932 Ապրիլ 13ի հրամանագիրը, որ կ'արգիլէ Հիթլէրի մարզական եւ մարտական միութիւնները։ Սակայն յետոյ, համապատասխան փաստերով ինծի հաղորդուեցաւ թէ ուրիշ կուսակցութիւններ ալ ունին նման կազմակերպութիւններ»։

Հինտէնպուրկ, այդ փաստաթուղթերը յղելով ներքին նախարարին, ճշդորոշեց իր նամակը, թելադրելով որ օրէնքը բոլորին համար նոյնը ըլլայ եւ բոլոր մարտական կազմակերպութիւնները՝ ինչ կուսակցութեան ալ պատկանին, նոյն վիճակին ենթարկուին։

Այս նամակը մեծ տպաւորութիւն գործած է քաղաքական շրջանակներու վրայ, որոնք գիտէին կուսան թէ ընկերվարականներու, հանրապետականներու ճնշումներով մղուած նախագահը՝ ներքին նախարար Կրէօնէրի հանդէպ կը գործածէ հեղինակաւոր եւ գրեթէ ոչ-պաշտօնական լեզու մը։

Իր կարգին, զօրավար Կրէօնէր, արդէն գիրք բռնած է Հինտէնպուրկի նամակին հանդէպ, մերժելով ընթացք տալ անոր առաջարկներուն։ Կրէօնէր չպիտի լուծէ հանրապետական մարտական կազմակերպութիւնները, այլ պիտի գոհանայ փոփոխութեան մը ենթարկելով անոնց կազմակերպական կանոնները։ Միւս կողմէ, կը մտածէ կազմել այն տեսակ լայն կազմակերպութիւն մը, ուր ազգային պաշտպանութեան գործին նպաստել ուզող երիտասարդութիւնը՝ կարենայ տեղ գտնել, առանց կուսակցական խտրութեան։

Զօրավար Կրէօնէր կը հաւատայ թէ լուծելով Հիթլէրի մարտական խումբերը, երբեք մտադրութիւն չէ ունեցած ուժ տալու ձախերուն։ Ընդհակառակ կը յայտարարէ թէ, հանրապետական կազմակերպութեանց վարիչներէն կը սպասէ որ ինքնաբերաբար իրենց խումբերէն վերցնեն մարտական նկարագիրը, որ այդքան ժամանակաւոր էր, գեղջիկներու պաշտպանութեամբ

Ինչպէս կը տեսնուի, Հինտէնպուրկի պահանջը ուղղուած է «Պողպատէ Սաղաւարտներու» եւ հանրապետական կուսակցութեանց մարտական խումբերուն դէմ։

Ռուս-գերման յարաբերութիւնները

Ռուսիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ, 1922ին կնքուած Ռափալլոյի դաշնագրին տասներորդ տարեդարձին առթիւ, Խորհրդային արտաքին գործոց փոխանորդ Կրեստինսքի՝ Մոսկուայի մէջ խնջոյք մը տուաւ գերման դեսպանատան պաշտօնէութեան։

Խորհրդային ամբողջ մամուլը երկար յօդուածներով կը մեկնաբանէ այս տարեդարձը եւ կը շեշտէ գերման-խորհրդային համաձայնութեան տնտեսական եւ քաղաքական կարեւորութիւնը՝ միջազգային յարաբերութիւններու եւ հնգամեայ ծրագրի գործադրութեան տեսակէտէն։

Այս տարեդարձին առթիւ, Ժընեւի մէջ ալ սեղանի մը շուրջ բոլորուեցան Գերմանիոյ վարչապետ Պրիւնինկ եւ Ռուսիոյ արտաքին գործոց Լիտվինով։

Խնջոյքէն յետոյ, Լիտվինով մամուլի ներկայացուցիչներուն խօսեցաւ Ռափալլոյի դաշնագրին կարեւորութեան մասին եւ շեշտեց թէ այս տասը տարիներու ընթացքին, դաշնագիրը լաւ ծառայած է իր նպատակին, վերջ տուած է մեկուսացման վիճակին, որուն ենթարկուած էին երկու երկիրները։

Ռուս-ճափոնական յարաբերութիւնները

Միջադէպեր չինական երկաթուղիին վրայ

Մոսկուայի մամուլը կը հրատարակէ Փէքինէն ղրկուած տեղեկութիւններ՝ ճափոնի արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչ եւ Մոսկուայի նախկին դեսպան Թանաքայի յայտարարութիւններուն մասին։ Այս վերջինը յայտնած է Խարպինի թերթերու թղթակիցներուն թէ, իր ճամբորդութեան նպատակն է ուսումնասիրել նոր պետութիւնը եւ անոր ընդհանուր կացութիւնը։ Ըր եւ է պատճառ չկայ ենթադրելու, ըսած է, թէ ռուս-ճափոնական յարաբերութիւնները կրնան ծգտուիլ, մանաւանդ որ պէտք չէ կարեւորութիւն տալ երկու երկիրներու միջեւ գիծնալ բախումի մը մասին շրջող զրոյցներուն։

∴ Մոսկուայի մամուլը տեղեկութիւններ կը հաղորդէ թէ չինական ոստիկանութիւնը կը շարունակէ ձերբակալել խորհրդային հպատակները, մինչ թոյլ կուտայ որ հակարոլշեւիկ տարրերը՝ որոնք երկաթուղին օդը հանելու փորձեր ըրած են, շարունակեն իրենց գործունէութիւնը։

Հակաբոլշեւիկ Ռուսերը ցոյց մը կատարած են։ 400 հոգի պաշարած են արեւելեան չինական երկաթուղիի տնօրէնութեան շէնքը եւ սպառնալիքներ ըրած են, տնօրէնութեան խորհրդային անդամներուն։ Մտած են փոխ-տնօրէն Կուզնեցովի գրասենեակը եւ ամէն ինչ տակնուվրայ ըրած են։

Չինական ոստիկանութիւնը ոչինչ ըրած է արգիլելու համար հակաբոլշեւիկ Ռուսերու այս յարձակումը։ Անկից առաջ, ցուցարարները՝ փողոցին մէջ նշմարած ըլլալով Կուզնեցովը, յարձակած են վրան։ Այս վերջինը յաջողած է փախչիլ իր ինքնաշարժով։

Յունաստան կ'ամրացնէ իր դրամը

Աթէնքի «էթնոս» թերթը կը հրատարակէ Յունաստանի նիւթական նախարարին յայտարարութիւնները.

— Դժուար թէ պաշտօնական կայունացումը կանգ առնէ մէկ ստեռլինկի փոխարէն՝ 290 թուղթ դրախմիի վրայ։ Պէտք է շարունակել աշխատանքները յաջողցնելու համար իրական ամրապնդում մը՝ միջին սակով։ Ամէն պարագայի մէջ, որոշում մը պիտի տրուի այս մասին, Պ. Վէնիզելոսի վերադարձէն յետոյ։ Թղթադրամի նոր հրապարակում մը բացարձակապէս մէկդի դրուած է։

Յունաստանի Ազգային Դրամատան ոսկիի պահեստը աւելցնելու համար,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ

Ընկեր Ա. Զամալեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսնցնելու իր եղբայրը, Պ. Վաղարշակ Խաչակեան, որ յանկարծամահ եղաւ կիրակի օր։ Մեր ցաւակցութիւնները։

Մեծ գեղծումներ Յունաստանի մէջ

Քինինի ծանօթ գայթակղութեան անդրադառնալով, բայց յետոյ, պատմել արուեստ ընթացքին անպարտ արձակուած պետական քիմիարանի տնօրէնը Պ. Դալոփուլոս, ամբաստանեալ տանանի որոշման վրայ ձերբակալուեցաւ։ Ցիշեալը, ինչպէս նաեւ իր փեսան Նանարոփուլոսը ամբաստանուած են չանգի (ծխախոտ) ալքոլի պետական կազմակերպութեան մէջ զեղծում գործած ըլլալու յանցանքով, Փեսան արդէն բանտարկուած է Սինկրոսի բանտին մէջ, ուր ղրկուեցաւ նաեւ Դալոփուլոս։

Նոյնպէս գործադրուեցաւ ուրիշ վճռագիր մը, որուն հիման վրայ ձերբակալուեցան մեծ արդիւնաբերող եւ Աթէնքի Անեւ. Մեծակին նախագահը Պ. Խրիստոֆիտոսու Խարկլասու, մեծ ձեռնարկուներ Փափանիկաս, Մաքրիս, առեւտրական-գործարանատէրերը Պինիս եւ Փոնտոս Սանդ եւս ամբաստանուած են զինիի գայթակղութեամբ մը, որ պարզին շահեր ապահոված է անոնց։ Ցակոբին կը փնտռուին սանց 4 միլիոն ծեղոտկեցներ։

Զործուած չանգի ալքոլի գեղծումէն պետութիւնը վնասած է 3 միլիոն դրախմի, իսկ զինիի գայթակղութենէն՝ 40.000 ստերլին։

Ձերբակալուածներէն երեքը Մաքրիս, Խարկլաս եւ Պիլլինիս կը մնան պաշտպանողը։ Ինդրանք ներկայացուցած են անանք որպէսզի հիւանդանոց փոխադրուին, առարկելով որ հիւանդ են։

Վաֆտի նախագահին պահանջը

Գահիրէի մէջ, Զաղլուլ փաշայի շիրիմին առջեւ, արարողութիւն մը կատարուեցաւ։ Այս առթիւ, Եգիպտոսի նախկին վարչապետ Նահաս փաշա ճառի մը մէջ յայտարարեց թէ Անգլիա պէտք է հիմա պատրաստ ըլլայ ճանաչելու կատարեալ անկախութեան քաղաքականութիւն մը։

Լինտպէրկ կը վազէ տղուն ետեւէն

Լինտպէրկի տղեկին մասին զանազան զրոյցներ կը յաջորդեն իրարու։

Ըստ ամերիկեան թերթի մը, Լինտպէրկ անցեալ գիշեր մինչեւ լոյս արթուն մնացած է, սպասելով որ տղուն գտնուած տեղին մասին լուր մը ղրկուի իրեն, եւ ինքը երթայ իր օդանաւով զայն առնելու։

Ուրիշ թերթ մը կը գրէ թէ Լինտպէրկ հարիւր հազար տոլար յանձնած է դրամատուն մը, որ այդ գումարը պիտի վճարէ, երբ տղեկը վերադարձուի։

Հնդկաստանի խռովութիւնները

Հնդկաստանի փոխարքան օդանաւով Փէշավէր հասաւ։ Այս առթիւ ոստիկանութիւնն ու զինուորական իշխանութիւնները ամէն միջոց նախատեսած էին, արգիլելու համար կարմիր շապիկաւորներու հաւանական ցոյցերը։

Հակառակ այս միջոցներուն, կը սպասուի որ խռովութիւններ տեղի ունենան, մանաւանդ որ Փէշավէրի կարմիր շապիկաւորներուն մէջ կան տասը հազար կիներ։

Գոմպէյի մէջ խռովութիւններ տեղի ունեցան, երբ «անհպելի»ները կը փորձէին մտնել տաճար մը։ Ոստիկանութիւնը բազմաթիւ «անհպելի»ներ ձերբակալեց, 34 հոգի բանտարկութեան դատապարտուեցան։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

„ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՕՐԸ".— ՄԱՍԵՀԵԱՆԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

ԹԷՀՐԱՆ.— Հայ երգի պանծացումը արձագանգը գտաւ նաեւ պարսկահայ գաղութին մէջ։

Առաջին արգանչանը՝ մայրաքաղաք Թէհրանը տուեց։

Գովելի եռանդով, Թէհրանի Հայ Երիտասարդ. Ակումբի կենտրոնակ վարչութիւնը ստանձնեց Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 60ամեակի առթիւ կազմակերպելիք երեկոյթի ամբողջ աշխատանքները։ Իսկ Թէհրանում Հայոց դպրոցի երգեցողութեան ուսուցիչ՝ ընկ. Համբարձում Գրիգորեանը կարճ ժամանակուայ ընթացքում 60 հոգինոց այնպիսի կոկիկ խումբ կազմեց, որ դարձաւ երեկոյթի առանցքը։

Նրանք ովքեր սիրում են հայ երգը, աւելի, մեր ազգային դիմագծի պահպանութեան կարեւոր ջիղերից մէկը, եւ նրանք, ովքեր խոր յարգանք ունեն դէպի տարաբախտ Կոմիտաս վարդապետը— հայ գեղջկական երգի հաւաքման, գտման, ներդաշնակման, հայ երգի բեկորները անյայտութիւնից փրկելու տաղանդաւոր մեծ վարպետը, չէին կարող անմասն մնալ հանդիսաւոր այդ երեկոյթից։

Փաստ՝ փետրուար 13ի հանդիսաւոր երեկոյթը—, իր կոկիկ եւ խնամուած կազմակերպութեամբ եւ հասարակութեան բոլոր խաւերի ընտրանու ներկայութեամբ։ Ազգային գիտակցութեան, հայ գծի վերապարթման փաստոր ապացոյց ներ են այս երեկոյթները, որոնք չեն հրամայուած, այլ ինքնաբուխ են եւ հայ հաւաքականութեան յոյզերի մէկ գեղեցիկ փունջը։

Դեռ աւելին, երեկոյթի երկրորդ մասում, որ յոբելինական բնոյթ ունէր, ազգային մարմինների ներկայացուցիչների ողջոյնի խօսքեր հոգեպարար երեւոյթներ էին Թէհրանի հայ իրականութեան մէջ։ Հայ երգի շուրջ համերաշխութիւն բոլոր հոսանքների կողմից։

Երիտ. Ակումբի վարչութեան նախագահ՝ ընկ. Ն. Օհանջանեանը իր բացման խօսքով հիմք դրաւ այդ համերաշխութեան, որովհետեւ խօսքը՝ ազգային մեծ հարստութեան՝ հայ երգի եւ նրա կերտող մեծ վարպետի՝ Կոմիտասի մասին էր եւ ոչ թէ առօրեայ անօգուտ պայքարների։ Զկացուած խուռն բազմութեան ներկայութիւնից, իր շնորհակալութեան խօսքն ուղղեց ներկայ հասարակութեան, որովհետեւ Ակումբի ջանքերը ի զուր չէին անցել։

Իսկ Ատրպատականի հայ պատգամաւոր (Իրանի Մէջլիսի) Գ. Զօրա Սագինեանը իր ողջոյնի խօսքի մէջ կրակ եւ հուր մտցրեց։ Չէ՞ որ Կոմիտասին խամրեցնողը՝ մեր դարաւոր թշնամին է, որ 1915ին, գրիգրականութեան, թանկագին նշխարների հետ հրով եւ սրով հայ երգը ուզեց գլխատել։ Յաջողուե՞ց... Ապացոյց՝ այս երեկոյթների շարքը, որ գաղութէ գաղութ արձագանգ է տալիս։ Տիկին Նինա Ստեփանեանը Թէհրանի Հայ Կանանց Բարեգործական ընկերութեան կողմից իր ողջոյնի խօսքը ասելուց յետոյ, «Ալիք»ի խմբագրութեան կողմից ընկ. Յովսէփ Խաչէօսեանը, երիտասարդական աւիւնով մաղթանք հասարակութեանը, որովհետեւ հայ արուեստի, հայ երգի պանծացման խօսքն էր հոսում նրա բերանից։

«Վերածնունդ» եւ «Բոցոխ» թերթերի կողմից իր ողջոյնի խօսքն ասաց Պ. Հ. Գարագաշը, նոյնպէս ջատագովելով հայ երգը, եւ միաժամանակ, յարգանքը դէպի մեծ վարպետը աւելի ամրացնելու համար, առաջարկեց Թէհրանում ունենալ կոմիտասեան ամբողջական երգչախումբ։ Խօսեց նաեւ Տոքթ. Գ. Մաշուրեանը («Անուշիրուան» իրաւագիտական հանդէսի խմբագիրը)։

Խօսողներ շատ պիտի լինէին, այսպէս, Հայոց Դպրոցի մանկավարժական խորհրդի կողմից տեառւ Գ. Ռ. Աբրահամեանը, հոգաբարձութիւնից՝ Ալիքսան Խան Թունեանը, Հայ Ակումբից (Նոր Ակումբ) Պ. Լ. Մովէլր. «Թհնոնայ»ից Պ. Հ. Տէրեանը, սակայն, ժամանակը ուշ լինելու պատճառով, այս բոլորի կողմից ողջոյնի խօսք ասաց դոկ. Յ. Ստեփանեանը, որ միշտ լաւատես է, ներքին հաւատք ունի, որ Կոմիտասը պիտի ապաքինի։ Իր այդ լաւատեսութեամբ վարակեց ամբողջ սրահը։

Օրուան բանախօսն էր ընկ. Հ. Գրիգորեանը, որ ընդհանրապէս երգի, երաժշտութեան եւ մասնաւորապէս հայ երգի առաջադիմութեան եւ զարգացման պատմութիւնը տալով, ծանրացաւ Կոմիտասի կեանքին ու գործին վրայ, եւ յանգեց այն եզրակացութեան, որ ազգային առողջ բնազդի պահպանման տեսակէտից՝ Կոմիտասի դերը մեծ է եղել, եւ շարունակում է լինել։ «Անգամ խորհրդային Հայաստանը այդ «ախտ»ից զերծ չէ, եւ առաջին արգանչանը Կոմիտասի 60ամեակի հանդէսների Երեւանը տուեց»։

Ցաւում եմ, որ թերթի էջերը թոյլատու չեն աւելի մէջբերումներ անելու այս խիստ շահեկան բանախօսութիւնից, ինչպէս եւ առանձին առանձին խօսել երեկոյթի գեղարուեստական բաժնի մասին, բոլորն էլ Կոմիտասի երգերից։

Ընկ. Համբ. Գրիգորեանի կազմած երգչախումբը փայլուն ներդաշնակութիւն մըն էր։

Ընդհանուր առմամբ երեկոյթը անցաւ յաջող։

Անմահ Շէքսպիրի թարգմանչի, Լոնտոնի եւ Թոքիոյի պարսկական դեսպանի, հանրային գործչի, Թէհրանի Հայոց դպրոցի հիմնադրի՝ Յովհաննէս Խան Մասեհեանի աճիւնը՝ օտար հորիզոններում չորս ու կէս ամիս գերեզմանից յետոյ, վերջապէս, մարտ 31ի երեկոյեան, Պահլաւիից Թէհրան բերուեց։

Նրան թաղման եւ անուան յաւերժացման համար կազմուած յանձնախումբը, իր ներկայացուցիչն էր ուղարկել Փէհլէվի, իր եղբօր հետ միասին ընդունելու աճիւնը եւ Թէհրան փոխադրելու։

Ռաշտի, Ղազւինի հայ համայնքների, կողմից պատշաճ ընդունելութիւն ցոյց տալուց յետոյ, թաղման հանդիսաւոր արարողութիւնները տեղի ունեցան Թէհրանում։

Յանձնախումբը կազմել էր յատուկ կարգադրոյթ, որ իր ընդհանուր գծերով միայն իրագործուեց։

Թէհրանի եկեղեցին գմբեթակազմ-քաղաքից հեռու, եկեղեցական արարողութիւնները կատարուեցին Հայոց դպրոցի սրահում եւ բակում։

Կառավարական ներկայացուցիչների օտար դեսպանների եւ Պարսկաստանի քաղաքների հայ համայնքի ներկայացուցիչների համար յատուկ տեղ էր որոշուած։

Պսակներ էին ուղարկել՝ արտաքին գործերի նախարարութիւնը, ճափոնական դեսպանատունը, ազգային մարմինները, հարազատները եւն

Ներկայ էին, արտաքին գործերի նախարարը՝ Ֆարուխին, մէջլիսի (խորհրդարան) նախագահը, զանազան նախարարութիւնների բարձրաստիճան պաշտօնատարները, ճափոնական դեսպանը իր ամբողջ կազմով, անգլիական, ամերիկեան, Իրաքի, Եգիպտոսի, պելճիական դեսպանատների ներկայացուցիչները եւ դեսպանները, հանրային մարմինների, հայ համայնքների ներկայացուցիչները, եւ բազմահազար ժողովուրդ։

Պալատական նախարարը՝ Պ. Թէյմուրթաշը հասաւ այն պահին, երբ դագաղը դպրոցից դուրս էին բերում։

Հարաւային պարսկահայութեան Մէջլիսի պատգամաւոր Պ. Յ. Միրզայեանը պարսկերէն լեզուով վեր հանեց հանգուցեալի արժանիքները, դրուատեց նրա անձնուրաց եւ անկեղծ գործունէութիւնը յանուն Իրանի։

Երկրորդ խօսողը, ընկ. Յ. Թադէոսեանը հռետորական գեղեցիկ ամփոփմով տուեց նրա կենսագրականը, թուեց նրա կատարած աշխատանքները հանրային, պետական եւ գրական ասպարէզներում, յատկապէս գնահատեց անոր վերաբերումը հանդէպ Հայաստանի մանուկ հանրապետութեան։

Պ. Յ. Միրզայեանի փակման ճառից յետոյ, մարմինը եկեղեցական արարողութեամբ տարուեց մինչեւ Եուսուֆաբադի դարպասը, որտեղից դիակառքով Թէհրանի մօտիկ Վանակ գիւղը, ուր եւ թաղուեց, ներկայութեամբ արտաքին գործերի նախարարութեան եւ պետական պաշտօնեաների ներկայացուցիչների։

Փակագիծ։ Եկեղեցական երկարաձգուած արարողութիւնները եւ քահանաներու խապտ եղանակները ձանձրոյթ պատճառեցին հասարակութեան։ Զգիտեմ, ի՞նչ գաղափար պիտի կազմեն օտարները մեր եկեղեցու մասին։ Մասամբ, յանցանքը ընկնում է նաեւ յանձնախմբի վրայ։ Իսկ կարգապահութի՞ւն։ Ամենամեծ անկարգապահութիւն մտցնողները կանայք էին։ Լաւ է չխօսենք։ Յանձնախմբի աշխատանքները այս ուղղութեամբ թերի էին։

«Ալիք» եւ «Վերածնունդ» թերթերը այդ օրուայ համարը նուիրել էին Յովհաննէս Խան Մասեհեանի յիշատակին

Յանձնախումբը ամէն մէկից 250ական օրինակ էր վերցրել՝ քաղաքում եւ գաւառներում ցրելու համար՝

Յանձնախումբը հանգուցեալի անունը յաւերժացնելու համար, ծրագրել է թատրոն կառուցանել, որի ուած արդիւնքները պիտի յատկացուին Թէհրանի Հայոց դպրոցին։ Հանգանակութիւնը սկսել է։ Մինչեւ հիմա արձանագրուել են մօտ 1809 թուման։

Մէկ փակագիծ եւս։ Թէհրանի եկեղեցին քաղաքից հեռու է (հայկական թաղից) եւ փոքր։

Թաղման պաշտօնական հանգամանքը նկատի առնելով, հեռագրով Նոր Ջուղայի կրօնական խորհրդից յանձնախումբը իրաւունք է ուզում, պատարագը Հայոց դպրոցում կատարելու։

Սկսում է բիւզանդական վէճը եւ յանուն հայ եկեղեցու «խստապահանջ» օրէնքների, Հայոց դպրոցը օծուած չլինելու պատճառով, արգիլուում է։ Օրհնուած քարն էլ չի օգնում։ Նոր Ջուղան պնդում է։

Ինձ հետաքրքրողը, անշուշտ, ոչ պատարագն է, ոչ եկեղեցին, այլ այն երեւոյթը, որ նման պարագաներում Նոր Ջուղայի խոտակրօն քահանաները, շատ են մտահոգւում հին օրէնքների պահպանմամբ, սակայն, առօրեայ կեանքում, հազար անգամ խաչ են հանում Լուսաւորիչին էլ, իր եկեղեցուն էլ։ Երբեւիցէ մտածե՞լ են թէ իրենց օծած եւ հաստատած քահանաները ի՞նչ չահատակութիւններ են կատարում Փերիա-Զարմանալից մինչեւ Արաղ-Կամ, բարեհաճե՞լ են մէկ անգամ գոնէ հրապարակով Նոր Ջուղայի կտակների մասին հաշիւ ներկայացնել։

Վերջապէս, իմանանք ի՞նչ կայ այնտեղ.

Ի՞նչ անուն տալ։ Ոչինչ. փակել թղթակցութիւնը, եւ Նոր Ջուղային հանգիստ քուն մաղթել։ Ամէն։

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ՍԳԱՏՕՆԸ

«Ամէն բան հայրենիքի համար»

ԽՄԲ.— Ուշ ստացանք այս թղթակցութիւնը։

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւ տօնեցին Զ. Ե. Ռ. Միութեան Մասնաճիւղերը, Ապրիլեան սգատօնը։ Եթէ ամէն տարի առանձին կ'երգէին մեռելներու յիշատակը եւ արիւնի ձայնը, այս տարի՝ ուրիշներ ալ համբան գտած էին միասին ըլլալու, միասին սգալու մեկնածներն ու մեռելները՝ որոնք մեզի համար թափառեցան անապատէ անապատ եւ այլ եւս չվերադարձան։

Հայրենի տունէն կորաւ մէկ միլիոն։

Անոնց կանչերը, տակաւին մեր ականջներուն մէջ կը հնչեն սարսափով. Ամէն տարի մեռելներն անգամ կը չարչրկենք քարերուն տակ. Այս տարի կ'երեւի Առատուած Հայն ալ յիշած է եւ Զատիկին՝ քիչ մը օրհնէր եւ շնորհք առած... ամէնուն։ Բարերար նշան է։

Համբերանք էին այլամերժ հասանքները։ Արտերը բուն։ Լաւ է ուշ քան երբեք։ Ցեղին ձայնն ու ցաւը՝ արեւուն հարկը՝ կամքերն ու զգացումները կապեր էին իրարու։ Եւ Զախահատները — չուզկապը եղած էին՝ երկուք կողմերու միջեւ։ Հրաւէրին պատասխանած էին եւ Ռամկավար Ազատականներ եւ Դաշնակցականներ.

Նորերէն ծխու կրկին յոյսը, բոլոր «Մենքերէն» եթէ քիչ մը գոյնն իրենց թափը։ Այդին մեռեր՝ կը քարոզին, կը ճառեն, կը փճէն։ Իսկ պարիկները — յաճախ շատ արհամարհական — չեն խաղար ջուրին հետ եւ կը գործեն։ Դրական ըլլալ կը թուին գոնէ.

Համագործակցութեան եւ խաղաղ աշխատանքի մեկնակէտը ուրեմն ակուր Ապրիլեան սգահանդէսներէն, եւ Զախահատներու բարերար եւ սիրալիր ոգիէն։ Եթէ մէկէն ջուրերը չպարզուեցան... Հողերն ու հոգիները ողողելու։ Կը հաւատանք որ լաւ պիտի ըլլայ վերջը եւ Ապրիլի այս գարնանաչունչ ալիքը պիտի տեւէ.

**

Սգահանդէսը տեղի ունեցաւ Պրէ-պաթի Մարսէյլէի անշուք բայց ընդարձակ սրահին մէջ։ Կը ծածանէր Եռագոյնը եւ կը շողշողար զինանշանը՝ Հայաստանի աշխարհին։ Եւ պատասոի վրայ ալ կը տարածուէր «Հայկական Ազգատամարտը»։ Կային պատշաճ վերտառութիւններ՝ մեծապէս։

Մեղմ, եւ ծաւալուն սկսաւ Շոփէնի մահերգը։ Ջութակն ու երինգը կ'ընկերանային դաշնակին. Օդը կը ծանրանար կարծես ունկնդրաց վրայ։ Ն. սարսուռ մը մեղմօրէն կ'անցնէր երակներէն արիւնից։ Հոգին հոգի Ապրիլեան Եղեռնը ճնշող եւ ծանրածանր

Առաջին խօսքը տրուեցաւ ընկ. Սէպենիկեանին, որ զբքերը պատմութիւնը արիւնի, տառապանքի, կոտորածի եւ կողոպուտի, մեր դարերու հեւքոտ վազքին մէկ խոտացումը բրաւ, Լէնկթիմուրէն, Ճինկիզ Խանէն մինչեւ սուլթանական բռնակալ եւ մրրկոտ շրջանները։ Մինչեւ մեր օրերը, 1915ի համայնական կոտորածը։ Փնեց ուժեղ եւ տպաւոր պատկերներ, բռնադատումն եւ որբածուներն, զգալի յուզումով եւ ար[illegible]

Այդուած էր ի արոլ եւ չատերուն անցան իր յուզումն ու փոխերկումը Աչքերը լեցուեցան...։ Եւ յիշեց՝ որ այս բոլոր հարուածներէն եւ արիւնէն յետոյ, ցեղը տակաւին կը տեւէ, կը վերանորոգուի եւ կը զօրանայ ուժեղ թափով։ Կ'ապրի եւ կը նորի պայքարին

Յետոյ խօսք առաւ՝ Պ. Զարոյեան (ռամկավար) որ անզուգագործ հասարակութեան եւ համագործակցութեան եւ [illegible] — Անոնք նահատակուեցան, որովհետեւ ամէն բանէ առաջ Հայ էին։ Մնացողներս, եթէ կ'ուզենք արժանաւորապէս պահել անոնց սուրբ, պէտք է նկատի առնենք, այս պարագան միայն։ Հայ ըլլալու պարագան, խուսափելով ուրիշ նկատումներէ որոնք անյարմար պիտի ըլլային օրուան նշանակութեան։

«Նախ՝ Հայ սեւելու հաստատակամութեամբը զինուիլ. հայ ապրիլ, այսպէսով վերապրեցնելու համար յաւաղոյն կերպով նահատակներու յիշատակը

«Երկրորդ՝ այս խորհրդածութիւն կ'ուզեմ առաւելապէս երիտասարդներուն։ խուսափելու համար Վաղուան Հայերու դատապարտանքէն, չենթարկուելու համար այն դատապարտանքին զոր մենք կատարած ենք մեր Այսօրը պատրաստողներուն հանդէպ, խուսափելու համար մանուանց մեր ներքին դատաստանէն, [illegible] պատրաստել մեր Վաղը՝ [illegible] որ մեր յաջորդները երկրորդ [illegible] 11/24 մը չունենան տանելիք.

Այնինչ մինչ պատրաստ[illegible] փոփ, եւ աչքերը բաց Որոշ[illegible] ուոր խօսքեր ըրաւ [illegible] կերս, խանդավառ [illegible] թեամբ։

Ապա Շ. Նաւրզունին՝ [illegible] չութեան կողմէ, միշտ [illegible] մով-հասով. երգեան կեան[illegible] եւ վճռակամ. եւ միշտ [illegible] չունչով, գեղակէ նման [illegible] Տանք քանի մը կտորներ [illegible]

— «Ապրիլեան սգատօնը [illegible] հայ ժողովուրդին ամէնամե[illegible] Ու մէկ եկեղեցական տօն, [illegible] ժողովրդական տօն մըն [illegible] քան խորութիւն կը ներշ[illegible] Ապրիլեան այս սգատօնը

10–12 տարի սգացինք [illegible] գերոս վրայ, այս վերջին տարին [illegible] կը նշմարենք, մեր ժողովուրդ[illegible] հայերանական կարգ մը արտ[illegible] տութիւններ։ Անանք շատ [illegible] են, ուրիշներ ջղային [illegible] թիւն մը ցոյց կուտան [illegible] տանէն, ուրիշներ կ'ուզեն [illegible] նեսուիլ, գործուիլ՝ վերջն [illegible] մը եւս չափուիլ [illegible]

Մենք գիտենք, որ Թուրքը [illegible] Բայց նախ գիտենք որ [illegible] նի Թուրքեան, — [illegible] քեան փարավամ մըն է [illegible] [illegible] մենեւրու եւ փոքրիկ [illegible] թիւն մըն է սահեղեր, — [illegible] պիտի ըլլար մեր [illegible] մէջ գնել

Հիւանդ «առմանքեր» [illegible] արգէն հասած ենք [illegible] չըլլանին, որ կը թելադրէ [illegible] մեր ուժերը։ Ընդունինք, [illegible] ժողովուրդ ենք, բայց [illegible] մանակին ազգ էինք եւ հայրենի[illegible] նէինք, հիմա ոչ։ Սակայն [illegible] գործակցութիւն մը կայ մեր [illegible] եւ առեղծագործութեան կարող[illegible] թիւններ մեր հոգիին մէջ. [illegible] ինչո՞ւ կը պահանջենք [illegible] Հայրենիքը եւ ազգ դառնալ [illegible] Սակայն պահանջելէ առաջ [illegible] մեզ է վերագնահատել մեր [illegible] ները, վերարժէնել մեր ուժերը [illegible] Ապրիլեան այս [illegible] նին մէջ, լալով ու մեռելներ[illegible] [illegible] չէ որ կը հանդչին [illegible] այլ վերապրողներուն թելադր[illegible] աշխատին բոլորը մէկ [illegible] տակ.—

Ամէն բան Հայրենիքի համար

Զունիմ եւ իմ ընկերներս [illegible] նին որ եւ է որբութիւն, [illegible] րենիքի գաղափարին։ Ամէն [illegible] գտհենք Հայրենիքի համար [illegible] Հայ է պէտք է գիտնալ թէ [illegible] րենիքն է որ կը պակսի իրեն [illegible] կը որ կը պտտի փողոցին մէջ [illegible] է նախ սորվի թէ Հայրենիք [illegible] է իրեն։ Թէեր եմ բոլոր [illegible] ներուն, փիլիսոփայութիւններ[illegible] խելքերուն վրայ, եթէ [illegible] ծառային Հայրենիք մը ունենար

Զուր են մեր ճիգերը, զուր [illegible] գերը, մեր սգահանդէսները [illegible] բողուցինք եւրոպան մեր յաջ[illegible] ջարդի պատմութիւններով [illegible] տանցինեու թագաւորութեան [illegible] րէն սկսեալ կը ճեւանք պատմ[illegible] էջերուն վրայ, եւ ազգերու [illegible] րուն տակ։ Որովհետեւ Հայրեն[illegible]

''ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (7)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

— Բայց Հայոց եկեղեցին բոլորինն է, հանրակառքի գիծ չկայ այն կողմերը.

— Ի՞նչ ըսի քեզի։ Շատ սուղի մի ծախեր, տարբերութիւնը երկու քայլ է, եթէ պէտք ըլլայ աւելի կը վճարեմ։

Կառավարը խնդաց եւ հակառակ Հայկօ Էմիի փափաքին եւ սակարկութեան, քշեց կառքը Ռաս-Պէյրութի ուղղութեամբ։ Հայկօ Էմին կառքին մէջ կը չարչարէր իր յիշողութիւնը, ստուգելու համար թէ Պասուելի Աբրահամի կարդացածներուն մէջ չկայի՞ն նաեւ «եւ պիտի ըլլայ ժամանակ մը՝ որ կառքերը առանց ձիերու պիտի քալեն եւ լապտերները առանց իւղի պիտի վառին» մարգարէութիւնները։

— Հո՛ս է, իմացուց կառավարը ամերիկեան համալսարանին առջեւ։

Վար իջաւ Հայկօ Էմին եւ սկսաւ հարցնել հանդիպողներուն։

— Հայոց եկեղեցի՛, Հայոց եկեղեցի՛...։

— Հայոց եկեղեցի՞։ Շատ դիւրին է գտնել, ըսաւ հայ ուսանող մը եւ այսպէս բացատրեց ճամբան։

«Նախ ուղիղ կ'երթա՛ս, կ'երթա՛ս եւ կը դառնաս՝ աջ։ Յետոյ կ'երթա՛ս, կ'երթա՛ս եւ կը դառնաս՝ ձախ։ Յետոյ կ'երթա՛ս, կ'երթա՛ս, աջ թեւիդ վրայ կը տեսնես մեծ դուռ մը։ Կը դառնաս եւ կը մտնես ներս»։

Եւ Հայկօ Էմին քալեց ուղիղ, զինուորական քայլերով ձախ-աջ եւ դարձաւ նախ ձախ։ Յետոյ աջ, յետոյ ձախ։ Քալե՛ց..., քալեց..., աջ թեւին վրայ հանդիպեցաւ դրան մը եւ զարկաւ բռունցքով։ Դռնապանը բացաւ դուռը։

— Հայոց եկեղեցի՞. , սխալեր էք, պարոն, դարձէք վերի փողոցը, յետոյ աջ, յետոյ ձախ։

«Յետոյ աջ, յետոյ ձախ» միտքը պահեց Հայկօ Էմին եւ քալեց...քալեց..., մինչեւ որ ալ յոգնեցաւ, ու ժամպատ պէտին ինկաւ եւ պատի մը տակ քնացաւ։

Հայկօ Էմին կը գիտակցէ՛ր արդեօք որ այդ օրուընէ իրականանալ կը սկսէր Աւետարանի մարգարէութիւնը։ Համբերութի՛ւն, «Ցաւերու սկիզբն են» տակաւին։

. . . .

Այս կողմը, այս կողմը, սուլիչով նշան տուին հետախոյզները խմբապետին, հոս մէկը պառկած է։

Զգո՛յշ, առանց արթնցնելու դրէք պատգարակին մէջ։

Հետեւեալ օրը՝ ուշ ատեն երբ արթնցաւ Հայկօ Էմին, զոյգ անկողիններու վրայ գտաւ ինքզինքը։ Որբերէն կրտսերագոյնը թէյով նախաճաշ բերաւ իրեն եւ հարցուց ժպտադէմ.

— Բարի լո՛յս, Հայկօ Էմի, Աղէկ քնացա՞ք, հանգիստ ըրի՞ք Հայկօ Էմի։

— Շատ աղէկ քնացայ, շնորհակալ եմ զաւակս, բայց... եթէ Սրբազանը գայ հիմա։ Խմբապե՛տը, կ'ուզեմ խմբապետը տեսնել։ Ես քիչ մը դրամ ունիմ խնայած։ Փախի՛նք, այս տեղէն...։

— Հանգստացիր Հայկօ Էմի, մենք քաղաքէն դուրս՝ մեր վրաններուն տակն ենք հիմայ։ Խմբապետն ըսաւ որ պիտի չերթանք այլեւս առաջնորդարան։

— Ո՛չ ալ պիտի տեսնենք Սաղալէլ սրբազանին դէ՞մքը...։

— Այո՛, Հայկօ Էմի, ոչ ալ պիտի տեսնենք անոր դէմքը։

— Վա՜յ իմ հայա՛րս, իմ սիրելի՜..., իմ սիրելի զաւակներս...։

VIII.

Որբերը շատ չմնացին վրաններու տակ։ Գալիքը ձմեռ էր, մէյմէկ գործ գտան եւ հետզհետէ քաշուեցան քաղաք՝ Հայկօ Էմիին թողլով գլուխը Էշրէֆիյէի բլուրին եւ ոտքերը ծովուն երկարած այդ գեղատեսիլ դաշտը։ Ձմեռէն առաջ փայտէ հիւղակ մը շինեց Հայկօ Էմին, քարիւղի ժանգոտած թիթեղներով պատսպարեց վրան եւ մտաւ մէջը։ Ալ ամէն առտու իր սիրելի կացինը ուսին քաղաք կ'իջնէր Խուաճա Թաննուսին փայտերը կոտրելու։

Շատ ազնիւ, բարի եւ մեղուշ մարդ էր Խուաճա Թաննուս Բայց անկէ՝ վերջերս սկսեր էր թունդ հայասէր դառնալ, երբ կը լսէր Հայկօ Էմիէն որ՝ «Հայերը թագաւորութիւն ունին։ Թագաւորութիւն՝ որ իր բանակներն է կազմէր, դրամն է կտրեր եւ դրօշակն է տնկեր։ Ու հայկական բանակները ամենակարգապահ, առաջնակարգ եւ քաջ բանակներն են աշխարհի վրայ։ Խօսք չէ՛, մեծ պատերազմին երբ է տեղն մը որ առանձինն են դիմադրեր թուրքերու եւ Ալամաններու բանակներուն։ Այս օրերս ալ Վրացիները համարձակեր են աչիւրի ճամբան գոցել եւ Հայաստանի հացերը գրաւել։ —Վա՛յ անպիտան, խարդախ դրացիներ,— ըսեր է թագաւորն ու. բանակները ղրկեր է Թիֆլիզի վրայ։ Հապա հսկայ Արարատ լե՞ռը։ Գիտուններ կը կարծեն եղեր թէ՝ լոկ ապառաժներու կոյտ գանգուած մըն է անիկա։ Օրին մէկը, Հայոց խելացի թագաւորը որսի ելած միջոցին, հոտը կ'առնէ ամբարուած ոսկիներու։ Կը կանչէ բոլոր գիւղացիներն ու կը հրամայէ՝— Փորեցէք տեսնեմ այս լերան կողերը։ Դեռ մինչեւ ե՞րբ պիտի քնանան մեր նախահայրերուն պահած գանձերը—։ Շատ կը փորեն, քիչ կը փորեն, օր մըն ալ երեւան կը հանեն ոսկիի ամբարները ադամանդէ գանձերը։

— Թագաւոր ըսածդ, [illegible] պէս ամենագէտ մէկն ըլլալու է [illegible] Նոյի եւ Նաբուգոդոնոսորի [illegible] մնացած ոսկիները երեւան [illegible] Զուներ՞նք բարեկամ, մենք ալ [illegible] սակ թագաւոր չունինք։ [illegible] սար յաճախ Խուաճա Թաննուս [illegible] քերը Լիբանանի լանջերը [illegible] լով..։

— Դիւրին չէ՛, բարեկամ, [illegible] րին չէ այդ տեսակ թագաւոր [illegible] նալ, կը մխիթարէր Հայկօ [illegible] Մեր այս թագաւորին ծագում [illegible] հարցնես, ուղղակի մեր նախա[illegible] Աղքատացի տոհմէն է։ Գիտե՞ս [illegible] ւաճա Թաննուս, Եսայի մարգարէ[illegible] այն Աղքատացները՝ որոնք [illegible] ձիերու վրայ հեծած [illegible] հիւսիսէն եւ քարուքանդ [illegible] րուսաղէմը։ Ամէն օր, [illegible] Աբրահամ անէծք կը կարդայ [illegible] նոնց ոսկորներուն եւ կ'ըսէր թէ [illegible] թէ անոնք չըլլային, աւելի [illegible] աշխարհ պիտի գար Տէրն մեր [illegible] սուս Քրիստոս։

Ե. ԿԱՐԻՆ

(Շար.)

պաշտամունք չունէինք։ Գիտէինք երգել Մասիսը, Սիփանը, բայց այդքան։ Ով որ կը սիրէ իր Հայրենիքը, պէտք է գիտնայ գուրգուրել իր պէտք է գիտնայ պաշտպանել զայն։ Պէտք է գիտնայ պաշտպանել զայն։ Հիմա գիտենք որ ապահով լալով չի պաշտպանուիր Հայրենիքը։ Զինուորական կրթութիւն է անհրաժեշտ մեր երիտասարդութեան եւ զինուորական կարգապահութիւն՝ մեր ժողովուրդին։ Մեր սորվինք համբերատարութիւն, փակել բերանները, գործել ամէն բերնէ։ Պէտք ըմբռնենք վերջապէս, որ Հայ Ազգը վըտանգի մէջ է։ Այո՛, ամէն ազգ կ'ամփոփէ իր պատմութեան մէջ իսկ մենք ալ կը քերենք մեր մարմինը կ'արիւնենք մեր մորթը չարունակ քառելով, ի զուր ապաշխարելով մեզ։

Գիտնին թէ անցնին բոլոր պայմաններն ու գործիչները։ Կրօնական եւ սրբազան հրաւէր բաներն միանալու, մէկ ճակատ կազմելու ամէն բան հայրենիքին համար։ Անցած է Լոյս ըմբռնումին շրջանը։ Կը ծիծաղին Թուրքիոյ վրայ, — մեռա՛ւ, կը ըսեն կա՛յ, կ'ըսենք ու կ'անցնինք, բայց ամէն է որ կը մեռնինք անհա։ Ու օրինակ չենք առներ Թուրքերուն շարժումներէն։ Ինչո՞ւ չեն անոնք իրենց անկախութեան համար Զարգեցին ահա։ Զարգեցին նաեւ իրենց մատուցականներէն անոնք որ չէին ուսումը ունին՝ անկախութեան՝ ալ որ կը սպասէ թէ Հայրենիքը վտանգի մէջ է, պէտք է գիմէ անգամ — Հայրենի՛ք, հայրենի՛ք համար. ահա մեր պատգամը։

Ցասակ են մեր սրտանցիները։ Այսօրուան բաղդաւորութիւնները բարձրացան բաներ չեն, հասցուցելը մեզ։ Պէտք է նախ ուզել, բան մը ուզել եւ մենք գիտենք թէ ինչ կ'ուզենք։

«Միշտնք Հայրենիքը, միանանք Հայրենիքին համար եւ պաշտպանութիւնը Հայրենիքին։ Կուզայ նաեւ Վանենք յաղթանակները, որը դի չզգջանք յետագային պէս Անգամ մը նոր փոխարէն մը պիտի գայ հաշիւները չանելու։ Պատրաստ ըլլանք որ չակատին նաեւ մեր ապագաները։

Այս է Ապրիլ տասնեւմէկի խմառը։ Միջնամիտական օրն է ան, հայրենիքի պաշտամունքին սկզբան է ան եւ պատրաստ զոհուելու երգումի գան է։ Թուրքիոյ դէմ պատերազմ մը չէ այս։ Այլ պաշտամունքը սիրոյ հայրենի։

«Թագակիրակիան աւանդութիւն մը Կրեմ — Հաստատ է այն զործը ոտքուն նմին վրայ արիւն է թափուած։ Ծաղկապսակը այնպէս մը բերաւ որ մենք ասոր արիւն թափինք մեր հայրենիքին սահմին վրայ։ Ու տասնապի դիմն մեր թափած արեան դրոշին։

Ու վերջին՝ տասնչորսը. Երկար խօսեցան Ինչպէ՞ս միշտ այս անգամ ալ մաղափրական յիշատակ եւ համեմատած երամուբուններով։ Դէմքերու եւ դէմքերու վրայ կանց ասոր ըդրատք եւ համեմատ գայներով, պատմեց իր ոգեւորութիւնը եւ ծանրացուց մեր յետին դիմագրական կորովին եւ արժէքներուն վրայ։

«Տեսէք աս փոքրիկ ազգը որ համեմատ ամբողջ տեւողութեան անընդհատ կը չքէի որանին մէջ, ան մեր ազգին ազին է որ կայան չի ճանչնար, չի կորսուիր կը գիմանայ։

«Իսկ աս միւսը՝ որ մէկէն կը ճչայ մըցելով կարծես ինծի հետ՝ ըսել կ'ուզէ, տե՛ս, ես կամ, եւ պիտի ըլլամ»։

Տպաւորիչ եւ կոկիկ իր այս տարուան Ապրիլի պատոնը։ Կը գերազանցէր նախորդները։ Մէջ ընդ մէջ կը նուագէին դաշնակի վրայ Տիկին Գօյաճեան եւ ջութակով Ա. Զէօրկըճեան։ Արտասանեցին Մ. Մարութեան, Վ. Տէր Վարդանեան եւ ուրիշներ։ Կան որ պատալը՝ կը չփոթեն արտասանութեան հետ։ Շեշտն ու ստոգանութիւնն իսկ չեն խնամեր։

Լաւ է այսպէս, ամէն տարի, համախմբուած եւ միակամ։ Կեցցէ՜ Զ. Ե. Ո. Մ.-ը։

Գ. Մ.

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐԸ

Առաջին հնգամեայ ծրագրի թացումէն վերջ, անհրաժեշտ կը դառնայ երկրորդ հնգամեակ մը՝ անոր բազմութիւնները հինգ տարի եւս թիւերով կերակրելու։

150 միլիոն մարդկային բազմութիւն տարի տարի խառնումներով կերակրելէ վերջ, 1928ին անոր առջեւ նետուեցաւ խայծ մը՝ առաջին հնգամեայ ծրագիրը, որ իր հետ պիտի բերէր էլէկտրի խոստացուած դրախտը։

Սակայն 150 միլիոններու բազմութիւնը նոյնչափ կարօտ է խոստացուած բարիքներուն, որչափ կարօտ էր խոստումներէն առաջ։

Անդրկովկասի արդիւնաբերութեան համար կազմուած երկրորդ հնգամեայ ծրագիրը առաջին իսկ հայեացքով անիրագործելի կ'երեւի ծանօթ ըլլալով այն պայմանները, որոնց մէջ կը կատարուին աշխատանքները։

ա) ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄ. — Ներկայիս Անդրկովկասի ելեկտրակայանների ուժը կը գնահատուի 204 հազար քիլովաթ. բստ նոր հնգամեայ ծրագիրի, այդ ուժը 1937ի վերջերը պիտի հասնի 1.600 հազարի։

1937ի վերջերը շահագործուելիք 23 ելեկտրակայաններէն 19ը պիտի ըլլան ջրա-ելեկտրակայան՝ 1—1½ միլիոն քիլովաթ ուժով. իսկ միւս չորս կայանները պիտի ըլլան վառելիքի 468000 քիլովաթ ուժով. վառելիքի՝ 468 հազար քիլովաթ ուժով։

Վառելիքի կայանները մեծ մասը. 400 հազար քիլովաթ, պիտի վառուին բնական կազերով, իսկ մնացածը՝ 70 հազար քիլովաթ ուժով, պիտի վառուին բարածուխի արդիւնաբերութեան մնացորդներով։

Ըստ նոր ծրագրի, ելեկտրական ուժի կեդրոններ պիտի դառնան — Սեւան – Զանգուի ջրվէժը՝ 360 հազար քիլովաթ ուժով, Բաքուի կայանը՝ 200 հազար քիլովաթ, Մինգեչաուրայի կեդրոնական հիդրոկայանը՝ 170 հազար քիլովաթ, Երամգեսը՝ 150հազար քիլովաթ, Աղրըճանի կեդրոնական հիդրոկայանը՝ 140 հազար քիլովաթ, Մուզանի կայանը՝ 36 հազար քիլովաթ, Սանգարին՝ 30 հազար քիլովաթ, Արեւմտեան Անդրկովկասի Ինգուր, Րիոն, Կոդոր եւ այլ գետերու ջրաելեկտրակայանները՝ 100 հազար քիլովաթ եւ Տրզվարչիլի ու Շիրակի կայաններուն՝ 72 հազար քիլովաթ։

Ջրի օգտագործումը՝ ելեկտրականութիւն առնելու համար, կարեւորագոյն խնդիրներէն մէկն է։ Կազմուած ծրագիրներուն մէջ մեծ տեղ կը բռնեն Կուր – Արաքսի, Սեւան – Զանգուի ջրվէժի, Թարթառ եւ Սամգորին գետերու ու Մինգէչաուրայի օգտագործման խնդիրները։

Նախատեսուած կը խորհէին Սեւանի լճի ջուրը իջեցնել եւ օգտագործել միայն ոռոգումներու համար։ Սակայն յետագային յարմար գտնուեցաւ առաջին առթիւ անկէ ելեկտրական ուժ ստանալ եւ ապա օգտագործել ոռոգման աշխատանքներու։

Այսպէս, բստ ծրագրի, Սեւանի ջուրը պիտի օգտագործուի 7 ելեկտրակայաններու շարժման մէջ դնելու՝ 480 հազար քիլովաթ ուժով, ոռոգելով միաժամանակ Սարդարապատի բամպակի եւ այգիներու 130 հազար հեկտար դաշտերը։

բ) ՆԱՒԹԻ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ. — Անդրկովկասը, աւելի ճիշդ՝ Բագուն կ'արտադրէ ամբողջ խորհրդային Միութեան նաւթի 60 առ հարիւրը։ Անկէ կարելի է եզրակացնել թէ ինչ մեծ դեր կը կատարէ Բագուի նաւթը խորհրդային Միութեան արդիւնաբերական կեանքի մէջ։

Երկրորդ հնգամեայ ծրագրով Բագուն ոչ միայն պիտի գոհացնէ խորհրդային Միութեան շուկան, այլ եւ պիտի ապահովէ նաւթի արդիւնաբերութեան գերակշռութիւնը միւս երկիրներու վրայ։

Ներկայիս Բագու կ'արտադրէ 13.8 միլիոն թոն նաւթ. Ըստ ծրագրին՝ պիտի արտադրէ նոր հնգամեակի վերջերին 40—50 միլիոն թոն։

Երկրորդ հնգամեակին լուրջ ուշադրութեան առարկայ պիտի դառնան նաեւ Գրուզինիայի (վրացական) նաւթահանքերը որոնք պիտի արտադրեն 4 միլիոն թոն նաւթ։

գ) ԲԱՐԱԾՈՒԽ. — Անդրկովկասի բարածուխի հանքերը կը գտնուին Տղվիբուլիի, Տղվարչելիի եւ Կեղարի մէջ, իսկ գորշ քարածուխ՝ Ախալցխայի եւ Ջուղայի մէջ։

Ներկայիս կ'արտադրուի 360 հազար թոն քարածուխ։ Ծրագրի վերջին տարին տարեկան արտադրութիւնը պիտի հասնի 5 միլիոն թոնի։ Հինգ միլիոնէն երկու միլիոնը պիտի հանուի Տղվիբուլիի եւ Տղվարչելիի հանքերէն։

Սեւ մետաղագործութեան մէջ գործածուած «քոքս» կը ստացուի միայն Տղվարչելիի հանքերէն։

Քարածուխի աղացման կեդրոններ պիտի ըլլան Դաշքեսանի մէջ 1933ին կառուցուելիք մետաղագործարանը, Զեստաֆոնի մետաղ — մարգանեցի գործարանը եւայլն։

Դ.) ԳՈՒՆԱՒՈՐ ՄԵՏԱՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ. — Գլխաւոր յուշագոյն հանքերը կը գտնուին Հայաստանի մէջ, Ալլահվէրտի եւ Ղափան։ Կարելի է պղինձ ստանալ նաեւ Բերդական-Կախերի. Ինվգորակի հանքերէն։

Ներկայիս կ'արտադրուի տարեկան վեց հազար թոն պղինձ։ Ըստ ծրագրի այդ թիւը պիտի բարձրանայ 1,50 հազարի։

Զաղիկի մօտ (Վրաստան) կայ անտակ մը հանքային կաւ, «ալունիտ», որմէ կարելի է ստանալ ալիւմինի թթուուկ, իսկ անկէ ալ՝ մետաղեայ ալիւմին։ Կը նախատեսուի ստանալ 150 հազար թոն ալիւմինի թթուուկ եւ անկէ՝ 40 հազար թոն մետաղեայ ալիւմին։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով։

ԵՒ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ ասոր ծանաթար տողադարձով կը չարուի «Յառաջ»ը

ԹՈՒՐՔԻԱ

Տուրք տուրքի վրայ

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ԿԱՐԱՍԸ ՉԻ ԳՈՑՈՒԻՐ

Խալքի խորհրդարանական խմբակցութիւնը Ապրիլ 10ին հետեւեալ որոշումները տուաւ. 1932ի ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար.—

1.— Ներկայ տուրքերուն վրայ տոգնապի տուրքը աւելցնել։

Ա. - Ներածումներու գործառնութեանց տուրքին վրայ հարիւրին 4 յաւելուած կատարել. Նոյն համեմատութեամբ յաւելուած կատարել նաեւ այն ապրանքներուն վրայ որոնք՝ հոս կը պատրաստուին եւ ներքին սպառման տուրքի ենթակայ են։ Այս կերպով կատարուած յաւելումը հարիւրին 10ի պիտի բարձրանայ։

Բ. — Կալուածատուրքերուն վրայ անցեալ տարի կատարուած գեղչին հարիւրին կէսը վերահաստատել եւ համեմատական ձեւով աւելցնել կալուածատուրքը միմիայն բնակարաններուն վրայ։

Գ. — Երկրին մէջ պատրաստուած շաքարներուն ապրանք եղած գինին վրայ յառաջ եկած շահին կառավարութեան գանձած սպառման տուրքը 8 գրուշի բարձրացնել։ Այս կարգադրութիւնը չի վնասեր տեղական գործարաններու բարգաւաճման եւ շաքարի գիները երբեք պիտի չազդուին այս կարգադրութենէն։

2. Նոր եւ ժամանակաւոր հաւասարակշռութեան տուրքը. — Հարիւրին 10 համեմատութեամբ հաւասարակշռութեան ժամանակաւոր տուրք գանձել բոլոր անոնցմէ, որոնք ամսական, օրավարձք, պարգեւ կը ստանան եւ պետական, անհատական կամ աւելորական ո եւէ հաստատութեան մէջ՝ կաշխատին։

3. Ջնջուած բացառութիւններ. — Նկատելով որ գործավարներու Թոշակաւորի որոշումով ազգային մեծ գրամատուները գիրծ կացուցուած էին կարգ մը տուրքերէ, անոնք պիտի գանձուին։ Այս բացառութեանց ջնջումը այսօր մեծ օժանդակութիւն մըն է պետական գանձին։

4. Առաւելագոյն գեղչի ենթարկել պետական ծախսերը։ Այս առթիւ հարկ եղած օրինագիծը Ազգ. Մեծ Ժողովին պիտի յղուին։

«Հաւասարակշռութեան տուրք»

Տարեկան տուրքը աւելցնելու փոխարէն «Հաւասարակշռութեան տուրք» անունով նոր եւ ժամանակաւոր տուրք մը պիտի հաստատուի։ Կառավարութիւնը նկատած է թէ տարեկան տուրքին բացառութիւններու ջնջումը որեւէ օգուտ չպիտի ապահովէ։ «Հաւասարակշռութեան տուրքին» ենթակայ պիտի ըլլան բոլոր անոնք որ բարոյական կամ մասնաւոր անհատներու քով կ'աշխատին եւ որեւէ անունով դրամ կը ստանան։ Այս տուրքին ենթակայ են նաեւ անոնք որ ծառայութեան մը կամ տեղեկատուութեան մը փոխարէն պարգեւ կը ստանան։ Վերջապէս բոլոր դասակարգերուն պատկանողները իրենց հասոյթին հարիւրին 10 համեմատութեամբ «Հաւասարակշռութեան տուրք» պիտի վճարեն։

«Հաւասարակշռութեան Տուրքը» ոեւէ բացառութիւն պիտի չունենայ։ Անոր ենթակայ պիտի ըլլան նախկին օրէնքին համաձայն հանգստեան թօշակ առնողները. ինչպէս նաեւ որբեր, այրիներ, պատերազմի հաշմանդամներ եւ վերջապէս անոնք, որ թօշակ կը ստանան երբեւ հայրենիքին ծառայութիւն մատուցած ըլլալ։

«Հաւասարակշռութեան Տուրքը» հետեւեալ ձեւով պիտի գանձուի։ Ամսականին կամ վարձքին ընդհանուր գումարին վրայէն նախ հարիւրին 10 համեմատութեամբ «Հաւասարակշռութեան Տուրք» պիտի գանձուի։ Ետքը ամսականին ընդհանուր գումարին վրայէն շահատուրք պիտի գանձուի եւ շահատուրքին ալ գանձուելէն յետոյ մնացեալ գումարին վրայէն տագնապի տուրք պիտի գանձուի։

Օրինակ, մասնաւոր հաստատութիւններու մէջ աշխատող եւ 100 ոսկի ամսական առնող մը հետեւեալ ձեւով պիտի վճարէ տուրքերը։

	Ոսկի
Հաւասարակշռթն. տուրք	10
Շահատուրք	7
Տագնապի տուրք	6.50
Դրոշմաթուղթ	0.20
Ընդհ. գումար	23.70

Իսկ 100 ոսկի առնող պետական պաշտօնեայ մը մէկ ամսուան մէջ հետեւեալ ձեւով տուրք պիտի վճարէ

	Ոսկի
Հաւասարակշռթն. տուրք	10
Շահատուրք	5
Տագնապի տուրք	6.50
Դրոշմաթուղթ	0.20
Ընդհ. գումար	21.70

ԱՆՁՆԱՍՊԱ՞Ն ԹԷ ՄԵՌԱԾ

Հիւանդանոցի մէջ մեռաւ ֆրանսացի գրագէտ մը Անտրէ Գալեոնի Հիւանդանոց փոխադրուած էր հոգեվարք վիճակի մէջ։ Կասկած կայ թէ Անտրէ Գալեոն ուզած է թունաւորուելով վերջ տալ կեանքին։ Դիագնոզութիւն կատարուեցաւ, որդիւնքը սակայն դեռ չէ յայտնուած։

Գալեոնի մահը կը գրաւեցնէ փարիզեան մամուլը. զանազան ենթադրութիւններ ընողներ կան իր մահուան եւ կեանքին մասին։ Կ'ըսուի թէ թէեւ արբուած ու տաղանդաւոր գրող, նիւթական շատ նեղ կացութեան մէջ էր։

Մոլի էր թմրեցուցիչներու եւ իր առողջութիւնը այնքան խանգարուած էր, որ իր բարեկամները կը նախզգային թէ շատ չպիտի ապրի։

ՓԻԷՌ ՊԱՋԵՖԻ ՄԱՀԸ

Սինեմայի աշխարհին մէջ ծանօթ ու երիտասարդ արուեստագէտ մը, մեռաւ սրտի կաթուածէ։ 24 տարու էր եւ մինչեւ վերջին վայրկեանը աշխատանքի վրայ կը մնար։ Բժիշկները այս անակնկալ մահը կը վերագրեն չափազանց ուժասպառման։ Մեծ տաղանդի տէր, սինեմայի մէջ սկզբնաւորութիւնն բրած էր 16 տարեկանին։

ԸՆԿԵՐ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ՕՐԷՆՔԻՆ ԴԷՄ

Սէնի նահանգին երեսփոխանները՝ յատուկ հաւաքոյթի մը մէջ՝ որոշեցին Երեսփ. Ժողովի բացման իսկ, ներկայացնել ընկերային ապահովագրութեան օրէնքի հիմնական բարեփոխման առաջարկ մը, հետեւեալ նկատումներով։

Ընկեր. ապահովագրութեանց օրէնքը քուէարկուեցաւ գրեթէ միաձայնութեամբ, այն ատեն վարչապետ Գ. Փուանքարէի յայտարարութեան վրայ թէ օրէնքը փոփոխութեան պիտի ենթարկուի, համաձայն փորձառութեան գասերուն։

Որոշումը տուող երեսփոխանները կը նկատեն թէ երկու տարուան փորձը բաւական հրահանգիչ է, եւ թէ ձեւակերպութեանց անտանելի բարդութիւնները խոր փոփոխութիւններ կը պարտադրեն։

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

«Ցուսաբեր» այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ պարզելով երիտասարդութեան դերը, կ'եզրակացնէ (9 ապրիլ)։

— «Այսօր աւելի քան երբեք հին սերունդի վրայ պարտք կ'իյնայ վարելու նորը. չէ՞ որ հանրային կեանքի հրապարակին վրայ հայրերու եւ որդիներու պայքար չէ որ կը ծագի. վասնզի որդիներու ձգտումնեէն չէ որ կը բխին տխուր երեւոյթները, այլ իրմէ, իր կամքէն ու ձգտումներէն անկախ տնտեսական եւ քաղաքական պայմաններէն։ Այսօր հայրերու եւ որդիներու միջեւ ջնջուած է ամէն անջրպետ, ու անոնք նոյնացած են ինչպէս իրենց տառապանքով, այնպէս ալ զոհողութեամբ եւ հերոսական ճիգերով։

Այո՛, հերոսական՝ Թննադատենք մեր երիտասարդութիւնը, բայց արդար ըլլանք անոր հանդէպ։ Իրապէս, ոչ մէկ ատեն նոր սերունդը այնքան հերոսական չէ եղած, որքան հիմա. տակաւին չկազդուրուած պատերազմի ցրրկանքներէն, իսկ շատերն ալ՝ տեղահանութեան տարափներէն, հայ պատանիներն ու երիտասարդները տարագրութեան դաժան պայմաններու մէջ ստիպուած եղան նետուելու կեանքի ասպարէզ՝ հոգալու համար ոչ միայն իրենց, այլեւ իրենց ծնողներու եւ յաճախ ազգականներու սպրուստը։ Ասոր հետ մէկտեղ, անոնք չմոռցան նաեւ հանրային գործը։ Ամէն տեղ, ուր որ կար նուազագոյն իսկ հնարաւորութիւնը, յառաջ եկան ղպրոցներ, լսարաններ, ընթերցարաններ, մարզարաններ՝ տեղ տեղ հասնելով ծաղկեալ վիճակի։ Այն բազմաթիւ միութիւնները — ինքնազարգացման եւ մարմնակրթական, որոնք ներկայիս գոյութիւն ունին հայկական Սփիւռքի ամբողջ տարածութեան վրայ, իրենց ծագումով եւ յարատեւութեամբ պարտական են միայն մեր երիտասարդութեան։

Ի՞նչ կը ցուցնէ այդ։ Այն, որ հայ երիտասարդութիւնը յուսահատ չէ, վասնզի այն օրէն, երբ սկսաւ խօսիլ իր խիղճը, բանականութիւնը - իսկ ատոր ապացոյցը կը տեսնենք իր այսօրուան զգաստ, իրատես մտայնութեան եւ ջանասիրութեան մէջ — այն օրէն իր մէջ արդէն ծաղկած էր յոյսը։

Ու եթէ մենք որեւէ պահանջ ունինք իրմէ, այն է՝ որ վառ պահէ այդ յոյսը գալիք օրերու հանդէպ, ուր իրեն կարեւոր դեր վերապահուած է։ Այդ դերին գիտակցութեամբ ան պէտք է զօտեպնդէ զինքը վճռականութեամբ եւ արթուն ու պատրաստ ըլլայ։

Ներքին, հոգեկան երիտասարդութիւն եւ անյողդողդ կամք — ահա ինչ կը մաղթենք մեր երիտասարդութեան։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (69)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

III

— Անանկը չէ. մօր էզողը միշտ ծցուոր է.. աղէն թնթեւցա՞ր, անոր ջուրը կը ծանէ փորդ.. Նա՛, Սուրէնս ձէյտնըն է..

Ու դուռը նայեցաւ։

Աստղիկը գրանը ձէջտեղն էր։ Բարեւեց. ժպտեցաւ, անցաւ Սիրանին քով։ Դէքերը անոր յառեցուց ու ականջը Թագուհիի հանդէպին։

Նոյն պահուն, Նեյս մօտաւ, նաեւ, գեղագործ Նազարեթանը։

— Նաճակը պատրա՞ստ է, — հարցուց։

— Չէ՛. Գ. Նազարէթ. «գէն» չունի.. հիմա կը գրենք...

— Միջոց չունիմ, սակայն, ժամէ մը պէտք է շոգենաւը ըլլամ։

Է, անանկ է նէ.. ի՞նչ ըսիմ հա.. հա՛.. Նաւէ, Գ. Նազարէթ .. Պոլիս հասնիս նէ... ծեզա՜յ, ըսելիքս ա մոռցայ.. աս տղուն խօսքը եղածին պէս (իրա՛ւ, Աստղիկն ալ այդպէս, աս տղուն խօսքը եղածին պէս) էջը որ նաճակը գրուելէ վերջ. հէծ լոցի. հէծ դոցեցի պահարանը (ճիշդ ինծի պէս, ճամենց Աստղիկ)... հա՛, Գ. Նազարէթ, ըսէ քի մարդ շատ հող կ'ընէ կերածից խմածից համար... վայ կ'ուտէ կոր ձի. գրամ ունի՞ մի ցնցուեցաւ Աստղիկ).. հաս ալ թագի թագաւորի սեղան չէր ունեցածնիս տաճա, նարէն քովս էր (այո՛, «նարէն քովս էր» ճամենց Աստղիկ)։ Մարդ անանկ կուգայ քի, ըսէ՛, միշտ քովն եա՛ խօսանքը պատած առնել. գիշերը՝ ճաշէն ետք... (այո՛, կը կարծէ թէ միշտ քովն է... հա... քովի ամենակը... վարագոյրին ետեւը։ Ա՛խ, կարօտը խենթ կը դարձնէ մարդը.. ինծի անանկ կուգայ քի՝ աւնկ՝ դունէն ներս պըտ ծանէ ձէկէն (այո՛, Աստղիկի այնպէս կուգար թէ...) իշտար կ'ուզիմ քի էրկար նամակներ գրէ (ի՛նչ եւս), բլանը, խասնը, տեսանը թող գրէ այս, այս՛, ամէն ինչ թող գրէ). Ճանճաւ չիմ քի՝ թուղթ էթած զովը... (եթէ կարենար թող'ը, իրապէս...) հա՛. Գ. Նազարէթ, ըսէ քի տէրտէրը տեղը-տասրակը շատ աղէկ է բաւ, ամմա, նարէն սիրտս հանգիստ չէ (իրա՛ւ, իրն ալ սանկ սեղմող բան մը կայ միշտ), գացած՝ աչքովդ տեսածդ աւրիշ է, աչքիդ առջեւ կը բերես (բայց. չէ՛ գար, որքա՞ն կ'ուզէ գրերել ու չէ գա՛ր...) մինակ ծնոցածին պէս մարդ. հեռզ կը խօսի էղեր, ըսէ (ա կ'ըսէ թէ... կ'ըսէ թէ... օրինակ). գիտեմ քի հէծէն շուրջը կը դառնայ կոր (շուրջը նայեցաւ Աստղիկ ու գիտէր թէ...) շատ գրելիք, ըսելիք ունիմ ամմա, գրել նատոծիս պէս ամէն բան կը փախի (երէկ, օրինակ, երբ նստաւ ու կ'ուզէր գրել)... Դիմանալիք բան չէ, զուտի ունեցիր, ծնէգուր ան...

— Մինակ ան չէ,ընդմիջեց Գ. Նազարէթ, որ արտօրանք ցոյց կուտար — Դաւիթ էֆէնտիին ալ գրկեր է ազան. ան միւսը՝ Նազարն ալ գոցեր է...

— Մեղա՜յ, վա՜յ եա.

Էջմիածին, վարդապետներուն դպրոցը.

-Օ՛հ՛, չըսես, մաքը Ղազէյին տուր... բանին է ինկեր։

Ինծի նայէ, Գ. Նազարէթ, ըսէ քի մարդ ամառը չուանով կը քաշէ կոր եղեր, կարելի է կուգաս բոնկլով (այ՛ս, կա՛ գա՞յ, կ'ըսես...)։ Թող գիրը պակաս չանէ. անոր համար գրելէն գիւրին ի՞նչ կայ. երեկ հէնէ գէշ գէշ էրազներ տեսայ. ձեռքը սաշհմ մը կար (ինչպէ՞ս.., ինկաւ փշրուեցաւ (աչքի եղաւ Աստղիկ, նարէն նստաւ, սիրտը փշրուեցաւ)... հա՛, աղէկ միտքս ինկաւ, թող կերածին խմածին համար ալ գրէ. էգքի որ իրծիկէ հէլվա տրած էի, չանիմ ըսի ամմա, Թուբէնը վրայ ինկաւ՝ «մեղք է, Սիրանը» բասւ. ձաւթի պէս էզած էր. աղէկ, ամմա, վար գնա՞ց գիտես քի... տաղանին վրայ ամէն գիշեր տեղը բաց կը ձգեմ... Նայէ՛ Տանը մ Գ. Նազարէթ, տէրտէրը կ'ըսէր քի բոլոր ընկերները ղաւռեցին են, աղքատ աղջիկներ... սիրաս չըլլար, ըսէ՛, ծրարին մէջ էզածներէն թող անոնց ալ տայ, անանկ որը, գրկած տղայ կայ նէ...

— Ճա՛ռ լաւ, շա՛ռ լաւ, — պծապարեց գեղագործը՝ ժամացոյցը նայելէն ու ոտքի ելլելէն։

— Կ'էթա՞ս կոր... բան մը մոռցա՞յ ամմա... հա՛, նայէ՛ աղէկ միտքս ինկաւ... աս չէնթէզը տան տէ, ծոճ մը վասխ Ս. Էրորդութիւն... բսէ՛ քի մարդ ամէն շաբաթ իրիկուն կը վառէ, բսէ... ժամ ծոածիս պէս, գիտեմ քի խորանին էսեւէն դուս պըտ'գայ (այո՛, ինքն ալ կը կարծէ թէ՛ աւնէ, խորանին ետեւէն դուրս պիտի գայ. ինք կը կենայ վարը՝ ձախ պատին առջեւ, կիներուն եռեւը, խաչը կը հանէ, ու շնչասպառ աղօթքը կ'ընէ)... ամմա եավրո՛ւմ, մի՛ուռն կը կաթէր վրայէն... Աղէկ ամմա — ծեաեցաւ գեղագործին, որ, մի՛շտ անհամբեր, ծռեցեր էր դրանը, — գիտես եա Սուսանպօլ բասդ., Նայինք ասս մի՛ուռնէն բան ծնո՞ց վրան — ձայնը ցածցաւ — հօն գացողը կ'ուտէ կոր... կը վախնամ քի ձերինն ա... Թուգ՛մ Գ. Նազարէթ, աչք-վրայ էղիր, սանկ աղուոր մը հարցուր Սուրէնին... խանդ ու ծոծ էինք ժամերուն, ձաւթ ու ծոծ չպառնանք գեղէրուն...

— Լա՛ւ, լա՛ւ, շատ լա՛ւ...

— Կ'էթաս կոր, հա՞.. Թա՛, ձունձա՞ղ ըլլայի տէ էս ալ թռէի... (այո՛, թռչուն ըլլար ու ինք ալ թռէր...)

Ու մինչ Գ. Նազարէթ ծեկնեցաւ, Աստղիկի կրծքին տակ հեւացողը «թռչունը» սկսաւ տրոփել, շունչը նուազեցաւ եւ խեղդո՛ղ ալիք մը բարձրացաւ մինչեւ կոկորդը... Աստղիկ նայուածքը ուղղեց Սիրանին, որ անշարժ կանգներ էր դեռ, ձառ թեւը ու տարաւ պարտէզ։ Արեւը ինկաւ իր ձեռ ծաղիկներուն վրայ ու իր թեւը մնաց Սիրանի ուսերուն։ Անինկա իր ծեծագոյն սփոփանքն էր։ Ո՛րքան կը նմանէր Սուրէնին։

— Նո՛յն աչքերը, նո՛յն թախծոտ ու խոր նայուածքը։ Նո՛յն մեղմ ու հեզայիշ ժպիտը...

Անոր համար էր որ Աստղիկ հոն կուգար գրեթէ ամէն օր։ Ու կը խօսէր, կը կատակէր, հարցեր կուտար ու պատասխաններ կը գտնէր։

— Մուցայ ըսել քի, - լուռեցաւ Թագուհի հանդէպին ձայնը — տուած չէնթէզս չխառնէ աւրիշ դրամի տէ անով վառէ ծոճը... էրիկ ծարդ է, նայինք գիտէ՞...

(Շար.) Կ. ՄԷՀԷԱՆ

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

ԱՇՈ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ (որ կը կատարէ ՊԵՏՐՈՆԻՈՒՍԻ դերը)

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ (որ կը կատարէ ՄԱՐԿՈՍԻ դերը)

թագմաքիւ. Ցոյներ ոսկիէ թանկարժէք առարկաներ նուիրեցին: Աթէնքի Եպիսկոպոսը տեսակցութիւն մը ունեցաւ ելմտական նախարարին հետ, ոսկեղէնի հանգանակութեան մը կազմակերպման համար: Այս հանգանակութեան սխտի մասնակցին նաեւ եկեղեցիները, նուիրելով ոսկեղէն ուխտապատկեր մը:

Մեծ ողողումներ Դանուբի շուրջ

Սավայի եւ Դանուբի ողողումները ծանրակշիռ համեմատ կ'առնեն. 40 տարիէ ի վեր, ջուրերը այսքան բարձրացած չէին:

Հարիւրի չափ գիւղեր ողողուած են: Մօտ 3000 տուներ փլած են ցայդ, եւ Օբրկայիս, 17000 անձեր՝ անպատսպար կը մնան Սավա գետին ողողած շրջանին մէջ: Միւս կողմէ 40,000 հեկտար հող ողողած է Դանուբը:

Պելկրատ եւ Սեբոմինցա քաղաքներն ալ վտանգի տակ են: Պելկրատէն Սարաժեւօ երկաթուղին ողողուած է:

Ոստիկանները ու զինուորները ամէն ջանք կը թափեն՝ պարպելու համար վտանգուած շրջաններու բնակչութիւնը:

⁂ Ռումանիոյ մէջ ալ նոր ողողումներու հետեւանքով Ունկէնի քաղաքին բնակչութիւնը ստիպուեցաւ հեռանալ: Տնիեսդրի գետն ալ յորդած ըլլալով, ողողեց ռումանական եւ ռուսական եզերքները: Կարմիր պահակագօրքը ստիպուեցաւ լքել իր կայանները:

⁂ Պուլկարիոյ մէջ, Դանուբի ջուրերը ողողեցին Վիտին քաղաքը: 150 տուներ պայթեցան:

Ապրիլ 11)24ի ձառնղառձը

ՓԱՐԻԶ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռամկ.—Ազատական կուսակցութեան, Ազգային, Միջակութային, բարեգործական եւ Հայրենակց. միութիւններու

24 Ապրիլ, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8.30ին,

Salle Horticulture մէջ, 84 Rue de Grenelle։

Կը Նախագահէ՝ ՏՈՔԹ. Վ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.— Նուագախումբ մը (բաղկացած հայ եւ օտար արուեստագէտներէ) ղեկավարութեամբ Պր. Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ կը նուագէ հայկական կտորներ։

Կ'ԵՐԳԷ ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին

Մասնակցութեամբ Հայ Բարեգործական Միութեան մասնաճիւղին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, Հ. Ն. Երկսեռ Միութեան, Ալֆորվիլի Հայ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հայ ուսուցչական կազմերուն:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

Նաւասակ Գրագէտներու Բարեկամներ

Բաժանորդագրուեցէք մեր Հրատարակութեանց առաջին շարքին

Գնեցէք, սպառեցէք, տարածեցէք արդէն լոյս տեսած հատորները

1	Արձակ էջեր ու Հէքեաթներ՝	ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ	20 Ֆր.
2.—	Պանդուխտի կեանքէն՝	ՀՐԱՆԴԻ (Մ. Կիւրճեան)	20 Ֆր.
3.	Տարօնի Աշխարհ՝	ՄՇԵՑԻ ԳԵՂԱՄԻ	10 Ֆր.
4.—	Ամբողջական գործը՝	ԳԵՂԱՄ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ	20 Ֆր.
5.—	Վիպակներ ու Պատմուածքներ՝	ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ	20 Ֆր.

Մամուլի տակ է Թիւ 6ր. ուր պիտի ամփոփուին Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ հատորէ դուրս մնացած երկերը:

Բաժանորդագրութիւն.— 12 հատը 200 Ֆր., 100 Ֆր.ը կանխիկ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

Յ. Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան հրապարակային վիճաբանական ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կը նախագահէ ընկ. Գ. Հիւսեան, Նիւթ՝ «Թուրքիա երթեւեկի նոր օրէնքը», թեր ու դէմ վիճաբանութիւններ։ Կը հրաւիրուին հայ հասարակութիւնը։ Մուտքը ազատ է:

Տիկին Եղիս. Օրիորդ Ջամալեան Սաթենիկը եւ Ա. Ջամալեան ընտանիքը խորին վշտով ծանուցանում են իրենց բարեկամներին եւ ծանօթներին

ՎԱՂԱՐՇԱԿ

ՋԱՄԱԼԵԱՆ - ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

յանկարծակի մահը, որ տեղի ունեցաւ 17 ապրիլ Կիրակի առաւօտ ժամը 2ին: Յուղարկաւորութեան մանրամասնութիւնները վաղը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Հաճընցի Գէորգ Տըմպըլեան, հօր անուն Կարապետ (գերձակ)։ 1926ին հայր եւ որդի կը գտնուէին Պէյրութ։ Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա: Իմացնել՝ Minas Karachian, Caserne d'Offemont, Belfort, France։

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Ձեռքիս վրայ խոնարհեցաւ եւ իր մանկական գլխուն նեղ գիծը ջերմեռանդօրէն հակած, այդպէս մնաց վայրկեան մը յարգանքով համբուրելու համար, մատները, միմիայն անոնց հպելով։ Ցետոյ ետ քաշուեցաւ, առողջութեանս մասին, հարցուց խանդաղատանքով նայեցաւ ինծի եւ այնքան պաշտաճութիւն կար իր խօսքերէն իւրաքանչիւրին մէջ որ քանի մը վայրկեան ետքը ամէն մտահոգութիւն խոյս տուած էր ինձմէ։

Եւ որպէս ցոլացումը իմ իսկ բարոյական թեթեւացումին, ընանկարը կը փայլէր մեր շուրջը, բոլորովին խաղաղած. ծովը, որ նախընթաց օրը ցասկոտ էր, այնքան հանդարտ, լուռ եւ յստակ էր որ, ծովափը քերող փոքրիկ ալիքներուն տակ, իւրաքանչիւր խիճ ցայց կուտար, մեր կեցած տեղէն, անոր ճերմակ փայլը։ Կազինօն, այս գժոխային անդունդը, իր մաւրիտանական պայծառութիւնը կը ցցէր վեր նոր աւլուած եւ դամասկեան գոյնով երկինքին մէջ, եւ կրպակը որուն քիւին տակ երէկ քով քովի ապաստանած էինք պատսպարուելու համար տեղատարափ անձրեւէն, վերածուած էր ծաղկավաճառի զուարթ խանութի մը։ Հոն կային, յորդառատ, ճերմակ, կարմիր, կանաչ եւ գոյնզգոյն երփներանգ խառնակութեան մը մէջ, ծաղիկներու եւ կանաչութեան խոշոր փունջեր զորս կը ծախէր մանկամարդ աղջիկ մը, փայլուն գոյնով պլուզ մը հագած։

Օտարականը հրաւիրեց ճաշելու փոքրիկ ճաշարան մը։ Հոն երիտասարդը ինծի պատմեց իր ողբերգական արկածախնդրութիւնը, որ կատարել հաստատուած էր իմ առաջին նախազգացումիս, երբ կանաչ սեղանին վրայ տեսեր էի անոր դողդոջուն ջղաձգօրէն յուզուած ձեռքերը։ Աւստրիական Լեհաստանի հին ազնուական ընտանիքէ մը կը սերէր, կը պատրաստուէր դիւանագիտական ասպարէզին։ Իր ուսումն առած էր Վիեննայի մէջ եւ ամիս մը առաջ, իր առաջին քննութիւնը անցուցած էր արտակարգ յաջողութիւնով մը։ Այդ օրը տօնելու համար, իր հօրեղբայրը, ընդհանուր սպայակոյտի բարձրաստիճան սպայ մը որուն տունը կը բնակէր, զայն կառքով առաջնորդած էր Փրաթեր եւ միասին գացած էին ձիարշաւներու դաշտը։

Հօրեղբայրը բարեբախտ եղաւ խաղին մէջ, շահեցաւ երեք անգամ իրարու ետեւէ։ Այդպէս շահուած դրամատոմսերու խոշոր ծրարով մը բեռնաւորուած՝ անոնք ճաշեցին շքեղ ճաշարանի մը մէջ։ Յաջորդ օրը, երբ վարձատրութիւն քննութեան մէջ իր ունեցած յաջողութեան, պապայ դիւանագէտը իր հօրմէն ստացաւ դրամական գումար մը որ հաւասար էր իրեն եղած ամսավճարին։ Երկու օր առաջ այդ գումարը շատ մեծ պիտի թուէր, բայց հիմա, այդ շահուն դիւրութենէն ետքը, աննշան եւ ողորմելի կը նկատէր զայն։ Ուստի ճաշը աւարտածին պէս, ձիարշաւարան վերադարձաւ, մոլեգնութեամբ եւ կատաղօրէն գրաւ բռնեց եւ իր երջանկութիւնը (կամ աւելի ճիշդը իր դժբախտութիւնը) ուզեց որ Փրաթերէն մեկնի, վերջին վազքէն ետքը. իր դրամին եռապատիկ գումարով։

Ասկէ ի վեր խաղի կատաղութիւնը, երբեմն ձիարշաւներու մէջ, երբեմն սրճարաններու, կամ ակումբներու մէջ, զայն գրաւեց բոլորովին, լափելով իր ժամանակը, ուսումը, ջիղերը եւ մանաւանդ հասոյթները։ Այլեւս կարող չէր մտածելու, խաղաղ քնանալու եւ առաւել եւս ինքզինքին վրայ իշխելու: Անգամ մը, գիշեր էր, վերադարձած ըլլալով ակումբէն ուր ամէն ինչ կորսնցուցած էր, հանուելու ատեն, ճմռթկած ծրար մը մէջ գտաւ մոռցուած ու բոլորովին ճմրթկած դրամատոմս մը: Իր ուժերէն վեր էր դիմադրել, վերստին հագուեցաւ եւ աջ ու ձախ թափառեցաւ մինչեւ որ աննշան սրճարանի մը մէջ գտաւ տօմինօ խաղացողներ որոնց հետ մնաց մինչեւ արշալոյսին ծագիլը։

Օր մը, իր ամուսնացած քոյրը օգնութեան հասաւ իրեն, վճարելով այն պարտքերը զորս ըրած էր վաշխառուներու մօտ որոնք փութացեր էին վարկ բանալ մեծ անունի մը ժառանգորդին։ Որոշ ժամանակ մը, բախտը նպաստեց իրեն, բայց յետոյ եկաւ շարունակական ձախորդութիւնը եւ որքան կը կորսնցնէր, այնքան տիրաբար կարեւոր շահեր կը պահանջէին չկատարուած յանձնառութիւնները եւ տրուած ու չյարգուած պատուոյ խօսքը։ Արդէն երկար ատենէ ի վեր գրաւի դրած էր ժամացոյցը, զգեստեղէնները եւ վերջապէս պատահեցաւ սարսափելի գործը. իր ծեր հօրաքրոջ զարանէն գողցաւ թանկագին քարերով զարդարուն երկու խոշոր կօճակներ զորս շատ քիչ կը կրէր ան իր վրայ։ Անոնց մէկը գրաւի դրաւ մեծ գումարի մը փոխարէն, որ նոյն իրիկունն իսկ քառապատկուեցաւ խաղով։ Բայց փոխանակ քաշուելու, ամէնքը փորձեց եւ կորսնցուց։

Իր ճամբորդութեան մեկնելու պահուն, գողութիւնը երեւան հանուած չէր տակաւին։ Այս պատճառով երկրորդ գոհարեղէնն ալ գրաւի դրաւ եւ անմիջական ներշնչումի մը հնազանդելով, մէկ շունչով Մօնթէ-Քարլօ եկաւ, բախտախաղէն շահելու համար իր երազած հարստութիւնը։ Արդէն ծախած էր իր ճամպրուկը, հագուստները, հովանոցը, կը մնար միայն ատրճանակը, չորս գնդակներով եւ թանկագին քարերով զարդարուն փոքրիկ խաչ մը որ իրեն տուած էր իր կնքամայրը. իշխանուհին եւ որմէ չէր ուզեր բաժնուիլ։ Բայց, կէսօրէն ետք խաչն ալ ծախած էր յիսուն ֆրանքի փոխարէն, մի միայն իրիկուն վերջին անգամ մըն ալ ճակատագիրը փորձելու համար խաղի քաղցրութեան վայելքը, կեանքի կամ մահուան սարսուռը։

Այս բոլորը կը պատմէր ինծի շնորհովը իր անձին որ գիտէր իրեն քան լաւ կենդանացնել իրերը եւ մտիկ կ'ընէի, յուզուած, ցնցուած հետաքրքրութեամբ, յափշտակուած, բայց ոչ մէկ վայրկեան մտածելու, որովհետեւ ունեցայ զայրանալու, վերջապէս այս մարդը որ հոն էր դիմացս, ինչ մը գողցած էր ... (Շար.)

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

ՅԱՌԱՋԸ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) • R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Dameame PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

ԵՐԹեւեկի ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ԱՊՐԻԼ 1932

20 AVRIL 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Զուիցերիա, Եգիպտոս, Չեխոսլովաքիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	-

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1838

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵԾԱՄՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԻՐՔ

Ինքնահաւանութեան հով մը կը փչէ Բարեգործականի հրատարակած տետրակէն, — «Մեր Խօսքը Հայ Ժողովուրդին»:

Միեւնոյն ատեն, կիրքն ալ տեղաւորուած է էջէ էջ եւ տողէ տող, պատմական նախապաշարումներու կողքին.

Այսպէս, «Անմիջ ... գլուխին տակ, կը կարդանք հետեւեալ խօսքերը.

— «Յաւալի է սակայն որ, երբ մէկ կողմէն բոլոր ակնարկները կեդրոնացած են Հ. Բ. Ը. Միութեան վրայ, եւ իրմէ կը պահանջուի նախաձեռնութիւնը ... եւ ... բազմաղան ծրագիրներուն, ... կողմէ՝ ակիզբէն ի վեր անհիմ խորհրդածութիւններով եւ ... ... որով եւ անոր հասոյթի աղբիւրները չորցնելու ... աշխատանք ալ կը կատարուի» (էջ 3):

Ամբողջ այդ էջը յատկացուած է շեշտելու՝ թէ «իր հիմնարկութենէն մինչեւ այսօր», Հ. Բ. Ը. Միութիւնը «բուռն եւ յարատեւ» ընդդիմութեան ենթարկուած է, մինչ «անոր գլուխը գտնուող վարիչները, որ մեր ազգին ընտրանիին յատուկ ներկայացուցիչներն են, արժանի են միայն յարգանքի» եւ այլն:

— «Անոնց արժա՞ն էր ազգասիրութեան զգացում, կորով եւ ... ... անձնուրաց ... ժրաջան ... ... իրենց ... աշխատանքը» (էջ 3—4):

Թողունեցէք էջերը եւ յանցէք սա խոստովանութեան ալ.

— «Արդեօք ո եւ իցէ ուրիշ երկրի մէջ կը տեսնէ՞ք բերք մը որ բան գործ ... ... մը: Ո՞ր միակ օրինակ մը, ո՛չ երկրին մէջ, ո՞ր թերթին մէջ: Ինչո՞ւ ուրիշ թերթերը ... ... բոլոր ամէնէն ծայրայեղները, յարգանք եւ ... միայն ... ...» (էջ 20):

Կը թուի թէ այս տետրակի խմբագրողները ջղայնեցած կու գան

Եթէ յիշէին թէ Փարիզ կը բնակին, անշուշտ գրի չպիտի առնէին այս յիմարութիւնը:

Կ'ուզէինք իմանալ թէ ո՞ր ուրիշ թերթերը կը կարդան «Մեր ազգին ընտրանիին յատուկ ներկայացուցիչները»: Եւ ուրիշ թերթի ո՞ր սիւնակները

Արդեօք ռազմական, ժիւրջաւի, աշխարհիկ պարտականութեան եւ երեկոյթներու բաժինները թող չե՞ն տար աչքէ անցնել նաեւ ուրիշ սիւնակներ, ուր գտնէ գիտին կ'անցնին, օրինակ, Assistance Publique-ը:

Բայց շարունակենք.

— «Անկայն դոյութեան յարձակումը կը գործուի ... , եւ երբեմն ... ... կը առնէ, եւ միտքերը կը ... նոյն իսկ ... զգացումով մը, անոնց դէմ որ իրենց ... ... եւ ... ... միայն բարիք գործելու ... ... են.

«Ինչո՞ւ ... , ... եւ ... այս միութեան ... ... որ օգտուելու վիճակ կը ... , եւ բարիքին՝ ...» (էջ 20—21):

Տակաւին.— «Անոնք որ կը դատեն ու կը դատապարտեն, արդեօք նախ եւ առաջ կատարեցի՞ն իրենց պարտականութիւնը»: Կամ, «ինչո՞ւ չի տուողները աւելի ձայն կը բարձրացնեն, քան տուողները»:

Եւ վերջապէս, — միշտ միեւնոյն էջին վրայ.

— «Հ. Բ. Ը. Միութեան հիմնադիրները, վարիչները, անդամները, ոչ մէկ բարիք կ'ակնկալեն. անոնք ոչ մէկ անձնական ... կը հետապնդեն անոնք իրենց ... եւ անտեղիտալի անձնուրացութեամբ կը հետամտին իրագործելու մարդկային ամենաբարձր իտէալը, ազգային եւ ընկերային ծառայութիւնը»:

×

Ինչպէս կը տեսնէք, հատընտիր բառերով խմբագրուած է «Մեր Խօսքը»: Կարդացողը անշուշտ անէծք պիտի կարդայ բոլոր անոնց որ «անճահ» եւ «ժահրոտ խորհրդածութիւններ» կը նետեն հրապարակ, որ «կը թունաւորեն միտքերը», եւ կը ժխտեն Բարեգործականի վարիչներուն «անտեղիտալի անձնուրութիւնը»:

Այդ «անձնուրութեան» ամէնէն ջախջախիչ փաստն է, անշուշտ, վարիչ—պատուիրակին տասը հազար ֆրանք ամսականը, որուն վրայ թերեւս գեղչ մը (երկու հազար?) կատարուեցաւ քանի մը ամիս առաջ: (Չար բերաններ կ'ըսեն թէ՝ խորապէս յուզուած այդ անհնարի՜ն զոհողութենէն, Գ. Վ. Մալէզեան որոշեր է ճամբել իր օգնականներէն մէկը):

Դատ շահելու, ժողովուրդի սրտին խօսելու համար, Բարեգործականի կեդր. Վարչութիւնը պէտք ունէ՞ր մեծամտութեան եւ կիրք, ինքնահաւանութիւն եւ քէն խառնելու իր յայտարարութեան:

Մանաւանդ որ, այդ հաւաստիքներն ու ինքնագովութիւնները չեն համապատասխաներ իրականութեան:

Անոնք, այդ ծուլածոյ եւ սնամէջ խօսքերը եթէ ձեռնոց նետելու պիտի ծառայեն, արգահատանք միայն կը շարժեն: Իսկ եթէ թիւրիմացութիւնները հարթելու սահմանուած են, ընդհակառակն աւելի կը խորացնեն զանոնք:

Եթէ այդ խօսքերը իմաստ ունին, այն ատեն պէտք է ջնջել 26 տարուան պատմութիւնը, արդար եզրակացութեան յանգելու համար:

Բայց, Բարեգործականը վիճաբանութեանց դո՞ւռ բանալու համար մէջտեղ նետեց այս տետրակը... Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՈՒԷՏՈՒՓԷՆ ԱՌԱՋ

Ընտրական պայքարը սկսած է արդէն, կատաղօրէն, Ֆրանսայի ամէն կողմը.

Աչք մը՝ Փարիզի պատերուն վրայ. կը բացատրէ ամէն բան.

Իւրաքանչիւր թաղամասի մէջ, կեդրոնական փողոցի մը անկիւնը, պիտի տեսնէք մանաւոր տախտակներու վրայ փակցուած յայտարարութիւններ, գոյնզգոյն պատկերներ եւ ուռուցիկ, յարձակողական, փոխադարձաբար վարկաբեկիչ ուղերձներ:

Անոնք որ ֆրանսերէն գիտեն, կրնան պահ մը կանգ առնել ու կարդալ այդ յայտարարութիւնները, եւ եթէ կ'ուզեն, գործածուած բառերը ... մը ... ...

Քանի մը նմոյշներ՝ առաջին առ... : Իսկ այսօր՝ խաղի մը պատմութիւնը

Ր կերակրական ... կուսակցութիւն ... մը, — ... թանգամ բանուոր մը, որ բերանաբաց կ'աւետէ իր կուսակցութեան բարիքները

Արքայականները, որոնք որքան ... նոյնքան սրամիտ են, ձիշդ բերնի չափով թուղթի կտոր մը տպած եւ վարպետօրէն փակցուցած են բանուորին բերնին, անոր բանը տալու համար.

Միապետութիւնն է միակ փրկիչը.

ՎԱՀԷ

Ազարեկովի դատը Պուքրէշի մէջ

Ռումանիոյ մէջ՝ Ազարեկովի առեւանգման փորձին հետեւանքով բացուած դատը սկսաւ տեսնուիլ Պուքրէշի դատարանին առջեւ:

Դատավարութեան բացման, նախ կատարուեցաւ գլխաւոր մեղադրեալին՝ Կրիչա Վասիլիեւի հարցաքննութիւնը: Այս անձն է որ կը մեղադրուի թէ Կէֆէշի կողմէ պաշտօն ստանձներ էր Ազարեկովը առեւանգելու եւ յանձնել ... ...

Ամբաստանեալը՝ ճշտապաշտութեամբ փորձեց հարցումներուն պատասխանել խուսափել, պատրուակով թէ հարցաքննութեան հետեւելու համար նշանակուած ռուս թարգմանը լաւ չի թարգմաներ խօսքերը:

Ամբաստանագիրը կը յայտնէ թէ Կրիչա յայտնի հանաչնակոր, Կէֆէշի կողմէ նշանակուած էր Պոլիս երթալու եւ միանալու Զանչէֆին, որ Ֆրանսացի Լըքոքի եւ Ազարեկովին հետ պիտի գար եւ կարգադրելու ամէն մէկուն Ազարեկովի առեւանգման համար:

Կրիչան պաշտպանող ռուս փաստաբանը՝ դատավարութեան ընթացքին՝ միջամտեց սենեակը.

Դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ ժամը 9ին:

Իրլանտա պէտք է վճարէ

Լոնտոնի մէջ հրատարակութեան տրուեցաւ 1923 փետրուար 12ին Անգլիոյ եւ Իրլանտայի միջեւ կնքուած համաձայնութիւնը: Այս համաձայնութեան հիման վրայ, Իրլանտա յստակօրէն յանձն առած է եղեր հատուցանել որոշուած տարեվճարները:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԿՈՉԸ

ՈՍԿԻ ՀԱՒԱՔԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Յոյն կառավարութիւնը կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, հրաւիրելով որ ամէն մարդ իր ունեցած ոսկեղէնը տրամադրէ ազգային ելեւմուտքին եւ այդ կերպով նպաստէ ուժեղացնելու երկրին ոսկիի պահեստը:

Երէկ, արդէն հաղորդեր էինք թէ բազմաթիւ յոյներ ինքնաբերաբար իրենց ոսկեղէնը կը յանձնեն յոյն Ազգային դրամատան եւ թէ, Աթէնքի եպիսկոպոսն ալ կառավարութեան առաջարկած է ոսկեղէնի հանգանակութիւն մը բանալ:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիոյ դիմումը մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ

ԼՈՆՏՈՆ, 19 Ապրիլ.— «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի քաղաքական խմբագիրը կը յայտնէ թէ մօտ ատենէն Թուրքիա դիմում պիտի կատարէ մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, ուր անոր թեկնածութիւնը հաւանաբար պիտի պաշտպանուի Իտալիոյ, Գերմանիոյ եւ Անգլիոյ կողմէ.

«Թէեւ կը գրէ թերթը, Թուրք կառավարութիւնը այլ եւս աշխարհականացած է, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ Թուրքիոյ մուտքը պիտի ծառայէ զօրացնելու իսլամական աշխարհի քաղաքական ներկայացուցչութիւնը, ինչ որ մեծ առաւելութիւն մը պիտի կազմէ արեւելեան հարցերու վիճաբանութեան մէջ: Այսուհանդերձ, Էնկիւրի այն ատեն միայն վերջնական որոշում մը պիտի տայ, երբ վստահութիւն ունենայ թէ Խորհուրդին մէջ պիտի ունենայ ոչ թէ մնայուն — ինչպէս Լեհաստանը, այլ կէս—մնայուն աթոռ մը, որ վերընտրուի երեք տարին անգամ մը:

Դեսպի զինաթափութիւն սկզբունքով

Կամաց, կամաց...

Զինաթափութեան ժողովի ընդհանուր յանձնախումբը իր նախորդ օրուան նիստին մէջ, երկար վիճաբանութենէ մը ետքը, որ թոյլ տուաւ հաստատելու թէ պատուիրակութիւնները ամենամեծ մասով՝ տրամադիր են ընդունելու սպառազինումներու աստիճանական նուազման սկզբունքը, հանգրուան առ հանգրուան, այսինքն՝ կարճ ժամանակներու ընթացքին իրարու յաջորդող պայմանագրութիւններով

Ընդհանուր յանձնախումբը սակայն, չկրցաւ նոյն իսկ այս տրամադրութեանց համապատասխան բանաձեւ մը գնել քուէարկութեան եւ նախընտրեց խմբագրական մասնախումբի մը յանձնել բանաձեւի մշակումը՝ նկատի առնելով կարգ մը նորութիւններ.

Վիճաբանութեանց ընթացքին, գերման պատուիրակութեան պետը կրկին ... ... թէ սպառազինումներու նուազումն ու ... պէտք է կատարուին միակ պայմանագրութեամբ մը եւ ... ... : Դէմ չէ սակայն որ, գործը առաջ տարուի աստիճանական նուազումներով եւ սահմանափակումներով, շեշտելով սակայն որ գէպ ի զինաթափութիւն առաջին քայլը՝ պէտք է ամէնէն կարեւոր նուազումը արձանագրէ:

Խմբագրական յանձնախումբը մշակած է հետեւեալ բանաձեւը, որ պիտի ենթարկուի նոր վիճաբանութեան մը եւ յետոյ դրուի քուէարկութեան. — Սպառազինումներու նուազումը՝ ինչպէս որ նախատեսուած է Ազգերու Դաշնակցութեան 8րդ յօդուածին մէջ, պիտի իրականանայ յաջորդաբար, յարմար պայմանաժամերէ վերջ՝ իրարու յաջորդող վերաքննութիւններով, անգամ մը որ ներկայ խորհրդաժողովը իրականացնէ ընդհանուր նուազման առաջին հանգրուանը՝ որքան կարելի է, ամէնէն վար մակարդակի վրայ:

Ռուսաճապոնական յարաբերութիւնները

Ռուսական մեծ ուժեր՝ սահմանին վրայ

Ճափոնի արտաքին նախարարութեան ներկայացուցիչը՝ Թոքիոյի մէջ՝ յայտնեց մամուլի ներկայացուցիչներուն թէ Ռուսիոյ եւ Ճափոնի յարաբերութիւնները երթալով կը ձգուին, եւ թէ ճափոնական կառավարութիւնը որոշած է միջամտել գինուոր ամէն բախումի որ կրնայ ծագիլ Ռուսիոյ եւ մանչուրիական նոր պետութեան միջեւ:

— «Ճափոն բնաւ, անշուշտ չպիտի յարձակի Ռուսիոյ վրայ, բայց չի կրնար անտարբեր մնալ՝ տեսնելով ռուսական հազարաւոր զինուորներու համախմբումը՝ մանչուրիական սահմանագլուխին վրայ:

«Ձենք անգիտանար թէ խարպինի մօտերը օդը հանուած ճափոնական կառախումբը, գործն էր պոլշեւիկեան գործակալներու:

«Գիտենք նաեւ թէ Մանչուլիի եւ Վլատիվոսթոքի միջեւ համախմբուած խորհրդային ուժերը բաղկացած են 70,000 հոգիէ եւ թէ նոր զօրաբաժին մըն ալ հասած է Խապարովսկ: Ռուսերը իրենց ուժերը կը զօրացնեն նաեւ Սախալինի հիւսիսը եւ կը պատրաստուին գրաւելու Քարիւղային հողերը»:

Հինտէնպուրկ-Կրէօնէր վէճէն յետոյ

Գերմանիա կը ձգայ Հիթլերեանները

Գերմանիոյ Ներքին եւ պաշտպանողական նախարարը զօրավար Կրէօնէր ձեռնարկեց քննելու հանրապետական մարտական խումբերու գործունէութիւնը՝ համաձայն Հինտէնպուրկի կողմէ յանձնուած փաստաթուղթերուն:

Հաւանաբար Նախարարին եզրակացութիւնը պիտի ըլլայ ո՛չ թէ կազմալուծել այս խումբերը —ինչպէս Հիթլերեանները— այլ թելադրել որ անոնք վերադառնան իրենց նախկին վիճակին եւ վերակազմուին ո՛չ թէ իբրեւ մարտական խումբ, այլ իբրեւ քաղաքական խմբակցութիւն: Եւ որովհետեւ հանրապետական վարիչները արդէն լուծած են իրենց մարտական խումբերը, կառավարութեան որոշումը պիտի ունենայ միմիայն սկզբունքի արժէք մը:

Կառավարութիւնը չէ գոհացած սակայն լուծելով Հիթլերի մարտական խումբը: Այլ նաեւ կը գրաւէ Հիթլերեան հալածական նախկին մարտիկներու վիճակովը: Ներքին նախարարը ուսումնասիրելու վրայ է ընդարձակ ծրագիր մը, որով կարելի ըլլայ Հիթլերեան նախկին մարտիկները մտցնել մարզական միութիւններու մէջ եւ գործ հայթայթել անոնց:

Միջազգային պարտքերը եւ Ամերիկա

Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակները չեն յուսար որ նախագահ Հուվըր առաջարկէ վերանորոգել միջազգային պարտքերու նոր յետաձգում մը: Առաջինը կը վերջանայ յուլիս 30ին: Կը հաւատուի թէ, Ամերիկայի նախագահը ոճնաղէս համամիտ ըլլալով մէկտեղ վճարումներու պայմանաժամի նոր երկարաձգման մը, նկատի ունենալով յառաջիկայ ընտրութիւնները՝ կը վարանի բացայայտ կերպով արտայայտուիլ՝ այս հարցին մասին:

Հիւանդ անգործները նպաստ կը զրկուին

Աշխատանքի Նախարարութեան շաբաթական՝ վիճակագրութիւնը աստիճանական նուազում մը կ'արձանագրէ անգործներու թիւին վրայ: Առով սակայն, կացութեան մէջ ո՛չ մէկ կարեւոր փոփոխութիւն կը տեսնուի: Հազարաւոր անգործներ, ամէն օր կ'երթան պաշտօնատուններ՝ ներկայանալու եւ արձանագրել տալու իրենց քարտերը:

Խիստ ճշգրտութեամբ մը շնորհիւ, կարելի եղած է գրեթէ ամբողջովին՝ ցանկէն ջնջել կեղծ անգործները:

Եւ հիմայ, կարելի է ըսել թէ նպաստ կը ստանան միայն անոնք որ իրաւունք ունին: Սակայն կայ անգործներու դասակարգ մը, որ կրկնապէս կը տառապի.— հիւանդութենէ եւ անգործութենէ: Որով, հետեւ հիւանդ անգործները նպաստ չեն կրնար ստանալ:

Այս առթիւ, Փարիզի աշխատաւորներու տեղաւորման գիւանի ընդհանուր քարտուղարը՝ հետեւեալ բացատրութիւնները կուտայ. — Անգործները պարտաւոր են ներկայանալու այն տեղաւորման պաշտօնատուները, որոնք արհեստի կարգով կը կեդրոնացնեն գործի խնդրանքներն ու մատուցումները:

«Եթէ չկարենանք գործ հայթայթել անգործի մը, կ'արձանագրենք անոր քարտը եւ նպաստը կը շարունակուի: Եթէ ընդհակառակն, կարենանք զայն տեղաւորել, անշուշտ նպաստը կը դադրի եւ մեր ճշգրտութեան անգործը զիրծ կը կացուցուի: Ընդհանուր կանոնը այն է որ ամէն անգործ պարտաւոր է անմիջապէս ընդունելու ինչ գործ որ իրեն կ'առաջարկենք:

«Եթէ անգործ մը անձամբ չներկայանայ մեր պաշտօնատուններուն, ըլլայ հիւանդութեան կամ ուրիշ պատճառի մը հետեւանքով, անոր անունը կը ջնջուի, որովհետեւ, միայն աշխատելու ի վիճակի եղող անգործներն են որ իրաւունք ունին նպաստ ստանալու: Ստիպուած ենք շատ խիստ ըլլալ այս մասին, առաջքը առնելու համար կարգ մը զեղծումներու:»

Դանուբեան ծրագիրը

Լոնտրայի մէջ, գումարուեցաւ Դանուբեան կացութիւնը ուսումնասիրող ժողով մը, որ հրաւիրուած էր Առեւտուրի միջազգային Սենեակին կողմէ:

Այս ժողովին կը մասնակցին Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Պուլկարիոյ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Հունգարիոյ, Իտալիոյ, Լեհաստանի, Ռումանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ առեւտրական սենեակներու ներկայացուցիչները:

Կը նախագահէր Ֆրանսայի ներկայացուցիչը, որ իր բացման ճառին մէջ՝ յիշեց Դանուբեան իւրաքանչիւր երկրի տնտեսական տագնապին պատճառները, որոնք աւելի սաստկացած ցոյց տուաւ Եւրոպայի քաղաքական եւ ամբողջ աշխարհի տնտեսական տագնապներուն հետեւանքով:

Իւրաքանչիւր պատուիրակութիւն պարզեց իր երկրին յատուկ պայմանները:

Խորհրդաժողովը իր երկրորդ նիստին մէջ զբաղեցաւ նախընտրական մաքսատուրքի հարցով, նկատի առնելով ի նպաստ Դանուբեան երկիրներու կարգադրութեան մը պէտքը:

Զանազան երկիրներու ներկայացուցիչներէն վերջ, խօսք առաւ անգլիական ներկայացուցիչը որ յայտնեց թէ անգլիական պատուիրակութիւնը ուժ պիտի տայ ամէն յստակ ծրագրի որ կրնայ լուծել Դանուբեան հարցը.

— Անգլիոյ հանրային կարծիքը, բնաւ, սկզբունքով դէմ է ամէն տեսակ գաղտնի նախընտրութեան, Անգլիական պատուիրակութիւնը կ'ընդունի որ ի նպաստ Դանուբեան պետութիւններուն՝ բացառութիւններ ըլլան ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հոսանքներ եւ տեսակէտներ

Խօսքի, մամուլի, համոզումի եւ խղճի ազատութեան այս հայրենիքը, որ Ֆրանսան է, շատ բնականօրէն պիտի ունենար իր ծոցին մէջ ազգային, տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական խնդիրներու շուրջ կազմակերպութիւններ ու ծրագրային երանգաւորումներ, որոնց այս օրերու գեղեցիկ ու ոգեւորիչ խօսքերով եղած պարզաբանումը թոհ ու բոհ մը կը ստեղծէ: Այսօր միտքերու շփոթութիւնը այն աստիճանին հասած է որ, դժուար թէ մենք մեզ «bête humaine»ի տեղ չդնենք ինչպէս բոլոր ունկնդիրները իրենց կիրքերով, մեծութիւններով, ախորժակներով ու առհաւական բնազդներով:

Մարդկային Իրաւունքներու Յայտարարութենէն մէկուկէս դար վերջ, աւելորդ յոգնութիւն մը եւ ծիծաղելի վարկած մը պիտի համարուի, եթէ պարզ կասկածը յայտնուի Մեծ Յեղափոխութեան սկզբունքներու խախտումի մասին: Երկրի ղեկավարներու մօտ երբեւան կուգան յաճախ յեղաշրջական շարժումներ ու գործեր, բայց խորհրդարանական կեանքին մէջ անոնք կը սանձահարուին, նոյն իսկ կը խորտակուին, քանի կայ ինքը ժողովուրդը իր ընդհանուր քուէարկութեան իրաւունքով

«Հանրապետական եմ, բսած է Անաթօլ Ֆրանս, այնքան հանրապետական որքան արքայական: Համոզուեցէք որ այնքան քիչ կը հետաքրքրուիմ կառավարութեան ձեւով: Ինծի համար կարեւորը մարդկային ընկերութիւնն է, ազգը: Ընկերվարական եմ այն իմաստով որ ընկերային կեանքի տնտեսութիւն կը փնտռեմ, միեւնոյն ատեն անիշխանական եմ, որովհետեւ ոչինչ կը ատեմ կառավարութիւններէն»

Անցեալի virus tenaceն է որ կը տեւ-խուի մասնաւորներու մօտ: Տիրակալութեան ձգտում մը, բայց խորհրդարանականութիւնը այնքան խոր արմատներ ձգած է որ դժուար թէ որ եւ է կեսարական շարժում յաջողութիւնն ունենայ տեւական երեւոյթ մը դառնալու, ինչպէս անցեալի մէջ Պուլանժականութիւնը, Տրէյֆիւսեան շրջանի նեղ ազգայնականութիւնը, ու անկէ ծնած Action Françaiseը որու միապետութեան հիմը կը կազմէ ազգայնականութիւնը: Ան հայրենիքը կը դաւէ ամէն բանէ վեր եւ կ'ուզէ միապետութեան վերահաստատումը:

Մեծ Յեղափոխութենէն վերջ, թագաւորականութեան խակական դիմակով երեւան գալը պիտի նկատուէր յանդգնութեան մեծ արտայայտութիւն մը: Միայն ծրագրային պահանջներով փախաք յայտնել որ «Հանրապետական Ֆրանսան պէտք է դարձնել անցեալի նման, ներքնապէս եւ արտաքնապէս կազմակերպուած ուժեղ պետութիւն մը», կը ցուցնէ իրենց առաջին քայլերու երկչոտ հոգեբանութիւնը, որ արտայայտուած է 1898ին Անրի Վոժուայի կողմէ: 1898ին կը հրատարակուի Action Française կիսամսեայ թերթը, որու հիմնադիրներ՝ Մօրաս եւ Լէօն Տօտէ տակաւին հանրապետականներ էին: Շատցան թերթին աշխատակիցները, Անրի Վոժուա, Ժիւլ Լըմէթր եւ ուրիշներ եկան սաղմնային վիճակէն դուրս հանելու թաքուն միտքը. մինչեւ 1905 աշխատեցան ձեւ ու մարմին տալ անոր եւ հիմը դնել Ligue d'Action Françaiseի:

Նպաստաւոր հողը չպակսեցաւ իրենց: Կազմակերպուեցան ու դարձան ո'չ այնքան արհամարհելի ույժ մը. մինչեւ այն աստիճան որ մասնակցեցան յետպատերազմեան ընտրական պայքարին. կէս հանրապետական դիմակի տակ տասին մէկ երեսփոխան, յանձին Լէօն Տօտէի: Այս պզտիկ փորձը բաւական եղաւ որ բոլոր հանրապետականները զգաստութեան գան. Պիոս 11րդ Պապի բանադրանքը իր կարգին եկաւ եթէ ո'չ վճռական, գոնէ ամենածանր հարուածը տալու միապետութեան արշալոյսի հաւատքին:

Ֆրանսա եթէ մնանել կ'ուզէ թող մնայ ժողովրդավար կարգերու մէջ, կ'ըսեն ներկայիս թագաւորականները, քա'ջ գիտնալով որ ապրելու եւ յարատեւելու ցանկութիւնը ամէնուն մէջ զօրաւոր է, մանաւանդ Ֆրանսան պահելու եւ զօրացնելու հաւատքը: Պէտք է ուրեմն վերահաստատել միապետութիւնը, վերածնունդի խակական խորհրդանշանը:

Շնորհիւ հանրապետութեան եւ ժողովրդավար կարգերու, տկար ու անփորձ պետութիւն մը միայն կարելի է ունենալ, որ պիտի չգիտնայ պատրաստուիլ պատերազմի համար, ոչ զայն վարել եւ ոչ ալ կատարել յաղթանակ ապահովել: Ան պիտի չգիտնայ նաեւ խաղաղութիւն կնքել եւ դաշինք խմբագրել:

Նախապատերազմեան շրջանին եթէ Ֆրանսան ունենար իր թագաւորը, անոր ամենական շահը եւ եսը թոյլ պիտի չտային, որ ինք կիսովին քայքայուած բանակի մը գլուխը անցնէր: Ան պիտի ունենար իր կանոնաւոր բանակը, պիտի գիտնար պահել ազգին արժանապատուութիւնը: Մարդկային եւ նիւթական մեծ զոհողութիւններով ձեռք բերուած երկրամասերը այնքան դիւրութեամբ չպիտի վերադարձնէր ան: 1900ի տարիները դարձնել եթէ Ֆրանսան ունենար իր թագաւորը, երկիրը Ռուսիոյ Ցարին շահերուն պիտի չգոհէր, եւ ո'չ ալ յետագայի անտիրեան խայտառակութեան ականատես պիտի լինէր:

Վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին Ֆրանսան կառավարուած է, կ'ըսեն, Հրեաներու, բողոքականներու, Ֆրանմասոններու եւ métèqueներու կողմէ, — այս չորս դաշնակցային կուսակցութիւններէն, որոնք առանձին առանձին կառավարութիւններ են, իրարու հետ միացած Ֆրանսական պետութեան դէմ:

Իրենց միապետութիւնը պէտք է ըլլայ բացարձակ եւ ժառանգական: Բանակ, նաւատորմ, օդային ուժեր եւ դիւանագիտութիւն թագաւորին իրաւունքները պէտք է համարուին: Ան է որ իր նախարարները պիտի ընտրէ: Նման կարգ ու սարք մը հաստատելու համար պէտք չունին ժողովուրդի ձայնին, իրենց համար անհրաժեշտ չէ ազգ. ժողով գումարել թագաւորը վերահաստատելու համար: Ան պատրաստ է արդէն: Իրենց կը մնայ յարմար րոպէին գրաւել ներքին գործերու նախարարութիւնը եւ ելիզէն, Թագաւորն արդէն գահ բարձրացած կը համարուի:

Կամքը, որոշումը, ձեռնարկը պէտք է խումբէ մը միայն յառաջ կուգան, մինչ ընդունելութիւնը եւ համակերպութիւնը՝ մեծամասնութենէն. քանի որ ողջմտութիւնը, յանդգնութիւնը, ուժը եւ տիրապետութիւնը մասնաւորներու սեփականութիւններն են միայն: Գործի յաջողութեան համար երկու հաւանականութիւններ կան: Կա'մ 1871ի նման ազգային մեծամասնութիւն մը կը կազմուի, որու բաղձանքը կ'ըլլայ միապետութեան վերահաստատումը: Եւ կամ, խումբ մը ընտրեալներու միջամտութեան շնորհիւ բանակը ձեռք կը բերուի, պետական հարուածը տալու համար:

Ֆրանսայի մէջ, համաձայն իրենց, քաղաքական կուսակցութիւններու գոյութիւնը, դասաւորումը եւ գործունէութիւնը եղած է ու պիտի ըլլայ կործանարար, քանի որ փորձը ամէն անգամ ցոյց տուած է, որ ընտրական պայքարէն ազգը կը վնասուի: Ինչո՞ւ չարհամարհել այդ ամէնը եւ փնտռել այն որ զիրենք պիտի միացնէ ու բարձրացնէ: Եթէ Ֆրանսացին զզուած է ընտրական պայքարներէն, շատ բնականօրէն կը զզուի նաեւ հանրապետութենէն ու կը բռնէ միապետութեան ուղին:

Արքայականները հպարտ են իրենց անցեալով, ուր ո'չ բաժանում եւ ո'չ ալ երկպառակութիւն կը տեսնուի: Կելտական, Մէրօվէնժեան եւ Կարօլենժեան անիշխանութեան շրջանէն մինչեւ հանրապետութեան առաջին յայտարարութիւնը 987—1789ը, բարենորոգումի, խաղաղութեան եւ յառաջդիմութեան շրջան մը եղած է: Այդ ժամանակամիջոցին է որ ստեղծուած են այն ամէնը, ինչ որ յետագային ու այսօր կը կազմեն ազգին փառքն եւ հարստութիւնը: Այդ շրջանին եթէ եղած են անկումներ, ինչպէս Յովհաննէս Բարիի բանտարկութիւնը, Կարոլոս Զրդի խենդութիւնը, ԺԶ-րդ դարու քաղաքային եւ կրօնական հակամարտութիւնները, այդ բոլորը կը նսեմանան Լուդովիկոս ԺԴ-րդի, Անրի Դ-րդի, Կարոլոս Է-րդի շրջաններուն քով, մանաւանդ Ժան տ'Արքի այն հրաշապատում պատմութեան մօտ, որով երկինքը եւ երկիրը միացուած կը թուին:

Միապետութիւնը որ ազգը շինած է, իր մէջ կը բովանդակէ հայրենասիրութեան այն մեծ շունչը, որ պիտի յանկուցանէ բոլոր ազգայնականները, դուրս վտարելով ամէն անոնք, որ միջազգային հովերէ տարուած են, ու օրուան մէջ տասներկու հարուածներով ազգութիւնը կը քայքայեն.

Ազգայնականներու կոչերն ազատականներն ալ պիտի ըմբռնեն իրենց այս համոզումը, որ Ֆրանսայի փառքին ու մեծութեանը համար է միայն: Բոլորը պիտի ձանձրանան խորհրդարանական կործանարարութիւններէն, պիտի միանան իրենց, տալու համար պետութիւնը թագաւորին, իսկ ազգին՝ անձնական սեփականութեանց տնօրինութիւնը

«Le roi est mort, vive le roi!» Ինքնին անարժէգանց բացականչութիւն մը, քանի դեռ ժողովուրդի սրտին մէջ կենդանի կը մնայ Մօնթէսքիէօի, Վոլթէրի, Տիտրոյի, Ռուսոյի եւ ուրիշներու կենսատու շունչը, որ այնքան ծանօթօրէն կը ճաղկէր եւ կը քն-նպաստէր միապետութիւնը, կղերապետապետական ճնշող կարգերը եւ բարքերու ապականութիւնը: Ճղճիմ արտայայտութիւն մըն է ան նաեւ ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան անհեղեղ մրրկումներուն քով, որ իր բովանդակ ծաւալով տուած է ժողովուրդին գերիշխանութեան բացարձակ իրաւունքը.

Իշխանութիւնը կուգայ ժողովուրդէն, ո'չ թէ վերէն: Ճիշդ է որ մարդոց մէջի անհաւասարութիւնը կը տիրէ տակաւին եւ Մեծ Յեղափոխութիւնը չկրցաւ իր մեծ նշանաբաններով արմատականօրէն կարգադրել ամէն ինչ, բայց այսուհանդերձ անոնք կը մնան բարձր, երկրի խորհրդանշանները, զինուած ու պաշտպանուած ազգային վեհապետական իրաւունքներով, որոնցմով պիտի պարտադրուի ազգին կամքը եւ պիտի դարբնուի ազգին քաղաքականութիւնը:

Le roi est mort et restera toujours mort...

Հ. ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ռուս բանւորները

Շնորհիւ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան, մօտ երկու միլիոն Ռուսներ տարագրւեցին աշխարհի չորս կողմը: Յետագայ տարիների ընթացքում մի զգալի մասը, գլխաւորապէս հասարակ խաւերից վերադարձաւ հայրենիք, իսկ զանազան երկրներում մեզ պէս թափառող ռուս տարագիրների խոշոր մասը զբաղած է ֆիզիքական ծանր աշխատանքներով:

Ռուս տարագրութիւնը կազմւած է նախկին զինւորականներից, գլխաւորապէս սպաներից, պետական պաշտօնեաներից, հակաբոլշեւիկեան բազմազան մտաւորականներից, հարուստ կալւածատէրներից եւ վաճառականներից:

Այս տարրերից է կազմւած ռուս բանւորութիւնն ալ: Շատերը միջնակարգ եւ մի զգալի մասն ալ բարձրագոյն կրթութեան տէր մարդիկ են, խոշորագոյն մասը զինւորական դպրոցաւարտ եւ երկար տարիներ մարզւած զինւորական ասպարէզում: Այս պատճառով ալ, տեղացի եւ օտարական բանւորների հետ բաղդատմամբ, ռուս բանւորութիւնը իր որակով առաջին տեղն է գրաւում եւ բնականաբար առանձին ուշադրութեան արժանանում գործարանային վարիչների կողմից:

Ընդհանրապէս ռուս բանւորները, շնորհիւ իրենց մտաւոր մակարդակին եւ զինւորական կրթութեան, վերին աստիճանի կարգապահ են, պարտաճանաչ եւ հլու: Ինչ որ հնարաւորութիւն է տալիս աւելի մեծ թւով օտարականներին վերապահւած ոչ շատ բարձր պաշտօնների տիրանալ: Թէ 1926 թւի եւ թէ ներկայ տնտեսական տագնապին առթիւ տեղական մամուլին մէջ եւ ամբիոններից շատերը պահանջում էին օտարական գործաւորներին հեռացնել եւ ընդունել միմայն տեղացիներին եւ նոյնիսկ օրէնսդիր եւ վարչական մարմինները համապատասխան որոշումներ են անցկացրել եւ հրահանգել ուր որ անկ է: Բայց գործարանատէրերին ձեռնտու չլինելով զրկւել հայ եւ ռուս բանւորների պէս դրական յատկութիւններով համեմատաբար աւելի օժտւած տարրերից, մեծ տնտեսական տագնապների ժամանակ ամէն կերպ աշխատում են քիչ զոհել այս օգտակար տարրերը:

Փարիզի եւ արւարձանների ռուս բանւորներից շատերը գործարանային տանջալից մթնոլորտից եւ ամէն րոպէ փողոց նետւելու ծանր մղձաւանջից ազատւելու համար, գլխաւորապէս աշխատում են երկար ամիսներով շարժավարի (շոֆէօր) իրաւունք ձեռք բերել: Արդէն շատերին յաջողւել է եւ ներկայիս Փարիզի մէջ եղած 18 հազարից ռուս շարժավարների թիւը հաշւում է 2-3000ի: Այս տնտեսական տագնապից առաջ, շարժավարների օրական վաստակը երբեմն հասնում էր 100-150 ֆր. իսկ, Բայց միջին հաշւով օրական 60 — 70 ֆր. էր, իսկ ներկայիս իջել է մինչեւ 30 — 40 ֆր.ի: Շնորհիւ տեղացիների կողմից եղած բողոքներին եւ կառավարութեան զանազան իրաւական սահմանափակումներին, ներկայիս օտարականներից շատ քչերին է միայն յաջողւում շարժավարի վկայական ստանալ:

Թէեւ տասը տարուց աւելի է ինչ ռուս տարագիրներից շատերին վիճակւած է որպէս գործարանային խակական բանւոր իրենց սեփական կաշւի վրայ զգալ շահագործման ծանր լուծը, բայց եւ այնպէս ռուս բանւորներից շատերին չեն հետաքրքրում բանւորական պայքարին վերաբերւող հարցերը. իրենց համարում են քաղաքական տարագիրներ: Աւանդութիւններով շատերը կապւած են ռուսական ցարական վարչաձեւին եւ հարուստ նիստ ու կացի հետ: Չեն ուզում իւրացնել բանւորի մտայնութիւնը: Այսօրւայ իրենց վիճակը մեզ պէս համարելով ժամանակաւոր, ապրում են անցեալի իրենց հարուստ յուշերով եւ հայրենիք վերադառնալու հնարաւորութիւն եւ յար դիրք ստեղծելու երազներով

Մի զգալի մասը իր համոզմամբ թունդ միապետական է. Անիծում են օրն ու րոպէն փետրւարեան եւ նոյն ամսւան հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնները, ինչպէս նաեւ ձախակողմեան ռուս հատւածների պարագլուխներին, Միլիւկովին, Կերենսկիին. Չերնովին Ամբողջ Ռուսաստանի գլխին պայթած դժբախտութիւնը ողբերգական վերագրում են ձախակողմեան ղեկավարներին, միանգամայն անմեղ համարելով նախկին ցարերին եւ սրանց շրջապատի պետական գործիչներին:

Իսկ տարագրութեան խոշորագոյն մասը Ռուսաստանի փրկութիւնը ոչ թէ միապետութեան եւ ցարական իշխանութեան մէջ է գտնում, այլ ընդհանրապէս մի ուժեղ բռունցքի, դիկտատորի, որ ի վիճակի լինի Ռուսաստանում բոլշեւիկներին տապալել եւ ստեղծել ուժեղ ազգային իշխանութիւն. ինչպէս ներկայումս Իտալիայում կամ Թուրքիայում գոյութիւն ունի: Զինւորականի տրամաբանութեամբ մօտենալով խնդրին, դէմ են ժողովրդական ընտրութիւններին, խորհրդարանական դրութեան, խօսքի եւ մամուլի ու ժողովների ազատութեան: Ընդհանրապէս բոլոր հրահանգները վերին իշխանութիւնից պէտք է իջնի եւ ստորադաս մարմինները պէտք է անշեղ ի կատար ածեն:

Գլխաւորապէս մտաւորականներ են եւ փոքր չափով որ խմբւած են ձախակողմեան քաղաքական ... սանքների վարիչների շուրջը: Սրանցից էլ մեծագոյն մասը Ռուսաստանի Հրեաներ են: Կան նաեւ ... քիչ թւով Հայեր: Նախկին պատերազմիկներից քչերը միայն անդամ են Ռուսական Զինւորական Ընդհանուր Միութեան: Մեծագոյն մասը ռուս տարագիրների անդամ չէ ո'չ մի ռուսական միութեան: Նաեւ ... րը ապրում են իրենց անձնական կեանքով, շատ սահմանափակ ... նօթների շրջանակում, ինչ որ ... ծապէս հարւածում է իրենց ազգային եւ քաղաքական մտքրումներին ... շատերին մատնում ... գիրկը:

Տարագրութեան սկզբի տարիներին ռուս տարագիրների մեծագոյն մասը մեծ յոյսերով եւ հաւատով ... փարած էին Կովկասի ... փոխարքայ մեծ իշխան Նիկոլա Նիկոլայեւիչին: Կարծում էին ... միմիայն Նիկոլա Նիկոլայեւիչը կարող է լինել Ռուսաստանում դիկտատոր եւ երկրի մէջ ստեղծել իրենց երեւակայած վարչաձեւն եւ կարգ ու կանոնը: Սրա մահից յետոյ ... աւելի նւազ հաւատքով էին վերաբերւում զօր. Վրանգէլին եւ աւելի պակաս՝ զօր. Կուտեպովին: Վրանգէլի մահից եւ Կուտեպովի առեւանգումից յետոյ, ոչ այժմեան Զինւորական Ընդհանուր Միութեան նախագահ զօր. Միլլէրը եւ ոչ ալ ... ռուս զօրավարներից ... մէկը մեծ հեղինակութիւն չի վայելում ռուս ֆաշիստների կողմից

Ռուս շարքային տարագիրներից շատ քչերն են հետաքրքրւում քաղաքական հարցերով: Մեծամասնութիւնը ազատ ժամերին կարդում ... հաստափոր վէպեր եւ բանաստեղծութիւններ, որոնցով այնքան հարուստ են ռուսական գրադարանները: ... գամ օրաթերթերի մէջ գլխաւորապէս հետաքրքրւում են օրւան ... բերով եւ անգլիերէնից թարգմանւած վէպերով, որոնք գրաւում են Փարիզի ռուսական զոյգ օրաթերթերի չորրորդ կամ վեցերորդ էջի մի խոշոր բաժինը:

Եթէ ռուս բանւորութիւնը համեմատաբար բարձր է իր որակով, բայց միւս կողմից. ինչպէս ընդհանրապէս ռուս ժողովուրդը յայտնի մի քանի բացասական յատկութիւններով:

Առաջին մեծ դժբախտութիւնը ռուս ժողովրդի, ըստ իս պէտք համարել իր ալքոլամոլութիւնը

Ֆրանսական ճաշարանները ընդհանրապէս բաց են կէսօրւայ ժամը 11ից մինչեւ 2ը, իսկ երեկոյեան ժամը 6ից մինչեւ 9ը: Իսկ ռուսական ճաշարանները առաւօտից մինչեւ կէս գիշեր անընդհատ ... իրենց թոյլ նկարագրին, որ ... շատ են խմում, ... ուզում խմել: Եւ յաճախ, երբ ... կէսգիշերին փակւում են ռուսական ճաշարանները, շատերը իրենց ... կասը լրացնելու համար գնում ... այն սրճարանները որոնք բաց ... մինչեւ գիշերւայ ժամը 2, ... զից ալ գիշերային խրախճանքի վայրերը:

Եւ ի հարկէ ռուս զինւոր...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (8)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

— Աճայի'պ, աճայի'պ. կը զարմանար Խուանա Թանոնւա Հայկօ Էմիին զարմանահրաշ պատմութիւններուն վրայ:

Ամէն օր, Հայկօ Էմին մանրամասն յաւելումներով կը համեմէր իր պատմութիւնն ու կը վերջացնէր միշտ «Թագաւոր» եւ «Արարատ լեռով»:

Կաղանդի օր մասնաւոր պատրաստութիւն տեսաւ Խուանա Թանոնւա եւ իրիկունը տունը հրաւիրեց իր փայտահար բարեկամը: Ճաշի սեղանին առջեւ, գինիի բաժակը ձեռքին երկար ճառ մը խօսեցաւ Խուանա Թանոնւա, զարմանալի յայտնութիւններ ընելով իր ծագման մասին:

— Ես, ըսաւ խօսքը Հայկօ Էմիին ուղղելով, առաջին անգամ երբ տեսայ քեզ փայլուն կայծեր ուղեղիս մէջ ջերմութիւն մը, եռացում մը, արտախուժում մը զգացի դէպի քու հայ ծերունիի պատուական-ըի անձդ եւ ըսի «Ներմուր Հայկօ Էմի, գլխուս վրայ տեղ ունիս, եկուր եւ կայրէ փուռերուս փայլները»: Բայց ամէն անգամ որ պարտաւած, վայրկեան մը կ'ընդհատէիր աշխատանքդ եւ ցուցամատդ կը մանդաղէիր ճակատիդ, քրտինքները ոչ թէ գետին, այլ արտիս վրայ կը թափէին կարծես եւ կ'այրէին ծծմբական թթուի նման: Ուզեցի իմանալ այդ արտասովոր ցաւին պատճառը: Շա'տ խորհեցայ, պրպտեցի, փնտռեցի եւ գտայ վերջապէս, որ՝ Հայեր են եղեր իմ նախահայրերս: Նշանաւոր զինւորականներ, խաչակիրներուն հետ Կիլիկիայէն եկած եւ հաստատուած Լիբանան: Արդ. պաշտօնապէս կը յայտնեմ թէ ընտանիքիս հետ մենք հայ ենք այսուհետեւ եւ անունս ո'չ թէ Թանոնւա է, այլ Թաղէոս:

Եւ Խուանա Թանոնւա, կամ նորադարձ Թաղէոս զաւաթը պարպեց Հայոց խելացի Թագաւորին եւ Արարատ լեռան կենացը: Մաղթեց գալ տարի ձեռք ձեռքի տալ Հայկօ Էմիին հետ եւ երթալ Հայաստան: Խուանա Թանոնւա այդ գիշեր իսկ գրի առաւ հայերէն ամէնէն կարեւոր բառերն ու սորվիլ սկսաւ իրեններուն հետ:

Հայաստան, Թագաւոր, Արարատ, գինուոր,
ոսկի, ադամանդ, Նոյեան տապան:

Այդ տարի, յունուար ամիսէն մինչեւ Նոյեմբեր՝ հայերէն սորվեցաւ Խուանա Թանոնւա եւ առատօրէն վարձատրեց իր փայտահարը: Նոյեմբեր ամսու վերջերը արաբերէն թերթերէն իմացաւ որ՝ Հայաստանի կառավարութիւնը ենթարկուեր է խորհրդային իրաւակարգի: Այս լուրը շատ դէշ անդրադարձաւ իր հոգեկան տրամադրութեան վրայ եւ յաջորդ օրը լրացուցիչ տեղեկութիւններ ուզեց իր բարեկամէն: Հայկօ Էմին կեցաւ վայրկեան մը: Մտքին մէջ ամփոփեց կարմրափողկապ երիտասարդի մը հաղորդած տեղեկութիւնները, իր անգլիական պողպատէ կացինովը սարսափելի հարուածներ իջեցուց, անհասկնալի թագաւորական խրթին. զրոյցները գլխուն, աշխարհաքաղաքական վերածեց եւ սկսաւ իր պատմութեան երկրորդ գլուխը:

— «Այն ժամանակ երբ Հայաստանի գիւղացիները երեւան կը հանեն ոսկիի ամբարներու ադամանդէ դռները՝ մեր Թագաւորը կը հրամայէ դադրեցնել աշխատանքներն ու աշխատաւորները կը ցրուէ իրենց տեղերը: Յետոյ Ֆրէնկներու, Ինկիլիզներու, Ալամաններու երկրէն մեծամեծ անիւներով աղմկարար մեքենաներ բերել կուտայ, կը լարէ ամբարներուն մօտ, կը կանչէ իր հարուստ ազգականներն ու բարեկամները եւ կ'ըսէ. — Ահա ձեզի մեքենաներ: Բացէ'ք այս ամբարները, ոսկիներուն մեծերը զատեցէք պզտիկներէն, փայլեցուցէ'ք, լեցուցէք պարկերն ու ծթերեցէք պալատներու մէջ: Ժողովուրդը կը բողոքէ պահանջելով հաւասարութիւն եւ Արարատի ոսկիները: Թագաւորը կը մերժէ, կը թշնամանայ ժողովուրդին հետ եւ արիւն մէջ կը խեղդէ անոնց ըմբոստութիւնը: Գիւղացիները հաւ ու հաւկիթ, կաթ ու մածուն կը բերեն Հայաստանի մայրաքաղաքը Երեւան, որ ծախեն եւ իրենց վերքերը դարմանեն: Թագաւորը նոր մեքենաներ կ'ապսպրէ, շինել կուտայ հաւեր ու հաւկիթներ, կաթեր ու մածուններ եւ նոյնիսկ սոխն ու սխտորին արուեստականը եւ կը ծախէ կէս գինով: Ժողովուրդը կ'աղքատանայ, դանակը ոսկորին կը հասնի եւ լուր կը ղրկէ Մոսկովներու դրացի Թագաւորին որ՝ «Ի սէր Աստուծոյ, մենք ասիական պիտի ըլլանք, եկէք ու փրկեցէք մեզ այս անգութ Թագաւորին եւ մեքենաներուն ձեռքէն»: Մոսկովներու Թագաւորը Լէնին, իր մարդիկը կը ղրկէ Հայաստան որոնք կը ներկայանան Թագաւորին եւ կը պահանջեն հաւասարութիւն: Թագաւորը կարեւորութիւն չի տար: Լէնինի մարդիկ աւետարանին մէջէն պատուելի Աբրահամի կարդացած մարգարէութիւնները կը կարդան: Թագաւորը կը խնդայ անոնց վրայ: Լէնին կը բարձրանայ Էլբրուս լեռան գագաթը եւ ալք կ'ընէ Թուրքերու Թագաւորին: Հայոց շահ Թագաւորը Արարատի գագաթէն կը տեսնէ անցած դարձածը: Կ'իջնայ վար, կը կատղի, անգործածելի կը դարձնէ մեքենաները, Արարատի ոսկիները կը թափէ Սեւանայ լիճն ու իր մարդոցմով կը փախի կ'ապաստանի Պարսկաստան: Մոսկովները կը մտնեն Հայաստան, կը տեսնեն՝ ո'չ ոսկի է մնացեր, ... մեքենայ եւ ո'չ ալ Թագաւոր ... սահմանադրական ... օդին մէջ, օրէնքով կատարեալ ... կը հաստատեն հաւասարութիւն ... աղքատ ժողովուրդին վրայ ... ւոր մը կը նշանակեն եւ կը ... դառնան իրենց գործերուն:

— Հիմա աւելի լաւ չէ՞ ... Խուանա Թաղէոս, ճիշդ ... Յիսուս Քրիստոսի քարոզած ... քատներու՝, աղքատներու ... ւորութիւն:

Խուանա Թաղէոս կը ... Արարատի ոսկիները Սեւանէն ... հանելու միջոցներու ... լերով լճին ջուրը պարպել ... դժուար գործ էր: Կարելի չէ՞ր ... եօթ ձգախէժ երկար խողովակ ... ձգել մինչեւ Պաթում, մինչեւ ... ղու եւ Սեւանին ջուրերը պարպել ... Սեւ կամ Կասպից ծով:

Ա. ԿՈՐԻՒՆ

(Շար.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲ ՄԸ

Մակեդոնիոյ լեռներուն մէջ, Սէրէզի եւ Դրամայի միջեւ, Նաւսթա գիւղին մէջ կազմուած է Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէ մը. Ապրիլ 11ին։ Կը մասնակցին 16 երիտասարդներ, որոնք Աթէնքի «Նոր Օր»ին զրկած երկար յայտարարութեամբ մը իրենց հաւատարմութիւնը կը յայտնեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Յոյս կայ որ ընկերներու թիւը կրկնապատկուի մէկ ամիսէն։

ՀԱՒԱՏԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

«Նոր Օր» կը շարունակէ բողոքի նամակներ հրատարակել Գ. Դ. Ճաճվէրդեանի դէմ, որ գործելի հաւատուրքնութիւն մը սարքած է «մոլից տոմս» շնորհելու համար։

Ահա նմոյշ մը եւս (15 ապրիլ).—

Երեք ամիս առաջ հայրենիքիս կարօտը եւ ծնողական սափսիւմը զիս մղեցին որ ձեզի ներկայանամ ներգաղթի ցանկերուն մէջ արձանագրուելու համար։ Նախ քան ձեզ դիմելս, դացի ձեր արբանեակներուն որոնք սրճարաններուն անկիւնը նստած, խեղճ պանդուխտները կողոպտելու գործով զբաղած էին։ Վերջապէս քանի մը օր երթալ գալէս յետոյ, ինծի ներկայացուցին նախապէս պատրաստուած հրամարական...

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՄԻՀՐԱՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Մէկն ալ թաղեցինք...

Այսօր յուղարկաւոր հայրենակիցներու եւ ընկերներու խումբ մը դէպի գերեզման — օտար հողը առաջնորդեց մեր երիտասարդ ընկերներէն Տարօնցի Ալ. վառինջ գիւղացի Միհրան Ղազարեանը

Մահը, յեղափոխականի մահը կը փնտռէր ան։ Գիտէր որ հիւանդ է. գիտէր թէ օրէ օր կը մաշի. բայց բնա՛ւ չէր երեւակայեր օտար հորիզոնի տակ, անկողնի մահը։ Կանխահաս մահը։

Մեծ ծրագիրներ ունէր։ Հայրենիքին ծառայելու պատրաստակամութեամբ իր կեանքն ու ատացուածքը զոհաբերելու ընդունակ երիտասարդներէն էր

Տեսած էր կռապածը իր բնաշխարհի, Տարօնի. խրախճէր իր եղբայրներու, քրոջ, հօրեղբայրներու, ամբողջ գերդաստանի եւ գիւղի, նաեւ Մշոյ դաշտի մէջ անզի ունեցած ամէն տեսակի սարսափներուն

Դեռ շատ փոքր, թերեւս հազիւ վեց տարեկան, գերի մնացած ու թուրքերու ձեռքի տակ ...

...

ՄԱՄՈՒԼ

Քիչ մը պատմութիւն

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը, խմբագրականի մը մէջ նորէն քննելով Թուրքիոյ Երթեւեկի հրահանգը, «քիչ մը պատմութիւն» կը պատմէ եւ կ'եզրակացնէ (6 ապրիլ).

«Ընկերին երթեւեկի նոր օրէնքը տակաւին կը զբաղեցնէ Թուրքիոյ մօտիկ գաղութներու Հայերը, որոնք յայտնապէս Թուրք կառավարութեան այդ քայլին կատան չափազանցեալ իմաստ ու կարեւորութիւն։

Կրնան գտնուիլ սահմանափակ թիւով անհատներ, որ ընտանեկան նկատումներով եւ անձնական հաշիւներով ուզեն Պոլիս վերադառնալ, սակայն իրենց գիտնալիք բանն է, Բազ որոշումներով ...

...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. Տունը

ՏՀՍԻՆ. 12 ապրիլ.— Հանգէսի կամ երեկոյթի առթիւ չէ որ կը գրեմ, այլ Դաշնակցականներու թափած մէկ ճիգը կ'ուզեմ ներկայացնել

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Տուն... Տէհրինի մէջ.

Երիտասարդն ու Զաւարեանը ժառանգեցին արդեօք, որ Հայ ժողովուրդին համարատեղծուած Դաշնակցութիւնը, երկար տարեն հայրենի լեռներուն ու ձորերուն վրայ ճախրելէ յետոյ, պիտի անցնի օտար աշխարհ, ինչպէս հայ ժողովուրդը ինքը

Որքա՛ն պիտի ուրախանային անոնք երիտասարդները, եթէ այսօր ...

...

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

...

ՔՐԷՕՔԻՐ ՏԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ

...

ԹՈՒԼՍ

ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ՊԱՐՊՈՒԼ

...

ՕՐ. ԱՐԱՔՍԻ ՔԱՍՄԱՃԵԱՆ (Կարնեցի) ԵՒ ԸՆԿ. ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՑԵԱՆ (Աստաբաղցի) ՆՇԱՆՈՒԵՑԱՆ

Սարսել 16 Ապրիլ 1932 Փարիզ

...

«ԶԱՐԹՕՆՔ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

...

4. ՄԵՆԵԱՆ

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

ԱՇՕ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ (որ կը կատարէ ՊԵՏՐՈՆԻՈՒՍԻ դերը)

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ (որ կը կատարէ ՄԱՐԿՈՍԻ դերը)

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մեկուսի ենթակոմիտէի վարչութիւնը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ակումբի սրահը:

ՇԱՎԻԼԻ Արզումեան խումբի ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, Մոնփառնասի կայարանին դէմի սրճարանը: Պարտաւորիչ ներկայութիւններկայ պիտի ըլլան Կեդր. Կոմիտէի եւ Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան հրապարակային վիճաբանական ժողովը վաղը հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը: Կը նախագահէ ընկ. Գ. Հիւսեան, Նիւթ՝ «Թուրքիոյ երթեւեկի նոր օրէնքը». Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններ: Կը հրաւիրուին հայ հասարակութիւնը: Մուտքը ազատ է:

Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը

ՓԱՐԻԶ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Մ.ի փարիզի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Հ.Յ. Դաշնակցութեան, Ռամկ.—Ազատական կուսակցութեան, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ազգային, Մշակութային, Բարեգործական եւ Հայրենակց. միութիւններու:

24 Ապրիլ, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8.30ին,

Salle Horticulture մէջ, 84 Rue de Grenelle, Métro Rue du Bac

Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Վ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Կը խօսին՝ Ռամկավար-Ազատական կուսակցութեան կողմէ

Պ. ՀՐԱՉ-ԵՐՈՒԱՆԴ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ՝

Պ. ԿԱՐՕ-ՍԱՍՈՒՆԻ

Գեղարուեստական բաժին— Նուագախումբ մը (բաղկացած հայ եւ օտար արուեստագէտներէ) ղեկավարութեամբ Պր. Ա. ՊԱՐԹեւԵԱՆԻ կը նուագէ հայկական կտորներ:

Կ'ԵՐԳԷ ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները մօտ օրէն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին

Մասնակցութեամբ Հայ Բարեգործական Միութեան մասնաճիւղին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, Հ. Ե. երկսեռ Միութեան, Ալֆորվիլի Հայ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ հայ աւետարանականներուն:

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը: Մուտքը ազատ է:

ԱՅՍ ԳԻՇԵՐ ժամը 8.45ին Salle Monceauի մէջ (16 Rue de Monceau) ի նպաստ «Ծերեր Սրամիշեաններու Միութեան», սրուած նուագահանդէսին մէջ Օր. Լուիզ Ազարէկեան պիտի երգէ հայերէն երգեր ծանօթ հեղինակներէ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Շաւերնցի Գէորգ Տրամբլեան, հօր անուն Կարապետ (գերձակ): 1926ին հայր եւ որդի կը գտնուէին Պէյրութ: Կը կարծուի թէ այժմ կը գտնուին Ֆրանսա: Դիմել՝ Minas Karachian, Caserne d'Offemont Belfort, France.

Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել:

Imp. A. DER Agopian

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Եթէ, նախընթաց օրը, մէկը պարզ ակնարկ մը ըրած ըլլար թէ ես, անբասիր անցնելով այս կինը որ ընկերութեան մէջ կը պահանջէր ճշգրիտ ու պայմանագրական լրջութիւն մը, օր մը ընտանեբար պիտի նստէի բոլորովին անծանօթ երիտասարդի մը քով, հազիւ իմ որդիէս քիչ մը աւելի տարէց եւ որ թանկագին քարեր էր գողցած, անխելքի մը տեղ դրած պիտի ըլլայի զայն:

Բայց ոչ մէկ վայրկեան իր պատմութեան ընթացքին զարշանքի զգացում մը ունեցայ: Այս բոլորը կը պատմէր այնքան բնականօրէն եւ անպիսի եռանդով մը որ իր գործը կը թուէր աւելի տենդագին, հիւանդագին վիճակի մը արդիւնքը, քան թէ զայթակղեցուցիչ օրինազանցութիւն մը: Եւ յետոյ մէկու մը համար որ ինծի պէս, նախընթաց գիշերը, ապրած էր այդքան անսպասելի դէպքեր, որոնք Չրվէժի մը պէս դահավիժած էին, «անկարելի» բառը յանկարծ կորսնցուցած էր իր իմաստը: Իրականութեան փորձառութիւնը զոր ունեցեր էի այս տասը ժամերու ընթացքին, անհամեմատօրէն աւելի մեծ էր քան այն զոր ինծի նախապէս հայթայթեր էին քաղքենի կեանքի քառասուն տարիները:

Սակայն, այս խոստովանանքին մէջ բան մը կար որ զիս կը սարսափեցնէր. այն տենդոտ փայլն էր որ կ'անցնէր աչքերուն մէջէն եւ որ ելեկտրականութեան պէս իր դէմքին բոլոր ջիղերը կը թրթռացնէր, երբ իր խաղամոլութեան մասին կը խօսէր: Իրողութեան պարզ պատմութիւնն անգամ կը բաւէր զայն գրգռելու եւ տարօրինակ յստակութիւնով մը իր արձանային դէմքը զուարթ կամ ցաւագին զգենով կ'արտայայտէր պրկումի շարժումները որ իրարու կը յաջորդէին իր մէջ: Ակամայ իր ձեռքերը, իր հիանալի ձեռքերը՝ ջղուտ եւ ճկուն յօդակապերով, վերստացան իրենց ինքնութիւնը. ճիշդ ինչպէս խաղի սեղանին վրայ, յափշտակող, կատաղի եւ խուսափուկ էակներ: Մինչ ան կը պատմէր, կը տեսնէի որ անոնք կը սարսռային յանկարծ յօդակապերուն վրայ, ուժգին կը կորանային եւ բռունցքի ձեւով կը գալարուէին, յետոյ բացուելու եւ դարձեալ մէկը միւսին մէջ կծկուելու համար: Եւ կոճակներուն գաղութիւնը խոստովանելու պահուն, անոնք ձեւացուցին, տատասուն եւ փայլակի պէս արագընթաց, զողի մը շարժումը (ինչ որ անզգալաբար սարսռացուց զիս): Ճշմարտօրէն տեսայ որ այդ մատները մոլեգին յարձակեցան զարդեղէնին վրայ և արագութեամբ կուլ տուին զայն ձեռքին խոռոչին մէջ: Եւ անբացատրելի սարսուռով մը հասկցայ որ այս մարդը իր մոլութենէն թունաւորուած էր մինչեւ իր արեան ամէնէն վերջին կաթիլը:

Ինչ որ իր պատմութեան մէջ զիս կը յուզէր եւ այնքան կը սարսափեցնէր, պարզապէս անխոռվ եւ բնութիւնով անհոգ երիտասարդի մը անխնամ մոլութեան մը անձնատուութիւնն էր: Ուստի իմ առաջին պարտականութիւնս համարեցի բարեկամաբար համոզել պաշտպանեալս որ անմիջապէս հեռանան Մօնթէ-Գարլոյէն ուր փորձութիւնը շատ վտանգաւոր էր. պէտք էր որ նոյն օրն իսկ մեկնէր իր ընտանիքին մօտ, կոճակներուն անհետացումը երեւան ելլելէ եւ իր ապագան ընդմիշտ փճանալէն առաջ: Դրամ խոստացայ ճամբորդութեան եւ զարդեղէնը գրաւէն հանելու համար, բայց միայն այն պայմանով որ նոյն օրն իսկ շոգեկառք նստէր եւ ինծի երդնուր իր պատւոյն վրայ թէ այլեւս բնաւ պիտի չդպչէր խաղի թուղթի կամ պիտի չմասնակցէր ոչ մէկ բախտախաղի:

Երբեք չպիտի մոռնամ իր կաթօգին երախտագիտութիւնը. նախապէս խոնարհ, յետոյ տակաւ առ տակաւ լուսավառ, որով այս օտարականը, այս մոլորած մարդը զիս մտիկ կ'ընէր, երբեք պիտի չմոռնամ այն եղանակը որով խօսքերս կը լափէր, երբ իրեն օժանդակութիւն խոստացայ եւ յանկարծ իր երկու ձեռքերը սեղանին վրայէ երկարեց իմիններս բռնելու շարժումով մը (որ միշտ պաշտուած պիտի մնայ մտքիս մէջ), միանգամայն պաշտամունքի եւ սուրբ վկայութեան: Արցունք կար իր պայծառ աչքերուն մէջ որոնք մինչեւ այդ պահը քիչ մը ազօտ էին. իր ամբողջ մարմինը ջղայնութեամբ կը դողար երջանկութեան յուզումէն:

Արդէն փորձեցի քանի մը անգամ ձեզի բացատրել անոր գիմագծին եւ կերպարանքին եզական արտայայտութիւնը, բայց այդ շարժումը, ո՛չ, չեմ կրնար նկարագրել, վասնզի երանութիւն մըն էր այնքան հիացիկ եւ այնքան գերբնական որուն նմանը գրեթէ երբեք չենք տեսներ մարդկային դէմքի մը մէջ. կարելի էր բաղդատել զայն այն ճերմակ ստուերին զոր կը կարծենք նշմարել հրաշք մը զուրս ելլելու ատեն, երբ մեր աչքեր կ'երեւակայենք հրեշտակի մը դէմքը որ կ'անհետանայ:

Ինչո՞ւ պիտի ծածկէի: Չզիմացրեցի այս տեսարանին պերճախօսութեան: Երախտագիտութիւնը կ'երջանկացնէ, որովհետեւ անոր շատ հազուադէպօրէն կը հանդիպինք տեսանելի եղանակով մը մարմնացած, փափկանկատութիւնը օգտակար է եւ ինծի համար, որ պաղ եւ զգոյշ իմ եղած խանդ մը նոր, բարերար եւ ... լի բան մըն էր: Եւ ճիշդ այս ... ուած ու փշրուած մարդու ... բնութեան տեսարանն ալ ... թաց օրուան անձրեւէն ետք ... շալիօրէն բացուած էր:

Երբ ճաշարանէն դուրս ... ծովը, բոլորովին խաղաղած, ... օրէն կը փայլէր, կապոյտ ... երկնքի բարձրութիւնները ... այն ճերմակով ծածկուած ... իր վրայ սպաներ կը ... ուրիշ կապոյտի մը, լուրթ ... մէջ: Կը ճանչնաք, չէ՞, Ռիվիէ... բնանկարը: Միշտ գեղեցիկ ... տպաւորութիւն մը կը ձգէ ... քիչ մը անհրապոյր՝ պատկեր ... քարտի մը պէս. միշտ ... վառ գոյներ կը ներկայացնէ ... քերուն, գեղուհիի մը պէս ... եւ ծոյլ, որ անտարբերութիւն ... վրայէն կը ձգէ որ անցնին ... նուիրուածքները — գրեթէ ... եան նկարագրով մը, լուսաւոր ... շռայլ իր անխուսութեան մէ...

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone: Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Օտար երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ԱՊՐԻԼ 1932

21 AVRIL 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1839 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱԶՔԵՐԸ ԴԷՊԻ ԺԸՆԵՒ

Ընդհատեցինք, մէկ օր, Բարեգործականի «Մեր Խօսքը», կրկին արծարծելու համար խնդիր մը զոր ուշադրութեան յանձներ էինք Ապրիլ 16ին:

Ահաւասիկ ուրիշ աղբիւրէ մըն ալ կը հաստատուի, թէ Թուրքիա լրջօրէն կը խորհի Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնել, առաջին առթիւ

Առաջին լուրը հաղորդեց «Ժուռնալ տէ Տէպա»ն, Ժընեւի իր թղթակցին միջոցաւ, որ ընդհանրապէս իրազեկ է արեւելեան գործերու:

Երկրորդ լուրը կուտայ, Ապրիլ 19 թուականով, «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական աշխատակիցը, որ տարիներէ ի վեր ձեռնհաս հեղինակութիւն մը ճանչցուած է Մօտաւոր Արեւելքի եւ Թուրքիոյ գործերուն համար:

Երէկ հրատարակեր էինք անոր հաղորդած լուրը

Լոնտոնի պահպանողական թերթին աշխատակիցը հաւանական կը գտնէ որ Մոսկուան անգամ մըն ալ փորձէ տարհամոզել Թուրքիան: «Բայց, միւս կողմէ, Իտալիա եւ Գերմանիա ջերմապէս աջակցութիւն պիտի տան Թուրքիոյ թեկնածութեան, որ պիտի վայելէ նաեւ բրիտանական աջակցութիւնը»:

Ինչպէս գրած ենք զանազան առիթներով, Թուրքիա չուզեր անդամագրուիլ առանց որոշ առաւելութիւններ ապահովելու

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ն ալ կը հաստատէ այս պարագան: «Անհաւանական է որ Էնկիւրի վերջնական որոշում տայ, մինչեւ որ վերջնապէս վստահ չըլլայ թէ պիտի կրնայ ապահովել եթէ ոչ մնայուն աթոռ մը Ա. Դ. Խորհուրդին մէջ, ինչպէս Լեհաստանը, գոնէ կէս-մնայուն աթոռ մը, որ կը նորոգուի երեք տարին անգամ մը»:

Եւ ահաւասիկ երրորդ աղբիւր մը, — «Լը Փըթի Ժուռնալ» (20 Ապրիլ), որուն տեղեկութիւնը պիտի կարդաք լուրերու բաժնին մէջ:

Փարիզեան թերթին տեղեկութիւնը միւսներէն կը տարբերի անով որ, Թուրքիան հրաւէրի մը պիտի սպասէ, ո՛ր եւ է պաշտօնական դիմում կատարելէ առաջ: Իսկ ճամբան հարթելու համար — միշտ համաձայն արուած տեղեկութեան — Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին կամ Ընդհ. Ժողովին նախագահը յայտարարութիւն մը պիտի ընէ, հաղորդելով Թուրքիոյ բաղձանքը:

×

Այսպէս ուրեմն, հետզհետէ ձեւ ու մարմին կ'առնէ զրոյց մը, որ կը շրջէր պարբերաբար, երբեմն հերքուելով, բայց միշտ միտքերն զբաղեցնելով.

Անշուշտ հետզհետէ պիտի լսենք ուրիշ տեղեկութիւններ ալ, աւելի հաստատական

Մնաց որ, այս միջոցին, Էնկիւրին տեսակ մը խրախուսում կը ստանէ:

Հարեւան երկիրներու հետ բարեկամութեան դաշինքներ կնքելէ եւ ամուր պատուարներ ապահովելէ յետոյ, Իսմէթ փաշա բեռները կապեց դէպ ի Մոսկուա, ուր արտակարգ ընդունելութիւն մը սարքուած է:

Թուրքիոյ վարչապետը ներկայ պիտի ըլլայ 100,000 հոգինոց զօրահանդէսի մը: Զրոյցի մը համաձայն, վերադարձին պիտի հանդիպի նաեւ Կովկաս: Իսկ արդէն պաշտօնապէս հաստատուած է որ, Մոսկուայի առաջնորդութիւնը լրացնելէ եւ քանի մը օր Էնկիւրի մնալէ յետոյ, Իսմէթ անմիջապէս ճամբայ պիտի ելլէ դէպ ի Հռոմ: Ի հարկէ ճամբուն վրայ ուրիշ տեսակցութիւններ ալ սարքելով:

Այս բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ բաներ մը տեղի կ'ունենան Էնկիւրիի մէջ: Քաղաքական եւ տնտեսական հոլովոյթ մը, որ սերտ կապ ունի Թուրքիոյ վաղուան քաղաքականութեան եւ դիրքին հետ:

Արդ, ի՞նչ կը բանինք մենք: Ի՞նչ կը խորհինք ընել, այս առթիւ:

— «Ունի՞նք, վերջապէս, հաւաքական ծրագիր մը, օգտուելու համար այս պատեհութենէն: Եթէ ոչ շօշափելի օգուտ մը ստանալու, գոնէ զանազան պահանջութիւններ յիշեցնելու համար:

«Պատասխան կը պահանջէ այս հարցը բոլորէն ալ: Առանց խտրութեան եւ առանց վերապահութեան:

«Քաղաքական, ինչպէս անհատական դատերը կը մեռնին առանց արծարծումի եւ առանց հետապնդումի»: («Յառաջ», 16 Ապրիլ):

Անգամ մըն ալ յիշեցնելով այս բոլորը, — կատարելով հանրային կարծիքը արթուն պահելու մեր պարտականութիւնը, մենք այն միամտութիւնը չունինք թէ հրաշք մը պիտի գործուի եւ մեր քաղաքական բոլոր հոսանքները համագումար մը պիտի կազմեն, գոնէ այս առթիւ որոշ ուղեգիծ մը գտնելու համար:

Բայց, կը հաւատանք թէ՝ ամէնէն «դիւանագէտ» հոսանքն ալ պարտք պիտի սեպէ գոնէ ինքն իր մէջ խորհրդակցութիւն մը կատարել, եւ ելք մը փնտռել: Ոչ թէ գործի վրայ երեւալու, այլ գործ տեսնելու համար:

Դաշնակցութեան համար, որ ունի գործունէութեան յատակ ծրագիր Թուրքիոյ հանդէպ, կան խնդիրներ ուր ստիպուած է առանձին գործել: Հակառակ իր կամքին:

Բայց ահա խնդիր մը — Հայկական Դատը արծարծելու, արդարութիւն պահանջելու, իրաւունքներ արժեցնելու խնդիր մը, որ անտրամաբանելի պիտի ըլլար ո՛ր եւ է անջատ գործունէութիւն:

Հարցը ոչ միթինկի մը մասին է, ոչ ալ հակախորհրդային կամ... հակահայաստանեան «դաւադրութեան» մը:

Փա՛ռք Ալլահին, եռագոյնի կամ «Մեր Հայրենիք»ի խնդիր ալ չունինք:

Ունինք մէկ խնդիր, — Հայկական Դատ: «Մեր Հայրենիք ազատ, անկախ»:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔԱՋՈՐԴԻՔ ՀԱՅՈՑ

Եւ գացինք լսելու հայ օրիորդները:

Ահա թէ ինչ կը պատասխանեն անոնք՝ հայ տղոց առարկութիւններուն

Հայ երիտասարդներուն պատճառաբանութիւնները, հայուհիի հետ ամուսնական դաշինք կնքելու առթիւ, մեզ բաւական զուարճացուցին:

Չենք կրնար երեւակայել հայ աղջիկ մը որ աշխատելէ խուսափի եւ ամուսնութեան առթիւ պայման դնէ ծոյլ ու մեղկ կեանքը

— Մենք, աղջիկներս բաւական խելք ունինք, գոնէ ամուսնութենէ առաջ այդ տեսակ պահանջներով չվիժեցնելու գործը...: Մանաւանդ, երբ դրամ կայ ծայրը

Ինչ կը վերաբերի տղոցմէ դրամ խնդրելու պահանջելու վարկածին, առաջին անգամ կը լսենք այդ նորօրինակ առեւտուրը, թէեւ ճակատագիր միշտ գոյութիւն ունի եւ օրէ օր ալ գումարը բարձրանալու վրայ է...

— Մտաւորական փնտռելու ամբաստանութիւնն ալ, թէեւ գնահատական մըն է հայ աղջկան համար, սակայն անհիմն է: Այո, կ'ուզենք որ մեր նշանածը, մեզի գրեթէ տղերուն համար, նեղութիւն չտայ իր գլուխին տղուն կամ իր զարմիկին եւ ստացած նամակներն ալ ինք կարդայ ու հասկնայ: Նոյնպէս, երբ հայերէն գիրք կամ թերթ մը ձեռք առնէ, ջղուտ ալուխտի կտոր ուտելու պէս չծամծմէ... կամ օրինակի համար, երբ Րաֆֆիի մը կամ Օտեանի մը անունը տրուի իրեն, «այդ մարդիկը ի՞նչ գործ կ'ընեն» հարցումը չտայ

«Երբեք չե՛նք արհամարհեր արհեստաւորը: Մենք ալ արհեստաւորուհիներ ենք, այլ կը փնտռենք մարդը:

— «Գուրգուրա՛նք կ'ուզեն: Մենք գուրգուրանքի խեղճ ենք: Այո՛, տասնութին վարժ եւ ճարպիկ ձեռք ունենք, իրենց համար անոնք արհեստի դարձեր՝ տարիներու ընթացքին կրկնուելով շատ մը աղջիկներու մէջ, անոնք ձեզ գոհացնելէ վերջ, աւելցածն ալ կրնան ուրիշի մը տալ...

Եւ տակաւին ուրիշ բաւական լուրջ եւ իրաւացի բաներու մասին խօսեցան մեր աղջիկները:

Բայց, ուրիշ անգամ

Կ. ՊԵՑՈՒՆ

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

«Նոր օր» ի մէջ կը կարդանք (16 Ապրիլ): — Երեւանէն նամակագիրմը կը գրէ թէ մանաւոր կերպով հետզքրքուած է Էջմիածնի վիճակով: Վանքը, վանականները շատ խեղճ գրութեան մատնուած են. Էջմիածինը պէտք է՝ մեռած համարել. ոչ մէկ հեղինակութիւն չունի, կը գտնուի հսկողութեան տակ: Վանականներուն ապրուստը կը ճարուի արտասահմանի նուէրներով: Կաթողիկոսական ընտրութեան մասին ոչ մէկ խօսք չկայ. Էջմիածինը դիտումներ կատարած է կառավարութեան, որ պատասխան անգամ տուած չէ: «Պէտք է հոս լինէք որ հասկնաք այս բոլորը», կը գրէ նամակագիրը

Այս կերպով կը հերքուի Գ. Ճահ. վէրտեանի այնյայտարարութիւնը թէ կաթողիկոսական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենային գարնան: Ահա գարունը եկաւ եւ տակաւին լուր անգամ չկայ.

ԱՊՐՈՒՍՏԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Օտար դրամներու բարձրացման հետեւանքով, ապրուստը 35 առ հարիւր համեմատութեամբ սղած է Սելանիկի մէջ: Առեւտրական Սենեակը հեռագրով բողոքած է կառավարութեան, որ պաշտօնական սակով «շանժ» չի տրուիր, որպէսզի մաս մը ստիպողական նախանիւթեր բերուին Ելլադայէն:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիոյ դիմումը Ազգերու Դաշնակցութեան

Ժընեւի քաղաքական շրջանակներէն բխած լուրի մը համաձայն, Թուրք պատուիրակը յայտնած է Ազգերու Դաշնակցութեան Ընդհ. քարտուղարութեան թէ իր կառավարութիւնը սիրայօժար կը փափաքի մտնել Ժընեւեան հաստատութեան մէջ, պայմանաւ որ Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան այս փոփոխութիւնը տեղի ունենայ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ պաշտօնապէս ուղղուած հրաւէրի մը վրայ:

Լաւատեղեակ շրջանակներէ բխած լուրերու համաձայն, Ազգերու Դաշնակցութեան յառաջիկայ նստաշրջանին, Թուրքիոյ մուտքի խնդրանքը դիւրացնելու համար, Խորհուրդին նախագահը կամ Ընդհ. Ժողովին նախագահը յայտարարութիւն մը պիտի ընէ՝ փափաք յայտնելով որ Թուրքիա եւս մաս կազմէ Ազգերու Դաշնակցութեան:

Համաձայն այս տեղեկութիւններուն, այս ձեւակերպութիւններէն վերջն է որ Թուրքիա պիտի ներկայացնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու խնդրանքը

Քիւրտ ըմբոստները կը ռմբակոծուին

ԼՈՆՏՈՆ, 19 Ապրիլ — Պաղտատէն Ռէօյթէր գործակալութեան տրուած հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ անգլիական զինուորական օդանաւեր մասնակցեցան Քիւրտիստանի ըմբոստներուն դէմ ռմբակոծման գործողութեանց: Ըմբոստներէն 10 հոգի սպաննուեցան: Գործողութեանց ընթացքին, իրաքցի երկու օդաչուներ գետին ինկան եւ սպաննուեցան

Թուրք աւազակները կը գործեն

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԳԼՈՒԽԻՆ ՎՐԱՅ

Պէյրութէն կը տեղեկացնեն.—

Քիւրտ Տաղի ոստիկանական պահականոցը լուր առնելով որ 50 Թուրք չէթէներ, հռչակաւոր աւազակապետ Օսման Օմարի ղեկավարութեամբ մտած են սուրիական հողը եւ կը յառաջանան դէպ ի Գրրք Խանի գիւղերը, իսկոյն ոգեւորական ուժ առնելով, կ'երթայ դէմ դնելու աւազակներուն.

Լիւէի շրջանին մէջ ոստիկաններ կը բաժնուին երկու մասի եւ կը գրաւեն կարեւոր դիրքերը, սպասելով չէթէներու ժամանումին:

Զոյգ ժամ սպասելէ վերջ, չէթէները երկու խումբով կը մօտենան: Կռիւը կը սկսի եւ կը տեւէ 20 վայրկեան: Չէթէները կը ստիպուին փախուստ տալ: Միւս խումբը Եղմանլը գիւղին վրայ կը յարձակի եւ կռուի կը բռնուի գիւղացիներուն հետ: Մէկ չէթէ սպաննուած, գիւղացի կը վիրաւորուին:

Հալէպէն կը գրեն «Էլ Նիտա» թերթին.—

Թրքօ-սուրիական սահմանին վրայ գտնուող Սուրիացիները շատ կը վախնան եւ սարսափի մատնուած են, Թուրք չէթէներու անվերջ յարձակումներէն:

Դանիպուրեան գետի վիճաբանութիւնը

Զինաթափութեան Ընդհ. յանձնախումբի նիստէն յետոյ, ուր երկար վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան զանազան երկիրներու պատուիրակներուն միջեւ, խմբագրական մասնախումբը կարճ խորհրդակցութենէ մը յետոյ, համաձայնեցաւ հետեւեալ բանաձեւին վրայ.

— Ընդհանուր յանձնախումբը կը յայտարարէ թէ սպառազինումներու սահմանափակման եւ նուազման չափանիշները, Ազգերու Դաշինքին 8րդ յօդուածին տրամադրութիւնները պէտք է կիրարկուին եւ հետեւաբար, սպառազինումները պէտք է վերածել նուազագոյնին՝ համաձայն ազգային պաշտպանութեան եւ հաւաքական գործունէութեան մը համար պարտադրուած միջազգային յանձնառութիւններու կիրարկման:

«Պէտք կայ նաեւ նկատի առնելու իւրաքանչիւր պետութեան մասնաւոր պայմանները եւ աշխարհագրական դիրքը:

«Ընդհանուր յանձնախումբը կ'որոշէ որ այս չափանիշներու եւ եղանակներու կիրարկման քննութիւնը՝ ոյժնցմով պէտք է կատարուին սպառազինումներու սահմանափակումն ու նուազումը, անյապաղ հետապնդուի գործնական գետնի վրայ:»

Այս բանաձեւը ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ: Միայն Խորհրդային Միութեան պատուիրակը Լիտվինով դէմ քուէարկեց, համաձայնած չըլլալով որ բնագրին մէջ յիշատակուի Ազգերու Դաշինքին 8րդ յօդուածը

Գերմանիա համայնավարներուն դէմ

Հիթլէրեան գործունէութիւնը իր նուազագոյն չափին վերածելէ յետոյ, փրուսիական կառավարութիւնը այժմ ձեռնարկած է ոստիկանական խիստ գործողութիւններու ընդդէմ համայնավարներուն:

Պերլինէն տրուած տեղեկութեան մը համաձայն, բազմաթիւ զազանի ստորագրիներ, ընկերակցութեամբ քաղաքային պահակներու, խուզարկութիւն կատարեցին համայնավար կեդրոնատեղիներուն մէջ, երեւան հանելու համար գաղտնի կազմակերպութիւնները, զոր համայնավարները կազմակերպած էին փոխարինելու համար իրենց մարտական կազմակերպութիւնը «Կարմիր Ճակատ»ը: Այս կազմակերպութիւնը արգիլուած եւ կազմալուծուած էր երկու տարի առաջ: Բազմաթիւ փաստաթուղթեր գրաւուեցան.

Կը յիշուի թէ «Կարմիր Ճակատ»ի դէմ պայքարը բացած էր փրուսիական կառավարութիւնը՝ որուն օրինակին հետեւելով, ամբողջ երկրին մէջ տարածած էր գերման կեդրոնի կառավարութիւնը:

Այս հրամանը չափազանց ակնբախ զարկ տուեր էր գերման համայնավար կուսակցութիւնը, որ մէկ քանի ամիս առաջ, փորձած էր իր կազմալուծուած մարտական խումբերը վերակազմել գաղտնօրէն:

Հաւանական կը նկատուի որ համայնավարներու դէմ սկսուած գործողութիւնները տարածուին ամբողջ երկրին մէջ:

Ռուսիոյ եւ Ճափոնի միջեւ

Պաշտօնական շրջանակներ կը յայտնեն թէ Ճափոն խղճմտօրէն պիտի դրուշմէր բոլշեւիկեան կառավարութիւնը վրդովեցնող որ եւ է պատճառ տալէ: Խարպինի արեւելքը գործող ճափոնական ուժերը քաշուած են քաղաք:

⁂ *Խարպինէն տրուած լուրի մը համաձայն, տեղին ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 50է չափ խորհրդային հպատակներ, որոնց մէջ կը գտնուի չինական արեւելեան երկաթուղիի քարտուղարը:*

Այս ձերբակալումներու պատճառը տակաւին չէ յայտնուած:

ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ

ՑԱՆԿ 25

Արմէն Աժաէրեան	10.—
24րդ ցանկին գումարը	4122.—
Ընդհ. գումար	4132.—

Ռմբարկում մը Մանչուրիոյ մէջ

Փէքին-Մուքտէն գիծի երկաթուղիին վրայ, ձերբակալուեցաւ գործակցի մը, որ կը փորձէր գիծը օդը հանել, արգիլելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան քննիչ յանձնախումբը տանող կառախումբին անցքը:

Հարցաքննութեան ընթացքին, ձերբակալուած մարդը յայտնեց թէ 3 հազար աւազակներ, գործի լծուած են, քննիչ յանձնախումբի աշխատանքներուն ընթացքին խռովութիւններ յարուցանելու համար Մանչուրիոյ մէջ:

Փէշավէրի մէջ

Փէշավէրի մօտերը, երկաթուղիին վրայ ռումբ մը պայթեցաւ այն պահուն որ թղթատարը կ'անցնէր: Ո՛չ մէկ վիրաւոր կայ. կառախումբը կրցաւ շարունակել: Երեք կասկածելի Հնդիկներ ձերբակալուեցան:

Անգլիոյ ելեւմուտքը

Նոր մաքսատուրքեր

Անգլիոյ ելմտական նախարարը Ն. Չէմպըրլէն Ներկայացուց ելմտական նախագիծը, որ երկար ատենէ ի վեր, թէ Անգլիոյ եւ թէ օտար երկիրներու մէջ զանազան մեկնութեանց տեղի կուտար:

Այս նախագիծը կու գայ անգամ մըն ալ վաւերացնելու Անգլիոյ ելմտական եւ մաքսային քաղաքականութեան արմատական փոփոխութիւնը:

Նախարարը յայտնեց թէ անցեալ սեպտեմբերին, նախատեսուած էր 22 միլիոն ստեռլինի խնայողութիւն, մինչ կարելի եղած է այս գումարը բարձրացնել 34,5 միլիոնի: Անկանոն եկամուտ ներածումներու վրայ՝ մաքսատուրքը բերած է 1,165,000 ստեռլինի հասոյթ մը, բանջարեղէնի վրայէն՝ գանձը մտած է 164,000, իսկ ուրիշ ներածումներէ գոյացած է 760 հազար ստեռլին:

Իսկ գարեջուրի վրայ տուրքը՝ որմէ կը սպասուէր 4,5 միլիոն, բերած է 3 ½ միլիոն. իսկ ալքոլական ըմպելիները բերած են նախատեսուած գումարէն 1 միլիոն պակաս:

Ժառանգական տուրքերուն մէջ արձանագրուած է 18միլիոնի պակաս մը:

Յայտնելէ վերջ թէ ընթացիկ տարուան համար, հասուցումներու հաշուոյն մուտք չէ նախատեսուած, ոչ ալ ելք՝ պատերազմական պարտքերու գլուխէն, հետեւեալ գումարները տրուաւ՝ իբր նախատեսուած ծախքեր.

318,800,000 ոսկի պիտի երթայ ազգային պարտքին եւ 447 միլիոն 204 հազար ոսկի քաղաքային սպասարկութեանց եւ բանակին, 766 միլիոնի գումար մը ուրեմն.

Հասոյթներու գումարը նախատեսուած է 731,275,000: Բացը՝ 34 միլիոն 750,000, պիտի գոցուի նոր մաքսատուրքերով:

Այս հասոյթներուն մէջ՝ ներքին մուտքի գումարն է 427,000,000, որուն 260,000,000ը՝ եկամուտի վրայ տուրքէն:

Ելմտական նախարարը յայտնեց նաեւ թէ օտար թէյերու վրայ մուտքի տուրք մը պիտի դրուի մէկ լիվրա թէյին 4 փէնս հաշուով. իսկ կայսրութեան զանազան մասերէն դրկուած թէյերուն վրայ 50% զեղչ մը պիտի կատարուի:

Բացը գոցելու համար նախատեսուած այս հասոյթները երբ իրականանան, ելեւմուտքը դարձեալ 1 միլիոն 700,000ի բաց մը պիտի ունենայ: Նախարարը յայտնեց թէ ասոր դէմ նախատեսած է 5,000,000ի մուտք մը, որ պիտի գոյանայ յաւելուածական տուրքերով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՕՐՈՒԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Աշխատանքի այս տարուան համատարած տագնապը՝ գաւառներէն մինչեւ ճարտարարուեստի գլխաւոր կեդրոն քաղաքները, ծանրօրէն նստաւ, ամէն անկիւն։ Ազդեց հաւասարապէս թէ դրամագլուխին եւ թէ աշխատաւոր բազմութիւններուն վրայ, մանր առեւտրականներէն մինչեւ շրջուն ապառնողը։ Տեղ տեղ խոշոր համեմատութիւններ առաւ եւ տակաւին չէ վերջացած։ Մարսէյլի մէջ բոլոր կողմերէն հոսած ազգակներն ու ճիչերը արձանագրուեցան օրը օրին, աղեկտուր, ճնշող՝ երբեմն ալ չափազանցուած։ Ինչպէս ամէն բանի մէջ՝ հոս ալ մեր միտքը դործեց ձեռքին տեղ եւ եղան օգնութեան ձեռնարկներ եւ վաղուան գալիք ուրիշ տագնապներու հանդէպ կազմակերպուելու համար բազմաթիւ ձեւեր։

Այս ուղղութեամբ, գրեթէ ճիգերը Մասիսն ամուլ եւ արդիւնքն ալ աննշան, օգնելու եւ հասնելու համար գոնէ ամէնէն թշուառին եւ կարօտեալներուն։ Բոլոր ձեռնարկները, Փարիզէն մինչեւ գաւառ, սահմանափակ են եւ չեն կրնար ժողովուրդն ու աշխատաւոր մասը կապել կազմակերպութեան։

Սկեպտիկ դարձած է ժողովուրդը։ Չի հաւատար կարծես նման անհրաժեշտութիւններու, եւ կ՚անցնի վրայէն, սովորական երեւոյթի մը նմանցնելով տագնապն ալ։ Չէ՞ որ կը տեսնէ, փորձառու է եւ գիտէ այլեւս տեղը։ Դրական է եւ ժուժկալ։ Իր դրացիին օգնելու եղանակն ալ գիտէ հայրենիքէն աւանդ մնացած, եւ պէտք չի զգար ազմուկի եւ թմբուկներու։ Կուտայ, կը հասնի, առանց ցուցական մանրամասնութիւններ փնտռելու։ Միշտ ձեռքի տակէն աննշմար եւ անձայն։

Համոզուած է նաեւ որ, անիմաստ են բազմաթիւ տեղական սէնտիքաները, որոնց հետ յոյս կապել, անդամակցիլ եւ խանդավառուիլ միամտութիւն պիտի ըլլար մեզի համար։ Փորձերը շատ կան եւ շատ խօսուն։

Բազմաթիւ են բանուորական կազմակերպութիւնները, մէկ մէկ անուն տակ, յաճախ իրար հակառող, խաչաձեւող ի վնաս աշխատաւոր բազմութիւններու շահերուն։ Ուժ չեն ճիւղաւորուած՝ հազար ճիւղերու, չեն կրնար ազդել եւ մղել։ Իրենց գոյութիւնը պառշտութով կը զգացնեն երբեմն։ Հայերուս մասնակցութիւնը նման կազմակերպութիւններու՝ տեսակ մը աւելորդ քաշքշուք եւ վազվզուք պիտի ըլլար։

Ունին գեղեցիկ ուղեգծեր եւ ծրագիրներ։ Նաղշողուն ազդեր եւ արտայայտութիւններ, աւա՜ղ միշտ թուղթի վրայ։ Տղայ պէտք է ըլլալ հրապուրուելու համար։ Այլամերժ եւ խտրական կրքոտ ոգին՝ հաստատութիւններէն մինչեւ պաշտօնական կազմակերպութիւնները չահապաշտպան, միշտ ալ կայ եւ կը տեւէ։ Դուրսի վերաբերմունքը օտարներու եւ մանուորներու համար, կը տիրէ նաեւ սէնտիքաներէ ները, որքան ալ ազատ բառերով հրաւէր կարդան անխտիր՝ բանուորներուն։

Ինչպէս գործարաններուն, նոյնպէս այս կազմակերպութիւններու մէջ նոյն ճնշուած եւ ձգտող յարաբերութիւնները կան, նոյն շէյլ նայուածքներն ու հաշիւները։ Ամէն տեղ տակ գացողը պիտի ըլլանք մենք, որ ամէն կողմ կանք, ցիր ու ցան եւ տկար, անկազմակերպ։ Եւ այս բոլորին վրայ գեռ, յիսուն անգամ քարին զարնուած փորձառու սակայն երանելի մարդիկ կան, որ կը հաւատան։ Այս ամէն ձայնի ձայն տուող մարդիկն են որ ի կարգին մեզ կը ներկայացնեն եւ մեզի համար կը խօսին (ներեցէք, կը պայքարին) ուր որ ալ ըլլան, փողոց թէ սրահին մէջ։

Առհասարակ Մարսէյլը նուազ ազդուեցաւ այս տագնապէն։ Պահելով համեմատութիւնը ճարտարարուեստի ուրիշ կեդրոններու եւ ունեցած բնակչութեան հետ։ Պետական պաշտօնական ցուցմունքներն ալ տախտակներու վրայ նոյն պատկերը կը ներկայացնէին Bouches-du Rhône*ի նահանգին համար։*

Մարսէյլը կը տարբերի նաեւ միւս կեդրոններէն իր նաւահանգիստով։ Առանձնութիւն մը, որ մեծապէս կը նպաստէ առեւտրական եւ ճարտարարուեստի շարժումներուն։ Տնտեսական եւ առեւտրական խոշոր ճամբաներէն մէկն է, հսկայ նաւամատոյցով մը ուր կը վազեն հազարաւոր բազուկներ։

Ցրանսայի տագնապը ուղղակի զարկաւ մասնաւոր արտադրութիւններուն՝ մետաքսին, զարդեղէններուն, անուշահոտին, մեքենաներուն եւ նման նուրբ եւ արտաքին սպառող չուկայ ունեցող նիւթերուն։

Մարսէյլը քիչ ունի։ Անուշանս

Սեւցած, աղմկայոյզ քաղաք է, քրտինքի եւ բազուկի, թէեւ ունի կապոյտ եւ արեւոտ երկինք մը։ Կարելի է փոթ տ՚Ազիւր կոչել։ Միշտ ծիծղուն է Քանի եւ Նիսի պէս։ Ունի միայն հսկայաթափ հարուստ ու գաղութ ու շուկայ։ Քաղաքի կեդրոններէն մինչեւ հեռաւոր արուարձանները։ Ունի 900 հազար եւ աւելի բնակչութիւն, մեծագոյն մասը բանուոր։ Գլխաւոր արտադրութիւններն են շաքար, իւղ, օճառ, ձէթ, խմորեղէն, անուշեղէն, կաշ, կղմինտր, հող, եւ քանի մը երկաթի (ոչ խոշոր) եւ երկու շոգեկառքի նորոգութեան կապուած խոշոր հաստատութիւններ։

Cosmopolite *քաղաք է։ Ամէն ազգէ կայ եւ նշանակելի թիւ մը հասած են օտարականները։ Կարծիքներու եւ խորհրդակցութիւններու մղելու ատրճան։ Նահանգին մէջ, Հայերու թիւը հաւանօրէն կը հասնի 25-27ի, մասնաւորաբար քաղաքի մէջ կեդրոնացած են 20-22ը, արուարձաններով միասին։ Առեւտրական է հարիւրին 5-7, կը զբաղին հեռեգ հետէ մանր առեւտրականները, արհեստաւոր 25-30ը, իսկ հասարակ աշխատաւոր հարիւրին 60-70ը։ Արուարձաններու մէջ առեւտուրը գրեթէ Հայերու ձեռքն է, հոն ուր գիւղի վերածած են եւ մեծամասնութիւն են արդէն։ Աչքի կը զարնեն շէշտուած նպարեղէնի խանութները։ Կարծես այս մարզին մէջ կրնան եւ կը յաջողին։*

Թէ արուարձաններու եւ թէ քաղաքի Հայերուն հարիւրին 75ը կ՚աշխատի խոշոր հաստատութիւններու մէջն վերայիշեալ նիւթերուն վրայ։ Կան գործարաններ ուր աւշադրելի է մեքենաներուն թիւն ու աշխատանքի արժէքը։ Շոգեկառքի, շաքարի, իւղի, գործարաններուն մէջ։ Կայ նաեւ նաւահանգիստ։ Զարգաշ են, հանդարժեղ, անտրտունջ եւ պարտաճանաչ կան յարժարօք։ Քիչ հասկացողութիւն ունին աշխատանքի օրէնքներուն, կանոններուն եւ պահանջներուն մասին։ Կ՚աշխատին արատա։ Ամէնէն սեւ, տաժանելի եւ ծանր գործերուն լծուած են Հայերը։ Խտրութիւն չեն դներ, կը շարժին մեքենայի նման, միայն թէ օրերուն տագնապ ու առրապեր չծանրանան իրենց ուսերուն, չխարին մէջքը։ Կը փնտռուին, ասեմս, եւ սիրուած են։ Այս է պատճառը թերեւս որ օտար բանուորները գէշ աչքով կը դիտեն։

Իրենց վիճակով կը չափեն նաեւ մերը, որ շատ տարբեր է եւ բնաւ չի մօտենար մեր հաւաքական կացութեան։ Մենք բառին լոր իմաստով օտար ենք, անարժէք եւ անկազմակերպ. առանց յենարանի։ Անոնք ատք գնելու տեղեր ունին միշտ, երբ դանակը ոսկորին հասնի։

*Տագնապը հոս համաչափ չնստաւ բոլոր գործարաններուն ալ կրակելու առաւերեան։ Ազդուեցան գրեթէ անխտիր եւ գաւառները չրացին աշխատաւորներու առջեւ, ինչպէս գաւառներն ու կարգ մը ուրիշ շրջաններ։ Ամէնէն ուժեղ հարուածը հասաւ շոգեկառքի առաջին հաստատութեան, Coder*ին։ Դռները փակելու աստիճան արձակեց։ Մնաց մէկ քառորդը միայն, մասնագէտներն ու շէֆերը։ Հայերու թիւը հոս կը հասնէր առեն մը 800—900ի, որ վերջերս կեցած էր երկար ատեն 500—600ի վրայ։ Տագնապը ուրեմն զուրս ձգեց Հայերէն 350—400ը։ Ճարպիկ զտուեցան անոնք որ նախատեսած էին եւ կանուխ ուրիշ տեղերը ճարեցին։ Հիմա ալ կը մնայ գրեթէ անփոփոխ եւ շշուկներ կան որ* P.L.M.*ը պիտի սեփականացնէ եւ վերակոչէ բանուորները։ Մինչեւ այդ կը մնայ աղքատ։ Շատ քիչ աշխատաւորներով։ Ցետոյ առաջ յաջորդեց նոյն մասնաճիւղին՝* Capellette*ի որ նուազ ազդուեցաւ քան* Coder*ը։ Արտադրել, արդէն պատրաստել իսկ նոյն համեմատութեան չմնաւ, իսկ այժմ կը զանուայ արդէն եւ նամակներով կանչած են մեծագոյն մասը։ Նաեւ Հայերը։*

Իսկ միւս գործարաններէն մասամբ տագնապը կրեցին, պիւսքիւիի խմորեղէնի, կաշարի, կղմինտրի եւ ուրիշ կարգ մը փոքրաթիւ բանուոր ունեցող հաստատութիւններ, որոնց մէջ նշանակելի թիւ մը չէին կազմեր Հայերը։

Գրեթէ չազդուեցան շաքարի, իւղի, շագախի գործարանները։ Բառերս վերցնել կրցուած։ Բնաւ սահմանները չանցան եւ դուրս չձգեցին խոշոր թիւերով։ Խառացնելով ուրեմն տագնապի ընթացքին քանի մը եւրեւոյթներ, կարելի է եզրակացնել որ.

Տեղ-տեղ ժամերն ու օրերը կրճատուեցան, ուրիշ տեղեր վարձքերը, դրամը։ Կարգ մը տեղեր ալ երկուքը միասին, հ՚ե ժամը հ՚ե օրավարձը։ Առիթը օգտագործեցին, լաւ գիտնալով որ երկիւղն ու սարսափը զա. լիցին՝ չեղած էր բանուորներուն վրայ։

Ուրիշ տեղեր ուղղակի թիւը պակսեցուցին, սակայն քիչ։ 5 — 10 15 — 30ի համեմատութիւնով։ կարգ մը տեղեր ալ՝ փոփոխութեան են թարկեցին աշխատաւորները։ Բարձր գիներ ունեցողները նուազ գիներով ձեռքեր փոխանակեցին, անգործներ եւ լաւ աշխատաւորներ զանելով։ Անս թէ ինչո՞ւ մէկ շաբաթ կ՚արձակէին եւ միւս շաբաթը կը լրացնէին պակաս թիւերը։

Բոլոր անգործ Հայերը մօտաւորապէս 400, կը սահմանային պետական նպաստ, եթէ կանոնաւոր էին իրենց թուղթերը։ Շատեր օգտուեցան եւ փրկուեցին եղաւ գրեթէ։ Կային որ չօշափելի գումար մը կը ստանային քիչ պակաս նախապէս իրենց շահածներէն։ Ընտանեք ունեցողները։

Շատերը արհեստներու կպան եւ հիմա կը վաստկին արդէն քիչ-քիչ։ Օգտագործեցին իրենց յաւելեալ եւ ազատ ժամերը։ Ուշիմ են, ըրէշտ անձ եւ կ՚ոսպ։ Տագնապը այս ձեւով խնդացուց եւ օգնեց կարգ մը միշտ բանուոր մնացած Հայերու։

Արդէն հետզհետէ այս երեւոյթը կը տիրապետէ եւ կը տարածուի։ Կը սկսին լքել գործարանները ծուլին ու ազմուկը եւ կը հետեւին ազատ եւ ինքնիշխան աշխատանքներուն, աւելի տանելի, մաքուր եւ շահաբեր։

Ամէնէն շատ ազդուեցան մեր կօշկակարները, որոնք մեծ տոկոսը կը կազմեն արհեստաւորներուն։ Գինը իջաւ եւ մէկէն զարկաւ տագնապը։ Այժմ լաւ է եւ սկսած են գործի։ Միայն վրայ կը հասնի ամբան morte saison*ը, ինչպէս կը կոչեն։*

Տագնապի ընթացքին՝ պանդոկի տէրերը, դերձակները ուրին եւ չնեղցին բանուորները։ Այժմ բոլոր հաստատութիւններէն ներս բարի նշաններ կ՚երեւին եւ կարծես հետզհետէ կը մեղմանայ տագնապը։ Վաղը՝ ամառ է եւ կարգ մը արհեստներ եւ մանր արհեստաւորներ պիտի տկարանան եւ ահզմուին, ինչպէս ամէն տարի։

Նաւահանգիստը՝ ուր ամէն լաւ աժագին հազարներով կը թափուին զոգթ զտնելու յոյսով, հիմա փոխուած է։ Կը նշանակէ թէ կը տեղաւորուին բոլորն ալ եւ ծովի ճամբան բացուած է։

Մարսէյլը օգնութեան մասնաւոր ձեռնարկներ չըրաւ։ Իրար օգնեցին եւ հիմա ոտքի վրայ են ալլեւս։ Տագնապներ շատ տեսած է եւ կարծրացած է ժողովուրդին համբերութիւնն ու դիմադրական ոգին։ Այս անգամ չէր որ տակ պիտի երթար։ Կուգան ու կ՚անցնին։

Միայն կազմակերպութիւնն է անհրաժեշտը։ Աշխատաւոր դասակարգին պէտք է յենարան մը ստեղծել, զարգացնելու եւ պաշտպանելու համար, մասնայատուկ ծրագրով մը, ինչ որ մինչեւ հիմա կը պակսի։ Այս է կարեւորը եւ այժմէականը։

Այս մասին պէտք է խորհիլ եւ յոգնիլ։

Գ. Մ.

ԲՈՇԱՆԵՐԸ

Անկէ առաջ «Յառաջ»ի մէջ յօդուածաշարք մը հրատարակուեցաւ բոշաներու կենցաղին եւ սովորութիւններուն մասին։

Իբր լրացուցիչ այդ ուսումնասիրութեան, ստորեւ կուտանք կարգ մը ծանօթութիւններ բոշաներու ծագումին վրայ։

Այս մասին բազմաթիւ առասպելներ կը պատմուին։ Պատմաբաններուն կարծիքով, անոնք Ասիայէն գաղթած են։ Ժ Բ. դարուն Հնդկաստանէն վտարուելով բաժնուած են երկու գլխաւոր խումբերու, մէկը Պարսկաստանի ճամբով, իսկ միւսը Արաբիոյ եւ Սուրիոյ անապատները անցնելով եկած են Հայաստան։ Հո՛ն ժամանակ մը մնալէ յետոյ, բազմաթիւ ճիւղերու բաժնուելով ցրուած են Կովկաս, Ցունաստան, Թուրքիա, Ռումանիա, մէջ, եւ հետզհետէ տարածուած՝ ամբողջ Եւրոպայի վրայ։

Պալը, ինչպէս նաեւ ժամանակակից շատ մը վէհապետներ վախնալով այդ թափառաշրջիկ ցեղերուն ներկայութենէն, ազատ թողած են զանոնք։ Կաթոլիկ կրօնականներ իրենց կարգին ջանացած են քրիստոնէական կրօնքը տարածել անոնց մէջ, առանց սակայն սեւէ արդիւնք մը ձեռք բերելու։

1423 ին՝ Հունգարիոյ Սիկիսմոնտ թագաւորը փորձած է զանոնք սիրաշահիլ, եւ թոյլ տալ որ անոնք ազատօրէն բնակութիւն հաստատեն Հունգարիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ։ Անկէ ծագում առած է այս սխալ ենթադրութիւնը թէ՝ բոշաներու հայրենիքը եղած է Հունգարիա։

Անուրանալի է թէ բոշաներուն համար հայրենիք գոյութիւն չունի։ Անոնց հայրենիքն է ամբողջ երկիրը, անոնց բնակավայրը՝ ազատ բնութեան անսահման տարածութիւնը, անոնց տան երդիքը՝ կապոյտ երկինքի անծայրածիր կամարը։

Անոնք բնազդաբար կը խորշին քաղաքակրթութենէն եւ անոր բնծայած բարիքներէն

Ներկայ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը մինչ պայքար կը մղէ ... տաքի աշխարհին բնութեան ... րուն դէմ, զորս կը ջանայ նուա... իր հանգիստն ու բարօրութիւն... ապահովելու համար, բոշաները ... զանազան ցեղեր, ընդհակառակ... ամէն բանէ առաջ եւ իրենց համ... կը պաշտեն բնութիւնը։ Անոնք կ... զեն նոյնանալ բնութեան հետ ... զանցել անոր եւ թափանցել ան... գաղտնիքներուն։

Առանց երկաթուղիի, իւղ... շարժի, օդանաւի՝ անոնք ... ու աստանդական կը թափառ... կրէ երկիր, առանց ապաւինելո... պարզապէս իրենց մտքին ... րութեամբ եւ ըմբռնումով։

Առանց աշխարհագրական ... նօթութիւններ ունենալու, անոնց ... ճամբորդին ամէն տեղ, կը ... փոխուին քաղաքէ քաղաք, եւ ... դժուարութեան՝ յաւագոյն ... գրաւեն բնութեան ծոցին ... ու հոն շրջելով անընդհատ ... շատ բան կը տեսնեն, շատ բան ... կը վարժուին, կը մարզեն ... միտքն ու փորձառութիւնը ... սովին բազմաթիւ լեզուներ ... երաժիշտներ են, եւ քաջավար ... հնաւատարներ։ Մասնաւորապէս ... ձայգործութեան եւ թէթեւ ... թեան մէջ։ Նաեւ կ՚ախորժին ... ռական ու աստանդական կեանք ... քաղցենի ապահով ու հանգ... կեանքը կը խորշեցնէ զիրենք ... խաժեծար կը համարեն անոր ... անստոյգ կեանքը բնութեան ... մէջ, անվերջ հորիզոններու ... անընդատ վերանորոգուող ... րութիւններու նեքեւ։

Բոշաները ունին իրենց ... տուկ կրօնքը, գրականութիւն ... լեզուն։ Կը խօսին ռուսներէն ... սերէն, իտալերէն, գերմաներէն ... լոններէն, սպաներէն, հունգարե... երբայեցերէն, հայերէն, եւայլ...

Հրեայ եւ հայ բոշաները ... ռաբար կը կրեն իրենց ազգ... ջավայրին ազդեցութիւնը, եւ ... պահեն իրենց ինքնայատուկ ... բարքերն ու սովորութիւնները։

Ց. ...

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԶԷՖԻ ՄԱՍԻՆ

Է.

Արտասահման մեկնելէ առաջ, Աղէֆ զր. ... Ռուսաստանի ոստիկանութեան բարձրագոյն համարներ կը զանայ եւ ընկերները կ՚աշխատին թեթեւցնել այն ցաւը, որ պատճառած էին՝ հակառակ ըլլալով իր տեսակէտին։ Մարտ. Կազմակերպութեան զեկավարութենէն հրաժարած ըլլալը արգելք չի հանդիսանար, որ տեղեակ ըլլայ ամեն նոր ծրագիրներուն ու աշխատանքներուն։ Զիլբերբերգը միշտ կը դիմէր Աղէֆի խորհուրդներուն

Արտաքսուած մնալով խորհրդաւոր գերին մէջ, Աղէֆ կը շարունակէ իր գաւերը Մարտ. Կազմակերպութեան դէմ։ Ահաբեկիչներէն անոնք, որոնք դէմ էին արտայայտուած Աղէֆին, վերջինէս կը ստանան կեղծ անցագիրներ, որոնց անուններն ու թիւերը յայտնի էին Գերասիմովին։ Աղէֆի վրէժէն ոչ ոք կրնար խուսափիլ․․․ Իսկ արտասահման մեկնելու պահուն՝ ինչ որ գիտէր Մարտ. Կազմակերպութեան մասին, կը յայտնէ Գերասիմովին։ Արտասահմանէն ալ կը շարունակէ հաղորդել ինչ որ իրեն յայտնի կ՚ըլլար Զիլբերբերգի ու միւսներու գրած նամակներէն։

Աղէֆը ... ռուսաստան յետոյ ... Կոմիտէի արտադրութեան ... գուռուէին ահաբեկչական երեք ... րակներ՝ առաջինը Զիլբերբերգ ... կրորդը ընկերուհի Բէյլի եւ ... դը Կարլի զեկավարութեամբ ... ամէնէն մեծն առաջինն էր, ... ծանէնութեամբ աւելի ուժեղ էր ... րորդը։ Առաջինը կը կատարէ ... բուրգի քաղաքապետին ահաբեկ... իսկ երրորդը՝ ծովային Դատ... զինուորական գլխաւոր դատ... Պաւլովի եւ մայրաքաղաքի ... պետ Մ[illegible] սպանութիւնը ... եւ Աղէֆի տուած տեղեկութիւններ ... համաձայն ոստիկանութիւնը ... ջողի ձերբակալել Զիլբերբերգ... մէկ ընկերոջ հետ եւ կախաղ... նել, բայց առանց Աղէֆի ... թեան՝ Գերասիմովը ծանր ... կը մատնուի։ Եւ ստիպուած ... սիմով կը պահանջէ, որ Աղէֆ ... դառնայ Ռուսիա։

Արտասահմանի մէջ Աղէֆ ... սումնասիրէ գործնական նոր ... ներ՝ ահաբեկումի նոր ձեւեր ...

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (9)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Այնպէս՝ ինչպէս Անգլիացիներու ծրագիրը Մուսուլի քարիւղը նաւահանգիստ հասցնելու համար։ Անշուշտ կարելի էր, միայն թէ... սա աղքատներու թագաւորը պիտի աւրէր գործը։

— Այնպէս չէ՞ Խաւաճա Թադէոս նորէն կրկնեց Հայկօ Էմին, աղքատներո՛ւ, աղքատներու թագաւորութիւն...։

— Ո՛չ բարեկամ, ես Մարոնի եմ եւ անունս Թադէոս չէ՛ այսուհետեւ։

— Հապա հայկական ծագում ունէիր եւ նախահայրերդ...

— Ես այդ տեսակ բաներ չեմ ըսած։

— Նշանաւոր զինուորականներ Կիլիկիայէն խաչակիրներուն հետ եկած...

— Խաչակիրները Կիլիկիայէն չանցան, Եգիպտոսի վրայով արշաւեցին Պաղեստին։

— Եկուր մի ուրանար եւ մտաւին երթանք Հայաստան։

— Անկարելի է Հայկօ Էմի, առանձին գնա դուն, ալ չեմ գար։

Անհնար էր ճամբու բերել Մարոնը կ՚ուրանար բացէ ի բաց։ Եթէ քիչ մըն ալ պնդէր, կրնար աւետարանի փաստպաւոր մարգարէութիւնները կարդալ իրեն։ «Ետիս անցիր, չար սատանայ», ըսաւ Հայկօ Էմին, թուղթերը ձեռքերն ու զարձաւ իր գործին։

IX.

Երկու տարի շարունակ Հայկօ Էմին աշխատեցաւ Խաւաճա Թանուսին մօտ եւ ամէն օր քաղաքէն տուն վերադարձին, մէկմէկ փայտի կամ թիթեղի կտորներով ամրացուց իր հիւղակը։ Դարնան պատառուկներ եւ ջրագդումներ կը մալլէին պատերէն վեր, կը մտնէին փոքրիկ պատուհաններէն ներս եւ ստատն կանուխ իրենց բաժակները բացած կը փափալին անարին վրայէն։ Բարի յոյս Հայկօ Էմի, աղէկ քնացա՞ր, հանգիստ ըրի՞ր Հայկօ Էմի։ Աշնան կը չորնային պատառուկները։ Կը մնային ջրագդումները, որոնք կը յամառէին դեռ իրար պլլուիլ, բարձրանալ տանիք եւ ժանգոտած թիթեղներու կարմիր կռնակին վրայ, իրենց հսկայ բաժակները պառկեցնել զառիվայր։ Հիւղակին կառուցուածքն ու գգուեններուն ձեւացուցած արմատքանդակները շատ թիւր էին եկեր հողատերոջ։ «Առանց պարտէզի զգեակ կ՚ըլլա՞յ» կատակեր էր վերջինս եւ պատօներ էր որ պարտէզ մըն ալ շինէ անոր շուրջը, յիսուն քառակուսի մեթրի վրայ։ Խաւաճա Թանուս մոռցեր էր արդէն սորված հայերէն բառերը, ինքնացուցեր էր իր փայտահատութին օրավարձն ու սկսեր էր օրէ օր կծու գիտողութիւններ ընել կտրուած փայտերու մասին։ Ի՞նչ փայտ, կը խօսէր Հայկօ Էմին, Սառուած մէկ դուռը գացէր առաջ, մէկալը բացուէ։ Այդ «մէկալը» պարտէզն էր՝ որուն վրայ կ՚աշխատէր հիմա անգլիական պաղպաղակ շինուած բահովը։

Նաւահանգիստն իր գիտացն ըլլալուն, ցամաք էլլող օտար զբօսաշրջիկներ այցելութեան առաջին պատիւը կուտային Հայկօ Էմի հիւղակին։ Կը լուսանկարէին զայն չորս կողմէն, փոքրիկ նուէր մը կը ձգէին կառուցանող ճարտարապետին եւ յետոյ կ՚այցելէին փիւնիկեան, հռոմէական, արաբական եւ խաչակիրներու հնութիւնները։ Այս շրջանը եղաւ հիւղակին եւ Հայկօ Էմի ոսկեդարը։ Շատ չանցած զործի լծուեցան աւետարանի մարգարէութիւնները։ Կիլիկիայէն փախստական Հայեր եկան եւ անտուն ու անտէր թափուեցան փողոցները։ Զգիմացաւ Հայկօ Էմին։ Գնաց նաւահանգիստը եւ երկու ընտանիք հիւրասիրեց իր տանը։ Հիւրերը շատ հաւնեցան Հայկօ Էմի հայրենասիրական ընթացքին։ Երկու ամիս շարունակ պատսպարուեցան, կերան-խմեցին եւ օրին մէկն ալ ըսին՝

— Հայկօ՛ Էմի, շատ հոյակապ է դղեակդ։ Չէ՞ր կրնար բարեխօսել հողատիրոջ, որ մենք ալ մերինները շինենք իր հողին վրայ։

— Ինչո՞ւ չէ՛, զաւակներս, ինչո՞ւ չէ։ Մենք բոլորս ալ հայ եղբայրներ չէ՞նք միթէ։ Եթէ մենք իրարու ձեռք չբռնենք հապա ո՞վ բռնէ։

Եւ Հայկօ Էմին միջնորդելու համար իր հիւրերը, պատմեց անոնց Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի գլխուն եկած չարիքներն ու աղքատներու թագաւորութեան մասին։ «Հաւասարութի՛ւն, հա՛, հաւասարութիւն»։

Երբ հողատիրոջ ներկայացաւ, այնպէս բարեխօսեց իր հայրենակիցներուն համար։

— Խաւաճա Աբդօ, այնքան որ կ՚աղաչեմ այս ընտանիքներուն համար, պատճառն այն է որ՝ անոնք թագաւորական գերդաստանէ ազնուական մարդիկ էին ժամանակին, որոնց պալատներուն մէջ իշխաններ եւ սպարապետներ կը հիւրասիրուէին։ Իսկ հիմա... իսկ հիմա...։

— Լա՛ւ, Հայկօ Էմի, քանի որ կ՚ըսես թէ թագաւորական գերդաստանէ ազնուական մարդիկ են, թող անոնք ալ շինեն իրենց հիւղակները։

Իր հայրենակիցները պիտի սկսէին անմիջապէս հիւղակի շինութեան, բայց դրամին կը պակսէր։ Դիմեցին Հայկօ Էմիին։

— Հայկօ Էմի, շատ ամօթ պիտի ըլլայ։ Բայց քեզմէ զատ որո՞ւ կրնանք դիմել։ Այնքան բարիք ըրիր մեզի, եկուր սա մէկն ... որ կատարեալ ըլլայ։

— Ինչո՞ւ չէ՛, զաւակներս... Ես ձեզ չօգնեմ, հապա ... Ունեցողը՝ չունեցողին պիտի ... որ այս նեղ օրերը շատ ... Մենք բոլորս ալ հայ ... ենք իրարու։ Եթէ մենք ... ծենք հաւասարութեան, վաղ ... երեսով պիտի երթանք ... ու ներկայանանք խորհուրդ ... թագաւորին։

Հինգ վայրկեան վերջը ... ցաւ Հայկօ Էմիի սեւ օրերու ... խնայած դրամները։

Ցաջորդ օրը, դեռ արեւ ... գած կիլիկեցի խումբ մը ... կաններ ներկայացան իրեն ... րեցին։

— Հայկօ՛ Էմի, Հայկօ ... լսեցինք որ շատ աղէկ մարդ ... ձեռքէդ եկածը չես խնայեր ... եւ հայրենիքին համար։ ... քովդ կը տեսնես մեր վիճակ[illegible] ... որ ըսենք՝ երկու հասկցիր ... խօսէ այդ մարդուն որ ... հաստատուինք իր հողին վրայ ...

Ե. ...

...գնելու։ Այդ նպատակով, խոշոր գումարներ կը սորվին կուսակցութեան։ Սակայն, նման աշխատանքը չէին Գերասիմովի հրահանգը գործադրել՝ սահմանուած պէս, կը պատրաստուի պայթուցիկ գործի վայրը։ Մանաւանդ, որ յարմար առիթ էր առնելու։ Այդ օրերուն Եւրոպա կը գտնուէր Գերշունին, որ յաջողած էր փախչիլ աքսորավայրէն։

Գերշունին կուսակցութեան հիմնադիրներէն էր եւ Մարտ-Կազմակերպութեան անդամ։ Յեղափոխութեան անցեալը, երկարամեայ բանտարկութիւնն ու հերոսական փախուստը անոր անուան շուրջ մեծ հրապոյր ու հիացում էին կազմած յեղափոխական շրջանակներու մէջ։ Նկատի առնելով այդ բոլորը, Ազէֆ կ'որոշէ Եւրոպայէն մեկնիլ անոր հետ։ Ազէֆ եւ Գերշունին կը հասնին Ֆինլանտա ուր ճիշդ այդ ատեն տեղի կ'ունենար կուսակցական երկրորդ համագումար ժողովը։ Յանդգնութիւն եւ մեծ ազնուութիւն, որ յատուկ էին Գերշունիին, կ'իյնային նաեւ Ազէֆի։ Ազէֆ կը զգայ, որ իր դիրքը կուսակցութեան մէջ դեռ ամուր է...

Մինչ այդ՝ կուսակցութիւնը կը դառնայ կենտրոնացեալ ...

Ձերբակալութեան վերջ անոր խումբի ղեկավարութիւնը կը յանձնուի Նիկիտենկոյին՝ ...

Բաց ի ցարին մահափորձէն, Նիկիտենկոյի խումբը կը պատրաստուէր սպաննել նաեւ Ստոլիպինը եւ մեծ դուքս Նիկոլա Նիկոլաեւիչը։ Նիկիտենկո կը յաջողի կապ հաստատել պալատական հսկող զինուորի մը հետ, որ ...

...Ազէֆ կը շտապէ ամէն ինչ պարզել Գերասիմովին՝ յայտնելով նաեւ խումբի բոլոր անդամներու անունները։ 1907 ապրիլ 1ին Նիկիտենկոյի խումբը ամբողջութեամբ կը ձերբակալուի եւ կը յանձնուի զինուորական ատեանին։ Միակ փրկողը կը հանդիսանայ խորամանկ Ազէֆ, որպէս զի Նիկիտենկոյ, Նաումով եւ ուրիշ ընկերներ ... Երկրորդ Դումայի դէմ պայքարելու համար, այս դատը մեծ դէնք կը ծառայէ Ստոլիպինի համար.

Նիկիտենկոյի խումբին ձերբակալումէն քանի մը օր առաջ, Ազէֆ ...կը մեկնի Երգիր։ Հոն ալ ստորկանութեան կը մասնէ տեղային կազմակերպութեանց ու ահաբեկչական խումբը։ Երկիր մէջ նոյնպէս կը պատրաստէին մահափորձ մը մեծ դուքսին դէմ, երբ դար հոն ամառանոց։

Մայրաքաղաքի եւ Երկրի ձերբակալութիւնները չեն կասեցներ ահաբեկման գործը։ Կարլի խումբը կը կազմակերպէր մահափորձ մահափորձի ետեւէ։ Գերասիմով կը մտածէ, որ նորէն Ազէֆ անցնի Մարտ-Կազմակերպութեան գլուխը։ Նոյնը կը մտածէ նաեւ կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէն եւ, Նիկիտենկոյի խումբին քայքայումէն վերջ, ահաբեկման ամբողջ գործը կը յանձնուի Ազէֆին։ Վերջինիս անմիջական հսկողութեան տակ կը դրուի նաեւ Կարլի խումբը. Այս խումբը ծրագրած էր շարք մը ահաբեկումներ, որոնց մէջ նաեւ նախարարական խորհուրդին օդանին։ Ստանձնելով մարտական գործի ղեկավարութիւնը Ազէֆ նորէն կը սկսի իր երկդիմի խաղը։ Որոշ ծրագիրներ կը մատնէ ոստիկանութեան եւ որոշ բաներ ալ կը ծածկէ ու կը յաջողցնէ։ Բայց, վերջ ի վերջոյ, կը մատնէ թէ Կարլը եւ թէ անոր խումբը։ Երկու հոգիէ զատ, Կարլի խումբին բոլոր անդամները մահուան կը դատապարտուին։

Հակառակ այս բոլոր անյաջողութիւններուն, կուսակցութիւնը կ'որոշէ շարունակել ցարին մահափորձի ծրագրի հետապնդումը։ Առաջ վրայ, ամէնէն շատ կը պնդէ ինք՝ Ազէֆ։ Գործին կազմակերպումը կը յանձնուի իրեն։ Ցարին մահափորձի ծրագիրը Ազէֆ կը մշակէ Գերասիմովի հետ միասնաբար։ Վերջ ի վերջոյ Ազէֆ կանգ կ'առնէ հետեւեալ ծրագրին վրայ, — ցարը պէտք է երթար Բէվել՝ ... Անգլիոյ թագաւորին հետ։ Ազէֆ կը յայտնէ Կեդր. Կոմիտէին որ ցարին սպանութիւնը տեղի կ'ունենայ կամ Բէվէլի ճանապարհին, կամ թէ հոն ...։ Իսկ Գերասիմովի հետ, կը խորհին, թէ ինչպէս վիժեցնեն այդ մահափորձը։ Կը գիտեն արդէն յայտնի միջոցին՝ յարել Մարտ-Կազմակերպութեան բոլոր ուժերը, բայց գործն այնպէս կազմակերպել, որ մահափորձը բնաւ տեղի չունենայ։ Գերասիմով այնքան մեծ վստահութիւն ունէր Ազէֆի վրայ, որ նոյն իսկ ցարին կեանքը վտանգի տակ կը դնէր։ Եւ, իրօք, ամէն ինչ կ'ընթանայ Գերասիմովի ուզածին պէս եւ ցարը կը մնայ ողջ։

Այդ շրջանին յեղափոխականները Պետերբուրգի մէջ կը կազմակերպէին արշաւ՝ տիրանալով 300,000 րուբլիի։ Ազէֆ յաջողութեամբ այդ դրամը կը փոխադրէ կուսակցութեան կեդրոնը։ Մարտական անհրաժեշտութիւններուն համար այդ գումարէն Ազէֆ կը ստանայ 100,000 րուբլի։ Թէեւ այդ մասին Գերասիմով լուր ունէր, բայց Ազէֆի խնդրանքով գործը չի հետապնդեր։ Թէեւ այդ մասին Ստոլիպինին խիստ հրահանգ էր առաջած։

Բէվէլի մահափորձի կազմակերպման ժամանակ, Ազէֆ կ'իմանայ, որ արտասահմանի մէջ ցարին դէմ ուրիշ մահափորձ մը կը կազմակերպուի։ Նոյն ատեն Ազէֆի շուրջ յեղափոխականներու շրջանակին մէջ շշուկներ տեղի կ'ունենան...

Ազէֆ կ'որոշէ ի ռոյտս քաշուիլ ասպարէզէն։ Գերասիմով կը համաձայնի, միայն խնդրելով, որ հրաժարականը յետաձգէ Բէվէլի գործէն ետք. Բէվէլի մահափորձին ձախողանքէն վերջ, Ազէֆ կը ներկայացնէ իր հրաժարականը ու 1908 յունիսին կը հեռանայ Ռուսիայէն։

Սակայն, Ազէֆին արտասահման քաշուիլը այնտեղ կազմակերպուող ցարի մահափորձն էր, զոր գաղտնի կը պահէ Գերասիմովէն...

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՆՈՐ ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻՆ ՀԱՍՈՅԹԻ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ

1932 ի ելմտացոյցի հասոյթներուն մայր գլուխները հետեւեալ կերպով ճշդուած եւ գնահատուած են. — Ցագնապի տուրքը պիտի տայ 11 միլիոն ոսկի, հասարակ բաշխութեան տուրքը՝ 15 միլիոն, հողատուրքը՝ 4 միլիոն, կալուածատուրքը՝ 7 միլիոն, կենդանիներու տուրքը՝ 9 միլիոն, շահատուրքը՝ 12 միլիոն, ժառանգականը՝ 325 հազար, մաքսատուրքը 36ուկես միլիոն, գործառնութեան տուրքը՝ 12 միլիոն, ապահովման տուրքը՝ 1 միլիոն 800 հազար, ծխախոտի մենաշնորհը՝ 18 միլիոն, աղի մենաշնորհը 6 միլիոն 790 հազար, ոգելից ըմպելիներու մենաշնորհը՝ 4 միլիոն, բնակարանի տուրքը՝ 480 հազար, փոխադրութեանց տուրքը՝ 800 հազար, դրոշմաթուղթը՝ 1 միլիոն, լծափումն՝ 1 միլիոն 320 հազար, դատական գործերը՝ 850 հազար, անցագիրները՝ 600 հազար, վերահաստատուած տուրքերը՝ 250 հազար, անտառները՝ 1 միլիոն, հեռագիրը՝ 2 միլիոն, հեռաձայն եւ անթելը՝ 1 միլիոն, փարոսները՝ 780 հազար, տուգանքները 1 միլիոն, իսկ զանազան հասոյթները՝ 6 միլիոն 500 հազար։

Հաւասարակշռութեան տուրքը, ինչպէս նաեւ վերահաստատուած տուրքերը նոր ելմտացոյցին հետ գործադրելի պիտի ըլլան Յունիսէն։

Հաւասարակշռութեան տուրքը պիտի գանձուի շահու եւ տագնապի տուրքը կտրուելէ ետք մնացած դրամին վրայ։ Այս որոշման համաձայն, յունիսէն սկսեալ պետութեան պաշտօնեաներէն 40 ոսկի ամսական առնող պաշտօնեայ մը մէկ ոսկի շահատուրք, 90 դրուշ տագնապի տուրք եւ 381 դրուշ հաւասարակշռութեան տուրք պիտի տայ եւ իր ձեռքը պիտի անցնի 34 ոսկի 29 դրուշ։

Իրական կամ իրաւական անձնաւորութեանց սոււ ծառայողներէն օրինակի համար հարիւր ոսկի առնող պաշտօնեայ մը 7 ոսկի շահատուրք, 6 ոսկի 30 դր. տագնապի տուրք, 867 դր. հաւասարակշռութեան տուրք պիտի տայ եւ ձեռքը պիտի անցնի 78 ոսկի 3 դրուշ։ — Պետութեան պաշտօնեաներէն այս տարի չպիտի առնուի հանրապետութեան դրամատան բաժինը։ Այս բաժինը մէկ տարուան համար յետաձգուած է։

✕ 600 ոսկի ամսական առնողին ձեռքը պիտի մնայ 435·64, 500 առնողին ձեռքը 366·83, 400 (298·07), 288 (217·21), 256 (194·64), 210 (159·75), 165 (126·34), 126 (99·43), 108 (85·75), 98 (78·93), 84 (68·15), 75 (61·13), 66 (54·35), 60 (49·50), 56 (45·90), 52 (43·20), 49 (40·50), 45 (37·80), 40 (34·29)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ 18 ապրիլ. — Գործերու վիճակը անփոփոխ է, բացի մետաքսի ճիւղէն, որ վերջերս վերաբացուելու նշաններ ցոյց կուտայ։ Մետաքսի փակուած բոլոր գործարանները բացուած են եւ իրենց արձակած բանուորուհիները մաս-մաս կը կանչեն։ Իսկ ուրիշ ճիւղերու մէջ նորութիւն չկայ։ Նպաստը կը շարունակուի, բաց վեց ամիսը լրանալու մօտ ըլլալով, շատեր մտահոգութեան մատնուած են։

Ազգային կեանքը շատ խաղաղ կ'ընթանայ։ Ներկայ վարչութիւնը բոլոր կարելի եղած միջոցները ձեռք առած է, գաղութին պահանջները հոգալու համար։ Պատկ. քննիչ Սարգիսեան Ամերիկա մեկնած ըլլալով, հրաւիրուեցաւ Փոնտը Շէբիւի Յուսիկ քահանան։

Զ. Ռ. Մ.ը ստանձնեց Ապրիլեան Սգահանդէսի նախաձեռնութիւնը, ապրիլ 7 ին բոլոր կազմակերպութիւնները խորհրդակցական ժողովի հրաւիրած էր Գ. Յոնապետ Պապայեանի սրճարանին մէջ։ Պատասխանած էին 12 կազմակերպութիւններ, գլխաւորութեամբ քաղաքական կուսակցութիւններուն, հայրենակցական միութիւններուն։ Երբ կարգը եկաւ լիագոր ներկայացուցիչներու կարծիքը իմանալու, ռամկավար պատուիրակը մէջտեղ դրաւ հայկական եռագոյնի խնդիրը, յայտարարելով

— Ցաւահաս Սրբերու Միութիւնը եթէ կը խոստանայ որ եռագոյնով չի տօներ Ապրիլ 11ը, Ռամկավարները կը մասնակցին եռագոյնով

Անշուշտ այս առաջարկը միայն ծիծաղի տեղի տուաւ. Գալով Հնչակեաններուն, անոնք 1929էն ի վեր կը մասնակցէին, բայց չենք գիտեր այս տարի ինչ սեւ կատու անցած է իրենց մէջէն։ Ընդհանուր Վալանսի Հնչակեան մասնաճիւղը կը ներկայացնեն երկու եղբայրներ. Տէր Սարգիսեան, որ անզործածելի կնիք մը ունին եւ ինչպէս ուզեն այնպէս կ'ընեն։ Ուրեմն. երեք կազմակերպութիւններ, գլխաւորութեամբ Ազգ. Միութեան կը պատրաստեն ձօներ սուրբ նահատակներու...

Ներգաղթի առթիւ, հակը ուրիշ ամէն հոգ մէկդի դրած. բանախօսութիւններ կը սարքէ. միայն եւ միայն Դաշնակցութիւնը քարկոծելու համար։ Եւ միամիտներ կան որ կ'երթան կ'արձանագրուին, որպէս զի կարենան Հայաստան մտնել։ Չեն գիտեր թէ. հակը երեք դուռ ունի, մէկէն կը մտնեն, իսկ երկուքէն դուրս կ'ելլեն։

ԱՂԹԱՄԻՐ

Երիտասարդական Օգնութիւն

ԿՐԵՆՈՊԼ. Ինչպէս ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողներուն, զոր ծագրկութեան տասնամեային առթիւ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէին նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ Եղբայրական Օգնութեան մարմին մը, բոլորովին չէզոք գետնի վրայ։ Եղած հրաւէրին սիրով մասնակցեցան բոլոր հայրենակիցները 44 հոգի (22 փեսար.) եւ բոլորն ալ արձանագրուեցան, վճարելով մուտք եւ ամսավճար։ Միութեանս առաջին գործը եղաւ ուղղակի. Փարիզի Եղբայրական Անմիջական Օգնութեան կեդրոնին հետ յարաբերութեան մտնել եւ օգտուիլ անոր բարոյական եւ նիւթական աջակցութենէն։ Դժբախտաբար պատասխան չստացաւ իր նամակին։ Վարչութիւնը մինչեւ չզատ կառավարութեան հասկցնելու մեր ցաւը, յայտնելու թէ չորս հինգ հոգիէ բաղկացեալ ընտանիքներ կան յատին սատիճան թշուառ...

Միութիւնը փետր. 22ի ժողովին մէջ մուտքով ունեցաւ 858 ֆրանք մարտ 29ին ամսավճարներէն 390։ Մինչեւ ապրիլ 3 ընդհանուր մուտք եղած է 1148 ֆր.։ Իսկ ելքը՝ 624,10 ֆր.։ Միութիւնը ցարդ օգնած է 10 կարօտ ընտանիքներու մասնաւոր առմակներով, որոնք եղած են ընդհանրապէս ամէնէն շատը 100 ֆրանքնոց։ Բոլորին ալ պարտքը վճարուած է խանութպաններու։

Փետր. 22էն վերջ աւելի ծանր բացաւ վիճակը։ Կարգ մը գործարաններ արձակեցին 15ի չափ Միութեանս անդամներէն։ Դիմում եղած է Saint Martin d'Heresի քաղաքապետութեան, ուր չորս շաբաթէ ի վեր ժողով կ'ըլլայ։ Դեռ որոշ պատասխան մը չտուին։ Քաղաքապետութեան քարտուղարը կ'ըսէ. «Գացէք դիմեցէք այն գործատէրերուն, որ ձեզ բերած են հոս»։ Իսկ այսօր տեղական թերթին մէջ կը կարդանք թէ Իզէրի նահանգապետը պաշտօնապէս յայտարարած է օտարականներուն ուր հանգիստ մեան իրենց տեղերը։

ՓԱՐԱՒՈՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Ժամանակի նշան...

«Ազատալ», ռամկավարներու կեդրոնական վարչութեան օրկանը, վերլուծելով Անդրկովկասեան դաշնակցութեան տասնամեակի առթիւ եղած հրատարակութիւնները, եւ մանաւանդ յանդուգն խորհրդածութիւնները կ'ընէ Ապրիլ 16ի խմբագրականին մէջ.

— «Բայց իրօք «ուկրայնիզմի» պարտութեամբ սահմաններու վէճը պատմութեա՞ն անցած է, ինչպէս կը հաւատացնէ Օրախելաշվիլի, կամ ազգային հարցը իր արդարագոյն լուծումը գտա՞ծ է Անդրկովկասեան Ֆէտէրացիայի հաստատումով։ Արդեօք ան գրկանք եւ անարդարութիւն չէ՞ տեսներ այն սահմանագծումներուն մէջ որ այսօր գոյութիւն ունի Խ. Հայաստանի համար։ Արդեօք ան ո եւ է ընդվզում չէ՞ ունեցեր, երբ տեսած է որ Ֆէտէրացիան ծրագրող ժողովն ալ անփոփոխ կը թողու մենշեւիկներու եւ մուսավաթականներու օրով Հայաստանի համար պարտադրուած սահմանները. արդեօք ան արդա՞ր գտած է որ հայկական Ախալքալաքը, Ղարաբաղը Հայաստանի սահմանէն դուրս մնան, Նախիջեւանը Պագուին կապուի եւ այդ այն օրերուն երբ 3—400.000 հայ գաղթականները Թուրքերու հարկադրանքով Թրքական Հայաստանէն, Կարս — Արտահանէն եւ Սուրմալուի շրջաններէն եկեր կծկուեր էին Երեւանի շուրջ՝ անհոգ եւ անօթեւան։ Արդեօք ան արդար գտա՞ծ սահմանային վէճերու այդ կերպ լուծումը ճիշդ այն օրերուն երբ Զինչերին յանուն Խ. Միութեան Եւրոպայի մէջ կը խոստանար տարագիր եւ երկրէ երկիր հալածուած կէս միլիոնի չափ հայ գաղթականներէն 50,000 հոգիի տեղ տալ Գուպանի մէջ, (եւ քիչ յետոյ Գուպանի փոխարէն Սիպիրի ճամբան ցուցնել նոյն գաղթականներուն)։ Ազգային հարցի արդար լուծումը արդեօ՞ք այս կերպով կ'ըմբռնուի ուղղափառ կոմունիստներու կողմէ.

Դուցէ Մ. Օրախելաշվիլի այս հարցումներուն ի պատասխան ըսէ մեզ՝ թէ Անդրկովկասեան Ֆէտէրացիան քանդած է պուրժուական առումով ըմբռնուած սահմաններու գոյութիւնը։ Դուցէ մեզ ըսուի՝ թէ հայ աշխատաւորի առջեւ ճամբաները նոյնքան լայնօրէն բացուած են Հայաստանի մէջ, որքան Խ. Վրաստանի եւ Խ. Ատրպէյճանի մէջ։ Ճիշդ է, երբ սկզբունք այդ օրէնքը ընդունուած է Խ. Անդրկովկասի մէջ. բայց ան ոչ Անդրկովկասեան Ֆէտէրացիայի շնորհքն է եւ ոչ ալ միայն Խ. Միութեան եւ անոր բոլոր քաղաքացիներու համար է։ Այդ օրէնքը կար նաեւ ցարական Ռուսիոյ մէջ։ Բայց չէ՞ որ ինչպէս վրացի կամ Թուրք գործաւորն ու գիւղացին կը նախընտրեն իրենց ազգային «տէրիտօրիայի» վրայ մնալ, հոն աշխատիլ ու ապրիլ, նոյն նախընտրութիւնն ու փափաքն ունին նաեւ հայ աշխատաւորները։

Ձենք կարծեր թէ մեր այս հարցումները մեկնաբանուին իբր ազգայնական – պուրժուական հասկացողութեան արտայայտութիւն։ Համոզուած ենք որ այսօր ո եւ է ուղղափառ համայնավար տարբեր վճիռով պիտի չմօտենայ այդ հարցին։ Տարբեր կերպով չեն կրնար մեկնուիլ այս հարցումները, երբ ոչ միայն ասէ տասր տարի առաջ, այլ Անդրկովկասի Ֆէտէրասիոնի վրայ տասնամեակ մը անցնելէ յետոյ ալ Խ. Հայաստանի, Խ. Վրաստանի, Խ. Ատրպէյճանի համեմատութեամբ կը մնայ նոյն խեղճուկ, մկրատուած եւ քսէնոֆոնեան Հայաստանը, անկարող՝ 10—15 տարիներէ ի վեր օտարութեան մէջ տառապող հայ աշխատաւորներէն գոնէ 50,000 հոգի իր հողին վրայ տեղաւորելու։ Իսկ այդքան աղաղակող հակասութիւն չի կրնար վկայել թէ «ազգային հարցը արդարօրէն լուծուած է Անդրկովկաս. Ֆէտէրասիոնի մէջ եւ սահմաններու վէճը պատմութեան յանձնուեր է»։

Եւ դժբախտաբար կը տեսնենք որ Անդրկովկասի խորհրդային, դաշնակցային եւ ռուսիալիստական Միութեան մէջ ալ զօրաւորներու ձայնն է որ կ'իշխէ.

Իսկ ի՞նչ կ'ըսենք մենք, «թշնամիներս»...

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՏԻԿԻՆ Ե ԲԱԴԱԼԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ծայտնի երգչուհի Տիկին Նրանուշի Բադալ Պերլինէն Փարիզ հասած ըլլալով, երգահանդէս պիտի տայ Մարսիլիոյ եւ Նիսի մէջ, ու յետոյ պիտի մեկնի Պէյրութ, նոյն նպատակով։

Տիկինը անցած շաբաթ Փարիզի մէջ Polydor ձայնագրի ընկերութեան համար երգեց հայկական ժողովրդական երգեր՝ Կոմիտաս վարդապետի եւ Սպենդիարեանցի գործերէն, ինչպէս նաեւ կտորներ Անուշէն ընկերակցութեամբ Թառիստ Արգարի։

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

III

— Մեր ժողովուրդը սիրելի Արամ — ըսաւ Մելիքթանգեանը — ծի արտակարգ բնաւոր եւ նո՛յնքան արտակարգ ալ անէ։ Դժբախտութիւնը հո՛ն է, որ միայն հոգեւորէս պահերու է երեւան կու գայ Օրինակ՝ Վարդանանց. նոյնը հայ-Թաթարական կռիւները։ Այդ պահերէն դուրս կարծես ճիշդ հակառակ երեւոյթն է։ Չի զգար, հասկնար, չի տեսներ, էլի։ Նոյնիսկ չի հաւատար անխուսափ վտանգին ու յոյսեր է կապած։ Վտանգը դրան ինկա՞ւ, ուշ է կարծեմ...

— Ան՛ի բան մը, աս՛ի բան մը։ — Ասոր էր կրկին։ Երեւակայեցէք որ Կովկասի հայութեան նկատելի տոկոսը հոսուի մէջ էր։ Նա այդ տրամադրութեամբ։ Նոյնիսկ, անոնք որոնք խնթիւ կը նայէին ճամբի։ Եւ գիտէ՞ք ինչպէս կը կուէին։ Երգելով, ալքը արիւնը տեսած հարմելով երթալու պէս... Դիւ, աղալ, երիտասարդ.... Նիկոլը հայակաշ գեր խաղաց։ Այդ վուխո, ընկճուած ու հիւանդ ծերը... չէ՞, ընկեր Մելիքթանգեան..

— Այո՛, կարծեմ իր ժողովուրդի ծանօթ արտայայտութիւնն էր։ Նոր հայրենասէր պատկերը։ Լաւ, հիւանդ, անյոյս՝ իր կեանքէն, բայց յանկարծ վառ դարձաւ ու յոյս նույնչնեց բոլորի կեանքին համար... Այսուհանդերձ, ընկերներ, մեր ընկեր Սաքոն եւս...

— Դէ՛հ, ակսինք մեր ժողովին — անմիջապէս ընդմիջեց Սաքօ՝ քիչ մը որոնողած՝ Մելիքթանգեանի ակնարկութենէն։

Ժողովը կ'ընէին դաշտը, պէշերով, Բաբերդ Էմմիի անակին մէջ։

— կեցիր սայլնը, Ճանքը — մէջ ինկաւ տեր Միսրոպ — ըսէ՛ք, ընկեր Մելիքթանգեան..

— Ինչի՞նք, բոր. տէրտէր աս գործը նայինք առաջ...

Ու Սաքոյի դէմքը սալլաւ. մէկէն, խիստ երեւոյթ մը։ Սաքոն տեղացի էր։ Միջահասակ, մեծ ու երկար յօնքերով, թուխ, խոժոռ ու խստադէմ մարդ մը։ Լաւ կռուող էր։ Ու կը նայէր, միայն, երբ բան մը բսել ուզէր։ Ձինքը ծուէն ծանցողները իր այդ նայուածքէն կը հասկնային թէ՝ սէ՞ր է, կամ ոչ՝ պարզուած տեսակէտներէն։ Ժողովներու ատեն, ամենակէն ներս կը մտնէր սաստիկ մը նման։ Կը նստէր՝ ձեռքերը դրած բարձկանին գրպանը ու կը մնար ժամերով նոյն տեղը. Չէր կարգար։ Եւ սակայն, այս պարզուկ մարդը երբեմն այնպիսի կարծիքներ կը յայտնէր, որ կը զարմանային բոլորը։ Մասնակցած էր Խանասորի արշաւանքին, Սասունի կռիւներուն եւ Վանայ Օսմանի դրաւման։

— Ուսայ — կ'ըսէին, յամախ, իրեն — պատմէ բաներ մը։

կը ժպտէր ձեղծօրէն՝ իր կատուի պեխերուն տակէն, կը շտապանէր մանուկի մը նման, ու՝

Բան մը յիշեր, կը պատասխանէր քիչ մը զեղով, բայց միշտ բարի — եւ Սոլծաղ էր այդ օրերուն...

Եկած էր հիմա Թիւրոյի հրաւէրով, Մելիքթանգեանին հետ։ Կովկասի մէջ հետապնդուած էր ոստիկան իշխանութեանց կողմէ, ու ծածկուած էր եղած անակնկալ պահու մը։ Այնպէս որ, հնար չէր եղած ճանապարհորդութիւնը հոգալ։ «.. Հետեւապէս — կ'ըսէր Թիւրոն՝ իր նամակին մէջ, անհրաժեշտը կը կարգադրենք։

Ու, եկածէն ի վեր վէճի մէջ էր Պ. Արամին ու տէր հօրը հետ։ Երբ շատ պնդեցին, ներողեցաւ, դրամը առաւ, գէնք մը դրաւ մէջքին, թուղթի կտոր մը առաջ եւ հեռանալը զգեց ու ստորագրեց։

«... ի ծարծնէն ստացայ գրիչ մը՝ թիւ 10537 ի հաշիւ... շրջանի գրենական պիտոյքներուն։

Ծեսայ, գայն տալով Պ. Արամին.

— Ա՛ռ, պահիր գիր. — ըսաւ։

Մի շա վերջնագրեր շէքար անէին իր խօսքերը։ կարելի չէր երկարել։ Ճանապարհին մնացած էր պատահական նիւթերով եւ հետեւանն կտրած էր ուշադիր յեռնաշղթայ մը՝ քիւրտ աղասպանի հագուստով։

Եւ, այս բոլորը՝ ի նպաստ կուսակցութեան, խնայելու համար մաս մը դրամ։

Բոլորին անծանօթ էր թէ՝ ի՛նչպէս եւ ինչո՞վ կ'ապրէր։ Ծամախ կ'անհետանար օրերով ու շաբաթներով։ Ու, անակնկալ պահու մը երեւան կ'ելլէր՝ մեղմ ժպիտը դէմքին։ Պէտք էր անմիջապէս կանչել, որ կարեւոր գործ մը կատարած էր։ Դեղէ գիւղ, ու քաղաքէ քաղաք կ'անցնէր. կը կազմակերպէր, կը խմբէր. եւ մեծ, ծա՛նր բեռան մը տակ կը դնէր ինքզինքը, երբ ատեն մը անցնող նաւէր։ Կատարի կռուող մըն էր։ Անվերջ ծրագիրներ կը մշակէր ու կ'իրագործէր։ Որքան յանդուգն, ճարպիկ, խոյացող՝ Թուրքին դէմ, նոյնքան հեզ ու հնազանդ էր կուսակցութեան առջեւ։ Կուսակցութիւնը իրեն համար պաշտամունք մըն էր։ Իրեն մը։ Գերիվե՞ր բան մը։ Ու անոր բոլոր քայլերուն կը հետեւէր անօրինակ ուշադրութեամբ։ Անձեր, թիւեր, թուականներ, որոշումներ — երբեք չէին մոռցուիր իրմէ։ Սուր յիշողութիւն մը, վերջապէս, զանազան բարութիւն մը, շատ հաստատութիւն մը, ու գայլի կատաղութիւն մը ունէր, երբեմն վագրի նայուածքով....

Եկած օրն իսկ Պ. Արամէն տեղեկացած ըլլալով Խորէնի բանտարկութիւնն ու բանտին մէջ կրած նեղութիւնները, երկու օրուան ընթացքին յաջողած էր փախցնել զայն, անոր օգնութեան կարօտած ըլլալով կարգ մը ծրագիրներու իրագործման համար։

Մելիքթանգեանը եկած էր նոյն պաշտօնով։ Ռուսահպատակ էր, բնիկ Թիֆլիսցի։ Անցագրին մէջ կը գրէր — «հանքածուխերու քննութեան համար»։ Ներկայացուցիչն էր, իբրեւ թէ, ռուսական մեծ ընկերութեան մը եւ «պաշտօն ունէր ուսումնասիրելու թէ՝ այդ շրջակայքին մէջ հանքածուխ կամ քարիւղ կա՞յ»։ Իր ուսումը առած էր Ժընեւ։ Հոն ամուսնացած էր գերմանուհիի մը հետ, զոր սիրած էր։ Կինը բժշկուհի էր ու կը մնար Ժընեւ։ Մինչ ինք, նուիրուած ամբողջովին յեղափոխական գործին, մաս կը գործէր Պարսկաստան, Ռուսիա եւ Թուրքիա՝ միշտ նոյն «նպատակով»։

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

ԱՇՕ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ (որ կը կատարէ ՊԵՏՐՕՆԻՈՒՍԻ դերը)

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ (որ կը կատարէ ՄԱՐԿՈՍԻ դերը)

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Յ. Դ.

Հ. Յ. Դ. ՍԻՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մեկուսի ենթակոմիտէի վարչութիւնըվաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ակումբի սրահը։

ՇԱՎԻԼԻ Արղութեան խումբի ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, Մոնփարնասի կայարանին դէմի սրճարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. Կոմիտէի եւ Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Պատ. Միութեան հրապարակային վիճաբանական ժողովը այսօրՀինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կը նախագահէ ընկ. Գ. Հիւսեան, Նիւթ՝«Թուրքիոյ երթեւեկի նոր օրէնքը», թէր ու դէմ վիճաբանութիւններ։ Կը հրաւիրուին հայ հասարակութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։

Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը

ՓԱՐԻԶ

Նախաձեռնութեամբ Ջ. Ռ. Մ.ի փարիզ ի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Հ.Յ. Դաշնակցութեան, Ռամկ.—Ազատական կուսակցութեան, Հ.Մ.Ը.Մ.ի, ազգային, մշակութային, բարեգործական եւ հայրենակց. միութիւններու, եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի փարիզի շրջանի սկաուտական կեդր. յանձնախումբի՝

Այս Կիրակի իրիկուն, ժամը 8.30ին,

Salle Horticultureի մէջ, 84 Rue de Grenelle, Métro Rue du Bac

կը Նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. Վ. ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

կը խօսին՝ Ջ. Ռ. Մ. կողմէ Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Ռամկավար-Ազատական կուսակցութեան կողմէ Պ. ՀՐԱՉ - ԵՐՈՒԱՆԴ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ՝ Պ. ԿԱՐՕ - ՍԱՍՈՒՆԻ։

Գեղարուեստական բաժին— Նուագախումբ մը (բաղկացած հայ եւ օտար արուեստագէտներէ) ղեկավարութեամբ Պր. Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ կը նուագէ հայկական կտորներ։

Կ'ԵՐԳԷ ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Հանդէսին կարգապահութեան կը հսկեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի սկաուտներն ու արենուշները։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին

Մասնակցութեամբ Հայ Բարեգործական Միութեան մասնաճիւղին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, Հ. Ե. Երկսեռ Միութեան, Ալֆորվիլի Հայ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան եւ հայ ուսուցչական կազմերուն:

Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ կը խօսի՝ Պ. Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ.

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Պերճուհիի «ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ» հատորը

Դիմել՝ Mme. B. Barséghian, 18 Rue Carnot, Chaville (S. et O.)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հայ Կարմիր Խաչի կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 22ին

147 Rue de la Loi

Յետաձգուած է

Համախարբերդցիական երեկոյթը, որ տեղի պիտի ունենար Ապրիլ 23ին Mutualitéի սրահին մէջ, յետաձգուած է Մայիս 14ին:

Նկատի ունենալ այդ թուականը։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Սակայն, երբեմն, շատ քիչ անգամ կը պատահին օրեր երբ այս գեղեցկութիւնը կը պոռթկայ, երբ ան կը բխի տարփանքով ու եռանդով, կը սփռէ իր վառ գոյները՝ մոլեռանդօրէն շողշողուն, երբ ան յաղթականօրէն ձեր գլխուն կը նետէ իր ծաղիկներուն խատուտիկ շքեղութիւնը, երբ կը պայթի ու կը բռնկի հեշտասիրութիւնով։ Խանդավառութեան նման օր մըն էր որ յաջորդած էր փոթորկոտ գիշերուան անսանձ քասուին, նոր լուացուած փողոցը ամբողջովին կը փայլէր, երկինքը փիրուզակէ էր եւ ամէն կողմ աւիւնով յափրացած կանանչութեան մէջ փունջեր կը վառէին, զոյնզգոյն ջահեր։ Լեռները աւելի յստակ եւ իրարու աւելի մօտ կը յայտնուէին, հանդարտած ու արեւով ողողուն մթնոլորտին մէջ. անոնք փայփյուն եւ խնամքով յղկուած փոքրիկ քաղաքին շատ մօտիկը կը հաւաքուէին, հետաքրքիր. ամէն նայուածքի մէջ կը զգայիք գրգռիչ հրաւէրն ու խրախոյսը բնութեան որ ձեր սիրտը կը յափշտակէր, հակառակ ձեր կամքին:

— Կառք մը առնենք,— ըսի, — եւ Քօռնիշի շրջանն ընենք։

Ուրախութեամբ նշան ըրաւ թէ այո՛, իր ժամանումէն ի վեր կարծես թէ առաջին անգամ ըլլալով կը տեսնէր ու կը նշմարէր բնութիւնը։ Մինչեւ հիմա ճանչցած էր միայն Կազինոյին հեղձուցիչ սրահը, քրտինքով թաթխուած իր ծանր անուշահոտութիւններով, ծամածուռ դիմագծերով իր զարշելի մարդոց ժխորով. Բայց հիմա արեւով ողողուն ծովափին անհուն հովահարը բացուած էր մեր առջեւ եւ աչքը երջանկութիւնով կ'երթար մէկ հորիզոնէն միւսը։ Մեր դանդաղաշարժ կառքով անցանք (ինքնաշարժը գոյութիւն չունէր այն ատեն) գեղեցիկ ճամբէն բազմաթիւ վիլլաներու եւ բազմաթիւ անձերու առջեւէն։ Իւրաքանչիւր տան առջեւ, արեւարգել-շուքերու կանանչութեան մէջ հովանաւորուած իւրաքանչիւր վիլլայի առջեւ ռա թաքուն ցանկութիւնը կը զգայիք.— որքա՜ն լաւ պիտի ըլլար ապրիլ հոս, խաղաղ, զոհ, աշխարհէն քաշուած։

Երբեք աւելի երջանիկ եղա՞ծ եմ կեանքիս մէջ քան այդ ժամուն: Քովս, կառքին մէջ երիտասարդը, դեռ երէկ ճակատագրին եւ մահուան ճիրաններուն մէջ պրկուած, բազմաթիւ տարիներ թարմացած կը թուէր. պզտիկ տղայ դարձած էր, խաղացող գեղեցիկ տղայ մը, կրակոտ եւ միեւնոյն ժամանակ յարգալիր աչքերով, որուն մէջ ոչ մէկ բան գիս այնքան կը հրապուրէր որքան իր նրբազգած պատրաստակամութիւնը. եթէ զառիվերը շատ ցից ըլլար, ու ձին դժուարութիւն ունենար կառքը քաշելու, թեթեւաշարժ վար կը ցատկէր, ետեւէն հրելու համար։ Եթէ ծաղիկի մը անունը տայի կամ եթէ հատ մը ցոյց տայի ճամբուն եզերքը, կը վազէր քաղելու զայն։ Վերցուց եւ զգուշութիւնով կանաչ խոտին մէջ տարաւ, որպէս զի կառքին տակ չճզմուի, պզտիկ գորտ մը որ նախընթաց օրուան անձրեւէն քաշուած՝ դժուարութիւնով կը քաշկռտուէր ճամբուն վրայ. եւ միջանկեալ, յորդառատ խանդով կը պատմէր ամէնէն զուարճալի եւ ամէնէն սիրուն բաները: Կը կարծեմ որ իր խնդալու եղանակը չեղած մըն էր, ապա թէ ոչ պիտի պարտաւորուէր երգելու, ցատկելու կամ խենթ ձեւանալու. այնքան երջանկութիւն եւ գինովութիւն կար իր չուեթեան պոռթկումին մէջ։

Երբ, բարձրութեան վրայ, շատ փոքրիկ հիւղակէ մը անցանք, քաղաքավարութիւնով գլխարկը հանեց, յանկարծական շարժումով մըՁարմացայ. զա՞վ կը բարեւէր ան հոն, ինք որ օտարական մըն էր օտարականներու մէջ։ Հարցումիս վրայ թեթեւօրէն կարմրեցաւ եւ գրեթէ ինքզինքը արդարացնելով ըսաւ. թէ եկեղեցիի մը առջեւէն անցած էինք եւ թէ իր երկիրը, Լեհաստանի մէջ ինչպէս բոլոր ճշմարիտ կաթոլիկ երկիրներուն մէջ,սովորութիւն ունէին, մանուկ հասակէն, գլուխը բանալու ամէն եկեղեցիի եւ ամէն սրբավայրի առջեւ:

Կրօնքին երեքուն առջեւ այս գեղեցիկ յարգանքը զիս խորապէս յուզեց, միեւնոյն ժամանակ յիշեցի այն խաչը որուն մասին խօսած էր ինծի եւ հարցուցի թէ հաւատացեա՞լ էր. երբ. քիչ մը ամօթահար երեւոյթով, ինծի խոնարհաբար խոստովանեցաւ թէ կը յուսար փրկութեան բաժին ունենալ, յանկարծ մտածում մը ունեցայ։

— Կեցուր,պոռացի կառապանին։ Ու շուտով կառքէն վար իջայ. Ինծի հետեւեցաւ զարմացած, ըսելով.

— Ու՞ր կ'երթանք։

Պատասխանեցի միայն.

— Եկէք ինծի հետ։

Վերադարձայ, անոր ընկերակցութիւնով, դէպի եկեղեցին, աղիւսով շինուած գեղջկական փոքրիկ սրբավայր մը։ Ներքին պատերը, կրաշատուերին մէջ, կիրով ծեփուած, գորշ ու մերկ կ'երեւային. դուռը բաց էր, այնպէս որ դեղին լոյսի կոն մըկը կազմուէր յստակօրէն մթութեան մէջ ուր ստուերը կապոյտով կը գծէր պզտիկ խորան մը շրջանակը։ Երկու մոմեր կը նայէին քօղարկուած աչքով մը, խունկի տաք բոյրով մը օծուն վերջալոյսին մէջ։ Ներս մտանք … հանեց, ձեռքը խոթեց … ջուրի աւազանին մէջ, խաչակնքուեցաւ … ծունկի եկաւ։ Հազիւ թէ … բազուկէն բռնեցի։

— Եկէք.— ըսի կորովով … խորան մը կամ դէպի … պատկերներէն որունք նուիրական ձեզի համար եւ հոն պիտի … տանէք այն երդումը զոր … պիտի տամ։

Ինծի նայեցաւ, զարմացած թէ սարսափած։ Բայց … կցած ըլլալով, մօտեցաւ … ուր արձան մը կար, խաչ … հլու հնազանդ ծնրադրեց։

— Կրկնեցէք ինծմէ … ըսի յուզումէս ինքս ալ … կրկնեցէ՛ք ինձմէ ետքը։ («կ'երդնում»), կրկնեց ան … շարունակեցի) (որ ալ երբեք … չմասնակցիմ բախտախաղի … տեսակի ալ ըլլայ, եւ թէ … ու պատիւս պիտի չենթարկեմ … մոլութեան վտանգներուն։

(Շար.

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ. -

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 22 ԱՊՐԻԼ 1932

22 AVRIL 1932

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1860

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԱԹԱԿՈՒՍԻ ՇՐՋԱՆԱԿ

Նուրանակենք մեր խորհրդածութիւնները՝ Բարեգործականի «շուկայ» ատուրակի մասին, կարելի եղածին չափ լայն տեղ տալով արտատպութեանց:

Երեւութապէս, «Մեր Յօսքը» սահմանուած է յուսարանութիւններ տալու: Բայց, իրականին մէջ, կը կազմէ ամբոխավարական քանակչուն մը եւ փառաբանական տաղ մը:

Այս ատուրակը թերեւս կը չոյէ ափ մը ջոջերու անապարծութիւնը, բայց առար փոխարէն, աւելի կը թանձրացնէ մթնոլորտը:

Բարեգործականի ամէնէն հաւատարիմ բարեկամն ալ, եթէ ծայրէ ծայր կարդայ այս 25 էջը, չգիտի կրնայ զսպել ծանօթ բացագանչութիւնը. — Այս մարդիկը ոչ բան կը սորվին, ոչ ալ կը խահան:

Արդարեւ, մի էջն ալ թղթատէք, պիտի հանդիպիք մեր յրացական բանակճերն յիշեցնող տեսարանի մը:

Բարեգործականի կեդր փորձութիւնը բառն վեհարանութեան մը բունուած է իր «հակառակորդներուն հետ, եւ կ'ուզէ ռափսիլ անոնց հետ: Դուրէ խօսքի տակ չմնալ

«Մեր Յօսքը» խմբագրողը իր պաշտօնը չփոթեր է բանասեղծ-խմբագրի հանդամանքին հետ, եւ կարծեր է թէ դասս կը չափ, բառ բառի գիմաց դնելով, կամ ածական ածականի դրչին կապելով:

Եթէ այսպէս բռած չըլլար, տպաղիմարար առար էջ ալ պիտի չրանէր ատուրակին փառատական մասը:

Ցաւօք, «Մեր Յօսքը» այնպէս մը խմբագրուած է որ, շատ կը յիշեցնէ պարտադիրական ընկերութեանց ջրալի եւ չոզոմ բար յայտարարութիւնները: Կարգ մը մէջբերումներու չռայլարանութիւնները:

×

Հետեւինք արձակուած սլաքներուն, ինչպէս եւ սրացա՞ծ հաստատութիւններուն.

— «Ինչո՞ւ մեր ծղխարափոտ ազգին բոլոր կարստեղներուն ... ... միութիւնը փնտռելով ժամանակավրութիւն, ինչո՞ւ այսօրուան ... ... ինչո՞ւ բոլորովին մոռցուած կարստ ուսուցիչներուն եւ գրագէտներուն չօգնիր ինչո՞ւ հայ աղջիկին եւ հայ մշակոյթին համար լայնօրէն չխաբեպէր արտադրել մեր միջոցները, ինչո՞ւ մայր-հայրենիքին վերելքին ու վերաշինութեան չբերէ թէ շատ աւելի ընդարձակ օժանդակութիւն մը:

• Բայց, ի՞նչպէս կարելի է իրագործել առաջադրուած բոլոր գեղեցիկ պաշտօնները, եթէ Միութեան ծրագիրը չդառնայ ժողովուրդին սեփականութիւնը, եւ անոր իրականացումը չհետապնդուի ազգովին, հաւաքական ճիգով Ասո՞ւ, ան միւսակը ոչինչ կրնայ ընել»: (էջ 4—5):

Արտառոց է սղբը, չէ՞:

Այս «աւա՜ղ»ը անոր համար որ, Միութեան վերջին Ծրագիրներուն ալ ընդունելութիւն չէ գտած: «Բանի՞ հայի սակայն այդ ծրագրին այս կամ այն ձեռնարկին համար փութաց իր մասնակցութիւնը բերել»:

Այստեղ ալ, ինչպէս ամբողջ ատուրակին մէջ, աչքի կը զարնէ մէկ տիրական հոգեբանութիւն, — Տուէք որ գործ տեսնենք:

Մինչդեռ, Բարեգործականի նպաստընկալ թերթերն իսկ, ինչպէս օրինակ Եգիպտոսի «Արեւ»ը կամ Ամերիկայի «Պայքար»ը, յաճախ կը յիշեցնեն, — Փոխեցէք ձեր մեթոտները: Երբ գործ տեսնէք, ժողովուրդն ալ կուտայ:

Իսկ մենք — բոլոր դաշնակցական թերթերը — իբրեւ «ոխերիմ թշնամիներ», տարիներէ ի վեր կը բացատրենք.

— Փոխեցէք ձեր հոգեբանութիւնը: Փոխեցէք սա ազնուապետական-եկեղեցական ծրագիր-կանոնագիրը եւ մօտեցէք ժողովուրդին Հ. Բ. Ը. Միութիւնը դարձուցէք «ժողովուրդին սեփականութիւնը» Իսկապէս բարեգործական եւ անկուսակցական: Վերջ տուէք անհատական եւ կամայական քաղաքականութեան: Թօթափեցէք նախապաշարումներն ու կանխակալ կարծիքները, որ բոլորս կապած են տարիներէ ի վեր: Ծուռ մի' հասկնաք ինչ որ կը գրենք, ինչ որ կը քննադատենք, ինչ որ ուշադրութեան կը յանձնենք:

Մենք ալ, թէեւ զրկուա՛ծ ենք «մեր ազգին ընտրանիին լաւագոյն ներկայացուցիչներն» ըլլալու պատիւէն, թէեւ չունինք ոչ պարանք, ոչ ամարանոց, ոչ թանգարան, ոչ ալ ագարակ, ձի կամ «բօլ-բոյս», բայց ունինք խելք եւ աչք: Ունինք եռանդ, գիտակցութիւն եւ աշխատանք:

Եւ ունինք յաւակնութիւնը աւելի շատ բան գիտնալու այս հայածական ժողովուրդի տառապանքներու մասին, քան «այս Միութեան գլուխը գտնուող ունեւոր եւ հեղինակաւոր ղեկավարներն ու բարերարները որ հայ ժողովուրդին կը տրամադրեն իրենց խելքն ու ժամանակը, վարկն ու դրամը»:

Գարշելի է, պարոններ, այս բարի եւ արի ժողովուրդի երեսին զարնել, չարունակ, ունեւորներուն տուածը — հազարն, տասը հազարին մէկը, ուելցուքը, եւ սեւով ճերմակի վրայ գրել, բանաստե՜ղծի գրիչով.

«... Քանի կիրքը կը խօսի, անոնք Միութեան զանձանակը ժողովուրդին կ'երկարեն, բռնելով՝ մենք տուինք, դուն ալ յուման անոր մէջ դի՛ր: Եւ ..ող է որ կը մեծնայ անոնց գոհողութիւնը»: (էջ 22):

Առանց այս նոր փաստերուն ալ, մեզի համար անվիճելի է մէկ պարագայ, — Բարեգործականի ամբողջ դժբախտութիւնը իր մէջն է. իր կազմակերպութեան, հոգեբանութեան եւ գործելու մեթոտներուն մէջ: Թատակուսի շրջանակ մը, որ չի կրնար չտեւել, մինչեւ որ մարդիկ չխոստովանին, չհամոզուին թէ աշխարհը կլոր է:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՑԵԱԼՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ

Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը կը շարունակէ յեղափոխական յիշատակներ քրքրել, անձամբ բերելով ..., Միջտ .... ցական Սիլնակ...ի տակ:

Աչքի առջեւ ունիմ ապրիլ 2ի թիւը, ուր զետեղուած է գրութիւն մը՝ «Ջինինի ոգեկոչումը».

Կ'արտատպեմ ամբողջ հատուած մը, առանց խորհրդածութեան:

Այս խանարհ հերոսներն էին որ յեղափոխական շրջանին տակացին ոչ միայն թրքական հալածանքներուն, այլ եւ ամէն տեսակ անարգանքներու եւ պարզ հոգիներու յատուկ միամիտ հաւատքով, վասահութեամբ եւ խանդավառութեամբ զոհեցին իրենց ամէն ինչը:

Ոչ ալ պէտք է բսել որ առանց կրնային իրենց մէջ զգալ զայրոյթը դժոխային չարիքին դէմ որ երկրի մէջ կ'սպառնար իրենց կեանքին. այնքան ընդոստացուցիչ էր Հայուն ստրկութիւնն ու տառապանքը որ, Կեւոնդեանց ազգին Վենետիկի արբանեակ մարգարէ՝ Հայր Կեւոնդ Ալիշանի բերնովը կը խօսէր եւ կը պոռթկար հանդէպ Մուսա Պէկի չարագործութեանց: Որսէ՝ պիտի նկրտէին ... եթէ ոչ Ալիշաններն ան կը գոչէր. «Արգեօք չկա՞յ մէկը որ սատկեցնէ սա շունը»: Եւ եթէ Ալիշանի նման, վանքի մը հանդարտ մթնոլորտին մէջ, աղօթքներու եւ գրքերու հետ ապրող հոգի մը կը բանկէր, կը զայրանար եւ կ'ըմբոստանար, ինչպէս չբերել կարօտն անէծ վայրկեան ուրին եւ հուրին խարաններն իրենց մարմին վրայ ընդունող պարզունակ Հայերը:

Եւ աՀա՛ այս բարի եւ հաւատաւոր ընկերներու զոհաբերութիւնն է որ յեղափոխութիւնը հայակայ գիւղացներգութիւն մը դարձուց եւ մենք բոլորս ալ, անոնք որ ինկան եւ անոնք ալ որ դրօշը վեր բռնած քալեցին, մեր սրտերուն մէջ նուիրական մասունքի պէս կը պահենք յիշատակն հայ ազատագրական շարժումին: Անոնք որ անմասն մնացած են այս շարժումէն, մինչ ալ պիտի զարմանան մեր նուիրման եւ նախանձախնդրութեան հանդէպ, առանց զայն երբեք հասկնալու:

Դժբախտաբար, միայն արտաքին թշնամիին դէմ չէր որ հարկ էր պաշտպանուիլ: Սորուկներու փաղանգ մը չնականօրէն կը հոյհոյէր ցեղին ամենավսեմ շարժման դէմ, որ մեր ազգային պատմութեան մէջ փառաւոր էջը պիտի կազմէ, յաջս սերունդներու, հակառակ գործուած սխալներուն: (Պայքար, 2 ապրիլ):

ՎԱՐԱԶ

Դանուբեան հարցը

Լոնտոնի մէջ գումարուող Միջազգային Առեւտրական Սենեակի ներկայացուցչական ժողովը, հետեւեալ կերպով բանաձեւեց իր տեսակէտը՝ դանուբեան հարցին մասին.

— Դանուբեան երկիրներու յատուկ տնտեսական դժուարութիւնները սերտօրէն կապուած են համաշխարհային տնտեսական տագնապին:

«Ժողովը կոչ կ'ուղղէ բոլոր ներկայացուած պետութեանց որ իրենց կարելին ընեն ստեղծելու այն տեսակ միջոցներ, որոնք դարմանեն համաշխարհային տնտեսական կացութիւնը:

«Դանուբեան հարցին ուսումնասիրութիւնը պէտք է հետապնդուի եւրոպական կանոնաւոր վերակազմութեան մը ուղղութեամբ, մանաւանդ ուշադրութեան առնելով արտադրութեան պայմանները»:

Անցնելով գործնական պայմաններուն, ժողովը աւելի ընդունելի գտաւ Ֆրանսայի վարչապետին ծրագիրը, քան թէ երկկողմեան դաշնագրերու դրութիւնը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Սուրիոյ ճոզատարութիւնը Իտալիո՞յ

«Էլ Ահրամ» եռեւեալ մանաւոր հեռագիրը ստացած է Իտալիայէն.

— Իտալական կառավարութեան վերին շրջանակները կարեւորութեամբ կարդացին կարգ մը ֆրանսական թերթերու գրած յօդուածները, որոնց համաձայն Անգլիա եւ Ֆրանսա Սուրիոյ եւ Պաղեստինի հոգատարութիւնը պիտի յանձնեն Իտալիոյ: «Ջեօռնալէ Տ'Իթալիա» իտալական թերթը այս առթիւ կը գրէ որ Իտալիա փափաք չունի ստանձնելու այդ երկու երկիրներու հոգատարութիւնը, որովհետեւ Սուրիոյ մէջ հող չկայ Իտալիոյ տարածուելու համար. իսկ Պաղեստինի մէջ կացութիւնը շատ փափուկ է եւ միշտ անպակաս է դժուարութիւնը Արաբներու եւ Հրեաներու մէջ: Փորձով տեսնուեցաւ որ Սուրիոյ եւ Պաղեստինի մէջ, կը գրէ իտալական թերթը, հոգատարութիւնը մեծ ծախքեր պահանջեց եւ դժուարութիւններ պատճառեց հոգատար պետութեանց

Թուրքիա եւ Ազգերու Դաշնակցութիւնը

«Ժուռնալ տը Ժընեւ» իր ապրիլ 14ի թիւին մէջ կը գրէ — Թուրքիոյ արտաքին նախարարին Թէվֆիք Րիւշտի պէյի արտասանած ճառը՝ չորեքշաբթի օր ընդհանուր յանձնաժողովին առջեւ, կը բովանդակէր նախադասութիւն մը, որ բաւական ուշադրութեան չարժանացաւ. կը կարծենք սակայն թէ, աւելի մեծ նշանակութիւն պէտք է տալ, քան ինչ որ չերեւիր:

«Ցիշեալ յետոյ յէզոքութեան դաշնագրերը զոր Թուրքիա կնքած է բազմաթիւ պետութեանց հետ, որոնց մեծ մասը Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ են, հաստատեց յետոյ թէ այս դաշնագրերը չեն հակասեր Քէլլոկի դաշինքին զոր Թուրքիա ստորագրած է, թէեւ նոյնին պատասխանատու չեն թէ, եթէ այս դաշնագրերը նոյնպէս, ..., Դաշնակցութեան ոգիին հետ ոչինչ կայ արգիլող որ Թուրք հանրապետութիւնը յարի այդ հաստատութեան:

«Կը կարծենք թէ յենք չափազանցեր, եթէ բսենք որ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ առաջ մտադրութիւնն ունեցաւ յայտարարելու թէ իր երկիրը տրամադիր է անդամակցելու Ազգերու Դաշնակցութեան, յառաջիկայ նստաշրջանին իսկ, եթէ այդ հաստատութիւնը հետաքրքրութիւն ցոյց տայ հանդէպ անոր գործակցութեան: Ինչպէս կը տեսնուի, այլ եւս հարցը չի մնար այն պայմաններուն, զոր Թուրքերը կը դնէին առանց, Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելու, ժամանակ Եւրոպայի մէջ ընտրուելու համար:

Զինաթափութեան Խորհրդաժողովը

Նոր դժուարութիւններ

Զինաթափութեան ընդհ. յանձնախումբը միաձայնութեամբ ընդունեց խմբագրական մասնախումբի կողմէ մշակուած բանաձեւը, զոր հաղորդեր էինք. Դէմ էր միայն Խորհրդային պատուիրակութեան պետը՝ Լիտվինով, այն առարկութեամբ թէ, Խորհրդային Միութիւնը մասնակցած չըլլալով Վերսայլի դաշնագրին, չի կրնար ընդունիլ Ազգերու Դաշինքին պարտադրութիւնները, որոնց կը կապուի զինաթափութեան բանաձեւը:

Ընդհ. յանձնախումբը անցաւ ստորաբաժանումներու սահմանափակման եղանակներու քննութեան: Այս մասին, Անգլիոյ արտաքին նախարար Սըր Ճոն Սայմըն առաջարկեց եւ ընդլայնեց բանաձեւ մը, որով կը թելադրուի ընդունիլ որակական զինաթափութեան սկզբունքը, այսինքն նշանակել այն տեսակ զէնքեր, որոնց գործածութիւնը արգիլուի բոլոր պետութիւններուն, միջազգային պայմանադրութեամբ մը:

Անգլիոյ արտաքին նախարարը թելադրեց ընդհ. յանձնախումբին որ միաձայնութեամբ արտայայտուի որակական զինաթափութեան սկզբունքի մասին, աւելցնելով թէ այդ սկզբունքին որդեգրումը չպիտի արգիլէ յանձնախումբը արտայայտուելէ ուրիշ առաջարկներու մասին, ինչպէս օրինակ կարգ մը զէնքերը միջազգայնացնելու եւ Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրութեան տակ դնելու առաջարկին մասին.

Անգլիական այս տեսակէտը դէմ է Ֆրանսականին եւ եթէ անցնի, Ֆրանսան պիտի պարտադրէ ընդունելու զինաթափութեան եղանակ մը, որ նշանակելի կերպով պիտի տկարացնէ Ֆրանսական ուժերը, մինչ միւս կողմէ համեմատօրէն աւելի բարձր մակարդակի վրայ պիտի պահէ ուրիշ ազգերու ուժերը

Այս նկատումով ալ Ֆրանսական պատուիրակութեան փոխ - նախագահը Փօլ Պոնքուր, Ժընեւէն հեռախօսական տեսակցութիւն մը ունեցաւ Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Թարտիէօի հետ, որ անհրաժեշտ նկատեց մեկնիլ Ժընեւ:

Պ. Թարտիէօ Ժընեւ մեկնեցաւ Անգլիոյ վարչապետին Պ. Մաքտոնըլտի հետ, որ Փարիզէն կ'անցնէր.

Անգլիոյ արտաքին նախարարէն վերջ, խօսք առաւ գերման պատուիրակութեան պետը որ ուժ տուաւ անգլիական տեսակէտին՝ զայն տկար գտնելով մէկտեղ: Գերման պատուիրակը անգամ մըն ալ առաջարկեց ջնջել բոլոր այն զէնքերը՝ որոնց գործածութիւնը արգիլուած է Գերմանիոյ:

Իտալիոյ պատուիրակն ալ իր կարգին ջերմօրէն ուժ տուաւ անգլիական տեսակէտին, իսկ Չեխոսլովաքիոյ պատուիրակը առաջարկեց հետեւեալ կէտերուն շուրջ արօշում տալ.

1) Ջնջել ամէն կարգի յարձակողական նաւերը, ինչպէս նաեւ գործողութեան լայն շրջանակի ուժ ունեցող ընդծովեաները: Բացառութիւն կը նկատուին մայր երկրի եւ գաղթավայրերու ափերու պաշտպանութեան, ինչպէս նաեւ ծովային կարգապահութեան անհրաժեշտ նաւերը:

2) Մասրագէր բոլոր պետութեանց պարտադրել որ սահմանափակեն նկատի ունենալով իրենց ներքայ ուժերը՝ ա) ծանր հրետանին, բ) հրասայլերը:

Այս զէնքերը պէտք է ըլլան Ազգերու Դաշնակցութեան տեսական եւ ստուգակի հսկողութեան տակ Գ) Արգիլել օդանաւային ռմբակոծումը եւ քիմիական ու միքրոպային պատերազմը:

Զինուհափոխական վէճը

Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդի անդամներէն կազմուած յանձնախումբը որոշած էր խառն մարմին մը ստեղծել . ... համար չինուհափոխական վէճը: Կը կարծուի թէ Ճափոն պիտի ընդդիմանայ այս խառն մարմնին յանձնել՝ Շանկհայէն նահանջական ուժերու նետացման հարցը:

Քրտական շարժում Իրաքի մէջ

Բուռն կռիւներ

Արաբական «Էլ Նիտա» լրագիրը կը գրէ.—

Այս միջոցիս շատ բուռն եւ կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան քիւրտ ապստամբներու եւ Իրաքեան ուժերու միջեւ: Շէյխ Ահմէտ Պարզանի իր 5000 մարդիկներով, Զէյպարի շրջանին մէջ կը շարունակէ կռուիլ եւ օրէ օր կը զօրացնէ իր դիրքերը: Իրաքի ուժերը, որոնք կը կռուին Քիւրտերուն դէմ, 4000 հոգիէ կը բաղկանան, ղեկավարութեամբ անգլիացի սպաներու: Անգլիական բոլոր օդանաւերը կը մասնակցին այս կռիւներուն եւ անընդմէջ երկու հատը վար առնուեցան Քիւրտերուն կողմէ: Քանի մը օր առաջ վար առնուած է նաեւ Իրաքի կառավարութեան վերջերս գնած օդանաւերէն մէկը, երբ կը փորձէր ռմբակոծել ապստամբները:

Քանի մը օր առաջ, հեռագիրները հաղորդեցին որ Իրաքի ուժերը յաջողած են գրաւել ապստամբ շրջանները եւ գերի բռնած չէյխ Ահմէտը: Բոլորովին սխալ է այդ լուրը: Ճիշդ է որ Իրաքեան ուժեր շաբաթ մը առաջ քանի մը քիլոմեթր յառաջացան դէպի ապստամբ շրջանները. սակայն, այդ պարզ խաղ մըն էր Շէյխ Պարզանի կողմէ: Քիւրտերը ամբողջութեամբ պաշարեցին այդ ուժերը եւ ցարդ կը պահեն զանոնք: Միմիայն օդանաւով կը յարաբերին անոնք Իրաքի հետ: Որով 4000 իրաքեան ուժեր, որով, պաշարուած են: Կառավարութիւնը սկսած է ռազմական ուժեր փոխադրել, որպէս օգնական, ապստամբական շրջանները, որովհետեւ ուրիշ զինուոր չունի

Իրաքի կառավարութիւնը վախնալով որ ապստամբները կը միանան պարսկական եւ թրքական սահմաններու մէջ գտնուող Քիւրտերու հետ, խնդրած է այդ երկիրներու կառավարութիւններէն որ հսկեն իրենց սահմաններուն վրայ: Առոր վրայ Թուրք եւ պարսիկ սահմաններու վրայ ուժեր կեդրոնացած են, արգիլելու համար ապստամբ Քիւրտերու յարաբերութիւնները այդ շրջաններէն դուրս գտնուող Քիւրտերու հետ: Պարսիկ կառավարութիւնը նոյնիսկ, ապստամբ շրջաններու մօտ գտնուող քիւրտ գիւղերէն 300 երեւելիներ փոխադրած է Պարսկաստանի ներսերը:

Կը կարծուի թէ շուտով ապստամբութիւնը պիտի ծաւալի Նահմիւլէյմանիէի մէջ: Ցառաջիկայ մէկ երկու ամիսները պիտի ըլլան շատ ճակատագրական Քիւրտերու համար:

Իրաքի ուժերուն կորուստը ցարդ եղած է 95 մեռեալ եւ 250 վիրաւոր:

Քիւրտերու կորուստն ալ նոյնչափ կը հաշուուի, որոնց մեծ մասը սպաննուած են օդանաւերէ նետուած ռումբերէն: Եթէ նկատի առնուի քիւրտ ապստամբներու գրաւած դիրքին լեռնային հանգամանքը եւ անոնց լաւ նշանառուներ ըլլալը, կարելի է ենթադրել թէ՝ որքան երկար կրնայ տեւել սկսած շարժումը եւ որքան արիւնոտ: Կասկած չկայ անշուշտ որ վերջ ի վերջոյ պիտի պարտուին Քիւրտերը, երբ Թուրքիա եւ Պարսկաստան ալ իրենց կարգին սկսին յարձակիլ:

Սուրիացի ուսանողներ կը վտարուին

«Փօփիւլէռ» կը գրէ թէ Սուրիացի 6 ուսանողներ հրաման ստացած են ֆրանսայէն հեռանալու:

Այս ուսանողներուն դէմ եղած մեղադրանքն այն է որ ստորագրած են «Գաղթօբաղմը Սուրիոյ մէջ» խորագրով Թռուցիկ մը, զոր տպել տուեր էին «Փօփիւլէռ»ի տպարանին մէջ:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«ԹՈՂ ԲՈԼՈՐԸ ՁԵԶ ԼԻՆԻ, ԱՆԳԱՄ ԵՐԱԽԱՆԵՐՍ»

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ԽՄԲ.— Մեր Թղթակիցը այս տեղեկութիւնները քաղած է վերջերս (մարտ ամսուն) ծիասած երկու փախստականներէ, որոնք ականատեսներն են պատմուած դէպքերուն։

Կը հրատարակենք իրենց շարադրութեամբ, յապաւելով բոլոր խորհրդածութիւնները եւ ձգելով միայն չոր փաստերը։

Ընդհանրապէս այսօր գիւղօրայքը ծայր աստիճանի անմխիթար պայմաններում են գտնւում։ Սոված են ու տկլոր, բառի լայն իմաստով։

Միւսը վաղուց է վերացել գիւղացու սեղանից։ Նոյնը եւ միւս մթերքը, ամբողջ գիւղացու ունեցւածքը ամբարում են պետական մթերանոցները։

Երբեմն առատ կոպերատիվներում Երեւան են գալիս մսի պահածոները։ Պարտադիր բաժանում են բոլորին, սկսած 1 ր. 80 մինչեւ 2 ր. 50 կոպէկ։

Փճացած ուտել չի լինում, սոփուած վերցնում դէն են գցում. պետութիւնը խամ չպէտք է մնաս անի։

Գ—ղի շրջանի կոպերատիվը ստացաւ մօտ 18 «Դաառ» ուղտի բեռ երշիկ. «Կալբաս» ամբողջը փճացած։ Ստիպուած եղան դէն անելու։ Անցնինք մի պահ Ղափան-Գենուազի եւ Գողթանի գիւղերը։

Գիւղօրայքը քիչ բացառութեամբ կարելի է ասել որ 80 տոկոսը կոլխոզի մէջ է գտնւում։ Ճար չկայ, ստիպուած քաշւ են գալիս։

Գիւղացին, ճիշդ է, պահում է դեռ կով, այծ, ոչխար, հաւ քիչ քանակութեամբ, բայց իր երեխան վաղուց է զրկուել, կաթից, ձուից։ Տեսնում է ինչպէս մայրը փոփրալից կաթը կթում ու տանում յանձնում է պետական պահեստին։ Նայում է ու մղկտում, մղկտում է եւ մայրը, բայց ծպտուն հանել չի կարողանում Նոյն էլ ձուն, եւ միւս մթերքը։ Միայն տասը օրից մի անգամ, ստանում են 350 կրամ կաթ։

Փ. գիւղը որ ամէնէն աղքատ գիւղն է եւ բոլորը աշխատում էին կոլխոզում, շատերը ծայր աղքատներից ուզզակի թողին ու հեռացան կոլխոզից։

Գալիս է կենտրոնից յատուկ լիազօր մագավ-գուամարում. հրաւիրում բոլոր հրաժարուածներին, եւ պահանջում բացատրել թէ ինչն է պատճառը որ դուրս էք գալիս Կոլխոզից։

— Դուք աղքատներ էք, ձուք պէտք է ուժ տալ. ընդհակառակն հեռանում էք։ Լաւ իմացէք որ դուրս գալուց զրկւում էք բոլոր ունեցւածքից։

— Թո՛ղ բոլորը ձեզ լինի, անգամ երախաներս, ընտանիքս, միայն մեզ բաց թողէք. ճանապարհ տուէք հեռանանք գնանք։

— Ձեզ ճանապարհ չկայ, դուք ունեւորների գունդին էք պար գալի մեռէք կոլխոզում, ապրէք կոլխոզում։ Ձեր տունը ապրելու տեղը դա է, դրանից դուրս տեղ չունէք։ Ձէ՞ք ուզում, համեցէք կուենք։

Գիւղացին այդ բոլոր անարդարութեան դէմ շատ անգամ է ստիպուած լինում բողոքելու։

— Ա՛խր 5 - 6 շնչից բաղկացած ընտանիքս ի՞նչ անեմ, ես մի փունտ եւ քառորդ կաթով, ո՞նց պահեմ։ Էլ ինչո՛ւ եմ կով պահում, եկէք տարէք։

Նախագահը. — Ջանընեղ (հոգիներդ) դուրս գայ. պահէք, շատ էք կերել, այդ էլ ձեզ բաւական է. այդքանն էլ որ դեռ ստանում էք. այդ էլ ափսոս է։

Կան այնպիսիները որ կով չունեն, ունեն մի քանի այծ. բայց ինչ օգուտ. իր երախան բաժակ կաթ անգամ, իրաւունք չունի օգտուելու։ Բոլոր այծերը ժողովում են մի տեղ, կաթը կթում ու բաց թողնում։

Փ—ցի աղքատ Շ-վանի կինը գնում բռնում է իր մի այծը եւ սկսում կթել։ Մտնում են գիւղի խորհրդի նախագահը, կոլխոզի նախագահը, եւ կոլխոզի հրահանգիչը։ Հրամայում են ձեռքից առնել կաթը, նոյ իրեն խուիկ տալ։ Չի՞ պոկում, հրում են գնում, վայր է ընկնում, ուշքից գնում է, ուշքի են բերում։ Լա՛ց լինելով, բողոքելով հեռանում է։

— Անխիղճ, անաստուածներ, դուք խիղճ չունէ՞ք, կաթ չունեմ, երախայիս ծիծ տամ, գոնէ երեք այծից մէկը ինձ տուէք երախաս պահեմ։

— Հեռացի՛ր, կորի՛ր, այս տեղուց քեզ մի այծ չի հասնի։

— Է՛լ ուր գնամ, Աստուած, ո՞ւմ դիմեմ եւ բողոքեմ։ Էլ դիմելու տեղ չունեմ։

Նոյնը Ա—կի, շրջանում Լ. գիւղը որ համատարած կոլխոզ է, ունի 370 աշխատաւոր ձեռք. բայց հրապարակում մնացել են 70 աշխատող ձեռք, իսկ միւսները ցրուել են զանազան շրջաններ։

Նրանց բացակայութեան պատճառով, ստիպուած ծանր աշխատանքի են լծել կանանց։ Վերջին տարիներս կանանց մահանալը, աշխատանքի ծանր բեռան տակ, եւ համատարած հիւանդութիւնը, աշխատութեան առուեցին բժշկութեան կոզմից։

Ցատուկ Երեւանից բժիշկ եկաւ, որ քննելով Երեւան հանեց որ Լ. գիւղի կանանց 95 տոկոսը այսօր ծանր աշխատանքից, հիւծել ու հիւանդացել են։

Արգանդի հիւանդութիւն, զրկժա, աչքացաւ որ անբուժելի է։ Քիչ չեն եւ կանանց մէջ ցնդածները։

Ահա պատկերը այսօրուան հայաստանի գիւղի։

Իսկ թէ որքան անկանոն եւ անխնամ է ժողովում բերքը, այդ էլ ուրիշ պատմութիւն։

Ես յաճախ ականատես եմ եղել գիւղերում այնպիսիներին, որոնք թեփը մի քանի անգամ տարել են ջաղաց, նորից աղացել ու բերել հաց թխել։

Անուղղի բացակայութիւնից աղքատ, շատերը կուրանում են։ Վաղուց է ինչ գիւղացին մոռացել է մաքի, իւղի, բրինձի գոյութեան մասին։

Ընդհանրապէս գիւղացիները սկզբներում, երբ իրենց գոմերը լեցուն էր կով, եզ ու ուրիշ անասուններով։ Նրանք նրանց ամբողջ ձմեռուան կերը մատակարարելու համար ծող ծող խոտ ժողովելով լցնում էին մարագները։ Նոյնը եւ գարման, այնքան որ ամբողջ ձմեռը լի ու լի բաւականութիւն էր տալիս, դեռ աւելին վաճառքի էր հանում։ Իսկ այնպիսի գիւղեր կային ուր ամբողջ ձմեռը խոտ եւ գարման էին ծախում։

Բայց այլ է պատկերը այսօր նոյն գիւղերում։ Այսօր լի գոմերը դատարկուել են, հարիւրին տասը տոկոս չի մնացել անասուններից. անոր ամենայնիւ կեր չկայ, առջեւանքը կոտորում է սովից։

Թուենք մի քանի օրինակ։ Լ. գիւղ մատել է 8 ձի, Յ. 3 ձի, Վ. 35 ձի, Կ. 15 ձի, Մ. մօտ 20 ձի։

Խոտ չլինելու պատճառով, կոլխոզներում չեն աշխատում։

Անցէք ամբողջ դաշտերը, խոտերը բոլորը չորացած մնացել են։ Շատ տեղ տարեկան երկու անգամ են քաղում։ Իսկ այսօր. մի անգամ էլ կանոնաւոր չեն ժողովում։ Քաղուած խոտերը մնում են փռուած տեղերում, փճանում, փտում։

Մի օր Մ.ի գիւղի դաշտամիջի ճանապարհներում, թուցիկներ էր կպցրուած հայերէն ու ռուսերէն։

— Ծխել արգիլուած է մինչեւ դաշտերից դուրս գալը։ Որովհետեւ կարող էր կրակ բռնուել ու այրուել։ Բոլոր դաշտը, այնքան չորացել էր։

Մի օր Վ. գիւղի Կոլխոզի նախագահը ժողովելով մօտ 20 հոգի, գնում են խոտ հնձելու։ Մի կով եւ մի ոչխար տանում են խոտահարքի մօտ մորթում, խոտ քաղողների համար։ Միսը կերա՛ն,խոտը քա՛ղեցին բայց խոտը մինչեւ այսօր էլ մնում է ձիւնի տակ։ Իսկ անասունները մատնուած են սովի։

Նման դէպքեր շատ ու անհաշիւ են, բաւականանանք այսքանով։

Գործի եռուն ժամանակը կոլխոզի վարչութիւնը, գիւղբիջների հետ միասին, ամէն շաբաթ մի անգամ նստում են քէֆի։

Քէֆի մէջտեղին արտայայտւում են.

— Քէֆ արէք, ջանները դուրս գայ քան անողներին. նրանք գործ են անում, աշխատում մեզ համար.

Կոլխոզի տարին ա,
Անհատի սիրտը մաշի
Քէֆ արէք, տղերք, քէֆ արէք,
Մերն է ապագան։

Աշունն է. հունձը չի ժողովել։ Ցայտարարում են շրջանի բոլոր ծառայողներին եւ դպրոցի աշակերտներին, բոլորին դուրս բերում աշխատանքի. ցորենը ժողովելու։

Ի՞նչ աշխատանք, մի հասկ կտրում են տասնհինգ փճացնում։

Մի խօսքով, իրենց կերածի քառորդն անգամ չեն ժողովում։

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ.

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ Թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել Թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով

ԵՒ ԿԱՐԻԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ ստիպողաբար տողաշարով կը շարուի «Յառաջ»ը։

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՄԻԼԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆ, 17 ապրիլ (Սեփ. Թղթ.) — Այս տարի ալ, շնորհիւ Ուս. Միութեան նախաձեռնութեան, կարելի եղաւ տօնել Ապրիլ 11ի Համազգային Սգատօնը։ Երկրագունդի ամէն անկիւնը ցրուած հայութիւնը ամէն տարի այդ օրը կը հաւաքուի, պանծացնելու իր զաւակներուն մարտական ոգին ու յարգելու իր մեռելները, որ հերոսաբար ինկան ազգային անկախութեան սամբուն վրայ։ Ճիշդ այս պատճառով, Ուսանողական Միութիւնը «Ազգային Օր» անունը տուած է Ապրիլ 11ին, միանգամընդ միշտ թաղելու համար, լալու ու սգալու աւանդական սովորութիւնը։

Ցայտագրի ճոխութեան պատճառով կարելի չէ մանրամասնութիւններու մէջ մտնել։ Գիտի ջանամ սակայն, որքան կարելի է կարճ ըլլալ։

Հաւաքոյթը այս տարի ալ տեղի ունեցաւ Մխիթարեան Ուսանողարանի թատերասրահին մէջ։

Հանդէսը բացաւ Միութեան նախագահ Տոքթ. Ճանիկեան, որ հրաւիրեց ներկաները յոտնկայս մէկ վայրկեան լռութեան։ Ապա խօսքը տուաւ օրուան բանախօս Գ. Կ. Զարեանի որ ներկայացուց հայ ժողովուրդի ներկայ թափառական վիճակը, յուզիչ նկարագրութեամբ, խօսեցաւ հայ ժողովուրդի ամենօրեայ կեանքի պայքարին վրայ, ժողովուրդ մը որուն նոյնիսկ կը պակսի գերեզման մը, ուր կարենայ գոնէ տարին մէկ անգամ ծաղկեպսակով մը յարգել իր անթաղ մեռելները։ Այն ժողովուրդները որ կ'ուզեն ապրիլ, պէտք է գիտնան պայքարիլ ու մեռնիլ առանց լալու։ Եւ հրաւիրեց ներկաները, մասնաւորապէս երիտասարդութիւնը յարգել մեռելները, վերյիշել անցեալի վէրքերը, գինելու համար հոգիները եւ պատրաստելու համար մարտական նոր ուժեր, որոնք պիտի ծառայեն հայ ժողովուրդին, հայ ազգին ապագայ անխուսափելի դէպքերու։

Երկրորդ բանախօսն էր նկարիչ Գ. Զ. Մութաֆեան։ Ան խօսեցաւ յանուն նոր սերունդին որ գիտէ վերլուծել անցեալի դէպքերը յարգել գաղափարի զիւցազները եւ տօնել Ապրիլ 11 առանց մահերգի։ Գ. Մու[illegible] բոլոր հրացման, վերջացուց իր լուրջ ու եռանդուն բանախօսութիւնը հաստատել խօսքերով գորս պէտք է լիշէ ամէն հայ։

— «Անոնք ինկան որպէս զի մենք ապրինք, նոր սերունդը պիտի գիտնայ մեռնիլ, որպէս զի Անոնք միշտ ապրին»։

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Տիկին Արզումանեան, փրոֆէսէօրներ Spasciani, Castrovilli եւ Frugoni, Գ. Ա. Սրապեան, Գ. Եղիազարեան։ Գոհունակութեամբ պիտի յիշենք որ հանդէսին ներկայ էր զաղութին մեծամասնութիւնը եւ շատ մը իտալացի բարեկամ-բարեկամուհիներ։

Դպրոցասէրի յիմնամեայ յոբելեանին առթիւ, գաղութիս Տիկիններէն եւ Օրիորդներէն կազմուած մարմին մը, եռանդով սկսած է աշխատանքի։ Իբրեւ առաջին գործ սկսած է հանգանակութեան։ Կը յուսանք թէ ամէն հայրենակից պիտի մասնակցի լայն կերպով. գնահատելով այդ հաստատութեան կրթական եւ որբախնամ գործը։

Ա. Ս.

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Վիճակագրութիւնը շատ գէշ ցոյց կուտայ Միացեալ Նահանգներու տնտեսական կացութիւնը։ Մարտ ամսուան համար, ընդհանուր կացութեան մէջ բարւոքում մը կը յուսացուէր Ջիրակնացու Ընդհակառակն, աւելի վատթարացաւ։ Մարտի ընթացքին, Միացեալ Նահանգներու արտածումներու գումարն իջաւ 3 միլիառ 120 միլիոն Ֆրանքի։ Անցեալ Մարտին՝ այդ գումարն էր 5 միլիառ։ Իսկ ներածումներու գումարը եղած է 3 միլիառ, 4,5 միլիառի փոխարէն։ Անցեալ տարուան վրայ ուրեմն, արտածումներու մէջ նուազումն եղած է մօտ 1,600,000,000, իսկ ներածումներու մէջ 1,750,000,000 Ֆրանք։

Գալով ոսկիի ներածումներուն եւ արտածումներուն վերաբերեալ վիճակագրութեան, նշանակելի թիւեր ցոյց կուտայ։ 1932 մարտին, ոսկիի արտածումները հասած են մօտ 900 միլիոն Ֆրանքի, մինչ անցեալ մարտին, այդ գումարն էր ընդամէնը 600,000 Ֆրանք։ Իսկ այս մարտի ընթացքին՝ ոսկիի ներածումներու գումարն է 300 միլիոն Ֆրանք, մինչ անցեալ մարտին 600 միլիոն էր։

Ելմտացոյցն ալ գէշ կացութեան մը կը մատնէ։ Ցայտնի է թէ ելմտական վերջին տարուան ընթացքին, փոխառութեանց գումարն եղած է 40 միլիառ։ Այս գումարին վրայ պէտք է աւելցնել 3 %էն մօտ 150 միլիոնի տոկոս մը։ Մինչեւ յունիս իր վճարումները կարենալ կատարելու համար, ամերիկեան կառավարութիւնը աւելի քան 40 միլիառ փոխ առած ըլլալով, ներկայիս անլուծելի հարցի մը առջեւ կը գտնուի։ Պարտաւոր է հաւասարակշռել իր ծախսերը որոնք ամէն օր կ'աւելնան, մինչ իր հասոյթները կը նուազին եւ պէտք է դիմագրաւէ 40 միլիառի բաց մը։ 1932—1933ի ելմտական տարուան համար, միջոցը կը փնտռեն մօտ 30 միլիառի նոր տուրքերդնելու։ Բայց Ամերիկայի պետական արժեթուղթերը ամէն օր կ'իյնան զահավիժօրէն։

Ամերիկայի այս կացութիւնը աւելի կը բարդանայ նաեւ անգործութեամբ. [illegible] Անգործներու բանակը ներկայիս կը գնահատուի 8—10 միլիոն։ Անգործներէն շատերը ընտանիքի տէր մարդեր են։ Պէտք է ենթադրել ուրեմն աւելի քան 20 միլիոն զրկուած ապրուստի նոյն իսկ համեստ միջոցներէ։

Նիւ Եորքի կառավարիչը Ռուզվէլթ կը յայտնէ թէ այս տագնապը նոյնքան վտանգաւոր է որքան պատերազմը եւ թէ կացութիւնը՝ նոյն իսկ շատ աւելի ծանր է քան 1917ին։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գերմանիոյ բանուորական սէնտիքաներու ներկայացուցիչները գումարում մը ունեցան, ուսումնասիրելու համար անգործութեան դէմ դարմանամիջոցները։ Վարչապետ Պրիւնինկ խոստացեր էր ներկայ ըլլալ այդ հաւաքոյթին։ Բայց վերջին պահուն չերցաւ։ Ներկայ էին գերման Ռայհերզարանի նախագահը Լէօպէ, Փրուսիոյ վարչապետը, Ներքին Նախարարը Սէվըրինկ եւ Պերլինի ոստիկանութեան պետը։

Սէնտիքաներու ընդհ. քարտուղարը խստօրէն քննադատեց անգործ[illegible] հարցին հանդէպ՝ կառավար[illegible] ընթացքը, դայն մեղադրելով [illegible] տարրերը եւ յայտնեց թէ [illegible] րը համամիտ են միջազգային [illegible] տական գործունէութեան մը [illegible] ազգային շրջանակի մէջ եւս [illegible] կը նկատեն կարգի միջոցներ [illegible] ծաղրութիւնը Ընդհ. քարտ[illegible] կառավարութիւնը մեղադր[illegible] թէ սրամարտելու եւ [illegible] նուազեցուցած է տագնապ[illegible] ցնելու պատրուակով, [illegible] թիւնը որ եւ է փոփոխութ[illegible] կրած։

Անցեալ դեկտեմբերին, [illegible] րութիւնը խոստացեր էր [illegible] չարաթական քառասուն ժամ[illegible] տանքի սկզբունքը. բայց այդ [illegible] թեամբ ոչինչ կատարուած է [illegible] թէ, եթէ Գերմանիա մաս մը [illegible] գլուխ յառկացնէ անգործներ[illegible] մար աշխատանքի կազմակե[illegible] Ֆրանսա պիտի բռէ թէ Գեր[illegible] րուածին շատ աղքատ չէ [illegible] կրնա՞յ նման եզրակացութեան [illegible] նել, եթէ Գերմանիա իր վերջ[illegible] հասոյթները յառկացնէ [illegible] հայթայթելու անգործներու[illegible] տով միրջ գնէ [illegible] ւ, պայքարի քաղաքական [illegible] գութեան դէմ։

Աշխատանքի նախարար[illegible] կայ էր, պատասխանեց [illegible] թիւններուն, բայց [illegible] ոչ յաւելեաց ի՞նչ [illegible] Անգլիայ եւ Ամերիկ[illegible] բաւ, տագնապին վերջը [illegible] յուտայ 1933ի սկիզբը Գերմ[illegible] սավարութիւնը նուազեցուց[illegible] յով պաշտօնեաներու թոշակներ [illegible] կրնար խուսափիլ գործադր[illegible] բամարձերու նուազումէն, [illegible] տի ուսումնասիրէ յանձնաժողո[illegible] վութիւնները. Ծրագիր, մասն[illegible] բար մեծ քաղաքներու շուրջ [illegible] նաեւ աշխատանքի ժամերու [illegible] մաղ առաջարկը։

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԷՋ

Պաշտօնական վիճակագրութ[illegible] համաձայն, փետրուարէն ի վեր [illegible] տալիոյ անգործներու թիւը [illegible] 100,000ի նուազում մը։ Այս [illegible] խտալական մամուլը կը գրէ թէ [illegible] գործներու թիւին նուազումը [illegible] ւելի արագօրէն կ'ընթանայ [illegible] քան ուրիշ որ եւ է երկրի մէջ [illegible] բողութիւնը կ'ըսէ, կը նա[illegible] Միացեալ Նահանգներու մէջ յայտնուած [illegible] ծութիւնը վերջին ամիսներու ընթաց[illegible] քին, ոչ թէ ուղղակի հետեւ[illegible] ընդհանուր տագնապին այլ [illegible] դանակի կապուած երեւոյթ [illegible] կուտայ նաեւ թէ իտալական [illegible] ութիւնը՝ իր նոր վերա[illegible] թեամբ, միշտ պատրաստ է [illegible] գործելու ամէն առիթ, երբ [illegible] բացուին։

Կարեւոր թերթ մը կը գրէ [illegible] յառաջիկայ ամիսներու ընթ[illegible] պէտք է նախատեսել նոր եւ [illegible] նուազում մը անգործներու [illegible] մէջ Կ'աւելցնէ սակայն թէ [illegible] սական համաշխարհային [illegible] կը շարունակուի նոյն աստիճ[illegible] եւ թէ Փաշական վարչաձեւ[illegible] բանքներ չի մնացաներ [illegible] արագ վերելքի մը կարելիութ[illegible] սին։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (10)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

— Ինչո՞ւ չէ, զաւակներս, ինչո՞ւ չէ, Հայկօ Էմին ձեզ դուրպան։ Այս փորձանքները միայն ձեր գլխուն չեկան։ Հայաստանն ալ առաւ անոնց համը։ Բայց հիմա հաւասարութիւն եւ աղքատներու թագաւորութիւն հաստատուած է։ Խօսք չէ, աղքատներո՛ւ թագաւորութիւն։

Անաղարեց Հայկօ Էմին եւ առանց երեսը լուալու, առտուան արեւէն առաջ ճառագայթեց հաղատիրոջ տունէն ներս։

— Խուռձա Արգօ, այսքան որ կ'աղաչեմ այս ընտանիքներուն համար, պատճառն այն է որ՝ անոնք իշխանական ընտանիքէ պատուաւոր մարդիկ էին ժամանակին, որոնք քաղաքապետներ եւ հաղարապետներ կ'ընդունէին իրենց դղեակներուն մէջ։ Իսկ հիմա..., իսկ հիմա...։

— Լա՛ւ, Հայկօ Էմի, քանի որ կ'ըսես թէ իշխանական ընտանիքէ պատուաւոր մարդիկ են, քու ուզածդ ըլլայ։

Վերադարձին, Հայկօ Էմին կանգ առաւ իր պարտէզին առջեւն ու աչ՝ քերէն ելեկտրական կայծեր արձակեց։ Հիւրերը աքցանով կտրեր էին պարտէզին շուրջ քաշուած երկաթէ թելերը, քակեր, կոխկռտեր էին իր խնամած կաղամբներն ու պարանի մը երկու ծայրերէն բռնած՝ պարտէզին կեդրոնը իրենց շինելիք հիւղակին յատակագիծը կը պատրաստէին։

Ոաքի ելան. Հայկօ Էմիի ջիղերը դողդղալ սկսաւ բոլոր մարմնով ու պռուկ կատաղօրէն։

— Աւազակնե՛ր..., ի՛նչու, ի՛նչ իրաւունքով...։

Հայպա կ'ուզէիր որ այս գեղեցիկ պարտէզը ձգենք եւ հո՛ն՝ անասպատներո՞ւն որայ կանգնենք մեր հիւղակները։ Այս տեսակ հաւասարութիւն ո՞ր գրքին մէջ գրուած է, Հայկօ՛ Էմի։

— Հոն անապատ չէ՛, մշակելի, ընտիր հողով դա՛շտ է, անզգամներ...։

— Ճի՛շդ է, հողը ընտիր է, բայց բլուրին շատ մօտն է, ծովէն շատ հեռու է, եւ ճամբուն վրայ կ'իյնայ։ Բացի ատկէ՝ ո՛չ թուփ կայ, ո՛չ ալ կանաչութիւն։

— Ես ձեզի՞ համար աշխատեցայ ուրեմն, այս ծերացած վիճակովս։ Գացէ՛ք, դուք ալ աշխատեցէք, ցանեցէք, տնկեցէք, ծաղկեցուցէք, անամօթնե՛ր...։

— Մի՛ բարկանար, Հայկօ Էմի, միջամտեց տիկիններէն մին, մենք գէշ մտքով չմտանք պարտէզդ։ Ըսինք՝ Հայկօ Էմին հրաշալի, շոքաբի պէս անուշ մարդ է։ Ինչպէ՞ս բաժնուինք իր բարի գրացնութենէն։ Եթէ կ'ուզես, կը ձգենք կ'երթանք նորէն գիշերելու փողոցները եւ վայրենի, որբած մարդոց առնոցները լսելու։

— Կատակ բրի, աղջիկս, կակուղցաւ Հայկօ Էմի, ինչո՞ւ երթաք թշուառութեան մէջ իյնալու նորէն։ Քանի որ կ'ուզէք իմ դրացիս ըլլալ, բարի եկաք հազար բարի, ալ ինչո՞ւ բարկանամ։ Միայն թէ ինծի լուր տայիք թելերը կտրելէ, կաղամբները փճացնելէ առաջ...։

Միայն թէ... Հայկօ Էմին պարտէզին կէսը ձգեց հայրենակիցներուն, իրեն ինկած բաժնին բոլորտիքը նոր թելեր քաշեց եւ այդ օրէն՝ ալ բերանը չառաւ «հաւասարութիւն» բառը։

X

Շատ չանցած, Հայկօ Էմիի հիւղակին շուրջը հարիւրաւոր հիւղակներ բուսան, առանց հողատիրոջ հաւանութեան։ Նախ Հայկօ Էմիի դրացիները՝ իրենց ազգականները հրաւիրեցին։ Ազգականներն ալ իրենց ազգականները, եւ այսպէս յաջորդաբար պարապ պարտ եւ գերդաստանէ գերդաստան։ Ձէ՞ որ բոլոր հայերն ալ սերած էին Աւքանազ Նահապետէն եւ բոլորն ալ թագաւորական գերդաստանէ ազնուական մարդիկ էին վերջապէս։ Հիւղակներուն հետ բուսան քաղաքական կուսակցութիւններ եւ զարմանազան միութիւններ։ Կը պակսէր ազգային վարչութիւն մը։ Ամօ՛թ չէ՞ր չունենալ մարմին մը, որ դըպրոցներ բանար, եկեղեցիներ շինէր, ժամեր վառէր եւ կոչնակներ հնչեցնէր։ Ահա այդ պակասը լրացնելու համար էր որ հիւղաքաղաքը եռուզեռ մէջ էր այդ կիրակի։ Այդ եռուզեռը քրտական թալանի մը տպաւորութիւնը կը ձգէր Հայկօ Էմիին վրայ։ Ի՞նչ է, թագաւո՞րը պիտի գայ Հայաստանէն, թէ՝ մենք պիտի երթանք Հայաստան՝ Թագաւորին այցելութեան», կը մտածէր Հայկօ Էմին, երբ բերբերով զինուած երիտասարդներ ներկայացան իրեն եւ պահանջեցին

— Հայկօ՛ Էմի, քուէդ մեզի պիտի տաս, եթէ կ'ուզես Հայաստան երթալ եւ լծուիլ համաշխարհային յեղափոխութեան միջազգային ֆրոնտի հայկական սեկցիային։ Մի՛շտ Գ. Ինտէրնացիոնալի դրօշին տակ։

— Հայկօ՛ Էմի, քուէդ մեզի պիտի տաս, Հայկօ Էմի, եթէ կ'ուզես կռուիլ միացեալ եւ անկախ Հայաստանի համար միայն։ Մի՛շտ Բ. Ինտէրնացիոնալի ծոցին մէջ։

— Միացեալ եւ անկախ Հայաստանի գաղափարը բուրժուական ավանտուրա է եւ փորձանք՝ Հայաստանի բանուորութեան գլխին։

— Իսկ համաշխարհային յեղափոխութիւնը ռուսական ցնդաբանութիւն է եւ պատուհաս՝ Հայաստանի գիւղացիութեան վզին։

Կեցէ՛ք տեսնենք, միջամտեց Հայկօ Էմին, դուք հոս կռուելու եկա՞ք թէ թագաւորական խրթին գլարարով գիրար հայհոյ[illegible] քուէ ըսուածը ինչ որ է [illegible] սուղ բան մը ըլլալու չէ։ Ին[illegible] բարու սիրտ կը կոտրէք. եր[illegible] ալ քուէ կուտամ։ Դուք [illegible] հայու զաւակներ չէ՞ք։ [illegible]

— Թուէդ բոլորին ալ [illegible] լար, կամ դէնը՝ կամ գէթը

Կամ մեզի՝ կամ անոնց

— Կորսուեցէ՛ք ուրեմն, [illegible] նաց Հայկօ Էմին իր անգլի[illegible] պողպատէ կացինովը եւ [illegible] վռնտեց քուէարկները։

Այդ օրը առաջին անգամ [illegible] լով սրացիները ընթրիքի [illegible] ցին Հայկօ Էմին։ Սեղանին կէ[illegible] նակցէր նաեւ ակնոցաւոր [illegible] մը։ Շատ զարգացած կ'երեւ[illegible] դը. որովհետեւ թագաւոր[illegible] խրթին գլարար կը գործածէր [illegible] տարակ բան մը ըսելու համար [illegible] րակոյրը շատ իւղոտ է, Սա [illegible] կուն է որ՝ բուրժուական [illegible] ներ ունի, պէտք չէ խնայել [illegible] Կերակուրը անճաշ է, Սա [illegible] կուն է որ՝ թափ է տալիս [illegible] ռէակցիոնէր կեղտոտ փաշին եւ [illegible] նապարհ է յարդարում դէպի [illegible] տարական դիկտատուրա, պէտք [illegible] խնայել նրան։

Ե. ԿՈՐԻ[illegible]

(Շար.)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ֆրանսայի ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին դէմ, պայքարը որ չէր դադրած, կը շարունակուի նոր ընտրութեանց առթիւ։ Անգամ մը, հաղորդեր էինք Մէն նահանգի երեսփոխաններուն մտադրութիւնը խորհրդարանի վերաբացման իսկ ընկերային ապահովագրութեանց օրէնքին վերաքննութիւնը։

Իսկ Վալվառոսի երեսփոխանը Պ. ... որ Երեսփ. Ժողովին մէջ կը ներկայացնէր օրէնքին վերաքննութեան պահանջով երեսփոխանական խումբի մը ժամուլին ուղղուած նամակին մէջ կը բողոքէ Մէնի երեսփոխաններուն դէմ, որոնք վերաքննութիւն պահանջեր էին միայն՝ ապահովութեան ... փոխադարձութեան ... վերադառնալու համար։

Ա. Վալվառոսի երեսփոխանը կը յայտնէ որ նոր խորհրդարանը, առաջին առթիւ իսկ կամաւոր դարձնէ ընկերային ապահովագրութեանց ... կցութիւնը։

Իսկ Նամիւրի ... Անտանտի անդամները հետեւեալ բանաձեւը ... կարգեցին.

— Նամիւրի ... իր նախընթաց բազմաթիւ խորհրդակցութիւնները, որոնցմով կը պահանջէր որ օրէնքը վերաքննուի։

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ՑՈՅՑՈՒՄԸ ԿՄՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Խմորեան երկիրներու տնտեսական կցութեան մասին, Մուսոլինի գրած է յօդուած մը, ուր կ'ըսէ.

— Գերմանիա միշտ մտահոգուած է Աւստրիոյ հետ իր միացման կը փափաքէր ու մաքսային միութեան կամ նախընտրական մաքսատուրքի եղանակ մը ... կը փնտռէ Աւստրիոյ հետ իր արդի տնտեսական համաձայնութեանց եւ այնպէս, կը խղէ տնտեսական միութիւն մը, զոր տարիներէ ի վեր կը ջանայ իրականացնել անոր հետ։

«Եւ սակայն, Գերմանիա չատ աւելի մեծ շահեր ունի Դանուբեան աւազանի բարգաւաճման մէջ։ Ֆրանսական ծրագիրը կը բարոյէր ... նախընտրական իրաւունքներու դրութիւն մը։ Բայց այդ դրութիւնը կը ջանար անոնց պահել մը բարձրացնել անոնց եւ ուրիշ երկիրներու միջեւ։ Առավ արգելք մը կը գլուխը դրացի ազգերու տնտեսութիւն, որոնց մէջ էր նաեւ Իտալիան։ Առոր արգիւնքը պիտի ըլլար նոր դժուարութիւններ ստեղծել, քան դժուարութիւնները չնարթել։ Առնէյ զատ, կան ուրիշ փոքր պետութիւններ, որոնք պիտի մնային ... Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ պէս փոքր պետութիւններ անտեսուած ... մեկուսացած պիտի ըլլային գիրենք շրջապատող երկիրներու առեւտրական գործառնութիւններէն, մինչ Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ երկուքն ալ նման վերապարթնումի մը պէտք ունին։

«Իտալիա պատրաստ է ընդունելու ծրագիր մը, որ Դանուբեան պետութեանց ապահովէ բարգաւաճ կացութիւն մը։ Իբր փաստ այս մտադրութեան, կնքած է առեւտրական եւ երկաթական համաձայնութիւններ, որոնց կրնան այդ երկիրները դուրս հանել տնտեսական ճգնութենէն։

«Անպաստաւոր միակ իրողութիւնն այն է որ բոլոր ազգերը կ'ընդունին դոյավիճակ մը հաստատելու անհրաժեշտութիւնը՝ ապահովելու համար տնտեսական համագործակցութիւնը։ Ճանապարհուած ... պիտի դիտեն ընտրութիւն մը ընել քաոսին եւ բարգաւաճման միջեւ։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Ներգաղթը

Պուլկարիայ գաղութին ներգաղթի պաշտօնեայ Պ. Հեւոն Արապեան որ Յունաստան գացած էր Պ. Դ. Շահվէրդեանի հետ բանակցելու համար, կը տեղեկացնէ թէ Պուլկարիայէն Ա. կարաւանով պիտի մեկնին 411 անձեր, որոնց 205ը այր եւ 206ը կին են։

Ասոնց մէջ կան հետեւեալ արհեստաւորները. Մեքենագործ-շինութեան բանուոր, երկաթագործ, հողագործ, սափրիչ, դերձակ, քարակոփ, ջուլհակ, պարտիզպան, սրճեփ, կօշկակար, պանիր, ... շինող, ... անասնաբոյծ, պայտար, այգեպան, շաքարի բանուոր, կօշկակար, թիթեղագործ եւ կաշեգործ։

Այս ցանկին մաս կը կազմեն Այթօսէն, Փլովտիվէն, Սթ. Զակորայէն, Սլիվէնէն եւ Պուրկազէն գաղթականները։ Աշխատութիւն կը թափուի, որպէս զի կարելի ըլլայ մայիսին մէջ այս խումբը փոխադրել Հայաստան։

Մանաւոր կարգադրութիւն եղած է Սէվլիեւօյի հայ ընտանիքներուն համար, իրենց անունով առանձին թաղ մը յատկացնելով Նուպարաշէնի մէջ։ Այս նպատակով արամադրուած է Սէվլիեւօյի եկեղեցիի ատաղձներուն վաճառումը եւ ուրիշ հասոյթներ, որոնց մէկ մասը պահուած կը մնայ այժմ Սէվլիեւօ բնակող Պ. Մանուկ Սիմէքճեանի մօտ։

Սէվլիեւօցիները կը հաշուին շուրջ 300 բնտանիք, որոնց 180ը Պուլկարիա կը բնակի այժմ, 80ը Սեվլիեւօ եւ գրեթէ նոյնքան մըն ալ Յունաստան։

ՍՈՒՐԻԱ

Ընտրութիւններ ձախողած

«Արգալի» կը գրէ թէ ձախողած են Պաւառ. Ժողովի ընտրութիւնները, Անդր Նէհր, Նոր Մարաշ, Թրասէ եւ Նոր Սիս թաղերուն մէջ։ Առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, հակառակ մասնաւորներու թափած բուռն ճիգին եւ աշխատանքներուն, 800 ընտրողներէ միայն 50 քուէարկողներ եղան։

Նոր Մարաշի թաղեցիները չմասնակցեցան ընտրութեան, իսկ Նոր Սիս եւ Թրասէ թաղի բնակիչներէն չազիւ քանի մը հոգի քուէ տուին։ 50 քուէարկողներուն մեծամասնութիւնը Անդր Նէհրի եկեղեցիին անմիջական շրջապատի բնակիչներէն էին։

Ինչպէս կը տեսնուի, միւս թաղերն ալ միեւնոյն արգիւնքը պիտի տան։

ՊՈԼԻՍ

Ռ. Պէրպէրեանի յիշատակին

Գրած էինք թէ մեծ հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնուի մեծանուն դաստիարակ Ռ. Պէրպէրեանի մահուան 25ամեակը։

Նկատելով որ ուսուցչապետը տարիներով անդամակցած է Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Ուսումնական Խորհուրդին, հեղինակը եղած է Ազգ. Կազմական Կանոնագրին եւ նոյն ատեն հիմնադիրը Ուսուցչական Օգն. Ընտանիքին, Ուսումն. Խորհուրդը որոշեց.

Ա.— Ջերմագին շնորհաւորել «Պէրպէրեան Օրուան յանձնաժողովը» որ նախաձեռնարկ եղած է պատշաճ հանդիսութեամբ տօնել Պէրպէրեանի մահուան քսան եւ հինգամեակը։

Բ.— Ամբողջական կազմով ներկայ ըլլալ հոգեհանգստեան պատարագին եւ դամբարանի հիմնարկէքի արարողութեան։

Գ.— Յանուն հայ ուսուցչութեան գրաւոր ուղերձ մը կարդալ։

Կեդրոնական եւ Հայոց ... վարժարանները «Պէրպէրեան շաբաթ» մը սահմանած են, վաստակաւոր ուսուցչապետին կեանքն ու գործը ծանօթացնելու համար։

ԹՈՒՐՔԻԱ

Տնտեսական տագնապը եւ Նաւաեցին ձօնա

Պոլսոյ «Ազատ Քոստան»ն կը գրէ. —

Տնտեսական տագնապը երեւան գալէն ի վեր, ամէն օր կը կարդանք թէ տնտեսագէտները զբաղած են պատասխանաչումը ընելու այս հիւանդութեան եւ կը ջանան դարմանը գտնել։ Բոլորս ալ ծանօթ է թէ մինչեւ հիմա ոչ մէկ յաջողութիւն ձեռք բերած են։ Մեր քահնները, բացառիկ կանոնաւորութեամբ մը, ամէնամիս հաղորդեց կը թերթեն, եւ կը վախնամ որ քահններու վիճակած այս թեթեւութիւնը փոխանցուի նաեւ մեր խելքին։ Բայց եւ այնպէս, հիւանդութեան դարման փնտռող բժիշկներու դրած միջոցները, բոլորովին նկատառութեան արժանի բաներ չեն։ Մանաւանդ ես, երէկ առաւօտ թերթերու մէջ գրութեան մը հանդիպեցայ որ լրջօրէն հաճելի թուեցաւ ինծի։ Տեսէք ձեզի ալ բերեմ։

Դանուած այդ գիգին որ ինծի հաճելի թուեցաւ, հարբէնն է Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյ (Միլլիէթի խմբագրապետ) որ կը գրէ. —

«Աշխարհի վրայ ճնշող տնտեսական տագնապը կը շարունակէ։ Հաւանական է որ մինչեւ վերջանալը հոս հոն քայքայումներ տեղի ունենան։ Այս ընդհանուր տագնապին մէջ բացարձակ փրկութիւնը պիտի վիճակի անոնց միայն, որոնք պիտի կրնան մինչեւ վերջին վայրկեանը ոտքի վրայ կանգուն մնալու տոկունութիւնը ցոյց տալ։

Ինչպէս ըսի, իսկապէս հաճելի թուեցաւ Մահմուտ պէյի դրած դարմանը։ Արդարեւ տագնապի այս օրերուն, կառավարութիւնք միակ բանը՝ ակռաները եւ քաւկին բերանը սեղմել եւ մինչեւ վերջին վայրկեանը տոկալն է։

Այո՛, բայց այսպէս բռած միջոցը, միթէ բնկալ Նասրէտտին Հոճայի մէկ առակը։ Անշուշտ գիտէք։

Հանգուցեալ հօճան կ'ուզէ անօթութեան վարժեցնել իր էշը։ Ատոր համար ամէն օր մաս մը կը նուազեցնէ ուտելիքը եւ վերջապէս օր մը բոլորովին կը դադրեցնէ։ Բայց երկարականջ կենդանին, չկարենալով տոկալ այս պարտադրուած ծոմապահութեան, օր մը երկինք կը բարձրացնէ իր պայտերը։

Դրացիները էշին մահուան պատճառը կը հարցնեն հօճային որ կը պատասխանէ. «Անօթութեան պիտի վարժուէր թէեւ, բայց կեանքը չօգնեց իրեն։»

Կարճ խօսք. — Մահմուտ պէյի յանձնարարութիւնն ու վճիռը անգին են։ Միայն թէ խնդիր է որ, երբ մարդ պիտի կատարէ այս յանձնարարութիւնը, իրեն ալ չվիճակուի երկարականջին ճակատագիրը։

Զինուորական փրկանքը

Կառավարութիւնը Ազգ. Մեծ Ժողովին յանձնած է նոր օրինագիծը, որով զինուորական փրկանքը 250 ոսկիի պիտի իջնէ։ Այդ օրինագիծը առժամեայ յօդուած մըն ալ ունի որ կը տրամադրէ «1932ի Ապրիլին կանչուելիք զինուորցուներուն փրկանքը մինչեւ մէկ Մայիս ընդունիլ։ Անոնց, մէ զօրաբանակները դրկուածներն ալ կրնան այդ տրամադրութենէն օգտուելով փրկանք վճարել։ Իսկ անոնք որ 600 ոսկի փրկանքը վճարած են, աւելի գումարը իրենց կը վերադարձուի։

Այս օրինագիծը Պալրամէն վերջ յանձնաժողովներուն մէջ պիտի քննուի եւ կարճ ժամանակամիջոցէ մը օրէնքը պիտի վաւերացուի Ազգ. Մեծ Ժողովէն։

ԲԱՆԿԱԼԹԻԻ ԴԻՐԵՔՄԱՆԵԱՆ ԴԱՏԸ

Պոլսոյ իրաւական Դ. Ատեանին առջեւ անցեալ շաբթու տեղի ունեցաւ Բանկալթիի Ազգ. գերեզմանատան դատը։

Նկատելով որ ցէշճիի գործողութիւնը օգնելու խնդրութեան պատճառով դեռ աւարտած չէ, դատարանը որոշեց այդ գործողութիւնը ամբողջացնելէ ետք շարունակել դատը։ Գալրամէն անմիջապէս յետոյ պիտի կատարուի ցէշճիը։ Իսկ յաջորդ դատավարութիւնը յետաձգուեցաւ մայիս 16ին։

Դատի մը վախճանը

Մօտ երկու տարի է ի վեր քննութիւն եւ յետոյ դատ տեղի կ'ունենար, դանազաններու կողմէ Հայ Կաթոլիկ Վարչական Ժողովին դէմ եղած ամբաստանութեանց առթիւ, հաշուական անկանոնութեանց եւ գեղծումի վերագրումներով։ Պատրիարքարանի եւ Ս. Յակոբ Հիւանդանոցի տոմարները կնքելու ձեռնարկներ եղան, տոմարները քննութեան համար տարուեցան, վկաներ ներկայացան, եւ այս կերպով ընդարձակ ու մանրակրկիտ քննութեան մը ենթարկուեցան Վարչական Ժողովի բոլոր գործառնութիւնները եւ մատակարարութիւնը։

Այս առթիւ դատ մը տեղի կ'ունենար Պատմական Բ. ատեանին առջեւ։

Դատավարութիւնը վերջացաւ անցեալ շաբթու։ Դատարանը միաձայնութեամբ անպարտ հռչակեց Վարչական Ժողովը։

«Կասկածելի» Հայ մը

Իզմիրի մէջ «կասկածելի» հայ մը ձերբակալուած է։ Խալքի կեդծանունով պատող այս հայը արգէն ոստիկանութիւնը կը փնտռէր։ Բուն անունով Յովհկ օղլու Հայկս կը կոչուի եւ 24 տարեկան է։ Այս տղան Պալրապըրի մէջ ք... ... պէյի ... գործարանին մէջ գործ գտած կ'աշխատէր եւ ոստիկանութիւնը հոնկէ ձերբակալած է։ «Կասկածելի» հայը յայտարարած է որ ժամանակէ մը ի վեր Իզմիր եկած է, պատուաւոր կերպով կ'աշխատէր եւ որեւէ յանցին նպատակ չունի։ Կալանաւորը ընդհ. դատախազութեան յանձնուած է եւ հաւանաբար սահմանէն դուրս հանուի։

ՄԱՄՈՒԼ

«Զառանցանքներ»

Սոֆիայի «Ազատ խօսք»ը խմբագրականի մը մէջ վերլուծելով վերջին ընտրութիւններու առթիւ ծրապարակ նետուած զառանցանքները, կ'եզրակացնէ (15 տողի).

«Հակադաշնակցական խառնամուժի վերջերս բարձրացուցած ամբողջ ժխորի, չաեսուութեան, մոլեռանդութեան եւ զառանցանքներու վերջնական «եզրակացութիւնն» այն է, թէ պուլկարահայ հոգաբարձական եւ թաղականական ընտրութիւններուն մէջ Դաշնակցութիւնը «պարտուած է», հետեւաբար... «պառակտութեան անցած»։ Այլ սակայն, այս «եզրակացութիւնն» իսկ՝

ՀԻՆԳ ՉԷ որովհետեւ Դաշնակցութիւնը պահեց իր բոլոր մանդատները, զորս շահած էր ասկէ երկու տարի առաջ, պուլկարահայ թաղականական ընտրութիւններուն։

ԱՆԿԵՂԾ ՉԷ, հակադաշնակցական խառնամուժը իրօ՛ք պաշած է եւ սահմռկած՝ տեսնելով չորսէ աւելի միացեալ ուժերու դէմ միս մինակ կանգնած Դաշնակցութեան կազմակերպական անսասանութիւնը, անոր վայելած ժողովրդական համակրութիւնը, անոր բարոյական անսպառ կորովը, անխոով կեցուածքը, արհամարհանքի ժպիտը ու նահանջ տուած քուէները, որոնց հեղեղին մէջ առանձին առանձին կը խեղդուէին հօրն ալ, հնչակն ալ, համախմբեալն ալ, ռամկավարն ալ, անգոյն ու պատեհապաշտ «չէզոք»ն ալ։

ՏՐԱՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ՉԷ, որովհետեւ հայ կեանքի քառասնամեայ հսկայի մը, քաղաքական, յեղափոխական, հանրային եւ մշակոյթային բոլոր մարզերուն մէջ իր անուրանալի մեծութիւնը շեշտող կուսակցութեան մը — Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնն ու յաղթանակը բնաւ չի կրնար կապուիլ հայ փոքրիկ համայնքի մը քաղաքականութեան մէջ աթոռ մը պակաս, կամ հոգաբարձութեան մէջ աթոռ մը աւելի ստանալու ՉՆՉԻՆ իրողութեան հետ։

Այո՛, միայն ողբալի չուեմներ կրնան «եզրակացնել» թէ, հազարումէկ մեքենայութիւններու եւ խիղճ ու դաւանանք ծախելու գնով շահուած մէկ քանի աթոռով յաղթանակա՛ծ են իրենք եւ պարտութեան մատնած Դաշնակցութիւնը։ Ու միայն անյուսօրէն խանգարուած ուղեղները կրնան զառանցել թէ «Դաշնակցութիւնը պառակտութեան անցած է այլեւս»։ Այսինքն կարծել թէ, կաւէ թաթիկներով կարելի է ճանկռտել Արեւի երեսը եւ խափանել անոր լոյսը։ Կարծել թէ Իգդիրի փլփլած տուներուն մէջ վխտացող անօթի մուկերը Արարատն ի վեր տրշաւանքի ձեռնարկելով, կրնան ոչ միայն կրծել զայն եւ կշտանալ, այլեւ խորտակել Հայկական Հսկայ Լեռը — Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ»։

Լուրեր Սուրիայէն

Բանակցութիւններ Թուրքիոյ հետ. Թուրքերէն «Մարտին» թերթը կը գրէ թէ անցած շաբաթ քանի մը կարեւոր ժողովներ գումարուեցան Նիզիպինի մէջ թրքական եւ սուրիական կառավարութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ։ Սուրիոյ ներկայացուցիչ Պ. Քոթթէզս եւ Թուրքիոյ պատուիրակ կուսակալ Թալաթ պէյ կը ներկայացնեն երկու կողմերը։ Խօսակցութեան նիւթ դարձած են հետեւեալները.

1 — Սուրիացիներու Թուրքիա գտնուող անշարժ կալուածներուն խնդիրը։

2.— Թուրքօսուրիական սահմանին վրայ տեղի ունեցող դէպքերը։

Այս խորհրդակցութիւնները վերջացան երկու կողմերու համար նպաստաւոր լուծումով մը։ Ֆրանսական պատուիրակութեան նախագահ իր ուրախութիւնը յայտնելու համար Թուրքիոյ պատուիրակութեան նախագահին, կուսակալ Թալաթ պէյը օգնուելով պատոյուի հրաւիրեց։ Երբ կուսակալը Մարտին վերադարձաւ, շնորհակալութիւն յայտնեց ֆրանսական կառավարութեան ցոյց տուած համակրանքին համար եւ յայտնեց որ սահմանի վրայ կացութիւնը աւելի լաւ է եւ մօտ ատենէն Թուրքերը պիտի կրնան տիրանալ իրենց Սուրիոյ մէջ ունեցած կալուածներուն։ Միեւնոյն իրաւունքներուն պիտի տիրանան նաեւ Սուրիացիները։

Կարմրուկներուն դէմ.— Պէյրութի «Էլ Նիտա» թերթը կը գրէ.

— Կառավարութիւնը պէտք է շատ խիստ օրէնք մը մշակէ եւ ամենածանր պատիժներ սահմանէ այս անխղճմտականներուն դէմ, որովհետեւ կը տեսնենք որ Ընդհանուր Ապահովութեան մարդիկը շատ նեղութիւն կը քաշեն մինչեւ որ կարենան ձերբակալել համայնավար մը, բայց ասկէ վերջ երբ այնքան դժուարութիւններով իրենց ձեռք անցուցած համայնավարները կը յանձնեն դատարան, շուտով անկէ դուրս կը հանուին անոնք։ Այս պատճառով անոնք աւելի ազատ եւ բուռն գործունէութեան մը կը սկսին, քանի որ շատ թեթեւ պատիժներու կ'ենթարկուին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՃՇՏՈՒՄ

Առանց իմ հաւանութիւնս առնելու, խումբին պատասխանատու վարչութիւնը, 23 ապրիլ, շաբաթ իրիկուան «Ցօ երեկոյ»ի ներկայացման ազդագրին մէջ իմ անունս նշանակած է։ Կը յայտնեմ թէ որեւէ մասնակցութիւն չունիմ։

Դերասան՝ Ա. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(Վէպ)

Բ. ՄԱՍ

IV

Թիւրքոյն անցած էր, եւ, սակայն, առարկելով թէ ինք որոշուած ամսականին կէսովը կարող է ապրիլ, կէսը վերադարձուցած էր։

Այդ «ապրիլը», սակայն, անօրինակ զրկանքի կեանք մըն էր։ Անամօթ չէր ուտեր. նաեւ ընկերութենէն։ Այդ վկայութեան իրեն տրուած էր ընկերութեան անօրէնին կողմէ, որ Հայ մըն էր, Գրիգոր Երծրումցի ծանօթ ազգականներէն մին, Թիֆլիսի մէջ Ռաֆֆիի հետ ծանօթացած, Խրիմեանի կաթողիկոս ընտրուելէն ջերմ պաշտպան մը, եւ որ հիմա գաղտնօրէն նիւթական օժանդակութիւններ կ'ընէր կազմակերպութեան։ Հայ-Թաթարական կռիւէն առաջին, ծանուանդ, այն բացարձակ համոզման եկած ըլլալով, որ ազգային կազմակերպութիւնն էր փրկող կովկասահայ ժողովուրդը եւ անոր ազգային հաստատութիւնները, Նիկոլայ Բոյեւ ու բարոյապէս կ'օժանդակէր։ Մանաւոր յարգանք ունէր Մելիք-Թանգեանի նկատմամբ։ Կը գնահատէր անոր ծանր նկարագիրը, առաքինութիւնը, լայն ու խոր զարգացումը, ժամկալութիւնը եւ անձնազոհութեան զգացումը։ Կը զարմանար, մանաւանդ, որ Մելիք-Թանգեան, ծերած կովկասի մէջ իրեն առաջարկուած մեծ պաշտօններ՝ նաւթի գանձագան ընկերութիւններէ, նախրուած էր այս գործին, եւ, ինչպէս տեղեկացեր էին խմբապետէ մը, Բաղուի մէջ՝ հայ գիւղերու մէջ գիւղացիներուն հետ ծանօթանալ կ'ուտէր ու գլուխ-գլխի կը նստէր, համեստ, չափազանց համեստ ու ծայրայեղօրէն կապուած ըլլալով իր ժողովուրդին։

— Այս մարդը — կ'ըսէր ընկերութեան անօրէնը՝ Մելիք-Թանգեանի համար — առաքելոյ դէմք ու Քրիստոսի հոգի ունի...

Եւ հիմա, դիշերով, Բարթող էմիին այդ անկիւն մէջ Մելիք-Թանգեան, ծախած ու միանգամայն, թախծոտ բան մը աչքերուն մէջ, կը խօսէր։ Բոլորը լուռ էին։ Լոյսը ճարքերի արդէն, ու Պապին, առանց մէկ փորագրելին ծարիչէն դուրս կը դիտէր՝

— Կաղան, կաղան, չան պէտ հետ կ'առնես, — կրկնելէն։

— ... Եւելի քան ութ օրէ ընկեր Ալազին հետ քննութիւն ենք կատարած — շարունակեց Մելիք-Թանգեան — Ճշդելու համար թէ՝ ինչ ձեւով կարելի է իրագործել մեր փառահատած ծրագիրը, զոր ներկայացուցի քեզ առաջ։ Այդ աշխատանքը մենք յաջողութեամբ գործադրութեան դրեր ենք Թ...ի եւ Դ...ի մէջ։ Գործը, ընդհանուր էք, անշուշտ, պահանջուած է բացառիկ ճիգ ու գաղտնապահութիւն։

Վերջին յանձնարարութիւնը կը գտնեմ անտեղի, նման ժողովի մը մէջ, — ընդմիջեց Ալազը։

— Այո՛, իրաւունք ունիս... ներողութի՛ւն...

— Իսկ այդ «ներողութիւն»ը՝ աւելորդ — կրկին ընդմիջեց Ալազը։

Զուարթօրէն խնդացին բոլորը։

— կուսակցութեան ծրագիր-կանոնագրին մէջ խնդալ չկայ — վրայ բերաւ Ալազը՝ աւելի խստօրէն։

Ու, բոլորին բովէական լռութեան մէջ Մելիք-Թանգեան շարունակեց.

— Ըսէք զատ, մենք պէտք ունինք գործնական ու մարդկային գործողութիւններու։ Մեր կազմակերպութեան գլխաւոր ու միակ ծառայութիւնն է կանխել հաւանական ու կարելի բոլո՛ր վտանգները, որոնք ոչ կամ կանուխ կարող են երեւան գալ ու սպառնալ մեր ժողովուրդի գոյութեան... Մենք փաստ ենք, որ փոթորիկը օր մը անպայման պայթելու է, ու մեծ ճամբ պիտի հնչէ՝ կեանքի ու մահուան կռիւը տանելու համար...

Կը խօսէր ծանր, ծանր, ձայնին մէջ փայլեցնելէն իր աչքերը։ Ալազ՝ աթոռը թողեր՝ ծունկի էր եկեր յեցայքը տուած կրունկներուն ու աչքերը յառած գետին։ Արամ կախնած էր Խորէնին ու կը շարժակէր անհանգիստ ագեւորութեամբ։

Զէնքերու փոխադրութեան ու նոր պաշարի հարցը լուծեցին շատ արագ։ Ալազը առանձնացած այդ հոգը։ Գարրել Քեռիին տունը յարմարագոյն պահարանը նկատուեցաւ։ Երկու կօշկակար ընկերներու վրայ պարտականութիւն դրուեցաւ զոծին մէջ կատարել անհրաժեշտ աշխատանքները։ Քաղաքին ծայրն էր ու յարմար ծածուկ եւ ելքի համար։ Մանաւանդ որ դէպի ծովակայ շրջանները երթալու համար այդ ճամբան ամէնէն նախընտրելին էր։

Եւ սակայն, գետնաքի խնդիրը բաւական լուրջ տարակարծութեանց ծնունդ տուաւ։ Նախ խօսք առաւ Ալազը։

— Ես գործը — ըսաւ — իբրեւ ծրագիր շատ լաւ է, անշուշտ։ Միայն թէ՝ կարգ մը կէտեր կան։ Այդ կէտերուն մէջ ես տարակարծիք եմ մեր ընկերոջ։ Աւելի լաւ է խրամային ծրագիր մը մշակել, քան՝ գետնուղիի։ Գետնուղին գործնական չէ. որովհետեւ, հայ թաղերը երկու են ու տարբերուած են թրքականէ կարել ասկէն՝ կապ հաստատելու համար։ Ցետոյ, ցոյց տրուած գիծը վտանգներ ունի։ Պէտք է սկսիլ Առաջնորդարանէն։ Անցնիլ վարպետ Խորէնի ու Թուրքին ընտանիքին տակով։ Աղէ՛կ. պզտիկ կասկած մը ի՞նչ հետեւանքներ կրնայ ունենալ։

— Հոգիէն վազ անցնողը թող գայ խոնդարէ, — մէջ ինկաւ Խորէն։

— Հէ՛ - շարունակեց Ալազ՝ ակնարկ մը տալով Խորէնին — ըսենք թէ՝ բացինք։ Կուրի առեն ինչի՞ պիտի ծառայէ ան. փոխադրութեա՞ն. ո՞ւր պէտք է տանիլ կռիւը, սակայն։

— Ըսէք զատ — կրկին միջամտեց Խորէն — ատ գործը ձեզմէ շատ ժամանակ կ'առնէ։ Տարիներու կարօտ գործ է։ Այդքան ժամանակի մէջ մենք աւելի կարեւոր գործեր կրնանք տեսնել։

— Ճիշդ է, որ ժամանակի հարցը նկատի ունենալիք պարագայ մըն է, — առարկեց Արամ — սակայն, մեր գլխաւոր ծառայութիւնը պիտի ըլլայ ի գերեւ հանել թշնամիին ծրագիրը։ Գետնուղին երեք առաւելութիւն ունի, — կապի, փախուստի ի հարկին եւ թնդանօթներու դէմ պաշտպանութեան։

— Ձեր հոգեբանութիւնը վա՛տ է, վա՛տ, Արա՛մ — ընդմիջեց Ալազ։ Մի՛ շտ պաշտպանութեան մասին կը խորհիք. մինչ յարձակողականի ոգի կը պահանջէ մեր նպատակն ու գործը։ Պէտք է ա՛յդ ոգին թելադրէ մեզ ու առաջնորդուինք անկէ։

(Շար.)

Կ. ՄԻՀՐԱՆ

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

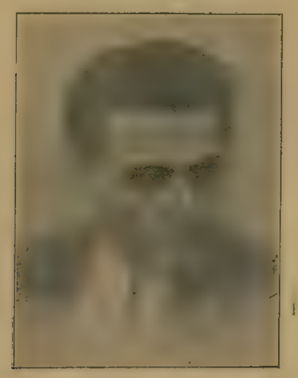

ԱՇՕ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ (որ կը կատարէ ՊԵՏՐՈՆԻՈՍԻ դերը)

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ (որ կը կատարէ ՄԱՐԿՈՍԻ դերը)

Յ.

Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջականներ

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵՆԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մեկուսի ենթակոմիտէի վարչութիւնը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին Ակումբի սրահը։

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, Մոնփառնասի կայարանին դէմի սրճարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. Կոմիտէի եւ Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գաւ. Միութեան հրապարակային վիճաբանական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին 63 բիւ տը լա Րէփիւպլիքի սրահը։ Կը նախագահէ ընկ. Պ. Հիւսեան, Նիւթ՝ «Թուրքիոյ երթեւեկի նոր օրէնքը», թեր ու դէմ վիճաբանութիւններ։ Կը հրաւիրուին հայ հասարակութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

ԼԻՈՆԻ Կայծակ խումբի ժողովը՝ այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանին մէջ։

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ Սագօ խումբի ընկերահաւաքական դասախօսական ժողովը այս Կիրակի ժամը 2.30ին, ընկ. Գամպէրեանի սրճարանը։ Կը դասախօսէ ընկ. Վ. Ցուլլէրեան (Լիոնէն):

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

Այս Կիրակի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին

84 Rue de Grenelle, Salle d'Horticulture, Métro: Rue du Bac

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռամկ.—Ազատական կուսակցութեան, Հ. Հ. Պատուիրակութեան, Հ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան, Գրական Ակումբին, Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Ա. Ե. Կ. Խաչին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի սկաուտական կեդր. յանձնախումբի, Պանթէօ-Քաշան ցառաջդիմասիրաց միութեան, Տրապիզոնի, Ճապինի Գարահիսարի, Ատափազարի, Տարօն Տուրուբերանի, Կիլիկիոյ, Ուրֆայի Հայր. միութիւններուն:

Կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

կը խօսին՝ Զ. Ռ. Մ. կողմէ Գ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Ռամկավար-Ազատական կուսակցութեան կողմէ Գ. ՀՐԱՉ-ԵՐՈՒԱՆԴ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ՝ Գ. ԿԱՐՕ - ՍԱՍՈՒՆԻ,

Կ'ԵՐԳԷ ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝—Նուագախումբ մը (բաղկացած 16 հոգիէ՝ հայ և օտար արուեստագէտներէ), ղեկավարութեամբ Պր. Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ կը նուագէ հայ եւ օտար երգեր եւ չարականներ։

կը նուագեն Mr. Worms, Mlle Lefèvre, Mr. Julien Brun, Mlle Clément, Mr. Fredman, պսակաւորներ Փարիզի պետ. երաժշտանոցէն

Հանդէսին կարգապահութեան կը հսկեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի սկաուտներն ու արենուշները։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին

Մասնակցութեամբ Հայ Բարեգործական Միութեան մասնաճիւղին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, Հ. Ե. Երկսեռ Միութեան, Ալֆորվիլի Հայ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ հայ ուսուցչականներուն:

Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի կողմէ կը խօսի՝ Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

ՎԱԼԱՆՍ

Վաղը՝ Շաբաթ իրիկուն, տեղւոյն եկեղեցիին մէջ նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Միութեան, մասնակցութեամբ Ռամկ. Ազատ. կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ազգային ու հայրենակցական միութիւններու:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

ՌՈՄԱՆ

24 Ապրիլ, Կիրակի կէսօրէ յետոյ: Նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ ազգային ու քաղաքական կազմակերպութիւններու։

ՆԻՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական մասնաճիւղի վարչութեան, մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութիւններու եւ ազգ. կազմակերպութիւններու

Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar Cigaleի սրահը։

Պատուակալ նախագահութեամբ ծովանկարիչ Գ. Վ. ՄԱԽՈՒԽԵԱՆի

Գեղարուեստական բաժին

ԼԱ ՍԻՕԹԱ

Այս Կիրակի ժամը 2ին ծանօթ Պար Իտէալի սրահը։ Նախաձեռնութեամբ Լա Սիօթայի Հայ Լաար. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Սեբ. Ալաքիլիսայի Հայր. միութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հ. Կուսակցութեան մասնաճիւղի։

Կը խօսին՝ Գ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (Հ.Յ.Դ.), Գ. Բ. ՄԱՏԼԸՆՃԵԱՆ (Ս.Դ.Հ.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Տիկին Եղիսաբէթ Զամալեան-Սահակեան եւ Զամալեան ընտանիքը խոր վշտով կը հաղորդեն իրենց բարեկամներուն եւ ծանօթներուն թէ հանգուցեալ

ՎԱՂԱՐՇԱԿ

ԶԱՄԱԼԵԱՆ - ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ վաղը, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։ Յուղարկաւորները պիտի հաւաքուին Institut Médico-Légal, Quai de la Rappée.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հրանտ Խանամիրեան իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր ազգականներէն Մուշի Ալվառինջ գիւղացի ՄԻՀՐԱՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ, իր պարագաներուն։

Փարիզ, 20 Ապրիլ 932

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Հայ Կարմիր Խաչի կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 22ին

147 Rue de la Loi

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Այս խօսքերը կրկնեց դողալով, ուժգին եւ յստակ։ Անոնք արձագանգեցին վայրին բացարձակ պարապութեան մէջ։ Ցետոյ, պահ մը լռութիւն տիրեց, այնքան մեծ որ դուրսէն կը լսուէր թեթեւ շշնչոցը ծառերուն որոնց տերեւներուն մէջէն հովը կ'անցնէր։ Եւ յանկարծ, երկրպագեց աստուծոյ մը պէս, եւ արտասանեց, ինծի համար բոլորովին նոր յափշտակութիւնով մը, լեհ լեզուով, արագ ու շղթայուած բառեր զորս չէի հասկնար։ Բայց հիացիկ աղօթք մը պէտք էր ըլլալ ան, երախտագիտութեան, զղջումի աղօթք մը, վասնզի այս փոթորկոտ խոստովանանքը անդադար անոր գլուխը խոնարհութիւնով կը հակէր աթոռին յենարանին վրայէն։ Միշտ աւելի մոլեգին կը կրկնուէին օտար ձայները, եւ միշտ աւելի վեհութիւնով էր որ միեւնոյն խօսքը իր բերնէն դուրս կը ժայթքէր անբացատրելի ջերմեռանդութիւնով մը։ Սակէ առաջ ու այնուհետեւ, աշխարհի ոչ մէկ եկեղեցիին մէջ լսած եմ նման աղօթք մը։ Անոր ձեռքերը ջղայնութեամբ կը սեղմէին փայտէ աթոռը, ամբողջ մարմինը կը ցնցուէր ներքին փոթորիկով մը որ երբեմն ալ խորունկ երկրպագութեան մը մէջ կը նետէր զայն։ Ոչ մէկ բան կը տեսնէր, ոչ մէկ բան կը զգար կարծես թէ փոխադրուած էր տարբեր աշխարհ մը, որքաւորումի քաւարան մը եւ կամ մէկ թռիչքով դէպի աւելի մեծ սրբութիւնով երկրպագուիս մը։

Վերջապէս, ոտքի ելաւ, դարձեալ խաչակնքեց եւ դժուարաւ ետին դարձաւ։ Ծունկերը կը դողային, դէմքը տժգունած էր, հիւծեալ մարդու մը դէմքին պէս։ Բայց երբ զիս տեսաւ, աչքը ճառագայթեց, մաքուր եւ ճշմարտօրէն բարեպաշտ ժպիտ մը լուսաւորեց իր հակած դէմքը, ինծի մօտեցաւ, շատ վար ծռեցաւ ռուսական ձեւով եւ առաւ երկու ձեռքերս, շրթունքներուն ծայրովը անոնց հպելու համար յարգալիր։

— Աստուած ձեզ ղրկեց ինծի, որուն համար հիմա շնորհակալ եղայ անոր։

Չէի գիտեր ի՛նչ ըսել. բայց պիտի փափաքէի որ, յանկարծ իր փոքրիկ բեմին բարձրութենէն, երգեհոնը սկսէր թնդալ, վասն զի կը զգայի որ ամբողջովին յաջողած էի փրկել այդ մարդը, փրկած էի զայն ընդմիշտ։

Եկեղեցիէն դուրս ելանք, վերադառնալու համար մայիսի օրուան այդ յորդառատ ու պայծառ լոյսին մէջ։ Աշխարհը երբեք այդքան գեղեցիկ չէր թուած ինծի։ Տակաւին երկու ժամ կառքով հետեւեցանք, զանդաղ, մինչեւ լերան գագաթը, գեղեցիկ տեսքով ճամբան որ ամէն անկիւնադարձի նոր տեսարան մը կը պարզէր։ Բայց ա՛լ չխօսեցանք։ Զգացումի այդ պոռթկումէն ետքը, ամէն խօսք տկար ու պարապ կը թուէր։ Ու երբ դիպուածով ակնարկս կը հանդիպէր անոր ակնարկին, շփոթած ինքզինքս պարտաւորուած կը զգայի հեռացնելու զայն։ Այնքան մեծ էր ինծի համար իմ իսկ հրաշքս տեսնելու յուզումը։

Կէս օրէն ետքը, ժամը հինգին մօտերը վերադարձանք Մօնթէ-Գարլօ։ Այդ ատեն ազգականներու հետ ունէի ժամադրութիւն մը զոր չէի կրնար յետաձգել։ Եւ ճիշդն ըսելով, խորապէս զգացի մը կը ցանկայի, թեթեւացում մը իմ զգացումիս այս եռանդի եւ յափշտակութեան վիճակին, որուն նմանը երբեք չէի ճանչցած իմ գոյութեանս ընթացքին։ Ուստի խնդրեցի պաշտպանեալս որ ինծի հետ պանդոկ գայ վայրկեանի մը համար միայն: Հոն, սենեակս մէջ, անոր յանձնեցի անհրաժեշտ դրամը ճամբորդութեան եւ գրաւադրեալը գրաւէն հանելու համար։ Համաձայնեցանք որ իմ ժամադրութեանս միջոցին պիտի առնէր երկաթուղիին տոմսակը, յետոյ իրիկունը, ժամը եօթնին, իրար պիտի գտնէինք կայարանին բակին մէջ, կէս ժամ առաջ շոգեկառքին մեկնումէն, որ Ճենովայի ճամբով զայն իր երկիրը պիտի վերադարձնէր։

(Շար.)

■■ LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE ■■

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՆԵՐԸ

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Իտալիա, Զուիցերիա, Իսպանիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՇԱԲԱԹ 23 ԱՊՐԻԼ 1932

23 AVRIL 1932

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1861 — Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ — ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՍՊԱՌԱԶԷՆ ՃԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բախտորոշ օրեր կ՚անցընէ զինաթափութեան ժողովը։

Տասը օրէ ի վեր, գլխաւոր պետութեանց պատուիրակները յուշիկ – յուշիկ յառաջ կը քշեն իրենց գործնական առաջարկները, որոնք արդէն զուտ բացած են ճարտասանական մարզանքները։

Զատկական արձակուրդէն յետոյ, երբ վերաբացուեցաւ ժողովը (11 ապրիլ), ամերիկեան պատուիրակն էր որ, «մարդասիրական» ձգտումներով, առաջարկեց ջնջել կարգ մը յարձակողական զէնքեր, — հրասայլ (թանք), շարժուն ծանր հրետանի, քիմիական կազ եւն.։

Առաջարկին համաձայն, պետութիւնները յանձն պիտի առնեն չգործածել այդ զէնքերը պատերազմի ատեն։

Յետոյ, մէջտեղ նետուեցաւ խորհրդային պատուիրակը (12 ապրիլ), որ ամբողջական, բացարձակ զինաթափութեան ծրագիրը մէկդի դրած, առաջարկեց «պաշտպանութեանց նուազում»։

Ընդլայնելով իր ծրագիրը, Պ. Լիտվինով առաջարկեց պետութիւնները բաժնել երեք որոշ խումբերու, — 1. Անոնք որոնց բանակին թիւը չանցնիր 30.000ը. — 2. Անոնք որ կը համրեն 30 հազարէն մինչեւ 200,000նոց բանակ մը, — 3. Անոնք որ 200,000էն աւելի զինուոր ունին։ Առաջին շարքին բանակները չպիտի կրճատուին. երկրորդ շարքը պէտք է կրճատել 40 առ 100, իսկ երրորդը՝ 50 առ 100 համեմատութեամբ։ Նոյն սկզբունքը պիտի կիրարկուի նաեւ ծովային եւ օդային ուժերու համար

Այս առաջարկին դէմ ելաւ Ֆրանսական պատուիրակը, որ արդէն սեղանի վրայ ունի յատուկ ծրագիր մը, — հաստատել միջազգային բանակ մը, Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ, անոր տրամադրութեան տակ դնելով յարձակողական զէնքերը, փոխանակ ջնջելու զանոնք։

Միջանկեալ ընդունուեցաւ սառնցական բանաձեւ մը, որ պաշտպանութեանց սահմանափակման հիմ կ՚ընդունի Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին 8րդ յօդուածը։ Սպառազինումները պիտի իջնեն նուազագոյն չափի մը, համաձայն ազգային ապահովութեան եւ միջազգային յանձնառութեանց, եւ նկատի առնելով իւրաքանչիւր պետութեան առանձնայատուկ պայմանները եւ աշխարհագրական դիրքը։

Եւ ահա, երբ խօսքէն գործի անցնելու, բանաձեւին տրամադրութիւններն իրականացնելու փորձ մը կ՚ըլլար, բրիտանական պատուիրակն էր որ քար մը գլորեց, — «Որակական զինաթափութիւն»։ (20 ապրիլ)։ Այսինքն, ջնջել որոշ տեսակի զէնքեր, միջազգային պայմանագրով։

Այս ծրագիրը կը մօտենայ ամերիկեան տեսակէտին, բայց կը խախտէ ֆրանսական առաջարկը։ Այն աստիճան որ, Պ. Թառտիէօ հազիւ լուրը առած, առաջին ձեռնթացով ճամբայ ելաւ դէպ ի Ժընեւ։

Բրիտանական պատուիրակը բացատրեց թէ իր առաջարկը չի վնասեր միւս տեսակէտներուն, թէ բոլորն ալ պէտք է քննել ուշադրութեամբ, սակայն ատրճանաբար։ «Կրնա՞նք Ժընեւի մէջ հաւաքուած բոլոր կտորները ու ձեւերը քշել դէպ ի միեւնոյն դուռը եւ միեւնոյն ատեն»։

Եւ սակայն, Փարիզի մէջ փրփրած են արդէն, եւ հարկ եղաւ Պ. Փօլ Պոնքուրի —նախկին ընկերվարականին— պերճախօսութեան դիմել, ջուրին երեսը հանելու համար Թառտիէօի ծրագիրը։

— «Կը վախնամ որ, բսաւ Ֆրանսայի մնայուն պատուիրակը, բրիտանական բանաձեւը զրկէ մեզ յետագային Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրութեան տակ ամէնէն հզօր զէնքերը դնելու հնարաւորութենէն։ Լաւագոյն չէ, փոխանակ ջնջելու, Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրութեան տակ դնել այդ զէնքերը։ Այստեղ առաջարկներ եղան պատերազմը աւելի մարդկային դարձնելու։ Այդ խօսքերը եղան ակնարկուած հզօր զէնքերուն ոչնչացումը արդարացնելու համար։ Բայց պատերազմը մարդկային չի դառնար, այլ առաջքը կ՚առնուի, եթէ կարելի է։ Եթէ ոչ, կը զսպուի, ջախջախելով անոնք որ պատերազմ կը յարուցանեն»։

Այստեղ ալ միջին ճամբայ մը պիտի գտնուի անշուշտ։

Բայց, բուն հարցը այն է որ, հակառակ մօտ երկու ամսուան մտերմական խօսակցութիւններուն եւ ճարտասանական մարզանքներուն, ոչ փոխադարձ կասկածները փարատած են, ոչ ալ մեծ գլուխները տրամադիր կ՚երեւան իրական զիջումներ ընելու։

Այսպէս, Ֆրանսան միշտ ալ Գերմանիան կը տեսնէ իր առջեւ, երբեւ յաւիտենական մղձաւանջ, ամէն անգամ որ իր տեսակէտին անհամապատասխան ծրագիր մը կ՚առաջարկուի։

Գերմանիան յօժարակամ ձայն կուտայ բոլոր այնառաջարկներուն որ կը ձգտին միւս պետութիւններն ալ իր վիճակին իջեցնել։

Գերմանիան համաձայն է ե՛ւ բացարձակ զինաթափութեան, ե՛ւ ատրճանական կրճատման, ե՛ւ որոշ զէնքեր արգիլելու կամ ոչնչացնելու ծրագրին, քանի որ կորսնցնելու բան չունի։

Անշուշտ այս պատրաստակամութիւնը խաղաղասիրական կամ մարդասիրական զգացումներէ չի բխիր, այլ արդիւնք է տեսակ մը փոխվրէժի։

Եւ որովհետեւ Գերմանիան, պատժուած ըլլալով հանդերձ, թաքուն, լայն միջոցներ ունի, ասիթը եկած ատեն, բանակներ կազմելու կամ առեւտրական օդանաւերը ռազմականի վերածելու, Փարիզի մէջ միշտ ալ կասկածոտ են ու մտահոգ։ Չեն կրնար համակերպիլ ո՛ր եւ է կարգադրութեան որ կրնայ խախտել յաղթական եւ պարտեալ ուժերու համեմատութիւնը։

Ինչ կը վերաբերի միւս հզօրներուն, — Մ. Նահանգներ, Մեծն Բրիտանիա եւ Իտալիա — անոնք պարզապէս ռազմախաղեր կը փորձեն, անխախտ պահելու համար իրենց նուաճումները։

Բոլորն ալ սպառազէն, ինչպէս Ֆրանսան, անոնք իրենց մասնաւոր կը ներկեն, ճարտասանական, կախարդական մթնոլորտ մը ստեղծելով մեւեռնարը գլխուն։ Գոնէ առ այժմ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊՈՒՏ ՄԸ ԻՆՔՆԱԳՈՎՈՒԹԻՒՆ

Հաճոյքով եւ հետաքրքրութեամբ կարդացինք բարեգործականի մէկ գրքոյկը — բարի փառաց վկայական մը՝ զոր տուած է ինքնիրեն։ Ու շատ չտեսանք ինքնագովութեան խօսքերը՝ զոր կարդացինք առանց զարմանքի

Երբ մարդ ուրիշէն գովեստ չի լսեր, կը սկսի ինքզինքը գովել։

Բայց ինքնագովութիւնն ալ սահման մը պէտք է ունենայ՝, թէ չէ։

Առանց արտօնութեան սահմանը անցնողը ո՛չ միայն անցագիր կ՚ուզէ՝ այլ նաեւ ամենայն իւ

Եւ երբ, բարեգործականի ինքնագովութեան հեղինակը տեղ տեղ կ՚ուզէ հասկցնել թէ համազգային հաստատութեան... մէջ՝ տեղ չէ ունեցած անհատական քաղաքականութիւնը, միտքս կ՚իյնան մէկ քանի հարցումներ, ուշացած թէեւ...որոնց պատասխանը դժուար թէ ստանանք

Այսպէս։ Ամիսներ առաջ լսեր էինք թէ նպաստ...ականքին է, եկեր քիչ թէ շատ ծանօթ հայաստանցի մը... (Այս բառը հասկնալ դաշնակցական իմաստով ...)։

Մարդը ատեն մը կը պաշտպանուի բարեգործականի շէնքին մէջ, կ՚ուտէ, կը խմէ, կը կարդայ իւ եւ «գործը կ՚եփէ,» հարեւան ապրելու հետ...

Ու գայթակղութիւն մեծ եղաւ, ի տանն բարեգործականի...

Ու հասկնալի փութկոտութեամբ վարիչ պատուիրակը մարդուկին ձեռքը կը տանցնէ մաս մը դրամ եւ գինքն ալ հին տրին եկած էր

Բայց այս անհատական քաղաքականութիւն չէ, անշուշտ։ Այլ համազգային միութեան մը եւ նաեւ ազգին վարկը փրկելու համար, միութենական անհրաժեշտ կարգադրութիւն.

Ինչպէս յայտնել...

Մ. Ե.

Գերմանիա-Անգլիա

տեսակցութիւն մը

Գերմանիոյ Ներքին եւ պատերազմական նախարարը կիրակի օր տեսակցութիւն մը պիտի ունենայ վարչապետին Պրիւնինկի հետ։ Ձեւակերպութեան գլխաւոր նիւթը կը կազմէ երկրին ներքին կացութիւնը։ Ազգայնական կուսակցութիւնները կը շարունակեն իրենց պայքարը յաջողցնելու համար հանրապետական ճարտական խումբերու կազմալուծումը։ Հիթլէրականները հանրապետութեան նախագահին յանձնած են նոր փաստաթուղթեր հանրապետական ճարտական խումբերու գործունէութեան մասին։

Լօզանի ժողովը

Ժընեւի մէջ, Մաքտոնըլտի, Սթիմսընի, Պրանտինի Պրիւնինկի եւ Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Թառտիէօի միջեւ տեղի ունեցած տեսակցութեան մը ընթացքին, խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ հատուցումներու հարցին շուրջ եւ որոշուեցաւ Լօզանի ժողովի բացման թուականը նշանակել յունիս 16ը։ Համաձայնութիւն գոյացած է նաեւ որ ժողովին նախագահութիւնը ստանձնելու համար գիմում կատարուի Պելճիքայի նախկին վարչապետ եւ նախկին ելմտական նախարար Պ. Թէօնիսի

Դաստարանը կը փլի

15 մեռեալ, 25 վիրաւոր

Շատ ծանր արկած մը պատահեցաւ Գաւթիոյի (Գորոյքա) դատարանին մէջ։

Դէս օրուան մօտ էր, երբ դատավարութիւնը կը շարունակուէր։ Դատարանին մէջ բաւական մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր։ Յանկարծ ուժեղ ճարճատիւն մը լսուեցաւ։ Դատարանին տանիքն էր որ փլէր։ Մէկ քանի հոգի յաջողեցան փախիլ ու ազատիլ։ Ամէն կողմէ հասած օգնութեանց շնորհիւ կարելի եղաւ փլատակներուն տակ մնացած զինուորները՝ 25 հոգի ազատել։ 15 մեռեալներ կան։

„ՅԱՌԱՋԻ"Ի ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ԹԻՒԸ

ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՅԱՏԿԱՑՈՒԱԾ Է

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿԻ

ՈՐՈՒՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՎԱՂԸ ԳԻՇԵՐ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Զինաթափութեան ժողովը

Վարանումներու եւ կողմնակի աշխատանքներ

Գրեր էինք թէ զինաթափութեան ընդհանուր յանձնախումբին մէջ, Անգլիոյ արտաքին նախարարին առաջարկը — որ հակառակ էր ֆրանսական տեսակէտին — առիթ էր Ֆրանսայի վարչապետը՝ մեկնելու Ժընեւ։

Պ. Թառտիէօ, Ժընեւի մէջ ամէնէն առաջ տեսակցեցաւ ամերիկեան նախարարին Սթիմսընի հետ, յետոյ երկարօրէն խորհրդակցեցաւ Ֆրանսական պատուիրակութեան փոխ-նախագահին Փօլ Պոնքուրի հետ. կրկին տեսակցեցաւ Պ. Սթիմսընի հետ եւ խորհրդակցեցաւ Չեխոսլովաքիոյ, Ռումանիոյ, Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչներուն հետ, եւայլն։

Նախորդ ժողովին մէջ առնցուած ընդհանուր տրամադրութիւնն էր ընդունիլ որակական զինաթափութեան սկզբունքը կամ, արգիլել կամ միջազգայնականացնել կարգ մը պատերազմական գործիքներ։

Այս ընդհանուր տրամադրութեան անդրադարձաւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչ Պոնքուր եւ հաստատեց վերջ թէ անգլիական տեսակէտը համաձայնութիւն կը յայտնէ որակական զինաթափութեան սկզբունքին, գիտել տալու թէ որակական թէ քանակական զինաթափութեան նպատակը շատ աւելի կարեւոր պիտի ըլլայ պայմանադրութեան մէջ արձանագրուած թիւերը։ Ֆրանսան բսաւ, շատ համակիր է որակական զինաթափութեան սկզբունքին։ Զինաթափութեան ժողովին ներկայացուցած իր առաջարկներով, Ֆրանսական պատուիրակութիւնը կը թելադրէր որ միջազգային ուժերու մէկ մասը արամադրուէր Ազգերու Դաշնակցութեան։ Պատուիրակութեանց միջեւ տարակարծութիւնները կը սկսին այն ատեն, երբ պէտք կ՚ըլլայ ցոյց տալ թէ հարցը ինչ տեսակէտներու վրայ կը դառնայ։ Ոմանք կ՚առաջարկեն պատերազմական մաս մը միջոցներ արգիլել եւ հետեւաբար ջնջել։ Իսկ ուրիշներ, որոնց կարգին Ֆրանսա, կ՚առաջարկեն զանոնք դնել Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրութեան տակ։ Ինչո՞ւ։ Ֆրանսա այս նախընտրութիւնը կուտայ։ Որովհետեւ, այդ կերպով կը տեսնէ Ազգերու Դաշնակցութեան ուժեղացումը.

— Մեր նպատակն է կ՚ըսէ, ամէն ինչ ընել ու դնել Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ եւ ահա թէ ինչո՛ւ, որքան կրնանք, այնքան աւելի պիտի ջանանք աւելցնել ընդհանուր ապահովութեան երաշխիքները՝ օգնելու համար պաշտպանութեանց առաւելագոյն նուազման.

Ֆրանսական պատուիրակութիւնն ուրեմն կը վարանի ընդունիլ որ եւ է բանաձեւ որ, կանխաւ իսկ կը հեռացնէ Ազգերու Դաշնակցութիւնը ուժեղացնելու հնարաւորութիւնը. Անկից զատ, Ֆրանսական պատուիրակութիւնը չի կրնար ընդունիլ որ կարգ մը զէնքեր մասնաւոր նկատառման ենթարկուին։ Այդ կերպո՞վ է որ պատերազմը պիտի մարդկայնանայ։ «Պատերազմը չի մարդկայնանար. անոր առաջքը կ՚առնեն կամ զայն կ՚արգիլեն։ Թեթեւ զինուորին համար չէ թէ մեծ ռումբի կտոր՞վ մը կը սպաննուի թէ գաւազանի հարուածով մը։

Փօլ Պոնքուրէ վերջ, խօսեցաւ ամերիկեան ներկայացուցիչը Կիպսըն, որ համաձայնութիւն յայտնեց անգլիական տեսակէտին եւ տրամաբանական գտաւ, ներկայիս՝ ցամաքային ուժերու մէջ իրականացնել ինչ որ 10 տարիէ ի վեր իրականացած է ծովային ուժերու մէջ։

Ամէնէն վերջը խօսեցաւ Ռումանիոյ ներկայացուցիչը Պ. Թիթուլէսքօ որ 13 պետութեանց կողմէ բանաձեւի նախագիծ մը ներկայացուց։ Այս նախագծով 13 պետութիւնները կը պահանջեն որ զինաթափութեան ժողովին գլխաւոր յանձնախումբերը քննեն թէ որակական եւ քանակական տեսակէտով ո՞ր զէնքերը կարելի է ցանկէն դուրս ձգել եւ ի՞նչ եղանակով կարելի է ամէնէն ուժեղ զէնքերէն վերցնել իրենց յարձակողական բնոյթը

Ռուս-ճափոնական յարաբերութիւնները

Ճափոնական զօրավար մը որ կը հրամայէ Խարպինի զինուորական ուժերուն, կը հերքէ ռուսեւճափոնական յարաբերութեանց ձգտման մասին զրոյցները։

Ճափոնական թերթերը սակայն կարեւորութեամբ կը շեշտեն Ճափոնի պատերազմական նախարարին յայտարարութիւնները։ Այս վերջինը, այն կարծիքը յայտներ էր թէ եթէ կացութիւնը ծանրանայ, պէտք պիտի ըլլայ նոր ուժեր զրկել Մանչուրիա։

Արարատի ըմբոստները

ՏԱՍՆԸՄԷԿ ՀՈԳԻ ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Այնէշէն, ապրիլ 11 թուականով լուր մը կը հաղորդէ. —

Զէյլանի գիւղերուն մօտակայ փախստականներէն 11 յեղուզակներ ձերբակալուեցան։ Քարաքէօսէի ռաբիկան-զինուորներու կողմէ մեծ զոհողութեամբ ձեռք ձգուած այս յեղուզակները հոս բերուեցան։ Ձերբակալուածներուն մէջ կը գտնուին նաեւ հարմակերպիչ պետերէն Շէյպայ Պաշաի Մուսթօ եւ երկար ատեն անոնց պաշտպան հանդիսացող անուանի Տինօ։ Յեղուզակները զատական իշխանութեան յանձնուած են իրենց ոճրագործութեանց հաշիւը տալու համար։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՊԻՏԻ ԼՔԷ՞ ՈՍԿԵԴՐԱՄԸ

Յունաստանի վարչապետ Պ. Վէնիզէլոս խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ դրամատուններու տնօրէններուն, առեւտրական, ճարտարագործական եւ երմտական հաստատութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, Յունաստանի դրամական վիճակի մասին։ Ոչ եւ է որոշում չտրուեցաւ այս խորհրդակցութեան ընթացքին։ Սակայն, տիրող կարծիքը այն է թէ Յունաստան պէտք է լքէ դրամական ոսկեհիշը։ Այդ պարագային, օրինական միջոցներով պէտք է կանոնաւորուին դրամական փոխանակութեանց գործառնութիւնները եւ մասնաւոր կարգադրութիւններ ըլլան օտարներու հանդէպ մասնաւոր պարտքերու մասին

⁂ Եղիպտական նախարարը Պ. Մարքս իր հրաժարականը ներկայացուց վարչապետին։

“Յառաջ„ի

նոր գրասենեակը

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնն ու վարչութիւնը փոխադրուած ըլլալով իրենց մասնաւոր գրասենեակը (միեւնոյն շէնքին մէջ), այցելուներէն կը խնդրուի մտնել բակին փողոցէն (Impasse Baudran թիւ 1)։

«Մնացորդաց»ի

Ա. եւ Բ. պրակներէն մեր քով մնացած չըլլալով, նոր ապսպրանք տուած ենք եւ կը սպասենք թղթաբերին։

Բոլոր դիմումները նկատի առնուած եւ արձանագրուած են։

Ամերիկա ցնցոս կ՚ուզէ

Ուաշինկթընէն ստացուած բազմաթիւ հեռագրեր կը հաղորդեն թէ ամերիկեան կառավարութիւնը առաջարկեց պարտական պետութեանց, հարիւրին 4 տոկոսով եւ տասը տարուան ընթացքին հատուցանել այն պարտքերը, որոնց վճարումը յետաձգուեցաւ նախագահ Հուվըրի կարգադրութեամբ։

Լոնտոնի մէջ, կ՚ըսուի թէ, նման առաջարկ մը ստացուած է Մարտի սկիզբը։ Բայց Անգլիա տակաւին ո՛չ մէկ պատասխան տուած է ամերիկեան կառավարութեան։

Անգլիոյ զեղչի սակը

Անգլիոյ պետական դրամատունը որոշեց իր զեղչի սակը իջեցնել 3,5էն 3 առ հարիւրի։

Փետրուար 18էն ի վեր, չորրորդ անգամ մըն է որ զեղչի սակը կ՚իջնէ, կը կարծուի նոյնիսկ թէ շատ չանցած, անգլիական դրամատունը իր զեղչի սակը պիտի իջեցնէ 2 առ հարիւրի

Անգլիական

նոր մաքսասակները

Շարունակելով իր մաքսային քաղաքականութիւնը, Անգլիա՝ յառաջիկայ երկուշաբթի օրուընէ սկսեալ որոշած է մաքսատուրքի ենթարկել 100 տեսակ ապրանքներ։ Նոր մաքսատուրքի ենթարկուած այս ապրանքներուն մէջ կան, հնծանիւ եւ հնծանիւի բաղկացուցիչ կտորներ, եւ քիմիական միջոցներով պատրաստուած կարգ մը իրեր։ 30 առ հարիւրի տուրք նշանակուած է ոստրէին, խաւեարին, արդուզարդի առարկաներուն, կեղծ ծաղիկներու, կեղծ գոհարեղէնի, մուշտակի, արծաթեղէնի վրայ։ 25 առ հարիւր տուրք՝ լուսանկարչական թուղթերու, պայուսակներու եւ կաշեղէն առարկաներու, որսի հրացաններու եւ փամփուշտներու եւ խաղի ու մարզանքի առարկաներու վրայ։ 20 առ հարիւր կարգ մը պղնձով բանջարեղէններու, բջուռեղէնի, ապակեղէնի, մետաղաշէն կարասիներու, դանակներու, մեքենաներու եւ գործիքներու ելեկտրական պիտոյքի եւն. վրայ։

Կառախումբի արկած

Պէքինի մէջ

Պէքին - Լէ - Գրիւյէրի կայարանին մէջ, կառախումբի արկածի մը հետեւանքով, 23 հոգի վիրաւորուեցան։

Բեռնատար կառախումբ մը կ՚երթար կառէնէն Պուա-Քոլոմպ, երբ Պէքինի կայարանին մուտքին վրայ, մեքենավարը խանգարում մը նշմարելով՝ կեցուց կառախումբը։ Այս կառախումբին ետեւէն կուգար ուրիշ մը, որուն մեքենավարը՝ հազիւ տասը մետր մնացած, ուժգնօրէն կեցուց կառախումբը. սակայն անօգուտ։ Կառախումբերը բախեցան իրարու, որուն հետեւանքով 23 հոգի վիրաւորուեցան։

Երկրորդ կառախումբին մեքենավարը պատասխանատու կը նկատուի։

ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՆԵՐՍ ԵՒ ԴՈՒՐՍ

ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆԻ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գարուն է։

Հայաստանի խստաշունչ և ծանր ձմրան լեռնաստաններէն մնացեր են ձիւնհալքէն յառաջ եկած ողողումները։ Ցաճախ աղետաւոր ու աղաւանական այս եւքը Հայաստանի ձմրան՝ կը սրբէ կը տանի նաեւ հայ շինականին աշխատանքը։

Այս տարուան համար սակայն, հակառակ հեղեղներու իրական պատնաւլիքին, կը թուի թէ ձիւնհալքը պիտի վերջանայ առանց խոշոր վնասներ պատճառելու։

Աբուլեանի (Ձեկայի նախագահ) հանրապետական արտակարգ յանձնաժողովը — որ պաշտօն ունէր կռուելու նաեւ ողողումներու դէմ,—կ'ըսէ թէ յաջողեր է յաղթականօրէն դուրս գալ այս կարեւոր ճակատէն ալ։ Հայաստանի Ձեկան, ինչպէս կ'ըսէ «հակայեղափոխականներ» եւ «սոցիալիստական հայրենիքի դաւաճաններ» նուաճելու եւ ոչնչացնելու ընդունակութեան հետ, բնական աղէտներու դէմ ալ պայքարելու վարժութիւնն ունի։

Անգամ մը այս յաղթանակն ալ ապահովելէ ետք, հիմա սկսեր են ուժգին պայքար «Գարնանացանքի Ֆրոնտ»ին վրայ, կատարելու եւ «գերակատարելու» նախատեսուած ծրագիրը։

Սակայն, առաջին իսկ նշանները, այս իրապէս կենսական պայքարին՝ այնքան ալ յուսալից չեն։ Գարնանացանի համար անհրաժեշտ քանակութեամբ սերմնցուն, որ պէտք էր ապահովուէր դեռ ձմրան եղանակին, դժբախտաբար անտեսուեր է մեր «իմաստուն» վարիչներէն։

Թուղթի վրայ եղած սերմնցուի «ֆոնտ»ը իրականութեան մէջ կորսնցնել է տուեր իր պահեստներու հացերը պատկան իշխանութեան։

Հերթական «քէմփէյն»ը սերմնցու հաւաքելու մասին, թոյլ է եւ դանդաղ։

— «Սերմֆոնտերի ճաւաքումը խայտառակ կերպով յետ է մնում համարիա թէ բոլոր շրջաններում. իսկ մի քանի շրջաններում այդ կարեւորագոյն կամպանիան կատարելապէս վիժեցւում է»։

Այսպէս կը ներկայացնէ սկսուած աշխատանքը — Հայաստանի Հողագործական գործավար Ա. Գուլոյեանը «Խորհրդային Հայաստանի» մէջ (14 մարտ)։

Այս կացութիւնը չի համապատասխաներ անշուշտ գարնանացանի կարեւորութեանը։ Կը սպառնայ, նոյնպէս բերքին, այն շատ պարզ պատճառով որ, այս եղանակով կրնայ ուշանալ ժամանակին ցանք կատարելու աշխատանքը։

Մարտի սկզբներէն դաշտային աշխատանքներուն ձեռնարկելով, անշուշտ պէտք էր արագութեամբ դաշտ հասցնել նոյնպէս անհրաժեշտ սերմնցուն։

Բայց, ինչպէս ըսինք քիչ վերը, սերմնցուն տակաւին հեռու է դաշտերէն։ Անհատներու եւ կոլխոզներու վրայ հաշուած քանակը, խնդիր է թէ գոյութիւն ունի՞ իրականին մէջ։

Լաւագոյն պարագային, եթէ ընդունինք անգամ, կա'յ անհրաժեշտ քանակութեամբ սերմնցուն, կը մնայ՝ առաջին հաւաքումը, երկրորդ՝ փոխադրութիւնը եւ երրորդ՝ զտումը։ Հրատարակուած հաշուեցոյցներու հետ մեր դարձուածքին վկայութիւնները ցոյց կուտան թէ՝

— «կոլխոզների սերմի ֆոնտերի պլանը եւս 10 մարտի կատարուած է ընդամէնը 51.7, իսկ անձեռնմխելի ֆոնտերի գանձման պլանը կոլտնտեսութիւններում կատարուած է առ 10 մարտի ընդամէնը 57.8»։

Ուրիշ խօսքով, 60 առ հարիւր համեմատութեամբ իսկ չէ ապահովուած գարնանացանի սերմնցուն։ Մինչդեռ դարձեալ պաշտօնական յայտարարութեամբ.

«Սերմնացանի գանձման ժամկէտները արդէն լրանում են»։

Ինչով բացատրել այս անհանդուրժելի իրողութիւնը։

Հայաստանի հողագործական գործավարը ընդհանրապէս ծանրութեան շեշտ կը դնէ «աշխատանքների թոյլ կազմակերպման» տարրին ու անոր բանակցի վրայ։

— «Ժամանակին եւ ճարկ եղած թափով չծաւալուեց մասսայական բացատրական աշխատանք գիւղերում եւ կոլխոզներում։»

Այս վերջին պահու յժմեղանքը իմաստ կ'ունենար, եթէ կարելի ըլլար հաստատել թէ գիւղացին եւ կոլխոզը զրկուած ըլլալով «մասսայական բացատրական աշխատանքներէ», ժամանակին պետութեան չյանձնած սերմնցուն կը պահե՞ն իրենց սեփական պահեստներու մէջ։ Մինչդեռ իրականութիւնն այն է, որ գիւղացին ու կոլխոզը «սպառեր» են սերմֆոնտի իրենց պարտքը։

Ուրիշ խօսքով, մարդիկ անօթի չմնալու համար կերեր են իրենց քով եղած հացահատիկը, առանց նկատի առնելու իշխանութեան կարգադրութիւնը ուտելու՞, թէ ցանելու մասին.

Գ. Գալոյեանը այս երեւոյթի մէջ ալ բառ սովորութեան չի վարանիր «կուլակ»ի մատն ու ազդեցութիւնը տեսնելու։ Ըստ իրեն.

«կուլակների ազդեցութեամբ պիտի բացատրել, որ մի շարք կոլխոզներում կան ուժեղ պոկողական (քաշող, փրցնող) տրամադրութիւններ, որ նրանք սպասում են պետութիւնից սերմվարկ եւ ճոգ չեն տանում սերմֆոնտերի գանձման մասին։»

Սերմվարկի փոխարէն սերմնցու չյանձնել պետութեան՝ մեծ յանցանութիւն մըն է, խորհրդային դրախտին մէջ։ Եւ եթէ իրապէս գիւղացին կը գտնուի այդպիսի արարքի մէջ, հոդ պէտք է փնտռել ո'չ թէ «կուլակ»ի այլ միայն ու միայն անօթութեան ազդեցութիւնը։ Այս տարրական ճշմարտութիւնը անտեսել՝ կը նշանակէ անտեսել նոյնպէս սերմֆոնտի ապահովութեան կենսական հարցը։

Հայաստանի ինչպէս նաեւ խորհրդային բոլոր երկիրներու մէջ այս կարեւոր պարագան է, որ կ'անտեսուի շարունակաբար։ Եւ այս է պատճառը որ ամէն տարի ցանքի շրջանէն կը սկսին լուրջ եւ սպառնական բախումներ պետութեան եւ գիւղացիներուն մէջ։

Հաւաքական տնտեսութիւններու ձեռնարկը, որ կը խոստանար ապահովել գիւղացիութեան ապրուստը, այսօր կը մնայ անբաւականակ ծրագիր։

Գիւղացին ինչպէս երէկ, նոյնպէս եւ այսօր պէտք ունի նախ ապրելու։ Ան սովամահ ըլլալու գնով, սերմնցու պահելու տեսութեանը չի վարժուիր, հակառակ ամէն տեսակի «մասսայական եւ բացատրական» աշխատանքներուն։

Այս իրականութիւնը այսօր կը կրկնուի նորէն Հայաստանի մէջ, եթէ անհրաժեշտ է գարնանացանը կատարել ժամանակին։

«Սերմֆոնտ»ի գանձման աշխատանքները անգամ մըն ալ կը փաստեն թէ Հայաստանի գիւղացին անօթի է գարնան այս ամիսներուն, իբրեւ հետեւանք խորհրդային գիւղատնտեսական քաղաքականութեան։

Բոլոր տրականեան միջոցները, որոնք կը մերժեն իրականութիւնը գտնել այս անկիւնէն, ասկէ աւելին ո'չ մէկ գրաւական կրնան հանդիսանալ գարնանացանի յաջողութեան համար։

Ս. ԹԱՓՈՒԼ

ԹԱՏՐՈՆ

ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ

Comédie Française. Répétition Générale.— «Baisers Perdus», երեք արար, Գ. Անտրէ Պիռայրոյի եւ «Bourrasque», մէկ արար, Գ. Ֆոլ Կոլոյի։

Հազուագիւտօրէն փայլուն ներկայացումէ մը յետոյ, որուն յաջողութիւնը վաւերացուցին քննադատներու եւ հրաւիրեալներու հոծ բազմութեան անսպառ ծափերը, Գ. Պիրայոյի «Կորսուած Համբոյրներ»ը Թոմէտրի բեմին վրայ պիտի շարունակէ իր յաղթական ընթացքը։

«Կորսուած Համբոյրներ»ը սահմանուած են ապրելու։

Հեղինակը բեմական գրականութեան վարպետներէն մէկը՝ յաջողած է ստեղծել Etienne Gocolinի տիպարը, որուն կարելի է իր տեսակին նախատիպարը համարել։

Ան հազուագիւտ ուժով եւ ճշգրտութեամբ մը կ'ապրի, մանաւանդ երբ նկատենք որ գալն կը մարմնացնէ Լէոն Պէրնար՝ իր հոկայ տաղանդին անսեթեւեթ եւ զմայլելի պարզութեանը մէջ, եւ առով աւելի իսկ տպաւորիչ՝ քանի որ բնական։

Գոկոլէն 58 տարեկան մեծահարուստ գործարանատէր մըն է։ Ինքն իր մէջ ամփոփուած, կիսախուփ ու զննող նայուածքով, որ յաճախ կ'անհետանայ իր ծխամորճին կապոյտ ամպերուն ետին։ Կը խօսի կարճ, հեգնական ձեւով, ընդդիմախօսելու, հերքելու, տապալելու չարախինդ մտադրութեամբ մը։ Իր կինը, իր աղջիկը — որ քսան տարին կը լրացնէ — իր առաջին նշանակէտներն են։ Հաճոյք կը զգայ անոնց ոգեւորութեան, խանդավառութեան վրայ պաղ ջուր լեցնելով։ Այդ երկու՝ Օր. Հանրիէթ Գոկոլէն — Mlle Madeleine Renaud — 20ամեակին ի պատիւ պարահանդէս կայ իր տունը։ Իրեն նման յոռետեսի մը համար անտանելի բան է այդ։ Իր զաւակութեան սլաքները կ'արձակէ աջ ու ձախ՝ առանց խնայելու տարիքներուն եւ ո'չ անհատներուն։ Իր գործակից եւ ընկերը —Henri Pailher— որ կնքահայրն է նաեւ իր աղջկան, եւ զոր կը շփացնէ մտերմաբար, իր վիրաւորիչ ակնարկներուն մտերմաւոր առարկան է։

Գոկոլէն զառամացած, ինքն իր մէջ կծկուած, կեանքը ապրած ըլլալու հաւատքը եւ անոր միայն տպականութիւններով լեցուն ըլլալուն վստահութիւնը ունեցողի մը տիպարն է։

Չար չէ՛, բայց մէկը չի սիրեր։ Ետևանք ալ չէ։

— «Զիս կը նախընտրէ՞ մ մ իայն» կ'ըսէ հրաւիրեալի մը։

Ու կը նախընտրէ մնալու խորհրդածութիւններ։ Երեկոյթը վիժեցնելու գաղափար մը կ'ունենայ։

Մինչդեռ քովի սրահը դոյգերը կը պարեն ջազ-պանտի մը առաջնորդութեամբ, յանկարծ տակի յարկին սպասաւորը կը յայտնուի, որ խորհրդաւոր կերպով կը յայտնէ Գոկոլէնի թէ իր տէրը մահամերձ է . . .

Գոկոլէն նեղսրտած կ'երեւայ։ պէտք է ջազը դադրեցնել, ճամբել։ Պարերը կը դադրին, բայց պարի եղանակ մը կը լսուի յանկարծ խուլ կերպով։ Ականջները կը սրուին, կասկած չկայ։ մահամերձին յարկաբաժինէն է։ Անախորժ կատակը կը յայտնուի։ Հրաւիրեալները կը մեկնին, եւ Հանրիէթ ըմբոստացումի մը ժայթքումով մը հօրը երեսին կը նետէ մանկութենէն ի վեր կրած տառապանքները, հայրական զգուանքի պակասը, ու կը յայտարարէ թէ պիտի հեռանայ տունէն։

Քիչ յետոյ՝ արդարեւ սպասուհին պիտի յայտնէ որ ան գացած է տեղաւորուելու իր կնքահօր բնակարանը.

Կնքահայրը եւ մայրը անոր հետ հեռախօսակցութեան մը միջոցին ապշահար կը մնան լսելով որ Հանրիէթ իր կնքահայրը, իր իսկական հայրը կը կարծէ։

Այդ կարծիքը բաժնած է նաեւ Գոկոլէն 21 տարիէ ի վեր, առանց զայթակղութեան դիմելու, սկեպտիկօրէն, բայց դառնօրէն, թունաւորելով թէ՛ իր եւ թէ իրեններուն կեանքը։

Հանրի՝ երբ իր ընկերոջ կը յայտնէ իր աղջկան արտառոց միտքը, թէ ինք ո'չ թէ կնքահայրը, այլ հայրն է, Գոկոլէն կը պատասխանէ.

— Ես գիտէի արդէն։

Կինը եւ կնքահայրը ապշահար են եղած։ Կացութիւնը գերազանցօրէն ողբերգազաւեշտական է։

Գոկոլէն այս սկեպտիկն է, լռակեաց, զննող, պաղարիւն։

Դիւարկը կ'առնէ եւ կը հեռանայ, երեկոյեան ճաշի մասին շարք մը նկատողութիւններ ընելէ յետոյ իր յատկանշական դժգոհութեամբ։

Բայց գո՛ւք գիտէք որ Հանրիէթը իմ աղջիկս չէ՛— կը գոչէ ինքնիրմէն դուրս ելած՝ Հանրի, ցցուելով Տիկին Գոկոլէնի առաջ, որ անէացած է աղջկան յարուցած զայթակղութենէն եւ ամուսնին կասկածէն ի վեր։

Ճիշդ է, իրենց յարաբերութիւնները միշտ եղած են յարգալից։ Կը խոստովանի այդ, տառապանքէն բեկուած ձայնով. . բայց...

Հանրի կը մտմտայ, կը հարցնէ... գուցէ ուրիշ մըն է Հանրիէթը.

— Ո՛չ, ո՛չ. ամուսինս է հայրը. չեմ կրնար երեւակայել թէ ինչպէ՞ս...

Դուռը դանդաղօրէն կը բացուի, եւ սեմին վրայ կը յայտնուի Գոկոլէնի ծանր, մռայլ կերպարանքը։

Խորունկ եւ անկեղծ յուզումի պահ մը կ'ապրինք այդ միջոցին։

— Դրան ետին էի... կ'ըսէ խռպոտ ձայնով մը — լսեցի։

. . Ու ձեռքի շարժումով մը կը խնդրէ Հանրիէն մեկնիլ, ձեռքը երկարելով անոր, եւ սեղմելով զայն։

Սխալ կասկածի բացատրութեան անցեալ քսան տարիներու տառապանքի վերյիշումներուն, տուայտանքին, դղջումին տեսարանը զմայլելիօրէն նուրբ եւ հոգեկան գնցող է թէ՛ իբր գրուածք եւ թէ՛ իբր խաղ։

Իր աղջիկը օտար մըն էր եղած իրեն, իբր այդ դիտուած. իր մանկութեան օրերէն ի վեր զանազան տեղերու լեռնաստաններէն լուսանկարներ կան հոն, ալբոմին մէջ... կինը խանդաղատանքով կը բերէ զայն. երկու հաշտ գլուխներ կը ծածկուին, նոր ծնողք եղած՝ հին լուսանկարներուն առաջ...

— Փառք՛ ինծի զաւակիս մանկութիւնը... կը խնդրէ Գոկոլէն դողացող ձայնով։

Վերջին վարագոյրը կը բացուի կնքահօր բնակարանին վրայ՝ ուր Հանրիէթ երջանիկ է քսանեւչորս ժամէ ի վեր, մինակը, կարծելով միշտ ինքզինքը իր իսկական հօրը տունը. բայց որոշուած է ճշմարտութիւնը — ամէն յուսախաբութիւն պատճառելու գնով — յայտնել իրեն եւ հայրը կը յայտնուի։

Հանրիէթի համար օտարն է, իր թարմ տարիներուն գեղեցիկ արեւը խաւարեցնողը՝ որ կը մտնէ։ Ցաւագին խոստովանութիւններու ծանր, տանջալից պահեր կ'ապրին այժմ հայր ու աղջիկ, դէմ դիմաց, մէկը խոնարհ զղջումէն կորաքամակ, միւսը ապշահար, նախկին քէներուն եւ նոր նոր արթնցող զգացումներուն մէջ ամեղ տարուբեր, երկուքն ալ խորապէս զգայուն, չափելով, սխալ կարծիքի մը, կասկածի մը վրայ, տարիներու ընթացքին «Կորսուած Համբոյրներուն» թանկագին արժէքը։

Լ. Պէրնար՝ որ անհաւասարելի է սրոշ տիպարներ ցոյց տալու, ապրեցնելու տեսակէտէն, ստեղծեց Գոկոլէն մը, որ կատարեալ եղաւ, իր աժենալայն առաձգումով։ Հաճոյք մը, անխառն, նուրբ, գինովցնող հաճոյք մըն է տեսնել այդ հսկայ արուեստագէտը իր ստեղծագործութիւններուն մէջ, բնական խաղին ու անդրանիկ, հզօր՝ առանց կոպտութեան, անսահմանօրէն հարուստ խաղով — առանց շարժումի թէեւ — գնելու համար իւրաքանչիւր բառի, շեշտի, շարժումի վրայ, տարբեր, պէսպիսող երանգ մը, յատկանշելով նոր նկարագիր մը, յայտնագործելով նոր զգայութիւն մը։

Եւ ամբողջ խաղի ընթացքին հոգեւին թրթռացող, ապրող հասարակութիւնը՝ իր անվերջ ծափերով ստիպելով ութն անգամ վարագոյր բարձրացնել, իր անվերապահ զմայլանքին հարկը տուաւ մեծ արուեստագէտին։

Այդ զմայլանքէն բաժին առին —արդարօրէն— նաեւ Mlle Renaud Հանրիէթի դժուարին դերով, A. de Chauveron, Հանրիէթի տառապեալ ու հպարտ մօր տպաւորիչ դերով R. Mouteaux կնքահօր դժուարին եւ շատ ազնուօրէն, արժանաւորապէս խաղացուած մասով, ինչպէս նաեւ ուրիշ փայլուն խաղակիցներ որոնք անհրաժեշտ տարրերը եղան յաղթանակին։

Երեկոյթը սկսած էր Գ. Գ. Կոլոյի մէկ արար «փոթորիկ»ով, որ գուրկ չեղաւ զգացումի, բարոյականի եւ նկարագրի վերլուծութեան արժէքներէն։

Ցայտուն եւ տարբեր նկարագիր մը —Գուէվան— իր մօտ ունի երբ տասարդ modèle մը — որ իր սիրուհին է նաեւ — եւ իր աշակերտ Թօնի, որ չի բաժնուիր իր ուսուցչէն եւ զոր կը սիրէ Ժաննին—modèle

Ժաննին կը խնդրէ ձգել իրեն, թոյլ տալ աշակերտին հետամուտ իր դիրքը չինել, իր անունով. Գուէվան կը գուշակէ Ժաննին սէրը եւ եթէ Թօնի նոյնպէս կը սիրէ, ... շուշտ ինք կը զոհէ իր զգացումները։ Թօնի իր ուսուցչին առջեւ կը խոստովանի որ անկարող է առանց իր հովանիին ապրիլ։

Ժաննին լսած է այդ հաւաստիքը մը։ Պէտք է թողուլ փափաքները։ Եւ իրապաշտ ... կը վերսկսի շարունակել կեանք մը ... բուն արժանիքները ցնցուեցան ... մը զգացումներու փոթորիկէն։

ՀՐ. ԱԼԵՄԱՆ

Կեանքը Պելճիոյ մէջ

ՊՐԻՒՍԷԼ, 20 ապրիլ.— Ապրիլ 17ին, Պրիւսէլի Galerie Leopold սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Պելճիոյ գաղութին ներկայացուցչական ընդհ. ժողովը. մասնակցութեամբ եւ Պրիւսէլի եւ Անվէրսի ներկայացուցիչներուն։

Գաղթ. Վարչութիւնը ներկայացուց իր միամեայ գործունէութեան բարոյական ու նիւթական տեղեկագրութիւնը։

Ենթամատարական եւ յարաբերական խնդիրներու մէջ, Վարչութիւնը ունեցած է խիստ ... ու արդիւնաւոր գործունէութիւն ...

Ինչ կը վերաբերի կրթական մարզին, նկատի առնելով տեղական դժուարին պայմանները, ... եղած շօշափելի արդիւնք մը ... բերելու։

Գալով գաղութին մէջ ... քահանայ մը պահելու խնդրին գաղութի անդամներուն ... չութեան կատարած դիմումները ... բախտաբար չեն տուած ... արդիւնքը նիւթական տեսակէտով այդ հարցը առայժմ ... մնացած է։

Ներկայացուցչական ... գնահատելով Վարչութեան ընթացիկ գործունէութիւնը, միաձայնութեամբ վերահաստատեց զայն ... պաշտօնին մէջ, յառաջիկայ ... շրջանին համար։

24 Ապրիլ 13ին, Պրիւսէլի ... դարուեստից Պալատին մէջ ... ունեցաւ փոքրիկն Թաֆֆի ... եան նուագահանդէսը։ Պելճ ... քրքիրներու խուռն բազմութեան ... ներկայութեան։

Ինչպէս ծանօթ է, այս փոքր ... եայ պատանին, առանց նօթագր...

ԲԺԻՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ — 23 ԱՊՐԻԼ 1932

ՋՈՒԱՐԹ ԸԼԼԱԼ ՍՈՐՎԻՆՔ

Զուարթ մարդոց իմացականութիւնը աշխոյժ կ'ըլլայ, զգայութիւնները՝ ճշգրիտ եւ արագ, յիշողութիւնը՝ յորդ, կամքը՝ վճռական եւ գործունէութիւնը՝ կորովի։ Զուարթախոհ, սրտաբեկ է, իր չուրջը կը տարածէ իր Փիզիքական եւ մտային զոհունակութեան պատճառները եւ իր տուած օրինակին թելադրանքով՝ ուրիշներուն մէջ կ'արթնցնէ զուարթութիւն, ուժ, վեհանձնութիւն։

Բայց, պիտի ըսեն ոմանք կեանքին խառնաշփոթներն ու ընկճումները, մեր ցաւն ալ ճիշդ այդ է որ զրկուած ենք այդ բարեբեր ուրախութենէն։ Մեր յուսահատութեան եւ չարչարանքի բեռին տակ կքած անզօր գերիներ ենք, եւ մեր տառապանքը աւելի կը սաստկանայ ի տես հրաշագործ ուրախութեան, որմէ յաւէտ հրաժարած են մեր ուժաթափ մարմիններն ու յուսախաբ հոգիները.

Եթէ մէկ կողմ դնենք այն պարագաները, երբ տխրութիւնը արդիւնք է զանազան գործարաններու հիւանդութեանց, միւս կողմէ կը տեսնենք ուրախութենէ զրկուած բազմաթիւ մարդիկ, որոնց կ'ուզեմ ցոյց տալ զուարթութեան եւ երջանկութեան ճամբան.

Մեր տխրութիւնը յաճախակազմուած է գէշ սովորութիւններու շատ նուրբ բայց սերմ ցանցէ մը։ Տխուր կամ գէշ տրամադրութիւն առեղծող այդ գէշ սովորութիւններէն է որ պէտք է ազատիլ։ Մեծ դժբախտութիւնները, ծանր ձախորդութիւնները, արտակարգ յուսախաբութիւնները չեն որ մեր ճակատը մռահոգ կը դարձնեն եւ մեր կամքը կ'ընկճեն. այլ այդ տխուր վիճակին կը բերեն ազնիւ դիւրազգածութիւնները, ամենօրեայ աննշան թուլութիւնները, անխորհուրդ նեղսրտութիւններն ու չարժումները, աւելորդ խօսքերը, գնդասեղի հարուածները, տեւական կասկածամտութիւնը, ամէն անգամ հաւաքուած յոռետես խօսքերու շարունակական կրկնութիւնը, եւայլն։ Ասոնց վրայ աւելցուցէք դրամ շահելու, յետին փառասիրութիւններ եւ ծիծաղելի ունայնամտութիւններ յագեցնելու համար շատ բան ընելու հոգը եւ մշտական խռովքը.

Երբեք չենք երեւակայեր թէ ուժի եւ երջանկութեան ինչ անհաշիւ կորուստներ կ'ընենք, մտահոգուելով, տրանջալով եւ մտմտալով որ այնինչ բանը կրնար այնինչ բանին տեղը պատահիլ. կամ ժպիտի մը, զգուանքի մը իբրեւ պատասխան մեր ուսերը թօթվելով կամ թշնամական խօսք մը ըսելով։ Շատերու քով այս կեցուածքը չինծու, արուեստական, տաղակալի է, որովհետեւ կը կարծեն թէ ան աւելի կը պատշաճի, քան ինքնաբուխ զգացումներն ու ինքնակամ չարժումները։

Ահա պաշտօնեայ մը, որ երբեք գոհ չէ իր վիճակէն։ Կ'ատէ իր աշխատութիւնը. իր կարծիքով պետերը չատ պահանջկոտ են, քիչ կը վճարեն։ Կը գանգատի որ ամէն օր իր գործին շղթայուած է եւ չի կրնար գիւղ երթալ։ Իրիկունը տուն դառնալուն, սեղանը դրուած է եւ ապուրը շոգի կ'արձակէ մաքուր սփռոցին վրայ։ Կինը ժպիտով մը կ'ողջունէ զայն, տղաքը կը վազեն համբոյրի։ Բայց ան անմխիթար կը մնայ ու կը գանէ որ պզտիկները անտանելի են, շատ աղմուկ կը հանեն, կօշիկներով իր հագուստը կ'աղտոտեն։ Կը նեղանայ տեսնելով որ լամբ կը չորնայ վառարանին չուրջը. բայց նաեւ կը բարկանայ երբ լաթը դուրս կուտան լուալու։ Երբ սեղան կը նստի, ապուրը չատ տաք կը գտնէ, բանջարեղէնը անհամ կը թուի իրեն, միսը չատ եփած է, կ'ըսէ։ Երբ արձակուրդի օրը կուգայ, կը ձանձրանայ, եւ կնոջ ու փոքրիկներուն հետ դուրս ելլել չուզեր, ըսելով թէ «աւելի հանգիստ է, երբ աշխատանքի կ'երթայ»։

Շատ եւ տեսակներով կան այսպիսի խոժոռ մարդիկ, որոնք դահիճ դարձած են թէ իրենց իրենց համար, թէ իրենց ընտանիքին համար։ Իրապէս հիւա՞նդ են, դժբա՞խտ են. ոչ։ Այլ, այդ կեցուածքն ու ընթացքը սովորութիւն դարձուցած են եւ դառն գոհունակութիւն մը կը զգան իրենց յոռետեսութիւնը արդարացնելով։ Երբ անգամ մը յայտարարած են թէ աշխատանքը տարապարհակ է, ընտանեկան կեանքը՝ գերութիւն, առաքինութիւնը՝ կատակերգութիւն, այլեւս դիւրաւ թոյլ չեն տար որ զուարթութիւնը փթթի իրենց դէմքին վրայ

Եւ սակայն զուարթախոհութիւնը ամէնուն մատչելի է։ Կը բաւէ միայն զսպել սրտնեղութեան փոքրիկ չարժումները, վարժուիլ ներողամտութեան խօսքեր ըսելու եւ ժպտելու վարժութիւն ընելու։ Կարելի է խնդալ սորվիլ։ Խնդալը կը գեղեցկացնէ բարկութիւնը եւ կ'արթնցնէ թմրած բարեկամեցողութիւնը։ Խնդալը ջինջ ճառագայթ մըն է, որ յանկարծ հեռու կը ալրդի մեր կեանքին մութ երկինքէն

Ուրեմն զուարթ ըլլալ, խնդալ սորվինք, եւ ատոր նպաստելու համար հեռու կենանք տխուր մարդոցմէ, մանաւանդ այն անձերէն որոնք միշտ ունենալ կ'երեւակային։ Ընդհակառակն փնտռենք զուարթ մարդիկը, առողջ անձերը, որոնց համար կարելի է ըսել այն՝ զոր ողեկ մը կ'ըսէր իր մօրը. «Երբ դուն կը խօսիս, լոյս կը ծագի գիշերուան մէջ»։ Կարդանք նաեւ զուարթ գիրքեր։

Զուարթախոհութիւնը առողջութեան այնքան թանկագին միջոց մըն է, որ մանուկները, իրենց պզտիկ հասակէն, անոր պէտք է վարժեցնել։ Պէտք է անոնց սորվեցնել որ պերճանքի սէր չունենան, աղքատութիւնը չարհամարհեն եւ անակնկալ օրինաւոր, նեղացուցիչ պարագաներէն ... առիթը առեղծեն միշտ։ Պէտք է անոնք վարժեցնել մանկական ... վեհանձնութիւններու, խնդալու ... ունելու։

Իրականին մէջ, զուարթ ... րութեան վարժեցնելու լաւագոյն ... ղանակը կը կայանայ ... գործնական օրինակը ... Այդ կը նշանակէ թէ անոնք որ ... մանկութեան շրջանին, ... միջավայրի դիւրահաղորդ ... թիւնը չեն մայելած, պէտք է ... դիր ըլլան եւ ճիգ թափեն այդ ... զուեթեամբ կրթելու համար իրենց բնաւորութիւնը։

Արդ․ Հետեւի, եթէ զուարթախոհութիւնը յաճախ բնութեան մէկ բարիքն է, բայց կրնայ նաեւ ձեռք բերուիլ իմաստուն եւ համբերատար ճիգերով։

Եւ հիացումի արժանի է այն որ իր ... իսկ կը դարձնէ իր ուրախութիւնն ... երջանկութիւնը, արդէն կեանքին ... քննական ժխորին եւ կրքերու փոթ ... տունին մէջ։

ՏՔԹ. ՓԻԼԻՊ ՎԱՇ

Ամփոփեց՝ ՏՔԹ. Լ. Գ.

...թիւն գիտնալու, ակամայ յիշողու-թեամբ միայն դաշնակի վրայ կը [...]ոգէ երաժշտական գծուործն [...]ներ Մոցարթէն, Ֆրարլաթի-[...]ներ Մոցարթէն, Կրիկէն, Շումանէն, [...]ո Յաքէնէն, Շոփէնէն եւայլն [...]ւլէօրէն, Շոփէնէն եւայլն

[...]գորէ. Ռաֆֆիի ցոյց տուած այս [...]ունութեան ու արտակարգ կարողու-[...]թիւնը բացառիկ երեւոյթ մըն է, [...]ն արժանի ամէն քաջալերութեան [...]ով մամուլը երկրորդ անգամ [...] արձագանգ եղաւ Ռաֆֆիի [...]ութիւններուն, եւ հրատարակեց [...]ու պատկերը:

[...]ական «Independance» [...] ներեւեալ կերպով կ'արտա-[...]ւէ իր մասին.

«Փոքրիկն Ռաֆֆի Գեղարդեան [...] տարեկան սքրուն մանկիկ մըն [...] արտակարգ կարողու-[...] Նրաժշտապէս անուս, սա-[...] իր երաժշտական բնազդին եւ [...] յիշողութեան շնորհիւ, [...] է խառացնել ամ'յնպիսի [...] կտորներ, որոնց թուումը [...] պարմանք կը պատճառէ»

Հ. ՏԻՐՈՅԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գիտական նոր գործ Մանանդեանի վրայ

■■■

Փրոֆ. Մանանդեանի նոր ու կա-[...] աշխատութիւն մը ունի: Ու-[...]րութիւն մըն է այդ, որ կը [...] երեւան հանել տնտեսական [...]ները Հայոց ազգային պատ-[...]ան զանազան շրջաններ-[...] կազմութեան: Այդ գործին եզ-[...]ութիւնն այն էր, որ հայ ժո-[...]ը բաժանուած ու անկա-[...]թեան է հասած այն ատեն՝ երբ [...]տնտեսական պայմանները նպաս-[...] են իրենց Հայկական անկախ [...] կազմուած են տնտեսա-[...] կայաններու կամ առեւտրական [...]ներու վրայ:

Այս գրքին մասին, «Նոր Ուղի» [...]րականնին մէջ գրախօսական [...] գրած էր Յ. Զորեան, քննադա-[...] Փրոֆ. Մանանդեանի փորձը՝ [...]թեան մօտենալու տնտեսա-[...] տեսակէտներով: Դարձեալ [...] պարբերականին մէջ, Անդ. [...]եան նոյնքան ուժգին պա-[...] Զորեանի, քննադատե-[...] տնտեսական մատերիալիզմը: [...] Ուղիի խմբագրութիւնը, այս [...] առջեւ պահ մը շուարած, [...] միջամտութիւնը Մարքսիստ [...]ներու Ընկերութեան, որ [...] «Նոր Ուղիի» այս տարուան [...] թիւին մէջ կուգայ դատա-[...] Փրոֆ. Մանանդեանը, [...] ազգայնական-ցեղայնական [...]ւթեան ու տնտեսա-[...] մատերիալիզմին միջեւ դեգե-[...]ու:

Մեղադրանքներ կան նաեւ Անդ. [...]եանի մասին:

Ինչպէս կը տեսնէք, գիտական [...] կը ճնշէ մտաւորականներուն [...] նոյն իսկ գիտական մարզե-[...] վրայ:

Նոր գործարաններ Վասին

Հայաստանի աշխատանքի գոր-[...] Վ. Խաչիկօղլեան, վերջերս,

Արհեստակցական Միութիւններու [...] համագումարին մէջ ճառ մը խօսելով, անդրադարձաւ նաեւ այն հայ աշխատաւորներուն, որոնք դեռ նոր գաղթած են արտասահմանէն Հայաստան:

Արտասահմանէն Հայաստան եկած են 3500 հայ աշխատաւորներ, որոնց ընդունելութեան համար Աշխատանքի Գործավարութիւնը մեծ աշխատանք է թափած, սակայն ատիկա բաւական չէ: Քաղաքին երկիրներու մէջ ապրած, այժմ Հայաստան գաղթած այդ հայ աշխատաւորներուն պէտք է բացատրել մեր իրաւակարգին պահանջները, անոնց մասին եւս գործադրել աշխատանքի խորհրդային օրէնսդրութիւնը, ապահովել անոնց կեանքին անհրաժեշտութիւնները («Խորհրդ. Հայաստան», 24 մարտ):

Զանգուի խառնուրդ

■■■

«Խորհր. Հայաստան» (11 մարտ) կը գրէ.

Այս տարի, ըստ ծրագրի, Զանգուի քարածուխի հանքերը պիտի տան 1000 տակառաչափ ածուխ. անցեալ տարի արտադրուած էր 500 միայն: Դժբախտաբար այդ ածխահանքերը մինչեւ այժմ կարելի չեղաւ դարձնել արդիւնաբերական շահագործման վայր: Տակաւին աւարտած չէ հանքախուզութիւնը: Այդ աշխատանքներուն համար, այս տարի որոշուած է մեքենաներ գործածել: Խորափոր այդ մեքենաները պիտի կարենան երկրին խոր ընդերքէն քարածուխի նմոյշներ դուրս բերել եւ ճշդել հանքին քանակը: Սակայն դժուարութիւն մը կայ: Ջրառատ են այն վայրերը, ուսկից կը փորձուի քարածուխ հանել: Անհրաժեշտ են, ուրեմն, ջրհան մեքենաներ ալ, ցիւրացնելու եւ արագացնելու համար աշխատանքը:

Անդրկովկասեան Երկրաբանական Հանքախուզական Ընկերութեան Հայաստանեան ճիւղէն խնդրուած է հայթայթել այդ մեքենաները:

Զանգուի հանքերուն արդիւնաբերութիւնը ծրագրուածին պէս կը յաջողի այն ատեն, երբ հայթայթուին պահանջուած մեքենաները:

Բացի Զանգուի քարածուխի հանքերէն, որոնք կը գտնուին Զանգուի կայարանէն 7 քիլոմեթր հեռու, քարածուխ գտնուած է նաեւ Օրթաքիլիսայէն մէկուկէս քիլոմեթր հեռու, Մոլլախաթարա կոչուած վայրը: Այստեղէն ըստ ծրագրի կարելի պիտի ըլլայ հանել այս տարի 150 տակառաչափ քարածուխ:

Խորհրդային Պաշտօնեայի մը Սանրութիւնը

Խոլանտայի վարչապետը խորհրդարանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով կ'առաջարկուի զերծ կացուցանել խորհրդարանի անդամները, անգլիական գաւիւն միաւորմուներ երդում տալու պարտաւորութենէն.

Օրինագիծը ընդունուեցաւ առաջին ընթերցումով: Երկրորդ ընթերցումէն վերջ, քուէարկութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ չորեքշաբթի:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԺԻՇԴ ՉԱՓՈՎ

«Միլլիյէթ» ծնտեւեալ խմբագրականը գրած է տնտեսական տագնապին առթիւ, այս խորագրին տակ.—

Դէպքերու հանդէպ միշտ ամէնէն ճիշդ չափերը գործածել պէտք է: Մեր վճիռներուն մէջ չափազանցութիւններէ միշտ խուսափելու ենք: Տագնապին մասին խօսելով «կացութիւնը շատ գէշ է, ապագան մութ է, ամէն ոք անձկութեան մէջ է» յանկերգը օգտակար ըլլալէ աւելի վնասակար է:

Մեր տարիներէն քանի երեւոյթ չենք ուզեր, բայց մեր իրական վիճակէն ալ վատթար երեւոյթ երկրին վարկին կը վնասէ:

Տասը տարի առաջ քաղաքական եւ զինուորական պայքար մը մղեցինք: Այսօր ալ տնտեսական պայքար կը մղենք: Այս պատերազմին մէջ պարտութիւնը միւս պայքարին մէջ կրելիք պարտութենէն աւելի աղիտաբեր կրնայ ըլլալ: Մանաւանդ եւ կենաց խնդիրի մը առջեւ կը գտնուինք: Կամ մեզ կը մնայ մեռնիլ, կամ քալել թէեւ նեղութեամբ, եւ ապրիլ: Ազգային փրկութեան խնդրին քով, անհատական դժուարութիւնները մինչեւ իսկ իրաւունքները կը լռեն: Անձնազոհութեան ըլլալը պայման է: Ուրիշներէ չյուսանք: Վարը չենք զիտեր ինչ դժուարութիւններու հանդէպ կրնանք գտնուիլ:

Կացութիւնը ինչ որ ալ ըլլայ, Թուրքիոյ բոլոր միջոցները սպառած չեն, ինչպէս կարգ մը ուրիշ երկիրներու մէջ: Դեռ պահեստի շատ ուժեր ունինք: Տագնապին հանդէպ միմիայն անմիջական նկատական դարմաններ ձեռք առինք, մինչդեռ յառաջիկայ ամիսներուն մէջ տնտեսական աւելի լայն միջոցներ պիտի գործադրուին, որոնց շնորհիւ ընդհանուր բարօրութիւն պիտի գայ եւ հիմա զգացուած առժամեայ տուրքերը պիտի վերնան:

Լօզանի մէջ մեզի բերն «Չեր պիւտճէն հաւասարակշռելու համար ուշ կամ կանուխ մեզի ձեռք պիտի երկարէք»: Ըսմէթ փաշա այն օրէն ի վեր իր բռնած ընթացքով հակեցուց թէ պիւտճէի բացը բնաւ փոխառութեամբ չպիտի գոցէ: Մինչ փոխառութիւն կ'ուզենք միմիայն ընդհանուր բարօրութեան տատարող ձեռնարկներու մէջ.

Փաշտօնեաներուն թոշակները գիզիէցինք, տուրքերը աւելցուցինք. բայց մինակ մենք չենք, մեծ ու փոքր ամէն ազգ միեւնոյն բանն ըրաւ: Դէպքերը ամէն բանէ աւելի զօրաւոր են: Պետութիւնը հաւասարակշռեալ պիւտճէին շնորհիւ դրամը կայունացուց, ներածումները եւ արտածումները հաւասարեցուց եւ կը փափաքի ներքին ու արտաքին պարտքերը կանոնաւոր վճարել, հակառակ պարտքերը վճարելու մասին ասոր տրուած թէ՛ անհատական եւ թէ պետական անփութութեան:

«ՍԷՅՐԸ ՍԷՖԱՅԻՆ»Ն ԱԼ ՄՆԱՆԿ

«Սէյրը Սէֆային», Թուրքիոյ շոգենաւային միակ մեծ ընկերութիւնը, որ շատ բարձրէն կը թռէր, սնանկացած է իր կարգին իջեցնել սակագանները:

Տնտեսական գործավարութիւնը օրինագիծ մը կը պատրաստէ Սէյրը Սէֆայինի եւ Թուրք նաւատէրերու կացութիւնը բարւոքելու համար: Ըստ օրինագծին, Սէյրը Սէֆայինի գործունէութիւնը պիտի սահմանափակուի:

Այսպէս, պիտի գրաւէ միմիայն Պոլսոյ շրջանի երթեւեկներով եւ իր գործարաններովը: Իսկ հեռաւոր նաւահանգիստներու եւ օտար ջուրերու մէջ բանող շոգենաւերուն գործը վարելու համար անջատ ընկերութիւն մը պիտի կազմուի:

Այս ընկերութեան պիտի փոխանցուին խոշոր տարողութիւն ունեցող Սէյրը Սէֆայինի շոգենաւերը եւ Թուրք նաւատէրերու ձեռքը գտնուող այժմու շոգենաւերը:

Շոգենաւերուններ գին մը պիտի որոշուի լաւ քննութեան, եւ ինչպէս Սէյրը Սէֆայինինը, նմանապէս Թուրք նաւատէրերը շահաբաժին պիտի առնեն տրամադրուած շոգենաւերուն արժէքին համեմատութեամբը եւ պիտի կրնան ընկերութեան վարչական խորհուրդին անդամակցիլ:

ՉՈՐՍ ՀՈՎԵՐԷՆ

Լուր Թուրքիայէն կուգայ

■■■

Արագիլին վրէժը

Որ եւ է հայ, ի բնէ եւ ի ծնէ գիտէ թէ Թուրքիա, քեմալական ըլլայ թէ համիտեան կամ իթթիհատական, զատական սխալներու երկիրն է. սխալներ՝ որոնք ընդհանրապէս չեն դարմանուիր, քանի որ զոհը որ եւ է դարման ստանալու վիճակէ դուրս եղած կ'ըլլայ:

Այսպէս պատահած է նաեւ Պրուսայի մէկ գիւղին մէջ: Եւ սրտմնեւ, լուրը կուտայ անգլիական քայլիկ թերթը, պէտք է ընդունիլ թէ ճիշդ ու ճիշդ է:

Ուրեմն, Պրուսայի այդ գիւղին մէջ, Մէհմէտ էֆէնտիի տան երդիքին վրայ, արագիլ մը հիմնած էր իր բոյնը ուր մեծ գուրգուրանքով տեղաւորած էր իր տիկինը: Օր մը, Մէհմէտ էֆէնտի ազնուկ մը լուեց տան երդիքէն: Անէծքով ու հայհոյելով, ձեռքէն նետեց տուրճի գաւաթը, բոյնէն ծխախոտը ու դուրս ելաւ: Փարոն արագիլն էր որ կտուցը բռնած էր տիկին արագիլէն հետու բոյնին մէջ մեծ յուզումով ու զայրոյթ կը տրէ[ր]:

Վերջապէս, ան եւ տիկին արագիլները՝ իրենց լեզուով բուռն փոխատուութեան մը բռնուելէ յետոյ, Մէհմէտ էֆէնտի տեսաւ որ պարոն արագիլը կը հեռանայ զայրոյթով:

Բայց շատ չանցած, արագիլը կը վերադառնար գիւղին բոլոր իր ցեղակիցներուն ընկերակցութեամբը: Արագիլները մի առ մի բոյնը մտնելէ յետոյ, կը վերադառնային ստեղծ իրենց տեղերը:

Ինչ կ'անցնէր կը դառնար բոյնին մէջ, ուր Մէհմէտ էֆէնտի միտքն այդ օր, ակամատես եղեր էր արագիլեան նորապսակ ամոլին սիրային արտայայտութիւններուն եւ փոխադարձ գուրգուրանքին: Գիւղացիները արդէն, հաւաքուեր էին ու ենթադրելով եղերական վախճան մը, կը սպասէին հետաքրքրութեամբ: Ու չխաբուեցան:

Կէս ժամ հազիւ անցեր էր արագիլներու խումբին քննութենէն ու մէկնումէն, երբ գիւղացիները տեսան որ պ. արագիլը կը վերադառնար, ընկերակցութեամբ երկու ցեղակիցներու ու երեքը մէկ կտուցի զարնուելով, անողոք ու կատաղի հարուածներ կը սկսէին տեղացնել էգին վրայ, որ պահ մը ճուալէ յետոյ, կը լռէր առ յաւէտ:

Յետոյ, արագիլը (արուն) կը բռնէր նորածին մը, թռչունի նմանող բան մը ու մեղմօրէն գետինը կը դնէր:

Ու զաղանիքը այդ կերպով կը պարզուէր:

Գիւղացիները առաջին ակնարկով նշմարեցին թէ նորածին արագիլ մը չէր որ գետին դրուած էր արուին կողմէ, այլ հնդկահաւու ձագ մը: Կը հասկցուէր ուրեմն թէ, կարծելով ու իր տիկինը զինքը խաբած է, քանի որ հաւկիթէն ոչ թէ արագիլի, այլ հնդկահաւու ձագ մը գլուխ դուրս էր ցցեր, պատժեր էր զայն, այսպէս վրէժ լուծելով իր անպատուութեան..

Բայց ի՞նչպէս ուրեմն, կրնար այդ տեսակ բան մը պատահիլ:

Պարզապէս, գիւղին Թուրք լաճերէն մէկը հնդկահաւու հաւկիթ մը առեր, եւ Մէհմէտ էֆէնտիին տան երդիքը մագլցելով, զայն դրեր էր բոյնին մէջ:

Բանի հաւկիթը դեռ չէր բացուած, արագիլեան բնազդը բան չէր նշմարեր: Իսկ հնդկահաւուն ձագը, երբ իր անծանօթ գլուխը ցցեր էր, խաղաղ բոյնին մէջ ծայր տուեր էր վէճը, որ կը վերջանար այդքան եղերական կերպով:

Կարդացէք եւ Տարածեցէք
ՅԱՌԱՋը

ՄԱՄՈՒԼ

Հին եւ նոր սերունդի յարաբերութիւնները

«Հայրենիք» շօշափելով ամերիկահայ հին եւ նոր սերունդի յարաբերութեան խնդիրը, կը նկատէ (8 ապրիլ)․

—«Արդարեւ, ամերիկահայ նոր սերունդը, որ ծնած ու մեծցած է հին սերունդէն հիմնովին տարբեր պայմաններու մէջ եւ բոլորովին տարբեր հոգեբանութիւն մը ունի բնականաբար, կարելի չէ կապել հայ դատին հետ Երկրի հինցած միջոցներով. Մեր ամէնէն հրաշունչ ճառերն ու կոչերն իսկ անզօր են ազդելու հոս մեծցած մեր նոր ամերիկանացած սերունդին վրայ: Հին սերունդը եթէ կ'ուզէ ազդել նոր սերունդին վրայ, պարտաւոր է թափանցել վերջինիս հոգիին մէջ, ըմբռնել անոր հակումները, նախասիրութիւնները, շահագրգռութիւնները ու գաղափարները եւ ըստ այնմ աշխատի խօսիլ անոր սրտին ու մտքին.

Դժբախտաբար, մեր հին սերունդը Ամերիկայի մէջ մեծ մասամբ բաղկացած է այնպիսի տարրերէ, որոնք ի վիճակի չեն նոր սերունդի հետ վարուիլ արդիական կերպով:

Ամերիկահայերու մեծ մասը Հայաստանի գիւղերէն եկած շարքայ գործաւորներ են, որոնցմէ անտեղի ու ժամանակավրէպ անարդար պիտի ըլլար պահանջել նման բան մը: Անոնք բրած են եւ կ'ընեն իրենց կարողութիւնը այնպէս, ինչպէս որ հասկցած են ու կը հասկնան:

Սակայն, այդպէս չէ երբեք ամերիկահայ նոր սերունդէն շատ աւելի մեծ կրթութիւն մը այս երկրի մէջ ձեռք բերելով՝ իր ծնողներէն շատ աւելի մեծ բարոյական պարտականութիւններ ունի իր ուսերուն վրայ իր ազգին հանդէպ: Ատոր համար ամէն բանէ առաջ պէտք է սորվի քիչ մը աւելի ներողամիտ աչքով նայելու հին սերունդի թերութիւններուն վրայ եւ պէտք է ջանայ օրինակ ու առաջնորդ ըլլալ անոր՝ հայ կեանքը աւելի արդիական ձամբայով մը տանելու գործին մէջ.

Որուն շատ է տրուած, անկէ ալ շատ կը պահանջուի: Ամերիկայի մեր նոր սերունդը, որուն կեանքը աւելի է տրուած, քան հին սերունդին, պարտաւոր է գէթ մասամբ ընել այն, ինչ որ ժամանակին հայ ուսանողները կ'ընէին Ռուսիոյ, Թուրքիոյ եւ Եւրոպայի մէջ: Այսինքն՝ փոխանակ ամէն բան սպասելու հին սերունդէն, նոր սերունդը ինքը պէտք է առաջ անցնի եւ ընէ այն, ինչ որ հինը չի կրնար ընել այս կամ այն պատճառով»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 18 ապրիլ.— 16 մարտ 1932ին ամուր հիմերու վրայ, աւելի քան քառասուն կիլիկեցիներով «Կիլիկեան Հայր. Միութիւնը» կազմեցինք եւ ընտրեցինք մեր վարչութիւնը հետեւեալ կազմով.— Գ. Գ. Ս. Այթունեան (ատենապետ), Մանիկոն Քիւփէլեան (ատենադպիր), Ա. Կէմիճեան (գանձապահ), Կ. Դալաքոսեան եւ Պետոս Տէր Յովհաննէսեան (խորհրդականներ): Միութեանս հասցէն է 2 rue Perrin Marie, Դալաքոսեան:

Կոիբ

Քարիւղատար խողովակը

«Լայա Վէյա» քարիւղի ընկերութեան ներկայացուցիչ Գ. Մագիքօր Պէյրութ հասած է:

Անոր պաշտօնն է բանակցութիւն վարել մարզպանութեան հետ, Իրաքի մէջ իր ընկերութեան պատկանող քարիւղի աղբիւրները Միջերկրականի փոխադրելու մասին Ալեքսանտրէթէն կամ Թարսուսէն: Այս ընկերութիւնը առանձին ճամբայ պիտի շինէ Իրաքէն մինչեւ Միջերկրական:

· Ֆրիպոլսայ նաւահանգիստը հասած է «Գրէնա Լաթն» շոգենաւը, բեռնաւորուած 40 թոնօ ծանրութեամբ գործիքներով, որոնք քարիւղի ճամբու շինութեան պիտի գործածուին:

Բանի մը օրէն պիտի հասնին նաեւ ուրիշ նաւեր՝ բեռնաւորուած 200 թոնօ ծանրութեամբ երկաթներով եւ գործիքներով:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ յօդուածագիրներէ եւ թղթակիցներէ իրենց գրութիւնները գրել թուղթին մէկ երեսին վրայ եւ մելանով:

ԵՒ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ՄԱՔՈՒՐ, քանի որ անտիպանաբար տուգաշտպով կը շարուի ՅԱՌԱՋը:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

■■■■■■■■

Բ. ՄԱՍ

IV

Մելիքթանգեան իր առաջնական [...] խօսական գլուխը բարձրացուց: Մանր, [...] չորչորող հարցերու առջեւ այդ-[...] կ'ընէր ան, ու նայուածքը կուտար [...], անորոշ ուղղութեամբ: Երկրն-[...]ունքի մէջ էր ան. Տէր Մեսրոպը [...], հայոց, որուն ու էութեան [...] էր. Սաքոյին ու Խորէնին ծառածուն [...] Ներքին ձայնը եւս ներ՛յնը կ'ըսէր: [...] կը խորհէր որ միապանդուած հա-[...]թեան մը պէտք կար այդ խի-[...] ոգին իր նպատակին հասցնելու հա-[...] Մինչ ծնունք, — կ'եզրակացնէր — [...] առջեւ ունինք չափազանց ծանր ու [...] պատնէշ մը. — անհաղորդ, խառ-[...], թռչնօրինութ տարր մը, եւ անոր քով՝ [...] ու հակայեղափոխական պառա-[...] մը:

Անտարակոյս, Մելիքթանգեան եւ Արամ եւս՝ նոյն այդ ծառածուէն կը չարչարուէին.

— Ըստ իս, ընկերներ, — վերսկսաւ Սաքոյ, — ձենք պէտք է արդեցրենք հետեւեալ ծրագիրը... հիմք կ'առնենանք Առաջնորդարանն ու եկեղեցին, մինչեւ վարպետ Ռուբէնին տանը երկրորդ գիծը ըրէք անցին բոլ Հասանկալէի եւ Միայն այդ գիծը կ'առնենք պաշտօնական մը, կասի առնի փոխադրութեան ծառայեցնելու համար: Ռուբէնի տանը եւ Հասանկալէի մէջտեղ եղող չորս հինտունները նկատի կ'առնենանք իբրեւ պատնէշ, ուր, կասի պահան, ոչ ոք կ'ըլլայ, եւ ի հարկին կը հրդեհենք՝ Թուրքերը յառաջխաղացումը արգիլելու համար: Իսկ Հայկական երկու թաղերուն մէջ կը պատրաստենք խրամակայաններ:

կարծիքներու այս փոխանակումը կը կատարէին անլսելի շշնջիւնով մը: Հեռուէն կը լսէր, ընդհատ ընդհատ, շուն մը կաղկանձիւնը, որուն կը խառնուէր տղիներին խոխոջիւնը՝ գիշերուան այդ անզորր լռութեանը մէջ, որ կը ծածկէ բոլոր հաճելի կամ տխուր ձայները...

Վէճը երկար շարունակուեցաւ: Երկու կողմերը կը պնդէին իրենց տեսակէտին վրայ: Պէտք էր լուծում մը տալ: Բայց, հակառակ լարուած ծծնոլորտ մը տանդծուեցաւ: Սաքոյ տարուած էր Իսկ Մելիքթանգեանը, Արամն ու տէր Մեսրոպը կը լսմանէին իրենց տեսակէտին վրայ:

— Ռազմա ճարտար խնդիր է — ըսաւ Խորէնը — գիրքէ չի սորվուիր... Ձեզի վստահեցէք...

— Կատակցութիւնը պիտի որոշէ. եւ ոչ թէ՝ տառաձեւութեան ատ կամ նա, — գնեց տաւ Մելիքթանգեան:

Եւ իրար ընդմիջեցին շարունակ Գաւառնեցաւ նոյնեալ, որ իրար վիրաւորին՝ սուր խայթոցներով:

— Անցող ժողովուրդի մը կեանքին ու գոյութեան պատասխանատուութիւնը կայ մեր ուսերուն վրայ — ըսաւ տէր Մեսրոպ — շրջահայեաց պէտք է ըլլանք ու միայն պաշտպանողական՝ վտանգի մը պարագային:

— Այդ պատասխանատուութիւնը մենք կամովին առած ենք մեր վրայ, — ըսաւ — պատասխանեց Սաքոյ — ու եթէ հարկ ըլլայ իրենալ, ասաջին ինկողը մենք պիտի ըլլանք: Ժողովուրդ ըսածդ ո՞վ է, վերջապէս: Մա հօ՞ գը, որ ծռելը ու ծորթուել գիտէ միայն... Թէ փոքր կուշտ թէ՛ձէննատ՞իները: Ինչ է անընդհատ կը կրկնէք «պատասխանատուութիւն պատասխանատուութիւն»: Ծղծաւանք զարմացէք այդ պատասխանատուութիւնը, աւելի մեծ վտանգ մը պիտի ըլլայ, քան ինքը՝ ըս'ա վտանգը... ո'վ որ է նահատակը, ա՛ն է խլողը:

— Այդպէս չէ, Սաքոյ — ընդմիջեց Մելիքթանգեան, — պէտք է միշտ գիտնալ ժողովուրդի բազկերակը եւ, ոչ թէ միայն մերը...

— Այդ ժողովուրդին սիրտը ո՛յն կայծակերպութիւնն է: Չա՞րկ, բարեկեց, ու ըստ այնմ կը բարախէ այդ զարկերակը, եւ մի՛ կենար, որպէս զի ծարծինը չխարի ազրելէ...

Հռոզինեաէ աւելի խարցաւ տարածուութիւնը: Անկարելի էր համոզել Սաքոյը: Իսկ իրենք խորապէս համոզուած էին իրենց տեսակէտին ճիշդ ըլլալուն: Ընկալանի էր որ պզտիկ պարագայ մը կրնար աւելի կնճռոտել խնդիրը: Մանաւանդ որ Մելիքթանգեան գիտէր թէ Սաքոյ Խանասորի արշաւանքի որոշման ատեն եւս նոյն տեսակէտին վրայ յամառողներէն մին էր եղած: «Թուղական չէ ուժով ըլլալը — կ'ըսէր յամառ — պէտք է գիտակցութիւնը ունենաս թէ ուժով ես: Ազգի մը կարողութիւնը չի կայանար միայն անոր մէջ որ ան կրնայ, այլեւ անոր մէջ, որ ան կ'ուզէ»: Մելիքթանգեան, բայց մը ծառածելէ վերջ, նախամեծար համարեց քաշէլ զինել: Քանի մը րոպէ լռում, մէկ ձայնի առաւելութեամբ անցաւ Սաքոյի հակառակ տեսակէտը: Եւ սակայն, քուէարկուած ծրագրին գործադրողը ոչ Մելիքթանգեանը կրնար ըլլալ, ոչ տէր հայրը, ոչ ալ Գ. Արամը: Սաքո'ն մը եւ Խորէն մը պէտք էին: Մելիքթանգեանի. Տէր հօր եւ Արամի մտքերուն մէջ նոր ծառաշրութիւն մը ծայր առաւ:

Տէր հօր սիրտը կը բաբախէր ու նոր դժուարութեան մը կանխատեսումը կը չորչորէր զինքը: Գիտէր ճանաչել որ Սաքոյը համառատակած էր: Քաղաքի ու շրջակայքը թիզ-թիզ կը ճանչնար ու պայմաններուն շատ աւելի մօտէն ծանօթ էր, քան իրենցմէ որեւէ մէկը:

Խոր լռութիւն մը տիրեր հինամ Լճէնքը գլխահակ, կը սպասէին եղջին: Տէր հօր ու Արամին այնպէս կը թուէր թէ՛ Սաքոյի տեսակէտով սխալ նկատուող այդ ծրագիրը անկարելի էր իրագործել առանց անոր յանձնառութեան:

— Ընկերներ, — խզեց լռութիւնը Մելիքթանգեան, — այժմ ծառածենք մեր որոշումը գործադրութեան դնելու կերպի մասին: Ցոյց տուէք յարմարագոյն ընկեր մը, որ տանի ամբողջ գործը, ինք ընտրելով իր գործակիցները ու պատասխանատու ճանչելով ծառծնին առջեւ:

Կրկին խոր լռութիւն մը տիրեց: Ճան հաշուեցը լսուեցաւ եւ աղբիւրին կարկաչիւնը մութ ու անձա՛յն գիշերուան մէջ:

Տէր հայրը կը նայէր Սաքոյին: Արամ եւս գլուխը բարձրացուցեր էր, բայց կը վարանէր արտասանելու այն անունը, որ բոլորին շրթներուն վրայ էր:

(Շար.) Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ

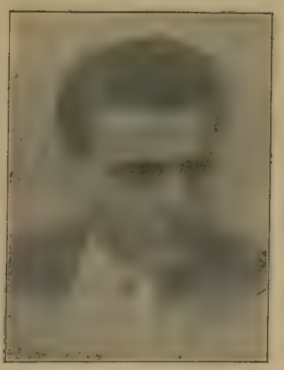

ԱՇՈ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻ (որ կը կատարէ ՊԵՏՐՈՆԻՈՒՍԻ դերը)

ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ
Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Կ. Խաչի
Մասնաճիւղի եւ մասնակցութեամբ

ԱՇՕ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ

„ՅՈ՞ ԵՐԹԱՍ„
QUO VADIS?

(5 արար)

Այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 8.45ին

MAISON de la MUTUALITÉ*ի սրահին մէջ*

24 Rue St. Victor Métro Maubert-Mutualité

Կը մասնակցին — տիկիններ՝ Ս. Ալիքսանեան, Մ Սուրաբեան, Անահիտ, Դայեանէ, Գ. Գ. Թօլաեան, Ա. Գմբէթեան, Կօթիկեան, Սարաֆեան, Մաքսուտեան, Ալթունեան, Տէրվիշեան, Աճտէրեան, Սուրէնեան եւ Սուրաքեան:

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ՝ 30, 20, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսակները կը ծախուին Յառաջի, կամուշի խմբագրատուները եւ միւս ստվորական տեղերը, իսկ ներկայացման օրը՝ կէս օրէն սկսեալ թատրոնին կիշէն։

Տոմսակներու կեդրոնատեղի՝ Համբարձումեանի Գրասենեակը՝ 53 Fbg. Montmartre.

Ոչ ոքի տոմսակ չի ղրկուիր

Պատասխանատու վարիչ՝ Ե. ՍՈՒՐԱԲԵԱՆ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ (որ կը կատարէ ՄԱՐԿՈՍԻ դերը)

Ց. Հ. Դ.

Փարիզ եւ շրջակաները

Հ. Յ. Դ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷՆ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԺՈՂՈՎԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷ

ՇԱՎԻԼԻ Արդութեան խումբի ընկերները վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 4ին, Մանփարնասի կայարանին դէմի սրճարանը։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ներկայ պիտի ըլլան Կեդր. Կոմիտէի եւ Կոմիտէի ներկայացուցիչները։

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի Պատ. Միութեան ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սահակ-Մեսրոպ Դպրոցարանին մէջ։

Գաւառ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍԻ Սաքօ խումբի ընկերահաւաքական դասախօսական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 2.30ին, ընկ. Գասպէրեանի սրճարանը։ Կը դասախօսէ ընկ. Վ. Զուլլէրեան (Լիոնէն)։

Փարիզի Գրական Ակումբ *այսօր շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին,* 131 rue Cambronne, Metro Vaugirard. *Զեկոյց Պ. Յ. Զարեանէ, «Ազատիք Պատրիարք եւ երանելի Տ. Կոմիտաս», (մի էջ ուղղափառ եւ կաթոլիկ հայերի յարաբերութիւններից). Մուտքը ազատ է։*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Պերճուհիի «ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ» հատորը

Դիմել՝ Mme. B. Barséghian, 18 Rue Carnot, Chaville (S. et O.)

Երգահանդէս Սաքօ Ցակոբեանի

Յունիս 5ին Maison Mutualitéի *մեծ սրահին մէջ*

կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը

Ապրիլ 24ին, Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին Միւթիւալիթէի Երգ յարկում նշանակուած է ընդհ. փորձ միացեալ «Սիփան», Սէն Կրատիէնի, Ալֆորվիլի, «Բիւրակն» եւ Արնուվիլի «Արարատ» երգչախումբերուն.

Բոլոր անդամ-անդամուհիներու ներկայութիւնն անհրաժեշտ է։ «Սիփանի» փորձերը Ուրբաթ իրիկունները Միւթիւալիթէի մէջ։

Ղեկավար՝ ՍԱՔՕ ՑԱԿՈԲԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՕԲԼԻ Եղբայրական Օգնութեան միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին, Croix Rouge*ի մէջ, ծանօթ սրճարանը։ Կը խնդրուի բոլոր անդամներէ ներկայ գտնուիլ։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Թիֆլիսի Գորվու գիւղին վաճ ռի Թաղէն Մինաս Մարգար Մրասեան, կը փնտռէ իր մայրը՝ Նուպար Մարգարեան, եղբայրը՝ Բարսեղ, քոյրը՝ Ալմօ, եղբօր զաւակները՝ Գըրմըզ, Լուսի, եւ Աղօ, եղբօր կինը՝ Վարդիկ Մարգարեան, վերջին տարագրութենէն իվեր լուր առնուած չէ իրենցմէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Մինաս Մարգարեանի, Բլէժէնդինա Փողոց 4 թիւ. Սօֆիա, Պուլկարիա։

— Պիլէճիքցի Հաճի Ստեփան Պարսամեան կը փնտռէ իր եղբայրը Վահան եւ քոյրերը Մարի, Աննիկ, Երանուհի եւ Թագուհի, որ Փարիզի շրջակայքը կը գտնուէին ատեն մը։ Կը խնդրուի տեղեկացնել, Hadji Stépan Barsamian*ի*, 15 rue Vesletz, Sofia, Bulgarie.

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, Մէթ. Շաթլէ: Արժատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան վէրեր, ճիւանդութիւն եւ վարիսի: Ամէն օր 9–12, 2–8, կիրակի 9–12

ԿԱՐԵՒՈՐ

Եթէ կ'ուզէք ձեր կազմակերպած հանդէսները հաճելի դարձնել նուագային ծախքով, դիմեցէք «Նփրատ» նուագախումբին, կը ստանձնէ երեկոյթներու, հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ նուագել հայկական եւ եւրոպական պարեր. 5—25 հոգիէ (ըստ կամս հրաւիրողի) բաղկացած նուագախումբ. միմիայն 300 ֆրանք վարձք. Պայմաններու մասին 8 օր առաջ դիմել «Եփրատ»ի վարչութեան, հասցէ Տ. Օհանեան, 15 Rue du Pourtour, Clamart.

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

Վաղը Կիրակի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին

84 Rue de Grenelle, Salle d'Horticulture, Métro: Rue du Bac

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին, *մասնակցութեամբ* Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռամկ.—Ազատական կուսակցութեան, Հ. Հ. Պատուիրակութեան, Հ. Բարեգործական ընդհ. միութեան, Գրական Ակումբին, Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Ա. Ե. Կ. Խաչին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի սկաուտական կեդրոնական խումբի, Պանթէօ-Քաշան Ցառաջդիմասիրաց Միութեան, Տրապիզոնի, Ճապին Գարահիսարի, Ատափազարի, Տարօն Տուրուբերանի, Կիլիկիոյ, Ուրֆայի Ցայր. միութիւններուն:

Կը Նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Կը խօսին՝ Զ. Ռ. Մ. կողմէ Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Ռամկավար-Ազատական կուսակցութեան կողմէ Պ. ՀՐԱՉ - ԵՐՈՒԱՆԴ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ՝ Պ. ԿԱՐՕ - ՍԱՍՈՒՆԻ.

Կ'ԵՐԳԷ ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին՝ — *Նուագախումբ մը՝ բաղկացած 16 հոգիէ՝ հայ և օտար արուեստագէտներէ ղեկավարութեամբ Պր. Ա. ՓԱՐԹԵՒԵԱՆԻ կը նուագէ հայ եւ օտար երգեր եւ չարականներ։*

կը նուագեն Mr. Worms, Mlle Lefèvre, Mr. Julien Brun, Mlle Clément, Mr. Fredman, պսակաւորներ Փարիզի պետ. երաժշտանոցէն

Հանդէսին կարգապահութեան կը հսկեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի սկաուտներն ու արենուշները։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կարմիր Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին

Մասնակցութեամբ Հայ Բարեգործականի Միութեան մասնաճիւղին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին, Հ. Ե. Երկսեռ Միութեան, Ալֆորվիլի Հայ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան եւ Հայ ուսուցչանականներուն:

Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէի կողմէ կը խօսի Մ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Հայ Ակումբին մէջ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։ Մուտքը ազատ է։

ՎԱԼԱՆՍ

Այսօր շաբաթ իրիկուն, տեղւոյն եկեղեցիին մէջ նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Միութեան, մասնակցութեամբ Ռամկ. Ազատ. կուսակցութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, ազգային ու հայրենակցական Միութիւններու:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ.

ՌՈՄԱՆ

Վաղը կիրակի կէսօրէ յետոյ, նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ ազգային ու քաղաքական կազմակերպութիւններու.

ՆԻՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական մասնաճիւղի վարչութեան, մասնակցութեամբ քաղաքական կուսակցութիւններու եւ ազգ. կազմակերպութիւններու:

Այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին 364 Bld. de la Madeleine, Bar Cigale*ի սրահը։*

Պատուակալ նախագահութեամբ ծովանկարիչ Պ. Վ. ՄԱԽՈՒԽԵԱՆի

Գեղարուեստական բաժին

ԼԱ ՍԻՕԹԱ

Վաղը Կիրակի ժամը 3ին ծանօթ Գար Իտէալի սրահը։ Նախաձեռնութեամբ Լա Սիօթայի Հայ Լսար. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Սեր. Ալաքիլիսայի Հայր. միութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հ. Կուսակցութեան մասնաճիւղի։

Կը խօսին՝ Պ. ԱԶԳԻՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ (Հ.Յ.Դ.), Պ. Բ. ՄԱՏԻՆՃԵԱՆ (Ս.Դ.Հ.)

ՎԻԷՆ

Նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Ռ. Միութեան, վաղը Կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին Հ. Յ. Դաշնակցութեան սրահին մէջ։

Պիտի բանախօսէ Պ. ԶՈՒԼԼԷՐԵԱՆ

Imp. A DER Agopian
17, Rue Damesme, Paris

Le Gérant H. STEPHAN

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1862

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.386

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

ԻՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա Եգիպտոս Յունաստան Իտալիա	250	130	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Այլ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ԿԻՐԱԿԻ 24 ԱՊՐԻԼ 1932

24 AVRIL 1932

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԼԵՌՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՊՈՂՈՑՆԵՐԸ

Տասներեք [illegible] առաջին անգամ է որ, Փարիզի մէջ, ճիշդ օրին կը [illegible] 1915ի սարսափներուն տարեդարձը, — Ապրիլ 11/24:

Անկարեւոր մանրամասնութիւն մը չէ այս, — մ'ը եւ է տօնա[illegible]թիւն կատարել ճիշդ օրին:

«Այսօ՛րն է այսօր», կ'ըսեն եւ ճիշդ օրին կը բանեն ո՛ եւ է Ցա[illegible] Կարապետի կամ Գրիգորի օծիքէն: Իսկ երբ կարգը կուգայ [illegible], համայնական սուգերու, [illegible] կ'ան[illegible], եւ շաբաթներով, ամիսներով տօն կը կատարենք: Եր[illegible] առանց, ընդհանրապէս ձգձգելով, բայց շատ քիչ [illegible] օրին համընկելով:

Կ'ընդունինք. այս անկանոնութիւնները յաճախ վեր են մեր [illegible] Մանաւանդ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ: Տեղական [illegible], ուրիշ որդ դրած փարձերու դժուարութիւնը, բան[illegible] կեանքը՝ որ թոյլ չի տար շաբաթէն եւ կիրակիէն տար[illegible], — այս բոլորը կը կապեն մեր ազատութիւնը:

Բայց, պակաս չեն նաեւ կամաւոր անհոգութիւններ: «Այ[illegible] ալ կ'ըլլայ, այնպէս ալ»:

Ունինք երեք անշարժ, համաժողովրդական տօներ, — Ապրիլ [illegible], Մայիս 28, Միութեան Օր, որոնց համար վեց ամիս [illegible] կարելի է կազմակերպութիւններ ընել: Քիչ մը նախաձեռնու[illegible]թեամբ, եթէ ոչ միեւնոյն օրուան, գոնէ միեւնոյն շաբթուան [illegible] կարելի է սկսիլ ու վերջացնել այս տօնակատարութիւնները, [illegible] ամփոփ [illegible]:

✕

Այսպէս, այս գիշեր Փարիզն ալ կը կատարէ յիշատակի տօնը՝ [illegible] զոհերու:

Տասնեօթը տարին հեռաւոր ժամանակաշրջան մը կը համար[illegible] յաւերուն համար: Բայց .. տակաւին ոսկորներ, ջարդու[illegible] գանկեր ու թեւեր կան Տէր Զօրի, ինչպէս ուրիշ անապատ[illegible] մէջ կամ, Փոքր Ասիոյ, Պոնտոսի, Հայաստանի եւ Կիլի[illegible] լեռներուն եւ ձորերուն մէջ:

Առանց այդ մնացորդներուն ալ, այնքան խոր է վէրքը, որ տարիները ուժ չունին սպիացնելու զայն: Ոչ միայն բուն տարիլ [illegible], այլ եւ տարուան ո՛ր եւ է եղանակին:

Մեր ներկայ կեանքն իսկ, առանց տեսանելի գանկերու եւ ոս[illegible], ամէն օր, ամէն ժամ չի՞ յիշեցներ ազգիկան սարսա[illegible] «ի՛նչ էինք, ի՛նչ եղանք»:

Եւ սակայն, ինչքան խոր է խոցը, այնքան ալ արի կ'երեւայ [illegible]: Տարօրէն սարի:

Արդարեւ, տարիներուն հետ, յամրաբար տեղի տուած է սու[illegible] ազատութիւնը, եւ անոր տեղը բռնած է տոկալու, տեւելու, [illegible] կամեցողութիւնը:

Այլ եւս չէք տեսներ չըմած, նկուն կերպարանքներ: «Մէ[illegible] — կորանք»:

Ընդհակառակն, ամէն բացուելու կայծեր՝ համաստարած մո[illegible]: Ահա վերածնութիւն՝ արեան ճապաղիքներէն: Ոտքի [illegible], պակասները լրացնելու, վերակազմելու, արտադրե[illegible] եւ ստեղծագործելու հրաշագործ երկունք ու ճիգ՝ ամէն ճա[illegible] վրայ:

Ցաղթանակ մըն է այս ընդհանրական վերելքը՝ այնքան պար[illegible]թիւններէ եւ կորուստներէ յետոյ:

Ցաղթանակ մը այն իմաստով որ՝ թէեւ ահաւոր էր ցնցու[illegible] — Հայկական Դարը — բայց չկրցաւ ցամքեցնել ոչ մեր կեանքին [illegible], ոչ ալ անոր լուսաղբիւրը:

Դոնէ ա՛յս ճակատին վրայ չարաչար սխալեցաւ դաւադիր եւ [illegible] թշնամին:

Այն ատեն որ, ոչ թէ յիսուն տարի յետոյ, այլ տասը տա[illegible] չլրացած, նորէն չմորած էին իր աչքերը: Եւ ահա գիշեր-ցե[illegible] նոր դաւեր կ'որոճայ, մնացորդացն ալ «խելքի բերելու»:

Այսօր, Թուրքիոյ հայ ժողովուրդին աշխարհացրիւ մնա[illegible] նոյնքան ծանր մղձաւանջ են ջարդարարին համար, որ[illegible] երէկ, երբ երկիր ունէին, տուն ու հող, հաստատուն կեանք ունէին:

Ո՛չ գերագնահատում, ո՛չ ինքնախաբէութիւն, ոչ ալ պոռո[illegible]թիւն.

Բայց. կարելի՞ է ժխտել հրաշափառ իրականութիւնը, — մեր [illegible], յարատեւ եւ լայնանիստ վերելքը՝ այնքան զարհու[illegible] եւ փլուզումներէ յետոյ: Ու «յաղթականներ»ին անդոհա[illegible] տագնապներն ու գալարումները՝ ի տես այդ պերճիմաստ ի[illegible]թեան:

Լեռներէն ու ձորերէն, դաշտերէն եւ անապատներէն իջանք [illegible]ները: Ամենամօտէն մինչեւ ամենահեռաւորը:

Արմատը յօշոտուեցաւ կացինահար, եւ ճիւղերը, ծիլերը, [illegible] աջ ու ձախ նետուեցան ցիրուցան, հողմավար:

Եւ սակայն, ինչ որ կար մեր երակներուն եւ մկաններուն մէջ, ինչ որ կ'այլեկոծէր մեր սիրտը ու կը խռովէր մեր հոգին, ո՛ղջ է: [illegible], տարբեր, թէեւ ի սաստ ճակատագրի եւ ենթակայ՝ փոր[illegible]թիւններու, բայց ո՛ղջ է:

Եւ անոր համար ալ, մտահոգ է թշնամին: Հզօր, յաղթա[illegible], բայց մատնուած՝ նենգ եւ դաւադիր, արեան մղձաւան[illegible] խուճապահար մարդասպանի հալածախտին:

Սփոփա՞նք է այս մեզի համար:

Կոչեցէք ինչպէս որ կ'ուզէք: Իրականութիւնը կը մնայ անվի[illegible], — Կոտորակեալ բազմութիւնները ոտքի են կանգնած, Երե[illegible] մինչեւ Միջերկրական: Մինչեւ հեռաւոր ովկիանոսները: Ապաւէնով Հաստուցման: Իսկ ջարդածին մարմին ու ձեռքերը եթէ չեն գտնուած, գոնէ չհասան, չկրցին հասնիլ այն օրուան զօր կ'ե[illegible] 1915 Ապրիլ 11ին:

Որովհետեւ, ո՛ղջ է լեռներու եւ դաշտերու ոգին: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՑԵԱԼԷՆ Ո՛Չ ԻՍԿ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՄՆԱՑ

Դիտեցէք պահ մը սա քովի պատ[illegible] կերը.ու մի՛ յիշէք. մի՛ խորհրդածէք. ձեր սիրտն ու միտքը մի՛ յանձնէք չարաշուք անցեալի մը կարմիր յա[illegible]:

Այլ թոյլ տուէք որ պատկերը ինքը խօսի՝ իբրեւ վճռական խորհրդանշան մը, ինչպէս գիտեն խօսիլ պատկերները:

Եւ եթէ ձեր սրտին խորը զարկաւ վրէժի ու զայրոյթի թելերուն, ալ մի լսէք ուրիշ երգ:

Եթէ ձեր աչքերուն ցնուածներ ըմբոստութեան ու սրբազան խենթութեան հուրիգամները՝ քալեցէք դէպի հոն, ամուր քայլերով.

Եթէ ձեր հոգիին խորը քանց մի[illegible] ու միայն գառնութեան [illegible], լացէք եթէ կ'ուզէք բայց, մի մոռնաք թէ, այս անցեալէն ո՛չ իսկ գերեզման մնաց:

[illegible] ուղեւորներու եւ մի[illegible] կենակցութիւնը, դառնութեան, պարտութեան, զայրոյթի եւ ըմբոստացման յիշատակներով:

Մնաց ոսկորներու ցնցումը անթաղ ու ցրուած աճիւններու վրայ:

Ու մնաց. իրենց ցայրենական հողին վրայ իսկ. զանոնք թաղելու [illegible] Մ. Ե.

Հսկայ ցոյց մը Պերլինի մէջ

Ընտրական պայքարի սկիզբէն ի վեր, Պերլինի մէջ ցարդ չտեսնուած հսկայ ցոյց մը կատարեցին հանրա[illegible], պատասխանելով «Ա[illegible]» [illegible]:

Բազմահազար ընկերվարական[illegible]ներ գացեր էին մասնակցելու ցոյցին.

Ցուցարարներուն կ'ընկերակցէին խումբ խումբ ոստիկաններ՝ հսկելու համար կարգապահութեան եւ [illegible] համար հաւանական [illegible]. [illegible] առաջնոր[illegible] մը, զանազան թափօրներ հաւաքուեցան Լուսթկարթէնի մեծ հրապարակը, ուր ճառեր խօսեցան [illegible] եւ ընկերվարական երեսփոխաններու [illegible]:

«[illegible]» [illegible] մէջ, որ հանրապետականները [illegible] Հիթլերը իշխանութեան գլուխ գալէ, ինչպէս Ապրիլ 10ին՝ արգիլեցին հանրապետութեան նախագահի ընտրուելէ: Ապրիլ 24ին (այսօր, փրուսիական ընտրութեանց օրը) հանրապետականները պէտք է դարձեալ կատարեն իրենց պարտականութիւնը: Ո՛չ միայն Գերմանիոյ, այլեւ Եւրոպայի ապագան է որ վտանգի տակ է»:

Որեւէ միջադէպ չպատահեցաւ.

Կարմիր դրօշակը նոր զոհեր

Նիւթրօ գետին յորդումէն, խորհրդային եզերքը ողողուած ըլլալով, կարմիր պահակազօրքը ստիպուեցաւ հեռանալ իր պահականոցներէն. Ա[illegible]սոնց բացակայութենէն օգտուելով, 45 գիւղացիներ գետը անցան եւ Ռումանիա ապաստանեցան:

Ցէթէա Ալպայի մէջ, դիակներ գտնուեցան, որոնք փամփուշտի խոցեր կը կրէին: Հաստատուած է թէ անոնք սպաննուած են բոլշեւիկ պահակազօրքին կողմէ:

Կեփեուն դրամը կը փնտռէ

Ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, Կէփէուն՝ ներկայիս, լծուած է մեծ աշխատանքի: կը ձերբակալէ բոլոր այն անձերը՝ որոնց վրայ կասկած կայ թէ իրենց տան մէջ օտար դրամ պահած են:

Ըսողներ կան թէ այս ձերբակալութիւնները զարմանալի չեն: Ամէն տարի կը կրկնուին ճիշդ այս պահուն, երբ Ռուսիա արտասահմանէն կատարած իր գնումներուն փոխարժէքը վճարելու նախօրեակին կը գտնուի: Բայց այս անգամ Կէփէուն շատ աւելի խստութեամբ կը գործէ, ինչ որ կը մատնէ ռուսական ելեւմուտքի ծանր վիճակը.

1915 ԱՊՐԻԼ 11/24Ի ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԷՆ ԴԵՌ ՈՍԿՈՐՆԵՐ ԿԱՆ ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ . . .

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Զինաթափութեան ժողովը

Անգլիական բանաձեւը կ'ունենայ

Զինաթափութեան ժողովի ընդհանուր յանձնախումբի վերջին նիստին մէջ, որակական զինաթափութեան հարցին մասին, ծագած վէճին առթիւ, կարելի եղաւ միաձայնութիւն գոյացնել անգլիական բանաձեւին շուրջ:

Ընդունուած բանաձեւը կը նախատեսէ սկզբունքով՝ կարգ մը զէնքերու ջնջումը, առանց սակայն ճշդելու թէ բոլորովին պիտի ջնջուի՞, ինչպէս կը թելադրէր Սըր Ճոն Սայմընի առաջին բանաձեւը, թէ արտօնութեամբ տակ պիտի դրուին միջազգային յատուկ կազմակերպութեան մը, ինչպէս կը նախատեսէր զինաթափութեան ֆրանսական ծրագիրը:

Անգլիական առաջին բանաձեւին մէջ, այդ իմաստով ալ փոփոխութիւն մտցնել կարելի եղած էր շնորհիւ Ֆրանսայի վարչապետին Պ. Թարտիէօի առաջարկութիւններուն:

Արդ, մինչ Սըր Ճոն Սայմընի առաջին բանաձեւը կը նախատեսէր պարզապէս ու բոլորովին ջնջել կարգ մը յարձակողական զէնքեր, հիմա, սկզբունքով ընդունուած բլլալով մէկտեղ անոնց ջնջումը, վերջնականութեան պիտի դրուի նաեւ ֆրանսական առաջարկը թէ պէ՞տք է եւ կարելի՞ կանանք տրամադրել Ազգերու Դաշնակցութեան:

Այս բանաձեւին քուէարկումէն յետոյ, ընդհանուր յանձնախումբը անցաւ օրակարգի ուրիշ մէկ նիւթին, որ կը վերաբերի պատերազմական կարգ մը նիւթեղէններու արգիլման: Այս մասին առաջարկներ ներկայացուած էին Միացեալ — Նահանգներու, Ռուսիոյ, Դանիոյ եւ Ռումանիոյ պատուիրակութեանց կողմէ:

Առաջին անգամ խօսք առաւ Անգլիոյ արտաքին նախարարը եւ թելադրեց ընդունիլ նոր բանաձեւ մը՝ որակական զինաթափութեան գործադրութեան հիմնական սկզբունքներուն մասին:

Անգլիոյ ներկայացուցչին բանաձեւը՝ վերջին միջակումով ներկայացուեցաւ ժողովին, որ ընդունուեցաւ միաձայնութեամբ:

Բանաձեւը հետեւեալն է.

— «Որակական զինաթափութեան սկզբունքի կիրարկման մէջ, ինչպէս որ սահմանուած է նախորդ բանաձեւին մէջ, խորհրդաժողովը այն կարծիքն ունի թէ աւելի յարմար է օդային, ծովային, ցամաքային զէնքերու շարքը քննել տալ իրաւասու յատուկ յանձնախումբերուն. ճշդորոշելու համար այն զէնքերը. որոնք ամէնէն աւելի յարձակողական մասնաւոր բնոյթ կը կրեն կամ ամէնէն ուժեղներն են ընդդէմ ազգային պաշտպանութեան, կամ ամէնէն աւելի սպառնական են քաղաքային բնակչութեանց համար».

Ընդհանուր յանձնախումբի յառաջիկայ նիստը պիտի գումարուի երկուշաբթի օր եւ պիտի քննէ ֆրանսական ծրագրէն բխած առաջարկները, ինչպէս, զէնքերու նուազում՝ նկատի ունենալով խաղաղութեան կազմակերպման համար ձեռք առնուելիք միջոցները, — Ազգերու Դաշնակցութեան տրամադրել կարգ մը նիւթեր, — ստեղծել միջազգային ուժ մը, — փոխադարձ օգնութիւն, — պատիժներ, — եւայլն

Ըմէթ փաշա դէպի Մոսկուա

Պոլսական թերթերու տուած տեղեկութեանց համաձայն, Թուրքիոյ վարչապետը, ընկերակցութեամբ արտաքին գործոց նախարարին Թէվֆիք Րիւշտիի, խումբ մը երեսփոխաններու եւ լրագրողներու, Էնկիւրիէն մեկնած է դէպ ի Պոլիս, ուրկէ, այսօր կը մեկնի Մոսկուա:

Թուրք պատուիրակութիւնը Մոսկուայի մէջ ներկայ պիտի ըլլայ Մայիս 1ի առթիւ կատարուելիք հանդիսութեանց: Ըսմէթ փաշա եւ իր հետեւորդները Ռուսիոյ կարգ մը ուրիշ քաղաքներն ալ այցելելով, պիտի ուսումնասիրեն եզեր աշխատանքի կազմակերպման բոլշեւիկեան եղանակները

Մոսկուայի Թուրք գեսպանը Հիւսէյին Րաղըփ, արդէն Պոլիս կը գտնուէր, իր հետ բերելով բոլշեւիկ կառավարութեան կողմէ պատրաստուած ընդունելութեան եւ երկրին մէջ ճամբորդութեան ծրագիրը:

Դէպի Հնդկական նոր խռովութիւններ

Գոմպէյէն տրուած լուրի մը համաձայն, կարճ բանտարկութեան պատիժներու դատապարտուած քանի մը հազար բանտարկեալներ ազատ արձակուեցան, բանտերուն մէջ տեղ բանալու համար Կոնկրէսի կուսակիցներուն: Անոնց թիւը բանտերը խճողելու չափ կը շատնայ: Կառավարութեան եւ Հնդիկ ազգ. խորհուրդին միջեւ պայքարը սկսած է. կառավարութիւնը արգիլած ըլլալով խորհուրդին գումարումը, որ տեղի պիտի ունենայ երկուշաբթի օր, Տէլհիի մէջ: Սակայն խորհուրդը որոշած է նիստը գումարել հակառակ կառավարական արգելքին:

Կառավարութիւնը ոստիկանական ուժեր ղրկեց խորհուրդին գործադիր մարմնին Տէլհիի կեդրոնատեղին, ձերբակալեց մէկ քանի կարեւոր ղեկավարներ եւ գրաւեց ինչ գումար որ գտաւ:

Տէլհիի մեկնող բոլոր կառախումբերը մանրակրկիտ քննութեան կ'ենթար-

(Լուրերու շարունակութիւնը հարդ՝ Դ. էջ)

Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀՐԱԺԱՐԱԾ ?

Կողմնակի աղբիւրէ մը կ'իմանանք թէ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան հրաժարած է բարեգործականի նախագահութենէն, խորապէս ազդուած՝ խորհրդահայ թերթերու յարձակումներէն:

Մինչեւ թերթին տպագրութիւնը՝ կարելի չեղաւ ստուգել մանրամասնութիւնները՝

Անգործութիւնը

Ապրիլ 10ին, Յունաստանի նպաստընկալ անգործներու ընդհանուր թիւն էր 295,534 հոգի: Մէկ շաբաթէն միւսն ուրեմն 4025 հոգիի նուազում մը:

Վիէնի գործադուլը վերջացաւ

Օրը օրին մանրամասնութիւններ հաղորդած ենք Վիէնի (Իզէռ) գործադուլին մասին, որ սկսեր էր Մարտ 2ին եւ այդ թուականէն ասդին կարգ մը միջադէպերու տեղի տալով, կը շարունակուէր յամառօրէն:

Գործադուլը վերջացած է, երկար գրկանքի ատենէ վերջ աշխատաւորները, որոնց մեծագոյն մասը՝ ինքնաբերաբար ներկայացած է գործարան, աշխատանք ուզելու:

Ամերիկայի անգործները

Նիւ-Եորքէն հեռագիր մը կը յայտնէ թէ ամբողջ Ամերիկայի մէջ հաւաքուած հսկայ գումարները՝ օգնելու համար անգործներուն, չեն բաւեր թշուառութիւնը մեղմելու: 32 մեծ քաղաքներու մէջ կատարուած քննութիւն մը երեւան կը հանէ թէ նոր տագնապի մը վտանգը կայ: Նիւ-Եորքի մէջ կազմուած անգործներու օժանդակութեան գործը քայքայուելու վտանգին տակ է, ինչ որ մեծ վրդովում կը պատճառէ բարեգործական ընկերութիւններուն, ինչպէս նաեւ ոստիկանութեան, որ Մայիս 1ի առթիւ, կը վախնայ որ խռովութիւններ ծագին:

Իշխանութիւններուն լուր տրուած է որ եթէ անմիջապէս 30 միլիոն տոլար չտրամադրուին, հարիւր հազարաւոր ընտանիքներ պիտի զրկուին ապրուստի նախնական միջոցներէն:

Իռլանտա կը ջնջէ հաւատարմութեան երդումը

Գրեր էինք թէ իռլանտական խորհրդարանը առաջին ընթերցումով մը ընդուներ էր Տը Վալերայի ներկայացուցած օրինագիծը՝ հաւատարմութեան երդումի ջնջման մասին:

Իռլանտայի աշխատաւորականները որոշեցին երկրորդ ընթերցումէն ու վիճաբանութենէն յետոյ՝ քուէարկել կառավարական օրինագիծը: Այս որոշման հետեւանքով՝ օրինագծին քուէարկումը ապահովուած է:

Իռլանտայի նախկին վարչապետը առաջարկեց յետաձգել քուէարկութիւնը, մինչեւ որ այդ հարցը լուծուի Անգլիոյ եւ Իռլանտայի ներկայացուցիչներէն կազմուելիք խորհրդաժողովի մը մէջ:

Լուցկիի թագաւորին անձնասպանութենէն վերջ

Լուցկիի թագաւորին անձնասպանութենէն յետոյ անցնող ամէն օր, մէկ մէկ հսկայ գայթակղութիւն երեւան կը հանէ:

Շուէտական թերթերը կը գրեն թէ 10 միլիոն ֆրանքի գումար մը երեւան հանուած է: Այդ գումարը պահուած էր Քրէօկէրի տան մէջ, յատուկ դրամարկղի մը մէջ.

Կ'ըսուի թէ Քրէօկէրի ընկերութեան վարիչները՝ անոր անձնասպանութենէն յետոյ, այդ գումարները վերցուցած են դրամատունէն, ուր պահ դրուած էին:

ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ ԱՆՀԱՒՈՐ ԴԱՏԸ

Ապրիլեան Եղեռնը մարդկային պատմութեան մէջ եզակի եւ անհաւասար ոճրագործութիւն մըն է, կապուած ԺԱՌԱՆԳԱԿԱՆ ԴԱՏԻ ՄԸ հետ, որ դարերու երկար տեւողութեան ընթացքին բորբոքեցաւ Հայուն եւ Թուրքին միջեւ:

Պատմութեան անողոք ճակատագրով այս երկու ազգերու բախտը իրարու կապուեցաւ. մէկը՝ աւերող, միւսը՝ տառապող, իրար ալլուեցան ոխով ու ատելութեամբ, երբեմն անգիտակից, երբեմն գիտակցաբար, երբեմն արիւնոտ, երբեմն անմռունչ հնազանդութեամբ, բայց իրենց ազգային եւ քաղաքակրթական էութեամբ անյարիր մնացին: Լուռ թշնամանքը շարունակուեցաւ, մինչեւ արիւն դարձաւ այս երկու ազգային անհատականութիւններուն, եւ ազգային ժառանգութեան հարցը փոթորկեց մեր կեանքը հազարամեակ ձեւի տակ, ու հայ ազգը, մի միայն ԱԶԳ ըլլալուն համար, հայրենիքի ժառանգորդ մը հանդիսանալու հանգամանքով, արիւն քամեց անընդհատ, սակայն անկարող եղաւ հրաժարիլ իր ժառանգական իրաւունքներէն:

Տարբերութիւնը որ կայ Թուրք ցեղին եւ հայ ազգին միջեւ, շեշտուած՝ մէկուն բարբարոսութեամբ եւ միւսին խաղաղ շինարարութեամբ, մէկուն բռնաժական մոլեռանդութեամբ եւ միւսին քրիստոնէական համբերատարութեամբ, անշուշտ կը ներկայացնէ այս երկու ազգերու յարաբերութեանց արտաքին անհուն պատկերը, որ դարերու ընթացքին պատմութեան մէջ արձանագրուեցաւ անպատում եղեռնքով, արիւնի պատմութիւններ թողնելով յետնորդ սերունդներուն, որոնք որպէս մնացորդները մեր ազգային հաւաքականութեան, շարունակեցին կրել իրենց խաչը դէպի Գողգոթա:

Սակայն դրսեւորուած այս բարբարոսութիւններուն եւ հայութեան համբերատար ու յամառ խաչակրութեան ներքին էութիւնը, Թաքուն ուժը, դարաւոր լուռ պայքարը աւելի քան խորունկ պատճառ մը ունէր, ու այդ անանուն կիրքը, անթեղուած կրակ մըն էր, որ մարիլ չունէր, որ անհատներու եւ հաւաքականութեան կամքէն ու բաղձանքներէն վեր էր, պապերէն ստացուած արիւն ու ոսկոր էր: Իսկ մարդ արարածը իր արիւնէն եւ ոսկորէն չի կրնար հրաժարիլ: Այդ արիւնն ու ոսկորը Հայրենիքն է, — Ազատ Հայրենիքը:

Թուրքը տիրած էր այդ Հայրենիքին, իսկ Հայը սարկացած՝ բայց միշտ աչքը տնկած հայրենի ժառանգութեան վրայ: Ժառանգական անհուն ու տեւական դատ մըն էր որ կը բոնկէր այդ երկու ազգերուն միջեւ եւ մղում կուտար անոնց բոլոր կիրքերուն, կը գունաւորէր անոնց գործերը եւ սերունդէ սերունդ ալիք կուտար անոնց ազգային ձգտումներուն:

Թուրքը անբաւաղ ու բռնակալ՝ իր սուրը դործածեց ժառանգորդներու գլուխները թռցնելով, իսկ Հայը զրկուած հօրմէ ու մօրմէ, իշխանաւորներէն եւ մտքի մշակներէն կը զանուէր յաճախ որբ, բայց համակ նետուելով՝ կը կանգնէր հայրենի հողին տաճարներուն վրայ, թէեւ տկար, բայց ժառանգական իրաւունքներով:

Աշխարհի մէջ ոչ մէկ ժառանգական դատ, անհատական կամ ազգային, կարող է հետեւոր նմանութիւն ունենալ հայկական ժառանգական դատին, ոչ իր արիւնով, ոչ իր սարսափներով, եւ մանաւանդ իր յամառ ողբերգութիւններով:

Ու ահա, այս անգամ, 1915ի Ապրիլին, Թուրք ցեղն ու պետութիւնը ձեռք ձեռքի տուած, ուզեցին արմատախիլ ընել հայ ազգը, որպէս մը իսկ որդ չթողլու ճիւաղային զիտաւորութեամբ: — Լուծել ժառանգական դատը, ժառանգորդները մահացնելով: Ապրիլեան Եղեռնը, այսպիսով, որպէս Թուրք ժողովուրդի նախամտածուած եւ գիտակցական ձեռնարկը, եկաւ նսեմացնել նախորդ բոլոր բարբարոսութիւնները, սա կային անզօր զանուեցաւ վերջնականօրէն ոչնչացնելու հայ ազգը:

Հայ ազգի մէկ խոշոր հատուածը, փոթորիկէն յետոյ, հաւաքեց իր բեկորները, որքի կերպարանք ստացաւ, կամաց կամաց համակ նետեց, չափահաս դարձաւ, եւ այսօր գարձեալ իր ժառանգական իրաւունքները կը պահանջէ:

Պայքարը պիտի շարունակուի աւելի յամառ ու աւելի գիտակից: Որքան մեծ է Հայուն տառապանքը, այնքան զօրաւոր է անոր յամառութիւնը այս ժառանգական խնդրին մէջ: Ու այդ յամառութիւնը թրծուած է դարերու տառապանքով, դարձած է նկարագիր եւ փոխանցուած հայ մարդուն:

Մենք կ'ուզէինք որ Թուրքը վերջապէս ըմբռնէր այս յամառութեան իմաստը: Մենք կ'ուզէինք որ Թուրքը պահ մը մոռնար մոնկոլական սուրը եւ մտածէր այն անպարտ ուժի մասին, որ կը կոչուի Հայկական յամառութիւն: Հայ մարդը բոլոր տեսակի պայքարներուն մէջ, օր մը կրնայ հրաժարիլ ու հաշտուիլ, բացի ժառանգական դատերէն: Հայ մարդը փոքրիկ կտոր մը արտի համար իր ժառանգական դատը կը շարունակէ մինչեւ եօթը պորտը վերջանայ: Երբ մէկ արտի համար հայ մարդուն նկարագիրը այսպէս է, Թուրքը պէտք է գիտակցի որ Հայը հայրենիքի համար պիտի պայքարի մինչեւ իր եօթանասունեւեօթը պորտը:

Ապրիլեան Եղեռնի Սգատօնին ամէն տարի մենք այս Ուխտն է որ կը կրկնենք:

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

ՍՈՒԳԻ՞ ԹԷ՞ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՒՄԻ ՀԱՄԱՐ

Միշտ կարելի է աւելի լաւ տեսնել ու սգալ առանձնութեան մէջ: Որովհետեւ Սուգը, մեր ամէնէս փոքրոգի ու տկար թշնամին, կարող է հարուածել ու յաղթահարել միմիայն միհակները, անօգնականները եւ բոլոր անոնք որ փշրուած են..

Իւրաքանչիւր տարի, հոգ չէ թէ մէկ օր, երբ մեր փշրուած ու ցրուած կտորները մէկ ծառածուքի համար կը հաւաքուին ու մէկ նպատակի շուրջ կը միանան, սգալու համար չէ՛, այլ վերականգնելու համար:

Բարեբախտաբար, ազգերու հաւաքական մարմին ու գիմադծութիւնը, մարդկային մարմնի ու դիմադծութեան պէս չէ: Այլապէս, մինչեւ մեր մահը խեղանդամ պիտի մնայինք: Պիտի չկրնայինք վերադառնալ մեր խողխողուած ձեռքը, որ վերաշինե՛լ գիտէ, մեր ջախջախուած գլուխը՝ որ միշտ տեղ ունի առաքինի մտածումներու համար: Պիտի չունենայինք մեր սղոցուած ոտքերը, որոնք միշտ կը քալեն, ամէնէն առաջ տեղացածներուն հասնելու համար...

Բարեբախտաբար, ազգերու հաւաքական մարմինն ու դիմադծութիւնը, ծառերու մարմնին ու դիմադծութեան պէս է: Բնութեան հզօրներ ձեռքը նոր, աւելի երիտասարդ ու կենսունակ ճիւղեր կը դնէ կորուածներուն տեղը, վերականգնելով աւերուած ծառը:

Առանց գիտակցական աշխատանքի, առանց կանխամտածուած ծրագրի, նոր ճամանքներ պիտի ծնին, լեցնելու համար Ապու-Քեմալի մէջ հաւաքուած ու մորթուած տասնեւհինգ հազար ծանուկներու թողած բացը: Նոր ճարտարապետներ պիտի ծնին որոնք աւելի ճարտարութեամբ պիտի կառուցանեն, քան Տէր-Զօրի մէջ ողջ-ողջ թաղուած հինգ հարիւր վաթսուն ործնադիրները: Բնական է որ աւելի կատարելութեամբ հերկողներ պիտի ծնին, փոխարինելու համար այն անթիւ հերկողները, որոնք անօթութենէ մեռան, եւ որոնց դիակն անգամ զրկուեցաւ հողէն:

Սակայն, միշտ պէտք է ընդունիլ որ բնութիւնն անկատար է առանց մեր աշխատութեան: Ճշմարիտ է որ իր անձրեւներէն ու ձիւներէն նորէն պիտի հասին երբեմնի աղբիւրներն ու գետերը, բայց չպիտի երթան մեր ուզած ուղղութեամբ եւ չպիտի ոռոգեն մեր ուզած դաշտերը: Ծաղիկները նորէն պիտի բուսնին, բայց անոնց ծաղրը չպիտի հասնի մեր փեթակներուն մէջ, եթէ մեր ճիգը չնպաստենք բնութեան:

Ապրիլ 24ին, փշրեցին մեր ազգային հաւատքին մէկ ծառը, եւ բնութիւնը երբեք չպիտի կարողանայ վերադարձնել մեզ այդ հաւատքը, եթէ մենք չուզենք: Եթէ մենք չկամենանք, ո՛չ մէկ բնութիւն պիտի կարողանայ միացնել մեր ցրուած ծառերն ու ծառածուները: Բնութեան ձեռնհասութենէն վեր է մեզ վերադարձնել այն յիշողութիւնները, որոնք հնձուեցան եաթաղաններով: Միայն մեր գիտակցութեամբ բնութիւնը կարող է յաղթել ու մեզ վերահաստատել այնտեղ, որ մենք ու բնութիւնը չի կրնար վերականգնել մէկ հատիկ աւերուած տուն, բայց մէկ մարդու համար դիւրին է վերականգնել

ՄԵՐ ԱՂՕԹՔԸ

այն, ինչի առջեւ բնութիւնը կը տկարանայ...

Իւրաքանչիւր Ապրիլ 24 (11) դէմակցութեան օր է, բնութեան եւ իրարու հետ: Ապրիլ 24ը գաղնագիրներու վերանորոգութեան, եւ միշտ աւելի կատարեալ պայմանագրութիւններու օր է:

Օր է, ո՛չ թէ մահէն նահանջելու, ցաւելու անոնց համար որ մեռան, այլ մահը յաղթահարելու, եւ մեռածներուն յարութիւն տալու օր...

Ամէն տեղ ու բոլոր տեսակի կացութիւններու մէջ մահ կայ: Միանգամայն ընտրենք մահերէն այն՝ որ ամէնէն աւելի ուրախութիւն պիտի պատճառէ ապրիլեան մեր մեռելներուն...

Իւրաքանչիւր տարի, երբ հաւաքուինք ո՛չ թէ սգալու, այլ հաշիւ ներկայացնելու, զգանք մեր վերականգնումը, եւ ուրախալի լուրեր ունենանք հաղորդելու անոնց որ այլեւս չեն կարող գործել...

Ի՞նչ պիտի արժեն մեր տխրութիւնները, եթէ կիսամահապարհին մնացած մեր ցանկութիւնները, նորէն կիսամահապարհին մնան: Ի՞նչ օգուտ վերաշինող ժողովուրդի մեր հոմերուը, եթէ չկարողանանք վերաշինել մեզ: ՕՀԱՆ

Ի՞նչ նաւ էր մերինը. մեր գաղթօր նաւը..

Ամբողջ, անխորտակելի կողերով, իր հնութեան չափ խորհրդաւոր գեղեցկութիւնը հազար փոթորիկներու մէջ հազար անգամ մկրտուած 1915 եւ Աղէտ: Ամէնէն ահարկուն:

Բայց մենք, բուռ մը Հայեր, անհամ՝ հետու էինք —կը կարծէինք—, յեղներու եւրին, Ասիոյ հեռաւոր ծագին մէջ:

Ու օր մը յանկարծ տեսանք որ նման էինք մենք ալ նաւաբեկեալներու, նետուած խարակի մը ծայրը եւ մեր աչքին առջեւ մեր ցեղին դարաւոր նաւը, խութերու վրայ, կողերը փոթորիկէն հարուածներուն դէմ, զաւառանջ, մահուան զուպարի մէջ.

Ցուսացինք երբ սարսափը մեր սիրտերուն մէջ նստեր էր արդէն: Ցուսացինք որ սուգը անհատական պիտի ըլլայ: Մեզմէ մէկուն ծնողքը սպաններ էին: Միւսոյ՝ զոյժը ուրիշի մը քաղաքին տարագրութեան: Ցետոյ՝ ահազանգը մեր ցեղը ամբողջութեամբ, մեզ ամէնքս զրկող Աղէտին

Նաւը անհետացեր էր, կամ մեր մթագնած աչքերը ա՛լ չէին տեսներ: Պէ՞տք էր, վերջին անէծք մը մեր շրթունքին, նետուիլ խարակներուն վրայ, դադրեցնել անմարդկային վիշտը: Չէ՞ որ դատապարտուած ցեղի մը զաւակներն էինք:

Կը մտածէինք ինչպէս մերինին նման որեւէ ազգ պիտի մտածէր:

Ու օր մըն ալ, ո՛վ հրաշքներուն ամէնէն անհաւատալին, հոն էր, մեր աչքին առջեւ, մեր հրաշք նաւը: Վիրաւոր, ծեծուած, փետեկուած կողերով, բայց դեռ կանգուն, ինքզինքը բարձրացուցած արիւնի ալիքներէն, զաւանման խութերէն, փոթորիկներէն վեր...

Անցաւ ատ երկու տասնեակ տարի: Իզուր կը փորձենք հիմա գրկել Աղէտին մեծութիւնը: Դար մը պէտք է, թերեւս դարեր որ մեր հոգիին թեւերը նորէն մեծնա՛ն, մեծնա՛ն, գրկելու համար մեծութիւնը աղէտներէն ամենագոյնին:

Ամէն տարի, մինչեւ մեր Սուգին պաշտումը, պէտք է ապրինք երէկուան սեւ երազը: Չէ՞ որ դեռ սուգի մէջ ենք, ու՛ր. նորէն խարակներու վրայ, հեռաւոր ծովերու եզերքը նստած, մեր աչքերը հորիզոնին:

Բայց ա՛լ ատենն է որ հարցնենք մենք մեզի: Ի՞նչ հրաշք էր որ մեր նաւը փրկեց: Ի՞նչ թաքուն ուժ էր որ անոր կողերը ամրացուց: Ուրկէ՛, հազարներով տարիներու ո՞ր անկիւնէն կուգայ այս ցեղին, մեր ցեղին, դիմադրական ուժը: Ի՞րա՞ւ է որ արիական ազգերու հնագոյն հէքեաթին թռչուն փիւնիկը կամ սերմօրդը, մեր լեռներուն մէջ թուխս նստաւ առաջին անգամ եւ իր բոյնը դեռ չէ քանդուած:

Հարցուցէք եւ նայեցէք ձեր շուրջը: Նայեցէք տարագրուած ցեղին հոգիէն ներս:

Վերապրելու կամքը, վերաշինուած հիւղակներէ պլպլացող լոյսերը, վերստին կայծկլտող բոցը նոր օջախներու մէջ, յարատեւելու բնազդը, մանաւանդ վէրքին եւ վրէժին թարմութիւնը, մեր կեանքը, նոյն իսկ մեր տարագիրի կեանքը:

Առանց ամէնը չէ՞ն ըսեր ձեզի թէ սուգի այս օրուան աղօթքը պէտք է ըլլայ — Հայը չպիտի մեռնի:

Ի՞նչ հրաշք նաւ է մերինը, մեր դարաւոր նաւը...:

ԼԵՒՈՆ ՄԵՍՐՈՊ

ԵՐԱԶԻՍ ՄԷՋ ՏԵՍԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ...

Եւ ել Մովսէս յԱրաբովթ Մովաբայ, ի լեառն Նաբաւ, ի կատարն Փոգովրայ, որ է յանդիման Երիքովի, եւ եցոյց նմա Տէր զամենայն երկիրն Գաղաադու մինչեւ ց'Դան, եւ զամենայն երկիրն Նեփթաղիմայ, եւ զամենայն երկիրն Եփրեմի եւ Մանասէի, եւ զամենայն երկիրն Յուդայ մինչեւ ցծովն վերջին, եւ զանապատն եւ շուրջ զԵրիքով, եւ զքաղաքն Արմաւենեաց մինչեւ ցՍեգովր: Եւ ասէ Տէր ցՄովսէս.

Այս է երկիրն զոր երդուայ Աբրահամու եւ Իսահակայ եւ Յակոբայ

Բ. ՕՐԻՆԱՑ. Գլ. ԼԴ. 1

Երբ լերան արեւելեան կողմին հասայ, նստայ ժայռի մը եզերքը՝ արդէն հեւասպառ:

Անծանօթ լեռ մըն էր այդ:

Անձրեւ մը լուացեր էր կարծես երկինքն ու երկիրը, այնքա՜ն յստակ էր օդը: Արեւը, բացվառ ուղտաւիւզի մը պէս, կը ծածկէր երկնակամարը: Հորիզոնը, արեւուն տաքովը, կը նմանէր շանխազողի այգիի, լեղակագոյն ու թուխի ձեւ ամպերով:

— Ահա անապատը, աջիդ վրայ, ուր տարագրուեցան ձերիններդ: Այնտեղ տարիներով չլռեց անոնց տառապանքի աղաղակը: Ո՞վ կրնայ նկարագրել եղեռնը, որ կատարուեցաւ: Հիմա զօրշ աւազին մէջէն դուրս կը ցցուին սպիտակ ոսկորները ձեր նահատակներուն: Կը տեսնե՞ս, հեռու չենք ձեր երկրէն:

— Մեր երկրէն, իմ երկրէս...

Ու այս խօսքը մրկեց ու խանձեց հոգիս. Բոց մը անցաւ երակներէս: Երթենքս ղողացին: Կոկորդս սեղմուեցաւ:

— Այո՛. քու երկիրդ է, դարձիր հիւսիս ու դիտէ զայն:

Սատանայի մը արագութեամբ՝ դարձայ հիւսիս:

Հեռուն, Տէօրթ-Եօլի նարնջենիները, աւելի հեռուն՝ Մասիսը իր շաքարի գլխով:

— Հայաստա՛ն, Հայաստա՛ն, իմ դողդղա՛ծ երկիրս, կարօտցած եմ քեզ, շա՛տ եմ կարօտցած:

×

Ցնցումէս կակազելով, խօսեցայ եւ աղաղակեցի:

Աչքերս չէին բաժնուեր համայնապատկերէն, որուն վրայ, հեռուները, կը ծփար ադուոր ու թափանցիկ մշուշ մը, անձրեւի փոշիի պէս բարակ: Ջարմանալի՛ երեւոյթ, եղանակը կը փոխուէր՝ քանի կ'անցնէին պահերը: Ու ես այնքան մօտ կը զգայի ինքզինքս, որ ծաղիկներուն ու պտուղներուն հոտն իսկ կ'առնէի:

Ծաղկե՛ր էր ամբողջ Հայաստանը, բացուեր էին բոլոր եղանակներու ծառերն ու ծաղիկները, կարծես հրաշքով: Ծառերուն, իրենց սպիտակպատուանդան մէջ նստած, կեռասենիները իրենց կրակէ թեւերը բացած, նշենիները նախշուն թիթեռնիկներու պարի մը պէս ազուոր, սերկեւիլի, խնձորի, տանձի ծառերը բեռնաւորուեր էին բնութեան բարիքներով: Ու կարծես բոլորը մէկ կ'աղաղակէին.

— Ո՞վ պիտի քաղէ մեզ, ո՞վ պիտի քաղէ:

Արտոյտը վեր կը բարձրանար ցորենի ծովէն ու կը կանչէր երկնքին.

— Ե՞րբ պիտի գան, ըսէ՛, ե՞րբ պիտի գան:

Հրաշալի ծո՛վը Վանայ, Օ՛, յուզուեր էր ծոցը Նամիրամի, ու կը բաբախէին ալիքները եւ սպիտակ աղաւնիներու երամի մը պէս թռչկոտելով կը վազէին դէպի ցամաք: Ի՞նչ անուշ էր անոնց երգը: Հայրէն լեզու ունէին անոնք: Ու կ'րսէին

— Դեռ կը սպասե՜նք, պիտի՛ սպասե՜նք:

Սիփան լեռը կը սրսփար, սիրտը բացեր էր արեւին, կարծես տենդ ունէր

Սպիտակ մազերով հայ յաղթանդամ մամիկի մը նման, որ իր պանդուխտ տղուն ճամբուն կը նայի, կը յառէր հեռաւոր հորիզոնը: Վարագայ վանքին պարիսպները կը վառէին շահերու պէս, կարծես քուրմերը տողանցքով, իրենց ձեռքերուն մէջ արծաթ մաղալա, աղօթքի կ'երթային դէպի մեհեան: Ես նորէնսկ լսեցի շարականի մը վերջին ձայնախաղերը:

Բարձրացուցի աչքերս, եւ նուիրական պատկեր մը դիտելու պէս՝ նայեցայ կը տանէի քաղաքէ քաղաք, գիւղէ գիւղ, լեռնէ լեռ, ձորէ ձոր: Չէի կշտանար, չէի կրնար կարօտս առնել:

Մտքովս կը հարցնէի ես ինծի.

— Պիտի վերջանա՞ն մեր այս թափառումները երկիրէ երկիր, պիտի վայելե՞նք վերջապէս մեր երկիրը:

Եւ ի վերջոյ, աստուածաշնչական անեղ երդումով մը ըսի.

— Թող լեզուս քիմքիս կպի ու չդառնայ բերնիս մէջ՝ եթէ ես մոռնամ քեզ, Հայաստա՜ն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՓՈՒՆՋ ՄԸ
ՄԵԾ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ԽՕՍՔԵՐԷՆ

Մէկ բառով

Երանի՛ թէ մենք լինէինք հայ ժողովուրդի սեղանին նուիրուած վերջին զոհերը, երանի՛ թէ մեր արիւնով վերջապէս հանդիստ գտնէ այս թշուառ ազգը: Մնաք բարով, ամբողջ հոգիս թափում եմ համբոյրիս մէջ, որ դրոշմում եմ այս թղթի կտորին: Կարծես իրականանում է մօրս արած գուշակութիւնը 1892ին, թէ «Բանտի անկիւններում պիտի մեռնես»:

Ի՞նչ դառն է, Աստուած, սիրելիներէ հեռու մեռնելու պատկերը: Կրկին եւ կրկին համբոյրներս բոլորին: Թող զաւակներս երթան իմ ճամբով, դառն բայց ազնիւ ճամբայ: Գ. ԽԱԺԱԿ

×

Ժողովուրդ էինք, թափառական դարձանք. կառուցողներ էինք, ավերողներ դարձանք:

Լ. ԱԿՆՈՒՆԻ

×

Վիշտը միակ ինչքն է, զոր մարդ կը յօժարի, մինչեւ անգամ կը պահանջէ որ ուրիշին հետ բաժնէ:

Գ. ԶՕՀՐԱՊ

×

Գլուխը դրին ոսկի վանդակի մը մէջ: Հենեց տխրագին. «Ա՜խ, հայրենիք, հայրենի՛ք»: Արձակեցին: Գլուխը թառեցաւ փշոտ վարդին վրայ, ու երգեց. «Ա՜խ, ի՜նչ անուշ ես, հայրենիք»:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ՀԵՐՈՍԻ ՄԸ ՇԻՐՄԻՆ ԱՌՋԵՒ

... Եւ կ'երթան ահա այսպէս, մէկիկ մէկիկ, իրարու ետեւէ, մեր նորագոյն պատմութեան արծիւները ամփոփելով իրենց թեւերը, կ'երթան լուռ ու անխօս՝ կարծես խորհրդաւոր դաշինքով մը, այնպէս ինչպէս որ եկած էին, միացած նոյն եղբայրութեամբ, հոգեկան նոյն սերտ հաղորդակցութեամբ ու միեւնոյն զարնան մէջ ծաղկած ծաղիկներու պէս:

Պատմութեան ի՜նչ խորհրդաւոր ու անգութ հաշուեյարդարութիւն է ասիկա՝ այնպիսի պահու մը, երբ կեանքին համար կարծես թէ կը նշուլէ նոր ապագայի արշալոյսը:

Ցտեսութի՛ւն ձեզի, մեծ մեռելներ, դուք որ տառապեցաք ազատութեան համար, դուք որ զոհեցիք ձեր կեանքը ձեր ժողովուրդին երջանկութեանը համար:

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԳՐՉԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՔԱՆԱԿԸ

Հետեւեալ վայրերուն մէջ 1914ին կը գտնուէին նշանակուած քանակութեամբ գրչագիրներ: Սրաւաչի Դպրեվանքը ձեռագիրներ 390 կտոր: Կեսարիա եւ շրջականները 98: Մշոյ Առաքելոց եւ Թարգմանչաց վանքի ձեռագիրներ 256: Արղընի Ս. Աստուածածին վանքին մէջ 146: Մարզուան, Ամասիա, Թոքաթ, Զիլէ 16: Սեբաստիա եւ շրջականները 89: Տիվրիկ, Մալաթիա, Ակն, Կամախ 37: Գիթլիա, Խարբերդ եւ շրջականները 164: Չմշկածագ, Չարսանճագ, Բալու 33: Տիգրանակերտ, Զնգուշ 136: Երզնկա, Վանի եկեղեցիներ 38: Դումար՝ 1313 կտոր:

Այս ցանկը պակասաւոր է:

ՎԱՆԱՀՕՐ ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՏԱՐԱԳԸ
(Յնորապատում)

ԱՒԵՐԱԿՈՒՏ ՄԸ ԱՌՋԵՒ

.. Հոն, վարը, բլուրի ստորոտը հովիտը կը փախէր, կը հեռանար, ոսկիէր գիծաձ ձորերուն ...կամ կը մագլցէր լեռնալանջեր վեր, մինչեւ անհունթական գագաթներ Անդրոյ, խոնուն գծերով խառնուած ձեւերու ծիածան բնութեան այդ սնկիւներ... երազին, կամ մոլեգին ... մէջ յանկարծ սառեր կը ... բանը, երբեմն. . Ու կը ... այսպէս, մինչ ժամանակներ ... զանակները կ'անցնէին իր վրայ ... պերու հետ, հովերու նման ... մարմանդ ալիքներ կը ... սպիտակ, բիւրեղ սարսուռներ ... բեմն ոսկին կը յորդէր ... որոնց ափին, դիւղերու կտուրներ ... ծուխը կը վերանար ու կը ... երկնքին Եհովայ ... գոյն խորհուրդը, մշուշ թեւերով իր սառուցները կը տարածէր ... վրայ:

Մշտածորան բայց անայլայլ ... համայնապատկերին դիմաց, ... բարձունքին կը կենար վանքը:

Ծաւալուն, կարծէք ... բուսած զանգուած մը, այդ ... որուն վերին կաթողիկէն կը ... ու լոյսին կը բարձրացնէր իր ...

Վարը, երդիքներու տակ ... կամ արտերու մէջ ... համար այդ վանքն էր ... միակ հորիզոնը: Երբ անոր ... բարձրանար իրենց ակնարկը, ... յին որ աշխարհը աւելի կը ... ու իրենց կուրծքին տակ ... բացուէր ... վրայ: Բայց վանքը, այդ ... լաններուն համար, կը ... մանաւանդ իր խաչին:

Իրենց ակնարկը պարտուող ... չէ՞ն էր արդեօք, թէ վանքին ... բարձրացող լոյսերու խաղն, ... խաչը, կը թուէր թէ, կը ... թեւերը, թրթռուն ճառագայթներ ... նման կը դրկէ միջոցը: Անոր ... կ'իյնար իրենց ճակտին վրայ, ... հոգիէն ներս:

Ու, այդ „խոնարհ ... համար տակաւին վանքը մեծ ... թիւն մըն էր: Սրբազան եւ ... ղութիւն մը որ կ'իջնէր իրենց ... ներուն վերեւ, ինչպէս գիշերը ... մուկին վրայ: Իրենց ... թէ քանի պահուն մարկ կ'իջնէր ... ու կ'իմանային վանքը: Անոր ... ջը կը միանար իրենց ներքին ... րուն: Աշխարհի որդերը կը ... կրծիլէ իրենց ուղեղը, ... նկատէին պարգեւ մը ու ... միշտ հաշտ իրենց ճակատագրին ... Վանքին լուռ սառերը ... պաշտպանութիւն մըն էր իրենց ... յերուն ետեւէն...

Ու երբ տաճար, տաճար վանքի ... ձոնուքէն զօղանջներու թրթիռը ... ալէր վար, իրենց ու մարդիկ ... ... կը լեցուէին կեանքի ... ութեամբ. ակօսներու խորքն ... կը խուժէր մինչեւ հասկերը ... իրենց դեղուն ամանները ... ցնէին երեխաներու շրթունքին ... ներու կուրծքին վրայ կը ... րերու արիւնը:

Բայց, այն օրերուն, երբ վերա... փոթորիկի մը սպառնալիքը կը ... ծէր ամպերուն տակ, գիշեր մը ... տուան դէմ, յանկարծ սկսաւ ... ջել վանքին կոչնակը:

Ընդհատ ընդհատ, խուլ ու ... կան իր բամբիւնները ... ուան մէջ, տարածուեցան ... րու ու ծործորներու վերեւ. ... ներւոր հիւղակներ

Անասուններ ու մարդիկ ... քնաթաթախ աչքեր յառեցին ... մթնշաղը:

Վանքին կողմէն, բարձունքին ... կը նշմարուէր կարմրաւուն ... ութիւն մը: Մթագոյն ... վրայ կաթողիկէն կը նշուլէր ... յատակութեամբ ... մերթ, ահարեկ թռչունի մը նման ... թեւերը կը թափահարէր. կը ... հեռուներուն ու կ'անհետէր.

Ու կոչնակին ահազանգը, ... ու համատարած լռութեան ... կ'անցնէր ու կը թրթռար. ... ի՞նչ հեծքին մը ունէր ... չեր. ուղեկորոյս բուէ՞ր կը ... այդ պահուն. չարաշուք ... ներու նախազգացո՞ւմն էր որ ... սէր օդը այդ ուշ գիշերին:

Մարդիկ ելան շտապ ... դերէն դուրս ճամբաները լեցուեցան ... անտեսանելի լակներով. Լուռ ... ցը կը թնդար միայն քայլերուն ... նով: Անհամար ու շփոթ ...

...յնով․ Տերունիներ ու մանուկներն ...նգամ կը քալէին, կը դիմէին դէպ ի ...րձանքը, ուր քոյր էր, մութ ու ...ուխն․

...բերին կածաններէն ի վեր խուռներ ...ոդունւցաւ, ամպարչակներու ...ամբ Ոչ ոք յարիկերու տակ մնաց ...կը ապած։ Գարգուած էին գիւղերը։ ...րդիկ կը փախնային խուժէ, ...ու կ'արտորային դէպ ի վանք…

...ս վանքին մայր դռնէն կը խուժէ ...մարդերու հոսանքը ու կը ...ւթ թաքէ։ Հոն, մատուռին առջեւ ...րջակալով վիթխարի խաչքարի ...ներու ու մարաններու դուռը ...աշխարհներ, հորթեր, ցրուած ...ին մէջ, զանազանական աչքերով ...ային կրակին։ Մշակներ՝ նստեր ...ներուն անմխ, ճակատներն ու ...ները՝ իրենց ափին մէջ ու կը ... Մտածումի, յոյսի շող մը ...անոնց աչքին խորը․ վերջնա... ...րուածութեան պատկերն են ա...

...մատուռին առջեւ, կոչնակին ...ափը, կանգներ է աչեւոր ...․ Բանդագուշանքի երե... ...մը ունի ան։ Իր ակնարկը, իր ...ւթիւնը, իր շարժումները ...մանք մըն են պարզապէս։ Ի՞նչ ...խորհուրդ մընէ որ կ'անդ... ...կը կարծրին ասկէն Ի՞նչ պա...ներ կը խլրտին իր հոգւոյն ... ...Ինչ կը նայի Ի՞նչ կը նախ... ...անպարկեշտ ...րզուլոյսն է որ ... յինէ զինքը։ Ընդհատ ընդհատ ան ...պարանք, ու յետոյ, խռովուն ...կը կանգնի կրակին դիմաց, ...աղեր, անասնանիկի ենթակա... ...մը զէմ յանդիման։

...կուրած հեռուորդները, յետա... ...թիւնդ կոտրինները։ Վանքին ...կը յեցուի գուշին ու ձո... ...բաղդամիրէն։ Փի... ...ւած է մարդոց հոգին։ Անոնք ...անյէ ներս անխուսափելի պատ... ...մը մեքենայութիւնը։ Վա... ...թարուն յաղումը կը փայլի ...իրենց ու գլուխնին փայլոտն կը ...

Ու այն ատեն, վանահայրը, կը քա... ...մատուռին առաջ զուռը։ Հոն, ...չափով դէպ մը կը նշմարուի ա...ր թերակիր բիւերու … Ի՞նչ են, Աս...

Ու մարդոց անձայն ու ... ...առջեւ, հերարծակ վանահայ... ...կը բերէ մէկիկ մէկիկ քա... ...իրեն ու գանձերը դա... ...ն։

...ան կրակին մէջ կը նետէ խա... ...ու պատերուն որբանուէ ...կայաղ... Ու մագաղաթեայ Աւետարան... ...Նարեկներն ու Մաշտոցները ...պար մը կը յամենան ու մէ... ...կը ճարճատին խելայեղ մոլեգ... ...Ու հետ ի հետ վանահայրը կը ...ժակսին արծաթապատ խաչեր, ...ւին շուրջառներ, ոսկեթել շու...ներ, ամբողջ շուքն ու հմայքը ...թառնեարը ... ձոններուն։ Ու ան կը նե...կրակին լափը, ամէնը, անխա... Ու բոցերը կը լափեն, բոցերը ... ու կ'առատանեն օդն ի ... Մարդիկ կը զգան թէ կրակին ...կ'երթան այսպէս, մատուռ ... մատուռ, ինչ որ կը մնայ իրենց ...իրեւ յետին սուրբութիւն, յե...

Ու մոլեգին, — մինչ երկինքի խորը ...կը ցանցառի տակաւ ու ... ... — վանահայրը դուրս կը բերէ, ... նետէ խարոյկին ծոցը ինչ որ կը ...։ ...իրներ, ամէն, աշտանակ, ...փակեղ ու զաւազան։ Կր ...կրակը, — կը մայթէ կրա... Ու յետոյ հեծեծալով ... ... փայտեր ալ անխնայեմ նաք, ...կը բերէ, կը բերէ, գինով ... ... վարագոյրներ ու ...ներ, ամէնը, սկուտեղներ ... ...բուրվառները ու գետ ... ...աղօթք ու ջերմե... ...ինչ նշխարներ, հոգին ... ...դարդ ու կուսայ, կը նուի... ...բոցերուն լափլիզող կրա... Հրեղէն լեզուներ կը ճարակեն ...կրօնքին այդ մատուռը, ...ճանկեր կը ծուատեն ներ... ...ու աննիւթական այդ գանձե... ...օդն ի վեր, ոժգունող երկինքին ...կը ծիծանայ ու կը ցնդի այլ եւս ...հաւատքը, անդրաշխար... ...

Մինչդեռ կը քակուէր արդէն Ա... ...հորիզոնը կը պայծառանայ ...դալկութեամբ ...

...ալ յոգնեցան։ Քարոյկը ...ինքն իր վրայ։ Կարմիր բազուկ... ...դժվար գալարումներով անգամ ...պրկուածքն օդին մէջ ու ինկած ...

Վանահայրը կեցած էր տաճարին ...ւմին․ բազկատարած կ'օրհնէր ...ւ մորթը․ Խենդանի խաչի մը

նման ան կը ծածկէր տաճարին՝ ամայութիւնը։

Ծանր ու գորշ լոյսը իջաւ հորիզոնէն, պարուրեց մունջ ու անտեսանելի ամբոխը։ Աչքերը իրարու դարձան։ Մարդիկ՝ սարսափահար՝ իրար նշմարեցին։ Ամէն ոք փախցաւ իր հարեւանէն, ինքնիրմէ։ Մարդիկ կորսնցուցած էին այլ եւս իրենց իմաստը եւ բովանդակութիւնը…

Ու այն ատեն յանկարծ դղրդաց փոթորիկը․ օդին մէջէն արշաւասոյր ձիերու գաւիթը կ'իմացուէր․ Թաթառը խլեց բազմութիւնը ու գոռ, անկենդան չիւղերու նման ցրցեց բլուրն ի վար, հեռացող ճամբաներուն վրայ…

Տարտամ տարածութեան վրայ մարդոց ոգիները խառնուած էին անասուններու հօտին։ Ոչ հովիւ կար, ոչ առաջնորդ։

Շուներ կը կաղկանձէին ճամբաներուն անկիւնը․ գառները մայրերուն տակ կը փնտռէին մայրական ստինք մը։ Թաթառը կը փչէր, Թաթառը կը պայթէր։ Ու մարդկային վտառը կը հեռանար, կը տարտղնուէր, կ'անհետանար ցանուցրիւ, հեռաւոր ամայութիւններու դոգը…։

Ու երբ փոթորիկը գաչատրաներուն վրայ խլեց հունձքերը իրենց արմատներէն, չէնքերու եւ աւաններու պատերը՝ իրենց հիմքերէն, յա... ... իրիկուան դէմ, ալ հանդարտեցաւ փոթորիկը։

Ու հովիտէն վեր, ձորերու ու սարերու համայնապատկերին դիմաց մնաց միայն վանքը։ Թանձր անզորութիւն մը խեղդած էր սակայն անոր շունչը

Ու հոն ներսը, մատուռի դրան նստած էր ալեւոր վանահայրը, մոխիրներուն դիմաց։ Ակնարկը կորած էր ... ... Անդրոյարար, միրջաւալի մը նման, որուն յոյսը կը հասնէր իր խորը ու գիշերը լեցնէր գինը

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՄԵԿ ՄԻԼԻՈՆԻ ԱՐԻՒՆԸ

ՄՈՍԿՈՎԵԱՆ ԿՇԻՌՈՎ

Ամէն տարի, երբ ապրիլեան մէկ միլիոն նահատակների յիշատակին աշխարհի բոլոր անկիւններում գաղթահայութիւնը սգահանդէսներ է կազմակերպում, հայ ժողովրդի մէջ գտնւում են մարդիկ, անգամ կուսակցութիւններ, որոնք, առանց հողերանութեամբ, հայկական ջարդերի պատասխանատու յայտարարում են Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ հայ մարտական կազմակերպութիւնը։

Մասնաւորապէս հայ համայնավարները, առաջնորդուելով մարքսիստական դիալեկտիկայով, շարունակում են ամէն տարի այդ յանկերգը կրկնել։ Դաշնակցութիւնն է մեղաւոր, որովհետեւ նա զէնք առեց հայի ձեռքը՝ հարկ եղած դէպքում ո՛չ միայն իրեն պաշտպանելու, այլեւ իր քաղաքական անկախութիւնը կերտելու. գոչում են նրանք։

Բնականաբար, մեզանից իւրաքանչիւրը իրաւունք ու պարտականութիւն ունի պահանջելու, որ հայ համայնավարները, միշտ առաջնորդ ունենալով մարքսիստական դիալեկտիկան, իրենց դատապարտութեան խօսքն առնեն ո՛չ միայն Դաշնակցութեան, այլեւ դարերի ընթացքում ու մինչեւ այսօր փոքր ժողովուրդների անկախութեան համար պայքարող բոլոր տեսակի անհատներին ու կազմակերպութիւններին։

Մենք պահանջում ենք, որ Դաշնակցութեան կողքին, դատապարտելի աթոռի վրայ նստեցնեն ո՛չ միայն Յունաստանի, Բուլղարիայի, Սերբիայի, Ալբանիայի ժառած, այլեւ Լեհաստանի, Եգիպտոսի, Մարոքի, Սուրիայի կենդանի կազմակերպութիւնները՝ նուիրուած իրենց ժողովրդի ազատագրական շարժման։

Եւ այդ պահանջում ենք յանուն հաւասարութեան այն սկզբունքի, որի միջազգային տխրյեանը իրենց են համարում համայնավարները։

Միթէ՞ այդ ժողովուրդները չէին պայքարում ու չեն շարունակում պայքարել այն գաղափարների համար, որոնց համար կռուել է ու շարունակում է կռուել Դաշնակցութիւնը։

Միթէ՞ նրանք կռւում էին ու կռւում են յանուն Մարքսի ու Լենինի, իսկ Դաշնակցութիւնը՝ Ռոքֆէլլէրի ու Մորգանի…

Եւ կամ միթէ՞ նրանց անկախութեան համար թափած արիւնը ազնուակ է, իսկ հայ ժողովրդինը՝ կարմիր…։

Բայց մենք շատ լաւ գիտենք, որ արիւնը չէ, որ խրտնեցնում է համայնավարներին։ Զկայ՝ աշխարհի բոլոր ծայրերում, իրենց իսկ միջոցներով կազմակերպուած ազգայնական արիւնալի շարժումները՝ ագղուած Անգլիայի, Ֆրանսիայի եւ այլ պետութեանց դէմ։

Շատ լաւ գիտենք նոյնպէս, թէ համայնավարները այնքան միամիտ չեն, որ այդ զուտ ազգայնական շարժումները չփաթեն դասակարգային կռւի հետ։

Հապա ինչո՞ւմն է գաղտնիքը, որ մեր մէկ միլիոնի արեան մասին ո՛չ միայն չի խօսւում, այլեւ նրա պատասխանատուն համարւում է հայ ազատագրական շարժումը, իսկ միւս ժողովուրդների թափած մէկ կաթիլ արեան համար, Մոսկուայից մեկնած մէկ ազդանշանի վրայ, Խուաստանի բոլոր անկիւններում ցոյցեր են կազմակերպւում ու բանաձեւեր հանւում։

Գաղտնիքը շատ պարզ է…

Հայ ժողովրդի համար մի անգամ ընդ միշտ պարզ պիտի լինի, որ Մոսկովեան կշիռը, որի մի նժարը լցուած է մէկ միլիոն հայութեան արիւնով, միւս նժարում ունի թրքական բարեկամութիւնը։ Մոսկուայի աչքում մեր արիւնը թեթեւ, իսկ թրքական բարեկամութիւնը ծանր է կշռում։

Ահա թէ ինչո՛ւ Մոսկւան ու իր հայ մունետիկները հայ ժողովրդի թափած արեան պատասխանատու բռնում են մի հայ կուսակցութիւն, իսկ միւս ժողովուրդների թափած արեան՝ «կապիտալիստական» պետութիւնները։

Ի՞նչ ասել հայ համայնավարների մասին, որոնք ո՛չ միայն յեղափոխական քաջութիւն չունին Մոսկուային յիշեցնելու իր արիւնոտ բարեկամութիւնը Թիւրքիայի հետ, այլ եւ չնականօրէն ու սարքի հոգեբանութեամբ հայ ժողովրդի մարտիրոսութիւնը համարում են Դաշնակցութեան «իմպերիալիստական» ծրագիրների հետեւանք։

Եթէ նրանք զուրկ են քաջութիւնից՝ ճշմարտութիւնը ասելու, գոնէ յեղափոխական խիղճ ունենան լռելու, որպէս իրենց մեծագոյն՝ յարգանքը հայ նահատակների յիշատակին։

Ու յանկարծ, իրենց սրտի խորքում, անխնայ բոլոր տեսակի բռնակալ պետութիւններին, որոնք զէնքի ուժով փոքր ժողովուրդներին պարտադրում են ո՛չ միայն իրենց կամքը, այլ եւ իրենց տեսակէտը։

ԱԼ. ԴՕՆԻ

ՄԵՌԵԼՆԵՐՈՒՆ ՋՕՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գրքոյկի մը մէջ, «Դիւթահար Քաղաքը» որ սարսռենակ գլուխ գործոց մըն է, Անգլիացի վիպասանուհի մը, Միս Օլիֆէնտ, ցոյց կուտայ գաւառի մէկ քաղաքին մեռելները, որ յանկարծ, իրենց հիմնած քաղաքին բնակիչներուն կենցաղին ու բարքերուն դէմ սրտմտած, կ'ըմբոստանան տուներէն, փողոցներէն եւ հրապարակներէն ներս կը խուժեն, եւ իրենց, թէեւ անտեսանելի, բայց անհամար եւ գերազօր բազմութեան ճնշումին տակ, քաղաքին դռներէն դուրս կը շպրտեն շնչող մարդիկը, եւ խիստ պահակութիւն մը հաստատելով, արտաքսուածները այն ատեն միայն պարիսպներէն ներս առնել կը յօժարին, երբ աստուածպաշտութեան եւ հաշտութեան դաշինքով մը մաքրուած ըլլան ըլլան սրտերը, զարմանուած ըլլան գայթակղութիւնները, եւ ապահովուած ըլլայ աւելի պատուաւոր ապագայ կեանք մը։

Անտարակոյս մեծ ճշմարտութիւն մը կայ այս խորհրդապատկերին տակ, որ քիչ մը չափազանցուած կը թուի մեզի, անոր համար որ մենք նիւթական եւ վաղանցուկ իրականութիւնները միայն կը տեսնենք։

Մեռելները կ'ապրին ու կը շարժին մեր մէջ շատ աւելի իրականօրէն եւ ազդողաբար, քան որքան պիտի չկրնար նկարել ամէնէն յանդուգն երեւակայութիւնը։

Շատ կասկածելի է որ անոնք մնացած ըլլան իրենց գերեզմաններուն մէջ։

Նոյնիսկ հաւանական աւելի սուտ կ'երեւայ որ անոնք ընաւ յօժարած ըլլան հոն արգիլափակուելու։

Այն տաղանդաքերթուն տակ՝ ուր կը կարծենք թէ անոնք բանտարկուած են, կայ միայն քիչ մը մոխիր որ այլեւս անոնց չի պատկանիր, զոր լքած են առանց սեւէ ղառնութեան, եւ զոր հաւանաբար չեն հաճիր յիշել այլեւս։

Ինչ որ էապէս անոնց իսկութիւնն էր կը մնայ, կը հանգչի ՄԵՐ ՄԷՋ։

Ի՞նչ ձեւի տակ եւ ի՞նչ կերպով։ Այնքան հազար եւ միլիոն տարիներէ ի վեր, տակաւին չենք գիտեր այդ բանը։ Ոչ մէկ կրօն չէ կրցած բանալ մեզի զայն զօրացուցիչ ստուգութեամբ, թէեւ բոլորն ալ նկրտած են տալու այդ ստուգութիւնը։ Բայց կան նշաններ որ կը յուսացրեն թէ պիտի իմանանք այդ զոյգ հարցումներուն պատասխանը։

Առանց աւելի ծանրանալու հզօր բայց չփոթ ճշմարտութեան մը վրայ, զոր առայժմ կարելի չէ ճշգրտել եւ զգալի ընծայել, յարենք ու կառչինք անվիճելիին։

Ինչպէս այլուր եւս բսած եմ, ինչ որ ալ ըլլայ մեր կրօնական դաւանանքը, կայ վայր մը ուր մեռելները չեն կրնար կորնչիլ, ուր անոնք կը շարունակեն գոյութիւն ունենալ, այնքան իրականօրէն, եւ մերթ շատ աւելի գործօն՝ քան երբ մարմին մէջն էին։ Մեր մէջն է այդ կենդանի բնակարանը, եւ այն նուիրական վայրը զրախտ մը կամ դժոխք մը կը դառնայ ազգակցաց սիրելիներուն համար, այն չափով որ կը մերձենանք անոնց խորհուրդներուն եւ իղձերուն կամ հեռանանք անոնցմէ։

Եւ անոնց խորհուրդներն ու իղձերը միշտ աւելի բարձր են մերիններէն։

Ուրեմն, վերանալով է որ պիտի մօտենանք անոնց։ Մեզ կ'իյնայ առնել առաջին քայլերը։ Ալ ինէկը անհնար է անոնց համար, մինչ մեզ միշտ հնարաւոր է բարձրանալ։ Որովհետեւ մեռելները, ինչ որ ալ եղած ըլլան իրենց կենդանութեան, մեր մէջ գտնուող յաւագոյններէն աւելի լաւ կը դառնան։

Ամէնէն նուազ բարիները, իրենց մարմինները թօթափելով, թօթափած կ'ըլլան իրենց մոլութիւնները, փոքրոգութիւնները, տկարութիւնները, որ շատով կը սրբուին մեր յիշողութիւններէն այլ կը մնայ միայն հոգին որ մաքուր է ամէն մարդու մօտ, եւ բարիք միայն կրնայ կամենալ։ Չկան մեռելներ չկան, որովհետեւ չկան չար հոգիներ։ Այս պատճառաւ, ինչ չափով որ սրբուինք ու վերանանք, նոյն չափով կը վերակենդանացնենք անմնայացեալները, եւ երկինքի կը վերածենք մեր յիշողութիւնը ուր կը բնակին անոնք։

Ինչ որ ճշմարիտ էր միշտ բոլոր մեռելներուն համար, շատ աւելի ճշմարիտ է այսօր որ յաւագոյնները ընտրուեցան գերեզմանին համար։

Այն թռագաւառին մէջ որ առարկերկրայ ըլլալ կը կարծենք, զոր ստուերները թագաւորութիւն կը կոչենք եւ որ իրականին մէջ բնազաւառն է եթերային եւ թագաւորութիւնը լոյսին, տեղի ունեցան այնքան խորունկ խռովայուզութեներ, որքան երկրի մակերեսին վրայ զգացուածները։ Երբեւասարդ մեռելներ խուժեցին հոն ամէն կողմէ, եւ աշխարհիս ծաղումէն ի վեր անոնք եղած չէին ոչ այնքան բազմահօծ, ոչ ալ այնքան առոյգ եւ խանդավառ։

Մինչ սովորական տարիներուն, ժենէ բաժնուողներուն հանգստավայրը յոգնաբեկ եւ ուժասպառ կեանքեր միայն կը հիւրընկալէր, ներկայ աննման բազմութեան մէջ չկայ նոյնիսկ մէկ հոգի, որ Պերիկլէսի բառերով «կեանքէն հրաժեշտ առած չըլլայ իր ամենափայլուն փառքին մէջ»։

Անոնց մէջ չկայ մէկը որ մահուան ալ թէ իջած այլ բարձրացած չըլլայ, պարուրուած ամենամեծ զոհողութեամբ՝ զոր մարդս կարող է ընել մեռնիլ չգիտցող գաղափարի մը սիրոյն։

Պէտք պիտի ըլլայ որ, ինչ բան որուն հաւատացած ենք մինչեւ այսօր, ինչ բան որուն համնիլ փորձեցինք մեր կարողութենէն վեր ճիգերով, ինչ բան որ բարձրացուց մեզ այն կէտին ուր ենք, ինչ որ յաղթահարեց մեր վատ օրերուն եւ մարդկային բնութեան վատ բնազդներուն, ցնորք եւ ստութիւն միայն եղած ըլլային, որպէսզի այսպիսի մարդիկ, արժանիքներու եւ փառքերու այսպիսի բարձրաբերձ բուրգեր իբրեւ անէացած ըլլան ընդմիշտ անհետացած ըլլան յաւիտենապէս լռած ըլլան, եւ մշտնջենապէս անօգուտ եւ անազդեցիկ դարձած ըլլան աշխարհի մը համար՝ որուն կեանք տուին։

Հարկ թէ կարելի է որ այս ճշմարիտ ըլլայ մեռելներու սրտաքին վերապրումին տեսակէտով։ Բայց բացարձակօրէն ստոյգ է որ ան բոլորովին տարբեր բան է, անոնց մեր մէջ վերապրումին տեսակէտով։

Հոս, այսինքն մեր մէջ, ոչինչ կը կորսուի եւ ոչ ոք կ'անէանայ։

Մեր յիշողութիւնները լի են այսօր դիւցազուններու բազմութիւնով մը, շանթահարուած իրենց ծաղիկ հասակին մէջ, բոլորովին տարբեր քիչ առաջ ակնարկուած յոգնաբեկ հիւանդներու եւ ծերունիներու ամբոխէն, հիւանդներ ու ծերունիներ որ արդէն անդայ էին աշխարհէս բաժնուելէ առաջ։

Գարունք խոստովանիլ թէ, այժմ մեր տուներէն իւրաքանչիւրին մէջ, քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ, պալատին մէջ թէ տակ, նամուալ հիւղակին ծոցը կ'ապրի ու կը տիրապետէ երիտասարդ մեռել մը իր պերճափայլ զօրութեանը մէջ։ Անիկա ամէնէն աղքատ ու մթին յարկը կը լեցնէ փառքով մը՝ զոր ինք երազել պիտի չհամարձակէր երբեք։

Անոր տեւական, տիրական եւ անխուսափելի ներկայութիւնը հոն կը սփռէ ու կը պահէ կրօնք մը եւ խորհուրդներ, որ անծանօթ էին, կը նուիրագործէ իր շրջափակը, աչքերը կը մղէ յարիլ աւելի վե՛ր, եւ միտքը կը բանադատէ անգամ մըն ալ վար չիջնելու, կը զտէ հոն շնչուած օդը, հոն բսուած խօսքերը, եւ հոն համախմբուած մտածումները, ու, մեծաւորէ մեծաւոր, անխուսափելի բնդարձակ սահմանի մը վրայ կ'ազդուացնէ ու կը վերածէ բովանդակ ժողովուրդ մը։

Նման մահեր կեանքին չափ խորունկ ու բեղուն, եւ անկից նուազ անկայուն ազդեցութիւն մը ունին։

Անտարբեր բան է որ այսպիսի ազգ մը պատահած ըլլայ, որովհետեւ անիկա ամէնէն անօգուտն է եւ առաջինը զոր մարդկութիւնը կրած ըլլայ այնքան հակայ ծաւալով մը։ Բայց այժմ որ փորձանքը անցած է, պիտի քաղենք անոր ամէնէն անպատելի պտուղները։

Պիտի չյաժենանք նկատել տարբերութիւններուն խորացումը եւ ճակատագիրներու տարամիտումը բնդմէջ այն ազգերուն որ մատնուած են նման մահեր եւ փառքեր եւ այն ազգերուն որ զրկուած են անոնցմէ, եւ զարմանքով պիտի տեսնուի որ ամէնէն աւելի կորսնցուցին այն ազգերը որ պահեցին իրենց ժառանգութիւնն ու մարդերը։

Կորուստներ կան՝ որ անզնահատելի վաստակներ են, վաստակներ ալ կան, որոնց մէջ ապագաներ կը կորսուին։

Մեռելներ կան՝ որոնց տեղը չեն կրնար բռնել ապրողները, եւ որոնց մտածումները կ'իրականացնեն այնպիսի բաներ՝ զորս մարմինները չեն կրնար կատարել։

Մեռելներ կան՝ որոնց թափը կը գէշ կ'անցնի մահէն ալ անդին, եւ կը վերադառնէ կեանքը, եւ գրեթէ բոլորս այս ժամուս լիազօրներն ենք մեռնելէ աւելի մեծ, աւելի ազնիւ, աւելի յուրջ, աւելի խոհական եւ աւելի կենդանի էակի մը։

Իր ընկերակիցներուն հետ, անիկա պիտի ըլլայ մեր դատաւորը, եթէ իրաւ է թէ մեռելները կը դատեն ապրողներու հոգին, եթէ իրաւ է թէ անոնց դատավճռէն կախում ունի մեր երջանկութիւնը։

Անիկա մեր առաջնորդը պիտի ըլլայ, եւ միանգամայն մեր պաշտպանը, որովհետեւ առաջին անգամ է որ, երկրային գծքախտութեանց եղեռնապատմութեան սկիզբէն ի վեր, մարդս իր գլխուն վրայ տեսանելիք կը զգայ եւ սրտին մէջ կ'ունենալ այսպիսի՝ փառայեղ մեռելներու պաշտպան հոծ բազմութեան մը։

ՄՈՒՌԻՍ ՄԷԹԷՐԼԻՆԿ

Թարգմ. Թ.

ԱՐՁԱԿ ԷՋԵՐ

ԵՍ ԻՆԾԻ ՀԵՏ

Կէս գիշեր է եւ՝ կ'ըսեն թէ պէ՛տք է քնանալ։

Պէ՞տք է քնանալ։

Ահա՛ քանի՛երորդ անգամն է, վերի հարցումը կուտամ ինքս ինծի։ Պատասխան չկայ։ Մինչ՝ գիշերը հեռչհեռէ կը փռուի արդէն քաղաքին եւ խուցիս, հոգիիս եւ սրտիս վրայ, արաբական սեւ ու լայնածաւա՛լ վրանի մը նման, մութ ու տարածուն։

Է՜հ, կրակը տանի սա իմ գլուխս, որուն մէջ, գիշերները մանաւանդ, հ՛ափ ու հ՛ու կուգան հազար ու մէկ մտածումներ, յուշեր, երազներ ու գաղափարներ։ Ու քիչ մը վերջ, հոբեզոնէն վեր բարձրացող բարդ բարդ ամպերու օրօրանքով կը խմբուին աչքերուս մէջ, սպառնալով՝ անձրեւելու՛, կամ ձիւնելու, շողալու կամ շողարձակելու։

Ահա, ինչպէս կ'ըսէի, հազարերորդ անգամն է, որ կը հարցնեմ ինքս ինծի —

Ո՞վ խենդ, ո՞վ հիւանդ, եւ ո՞վ կարգ մը ապուշ ու յիմար գիտնիկներ ու երգեր հիւսել գիտցող ազայ, ըսէ՛, ի՞նչ կը բանիս հոդ, այդ՝ հինու մաշ, այդ՝ բազմամթի թուղթերով եւ գիրքերով ծանրաբեռնուած սեղանիդ առջեւ։ Ձգէ՞ս վերջապէս․ ի՞նչ բանն է, որ կ'արգիլէ՝ քեզ քնանալ։ Զքնանա՞ս, ճիշդ՝ այն մարդերուն նման, որոնք օրական քանի մը ընկոյնէալ ժամեր կ'աշխատին, եւ գիտեմ․ վաճառականի մը հաշիւները կը պահեն, տեղ մը քանի մը կտոր բան կը ծախեն, ուրիշ տեղ մը քար կը կոտրեն, այլ տեղ մըն ալ՝ թուղթ կամ նայրտ կը խաղան, անգործութեան եւ թշուառութեան մղձաւանջը անդիտանալու, անոր սարսափը, քիչ մը գոնէ հեռացնելու եւ անթեզելո՛ւ միամիտ հաւատքով․ յետոյ՝ կ'երթան տուն․ կը հաչեն․ քիչ մը կը նստին․ գլանիկ մը կը մոխրացնեն, այնպէս՝ իրենց ոտքերը փռած, ամբարտաւան եւ արգահատելի մեղկութեամբ մը։ Ցետոյ վերջապէս, քանի մը անհամ եւ սովորական ու անդէտ կատակներ կ'ընեն իրենց կնոջը եւ զաւակներուն հետ, եւ հոսնկ ուրեմն, կը տնկեն ոտքերը, եւ փա՜ռք յաւիտենանս յաւիտենից, ամէ՜ն։ Թաթի մը վայրկեանէն կը խորդա՜ն արդէն։ Երազելով հաւանաբար որ ամէնէն երջանիկ մարդերն են իրենք։ Ո՞վ գիտէ։

Քնացի՛ր, քնացի՛ր ո՞վ գաղափարական ազայ։ Քնացի՛ր, ճիշդ այն մահկանացուներուն նման, որոնց ոտքերը՝ աշխարհի սովորական եւ ... ... ունին միայն։

Ըսէ՛, ըսէ՛ վերջապէս, ի՞նչ փոթորիկներ կան ուղեղիդ մէջ, որ այսպէս, ամէն գիշեր, հոդ՝ այդ խորհրդաւոր սեղանիդ առջեւ, իր պարտականութեան գիտակից պահակի մը պէս արթուն, չես գիտեր, ո՞ր անծանօթ դաղտնիքին թափանցել կը ճգնիս։

Կը հարցնեմ ինքս ինծի, ամէն գիշեր այսպէս քանի մը անգամ։ Ու կ'անդրադառնամ, որ այս հարցումը, ահա՛ քանի տարուան չափ հասակ ունի արդէն եւ պատմութիւն, որ՝ նոյն հարցումը, քանի տարի է, կամ քիչ մը պակաս, կրկնուած է իմ մէջ, քաշած՝ քովս ի վեր, եւ չնչած ինծի հետ։

Ու կը պատասխանեմ․ Կէս գիշերը անցած է արդէն, ու ես բոլորովին մինակ եմ եւ գլուխս գլխի, իմ սեղանիս եւ իմ հարազատներուս՝ գրքերուս եւ թուղթերուս հետ։

⁂

Ու կ'ըսեմ ասոր․ պէտք չէ քնանալ ... ժամը, ուրիշներու համար՝ հանգիստ, մեզի համար սակայն՝ աշխատանքի, ինքնամփոփ մտածումի եւ մշակումի պահ է միայն։

Մենք՝ պէտք չունինք անգործութեան։ Մեր կողերը պէտք չունին՝ քունի խաղաղութեան։ Ինչ, մոռցա՞նք, որ անոնք կազմուեցան անապատին աւազին այրելով, տապուելո՞վ։

Պէտք չէ՛ քնանալ, բայց կ'ուզեմ՝ մեղկանալ, մոռնալ, անգիտանա՞լ։

Մեզմէ իւրաքանչիւրը՝ քառասուն հոգինոց տունի մը մնացորդն է։ Անցնող քառասունը՝ իրեն սահմանուած գործը կիսատ ձգած անցա՛ւ։ Ամէն մէկս՝ քառասուն կասկեներու մազազաթներ ունինք մեր վիզերէն կախուած, մեր մարմնոյն վրայէն, կրակի նման, այրո՜ղ, չարչարո՜ղ եւ կատաղական սպառող։

Մենք ժառանգորդներն ենք, անոնց կիսատ ձգած գործին։ Ու պիտի ըլլանք կիսկատար գործը՝ լրումին տանողներ

Ինչպէ՞ս քնանամ, երբ գիտեմ, յստակօրէն գիտեմ որ հոն՝ կալուկային անկիւնը կամ նաւահանգիստին չէնքին պատերուն տակ, հիմա մարդեր կան պառկած, խեղճեր կան անօթի եւ արթուն, մարդեր կան թշուառ ու կործանած ու ատաղած ուսերով եւ կողերով, պարտուած ոսկորներով եւ յոգնատանջ բազուկներով։ Օ՜, օ՜, բազմութիւններ կան անտուն ու թափառական։

Մենք՝ արթուն պիտի կենանք։ Մեր տառապանքը՝ ամէնէն հանճարեղ վէպն է, անգիր եւ անանուն։

Մեր տառապանքը կը մեղմանայ այն ատեն միայն, երբ՝ խարտուշարտ ներկան կը հարթուի, կը տաշուի՛։ Երբ՝ ներկան տեղի կուտայ վաղուան խուժումին առջեւ։

Ու վա՞ղը, պիտի գայ տիպարյման։ Մենք՝ պիտի բերենք զայն։ ՝Մենք՝ ժառանգորդներս անցա՞ծ բոլո՜ր, բոլո՛ր սերունդներուն։

Արէթէ Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆ

Այսօր Կիրակի իրիկուն ժամը ճիշդ 9ին

84 Rue de Grenelle, Salle d'Horticulture, Métro: Rue du Bac

Նախաձեռնութեամբ Գ. Ռ. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին, *մասնակցութեամբ* Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռամկ.—Ազատական կուսակցութեան, Հ. Հ. Պատուիրակութեան, Հ. Բարեգործական Ընդհ. Միութեան, Գրական Ակումբին, Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Ա. Ե. Կ. Խաչին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի սկաուտական կեդրոնական վարչութեան, Պանեէօ-Քաշան Ցառաջդիմասիրաց Միութեան, Տրապիզոնի, Շապին Գարահիսարի, Ատափազարի, Յարմն Տուրուբերանի, Կիլիկիոյ, Ուրֆայի Հայր. միութիւններուն։

կը նախագահէ՝ ՏՕՔԹ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

կը խօսին՝ Գ. Ռ. Մ. կողմէ Գ. ՇԱՀԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ, Ռամկավար-Ազատական կուսակցութեան կողմէ՝ Գ. ՀՐԱՉ-ԵՐՈՒԱՆԴ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ՝ Գ. ԿԱՐՕ-ՍԱՍՈՒՆԻ.

կ'երգէ ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

գեղարուեստական բաժին՝ —*Նուագախումբ մը՝ բաղկացած 16 հոգիէ՝ հայ և օտար արուեստագէտներէ, ղեկավարութեամբ* Պր. Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի *կը նուագէ հայ եւ օտար երգեր եւ շարականներ։*

կը նուագեն՝ Mr. Worms, Mlle Lefèvre, Mr. Julien Brun, Mlle Clément, Mr. Fredman, պսակաւորներ Փարիզի պետ. երաժշտանոցէն

Հանդէսին կարգապահութեան կը հսկեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի սկաուտներն ու արենուշները։

Կ'ուզուի *Դերձակի աշկերտ մը, վարժ կամ արհեստը սորվիլ փափաքող։ Դիմել՝* B. Korkidian*ի*, 31 route de Choisy, *Մէթրօ* Porte de Choisy.

ՓՈՔՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ (PETITES ANNONCES)

TABAT, 16bis, Avenue d'Italie, գլխարկներ եւ քասքէթներ։ Հարիւրին 10 զեղչ կտրօնը ներկայացնողին։

CAFÉ du CAREFOUR, 51, Rue Le Peletier, ժամադրավայր Հայերու։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

կռուին ռամիկանութեան կողմէ. իսկ այն անձերը որոնց վրայ կասկած կը ծանրանայ թէ կ'երթան խորհուրդի նիստերուն մասնակցելու, կամ կը ձերբակալուին կամ կը պատրաստուին խս դառնալու։ Երկաթուղիի ընկերութիւնները իրահանգ ստացած են տոմսակ չտալու պաշտօնատարներուն։

Հնդկական գաւառի զանազան վայրերէն բազմաթիւ անձեր մեկնած են դէպ ի Տէլհի, ուր կառավարութիւնը աւելի եւս զօրացուցած է իր ուժերը։

⁂ Հնդկաստանի փոխարքան օդանաւով Տէլհիէն մեկնեցաւ դէպ ի Քոհաթ։ Հիւսիս-արեւմտեան շրջանի վարչական նոր օրէնսդրութեան մասին՝ իր խօսած ճառը մեծ ազդեցութիւն գործեց։ Սակայն, Մարտանի շրջանին մէջ՝ Կարմիր շապիկաւորները կը շարունակեն իրենց թշնամական ընթացքը։ Առնէ, ընդունեցին բանաձեւ մը, յայտարարելով թէ կանտիական ուղեգծին, այսինքն ոչ-բռնութեան ժամանակն այլ եւս անցած է եւ թէ երիտասարդները պէտք է այլ եւս զէնքով կռուին՝ զինեալ ուժերուն դէմ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Պերճուհիի «ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ» հատորը

Դիմել՝ Mme. B. Barseghian, 18 Rue Carnot, Chaville (S. et O.)

Երգահանդէս Սաքօ Յակոբեանի

Յունիս 5ին Maison Mutualité*ի մեծ սրահին մէջ*

կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը

Ապրիլ 24ին, Կիրակի առաւօտ ժամը ճիշդ 9ին Միութիւնիւթէի Զրգ յարկում նշանակուած է ընդհ. փորձ միացեալ «Սիփան», Սէն Կրասիէնի, Ալֆորվիլի, «Բիւրակն» եւ Արնուվիլի «Արարատ» երգչախումբերուն

Բոլոր անդամ-անդամուհիներու ներկայութիւնն անհրաժեշտ է. «Սիփանի» փորձերը Ուրբաթ իրիկունները Միութիւնիւթէի մէջ։

Ղեկավար՝ ՍԱՔՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Ա. Հ. Կ. Խաչի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն»

Փարիզի Մասնաճիւղը կազմակերպած է Վինակի օր Մայիս 5ին։

ԱՄԷՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՒՈՐ — ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆԻ

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄՏՔԵՐԸ

Մատենաշար Դրօշակի Բ. տպագրութիւն

Գին 10 ֆր., փոստի ծախքով 11 ֆր.։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք . . .

ՄԱՐԴ ՄԸ ՇԻՆԵՆՔ կամ Ի՞նչ պէտք է գիտնալ մարդկային մարմնի կազմախօսութեան, բնախօսութեան, առողջապահութեան եւ առողջապահութեան մասին. պատկերազարդ, հեղ.՝ ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ, Գին 20 ֆր. (Ֆրանսա) եւ 25 ֆր. (ուրիշ երկիրներ)։

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՆ կամ Մարմնական եւ հոգեկան առողջութեան գաղտնիքը. հեղ. ՏՕՔԹ. Վ. ՓՈՇԷ, ամփոփեց՝ ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ. *Անհրաժեշտ ուղեցոյց մը բոլորին համար։ Գին՝ 10 ֆր. (Ֆրանսա) եւ 12 ֆրանք (ուրիշ երկիրներ)։*

ԹԷ ԻՆՉ ՊԱՏՄԵՑ ԹՐԷՓՈՆԷՄԸ կամ Ի՞նչ է սիֆիլիսը, ինչպէս զգուշանալ, ինչպէս դարմանել՝ պատկերազարդ, հեղ.՝ ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ։ *Գին 6 ֆր. (Ֆրանսա) եւ 7 ֆր. 50 (ուրիշ երկիրներ).*

Երեք գրքերը միասին 25 ֆր. (Ֆրանսա) եւ 30 ֆր. (ուրիշ երկիրներ). առաքման ծախքով։ Դիմել՝ Dr. L. Krikorian, 126 Fbg. St. Denis, Paris (10).

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Արամ Հիւսեան եւ զաւակունք, պարագաները եւ ազգականները իրենց խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին սգեցեալ Տիկ. ՄԱՐԻԱՄ ՀԻՒՍԵԱՆի գաղանակակիծ մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պիթլիսի Գօրվու գիւղին վարի Թաղէն Մինաս Մարգար Մրատեան, կը փնտռէ իր մայրը՝ Նուպար Մարգարեան, եղբայրը՝ Բարսեղ, քոյրը՝ Այմօ, եղբօր զաւակները՝ Գըրմըզ, Լուսի, եւ Ազօ, եղբօր կինը՝ Վարդիկ Մարգարեան, վերջին տարագրութենէն իվեր լուր առնուած չէ իրենցմէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Մինաս Մարգարեանի, Քլէժէնդինա Փողոց 4 թիւ, Սօֆիա, Պուլկարիա։

— Պիլէճիքցի Հաճի Ստեփան Պարսամեան կը փնտռէ իր եղբայրը Վահան եւ քոյրերը Մարի, Աննիկ, Երանուհի եւ Թագուհի, որ Փարիզի շրջակայքը կը գտնուէին ասկէ առաջ։ Կը խնդրուի տեղեկացնել, Hadji Stépan Barsamian*ի*, 15 rue Vesletz, Sofia, Bulgarie.

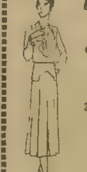

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276 286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Redaction & Administration — ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ. —

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա և գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ԱՊՐԻԼ 1932 — MARDI 26 AVRIL 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1865

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԵԴՐՈՆԱՑՆԵՆՔ ՏԵՍԱԿԷՏՆԵՐԸ

Մէկ եւ է արձագանգ չլսեցինք այն լուրերուն առթիւ, որ համաձայն կը ցուցնէին Թուրքիոյ մուտքը՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Մենք օրը օրին հրատարակութեան տուինք եկած տեղեկութիւնները, — բոլորն ալ՝ եւրոպական աղբիւրէ: Եւ, երկու խմբագրականներով, ուշադրութեան յանձնեցինք մեր անէյիքը՝ այս համաձայնութեան առթիւ:

Այսօր կ'ուզէինք յիշեցնել ուրիշ պարտականութիւն մը:

Միջանկեալ ըսենք որ, մեր տեղեկութեանց համաձայն, ուրիշ հոսանքներ ալ կ'ընդդիմին ներկայացող պատեհութեան որսէր:

Սակայն, ձեռնպահութեան հանդիպելու վախ չկայ: Կը մնայ ձեռնել բերել բոլոր հոսանքները, մէկ յայտարարի վերածել բոլոր տեսակէտները, եւ պատրաստ կենալ, պատեհ ժամուն գործելու համար:

Ինչպէս գրած կուտայինք ապրիլ 16ին, «Հրապարակային վիճաբանութեան դուռ բանալու համար չէ որ կը դնենք այս հարցը: Այլ խելք սորվեցնելու համար»

Եւ այլ, «անհրաժեշտ է լայն խորհրդակցութիւն եւ համաձայնութեան աշխատանք: Խորհրդակցութիւն՝ նոյն իսկ միեւնոյն կուսակցութեան ծալքին մէջ»

Եւ վերջապէս, «կատարելով հանրային կարծիքը սրթած պահելու մեր պարտականութիւնը, մենք այն միամտութիւնը չունինք որ հրաշք մը պիտի գործուի» (21 ապրիլ)

Մեր բոլոր մամուլները կը ձգտին գտնել ընդհանրական բանաձեւ մը, հասարակաց ուղեգիծ մը, որպէսզի ոչ թերթերու մարգարէները կատարուին, ոչ ալ ակումբ խօսքեր ամբողջեն:

Արդ, խօսելով մեր մասին, գիտենք որ Դաշնակցութիւնը ունի գործունէութեան ուղեգիծ մը, այս համաձայնութեան հանդէպ, որ քանի մը տարի առաջ ալ երեւան եկաւ Ի հարկէ պարագաները կը փոխեն շատ մը կէտեր, կը ստիպեն յարմարումներ կամ յաւելումներ կատարել:

Բայց, անփոփոխ կը մնայ հիմնականը, — գործել, օգտուիլ բոլոր պատեհութիւններէն, առանց պատրանքներ սնուցանելու: Եւ միշտ ուսումնասիրելով բոլոր հնարաւորութիւնները:

Այս կէտը ճշդելէ յետոյ, հետեւեալ հարցը կը ծագի. —

Քանի որ ուրիշ կողմէ եւս առարկութիւն չկայ գործելու — երբ առիթը ներկայանայ— կարելի չէ՞ այնպէս մը կարգադրել որ, այս կամ այն հոսանքին կողմէ օրինակներ, կամ բոլորովին անկախ հոսանքներ իրենց բոլոր մամուլները հաղորդեն իրենց նախասիրած կարգադրութեան:

Աւելի պարզ խօսելով, փոխանակ հրապարակաւ տեսակէտներ պարզելու, աւելի նպատակայարմար, աւելի գործնական չէ՞ բոլոր մամուլները կեդրոնացնել եկած — չեկած հոսանքներու կողմէ վարչութեանց մօտ, որպէս զի մ'ը եւ է տեսակէտ անտեսուած չըլլայ եւ բոլոր թելադրութիւնները յանգին մէկ եւ ամբողջական բանաձեւի: Այսինքն, ունենանք հասարակաց ուղեգիծ: Միեւնոյն ուղեգիծը:

Առ հասարակ, բոլորս ալ բանգէտ ենք: Եւ մանաւանդ «քաղաքագէտ»:

Հայուն հաւասարը չկայ՝ խելք ծախելու տեսակէտէն: Եւ պարագաները ալ շատ նպաստաւոր են, ծրագիր յղանալու համար, քանի որ Եւրոպա կը գտնուինք:

Ահա՛ նոր պատեհութիւն մը, — Թուրքիոյ անդամակցութեան խնդիրը, բոլոր մամուլները մէկտեղ հաւաքելու եւ մաղելու: Ցորենը ու յարդը զատելու:

Կատարե՛նք այս փորձը, առանց կանխակալ կարծիքներու, եւ անխախտ պահելով իւրաքանչիւր հոսանքի հիմնական տեսակէտները:

Մէկ խօսքով, կ'առաջարկենք տեսակ մը քննութիւն, որ եթէ օգուտ ալ չունենայ, գոնէ կը նպաստէ միտքերը աշխուժացնելու, եւ կեդրոնաձիգ, հասարակաց ուղղութիւն մը գտնելու:

Մանաւանդ որ, լայն ժամանակ ունինք: Թուրքիոյ դիմումը, եթէ յուրջ է, տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ սեպտեմբերին, երբ կը գումարուի Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովը: Ուրեմն, առ նուազն չորս ամիս ունինք, եզրակացութեան մը յանգելու համար:

Իսկ եթէ յետաձգուի դիմումը կամ ձախողի, ի՞նչ վնաս:

Գոնէ մենք մեր մէջ լայն խորհրդակցութիւն մը կատարած կ'ըլլանք: Եւ ոչ միայն շատ մը թիւրիմացութիւններ կը հարթուին, այլ եւ յստակ տեսակէտներ կ'ունենանք հիմնական հարցերու մասին: Կարելի եղածին չափ «ազգովին»:

Ժամանա՛կն է վերջապէս —շատ ուշ ենք մնացեր— բոլոր նախապաշարումները մէկդի դնելու, կարեւորն ու անկարեւորը զանազանելու եւ համախորհուրդ, հեռատեսական աշխատանքներ կատարելու: Այդպիսի աշխատանքներու վարժութիւնը փորձելու:

Որովհետեւ, կը գտնուինք անկիւնադարձի մը առջեւ, ուր ամէն ձախաւեր քայլ կամ պառակտիչ փորձ կը ծառայէ միայն եւ միայն ջուր լեցնելու թշնամի ջրաղացին:

Ամէնքս ալ գիտենք, ամէնքս ալ կը խոստովանինք թէ անընդհատ կը բանի թշնամի ջրաղացը:

Բայց, իրականին մէջ, ի՞նչ կ'ընենք մենք, բաց ի անամէջ հառաչանքներէ կամ փոխադարձ վարկաբեկումներէ:

Անհատական Թուրք իշխանութիւնն ու մամուլը յստակ սպառնալիքութիւն են հաստատեր, արտասահմանի հայկական կեանքը, մանաւանդ անոր պառակտիչ երեւոյթները արձանագրելու համար: Թուրք լրտեսներու ցանց մը փռուեր է Սուրիոյ մէջ եւ այլուր, հետզհետէ աւելի խիզախ արտայայտութիւններով:

Ո՞ւր է մեր «համազգային» ցանցը, իր կեդրոնաձիգ բանաձեւով...

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՐՑՈՒՄ ՄԸ ԵՒՍ

Անցեալ օր հարցում մը ուղղեր էինք Բարեգործականին, որուն պատասխան չենք ստացեր անշուշտ: Այն տեսակ հարցում մըն էր, որուն պատասխանն չի տրուիր

Ինչ և ուրեմն կը հարցնենք՝

Պաշտպանէ, հարցուցած ըլլալու համար

Ճիշդ այդ մօքով, ահա ուրիշ հարցում մըն ալ:

Վեց եօթը ամիս առաջ, բժիշկ մը որ Գելճիքայի համալսարանէն աւարտեր էր մեծ յաջողութեամբ, կը պատրաստուէր երթալ Սուրիա: Գելճիքայի մէջ գտնուող յատուկ մարմին մը՝ իրեն յանձնուելու համար, կարեւոր գումար մը չեզով ղրկեր էր Բարեգործականին: Բժիշկը այդ դրամը պիտի յատկացնէր կարգ մը գնումներու եւ Ցամքորդութեան ծախքերու:

Գ. Մալէզեան սակայն, չէր համակրած բժիշկին եւ Թերեւս իրաւունք ալ ունէր: Իր ուզած մարդը չէ եւ չի կրնար ալ ըլլալ: Մանաւանդ որ, լեզուն քիչ մը երկար է եւ տեսածը կ'ըսէ յատուկ բառերով

Ահ՛ ըղ է որ գումարը բժիշկին չյանձնելու համար, չէքը վերադարձուցած է Գելճիքա.

Անշուշտ, մենք գիտենք թէ ճիշդ է, ինչպէս գիտենք նաեւ աւոր հետեւանքով առեղծուած պատմութիւնը

Այդ հարցումը կ'ուղղենք, պարզապէս հարցուցած ըլլալու համար եւ պատասխանի չենք սպասեր

Ու նաեւ այս երկու հարցումներուն հետեւանքով, չենք մեղադրեր Բարեգործականը թէ անհատական քաղաքականութիւն կը մտցնէ իր գործունէութեան մէջ: Որովհետեւ շատ պարզ է, Միութիւն մը չատ-չատ միութենական քաղաքականութիւն կրնայ վարել, իսկ անհատ մը միայն անհատական: Այս լափալիսեան խօսքէն յետոյ ի՞նչ կը մնայ

Որ Գ. Մալէզեան իբր վարիչ միութեան մը՝ չի մտնար անհատականութի՛ւն մտցնել Բարեգործականի կապուած գործերուն մէջ:

Ցետոյ ի՞նչ:

Կ'արժէ՞ այդպիսի փոքր բաներու համար պահանջել որ իր Թաշակը իսկինքն կամ գինը հեռացնէ իր պաշտօնէն

Անշուշտ չարժեր...

Մ. Ե

Թունաւոր գինիի զոհերը

Երեք ամիսէ ի վեր, կը նշմարուէր որ Հավրի նաւահանգիստը մանող նաւերու նաւաստիները թունաւորման նշաններ ցոյց կուտային եւ հիւանդանոց կը մտնէին դարմանուելու.

Այս թունաւորման հետեւանքով, հիւանդանոց մտնող մէկ քանի հարիւր նաւաստիներէն երկուքը մեռած են:

Քննութիւնը երեւան բերած է թէ թունաւորումը յառաջ եկած է Սպանիայէն հայթայթուած գինիէն, որուն մէջ մեծ քանակութեամբ թունաւոր նիւթ գտնուած է:

Մոսկուա կը լուծէ Գրողաց Գրողներու Միութիւնը

Խորհ. Միութեան համայնավար կեդր. կոմիտէն որոշեց լուծել Պրոլետ Գրողներու Միութիւնը եւ բոլոր այն գրողները որ կը հաւանին խորհրդային իշխանութեան ծրագրին եւ կ'ուզեն մասնակցիլ ընկերվարական շինարարութեան գործին, հաւաքել միակ միութեան մը մէջ:

Մանչուրիոյ վիճակը

Հարաւային Մանչուրիոյ մէջ տիրող ծանր կացութեան հետեւանքով, յետաձգուեցաւ մեկնումը ճափոնական մաս մը զօրախումբերու, որոնք պիտի վերադառնային Գորէայի իրենց զօրանոցները:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Հիթլեր կը յաղթէ Փրուսիոյ մէջ

Փրուսիոյ խորհրդարանական ընտրութիւնները որոնց արդիւնքին կը սպասուէր այնքան հետաքրքրութեամբ, տեղի ունեցան կիրակի օր եւ վերջացան Հիթլերի յաղթանակով:

Ստորեւ, 1928ի եւ վերջին ընտրութեանց բաղդատական ցուցակը, որ յստակօրէն ցոյց կուտայ Հիթլերեաններու զօրեղ յառաջխաղացումը:

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՓՐՈՒՍԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

	1932	1928
Արձանագրուած քուէարկուներ	26.531.916	25.210.676
Քուէարկած են	21.926.628	19.265.248
Ընկերվարականներ	91	137
Ազգայնականներ	31	71
Կեդրոն	67	71
Համայնավարներ	56	48
Ժողովրդականներ	6	40
Պետականներ	6	22
Տնտեսավարներ	3	16
ՀԻԹԼԵՐԵԱՆՆԵՐ	160	9
Զանազան կուսակցութիւններ	9	36

Փրուսիական ընտրութեանց այս արդիւնքին առջեւ, ի՞նչ պիտի ըլլայ Պրաուն – Սէվերինկի կառավարութեան դիրքը՝ պիտի կրնա՞յ մնալ իշխանութեան գլուխը:

Փրուսիական նոր խորհրդարանին մէջ բացարձակ մեծամասնութիւն պիտի կազմուի 215 ձայնով Վայմարի մէջ գոյացած գործակցութիւնը զանազան կուսակցութեանց միջեւ, որուն հետեւանքով Պրաուն – Սէվերինկ իշխանութեան գլուխն անցան. Նոր խորհրդարանին մէջ կը հաշուէ 164 ձայն: Աստի փոխարէն սակայն, ամբողջ աջերը երէ համերաշխին ու միանան, պիտի հաւաքեն ընդամէնը 209 ձայն: Ուրեմն աջերն ալ չպիտի կրնան անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը գոյացնել, առաջին առթիւ իսկ կարենալ տապալելու համար Պրաունի դահլիճը Հետեւաբար, Պրաուն պիտի կրնայ իր ձեռքը պահել իշխանութեան ղեկը, քանի որ ուրիշ որ եւ է վարչագետ կարելի չպիտի ըլլայ ընտրել ներկայ մեծամասնութեամբ:

Փրուսիոյ նախկին խորհրդարանին շրջանը կը լրանայ մայիս 20ին: Նորը պիտի հաւաքուի յունիս 20էն կամ քիչ յետոյ: Մինչ այդ ուրեմն, ներկայ կառավարութիւնը պիտի կրնայ կարգադրել ընթացիկ գործերը եւ նոր խորհրդարանի բացման, երէ Փրուսիա չկարենայ կանոնաւոր կառավարութիւն մը կազմել, կրնայ ըլլալ որ կեդրոնի կառավարութիւնը ինքն իսկ ուղղակի վարիչ մը նշանակէ, ղեկավարելու համար փրուսիոյ կառավարութեան:

Դլխաւոր կուսակցութեանց ստացած քուէները կը ներկայացնեն հետեւեալ պատկերը — Հիթլերեանները ստացած են 7.940.046. — Ընկերվարականները 4.543.535. — Կեդրոն (կաթոլիկներ) 3.362.911, — համայնավարներ 2.790.253. — գերման ազգայնականներ 1.507.822

Հիթլերեաններու հաւաքած ութ միլիոնի մօտ քուէներուն մէջ են գերման ազգայնականներու (Հուկենպերկի կուսակցութիւնը) քուէներուն մեծագոյն մասը:

Համայնավարները ինչպէս կը տեսնուի այնքան քուէ չեն հաւաքած որքան կը յուսային եւ այս անգամ, շատ աւելի կորսնցուցած են, քան նախագահական ընտրութեան ատեն:

Ամէնէն մեծ պարտութիւնը կրած են ընկերվարականները, որոնք մէկ անգամէն կը կորսնցնեն 46 աթոռ:

Ընտրութիւններ կատարուեցան նաեւ Վիւրթէմպէրկի, Պավիերայի, Անհալթի եւ Համպուրկի մէջ: Այս շրջաններուն մէջ, Հիթլերեանները այնքան յաջողութիւն չունեցան որքան Փրուսիոյ մէջ:

Գերմանական այն պետութիւնները որ կիրակի օր քուէարկութիւն կատարեցին, կը գրաւեն 400000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն մը 468 հազարի վրայ եւ ունին 50 միլիոն բնակիչ, ամբողջ Գերմանիոյ 64 միլիոնին վրայ:

Հնդկաստանի նոր խռովութիւնները

455 հոգի ձերբակալուած

Կիրակի օր, մեծ խռովութիւն կը տիրէր Տէլհիի մէջ, ուր հնդկական կառավարութեան արգելքին, եւ այս վերջերս կատարուած բազմաթիւ ձերբակալութիւններուն, Հնդիկ ազգային խորհուրդը նիստ պիտի գումարէր:

Ոստիկանութիւնը հրահանգ տուած էր առեւտրականներուն որ բաց պահեն իրենց խանութները, սակայն զանազան շրջուններ ու գրոյցներ տարածուած էին. որով, խանութպաններէն շատերը նախընտրեցին անսաստել ոստիկանութեան հրահանգին եւ փակել իրենց խանութները, քան թէ ենթարկուիլ կողոպուտի վտանգին:

Քաղաքին փողոցներուն մէջ, մեծ բազմութիւններ հաւաքուած էին եւ ոստիկանութիւնն ստիպուեցաւ յաճախ միջամտել, ցրուելու համար բազմութիւնը:

Մահմետական մը որ ինքզինքը կը յայտարարէր Տէլհիի տեղական խորհուրդին լիագորը, ազգային դրօշ պարզած 300 անձերու գլուխը կանգնած, յայտնեց թէ ազգային խորհուրդին նիստը տեղի պիտի ունենայ քաղաքին ուրիշ մէկ վայրը: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց բոլորը, ինչպէս նաեւ անոնք որ իբր պատգամաւոր, հետզհետէ կուգային:

Այն ատեն, պատուիրակները փոխանակ համագումարի, խմբական ժողովներու նստան, զանազան վայրերու մէջ:

Հնդիկ ազգայնականները կը յայտնեն թէ այս կերպ խումբերու բաժնուելով, յաջողած են ապահովել որ խորհուրդը իր լիակատար նիստը գումարէ եւ տայ հինգ որոշումներ, որոնք կուգան հաստատել Գոնկրէսի գործադիր խորհուրդին տուած որոշումները:

Մէկ օրուան մէջ, ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 450 հոգի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդա՝ Գ. էջ)

Պ. Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐՄԱՆ ՇՈՒՐՋ

Կիրակի օր արձանագրած էինք երկտող լուր մը՝ որ կը հաղորդէր թէ Գ. Գ. Կիւլպէնկեան հրաժարած է Բարեգործականի նախագահութենէն:

Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, Գ. Կիւլպէնկեան, որ այժմ Քան կը գտնուի, «Ս. Հայաստանի» մէջ կարդացած է յօդուած մը ուր պինքը կը ներկայացնէին իբրեւ գործակալ միջազգային դրամատիրական աշխարհակալութեան, հայ ժողովուրդին արիւնը վաճառքի հանելու համար: Այսպէս վիրաւորուած, հեռագրով հրաժարական տուած է:

Այս հրաժարման վրայ, Բարեգործականի գրասենեակին մէջ արտակարգ ժողով մը գումարուելով, հեռագրած են երեւան, թէ «Ս. Հայաստանի» խմբագրութեան եւ թէ՛ կառավարութեան, լուսաբանութիւններ տալով եւ վրդովում յայտնելով:

Ուրիշ աղբիւրէ մըն ալ ստուգեցինք թէ՝ հրաժարման լուրը բոլորովին ճիշդ է, եւ Բարեգործականի կեդր. վարչութիւնը ամէն միջոց կը փորձէ, Գ. Կիւլպէնկեանը տարհամոզելու համար:

Բարեգործականի գրասենեակէն ալ տեղեկութիւններ խնդրեցինք այս մասին, եւ Գ. Մալէզեան յայտնեց թէ, մինչեւ այս պահուս հրաժարագիր ստացած չեն:

Մեր աղբիւրները բոլորովին վստահելի ըլլալով, այս դիւանագիտական պատասխանը ուրիշ իմաստ չունի, եթէ ոչ ամէն կերպով կանխել վերջնական հրաժարումը:

ՆԵՐԳԱՂԹԻ Գ. ԿԱՐԱՒԱՆԸ

Ներգաղթի Գ. կարաւանը Սելանիկէն ճամբայ պիտի ելլէ այսօր, երեքշաբթի:

Այս առթիւ հրատարակուած յայտարարութեան մէջ կը կարդանք. —

Անոնք որ կը հրաժարին մեկնելէ, պարտաւոր են անմիջապէս դիմել Ներգաղթի գրասենեակ եւ իմացնել:

Ներգաղթողները իրենց հետ պէտք է ունենան միայն այն իրերը, որոնք անհրաժեշտ են նաւուն մէջ, Պիրէոս-Սելանիկէն մինչեւ Պաթում, ինչպէս ուտելիք, անկողին, իսկ այն ամէն իրերը, որոնք ճանապարհին պէտք չեն, պիտի իջեցուին նաւուն ամբարը եւ առանց բացառութեան: Ուստի այդ կարգի իրերը պէտք է լաւ ծրարուին եւ մեկնողին անունը, մականունը եւ իր կարգաթիւը յստակօրէն պէտք է գրուին ծրարներուն վրայ:

Բոլոր մեկնողները կարող են իրենց հետ տանիլ՝

Ա. - Իրենց արհեստին վերաբերեալ ամէն տեսակ գործիքներն ու իրերը:

Բ.— Ամէն տեսակ սերմնցու

Գ. Ամէն տեսակ կարուած հագուստ

Դ.— Որսորդութեան հրացաններ

Ե. Եւ առ հասարակ այն ամէն իրերը, որոնք առեւտուրի նիւթ չեն:

Այս յայտարարութեան կցուած է երրորդ կարաւանի մաս կազմողներու անուանացանկը:

Յայտարարութիւնը ծախուած է 2 դրախմի, Ներգաղթի պատուիրակութեան հաշւոյն:

Յունական դրամը

Երէկ, Աթէնքի մէջ խորհրդակցութիւն կատարեցին յունական դրամատուններու տնօրէնները, ուսումնասիրելու համար դրամական ոսկենիշը լքելու կառավարական առաջարկը: Եզրակացութիւնը տակաւին յայտնի չէ: Սակայն, կ'ենթադրուի թէ տնօրէններու մեծ մասը դէմ է այդ առաջարկին:

Կէսօրէն վերջ, Յունաստանի վարչապետը Վենիզելոս, ճառ մը ձգէ պարզեց այն միջոցները զորս կառավարութիւնը անհրաժեշտ կը նկատէ բարւոքելու համար Յունաստանի տնտեսական ու ելմտական կացութիւնը:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

1932—33Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Վերածնւող Իրանը, հեռու համաշխարհային թոհ ու բոհից, քաղաքական տաղրանքներից, լծւել է վերաշինական աշխատանքների, եւ Ղաջարների օրօք եղած խամաճիկ պետութիւնը հիմնաւորելու կազմակերպական հոգերին:

Էութեամբ դեռ եւս դանդաղ, բայց իրապէս հսկայ քայլերով առաջադիմող Իրանը ոչնչով չի նմանւում նախկին Պարսկաստանին: Վերջինը որքան փտած, հիւծւած էր, նոր Իրանը, իր նոր գահակալով եւ քաղաքական հասուն եւ հեռատես գործիչներով, այնքան կազդուրւած, իսկական պետութեան պատկերն է ստացել: Այս երեւոյթը ուրախացնում է մեզ, որովհետեւ խաղաղասէր պարսիկ ժողովուրդը՝ միայն վերաշինել գիտէ, եւ իր երկրի բարգաւաճման մասին հոգ տանիլ:

Եւ այս բոլորը կատարւում է առանց աղմուկի, անաղմուկ: Սա էլ պետականօրէն ապրող ժողովրդի համար հասունութեան նշան է:

Ժողովուրդը իր բախտը վստահել է ամուր ձեռքերի, քաղաքականութեամբ էլ չի զբաղւում: Ինչ որ ասւում, հրամայւում, կարգադրւում է,— նշանակում է, բանաւոր է, գործադրելի: Օրինակ, եւրոպական երկրներում պետութեան տարեկան ելմտացոյցը հաստատելու համար որքա՜ն եռանդ է թափւում, որքան ջուր ծեծւում, որքան ճառ է խօսւում, թուղթ մրոտւում: Այդ երեւոյթը մեզ մօտ չկայ, եւ կարիքն էլ չի զգացւում: Ամէն տարեգլխին, համապատասխան նախարարութիւնները կազմում են իրենց ելեւմուտքի հաշիւները, եւ սրանց համագումարը դառնում է պետութեան առաջիկայ տարւան ելմտացոյցը: Այսպէս, 1310 թ. Իսֆանդիարին կազմած ելմտացոյցը գործադրութեան պիտի դրւի այս տարւան (1311) առաջին ամսից՝ Ֆարւարդինից, գարնանամուտի առաջին օրւանից:

Այս տարւան մուտքը հաշւում է 420 միլիոն ռիալ= (դրամների անունները փոխւած են, առանց փոխելու արժէքը), 420 միլիոն ղրան, կամ 42 միլիոն թուման:

Դոլարի սովորական սակով 42 միլիոն դոլար, ներկայ սակով 17 միլիոն դոլար (1 դոլարը այժմ կ'արժէ 25-26 ղրան):

10-12 տարի առաջ, Իրանի եկամուտը 9 միլիոն թումանից չէր անցնում, այժմ քառապատկել է, սա երկրի ծաղկման անհնացցուն ապացոյցներից մէկն է:

Իսկ հին օրերին անգամ պակասական ծախքերը փոխառութիւններով էին (արտաքին) հոգացւում:

Պարսկաստանի գանձարանը դատարկ է՝ ասացւածքը սովորական էր այն օրերին:

Այս տարի (1311ին=1932—1933) ելքը հաշւած է նոյնքան: Ելմտացոյցը 3400 թումանի յաւելւած պիտի ունենայ:

Ելքի ամենամեծ բաժինը, ինչպէս բոլոր երկիրներում, այնպէս էլ Պարսկաստանում յատկացւած է զինւորական նախարարութեան, առել է բանակին: Ելմտացոյցի ելքի բաժնում այն նպատակի համար յատկացւած է 180 միլիոն ռիալ, կամ 18 միլիոն թուման: Եւ այս անհրաժեշտութիւն է նկատւում մի երկրի համար, ուր, պարտադիր զինւորութիւնը ընդամենը 5 տարւայ կեանք ունի: Սկզբում ժողովրդի կողմից դժգոհութեամբ ընդունւած այս օրէնքը, այժմ սովորական է դարձել, Իրանցին զինւոր է գնում իր հայրենիքի համար:

Այս նախարարութիւնը շատ լաւ հիմքերի վրայ է դրւած, եւ օրից օր եւրոպականանում է:

Երկրորդ կարեւոր կէտը Պարսկաստանի համար, լուսաւորութեան նախարարութեան աշխատանքներն են, որ նոյնպէս ծառայում է երկրի առաջադիմութեան եւ խաւար Արեւելքը լուսաւորում: Ելքի մէջ, այս նպատակի համար նշանակւած է մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար թուման, կամ 12 միլիոն ռիալ:

Երրորդ կարեւոր նախարարութիւնը Պարսկաստանում՝ այդ նոր հիմնւած տնտեսական նախարարութիւնն է, որի ելքը տարէց տարի աւելացւում է, որովհետեւ այս նախարարութեան ջանքերով է, որ զարկ է տրւում երկրի արհեստի, արւեստի, արդիւնաբերութեան զարգացման, (գործի, հիւսւածեղէնի, հանքերի եւայլն) ազնւացման աշխատանքներին: Այս նախարարութեան ելքը նախատեսւում է 360 հազար թուման, կամ 3,600,000 ռիալ:

Միւս նախարարութիւնների ելեւմուտքի պատկերը չեմ տալիս, որովհետեւ ընթերցողի համար շահեկան չեն:

Մուտքի մէջ, սովորական ընդունւած աղբիւրներից դուրս, մտնում է անցեալ տարւանից հաստատւած եկամուտի տուրքը, որ նորութիւն է Պարսկաստանում:

Ելմտացոյցի այս հաւասարակշիռ պատկերը արդիւնք է ներածման եւ արտածման հաւասարակշռութեան: Որոշ տեսակի ապրանքների ներածման արգելքը եւ չափաւորումը (պերճանքի առարկաներ, մետաքս, արծաթ եւայլն), բաւական կազդուրիչ ազդեցութիւն կատարեցին երկրի տնտեսութեան աշխուժացման, եւ զարկ տւին, մէկ կողմից երկրի արդիւնագործութեան, միւս կողմից, այդ արդիւնագործւած ապրանքների մեծաքանակ արտահանման: Պարսկաստանն էր առաջին պետութիւնը, որ որոշ օրէնքներ սահմանելով, որոնց, որքան ոսկեդրամի ապրանք որ արտածուի, նոյնքան գումարի էլ չարգիլւած ապրանքների ներածումը թոյլատրւի: Այնուհետեւ Պարսկաստանի օրինակին հետեւեցին Գերմանիան եւ Թուրքիան:

Պարսկական նոր դրամը՝ փահլաւին եւ ռիալը ոսկեդրամի փոխելու խնդիրը մէկ կողմ է դրւած, եւ հիմքը արծաթն է ընդունել: Արդէն նոր դրամները շրջաբերութեան մէջ են դրւած:

Ստերլինի առուծախը մի ժամանակ վերապահւած էր միայն Բանկը Միլլիին (Ազգ. Դրամատուն), սկզբում 6 թուման, ապա 9 թուման:

Այժմ, ստերլինի առուծախը ազատ է թողնւած, սակայն, Բանկը ինքը չի ծախում:

Գերմանացի մասնագէտներով կազմակերպւած այդ Բանկը, այժմ, ժամանակը լրացած մասնագէտների հետ պայմանագիրը չի նորոգում:

Բացի այդ, ճակընդեղի պակասութեան պատճառով, Քահրիզակի շաքարի գործարանը ժամանակաւոր բարձէս դադարել է աշխատելուց, մինչեւ ճակընդեղի նոր բերքը:

Քարիւղի, շաքարի եւ թէյի մենաշնորհը կառավարութեան ձեռքն է. այս նիւթերը պիտի մատակարարէ Խորհրդ. Ռուսիան: Դրա համար, նրան իրաւունք է տրւած երկրի արտահանութեան հարիւրին 60ի իրաւունքը իր ձեռքին ունենալու, որ անպատեհութիւններու դուռ պիտի բանայ: Մասնաւորները տէր լինելով արտահանութեան հարիւրին 40ին միայն, արժէքների բարձրացման կամ իջեցման ամբողջ զսպանակը պիտի գտնւի Խ. Ռուսիայի ձեռքին:

Հարիւրին 60ը լրացնելու համար, Ռուսները պատրաստւում են ամէն ինչ արտահանելու, անգամ իրենց չնախատեսած եւ չնախընտրած նիւթերը:

Սա այժմ, համաշխարհային տնտեսութեան քաոսից ազդւած է նաեւ մեր երկիրը, եւ առեւտրական գործառնութիւնները մեծ մասամբ կանգ են առել:

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ,— ԵՐԳ, ՆՈՒԱԳ, ՊԱՐ

Այսօր, քանի մը գիծեր՝ մեր մշակոյթի ճիգերէն:

Առօրեայ քաչքչուքէն դուրս, որ օրը օրին կ'արձանագրուի թերթերուն մէջ, «յաւելեալ եւ ճոխացեալ» մանրամասնութիւններով, կ'արժէ շրջագծել նաեւ այն օրերը՝ որ լոյս կը ձգեն կարգ մը «փոքրիկ» տափակութիւններուն, մխոցին եւ աղմուկին վրայ: Այս հեղձուցիչ պայմաններուն տակ, անոնք հոգեպարար երեւոյթներ են, հայեցի՝ խորքով եւ տիպական:

Քաղաքական շլմեցուցիչ վազքին եւ տնտեսական տագնապին վերեւ, հայ երգն ու նուագը, հաւաքական ջերմիկ հաւաքոյթներու մթնոլորտ պահ մը գոնէ կը մեղմեն մեր եղծկած բարկութիւնները: Կը մղուինք իրարու մենք մեզի, խեղդելով մեր կիրքը եւ փոթորիկը որ նստած է մեր արիւնին մէջ, աշխարհի եւ ժամանակակից խաչակիր ընկերութեան հանդէպ:

Հոս, արուեստի չափն ու ուժգնութիւնը չենք փնտռեր: Այս եւ նման ձեռնարկներուն, հաւաքոյթներուն եւ ներկայացումներուն (այս բառին արժանաւոր իմաստովը) մէջ, այլ ճիգն ու թափը՝ հաւաքական անզոր աշխատանքը՝ որ երբեմն կը հիացնէ: Մանաւանդ երբ նկատի կ'ունենանք տեղն ու հեւասպառ ժամանակը, առանց ուժերը համեստ, յեկամարութեան պակասն ու մեր քաղաքացիական կրթութեան բացասական կողմերը.

Ո՛, մեր ամէն քրտինքի մէջ «նկատուելու» եւ զբանց տեսնելու տենդը հիւանդագին, եւ վնասակար

Մեր տեսնելու, տալու, արժեցնելու տեւական ձգտումը, գոհացուցիչ է, հերոսութիւն եւ ցաւ: Մեր կարելին ու անկարելին: Ասոր համար՝ պէտք է կրկնապատկել ճիգերը այս կորաքամակ աւրուոցին, որ հայրենի հողն ու կանանչը չտեսած, ազատութիւնը չապրած, կը սիրէ, կ'աշխատի, կը պահպանէ, միշտ քրտնելով եւ տառապելով: Երբ ուրիշներ՝ կը տքնին իրենց կաշիին ու տունին համար եւ միշտ բարձրերը կը մնան:

Այս «դղրդացող» դասը ինչպէս ուրիշ ձեռնարկներու, նոյնպէս մշակութային ճիգերէն, շարժումներէն եւ հաւաքոյթներէն կը բացակայի: Աւելի կը սիրէ ձիարշաւի մը մասնակցիլ, վճարել եւ վնասել, քան հայ երգին եւ արուեստին քիչիկ մը օգնել: Ներկայ ըլլալ.

Սակայն երբեմն կը յայտնուին, (ձեւերը լաւ գիտցող մասնագէտներ են) երբ պէտք է հարուածել, միջամտել եւ խանգարել: Երբ հանրային կարծիքին վրայ չփոթ եւ պղտոր տարակարծութիւններով պէտք ըլլայ ազդել եւ ծանրաբեռնել: Փոքրիկ եւ ճղճիմ հաշիւներով:

Եւ միշտ ժողովուրդն է, չարքաշ եւ աշխատաւոր, մեր աշխատանքներու բեղնաւորող կռուանը: Միջինային առջեւ իբրեւ մեքենայ չարժող եւ սպասող հայ մարդը. Կայ բոլոր ձեռնարկներուն մէջ: Իր լռմայով: Իր անձով:

×

Սալոն Massilia էինք նախընթաց շաբաթ: Տէր եւ Տիկին Գասմագրեաններուն: Նիւթը հայ երգն էր, անցեալին մէջ, եւ ներկային: Ծագումն ու զարգացումը, ազդեցութիւնները ու կրած փոփոխութիւնները. Մասնագիտական եւ բացատրական ծանր նիւթ մը, ոչ շատ մատչելի ժողովուրդին: Գ. Գասմագրեան պատմականը ըրաւ, ժողովրդական եւ եկեղեցական երգին, մանրամասնեց, կարգաց բանահիւսութիւններ, բաղդատականը ըրաւ, ասորական եւ եբրայական երգերու եղանակներուն հետ: Կատարեց ստորաբաժանումներ, լայն ծանօթութիւններ կցելով զատախօսութեան: Ակնարկ մը նետեց մեր ազգի երաժշտական աշխատանքներուն վրայ, Հայաստանի մէջ եւ արտասահմանի ալ մասամբ, ընդհանուր մշակումին եւ ձգտումին անդրադառնալով.

Նիւթը ծանր էր եւ ընդարձակ: Կարճ կապեց: Իր մէջբերումները չոր էին եւ շատ քիչ: Միայն մէկ կտոր նուագեց: Նման նիւթ մը՝ տալու համար ժողովուրդին պէտք է տարածել եւ ժամանակ տալ: Մանրամասնել օրինակներով եւ լայն ծանօթութիւններով: Աւելին՝ պէտք է ունենալ ճարտար, եւ վառվռուն, դարձող լեզու, նիւթը կապելու եւ սիրցնելու համար:

Սակայն հարուստ եւ քաղցրալուր ձայն ունէր Տիկ. Գասմագրեան: Տիրական եւ նստող կշռոյթով մը:

Երգեց եւրոպական քանի մը կտորներ. Սիրուն էր Չայքովսքիին կտորը եւ յաջող: Երգեց՝ Հայաստանի արդի երաժշտական արժէքներէն Ռ. Մելիքեանէ, Տէր Ղեւոնդեանէ, կտորներ՝ յատկանշական: Եւ «Անուշ»էն: Կոմիտասի Քելէ, Քելէն: Աւելի ուժեղ էր եւրոպական կտորներուն մէջ.

Եթէ «Հայաստանը»՝ Ա. Շահմուրատեանի փառքն է, «Քելէ, Քելէն» ալ հրաշալիօրէն կատարեց մեզի Օր. Հ. Թորոսեան, ուրիշ ժողովրդական երգերու մէջէն:

Ափսո՛ս որ այս բանախօսութեան եւ երգին քիչեր ներկայ էին, եւ շքեղ սրահը դատարկ էր: Կար մօտ 60 հոգի: Թերեւս օրն էր անյարմար եւ տեղը շատերուն անծանօթ կը նախադասէր՝ բաց երեւոյթին՝ Ա. Զօպանեան, որ քանի մը խօսք ըրաւ հայ արուեստի մասին. Շատեր աւելի լաւ կը սպասէին բանախօս — գրագէտէն: Հակիրճ կարծիքներ մէջ բերաւ Եւրոպացիներէն եւ Ֆրանսերէն կարդաց. Լալուայի հայ երգի մասին գրած յօդուած — գնահատականը: Ինչո՞ւ ֆրանսերէն: Զգացնելու եւ ազդելու համար ներկաներու տրամադրութեան վրայ, հաւանաբար:

Իսկ անցեալ շաբաթ իրիկուն, Brébant Marseillaisի անշուք, երգի եւ նուագի անյարմար՝ բայց ընդարձակ սրահին մէջ: Խուռներամ բազմութիւն մը՝ երկսեռ: «Երաժշտական Միութեան» բացման պարահանդէսին: Աշխատանքը իր պտուղը կուտայ, խակպէս, եւ անդամներն ու անդամուհիները, յայտնի էր փառօրէն որ ամէն ճիգ թափած էին արդիւնաւորելու համար:

Զէզոք է այս Միութիւնը, նոր կազմուած տակաւին, բայց միակամ եւ աշխատունակ: Ժողովուրդին սրտին խօսող, համակրելի: Իր յաջողութեան մէկ գաղտնիքն ալ այնոր է փնտռել երկսեռ ըլլալուն մէջ, որուն վրայ կ'իյնան մեծ տարածով Վարդապետեանի հմայքը եւ Վ. Սարգիսեանի կազմակերպած համերգին բաղդրութիւնը, որ կը տեւէ տակաւին եւ թարմ է: Կը յաջողի այս միութիւնը, եւ պէտք է որ յաջողի: Անհրաժեշտ է այս գաղութին եւ պահանջ:

Ունէին գեղեցիկ եւ բաւականին ճոխ յայտագիր մը, մեներգ, նուագ, նուագախումբ, պար եւ կենդանի պատկերներ: Բացման քանի մը խօսքէն եւ Եամ Փորոտանէն յետոյ, երգեց Օր. Գէորգեան՝ «Մայրիկ մայր»: Մեղմ եւ համակրելի ձայն մըն է որ կը նստի սրտին մէջ: Զերպ էր Ս. Մուրատեանի Solo: Պէտք է ըսել հոս, որ նուագախումբի անդամները նոր հրապարակ կուգան եւ դեռ amateur են: Կը ղեկավարէ Ս. Ջէօրէքճեան: Համեղեան տեղ կը չինէ նաեւ Փ. Մալոյեանը իր յարատեւ զարգացումով. Այս էր պատճառը թերեւս, որ ընդհանրապէս նուագը խումբին, զգալի տկարութիւն մը ունէր, արդարանալի սակայն, առաջին անգամ ըլլալուն: Զգեցուած էր ռոտաւելապէս Danse l'Aoule (N° 2) եւ Cortège du Sordarը: Լաւ էր սակայն «Սիփանայ Քաջերը» Կոմիտասի: «Այրպեղ բարձր սար» ան: «Արեւ թռչում եկաւ» մեներգի ընկերակցութեամբ:

Սիրուն եւ գունագեղ էր «Ոսկան Աղբերը», պատկեր մը, Տիկ. Բիրեանէ եւ Համբարձումեանէ: Երգին կշռոյթը չկար, մանաւանդ վերջինին մօտ: Տպաւորիչ է սակայն: Ֆրանսացի երիտասարդ՝ Emmanuel, տանելի դարձուց իր Soloն (violoncelle): Անոր յաջորդեց Օր. Փիրանեանի «Շամիր» պարը, որ կրկնուեցաւ: Կշռուած եւ նուրբ էին իր շարժումները եւ դարձուածքները: Նկատի առնելով մանաւանդ որ նոր կը տեսնուի բեմի վրայ եւ կրնայ դեռ նուաճումներ ընել, եթէ լրջօրէն խնամուի եւ մարզուի թեթեւ մը:

Նուագներուն մէջ յաջողն էր Le Petit Symphonieն M. Moretի. Ս. Ջէօրէքճեանի եւ Փ. Մալոյեանի կողմէ. Մեներգներու կարգին պէտք է … տել Օր. Տ. Աճէմեանի «Երկինքն ամպել ա» եւ «Արեւ թռչում եկաւ» … կրկնուեցաւ: Ճշգրտօրէն եւ … ձայնը, արտայայտիչ կարելի է … ունենալ եւ … Թոթովէն եւ չէն կեցնէր … չէր արտասանութիւնը Ս. Փա… եանը Լուսիկ … նէծքը կրնար փոխարինել … նակով մը, թէեւ իր … փերը մաքուր էին: Լաւ հայերէն … Մեր բոլոր արտասանողները … տանելի են) լաւ չեն հնչեր եւ … կը տափակցնեն լաւագոյն … կողմէ տափակ էր «Կամ…» … տասանութիւնը Տիկ. Բիրեանի … չէ՞ր կարելի է գտնել Կոմիտասի … ծագնող եւ արժէքաւոր … պէտք է ընտրել:

Ուշադրաւ եւ պատկերաւոր էր … բարբառեան ղաշտեր եւ «Կալ … բանը»: Հայ հողէն ու երգէն … րուած կենդանի պատկերներ … գական տարազներով եւ սովորու… ներով զարդարուած: Հոն՝ արհեստ… ոը թափանցաւ, հաւաքեց … գին փշրանքներն ու արժէքաւոր … գանձերը, … եւ զգաստօրէն հմտութեամբ … բերել պէտք է ըսել, աւելի կատար… եալ եւ գունաւոր դարձնելու … Նախ բեմը բոլորովին անյարմար … եւ փոքրիկ, նման ներկայացումն… րու:

Այս կալի եւ դաշտի պատկերներ… մէջ, Օր. Թ. Աբգարեան, շատ … յուն, բնական, ապրելով երգեց … կի ծառը եւ «Մայրիկը» … իր ողբերգութեամբ, մրրկոտով մը … փոխանցուէր … երգեցին՝ Օր. Գէորգեան «…» … ու եկայ սարը», եւ Օր. Մի… «Սարերի վրով գնացը» Վերջին… րուն եւ ծաւալող ձայն ունի … նաեւ Գ. Լ. Գազբճեանի եւ Համբարձումեանի «Զիգ տուէն գութաններ», «Տրլէ եամանը»: Միայն պէտք է … չել հոս որ անհամ եւ անիմաստ է … հայկական պարերը: Կ'երեւի … տեղ չէր տրուած մեր պարի … ձգուած է անկանոն եւ անպատրաստ … Պէտք է լաւ նայիլ:

Հարկ չկայ գրել եւրոպական պար… րու մասին: Խառն ի խուռն … աշխուժ … կը գտնէ… Ոչ արուեստ կար եւ ոչ ալ ներդաշնակ գեղեցկութիւն: Ոչ կարգը … պահեն, ոչ ալ ճաշակը: Կը գտնուի… կը գտնեն: Արտառոց է մեր մէ… Երբ կը մտնեն օտար պարարահներ … թատրոն՝ կը լրջանան, … թունք ծալլած կը մնան. իսկ մեր … հաւաքոյթներուն, լա՛յն շատ լայն … բանալ: Օտարին քով կլլուած … շարժին, իսկ մեր մօտ կը դառնայ … սանձարձակ եւ պոռոտ:

Հետզհետէ կը սրբագրուին այս թե… րի կողմերը անշուշտ, միութիւնը … հիմնաւորուի եւ երկրորդ հանդէս … մը կ'ունենանք համակրելի եւ գեղե… ցիկ մթնոլորտ մը:

Հասոյթն ալ կ'ենթադրեմ որ … սած ըլլայ 5500 — 6000 դրամ … գալու չափ ապահովելով 4000ի … երաժշտական ձեռնարկներուն … մար:

Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (11)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Ընթրիքէն յետոյ տանտէրը այս ու այն կողմը դարձուց խօսքերն ու հաւատարութեան վրայ բերելով գոհունակութեամբ, յայտնեց.

— Հաւատարութիւնը լա՛ւ բան է: Երանի՛ թէ բոլոր պուրժուաներն ալ Հայկօ էմին պէս ըլլային: Շուտով կ'իրականանար ընկերվարութիւնը:

— Հետաքրքրական է, մէջ բերաւ անցորդը, Հայկօ էմին էլ մասնակցելո՞ւ է վաղուան քուէարկութեան:

— Ես որոշած եմ քուէս տալ խորհուրդ խորին Հայաստանի աղքատներու թագաւորին միա՛յն եւ ուրիշ ո՛չ ոքի:

— Եւ շատ էլ լաւ էք անում, ընկե՛ր Հայկօ էմի, հէնց գալիս եմ ուղղակի Հայաստանից, լաւ եմ ճանաչում նրան: Նա իմ մօտիկ ընկերն է, մենք միասին ենք սովորել Լէնինկրատում: Ուզում էք ձեր ինքնութեան թղթերը յանձնեցէք ինձ, ես կ'ուղարկեմ թագաւորին եւ կ'առնեմ «Ընկեր ջա՛ն, սա մեր նշանաւոր Հայկօ էմիի քուէն է: Սա մի տիպիկ մարքսիստ է: Սիրում է քեզ եւ հաւատարութիւնը գործով իրականացնում է Պէյրութի հիւպատոսարանում: Մեռած է, մի անցագիր ուղարկիր մեզ իր վաստակաւոր ծերուն ընկերոջ, որ Հայաստան գնա եւ հոն անցկացնի իր վերջին օրերը»:

— Բերանդ պաղնեմ, գուտկա, կ'ըլլա՞ այդ աղէկութիւնը:

— Ինչ թէ չէ՝ անշուշտ կ'անեմ: Միայն թէ՝ ինչպէս նախօրօք ասացի, հարկաւոր է ունենալ ձեր ինքնութեան թղթերը:

Ղուրպա՛ն ըլլամ խորհուրդ խորին Հայաստանի աղքատներու թագաւորին, ըսաւ Հայկօ էմին եւ ինքնութեան թուղթերը յանձնեց թագաւորին անցորդ ընկերոջը:

— Մի ամսից կը ստանաս պատասխանը, ընկեր Հայկօ էմի, հէնց մի ամսից:

— Շատ շնորհակալ եմ, գուտկա, Աստուած հարիւրապատիկով վարձատրէ: Հայկօ էմին պարտքի տակ մնացողներէն չէ: Այս վինճակս մի զատէր զին, ժամանակին եմ ալ...:

Հայկօ էմին այնքան խանդավառուեցաւ այդ իրիկուն, որ՝ գիշերը երազին մէջ որբանոցի բեռնատարը նստած՝ ամպերու վրայէն սրընթաց կ'երթար դէպի Հայաստան: Տաւրոսեան լեռներէն անցած միջոցին, երբ գիւղացի թուրքերը հրացաններ կ'արձակէին դէպի վեր, կ'ահնային ու կը սպառնային հայհոյելով «Կեաւու՛ր Հայկօ, կեավու՛ր Հայկօ, բանտէն խոյս տալէ յետոյ, եկեր ես հիմա մեռելներո՛ւդ ոսկորները հաւաքելո՞ւ, կողոպտուած հայրենակիցներուդ իրաւունքնե՞րը պահանջելո՞ւ: Եկա՛ւր եւ տե՛ս: Քանդեցինք ձեր տուներն ու տեղը բոնջար ցանեցինք: Վար իջիր ամպերէն, վար իջիր որ կտոր-կտոր ընենք եւ ագռաւներուն նետենք դիակդ...»: Ուզեց երիտասարդանալ Հայկօ էմին: Կեցուց բեռնատարը, կանչեց հեռուէն Եղիա մարգարէն, որ խարխլուած կառք մը կը վարէր ամպերով արար աշխարհը, ամերիկեան Ֆորտը փոխեց անոր հրեղէն ձիերէն մէկուն հետ, հեծաւ կենդանիին քամակն ու իր անգլիական պղպջակ կացինով զինուած իջաւ լեռներէն վար: Ասպարէզ կարդացողի յանդնապատասխանութեամբ յառաջացաւ գիւղին հրապարակն ու չահէնի իր աչքերը պտտցուց չորս դին: Մարդ մարդասանք չկար: Ամայացեր էին փողոցները: Սպառնացաւ իր ձին, եկաւ, կանգնեցաւ քարաշէն տան մը առջեւն ու ձայն տուաւ բարբարոս շեշտով մը.

— Օսմա՛ն աղա, Օսմա՛ն աղա...

— Ո՛վ, այդ դո՞ւք էք: Ալլալլա՛հ Հայկօ, ինչպէ՞ս ալ ողջ մնացեր էք տակաւին...: Վար իջէ՛ք ձիէն, ներս հրամեցէք, այս որքան կարօտցած էինք ձեզ:

— Այդ դուք չէի՞ք որ կը համարձակէիք հրազէն պարպել եւ հայհոյանքներ տեղացնել վարէն: Ահա՛ մեռ մինակս կուռի սպարէզ կը կանչեմ ձեզ: Ես աշխարհիս Հայկօն՝ որ թագաւոր եւ ազատ ու անկախ հայրենիք ունի հիմա: Խօսք չէ՛, հայրենի՛ք...:

— Հայհոյել ձերդ բարձրապատուութեան — Խաստաֆիրլա՛հ..., խաստաֆիրլա՛հ...: Բայց... բայց ներս հրամեցէ՛ք-դուք մեր հին բարեկամն էք, մեր գլխուն վրայ տեղ ունիք:

— Ձեր հին բարեկամը՞...: Անամօ՛թ, վատոգի ոճրագործնե՛ր...: Որքան ալ շուտ կ'ուզէք մոռնալ, որքան ալ շո՛ւտ... Ձեզի պիտի չթողում, Օսման աղա՛, ձեզի պիտի չթողում հարսներու եւ թոռնիկներու մորթոտուելը, ըսաւ Հայկօ էմին գլուխը շարժելով, մորակեց իր հրեղէն ձին, բարձրացաւ ամպերուն վրայ եւ շարունակեց իր ճամբան: Շատ չանցած ձին կանգ առաւ Արագած լերան ստորոտը եւ գետինը դոփելով ողջունեց իր երկարածիգ խրխինջը տրնակեց Արաքսէն անդին՝ Աբրահամ ի վեր: Մէյ մըն ալ տեսնէ՝ մաքուր հագուած, փայլուն կօշիկներով հայ տոտիկներ ներկայացան Հայկօ էմիին եւ անցագիրը պահանջեցին: Հայկօ էմին վար իջաւ ձիէն, ցոյց տուաւ հպարտօրէն թագաւորին ղրկած թուղթերն ու ծանր-ծանր յառաջանալ սկսաւ սարաւանդին ի վար: Ճամբուն վրայ հանդիպեցաւ հայ գիւղացիներու՝ որոնք սկսան երկարօրէն հարցափորձել զինքը՝

— Ո՞րտեղից էք գալիս, հայրենակից:

— Պէյրութի հիւղաքաղաքէն, ընկերնե՛ր:

— Պէյրութի հիւղաքաղաքէ՞ն, էդ ինչ տեսակ երկիր է, քաղաքացի ջան:

— Այն տեսակ երկիր մըն է, ուր բուն տուները չինուած են … տակի, թիթեղի, քուրձի, … քարտի եւ թուղթի կտորներէ: … մառը կը կզպենք մեր հիւղակ… ու փողոցները կը գիշերենք … մնալու համար լուերու, … րու եւ առնէտներու հրասակ… յարձակումներէն: Իսկ ձմեռ… երկարատեւ անձրեւները սկսէն … հեղեղները այցի գալէն … դակներէն ներս, մենք՝ արագիլ… րու նման բարակ ոտքով … կալներու վրայ թառած՝ երկար… կար կը մտածէինք Ջրհեղեղի … սին, Աւետարանի մարգարէութիւն… ներու եւ աշխարհի վերջաւոր… թեան մասին ու կ'աղօթէինք … տուծոյ որ մեր տառապանքները … Հայաստան ու նետեցնէ գոնէ Արա… րատ լերան կատարը:

Ե. ԿՈՐԻՆ

(Շար.)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԱՀԱԲԵԿՈՒՄ

—)(օ)(—

...վերջացան Դամասկոսի ընտրութիւններն ալ, որոնք յետաձգուած ... Ընտրուեցան վեց ազգայնա-կան ... եւ երեք չափաւորականներ ... Բոլոր երեւոյթները կը ցուցնեն, ... նախկին ընտրութիւնը, մարզ... Պ. Փօնսօյի ներկայութեամբ, ... Դամասկոսի մէջ հակառակորդ կող... հակադրութեան մը եկած ... այս պէս քուէարկած։ Իբրեւ ... ընտրութիւնները անցան ... աղմուկի եւ դէպքերու։

Ընտրութիւններէն անմիջապէս ... սակայն, ազգայնականներու ... մասը, որոնց կեդրոնը Համա ... Թուխ, ամբաստանող եւ ... դէմ բողոք Դամաս... ... փիկնածուներուն դէմ, ... ընտրական ... Ինչ ալ ըլ... այս վերջին ... գործունէութիւնը, որոշ է ... թէ Սուրիոյ երեսփոխանա-... ընտրութիւններ վերջացած ... եւ ... ժողովին մէջ ... մեծամասնութիւն մը ... չափաւորականները, իսկ ազ-... գայնականները մօտ տասը ձայն ...

... է պատճառը, երեւի որ ազ-գայնականներու գծած մասը կ'ու-... յեղափոխական ճամբան բռնել։ ... Թէեւ Թուայլի մէջ հա-... ասանդ մը, որ Պէյրութ ... անարեկում փորձեց Սու-... չափաւորական կուսակցութեան ... Աճէմ Նամի պէյի վրայ։

Ահաբեկիչը նոյն պանդոկին մէջ ... որ Աճէմ եւ հետապնդելէ յե-... կը փորձէ ատրճանակով սպան-... Աճէմ Նամի պէյը, բայց կը ... Մանր կերպով վիրաւոր-... է Աճէմ Նամի պէյին ընկե-... սուրիացի մը, եւ Անթուան ... անունով երիտասարդ մը։ Ա-... անձնապահութեան գի-... է եւ ծանր վիրաւոր։ Հիւան-... մէջ մեռած է խոսիլ, մին-... Ֆրանսացի պաշտօնեայի մը գա-... յետոյ Պ. Լավասորի ներ-... ըրած է հետեւեալ յայ-... տարարութիւնը.

- Ես ոպաննել ուզեցի Աճէմ Նամի պէյը, զայն երկրին թշնամին ... Մենք չենք ուզեր Ֆրան-... մեկնումը Սուրիայէն, ... եւ չենք կրնար հանդուրժել ... մեր կարծիքը արհամար-... եւ մեզ անտեսէ։ Մենք կողմ-... ենք Սուրիոյ եւ Ֆրանսայի ... կնքուելիք դաշնագրի մը, ... պայմանաւ որ Սուրիան ներկա-... ժարմինը ըլլայ անոր իրա-... պատկերը։ Ես չյաջողեցայ, ... իմ գործը պիտի շարունակուի։

Ահաբեկիչին քաղաքական հան-... որոշ է, բայց վերոյիշ-... յայտարարութիւններ տեղի ... զանազան մեկնութիւննե-... Անկասկած, որ լայն քննութիւն մը երեւան պիտի հանէ այդ ծալքե-... Բայց այժմէն կարելի է ըսել ... ծայրայեղ ազգայնականներու ... քաղաքական տեսակէտը չէ որ պար-... է ահաբեկիչը, նկատի ունենա-... նաեւ այն պարագան, որ ան

գիտակից ու մտաւորական երիտա-սարդ մըն է։ Ուրեմն եւ իր յայտա-րարութիւնները շփոթութեան հե-տեւանք են։

Սուրիոյ ընտրութեանց վերջնա-կան ձեւ առնալը եւ չափաւորա-կաններու յաղթութիւնը կը սպառ-նան կազմալուծել ազգայնական կուսակցութիւնը։ Տարակոյս չկայ թէ Սուրիոյ նոր գործունէութեան մէջ ազգայնական հասանքը պիտի ձեւափոխուի։ Եթէ կարգ մը «կազ-կածելիներ» դուրս պիտի գան, իր-րեւ անձնական շահու համար աշ-խատողներ, անոնց տեղ պիտի գան նորեր, որոնց անձնական շահերը ներկայ կացութեամբ վտանգուած են, եւ պէտք ունին նոր կռուանն-երու։ Սուրիոյ նորահաս ուսանողու-թիւնը պիտի կրնա՞յ մաքրել մթնո-լորտը այդ անձնական շահերէն, եւ ստեղծել երկրին համար ժառանգ եւ անոր շահերուն աւելի բան ստորա-դասող, պետական բարոյական տէր սերունդ մը եւ գործիչներ։ Այդպի-սով միայն հնարաւոր պիտի ըլլայ Սուրիան եւ իր պետութիւնը հիմ-նաւորել եւ զերծ պահել դուրսէն ու ներսէն գալիք սպառնալիքներէն։

Ամէն պարագայի մէջ, վերջին անակնկալը քաղաքական կարեւոր ձեռնարկ մըն է, որ պիտի գայ աւե-լի եւս պարզել Սուրիոյ քաղաքա-կան կեանքը եւ մղել ղեկավար-տարրերը եւ կառավարութիւնը, հիմ-նական եւ վերջնական կարգադրու-թիւններու։

ԶԱՐԵՀ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւան-Թիֆլիզ-Բագու

Ա. Բարխուդարեան, «Խորհ. Հա-յաստան»ի մէջ խօսելով օդային հաղորդութեան մասին, կը գրէ.

— Օդանաւային հաղորդակցու-թեան օգուտները բազմաթիւ են.

1.— Փոխադրութիւն, մարդա-տար եւ բեռնատար օդանաւերով։

2.— Օժանդակ գիւղատնտեսու-թեան, (օդանաւով ցանել, վնասա-կար անասնիկները փճացնել)։

3.— Տեղագրական պատկերներ հանել։

4.— Զանազան մշակոյթներու արագ յարաբերութիւն. (այսպէս Մոսկուա կրնայ 1-2 օրուան ընթաց-քին օրաթերթերը հասցնել երկրին ամէնէն հեռաւոր անկիւնները։

5.— Երկրի պաշտպանութեան համար ռազմական միջոց։

Բոլոր այս կէտերը նկատի ու-նենալով, Մոսկուայի մէջ անցեալ փետրուարին գումարուած խորհրդա-յին օդանաւային համաժողովը ըն-դունեց հետեւեալ բանաձեւը— «Ա-մէն քաղաք պէտք է ունենայ իր օդանաւային կայանը»։

Այնուհետեւ մշակուեցաւ ծրա-գիր մը, որ կը հրահանգէ Երեւանն ու Լէնինականն ալ օժտել օդանա-ւային կայաններով, միացնելու հա-մար Մոսկուայի, որ կեդրոնն է խորհրդային երկրին օդանաւային կայաններու խիտ ցանցին։

Թէ Երեւանի, եւ թէ Լէնինա-կանի մէջ պիտի կերտուին օդանա-ւային իջեւաններ եւ առաջին կար-գի կայաններ։ Գիծը պիտի անցնի Թիֆլիզ-Վարանցովկա-Լէնինական-Անի-Սարդարապատ-Երեւան ուղղու-թեամբ։ Երեւանէն ու Լէնինականէն

գատ, այդ ուղղութեան վրայ, գա-նազան տեղերու մէջ պիտի պատ-րաստուին ժամանոր կալեր, որոնցմէ գի օդանաւերը իջնեն ի հարկին։ Բոլոր այս շինութիւններուն համար, արդէն իսկ պատրաստ են անհրա-ժեշտ նիւթերը։ Այդ նիւթերը մարտ ամսուն սկիզբէն ի վեր կը փոխա-դրուին Նորաշատ-Երեւան օդանա-ւային կայանի վայրը։ Հայաստանի պետական շինարարութեան կոմի-տէն, որ պայմանագրութիւն կնքած է այս մասին, փութով տազաւար-ներ կը շինէ բանուորներուն համար։

Մինչեւ Մայիս 1 պայմանագր-ուած է աւարտել կայարանին շի-նութիւնը։ Քաղաքային Խորհուրդն ալ իր կարգին կ'աշխատի ջուր ու լոյս բերել։ Հաղորդակցութեան կո-միտէն՝ հեռախօս, ռատիօ։ Խճուղի-ներու վարչութիւնը՝ ճամբայ։

Սակայն կը մնայ կարեւորագոյն աշխատանքը, — հարթել օդանաւե-րուն թռիչքի եւ վայրէջքի դաշտը։ Անհրաժեշտ է հարթ վայր մը։ Կո-մունիստ երիտասարդութիւնը գործի պիտի լծուի, պարտադրաբար հար-թել տալու համար դաշտը։ Միւս կողմէ կը պակսի նաեւ դրամը։

Այսու հանդերձ յոյս կայ, որ Մա-յիս 1ին պատրաստ ըլլայ ամէն բան, եւ օդանաւային կայանի բացումը կատարուի այդ օրը։ Այնուհետեւ պիտի շարունակուի կանոնաւոր եր-թեւեկը Երեւան—Լէնինական—Թիֆ-լիզ—Բագու գիծին վրայ։

Հայ գիւղացին եւ կառավարութիւնը

Հակառա՛կ չկրցան սա մեր եկ-ւորները (բոլշեւիկները) մտերմա-նալ հայ գիւղացիին հետ։ Հայ գիւ-ղացիները կրաւորական դիմադրու-թեամբ մը կը նեղեն մեծխօսիկ բոլ-շեւիկները, առանց նոյն իսկ վախ-նալու աքսորէն ու բռնագրաւումներէն։

Բռնութեան տակ, հայ գիւղացի-ները թող տուին որ համայնացուին հողերը։ Սակայն, հակառակ ատոր, յաճախ կը ձախողին խորհրդային գիւղատնտեսութեան ծրագիրները։ Ահա «Խորհրդ. Հայաստան»ն է (11 Մարտ), որ կը պատմէ թէ Ղուրդու-ղուլուի մէջ քայքայուած են հաւա-քական գիւղատնտեսութեան ծրա-գիրները։ Պատճառը, ըստ նոյն թեր-թին, կը գուշակէք անշուշտ... Դաշ-նակցականներն են։

Գիւղացիները խոյս կու տան հա-ւաքական գիւղատնտեսութեան բը-ջիջներէն։ Բոլշեւիկները կը միջա-մտեն, կը քննեն պատճառները եւ ի վերջոյ գիւղացիներուն բերանը կը գտնեն հետեւեալ խօսքը.

Մենք հեռացանք հաւաքա-կան գիւղատնտեսութենէն, հետեւե-լով հակախորհրդային տարրերու քարոզին։

Ղուրդուղուլու, Մոլլաբայազիտ, Շահրիար, Իգդալու գիւղերուն մէջ իբր թէ ունեւոր գիւղացիները յայ-տարարեր են, որ եթէ բերքը քիչ է, պատճառը հաւաքական գիւղատնտե-սութիւնն է։

Մոլլաբայազէ եւ Ղամշլու գիւղե-րուն մէջ, հաւաքական գիւղատնտե-սութենէն հեռացողները համոզուեր են, որ «մայրաքիւյով տառապելու միակ պատճառը հաւաքական գիւ-ղատնտեսութիւնն է»։

Այս պատրուակները ուրիշ ի-մաստ չունին, բայց եթէ միայն այն, որ հայ գիւղացին հաւատք չունի բոլշեւիկ յեղափոխութեան վրայ, սիրտը չէ տաքցած հայ բոլշեւիկին հանդէպ, եւ անխոստովանելի թշնա-մութեամբ մը կը նայի անոնց վրայ, որոնք գրաւեցին անհատական սե-փականութիւնը, հողերը ու կենդա-նիները։

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՊՈԼԻՍ, ՆԱԽԿԻՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ»

—)(օ)(—

Լոնտոնի անգլիական թերթերէն մէ-կը Everyman կը գրէ այս խորագրին տակ.— Պոլիսը չուզի տակ մնացած է։ Սարայը եւ հարէմը բացուեցան հասարակութեան առջեւ։ Ոսկեղը կր-նայ այցելել սուլթանին վերապահ-ուած թաղը եւ հիանալ անոր յախճա-պակեայ նշանակելի հաւաքածոյին վրայ, առանց վախնալու թէ վիրապ մը կրնայ բացուիլ ոտքերուն տակ եւ գինքը ձգել Վոսփորի մէջ։

Քաղաքին անունն իսկ փոխուած է —Սթանպուլ— եւ իմաստալից է որ Թուրքերը չեն ուզած զայն մկրտել Քէմալուպոլիս։ Հակառակ Ղալաթիոյ գագաթին մօտ կանգնած Հանրապե-տութեան ձոն յուշարձանին, այլ եւս ոստան մը չէ որ իր կամարներով եւ քանդակներով խորհրդանշէ ՆորԹուր-քիոյ ձգտումները։

Կարգ մը թաղեր ամայութեան տը-պաւորութիւն կը ձգեն։ Դէպ ի Ներսի կողմերը, գէշ սալարկուած փողոց-ներ կան, ծառերով եզերուած, բարձր պատերով, եւ գուրցերիական ամարանոցներուն նման, գիւղական փայտաշէն տուներով։ Մեծ մասը զծ-բախտաբար լուռ են եւ պարապ ու ե-րեւակայութիւնը պէտք է պատկե-րացնէ պատերուն ետին անտեսանելի, հիւծող գեղեցկութիւններ եւ ներքի-նիներ որ կը սպասեն։

Այս — Սօֆիայի մինարէէն, մուէզ-զին մը, ըստ իս՝ շատ անփութու-թեամբ աղօթքի կը կանչէ ... հաւա-տացեալները, որոնք գիմացրած են նորոյթներուն եւ եւրոպական սովո-րութիւններուն։ Խոյամ կիներու ձեր-մակ քողերը ուղղուած են դէպ ի ներս եւ քրիստոնեայ հրեշտակներ կը թե-ւած են փոքր խումբին շուրջը, որ եր-կրպագելով, բարուկներ կը բարձ-րացնէ աղօթքի ձեւերով։

Թուրքերը բնդհանրապէս հագուած են եւրոպական զգեստներով, որով-հետեւ, «հիւանդ մարդը» մեռցուած է եւրոպական գլխարկին բաժական յաղթութիւններ։ Կարգ մը կիներ կը թուի թէ կը դժուարեն արեւմտեան նորոյթը, ուրիշներ՝ կէս մը կը ծած-կեն իրենց դէմքը, իբր թէ տակաւին վարժուած չըլլալէնին տալու իրենց հրապոյրները։ Սոյմերը գերմանա-կան ձեւով կարուած, գործ՝ վերար-կուներ կը կրեն եւ անոնց դիմագծերը գերմանական խորութիւն ունին։ Գա-լով ոստիկաններուն, կը կրեն հրչէշ-ներու սաղաւարտին նման սաղա-ւարտ մը. իսկ բեռնակիրները՝ շատ յատկանշական եղանակով մը, կը կթոտին հակայ բեռներու ծանրու-թեան տակ, զոր ձի մը չպիտի կրնար կրել

Ժողովուրդը տեղական գոյն չունի, ապազգայնացած է եւ ահա թէ ինչո՞ւ կ'ենթադրեմ թէ Թուրքերը իրենց մայրաքաղաքը փոխադրեցին Էնկիւ-րի։ Արեւմտեան աւանդութիւններն ու ազդեցութիւնը, երկուքն ալ շատ ու-ժեղ են Պոլսոյ մէջ՝ ազգի մը համար որ կ'ուզէ նոր թափ մը առնել։

Այսու հանդերձ, ի՛նչ ինքնայր-կում։ Սթանպուլ աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ դիրքերէն մէկը կը գրաւէ Մզկիթներով պսակուած եօթը բլուր-ները կը նմանին աշխարհագրական հին քարտէսի մը վրայի պատկերա-զարդումին։ Ասիոյ կողմէն կը նշմար-ուին կղզիները եւ ծառուտ եզերք-ները։

Բերա՝ եւրոպական եւ առեւտրա-կան թաղը նիւ Եորքի մէկ մանրա-նկարին կը նմանի։ Ղալաթայի աշտա-րակին շուրջը կը բարձրանան երկնա-քեր շէնքերու նման կոյտեր եւ անհա-մար պատուհաններ՝ առանց որոշ աբ-տայայտութեամբ, կը բացուին իրա-րու վրայ։ Լոյս աչքով տեսնուած այս նմանութիւնը աւելի ուշագրաւ կը դառնայ մանաւանդ գիշերը, երբ ա-մէն ինչ լուսաւորուած է, եւ նաւերը Վոսփորի կը կարեն՝ մռայլ ջուրին վրայ քաշելով լուսաւոր ակօս մը։

Խորհրդաւոր քաղաք մըն է, կէս — եւրոպական, կէս — արեւելեան, ուր մինարէին առնեն կը հանդիպիք փայ-տաշէն տուներով նեղ փողոցներու եւ մեծ շէնքերու, որոնց նմանը կը գտ-նէք Փարիզի մէջ։

Պատրաստուած չէի Պոլսոյ մէջ տեսնելու առեւտուրի մեծ շուկայ մը։ Կը մտնէի նեղ ու փոքր փողոց մը, կրպակներով լեցուն, ուր ձայներ կը նուագի եւ լոյսը կը խաւարի։

ՄԱՄՈՒԼ

Թուրքերը եւ մենք

▪▪▪

Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ը (անկու-սակցական) ծխաւէտ խորհրդածու-թիւնները կ'ընէ խմբագրականի մը մէջ (1 ապրիլ).

— «Արեւելեան բարբարոսութեան եւ վայրագութեան իր ամբողջ ձոլութիւն-ներուն հակառակ, դարերու ընթացքին Թուրքը իւրացուցած է գէթ մէկ բան, որ գնահատութեան արժանի է։ Վերէն եկած հրամաններուն եւ ազգային քաղա-քականութեան հանդէպ հնազանդութիւն եւ կարգապահութիւն։

Թուրքին դիւանագիտական ու քա-ղաքական այս շարժումներէն երբեք չօգտուեցանք եւ կամ չխրատուեցանք։ Թողունք երէկի դասն իրականութիւն-ները։ Նոյնիսկ այսօր հեռաւոր ու ազատ հորիզոններու տակ ցրուած հայ գաղութ-ները չունին հասարակաց ոչ մէկ ուղեգիծ, եւ ազգային ոչ մէկ չափուած եւ ընդունուած քաղաքականութիւն։ Չունինք նմանապէս Թուրքին ուղղակի իրենց վարքին ու գոյութեան դէմ ծրած փրա-կամութիւն հակազդելու որեւէ միջոց։

Օրուան հրամայական պահանջին անգիտակ, մենք կուսակցական, համայ-նական եւ յարանուանական անիմաստ եւ անտեղի վէճերով զիրար կը բզքտենք, թոյլ տալով որ մեր ապիկարութեան վրայ ծիծաղի Թուրքը ու անքա՛ն անարգօրէն ալ հզօրանայ իր ոճիրներովը։

Ըսել է առաջ շատ անգամներ «Մշակ» ուղղակի մատը վէրքին վրայ դնելով յայտարարեց թէ այս ընթացքը մեզ դէպի ազգային քայքայում եւ կազմալուծում կը տանի։ Թէ հասարակաց առուր ճակատ մը կազմելու եւ մեր շահերը պաշտպա-նելու, ինչպէս նաեւ Թուրքի անհանդուր-ժելի փրոփականտին հակազդելու համար պէտք ունինք գաղութահայ կեդրոնական Մարմնի մը։ Ան միայն կրնայ ազգային ամբողջ շերտաւորումները ներկայացնող իր ազգու ձայնով կարգ կանոնի հրաւի-րել բոլոր անսանձ տարրերը, ազգային գերագոյն շահերու՝ պաշտպանութեան համար։

Բախտորոշ այս շրջանին, որեւէ մէկ բանէ առաջ կարեւոր է կազմել մէկ ճակատ եւ ունենալ ազգային մէկ քաղաքականութիւն։»

— կաթոլիկ էք թէ ո՞չ

— Ո՛չ, մենք լուսաւորչական ենք։

Մեր ճիգերուս այս պատասխանը առնելուն պէս, «ուրեմն դուք հայ էք» ըսելով Փարիզ կը վերադառնայ յուսա-հատ։

Քանի մը խօսք ալ «հօկճի»ներու ծառին։ Փարիզէն հօկի գործիչ Արշակ Պօյաճեանը եկած էր ճամանճիւղ մը կազմելու, քանի մը ծիծաղներու թելադ-րութեամբ։ Սակայն ժողովուրդը արդէն սթափած ըլլալով գոհ չգնաց խարիսխու-թեան։ «Գործիչ»ը կը դրդուէր բազմութիւ-նը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, բայց հազիւ շաբաթ մը անցած, իր ընկերներով կազմակերպած գործը ձախողեցաւ, եւ երեք անձեր մէկէն հրաժարեցան։

Գնահատելի են Սեբաստիոյ Դուրա գիւղի Հայր. Միութեան ճամանճիւղի ջանքերը։

Գրիգոր Պալեան

Հայերը Պէյրութ մէջ

▪▪▪

Գրիւսէլի մեր թղթակիցը կը գրէ.— Անցեալ օր գրած էի Ազգ. Վարչութեան գործունէութեան մա-սին։ Աւելցնեմ որ Վարչութիւնը իր պաշտօնավարութեան շրջանին կա-նոնաւոր կապ հաստատած է Ազգի-րու Դաշնակցութեան Դաղթականա-կան Դիւանի Պէյթրոյ ներկայացու-ցիչ Պ. Պէհրէնի հետ։

Հայրենակիցներու կողմէ ուղղուած զանազան վկայագրերը Վարչութեան միջոցաւ առանց առարկութեան վաւերացուած են ներկայացուցչին կողմէ։

Վարչութիւնը յաջողած է նաեւ կարգադրել շատ մը հայրենակիցնե-րու ինքնութեան վերաբերեալ խն-դիրները, ինչպէս նաեւ ինքնութեան թուղթի եւ կամ ժամանակաւոր բնակութեան իրաւունք ձեռք ձգել կարգ մը հայրենակիցներու համար, որոնք այս կամ այն պատճառաւ նախապէս իրենց բնակած երկրէն դուրս հանուելով, առանց վիզայի կամ կանոնաւոր թուղթի Պելճիքա ապաստանած էին։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Տխուր խաղեր

ՄՈՆԹԱՐԺԻ, 21 ապրիլ.— Այս գաղութը, որ հաստատուած է 1926էն ի վեր, վերջերս կոյսն դարձած է տխուր խաղերու

Անցեալ օր Փարիզէն ճիզուիտ վար-դապետ մը եկաւ եւ ամբողջ օրը դուռէ ... դուռ պտտելով, կը հարցնէր.

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

▪▪▪▪▪▪▪▪

Բ. ՄԱՍ

IV

Խորէն անհանգստա էր եւ անզուսպ շարժումներ կ'ընէր։ Ոսկի եղաւ, նոյն ... ու մնաց այդպէս։ Դժուա՛ր, ծան-... էր պահը։ Ցեր հայրը ձգած է՝ ... մը թէ պէտք պիտի ըլլար նահան-... եւ փոխել որոշումը։ Խորհեցաւ, նաեւ, թէ գուցէ Եւագ իրաւունք ունի, իբրեւ ... ծարդը։ Բայց յիշեց Մե-լիքթանգեանի խօսքը, — «Կուսակցու-թիւնը պիտի որոշէ», կրկին նայեցաւ Եւագին, որուն աչքերը աւելի կը փայ-լէին հիմա, ծուխին մէջ։

Տաղդ նաեւ, ձայնեց Եւագ՝ խօս-քը ուղղելով Խորէնին, որ անմիջապէս ծանրի եղաւ։

Ցետոյ, դառնալով Մելիքթանգեանին խօսի, հեգ. հեգնական համեստութեամբ մը ըսաւ.

—Եթէ կուսակցութիւնը կը վստահի ու կը հրահանգէ ինծի, ես պատրաստ եմ լծուելու այդ գործին...

— Քե՛զի, մի՛այն քեզի — յարեց Մելիքթանգեան՝ ջերմ ու ազնւօր. յուզուա-ծո՛վ մը, ուր խորունկ յարգա՛նք կար ու հիացում, միանգամայն։

Ցետոյ, խօսքը ուղղելով միւսներուն,

— Ձե՞ր կարծիքը, ընկերնե՛ր, — հարցուց։

— Անվերապահօրէն, — ձայնեց տէր Մեսրոպ։

— Այո՛, այո՛, — կրկնեցին բոլորը։ Եւ Նիստը փակուեցաւ։

Եղա՛ն։ Ճամբու եզրին ուլուած կով մը կար խղճիկի մը առջեւ։ Գորշագոյն ամպեր։ Բարթող էմիրին շունը կը հնչէր ու կառքի մը քովէն կը սպառէր առեւ-

ծագին. որ իր հետ պիտի բերէր եղան քարերուսոր գունչը եւ արձաթեայ շղթը։ ...

Ցայգալոյս էր արդէն։ Կը լսէր միայն աղբիւրին կարկաչը։

Ճամբան, Եւագ մօտեցաւ Արամին, ձեռու թեւը ու թելադրական շեշտով մը՝

Դուն ճամբորդական ես, — ես «դայալ» ծառը մը. առաջինը ալ ես, որով յաւակնութիւնը չունիմ քեզի բան սոր-վեցնելու. բայց, լա՛ւ կ'ըլլար, որ բոլո՛ր գործերուդ մէջ վճռական ըլլայիր ու ջա-նայիր խելք սորվիլ։ Աշխարհի մէջ չեն սատկիր, այլ կ'ապրին, անոնք չէ՛, տէր Հայր — ձեռք եւ՛ անոր թեւը, որ ձգուե-ցեր էր իրենց։

Հանդարտ ու զգուշաւոր քայլերով յառաջացան ու ցրուեցան քիչ յետոյ։ Խորէնն ու Արամը մտան քաղաք։ Գնացին անցան իրենց փողոցը։ Եւագն ու Մելիք-թանգեանը գացին Գաբրիէլ քեռիին տանը։ Քեռին ու Հօրքուրը դեռ կը սպասէին, որովհետեւ Տէր Հայրը իրենց ըսեր էր թէ ծառ պիտի գայ գիշերը։ Թէեւ, այդ «Մարդ»երը իրենց կամքէն անկախ ա-ռաջան ու միայն յաղթանակին կրցան մտնել եղբայրէն ներս...

Հօրքուրը, կանգ մը գնաց բանալ վերջ.

— Աղջիկներս Ճամբան մնաց, — հեծեց։

Ցորոբինակ էր հօրքուրը։ Նման պարագաներու անպայման զած ձայնով կը խօսէր։ Նոյնիսկ ցերեկ առտնի։

Ուստ, երբ Մելիքթանգեան վար իջաւ սենեակէն, Մարիամ Հօրքուր մօ-տեցաւ անոր ու՝

— Աղօթքս անպակաս է, աղա՛ս — ըսաւ՛ հաւատաւոր շեշտով մը, — Աստուած հեռու ընէ կ'ըլլայ, ինչպէ՛ս...

Ցետոյ, տարօրէն փայլ մը աչքերուն մէջ, ուր սպասում ու թախծոտ բան մըն ալ կար հիմա.

— Ի՞շ կ'ըսես, — հարցուց, — անձայա կ'երթենք. .

= Կ'երթենք, Մարիա՛մ, կ'երթենք. լռեցաւ Բարթող էմիրին ձայնը՝ ամէն ներս — կ'երթենք. թէ որ անձնա-րաց. .

Բայց, Մարիամ հօրքուր մնացեալը չլսեց, որովհետեւ, յանկարծ, աքաղաղը կանչեց. .

Ինչո՞ւ քիչ մը ես չուշացաւ աքաղաղը...

V.

Խպրոցի ժպտուն ու պղնձոր արտայա-յտութիւններէն դուրս, սակայն, ճնշող

ու դառն պահեր ունէր Սուրէն։ Մտա-հոգութիւններ, որոնց մասին երբեք չէր խօսեր, եւ որոնք անողոքօրէն կը տագ-նապեցնէին զինքը։

Կը զգար, որ օր ըստ օրէ կը հոգե-փոխուէր, ծառածածը թեւ կը ստանար, զարգացման չափն ու նոր ծանօթութիւն-ները իր առջեւ կը բանային նո՛ր հորի-զոններ։ Բայց եւ այնպէս, այդ բոլորը պայմանաւորուած էին ուրիշ բանով մը, — նիւթականով, որուն անձկութենէն չափազանց կը նեղուէր։ Անոն մը հոյ ճաշարանի մը պնակները ափսոս լուալ, ժամ մը հացի փոխարէն։ Բայց, սահմանեցաւ թողուլ, որովհետեւ գիշեր-ները կը յոգնեցնէր այդ գործին, ու չէր կրնար դասերը պատրաստել։ Ցետոյ գի-նով կատարեց հայերէն թերթի մը։ Ցա-ղուծով ու բաղձանքով մտաւ ներս։ Բայց, խորապէս ազդուեցաւ, երբ իրեն յանձնե-ցին ծխախոտ ու անհատնելի պաշ-տօն մը, — դասաւ երթալիք թերթերուն փաթաթները կը փակցնէր։ Շատ հաճեստ վճարում մը ըրին։

Ամեն մը վերջ, օր մը, յարմար առիթ մը գտնելով, խմբագրապետին սենեակը մտաւ ու խնդրեց փոքրիկ յա-ւելում մը։ «Գործին վրայ ծան չեն, տղաս, — պատասխանեց խմբագրապետը՝ 12 սակիներ չէք մը գնելով պահարանին մէջ, որուն վրայ գրուած էր տարիներէ ի վեր Փարիզ ուսանող իր երկու զաւակներէն մէկուն անունը — տասնեցներով կը դարձնենք կոր այս գործը։» Սուրէն, ամիսներէ ի վեր չէր կրցած վճարել տանը վարձքը։ Թէեւ, ծայրիկը, վեհանձն ու ազնիւ, կը ջանար զգալի չընել, ու այնպէս կը ձեւացնէր թէ, անոր չէր ոչինչ կայ ու ամէն ինչ կ'ընթանայ պէտք եղածին պէս։

Սուրէն, հիմա, իրիկունները տուն կը դառնար շատ ուշ, իսկ առաւօտները դուրս կ'ելլէր ծայրիկին ոտքի ձայներէն առաջ։ Դասերը կը պատրաստէր նեղ, մութ, աղտոտ ու ազնիւ սրճարանի մը մէջ, որուն տէրը, հինէն գաղթած իրենց քաղաքէն, աչք կը գոցէր իր «գլխա-ցաւ»երուն։ Սուրէն երբեմն կը խորհէր գրել ծնողքին։ Բայց, բացառապէս իր աչ-քերուն առջեւ կուգար հօրը պատկերը՝ սճախին դէմ ու Նիստը տանը մէջ՝ ճիտը ծռած։

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Պատերազմական պարտքեր եւ հատուցումներ

Ամերիկեան նոր ծրագիր մը

Ամերիկայի համբաւաւոր ծերակուտականին՝ Պօրահի —նախագահ արտաքին քաղաքական յանձնախումբին— մէկ բարեկամը Լէվինսըն, պատերազմական պարտքերու եւ հատուցումներու մասին մշակած է ծրագիր մը, որուն հաւանութիւն յայտնած է Պօրահ։

Լէվինսըն կ'առաջարկէ.

1) Գերմանիոյ կողմէ ամէն տարի վճարուելիք գումարը նշանակել 150 միլիոն տոլար։

2) Տարեվճարներու ամբողջ տեւողութիւնը բաժնել 14 տարուան։ Որով, Գերմանիոյ վճարելիք ամբողջ գումարը պիտի ըլլայ 2 միլիառ 100 միլիոն տոլար

3) Այս գլխաւոր գումարներէն զատ, Գերմանիա պէտք է վճարէ նաեւ Երնկի փոխառութիւններու տոկոսները եւ տարեվճարները, կարգ մը զեղչերով, որոնք նշանակուած են ստորեւ։

4) Անգլիոյ կողմէ ուղղակի կամ անուղղակի Ամերիկայի վճարուելիք միջազգային բոլոր պարտքերը պէտք է ջնջուին։

5) Դաշնակիցներու, մասնաւորաբար Անգլիոյ պահանջները Ամերիկայէն պէտք է վերնան։

6) Գերմանիայէն ստացուած 150 միլիոնէն (ոսկի) 100ը պէտք է վճարուի Ամերիկայի, 50 միլիոնը դաշնակիցներուն, իրենց մէջ բաժնուելու համար։

7) Գերմանիոյ արտաքին բոլոր պարտքերուն վրայ պիտի կատարուի 5,5 % զեղչ մը, ինչ որ Գերմանիոյ պիտի ապահովէ տարեկան 145 միլիոն տոլարի շահ մը՝ իր արտաքին պարտքերուն վրայ։

8) Երեք տարուան համար Տօըսի եւ Երնկի վճարումները պիտի յետաձգուին։

9) Կարեւոր կրճատումներ պէտք է կատարուին զանազան ազգերու պատերազմական ելեւմուտքին վրայ։

10) Այս նոր ծրագիրը պէտք է քննուի գերման ժողովուրդին կողմէ, հանրաքուէով։

Պօրահ, արդէն հաւանութիւն յայտնած է այս ծրագրին։

Գերմանիա չպիտի վճարէ

Գերմանիոյ ելմտական նախարարը հաւաքոյթի մը մէջ հետեւեալ կերպով արտայայտուեցաւ Գերմանիոյ արտաքին պարտքերու վճարման մասին.

— «Գերման կառավարութիւնը կը կազմէ պատերազմի վերջնական հաշուեյարդարին համար։ Հուվըրի վճարումներու յետաձգման պայմանաժամը կը լրանայ յուլիս 1ին, բայց այդ թուականէն յետոյ՝ Գերմանիա չպիտի վճարէ։

«Եթէ ելմտական նախարարի հանգամանքով» կրնամ այս տեսակ բան մը յայտնել, առանց անցի տալու միջազգային բարդութիւններու, ատոր մէջ կարելի է փաստը տեսնել թէ ուրիշ երկիրներու պետական մարդերը՝ յստակօրէն տեղեակ են կացութեան։

«Հետզհետէ կը հաստատուի խաղաղութեան դաշնագրերու անյարմարութիւնը. ատոնք օր մը ինքնաբերաբար պիտի խորտակուին։»

Մաքտոնըլտ կ'առաջարկէ յետաձգել պարտքերն ու հատուցումները

Ճաշկերոյթի մը ընթացքին որուն կը մասնակցէին ժընեւ գտնուող բոլոր պատուիրակները, Անգլիոյ վարչապետը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ միջազգային մեծ հարցերու հանդէպ Անգլիոյ դիրքին մասին։

«Տէյլի Մէյլ» հետեւեալ կերպով կ'ամփոփէ Մաքտոնըլտի յայտարարութիւնները.

Գերմանիոյ կողմէ Անգլիոյ կատարուելիք յառաջիկայ վճարումներուն մասին, Անգլիոյ վարչապետ յստակօրէն յայտնեց.— Յառաջիկայ Դեկտեմբեր 15ին, Գերմանիա պէտք է Անգլիոյ վճարէ 32 միլիոն 800,000 ստերլին։ Բացայայտ է թէ մէկ փէննի անգամ չպիտի ստանանք»։

Այս կացութեան հանդէպ, ի՞նչ կը յուսայ սակայն իրականացնել Լօզանի մէջ։

— Կը կարծեմ թէ, ըսաւ Անգլիոյ վարչապետը, պիտի կրնանք այնտեղ կազմակերպել եւրոպական գործերը, այն տեսակ հիման մը վրայ, որ թոյլ տայ շուտով վերջը գտնելու տագնապին։ Այս նպատակով, փափաքելի է որ Միացեալ-Նահանգները պարտքերու վճարման նոր պայմանաժամ մը տան։

Յետոյ, աւելի ընդլայնելով հարցը, Մաքտոնըլտ ըսաւ.— Պ. Թարտիեօ՝ Ֆրանսայի կողմէ ներկայացուց ծրագիր մը, որ կրնայ յստակ լուծում մը բերել հատուցմանց հարցին։ Գերմանիոյ կ'առաջարկէ 2 տարուան յետաձգում մ', ինչպէս թոյլ կու տայ Երնկի ծրագիրը, պայմանաւ որ ըստ Մէլլըն-Պէրանժէ համաձայնութեան, Ֆրանսա կարենայ նոյնքան պայմանաժամով, վճարման նման յետաձգում մը ստանալ Ամերիկայէն։

«Այս նոր պայմանաժամը լրանալուն, կարելի պիտի ըլլայ գտնել նոր հիմ մը, որ Գերմանիոյ թոյլ տայ իր պարտքերը վճարել, առանց վնասելու իր տնտեսութեան։

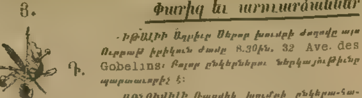

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻԹԱԼԻՒ Ազգային Մերոփ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ընկերա-համակրական զասախօսութիւնը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Պռադարանի սրահը։ Կը խօսի՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեան

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական դասախօսութիւնը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին սրահը։ Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան։

"ՅԱՌԱՋ„ ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

1. ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ	
ԹԱՒՐԻԶ	Mélkoumian Khatchik
2. ՌՈՒՄԱՆԻԱ	
ա) ՊՈՒՔՐԷՇ	Gıknavorian, B. P. 487
բ) ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ	Deirmendjian, Str. Stefan Cel mare 60
գ) ՍԻԼԻՍՏՐԷ	Atamian Onnig, Str. Berlin No. 13
3 ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ	
ա ՍՕՖԻԱ	Iamirlıan S., B. P. 152
բ, ՎԱՌՆԱ	Tchuvidjian Garo, 3 rue Radina
գ, ՖԻԼԻՊԷ	Garabedian
4. ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ	
ՍԵԼԱՆԻԿ	Librairie Française, 19 rue Tsimiski
5. ԻՏԱԼԻԱ	
ՄԻԼԱՆ	Onnik S., Radegouda 7
6. ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ	
ՆԻՒ ԵՈՐՔ	Massis Bookstore, 137' E. 27 th Street
7 ՍՈՒՐԻԱ	
ՊԷՅՐՈՒԹ	Sahaguian T., B. P. 517

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Թիֆլիսի Գորվու գիւղին վարի Թաղէն Մինաս Մարգար Մրտոեան, կը փնտռէ իր մայրը՝ Նուպար Մարգարեան, եղբայրը՝ Բարսեղ, քոյրը՝ Ալմօ, եղբօր զաւակները՝ Գրրմըզ, Լուսի, եւ Ազօ, եղբօր կինը՝ Վարդիկ Մարգարեան, վերջին տարագրութենէն իվեր լուր առնուած չէ իրենցմէ։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝ Մինաս Մարգարեանի, Պըլէվէնդինա Փողոց 4 թիւ, Սօֆիա, Պուլկարիա։

— Պիլէճիքցի Հաճի Ստեփան Պարսամեան կը փնտռէ իր եղբայրը Վահան եւ քոյրերը Մարի, Աննիկ, Երանուհի եւ Թագուհի, որ Փարիզի շրջակայքը կը գտնուէին ասկէ առաջ։ Կը խնդրուի տեղեկացնել. Hadjı Stepan Barsamianի, 15 rue Vesletz, Sofia, Bulgarie

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Երբ ուզեցի իրեն երկարել հինգ դրամատոմսերը, շրթունքները արտակարգ դալկութիւն մը ստացան։

— Ո՛չ... դրամ ոչ... խնդրեմ, դրամ ո՛չ, — ըսաւ ան ակռաներուն մէջէն, մինչդեռ իր զզուանքէն մատները հոս կը քաշուէին ընդվզումով եւ յուզումով։

— Դրամ ո՛չ... դրամ ոչ... չեմ կրնար տեսնել զայն, — կրկնեց ան անգամ մըն ալ, կարծես թէ ֆիզիքապէս զզուանքով ըլլար վախէն ու նողկանքէն։

Բայց հանդարտեցուցի իր խղճահարութիւնը, ըսելով որ եղածը փոխառութիւն մըն էր միայն եւ թէ, եթէ ինքզինքը նեղուած կը զգար, կրնար ստացագիր մը տալ ինծի։

— Այո՛... այո՛... ստացագիր մը, — մրմնջեց ան աչքերը միւս կողմը դարձնելով. դրամատոմսերը ծալեց եւ իրեն կպչուն բան մը որ մատները կ'աղտոտէ, առանց նայելու անոնց՝ գրպանը դրաւ եւ թերթ մը թուղթի վրայ գրեց քանի մը բառ, շտապ գիծերով։ Երբ աչքերը վեր առաւ, խոնաւ քրտինք մը կար ճակատին վրայ, կարծես թէ բան մը բուռն կերպով կը պայքարէր դուրս ելլելու համար իր էութենէն։ Հազիւ թէ շղարշութեամբ ինծի յանձնեց այն թուղթի կտորը, ամբողջ մարմինը ահռ դողով մը համակուեցաւ եւ յանկարծ (ակամայ, եւ քաշուեցայ, սարսափած) ծունկի ինկաւ եւ շրջազգեստիս քղանցքը համբուրեց։ Աննկարագրելի շարժում. անոր անհուն վեհութիւնը սարսռացուց զիս մէկ կողմէն միւսը։ Արտակարգ դող մը անցաւ վրայէս եւ բոլորովին յուզուած՝ կմկմացի թոթովել միայն.

— Շնորհակալ եմ որ այդքան երախտագէտ էք. բայց խնդրեմ, մեկնեցէք հիմա։ Այս իրիկուն, ժամը եօթին, կայարանին բակին մէջ, իրարմէ կը բաժնուինք։

Ինծի նայեցաւ. արտաշարժ փայլ մը կը թրջէր իր նայուածքը, կարծեցի որ ինծի բան մը ըսել կ'ուզէ. վայրկեանի մը միջոցին ինծի մօտենալ փորձելու երեւոյթն առաւ։ Բայց յետոյ, յանկարծ անգամ մըն ալ խոնարհեցաւ խորունկ կերպով, շատ խորունկ կերպով եւ մեկնեցաւ սենեակէն։

×

Տիկին Գ... դադրեցաւ ընդմիջից իր պատմութիւնը։ Ոտքի ելած էր եւ դէպի պատուհանը առաջացած. դուրս նայեցաւ եւ երկար ատեն անշարժ մնաց, առանց շարժելու։ Թեթեւ դող մը կը նշմարէի իր կոնակին ստուերին մէջ։ Յանկարծ ետին դարձաւ վճռական երեւոյթով մը. անոր ձեռքերը, մինչեւ այդ ատեն հանդարտ ու անտարբեր, յանկարծ բուռն շարժում մը ունեցան, հատու շարժում մը, որպէս թէ ուզէր բան մը պատռել։ Յետոյ ինծի նայեցաւ խռովութեամբ, գրեթէ յանդգնութեամբ եւ անմիջապէս վերսկսաւ։

—Ձեզի խոստացայ բոլորովին անկեղծ ըլլալ։ Եւ կը տեսնեմ թէ որքան անհրաժեշտ էր այս խոստումը, վասնզի միայն հիմա, երբ կը ջանամ նկարագրել առաջին անգամ ըլլալով, այդպէս կանոնաւոր եղանակով մը, ինչ որ անցաւ այդ ժամուան մէջ, ու երբ կը փնտռեմ ճիշդ բառերը բացատրելու համար զգացում մը որ այն ատեն բոլորովին ներծծուած էր ու շփոթ, հիմա միայն յստակօրէն կը հասկնամ շատ բաներ զորս չէի գիտեր եւ կամ թերեւս չէի ուզեր գիտնալ։ Անոր համար է որ ինչու կ'ուզեմ ըսել ճշմարտութիւնը, կարծրօրէն եւ հաստատամտութեամբ, ինծի ինչպէս նաեւ ձեզի։ Այն ատեն, այն ժամուն, երբ երիտասարդը սենեակէն հեռացաւ ու ես մինակ մնացի, կարծես թէ խուլ նուաղում մըն էր որ պատեց ամբողջ էութիւնս. զգայնութիւնս ունեցայ, ծանր հարուածի մը որ կուգար սիրտս ընդհատելու։ Բան մը ինծի մահացու վիրաւոր մը պատճառած էր, բայց չէի գիտեր (կամ չէի ուզեր գիտնալ) թէ ինչ ձեւով պաշտպանեալիս այդքան արտաշարժ եւ յարգալիր դիրքը զիս ցաւագինօրէն վիրաւորած էր։

Բայց այսօր, երբ կը ջանամ քաջութեամբ ու կարգով երեւան հանել ամբողջ անցեալը, ատոր բանի մը պէս, եւ թէ ձեր ներկայութիւնը ոչ մէկ ծածկամտութիւն թոյլ կուտայ, ամօթալի զգացում մը ոչ մէկ երկչոտ փախուստ, այսօր յստակօրէն գիտեմ թէ ինչու ինչ որ զիս այնքան ցաւցուց այն ատեն, յուսախաբութիւնն էր .. յուսախաբութիւնը տեսնելով որ... այդ երիտասարդը հլու հնազանդ մեկնած էր... առանց ոչ մէկ փորձի զիս պահելու, իմ քովս մնալու... տեսնելով որ խոնարհութեամբ ու յարգանքով կը հնազանդէր մեկնելու իմ առաջին խնդրանքիս, փոխանակ... փոխանակ բռնօրէն զիս իրեն քաշելու փորձն ընելու... տեսնելով որ զիս միմիայն կը մեծարէր իբրեւ սրբուհի մը որ իր ճամբուն վրայ յայտնուած էր... եւ թէ... եւ թէ չէր զգար որ ես կին մըն էի։

Հիասթափում մը եղաւ աս ինծի համար, հիասթափում մը զոր չխոստովանեցայ այն ատեն եւ այնուհետեւ։ Բայց կնոջ մը զգացումը ամէն բանի կը թափանցէ առանց խօսքերու, առանց յստակ գիտակցութեան։ Վասն զի... հիմա այլ եւս ինքզինքս չեմ խաբեր... եթէ այդ մարդը այն ատեն զիս իր թեւերուն մէջ առած ըլլար, եթէ ինծմէ պահանջած ըլլար որ իրեն հետեւէի, անոր հետ գացած պիտի ըլլայի մինչեւ աշխարհին ծայրը. անպատուած պիտի ըլլայի անունս, զաւակներուս անունը... Անտարբեր մարդոց բամբասանքին եւ ներքին ձայնին, անոր հետ փախած պիտի ըլլայի ինչպէս ... Տիկին Անրիէթը փախաւ ... երիտասարդ Ֆրանսացիին հետ զոր ... ընթացքին օրը դեռ չէր ճանչնար... Հարցուցած պիտի չըլլայի թէ ուր կ'երթայի, եւ ոչ ալ որքան ... կեանքի համար. ակնարկ մը ... ետ չըլլայի իմ ետին, իմ ... կեանքիս վրայ...։ Այս մարդուն ... հած պիտի ըլլայի դրամս, ... հարստութիւնս, պատիւս... պիտի ըլլայի մուրալու եւ ... բար զգայութիւն չունենար ... ստորնութիւն որուն հաւանեալ ... նաղատած չըլլար զիս ... պիտի ըլլայի ինչ որ մարդոց ... կ'անուանեն ամօթխածութիւն ... չութիւն, եթէ միմիայն դէպի ... առաջացած ըլլար՝ բառ մը ... կամ քայլ մը միայն առնելով ... փորձած ըլլար զիս գրկել ... երկվայրկեանին կորսուած էի ... անոր կապուած ընդմիշտ։

(Շար.)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

Ը. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1864

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

(Fondé en 1925) R C Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration — ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e) — Téléphone : Gobelins 19-78

(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ Métro : TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՑՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ԱՊՐԻԼ 1932

27 AVRIL 1932

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

«ԼԷՊԼԷՊԻՃԻ»Ն ԿԸ ՔԱԼԷ

Այս տարի ալ, Էնկիւրի մէկ շաբթուան համար երկրին իշխանութիւնը յանձնեց 11–14 տարեկան պատանիներու եւ պարմանուհիներու:

Երրորդ տարին է որ կը կատարուի այս հրահանգիչ փորձը, հայրենիքի եւ պետութեան գաղափարին վարժեցնելու համար Թուրքիոյ նոր սերունդը:

Երրորդ տարին է որ, մասնաւորապէս Պոլսոյ եւ Էնկիւրիի մէջ նախակրթարաններու աշակերտներ կը դառնան ոստիկանութեան վերատեսուչ, քաղաքապետ, կուսակալ, թղթատարական տեսուչ, քաղաքապետական խորհուրդի նախագահ, հրամանատար, զանազան պաշտօնատուներու վարիչ կամ ընդհ. քարտուղար, խմբագրապետ: Մէկ խօսքով, ամէն ինչ որ կապ ունի օրուան իշխանութեան եւ կեանքին հետ:

Պատանի պաշտօնատարները իրաւունք ունին, ամբողջ մէկ շաբաթ, տնօրինելու բոլոր գործերը, հրամաններ արձակելու, հեռագիրներ ղրկելու Մ. Քէմալի, վարչապետին, նախարարներուն, վարչական կարգադրութիւններ ընելու եւն.:

Անշուշտ այդ իրաւասութիւնները կը յանգին մինչեւ այն տեղ որ մարզանք չի խանգարեր բուն իրականութիւնը:

Հակառակ մեր բոլոր զգացումներուն, կարելի չէ արհամարհանքով նայիլ այս երեւոյթին վրայ, որ իր կարգին մեթոտիկ աշխատանք մըն է, Թուրքիան վերակենդանացնելու: Սերունդ հասցնելու:

Այս մէկ շաբթուան պաշտօնատարներն են որ, 15—20 տարի յետոյ, պիտի կառավարեն Թուրքիան:

Մ. Քէմալ եւ Ընկ. ամէն տարի նորոգելով այս մարզանքը, կը ձգտին ոչ միայն հայրենիքի եւ իշխանութեան գաղափարով տոգորել, եփել Թուրք երիտասարդութիւնը, այլ եւ երիտասարդացնել Թուրքիան:

Աղուոր բան պիտի ըլլար եթէ մեր մեծամասնութիւնը, փոխանակ ըմբռնելու այս ճիգին իմաստը, ծաղրանքի ենթարկէր զայն, իբրեւ ինքնախաբէութիւն:

Ընդհակառակն, Թուրքիոյ այս տարեկան «մանկական» ... պէտք է խթան մը հանդիսանայ մեզի համար, նոյն ... [illegible] ... մեր պայմաններուն ...

Պետութիւն չունինք: Ոչ ալ ամբողջական, հարազատ հայրենիք:

Բայց, ունինք պատանութիւն եւ երիտասարդութիւն: Ունինք բազմազան միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ: Ունինք հայրենիքի գաղափար եւ անսահման յաւակնութիւններ: Արդար փառասիրութիւններ:

Ահա Զ. Ռ. Մ.ը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, արիները, արենուշները, ... եւ Երիտ. Միութիւնները եւ ուրիշ այնքան կազմակերպութիւններ:

Ի՞նչ խթանիչներու չենթարկուեցան «չափահասները» —մեր ... ակցութեամբ՝ Ալբիոնեան Սաներ:

Եւ սակայն, ահա շօշափելի իրականութիւն մը դարձած են անոնք իբրեւ կազմակերպութիւն: Անոնք օրկանական մէկ մասն են մեր այսօրուան կեանքին, եւ հետզհետէ կը շեշտեն իրենց նուաճումները:

Ինչո՞ւ կարելի աջակցութիւնը չընծայել անոնց, որպէս զի անոնք զարգանան, ուռճանան, ծլած-ծաղկած ըլլալով արդէն:

Ինչո՞ւ նոյն անվերապահ աջակցութեամբ մղուած չսատարել Հ. Մ. Ը. Մ.ին, որպէս զի կարենայ կատարել իր յանձնառութիւնները, փոխանակ արիւն-քրտինք մաշելու տարեկան մէկ-երկու մարզահանդէսի կամ ներկայացման համար:

Եւ ինչո՞ւ սա խորթ, նախապաշարեալ վերաբերումը Պատ. եւ ... Միութեանց հանդէպ, որոնք երիտասարդացման, վերածնունդի լծակներ են, բայց չունենալով լայն միջոցներ, սահմանափակուելով 25 – 30 – 50 անդամներու մէջ, կամ կը վհատին, եւ կամ կը գոհանան ... առաջ քայլ առնելով:

Ահա քանի տարի է անդադար կը շեշտենք համախմբումը, ... զանգուածային կազմակերպութեանց անհրաժեշտութիւնը:

Հազարներ եւ հազարներ ունինք, երիտասարդ կամ պատանի, որոնց թելը կտրած է մայր-երակէն: Ի՞նչ կ'ընենք զանոնք եթէ ոչ ... նոյն դրօշին, գոնէ միեւնոյն տանիքին տակ համախմբելու համար:

Ի՞նչ կ'ընենք, բաց ի պարբերաբար ճառելէ, ծափահարելէ: ... կամ դաշտէն հազիւ դուրս ելած՝ ամէն բան մոռնալու ...:

Ծիծաղեցանք, ծաղրեցինք, բայց ահա «լէպլէպիճի»ն կը ... կ'իյնայ կ'ելլէ, յաճախ արհեստական, յախուռն փորձեր կը ..., բայց կը քալէ:

Մենք ալ կը քալենք, բայց ոչ այնպէս ինչպէս կը թելադրեն ... կարողութիւններն ու շահերը:

Մենք, ամէն բանէ առաջ, իրարու դէմ քալելու մարմաջն ունինք: Ոչ թէ իրար լրացնելու կամքը:

Այն ատեն որ, ահագին եռանդ կը սպառի միեւնոյն ծրագրին եւ միեւնոյն գործունէութեան համար, բազմազան, ճիւղաւոր բաժանումներով:

Եթէ օտար վիճակագիր մը բան – գործ ընէր երեւան հանել ... կազմակերպութեանց եւ միութեանց թիւն ու տեսակը, ... չուարման պիտի մատնուէր:

Երեւի Եւրոպան անզօր է փոխելու մեր այս գիծը: Գոնէ «լէպլէպիճի»ն թող դրդէ մեր բարի նախանձը: Թուրքը՝ իր «մանկական» իշխանութեամբ, որ կը կրկնուի տարուէ տարի:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԶԷՆՔՈՎ ԵՒ ՈՒԺՈՎ ՄԻԱՅՆ...

Նոր-Է՛ն Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը: Նոր-Է՛ն փառաբանական տողեր՝ ի պատիւ յեղափոխութեան:

«Պայքար»ի Մարտ 29ի թիւին մէջ, «Հուսաակցական Օրինակին» տակ, չորս կլորիկ սիւնակներու վրայ, Լ. Գ. կը պատմէ թէ ինչո՞ւ յեղափոխական եղաւ:

Լ. Գ. ընկերն է եղած Մ. Աւետիսեանի (Թէրլէմէզեան), Արմենակ Եկարեանի եւ ուրիշներու: Ականատես՝ 1878ի դէպքերուն, երբ «Վանի շուկան կը վառէր Թուրք կառավարութեան կամայականութեամբ»:

«Կը յիշեմ միայն այլ դէպք: Շէյխ Ջէլալէտտինի նարաները (Խուսիոյ (մեր «քիւրտ»ին) դէմ կռուելով պարտուած եւ կը դառնային եւ իրենց անկարութեան կրակը խեղճ եւ անզէն հայութեան գլխուն կը թափէին, կողոպտելով եւ սպաննելով ինչ որ առիթ գտնէին»:

Նամակագիրը խորապէս կը տպաւորուի նաեւ, երբ Խրիմեան Հայրիկ Վան վերադարձին, կը պատմէ «Երկաթեայ շերեփ»ին պատմութիւնը:

— «Այո՛, կը լսէի բացատրութիւնը այդ խորհրդաւոր մարդուն խորհրդաւոր խօսքերուն, եւ ի միտ կ'առնէի թէ զէնքով եւ ուժով միայն ազատութիւն ձեռք կը բերուի եւ ոչ թէ աղերսագրով»:

Ուրիշ դրուագ մը՝ Ցուխ-կեատուկի կռիւը, երբ Սալմաստէն եկած երեք երիտասարդներէ երկուքը կը սպաննուին, մէկը կ'ազատի:

«Սոյն երրորդութիւնը կը դառնէին Վարդան Գոյոյեան՝ ինձ ..., Աւետիսեան Ադրիպյաս ...՝ Փորթուգալեանի աշակերտներէն ծանօթ մէկը եւ Կարապետ Գուլազորգեան՝ ինձ զարմիկ (ազատագլը)՝ Յեղափոխական այս անդրանիկ նահատակութիւնը, որ իր պատմութիւնն ունի արդէն, մեծ ցնցում յառաջ չբերաւ թէեւ, բայց իրենց ազգասիրական փորձը պիտի ... ապագայ երիտասարդութեան կեանքը ցնցել, անձնուիրութեան այս կենդանի եւ չնաշխարհիկ օրինակով: Այո՛, անոնք հետզհետէ իրենց հետեւորդներն ունեցան, իրենց ճամբաները՝ անկից վերջ երեւցող բոլոր հայ կուսակցութեանց անձնուէր կարիճներու ճամբաներն եղան»:

Ու վերջապէս, 90ական թուականին, Փորթուգալեանի աշակերտները կը կազմեն «Արմենական կուսակցութիւնը», որուն ծրագիրն էր.

— «Դաստիարակել եւ պատրաստել հայութիւնը «ազատական գաղափարներով» եւ յարմար առթիւ յեղափոխութեամբ ձեռք բերել հայրենիքի ազատութիւնը, ինչպէս ըրած էին Թուրքիոյ լուծին տակ եղող միւս ազգերը: Հետզհետէ խումբեր կազմուեցան, զէնքեր գնուեցան, պահարաններ պատրաստուեցան, ... տեղերնչանութեան փորձեր կատարուեցան, եւ երիտասարդութիւնը անձնուէր ծառայութեամբ ինքզինք ի սպաս դրաւ այդ վսեմ նպատակին, մինչ կազմակերպութիւնը կը յառաջանար եւ կ'ընդլայնէր: 96ի հերոսական կռիւը եւ քաջարի դիմադրութիւնը՝ կառավարութեան ահեղ ուժին եւ թնդանօթներուն դէմ, յայտնի ապացոյց է վերի նկարագրութեան»:

×

Այս բոլորը ինչո՞վ կը տարբերին... Դաշնակցական պատմութենէն:

Բայց, դեռ այլապէս շաշկան, յեղափոխական դրուագներ կան այս միեւնոյն գրութեան մէջ:

Թանկագին նիւթեր՝ Հայոց պատմութեան համար, որ բոլորովին ուրիշ կերպ կը պատմուի միւս ռամկավար թերթերուն մէջ:

Շարունակենք յետեւիլ, մէկդի դնելով բոլոր խորհրդածութիւնները:

Միայն արտատպութիւնները բաւական են,— հաստատելու համար թէ «ի՛նչը ինչ էն» ծնաւ:

ՎԱՀԷ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Թուրքիա այս շաբթու՝ մանուկներու ձեռքը

ԷՆԿԻՒՐԻ, 25 ապրիլ.— Երեք տարիէ ի վեր, ապրիլ վերջին շաբաթը կը նուիրուի մանուկներուն:

Պոլսոյ մէջ, այս շաբթու, նախնական եւ երկրորդական վարժարաններու 10-14 տարու աշակերտներն են որ դրուած են կառավարական պաշտօնատուներու գլուխը: Պոլսոյ կառավարչատունը, ոստիկանութիւնը, նահանգապետութիւնը, ինչպէս նաեւ բոլոր կարեւոր հանրային պաշտօնները յանձնուած են երկու սեռէ զեռատի աշակերտներու:

Անոնց որոշումները անմիջապէս գործադրելի են, պայմանաւ որ այլանդակ որոշումներ չտան իսկ հանրային վարչութիւններու սովորական պետավարներու պաշտօնն է այդ միջոցին պահպանել որ իրենց երիտասարդ փոխանորդներուն վճիռները վնաս չպատճառեն հանրութեան շահերուն:

Այս նոր սովորութեան նպատակն է տղոց մէջ զարգացնել իրենց քաղաքացիական պարտականութեանց եւ իրաւունքներու գիտակցութիւնը:

Ըսմէթ եւ Թէվֆիք Րիւշտի մեկնեցան Մոսկուա

Գրեր էինք թէ Թուրքիոյ վարչապետը Ըսմէթ եւ արտաքին գործավարը Թէվֆիք Րիւշտի Էնկիւրիէն մեկնած են Պոլիս, անկէ ալ Մոսկուա երթալու համար:

Ըսմէթի եւ Թէվֆիք Րիւշտիի կ'ընկերակցին 36 երեսփոխաններ, լրագրողներ եւ ճարտարարուեստական ու կրթական կազմակերպութեանց պետեր:

Ճամբորդութիւնը պիտի տեւէ 16 օր:

Թուրքիոյ Հանրային Պարտքերը

ԼՈՆՏՈՆ, 25 ապրիլ.— Պոլսէն հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ Փարիզ գալու համար Էնկիւրիէն մեկնած է Թուրք պատուիրակը, որ պիտի մասնակցի Թուրք հանրային պարտքերու վերաբերեալ բանակցութեանց:

Յունաստան կը լքէ դրամական ոսկենիշը

Աթէնքի մէջ գումարուած յոյն նախարարներու, եւ դրամատուներու տնօրէններու խորհրդակցական ժողովը որոշեց լքել դրամական ոսկենիշը:

Յունական դրամի արժէքը ամենօրեայ հակակշիռի մը պիտի ենթարկուի Յոյն ազգային դրամատան կողմէ, խնդրանքի եւ մատուցման հիման վրայ:

Պաղեստին Անգլիոյ դէմ

Եաֆայի արտաքնաբեր՝ Թէլ Ավիվէն տրուած լուր մը կը հաղորդէ թէ 100է չափ պատգամաւորներ ներկայ եղան՝ Համապաղեստինեան վերածնական խորհրդաժողովի՝ բացման: Ժողովին նախագահը [illegible] կարդաց նամակ մը՝ որով կ'առաջարկէ Ազգերու Դաշնակցութենէն խնդրել որ Պաղեստինի հոգատարութիւնը առնուի Անգլիայէն եւ տրուի ուրիշ պետութեան մը:

Համաժողովականները խռովութեանց տեղի տուին: Պատգամաւորներէն մէկը վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն: Ութ համաժողովականներ ձերբակալուեցան:

Մակեդոնացիները Սերպիոյ մէջ

Պելկրատի մէկ թերթը «Վրէմէ» կը հրատարակէ Սոֆիայի իր թղթակցին մէկ գրութիւնը, որ կարգ մը տեղեկութիւններ կուտայ մակեդոնական կուսակցութեան նոր մէկ ծրագրին վրայ:

Մակեդոնական կուսակցութիւնը վերջերս ընդհ. ժողով մը գումարած է: Այդ ժողովին մէջ, Մակեդոնացիներու պետ Իվան Միխայլոֆ մեղադրած է իր քաղաքական հակառակորդը Թարանով թէ Պուլկարիոյ մէջ, աւազակութեան մասին պրպտումներ կատարող Ֆրանսացի լրագրողի մը կարգ մը տեղեկութիւններ տուած է, որոնք կրնան վտանգել մակեդոնական կազմակերպութիւնը:

Իվան Միխայլոֆ որոշած է նաեւ կորովի կերպով շարունակել ահաբեկչական գործունէութիւնը Եուկոսլաւիոյ մէջ, ուր մահափորձերը պիտի շարունակուին ո՛չ միայն Հարաւային Սերպիոյ մէջ, այլ նաեւ ներքին ուրիշ շրջաններու մէջ: Այս կերպով, Իվան Միխայլոֆ կ'ուզէ այն տպաւորութիւն ձգել թէ սերպ ժողովուրդը դժգոհ է ներկայ վարչաձեւէն եւ թէ ինքն իսկ իր դժգոհութիւնը կը յայտնէ ահաբեկչական գործունէութեամբ:

Հիթլերեաններու յաղթանակէն յետոյ

Պրաունի կառավարութիւնը չի հրաժարիր

Փրուսիոյ նորընտիր խորհրդարանին բացումը պիտի կատարուի յունիս 19ին: Մինչ այդ Օթթօ Պրաունի կառավարութիւնը պիտի մնայ իշխանութեան գլուխը:

Փրուսիոյ յաջորդ կառավարութեան մասին հետեւեալ ենթադրութիւնները կան: Առաջին ենթադրութեամբ իսկ, Օթթօ Պրաուն պիտի տապալի. իրեն իբր յաջորդ՝ թեկնածու պիտի ներկայացնայ հիթլերեան Կրէկոր Շթրասէրը, որ սակայն անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը չպիտի կրնայ ստանալ, եթէ մինչեւ այդ բաւական համաձայնութիւն մը չգոյանայ հիթլերեաններուն եւ կաթոլիկներուն միջեւ: Կաթոլիկները իրենց թիւով (67) կրնան կշռութեան խաղաքարը ըլլալ եւ բոլոր աջակողմեան թերթերը կը թելադրեն որ կաթոլիկները գոնէ իրենց չէզոքութեամբ, բայց տան որ աջակողմեան կուսակցութիւնները կարենան համաձայնութեան մը գալ:

Սակայն կաթոլիկներու եւ հիթլերեաններու բանակցութիւնները բաւական դժուարութիւններու պիտի բախին: Հիթլերեանները կ'ուզեն իրենց ձեռքն ունենալ ներքին նախարարութիւնը, այդ կերպով, բոլոր կամք գործածելու համար Փրուսիոյ 80,000 ոստիկանները: Շնորհիւ այդ ոստիկանութեան, հիթլերեանները կը դառնան տէրն ու տիրակալը Պերլինի:

⁂ Լոնտոնի քաղաքական շրջանակները անակնկալի եկած են փրուսիական ընտրութեանց արդիւնքէն: Կը սպասէին որ հիթլերեանները զօրացած դուրս գան պայքարէն. բայց չէին յուսար որ այս մեծ յաղթանակը կարենան ապահովել: «Թայմզ» անդրադառնալով կիրակի օրուան ընտրութիւններուն՝ կը գրէ.— «Հիթլեր դադրեցաւ պարզ յեղափոխական մը ըլլալէ. դարձած է ազդեցիկ ամբոխավար մը: Շատ չանցած՝ կրնայ պատասխանատու քաղաքագէտ մը ըլլալ»:

Իսկ Հռոմի քաղաքական շրջանակները շատ աւելի կը մեծցնեն հիթլեր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորումը

Ազգերու Դաշնակցութեան Նանսէնեան գրասենեակին վարչական խորհուրդը իր հինգերորդ նստաշրջանը գումարեց Ժընեւի մէջ, Ապրիլ 20ին, նախագահութեամբ Գ. Ֆիլլէնկէրի:

Խորհուրդը գոհունակութեամբ արձանագրեց Յունաստանի գաղթականներէն 4750 հոգիի փոխադրութիւնը դէպի Հայաստան: Նոյնպէս գոհունակութեամբ նշմարեց թէ հազար գաղթականներ ալ պիտի փոխադրուին Պուլկարիայէն:

Խորհուրդը հաստատեց թէ Պէյրութի, Աղեքսանտրէթի, Հալէպի եւ Դամասկոսի գաղթակայաններու պարպումը յաջողութեամբ յառաջ կը տարուի: Արդէն իսկ 13,750 գաղթականներ հանուած են այդ վատառողջ կայաններէն, եւ տեղաւորուած՝ երկրագործական գաղութներու կամ քաղաքի թաղերուն մէջ: Այս գործողութեանց համար մինչեւ հիմա գրասենեակը ծախսած է 9,500,000 ֆր., որ ձարուած է շնորհիւ ֆրանսական կառավարութեան, հայ գաղթականական կազմակերպութեանց եւ միջազգային մարդասիրական կազմակերպութեանց, մասնաւորապէս անգլիական հաստատութեանց: Ուրախառիթ է որ, հակառակ տիրող տագնապին, ծախսուած գումարներուն իբր հարիւրին 10ը վերադարձուած է տեղաւորուած գաղթականներուն կողմէ:

Գրասենեակին 1931 տարեշրջանի հաշիւները ցոյց կուտան թէ այդ շրջանին գաղթականներու համար ծախսուած է 1 միլիոն 700 հազար ֆ. ֆրանք: Այս հաշիւները վաւերացուեցան եւ յանձնուեցան Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղարութեան:

Խորհուրդը որոշեց 1932 տարեշրջանին ալ շարունակել իր աջակցութիւնը՝ Պուլկարիոյ եւ Յունաստանի հայ գաղթականներուն երեւան փոխադրութեան եւ Սուրիոյ գաղթականներուն տեղաւորման համար, ստանալով Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին հաւանութիւնը:

Աւստրիական ընտրութիւնները

Փրուսիական ընտրութիւններուն հետ, միեւնոյն ատեն տեղի ունեցան աւստրիական ընտրութիւնները, որոնք վերջացան նոյնպէս Հիթլերեաններու յաղթանակով: Եւ հիմա, Աւստրիոյ ժողովուրդը սկսած է մտահոգուիլ ընտրութեանց այս արդիւնքով եւ կը ջանայ երեւան հանել անոր պատճառներն ու հետեւանքները:

Պատճառներէն մէկը ցոյց կը տրուի ամբողջ երիտասարդութեան դժգոհութիւնը: Երիտասարդները առհասարակ անգործ կը թափառին եւ դպրոցական կամ համալսարանական վկայագրերը որ ստացած են, ոչ մէկ գործ կ'ապահովեն իրենց: Թերթերը այս կացութեան պատասխանատու ցոյց կուտան այն պետութիւնները՝ որոնք խաղաղութեան դաշնագրերը հեղինակեցին:

Այս վերջին ընտրութեանց մէջ, ընկերվարականները պահած են իրենց դիրքերը՝ բայց ի վնաս ուրիշ կուսակցութեանց, շահած են Հիթլերեանները: Մանաւանդ Վիեննայի մէջ, 15 երեսփոխան կը շահին, երբ մէկ հատ իսկ չունէին անցեալ շրջանին:

Բոլշեւիկեան նաւատորմը

Ցունական թերթերը կը գրեն թէ Իտալիոյ նաւարաններուն մէջ շինուող երկու թրքական թորփիլանաւերը «Թէրքենազ-Թէփէ» եւ Ջաֆէր պիտի գնուին Ռուսիոյ կողմէ, Նիւթական դժուարութեանց պատճառով, Թուրքիա հրաժարեր է այս տորպիլանաւերու շինութենէն:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ուժերու հաւասարակշռութիւնը

Ֆրանսացին երբ կը խօսի, յեղափոխական կը նկատուի, իսկ երբ կը գործէ՝ քաղքենի: Առաջնապէս կարմիր եւ ներքնապէս ճերմակ: Բոլոր այն ծրագիրները, որ տեսանք, կեանքի ներքին ու արտաքին պահանջներուն բախելով երկու կարեւոր համախմբումներ երեւան կը բերեն, — աջ եւ ձախ. ինչ որ ցոյց տուած է վերջին կէս դարու պատմութիւնը: Երկու հակամարտ ուժեր, որոնք ո՛չ մէկ գնով իրարու հետ համաձայնած են. Ֆրանսայի քաղաքական կեանքն ալ այդ պահանջած է:

Տիրող պայմաններուն մէջ, դժուար թէ ձախը կարենար դառնալ կառավարական կուսակցութիւն մը, քանի որ իր հայեցակէտով կառավարութիւնը յետադիմական բան մը ունի իր մէջ: Դրդուած երկրի դեռադոյն շահերէն եւ փոխանցման որոշ շրջանի մը համար միայն ժաքոպէնեան դաշոյնը սկսած է փայլիլ. բայց երբ պէտք եղած է կառավարել, բանակ պահել, տուրքեր հաստատել, պիւտճէ հաւասարակշռել եւ հանրային անդորրութիւնը ապահովել, ձախերու ձայները լռած են, նոյն իսկ իրենց կառավարութիւններուն համար (Էրրիօ, Փէնլըվէ, Գայօ): Աջը եւ կեդրոնն է որ օգնութեան հասած են: Դասական երեւոյթ մըն է այս Ֆրանսայի համար: Ինչո՞ւ. ուրեմն կառավարութեան գործը աջերուն չտալ, այն ալ երկար պայմանաժամերով, եւ ձախը պահել ընդդիմադիրի դիրքին մէջ: Աջ բուռնցքը իր մէջ ունի ե՛ւ պահպանողականները ե՛ւ եկեղեցին: Այս վերջինը իր ջանքերը չէ խնայած, երբ հարցը ձախերը հարուածելու համար է: Անգամ մը որ վտանգը հեռացած է, իր վարձադրինը պահանջած է ու պատճառ դարձած կառավարութեան անկումին:

Ո՛րեւէ կառավարութիւն եթէ հակի ձախին վրայ, եկեղեցական կը կաղայ: Եթէ հակի աջին վրայ, ճիշդ է որ դրամատանականները կ՚ապահովուին, բայց հանրապետական երկրի ժողովրդավար եւ աշխարհիկ զգացումները կը վիրաւորուին:

Բնականոն պայմաններու մէջ կարելի պիտի ըլլայ թերեւս գէշ աղէկ հաւասարակշռութիւն մը յառաջ բերել. բայց ծանր բողէներուն մէջ, երբ տնտեսութեան անիւը կանգ կ՚առնէ, յետ շրջելու վտանգին կ՚ենթարկուի, աջը եւ կեդրոնը անմիջապէս կը միանան, «Bloc National». «Union National» անուններու տակ, փրկելու համար ազգային նաւակը: Որոշ ժամանակաշրջանի մը համար միայն կը պատահի այս, հինը կը մոռցուի անմիջապէս, պահպանողականութեան ծոցէն յետադիմութիւնը գլուխ կը բարձրացնէ. ու կը վերսկսի խորհրդարանական նոյն խաղը: Մէկինը չէ՞ր որ պատրաստեց Վալտէք Ռուսոյի «Défense Républicaine»ը. bloc de gauche՝ Գոմպի իշխանութիւնը. 1919ի Միլըրանի շրջանի «Bloc National»ը՝ 1924ի «Cartel des Gauches»ը:

Ետպատերազմեան խորհրդարանական երեք նստաշրջաններու պատկերները լաւագոյն համոզումը պիտի տան գալիքին համար: 1919ին, այնքան մօտիկ Մեծ Պատերազմի արհաւիրքներուն եւ նորածագ համայնավարական վտանգին, ինքնամփոփումի շրջան մը եղաւ, երկրի ներսի դժգոհները լռեցնելու եւ միեւնոյն ատեն շահուած պտուղները արժեցնելու համար չափաւոր քայլեր առնելու պէտքը տեսնուեցաւ: Ահա թէ ինչու 1919 նոյմ. 14ին «Bloc National»ը յաղթական դուրս եկաւ: Ան կը յաւակնէր յանո՛ւն ազգային շահերուն, բոլոր գոյնի հանրապետականները մէկ դրօշակի տակ հաւաքել: Այս ազգային միութեան ուխտով երկիրը իր 180 ձախ, 216 կեդրոնի եւ 221 աջ երեսփոխաններով շատ աւելի դէպ ի աջ թեքած էր, աւելի աջ քան 1871ին: Պահպանողականներու այս ջախջախիչ յաղթանակին մէջ կարելի չէր Վերսայլի դաշնագրէն դուրս որ եւ է դիտողութիւն անցընել այլ, նոյնիսկ վերաշինութեան գործին մէջ քաղաքացիի եւ երեսփոխանի իրաւունքը արժեցնել: Երկրին ղեկը Միլըրանի ձեռքին մէջ էր, անշուշտ Փուանքարէի աջակցութեամբ, եւ նաւը կը յառաջանար դէպ ի յետադիմութիւն, սթերլինը կը բարձրանար 138ի: Աջը վարկաբեկուած էր այլ եւս յաչս ժողովրդին:

1924 մայիս 11ի ընտրութիւններու արդիւնքը անակնկալ մը չեղաւ, Ռուրի միջամտութեան հարցը գրգռած էր հանրային կարծիքը, ժողովուրդը խաղաղութեան ծարաւն ունէր եւ բնականօրէն քաղաքական բարդութիւններէ կը խուսափէր. ճարտարարուեստի եւ դրամատան համագործակցութիւնը ոտքի հանած էր ժողովրդավարները. նախանձոտ անհատականութիւնը, տեսակ մը գինակցութիւն կնքուած էր դրամագլուխի եւ ազգայնականութեան միջեւ, տուրքերը ծանրաբեռնուած էին. անտեսուած էին պաշտօնեաներու շահերը: Այս ամէնը նպաստաւոր հող մը պատրաստեցին ձախ ընդդիմադիրներուն համար, որոնք քուէներու առաւել մեծամասնութիւնով հրապարակ նետուեցան:

Նոր խորհրդարանի մէջ ձախերը ունեցան 328 երեսփոխան, կեդրոնը՝ 80, իսկ աջը՝ 146. հաշուի չառնուեցան 28 համայնավարները, որոնց ո՛չ ձախ եւ ո՛չ ալ աջ ըլլալը յայտնի եղաւ. Քարթէլը (ընկերվարականներ, հանրապետական եւ արմատական ընկերվարականներ) անուանական մեծամասնութիւն մը միայն կազմեց, քանի որ ձախ արմատականներու 41 քուէները մեծ վտանգ մը եղան իրենց համար: Առանց ասոնց իր քուէներու թիւը կը հասնէր 287ի, չորս ձայն պակսեցաւ իրեն մեծամասնութիւն կազմելու համար:

Սկզբնական շրջանին, 1924 յունիսէն 1925 ապրիլ, Քարթէլը կը հեռացնէ հանրապետութեան նախագահ Միլըրանը, ներում կը շնորհէ կարգ մը քաղաքային եւ պատերազմական յանցաւորներու, Ժօրէսի աճիւնը փոխադրել կու տայ Պանթէոն: Այս ամէնը մէկ-մէկ յարուցանող խնդիրներ չեղան, բայց առաջին առթիւ իսկ որ ելեւմտական խնդիրները սեղանի վրայ եկան եւ ընկերվարականները դրամագլուխի վրայ տուրք սահմանելու պահանջը դրին, կազմալուծումը սկսաւ: Դրամագլուխը երկրէն դուրս կը խուսէր, ֆրանքը կ՚իյնար, ձախ արմատականները կը հեռանային իրմէ եւ Էռիօի կառավարութիւնը անկարող կը դառնար երկիրը կառավարելու:

1925 ապրիլէն 1926 յունիս, Քարթէլը իսկապէս դժուարութեան կը մատնուի երկրի ելեւմուտքը առողջ հիմերու վրայ դնելու համար, չափաւոր տարրերը կը հեռանան իրմէ. Ելեւմտական նախարար, Գայօ 228ի դիմաց 295 ձայնով գործառութը անցընել կու տայ, բայց ստացուած քուէները կը պատկանէին կեդրոնին, աջին եւ մաս մըն ալ ձախին, իսկ 228 ձայները կը պատկանէին համայնավարներուն, ընկերվարականներուն եւ արմատական-ընկերվարականներու ձախ թեւին: Ինչ քաղաքական խեղկատակութիւն, խորհրդարանի աջով պահել ձախերու կառավարութիւնը:

1926ին սթերլինը բարձրացաւ 250ի, Քարթէլը կազմող կուսակցութիւններ կը դժկամակէին անտեսել իրենց սկզբունքի խնդիրները. չէին կրնար ձախ սրտով աջի գործունէութիւն ունենալ. այսուհանդերձ անելի մը մատնուած էին: Մէկ մը պէտք էր, ու այդ դիւրութիւնը ցոյց տուաւ իրենց Փուանքարէն, որ գիտցաւ ներկայանալ յարմար ժամանակին իբրեւ պետական ու վարչական մարդ, իբրեւ պաշտպան հանրապետութեան գաղափարներուն եւ կանոնաւորող ու պահպանող ազգին նաւակին:

Փուանքարէն ըմբռնեց վայրկեանի [illegible], իրեն գործակից առաւ Մառէնը, որ Ռուրի ծանօթ դէմքը եղած էր, Պոնը, որ Լոքառնոն ստեղծած էր: Անհրաժեշտ եղաւ ապահովել նաեւ պառագլուխ Էռիօի ներկայութիւնը, որպէս զի ազգը իր կառավարութիւնով դիմագրաւէր բոլոր դժուարութիւններուն: Ճիշդ է որ Քարթէլը չկրցաւ նաւակը ապահովել, բայց ի պատիւ իրեն ապահոված էր խաղաղութեան գործը: Օրուան մարդու մտահոգութիւնը եղաւ ուրեմն փրկել առաջինը եւ ապահովել երկրորդին պահպանումը:

Ժողովուրդը անդունդի առջեւ կը գտնուէր, լռած էին կիրքերը եւ վարդապետական տարակարծութիւնները: Ամէնուն աչքը Փուանքարէին ուղղուած էր: Ան էր որ երկիրը պիտի փրկէր: Կալուածատէրերը դիւրութեամբ անոր վստահեցան իրենց դրամարկղներու բանալիները, իսկ գաւառները՝ հանրապետութեան պահպանումը:

Երեւոյթ. Փուանքարէին համար դժուար [illegible] էր եղածին [illegible], բայց իմաստութիւնը ունեցաւ համակերպելու, 1926 յուլիս 31ին 345 ձայնով վստահութիւն կը յայտնէր քաղաքականօրէն ձախ եւ տնտեսականօրէն աջ Փուանքարէի կառավարութեան, 135 ձայներ միայն դէմ եղան, այն ալ չզգուշանալու համար իրենց ծրագրին. ժողովի ծանրութեան կեդրոնը ձախէն աջ տեղափոխուած էր այլ եւս:

Այսպէս պատրաստուեցաւ 1928ի ընտրութեանց գետինը, 607 երեսփոխաններէն 440ը փուանքարէականներ եղան: Ֆրանքի կայունացման գործը եւ ելեւմուտքի կանոնաւորումը հազիւ վերջացած, քաղաքական երանգաւորումները սկսան երեւալ կրկին, այն մտավախութիւնով որ հանրապետութեան գաղափարները վտանգի կ՚ենթարկուին. Ընկերվարականները ձեռք բերին երեք կարեւոր յանձնախումբերու նախագահութիւնը, արմատական ընկերվարականները՝ վեց, ձախ արմատականները՝ չորս, մնացած ութը վերապահուեցան միւս կուսակցութիւններու համար:

1928ին արմատական – ընկերվարականներու Անժէի համագումարը առիթ եղաւ իր ընկերները որ քաշուին դահլիճէն: Էռիօի ներկայութիւնը Փուանքարէի կողքին՝ խորհրդանշանի մը երեւոյթը ունէր, առանց որուն ազգային միութեան դահլիճը պիտի դառնար պահպանողականներու դահլիճ մը: Էռիօի քաշուելովը 250 ձայներու դիմաց 325 ձայներ պահեցին Փուանքարէն, բայց ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուած էր դէպ ի աջ: Անդորրութիւնը որքան որ կատարեալ էր փողոցին մէջ, բայց պաշտօնական բեմին վրայ բազմաթիւ դէմքեր դիրք բռնած էին արդէն:

1929ին Փուանքարէն կը քաշուի առողջական իր հիւանդութեանը պատճառաւ: Անկարելի կը դառնայ կրկին աջով ձախերու արտաքին քաղաքականութիւնը վարել, ոչ ալ ձախով աջերու ելմտական գործը տանիլ, վրայ վրայի կը կազմուին կառավարութիւններ երբեմն աջէն, երբեմն ձախէն ու կը տապալին. յաճախադէպ պատկերը երեւան կուգայ կրկին. կշիռին արժէք տուող ձախ արմատականները կարգ մը սկզբունքի խնդիրներու համար երբեք քառորդով ձախերու կողմը կը հակին. քաղաքական կարկառուն դէմքերու ազգային դահլիճ կազմելու փորձերը ձախողութեան կը մատնուին. արտաքին քաղաքական կարգ մը կնճռոտ հարցեր երեւան կուգան, Վերսայլի դաշնագրի վերաքննութեան, պարտքերու հատուցման նման խնդիրներ կը ցնցեն երկիրը: Գերմանիան օրէ օր մեծ դժուարութիւններ երեւան կը բերէ միջազգային քաղաքական եւ տնտեսական գետնի վրայ: Կ՚անհանգստացնէ նաեւ Իտալիան, պզտիկ ազգերու շուկաները սնանկութեան ճանապարհը բռնած են. երկրի ներսը անգործութիւնը կ՚աճի օրէ օր, անտեսութիւնը կանգ կ՚առնէ աստիճանաբար: Այսպիսի հրատապ խնդիրներու մէջ է որ 1932ի ընտրութեանց կը ձեռնարկուի:

Ընտրական պայքարը սկսած է արդէն: Ընտրական ճառերը կը տեղան տեղատարափի նման. Առաջին ազդանշանը տուաւ Անտրէ Թարտիէօն, որուն անմիջապէս հետեւեցան Էռիօն, Լէօն Պլումը, Լուի Մառէնը, Փօլ Ռէյնօն: Համաձայն տրուած ցուցմունքներուն, գալիք երեսփոխանական ժողովի պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ապահովել [illegible] եւ արտաքին քաղաքականութիւնը: Իւրաքանչիւր կողմ համաձայն իր ծրագրին կը խոստանայ տալ ասոնք, բայց ամէնուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ լսել ժողովուրդի առաւել մեծամասնութիւնը, որ աւելի քան երէկ կը փնտռէ ընտրելիներու մօտ այն հերոսական ճիգը, որով յառաջ պիտի գայ ընդհանուր եւ լուրջ հաւաքականութիւն մը, եթէ ոչ Մառէնի խումբէն մինչեւ Լէօն Պլումինը, գէթ Էռիօէն մինչեւ Թարտիէօ:

Հ. ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ

Ժ. Լորանի մահը

Ֆոնթընէօ-Ռոզի մէջ մեռաւ համբաւաւոր նկարիչ Ժան Փիէր Լօրան, 57 տարեկան: Որդին է Ժան Փօլ Լօրանի:

Նկարչութեան մէջ իր սկզբնաւորութիւնը ըրաւ ռոմանթիզմով, հետեւելով հօրը: Յետոյ հակեցաւ դասականութեան: Այսօր Ֆրանսայի լաւագոյն նկարիչներէն շատերը իր աշակերտները կը համարուին:

ԳԱՍՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

ԽՄԲ.— Մեր Թղթակիցը գրկած էր նաեւ ողբացեալ ընկերոջ յուղարկաւորութեան մանրամասն նկարագրութիւնը, բայց ուշ հասաւ մեր ձեռքը, երբ արդէն հրատարակած էինք ուրիշ թղթակցութիւն մը:

Իսկ ներկայ թղթակցութիւնը կը ներկայացնէ ոչ միայն Գասպար Յակոբեանի կեանքն ու գործը, այլ եւ տեսակ մը խտացումն է Ատրպատականի կրթական - մտաւոր շարժման:

ԹԱՒՐԻԶ.— Լիլաւա քաղաքամասին մէջ կը գտնուի Ս. Սարգիս եկեղեցին, որուն շրջակայքը կը տարածուին Հայոց թաղերը: Եկեղեցիին մօտիկ, նեղ փողոցի մը մէջ համեստ ու խոնարհ ընտանեկան յարկի մը տակ 1884 թուի Յուլիս 5ին ծնած է Գասպար Յակոբեանը:

Աւազանի անունը եղած է Աբգար: Հայրը՝ Յակոբ յաճախ պանդխտութեան մէջ անցուցեր է իր կեանքը, եղբայրը՝ Մելքոն ու քոյրերը ենթակայ եղած են գլխաւորապէս իրենց մօր հոգածութեան եւ խնամքին:

Գասպարը իր նախնական կրթութիւնը ստացած է Թաւրիզի ամերիկեան «Մէմորիալ» դպրոցին մէջ (1894-95) մնալով երկու տարի: 1806-97 ուսումնական տարեշրջանին կը մտնէ Թաւրիզի Հայոց Հայկազեան-Թամարեան ազգային դպրոցը եւ կ՚ընդունուի Գ դասարանը, ուր իրեն դասընկեր կ՚ըլլան Արմենակ Աֆթանդիլեան, Միքայէլ Ստեփանեան, Լեւոն Գրիգորեան եւ ուրիշներ: Այդ թուականին դպրոցի տեսուչն էր Եղիա Սուքիասեանը, որուն օրով ալ շինուեցաւ Թամարեան դպրոցին շէնքը, Գրիգոր Թումանեանի ծախքով:

Թաւրիզը 1890ական թուականներու սկիզբները դարձած էր տեսակ մը կայան մեր յեղափոխական դէմքերուն եւ գործիչներուն: Նիկոլ Դուման, Իշխան (Յովսէփ Արղութեան), Յովհան Դաւթեան, Յակոբ Սառիկեան, Գաբրիէլ Պապեան, Վարդան Տէր Վարդանեան (հետագային Խորէն վարդապետ) եւ Ռոստոմ Զօրեանը՝ Թաւրիզի Հայկազեան եւ Արամեան դպրոցներուն մէջ ուսուցիչ-[illegible] եղած են:

Սակայն Թաւրիզի կրթական ամէնէն փայլուն շրջանը դարձնելու պատիւը գերազանցապէս կը պատկանի յայտնի մանկավարժ եւ վաստակաւոր դաստիարակ Տիգրան Ռաշմաճեանին, որ 1898-99 ուսումնական տարեշրջանին ստանձնեց Հայկազեան-Թամարեան ազգային դպրոցի տեսչութիւնը:

Ռաշմաճեանը առաջին առթիւ իսկ կազմեց ուսուցչական պատկառելի խումբ մը — Յովհան Դաւթեան եւ իր կինը՝ Հռիփսիմէ (Շվէյցարիացի ազնիւ եւ հայանուէր տիկինը, որ մեծ յարգանք կը վայելէր Թաւրիզի Հայոց մէջ), Օր. Փաղինեան, Արշակ Մենրաքեան, Մարտիրոս Յարութիւնեան եւ ուրիշներ, որոնց վրայ յետագայ տարիներուն աւելցան Երուանդ Ֆրանգեան, Միքայէլ Զարաֆեան, Օր. Մնձրայեան, Արամ Ֆէթվաճեան (յայտնի նկարիչ Արշակի եղբայրը): Այս խումբին մէջ կային նաեւ տեղացի եւ դրսեցի այլ ոյժեր:

Ազգային եւ քաղաքական [...] բեւոր դէմք մը՝ Բժ. Գա[...] խան Փաշայեանը 1897ին կը [...] տատուէր Թաւրիզի մէջ, դարձ[...] տար հանրային, աշակերտութեան [...] քին եւ կը վայելէր ժողովրդ[...] նութիւն: Բժ. Փաշայեանը Հայկ[...] զան-Թամարեան» դպրոցի [...] բարձութեան նախագահ ընտր[...] յետոյ, հանդիսացաւ գլխաւոր [...] բանը Ռաշմաճեանին, դպրոցի [...] թական մակարդակը բարձրացն[...] գործերուն մէջ: Թաւրիզ [...] ստեղծուած էր կրթական [...] թային եռուն կեանք մը, որու[...] ձանքներուն մէջ պիտի դաստ[...] րակուէր մտաւորական, կրթա[...] եւ յեղափոխական ասպարէզ[...] կայացուցիչ եւ ցայտուն դէմ[...] ննալով Գասպար Յակոբեանը:

Թաւրիզը Երկրին մօտիկ [...] մանաւանդ կարեւոր կեդրոն [...] լալով, անհրաժեշտ հաստա[...] հոն կատարել հրթական [...] տանք. ուսուցիչներ եւ [...] կանութիւն հասցնելու [...] Դպրոցի ուսուցիչները ոչ [...] պարզ դաստիարակներ եւ [...] տուներ էին, այլեւ յեղափոխա[...] եւ ազգային աշխատաւոր[...] լծուած գործիչներ:

Դպրոցական այս միջավայ[...] մէջն էր ահա, որ Գասպարը [...] աշակերտ ուսում եւ կրթութի[...] առանար. Դպրոցի աշակերտութ[...] մէջ Գասպարը դարձած էր գործ[...] նական դէմքը՝ ընկերներէն սիրուա[...] եւ ուսուցիչներէն հովանաւորուա[...] Յատկապէս Արշակ Մենրաքեան [...] շատ ուշադիր էր Գասպարի [...] դէպ, որ դասերուն մէջ բնդու[...] էր, յաճախ եւ շատ կարգապահ [...] ւորութեամբ ուժեղ եւ հանելի [...] մէնքին: Դպրոցի Ե. դասարանի [...] շակերտները կը հրատարակէին [...] ռագիր թերթ մը՝ «Կայծ» [...] խմբագիրը Գասպարն էր, որ կը [...] Շանթ Բ. ծածկանունով. Զ դասարանի աշակերտներն ալ կը [...] տարակէին «Փայլակ» անունով [...] ռագիր թերթ մը: Ուսուցչա[...] խումբը աշակերտական այս [...] թերթերու հրատարակութիւնը [...] քաջալերէր ու կը հովանաւորէ[...] գտնելով որ աշակերտներու [...] զարգացման, աշխատասիրութ[...] եւ մտաւոր մարզանքի համա[...] [illegible] ներէն մէկը նոյնիսկ, մանկավարժական խորհուրդի կողմէ կ՚ընտրուէ[...] թերթերու հրատարակութեան [...] աշխատանքներուն վրայ հսկելու [...] ուղղութիւն տալու: Այդ զոյգ թերթը յետոյ միացան եւ «Փայլակ Կայծ» անունով լոյս տեսաւ թերթ մը, որուն խմբագիրը եւ գծագրողն էր Գասպարը: Յօդուածներու մասը ինքը կը գրէր: Թերթը կը բովանդակէր աշակերտական [...] կական ստանաւորներ, փոքրիկ պա[...] մուածքներ, դպրոցական գրառու[...] ներու, հանդէսներու, երեկոյթներու նկարագրութիւններ եւայլն: [illegible] լակ-Կայծի հրատարակութիւնը (միշտ ձեռագիր) շարունակուեցաւ [...] տեւողութեամբ հինգ տարի (1898-[...]) միշտ միեւնոյն խմբագիր ունենալով Գասպարը, որ յաճախ դպրոցական հանդէսներու մէջ հրապարակ կ՚ե[...] գար նաեւ իբրեւ խօսող եւ բեմ[...] վրայ ալ կը խաղար յարատ[...] բեր՝ մեծ յաջողութեամբ [...] եանի գրական գործունէութ[...]

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (11)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

— Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, էդ ինչ տեսակ դժոխային կեանք է, ընկեր ջան: Հա՛, դժոխք որ ասացի միտս ընկաւ: Դուք ճանաչո՞ւմ էք մարքսիստ Հայկօ Էմին՝ որ հաւասարութիւն է քարոզում էդ դժոխքում:

— Հայկօ Էմի՛..., այդ ե՛ս եմ աղբար:

— Վա՛յ աղբէր ջան, (կ՚աղաղակէ գիւղացին) բարի էք եկել, հազար բարի: Մենք լաւ կը ճանաչենք քեզ: Ընկեր Թագաւորը գովասանքով է խօսել ձեր մասին:

— Վա՛յ, քի՛զ ղուրպան, Հայկօ ջա՛ն, դուք հոս շատ ու շատ հանգիստ կը լինէք: Արի երթանք մեր տուն, յոգնած կը լինես՝ հանգստացիր, քաղցած կը լինես՝ բերանդ մի պատառ հաց դիր: Յետոյ էգուց կ՚երթանք ընկեր Թագաւորի տեսութեան: Արի, աղբեր ջան, արի՛...

Ափսո՛ս որ՝ հոս ընդհատուեցաւ երազը: Հայկօ Էմին ոչ կրցաւ Տաւրոսեան լեռներուն մէջ Թուրքերուն հետ անցուցած միջադէպը պատմել գիւղացիներուն, եւ ո՛չ ալ կրցաւ անձամբ տեսնուիլ Թագաւորին հետ: Կարծես երկինքը կ՚որոտար եւ իր հիւղակը կ՚ընկրկէր մերթ ձախ, մերթ՝ աջ: Հայկօ Էմին նստաւ անկողնին մէջ. հագաւ վերարկուն եւ աքտոքալէն ելաւ դուրս: Կատաղի փոթորիկ մը կը գալարուէր հիւղաքաղաքին վրայ եւ Եղիա մարգարէի խարխլած կառքին նման՝ կուռոռ, մէկ ծայրէն միւսը կը գլորէր իր թիթեղէ տանիքին վրայ պառկած ջրադղումները: «Տէր ողորմէ՛ա, Տէր ողորմէ՛ա» մրթմրթաց Հայկօ Էմին դուռը կղպելով եւ կրկին մտաւ անկողին:

Առաւօտուն ուշ ատեն երբ արթնցաւ, արեւածայր երազը հալեր էր մտքին մէջ: Ընդարձակ ագարականէն հայ գիւղացիին հայրենի ջանը կը լիշէր միայն, որ քաղցրիկ նուէրգի մը նման կը խլրտէր իր հոգիին մէջ եւ վեր-վեր կը բարձրացնէր իր զգայութիւններու ուռած առագաստանաւը:

«Արի՛ աղբեր ջան, արի...»

Ահա՛ թէ ինչու այդ առաւօտ այնքան լաւ տրամադրուած էր Հայկօ Էմին՝ երբ ուրախ-ուրախ իջաւ շուկայ՝ յայտնելու իր բարեկամներուն որ ամիս մը վերջը պիտի երթայ Հայաստան: Մոռցաւ առաջին խանութին եւ սովորականին պէս ձայն տուաւ՝

— Բարե՛ւ ձեզ, հայրենակիցներ:

Խանութպանը չլսել ձեւացուց, կռնակը դարձուց Հայկօ Էմինին եւ խօսակցիլ սկսաւ իր կնոջ հետ:

— Բարե՛ւ ձեզ, հայրենակիցներ, մօտեցաւ կօշկակարին:

Վարպետը ելաւ նստած տեղէն եւ առանց պատասխանելու մտաւ ներքնասենեակը:

— Բարեւ ձեզ, հայրենակիցներ: Ներս մտաւ սափրիչի կրպակէն:

Սափրիչը ժամանակ ունէ՞ր Հայկօ Էմինի բարեւով զբաղելու: Մարդը պատմութիւն կը պատմէր իր յաճախորդներուն եւ հիմա հասեր էր այնտեղ՝ ուր գերմանական ընդծովեան կ՚իյնար անգլիական ականներու վտանգաւոր ծուղակին ու փօ՜փ-փա՛փ'փ', օդը կ՚ելլէր իր զինուորներով. Թռչող ձուկերու նման:

Դուրս ելաւ Հայկօ Էմին եւ գիւահարի նման կ՚աղաղակէր:

— Հայ ժողովո՛ւրդ, ես ի՞նչ ըրի ձեզի որ կը մերժէք բարեւս առնել: Աստուծոյ բարե՞ւն ալ դրամով է միթէ: Ինչո՞ւ չէք մօտենար առաջուան պէս եւ հարցնէր. «Ինչպէ՞ս ես Հայկօ Էմի, աղէ՞կ ես Հայկօ Էմի»: Մարդ առանց բարեւի, առանց բարեկամներու ինչպէ՞ս ապրի, զաւակներս, ինչպէս ապրի...:

— Թող քուէդ կարմիրներուն չտայիր. անմի՛տ ծերուկ, լռեցուր ամբոխին մէջէն:

— Բայց ես կարմիրներուն չտուի իմ քուէս, ո՛չ ալ դեղիններուն: Կ՚երդնում իմ սիրելիներուս միշտատակներուն վրայ, որ՝ ես իմ քուէս դրկեցի խորհուրդ խօսին Հայաստանի աղքատներու Թագաւորին: Դուք բոլորդ կը ճանչնաք զայն, չէ՞: Այն մեր աղքատներո՛ւ... աղքատներու Թագաւորին...:

XI

Ամիս մը շարունակ յանցաւորի մը պէս բանտարկուած մնաց Հայկօ Էմին իր հիւղակին մէջ: Գիշերները դուրս կ՚ելլէր միայն. կ՚իջնէր ծովեզերը եւ ժամերով կը թափառէր քարափի երկայնքը, մտածելով շարունակ իրեն այնքան խորհրդաւոր թուող «քուէ» բառի մասին: Այդ ի՛նչ անիծեալ բան էր որ, սեւ կատուի նման եկեր մտեր էր իր եւ բարեկամներուն միջեւ ու կը թելադրէր բոլորին որ իր վրայ նային իբրեւ հասարակ դաւաճանի: Յոյցն դուրս կը հանէր իր ինքնութեան թուղթերը, ուշադրութեամբ կը քննէր գտնելու համար անհերքելի ապացոյցը որ պահուեր էր կարծես անոնց ծալքերուն տակ, իւրաքանչիւր գլխագրերու ետին որ կը չարչարէր զինքը, ամէն անգամ երբ կը հանդիպէր քննոտած հայրենակիցներուն: Ինչ ըրեր Հայկօ Էմին, պէտք է համակերպէր այս փորձանքներուն: Չէ՞ որ պատուելի Աբրահամն ըսեր էր թէ՝ «այս բոլորը գրուած են Գիրքին մէջ եւ պէտք է որ կատարուին»:

Ամապլիսուն Թագաւորին ընկերոջը ներկայացաւ Հայկօ Էմին եւ հարցուց.

— Անցագի՞րը չեկա՞ւ դեռ, զաւա՛կս:

— Անցագի՞րը..., դեռ չեմ ստացեր, ընկեր Հայկօ Էմի: ...Հասկանո՞ւմ ես, բանն հէնց նրանումն է, որ աղքատների Թագաւորը ինքն էլ աղքատ է եւ իր առօրեայ ծախսերու [...] ունի: Ջէ՛նք, զինուո՛ր, միլիցիա՛ կա, խօ՛մ խօսքով չեն պահ[...] սրանք, եթէ փող չլինի:

— Ես հասկցայ քու միտքդ, [...] ընկի զաւակս, բայց ալ ուրկէ՞ [...] ունենայ Հայկօ Էմին, երբ իր [...] նեցած-չունեցածը տուաւ իր [...] ցիներուն: Ես անօթի մեռնիմ [...] կ՚ուզես:

— Ես չեմ ճանաչում քու [...] ցիներին: Եթէ փող չունէք, ինձ [...] խարէն ինձ կտաք ձեր տան ու [...] տէզը, յետոյ մի կերպ կը [...] գրեմ ընկեր Թագաւորին հետ:

— Տունս քեզի տալէ յետոյ [...] ո՞ւր բնակիմ զաւակս:

— Ես կարող եմ մի խորհ[...] րել քեզ համար որ պատսպարո[...] անձրեւից:

— Այդ տեսակ բան կ՚ըլլա՞յ [...] սես...: Բայց մտածեմ, զաւա՛կս [...] մտածեմ քիչ մը ալ: Այդ [...] ըսաւ Հայկօ Էմին եւ [...] բորուելով ելաւ դուրս: Տան [...] համար փոխանակ աղջիկ [...] մտնելու, աշակերտական [...] թիւններու մէջ տեսած՝ Արտաշ[...] Մասիս լեռներու մէջտեղէն [...] գետին զուգահեռ ճամբան [...] յառաջանալ սկսաւ գետափին [...] վեր, ծառերու, ծաղիկներու եւ [...] բաստաններու մէջտեղէն:

Ե. ԿԲՐԻՆ

(Շար.)

ամեայ յոբելեանը կը տօնուէր ցոյցին։ Աշակերտները ուսումնասիրութիւններ կը պատրաստէին Աղայեանի մասին։ Ուսուցչութեան անձնուէր ուսումնասիրութիւններու մէջ ամէնէն յաջողը Գասպարի գրած աշխատանքն էր, զոր Մարտիրոս Յարութիւնեանը ուղարկեց Աղայեանին։

Գասպարը գիւղացին մէջ խաղ եւ երգ, ազգային մանուկներու պաշտպան էր։ Թոյլ չէր տար որ խեղճ մանկիկները ծեծի կամ ճնշման ենթարկուէին մեծներուն կողմէ։ Առաւօտեան ամիսներուն կը կազմակերպէր ընկերական հրջագայութիւններ դէպի Թաւրիզի մօտակայ գիւղերը։ Այս զբօսանքները ոչ միայն հաճելի ժամանց էին, այլեւ կը նպաստէին ընկերական ջերմ յարաբերութեանց եւ ինքնազարգացման գործերուն։

Թաւրիզի «Հայկազեան Թեմական դպրոց» Թումանեանի անուանեան օրով, կատարեց իր ընթացաւարտներէն անդրանիկ խումբը 1903 ուսումնական տարեվերջին։ Թումանեանն էր, որ դպրոցին ալ աւելցուց նաեւ Զ. դասարանը, որ իրմէ առաջ գոյութիւն չունէր։ Կարելի յիշել անունները այդ շրջանաւարտներուն, որոնց մեծ մասը երեւան եկան յեղափոխական եւ կրթական-ուսուցչական ասպարէզներուն մէջ եւ գաղթական Պարսկահայոց արգիւնաւոր գործիչներ։ Ահա անոնք, ընդամէնը 9 հոգի

1. Ակսանդրեան Գ. Արմենակ. Երկարամեայ ուսուցիչ եւ այժմ տնօրէն «Հայկազեան Թեմականի» դպրոցի։

2. Ալթունեան Վ. Արմենակ. Բժշկութիւն ուսած Շվեյցարիա, այժմ բժիշկ ի Ղազվին։

3. Գերասիմեան Արմենակ. — Ուսուցիչ, տեսուչ՝ Նոր Ջուղայի Հայոց ազգային դպրոցներու։ Մեռաւ 1914ին Սարիղամիշի մէջ, ուր գացեր էր գաղթականական գործերով։

4. Գրիգորեան Լեւոն.— Բազմամեայ ուսուցիչ եւ Պարսկահայոց նշան երաժշտագէտը, ի Թաւրիզ։

5. Դանիէլեան Արսէն, առեւտրական, ի Մէշէտ։

6. Յակոբեան Գասպար. — Որուն կեանքի եւ գործի մասին է մեր խօսքը։

7. Ոսկանեան Գրիգոր.— Առեւտրական ի Թաւրիզ։

8. Ստեփանեան Միքայէլ. — Երկարամեայ ուսուցիչ եւ այժմ տնօրէն «Արամեան» դպրոցի։

9. Ստեփանեան Սահակ. — Գաւառական ուսուցիչ եւ յեղափոխական համեստ գործիչ։ Մեռաւ Թաւրիզ 1920ին։

Թաւրիզէն դպրոցական շարժման ալիքները հասած էին մինչեւ գաւառները։ Գեղջուկ ժողովուրդի լուսաւորութեան պահանջը օրուան կենսական խնդիրներէն մէկն էր։ Սալմաստ գաւառի յեղափոխական աշխատանքներու պատասխանատու վարիչ Սամսոնը ոգի ի բռին դպրոցներ բանալ կուտար գիւղերուն մէջ։ Սամսոնի հրաւէրով 1908ի աշնան Գասպար Յակոբեանն ու Արմենակ Դ. Ալթունեանը, ինչպէս նաեւ Արմենակ Գերասիմեանը կ'երթան Սալմաստ իբրեւ գաւառական ուսուցիչներ։ Գասպարը՝ Մահլամ, Արմենակը՝ Փայաջուկ, իսկ Գերասիմեանը Ղալասար գիւղերու դպրոցներուն մէջ կը տեղաւորուին եւ մեծ եռանդով կը նուիրուին մատաղ սերունդի դաստիարակութեան գործին։ Սալմաստի ուսուցիչները միաժամանակ կը կատարէին նաեւ իրենց յանձնուած կուսակցական եւ յեղափոխական աշխատանքները, որոնց մէջ յատկապէս Գասպար մեծ եռանդ ցոյց կուտար։ Սամսոնը կը պատմէ որ կարճ ժամանակի մէջ կրցաւ ձեռք բերել սէր եւ համակրանք։ Իր հաճելի եւ մտերիմ բնաւորութեամբ՝ մտերմացաւ Սալմաստի հայգիւղերու եւ ֆէտայիներու հետ։ Պարսկաստանէն դուրս յեղափոխական շրջաններուն մէջն ալ անդուլ աշխատանքի լծուած՝ անօրինակ ոգեւորութեամբ։

ՄԱՍԻՍ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՊՐԻԼ ՏԱՍՆԸՄԷԿ
ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի երեկոյ տեղի ունեցաւ Ապրիլեան նահատակներու համազգային սգատօնը, Սալ տ'Օրթիքիւլթիւրի ընդարձակ սրահին մէջ։

Այս տարի Զ. Ո. Միութեան հրաւէրին պատասխանած էին գրեթէ բոլոր ազգային ու քաղաքական կազմակերպութիւնները, այնպէս որ կարելի է ըսել թէ իրական համազգային սուգի մը արտայայտութիւնը դարձաւ հանդէսը։

Ներկայ էին Փարիզի գրեթէ բոլոր հայ մտաւորականները եւ ծանօթ դէմքերը, Տէր եւ Տիկին Ահարոնեան, Գ. Գ. Ա. Խատիսեան, Ա. Չօպանեան, Վ. Թէքէեան, Տէր եւ Տիկին Շ. Միսաքեան, Ս. Վրացեան, Ա. Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Գիւլխանդանեան, Տոքթ. Յ. Տէր Դաւիթեան, Վ. Փափազեան, Ռ. Բերբերեան, Մ. Ղազարեան, Լ. Մեսրոպ, Ա. Չաքըրեան, Մ. Քէպապճեան, Օ. Թագէոսեան. Տոքթ. Ալլահվէրտի Ոզգի, Տոքթ. Փէշիքեան, Տոքթ. Գրգոյեան. Տոքթ. Ափագոն, Հ. Արսէն Ղազիկեան, Հ. Քէտիճեան, Հ. Սահակ Տէր Մովսէսեան, Հ. Վ. Յովհաննիսեան, Տէր Մեսրոպ քհնյ. Տէր եւ Տիկին Ա. Խաչակեան, Հ. Մատթէոսեան, այդպէս նկարիչ Գ. Յակոբեան, Գ. Փափազեան, Հրանտ-Սամուէլ, Օր Ա. Թորոսեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ։ Ներկայ էին նաեւ ֆրանսացի հիւրեր

Կարգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի սկաուտները։ Բեմին վրայ, երկու հայ սկաուտներու կուրծքին կը ծածանէր հայկական դրօշը սեւ ժապաւէնով, ի նշան սուգի։

Հանդէսին իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին բացի կուսակցութիւններէն, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը, Հայ Բարեգործական Ընդհ. Միութիւնը, Գրական Ակումբը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Ա. Ե. Կ. Խաչի Վարչութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Շրջանին Սկաուտական Կեդր. Յանձնախումբը, Պանտէօ-Թաչանի Յառաջդիմասիրաց Միութիւնը, Տրապիզոնի, Շապին-Գարահիսարի, Ռոտոսթոյի, Տարօն-Տուրուբերանի, Կիլիկիոյ, Ուրֆայի Հայրենակցական Միութիւնները, Հայ Սպայից եւ Հայ Կամաւորներու Միութիւնները, որոնցմէ ոմանք ներկայացուցիչներ ունէին, ոմանք ուղերձներ ղրկած էին։

Ժամանակէն առաջ սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ։ Հանդէսին սկզբնաւորութեան՝ բազմութիւնը կը յորդէր միջանցքներուն ու նրբանցքներուն մէջ, մինչեւ սրահին արտաքին դուռները։ Տեղի չգոյութեան պատճառաւ, այնքան խճողուեցաւ սրահը, որ շատեր ոտքի վրայ կանգնած մնացին, սեղմուած, եւ շատեր ետ վերադարձան։

Տոքթ. Վահրամ Թորգոմեան, օրուան նախագահը, բացաւ հանդէսը եւ մէկ վայրկեան յոտնկայս լուռ երկիւղածութեան հրաւիրեց ժողովուրդը։ Յետոյ Գ. Արամ Գարթեւեանի ղեկավարութեամբ տակ, նուագախումբ մը, որ կը բաղկանար Փարիզի Գոն. Երաժշտանոցի պրոֆեսորներէն եւ հայ արուեստագէտներէ, նուագեց Կրիկի մահերգը, La Mort d'Ase։

Ժամանակի սղութեան պատճառով, կարելի չեղաւ կարդալ բոլոր ուղերձները։ Միայն Պանտէօ-Թաչանի Յառաջդիմասիրացի մանկապարտէզին կողմէ սանուհիներէն Օր. Էլիզա Աբրահամեան եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ սկաուտ մը արտասանութիւններ ըրին։ Յետոյ խօսեցաւ Զ. Ո. Միութեան կողմէ Գ. Շաւարշ Նարդունի, որ քննադատելէ յետոյ կարգ մը հայկական տխուր երեւոյթներ, հայկական ջարդերու մասին ըսուած խօսքերը, աւելցուց

—«Երկու ճամբայ կայ հայ ժողովուրդին առջեւ. մէկը արեան ճամբան, միւսը կորուստի ճամբան։ Երբ կ'ուզէք ապրիլ իբրեւ մարդ միայն, կը ձուլուիք այն ժողովուրդին մէջ ուր կը գտնուիք. ալ վախ չի մնար ջարդի եւ արիւնահեղութեան։ Սակայն երբ կ'ուզէք ապրիլ իբրեւ հայ միայն, ու կը պայքարիք ձուլման դէմ, այն ատեն տառապանքի, նոյնիսկ արիւնի կը տանի այդ ճամբան։ Հայ ժողովուրդը ընտրած է երկրորդ ճամբան։ Լաւ՝ որ այդպէս է։ Արտասահմանի հայ ժողովուրդը յամառութեամբ կը մնայ իր հին ախոյին վրայ, հայ մնալ եւ իր հայրենիքը մտնել։ Մեր ժողովուրդին մէկ մեծ զանգուածը, կորսնցնելէ յետոյ իր անկախութիւնը, դարձաւ մտաւ իր հին հովանաւորին ձեռքին տակ։ Մենք չենք կրնար փոխել այդ վիճակը։ Մեր փափաքն է, որ անոնք մնան հայ։ Իսկ միւս զանգուածը թրքահայաստանի ժողովուրդը, —որուն դատին համար են կռուեր Խրիմեան Հայրիկները, Հնչակեանները, Ռամկավարները, Դաշնակցականները, որուն դատին են նուիրեր իրենց գրականութիւնը Ահարոնեանները, — այսօր մեծապէս կոտորակուած դուրս է նետուած հայրենիքէն։ Յանուն այդ զանգուածին իրաւունքներուն, Ապրիլ Տասնըմէկի այս տօնակատարութիւնները հրաւէրներ են միանալու եւ արդարութիւն պահանջելու Թուրքիայէն։ Չենք ուզեր լուծել մեր դատը մարդկօրէն, կ'ուզենք լուծել ազգայնօրէն։

Եւ մեր դատը լուծելու այդ ձեւն է, որ մեզ իբրեւ պահանջատէր կը կեցնէ Թուրքիոյ առջեւ։ Ատոր համար է, որ յանուն Զ. Ո. Միութեան կը համբուրեմ սա երկու բառերը, ազգ եւ հայրենիք, եւ կը կոչեմ.— Կամ Հայ, կամ մեռնիր։

Յետոյ Թաւ-ջութակահար Worms նուագեց երգ վասպուրականի (Ա. Գարթեւեան), Չէլլոյին ծերունին երգը, Սահակ Մեսրոպին օրհներգը, Գ. Ռոստանիկ հատուած մը արտասանեց իր մէկ նոր բանաստեղծութենէն, «Արեւելքէն արեւմուտք»։

Ռամկ. Ազատ. Կուսակցութեան կողմէ խօսեցաւ Գ. Հրաչ Երուանդ.

- Տարին օր մը կը համբերենք մահուան թափօրին հետ։ Տարին օր մը կը խօսինք մեռելներուն հետ։ Մեռելներու այդ թափօրը դժուար թէ դարերու մէջ ունենայ իր նմանը։ Այդ մեռելները չեն այն մեռելները, զորս բնութիւնը կը տապալէ։ Յուղարկաւոր ենք այսօր այդ մեռելներուն, յառաջանանք միասին։ Մահերգ չլսուեցաւ այդ թափօրին առջեւէն։ Մենք լսեցինք միայն ճիչեր, հառաչանքներ, որ կը փրթէին հայ կուրծքերէ։ Ու կը լսենք դեռ շաչիւնը խարազանին, որ կը հարուածէր մեռեալները։

Այդ թափօրին մէջ դեռ կը լսենք ձայնը որբերուն, որ իրենց մայրը կը փնտռեն։ Այս ժողովուրդը պարտաւոր է այսօր մայր տալ այդ տղոց։ Տալ անոնց իրաւունքը։ Եթէ չպիտի տրուին այդ իրաւունքները, մենք կը թքնենք արդարութեան երեսին։ Այսօր կան մարդիկ որ վերագնահատութեան կ'ենթարկեն զանազան ըմբռնումներ։ Բայց մենք ոչ ոքի թոյլ կուտանք, որ թերագնահատեն մեր իրաւունքները։ Այո՛, պարտուեցանք, բայց պարտուեցանք անոր համար, որ պատրաստուած չէինք, անոր համար որ հարազատ ձայնը մոռցած՝ Երեւանցին Մոսկուայի բացած էր իր ականջը. Վանեցին՝ Փարիզի։ Պէտք էր որ փնտռէինք Հայուն ձայնը։ Թէեւ այսօր ալ նոյն մեղքին ազատած չենք, բայց ես կը հաւատամ թէ հայ ժողովուրդը տակաւին կը մնայ իր իրաւունքներուն վրայ, անսալով Ապրիլ Տասնըմէկի մեռելներուն։

Նուագախումբը նուագեց Մոցարթի Յայգանուագը, իսկ ջութակահար Mlle Lefèvre Մալիփփէ բոյի Արմենիան եւ Տիրան Ալեքսանեանի կանչէ՛ կռունկը։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Կարօ Սասունի.

- Այս սգահանդէսը, 1 միլիոն Հայերու մահուան յիշատակը տօնելը մնացածներու կարողութենէն վեր է, որովհետեւ մնացողներուն թիւը աւելի քիչ է։ Եկեղեցին սուրբերու կարգը դրած է նահատակները, ատոր համար մենք սուգի չէ որ կուգանք Ապրիլ Տասնըմէկին, այլ՝ ուխտի։ Ի՞նչ է Ապրիլեան եղեռը. — Այն որ տեսանք մեր աչքերով, եւ զգացինք մեր զգայարանքներով։ Երկու ազգ դաժան կռիւի մէջ։ Դարերու ընթացքին՝ Թուրքը բռնակալ ու ջարդարար, հայը՝ ստրուկ։ Թուրքը մշակեց ու գործադրեց ջարդի իր ծրագիրը։

Որբ մնաց վերապրող հայ ժողովուրդը, զրկուեցաւ իր հայրենիքէն։

Զ. Ո. Միութիւնը պիտի գայ տօնելու Ապրիլ Տասնըմէկը, մինչեւ որ հայ ժողովուրդը դադրի որբ մնալէ։ Ապրիլ Տասնըմէկը դարձած է համազգային բաղձանքներու, մտածումներու միութիւն մը։ Հայ ժողովուրդը սգահանդէս կուգայ, միացնելու համար իր ուժերը։ Եթէ, ինչպէս կ'ըսեն, անմիաբան է Հայը եւ անհամերաշխ, ես գիտեմ նաեւ որ Հայը յամառ նկարագիր մը ունի չլքելու իր ժառանգական դատը։ Ապրիլ Տասնըմէկը այն հանդիսական պահն է, երբ հայ ժողովուրդը կը հաւաքուի՝ մէկ բերան բանաձեւելու եւ պահանջելու իր ժառանգական դատին լուծումը, իր հայրենի հողերուն վերստացումը։

Յետոյ Օր. Հայկանուշ Թորոսեան երգեց Մշոյ Ողբը (Sericyx), կալի երգը (Կոմիտաս վրդ.), սրինգով կ'ընկերանար M. Julien Brun։ Ժողովուրդին բուռն փափաքին վրայ, համակրելի երգչուհին երգեց նաեւ Հնձուորին երգը, զոր դաշնաւորած է Յարօ Ստեփանեան, Հայաստանի երիտասարդ երաժիշտներէն, եւ Երկրագործին երգը (Կոմիտաս վրդ.), ընկերակցութեամբ սրինգի։

Յետոյ Եր. Գրիգորեան արտասանեց Դանիէլ Վարուժանի Գերեզմանիկը։

Ի վերջոյ Գ. Արամ Գարթեւեանի նուագախումբը նուագեց Հով Արէքը, Ակնայ օրօրը, Ալագեազը (Տիրան Ալեքսանեան), Ուրախ լերը (Ա. Գարթեւեան)։

Տոքթ. Վ. Թորգոմեան քանի մը խօսքով փակեց Սգահանդէսը։

Յ. Ա.

Կարդացէ՛ք եւ Տարածեցէ՛ք
«ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՄՈՒԼ
Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը

Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան տասնամեակին առթիւ, որ լրացաւ մարտ 12ին, Սոֆիայի «Ազատ խօսք»ը դիտել կուտայ խմբագրականին մէջ (20 ապրիլ)

— «Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան կազմութեամբ ո՛չ կովկասեան ժողովուրդներու հակամարտութիւնները վերջացան, ո՛չ նախկին վէճերը լռեցին, ոչ ալ գոյութիւն ունեցող հարցերը արդարօրէն լուծուեցան։ Այսօր ալ Ախալքալաքի եւ Լոռիի, Նախիջեւանի եւ Զանգեզուրի Ղարաբաղի, Աբխազիայի, Հարաւ. Օսեթիայի եւ Աջարիստանի հարցերը կը մնան առկախ եւ առատ նիւթ փոխադարձ վէճի, գրգռութեան եւ հակամարտութեան։

Սահմանային այս բարդ ու խճճուած հարցերը, Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան կազմութեամբ, «լուծուեցան» ի վնաս Հայաստանի։ Այսպէս, աշխարհագրականօրէն եւ ազգագրական կազմով Հայաստանի անվիճելի մաս կազմող Ղարաբաղը մնաց Ազրբէջանին, իսկ Ախալքալաքը՝ Վրաստանին։ Աւելին, տնտեսապէս, աշխարհագրականօրէն ու քաղաքականօրէն Հայաստանի մէջ տեղաւորուած Նախիջեւանը դարձաւ առանձին «հանրապետութիւն», ի բաւարարութիւն Էնկիւրիի։ Այսպէսով, կոպտօրէն ոտնակոխուած է Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան հաւասարեցման սկզբունքը եւ օրինականացուած Հայաստանի յօշոտումը։

Հայաստանէն բռնի խլուած է Ղարաբաղը 4.160 քառ. քիլոմեթր տարածութեամբ եւ 125,300 բնակիչներով։

Հայաստանը բռնի կերպով զրկուեցաւ Նախիջեւանէն, որ ունի 5,998 քառ. քիլ. տարածութիւն եւ 104,960 բնակիչ։

Հայաստանէն նոյն բռնութեամբ խլուած է Ախալքալաքը, որ ունի 3000 քառ. քիլ. տարածութիւն եւ 80 հազար բնակիչ։

Այլ խօսքով, Մոսկուայի պարտադրութեամբ եւ հայ համայնավարներու ստրկական համակերպութեամբ, ոչ միայն Հայաստանի անկախութիւնը փոխարինուած է Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան խրտուիլակով եւ մեր երկիրը դարձած է ռուսական գաղութ մը ու շահաստան մը, այլեւ մեր հայրենիքը կորսնցուցած է 13,047 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն եւ 309,430 բնակիչ։ Ու ճիշդ այս պատճառաւ ալ արտասահմանի հարիւր հազարաւոր Հայերու տարագրութիւնը յաւերժացուած է, իսկ ներգաղթը դարձած է գործնական հանգոյց…

Սակայն, Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան «բարիքները» այսքանով չեն վերջանար։ Ախալքալաքը, Ղարաբաղը, Շարուր-Նախիջեւանը Վրացիներուն եւ Ազրբէջանցիներուն յանձնելէ, ինչպէս նաեւ Կարսը, Արտահանը, Օլթին, Կաղզուանը եւ Սուրմալուն Թուրքերուն զիջելէ յետոյ, Անդրկովկասեան Դաշնակցութեան կազմութեամբ բոլշեւիկները «լուծեցին» նաեւ Հայկական Հարցը, այսինքն պաշտօնապէս հրաժարեցան ամբողջ Թրքահայաստանէն...»։

Ընթերցողները պիտի յիշեն թէ՝ փարիզի ռամկավար պաշտօնաթերթն ալ նոյն դիտողութիւններն ըրած էր, ընդդիմութեան ձեւով։

ՕՐ. ՀԱՅԿՈՒՀԻ ԳԱՐԱՊԱՃԱՔԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ՎԱՐԴԵՎԱՌ ԿԷՕՎՇԷՆԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

10 Ապրիլ 1932 Անիէռ

LE
CAFÉ MARTIN
DÉPÔTS
Paris-Banlieue-Province
PARIS-BANLIEUE PROVINCE
4f30 LES 250 GR. 4f50
Le "Café Martin" est le meilleur Café au prix le plus juste
EXPOSITION COLONIALE INTERNATIONALE
PARIS 1931
GRAND PRIX
34, RUE JOUBERT
PARIS

Գին՝ Փարիզ եւ արուարձան 4 Ֆր. 30 250 կրամը։ Գաւառներ՝ 4 Ֆր. 50։ CAFE MARTINը ամէնալաւ սուրճն է իր արդար գինով։ Փարիզի գաղթային ցուցահանդէսէն ստացած է մեծ մրցանակ։ Հասցէ՝
34, rue Joubert, PARIS

“ՅԱՌԱՋ”Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

V

Ու ծոցէն կը ցնցուէր իր այդ մտածումը։ «Կարելի է տէր հօրը գրել», կը խորհէր [illegible], կը յիշէր անոր հոգերը, զորս ուղղեր էր իրեն, երբ ինք Պոլիս գալու ճամբին մէջ կը պնդէր։ Ու կը հրաժարէր ի՛ւ այդ ծրագիրէն։ Ու, կը գրէր անոնց բոլո՛րովին հակառակը, սրտի ձեւի մը տակ, կեղծելէն եւ ինքզինքը լաւագոյն վիճակի մը մէջ ցոյց տալէն։ Դեղագործ Նազարեանէն եւս խնդրեր էր իրողութիւնը երբեք չյայտնել հօրը։

Զինքը կը տագնապեցնէր ի՛ւ ուրիշ բան մը. — Աստղիկը։ Որմէ բաժնուեր էր տատամսող ձեւով ու մե՛ծ հարցական մը հոգիին մէջ։ Ու հեռացած անգամ մը անկէ եկող զգացումը աւելի աճեր էր իր մէջ։

Կը խորհէր, յաճախ, թէ ինք ու ան մինոյն ճամբուն ճամբորդներն են՝ այս կեանքին մէջ։ Երբեմն չէր իսկ համարձակեր մտածելու, թէ ճակատագիրը օր մը տարօրինակ խաղ կրնար ընել զայն...։ Ներքին հզօ՛ր, անդիմադրելի պահանջ մը ունէր, սակայն, գիտնալու ի՛ւ անոր տրամադրութիւնը՝ իրեն նկատմամբ։ Ի՞նչ էր, վերջապէս։ Ի՞նչ կը խորհէր։

Իսկ երբ՝, երբ սովորականէն տարբեր զգացում մըն էր։ Հեղեղ մը, որ կը լեցնէր իր հոգին։ Սուրէն կ'երեւակայէր զայն արդէն իսկ տան աղջիկ դարձած, ծոցը հետ եկեղեցւոյ ճամբուն վրայ, կամ ծովեզրն ի վար՝ հօրը ընկերացած... Ու կ'անդրադառնար թէ՝ ծա՛նր, շա՛տ ծանր պիտի ըլլար՝ իրեն համար՝ լսել օր մը անոր նշանտուքը...։ Միանգամայն կը հանդարտէր, սակայն, յիշելով անոր նամակները։ Ինքն իրեն, բարձրաձայն, կ'արտասանէր անոր տողերը։ Կը կարդար։ Ու կը թեթեւնար իր հոգին, քանի կ'անդրադառնար թէ Նազարը մեկնած էր քաղաքէն ու գացած հոգեւոր Գէորգեան Ճեմարան։

Երբեմն կ'ուզէր տարհամոզել ինքզինքը, խորհելով թէ անհասելի երազ մը եղեր է ու անկէ եկող արդիւնքը կրնայ լրջօրէն վտանգել իր երիտասարդ տղու յաջողութիւնները, որմէ կախուած էր իր ու ծնողքին գոյութեան խնդիրը։ Ու կը ջանար ինքնամփոփուիլ վերադառնալ ինքզինքը։ Այն ատեն, ներքին ու ինքնատէր ձայն մը կուգար իրեն խօսիլ ուրի՛շ հորիզոններէ։ Կը հաւաքէր զինքը ու կը տանէր՝ կը դնէր իր սիրոյն եզ յայտնելով ծոցն ու հօրը պատկերին դէմ...

Ու օրերը կ'անցնէին, այդպէս, ծծին կամ խառն։ Ամիսները գալ ու անոնց կը փոխէին՝ Թրծելէն կամ ձեւափոխելով էութիւնը ու իր ուսանողի կեանքը, ծանրածո՛ր հոգերով, կը շարունակէր ընթանալ ներունակորդ ծալքերին գորավառ ու վեհօրի հոգածութեանը ներքեւ...։

Ժամանակը կը թաւալէր, այո՛, ու Սուրէն կը զգա՛ր թէ իր մէջ ամէն տարրաձ գիծ ու ամէն նորածիլ հաճոյ կը բողբոջի ու կը հասունանայ՝ պտուղի մը նման, որ գոյն կը փոխէ անցնող ամսուան հետ։

Դասարանը զինք կը տրամադրէր երբեմն։

— Ի՛՞նչ, — կ'ըսէր ինքնիրեն — ի՞նչ յիմար եմ, մտածելով՝ սրն ի բուն, մինչ ուրիշներ կը ժպտին։ Կեանքը յուզումներ չի ճանչնար։

Իր մէջ, այդ ափսոփալոր տրամադրութիւնը աւելի զգալի կը դառնար, երբ ո՛չ միայն իր ընկերները, այլեւ ուսուցիչները չափազանց սիրալիր վերաբերում ցոյց կուտային, ու ինք իր դասերուն մէջ արտակարգ յաջողութիւն մը երեւան կը բերէր։

Ու, ոգեւորուած, կ'որոշէր վերցնել՝ իր մէջէն՝ ոլորող ու դառնացնող ցաւը. Ճնշո՞ղ կապարը։ Բայց, կ'անդրադառնար որ իր հոգիին հետ շաղախուած բան մըն էր անիկա. իր էութիւնն իսկ էր...

Վերջին տարիներուն, դասարանը եւս փոխեր էր իր տրամադրութիւնը։ Բացառիկ մշջութիւն մը կը տիրապետէր հոն։ Բոլորին ծնծաղուն հաճոյքը ընթերցումն էր։

Ընկերներն ու ինք կապուած էին, նաեւ, կուսակցական աշխատանքներու եւ յանդուգն ձեռնարկներու։ Թողէ՛ թող զէնք ու ռումբ կը փոխադրէին։ Կեանքի անիւը կը դարձնէր՝ վտանգաւոր յոյսերուն անկէ այդ երազուն տղաքը, որոնք դեռ միեւնոյն շրջանակին մէջ կը դառնային՝ հեռաւոր յոյսերու պատրանքովը տարուած, նման ջաղացքի ձիերուն, որոնք, ծարաւի թէեւ, միայն ձայնը կ'առնեն ջուրին...

Այդպէս էր որ վարժարանը դարձեր էր հիմա վերելքի, ձգտումի եւ խմորումի վայր մը, ուսուցիչներու մեծ ու եղբայրական հոգածութեանը տակ, ու անոր պատերէն ներս կազմուեր էր աշխարհ մը, որմէ դուրս պիտի գային իրենք՝ նետուելու համար ազգային յորձանուտ կեանքին մէջ...

⁂

Մայիսի վերջանալ օրերէն մին էր։ Երեկոյեան, Սուրէն դպրոցէն արձակուած կը դառնար յոգնած ու մտածկոտ։ Կը տառապէր սաստիկ գլխու ցաւէ մը։ Ամբողջ օրը, բան չէր դրած բերանը։ Աջ ու ձախ պարտքեր ըրած էր ու անմխիթարութենէն ծնող յուսահատութիւն մը կը խանգարէր իր մտածումին սովորական հանդարտութիւնը։ Անցաւ կամուրջէն, ուր կար իրիկնադէմներու յատուկ կրկնապատկուած մխորն ու խրախուսանքը։ Կրպակավաճառներ կը վազվզէին՝ պոռալէն։ Կղզիներն ու Վոսփոր մեկնելիք շոգենաւերու սուլոցները կը խլացնէին ականջները։ Էճին էօնիւ, Գալքք Թագար տանող փողոցին անկիւնը, շէնք կը կառուցանէին։

Կառապան մը կառքէն վար կ'առնէր աղիւսներ։ Սուրէն ծռեցաւ։ Քանի օրէ ի վեր գործ կը փնտռէր ու գիտէր Մանձնեա Փօշայի երկայքը ու յանձն առած էր ամէնէն տարապարզակ աշխատանքը՝ քանի մը դրուշ վաստակ հանելու համար։ Կեցաւ շէնքին առջեւ։ Խորհեցաւ իր օժանդակութիւնը առաջարկել կառապանին։ Դժուար գործ մը չէր։ Ան պիտի նետէր աղիւսը, ու ինք պիտի դնէր գետինը։ Աւելի ծռեցաւ։ Նայեցաւ ծառդուն։

(Շար.) Կ. ՄՆՀԵԱՆ

ժամերու յաղթանակին կարեւորութիւնը, այն նկատումով որ յաջողած են իրենց կողմը քաշել նոյն իսկ իրենց թշնամի շրջանակները: Իտալական մամուլը կը ջանայ ցոյց տալ թէ այս ընտրութեանց արդիւնքը կը փաստէ Հիթլէրի հակառակորդ կուսակցութիւններու ըմբռնումի տկարութիւնը եւ այն կարծիքը կը յայտնէ թէ ներկայի մեծամասնութիւնը կազմող կուսակցութիւնները՝ իրենց իսկ ընտրած կառուդաշտին վրայ նահանջած ըլլալով, չպիտի կրնան արգիլել որ Գերմանիոյ ամէնէն ուժեղ կուսակցութիւնը ձեռք առնէ երկրին ղեկը:

Իսկ ֆրանսական մամուլը ընդհանրապէս, ծանր կը գտնէ կացութիւնը:

Զինաթափութեան ժողովը կը սպասէ...

Զինաթափութեան ժողովի դիւանը խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ ընդհ. յանձնախումբի յառաջիկայ աշխատանքներու մասին եւ որոշեց առաջարկել անոր որ ընդհատէ սկզբունքի հարցերու վիճաբանութիւնը եւ նիստ չգումարէ այլ եւս, մինչեւ որ ցամաքային, ծովային եւ օդային յանձնախումբերը կարենան իրենց տեղեկագրերը ներկայացնել քանակական զինաթափութեան հարցին վերաբերեալ գործնական կէտերու մասին:

Ընդհ. յանձնախումբը այսօր իսկ, պիտի անդրադառնայ դիւանի առաջարկներուն

Ռուսաճապոնական յարաբերութիւնները

Մոսկուայի թերթերը կը շարունակեն, օտար զանազան քաղաքներէ տրուած տեղեկութիւններ հաղորդել Ծայրագոյն Արեւելքի դէպքերու մասին:

Բոլշեւիկեան «Իզվեստիա» թերթը կը գրէ թէ համաձայն Վիեննայի իր թղթակցին տուած տեղեկութեանց, Վրանկէլի բանակէն բազմաթիւ սպաներ որոնք ցարդ Սերպիա կը բնակէին, կը մեկնին դէպ ի Մանչուրիա:

*** Ճարպինի ոստիկանութիւնը, քաղաքին կայարանին մէջ ձերբակալեց ռուս մը, որուն պայուսակին գտնուեցաւ մատիտի ձեւով 131 ումբակ եւ գաղտնի լեզուով գրուած բազմաթիւ նամակներ:*

*** «Մորնինկ Փոսթ» կը գրէ թէ Ճափոնի հետ հաւանական պատերազմի մը վախով, Ռուսիա բազմաթիւ կայաններ կը կազմակերպէ Վլատիվոսթոքի եւ ուրիշ վայրերու մէջ:*

Նոյեմբերէն ի վեր, Վլատիվոսթոքի ամրոցները վերաշինուած են եւ այդ ամրոցներուն միջեւ, հրետանիի յատուկ նոր դիրքեր պատրաստուած են:

Այս աշխատանքները կը կատարուին գերման սպաներու հսկողութեան տակ:

Մասնաւորապէս կը պատրաստուին ընդծովեայի եւ օդանաւի յատուկ կայաններ՝ Վլատիվոսթոքի եւ անոր մօտիկ քաղաքներուն մէջ:

Կը կարծուի թէ Սեւ ծովէն Վլատիվոսթոք փոխադրուած են 20ի չափ ընդծովեաներ.

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Իմիր Ֆէյսալ Թէհրանի մէջ.— *Իրաքի էմիրը Ֆէյսալ, ընկերակցութեամբ վարչապետին Նուրի փաշայի եւ իր հետեւորդներուն, շաբաթ իրիկուն հասաւ պարսկական սահմանագլուխը: Գիշերը անցուց Քիրմանշահի մէջ եւ երեքշաբթի օր հասաւ Թէհրան, ուր այցելութիւն տուաւ Շահին:*

Ալէլիպոլուի 17րդ տարեդարձը.— *Լոնտոնի մէջ տօնեցին ընդհանուր պատերազմի ընթացքին, առաջին անգամ զօրք ցամաք հանելու 17րդ տարեդարձը: Իսլիշտակ Ծարատնէլի մէջ ինկած դաշնակից զինուորներու, կրօնական արարողութիւն մը կատարուեցաւ, որուն ներկայ էր ֆրանսացի զօրավարը Կուրօ, հրամանատարը Արեւելեան բանակին:*

Հնդկաստան-Սուտան հաղորդակցութիւնները.— *Անգլիայ զինուորական օդանաւային սպառազէնութիւնը հետախուզելու վրայ է արեւելեան եւ հարաւային Արաբիան, օդանաւային կայաններ եւ իւղի մթերանոցներ հաստատելու համար հինգ հազար քիլոմեթր տարածութեան մը վրայ:*

Այս կայանները եւ մթերանոցները պիտի հաստատուին Գաղզայի եւ Ատէնի մէջտեղը: Այս կերպով, անգլիական օդանաւերը չպիտի ստիպուին Անգլիա-Հնդկաստան ճամբան կտրել Պարսից ծոցին վրայէն եւ օդային կապ պիտի հաստատուի Հնդկաստանի, Ատէնի եւ Սուտանի միջեւ:

Երկաթուղիի արկած Սիպերիոյ մէջ.— *Անդրսիպերեան կառախումբը գծէն դուրս ելաւ Սվերտլովսկի մէջ: Հաղորդակցութիւնները ամբողջովին խզուած են Մոսկուայի հետ: Զոհերու ճիշդ թիւը տակաւին յայտնի չէ:*

Հակաֆաշիստները Ժընեւի մէջ.— *Ժընեւի մէջ, իտալացի ֆաշականներուն եւ անոնց հակառակորդներուն միջեւ կռիւներ ծագեցան: Զարս անձեր յարձակում գործեցին ֆաշիստ Իտալացիի մը վրայ: Այս յարձակումէն քիչ վերջ, Ժընեւի իտալական հիւպատոսարանը կը ակսէր բռնկիլ: Անծանօթ մը քարիւղ լեցուցեր էր դրան վրայ եւ կրակ տուեր:*

Լինտպէրկի տղեկը.— Լինտպէրկի տղեկին առեւանգման պարագան կատարեալ առեղծուած մը եղաւ: Առեւանգիչները փրկագինն առին, տղեկը պիտի յանձնեն, յանձնելու վրայ են, չյանձնեցին եւայլն: Հիմակ ալ կ'ըսուի թէ Լինտպէրկ յանձն առած է ընդունիլ բանտարկուած հանրաւաւոր մաքսանենգին Ալ Քափոնի օժանդակութիւնը՝ վերագտնելու համար իր տղեկը, ինչպէս կը յիշուի: Ալ Քափոն ասկից առաջ, դիմած էր կառավարութեան որ զինքը ժամանակաւոր կերպով ազատ արձակէ, խոստանալով գտնել փոքրիկն Լինտպէրկը:

Օտարականները Ամերիկայի մէջ.— Վերջին մարդահամարը երեւան բերած է հետեւեալ թիւերը: Բնակչութեան երկու միլիոնը կը խօսի գերմաներէն, 1 միլիոնը սկանտինաւեան լեզուն: կան 1,800,000 Իտալացիներ, 1 միլիոն 220,000 Հրեաներ, 1 միլիոն Լեհ, իսկ կէս միլիոն ալ Ֆրանսախօս:

Յ. Հ. Դ.

Փարիզ եւ արուարձաններ

ԻՍՍԻԻ Աղբիւր Սերոբ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins: *Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:*

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռոստոմ խումբի ընկերահաւաքական դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը: Կը խօսի՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեան:

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Maison de la Mutualité*ի մէջ: Օրակարգ՝ զեկոյց կոմիտէի կողմէ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:*

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մեհրաբեան ենթակոմիտէի ընկերահամախմբական դասախօսութիւնը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին սրահը: Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան:

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոմպի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանին մէջ: կարեւոր օրակարգ:

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարզպետ խումբի անդամական ժողովը վաղը Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը: Անդամներու ներկայութիւնը ան, հրամայական է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին:

Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Սաձակ-Մեարոպ

Գրադարանի ցերեկոյթը Մայիս 15ին, Կիրակի. կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Պուա Քոլոմպի մէջ:

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այդ թուականը:

Երեկոյթ Լիոնի մէջ

Լիոնի ԳՈՂԹԱՆ երգչախումբի գեղարուեստական երեկոյթը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Քառաձայն երգեր հայ ականաւոր հեղինակներէ: Կենդանի պատկեր՝ Մայր Հայաստան, հիւրիներու եւ կովկասեան պարեր: Ջաւեշտ եւ անակնկալներ, եւայլն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գարակէօզեան որբանոցի որբերէն Աբրահամ Աբրահամեան (լուսանկարիչ): Մօր անունն՝ Փայծառ: Պ. Աբրահամեանի վերջին հասցէն էր 100 Bld. de la Republique, La Garenne-Colombes, Seine: *Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Եղիազար Մելքոնեան իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր ընկերոջ, Մուշի Ալվարինջ գիւղացի ՄԻՀՐԱՆ ՂԱԶԱՐԵԱՆի զաւակաշտ մահուան առթիւ իր ընտանեկան պարագաներուն:

Ռումազիէր (Ճառանթ) 21 Ապրիլ 932

Imp. A. DER (Agopian)

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

"ՅԱՌԱՋ" ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՓԱՐԻԶ

1.—	ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, Գրատուն	51, Rue Monsieur-le-Prince:
2	ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ	7, Boulevard Saint-Michelի դիմացի քէոշկը
3.	ՕՏԷՕՆ	5, Carrefour de l'Odéon
4	ՔԱՏԷ	Մէթրօ Քատէյի մօտիկի քէոշկը
5.	ՄՕՆՄԱՐԹՐ	59, Fbg. Montmartreի դիմացի քէոշկը
6.—	ՓԼԱՍ ՏԸ ՖԷԹ	Մէթրոյին դիմացի քէոշկը
7.—	ՌԷՊԷՎԱԼ	92, Rue Rébéval
8.—	ՊԷԼՎԻԼ	19, » de Belleville
9.—	ՓԱԼԻՔԱՕ	3, » Palikao
10.—	ՍԷՆ-ԼԱԶԱՐ	Քաֆէ Թէրմինիւսի անկիւնի քէօշկը

ԱՐՈՒԱՐՁԱՆ

1.—	ԻՍԻ-ԼԷ-ՄՈՒԼԻՆՕ	Գրավաճառ l'Ecriture 3, Boul. Galliéni
2.—	ՊԻՒՏԵԱՆՔՈՒՐ	Գրավաճառ Օֆէնպա, Փլաս Նասիոնալ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Բայց... բայ արդէն ձեզի... այս արտակարգ մարդը ա՛լ ակնարկ մը անգամ չձգեց վրաս, այն կնոջ վրայ որ իմ մէջս էր... Թէ որքան կը տենչայի յանձնուելու, ամբողջովին յանձնուելու, այդ զգացի միայն երբ առանձին մնացի ինքս ինձ հետ եւ այն կիրքը որ դեռ պահ մը առաջ անոր լուսաւոր ու դրեթէ սերովբէական դէմքը կը բոցավառէր, խուլօրէն ինկաւ իմ էութեանս մէջ եւ սկսաւ բաբախել լքուած կուրծքի մը պարապութեան մէջ: Ոտքի ելայ դժուարութեամբ: Ծամածռութիւնս կրկնապէս անհաճոյ էր. ինծի կը թուէր թէ ճակտիս կը կրէր ծանր ու նեղող երկաթէ սաղաւարտ մը որուն ծանրութեան տակ կը դեգերէի. մտածումներս անկապակից էին եւ որքան անստոյգ որքան քայլերս, երբ վերջապէս գացի միւս պանդոկը, ազգականներուս մօտ:

Հազ նստած մնացի տրտում տխուր, կենսունակ խօսակցութեան մը մէջ, եւ սարսափելի զգացում մը ունեցայ, ամէն անգամ որ պատահմամբ աչքերս վեր կը բարձրացնէի եւ կը հանդիպէի այս անխօս դէմքերուն որոնք (բաղդատմամբ երիտասարդին դէմքին որ կարծես թէ սպիտակ խաղի մը ստուերներով եւ լոյսերով կենդանացած էր) ինծի կը թուէին սառած եւ դիմակով մը ծածկուած: Կարծես թէ մեռած անձերու մէջ էի, այնքան սարսափելիօրէն անկենդան էր այս ընկերութիւնը, եւ մինչդեռ շաքար կը դնէի գաւաթիս մէջ եւ քանի մը բառ կ'ըսէի, միտքով բացակայ, միշտ իմ մէջս կը յայտնուէր, կարծես իմ արիւնիս կիզիչ մղումին տակ, այն դէմքը որուն նայիլը ինծի համար դարձած էր բուռն ուրախութիւն մը եւ զոր (ահաւոր մտածում) վերջին անգամ ըլլալով պիտի տեսնէի մէկ կամ երկու ժամէն:

Հաւանաբար ակամայ թեթեւ հառաչանք մը կամ հեծեծանք մը արձակած էի, վասն զի, յանկարծ, ամուսնոյս զարմուհին դէպի ինծի ծռեցաւ, հարցնելու համար թէ ի՞նչ ունէի, թէ տկա՞ր կը զգայի ինքզինքս, բոլորովին տժգոյն եւ մտահոգ երեւոյթ մը ունենալուս: Այս անսպասելի հարցումէն օգտուեցայ, իբրեւ առիթը անմիջապէս յայտնելու թէ իրապէս գլխու ցաւէ կը տառապէի եւ թէ հետեւաբար թոյլտուութիւն խնդրեցի մեկնելու, առանց աւշադրութիւն հրաւիրելու վրաս:

Այսպէս ինքզինքիս վերադարձած, անճապարանքով պանդոկս դարձայ: Հազիւ թէ հոն հասայ ու առանձին մնացի, դարձեալ զգացի պարապութեան եւ լքումի զգացում մը: Երիտասարդին մօտն ըլլալու ցանկութիւնը կատաղութեամբ կը պրկէր զիս, այն երիտասարդին որմէ այսօր ընդմիշտ պիտի բաժնուէի: Կ'երթայի եւ կուգայի սենեակիս մէջ, առանց պատճառի դարաններ կը բանայի. հագուստ եւ ժապաւէն կը փոխէի, յանկարծ ինքզինքս գտնելու համար հայելիին առջեւ, խուզարկող աչքով մը ինքզինքիս հարցնելով թէ, այսպէս զարդարուած պիտի չկարողանայի անոր նայուածքը իմ վրաս հրաւիրել: Յանկարծ ինքզինքս հասկցայ, — ամէն բան ընել չկորսնցնելու համար զայն: Եւ բուռն երկվայրկեանի մը մէջ, ուժգին թափով, այս ցանկութիւնը որոշում մը դարձաւ:

Վազեցի պանդոկին դռնապանը գտնելու, լուր տալու համար որ կը մեկնէի նոյն օրը իրիկուան շոգեկառքով: Եւ հիմա պէտք էր շուտ գործել: Զանգակը զարկի սենեակապանուհին կանչելու համար, որպէսզի ինծի օգնէ բեռներս պատրաստելու, վասն զի ժամանակը կարճ էր: մինչդեռ միասնաբար փութկոտութիւնով սնտուկներուն մէջ կը թխմէինք զգեստներն ու գործածական փոքրիկ առարկաները, նախապէս ինքզինքիս կը պատկերացնէի թէ ինչ պիտի ըլլար այս անակնկալը, թէ ինչպէս անոր պիտի ընկերանայի մինչեւ շոգեկառք եւ թէ, երբ վերջին, ամէնէն վերջին պահուն, ինծի երկարէր ձեռքը վերջին հրաժեշտին համար, ինչպէս երիտասարդին պիտի հետեւէի յանկարծ վակոնին մէջ, անոր հետ ըլլալու համար, այդ գիշերը, յաջորդ գիշերը, որքան ատեն որ զիս ուզէր:

Տեսակ մը հիացիկ եւ խանդավառ զինովութիւն կը փոթորկէր արեանս մէջ: Երբեմն յանկարծ բարձրաձայն կը խնդայի հագուստները սնտուկներուն մէջ նետելու ատեն, բոլորովին զարմացնելով սենեակապանուհին: Միտքս, կը զգայի, այլեւս կորսնցուցած էր իր հաւասարակշռութիւնը: Երբ յանձնակատարը եկաւ սնտուկները տանելու, նախ անոր նայեցայ զարմացած երեւոյթով մը: Ինծի համար շատ դժուար էր դրական բաներու մասծել, մինչդեռ հոգիս բոլորովին կը յորդէր յուզումիս սաստկութենէն:

Ժամանակը կարճ էր. ժամը վեցի մօտ ըլլալու էր. առ առաւելն քառորդ վայրկեան կը մնար մինչեւ շոգեկառքին մեկնումը: Մխիթարուեցայ խորհելով որ այլեւս բաժանում մը մը եւ հրաժեշտ մը չէի երթար, որովհետեւ որոշած էի անոր ընկերանալ իր ճամբորդութեան մէջ, որքան ատեն որ թոյլ տար ինծի: Յանձնակատարը տարաւ սնտուկներս: Պանդոկին դրամատեան կը փութացի, վճարելու համար վերադարձիս: Արդէն վարիչը կը ձգէր մնացածը, արդէն պատրաստ էի դուրս ելլելու, երբ ձեռք մը փափկօրէն դպաւ ուսիս: Վեր ցատկեցի: Զարմուհիս էր որ, իմ ... անհանգստութենէն ... էր զիս տեսնելու: Աչքերս ... նեցան: Արդարեւ, չէի գիտեր ինչ պէտք էր ընել այդ կինը ... նող մէկ մի երկվայրկեան ... տագրական յապաղում մըն էր ... սակայն քաղաքավարութիւնը ... ստիպէր զիս գայն մօտիկ ընկ... նօր պատասխանել, թէթ ...

— Պէտք է որ պառկիս, ... ան, աղաչավարար տենդ ունիս ...

(Շար.

"Յառաջ"ի նոր գրասենեակը

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնն ... վարչութիւնը փոխադրուած ըլլալով ... իրենց մասնաւոր գրասենեակը ... նոյն շէնքին մէջ), այցելուներէն ... խնդրուի մտնել քովնտի ... (Impasse Baudran Թիւ 1)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԵՐԹԵՒԵԿ ՀԱՄԱՐ Métro: TOLBIAC)

17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone : Gobelins 19-78

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ԱՊՐԻԼ 1932

28 AVRIL 1932

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՕՐԱԹԵՐԹ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1868

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՍԿՑՈՂԻՆ ՇԱՏ ԲԱՐԵՒ

Այսօր, «Մամուլ»ի բաժնին մէջ, արտատպած ենք կարգ մը տողեր՝ «Դարբնոց»ի Ապրիլ 24 թուակիր խմբագրականէն։

Երեւանի մունետիկը, որ ատենէ մը ի վեր բուռն պայքար կը մղէ ռամկավարներուն դէմ, այս անգամ եւս լայն բացած է բերանը «գիժերը վար առնելու համար»։

Առանց չունի իր մոլեգնութիւնը մանաւանդ անոր համար որ, ռամկավարներն ալ, այս տարի, մասնակցեցան ապրիլեան տօնին։

— «Պատահականութեան, «նախրական պարտականութեան» մը կատարումն այս, այլ ռամկավար – դաշնակ միացեալ ճակատի, հակախորհրդային ցոյցը....

Անշուշտ մեզի չիյնար պատասխանել ռամկավարներու դէմ ուղղուած մեղադրանքներուն եւ ալաքներուն։ Եւ պէտք անտեսենք այս խմբագրականն ալ, ինչպէս ամբողջ շարքը միւս գրեթէ նմանօրինակներու, եթէ «Դարբնոց»ը իր զարբնած սուտերուն եւ բանսարկութիւններուն մէջ, չըլլար չըլլար մեզի համար անվիճելի ճշմարտութիւն մը։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ, Երեւանի փարիզեան բարձրախօս կոտորէն կը փարատէ ամէն պատրանք, այսօրուան Հայաստանի էութեան մասին։ Այս անգամ խօսքն ուղղելով ռամկավարներուն, որոնք «բարեկամ» ճանչցուած են եւ իրր այդ ալ կը պարծենան անոր – անտեղի։

«Դարբնոց» կը ծաղրէ ռամկավարներու ոչ միայն «բարեկամութիւնը», այլ եւ «անշահախնդրութիւնը».

— «Իրական առածը կ'ըսէ. «Թիւրքը իր ուտելիքը կը նուիրէ»։ «Անշահախնդիր» անշահախնդրութիւն, որ առանց կուգայ բացայայտ անգործ ընել»

Իրականին մէջ, ռամկավարները «կը խաբեն կամ կ'ուզեն խաբել ...., աշխատաւորները. կը շահագործեն .... ի խորհրդային Հայաստանը. մաքսանենգութեամբ ...., ...»

Բայց, ռամկավարները աւելի ահաւոր մեղք մը ունին.—

Անոնք «Հայաստան»ի մասին կը խօսին, «........»

— «Ո՞ւր է մերօրեայ ...., Հայաստան մը չէ. Արտաքին ...., այլ Անդրկովկասեան ...., այսինքն պրոլետարական հայրենիք մը որ կապուած է խորհրդային Միութեան եւ մէկ փոքր մասնիկն է Խ. Միութեան»։

Նոյն անքաւելի մեղքը նա՛ եւ շինարարութեան մասին։

— «Ո՞ր եւ իցէ «շինարարութիւն» չէ որ նոր կը կատարուի, այլ ...., ... միայն ազգային, բայց .... պրոլետարական, միջազգայնական կուլտուրա»։

Այո ուրեմն, իրրեւ եզրակացութիւն.

— «Ներգաղթը կը կատարուի դասակարգային գետնի վրայ.... «Ազգահաւաքման», «ազգապահպանման» տեսակէտ գոյութիւն չունի երբեք։ Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը չի հետաքրքրուիր արտասահմանի ..... Հայերով առ հասարակ, այլ միայն հայ աշխատաւորներու վիճակով»։

×

Ինչպէս բսինք, ռամկավարներուն կը մնայ պատասխանել իրենց դէմ ուղղուած մեղադրանքներուն.

Մենք այս խմբագրականը նկատի առինք, միայն եւ միայն վերջին նախադասութեան համար, որ աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատէ անվիճելի ճշմարտութիւն մը, — այսօրուան Հայաստանը հայ ժողովուրդին հայրենիքը չէ։ Այսօրուան իշխանութեան համար, ցնդաբանութիւններ են «ազգահաւաքում», «ազգապահպանում», եւն.։

Նո՞ր է որ կը լսենք այս եղանակը։ — Ո՛չ։ Արսէն Եսայեան, Երեւանի «կոմիսար»ը —այժմ շնորհազուրկ— այստեղ, Փարիզի մէջ էր որ յայտարարեց հրապարակաւ, հանդուցեալ «Երեւան»ի մէջ, — «Մենք ամենայն Հայոց կառավարութիւն չենք»։

Եւ նոյն «Երեւան»ն էր որ, 1930 Յունուար 10ին, առաջին էջին վրայ, ազդարարեց ամենայն չնականութեամբ.

1. «Արտասահմանի Հայերու ամենաչնչին մասը միայն խորհրդային քաղաքացի է. ստուար մեծամասնութիւնը հայմաթլոզ, անհայրենիք, անորոշ ազգութեան կը պատկանի։ Գաղութահայը, ..., միջազգային իրաւագիտութեան տեսակէտով, որ եւ է ..... չի կրնար ունենալ խ. Հայաստանի, ուրիշ խօսքով՝ խ. Միութեան հետ»։

2. «Երբ (Երեւան) բուն երկրին մէջ մօտ մէկ միլիոն ժողովուրդի մը ապահովութիւնը իր ամենօրեայ հոգածութեան առարկան դարձնել ստիպուած է, չի կրնար զանազան երկիրներ ցրուած ... 550,000 Հայերու ճակատագրով զբաղիլ»։

Մէկ խօսքով, բան չէ փոխուած ոչ 1932ին, ոչ 1930ին, ոչ ալ .... առաջ։

Ընդհակառակն, աւելի խտացած, աւելի չեչտուած են գիծերը.

Եւ .... որ Երեւանցիները չեն, իրենց կողմէ ճշդուածները, այլ մենք՝ մեր անբուժելի միամտութեամբ։ Երեւոյթները .... համաձայն մեկնելու յամառութեամբ։

— «Մենք ամենայն Հայոց կառավարութիւն չենք»։ (1930)

— «Երեւանը չի կրնար զանազան երկիրներ ցրուած մօտ 550.000 Հայերու ճակատագրով զբաղիլ»։ (1930)։

— «Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը չի հետաքրքրուիր արտասահմանի բոլոր Հայերով առ հասարակ»։ (1932)։

Ի՞նչ կ'ուզէիք աւելի յստակ։ Աւելի բիրտ։ Աւելի ......։

Եւ ինչո՞ւ, այս անվիճելի, անվիճարկելի փաստը չի ....., ... եւ տեսնելէ յետոյ, մեր պատուարժան ռամկավարները ....., երբ հարցը կուգայ դիրք ճշդելու։ Ելք մը գտնելու։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿՐԿԻՆ ԵՒ ԿՐԿԻՆ...

Ընթերցող մը կը գանգատի.

Մինչեւ ե՞րբ, քանի՞ տարի եւ քանի օր, պիտի կարդանք «Յառաջ»ի մէջ. «Կը խնդրուի ձեռագիրները մաքուր գրել, մէկ էջի վրայ եւ մելանով» ցի բառեր ցինգ, տառը, քսան անգամ։ Ինչո՞ւ չէք մտածեր թէ ընթերցողներն ալ իրենց կարդացածը հասկնալու չափ համբերէն զիտեն...

Եւայլն. եւայլն.

Ամէն օր ներեմուտ ունենալով «Յառաջ»ի մէջ, խմբագրութեան սենեակներէն մինչեւ տպարանը, մինչեւ գրաշարներն ու տողաշար մեքենան, սպառող սեպեցի յայտարարել.

— Ո՛չ, սիրելի ընթերցող, ո՛չ։ Անհրաժեշտ է միշտ յիշեցնել.— «Կը խնդրուի ձեռագիրները մաքուր գրել, մէկ էջի վրայ եւ մելանով»։ Որովհետեւ, շատ քիչ անգամ նկատի կ'առնուի.

Պէտք է գոնէ մէկ օր խմբագրատուն գտնուիլ. աչօք-բացօք տեսնելու համար խմբագիրներուն եւ գրաշարներուն կրած չարչարանքը՝ ձեռագիրները սրբագրած կամ շարած ատեն։

Եթէ գրավարժութեան ցուցահանդէս մը կազմակերպուէր, ապահովաբար առաջին մրցանակը պիտի շահէին հայերէն թերթերուն ղրկուած ձեռագիրները,— խառն ի խուռն, քմահաճ սատերով, գոյնզգոյն մելաններով, մատիտով։ Ամբողջ բառեր ...., ... եւ թուաշանները՝ որ ուղածիդ պէս կը կարդացուին, ոչ թէ հղածին պէս։

Յաճախ գրաշարը կը յարմարցնէ ինչ որ խմբագիրը չէ կրցեր կարդալ ու .... վրայ կը բարդուի։

Կամ խմբագիրը, ծարահատ, սէկտի կը գնէ մէրեւս պիտանի, բայց անընթեռնելի ձեռագիր մը։

Ցնայ, երկու էջի վրայ գրուած ձեռագիրներ կան, որոնց պարզապէս կը ծառայեն գործ խանգարելու.

Հինգ-վեց գրաշարներ ստիպուած են իրենց միջեւ բաժնել ո՛րեւէ ձեռագիր։ Արդ, երբ երեւն ալ գրուած է, ի՞նչպէս բաժնել, որպէսզի նիւթը չփճանայ։

Նիւթը կը փճանայ նաեւ երբ գրուած է մատիտով։ Ջնջէ ձեռք. աշխատանոցի մրոտ մատներուն տակ, ոչ միայն բառեր կ'աւրուին, կ'անհետանան, այլեւ աչք կը խաղան արեւին կամ ելեկտրական լոյսի տակ։

Ու վերջապէս, տողաշար մեքենան (լինոթիփ կամ ինթըրթայփ) կը պահանջէ ոչ միայն լաւ խմբագրուած, այլեւ լաւ գրուած ձեռագիր. եթէ մէկ բառ, մէկ տառ, մէկ .... սխալ շարուի, ստիպուած են ամբողջ տողը հանել-նետել եւ նորէն շարել։

Ասոր համար է որ, եւրոպական մամուլին մէջ, ձեռագիրները կը յանձնուին մեքենագիր (տաքթիլօ)։ Ո՞ր հայ գրողը կրնայ ստանձնել այդ պերճանքը.

Չեմ գիտեր, «Յառաջ»ի դիւրագրգռած ընթերցողը համոզուեցա՞ւ այս ամփոփ տեղեկութիւններէն. թէ նորէն պիտի տրտնջայ.

— Մինչեւ ե՞րբ այս ազդարարութիւնը...

ՎԱՀԷ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ֆրանսական ընտրութեանց նախօրեակին

3617 թեկնածու՝ 615 աթոռի համար

Այս կիրակի եւ յաջորդ կիրակի, տեղի կ'ունենան Ֆրանսայի խորհրդարանական ընտրութիւնները։

Թեկնածութեան արձանագրութեան պայմանաժամը արդէն լրացած ըլլալով, ներքին նախարարութիւնը կրցած է ամբողջական տեղեկութիւններ ամփոփել Մայիս 1ի ընտրութեանց վերաբերեալ։ Այսպէս, 3617 թեկնածուներ՝ ընդամէնը 615 երեսփոխանական աթոռի համար, իրենց աչքերը յառած՝ կը սպասեն քուէարկութեանց արդիւնքին։ 1928ին, 3735 թեկնածուներ կային 612 աթոռի համար։ Ինչպէս կը յիշուի նախկին խորհրդարանը ունէր 612 անդամ. նորը պիտի ունենայ 3 աւելի։ 39 նախկին երեսփոխաններ մերժած են ներկայանալ վերընտրութեան։

Նկատի առնելով կուսակցական պայքարները, եւ մանաւանդ, ներկայ կացութիւնը որ վարանումի կը մատնէ ընտրողները, կը կարծուի թէ համեմատական մնացորդները սովորականէն աւելի պիտի ըլլան։ Ներկայացող թեկնածուներու թիւին նուազման պատճառ ցոյց կը տրուի մանաւանդ տնտեսական տագնապը։ Որովհետեւ, ընտրական յուրջ պայքար մը՝ միջին՝ կը պահանջէ 50.000ի ծախք մը։ Թեկնածուներէն շատերն ուրեմն, ստիպուած են երկար բարակ հաշուի նստիլ, հրապարակ իջնելէ առաջ։

1928ի ընտրութիւնները խորհրդարան ղրկեցին 305 նոր երեսփոխաններ։ Իսկ նոր խորհրդարանը պիտի հաշուէ առ նուազն 61 նոր երեսփոխան, այն հաշուով որ, հիններէն շատեր չեն ներկայանար իրենց շրջանին մէջ եւ ոմանք ալ ծերակուտական ընտրուած են։

Ներկայ ընտրութիւնները, քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային տեսակէտ նորութիւն չեն ներկայացներ։ Թեկնածուները բոլորն ալ գրեթէ կը պատկանին այս կամ այն կուսակցութեան։

Համայնավարները ամէն տեղ թեկնածու կը ներկայացնեն, նոյն իսկ հոն ուր յաջողելու ո՛չ մէկ յոյս ունին։ Ատով կ'ուզեն ճշդել իրենց կուսակիցներու կամ համակիրներու իրական թիւը։

Ընկերվարականները՝ գրեթէ կը հետեւին համայնավարներու օրինակին.

Արմատականները, հանրապետական – ընկերվարականները եւ ֆրանսական ընկերվարականները իրարու դէմ թեկնածու չեն ներկայացներ։

Խո՛րհրդային խորհրդարանի մեծամասնութիւնը կազմող կուսակցութիւնները թեկնածու չեն ներկայացներ իրարու դէմ, այս կերպով դիւրացնելու համար նախկին մեծամասնութեան վերակազմութիւնը։

Յունաստանի ելմտական վիճակը

Վենիզելոսի յայտարարութիւնները

Խորհրդարանին մէջ խօսելով, Յունաստանի վարչապետ Վենիզելոս՝ յիշեց թէ համաշխարհային տնտեսական տագնապը Յունաստանը հարուածեց տնտեսական եւ ելմտական վերելքի ընթացքին, երբ կառավարութիւնը կը հետապնդէր երկրին ելեւմուտքի ու առեւտուրի հաւասարակշռելու նպատակը։

— Բոլոր իրաւասու շրջանակները, բսաւ, համաձայն էին թէ դրամական ոսկենիշը կարելի չէ պահպանել, որովհետեւ, անտեսանելի ելմուտներէ եկած դրամը կ'երթար ազատ շուկայ, իսկ արտածումէ եկած դրամը զգալի կերպով նուազած էր, տնտեսական համատարած տագնապին հետեւանքով։

«Դրամական ոսկենիշի լքումը հիմա պիտի քաջալերէ արտածումը։

«Որպէս զի կարելի ըլլայ հացի գինին բարձրացման առաջքն առնել, արտածումէն գոյացած դրամին 25 %ը վար պիտի դրուի կառավարութեան կողմէ, փոխարէնը պիտի վճարուի ոսկենիշի լքումէն առաջ՝ պաշտօնապէս ընդունուած եւ կիրարկուած փոխանակութեան սակով եւ պիտի յատկացուի ցորենի ներածման։ Արտածումէն գոյացած դրամին մնացեալ մասը պիտի վճարուի տրախմիով, գործառնութիւնը կատարուած օրուան սակով։

«1932-33ի ելեւմուտքը խորհրդարանին պիտի ներկայացուի Զատկի արձակուրդէն վերջ։ Հասոյթ նկատուած է մօտաւորապէս 1 միլիառ 600 միլիոն տրախմի. ինչ որ կը նշանակէ թէ բաղդատմամբ ելմտական նախորդ տարուան՝ հասոյթը նուազած է. փոխարէն՝ ծախքերը պիտի կրճատուին։

«Հանրային պարտքէն 1.627.000.000 տրախմիի վճարումը պիտի յետաձգուի։ Կառավարութիւնը հարիւրաւոր միլիոններու հասնող ուրիշ խնայողութիւններ ալ պիտի ընէ։ 1932-33ի ելեւմուտքը պիտի հաւասարակշռուի այս կերպով։

Յերէ յառաջիկայ ամսու, Ազգերու Դաշնակցութիւնը տայ ուզուած ելմտական օժանդակութիւնը, Յունաստան կտրօններու վճարումը պիտի կատարէ օտար դրամով։ Եթէ այդ օժանդակութիւնը չտրուի, այս փոխառութեանց պարտաթուղթերն ունեցողներու ներկայացուցիչներուն հետ, Յունաստան պիտի քննէ թէ ո՞րն է լաւագոյն միջոցը փոխադարձ շահերն ապահովելու։ Այսպէս հաշուեկշիռի բացը պիտի թեթեւնայ՝ 1) արտաքին փոխառութեանց մասնավճարներու յետաձգումով, 2) արտաքին պարտքերու տոկոսներու վճարման յետաձգումով, 3) 7 միլիոն ռուբլիի չափ ներածումներու վրայ կատարուելիք նուազումով, 4) արտածումներու եղանակին լաւագոյն կազմակերպումովը։

Վենիզելոս կրկնեց թէ եթէ ընդդիմադիր կուսակցութեանց պետերը կը նախընտրեն ստանձնել ծրագրի մը գործադրութիւնը, որուն վրայ բոլոր կուսակցութիւնները համաձայնած են, պատրաստ է ձգելու իշխանութիւնը։ Այլապէս կը պահէ իր պաշտօնը, երկրին ապագային մասին լաւատեսութեամբ եւ այն համոզումով թէ անգամ մը եւս կարելի պիտի ըլլայ դժուարութեանց ելք մը գտնել։

Ռուսիտալական յարաբերութիւնները

Մօսկուա-Հռոմ կառավարութիւնները Ռուսիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ բանակցութիւններ սկսեր էին տնտեսական նոր համաձայնութիւն մը գոյացնելու համար։ Երկար ձգձգումներէ յետոյ, այս բանակցութիւնները եթէ դեռ, բոլորովին չեն ընդհատուած, սակայն, կ'երեւի թէ կանգ առած են, որոշ դժուարութեանց հետեւանքով։

Մոսկուայի իտալական դեսպանատան առեւտրական խորհրդականը՝ առանց սպասելու բանակցութեանց ելքին՝ արդէն վերադարձած է իր պաշտօնատեղին։ Այս բանակցութիւններէն Իտալիա կը յուսար իր եւ Ռուսիոյ միջեւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

Յաւալի արկած մը

Ցաւով կը լսենք թէ տիկին Հ. Շահպազ, ողբացեալ ընկեր Բարսեղ Շահպազի այրին, զոհ գացած է ծանր արկածի մը։

Անցեալ ուրբաթ իրիկուն տիկին Շահպազ, երբ կ'անցնէր Rue du Templeէն, հանրային ինքնաշարժ մը, որ կ'անցնէր մայթին եզերքէն, կը զարնուի տիկնոջ եւ մայթէն վար կը ձգէ զայն։ Դժբախտ կինը կ'իյնայ կառքին անիւներուն տակ։ Ոստիկանները կը հասնին ու հիւանդանոց կը փոխադրեն։ Այնտեղ բժիշկները յարմար կը տեսնեն անմիջապէս անդամահատութեան ենթարկել։ Այսպէս կը կտրուի աջ ոտքըն։ Ձախ ոտքը եւս ծանրաւ կը կարծուի։

Թուրքիա արծաթ դրամ կը կոխէ

ԷՆԳԻՒՐԻ, 27 Ապրիլ.— Համր. կնքլ. Գանձան մայիս 2ին արտաօտոյ նիստ պիտի գումարէ։ Կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի ըլլան կանոնագրին մէջ։ Ամէնէն կարեւոր փոփոխութիւնը Ձրդ. յօդուածին մէջ պիտի ըլլայ, որ պիտի առնէ հետեւեալ ձեւը եւ ուրկէ կը հասկցուի որ պղնձան արծաթ դրամ պիտի հանէ.

«Միայն կարելի է ոսկի կամ ոսկիով փոխանակելի «Տեւիզ»ի փոխարէն մէկ ոսկինոց թուղթ դրամնիր հրապարակ հանել եւ անոնց փոխարէն հրապարակէն մէկ ոսկինոց թուղթ դրամները քաշելու նպատակով հրապարակ նլլելիք սահմանափակ քանակով արծաթ դրամներուն արծաթի մետաղը գնելու եւ կոխելու համար ծախքեր ընել»։

Փրուսիոյ ընտրութիւններէն յետոյ

Գերման խորհրդարանը պիտի վերաբացուի մայիս 9ին եւ հաւանաբար պիտի տեւէ 4 օր։ Համայնավարները հարցապնդում պիտի ուղղեն Քրէօկէրի հետ կնքուած փոխառութեան մասին։ Պէնտէկոստէի արձակուրդէն վերջ, խորհրդարանը նիստ պիտի հրաւիրուի հաւանաբար մայիսի վերջին շաբթուն կամ յունիսի սկիզբները։

Փրուսիոյ նախարարաց խորհուրդը գումարուեցաւ նախորդ օր եւ որոշեց նոր խորհրդարանը նիստի հրաւիրել մայիս 24ին եւ նոյն օրն իսկ ներկայացնել իր հրաժարականը։ Ներկայ կառավարութիւնը գործի գլուխ պիտի մնայ մինչեւ որ նորը կազմուի։

Յակաւին չէ հաստատուած թէ Հիթլէրեաններու բանակցութեան մտած են կեդրոնի կուսակցութեան հետ, համերաշխական գործակցութիւն մը ապահովելու համար։ Կեդրոնը կը սպասէ Հիթլէրեաններու առաջարկներուն։ Այն ատեն է որ պիտի քննէ ներկայացուած առաջարկները։

Իսկ համայնավար կեդր. կոմիտէն կոչով մը կը հրաւիրէ բանուորները, միանալու եւ պայքարը շարունակելու համար։

Հինտէնպուրկ տեսակցութիւն կը ունեցաւ ներքին եւ պատերազմական նախարար Կրէօնէրի հետ։ Կրէօնէր Հինտէնպուրկի հաղորդած է գերման վարչապետին հետ իր տեսակցութեան եւ հանրապետական մարտական խումբերու մասին կատարուած քննութեան արդիւնքը։

Կրէօնէր կը մերժէ որ եւ է նմանութիւն գտնել Հիթլէրի մարտական կազմակերպութեան եւ հանրապետականներու մարտական խումբերուն միջեւ։

Զինուճափոխական վէճը

Ճափոնական կառավարութիւնը կը յուսայ Շանկհայի մէջ վերսկսիլ բանակցութեանց եւ շնորհիւ քերքին անգլիական դեսպանին ջանքերուն, կնքել զինադադար մը, որ գոհացում տայ երկու կողմերուն։

Ճափոն սակայն, տրամադիր է այս զինադադարը կնքելու առանց Ազգերու Դաշնակցութեան յանձնախումբին միջամտութեանը։

Իռլանտական մախատուրքը

Անգլիայէն յետոյ, Իռլանտա եւս պէտք տեսաւ բարձրացնելու իր մաքսատուրքերը՝ հետեւեալ կերպով. — բրդեղէն 45 առ. հարիւր, զգեստեղէն 60 առ. հարիւր, գլխարկներ եւ շապիկներ 15 առ. հարիւր։

ԸՍՄԷԹ՝ ԴԷՊԻ ՄՈՍԿՈՒԱ

Թուրքիոյ վարչապետը Ըսմէթ փաշա իր հետեւորդներով հասաւ Օտեսա, ուրկէ կը մեկնի Մոսկուա։

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

«ԲԱՒԱԿԱՆ Է ԻՆՉՔԱՆ ՄԵԶ ԽԱԲԵՑԻՔ...»

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն ՅԱՌԱՋի)

ԽՄԲ.— Ապրիլ 22ին հրատարակեր էինք այս թղթակցութեան առաջին մասը։ Ահա եւ երկրորդը։

Ինչպէս գրած էինք, մեր թղթակիցը այս տեղեկութիւնները քաղած է երկու ականատեսներէ, որոնք Հայաստանէն մեկնած են Մարտ ամսուն։

Անփոփոխ կը պահենք լեզուն. մանաւանդ խօսակցութիւնները, որ այնքան կենդանի գոյներով կը ներկայացնեն հայ գիւղացիին հոգերն ու կացութիւնը.—

Առհասարակ աշխատանքը կոլխոզներում բաժանւած է խմբակներին։ Բայց տեսնենք թէ որքա՞ն բարեխղճօրէն են տանում իրենց աշխատանքը։

Մինչեւ այսօր այս երեք տարին ցոյց տւեց որ քիչ բացառութեամբ բոլորն էլ, սրտով չեն կպած հողին։

Ամէն ինչ թողնւած է անխնամ։ Ով ծանօթ է Լեռնահայաստանի քարափնեայ այգիներին, նա միայն կարող է հասկանալ, թէ ի՞նչ աւերածութիւն է կատարւել եւ դեռ կատարւում է։

Շատ տեղ ջուրը ածու ածու պէտք է հասցնել եւ կենդանութիւն տալ բուսած ծառերին։

Բայց քանի որ այսօր կոլխոզ է, ո՞վ է ուշք դարձնողը։ Ջուրը բաց են թողնում, իսկ ջրողը պառկում ծառի ստւերի տակ։ Ջուրը բռնեց թէ չէ, այդ էլ իրեն չի հետաքրքրում։

Պառկած ծառի ստւերում, ինքը իրեն հաշիւ է տալիս.— Ա՛խր այսքան էլ անարդարութիւն կը լինի՛, 70 աշխատող ձեռք կայ մեր կոլխոզում, քանի՞սն է աշխատում։

Մէկը կոլխոզի նախագահ է, մէկը օգնական, մէկը պահեստապետ, մէկը քարտուղար, մէկը գանձապահ, մէկը հաշւապահ, մի հինգ հոգի հովիւ են։ Մէկը սէկցիայի նախագահ, մէկը դաշտային հսկիչ նախագահ, մէկը գիւղ-խորհուրդի նախագահ, մէկը քարտուղար, մէկը օգնական, մէկը կառապան, առնւազն մի երեք հոգի շրջանային ծառայող, մէկը կոպերատիվի ծառայող, մի քանի հոգի էլ սուտ կամ ուղիղ հիւանդներ են։ Այդ բոլորը դուրս գալուց յետոյ, ընդհանուր ծանրութիւնը ընկնում է յոգնած մեր ուսերի վրայ։

Արդեօք այդ 70 տնտեսութեան հողի ծանրութիւնը, որ ընկած է այդ 36 հոգու ուսին, կարո՞ղ է մշակել կանոնաւոր հողը։

Ահա այդ պատճառներից դրդւած, մասամբ էլ տուն վերադառնալով եւ դատարկ երախների սոված տեսնելով, գիւղացին անիծում է աշխատանքը եւ թողնում թերի։

Առաւօտեան վաղ վեր կենալով, դատարկ ստամոքսով ծանրաբեռնւած հոգսերով, գնում է աշխատանքի։ Բայց ձեռը չի զօրում, չի կպչում աշխատանքի։ Ո՞ւմ եւ ինչո՞ւ համար։ Թէեւ իր աչքերով տեսնում է թէ ի՞նչպէս անխնամ մնալով ծառերը չորանում են, մղկտում է սիրտը, բայց չի ափսոսում։

Լ՛հ, թող չորանայ, ի՞նչ անեմ, իմ այսքան տարւան աշխատանքս, ջուրը ընկաւ էլ սրանից յետոյ ո՞ւմ համար եմ աշխատում։ Այսօր ամբողջ գիւղացիութիւնը ծայր աստիճանի լարւած դրութեան մէջ է, խորհրդային թերթերը ահազանգ են փչում, մտահոգւած կոլխոզի մասին։

Գիւղացին կարդում է, բայց չի հաւատում այդ գրւածքներին։

× Մի քանի խօսք էլ դպրոցների մասին։ Անունն է միայն դպրոց. ամբողջ ժամանակ միակողմանի լցնում են գլուխները թերթի գրւածքներով։ Այնքան դպրոցում չեն սովորում որքան կոլխոզներումն են աշխատում։ Լցւած դաշտերը, այդ փոքրիկները, որոնք ապագայ մարդկութեան կորիզն են կազմում, այնքան աշխատանքով չեն զբաղւած որքան ամէն տեսակ յիմարութեամբ։ Սկսում են թխւած երգեր երգել.—

Ցորենի տարի ա,
կոլխոզը բարի ա,
Անհատը թըմբըլ ա,
կոլխոզը ծլել ա։

Ցանախ էլ խաղն, աղջիկ տղայ դուրս են բերում զինւորական գիշերային ռազմափորձերի։ Լեցւած սար ու ձոր, այս ու այն ձորում, ի՞նչ խաղեր ասես չեն խաղում։

Քաշենք վարագոյրը, այդ բոլոր այլանդակութիւնը քօղարկելու համար։

*

Հանդէպ կոլխոզի՝ անհատ աշխատաւորը կարող է անջրդի քարափներն անգամ դրախտի վերածել։

Օրինակ գիւղացի Վարդանը, որ ահագին խաղողի այգիներ ունի ինքն էլ, թէեւ գերդաստանով, լաւ ապրուստի տէր, էլի մտածում է իր աչքադրած ցաքուտում մի այգի տնկել։

Մաքրում, աւատ է անում, պատրաստում մօտ երեք հազար խաղողի որթ տնկելու տեղ, ամէն մի տունկի տեղը քանդում փոս է գցում մօտ մի արշին. յետոյ տնկում որթերը, քիչ հող է ածում։

Նրանից յետոյ ամէն օր վերցրած ձեռքին լէքը ջրով, ձեռքին չափով կրուշկան բռնած՝ ջուր է ածում որթերի տակը։ Այդպէս շարունակ երեք տարի։ Այդ երեք տարւան ընթացքում, փոսը լցնում հաւասարեցնում է հողի մակերեսի հետ։ Խաղողի այգին պատրաստելուց, ջրի այնքան էլ կարիք չի զգում։

Այսօր այդ այգին առատ ամենաընտիր խաղողն է տալիս, բայց ոչ թէ Վրաչան, աշխատաւոր մշակին, այլ ծոյլերին, պորտաբոյծներին։

Բոլշեւիկները ամէն ինչից աշխատում են օգտւել։ Մինչեւ անգամ անտառում բուսնող «մահասուր» կոչւած կարմիր պտուղը, որ երբեք չէր օգտագործւում ժողովրդի կողմից եւ միայն արջերի կեր էր լինում։

Բոլոր գիւղերը պարտաւոր են ժողովել ու յանձնել 10-20 քիլօ։— Այդ տոթեւ արջերը ժողով գումարելով մի հաւաքական բողոքագրով դիմեցին Ստալինին....

Ինչպէս ասացինք, գիւղացին իր ունեցածի տէրը չէ։ Ոչ մի ժամանակ իրաւունք չունի օգտւելու։

1931 թւի աշնան դալլ մտնելով Կ.ի այծերի մէջ, սպանւում է մի քանի այծ։ Սպանւած այծերը բերում են գիւղ, տնեցում չեն ուտում օգտւելու։ Գիւղացիները հաւաքւում, եկեղեցու մօտ, ընթրիք են պատրաստում։

Գինին եւ միսը առատ է։ Քէֆի լաւ ժամանակում Ս. վեր է կենում, մի բաժակաճառով, առաջարկում է խմել դալլի եւ կոմսոմոլների կենացը։ «Այսօր նրանց շնորհիւ մի լաւ քէֆ արեցինք եւ միս համտեսանք»։

Միւս օրը նրան կանչում են քաղխորհրդութեան, թէ դու այդպիսի խօսք ասե՞լ ես թէ չէ։ Չի ուրանում։

Յանդիմանում են որ չի կարելի։ Մի անգամ նստած եմ սափրիչի խանութում։ Երեւանից նոր եկած Չեկայի լիազօրը ածիլւում է. իսկ խանութում նստածները խօսում են իրար հետ, առանց իմանալու թէ ներսինը ո՞վ է։

Ոմն Գ. դառնալով Ա.ին, հարց է տալիս թէ ինչո՞ւ չես մտնում կոլխոզում։

— Լա՛ւ... եթէ ես մտնեմ կոլխոզը, եօթը շնչից բաղկացած ընտանիքս կարո՞ղ եմ պահել։

Անծանօթ չեկիստը հարց է տալիս.

— Պա՛ անհաւ, ինչպէ՞ս ես կարողանում պահել քո եօթը շնչից բաղկացած ընտանիքը։

— Իմ ընտանիքը միակ մի այգիս է պահում։

— Ինչո՞ւ, եթէ դու մտնում ես կոլխոզ, այգիդ հետդ չե՞ս տանում։

— Տանում եմ, բայց ինձ ի՞նչ օգուտ։

— Ինչո՞ւ, ի՞նչ օգուտ։

— Ա՛յ թէ ինչու։ Ես ինձ համար եփել եմ ապուր մի ամանի, բայց ուտելուց հաւաքւել ենք տասը հոգի։ Արդեօ՞ք, կուշտ կարող եմ լինել թէ սոված։

— Լաւ, ինչո՞ւ քեզ հետ սեղան նստող տասը հոգին իրենց համար ապուր չեն եփել։

— Շա՛տ էլ որ եփել են, բայց նախօրը, այսօր ամանում ոչինչ չկայ։

— Ինչո՞ւ համար չկայ...

— Ահա՛ տեսէ՛ք ... տարին. տեսէք բոլոր այգիները աւերակ, ծառերը չորացել փճացել են։

— Ա՛յ, եթէ ինձ չէք հաւատում, հարցրէք այգեգործական նախագահին։ Ես մենակ ամբողջ կոլխոզի չափ, որ մօտ 70 ծխից է բաղկացած — միրգ եմ տալիս։ Ճի՞շդ է թէ ոչ։

Այգեգործականի նախագահը հաստատում է որ ճիշդ է, այդ ընկերը առնւազն 800 փութից աւելի միրգ է տւել։ Դեռ չհաշւած միւս միրգը։

— Լա՛ւ, ինչո՞ւ էք անպարտաճանաչ ընկերներին պահում կոլխոզում, հեռացրէք, ոչինչ էլ մի տաք։ Եւ ընդհանուր ժողովներում, երեսներին ասացէք որ դուք ծոյլ էք։

Խանութում կանգնած մի ուրիշ չքաւոր գիւղացի ասում է.

— Ընկեր, հէնց այդ ծոյլերը ձեր կոլխոզի նախագահը եւ վարչութեան անդամներն են, հող փճացնողները ձեր բջիջի անդամներն են։

Անծանօթ չեկիստը ասում է.

— Հէ՛նց դրանց երեսին կարելի է պառել որ ինչո՞ւ էք ծուլութիւն անում։

Բոկ չքաւոր գիւղացին ասում է.

— Անծանօթ ընկե՛ր, չարաչար ... լինելով, բայց գիտեմ որ կուսակցական ես, ձեր մեզ հրամցրած քաղցր լեզուն մեզ ցցեց հողը, էլ այն տեղից չենք կարողանում դուրս գալ։

Ա՛յ տղայ, ինչո՞ւ...

— Եթէ մենք մի որեւէ բջիջի անդամի, կամ կոլխոզի վարչութեան անդամներից մէկին անգամ մի պակաս երեսին ասենք, նա իսկոյն դիմում է Չեկային։ Անմիջապէս մեր տեղը էքի՛ դրախտն է։ Բաւակա՛ն է ինչքան մեզ խաբեցիք, թողէք մեզ հանգիստ, մեր բաղով տապակւենք։

— Ա՛յ տղայ, դու քո ասածները կարո՞ղ ես հաստատել։

— Շատ անգամ եմ հաստատել, ա՛յ գնա կուսակցութեան կոմիտէն, այն տեղ կը գտնես։ Բայց, ոչ մի օգուտ չտւեցաւ. էլի մենք ենք մեղաւորը եւ սոված։

Այդ ժամանակ Այգեգործականի նախագահը, բռնելով անյայտ չեկիստի թեւից, դուրս տարաւ։

— Գնա՛նք, մի երկարացրու։

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԶԷՖԻ ՄԱՍԻՆ

Ը.

Զուր չէր, որ Ազէֆը, յաճախ, արհամարհելով վտանգը, կը յաջողցնէր մահափորձեր, ռումբի կեր դարձնելով մեծ-դուքեր, նախարարներ ու ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ։ Իր երկդիմի խաղին համար անհրաժեշտ էր, որ բացարձակ վստահութիւն ներշնչէր ընկերներուն։ Եւ իրօք, իր դիրքը կուսակցութեան մէջ աւելի քան անխախտ էր։ Կեդր. կոմիտէն չհաւատաց ոչ Մենշչիկովի նամակին (գրուած 1905 սեպտեմբերին) եւ ոչ ալ լրտես Ցատարովի մերկացումներուն։

Սակայն, միայն այդ երկուքը չէին, որ փորձեցին պարզել Ազէֆի խաղին դերը։ 1905-1906 յեղափոխութեան շրջանին, ոստիկանական կարգ մը պաշտօնեաներ ու գործակալներ, լքելով իրենց դիրքերը, փութացին յեղափոխականներու առջեւ բանալ Գաղտնի Բաժանմունքի շարք մը գաղտնիքները։

Այդպիսիներէն անոնք որ ծանօթ էին Ազէֆի գործունէութեանը, տեղեկութիւններ հաղորդեցին անոր լրտեսական դերի մասին։ Սոց.-յեղափոխականներու Կեդր. Կոմիտէն ոչ միայն չհաւատաց այդ լուրերուն, այլ եւ գէթ մէկ անգամ չփորձեց քննութիւն կատարել ու ստուգման ենթարկել հաղորդուած փաստերը։ Ազէֆի շուրջ եղած կասկածանքները Կեդր. կոմիտէն կը համարէր ոստիկանական խաղ։

Ոստիկանական պաշտօնեաներէն մէկը, սոն Բակայ, որ նախկին յեղափոխական էր եղած, տեսնելով, որ սոց.-յեղափոխականները չեն ուզեր հաւատալ իրենց տուած տեղեկութիւններուն, կը խորհի մերկացումներն ընել տարբեր ճանապարհով։

Այդ ժամանակ Փեթերբուրգի մէջ կը հրատարակուէր «Բրլօէ» պատմական ամսագիրը, որուն խմբագիրներէն մէկն էր ռուս յեղափոխական շարժումներու պատմագիրներէն Բուրցեւ։ Բակայը կը դիմէ խմբագրատուն եւ կը տեսակցի Բուրցեւի հետ, որուն կը պատմէ թէ սոց.-յեղափոխականներու կեդրոնին մէջ ոստիկանութիւն ունի գործակալ մը՝ «Րասկին», որ մինչ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Գաղտնի Բաժանմունքին՝ այդ կուսակցութեան բոլոր որոշումներու եւ տարած աշխատանքներու մասին։ Ինքը Բակայը այդ գործակալին ո՛վ ըլլալը եւ իսկական անունը չէր գիտեր։

Բուրցեւը նախ նկատի առնելով Բակայի անձը, հաւատ չընծայեր անոր բառերուն։ Բայց երբ ստուգման կ'ենթարկէ Բակայի հաղորդած փաստերը, ինքն ալ կուգայ այն եզրակացութեան թէ այդպիսի լրտեսի մը գոյութիւնը որ եւ է կասկածի տեղի չի տար. Բուրցեւ հին յեղափոխական էր եւ մօտէն կը ճանչնար սոց.-յեղափոխականներու բոլոր պարագլուխները։ Բայց ո՞ր մէկէն կասկածիլ. Իր ճանչցածները բոլորն ալ այնպիսի մեծ ծառայութիւններ էին մատուցած յեղափոխութեան, որ, ոեւէ մէկին կասկածիլն իսկ վիրաւորական կը գտնէր։ Ամիսներ շարունակ Բուրցեւ հոգեկան ծանր տառապանքներու կը մատնուի։ Մէկ կողմէն բացարձակ ճշմարտութիւն էր, որ կուսակցութեան կեդրոնին մէջ լրտես կայ, եւ միւս կողմէն ալ չի կրնար հաւատալ, որ իր ճանչցածներէն ո եւ է մէկն ընդունակ է լրտես ըլլալու։ Պատահական դէպք մը ըմբռնեց կուտայ Բուրցեւի կասկածանքներուն՝ որոշ ուղղութիւն։

1906ի աշնան տեղի կ'ունենան ընդհանուր ձերբակալութիւններ։ Քիչ — շատ աչքի զարնող բոլոր յեղափոխականները ստորերկրեայ կեանքի կ'անցնին։ Եւ վտանգի այդ օրերուն, մէկ անգամ, մայրաքաղաքի բանուկ փողոցներէն մէկուն վրայ Բուրցեւ կը նշմարէ որ Ազէֆը, պարտօրէն, առանց որ եւ է կանխազգուշական միջոցներու, կառքով կ'անցնի։ Բուրցեւի կասկածանքները կ'ենթարկուին Ազէֆի ուղղութեամբ։ Վերջինիս դերը Մարտական Կազմակերպութեան մէջ շատ լաւ յայտնի էր Բուրցեւին։ Այս վերջինը նախ չի կասկածիր Ազէֆէն։ Կը կարծէ թէ Ազէֆի մօտիկներէն մէկն է այն խորհրդաւոր «Րասկին»ը, որ կը շահագործէր Ազէֆի վստահութիւնն ու կը դաւէր կուսակցութեան դէմ։ Բուրցեւ կը սկսի որոնել այն մարդը, որ թաքնուած է «Րասկին» անուան տակ։ Իրեն համար իսկ անսպասելիօրէն, որոնումները կանգ կ'առնեն Ազէֆի վրայ։ Բուրցեւ կը վճռէ թէ «Րասկին»ը ոչ ուրիշ եթէ Ազէֆն է։ Այդ օրէն կը սկսի Ազէֆի մերկացման պատմութիւնը։

Բուրցեւ կը սկսի հետամտել Ազէֆի ինքնիր ու փաստեր ժողվել։ Երբ բաւական փաստեր կ'ունենայ ձեռքի տակ, այլ եւս չի ծածկեր իր մտադրութիւնները ու բացայայտօրէն կը խօսի այդ մասին։ Մարտ. Կազմակերպութեան վերջին տարիներու անյաջողութիւնները կասկածներ յառաջ կը բերեն նաեւ շարքային կուսակցականներէ շատերու մէջ եւ անոնք դիւրաւ կը հաւատան Բուրցեւի մեղադրանքներուն։ Այդ շշուկներուն պատճառով էր, որ Ազէֆը երբ ձեռնարկեց Մարտ. Կազմակերպութեան վերակազմութեան, գործի հրաւիրեց հին եւ փորձուած յեղափոխականները ... պէս զի անոնց հեղինակութիւնը ... պահովէ զինքն այդ կասկածներ... Բայց եւ այնպէս, երթալով, կասկածները աւելի լայն ծաւալ կը ... նային։ Կեդր. կոմիտէն, ի ... այդ զրոյցներուն ականջ չի կախեր, կը շարունակէ վստահիլ Ազէֆին, թէ անգամ էր Կեդր. մարմնին ... կը վարէր Մարտ. Կազմակերպութիւնը։

1908 յունիսին, Ազէֆը կ'անցնի ... ստացման եւ օգտառաքին կը ... նակցի կուսակցութեան ... խորհրդաժողովին։ Երբ Բուրցե... մանայ այդ բանը, անմիջապէս ... կով մը կը դիմէ խորհրդաժողովի մասնակցող Կ. Կ.ի անդամներու... կուն եւ Ազէֆը կ'անուանէ ... ոստիկանութեան գործակալ ... կին բովանդակութիւնը կը յայտնէ խորհրդաժողովին եւ կ'որոշ... գել այդ խնդրով։ Սակայն ... քննութեան առարկայ դարձնել ... Ֆի լրտեսութեան խնդիր ... դատի կանչել Բուրցեւը, իր ... կիչ դերին համար։ Անմիջ... այդպիսի դատ կազմակերպել ... ւորական կը համարեն Ազէֆի ... մար. Բայց եւ այնպէս, ... գտար կազմակերպել։

Սաւինկով, որ ջերմագին կը ... պանէր Մարտ. Կազմակերպութեան ... պատիւը, անձամբ կը տեսակցի Բուրցեւի հետ ու անոր մանրամասն ... պարզէ Ազէֆի մատուցած ծառայ... թիւնները յեղափոխական գործ... Սաւինկովի կարծիքով, Բուրցեւ ... փոթութեան մէջ էր եւ այդ ... կ'ուզէր փարատել անոր կասկածները։ Սաւինկովի պատմածները ... տպաւորութիւն կը ձգեն Բուրցե... վրայ, որովհետեւ շատ նոր բան ... կ'իմանայ։ Բուրցեւ կը սկսի ... նել ու հաւաքել տուեալներ ... ւելի կրծոտորեան ... գում գոյացնելու համար, կ'որոշէ ... մել ուղղակի նախկին ոստիկանապ... Լոպուխինին եւ փորձել կորզել ... կան խոստովանութիւնը։ Մեզ ... յայտնի է, որ Մեծ-Դուքս Սերգէյի սպանութենէն վերջ, Լոպուխինը ... ացուած էր պաշտօնէն եւ բաւական ... էջ ինկած։ Անկէ զատ, Լոպուխ... որոշ չափով, ազատամիտ հակում... ունեցող մէկն էր։

Բուրցեւի տեսակցութիւնը Լոպու... նին, ճամբորդութեան մը ... ին, կառախումբին մէջ։ Անոր ... զէֆի անունը յիշելու, Բուրցեւ կը ... պատմէ ինչ որ գիտէր «Րասկին»ի ... ին եւ կը խնդրէ, որ Լոպուխին ... յայտնէ, թէ ո՞վ է թաքնուած ... խորհրդաւոր անունին տակ։ Իր ... Բուրցեւին, յայտնի է, միայն ... որ Լոպուխինը հաստատէ կամ ... ցուր...

Լոպուխինը նախապէս լուռ, ... ուշադրութեամբ կը հետեւի Բուրցեւի պատմածներուն։ Բայց անոր ... խոր տպաւորութիւն կը գործէ ... մութեան այն մասը, ուր Բուրցեւ կը պարզէ «Րասկին»ի երկդիմի ... դերը եւ անոր դերը Պլէւէի եւ Մեծ-Դուքս Սերգէյի սպանութեան գործ... մէջ։ Զէ՞ որ այդ մահափորձ... պատճառ եղան Լոպուխինի անկման ... Ուրեմն, այն մարդը, որ իր ... նութեամբ էր մտած Մարտ. Կազմակերպութեան մէջ, եղած է իր ... դժբախտութիւններու պատճառ ... Լոպուխինի մօտին առջեւ կը վերա... դառնայ անցեալի այդ բոլոր դէ...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (12)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

Մերթ ընդ մերթ լուծի երես չտեսնող հաստապարանոց ցուլեր դուրս կ'ելլէին եղէգնուտներու մէջէն, ծունկի կուգային գետակի ափին, եղջիւրները կը խրէին աւազին մէջ եւ ռունգերը Հայկօ Էմիին տնկած՝ կը բառաչէին հպարտօրէն։ Գոյնզգոյն թռչուններ համբոյ կուտային ծառերուն վրայ եւ հովէն տարուբեր եգիպտացորենի մարգահաստ ալիքներու փրփուրներէն, փրփուրներու նման թեթեւ՝ շիկահեր, կաթնաւուն պարիկներ կը ներուէին դուրս եւ կը պարէին ծառերուն շուրջը։ Ճամբուն վրայ՝ գիւղացիներ հագուստներով աղքատներու Թագաւորը կեցած, բամպակի եւ ծխախոտի մշակութեան վերաբերեալ նոր-նոր գիտելիքներ կը բացատրէր գիւղացիներուն։ Հայկօ Էմին յառաջացաւ դէպի Թագաւորը՝ բռնելու համար որ ինքը մասնագէտ էր արդէն ոչ միայն բամպակի եւ ծխախոտի, այլեւ շերամաբուծութեան եւ աֆիոնի մշակութեան, երբ ինքզինքը գտաւ կրկին Թագաւորին ընկերոջ առջեւ։

— Որոշեցի՞ր Հայկօ Էմի, տալո՞ւ ես քո տունն ու պարտէզը, թէ չէ...

— Ի՞նչ, տունս մ..., մ... պարտէ՞զս..., կուտա՛մ, եթէ ... տասնըհինգօրէն գայ անցագիրը։

— Երբ տունդ ու պարտէզը յանձնես, կը գայ հէնց տասնըհինգ օրից։ Կը գայ որ ասացի՝ կը գայ։ Թագաւորը իմ ընկերն է, մենք միասին ենք սովորել Մոսկւայում։

Հետեւեալ օրը, Հայկօ Էմին Թագաւորին ընկերոջը յանձնեց իր հիւղակն ու պարտէզը, իր հետն առաւ միայն իր սիրելի կացինն ու պատսպարուեցաւ դիմացի դրացիներուն սանդուխներուն տակի խորշը։

Իր նոր բնակարանին առաջին այցելուներն եղան թաղին լաճերը, որոնք սկսան պատալ միրաբերան։

Հայկօ Էմին փոխանակ բարկանալու, յանդիմանելու, երկու ձեռքերով կը կրթնէր կացինի կոթին, կը ժպտէր անոնց՝ գլխահակ, չորցած արեւածաղիկի մը նման ու կը պատասխանէր կատակելով։

— Զարմանք՝, սեւուլիկ ուլիկներ, կ'ուզէիք ձեզի ալ տանիմ Հայաստան, որ ցատկէք, ցատկոտէք Արարատի լանջերուն։ Անտառ՛կ ուլիկներ, խնծո՛րկ ուլիկներ։

Երկու շաբաթը լրանալուն՝ Հայկօ Էմին ներկայացաւ Թագաւորին ակնոցաւոր ընկերոջն ու պահանջեց իր անցագիրը։

— Հասկա՞ն՛ ես, ընկեր Հայկօ Էմի, բանն հէնց նրանումն է, որ այս անգամ անցագիրը բերող շոգենաւը ճամբան փոթորիկի է բռնւել եւ ընկղմել է Սեւ Ծովու անդնդախոր ջրերում։ Ի՞նչ արած, պէտք է մի երկու շաբաթ եւս սպասել Երեւանի վրայով գալիք պոստին։

— Հայկօ Էմին, իր հիւղակէն դուրս ելլելու ժամանակ, մէջքանցքին վրայ նշմարեց ու, խմբագրեալեան նուէր ստացած իր սիրելի դրօշակը շատոնց վար առնուած էր պատէն, գողնաց չինուեր, լուացուեր եւ պատնէշին վրայ փռուեր էր որ չորնայ։ Լուացքի արեւով իրար խառնուեր էին անոր գոյները եւ ծայրերէն ներկուած ջուրի կաթիլներ կը ծորէին վար։ Կարծես Հայկօ Էմիի Թագաւորութիւնն էր որ արիւն կը կաթկթէր իր տրորւած, ճմլւած մարմինէն եւ վազգաժառ այրերի մը նման կը գանգատէր իրեն. «Ա՛խ, Հայկօ Էմի՛, ինչո՞ւ այնքան գուրգուրայիր վրաս, եւ որ մէն ալ լքեցիր զիս ու գացիր։ Այսպէ՞ս պիտի սիրէիր Հայոց Թագաւորութիւնը, այսպէ՞ս Հայկօ Էմի...»։

Բայց ո՞վ իրաւունք ունէր Թագաւորութեան հետ այնքան անարգանքով վերաբերւելու։ Յարօրինակ այրող ջերմութիւն մը իջաւ Հայկօ Էմիի այտերու վրայէն մինչեւ ականջներուն ծայրերը, վերցուց շղայնօրէն դրօշակն ու անապարանքով ելաւ դուրս։

Պարտէզին մէջ, մարտ ամառւան կատուներու պարագաշարժութեամբ իր եռուէն հասան տիկին ընկերուհիի հայհոյանքները։

— Գո՛ղ, աւազակ, գարշելի բուրժուա։ Ի՞նչ համարձակութեամբ գողանում ես իմ գոյնզգոյն գոգնոցը.

«Իմ գոյնզգոյն գոգնոցը...», իմ գոգնոցը...» Ու զգացած Հայկօ Էմի արիւնը երեսին խուժեց։ Մարկատի ուշաստարանի շարիքներ... տաբերը մարդարէութիւններ, երկու շաբաթ եւս համբերենք միասին, երկու շաբաթ եւս...

Եւ Հայկօ Էմին իջաւ երկու շաբաթ եւս սպասեց անցագրին։ Այս անգամ ալ Լեհաստանի թէ Գերմանիոյ հակայեղափոխական գետերէն մէկն յորդեր, փլցուցեր էր երկաթէ կամուրջն ու շոգեկառքը առեր էր ներս։ Մարդիկ շատ էին փնտռեր գետին յատակը, բայց կառքերը չէին գտեր։ Անպիտան շոգեմեքենան քաշեր տարեր էր զանոնք մինչեւ...

Դուրս ելլելու ժամանակ, երբ պարտէզէն կ'անցնէր, տեսաւ որ իր նոր տնկած սերմնաններուն ճիւղերը կտրատեր, վար էին կախուեր, խաչէն վար առնուած Քրիստոսի նկարներուն նման։ Հայկօ Էմին ծռեցաւ լացող որթերուն եւ սկսեր էր վեր բարձրացնել կախուած ճիւղերը, երբ հեռուէն լսուեցաւ տիկին ընկերուհիին վայնասունը։

— Հէ՛յ, ցնդած կապիտալիստ, դուրս չգա՛ս մե՛ր պարտէզից։ Թող ո՛վ իրաւունք ունից փճացնելու մեր որթերը։

«Մեր պարտէզը...», մեր որթերը...», փուշ փուշ եղան Հայկօ Էմիի ողնաղի մազերը։ ... դժուարութեամբ փշրեց իր զայրոյթը, աւազի խոշոր հատիկի ... նման, եւ ցեխով ծանրաբեռնուած կօշիկները հազիւ քաշկռտեց մինչեւ պարտէզին դուռը։

Դրան առջեւ լաճերը դիմաւորեցին զինքն ու կը կանչէին բարձրաձայն։

Հայկօ՛ Էմի, Հայկօ՛ Էմի՛, ինչո՞ւ համար խնկեցիր կուտը ձգեցիր ... տառապութեան խորհուրդ խորին ... րասին մէջ։ Ինչո՞ւ համար, ... Էմի...։

«Ինչո՞ւ համար..., ինչո՞ւ համար...», կ'ուզէր մտածել Հայկօ Էմի ... կ'ուզէր հաշիւ տալ ինքնիրեն, բայց անօթի էր այդ օրը եւ խորհրդային խորին Հայաստանի գինուորներ փոխարէն, հիւղաքաղաքի փասարհնաւ հացերը տողանցք կը կատարէին աչքերուն առջեւէն ձա՛խ ա՛ջ, ա՛ջ...

Ե. ԿՈՐԻՒՆ

(Շար.

...ու զայրացած կը բացագանչէ.
— Բաւկինը չէ։ Ճանչնար, բայց ... Աղէֆին հանդիպած եմ քանի մը անգամ...

...յայտարարութիւնը կը վնասէ Աղէֆը բոլորը...

...նկատելով, որ սոյն — յեղափոխականները կը ձգձգեն գաղտնի կազմակերպիչ, այս տեսակցութենէն վերջ ... կ'որոշէ Թուլցիկով մը ... ամէն ինչ գրսի աշխարհին ... կը տպագրուի, որու փոր ... Բուրցեւը կ'ուղարկէ Կեդր. Կոմ. ... պաշտօնական ... եթէ խոստացուած պատր ... կեդր. կոմ. տեղի կու ... կը կազմակերպէ երեք ... Դատական Ատեան, որու անդամ... յայտնի յեղափոխականներ ... նախագահ), Վէրա Ֆիգ... յայտնի անիշխանական Կրոպ... Դատական մարմինը կ'անց... Մեղադրեալ ... կը նայի ոչ թէ Աղէֆը, որ կը ... Փարիզէն, — այլ մեղադրեալ Բուրցեւը.

... Աղէֆն այդ օրերուն Հանգիստ ... կը ճամբորդէր Հարաւային ... եւ Սպանիոյ ամարանոց... մէջ իր հոգը չէին Դատական ... քննութիւնները։ Ինչ ալ ըլլար ... դատարանի եզրակացութիւնը, ... է, իր ձեռնարկած նոր գործ... պիտի փարատէր բոլոր կասկած...

... Աղէֆը ձեռնարկած էր հո... նոր գործի մը.

... յիշեցինք նախորդ գլուխին ... այդ միջոցին արտասահմանի ... կը կազմակերպէր նոր մահափորձ մը՝ ցարին դէմ։ Այդ լուրը ... Աղէֆն անմիջապէս կ'անցնի ... Գերասիմովին ծած... իր մեկնումի բուն նպատակը։ ... արտասահման, Աղէֆը կը ծանօթանայ նոր մահափորձի մանրամասնութիւններուն եւ անձամբ կը ... գործին ղեկավարութիւնը։ ... որոշած էր անպայման ... ցարը։ Միայն այդ սպանութիւնը կրնար ապահովել իր դիրքը ... կուսակցութեան մէջ։ Այլ եւս ոչ մէկ Բուրցեւ ի վիճակի էր վտանգաւոր ... իրեն համար։ Ան՝ թէ ինք ... կ'արհամարհէր Դատական Ատեանը.

Ծովափորձի ծրագիրը ... ռուսական զրահաւորի մը շինութիւնը Կլասկօ գրկուած էին ... նաւաստիներ, որոնք ... պիտի առաջնորդէին Ռուսաստան։ ... այցելութիւնը ... պիտի ընդունէր։ Այդ այցելութեան ... պէտք է գործադրուէր ... սպանութիւնը։

Ծովափորձը կատարել յանձն կ'առնէին երկու նաւաստիներ՝ Աւդէեւ եւ ... Աղէֆն անձամբ կ'այցելէ նաւը, կ'ուսումնասիրէ բոլոր ... պայմանները եւ կը տեսակցի ... հետ։ Աւդէեւը կը գրէ ... նամակը, եւ յաւանդական ... մէկուն կը յանձնէ Աղէֆին ... Աղէֆի, ... ։ Վերջին պահուն ... կը հրաժարին որոշումը գործադրելէ, թէեւ Աւդէեւն անձամբ ... կը մօտեցնէ ցարին ... այս հրաժարումը կը վերագրեն ... փոխկապակցութեան ... կը բացատրեն ... այդ ժամանակները

Նաւաստիները որոշած էին Կրօնշտադի մէջ խոշոր ապստամբութիւն մը կազմակերպել եւ, որպէս զի, այս զանգուածային շարժումը չվիժի, կազմակերպիչները կը հարկադրեն Աւդէեւը հրաժարիլ իր մտադրութենէն.

Այս անգամ Աղէֆը կորսնցուց իր խաղը.

Դատական Ատեանին մէջ կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչները բաւական նեղը կը դնեն Բուրցեւը։ Վերջինս խոստացած էր Լոպուխինին ոչ ոքի չյայտնել իրենց տեսակցութիւնը.

Ատեանին առջեւ Բուրցեւը կը պաշտպանուի միայն նախ քան տեսակցութիւնը հաւաքած փաստերով։ Ատեանի տրամադրութիւնները կը փոխուին ի վնաս Բուրցեւի։ Վերա Ֆիգնէրը կը յայտարարէ, որ եթէ չկարենայ հաստատել իր մեղադրանքները, Բուրցեւին կը մնայ միայն ինքնասպանութիւն գործել։ Բուրցեւը կը մատնուի անել կացութեան ու, վերջ ի վերջոյ, կը ստիպուի դրժել Լոպուխինին տուած խոստումը եւ պատմել իրենց միջեւ եղած ամբողջ զրոյցը։ Բուրցեւի այս նոր յայտնութիւնը ռումբի պէս կը պայթի։ Այլ եւս Դատական Ատեանի համար Աղէֆի դերը պարզ էր։ Եւ առաջին անգամ ըլլալով, կեդր. կոմիտէն կը ձեռնարկէ Աղէֆի գործունէութեան քննութեան։

Աղէֆը իր հանգստավայրերուն մէջ օրը օրին կը տեղեկանար Դատ. Ատեանի նիստերու անցուդարձին։ Սակայն զինք հետաքրքրողը այդ չէր։ Աղէֆը անհամբեր կը սպասէր Ռուսաստանէն գալիք հեռագիրներուն, որոնք պիտի հաղորդէին ցարին սպանութեան լուրը։ Հեռագիրները կ'ուշանային եւ օրէ օր կ'աւելնար Աղէֆի անհանգստութիւնը։

Երբ Աղէֆը կ'իմանայ Բուրցեւի եւ Լոպուխինի տեսակցութեան խնդիրը, անմիջապէս, ընկերներէն գաղտնի, կը մեկնի Պետերբուրգ ու կը տեսակցի Լոպուխինի հետ։ Վերջինս կը մնայ անդրդուելի։ Զօգներ նաեւ Գերասիմովի միջամտութիւնը։ Լոպուխինը ոչ միայն ետ չառներ իր բրած յայտնութիւնները, այլ եւ կը հաւանի երթալ Լոնտոն եւ Բուրցեւին րածները կրկնել կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչներուն առջեւ։

Երբ կեդր. կոմիտէն վերջնականապէս կը համոզուի Աղէֆի ... կը գումարէ պատասխանատու ընկերներու ժողով՝ թիւով 18 հոգի։ Միայն չորս կողմնակից կ'ըլլան Աղէֆը սպաննելու որոշման։ Միւսները, կասկածելով, որ Աղէֆի սպանութիւնը կրնայ երկպառակութիւն յառաջ բերել կուսակցութեան մէջ, կ'որոշեն նախ եւ առաջ քննութեան ենթարկել Աղէֆը։

Նոյն գիշերն իսկ, երեք ներկայացուցիչներ կ'երթան Աղէֆի տուն եւ ... կը պարտադրեն որ իրենց հետ ... Քննութիւնը արդիւնք չի տար։ Աղէֆը կը հերքէ բոլոր մեղադրանքները։ Քննիչները կը վերադառնան, պատուիրելով Աղէֆը ենթարկել նոյն դատաստանին, ինչ որ Գապոնի համար եղաւ։

Հազիւ քննիչները կը հեռանան, Աղէֆը կը լքէ Փարիզի կայարաններէն մին ու կ'անհետանայ։

Այլ եւս ոչ ոք չի տեսներ Աղէֆը

ԱՇՈՏ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

(Վերջը յաջորդով)

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱՒ ՔՐԵՕԿԵՐ

Լուցկիի թագաւորին՝ Քրէօկէրի գաղտնիքին ծալքերը հետզհետէ կը պարզուին եւ յայտնի կ'ըլլայ որ այս մեծ խաղամոլին համար՝ միակ ելքը մահն էր։

1911ին Քրէօկէր ընկերութիւնը կազմուած էր իբր կալուածական համեստ գործակալութիւն մը, որ 1917ին արդէն, եւրոպական մեծ հաստատութեան մը հովերն առեր էր եւ մինչեւ իսկ զանազան պետութեանց փոխ դրամ կուտար՝ երկարատեւ պայմանաժամով։

Այդ թուականին արդէն, Քրէօկէրի հովանիին տակ ինքնաբերաբար եկեր ու ձուլուեր էին հինգ մեծ ընկերութիւններ։ Նախ շուէտական լուցկիի ընկերութիւնը որ 43 զանազան երկիրներու մէջ՝ իր օգտին ապահովեր էր բազմաթիւ մենաշնորհներ կամ պայմանագրութիւններ։

«Էրիքսըն» հեռաձայնի ընկերութիւնը 183 միլիոն քուրոն դրամագլուխով եւ բազմաթիւ մասնաճիւղերով։ Փայտի նարտարարուեստի շուէտական ընկերութիւն մը՝ հարիւր միլիոն քուրոն դրամագլուխով։ Երկաթի հանքերու մեծ ընկերութիւն մը ու վերջապէս կալուածական ընկերութիւն մը։

Քրէօկէրի կացութիւնը այս էր ժամանակաւորապէս մէկ քանի տարի առաջ. հսկայ հարստութիւն մը բաղկացած զանազան եւ շահաբեր արժեթուղթերէ. բայց իրական կարողութենէն ու տարողութենէն վեր գործերու մէջ մխրճուած։

Երբ 1930ին, Քրէօկէր կրկնապատկել տուաւ «Էրիքսըն» ընկերութեան դրամագլուխը եւ մէկ չեքով մը սեփականացուց 600 հազար արժեթուղթ, 60 միլիոն քուրոնի արժէքով, մտածեց հսկայ ծրագիր մը իրականացնել։ «Էրիքսըն» հեռաձայնի ընկերութեան միացնել ամերիկեան «Հեռաձայնի եւ Հեռագրի Միջազգային Ընկերութիւնը», որ կը գտնուի Մորկանի ձեռքը։

Լուցկիի ամբողջ շուկաները սեփականացնելէ յետոյ, Քրէօկէր կ'ուզէր ուրեմն տիրանալ նաեւ հեռաձայնի հրապարակին։

Զանոնց Քրէօկէր նոյն ձեւով գացեր էր բանակցելու։ Ցայտնի չէ սակայն թէ ի՞նչ անցաւ դարձաւ այս բանակցութեանց ընթացքին։ Ամերիկացիները լաւ կը ճանչնային Քրէօկէր, որ կը վազէր իր նպատակին ետեւէն. Մորկանի խմբակին առաջարկեց փոխանակել հաւասար արժէքով արժեթուղթեր, բաժնելու համար գործին պատասխանատուութիւնը, ձեռնարկները, շահերը եւայլն։ Նոյն իսկ լուր տարածուեցաւ թէ այս մտքով՝ համաձայնութիւն ալ գոյացած էր ինչ որ ճիշդ չէր։ Ամերիկացիները երկար ատենէ ի վեր կը կասկածէին թէ արդէն որոշ կը կրծէ պտուղը։ Մանրակրկիտ կերպով քննել տուած էին Քրէօկէր ընկերութեան վերջին հաշուեկշիռը։

Անոնք գիտէին արդէն թէ անհելիքի գլուխին տակ մտցուած են շատ հեռաւոր առնելիքներ, թէ կարգ մը պայմանագրութիւններ ու մենաշնորհներ որոնք թուանշանի վերածուելով ներկայացուած են, գոյութիւն չունին եւ թէ մեծ կարաւոններ չեն ներկայացուած։ Վերջապէս, ամերիկեան «Հեռաձայնի եւ Հեռագրի Միջազգային Ընկերութիւնը» մերժեց Քրէօկէրի առաջարկը։

Քրէօկէր այս հարուածէն շուարած օթափեցաւ տակաւին եւ տուաւ իւր, թիւնը որ պատահեր էր Մորկանի խմբակէն, պահ մը տպաւորուեցաւ առաջարկելով պարզ գործողութիւն մը։ Առաջարկեց Մորկանի արժեթուղթերու փոխադրութիւն մը. իբր երաշխիք ցոյց տալով 600 հազար արժեթուղթեր, որոնք կուգային «Էրիքսըն» ընկերութեան դրամագլուխի կրկնապատկումէն։ Երբ այս արժեթուղթերը փոխադրուեցան, Նիւ Եորքի Դրամատունը նշմարեց թէ խաղի եկած է հետեւեալ կերպով։ Արժեթուղթերը երկու շարք էին, Ա. եւ Բ.։ Ա. արժեթուղթերէն իւրաքանչիւրը կը ներկայացնէր մէկ ձայն Վարչական Խորհուրդին մէջ, իսկ Բ. արժեթուղթերը կը ներկայացնէին մէկ հազարերորդ ձայն, այսինքն հազար արժեթուղթ Բ. շարքէն չէին արժեր նոյն իսկ մէկ արժեթուղթ Ա. շարքէն՝ վարչական տեսակէտով։ Դրամատունը պահանջեց փոխել բոլորը եւ տալ Ա. շարքէն արժեթուղթեր եւ կամ վերադարձնել Մորկանի արժեթուղթերը։

Իրականութիւնն այն էր սակայն որ Քրէօկէր չէր կրնար փոխել արժեթուղթերը, ոչ ալ վերադարձնել Մորկանի արժեթուղթերը, քանի որ արդէն դրամի շատ պէտք ունենալուն, ուրիշ դրամական գործողութեան մը համար զանոնք երաշխիք ցոյց տուեր էր.

Տեսնենք թէ յետոյ ի՞նչ պատահեցաւ։

Քրէօկէր գիտէր թէ օրինական տեսակէտով, յանցաւոր էր եւ այս պատճառով չէ՞ր որ յանկարծ հեռացաւ Ամերիկայէն, փախուստ տալու ձեւով։ Միթէ կը վախնար որ դատական քննութիւն մը բացուի եւ ամէն ինչ երեւան հանուի։

Երբ ուրեմն, Փարիզ հասաւ մարտ 13ին, տեսակ մը հալածական էր։ Իր տնօրէնները եւ գործակիցները հրաւիրեր էր խորհրդակցութեան մը, որմէ սակայն ոչ մէկ լոյս ունէր սպասելիք եւ փոխանակ երթալ ներկայանալու իր իսկ հրաւիրած ժողովին, կը նախընտրէր գնել ատրճանակ մը ... վերջին միջոցը... իրեն համար։

ՄԱՄՈՒԼ

«Ռամկավար մախաւենգութիւնը»

«Դարբնոց», Երեւանի փարիզեան կոչնակը, նոր արշաւանք մը սկսած է Ռամկավարներուն դէմ, պատրուակ ունենալով անոնց մասնակցութիւնը՝ Ապրիլեան սգահանդէսին։

Ահա հատուած մը իր վերջին խմբագրականէն (24 ապրիլ), վերի խորագրին տակ.

«Պատահականութեան, հանրական պարտականութեան» մը կատարումի արդիւնք չէ այս, այլ ռամկավար-դաշնակ միացեալ ճակատի, հակախորհրդային, հակահայաստանեան առաջին հրապարակային ցոյցը։

Մինչեւ երէկ Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւնը Դաշնակցութեան հետ գործակցելու համար պայման կը դնէր որ ան հրաժարէր թշնամական դիրք բռնելէ Խորհ. Հայաստանի հանդէպ։ Ռամկավար մամուլը, հիմնուած Պատգ. ժողովներու որոշումներուն վրայ, ամէն առթիւ այս պարագան կը յիշեցնէր մեզի ապացուցանելու համար իր «բարեկամութիւնը»։

Այսօր դիմակները վար կ'առնուին։ «Ազգային վերջերս «Թուրքահայերու Թուրքիոյ մէջ ունեցած իրաւունքներու» մասին, Խորհրդային Հայաստանի «նուրբին սահմաններու» խնդրին մէջ, ինչպէս նաեւ Խորհ. Միութեան դէմ նիւթուող դաւերուն առթիւ, արգիլուած է դաշնակներու «Դրօշակ»ի եւ «Յառաջ»ի տեսակէտները»։

Բայց միայն այս չէ Ռամկավարներուն մեղքը.

— «Ռամկավարները կամովին կը յանձնեն «Հայաստանի մասին խօսիլ, առանց սոցիալիստական խորհրդային հանգամանքը նկատի առնելու։ Այդ երկու բառերը իրենց նշանակութիւնը ունին։ Պէտք է վերջապէս հասկնան որ որեւիցէ Հայաստան մը չէ Արարատի ստորոտը գտնուող երկիրը, այլ Սոցիալիստական խորհրդային ճանրապետութիւն մը, այսինքն պրոլետարական հայրենիք մը, որ կապուած է խորհրդային Անդրկովկասին եւ մէկ փոքր մասնիկն է Խ. Միութեան։ Որեւիցէ «շինարարութիւն» չէ որ հոն կը կատարուի,այլ սոցիալիստական, առանց անհատ սեփականատիրոջ, առանց շահագործողի շինարարութիւն մը։ Որ այնտեղ կը զարգանայ ձեւով միայն ազգային, բայց բովանդակութեամբ պրոլետարական միջազգայնական կուլտուրա։

Ներգաղթը կը կատարուի դասակարգային գետնի վրայ եւ յատուկ է միայն աշխատաւորներուն, ամէն անոնց համար որ վերջնականապէս խզած են իրենց կապերը հայ ազգայնականութեան եւ անոր ամէնէն կատաղի ներկայացուցիչ Դաշնակցութեան հետ։ «Ազգահաւաքման», «ազգապահպանման» տեսակէտ գոյութիւն չունի երբեք։ Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը չինեստաքրքրուիր արտասահմանի բոլոր հայերով առհասարակ, այլ միայն հայ աշխատաւորներու վիճակով։

Այս ամէնը պէտք է պարզ ըլլայ բոլորին համար, մանաւանդ «բարեկամ» Ռամկավարներուն։

Անոնց մամուլը եւ բեմը ծուռ ու սխալ կերպով միայն կրնան արտայայտել «Խորհրդային Հայաստանի անցուդարձերը»։

...ալ, որոնց մէջ կը գտնուին Լիբանանցիներ եւ Ֆրանսացիներ, տեղացին աշխատանքի լծուած են։ Ցարդ իրենց դուշակութիւնները արդարացնող հարուստ հանքերու չեն հանդիպած, սակայն մէկ ուղղութեամբ մեծ յոյսեր կան, կ'ըսուի։

ԿԱՐՄՐՈՒԿՆԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Լիբանանի հիւսիսային մասերուն մէջ սաստկացած է համաճարակային շարժումը։

Տրիպոլսոյ թէյ սրճարանի պատերուն վրայ եւ Զղորթայի եւ Ալ-րական թաղցիկներ գտնուած են, որով բանուորները կը հրաւիրուին ապստամբութեան կալուածատէրերու դէմ, ազատուելու համար անոնց բռնութիւններէն։

Ընդ. անտր Ապահովութեան պաշտօնեաները խիստ կը փնտռեն հեղինակները։ Կը կարծուի թէ հարաւային Լիբանանի մէջ գործօնը կեդրոն մը ունին անոնք։

ԼՈՒՐԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

ՈՍԿԻԻ ՀԱՆՔ ԱՆՏԻՈՔԻ ՄԷՋ?

Ժամանակին Սուրիոյ մարզպանութեան գիտուէ կատարած էին երեք ընկերութիւններ, Անտիոքի շրջաններուն մէջ ոսկիի հանքեր փնտռելու համար։ Մարզպանութիւնը արտօնած էր այդ ձեռնարկը եւ երեք ընկերութիւններն ալ գործի սկսած էին։

Առաջին անգամ, ֆրանսացի սպայ մը, Անտիոքի շրջաններուն մէջ պտտած միջոցին, աղբիւրի մը քով կարգ մը փայլուն քարեր նշմարելով, զանոնք քննած եւ տեսած էր որ ոսկի կը պարունակեն։ Վերջը կարգ մը հարուստներու հետ տեսակցելով, կազմած էր ընկերութիւն մը։ Անհամաձայնութիւն ծագելով անոնց մէջ, բաժնուած էին իրարմէ եւ այդ կերպով կազմուած էին երեք ընկերութիւններ։

Այժմ այս երեք ընկերութիւններն...

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԵԱՆ ԽՆԱՄ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՀԱՇԻՒԸ

(Սկսած 1 Յուլիս 1930էն եւ դադրած 31 Դեկտեմբեր 1931ին):

ՀԱՍՈՅԹ. - 1930 Յուլիս 1 ըստ նախորդ հաշուոյ պատրաստ դրամ՝ 7110.30 ֆրանք.

Ա. Կոմիտաս վրդ.ի առողջացման նպատակաւ եկամուտներ՝

1.— 1931 Յունիս 28ի Փարիզի համերգէն՝ 15.181 ֆրանք ... Տէրտէրեանի համերգէն ... 600

2.— Կոմիտաս վրդ.ի յուշանկարներու վաճառումէն՝ 250

Կոմիտաս վրդ.ի երկերու փոխարժէք եւ նուէրներ՝ 8085.25:

1.— Կամավոր տիկին «Հիւ Մասթըս Վոյս» Պոլսէն՝ 118,45: Ընդհ. գումար՝ 24.234.70 ֆրանք

Բ. Կոմիտաս վրդ.ի համար սուզուած նուէրներ՝ 14,715.85 ֆր.:

Գ.— Ընթացիկ հաշուի տոկոսներ դրամատուներէ՝ 360,48 ֆր.: Ընդհ. գումար՝ 46,421.33 ֆրանք:

ԾԱԽՔ. - Ա.— Կոմիտաս վրդ.ին Վիլ-Ժուիֆի հիւանդանոցին վճարուած 1930 յուլիս 1 - 1931 դեկտեմ. 31 մէկուկէս տարիկան՝ 17.225.60 ֆր.: Բացէն մրգեղէն ... 937: Գումար՝ 18.162.60 ֆր.

Բ. Նոր հրատարակութեանց ծախք՝ Հինգերորդ տետրի վճարման մնացորդ՝ 4489.10: Երկու հատոր գեղջուկ երգերու Բ. տպագրութեան 1000 ական 6500: Գումար՝ 10.989.10 ֆրանք:

Գ.— Հրատարակուած տետրերէն Նիւ Եորք եւ Պոլիս մնացածներու առաքման ծախք (600 օրինակ) 811.55:

Դ.— Փոքրոքանակ առաքումներ, փոստի եւ տարուան ծախք, նամականիշ եւ պահարանի տպագրութեան համար՝ 515.05 ֆր.. Ընդհ. գումար՝ 30,478.30 ֆր.:

Պատրաստ դրամ դրամատան մօտ 15500՝
Պատրաստ դրամ գանձապահի մօտ 443 03
Գումար՝ 15.943.03 ֆր.: Ընդհ. գումար՝ 46.421.33 ֆրանք:

1932 Յունուար 1 պատրաստ 15,943 03 ֆրանք.

Ներկայացնելով հանրութեան մեր մէկուկէս տարուան հաշիւները, պարտք կը զգանք նաեւ խորին շնորհակալութիւններ յայտնել բոլոր աղնիւ նուիրատուաց:

Փարիզ, 15 Ապրիլ 1932

Ի դիմաց Կոմիտասեան Խնամ. Յանձնաժողովի՝

Գանձապահ Ա. Գ. Հարենց — Նախագահ Վռամշապուհ Կիպր.

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

ՎԷՊ

Բ. ՄԱՍ

V

Ուրեմն խօսիլ. Չուրջը նայեցաւ։ Վախեցաւ։ Բայց լեզուն տուաւ, պարտքէն ու կրկին որոշեց խօսիլ։ Ու ճիշդ այդ ձեռքը դրաւ կուրծքին տակին, թեւին, սանձացաւ, շշնջուն շրջապատ մը դրաւ քովէն։ Տրոփեց սիրտը։ Ու ուղեկից մըն էր։ Սլացիկ հասակ մը... նայեցաւ ետեւէն... «Աստղիկը»... մեկ՝ նը, Սուրէնը... Որքա՞ն նման է, սուտ... Ու իր քաղցած հոգին լիացաւ։ Սկսաւ քալել ետեւէն։ Արագ։ Անօր չափ արագ։ Մօտեցաւ, նայեցաւ։ Մինչեւ կամուրջին կէսը քալեց։ Ուրեմն խօսիլ։ «Հա՞յ է, որ...»։ Ի՞նչ ըսէր, ... Ու շրթունքները ցնցեց գինքը։ Սիրտը կը տրոփէր ու քայլերը ինքնաբերաբար կը յառաջանային։ Անցան կամուրջը։ Ցետոյ՝ Թիրինկի հսկայ լուսաւոր քովէն նեղ փողոցէն։ Աղջիկը դարձաւ դէպի ձախ. Սուրէն հետեւեցաւ։ Մօտեցան ձեն ու քարկիր շէնքի մը։ Սուրէն՝ ճանչցած յոյնութիւնն ու քաղցը, հետեւելու էր այն գեղեցիկ հասակին, որ ան շրջապատէ մը պարուրուած, կը սուրար իր առջեւէն։ Հիմա աւելի զօրաւոր էր՝ իր մէջ՝ զայն կեցնելու տենչանքը։ Կարծես, պիտի հալէր, ... ձեռքը դպաւ, նայեցաւ... հասեր էին ճիշդ Օսմանեան Դրամատան առջեւ... վերելքը դժուար էր. քայլերը դանդաղեցան, մինչ Սուրէն աւելի մօտենալ ուզեց, բայց, աղջիկը դարձաւ, խիստ մը նայեցաւ, չափեց իր հասակը, ու երբ գլուխը կրկին դարձուց, հանդիպակաց խանութի մը դրանը քով դրուած երկար հայելիի մը մէջ երկուքին աչքերը իրարու հանդիպեցան։ Ու Սուրէն, տկարացած, ինչ եւս չափեց իր հասակը... ու տեսաւ որ... Արագօրէն դարձաւ։ Ո՛հ, ինչպէ՞ս մոռցեր էր թէ ծանկը պատռած էր. հագած էր բաճկոն մը, որ տէր հօրն էր ու ծայրերը աշխատած էր ձեւի գնել՝ «նեղ օրիդ կը հագնիս» ըսելով։ Տաբատը իրը չէր։ Ուսուց մը գտած էր բարձին քով. տանտիրուհին էր դրած. իրը բոլորովին պատռած էր։ Տանկէն, երկու օր առաջ, գրասեղանին վրայ եղող գամ մը պատռեր էր «նարծ» ալ։ Այս «նարծ» կարծ էր, մինդամայն։ Տաբատը օծիքին քովէն ծառ մը պատռած էր. այնպէս որ երբ բաճկոնը կը կոճկէր ծոծը ցցելու համար, տարօրինակ երեւոյթ մը կ'առնէր, ու բաճկոնին երկու ծայրերը խոշոր բաց մը կը ձգէին՝ իրենց ու Սուրէնին փորին միջեւ։ Ու արագ, այնպէս, ինչպէս եկեր էր, — բայց այս անգամ աւելի զգացումէ մը ճզմուած անշուշտ, — վերադարձաւ կամուրջէն, հասաւ էմին էօնիւ, ձօտեցաւ կառքին, ու խորհեցաւ թէ... կի՞նո, ապրեք... ծառերուն շրջապատը ու կրկին եկաւ իրեն Աստղիկին պատրանքը։ Ինչո՞ւ ու տարաւ զինքը։ Մինչ հիւան մը նորոգէն տանիքին բարձրացնող երերուն սանդուխէ մը վեր կ'ելլէր...։ Ու յառաջացաւ Սուրէն

Բարձրացաւ Մուհճուտ Փաշայէն, բայց, կեցաւ յանկարծ, ծեծղի ու կոշտ Թուրքի մը բախելով։ Ու ցնցուեցաւ, չա՛տ ցնցուեցաւ։ Ծակ ու խեղդող հով մը կը փչէր։ Հասաւ սրճարան։ Թէյ մը առաւ։ Սեղանին վրայ թերթ մը կար։ Առաւ։ Սկսաւ կարդալ։ Ցետոյ, երբ կը ծալլէր, չորրորդ էջին վրայ պզտիկ ազդ մը ուշադրութիւնը գրաւեց.

«Վաճառատան մը համար, օժանդակ գրագիրի մը պէտք կայ, ներկայանալ ժամեւ ժամ ... — Գալաթա, ... Թիւ 19»:

Ուրեմն պայմանները առաւել։ Երկտող մը գրեց։ Երբ պիտի ստորագրէր, բաւական ճամբեց։ Ռամիկներու փախստականներու շրջանէն, երկու շաբաթ առաջ, հետապնդուեր էր իր մէկ ընկերը՝ ոստիկան գնդապետի առջեւ։ Օկսեր էր արդարացնել։ Հազեր էր Թիւնէլ, ու, մինչ փորձեր էր սպրդիլ, օձիքը ձեռք տուեր էր։ Այդ ընկերոջ քով էր ... իր անձնագիրը։ Այդ օրէն ասդին, սկսեր էր Գրիգ կոչուիլ, ինքնութիւնը ծածկելու համար։ Երկար ծամծմէ վերջ, այնպէս մը ստորագրեց, որ յայտնի չըլլայ թէ Ս. Է՞ր թէ Գ. «Ցարութիւնեան»ին առջեւի տառը։ Երկու օր վերջ, պատասխան մը ստացաւ.— «Ներկայացէք այս հասցէով»։

Ու, եղած յայտարարութեան համաձայն, գնաց։ Մտաւ խանէն ներս։ Ելաւ առաջին յարկ։ Դարձաւ։ Թիւերը աչքէ անցուց։ Գտաւ։ Դրանը առջեւ, ծուխին մէջ, լայն ուսերով բռնակիր մը կանգներ էր՝ դանակը դրած գօտիին։ Թողլտուեց, ու Սուրէն մտաւ ներս։ Անզգուշաբար կռնկուեցաւ յետոյ անդրադարձաւ ու քաշուեցաւ։ «Ես չեմ անոնցմէ, որոնք...» բայց, յայտնի չեղաւ թէ ի՞նչ էին մտքէն բռնած այդ նախադասութեան վերջին բառերը...։ Խանութին մէջ, պզտիկ սեղանի մը առջեւ բազմած էր քառասուն անց մէկը, խնամքով հագուած, ածիլուած, Սուրէն, ձեռքը դրպանը, բարեւեց զօրական ձեւով եւ կեդրոնութեան մէջ, այնքան յառաջացաւ, որ զարկաւ վաճառատան տիրոջը ոտքին։ Ետ քաշուեցաւ։ Վաճառականը ոտքի ելաւ, փակեց դրամարկղը, որ կիսաբաց մնացած էր՝ բերանն առած շղթայով բանալին, եւ, դառնալով Սուրէնին.

— Ի՞նչ կայ, — հարցուց՝ խիստ ու կրքոտ։

Սուրէն երկտող-պատասխանը յոյց տուաւ։

Վաճառականը առաւ զայն, դրաւ սեղանին վրայ, գլուխը վերցուց, եւ՝

— Գործ չունի՞ս, — հարց տուաւ։

— Ո՛չ, — պատասխանեց Սուրէն։

Ինչո՞ւ...

Ուսանող եմ։

«Ուսանո՞ղ» — կրկնեց վաճառականը՝ երկարելով վանկը — ուսանո՞ղ... դո՞ւն...

Եւ այդ վերջին բառին մէջ հեգնանք, իսկ նայուածքին մէջ դժգոհութիւն մը զգաց։

Սուրէն չպատասխանեց։

— Գոլեջի՞ եա, — յառեցաւ Սուրէն մարդուն ձայնը՝ սեղանին ետեւէն։

— Ոչ, գաւառցի եմ։

—«Գաւա՞ռ»ն ո՞ւր է, ճամբորդ, Անատոլու շրջա՞ն ըրեր...«Թօհաֆ»բառեր սկսաւ հանել...

—Անատոլուցի եմ,- կրկնեց Սուրէն։

— «Հա՛ չէօլլէ»... Է՞հ, ի՞նչ է ուզածդ։

— Չէ՞ որ բարեհաճեր էիք ծանուցելով յայտնել թէ կրնայ քանի մը բոպէ անհանգիստ ընել ձեզ այն, որ պաշտօնավարելու տրամադրութիւն ունի...

(Շար.) Կ. ՄԻՋԵԱՆ

առեւտրական փոխանակութեանց մէջ աւելի նպաստաւոր պայմաններ ստա-նալ. մինչ ներկայիս՝ նախապէս կնքուած առեւտրական համաձայնութեան համեմատ՝ Իտալիա կը մնայ. կ'ուզէր նաեւ իր հայթայթած ապրանք-ներուն փոխարէն Թուրքիայէն ստանալ աւելի լաւ պայմաններ և վճարման հաստատ երաշխիքներ։ Բանակցութիւնները քանի որ կանգ են առած, կը նշանակէ թէ այս պայմանները գոհացում չեն ստացած։ Կ'ըսուի թէ Թուրքիա իր կարգին, կը պահանջէր Իտալիայէն որ աւելի մեծ քանակութեամբ արմտիք գնէ։ Սակայն, Իտալիա չի կրնար գոհացում տալ ռուսական այս պահանջին, որովհետեւ Մուսոլինիի իսկ հրահանգով՝ իտալական գիւղերուն մէջ մէկ քանի տարի առաջ սկսած պայքարը որ կը ձգտէր ուժ տալ ցորենի արտադրութեան՝ երկրին պէտքը ներսէն իսկ գոհացնելու համար, տակաւին կը շարունակուի։

Ասկէ զատ, քաղաքական թէ տնտեսական նկատումներով, Իտալիա, ներկայիս կը նախընտրէ ուրիշ երկիրներէ, մասնաւորաբար Կեդր. Եւրոպայէն կատարել իր գնումները։ Ինչ ալ ըլլայ, մէկ քանի տարիէ ի վեր՝ Թուրքիա նուազ քանակութեամբ ցորեն կը ծախէ Իտալիոյ։

Այնպէս որ այս պահուս, ռուսեւիտալական առեւտրական յարաբերութիւնները ձգտեալ վիճակ մը ունին.

Զինաթափութեան ժողովը

Նոր առձակուտ եւ ծրագրիմ շակում

Զինաթափութեան ժողովի ընդհանուր յանձնախումբը ընդունեց դիւանին կողմէ մշակուած ու ներկայացուած առաջարկները՝ ընդհ. յանձնախումբի աշխատանքներու յետաձգման մասին։

Ուրեմն Պենտէկոստէէն մինչեւ մայիս 16 նիստ չպիտի գումարուի։ Իսկ մայիս 13ին նիստ պիտի գումարէ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդը։

Ընդհ. յանձնախումբը այն ատեն նիստ պիտի գումարէ երբ երեք մասնախումբերը —ցամաքային, ծովային, օդային— ի վիճակի ըլլան ներկայացնելու իրենց տեղեկագրերը որակական զինաթափութեան մասին։

Ընդհ. յանձնախումբին նախագահը ճշդեց թէ երեք մասնախումբերը չպիտի կրնան դրաղիլ սկզբունքի հարցերով, որոնք լուծուած են համաձայն Անգլիոյ արտաքին նախարարին՝ Սըր Ճօն Սայմընի բանաձեւով։

⁂ Երեք մասնախումբերն արդէն սկսած են աշխատիլ։ Ցամաքային յանձնախումբին մէջ, Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ պատուիրակները ներկայացուցին ցանկ մը, որ կը բովանդակէր ծանր հրետանին, հրասայլերը, զրահաւոր ինքնաշարժները եւ ամրոցները։ Ֆրանսական պատուիրակը դիտել տուաւ թէ նման ցանկեր չեն կրնար ծառայել սահմանափակման։ Առաջարկեց եւ ընդունուեցաւ որ իւրաքանչիւր պատուիրակութիւն գրաւոր ներկայացնէ իր տեսակէտն ու առաջարկները, քանի որ հարցը կը դառնայ ամէնէն առաջ՝ զէնքերու յարձակողական բնոյթը ճշդելուն մէջ։

Նաւային յանձնախումբին մէջ, վէճ մը ծագեցաւ յարձակողական նկատուած մարտանաւերուն շուրջ։

Անգլիոյ եւ Իտալիոյ ներկայացուցիչներէն յետոյ, գերման պատուիրակը ներկայացուց բանաձեւ մը, զոր կը նկատէ համապատասխան ընդհ. յանձնախումբի բանաձեւին։ Այդ բանաձեւով՝ յարձակողական կը նկատուին ա) այն մարտանաւերը որոնք 10,000 թոնայէն աւելի տարողութիւն եւ 280 մմ.էն աւելի փողի տրամագծով թնդանօթ ունին. բ) բոլոր սուզանաւերը, գ) բոլոր ընդծովեաները, դ) քիմիական եւ միքրոպային պատերազմի բոլոր միջոցներն ու գործիքները։

Ֆրանսայի պատուիրակը այսօր պիտի ներկայացնէ ֆրանսական տեսակէտը։

Իսկ պատերազմական ծախքերու մասնախումբը երկար ատենէ ի վեր արդէն կը շարունակէ իր աշխատանքները։ Ամէնէն առաջ պատրաստեց երմաական դրութեան վերաբերեալ հարցարան մը։ Այս հարցարանին պատասխանելով՝ ապրիլ 12ին Ֆրանսական կառավարութիւնը մասնախումբին յանձնած էր իր զինուորական ծախքերու ցուցակը։ Բայց շատ քիչ պետութիւններ ցարդ պատասխանած են հարցարանին։ Ոմանք ալ անկատար ցուցակներ ղրկած են։

Համայնավարները Ռումանիոյ մէջ

Լաւատեղեակ շրջանակներէ տրուած տեղեկութեանց համաձայն, ռումէն ոստիկանութիւնը երկար ատենէ ի վեր հսկողութիւն կը կատարէր եւ շնորհիւ համայնավար սուրհանդակներու վրայ բռնուած վաւերաթուղթերու, հասկցեր էր թէ Մայիս 1ի համար խռովութեանց լայն ծրագիր մը պատրաստուած էր։

Ոստիկանութիւնը՝ Պուքրէշի մէջ ձերբակալեց աւելի քան 400 հոգի Պուքրէշի եւ Պեսարապիոյ մէկ քանի վայրերուն, մասնաւորաբար Սթորոժինէցի եւ Թիկինայի մէջ։

Խիստ միջոցներ նախատեսուած են, խռովութիւնները խափանելու համար։

Փարիզ եւ արուարձաններ

Յ. Հ. Դ.

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւրմերոր խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Թագմիկ խումբի ընկերա-համակրական դասախօսութիւնը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Կը խօսի՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեան։

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Maison de la Mutualitéի մէջ։ Օրակարգ՝ զեկոյց կոմիտէի կողմէ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական դասախօսութիւնը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին սրահը։ Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան։

ԱՆԻԷՌ Գուա Քոլոմպի Գատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

Գաւառ

ԼԻՈՆԻ Մարգպետ խումբի անդամական ժողովը այսօր Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին Գրադարանի սրահը։ Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատոմսով։ Բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին։

ԼԻՈՆԻ Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 240 rue Duguesclins Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբերը՝ Հրայր, Մուրատ, Կայծակ Առաքել եւ Գայլ Վահան, այս կիրակի ժամը 6ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պատգամաւորներու զեկուցում եւ կարեւոր օրակարգ։

Ապրիլեան սգատօնը Կարտանի մէջ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. ցան մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Ա. Հ. Կարմիր Խաչին, Գիվէսի կրթասիրաց միութեան եւ Ճէյն Հաճէի երիտասարդաց միութեան։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՕՆՆԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ վարժարանի սաներուն

Դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի ներկայացումները

ԼԻՈՆ.— Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Էմիլ Զոլա Թատերասրահին մէջ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ.— Այս կիրակի ցերեկ Սօսիէթէ Լիրիքի մէջ

Մասնակցութեամբ լաւագոյն ուժերու՝ կը ներկայացնէ

ԽՐԱԽՃԱՆ Է ԱՆԱՌՈՒՆ...

Դրամ 4 արար Հեղ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

Տոմսերու գինները ժողովրդական են։

Երեկոյթ Լիոնի մէջ

Լիոնի ԳՈՂԹԱՆ երգչախումբի գեղարուեստական երեկոյթը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ։

Բառաձայն երգեր հայ ականաւոր հեղինակներէ։ Կենդանի պատկեր՝ Մայր Հայաստան։ Հիւրեներու եւ կովկասեան պարեր։ Զաւեշտ եւ անակնկալներ, եւայլն։

Նաւասարդ Գրադէտներու Բաժնետաններ

Բաժանորդագրուեցէք մեր հրատարակութեանց առաջին շարքին

Գնեցէք, սպառեցէք, տարածեցէք արդէն լոյս տեսած հատորները

1.— Արձակ էջեր ու հէքեաթներ՝	ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆԻ	20 ֆր.
2. – Պանդուխտի կեանքէն՝	ՀՐԱՆԴԻ (Մ. Կիւրճեան)	20 ֆր.
3.— Տարօնի Աշխարհ՝	ՄՇՈՅ ԳԵՂԱՄԻ	30 ֆր.
4.— Ամբողջական գործը՝	ԳԵՂԱՄ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆԻ	20 ֆր.
5. – Վիպակներ ու Պատմուածքներ՝	ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆԻ	20 ֆր.

Հրապարակ ելաւ Թիւ 6ը, ուր պիտի ամփոփուին Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ հատորէ դուրս մնացած երկերը

Բաժանորդագրութիւն.— 12 հատը 200 ֆր., 100 ֆր.ը կանխիկ

Դիմել՝ M. Barsamian, 121 Rue Marcadet, Paris (18)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Պատ. Միութիւնը ՄԱՄՈՒԼԵԱՆի մահուան առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ իր ընտանեկան պարագաներուն։

Տէսինէն Տէր եւ Տիկին Վ. Հիւսեան իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Վանի Խորգոմ գիւղացի ՏԻԳՐԱՆ ՄԵԼԻՔԵԱՆի (Ամերիկա) յանկարծական մահուան առթիւ, իր բոլոր պարագաներուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Կարակլիսէի Տէրգանոցի օրիորդէն Աբրահամ Աբրահամեան (լուսանկարիչ), Մոր Նանուն՝ Պայծառ Փ. Աբրահամեան վերջին հասցէն էր 100 Bld de la Republique. La Garenne Colombes, Seine. Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, 71 Ave. Kléber.

ԱՆՏՐԼԷԱՅԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին, 40 rue Belleville

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ռ. Մ. Մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Bar du Globeի ներքնասրահին մէջ։ (Պուլըվար տը կոմիի թիւ 37)։

Imp. A. DER Agopian

17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԳ

Եւ շատ հաւանական էր, վասնզի կը զգայի որ քունքերս կը զարնէին մոլեգին տաքութիւնով մը եւ երբեմն աչքերուս վրայէն կ'անցնէին այն կապոյտ ստուերները որոնք նուաղումի մը մերձեցումը կը յայտնեն։ Բայց բաղձացի, ջանացի պահպանել երեւոյթը առնել, մինչդեռ իւրաքանչիւր խօսք կ'այրէր զիս. եւ կը ցանկայի ոտքի ...րուածով մը մէկ կողմ նետել այս անժամանակ հոգատարութիւնը։ Բայց անբաղձալի անձը կը մնար, կը մնար, մինչ կը մնար։ Օ ալ քանիցս տուաւ ինծի եւ ուզեց իր ձեռքով զովացնել քունքերս, մինչդեռ այդ միջոցին վայրկեանները կը սահէին, ամբողջ մտածումս գրաւուած էր երիտասարդով եւ տանջ...ուրուակ մը կը փնտռէի ազատելու համար այս խնամքներու տանջանքէն։ Եւ որքան կը մտահոգուէի, այնքան աւելի կասկածելի կ'երեւայի անոր։ Վերջապէս գրեթէ կոպտութիւնով էր որ ուզեց բռնադատել զիս որ անհետաքրքիր երթամ ու պառկիմ։

Այն ատեն, այս յորդորներու միջոցին, յանկարծ նայեցայ ժամացոյցին որ պատին վրայ կախուած էր. երթը քառորդութը անցած էր եւ շոգեկառքը կը մեկնէր եօթը երեսունըհինգին։ Անմիջապէս մէկ շարժումով, յուսահատի մը վայրագ անտարբերութիւնով, ձեռքս երկարեցի զարմուհիիս, եւ առանց ուրիշ բացատրութեան, ըսի.

— Մնաք բարով, պէտք է որ մեկնիմ։

Եւ առանց մտահոգուելու անոր ապշահար նայուածքէն, առանց ետին դառնալու, դէպի ելքի դուռը նետուեցայ, ծառաներուն զարմացած աչքերուն առջեւէն եւ յետոյ վարեցի փողոց ու դէպի կայարան։ Ցանձնակատարը բեռներուն քովն էր. անոր երբոր անցած շարժումներէն հասկցայ որ արդէն ճեղքի ժամանակն էր։ Կոյր մոլեգնութիւնով մը նետուեցայ դէպի մեկնումի մուտքին վանդակորմը, բայց պաշտօնեան կեցուց զիս։ Մոռցեր էի տոմսակս առնելու։ Եւ մինչդեռ, համառակ առաջ, գրեթէ բռնութեամբ կը փորձէի համոզել որ թոյլ տայ ինծի երթալու մինչեւ երկաթուղիին գիծը, շոգեկառքը արդէն կը սկսէր շարժիլ. անթարթ նայեցայ, ամբողջ անդամներովս տենդելու համար անոր նայուածքը վակոններու պատուհաններէն մէկէն, ընդունելու համար գոնէ հրաժեշտի շարժում մը, բարեւ մը։ Բայց, շոգեկառքին արագ գնացքին հետեւանքով, այլեւս կարելի չէր նշմարել անոր դէմքը։ Կառքերը կը թաւալէին միշտ աւելի արագ ու վայրկեան մը ետքը, իմ մթագնած աչքերուս առջեւ մնացած էր միայն սեւ ծուխերու ամպ մը։

Քարացած մնացած պէտք է ըլլամ հոն, Աստուած գիտէ թէ որքան ատեն, վասնզի յանձնակատարը ի զուր բազմաթիւ անգամներ խօսք ուղղած ըլլալու էր ինծի. քաղուկիս դպչելու համարձակելէ առաջ։ Այս վերջին շարժումը սարսափահար վեր ցատկեցուց զիս։ Ինծի հարցուց թէ պէ՞տք էր բեռներս պահեստ վերադարձնել։ Քանի մը վայրկեաններու կարօտեցայ ինքզինքս ամփոփելու համար. ո՛չ, կարելի չէր. այս ծիծաղելի թաւալգլոր մեկնումէն ետքը, այլեւս չէի կրնար հոն վերադառնալ (եւ փափաքս ալ արդէն այդ էր), այլեւս երբեք։ Ուստի, առանձին ըլլալու անհամբերութիւնով, հրամայեցի որ բեռները կայարանը պահ դնէ։

Միմիայն վերջն է որ փորձեցի խորհիլ անդադար վերանորոգուող, խառն ի խուռն այս բազմութեան մէջտեղ, բազմութիւն մը մարդերու որոնք աղմուկով կը խռնուէին բակին մէջ եւ որոնց թիւը հետզհետէ նուազեցաւ, այո՛, փորձեցի պայծառօրէն խորհիլ բարկութեան, ցաւի եւ յուսահատութեան այս ցաւագին ու անդարմանելի հոյլածանքէն փրկուելու միջոցներուն վրայ, վասնզի (ինչո՞ւ չխոստովանիլ) իմ իսկ սխալովս այս զերագոյն հանդիպումը փախցուած ըլլալու գաղափարը կը բզքտէր էութիւնս, այրող ու անգութ սաստկութիւնով մը։ Թէէ մնաց պատայի, անքան կը ցուցնէր զիս կաս կարմիր տաքցած այս պողպատի չեղը որ ներսս կը մտնէր, միշտ աւելի անխնայ։

Թերեւս մոլեգին սիրոյ բացարձակապէս անծանօթ անձեր միայն, բոլորովին բացառիկ պահերու մէջ, ճանչնան այս յանկարծական պայթումները կիրքին որ կը նմանի թաւալգլոր ձիւնակոյտի մը կամ փոթորիկի մը. այդ պահուն, չօգտագործուած ուժերու ամբողջ տարիներ կը գահավիժին ու կը գլորին մարդկային կուրծքի մը խորութիւններուն մէջ։ Երբեք առէէ առաջ չէի զգացած այդպիսի զարմանք մը եւ անկարողութեան այդպիսի կատաղութիւն մը որքան այդ երկվայրկեանին մէջ, երբ, պատրաստ բոլոր յանդգնութիւններուն, (պատրաստ մէկ հարուածով անդունդը նետելու լաւ մտածուած բարուած կեանքի մը բոլոր պահեստի ուժերը, մինչեւ այդ ատեն անծանօթ ու ներմղուած բոլոր զօրութիւնները) յանկարծ առջեւս հանդիպեցայ անխմար պատի մը որուն դէմ կիրքս կուզար բախիլ ընդունայն։

Նոյնքան տխմար էր ինչ որ ըրի յետոյ, յիմարութիւն մը, նոյնիսկ ապուշութիւն մը, գրեթէ կ'ամչնամ պատմել զայն (բայց ինքնիրենս խոստացայ եւ ձեզի խոստացայ մէկ բան ծածկել)... Եւ ջանացի վերստին զայն գտնել, այսինքն փորձեցի պատկերացնել իւրաքանչիւր վայրկեանը զոր անոր հետ անցուցած էի... Կատաղօրէն կը քշուէի դէպի բոլոր այն վայրերը ուր, նախընթաց օրը, միասին գացած էինք, դէպի պարտէզին նստարանը ուրկէ քաշած էի զայն, դէպի խաղասրահը ուր զայն տեսած էի առաջին անգամ եւ նոյնիսկ մինչեւ այն կասկածելի պանդոկին մէջ, պարզապէս վերապրելու համար անգամ մըն ալ, անցեալը, անգամ մըն ալ։ Եւ յաջորդ օրը կառքով անցնիլ միեւնոյն Քորնիշին երկայնքը, որպէսզի մի խօսք, մէկ մի շարժում կարենայի անգամ մըն ալ վերապրիլ իմ մէջս։ Այնքան անիմաստ եւ այնքան անկարելի տղայական էր իմ մոլեգին անկարողութիւնը։ Բայց խորհեցէք որ այս դէպքերը շանթի պէս ինկած էին վրաս. ուրիշ բան չէր զգացած միայն յանկարծական հարուած մը, մէկ հատիկ հարուած մը որ թմրեցուցած էր զիս։

(Շար.)

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire : Sch. Missakian

Rédaction & Administration

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

17, Rue Damesme PARIS (13e)

Téléphone : Gobelins 19-78

(ԻՏԱԼԻԱՅԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿ) Métro : TOLBIAC

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ. ԳՐԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ.—	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ Երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՈՒՐԲԱԹ 29 ԱՊՐԻԼ 1932

29 AVRIL 1932

Է. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1866

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

... ՁԱՅՆ ՄԸ ՀՆՉԵՑ ՄԻԼԱՆԷՆ

Թո՛ղ տուէք անգամ մըն ալ, այս երկու սիւնակին վրայ, քըրքել փրփրիլ երեւոյթ մը, որուն անդրադարձեր էինք Ապրիլ ին 14ին եւ 15ին։

Մեղքը մերը չէ։ Անէ՞ծք... Միլանին։

Երէկ, Միլանէն ստացանք «բաց նամակ» մը, առանց յարաբերական նամակի, եւ մեզի ուղղուած համարելով, պարտք սեպեցինք հրատարակութեան տալ նոյնութեամբ։ (Տես Գ. էջ, վերջին սիւնակ.)

Նամակին տակ՝ իբրեւ ստորագրութիւն, կնիք մը կայ միայն. — «Հայ Ուսանողներու Միութիւն, Միլան»։ Ուրիշ ոչինչ։ Ո՛չ անուն, ոչ ալ ո՛ր եւ է հանգամանք, այլ միայն «Միլանի ուսանողութիւն եւ երիտասարդութիւն»։

Ծրար մը, — «բաց նամակ»ին մէկտեղ պատած ըլլալով, դժ... կը կարդացուէր, եւ ոպրգած են երեք տպագրական վրիպակներ. — 1 Վերջէն վար, երրորդ տող, «ակնարկութիւններով» — պիտի ըլլայ «նախատինքներով»։ 2. Տող 12—13, «ոգեկոչմը» — պիտի ըլլայ՝ «արարքը»։ 3. Տող 23, «յաղթուած» — պիտի ըլլայ՝ «ծախուած»։

Կատարելով մեր պարտքը, անցնինք մեր խօսուածքին։

Շատ ու շատ բարե՛ւ Միլանի «ուսանողութեան եւ երիտասարդութեան», այս քաջարի՛ ձեռնարկին առթիւ, որ սահմանուած է պաշտպանելու եւ արդարցնելու Կ. Զարեանը, «Յառաջ»ի անարգելի նախատինքներով լի» խմբագրականներուն դէմ։

Ինչպէս կը տեսնէք, յանցաւորը՝ միայն եւ միայն «Յառաջ»ն է. իսկ Բէյռո՞ւ Զարեանը՝ զոհ մը։ «Գրագէտ գինցաղն» մը, որ անիրաւաբար նախատուա՛ծ, նսեմացուա՛ծ, վարկաբեկուա՛ծ է։

Կրկին բարեւ՝ Միլանի «ուսանողութեան եւ երիտասարդութեան», բայց համար թէ՝ ոչ իսկ իրենց կարդացածը հասկցեր են, ոչ իսկ ձայնուած արարքին, մէջմեղ դրուած փաստերուն — պատասխանատուներուն — իմաստը հասկցեր են։

Այսուհանդերձ, արդէն, կը բաւէր, որպէս զի մենք ո՛ր եւ է պատասխանի անարժան համարէինք այդ իմաստակ եւ թշուառական գրութիւնը։

[illegible] — կը յանձնարարենք.

1. Նորէն եւ նորէն կարդալ՝ «Հայրենիք» ամսագրի 1932 Մարտ թիւը (էջ 11—28)։

2. Ուշադրութեամբ կարդալ «Բուսաբեր»ի Մարտ 26ի յօդուածը (Նաւատոմար թիւ 20)։

3. Կրկին եւ կրկին կարդալ «Յառաջ»ի Ապրիլ 8 թուակիր յօդուածը (Բ. էջ, Ամօ՛թ, հազար ամօթ) եւ Ապրիլ 13, 14 եւ 15 թուակիր խմբագրականները։

4. Լսել ինչ որ պիտի բսենք հիմա, ի՛ւ մեր «անարգելի նախատինքներուն», ի՛ւ իրենց պաշտպանեալին կատարած գնահատումներուն եւ իրենց եղկելի արարքին առթիւ։

Բաւական չէ միայն տմարդ-քիչոթական փորձեր կատարել, հրապարակուած՝ Զարեաններով — սուտ խենդերով — եւ ապաւինած՝ ծովածոյ բառերու։ Հարկ է նաեւ ըմբռնել, թափանցել, զգալ թէ «ի՛նչը ինչէն ծնաւ»։

Զարմանք Միլանի եւ շրջականերու։ Կը ցաւինք, բայց ա՛յն մեր «անարգելի» բառերուն, որոնց ամէն մէկը իմաստ մը ունի եւ արարք մը կը մատնանշէ։

Ծանր են բառերը, անշո՛ւշտ։ Բայց դուք փնտռեցի՞ք անոնց իմաստը։ Մենք շատ մը բաներ բսեր անցեր էինք, ենթադրելով որ Կ. Զարեանը խելք կ'ընէ եւ անդր ծանր կը նստի, փոխանակ աչէն անէծք գթութիւն մուրալու։ Փոխանակ ամէն բանէ «պէխապէր» ուսանողութեան» մը եւ «երիտասարդութեան» մը ձրի պաշտպանութեամբ հերոսանալու։

Փակագիծ մը — դուք ի զուր այս հարցին կապիր էք Պ. Չոպանեանի հանդէպ գործուած «եղկելի արարքը», որու մասին առաջէն տասը մենք արտայայտուեցանք, այս միեւնոյն էջին վրայ։

Արդ, եթէ դուք անկեղծ էք, եթէ դուք արդար երիտասարդներ եւ ուսանողներ էք, եթէ հայ մտաւորականին, գրագէտին, արուեստագէտին, երիտասարդութեան, ժամուլին, նոյն իսկ հայ ազգութեան պատիւը արժէք ունի ձեզի համար — գոնէ ո՛ր եւ է Զարեանի մը վարկէն չափ — ո՞ւր էիք, Միլանի ո՞ր անկիւնը կծկեր էիք, —

1. Երբ ձեր պաշտպանեալը, իր անճոռնի մեծամոլութեամբ ու ինքնամտութեամբ, գետնէ գետին կը զարնէր հայ գրողն ու երգիչը, ողջն ու նահատակը, տարէցն ու երիտասարդը, հրապարակագիրն ու գրագէտը, կը ծաղրէր ա՛յնքան համակրելի եւ սրբեր ու չարժուէին, չափազանց թափանցիկ, չափազանց գեղարուեստ եւ ոխակալ արտայայտութիւններով եւ որակումներով։ (Նաւարդ, 1929 Մայիս, էջ 106—109. Ազգայինն ու Միջազգայինը Գրականութեան մէջ)։

2. Երբ այդ միեւնոյն մարդը, մեծ գրականութեան դիմակով, այլանդակ ծաղրանկարի մը կը վերածէր «յայտնի գրագէտին»։ Նոյն իսկ ծաղրելով անոր արտաքինը եւ մարմնական թերութիւնները, գարշելի չարախնդութեամբ.

— «Տարօրինակօրէն բարձր, նօսր կատարով գլխարկը գլխին, շրջանակի մէջ, ուռերը այլանդակօրէն մեծ, նեղ աչքերը չռած, փետուրները թափած տարիէոտ հնդկահաւի նման» («Հայրենիք» ամսագիր, 1930 Յունիս, էջ 18—21. Ազգային «Հնդկահաւուհին»),

Կը ճանչնաք անշուշտ, այդ «Հնդկահաւուհի»ն — որ մեր Բչտեհին է այսօր — «ակռաները դեղնած եւ շրթունքները ճաքճքած»։ Այլ եւ «անկողինը տակնուվրայ, սեղանի վրայ սարսափելի արկղներ (խմբ.— Ըսել կ'ուզէ տուփ), ակռայի թափուած կողքով խողանակ, սուրճի գաւաթ եւ աղտոտ մի երեսսրբիչ». Բաւ Յ համբերեցէք։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԻՆԵՐՆ ՈՒ ՆՈՐԵՐԸ

«Հին» մը, Գալուստ Ցամուէլեան, բանաստեղծութիւն մը ունի Ֆիլատելֆիոյ Հայ Միտքին մէջ, — «Զօն առ Դ. Եւոնդ Եպսկ. Դուրեան».

Լեզուն այն լեզուն է, որով կը խօսինք Թուրքերուն ու... կենդանիներուն հետ

Այս թէ ի՞նչ... վսեմ ոճով մը մեր «հին» բանաստեղծը կը ներկայացնէ Դուրեանը.

Յամառընտա վարպետը վարգանդար դանը,
Հէք անա տողարմաց պէօյլէ Դուր-եանը.

Մեր բանաստեղծը, որ կը թուի թէ ծանօթ է Փարիզի Մոնթքերուն յարուցած «հինի ու «նորի պայքարին, արհամարհանքով մը «նորերուն դէմ, կը քիթէ.

Ն՛ւ հայ ազգը, արթէք աէն մէջ...
օլմա,
Գու պիր միւճէվհէր տիր, աէյրէթ
տոլմա,
Վատընա էմինտիր, շարլաթան սան-մա,
Սէնիլէրաէն աէյրէ, աթիքաէն գալ-մա...

Եւ ի փառս հնոց մնացած եպիսկոպոսին, հնոց մնացած քերթողը հրաւէր ու յորդոր կը կարդայ թերթօնեխ ոչխարներուն.

Բարդադանը տիյէերքէն ույգուլա վարմա,
Ամն ուխս պէյէնիմ կարճառուս օլմա,
Ցեառոյ ուղերձ.
Ա՛վ սիրելի Հայքիկ, տիր պաշ է-[illegible]
Աէնին աէյրալէթին հէր ան պէկլէ-րիգ.
Տէրտինէ աէրատաշ հէմ շէրիքլէ-րիգ.
Հագին աարը չեարհրալա ասվանը տիլէրիգ.

Չեմ գիտեր թէ «Հայ Միտք» իբրեւ գրական գործ մը կը ներկայացնէ այս ոտանաւորները, թէ իբրեւ նմոյշ... Անծանօթ չ լեզուի

Գովելի՛ է հայ մամուլ, որ կը ստիպուի խօսիլ երբեմն յանուն մարդոց աթիքաէն գալմա, երբեմն յանուն հայ մամուլին պաշտպան խրտուիլակներու, ինչպէս Միլանոյի «Ննիչէրը»։

ՀԱՐՈՒԹ

Թուրքիա ժընեւի մէջ

Աշխատանքի Միջազգային խորհրդաժողովին իբր դիտող կը մասնակցի Թուրք պատուիրակ մը, Մէհմէտ Ալի Ռուատ որ պարզեց Թուրք հանրապետութեան կատարած աշխատանքը տնտեսական ընկերային մարզերուն մէջ։ Թուրք դիտողը յիշեցուց թէ վերջերս Թէվֆիք Րիւշտի Ազգաժողովի մասին Թուրքիոյ ակտումը յայտնած էր, ցետոյ ըսաւ թէ Յակառակ Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին նկատմամբ ունեցած համակրութեան, Թուրքիա չի կրնար պատուիրակ մը ղրկել, որքան ատեն որ չլուծուի սա խնդիրը թէ Ազգաժողովին անդամ չեղող պետութիւն մը կրնա՞յ այդ Դիւանին մէջ մտնել։

Յանուն իր երկրին, Ֆրանսայի պատուիրակը ի վեր հանեց Թուրքիոյ յարատեւ մասնակցութիւնը Աշխատանքի Միջազգային Դիւանին աշխատութեանց, եւ յոյս յայտնեց որ Թուրքիա քիչ ատենէն իր ամբողջական գործակցութիւնը պիտի նուիրէ անոր այսպէս աւելցնելով որոշումներուն ընդհանրական հանգամանքը։

Ճափոն Մանչուրիոյ մէջ

Ճափոնական զօրախումբերը կարեւոր գործողութեանց սկսան Մանչուրիոյ մէջ, ընդդէմ չինացի անկանոն զօրքերու, որոնց թիւը կը գնահատուի 20 հազար։

Ճափոնական զօրախումբերը կը յուսան մօտ ատենէն պաշարել չինական ուժերը։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ժընեւի աշխատանքները

Ֆրանսայի վարչապետը այսօր Ժընեւ հասած պիտի ըլլայ, խորհրդակցելու համար Անգլիոյ, Գերմանիոյ վարչապետներուն եւ Իտալիոյ արտաքին նախարարին հետ, չորս երկիրները հետաքրքրող հարցերու շուրջ։

Հիւանդացած ըլլալով, Պ. Թարտիէօ չկրցաւ մեկնիլ։

⁂ Անգլիական պատուիրակութեան պետը՝ հետեւեալ յայտարարութիւնները բրաւ Ժընեւի մէջ.

— «Անգլիական կառավարութիւնը Ժընեւի մէջ կը ջանայ իրականացնել սպառազինութեանց սահմանափակում մը՝ այնքան որքան կարելի է։ Անոր մտադրութիւնն է ամրացնել խաղաղութիւնը, առանց որուն՝ տեւական ոչինչ կարելի է ընել։ Միւս կողմէ, Անգլիա կը փափաքի աւելի զօրացնել Ազգերու Դաշնակցութեան հեղինակութիւնը։ Այդ նպատակին կարելի պիտի ըլլայ հասնիլ խրատորդութեամբ, հաշտարարութեամբ, համաձայնութիւններով եւ նոյն իսկ զիջումներով։ Զինաթափութեան ժողովին մէջ ճշմարտուած վիճարանութեանց երկարութիւնը եւ ժամանակի կորուստը՝ կրնան քիչ մը յուսախաբ ընել. սակայն կարելի է դեռ նպաստաւոր արդիւնքներ ստանալ, եթէ ճանապարհ դրական աշխատանք կատարելու։ Ցաւալի է որ Լոնտոնի 1929ի Ծովային դաշինքը ցարդ երեք պետութեանց շրջանակէն դուրս չէ ելած»։

1935ին, Անգլիա, Ամերիկա եւ Ճափոն կրկին պիտի հաւաքուին մտածելու համար թէ կարելի՞ է աւելի եւս նուազեցնել ծովային ուժերը։ Սակայն աւելի մեծ կարեւորութեամբ ծովային զինաթափութիւն մը կարելի է միայն միջազգային գետնի վրայ։ Վերջին տարիներու ընթացքին, Անգլիա ջանք թափած է ստանալու նաեւ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մասնակցութիւնը Լոնտոնի դաշնագրին։ Սակայն այս երկու երկիրները չեն համաձայնած։ Եթէ անոնք իրենց համաձայնութիւնը չյայտնեն մինչեւ 1935, թերեւս Անգլիա ստիպուած պիտի ըլլայ օգտագործելու Լոնտոնի դաշնագրին սրոշ մէկ տրամադրութիւնը՝ չափով մը վերստանալու համար իր գործի ազատութիւնը, այսինքն փոխանակ կրճատելու, շատցնելու իր ծովային ուժերը։

ԼՕԶԱՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Լօզանի ժողովի մասին անգլիական պատուիրակութեան պետը յայտնեց թէ այնտեղ քննուելիք հարցերը չափազանց բարդ են, սակայն բոլոր պետութիւնները որ պիտի մասնակցին Լօզանի ժողովին, առաջնորդուած են անոնք լուծելու բաղձանքով։ Անէն դրդապատճառ մէջ, այդ ծանր հարցերու լուծումն նոր յետաձգում մը պէտք չէ նախատեսել։

ԶԻՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆԸ

Զինաթափութեան ժողովի օդանաւային յանձնախումբը սկսաւ աշխատանքի, քննելու համար թէ ո՞ր օդային զէնքերը ամէնէն աւելի յարձակողական բնոյթ կը կրեն, ամէնէն աւելի վտանգաւոր են ազգային պաշտպանութեան եւ քաղաքային բնակչութեան համար։

Իտալիոյ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ պէտք է խափանել յարձակողական նկատուելիք օդանաւերը, որոնք մեծ տարողութեան եւ գործողութեան լայն շրջանակի ունենալով, կրնան պատերազմի հեռուները փոխադրել, այսինքն ազգային սահմաններէն անդին։ Անհրաժեշտ կը գտնէ որ՝ զինուորական օդանաւերը հակողութեան ենթարկուին, առանց խափանելու անոնց զարգացման պայմանները։

Գերմանիոյ ներկայացուցիչը կը գտնէ որ զինուորական լիազօրութիւնները, օդային ռմբաձգութիւնը եւ ուրիշ նման միջոցներ կը մտնեն ընդհանուր յանձնախումբի բանաձեւի տրամադրութեան մէջ եւ այդ իմաստով ալ բանաձեւի նախագիծ մը ներկայացուց։

Ցանքոց ժողովին մէջ վիճաբանութեան դրուելու համար, որոշուեցաւ մշակել նախագիծ մը։

Անգլիա-իրլանտական յարաբերութիւնները

Տէ Վալերայի առաջին ձախողութիւնը

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ, շատ կարեւոր յայտարարութիւններ բրաւ գաղթային նախարարը, պատասխանելով երեսփոխանի մը հարցման, թէ անգլիական կառավարութիւնը նոր հաղորդագրութիւն ստացա՞ծ է Իրլանտայէն՝ հաւատարմութեան երդումի եւ կալուածական տարեվճարներու մասին։

— «Իրլանտական կառավարութիւնը ոչ եւ է պաշտօնական ծանուցագիր չէ ղրկած, ըսաւ գաղթային նախարարը, սակայն նշանակելի միջադէպ մը կայ զոր պարտք կը զգամ մատնանշելու. Անցեալ շաբթու, իրլանտական խորհրդարանին ներկայացուած օրինագիծը՝ հրատարակութեան տրուած է։ Անկից երեւան կուգայ թէ այս օրինագիծը ոչ միայն կը նախատեսէ ջնջել հաւատարմութեան երդումը, զոր իրլանտական խորհրդարանի անդամները պատրաստ են տալ ներկայիս, այլ եւ կը ձգտի ջնջել մինչեւ իսկ 1922ի օրէնքին 2րդ յօդուածը որ կը վերաբերի Իրլանտայի սահմանադրութեան։ Այս յօդուածին տրամադրութեան համաձայն. 1921ի դաշնագիրը օրէնքի ուժ պէտք է ունենայ եւ սահմանադրական օրէնքի ամէն փոփոխութիւն որ համապատասխան չէ այս դաշնագրին տրամադրութեան, չեղեալ պիտի նկատուի։

«Արդ, օրինագիծը կը հաստատէ իմ ընդհանուր տպաւորութիւնս թէ Իրլանտայի վարչապետը առանց այլ եւ այլի կ'ուզէ խզել 1921 անգլօ-իրլանտական դաշնագիրը»։

⁂ Իրլանտայի վարչապետը Տէ Վալերա իր նախարարական առաջարկի առաջին ձախողութիւնը կրեց նախորդ օր, Իրլանտայի խորհրդարանին մէջ։

Խորհրդարանը 66ի դէմ 74 ձայնով մերժեց կառավարութեան մէկ բանաձեւը, որ կ'առաջարկէր նախորդ օրուան ամբողջ նիստը յատկացնել հաւատարմութեան երդումի ջնջման վերաբերեալ նախագծին

Աշխատաւորական երեսփոխան մը ներկայացուց հակաառաջարկ մը, յայտնելով թէ աւելի անհրաժեշտ եւ առիպողական է զբաղիլ անգործութեան հարցով եւ փակել հաւատարմութեան երդումի շուրջ բացուած վիճաբանութիւնը.

Այս վերջին բանաձեւը շահեցաւ։ Տէ Վալերա ստիպուեցաւ ենթարկուիլ մեծամասնութեան ձայնին, չհամարձակելով վստահութեան հարց դնել։

Իր բացատրութիւններուն մէջ Տէ Վալերա դժգոհեցաւ ըսելով թէ, այն օրը որ իրլանտական ժողովուրդը վճռապէս արտայայտուի ի նպաստ անկախ հան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿՌԻՒՆԵՐ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

ՀԱՅԵՐ ԱԼ ՄԵՂՍԱԿԻՑ?

Արաբական Էլ Նիտա թերթի Պոլսոյ թղթակիցը Ապրիլ 17 թուականով կը գրէ.—

Ստացանք «Ղազի Այնթապ» թերթը, որուն մէջ կարդացինք կարեւոր լուրեր Ճարապլուսի կողմը սահմանի վրայ տեղի ունեցած բազմաթիւ բախումներու եւ կռիւներու մասին։ Առաջին բախումը տեղի ունեցած է Ճարապլուսի շրջանին մէջ, որու միջոցին 3 ժանտարմներ եւ մաքսի պաշտօնեայ մը սպաննուած են։ Այս առաջին բախումին պատճառը մաքսանենգութիւնն է։ Մաքսանենգները բախումէն վերջ փախած են Գիրէճիքի կողմերը։ Թուրք կառավարութիւնը ուժ ղրկեց անոնց վրայ եւ տեղի ունեցաւ զօրաւոր բախում մը, չաւուշ մը սպաննուեցաւ եւ ուրիշ մըն ալ վիրաւորուեցաւ. մաքսանենգներէն երկուքը սպաննուեցան եւ 8 հոգի ալ ձերբակալուելով ղրկուեցան Ուրֆա։ Մնացածները փախան։

Կացութիւնը շատ գէշ է եւ անոր պատճառն ալ քիւրտերու մասնակցութեան հետեւանքով է։ Քիւրտերը սահմանի վրայ շատ կ'օգնեն չէթէներու եւ չեն վախնար Թուրք կառավարութեան ուժերէն։ Մալաթիոյ շրջանին մէջ զինուորներու եւ քիւրտերու միջեւ կռիւ մը տեղի ունեցած է, որու միջոցին երկու կողմերն ալ ունեցած են կորուստներ։

Ալեւելեան նահանգներէն փախչող քիւրտեր կազմած են սահմանի վրայ հրոսախումբեր։ Ասոնցմէ հինգ քիւրտեր եկան Թրքական սահմանը անցնելով ներս մտան. սակայն սահմանապահ ուժերը ստիպած են զանոնք յանձնուելու։

Շատ ուշագրաւ է որ Հայերն եւս քիւրտերու հետ համաձայնած են Թուրքիոյ մէջ կառավարութեան դէմ ապստամբութիւններ պատրաստելու համար Անոնք, կանոնաւոր շարժում մը յառաջ բերելով. Թուրքիան տապալելու համար տեւական ծրագիրներ կը պատրաստեն եւ ժողովներ կը գումարեն։ Կառավարութիւնը մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս շարժումներուն եւ շատ կ'աշխատի զանոնք ճզմելու համար. միայն թէ հիմա թոյլ կը տրուի որ մանեն Թուրքիա եւ վերջը բնաջնջուին։

Վերջին պահուն առած տեղեկութիւններուս համաձայն, սահմանի վրայ նոր կռիւներ տեղի ունեցած են քիւրտերու եւ զինուորներու միջեւ եւ բազմաթիւ մեռեալներ եւ վիրաւորներ մնացած կռուադաշտին վրայ։

Անծանօթ ձեռք մը Ուրֆայի մէջ սպաննած է քիւրտ «Գարաբէգիլի աշիրէթի պետ Ապտիւլքատիրը», որ կառավարութեան հաւատարիմ էր։ Քիւրտերը շատ գրգռուած էին անոր դէմ եւ կ'ուզէին վրէժ լուծել անկէ.

ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

Նոյն թերթը Իրաքէն ստացած է հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Շէյխ Ահմէտի եւ Իրաքի ուժերուն միջեւ մղուած կատաղի կռիւները միշտ ի նպաստ կ'ընթանան առաջինին։ Եթէ այսպէս շարունակուի, շատ մը քիւրտ աշիրէթներ պիտի միանան Շէյխ Ահմէտին.

Շէյխ Ահմէտի մարդիկը զինուորներէն գրաւած են 4 գնդացիր 200 մավզէր, եւ կարաւան մը զինամթերք։ Իրաքի կորուստները ցարդ եղած են 300։

Տէրսիմի քիւրտերը ապստամբած են պաշտօնապէս եւ օժանդակ ուժեր ղրկած Շէյխ Ահմէտ Պարզանի?։ Թիւրքերը մեծ ուժեր ղրկած են Տէրսիմի վրայ, սակայն չեն կրցած ներս մտնել եւ 40 կորուստ տալէ վերջ քաշուած են։

ԼԱՐՈՒԱԾ ՑԱՆՑԸ ԵՒ ՄԻԱՄԻՏ ՈՐՍԵՐԸ

Ի՛ՆՉՊԷՍ… ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁՆԵՆ «ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐԸ

ԽՄԲ.— Նամակագիրը, ինչպէս ինքն ալ կը ճաստատէ, տարիներով ապրած ըլլալով Անատոլու. իրազեկ է բոլոր անցուդարձերուն եւ կը խոստանայ ուրիշ տեղեկութիւններ ալ ճաղորդել.—

Անփոփոխ կը ձգենք պատմելու ձեւը, որ ինչքան պարզունակ, նոյնքան սրտառուչ է:

ՄԱՐՍԻՑԼ.— Խօսքս Թուրքիոյ երթեւեկի հրահանգի մասին է, որ յայտարարուեցաւ 1932 փետր. 18ին, Էնկիւրիի պաշտօնաթերթին մէջ: Հուրը հազիւ հրատարակուեցան տրուած, դիւրահաւան հայրենակիցներ սկսան դիմումներ կատարել, առաջին առիթէն իսկ օգտուելու եւ իրենց «լքեալ» գոյքերը վերստանալու համար:

Իբրեւ ականատես, մինչեւ վերջին տարիներս ապրած ըլլալով Անատոլուի մէջ եւ իրազեկ՝ բոլոր մեծ Թուրքիոյ խայտառակութեանց, պարտականութիւն կը զգամ կարգ մը լուսաբանութիւններ տալու:

«Լքեալ» գոյքերու գրասենեակներու հիմը դրուեցաւ 1915ին եւ օրէնքը քաշքշուեցաւ մինչեւ 1923: Իսկ 1923 մարտ 16ին մասնաւոր հրամանագրով մը հնաւեալ հրահանգը կը տրուէր իւրաքանչիւր նահանգի կուսակալութեան.— Մինչեւ արդ այն Հայերը որ «ահաբեկիչ» [illegible]

պատասխանեա.— Լքեալ գոյքերու վարչութեան կողմէ: Այն ժամանակ հարկ կը տեսնուի «խազինէ վէքիլի»ն, այսինքն կառավարութեան փաստաբանը հրաւիրել, քանի որ կալուածը կառավարութեան կողմէ գրաւուած է:

Դատավարութիւնը կը յետաձգուի Կուզայ երկրորդ դատավարութեան օրը: Երկուստեք կը փաստեն իրենց իրաւասութիւնները, որմէ յետոյ դատախազութեան պահանջով կ'որոշուի.— Ա. Մարգանեան վարչութենէն պահանջել նոյն ընտանիքին անդամներուն արձանագրութիւնը, ապա թէ մեռածի Բ. «Թափու տայիրէսի»էն (Կալուածական վարչութիւն) ճշդել թէ խնդրոյ առարկայ կալուածները որո՞ւ անուան արձանագրուած են: Գ. Ճշդել թէ մինչեւ հիմա նոյն կալուածներուն տուրքը ո՞վ վճարած է:

Կ'երթաս օրերով ժամավաճառ կ'ըլլաս: Պաշտօնեաները կը տեսնես կը սակարկես… Գիտի վճարես, ուրիշ [illegible]

[illegible]

Մինչեւ հոս, մենք խօսեցանք միայն կալուածական հարցին մասին: Իսկ քաղաքական եւ ընկերային ոճիրներու մասին՝ յաջորդաբար:

ՇԻՐԻՆԵԱՆ

ԳԱՍՊԱՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

—)(o)(—

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս միջավայրին մէջ էր ահա որ դարբնուեցաւ Գասպարի յեղափոխական ուժեղ նկարագիրը եւ յետագայ տարիներու ընթացքին աւելի եւս ամրացաւ: Սալմաստի մէջ էր, որ Գաս-[illegible] ժողովրդական ու ֆետայիական երգերը, զորս այնքա՜ն անուշ ու սրտանց կ'երգէր

Գասպար Սալմաստի Ս. Թ[illegible] գիւղին մէջ պաշտօնավարեց երկու տարի, բայց հակառակ ժողովուրդին, մարմիններու եւ ընկերներու ցանկութեան, ստիպուեցաւ Սալմաստէն հեռանալ եւ գալ Թաւրիզ, ընտանեկան պատճառներով: Գասպար Թաւրիզ հասնելէ յետոյ, կը հրաւիրուի իբր ուսուցիչ «Հայկազեան – Թամարեան» դպրոցը, ուր արդէն իր երկու ընկերները՝ Արմենակ Աֆթանդիլեանն ու [illegible]

[illegible]

"ՅԱՌԱՋ",Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (14)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

XII

Այդ իրիկուն, Հայկօ Էմին դիմեց իր նախկին գրացիներուն, կերպով մը հասկցնելու որ շատ նեղն է եւ դրամի կը կարօտի: Եթէ իր տուած դրամներէն փոքրիկ մաս մը վերադարձնէին գոնէ, շատ մեծ բարիքի տեղ կ'անցնէր:

— Մենք ալ չունինք, Հայկօ Էմի, պատասխանեցին դրացիները: Եթէ պարժուա եղած ըլլայինք քեզմէ դրամ չէինք ուզեր: Մեր պարտքն է, պիտի վճարենք օր մը, երբ Սեւանայ ծովու Ջուրերը [illegible]

[illegible]

տանտէրը դրպանէն Թուղթ եւ մատիտ հանելով:

— Գրէ՛ այսպէս.

«Սիրելի՛ զաւակս, ընկեր Թագաւոր,

«Նախ եւ առաջ քուկին արդիւնաւորութիւնդ կը հարցնեմ: Եթէ դուն ալ ինծի հարցնես, ողջ եւ առողջ ըլլալով քու արեւշատութեան համար աղօթող եմ:

«Տղա՛ս Թագաւոր, իմ անունս է Աշուկենց Հայկօ: Ես ալ ժամանակին տուն-տեղ, արտ, դաշտ ունէի: [illegible]

[illegible]

Ս. ԿՈՐԻՒՆ
(Շար.)

Ստեփանեանը 1925ին Թաւրիզի մէջ հիմնեցին «Լուսաղբիւր» անունով հրատարակչական մը, որ դասագրքեր կը հրատարակէ յատկապէս պարսկահայ դպրոցներու համար։ Այս ընկերութեան մէջ մտաւ նաեւ Գասպարը եւ լոյս ընծայեց թուաբանութեան եւ երկրաչափութեան նոր դասագրքեր։ Պարսկահայ դպրոցական գործի երախտաւոր մշակ մանկավարժ եւ բնագէտ Փիրումեանը 1930ի աշնան երբ կ'երթայ Ալեքսանդրիա իբր տեսուչ Պօղոսեան ազգային դպրոցին, անոր յաջորդեց Գասպարը իբրեւ տեսուչ Ատրպատականի հայոց Կեդրոնական դպրոցին։ Պարսկահայ դպրոցական հաւաքոյթը, որ տեղի ունեցաւ Թէհրանի մէջ 1931ի ամառը, (դպրոցական ծրագրի ընդհանուր մշակում եւ միօրինակութիւն հաստատելու համար), Գասպարի յղացած միտքն էր որ յաջողութեամբ գլուխ եկաւ։

Գասպարը պարբերաբար աշխատակցած է նաեւ Հորիզոն (Թիֆլիս) եւ Յուսաբեր (Գահիրէ) օրաթերթերուն գրելով յօդուածներ օրուան հարցերու շուրջ։

Այսպէս, ուրեմն, համակ աշխատանք եղաւ եւ անձնուիրութիւն ... Գասպարը՝ 30 տարիներ, արդիւնաւոր եւ անընդհատ քալեց մարմնապէս եւ օր մըն ալ 1932ի փետրուարի 27ին մեռաւ։

Այդ նոյն օրն իսկ, առտուն դպրոց գնաց աշխատանքի։ Թաղումը կատարուեցաւ փետրուարի 28ին։ Բազմահազար ժողովուրդ, շուրջ 5 ժամ անձ կը հետեւէր ողբացեալ ընկերոջ դագաղին։

Դամբանականներ խօսեցան Հայոց Առաջնորդ Ներսէս արք., Թանիելեան, Անդրէ Տէր Օհանեան, ... Աճէմեան, աշակերտ Սուրէն, ... Արսէնի եւ Յովակ Ստեփանեան։

Դագաղին վրայ դրուած էին 30 պսակներ, պատերուն փակցուցեր էին 46 մահազդ։ Ամէն կողմէ ստացուեցան 60 ցաւակցական հեռագիր։ Մարմինը թաղուեցաւ Հայոց ազգային գերեզմանատունը ընկերներու կողքին։

Հողը թող թեթեւ ըլլայ սիրելի Գասպարի վրայ եւ գարնան ծաղիկները թող զարդարեն անոր թարմ շիրիմը։

ՄԱՍԻՍ

ԸՍՄԷԹ ՓԱՇԱՅԻ ԴԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ժընեւի Թղթակիցը կը գրէ Պոլսէն.

Յունուարին և Փետրուարին, կարգ մը միջադէպեր վրդովում պատճառած էին։ Դէպքերը իրենց կարգին կը դասաւորուէին 1923էն ի վեր կիրարկուած եւ ... քաղաքականութեան։ Ելեւմուտքի բացը կը դրդէր գրամագլուխի նոր շրջանառութիւն կամ վճարումներու ... յետաձգում մը։ Փրկութեան այս միջոցը պիտի կրնար ... դառնալ, եթէ տնտեսական ... տագնապը պատճառած ըլլար համրային ազգատուութիւն։ Պարագան այդպէս չէր սակայն։

Դարմանի կէս միջոցները անշուշտ նկատուած էին։ Առկից զատ, ... պահանջները զարգացնելով ոչ միայն պէտք վստահութեան, նոյն նիւթին վրայ կը գրէին։ Յէթճի պէյը կ'ենթադրէին թեկնածու վարչապետութեան։ Անոր մասին կը վիճէին, զայն վարկաբեկելու, եւ աւելի ջատագովելու համար Ըսմէթ փաշան եւ ապահովութիւնները զոր Թուրքիա պիտի վայելէր անոր գործի գլուխը անցնելէ յետոյ։ Նոյն իրիկունը, «Անատոլու» գործակալութեան միջոցով, Ըսմէթ փաշա գեկոյց մը կը հաղորդէր ժողովուրդին.— Թերթերէն իմացեր էր իր հրաժարման մասին շրջող զրոյցները. վրդովուած էր. պէտքը կը զգար հանդարտեցնելու իր հայրենակիցները եւ անոնց յայտարարելու թէ «հիմնուելով Ազգային Մեծ Ժողովի վստահութեան վրայ եւ նկատի առնելով որ իր եւ հանրապետութեան նախագահին միջեւ գաղափարական հարցերու շուրջ համաձայնութիւն կը տիրէ, անվարան պիտի շարունակէ ծառայել իր երկրին, որ իր հանդէպ վստահութիւն ունի»։

Ջարմանալի թուեցաւ թէ Ըսմէթ փաշա Մարտ 30ի թերթէն իմացած ըլլայ այն զրոյցները, զոր Ազերդցի Մահմուտ պէյը 23 Մարտի յօդուածին մէջ կը խոստովանի թէ արդէն բերնէ բերան կը պտտէին ամիսներէ ի վեր։ Թերթերը խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրին գեկոյցին, ինչ որ հասկնալի է։ Վարչապետը պիտի պահէր իշխանութիւնը, քանի հայեւ կուսակցութիւնը կը կազմէ մեծամասնութիւնը։ Տրամաբանական է։ Այս կուսակցութիւնը միայն արտօնուած է. Ըսմէթ փաշա անոր իրական նախագահն է։ Եթէ ցարդ, ինչ մնաց կը չկատարեց երեսփոխաններու նշանակումը, մնակը սակայն բաշխե՞ց շնորհները։ Ալ չի տեսնուիր թէ ինչպէս կրնայ տապալիլ, եթէ միայն Ազգ. Մեծ Ժողովին առջեւ պատասխանատու է։ Մահմուտ պէյ, անհամաձայն գովասանքները շռայլելէ վերջ, իր Մարտ 23ի յօդուածին մէջ կը ճշտէր թէ «ոչ ոք սակայն պիտի կրնայ ուրանալ վարչապետին քաշուելու եւ քիչ մը հանգստանալու իրաւունքը»։ Այս կը նշանակէր հաստատել թէ Ըսմէթ փաշա իրաւունք ունէր իշխանութիւնը ձգելու իր ազատ կամքով միայն։ Այս տեսակէտը յանգուցած էր Թուրք ըլլալու ... Սահմանադրութիւնը բաց դուռ ձգած է հակառակ մեկնաբանութիւններու, միջի այլոց այն իշխանութեան մասին, որուն հանդէպ պատասխանատու է վարչապետը։

Ըսմէթ փաշայի գեկոյցները եւ մամուլի մեկնաբանութիւնները լուծած ըլլալ կը թուին այս հարցը։ Խորքին մէջ, կացութիւնը թերեւս կը մնայ նոյնը։

Ըսմէթ փաշայի աշխատելու կարողութիւնը մասամբ կը ձգձգանեն իր թերութիւնները եւ տնտեսագիտական օրէնքներու իր անծանօթութիւնը։

Ինչ. Մուսթաֆա Քէմալ որ Յունուար 13էն ի վեր Պոլիս էր, Մարտ 8ին մեկնէր էր Էնկիւրի, առանց տալու սպասուած որոշումները։ Փետրուար 17ին, հրաժարեցուցած էր նախագահութեան առաջին թեկնածուն եւ 4 Մարտին ալ ընդհանուր քարտուղարը։ Ըսողներ կային թէ այս միջոցները շատ հաճելի չէին վարչապետին։

Սակայն առանք կը նկատուէին անձերու հանդէպ աչառութիւն, առանց որ եւ է զոհունակութիւն պատճառելու Արեւելքի յատուկ յանկարծական փոփոխութիւն մը վերականգնանալու նախընթացներու յիշատակը։ Ըսմէթ փաշայի արժանապատուութեան զոհողութիւնները կանոնաւորաբար ամրացուցեր էին անոր յաջողութիւնը հիմնական տեսակէտով։ Իրողութիւնը կրկնուած էր։ Մահմուտ պէյի «Միլլիյէթ»ը զայն կը հաստատէր Մարտ 9ին։ Մուսթաֆա Քէմալի նախագահութեամբ գումարուելիք նախարարաց կարեւոր խորհուրդը չէր հրաւիրուած։ Ելեւմուտքը հաւասարակշռելու համար, համաձայնութիւն մը հաւանական էր որ գոյանար, յետաձգելով 1932 - 1933ին օտար հայթայթիչներու եւ ձեռնարկութիւններու վճարուելիք 500 միլիոնի գումարը։

Այդ կը նշանակէր Ըսմէթ փաշայի յաղթանակը։ Սակայն վտարուած անհնկեր ... կրնային բողոք բարձրացնել եւ զանիրենն հակառակորդները միշտ վախ կ'ազդէին։ Մամուլը որ բացարձակապէս կառավարական է շարունակեց լռել։ Բայց, Մարտ 18ին, Տէօյլէ-Պանքէն Պ. Վայկէլ եւ երկաթուղիի շահատական ընկերութեան ներկայացուցիչները Թուրք կառավարութեան կը հաւաստէին իրենց բարի տրամադրութիւնները.

Շիտակ է թէ կրնային աւելի կերպ ալ գործել։ Յանդգնութիւնն ունէին, անգամ մըն ալ նպաստաւորած էր Ըսմէթ փաշան։ Ելեւմուտքը տարի մըն ալ պիտի կրնար հաւասարակշռուիլ, առանց նորէն սեղմելու պաշտօնեաներու խեղճուկրակ թոշակները եւ առանց գժգոհելու վճարողականները։ Ըսմէթ փաշա յաղթանակը կը տանէր։ Այն ատեն «Ժամանակ» թերթը, Մարտ 19ին կը հաղորդէր զանիրենի փոփոխութեան մասին լուր մը։ Շատ չանցած սակայն կը հերքէր։ Յաջորդ առտուան թերթերը նոյն պարզապէս ...

Պ. Ռ. ՓԻՆՈՆԻ ՅԱՐԳԱՆՔԸ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Սեվրի դպրոցին մէջ կիրակի օր տեղի ունեցաւ Մխիթարեան Վարժարանի պատուոյ անդամակցութեան հանդէսը Ռընէ Փինոնի, յայտնի հեղինակ եւ հրապարակագիր, հայ Դատին համակիր եւ աշխատաւոր։

Զօրս հարիւր հրաւիրեալներէն ներկայ էին հազիւ հարիւր կամ հարիւր յիսուն հոգի։ Բաւական թիւով Ֆրանսացիներ, որոնց մէջ երեսփոխան Սուլիէ։ Ծաւալի էր երեւոյթը, որուն մէջ իր յանցանքի բաժինը ունին Մխիթարեանները։ Թերթերով ծանուցում մը եղած էր թերի. իսկ անձնական հրաւիրագիրներուն արդիւնքը եղաւ սղրուելի։ Առիթն էր հաւաքումի մը ցոյց մը վերածելու այս հանդէսը։ Հայ ժողովուրդին համակրանքին՝ հանդէպ օտար մը որուն նմանները սակաւ են հետզհետէ պակսիլ մեր շուրջը։

Ռընէ Փինոն կարճ ուղերձով մը իր շնորհակալութիւնը յայտնեց եւ բաւ յաճախ կրկնուած ճշմարտութիւններ, որոնց մէջէն պէտք է վեր առնել կարգ մը յատկանշական մասեր ի պէտս անոնց որ «ականջ ունին եւ չեն լսեր, աչք ունին եւ չեն տեսներ»։

— Ապտիւլ-Համիտի օրով տեսած եմ Պոլիսը, ըսաւ Ռընէ Փինոն, տեսայ նաեւ Ժէօն-Թիւրքի օրով, չեմ ուզեր տեսնել հակառակ իր բոլոր նորութիւններուն, Թուրքիան եւ Թուրքը լաւ կը ճանչնամ։

Բացատրեց ջարդերը եւ անոնց պատճառները։ Տուաւ մանրամասնութիւններ պատերազմէն առաջ Պ. Նուպարի կատարած ձեռնարկներուն, որոնք յանգեցան Հայաստանի վրայ եւրոպական հակակշռի ծրագրին։

Թուրքը գիտէր որ ազատ չունիչ քաշող հայկական հողամասը պիտի զարգանար, ուժովնար եւ անջատուէր փտած կայսրութենէն, ինչպէս բաժնուեցան բոլոր միւսները։ Ջարդերը, այդ օրէն իսկ մտածուած, ծրագրուած, մեծ խնամքով պատրաստուած, եղան հետեւանք եւ կարելի զարձան մեծ պատերազմի շրջանին, երբ Թուրքին ձեռքերը ազատ էին։

(Իսկ մենք, Պ. Փինոն, կը կարծէինք թէ ջարդերու պատասխանատուն է... հայ ժողովուրդը եւ Դաշնակցութիւնը)։

Ջարդերը, շարունակեց բարբարոս ժողովուրդի մը ինքնածին բնազդին արդիւնքն են։ Լաւը կայ որ Թուրք կառավարութիւնը ձեռնարկած է մտնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Այդ օրը պէտք է յիշեցնել իրեն իր արիւնոտ անցեալը։ Կառավարութիւնը չի կրնար արդարանալ հինին վրայ, ձգելով մեղքը։ Ջարդին մեղքը ոչ թէ կառավարութեան մը, այլ ամբողջ Թուրք ցեղին վիզն է։

Յետոյ խօսեցաւ Սեվրի դաշնագրին եւ Ամերիկայի առանձնած Գիրաատօեան դերի մասին։

Լօզանի դաշնագիր եւ կործանում։ Եւ սակայն կը մնայ Հայուն անպարտելի հոգին, սէրը դէպի իր տանջուած հայրենիքը, դէպի իր մշակոյթը, լեզուն, կրօնքը։ Կայ փոքրիկ Հայաստանը, հոգ չէ թէ օտար իշխանութեան տակ, որ փախնգման երեւոյթ է։

ՄԱՄՈՒԼ

Գայթակղութիւն մը

Բարեգործականը փակած է Գահիրէի Որբուհիներու Տունը, մեծ յուզում պատճառելով հանրութեան։

Այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ «Յուսաբեր» կը գրէ (12 ապրիլ)։

— «Գաղտնիք չէ», որ Բարեգործականի հասոյթի աղբիւրներուն մէջ կայ յորդառատ աղբիւր մը հետեւեալ խորագրին տակ, — «Որբ»։ Այս բառը Բարեգործականի հաշուեմատեանի «մուտք» բաժնին մէջ իր կարեւոր տեղը ունի։ Այս անունին տակ Բարեգործականը տեւապէս գումարներ կը գանձէ, — անպաշտօն ու պաշտօնական ձեւերով, թէ՛ մասնաւորներէ եւ թէ հաւաքականութիւններէ, թէ՛ հարազատէն եւ թէ օտարէն։ Ան մինչեւ իսկ յատուկ օր ունի — «Որբերու Օր» — երբ իր հաւաքիչներով հրապարակ կ'իջնէ եւ յանուն որբի դրամ կը հանգանակէ ամբողջ գաղութէն։ Սակայն Բարեգործականը կը սիրէ գանձել, բայց ոչ թէ ծախսել։ Ցուցնել ապացոյց — իր Տունը... համբաւաւոր ՈՒԹ ԴԱՀԵԿԱՆՈՎ։ Անոք ու անգործ որբուհին «իր» Տանը մէջ ապաստան գտնելու համար՝ Բարեգործականին օրական պէտք է վճարէ ութ դահեկան, — կա՛մ իր խնամած գումարներէն եւ կամ իր ազգակաց վաստակէն։ Այլ խօսքով՝ ամիսը երկու ճիւղ բիւր քառասուն եգ. ոսկի։ Ամբողջ հարստութիւն մը ո՛չ միայն անգործ ու անոք, այլ եւ տէր ու գործ ունեցող որբի մը համար։ Արտառոց երեւոյթ մը պիտի ըլլար, եթէ երբեք օրական ութ դահեկան վճարող որբուհիներ ունենայինք մենք, եւ այն ալ.. ամբողջ Տուն մը պահել կարենալու քանակով։ Մենք այս որբուհիները — այնքան բախտաւոր ու երջանիկ — ի հարկէ չունինք։ Ու բնական է, որ որբուհիները պիտի լքէին «իրենց» այս Տունը եւ անկէ փարսախներով հեռու փախէին։

Սակայն այս պարագան երբեք կարող չէր պատճառ դառնալ Տունը մը կործանելու համար։ Բարեգործականը իրաւունք չունէր այսքան դաժան ըլլալու հարիւրաւոր անծնող երեխաներու նկատմամբ, որոնց անունով եկած գումարներու հաշուին պաշտօնեաներու — հաստատուոր «որբերու» — ամբողջ բանակ մը կը պահէ։

Որբուհիներու Տան եկամուտներն էին.

Ա. Որբերու ծրուած դրամոյթը.

Բ. Խնամակալ Մարմնի գանձումները.

Գ. Որբուհիներու օրավճարները, եւ

Դ. 50 Ե. դ. միանուագ գանձումները։

Մենք մեծ տարակոյս ունինք թէ այս չորս յօդուածներով գանձած գումարները Բարեգործականը կը ծախսէր Որբուհիներու Տան վրայ։ Մենք վախ ունինք, թէ մասնաւորաբար առաջին յօդուածով եկած գումարները ան երբեք չէր ծախսեր այդ շէնքին վրայ։

Տրամադիր ենք խորհելու, թէ Որբերու Օրուան հասոյթը Բարեգործականը իր եւ ոչ թէ որբին հասոյթը կը նկատէր։ Եւ որովհետեւ միւս երեք յօդուածներով եկած գումարները բաւական չէին Տուն մը պահելու համար, ուստի Բարեգործականը առաւ ու գոցեց անհրաժեշտութիւն դարձած շէնք մը անոր վրայ այդ հաւասար գումարը չծախսելու համար։

Այս կասկածանքները կը փարատին, երբ Բարեգործականը հրապարակ գայ թիւերով եւ լրիւ ու սպառիչ բացատրութիւններ տայ հանրութեան»։

Ազգի մը գոյութեան պայմանը ոչ թիւն է, ոչ հողը, ոչ հարստութիւնը, այլ ազգային մշակոյթը, զոր փրկած էք։ Ստեղծած էք անոր բազմաթիւ վառարանները։ Այդ մշակոյթն է որ ձեզ փրկեց սկսելով Թանկոփանի օրերէն, շրջապատուած միշտ բարբարոսներով։

Դուք ունեցաք հերոսական մարտնչումներ պաշտպանելու համար ձեր հնագարեան մշակոյթը, ձեր պատիւը, ձեր կրօնը։ Ձեր մէջէն հազարներ ինկան հերոսական մահով, գիտցաք մեռնիլ հայրենիքին համար։ Ձեր գոյութիւնը փաստ մըն է որ ազգ մը չի մեռնիր երբ չուզեր մեռնիլ։

×

Երեսփոխան Պ. Սուլիէ, որ խօսք առաւ, կրկին յիշեց մեր զոհաբերութիւնները եւ հայրենիքին համար ինկած մեր հերոսները։ Յիշեց որ Ապրիլ 11)24ն է այսօր, եւ ներկաները հրաւիրեց մեր զոհերուն յիշատակը յարգել յոտնկայս։

Այս ամէնը օտարներու բերնէն, օտարին համար կասկած, երկրայութիւն չկայ, երբ հարցը հայրենիքի եւ պատուի պաշտպանութեան վրայ է։ Արժանապատուութեան զգացումը սակարկուելիք ապրանք չէ անոնց համար։ Որչափ լաւ կ'ըլլար, եթէ հանդէսի սրահին աթոռները ամբողջովին գրաւած ըլլային որոշ դասակարգին անդամները։ Ո՛րչափ պէտք ունին օտարին բերնէն լսելու մարդկային տարրական զգացումին՝ արժանապատուութեան զգացումի դասը։

Լ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԾԱՆ. Խ.՝ Նոյնութեամբ հրատարակութեան կուտանք այս «Բաց նամակ»ը, որ երկու շրջաբերականի վերածուած է։

Մեր պատասխանը՝ այսօր իսկ, առաջին էջ։

ՄԻԼԱՆ, 23 ապրիլ.— Կարդալով «Յառաջ» օրաթերթի վերջին անորակելի ակնարկութիւններով լի խմբագրականները յանձին երեւելի ու մեծ ծառադանդ գրագէտ Պ. Կ. Զարեանի. Միլանի երիտասարդութիւնը իր արդար ընդվզումը կը յայտնէ։ Այլեւս ժամանակն է արտայայտուելու, որովհետեւ այն ելոյթին նման բազմաթիւ գրութիւններ յայն ծաւալ գտան թերթերու մէջ։

Դեռ թարմ է այն եղկելի որսակումը որ գործուեցաւ մեր վաստակաւոր մտաւորականներէն Պ. Ցօպանեանի ծանդէպ, ինչպէս նաեւ ուրիշ կարկառուն դէմքերու դէմ, որոնք ենթարկուեցան նման արալքներու։ Աւելորդ է անուններով խօսիլ ծանրութեան ծանօթ են արդէն։ «Յառաջ»ի վերջին խմբագրականները, ուղղուած Պ. Կ. Զարեանի անձին, պատճառ եղան որ տարիներու ընթացքին յօդուածներով յաղթուած մեր գրական վաստակաւորներու վիրաւորուած պատուին պաշտպան կանգնինք, հրապարակելով մեր արդար ցասումը ծանրութեան, անոր անորակելի լռութիւնը խզելու համար։

Համառօտ ենք մեր զայրոյթին մէջ, ապահով ըլլալով որ այս փոքր բայց արդար քայլն իսկ պատճառ պիտի ըլլայ որ մեր երիցագոյն եղբայրները արտայայտուին ճշդելու համար մամուլի մը ու մամուլներու դիրքը՝ գրական ասպարէզին նուիրուած գրագէտ դիւցազներու գործին ու անձին դէմ։

Միլանի ուսանողութիւն

եւ երիտասարդութիւն

ՍՏԱՑԱՆՔ

Bulletin de l'Union des Médecins Arméniens, թիւ 42, Փարիզ։

Փարիզի Հայ Բժշկ. Միութեան «Տեղեկատու»ն է այս, որ կը բովանդակէ փոքրիկ յօդուածներ, հետաքրքրական քաղուածքներ օտար բժշկական մամուլէն, եւ ամփոփումը Տոքթ. Աճէմեանի դասախօսութեան, avertine-ի մասին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

V

— Ի՞նչ.. ի՞նչ... կեցիր նայինք, ... «սարսափ» մը խօսք ըսիր... Ու որովհետեւ բնականաբար սակայն եւ ... ո՞վ ըսաւ քեզի քի ես անհամբեր եմ, ծանրմ...

— Ո՛չ սխալ հասկցաք.գրեր էիք որ ...

Հա՛, շատ ըսէ, աղբար...

Ու, ծառոյր քիթը խառնեց նայելով վրան, եւ կրկին Սուրէնին դառնալով.

— Միշտ շատ գրքա՞ւ կը խօսի, — հարցուց։

Սուրէն կրկին չպատասխանեց։

Մեծ ու անըացատրելի զայրոյթ մը ... ու լցուեր էր կրծքին տակ։ Վաճառականին վրան նետուելու եւ գլխուն իջնելու տենչ մը ունեցաւ։ Գաց մը ... նշխուկ, թողուլ ու դուրս ելլել։ Բայց, խորհեցաւ թէ «անքաղաքավար բան էր»։

Լռած էր հայ վաճառականը եւս։ Նոյն պահուն երիտասարդ մը ներս մտաւ։ «Ա՞ս ով է»ի ակնարկ մը նետեց Սուրէնին վրայ։ Սուրէն բնազդաբար կրկին իրար տուաւ բաճկոնին ծալքերը։ Բայց կրկին քակեց։ Որովհետեւ...

Ցանձնարարեցին, որ քիչ մը հեռու կենայ։ Քաշուեցաւ պատին ներքեւ։ Բեռնակիրը կը ճեճէր ընդարձակ վաճառատան մէջ, եւ, տանը մէկ, ձեռ. պոչէ շինուած փոշաւելը կը դարնէր ապրանքի ծրարներուն։

Սուրէն կը տագնապէր այդ անորոշութեան եւ իր վրայ ճնշող մթնոլորտին մէջ։ «Ինչ մը»ն աւելի քան ժամ մը անցեց։

— Ո՞նանց ի՞նչ է, — լսուեցաւ յանկարծ։

— Որի՛ս.

— Ի՞նչ.. Որի՞ս մը... ծօ՛, անունին խռիվրի՞ն եկար, ի՞նչ է..

Ու, հայ վաճառականը, արագօրէն անցնելով առաջ, աչքերը խոշոր խոշոր բանալէն

— Գնա գործիդ, Աստուած սիրես, — գոչեց — գլուխս փորձանքի՞ պիտի խօթես իրիկունով... Ես ատանկ Որիսներ-մըրիսներ չեմ ուզեր վաճառատանս մէջ..

Ու իր աչքերուն առջեւ եկաւ Ելլսպէի դէպքին առթիւ գողտուկէն բերնէ բերան շրջող անուն մը, որ իր գծագրութիւնը փախեց վախի, յետոյ սարսափի, եւ խռովքը դարձաւ աչքերուն առջեւ։ Իսկ շէնքը նեղ եկաւ Սուրէնին շուրջը։ Չկրցաւ ըմբռնել թէ հայ վաճառականին շրջահայեաց ու խոհեմ ծարքը ... դիծը՝ իր արտասանած անունին մէջ մեծ վտանգ մը եւ մեծ անպատեհութիւն մը տեսած էր...

Մինչ ինք խորապէս վիրաւորուեցաւ անոր «մըրիսներ»էն, որ իրեն յիշեցուց Թաղօրին ծայրանքը, տարիներ առաջ, այն իրիկնադէմին, երբ եկեր կանգներ էր իրենց խանութին դէմ, հօրին առջեւ, ու, լեզուն դուրս հանած, կը ծռմըռէր գինովը, մինչ փոքրը կը շարժէր։ Եւ, երբ կանց տուեր էր պահիկ մը իր զայրացկոտ նայուածքը Թաղօրին սեւեռած, լսուեր էր հօրը ձայնը՝

— Հը՛... քեօ բիւկը... գա՛րկ, գա՛րկ..

Հիմա, իր ներքին փորձը եւս կ'ունենայ։ Ու, ձայն մը, — կարծես հօրենական ձայն մը — կ'ըսէր իրեն՝ «գա՛րկ, գա՛րկ»..

Բայց, «քաղաքավար պէտք էր ըլլալ»։ Ու զսպուած ձնշցեր էր կեցած տեղը, մինչ աչքերը կ'այրէին։

Հայ վաճառականը՝ սեղանէն հեռացեր՝ կը ճեմէր հիմա աւելի արագ քայլերով։ Մտա տպաւորութիւն ներս գրաւեց։ Ու, քանի մը ատարկամեր անհաստատօրէն տեղափոխելէ վերջ սեղանին վրայ.

— Մենք ալ՝ խելքը խրատը տեղը ձէկը գիտցանք ու կանչեցինք — ըսաւ Խաչօ՝ եր, — խօսքը ուղղեց գրագրին.

— Հրամմեցէ՛ք, Միւսիւ Սահակ։

«Միւսիւ Սահակ»ը, սակայն, դառնալով բեռնակիրին.

— Դուրս հանէ սաբիկս — գոռաց — ատանկ միքրաղներ չեմ ուզեր խանութէս ներս.

Բեռնակիրը ձօռեց Սուրէնին։ Նայեցաւ.. Նորէն նայեցաւ... Մինչ Սուրէն՝ աչքերը բացած՝ անկնապէս կը գիտէր զայն։ Ու մինչ պիտի ձայներ՝ անզգալի ու յանկարծակի ուժափութեամբ մը՝ բեռնակիրը յանքերը բարձրացուց ու Սուրէն ելաւ դուրս։ Ու լոյսը հեռացաւ, կրկին, այդ երկու ճռալուր ու քաղցր ձայները...

Իրիկուան, երբ Սուրէն նստած էր սրճարանը, Գարօն մտաւ ներս ու խնդութի մը նման ողջագուրեց Սուրէնը։ Երկարօրէն խօսեցան։ Քաղաքէն, ծանօթներէն, իրենց բաժանումէն վերջ տեղի ունեցած դէպքերէն, նոյնիսկ Դաւիթ Էֆէնտիէն...։ Գարօն սրճարանապետէն իմացաւ թէ նեղ կացութեան մէջ էր Սուրէն։ Ուզեց օգնել։ Բայց, Սուրէն մերժեց։

Քանի մը ժամ վերջ, Սուրէն ուղղուեցաւ դէպի տուն։ Մինակ էր նորէն։ Ինօթի էր։ Ձեռքը բնազդաբար գրպանը տարաւ։ Դրամ չկար։ Կա՛ր։ Քառորդ մէջիտիէ կար... Հանեց դուրս. նայեցաւ, ու հրճուանքով պահեց զայն կրկին, յիշելով յարութեան այն արիւոտ ու ծիծաղուն օրը, երբ Տիկին Քէչապճեան իրեն տուած էր այդ դրամը, մինչ Նազիկ նրբանցքէն կը նայէր՝ անթափանց ապականելին եւս պահուըտելով...

(Շար.)

Կ. ՄԻՀՐԱՆ

թապետութեան մը, ինչը պատրաստ պիտի ըլլայ անցնելու կառավարութեան գլուխը:

Տէ Վալերայի այս ձախողութիւնը կարգ մը ենթադրութիւններու տեղի կուտայ: Իրլանտայի խորհրդարանին մէջ, հանրապետականներու անհրաժեշտ մեծամասնութիւնը գոյացնելու համար, պէտք ունին աշխատաւորականներու աջակցութեան: Կացութեան տէրն ուրեմն կը մնան աշխատաւորականները, որ կը վարանին վճռապէս ամէն կապ խզելու՝ Լոնտոնի հետ:

Տէ Վալերայի բաղձանքը շատ կարճ ատենուան մէջ վերջացած տեսնելու այս գործը, այս կերպով կը կրէ առաջին հարուած մը: Առ նուազն պէտք է ուրեմն ձգձգումներ նախատեսել:

Իրաքի թագաւորը Իրանի մէջ

Իրաքի թագաւորը որ Պաղտատէն մեկնած էր ուրբաթ օր, Թէհրան հասաւ ապրիլ 26ին, Պաղտատի պարսկական դեսպանին հետ, եւ ընկերակցութեամբ Իրաքի վարչապետ Նուրի փաշայի եւ ուրիշ նախարարներու: Սահմանագլուխին վրայ, Քասրը Շիրինի մէջ, թագաւորը դիմաւորուեցաւ Պարսկաստանի արտաքին նախարարին եւ ուրիշ պաշտօնատարներու կողմէ, որոնք ինքնաշարժներով Ֆէյզալը առաջնորդեցին Թէհրան, Քիրմանշահ – Համատան – Ղազուին ճամբով:

Թագաւորը Թէհրան հասած ատեն, ընդունուեցաւ բաղաքապետական պարտէզին մէջ, Շահին եւ նախարարներուն կողմէ: Երկու թագաւորները քաղաքին մէջէն անցնելով գացին Կիւլիստանի պալատը, որ Գահաժառանգ եր քնակարանն եղած է եւ որ յատկացուած է Ֆէյզալի: Ճամբան պարսիկ զինուորներ քարեւի կեցած էին:

Ի պատիւ Իրաքի թագաւորին, զօրահանդէս մը կատարուեցաւ ապրիլ 27ին: Ներկայ էին բոլոր պարսիկ երեւելիները եւ օտար դեսպանները:

Այս այցելութիւնը մերձեցման կարեւոր ձեռնարկ մըն է երկու երկիրներուն միջեւ, որոնք դեռ մէկ տարի առաջ դիւանագիտական յարաբերութիւն իսկ հաստատած չէին: Թէ Իրաքի գաղութը եւ թէ տեղ հասարակ Պարսիկները մեծ ուրախութեամբ զոհունակութեամբ կը դիտեն այս մերձեցումը:

Ֆէյզալ թագաւորը Թէհրան պիտի մնայ մէկ շաբաթ: Յետոյ պիտի այցելէ Սպահան եւ Շիրազ:

Ա. Հ. Կ. Խաչի «Մանուկներու Պաշտպանութիւն»

Փարիզի Մասնաճիւղը 5 Մայիս Հինգշաբթի ժամը 4—12 Horticulture սրահին մէջ, ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՏՕՆԻ առթիւ, ազանդական սովորութեամբ կը կազմակերպէ՝

ՎԻՃԱԿԻ ՕՐ

Երգ, Թատ, դաշնակ, հայկական եւ եւրոպական պարեր, Ջազ Պէյլիմ ճոխ եւ մատչելի պիւֆէ: Մուտքը ազատ է. ծախքերու մասնակցութեան համար՝ 5 ՖՐԱՆՔ:

Երեկոյթ Լիոնի մէջ

Լիոնի ԳՈՂԹԱՆ երգչախումբի գեղարուեստական երեկոյթը 7 մայիս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Գ. Թաղապետարանի սրահին մէջ:

Քառաձայն երգեր հայ ականաւոր հեղինակներէ: Կենդանի պատկեր՝ Մայր Հայաստան: Հիւրիններու եւ կովկասեան պարեր: Ջազ եւ անակնկալներ, եւայլն:

Ապրիլեան սգատօնը Կարտանի մէջ

Այս կիրակի ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. ցան մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Ա. Հ. կարմիր խաչին, Գիվէռի կրթասիրաց միութեան եւ Շէյխ Շաբէի երիտասարդաց միութեան:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՕՆՆԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ վարժարանի սաներուն

Նուագահանդէս Օր. Մառի Պոտուրեանի

(ԴԱՇՆԱԿԻ Ա. ՄՐՑԱՆԱԿ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԷՆ)

2 մայիս, երկուշաբթի իրիկուն ժամը 9ին, Փլեյէլ ցան Տըլիւսի սրահին մէջ
8 rue Daru, Métro: Terne

Պիտի նուագէ կտորներ՝ Բամոյէն, Գախէն, Շոփէնէն, Տըպիւսիէ, Ռուվէլէ, Թալիափերեթրայէ, Լիզէ:

Տոմսերու գիներն են 25 եւ 15

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ՊԱՏԱՐԱԳ
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պոլսեցիներու Միութեան, ի յիշատակ ազգային մեծանուն գործիչներու՝ Մ. ՋԵՐԱԶԻ եւ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ:

Այս կիրակի առաւօտ, ծովանաւորութեամբ Տ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ եպիսկ.-ի, որ դամբանական մը պիտի խօսի: Երգեցողութիւնները պիտի կատարէ Օրիորդաց երգչախումբը: Հոգեհանգիստէ վերջ յարգանքի խօսք՝ Տիկ. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆԷ եւ Պր. Գ. ՋԱՐՕԵԱՆԷ:

Փարիզ եւ գաւառներ

ԻԹԱԼԻԻ Աղբիւրներու խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 32 Ave. des Gobelins: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Ռազմիկ խումբի ընկերահամակրական դասախօսութիւնը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը: Կը խօսի՝ ընկ. Վազգէն Շուշանեան:

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Maison de la Mutualitéի մէջ: Օրակարգ՝ գեկոյց կոմիտէի կողմէ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական դասախօսութիւնը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին սրահը: Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան:

ԱՆԻԷՐ Գուա Քոլոմպի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանին մէջ: կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԱՆԻԷՐ Գուա Քոլոմպի կոմիտէին ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՆԻԷՐ-Գուա Քոլոմպի Նաւզոյն խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ակնունի ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին Հ. Յ. Դ. Ակումբին մէջ: Ներկայանալ անդամատետրով: Բացակայողները պատասխանատու պիտի նկատուին:

ԼԻՈՆԻ Գուկասեան խումբի ժողովը այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, 240 rue Duguesclins Հ. Յ. Դ. Գրադարանի սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբերը՝ Հրայր, Մուրատ, Կայծակ Առաքել եւ Գայլ Վահան, այս կիրակի ժամը 6ին, սովորական հաւաքատեղին: Պատգամաւորներու զեկուցում եւ կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը 3 մայիս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

Դերասան Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆի ներկայացումները

ԼԻՈՆ.— Վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Էմիլ Զոլա Թատերասրահին մէջ

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ.— Այս կիրակի ցերեկ Սոսիէթէ Լիոնէզի մէջ

Մասնակցութեամբ լաւագոյն ուժերու՝ կը ներկայացնէ

ԵՐԿԻՐՆ Է ԿԱՆՉՈՒՄ...

Դրամ 4 արար . . Հեղ. Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆ

[illegible]

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Պերճուհիի «ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ» հատորը

Դիմել՝ Mme. B. Barséghian, 18 Rue Carnot, Chaville (S. et O.)

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի Մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, 71 Ave. Kleber.

ԱՆԴՐԷԱՍԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 2ին, 40 rue Belleville

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Գ. Ռ. Մ. Մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Bar du Globeի ներքնասրահին մէջ: (Պուլըվար տը Կոմիի Թիւ 37):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գարակէօզեան որբանոցի որբերէն Արբահամ Արբահամեան (լուսանկարիչ), մօր անուն՝ Գայեանէ Գ. Արբահամեանի վերջին հասցէն էր 100 Bld. de la Republique. La Garenne-Colombes, Seine: Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան:

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շադլէ. Արեան եւ նոր մեթոտ, դարմ արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վեներ. հիւանդութեան եւ փորիսի: Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12:

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)

Le Gérant H. STEPHAN

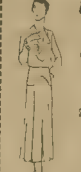

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

Բայց հիմա բրտօրէն դուրս ելած ըլլալով այդ վրդովմունքէն, կ'ուզէի անգամ մըն ալ վերապրել, կէտ առ կէտ վայելելու համար, յետահայեաց ակնարկով մը, այս խուսափուկ յուզումները, ինքզինքը խաբելու այն մոգական եղանակին շնորհիւ զոր յիշատակ կ'անուանենք... Մինչդեռ ընդհակառակը, առանք բաներ են զորս կը հասկնանք կամ չենք հասկնար: Թերեւս պէտք է հրաժառ սիրտ մը ունենալ զանոնք ըմբռնելու համար:

Այս կերպով նախ գացի խաղասրահը, փնտռելու համար այն սեղանը որ անոր տեղն էր եղած, եւ հոն տեսնելու համար, երեւակայութեամբ, բոլոր այդ ձեռքերուն մէջ, իրենները: Ներս մտայ, սեղանը ուր զայն նշմարած էի առաջին անգամ, գիտէի տակաւին, ձախ կողմինն էր, երկրորդ սրահին մէջ: Անոր շարժուձեւերէն իւրաքանչիւրը յստակօրէն ներկայ մնացած էր մտքիս մէջ, քնաշրջիկի մը պէս, աչքերս փակ ու ձեռքերս երկարած, կրնայի գտնել անոր տեղը: Ներս մտայ ուրեմն եւ անմիջապէս կտրեցի սրահը: Եւ հոն... երբ, դռնէն անցնելէս ետքը, ակնարկս դարձաւ դէպ ի այս աղմկալից բազմութիւնը... տարօրինակ բան մը պատահեցաւ... Հոն, ճիշդ այն տեղը զոր ինքզինքիս պատկերացուցած էի, հոն, նստած էր (զառանցանք՝ արգիլենք՝ տենդի) ...ան, նոյն ինքն... Ան... ան... ճիշդ այնպէս ինչպէս քիչ առաջ տեսած էի երազի մէջ, ճիշդ ինչպէս որ էր նախընթաց օրը, աչքերը անթարթ յառած գնդակին, տժգոյն ուրուականի մը պէս... բայց ինքը... անժխտելիօրէն ինքը...

Քիչ մնաց պոռայի, այնքան մեծ էր սոսկումս: Բայց զսպեցի սարսափս այս անիմաստ տեսիլքին առջեւ եւ փակեցի աչքերս:

— Ցիմար ես... կ'երազես... Ջերմութիւն ունիս, —կ'ըսէի ես ինծի.— Բացարձակապէս անկարելի է, կը զառանցուիս: Բայց զսպեցի սարսափս գեկարգով կէս ժամ առաջ:

Ու բացի աչքերս: Բայց ահաւոր տեսարան, ճիշդ քիչ առաջուան պէս, նստած էր հոն միեւնոյն ու ոսկորով, անժխտելիօրէն... կրնայի ճանչնալ այդ ձեռքերը ուրիշ հազարաւորներու մէջէն... Ոչ, չէի երազեր, նոյն ինքն էր: Չէր մեկնած, ինչպէս ինծի խոստացած էր: Անմիտը մնացած էր, հոս բերած էր, կանաչ սեղանին, դրամը զոր իրեն տուած էի տուն վերադառնալու համար, եւ բոլորովին մոռնալով ինքզինքը, իր մոլութեան մէջ եկած էր խաղալու այս սեղանին վրայ, մինչդեռ իմ սիրտս յուսահատօրէն կը բղձար զայն վերստին գտնելու ջանքով:

Ընդվզում մը իմ ամբողջ էութեանս մէջ գիս առաջ մղեց... Կատաղութիւնը լեցուց աչքերս, գայրագին կատաղութիւն մը որուն մէջէն կարմիր կը տեսնէի, կատաղի ցանկութիւն մը կոկորդէն բռնելու այդ երդմնազանցը որ այդքան ողորմելիօրէն խաբած էր վստահութիւնս, զգացումս, անձնուիրութիւնս: Բայց դարձեալ զսպեցի ինքզինքս: Մտածուած դանդաղութեամբ մը (ի՛նչ կորովի պէտք ունեցայ ատոր համար) մօտեցայ սեղանին, ճիշդ անոր դիմացը. պարոն մը քաղաքավարութեամբ տեղ տուաւ ինծի: Երկու մեզր կանաչ սառուի մեզ կը բաժնէր իրարմէ եւ կրնայի, ինչպէս թատրոնի պատշգամէ մը բարձրութենէն, հանդարտօրէն դիտել անոր դէմքը, այս նոյն դէմքը զոր երկու ժամ առաջ տեսած էի երախտագիտութեամբ ճառագայթուն, լուսավառ՝ աստուածային շնորհին լուսապսակով եւ որ հիմա վերստին դողահար որսն էր դարձած մոլութեան բոլոր կծոխային կրակներուն:

Ձեռքերը, այն ձեռքերը որոնք դեռ այդ կէս օրէն եւք տեսած էր որ եկեղեցիին աթոռին փայտը կը սեղմէին երդումներուն ամէնէն նուիրականին համար, հիմա դարձեալ կծկուելով կը յափշտակէին դրամը որ իրենց շուրջն էր, վաւաշոտ վամփիրներու պէս: Վասն զի շահած էր, շահած պէտք էր ըլլալ մեծ, շատ մեծ գումար մը. իր առջեւը կոյրոններու, ոսկիներու եւ դրամատոմսերու խառնակ դէզ մը կը փայլէր, դէզ մը խառն ի խուռն առարկաներու որոնց մէջ մատները, անոր ջղուտ եւ սարսռուն մատները կ'երկարէին եւ կը մխրճուէին հեշտանքով: Կը տեսնէի որ անոնք կը բռնէին ու շոյելով կը ծալլէին դանազան դրամատոմսեր, մէկ կողմէն միւսը կը դարձնէին ու սարսափանքով կը շօշափէին մետաղեայ դրամները եւ յետոյ յանկարծ կ'առնէին ափ մը ու կը նետէին զայն քառակուսիներէն մէկուն վրայ: Եւ անմիջապէս ռնգունքները կը վերսկսէին սարսռալ մէջ ընդ մէջ: Քրուփիէին կոչը դրամի կոյտէն կը հեռացնէր անյագութենէ փայլուն անոր աչքերը որոնք կը հետեւէին գնդակին խելայեղ շարժումին. կարծես թէ անոր հոգին դուրս պիտի պոռթկար ինքն իրմէ, մինչդեռ անոր արմունկները բառական կմախքով գամուած կը թուէին կանաչ սառուին վրայ:

Ծաղին յիմարութեամբ ամբողջովին յափշտակուած անոր անհասական վիճակը ինծի համար շատ աւելի սարսափելի էր քան նախընթաց օրը, վասն զի անոր շարժումներէն իւրաքանչիւրը իմ մէջս կը սպաննէր այն պատկերը որ կը փայլէր կարծես ոսկեղէն յատակի մը վրայ եւ զոր իմ էութեանս մէջ առած էի դիւրահաւատութեամբ:

Այսպէս կը մնայինք, իրարմէ երկու մեզր հեռաւորութեամբ: Անոր կը նայէի անթարթ ու ան չէր նշմարեր իմ ներկայութիւնս: Ոչ իմ եւ ոչ ուրիշի վրայ կը բարձրացնէր աչքերը. անոր նայուածքը կը սահէր միայն դրամին կողմը ու մտահոգութիւնով կ'երերար թաւալող գնդակը հետեւելու ատեն: Այս կանաչ ու խելայեղ շրջանակը կը գրաւէր անոր բոլոր զգայարանքները որոնք հետ ի հետ հետեւէին խաղին: Ամբողջ աշխարհը, ամբողջ մարդկութիւնը անոր համար ձուլուած էին այս պրկուած սառուին քառակուսիին մէջ: Եւ գիտէի որ կրնայի հոն մնալ ժամեր եւ ժամեր առանց որ ան գուշակէ միայն ներկայութիւնս.

Ալ չկարողացայ աւելի երկար տոկալ. յանկարծական որոշումով մը սեղանին շրջանը ըրի, գացի անոր ետեւը եւ ձեռքս ուժգնօրէն բռնեցի ուսը. Ակնարկը շրջեցաւ վայրկեան մը ինծի նայեցաւ, ապակենման բիբերով, ինչպէս կը նայի մէկու մը զոր չենք ճանչնար նման գինովի մը զոր դժուարաւ կը ցնցենք իր քունէն եւ որուն աչքերը տակաւին պղտորած են իր նեղիչ դողէն ու գլուխ դարձնող գոլորշիներէն: Յետոյ կարծես թէ ճանչցաւ զիս բերանը բացուեցաւ դողալով, երկչոտ երեւոյթով մը ինծի նայեցաւ եւ հեծած ձայնով թոթովեց ընտանութեամբ մը որուն մէջ շփոթում եւ խորհրդաւորութիւն կար միանգամայն

(Նար

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ

HARATCH

(Fondé en 1925) R. C. Seine 276.286

Directeur et Propriétaire: Sch. Missakian
Rédaction & Administration
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
17, Rue Damesme PARIS (13e)
Téléphone: Gobelins 19-78
(ԵՐԹԵՒԵԿԻ ՀԱՄԱՐ՝ Métro: TOLBIAC)

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՅՄԱՆՆԵՐ.—

	ՏԱՐԵԿԱՆ	ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ	ԵՌԱՄՍԵԱՅ
Ֆրանսա եւ գաղութներ	140 ֆրանք	70 ֆրանք	35 ֆր.
Անգլիա, Եգիպտոս, Զուիցերիա, Իտալիա	250 »	130 »	—
Ամերիկա	8 տոլար	5 տոլար	—
Ուրիշ երկիրներ	200 ֆրանք	100 ֆրանք	—

ՇԱԲԱԹ 30 ԱՊՐԻԼ 1932

30 AVRIL 1932

Ը. ՏԱՐԻ Թիւ 1867

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԳԻՆ 30 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

Ո՞ՒՐ ԿԸ ՍԿՍԻ «ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ ՊԱՏԻՒԸ»

Մեր խօսքը ձեզի՛ է նորէն, «ուսանողութիւն» եւ «երիտասարդութիւն» Միլանի, ո՞ւր էիք, Միլանի ո՞ր անկիւնը կծկուեր էիք.—

3. Երբ «Լեւոնի եւ մեծատաղանդ գրագէտ Կ. Զարեանը», գաղափարակա՞ն տիպարի մը, Վահան Իբերեանի դիմակն առած, իբրեւ թէ յեղափոխական դայրոյթի մը բռնուած, կը գրէր — կը խորհրդածէ՛ր.

— «Երէ ազգը ուրիշների կեանքի մօտ դողդղացող, անօթի եւ ազատ, փախստ եւ կեղծաւոր, շնացած եւ սողկրտող այն տարրն է, որի երեսին անպատիժ կերպով օտար գրողներից ոմանք կարողանում են թքնել, ապա նետել, նոյնպէս կամ լռին արհամարհել՝ յաւալոյնն է չլինել:

Մղուած իրենց գոյութիւնը պաշտպանելու կենդանական բնազդից, պատառ պատառ եղած, դիմազրկուած այդ տարրը, որ հացութիւն չունի իւրն իւր ուրանալու, ըմբոստ եւ էաց մահով մեռնելու, քաղաքի պաղատելով եւ պղծուած ձեռքով իր դահիճներից ողորմած վրէժ առնելու... Օգիտ, ազատ, խաղաղ, եղբայրասպան՝ նոր կոտորելու է օտար քաղաքների արուարձաններում, ճանճերով եւ հիւանդութիւններով ապականուած փլատակներում ու, սեւ մի ճգնաժամի նման, քաշկռտում է իր հոգեկան եւ մարմնական թշուառութիւնը:

Պատերազմի կրակներից միջից, սեւաւոր անապատներից եւ ջարդուող գիւղերի ոսկոր աւերակների միջից դուրս պրծած այդ հայութիւնը, դառն, կրած, պէտք չէ՞ր արդեօք ցուցէր մարդկութեան խղճի եւ վատութեան սպի, ինչպէս քաղաքի եւ ցասումի զինուած մի բանակ, ինչպէս հայրուածող քրիստոնէական մի ձեռք, ինչպէս պատմող մի ճակատագիր: Մինչ, աղտոտ անկիւնների մէջ խճողուած, դառն ժպիտը իրենց շրթունքներից կախուած, նեղուած դէմքերով եւ այրուած սրտերով, նրանք ապրում են շուքի տակ շուք դարձած, նոր, դժբախտ եւ պառաւած կեանքի բոլոր փշրանքները բռնելու: Եւ ի՞նչ ծիծաղելի են կենդանաբանական պարտէզներից դուրս պրծած, ջարդուած, կիսակիրթ քաղաքի այն մտաւորականները, որոնք սուտ ու փուչ բռնադատում են մի Համասպի, մի Մանթեղեանի աղտոտը իրենց այտերի վրայ փոշիի երկարով տողուած եւ գայլի ոռնոցով ոռնում այն հազուագիւտ մարդկանց դէմ, որոնք յանդգնում են՝ նրանց ոչնչութիւնը, հիւանդագին թարախոտութիւնը եւ անտեսական փոքրիկ մտահոգութիւնները ուրանալով՝ ամենաթեթեւ խայթուածութեան անաչառ վերէրը ներկայացնել դանակով:» («Հայրենիք» ամսագիր, էջ 25, 1932 Մարտ):

Ներողութի՛ւն: Այս բառերը, ինչպէս անոր նախընթաց տողերը... գրականութիւն են: Եթէ միայն չմանչնայինք այն «աղտոտ» տիպարը որ Կ. Զարեան կը կոչուի:

Հայոց ազգին կը մնայ միայն փառք տալ Եհովային կամ Ալլահին, որ այդ «հազուագիւտ մարդոցներուն» շարքին մէջ կը գտնուի նաեւ մաքրամաքուր Զարեանը, ամենաքէտ եւ ամենակարող, բոլորաւէրն վերծ «հիւանդագին թարախոտութենէ» եւ «անտեսական փոքրիկ մտահոգութիւններէ»: Մէկը՝ «գրագէտ գիւղացիներու» շարքէն:

Իսկ ինչացո՞ւ են միւսները, — անոնք որ պատիւը չունին մասնակցելու «հազուագիւտ մարդոցներուն» չքախումբին: Անոնք որ ոչ հնճուոր ունին, ոչ ալ հովանաւոր: Անոնք որ, տարէց թէ երիտասարդ, իրենց ճակտին քրտինքը, իրենց սիրտն ու միտքը, իրենց երակներուն արիւնը կը քամեն լուռ ու մունջ: Քարէ քար զարնուելով: Իրենց ճակատագիրը կապած՝ «ուրիշների կեանքի մօտ դողդղացող, անօթի եւ ազատ, փախստ եւ կեղծաւոր, շնացած եւ սողկրտող», այլ եւ «օջիլոտ, աղտոտ, կուսազան, եղբայրասպան» եւ «աղտոտ անկիւնների մէջ խճողուած» բազմութիւններուն:

Ինչացո՞ւ են այդ ողորմելիները, — «ժեխ, հողու եւ մաքի անոր փոշիատուներ, որբաղիղծներ» (էջ 22):

Եւ կամ, «ոտքերից տակ գալարուող շնիկներ», որոնք չունին ոչ մի կենդանի գաղափար», «ոչ մի յանդուգն կերպարանք», ոչ մի նոր նիւթ»,

— «Այլ՝ խեղճ ու դողդողացող մսերի տակ թագնուած մի հոգեկան ողորմելի անյաջողութիւն: Այլ՝ քառակուսի ծնօտներով եւ ոչխարի աչքերով տգէտ եւ խռովող փոքրամտութիւն: Այլ՝ տգիտութեան կատաղի սառը աչքերի անկիւններում մեռնակեաց ճառագայթող լոյսերի դէմ»: («Ցուցակ» 26 Մարտ 1932):

Եւ տակաւին, միեւնոյն էջին վրայ.

— «Ոմանք մեզ վիրաւորում են եւ անպատւում: Մինչ մի շարք օգոյմեան, իբրեւ Կալդրմը տեղափոխելով Փարիզ, հայ ժողովուրդը կորցրած ազնիւ տեղ առնելով, կեղծ առաքեալների ձեւեր են առնում եւ յանուն իւրեանց խանութպանական շահերի՝ ոխ եւ ատելութիւն ցանում: Այնտեղ, իրենց մի տակ մի Մանթեղեան հայ ժողովրդի եւ հայ սրբերի դէմ գրում է անմեղ մի խոյատնիքները, որ երբեք ոչ եւ է ուրիշ ժողովրդի դէմ գրուած չէ:

Եւ փրանսական գրական մամուլի տափաստաններում արածող ոչխարներ ու որբերի ակամայ դժբախտութիւնները շահագործող խորամանկ տիպերը՝ չտեսնելու են ձեւանում եւ վատօրէն լռում»:

Եւ հիմա, պատուարժան ուսանողներ եւ երիտասարդներ Միլանի, մեր խօսքը ձեզի է նորէն.—

Ունի՞ք նոյն քաջութիւնը, ստորագրելու ձեր հաչակաւոր «Յանձնաժողով»ը, կրկնելու ձեր «արդար ցասումը», եւ, տեսակ մը համոզումով, բողոք մուրալու:

Հարցը դրուած է չեչտակի, եւ պատասխանը պէտք է ըլլայ մեծ: Առանց սեթեւեթի եւ առանց երկդիմի, ոնամէջ բառերու:

Երիտասարդնե՞ր էք: Երիտասարդութեան եւ ուսանողութեան առաջին պարտականութիւնն է ըլլալ արդարամիտ եւ պայծառատես, գգուշանալ՝ կախարդական շրջանակներէ եւ շուքերէ, սկզբունքները չփոխել, իրականութեան հետ: Ո՛չ ալ ո՛ր եւ է «Լեւոնի եւ մեծատաղանդ գրագէտ» աւելի բարձր, աւելի թանկագին համարել քան ամբողջ ժողովուրդ մը, ամբողջ սերունդ մը «Մնացորդացը»՝ իր հիներով ու նորերով: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՈՐԲ ԵՒ ՈՐԲ

Փարիզի Ֆրանսական Թերթերէն մէկուն մէջ կը կարդամ.

ՇԱԼՕՆ-ՍԻՒՐ-ՄԱՌՆ, 22 Ապրիլ. — Տիկին Բոլէն Պուլ, Այ քաղաքին որբանոցին սանուհիներէն, մեռաւ յիշեալ որբանոցին մէջ 103 տարեկան. խոր ծերութեան հասած, տակաւին կը պահէր իր մտքին յստակութիւնը. թէեւ ալ ո՛չ կը տեսնէր, ո՛չ ալ կը լսէր:

Լուրս ինչ ցուցանէ:

Որ կին մը մինչեւ 103 տարեկան, իբրեւ որբուհի, ապրեր է որբանոցի մը մէջ: Եւ դեռ, մեր մէջ, մարդիկ կան որ կը սնդեն թէ Զ. Թ. Միութեան անդամները, չափահասութենէ յետոյ, ալ պէտք է դադրին որբ կոչուելէ:

Ո՛չ, տակաւին ժամանակ կայ, մինչեւ անոնց 103 տարեկան դառնալը:

Իսկ մինչ այդ, Հայոց ազգը կամ կը դադրի... որբ կոչուելէ, կամ կը կորսուի ու կը մոռցուի:

Այն ատեն կը փարատի շատերուն փոքրի ցաւը:

ՀԱՐԹՈՒԹ

Հիթլերեաններու բանակցութիւնները

ԴԷՊԻ ԳԱՂԱՆՋԻՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Յակաւին, որ եւ է յստակ բան չի գիտցուիր Հիթլերեաններու եւ Փրուսիոյ կեդրոնի կուսակցութեան միջեւ կատարուող բանակցութիւններուն մասին, կազմելու համար Փրուսիոյ կառավարութիւնը: Գերմանական թերթ մը կը գրէ թէ այս բանակցութիւնները վերջանալու վրայ են:

Գերման խորհրդարանի հիթլերեան խմբակը ներկայացուց հետեւեալ բանաձեւը.

1.— Խորհրդարանը կը հրաւիրուի խնդրել հանրապետութեան նախագահէն որ հրամայէ խորհրդարանի լուծումը, համաձայն սահմանադրութեան 25րդ յօդուածին:

2.— Խորհրդարանը հիմնուելով Սահմանադրութեան 34րդ յօդուածին, պէտք է կազմէ քննիչ յանձնախումբ, որուն պաշտօնն ըլլայ քննել թէ հանրային գումարներէն մաս մը տրամադրուա՞ծ է այն մարմնին որ ապահովեց նախագահ Հինտէնպուրկի վերընտրութիւնը:

3.— Խորհրդարանը կը հրաւիրուի ջնջելու հանրապետութեան նախագահին այն հրամանագիրը որ կը տրամադրէր կազմալուծել հիթլերեան «սարոսական խումբերը»:

Չինու-ճափոնական համաձայնութիւն մը

Շանկհայի մէջ, վերջնական համաձայնութիւն գոյացաւ ճափոնի, չինաստանի եւ ուրիշ պետութեանց միջեւ: Ցարդ չինացիները կը վարանէին ընդունիլ ներկայացուած առաջարկները, առարկելով թէ Ազգերու Դաշնակցութեան 19ներու յանձնախումբը պէտք է փոփոխութիւն մտցնէ իր վերջին որոշումներուն մէջ:

Խառն յանձնախումբը կազմուած չինական, ճափոնական, անգլիական, ֆրանսական, ամերիկեան եւ իտալական ներկայացուցիչներէն, պիտի ճշդէ ճափոնական ուժերու պարպումը՝ Շափէյի եւ Վու-Սունկի միջատեղը նշանակուած վայրերուն վրայ: Յանձնախումբը պիտի կրնայ ստուգել թերացումները համաձայնութեան կիրարկման մէջ:

Ճափոնական ուժերու պարպումին մասին որեւէ պայմանաժամ չէ որոշուած եւ խառն յանձնախումբը իրաւունք չունի պայմանաժամ ճշդելու: Եթէ որեւէ միջադէպ չպատահի, կը կարծուի թէ զինադադարը կատարուած իրողութիւն մը պիտի ըլլայ յառաջիկայ շաբթու եւ թէ ճափոնցիները պիտի կրնան սկսիլ իրենց ուժերը պարպելու գործողութեան:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Ըամէք փաշա Մոսկուա հասաւ

ՄՈՍԿՈՒԱ, 28 ապրիլ.— Այս առտու, Թուրքիոյ վարչապետին Ըսմէթ փաշայի եւ արտաքին գործոց նախարարին Թէվֆիք Րիւշտի պէյի ժամանումը, առիթ տուաւ մասնաւորապէս փայլուն ընդունելութեան մը:

Խորհրդային մամուլը, շռնդալից կերպով կը փառաբանէ թուրքեւ-խորհրդային բարեկամութիւնը եւ կը յեշէ այդ բարեկամութեան գլխաւոր հանգրուանները:

⁂ Պոլսոյ թերթերէն կ'իմանանք թէ՝ Ըսմէթ փաշայի պատուիրակութեան հետ Մոսկուա գացած է նաեւ Պ. Երուանդ Տոմկանեան, 35 տարուան պետական պաշտօնեայ մը, «ցանուն հայ լրագրութեան»:

Ժընեւի խօսակցութիւնները

Ժընեւ ներկայիս վերածուած է իսկական խօսարանի մը, ուր՝ զինաթափութիւն, տնտեսական տագնապ, պարտքեր եւ հատուցումներ, վերջապէս միջազգային կարեւորութեամբ այլազան հարցեր, առատ նիւթ կը մատակարարեն պետական մարդոց:

Զինաթափութեան ժողովը կը շարունակուի մասնախումբերու աշխատանքներով, այսինքն խօսակցութիւններով: Իսկ ընդհ. ժողովը յոյս կայ հրաւիրել մայիսի վերջերը:

ՊՐԻՒՆԻՆԿԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գերմանիոյ վարչապետը Պրիւնինկ, երէկ մեկնեցաւ Պերլին: Մեկնելէ առաջ օտար մամուլի ներկայացուցիչներուն յայտնեց թէ, Ժընեւ գալով, մտադրութիւն չունէր գործօն մասնակցութիւն մը բերել զինաթափութեան աշխատանքներուն, այլ աւելի՛, խորհրդակցիլ Ժընեւ հաւաքուած պետական մարդոց հետ:

Պրիւնինկ յայտնեց թէ իր խօսակցութիւնները թոյլ տուին յստակօրէն ճշդելու ամէն մէկ կողմի դիրքը եւ բաւական հարթելու գետինը, այնպէս որ կարելի է ներկայիս՝ ձեռնարկել գրական աշխատանքի: Գերմանիա, բսաւ, իր դիրքը չէ փոխած եւ միշտ կոգմնակից կը մնայ իրաւունքներու հաւասարութեան եւ իրական զինաթափութեան: *Լուծելու համար զինաթափութեան, հատուցումներու եւ ընդհանուր տագնապի հարցերը, պէտք է բսաւ, նկատի ունենալ հոգեբանական տարրերը, որոնք հիմք կը կազմեն ներկայ դժուարութիւններուն, պէտք է որ ժողովուրդներուն միջեւ, փոխադարձ վստահութիւն վերադառնայ՝ իրը՝ ամբողջական տնտեսական վերականգնման: Պրիւնինկ անդրադառնալով միջազգային կացութեան, բսաւ.*

— «Դէպքերը արագօրէն իրարու կը յաջորդեն եւ անհրաժեշտ է որ խորհրդակցութիւններն ու լուծումներն ալ նոյն համեմատութեամբ արագանան, եթէ չենք ուզեր շատ ուշ հասնիլ:

«Գերմանիա գիտէ թէ մինակը չի կրնար հարցերը լուծել: Անհրաժեշտ է միջազգային գործակցութիւնը եւ մասնաւորապէս Ֆրանսայի ու Գերմանիոյ գործակցութիւնը աւելի քան երբեք անհրաժեշտ է:

«Գալով Գերմանիոյ մէջ տիրող մտայնութեան, ատիկա կը բացատրուի ոչ միայն տնտեսական տագնապին հետեւանքով՝ զերման ժողովուրդին կրած տառապանքով, այլ նաեւ բազմաթիւ յուսախաբութիւններով, որոնց Գերմանիա ենթարկուեցաւ վերջին ժամանակներու ընթացքին՝ ընդհանուր քաղաքական գետնի վրայ»:

Վերջացնելով, Պրիւնինկ յայտնեց թէ ամբողջ գերման ժողովուրդը խաղաղասէր է եւ եթէ միւս ազգերը հասկնան Գերմանիոյ վիճակը եւ օժանդակեն անոր, Գերմանիա ամէնէն մեծ երաշխաւորը պիտի ըլլայ միջազգային խաղաղութեան:

ՉԻՆԱԹԱՓՈՒԹԻՒՆԸ

Ֆրանսական պատուիրակութեան ներկայացուցիչը, նաւային յանձնախումբին մէջ պարզեց Ֆրանսայի տեսակէտը յարձակողական նկատուած մարտանաւերու մասին:

Այս տեսակէտը նկատի ունի երեք կէտեր, — 1) Քաղաքային բնակչութիւնները, 2) Ազգային պաշտպանութիւնը, 3) Մասնաւորապէս յարձակողական նաւերը:

Ֆրանսական ներկայացուցիչը առ հասարակ բոլոր մարտանաւերը վտանգաւոր գտնելով ժողովուրդին համար, կ'առաջարկէ ո՛չ թէ ջնջել այս կամ այն տեսակի մարտանաւերը, այլ զանոնք պահել՝ նուազեցնելով:

Ցամաքային յանձնախումբին մէջ ալ, Ֆրանսական պատուիրակութեան ներկայացուցիչը բանաձեւեց կարգ մը առաջարկներ, որոնք պիտի կրնան աւելի ճշգրտութեամբ սահմանել առաւելապէս յարձակման ծառայող զէնքերը:

Մասնախումբը ընդունեց Ֆրանսական առաջարկները:

Հիթլերեանները Փրուսիոյ Մէջ

Փրուսիոյ մէջ, Հիթլերեաններու եւ կաթոլիկներու գործակցութեամբ դահլիճ մը կազմելու մասին, երկու կողմերու միջեւ կատարուած բանակցութիւնները՝ որոշ վերապահութեամբ կ'ընդունուին գերման մամուլին կողմէ: Այդ եւս մամուլը չի ջանար հերքել թէ բանակցութիւնները կը կատարուին կէս-պաշտօնական կերպով: Իսկ հիմա որ կեդրոնի կուսակցութեան պետը Քաաս եպիսկոպոսը եւ Հիթլեր Պերլին հասած են, այս բանակցութիւնները պիտի դրուին պաշտօնական գետնի վրայ:

Գերման վարչապետին Պրիւնինկի Ժընեւէն դարձին կը սպասուի, հանրութեան ծանօթացնելու համար այս բանակցութեանց արդիւնքը՝ որովհետեւ կեդրոնի կուսակցութիւնը կը նկատէ թէ փրուսիական կառավարութեան մը կազմութիւնը ամբողջովին կը շահագրգռէ գերման քաղաքականութիւնը:

Անգլօ-իրլանտական վէճը

Լոնտոնի մէջ հրատարակութեան տրուեցաւ 1923 Փետրուար 12ին, Անգլիոյ եւ Իրլանտայի միջեւ կնքուած համաձայնագիրը:

Այս համաձայնագրով, Իրլանտական կառավարութիւնը յստակ կերպով յանձն կ'առնէ հատուցանել կալուածական տարեվճարները: Այս վաւերաթուղթին երկու յօդուածները կը տրամադրեն որ Իրլանտայի կառավարութիւնը, որոշ թուականներու, հետզհետէ յստակ մնացէն պիտի վճարէ տարեկան գումարները: Այս համաձայնագիրը ստորագրած են երկու կողմերու ելմտական նախարարները:

“Մնացորդաց„

Ստացանք 4րդ պրակը (զոյգ): Նաեւ 1, 2 եւ 3, անոնց համար որ չէին ստացեր:

Գաւառներու համար, զոյգ պրակին թղթատարի ծախք՝ 10 սանթիմ: Զոյգ պրակը 1 ֆրանք:

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Բարեյոյս նշաններ

Ապրիլ 23ի վիճակագրութիւնը դարձեալ նուազում ցոյց կուտայ անգործներու թիւին մէջ:

Մինչեւ այդ թուականը նպաստ ստացող անգործներու թիւն է եղած 290,224, մինչ մէկ շաբաթ առաջ, անգործներու թիւն էր 295,534: 5310ի նուազում մը ուրեմն մէկ շաբթուան ընթացքին: Այսպէս, ուրեմն, մէկ ամիսէ ի վեր անգործներու նուազումը կը շարունակուի կանոնաւորապէս:

Նպաստընկալ անգործներու թիւը նուազած է 43 նահանգներու մէջ, աւելցած՝ 11 նահանգներու, կայուն՝ 16 նահանգներու մէջ: 20 նահանգներ նպաստընկալ անգործ չեն հաշուեր:

Յիշենք թէ այս շրջանին անգործներու ամենամեծ թիւը արձանագրուած էր մարտ 19ին 305.486:

Այս թուականէն ասդին, թիւը սկսած է նուազիլ հետեւեալ կերպով.— 19 մարտ՝ 305,496, 26 մարտ՝ 303,218, 2 Ապրիլ՝ 302,473, 9 Ապրիլ՝ 299,558, 16 Ապրիլ՝ 295,534, 23 Ապրիլ՝ 290,224.

Բոլշեւիկ լրտես մը

Լեհաստանի սահմանագլուխին վրայ, զաղտնի ոստիկան մը, կասկածելի մէկը նշմարած ըլլալով, անոր ինքնութեան թուղթերը հարցուց:

Մարդը թէեւ Փարիզի իտալական դեսպանատունէն առնուած կանոնաւոր անցագիր մը ունէր եւ ատոր շնորհիւ իսկ, պիտի կրնար համարձակօրէն ենթարկուիլ ոստիկանին քննութեան, սակայն շփոթի մատնուեցաւ եւ այնքան խառնակ բացատրութիւններ տուաւ, որ ոստիկանը որոշեց խուզարկութեան ենթարկել զինքը:

Իր զգեստին ծալքերուն մէջ խնամքով պահուած էր թղթապանակ մը, որուն մէջ 25 հազար տոլար կար: Ըստ մարդուն յայտարարութեան, պարտաւոր էր այդ գումարը յանձնել Ֆրանսայի իտալական համայնավար կուսակցութեան կեդրոնին: Քննութիւնը երեւան հանեց սակայն թէ այդ գումարը յատկացուած էր Ֆրանսայի մէջ համայնավար փրոփականտին եւ եւ Գ. Միջազգայինի գործակալներուն:

Այս գումարէն զատ, մարդուն վրայէն գտնուեցան թուագիր նամակներ եւ փաստաթուղթեր, որոնք ոչ մէկ կասկած կը ձգեն:

ԻՐԼԱՆՏԱՅԻ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԾԵԾԿՈՒԻՆ

Իրլանտայի խորհրդարանին նախորդ օրուան նիստին մէջ, երբ կը շարունակուէր հաւատարմութեան երդումի ջնջման օրինագծին վիճաբանութիւնը, կռիւներ տեղի ունեցան: 1916ի ըմբոստութեան հանրապետական ղեկավարներէն մէկը Տէն Պրին, յայտարարեց.— «Քաղաքացիական պատերազմներու ընթացքին, ուզեցի սպաննել լորտ Ֆրէնչը: Նոյնը պիտի ընեմ, եթէ առիթը ներկայանայ»:

Տէ Վալերայի հակառակորդ կուսակցութենէն երեսփոխան մը Օ'Քոննըր քննադատեց ուրիշ երեսփոխան մը Տիլլօնը թէ անարդար գտնուած է իր քննադատութեանց մէջ՝ հանդէպ Իրլանտայի արդի եւ նախորդ վարչապետներուն: Անկախ երեսփոխան մը նետուեցաւ Օ'Քոննըրի վրայ՝ պոռալով.— «Եթէ աւելի երիտասարդ ըլլայիր, տեղն իսկ քեզ կը սպաննէի»:

Կարելի եղաւ առանց աւելի ծանր միջադէպի, նիստը փակել:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

ՅՈՒՍԱՀԱՏԱԿԱՆ ՋԱՆՔԵՐ

Տնտեսական տագնապը կը շարունակէ ներքնապէս զալարել Քէմալի Թուրքիան։

Նյմտացոյցը հաւասարակշռելու համար չկարենալով օտար դրամ ձեռք բերել, Խալք կուսակցութեան վարիչ մարմինը որոշեց այժ տալ տուրքերուն։ Քանի որ ո՛չ Եւրոպա, ո՛չ ալ Ամերիկա փարկ կը բանան Թուրքիոյ,այս վերջինը պարտաւորուած է իր ինքով տապկուիլ։ Օտարին ձեռք չբանալու համար, մինչեւ վերջին դրուշը կ'ուզէ խլել իր հպատակին ձեռքէն։

Վերջին տարիներու ընթացքին, զանազան տուրքեր հաստատուած էին, գիւղացիին, նոյնիսկ քաղաքացիին կարողութենէն շատ բարձր։ Բանտերը կը վխտան տուրք չվճարողներու բազմութիւններով։

Տագնապի տուրքը եկաւ այս բոլորին վրայ աղ-պղպեղ ցանելու։

Պետութեան նյմտացոյցին մէջ ամէն տարի գոյացած բացը չի գոցուիր բնական միջոցներով: Տագնապի տուրքը արտակարգ աղբիւր մը պիտի ըլլայ, զանձելի՝ այնքան ատեն որ տնտեսական տագնապը կը տեւէ։ Կառավարութիւնը չի մտածեր երբեք թէ ժողովուրդի տնտեսական կացութիւնն է պատճառ նյմտացոյցի բացին։ Նախատեսուած հասոյթները չեն զանձուիր, անոր համար որ բնակչութեան գնման կարողութիւնը պակսած է, առեւտուրը ինկած եւ ամբողջ երկիրը սնանկութեան դուռը հասած։

Առանց հաշուի առնելու այս բոլորը, Թուրք քաղաքացիներուն պարտադրուած է Տագնապի Տուրքը, որ օրէ օր նոր խստութիւններու կ'ենթարկուի։ Մինչեւ հիմա, անոնք որ 30 ոսկիէն աւելի չէին շահեր ամիսը, զերծ էին այս տուրքէն։ Անկէ վեր ստացողները հարիւրին 10 կուտային: Հիմա նոյնիսկ 30 ոսկիէն պակաս ստացողները պիտի տան այդ տուրքը եւ ոչ թէ հարիւրին 10, այլ 20՝ մինչեւ 150 ոսկի առնողները։ Աւելի թոշակ ունեցողները աւելի շատ պիտի վճարեն, բարձրանալով մինչեւ 100ին 34։

Միւս տուրքերու սակերն ալ պիտի աւելցուին եւ զանազան բացառութիւնները պիտի վերցուին։

Թուրքերը իրենք զիրենք կը մխիթարեն՝ կրկնելով շարունակ թէ տագնապը ընդհանուր է եւ ամբողջ աշխարհ կը տառապի նոյն ցաւէն։ Ամէն ջանք կ'ընեն՝ կացութիւնը փրկելու համար, սակայն համոզուած են այժմ թէ չպիտի կրնան առանձին գլուխ հանել։

Վերջերս, երբ Ֆրանսայի վարչապետը մէջտեղ դրաւ Դանուբեան պետութեանց օժանդակելու ծրագիրը, Թուրքերը իրենք ալ ուզեցին անմասն չմնալ կարկանդակէն։

«Միլլիյէթ» երկու խմբագրականներով առաջարկեց կազմել ուրիշ խմբակցութիւն մը՝ մասնակցութեամբ Թուրքիոյ, Սուրիոյ, Եգիպտոսի, Յունաստանի, Պուլկարիոյ եւ Ալպանիոյ, «Միջերկրականեան Միութիւն» անունով։ Ինչպէս Դանուբեան երկիրները, այս խմբակցութեան պատկանելիք երկիրներն ալ իրարու մէջ պէտք է կնքեն տնտեսական միութեան դաշինք մը։ Քանի որ իւրաքանչիւր երկիր — մանաւանդ աղքատն ու փոքրը — չի կրնար իր սեփական միջոցներով ազատուիլ տագնապին հետեւանքներէն, անհրաժեշտ է որ մեծ ու պզտիկ պետութիւններ ձեռք ձեռքի տալով միջոցներ խորհին։

Այս կարգի առաջարկներ մէջտեղ դնելով, Թուրքերուն նպատակն է այս կամ այն ձեւով արտաքին օժանդակութիւն ձեռք բերել։ Ներկայիս իրենց քաղաքական ամբողջ գործունէութիւնը կը ձգտի այդ նպատակին։ Փախստութեան հարցը շատ ծեծուեցաւ վերջերս Թուրք մամուլին մէջ։ Բոլոր թերթերն ալ խստիւ բողոքեցին արտասահմանեան մամուլին մէջ պաշտպանուած այն տեսակէտին դէմ թէ Նոր Թուրքիան հակառակ է օտար դրամագլուխին եւ երբեք չուզեր քաջալերել անոր մուտքը երկրէն ներս։

Թուրքերը կ'ուզեն փոխառութիւն կնքել՝ երկիրը վերաշինելու եւ բարեզարդելու համար։ Օսմանեան Սուլթանները իրենց կնքած փոխառութիւնները կը մսխէին պերճանքի պալատներու շինութեան եւ անձնական հաճոյքներու համար։ Իսկ քէմալական Թուրքերը այդ դրամով երկաթուղի եւ խճուղի պիտի շինեն, քաղաքները պիտի լուսաւորեն եւ ուրիշ շինարար աշխատանքներ պիտի կատարեն: Այս է օրուան կարգախօսը։

Նախկին այլամերժ եւ օտարատեաց զգացումները տեղի տուած են նոր ըմբռնումներու, նպատակ ունենալով օտար դրամ քաշել եւ երկիրը փրկել անել կացութենէն։

Գրուեցաւ թէ՝ Թուրքիա կը պատրաստուի պաշտօնապէս դիմում կատարելու Ժընեւ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելու համար։

Թուրքիա այսպիսի քայլ մը առնելու համար, զանազան նկատումներ ունի: Մեր կարծիքով,իր գլխաւոր նպատակներէն մէկն ալ նիւթապէս օգտուիլն է։ Չէ՞ որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը դրամական աջակցութիւն կ'ընէ իր այն անդամներուն, որոնք տնտեսական նեղ վիճակի մատնուած են եւ չեն կրնար վճարել իրենց արտաքին պարտքերը։ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելով, Թուրքիա կրնայ նախ այդ կարգի օժանդակութիւններ ապահովել եւ յետոյ ալ վստահութիւն ներշնչել օտար պետութեանց՝ փոխառութիւններ կնքելու համար։

Եթէ նոյնիսկ ճշմարտութեան մասնիկ մը կայ այս լուրին մէջ, կարելի չէ ուշադրութենէ վրիպեցնել այն պարագան թէ՝ Թուրքիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան անդամակցելու հարցը հրապարակ դրին այն պահուն, երբ Ըսմէթ փաշա կը պատրաստուէր արտակարգ շքախումբով մը Մոսկուա երթալ՝ իր յարգանքները մատուցանելու համար յառս Ստալինի։ Կա՛մ Մոսկուա նիւթապէս կ'աջակցի Թուրքիոյ եւ կամ Էնկիւրի կը մտնէ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ: Անիկա կրնայ պլեֆ ըլլալ, սակայն ամէն պարագայի մէջ նպատակը դրամ ապահովելն է, մէկ կամ միւս կողմէ, Էնկիւրիի նկամական գործավարութեան դատարկ սնտուկին։

Թէ ինչ արդիւնք պիտի տայ Թուրք վարչապետին ուխտագնացութիւնը, պիտի տեսնենք մօտ օրէն։ Մինչ այդ, դժուար է որեւէ դրական բան ըսել Թուրքիոյ իսկական նպատակներուն մասին։

Քանի մը օր առաջ երկրորդ հեռագիր մը կը յայտնէր թէ Մոսկուա գնած է «Թիւքնաղ Թէփէ» եւ «Զաֆէր» Թրքական Թորփիլաձիգները, որոնք ներկայիս կը շինուին Իտալիոյ նաւարաններուն մէջ։

Թուրքիա այս մարտանաւերուն արժէքը վճարելու համար դրամ չունենալով, զանոնք ծախած է Ռուսիոյ։ Այս լուրը եթէ ստուգուի, յատկանշական է Թուրքիոյ դրամական օժանդակութեան խնդրանքին։ Մոսկուա կրնայ առարկած ըլլալ՝ պատճառ բանելով նոր մարտանաւերու շինութիւնը։ Թուրք վարիչները, իրենց բոլոր ճարպիկութեամբ, չեն կրնար ձերբազատուիլ ռուսական պահակին հսկողութենէն եւ անոր զերակշիռ թեւարկութենէն։

Խորհրդային Միութիւնը՝ ամբողջովին կլանուած հնգամեայ ծրագրի մեծ հոգերով, դժուա՞ր թէ կարենայ դրամական օժանդակութիւն ընել Թուրքիոյ։ Սակայն պիտի արտօնէ՞ որ անդամակցի Ազգերու Դաշնակցութեան:

Մեզի կը մնայ ուշի ուշով հետեւիլ դէպքերուն եւ ներկայանալիք ամէն առիթ օգտագործել ի նպաստ մեր անմոռանալի Դատին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՄԻՋԱԳԵՏՔԷՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

ՊԱՂՏԱՏ, 14 Ապրիլ.— Ապրիլ 1էն սկսեալ Իրաքի մէջ շրջաբերութեան դրուեցաւ երկրին նոր դրամը, որ պիտի փոխարինէ Անգլիոյ տիրապետութենէն ի վեր հաստատուած հնդկական ռուփին։

Իրաքի նոր դրամին գլխաւոր միութիւնն է Թղթադրամ տինարը՝ Ֆէյսալի նկարով, որ համարժէք է անգլիական մէկ թղթադրամ ստեռլինի։ Տինարը ունի իր բաժանումները ... թղթադրամ: Իւրաքանչիւր տինար հաւասար է հազար Ֆըլսի (fils)։ Իսկ որպէս մետաղ կայ արծաթ, նիքէլ եւ պղինձ։ Միմիայն 50 եւ 20 ֆըլսնոցները արծաթ են, մնացեալները նիքէլ եւ պղինձ։

× Նոյնպէս Ապրիլ մէկին Իրաքի թագաւոր Ֆէյսալի կողմէ բացուեցաւ Իրաքի երկրագործական եւ ճարտարարուեստական առաջին ցուցահանդէսը Պաղտատի մէջ։ Ներկայ էին բացի նախարարներէն, պետական բարձր պաշտօնեաներէն, երեսփ. ժողովի եւ Ծերակոյտի անդամներէն, նաեւ անգլիական մարզպանն ու օտար դիւանագիտական ներկայացուցիչները։ Թագաւորին բացման ճառը անթելով հաղորդուեցաւ երկրին ամէն կողմը եւ արտասահման։

Այս ցուցահանդէսը Իրաքի համար առաջինն է հինգ հարիւր տարիէ ի վեր, ուր թրքական բռնապետութիւնը մեռցուցած էր ամէն յառաջդիմական երեւոյթ կամ քայլ։

Ցուցադրուած էին բացի տեղական նախնական արտադրութիւններէն, եւ երբեմն փորձ տեղական միջոցներով շինուած մեքենաներէն եւ բաւական ճաշակաւոր ու ոճրուն կահ-կարասիներէն, նաեւ եւրոպական մեծ վաճառատուններու կողմէ զանազան մեքենաներ ու արտադրութիւններ։

Հայերէն ցուցահանդէսին կը մասնակցէին Պ. Ռաֆայէլ Պաթմանեան իր սեփական աշխատանոցին մէջ շինած ճաշակաւոր ու դիմացկուն կօշիկներով։ Պանթարճեան եղբարք իրենց քաշիներով (սիմէնթով շինուած քառակուսի քարեր, վրան զանազան ծաղկանկարներով, որոնք կը գործածուին տուներուն յատակը սալարկելու), եւ Պ. Գ. Սիւրմէնեան՝ իր կաշիէ դիմացկուն ձեռակերտ պայուսակներով, որոնք կը մրցին եւրոպականներուն հետ:

× Իրաքի կառավարութիւնը երկար պատրաստութիւններ տեսնելէ յետոյ, ձեռնարկած է Իրաքի հիւսիսային սահմանին՝ Պարզանի քիւրտ գեղապետ Շէյխ Ահմէտի դէմ զինուորական գործողութեանց։ Շէյխ Մահմուտի մէջտեղէն վերնալէն յետոյ, անտարկ Պարզանը դարձած էր աչքի փուշ, մանաւանդ գլոցի եւ բարեկամ Քէմալի պետութեան։

Գործողութեանց կը մասնակցին անգլիական օդանաւերն ալ։ Ինչ որ ըլլայ արդիւնքը, բացորոշ է որ Իրաքի նորակազմ պետութեան համար նիւթական եւ ֆիզիքական մեծ զոհողութիւններ պիտի պարտադրէ Պարզանի նուաճումը։

× Ապրիլ 3ին կիրակի օր, ողբացեալ հայրուկ Սամուէլ Ս. Գէորգեանի քառասունքին առթիւ, Կիլանի պողոտայի ազգ. վարժարանի բակին մէջ կազմակերպուած էր ազահանդէս մը, նախաձեռնութեամբ Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան։ Զանազան միութիւններու եւ անհատ ընկերներու կողմէ բազմաթիւ ծաղկեպսակներ բերուած էին։

Կը նախագահէր Պ. Գ. Սիւրմէնեան։ Պ. Վարդան Մելիքեան տուաւ հանգուցեալին կենսագրականը։ Անկէ յետոյ խօսք առնելով հետզհետէ Տոքթ. Էմիրզէ Քէթէնճեան եւ Պ. Պ. Կարապետեան, դրուատեցին ... վեթերանին անբասիր նկարագիրն ու անվեհեր եւ փոթորկոտ կեանքը: Եղան արտասանութիւններ եւ երգեր: Ներկաներուն բաժնուեցան սեւ զարդանիշեր, եւ ծախուեցան հանգուցեալին նկարները, որմէ գոյացած 196 ռուփին (շուրջ 15 անգլ.) պիտի յատկացուի յիշատակարան մը կանգնելու անոր շիրմին վրայ։

× Ապրիլ 10ին Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած էր Վասպուրականի հերոսամարտին 19րդ տարեդարձը, գաղթակայանի ազգ. վարժարանի բակին մէջ։ Հանդէսին կը նախագահէր Պ. Վարդան Մելիքեան։ Օրուան բանախօսներն էին Պ. Պ. Ս. Ազանիկեան եւ Գ. Կարապետեան։ Հոծ բազմութիւն մը փութացած էր յարգելու հերոսամարտին յիշատակը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Կեանքը Պելժիոյ մէջ

—)(o)(—

ՊՐԻՒՍԷԼ, 25 ապրիլ.— Շաբաթ գիշեր Résidence Palace-ին մէջ տեղի ունեցաւ Պրիւսէլի Հայ Կարմիր Խաչին տարեկան պարահանդէսը:

Ինչպէս ուրիշ տարիներ, այս տարի եւս Կարմիր Խաչին անդամուհիները ամէն աշխատանք ու զոհողութիւն յանձն առած էին, ներկայանալի պարահանդէս մը կազմակերպելու Պրիւսէլի եւ Անվէրսի հայրենակիցներուն համար:

Գեղարուեստական բաժնին մէջ մասնաւոր հետաքրքրութեան առարկայ եղան հայկական տարազով գեղջուկ պարերը, երգեցիկ օրիորդներու մասնակցութեամբ:

Եղան զանազան երգեր, անակնկալներ, «քօթիյոն», վիճակահանութիւն, եւն.: Պարերը շարունակուեցան մինչեւ առաւօտ մեծ ոգեւորութեամբ, եւ հաճելի ու զուարթ մթնոլորտի մը մէջ: Ջերմապէս շնորհաւորելի են կազմակերպիչ տիկիններուն անխոնջ ու անձնուէր ջանքերը: Օտար հիւրերու մէջ աչքի կը զարնէր Պելժ Կարմիր Խաչին նախագահին, Պ. Տրօնֆօսի ներկայութիւնը:

Այս առթիւ, ուրախութեամբ կ'արձանագրենք թէ Պելժ Կարմիր Խաչին Կեդր. Վարչութիւնը գնահատելով Պրիւսէլի Հայ Կարմիր Խաչի Ատենապետուհի՝ Տիկ. Արմենուհի Մարտանեին օգտաշատ գործունէութիւնը, Կարմիր Խաչի շքանշանով պատուած է զայն, ի վարձատրութիւն իր երկարամեայ բարւոք պաշտօնավարութեան: Մեր անկեղծ շնորհաւորութիւնները:

Պրիւսէլի Կարմիր Խաչին, ինչպէս նաեւ Տիկնանց Միութեան գործունէութեան մասին պիտի անդրադառնանք յառաջիկային՝ մասնաւոր թղթակցութեամբ:

** Ապրիլ 21ին, Պրիւսէլի մէջ տեղի ունեցաւ գրախօսական – դասախօսական երեկոյթ մը, կազմակերպուած Պելժահայ Ուսանողական Միութեան կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Պարիզի Վարչութեան:

Օրուան բանախօսն էր Պրիւսէլի Համալսարանի Հայկաբանութեան դասախօս՝ փրոֆ. Նէկ. Ադոնց.

Ցարդէլի բանախօսը Հայ գաղութներու մէջ Ուսանողական Միութիւններու կարեւորութիւնն ու օգտակարութիւնը շեշտելով, յորդորեց ուսանողները կազմակերպուիլ, խորացնել իրենց մասնագիտական ծանօթութիւնները, սատարելու համար գալիք Հայ ցեղի մտաւոր ու բարոյական զարգացման, եւ ներկայիս տանիլ հայերէն լեզուի ու հայ մշակոյթի պահպանման:

Հայ ուսանողները յառաջիկային իրենց մասնագիտութիւնը ծելով Հանդերձ իրենց նիւթական ապահովման համար, պարտաւոր են ամէն զոհողութիւն ու աշխատանք յանձն առնել, բարձրացնելու համար իրենց ցեղակիցներուն մտաւոր կարգակը, մօտէն հետաքրքրուելով գային հարցերով, եւ ըլլալ մը համեստ մշակներ հայ գրականութեան եւ հայ մշակոյթին:

Պրիւսէլի նորակազմ Ուսանողական Միութեան ձեռնարկը արժանի է յաջողութեան:

Հ. ՏԷՐՈՒՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ի՞նչ վիճակի մէջ է ՔԱՐԻՒՂԻ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏԸ

Քարիւղի ճարտարարուեստի հականերէն Քէսլէր մշակած է ծրագիր մը, որով կը նախատեսէ քարիւղ արտադրող բոլոր երկիրներու գործակցութիւնը ապահովել, առանց որեւէ երկիր դուրս ձգելու, նոյնիսկ Խ. Միութիւնը։ Ընդհակառակն, ջերմօրէն կը պաշտպանէ Ռուսիոյ հետ գործակցութեան գաղափարը՝ քարիւղի արտադրութեան եւ սպառման գործին մէջ։ Գարզ այն պատ- ... դրութիւնը, վերջին երկու տարիներու ընթացքին, կը սպառնար վտանգել քարիւղի միջազգային շուկային հաւասարակշռութիւնը, տրուած ըլլալով մասնաւոր պայմաններ որոնցմով Ռուսիա կը ջանար սպառել իր քարիւղի արտադրութիւնը։

Միւս կողմէ, Ռուսիա որ վերջին երկու երեք տարիներու ընթացքին, քարիւղի արտադրութեան մէջ յաջողեցաւ բռնել երկրորդ տեղը, չի դադրիր շատցնելէ իր արտադրութիւնը։ Այս կերպով, կրնայ ուրեմն, որեւէ գինով, մեծ քանակութեամբ քարիւղ մտցնել միջազգային հրապարակը, կերպով մը շարունակել համբուասոր վաճառամարտը։

Աշխարհի ամենամեծ քարիւղ արտադրողին՝ Ամերիկայի կացութիւնը հեռու է պայծառ ըլլալէ։ Ամերիկեան քարիւղի ճարտարարուեստը անիշխանական կերպարանք մը առած է եւ որեւէ լուրջ ձեռնարկ չէ կատարուած կացութիւնը բարւոքելու:

Ստոյգ է թէ 1929էն 1930, ամերիկեան արտադրութիւնը մեծ չափով նուազեցաւ, շաբաթական հազար տակառ իջնալու չափ։ Բայց ամէն ինչ, իր ելքէն կը ... Իրողութիւնը որ այդ կերպով քարիւղի շուկան չբարւոքեցաւ եղած չափով, ցոյց կուտայ թէ ... մատական միջոցներ չգործածուեցան։

Ահա քանի մը թիւեր, ... խօսուն իրողութիւններ։

1931ին, ամբողջ աշխարհի ... քարիւղի արտադրութիւնն ... միլիառ 360 միլիոն տակառ. մինչ 1930ին, 1 միլիառ 416 միլիոն տակառ էր: Այս ամբողջութեան ... Միացեալ-Նահանգներու բաժինն ... 845,803,000 տակառ. մօտ ... կէսը: Բայց կը տեսնուի նաեւ ... Ռուսիոյ արտադրութիւնը 193... 135 միլիոն 165 հազար տակառ ... 1931ին բարձրացեր էր 157 միլիոն... Վենեզուէլլան իր արտադրութիւն ... իջեցուցեր էր 137,675,000էն ... միլիոն տակառի։ Իսկ Ռումանիա ... արտադրութիւնը բարձրացուցեր ... 41 միլիոն 680 հազարէն 47 միլ... տակառի։

Կը տեսնուի թէ բաղդատ... 1930ի արտադրութեան, 50 միլ... տակառի նուազում մը կայ ... սակայն ոչինչ կրցած է ընել ... լաւելու համար միջազգային ...

“ՅԱՌԱՋ„Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ (15)

ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒ ԹԱԳԱՒՈՐԸ

— Դո՛ւրս ելէք տունէս, դուրս ելէք, սրիկանե՛ր..., սրիկանե՛ր...։ Դուք մտա՞ծ կը կարծէիք Ալուկենց Հայկօն: Հաւասարութի՛ւն, խօսք չէ՛ հաւասարութի՛ւն։ Կատակ կը կարծէիք, աւազակնե՛ր, աւազակնե՛ր...։

— Կինները դուրս փախչիլ սկսան սուր վայնասուններ արձակելով, որոնց հետեւեցան իրարու ետեւէ, լեմոնի գոյն առած Թագաւորին ակնոցաւոր ընկերն ու անոր բարեկամները։

Հիւղակը պարպուած էր ի սպառ։ Հայկօ Էմին կացինը ձեռքը ելաւ դուռը: Թեւով սրբեց ճակտին յուզումի քրտինքն ու կրկէսներու առիւծի մը նման կանգնեցաւ սեմին վրայ հեւալով: Դուրսը մութ էր եւ կ'անձրեւէր։ Հայկօ Էմինէն սարսափահար մանուկները ինկեր էին ցեխին մէջ եւ կը ճչային՝ մայրի՛կ..., մայրի՛կ...։

«Մայրի՛կ..., մայրի՛կ...», հեծկլտաց Հայկօ Էմին, մէկ կողմ նետեց կացինը ու կանչեց բարձրաձայն։

— Հայրենակիցնե՛ր, հայրենակիցնե՛ր, մի՛ վախնաք ինծմէ, ես Թուրք չեմ։ Եկէ՛ք, եկէ՛ք, ձերն է իմ տունը։ Եկէ՛ք, շարունակեցէ՛ք ձեր ուրախութիւնը ու խմեցէ՛ք կենէն Հայկօ Էմինի հաւասարութեան կենացը...։

Եւ Հայկօ Էմին վիրաւոր, կաղկանձող վագրի մը նման նետուեցաւ հիւղաքաղաքի ոլոր-մոլոր փողոցները եւ «մայրի՛կ..., մայրի՛կ...», աներեւութացաւ մութին մէջ։

XIII

Շաբաթէ մ'ի վեր, սպիտակ մորուքով խելագարուած ծերունի մը կը շրջէր Պէյրութի հիւղաքաղաքի փողոցներուն մէջ, գարշահոտ, լպրծուն ցեխերը կոխկռտելով, ձա՛խ-ա՛ջ, ձա՛խ-ա՛ջ։ Ոտքերուն ծայրերը դուրս ինկեր էին պատռտած կօշիկներուն ծայրերէն եւ հագուստները թաթխուած էին ցեխով։ Ձեռքին մէջ երկար գաւազան մը բռնած էր, որ վեր կը բարձրացնէր, երբ կ'աղաղակէր.

— Ես, ե՛ս եմ խորհուրդ խորին Հայաստանի աղքատներու Թագաւորը: Ինծի հետեւեցէք, ո՛վ թշուառներ, դուք որ տուն-տեղ չունիք եւ փողոցները կը գիշերէք շուներուն հետ։ Ես Հայաստանի մէջ դրախտ շինած եմ ձեզ համար։ Օդասուն, հոյակապ շէնքեր՝ Արարատի կարծր ապառաժներէն եւ անոնց մէջ փափուկ անկողիններ զետեղել տուած եմ, շինուած՝ Հայաստանի ոչխարներու ազնուական բուրդերէն։ Ինծի՛ հետեւեցէք, անօթի ամբոխներ, դուք որ խոտով կը սնանիք եւ հասարակ սեւ հացը կարկանդակի համ ունի ձեր քիմքերուն տակ: Ես Հայաստանի մէջ ցորենի ալիւրէ հացով, մեղրով ու կարագով պիտի կերակրեմ ձեզի։ Ինծի հետեւեցէ՛ք, ջարդուած, տրորուած, կողոպտուած անպաշտպան հայրենակիցներ, դուք որ կը ծաղրուիք, կ'անարգուիք, կը քաշքշուիք փողոցային հասարակ սրահակներէն։ Ես ձեր պաշտպանութեան համար բանակներ կազմած եմ Հայաստանի մէջ. Թնդանօթներ զետեղած եմ լեռներու լանջերուն եւ Թագաւորութեան դրօշը տնկած եմ Արարատի գագաթին։

Եկէ՛ք, եկէ՛ք, Թագաւորութեան մարտանաւերը բերած եմ ձեզ Հայաստան փոխադրելու համար։ Մեղք չէ՞ք, վա՛խ զաւակնե՛րս, վա՛խ...։ Դուք ալ տուն-տեղ, արտ, գոմէշ ունէիք ժամանակին։

Եկէ՛ք, եկէ՛ք, մի՛ վախնաք, աղքատներու Թագաւորին մարտանաւերը չեն ընկղմիր որքան ալ մեծ ըլլան փոթորիկները ծովերուն մէջ։ Եկէ՛ք, եկէ՛ք, իմ անդրանիկ զաւակս է անոնց հրամանատարը։ Դուք չէ՞ք ճանչնար զայն։ Ահա՛, ջուրերուն վրայ կեցած է հոն։ Եկէ՛ք, եկէ՛ք, որ ծանօթացնեմ ձեզ իմ զաւակս, եկէ՛ք..., եկէ՛ք...։

Եւ ծերունին կ'արագացնէր իր քայլերը, կ'իջնէր ծովեզերք եւ ձեռքերը բերնին բարձրախօս շինած կը պոռար, հեռուն կեցած օտար մարտանաւերուն։

— Թորո՛ս, Թորո՛ս, զաւա՛կս, ես եմ կանչողը, քու հայրդ խորհուրդ խորին Հայաստանի աղքատներու Թագաւորը։ Վերցնել տուր խարիսխներն ու մօտեցիր ափին։ Մե՛ղք են, մե՛ղք են, այս թշուառ բազմութիւնները...։

Իրիկուն մըն ալ քարափի մայթերու բարձրութենէն վար ինկաւ Հայկօ Էմին ու մեռաւ ծովափի խիճերուն վրայ։ Մինչեւ արշալոյս, սառած մարմը դէմքին ան մնաց լուսնկային, աստղերուն եւ զինքն օրօրող շառաչող ալիքներուն։ Առաւօտուն, ան ժամերով մնաց նաեւ հիւղաքաղաքի թշուառ բազմութիւններուն, որոնք անտարբեր կը դիտէին վերէն իրենց տարօրինակ Թագաւորը։

Կէսօրէն առաջ փայլուն զէնքերով հարիւրաւոր պատանի զինուորներ եկան՝ ձա՛խ-ա՛ջ, վեր հանեցին ինկած Թագաւորը, պառկեցուցին պատգարակի մը մէջ դրին ու անճապարանքով դուրս տարին հիւղաքաղաքէն։

XIV

Կէսօրէն վերջ ժամը չորսին, հսկայ Թափօր մը կ'անցնէր Թարիքէլ-Շամ փողոցէն եւ կ'ուղղուէր Հայոց գերեզմանատան: Թափօրին առջեւէն ձեռքերը ճակտին մօտեցուցած Պեթհովէնը կը քալէր երկաթէ կօշիկները հագած, ծանր ոտքերը դանդաղօրէն շարժելով ձա՛խ-ա՛ջ, ձա՛խ-ա՛ջ։ Հայկական դրօշով ծածկուած դագաղին երկու կողմերէն պատանի զինուորները կը քալէին փայլուն զէնքերը վար բռնած։

— Ո՞վ է այս..., ո՞վ է այս մեռելը, կը հարցնէին տեղացիները գաղթական Հայերուն։

— Հիւղաքաղաքի Հայոց Թագաւորը..., Հայոց Թագաւորը...։

— «Հայոց Թագաւո՞րը...», «Հայոց Թագաւո՞րը» եւ բազմութիւնը կը մեծնար, կը շատնար տակա... յոց Թագաւո՞րը», եւ ամբողջ ... ղաքը ոտքի ելած կը հետեւէր ... փօրին։

Գերեզմանատան մէջ յուղար... ւորները ուզեցին Թագաւորին ... տեսնել։

— Սպիտակ, փառաւոր մորուք ... կորնթարդ քիթով եւ պատկառ... զու թեւ յօնքերով, իսկական ... ւոր է եղեր, կը փսփսային ... ցիներն իրարու։

Եթէ ողջ ըլլար Հայկօ Էմին ... պիտի զար դագաղէն եւ ծէ... գիրքը։

— Բայց, աղքատնե՛րու, ... նե՛րս, աղքատներու... Թագա...

Դագաղը փոսը իջեցնել... խմբապետը խոշոր համրիչ ... դրոշմեց անոր լայն ու բարձ... տին եւ դառնալով պատանի ... ւորներուն, հրամայեց.

— Պատուի՛ ա՛ռ։

Միայն որբերը չէ՛, այլ ... քաղաքը հանեց գլխարկը ու ... բարեւ:

Ի՛նչ, աղքատներու Թագաւ... րոսի հայր, Հայկօ Էմին ... չէ՞ր ի՛ընէ..., այս պատիւին

Ե. ԿԻՐԻ...

ՎԵՐՋ

...ւորին կացութիւնը։ Միւս կողմէ ...ները այսօր աւելի ցած են քան ...ին։ Անկից կը հասկցուի նաեւ ...թէ արտադրութիւնը նուազած ըլ-լալով մէկտեղ, սպառումն ալ պակ-սած է։

Միւս կողմէ սակայն, արտադ-...ները նոր աղբիւրներ կը գտնեն։ ...րերը նոր ... մէջ քար-... Նահանգներու մէջ ... սկսաւ ... ներքին սպառումը ... 1931ին։ Ընդհանրապէս ... նուազեցաւ։ Եւ այս ...ումը ... ցոյց կը տրուի ... քիմիական արտադրու-...է կողմէ ... միւս կողմէ ... ամերիկեան ձգտումը՝ արտա-... մէջ հաստատելու գոր-...ծանի կամ ստանալու մենաշնորհ-ներ։

Իրականութիւնն այն է որ քա-... միջազգային շուկան կազմա-...ւած չէ։ Միայն մեծ ընկերու-թիւններն են որ կազմակերպուած ... կը շահին իրենց կերել ցարդ ... անցած ընկերութիւններ։

Քարիւղի շուկայի կազմակերպ-ման համար Փեալհոի կողմէ մշակ-ուած ծրագիրը, կը ձգտի ամբողջ ... արտադրողներու մասնակցութիւնը ապահովել։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

«ԱԼ ՁԵՆՔ ԿՐՆԱՐ ԴԻՄԱՆԱԼ»

...մայէն խումբ մը որբեր ցենտե-... նամակը ուղղած են Հայրիկին (... Ապրիլ).—

— Անա տարի մըն է որ մեր ճի-չը աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը ...սան, բայց ալ մէկ տեղէ չելաւ պաշտպան բարերար մը, կամ բարե-րար կազմակերպութիւն մը, որ մեր ...ներուն ընդառաջ երթալով, այս կացութենէն մեզ ազատելու համար միջոց մը խորհէր։

Ալ բաւական չէ՞ մեր այս տառ-ապանքը. ինչո՞ւ մեզ այսպէս երեսի վրայ ձգած, Սփինքսի լռութեան մէջ ընկղմած, չեն ուզեր լսել կամ ...նել մեր այս կացութիւնը. միթէ ...ցա՞ւ հայութեան մէջէն ազգա-սիրութիւնը, որ մեզ այսպէս մոռա-ցութեան են տուած։ Մնանք այլ ...ս Անզգածութիւնը, անօթութիւնը, ...ցաւոտութիւնը երեւակայական ...թիւական մը կը թուէին մեզի, բայց այսօր անոնց ճիրաններուն մէջ ենք ինկած. ո՛չ ուտելու հաց ու-նինք, ո՛չ պառկելու տեղ. ոտքերնիս ...ոտիկ չմնաց, վրանիս հագուստ ի ...ր Առասօրայ փրկութեան, միջոց մը այս անել կացութենէն ազատե-լու համար, ապա թէ ոչ մի քանի օրէն ստիպուած պիտի ըլլանք նո-րէն Սելանիկ կամ Աթէնք թափ-...ել, այս կացութենէն ազատուելու յոյսով։ Եթէ Թերահաւատներ կան, կրնան գալ եւ իրենց աչքերով տեսնել։ Այլեւս շուներու չափ ալ արժէք չունինք. գոնէ անոնք պառ-կելիք տեղ մը, խշտեակ մը ունին։ Մինչեւ մենք այս անձրեւներուն, պատի եզերքներ կամ փլած տուներ կը փնտռենք. մեր այս ... ...ութիւնը պահ մըն ալ քաշել տա-լու համար։ Ալ անկարող ենք տա-նելու այս զրկանքներուն։

Մինչեւ հիմա յոյսով մը կ՚ապ-րէինք. թէ յառաջիկային գործերը կը բացուին, բայց ի զուր։ Գիւղացին ինք անօթի է, ինչպէ՞ս մեզի գործ տայ, որ մենք ալ կարողանանք ապ-րիլ. ա՛լ ապրուստ չկայ մեզի համար այս տեղերը, եթէ նոյն իսկ գործերն ալ բացուելու ըլլան, թէեւ յոյսի նշոյլն իսկ չկայ, ի՞նչ բախտ, այս ի՞նչ անողոք է եղեր մեր ճակա-տագիրը. ամէն կողմէ մերժուիլ, ա-մէն կողմէ հալածուիլ. այս ամէնը մեզի՞ էր վերապահուած։

Ինչո՞ւ այսքան անհոգութիւն. չլսեցի՞ն արդեօք մեր ազգակիցնե-րը, թէ որբերը չեն կրնար Հայաս-տան երթալ, որովհետեւ ազգային ոգի ունին, թէ ոչ սուտ կուգայ ի-րենց. չէ՞ որ հետեւեալ խօսքերը, ինքը, Խորհրդ. Հայաստանի լիազօր Շահվէրդեանը բսաւ մեզի, երբ անկէ տասն օր առաջ Աթէնք էինք. — «Դուք չէք կարող գնալ խորհր-դային երկիր, որովհետեւ ձեր սր-տերը ազգային զգացումով վառ են»։ Բայց ինչո՞ւ արդեօք երեք ամիս մեզ սպասցնելէ վերջ այս պատաս-խանը տուաւ մեզի. այդ շատ քիչե-րը գիտեն։ Ուրեմն մենք կասկածե-լիներ ենք ու չենք կարող Խորհրդ. Հայաստան երթալ. ի՞նչ պիտի ըլ-լայ հապա մեր վիճակը։ Մենք լա-ցինք, ուրիշներ խնդացին, — այս-պէ՛ս լուծուեցաւ թէ ոչ այսպէս կա-րելի է լուծուա՞ծ համարել մեր թշ-ուառ կացութիւնը, երբ, ճիշդ տարի մըն է, որ խելակորոյս, մուրացկա-նի ցուպը ձեռքերնիս, գիւղէ գիւղ կը թափառինք, կտոր մը չոր հաց ճարելու յոյսով։ Ու քանի որ մենք անոնց համար կասկածելիներ ենք, ի հարկէ ուրիշներուն համար վստա-հելիներ պէտք է ըլլանք. մեզի պէս երիտասարդները այլուր փոխադրե-լու տեղ չի պակսիր։ Մենք կ՚ուզենք ապրիլ, բայց ապրելու համար մի-ջոցներ չունինք։

Լսեցէ՛ք, Հայե՛ր, ալ չենք կրնար դիմանալ....

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ապրիլեան սգատօնը գաւառներու մէջ

ՎԻԷՆ, 25 ապրիլ.— Անցեալ տա-րի, մեր գաղութի բոլոր կազմակեր-պութիւնները եւ միութիւնները, միասնաբար տօնեցին Ապրիլ 11)24ի համազգային սգատօնը։ Բայց այս տարի, համաձայնութիւն չգոյացաւ։

Անցեալ տարի, ամիսներ առաջ, Ռամկավարները եւ Հնչակեանները, նախաձեռնութիւնը ստանձնելով, խորհրդակցական ժողովի հրաւիրած էին գաղութիս բոլոր Միութիւննե-րը, բացի Դաշնակցութենէն։ Խոր-հրդակցական ժողովին մէջ, կարգ մը Միութիւններու կողմէ, հարց կը դրուի թէ՝ ինչո՞ւ համար Դաշնակ-ցութիւնը եւս չէ հրաւիրուած, այ-լապէս մենք ալ չենք մասնակցիր։ Կը պատասխանուի թէ.— Դաշնակ-ցութիւնը մեզի չի միանար, անոր համար չենք հրաւիրած։ Ժողովին մէջ կը գտնուի որ անպայման հրա-ւէր ղրկուի։ Հ. Յ. Դ.ական Մարմինը սիրով ընդառաջ կ՚երթայ եղած հրա-ւէրին, պայմանաւ որ թոյլ տրուի իր առաջարկները ներկայացնելու, այն է, Ա. Պէտք է սգահանդէսին հայկական եռագոյնը պարզուի։ Ռամկավարներ եւ Հնչակեանները կ՚առարկեն.

— Մենք չենք ուզեր համազ-գային սգատօնին Դաշնակցութեան դրօշակը պարզել։

— Լաւ, կը խնդրենք որ գէթ «Մեր Հայրենիք»ով սգահանդէսի բացումը կատարուի։

— Ո՛չ, մենք չենք կրնար Դաշ-նակցութեան երգով մը համազգա-յին սգահանդէսի բացումը կատա-րել։

Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ի դէմս մեր խնկելի նահատակներուն, ընդունեց անոնց բոլոր առաջարկները եւ տօ-նեց միասնաբար, անհանգիստ ձգե-լով իր խիղճը, քանի որ մէկ միլիոն նահատակներու մեզի ձգած աւանդն է եռագոյնը։

Գալով այս տարուան, այս մար-դիկը ուզեցին անցեալ տարուան նման ընել, բայց Զ. Ռ. Միութիւնը վերակազմուած ըլլալով, ինքը նա-խաձեռնութիւնը ստանձնեց, ինչպէս ուրիշ տեղեր, եւ բոլոր կազմակեր-պութիւններուն եւ միութիւններուն հրաւէր ղրկեց։

Երբ Զ. Ռ. Մ.ի այս հրաւէրը կը ստանան, անմիջապէս իրենք եւս նամակներ կը գրեն բոլորին եւ թուականը Զ. Ռ. Մ.ի թուականէն (2 մարտ) երկու օր առաջ կը դնեն (29 փետր.)։ Այս խորամանկութեամբ կ՚ուզեն որ նախաձեռնութիւնը ի-րենք ստանձնած ըլլան։ Բայց իրա-կանութիւնը այն է որ բոլոր Միու-թիւնները Զ. Ռ. Մ.ի նամակները մէկ-երկու օր առաջ ստացած էին արդէն։ Շատ աշխատանքներ կա-տարուեցան միացնելու համար։ Ձախ Կեդր. Վարչութեան կողմէ նախա-գահը եկաւ բանակցելու, դարձեալ ամէն փորձ ի զերեւ ելաւ։ Անոնք պիտի տօնէին ապրիլ 10ին, որ ար-գիլուեցաւ կառավարութեան կողմէ, գործադուլի պատճառաւ։

Եւ Զ. Ռ. Մ.ը կազմակերպեց սգահանդէսը Ապրիլ 24ին, ճիշդ օ-րին, կիրակի կէս օրէն առաջ ժամը 9ին Հ. Յ. Դ. «Խամակ» Ակումբին մէջ։ Իրենց բարոյական մասնակ-ցութիւնը բերած էին Հ. Յ. Դ., Հ. Մ. Ը. Մ. եւ Կ. Խաչի մասնաճիւղը։ Երիտասարդներու բազմութիւն մը լեցուած էր սրահը մինչեւ դուռը։ Բեմին վրայ փոքրիկ սգաքեմ մը շինուած էր, մէջտեղը 40 մոմեր, ...ականներու խմբանկարով, շրջա-պատուած ծաղիկներով եւ կանաչ տերեւներով։ Բեմին աջ ու ձախը կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսա-կան եռագոյնները։ Հայկական եռա-գոյնը ծածկուած էր սեւ ժապաւէնով մը, իբրեւ սուգի նշան։

Զ. Ռ. Մ. անդամներէն, նախա-գահ՝ Գ. Յ. Տէրտէրեան սգահանդէսը բացաւ, պարզելով օրուան նշանա-կութիւնը, որմէ վերջ, փոքրիկներու երգչախումբը երգեց «Մեր Հայրե-նիք»ը որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս։

Հ. Յ Դ. մարմնին կողմէ խօսե-ցաւ Գ. Ա. Գաւոնէ մօտ 20 վայրկ-եան եւ մասնաւորապէս ծանրացաւ 1914ին երիտասարդ թուրքերու կողմէ ներկայացող պատգամաւո-րութեան առաջարկին, Հ. Յ. Դ. Երզ. ընդհ. ժողովին։ Բացատրեց թէ ի-րենց այդ առաջարկներով կ՚ուզէին իրենց համաթուրանական ծրագիրը յաջողցնել առիթը ներկայացած հա-մարելով եւն.։ Կ. Խաչի կողմէ Օր. Ա. Գաղտասարեան կարդաց ուղերձ մը։ Օրուան բանախօսն էր Գ. Վ. Զուլլէքեան, որ խօսեցաւ մօտ մէկ ժամ, մանրամասն պատմեց 1915ի եղեռնին դրդապատճառները։ «Մա-սոր եւ այլ ասպարէզներու մէջ, մենք շատ առաջ անցած էինք թուրքերէն եւ մասնաւորապէս 1908էն վերջ»։ Պատմեց դրուագներ մեր ...-կան փաղանգէն։ Վերջացնելով, հոլ ուղղեց բոլոր հայրենակիցներուն որ թիկունք հանդիսանան մեր յոյսի փարոսին Զ. Ռ. Մ.երուն։ Իսկ վեր-ջիններուն թելադրեց որ հոգ տա-նին նոր սերունդը հայ մեծցնելու եւ իրենցմէ վերջ եկող սերունդ պատրաստելու համար։ Արտասա-նեցին փոքրիկներ Ա. Գալըճեան՝ «Մահուան երեկոյ», Մ. Ալղունեան «Յաղթութիւն Ձեզ», Գ. Գ. Ա. Խն-կիցեան արտասանեց ուղերձ մը «Ողջո՛յն Երկաթներին»(?)։ Գ. Մելքոն-եան «Սեւ Խաւար»ը, Յ. Մաթոսեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ «Սուգը» (Սիա-մանթօ)։ Փոքրիկներու երգչախում-բը «Դէ՛ առ ինձ ձեռքըդ»ով փա-կեց սգահանդէսը, ճիշդ կէս օրին, որմէ վերջ մեկնեցանք սրահէն, մէկ միլիոն նահատակներու յիշատակը մեր սրտին...։

Ն. Գալէ

ՏԷՍԻՆ, 25 ապրիլ.— Գաղութը չունենալով Ազգ. Կեդր. մարմին կամ Զ. Ռ. Մ. մասնաճիւղ, Զմիւռ-նիոյ Հայր. Միութիւնը ստանձնեց ապրիլեան սգահանդէսին նախա-ձեռնութիւնը, հրաւիրելով Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ս. Դ. Հնչակեան-ները, Վասպուրականի, Տարօն-Տու-րուբերանի, Սեբաստիոյ, Բարձր-Հայքի եւ Խարբերդի Հայրենակ-ցական Միութիւնները, Հ. Յ. Դ. Գառնիկեան Միութիւնը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը։ Միայն Հնչակեանները խորհրդակցական ժո-ղովին մէջ անտեղի առարկութիւններ ըրին եւ քաշուեցան։ Զարս օր վերջը Խարբերդի Հայր. Միութիւնն ալ հետեւեցաւ անոնց օրինակին։

Տէսինի մէջն ալ այս տարի սգահանդէսը տօնուեցաւ ճիշդ օրին, Ապրիլ 24ի կիրակին։ Առաւօտեան ժամը 11ին Հայ մատրան մէջ, հո-գեհանգստեան արարողութիւնը կա-տարուելէն վերջը, ցերեկուան ժա-մը 2.30ին ալ S. L. S. A.ի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ սգահանդէսը, հոծ բազմութեան մը ներկայու-թեան։

Բեմին երկու կողմը կը ծածա-նէին հայկական եւ ֆրանսական ե-ռագոյնները, իսկ ճիշդ կեդրոնը պատրաստուած էր մահարձան մը, զարդարուած ծաղկեպսակներով ի-րաքանչիւր Հայր. Միութեան կողմէ եւ մակագրուած «Յարգանք Նահա-տակաց»։ Սգահանդէսը բացուեցաւ Գ. Գօյանճեանի կողմէ դաշնակի վրայ նուագուած մահերգով մը, զոր ներ-կաները ունկնդրեցին յոտնկայս։

Նախագահ ընկ. Կ. Տայեանի բացման խօսքէն վերջը, սկսաւ գե-ղարուեստական բաժինը։ Սեբաս-տիոյ Հայր. Միութեան կողմէ ար-տասանեց փոքրիկն Կ. Ղարիպեան, Հ. Մ. Ը. Մ ի կողմէն արտասանեց Գ. Մ. Մարտիրոսեանը, Սիաման-թոյի «Եղբայր իր եղբօր»։ Վասպ. Հայր. Միութեան կողմէ արտասա-նեց Օր. Ս. Հիւսեան Վահէ Հէյմանի կողմէ Մենակի յիշատակին գրուած «Դու էլ վեր կեցար»։ Օր. Ա. Քէօյէ-եան Զմիւռնիոյ Հնգ. Միութեան կողմէն «Լանց ամպերը» եւ «Իմ սի-րելի զաւակունք» երգերը յաջողո-րէն։ Հ. Յ. Դ. Գառ. Միութեան կող-մէն արտասանեց Գ. Ա. Մարգար-եանը, Ա. Անէմեանի «Արցունքները» եւ Գ. Ն. Խաչատուրեան կարդաց ուղերձ մը։ Ուղերձ մը կարդաց նաեւ ընկ. Մ. Գրիգորեանը, Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան կողմէ։ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մարմնին կողմէ արտասանեց ընկ. Մ. Գինոսեան, Գ. Չէքիճեանի «Պէտք է քալել տակաւին», յուզելով ներ-կաները։ «Մայր Արաքսի երգէն յետոյ (դաշնակ), բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը՝ ընկ. Թ. Այվազ-եան որ ազդու բանախօսութեամբ, պարզեց Ապրիլ 11)24ի մեծ եղեռնը, թրքական կառավարութեան կատա-րած բարբարոսութիւնը եւ Իթթի-հատի սարքած ոճիրները։ Եզրակա-ցնելով, շեշտեց,—«Հայ ազգը ամ-բողջութեամբ, ըլլայ արտասահմանի թէ Հայաստանի մէջ, պէտք է որ ամէն տարի տօնէ այս օրը, Ապրիլ 11-24ը, անկէ ետեւնց առած «Մայիս 28»ը, մեր անկախութեան օրը եւ հայ մտքի ու գրականու-թեան միակ տօնը,—Մշակոյթի Օ-րը։ Ապրիլեան սգատօնին մենք պէտք է գանք հոս, մեր յարգանքի բաժինը բերելու մեր մէկ միլիոն նահատակներուն, սակայն ո՛չ թէ ողալով եւ ողբալով, այլ այն խորին հաւատքով թէ պիտի գայ օր մը— արդար հատուցման օրը»։

Բանախօսութենէն յետոյ, գա-ղութիս հոգեւոր հովիւ Նուայի քա-հանայ Ալթունեանի Պահպանիչով սգահանդէսը փակուեցաւ եւ ներկա-ները սրահէն մեկնեցան «Մեր Հայ-րենիք»ի նուագին ազդեցութեանը տակ։

Սուգի զարդանիշներէն գոյա-ցած գումարէն հանդէսի ծախքերը 130, ֆր. 50 սանթիմ հանելով, մնա-ցած 122 ֆրանքը յանձնախումբի միաձայն հաւանութեամբ որոշուե-ցաւ յանձնել Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնա-ճիւղին, յատկացնելու համար իր մրաշան անդամներէն Վարդավառ Թուլաքըզըգեանին, որ ոլիմպիա-նի մէջ ոտքէն վիրաւորուելով, տա-րիէ մը ի վեր հիւանդ պառկած է Լիոնի հիւանդանոցը։

Վասպուրականի Ապրիլեան հե-ռաւմարտի տարեդարձը տօնելու համար, Հայր. Միութեան կողմէն ... գէթ խ-տաբար։ Մինչեւ այս տարեդարձը հայ ազատագրական պատմութեան մէջ ոսկի տառերով քանդակուած է եւ ... դարձած Հայաստա-նի անկախութեան, «Մայիս 28»ին։

Վ. Եզուսի(?)

ՄԱՄՈՒԼ

Քաղաքական մէկ ճակատ

«Ասպարէզ» պարզելով ազգային քաղաքական մէկ ճակատի անհրա-ժեշտութիւնը, կը շեշտէ (1 ապրիլ)։

— «Մասնաւորապէս արտասահ-մանի մէջ, հայ ժողովուրդը կը բաժնուի երեք գլխաւոր հոսանքնե-րու։ 1. Անոնք, որ կը մտածեն թէ հայ ժողովուրդի վերջնական ազա-տագրութեան յաջողութիւնը կրնայ ապահովուիլ միայն ու միայն կազ-մակերպուած պայքարով. 2. Անոնք, որ կը մտածեն թէ հայ ժողովուրդը իր սեփական ուժերով անկարող է իր քաղաքական ճակատագիրը տնօ-րինել, եւ մինչ ենթակայ պիտի ըլլայ ուժեղներու անօրինութեան ու շնորհին, պարզապէս ապրելու համար աշխարհի որեւէ մէկ անկիւ-նը, ինչ չափով որ հնարաւոր է. 3. Անոնք, որ ո՛չ թէ հայ ժողովուրդի, այլ «հայ բանուորութեան» փրկու-թիւնը կը փնտռեն համաշխարհային յեղափոխութեան մէջ. եւ կ՚ըսեն՝ ազգը ժամանակավրէպ հասկացողութիւն մըն է, եւ փոխարէն՝ համաշխարհա-յին յեղափոխութեան պայքարին։

Եթէ մէջտեղէն վերցնենք մի-ջին հոսանքը, որ կազմակերպուած չէ եւ ինքնիրենը բան մը չի ներ-կայացներ, որքան ալ խոշոր ըլլայ անոր թիւը, դէմ դիմաց կը մնան միայն երկու կազմակերպուած հո-սանքներ— Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն ու անոր քաղաքական պայքարի կողմնակիցները եւ Հայաստանի կո-մունիստական կուսակցութիւնն ու արտասահմանեան համակիրները»,

Նոր մանկապարտէզ

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ.— Ապրիլ 17ին կա-տարուեցաւ Տրակինեանի մասնա-ւոր մանկապարտէզին բացման հանդէսը, նախագահութեամբ Գալաճեան ե-պիսկոպոսի։

1928ին կը հիմնուի Յառաջդի-մասէր Միութիւն մը, որ մինչեւ այսօր քանի մը Վարչութիւն փո-խելով չէր կրցած կարեւոր գործ մը կատարել ժողովուրդին յառաջդի-մութեան եւ զարգացման համար։

Նոր Վարչութեան ժրաջան աշ-խատութեամբ, Միութիւնը յաջողե-ցաւ մատուռ-մանկապարտէզ մը բանալ, Դպրոցասէր Միութեան օ-ժանդակութեամբ։

Պատարագէն վերջ, առաջնորդը բացաւ հանդէսը յորդորելով պզտիկ-ներուն հայերէն սորվեցնել, սիրել հայրենիքը եւ հայրենի աւանդու-թիւնները։

Յետոյ հանգանակութեան ձեռ-նարկուեցաւ եւ ժողովուրդը գոհ տպաւորութեամբ մեկնեցաւ։

Ապրիլ 24ին ալ տօնուեցաւ 1915ի սգատօնը։

Ի. Ա.

ՕՐ. ՆՈՒՆԻԱ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ԵՒ
Գ. ԺԻՐԱՅՐ ՎԷՄԵԱՆ
(Կարնոյ Չիթող գիւղէն)
ՆՇԱՆՈՒԱԾ
Մարսէյլ 24 Ապրիլ 1932

ԱՐՄԷՆ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

Պէյրութէն հասած նամակէ մը խորին վշտով կ՚իմանանք մահը ըն-դունակ երիտասարդի մը, Արմէն Սահակեանի, զաւակը՝ Հ. Հ. անդրա-նիկ խորհրդարանի նախագահ ընկեր Աւետիք Սահակեանի (Հայր Աբրա-համ)։

Ողբացեալ երիտասարդը, հազիւ 28 տարեկան, ստացած էր միջնա-կարգ կրթութիւն եւ ապա բարձրա-գոյն ուսում Սթրազպուրկի համալ-սարանէն։

Կը պատրաստուէր փայլիլ նաեւ լրագրութեան մէջ, գիտական ու-սումնասիրութիւններով։

Մեր ցաւակցութիւնները՝ ընկեր Աւետիքի եւ Տիկին Վառվառի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վաղը, կիրակի, 1 Մայիս, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Պատարագէն վերջ, Հոգեհանգիստ պիտի կատար-ուի ի հանգիստ հոգւոյն Նորոգ Ննջե-ցեալ Այրի Տիկին ... եւ ... ննջեցելոց ... գերդաստանին։

Կը հրաւիրուին ազգականներն ու բարեկամները։

ԲԺՇԿԻՆ ԹԵՐԹՕՆԸ յետաձգուած է նիւթերու առատութեան պատճառով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԵՐԴԻՔ ՀԱՅՐԵՆԻ

(ՎԷՊ)

Բ. ՄԱՍ

V

Իր ծոցին մէջ որքա՜ն յամառա-պէս էր անոր այդ խուսափո՜ղ ստուերը՝ անթափանց ապակեփեղկին ետին, նը-րանցքին մէջ...

Նորէ՛ն խուսափեցաւ աչքէ։ Սուրէն ծիգ ըրաւ զայն կրկին պատկերացնելու համար աչքին առջեւ։ Բայց, ինչպէս միշտ, չէր՝ չէ՞ր զայն, որովհետեւ ինչպէս միշտ, ինք թեւածեր էր դէպի քաղաք, ծովու. Լանդիկ եկեր էր հօր իրեն՝ միշտ նո՛յն յոյսով ու միշտ նո՛յն յուսախաբութեամբ...

Սուրէն իր այդ փնտռտուքին մէջ, ... յանկարծ իր պատկերը՝ հայելիին մէջ, — անխնամ, թափթփած, անշնորհ, ամօթոյն եւ ինքզինքը բաղդատեց անոր հետ, որուն տեսքը թարմացեր էր ծոցին մէջ՝ այն երեկոյ՝ Գանք Օթօմանի Ճամ-բուն վրայ։

Ու խորհեցաւ՝ թէ չափազանց միա-միտ էր ինք՝ ցանկալուն համար բան մը որուն հասնելու ուժը... չունէ՞ր... ինչ-պէ՞ս թէ, քանի որ իր հոգին կը թեւա-ծէր ու իր բազուկներուն մէջ դեռ բա-ւական արիւն ու ուժ կար՝ զայն կրե-լու համար թեւածէ՞րը...։

VI

Հրացանաձգութիւն։ Վազք։ Ժխոր։ Նորէն հրացանաձգութիւն։ Խուժան։ «Եաշասո՜ն»։ Ինչող փեղկեր։ Ղալաթիոյ Երրորդութիւն եկեղեցիի բարապանը վա-զեց դուրս։ Փողոցը մեծ բազմութիւն է խռնուած։ Բակը գտնուող քանի մը աշա-կերտներ եւս դուրս վազեցին։ Խաղա-ցողներ ծայրերուն վրայ։ Ծնկնարանող-ներ հրմշտկողներ։

Ու փողեր։ «Հուռռա՜»։ Դափ, բա-ցականչութիւն, նո՛րէն ոգեւոր ու խոլ ազմուկ մը։ Խելացնոր բան մը։ Ուրախա-ցուցիչ բան։ Շա՞տ ուրախացուցիչ բան մը։ Երկինքէ՞ն եկած բան մը, վերջապէս։ Հուրիէ՛թ, հո՛րիէ...։ Ու կը պատմ բա-լո՛րը — Հայ, Թուրք, Յոյն։ Մանաւանդ Հայերը. քանի որ պատալ կայ զարծին մէջ։ Եւ բառ մը ամէնուն բերնին մէջ։

— Հուրրիէ՛թ...

«Եաշասըն հուրիէ՛թ»։ Հապա՛, մի-նակ «հուրիէթ» չէ՛, «եաշասըն»ն ալ կայ... «եաշասըն հուրիէթ»...

- Գոռա, հէ՛յ, Հայու տղայ... «եա-շասըն հուրիէթ» պոռա...

Բայց, Սուրէն դեռ կը նայէր զար-մացած։

— Հուրիէթը ի՞նչ է — հարցուց իր քովը կեցող անծանօթ Հայու մը, որ անընդհատ եւ ուժգնօրէն կը ծափահարէր։

— Ազատութիւն է, եղբայր, զա՛րկ, զա՛րկ.. ինչո՞ւ չես ծափահարեր...

Ազատութի՛ւն։

Սուրէն զայն ճանչցեր էր գիրքերէն։ Օտար ու եւրոպական պատմութիւններէն։ Լեհականը՝ իրենց քաղաքի բեմին վրայ։ Յունականն ու պուլկարականը՝ օսմանեան պատմութեան մէջ

Իսկ հո՞ս։

«Եաշասո՜ն էնվէր պէյ, եաշասո՜ն Նիազի պէյ»։

— Ո՞վ, ո՞վ են — շշնջաց կրկին՝ Սուրէն։

— Էնվէր, Նիազի — կրկնեց հայ ծերը՝ շարունակելով ծափել ու ոտքերը գետնին զարնել — մեր ազատարարները, մեր փրկիչները...

Ազատարարնե՛ր։

Սուրէն ճանչցեր էր Ազատն՝ Արամ-խանով, Խենթը՝ Րաֆֆիով, Մուրատ, Ծամառեանը, Հրայրը, Անդրանիկը, Սե-րոբը՝ բարո՛կ պրակէ մը։

Ամբոխը կ՚աղմկէր, սակայն, Թուրք բանակը կը յառաջանար, փողերը կը հնչէին ու հայ ծերը, արձակելով Սու-րէնին կուշտը ծեծելէն կը պոռար.—

— Զա՛րկ, տղայ... կեցցէ՜... եա-շասըն... ծափահարէ՛, ի՞նչ կեցեր ես... չե՞ս տեսներ, ամէնքը կը ծափահարեն կոր։

Եւ, Սուրէն եւս խանդավառուած «ազատութիւն» եւ «ազատարար» բառե-րէն, մեր ազատարարը եղող էնվէրը ծափահարեց՝ որովհետեւ ամէնքը կը ծա-փահարէին, ու պոռաց՝ որովհետեւ ամէն-քը կը պոռային... Ու ուժո՛վ, այնպէս՝ ինչպէս գիտցը հրող ու քշող բազմութիւնը։

Ու իր այդ ծափը, «եաշասըն»ը, «կեցցէ»ն առաջին արտայայտութիւնն եղաւ հանրային կեանքին մէջ։ Ոգեւոր-ուած եւ ... ուրախ, յառա-ջացաւ։ Աւելի չէր տեսներ։ Քիչ մնաց պիտի իյնար բացուած փոսի մը մէջ։ Քանի մը քայլ անդին հրեցին, ինկաւ....։ Շատ ուժգին ցնցուեցաւ։ Ծանցաւ. բայց, փոյթ չէ։ Հետզհետէ աւելի ոգեւորուեցաւ։ Ու շարունակեց պոռալ՝

—«Եաշասո՜ն հուրիէթ.., եաշասո՜ն էնվէր»...։ Ու վարը, կամուրջին գլուխը, իրեն հարցնողի մը բառ...

— Ազատութի՛ւն, եղբայր, ծափա-հարէ... էնվէրը, մեր ազատարարը։

Ա՛լ աւելի խանդավառուեցաւ, երբ տեսաւ Բաբախեան էֆէնտին, որ կանգ-նած էր Ղալաթիոյ կամուրջին մօտ, խա-նութի մը առջեւ, եւ, գաւազանը գլուխ անութին, հրահանգներ կուտար յառա-ջացող բազմութեան, կը խրախուսէր, ուշ ու յանք կ՚ընէր Հայերուն՝ աւելի ուժգնօրէն ծափահարելու համար, կը ցատկռտէր կեցած տեղը, կարգի կը դնէր խանձողները, ու ձայնը ձգած, կը պոռար տղոց.

— Ուժով, տղաք... եաշասըն... կեցցէ՛... ծափահարեցէք...

Սուրէն բազմութեան մէջ տեսաւ, նաեւ, Գարօն։ Որքա՜ն ուրախ էր։ Կար-ծես երկիր՝ իր տունէն ներս տարեր էին զինքը։ Ու կը պոռար ան եւս, կը ծա-փահարէր, կը ժպտէր, ճառը գտնէր՝ պիտի գրկէր իրենց վաճառատան մէջ իր հետ գործող բեռնակիր Հասանը, որու համեստը քաշեց. ահա, առաւ իր համբ-ուրն, իր ուսին վրայ, իբրեւ «հաւասա-րութեան եւ եղբայրութեան» արտայայ-տութիւն...

Քանի մը ժամ վերջ, Սուրէն, յոգ-նաբեկ, դէպի տուն ուղղուեցաւ։

Դուժ-Գափու, Գարաքարքարանի վերեւ կը ծածանէր թրքական մեծ դրօ-շակ մը։ Խուռներամ բազմութիւն մը կը ճնշէր պատրիարք հօր կառքը, որ մօ-տեցած էր դրան։ Կեցաւ։ Ամէնքը մօտե-ցան կառքին։ Սուրէն եւս մօտեցաւ։ Ու մինչ պատրիարքը վար կ՚իջնէր, դիւա-նապետը ժպտելէն մօտեցաւ։

(Շար.)

Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Փարիզ եւ գաւառներ

Յ. Հ. Դ.

ՓԱՐԻԶԻ կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Maison de la Mutualitéի մէջ։ Օրակարգ՝ զեկոյց կոմիտէի կողմէ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտադիր է։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ընկերահամակրական դասախօսութիւնը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Ակումբին սրահը։ Կը խօսի ընկ. Վազգէն Շուշանեան։

ԱՆԻԷՌ Պուա Քոլոմպի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Վռամեան խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ԱՆԻԷՌ-Պուա Քոլոմպի Եռանդուն խումբի ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Գաւառ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Վռամեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր խումբերը՝ Հրայր, Մուրատ, Կայծակ Առաքել եւ Գայլ Վահան, վաղը կիրակի ժամը 6ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պատգամաւորներու զեկուցում եւ կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Համազասպ խումբի ժողովը 3 Մայիս Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Իշխան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ Արամ, Եփրեմ Խան, Համազասպ եւ Վարդգէս խումբերը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ՊԱՏԱՐԱԳ
Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅՆ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Պոլսեցիներու Միութեան, ի յիշատակ ազգային մեծանուն գործիչներու՝ Մ. ՋԵՐԱԶԻ եւ Մ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆԻ։

Վաղը կիրակի առաւօտ, ձօնմամբ Տ. ԳԱԼԱՔԵԱՆ եպիսկ.ի, որ դամբանական մը պիտի խօսի։ Երգեցողութիւնները պիտի կատարէ Օրիորդաց երգչախումբը։ Հոգեհանգիստէ վերջ յարգանքի խօսք՝ Տիկ. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆԷ եւ Պր. Պ. ՉԱՐԹԵԱՆԷ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ Ա. Ե. Հ. Կ. Խաչի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, 71 Ave. Kléber.

Ա. Ե. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին անդամական ժողովը վաղը Կիրակի ժամը 3ին, Bar du Globeի սրահին մէջ, 37 Bld. Dugommier։ Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Զ. Ռ. Մ. մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Bar du Globeի ներքնասրահին մէջ։ (Պուլըվար տը կոմիի թիւ 37)։

ԱՆԴՐԷԱՍԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Գարակէօզեան որբանոցի որբերէն Աբրահամ Աբրահամեան (լուսանկարիչ), մօր անուն՝ Պայծառ։ Գ. Աբրահամեանի վերջին հասցէն էր 100 Bld. de la République, La Garenne-Colombes, Seine։ Իմացնել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԿԱՐԵՒՈՐ

Եթէ կ՚ուզէք ձեր կազմակերպած հանդէսները հաճելի դարձնել նուագով, դիմեցէք «Եփրատ» նուագախումբին, կը ստանձնէ երեկոյթներու, հանդէսներու, հարսանիքներու, եւայլնի մէջ նուագել հայկական եւ եւրոպական պարեր. 5—25 հոգիէ (ըստ կամս հրաւիրողի) բաղկացած նուագախումբ, միմիայն 300 ֆրանք վարձք։ Պայմաններու մասին 8 օր առաջ դիմել «Եփրատ»ի վարչութեան, հասցէ Տ. Օհանեան, 15 Rue du Pourtour, Clamart.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ
ՍՏԱՑԱՆՔ

Փարիզ, Պէֆ.— 10։
Զակազիկ, Լ. Ղ.— 750։
Մարսէյլ, Գործ.— 940։
Մարսէյլ, Վէմ.— 30։
Տէսին, Յ. Գ.— 35։
Լա Սիօթա, Մ. Ջ.— 35։
Տէսին, Գործ.— 254.50։
Նանթ, Գ. Ս.— 35։
Մարսէյլ, Մար.— 20։
Գոնոր, Մ. Մ.— 35։
Սէն Ժորժ Լակրիկոլ, Ա. Տ.— 15։
Մոնփոթրոյ, Մ. Ա.— 30։
Մաթէլ Ռօան, Մ. Թ.— 325։
Նէօյեր. Իշխ. Ա.— 35։
Վիէն, Ն. Խ.— 105։
Փարիզ, Ա. Ե.— 70։
Վալանս, Գործ.— 272.50։

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

96 R. Rivoli, մէթ. Շաթլէ։ Արմատ. եւ նոր մեթոտ, դարմ. արանց եւ կանանց մորթի, արեան՝ վէներ. ջիւանդութիւն եւ վարիսի։ Ամէն օր 9—12, 2—8, կիրակի 9—12։

Imp. A. DER (Agopian)
17, Rue Damesme, Paris (13)
Le Gérant H. STEPHAN

Աֆրիկեան սպասօնը Կարտանի մէջ

Վաղը կիրակի ժամը 2.30ին Հ. Յ. Դ. ցան մէջ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Ա. Հ. Կարմիր Խաչին, Գիվէռի կրթասիրաց միութեան եւ Շէյխ Հաճէի երիտասարդաց միութեան։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՕՆՆԻԿ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ վարժարանի սաներուն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

ՔՍԱՆԸ ՉՈՐՍ ԺԱՄ ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

Գրեց՝ ՍԹԷՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

— Լաւ կ՚ընթանայ... Անմիջապէս զղջացի երբ ներս մտայ ու տեսայ որ հոն էր ան... անմիջապէս զգացի...

Զհասկցայ թէ ի՛նչ ըսել կ՚ուզէր։ Միայն նշմարեցի որ խաղը գինովցուցեր էր զայն, թէ այս անխելքը ամէն ինչ մոռցեր էր, իր երդումը, իր ժամադրութիւնը, տիեզերքը եւ զիս։ Նոյն իսկ այդ մոլեգին դիւահարութեան վիճակին մէջ, այն յափշտակութեան ցոլքը զոր ունեցաւ զիս տեսնելու ատեն, այնքան գրաւիչ էր որ ակամայ հետեւեցայ իր խօսքերուն շարժումին եւ հետաքրքրութիւնով հարցուցի թէ որու մասին կ՚ուզէր խօսիլ։

— Բուն ծեր զօրավարի մասին որ հոն է, որ մէկ թեւ միայն ունի, — փսփսաց ան, քսվս սեղմուելով որպէսզի ոչ ոք լսէ մոգական գաղտնիքը։ — Հոն, ան որ ճերմակ երկնցի մօրուք ունի եւ եաեւն ալ ծառայ մը։

«Մինչ կը շահի, երէկ արդէն նշմարեցի այդ բանը։ Հաւանաբար եղանակ մը ունի եւ մինչ անոր պէս կը խաղամ... Երէկ ալ մինչ շահեցաւ, միայն թէ սխալը գործեցի խաղը շարունակելու երբ ան մեկնեցաւ. յանցանքը իմս էր... Երէկ քսան հազար ֆրանք շահած ըլլալու է, եւ այսօր ալ ամէն անգամ կը շահի... Հիմա մինչ անոր հետեւելով կը դնեմ դրամը ... Հիմա ...

Յանկարծ ընդհատեց իր խօսքը նախադասութեան մէջտեղը, վասն զի քրուփիէն պոռաց իր զոռում ձայնով. «Վերջակէտ՛ք ձեր խաղերը»։ Եւ երիտասարդին նայուածքը ծանրօրէն դարձաւ քովնար, լափելով այն տեղը ուր նստած էր, լուրջ եւ հանդարտ, ճերմակ մօրուքով Ռուսը որ չըջահամեսութիւնով դրաւ նախ ոսկեդրամ մը, յետոյ վարանումի պահէ մը ետք, երկրորդ մը չորրորդ քառակուսիին վրայ։ Անմիջապէս կրակոտ ձեռքերը որոնք առջեւս էին, մխրճուեցան դրամի դէզին մէջ եւ նետեցին ափ մը ոսկեդրամ միեւնոյն տեղը։ Ու երբ վայրկեան մը ետքը քրուփիէն պոռաց «զէրօ» եւ իր արմուղը միակ կլոր շարժումով մը աւլեց ամբողջ սեղանը, երիտասարդը այշած նայեցաւ, կարծես թէ հրաշք մը ըլլար պատահածը, այն ամբողջ դրամին որ կ՚երթար։ Թերեւս խորհիք որ դէպ ի ինծի դարձած ըլլայ. ո՛չ, զիս բոլորովին մոռցած էր։ Անհետացած, կորսուած, ընկղմած էի անոր գոյութենէն. իր բոլոր զգայարանքները յառած էին ռուս զօրավարին վրայ որ, բոլորովին անտարբեր, ձեռքին մէջին ունէր երկու նոր ոսկեդրամներ, զորս որ թիւին վրայ դնելը դեռ չէր որոշած։

Պիտի չկարենամ ձեզի նկարագրել դառնութիւնս, յուսահատութիւնս։ Բայց կրնաք երեւակայել թէ ինչ կը զգայի. մարդու մը համար որուն ձեր ամբողջ կեանքը տուած էք, ըլլալ մի միայն ճանճ մը զոր անհոգ ձեռք մը կը վանէ տաղտուկով։ Դարձեալ մոլեգին կատաղութեան ալիք մը անցաւ վրայէս։ Այնքան ուժգնութիւնով սեղմեցի անոր թեւը որ յանկարծ ցատքի ելաւ։

— Անմիջապէս պիտի հեռանաք այս վայրէն, — ըսի ցած ձայնով, բայց տիրական շեշտով մը։ — Յիշեցէք երդումը զոր այսօր ըրիք եկեղեցին, թշուառակա՛ն երդմնազանց։

Ինծի նայեցաւ, խօսքերէս ապշած եւ բոլորովին տժգունած։ Անոր աչքերը յանկարծ ծեծուած շան մը արտայայտութիւնը առացած։ Շրթունքները դողացին, կարծես թէ յանկարծ յիշեց ամբողջ անցեալը եւ կարելի էր ըսել թէ ինքն իրմէն կը խորշէր։

— Այո... այո..., — կակազեց ան. — Ո՛վ Աստուած իմ, Աստուած իմ... Այո... կուգամ, ներեցէք ինծի...

Եւ արդէն անոր ձեռքը կը հաւաքէր ամբողջ դրամը, նախ արագութեամբ, լայն ու կորովի շարժումներով, բայց յետոյ, հետզհետէ աւելի մեծ թուլութիւնով մը, կարծես թէ բռնուած ըլլար հակառակ զօրութիւնով մը։ Անոր նայուածքը ինկեր էր ռուս զօրավարին վրայ որ ճիշդ այդ պահուն դրամ կը դնէր։

— Վայրկեան մըն ալ... — բառ առ արագութեամբ, հինգ ոսկեդրամ դնելով միեւնոյն քառակուսիին վրայ։ Մի միայն այս խաղը... կ՚երդնում որ յետոյ պիտի մեկնիմ... Մի միայն այս միակ խաղը... Մի միայն...

Ու դարձեալ անոր ձայնը մարեցաւ։ Գնդակը սկսած էր գլորել, զայն իր շարժումին մէջ քաշելով։ Դարձեալ դիւահարը խոյս տուած էր ինծմէ, խոյս տուած էր ինքնիրմէ ալ, մղուած ըլլալով մանրիկ գնդակին թաւալումով որ կը ցատքէր ու կ՚ոստոստէր յղկուած ամանին մէջ։

Քրուփիէն թիւ մը պոռաց, արմուղը անոր առջեւէն յափշտակեց հինգ ոսկի։ Կորսնցուցած էր։ Բայց ետին չդարձաւ։ Մոռցած էր զիս, ինչպէս նաեւ իր երդումը, ինչպէս նաեւ խօսքը զոր դեռ պահ մը առաջ տուած էր ինծի։ Արդէն անոր անյագ ձեռքը կծկուելով կը մխրճուէր նուազած դրամի դէզին մէջ եւ անոր գինով ակնարկը բոլորովին գրաւուած էր իր դիմացի բախտաբեր զօրավարով որկր մագնիսացնէր անոր կամքը։

Համբերութիւնս հատաւ։ Անգամ մըն ալ ցնցեցի զայն, բայց այս անգամ բռնօրէն։

— Անմիջապէս ոտքի ելէք։ Այս վայրկեանիս... ըսիք որ վերջին խաղը պիտի ըլլար...

Այն ատեն պատահեցաւ բոլորովին անսպասելի բան մը։ Յանկարծ ետին դարձաւ. դէմքը որ հիմա ինծի կը նայէր չփոթած ու խոնարհ մարդու մը դէմքը չէր, այլ կատաղի մէկու մը, բարկութենէն դիւահար էակի մը որուն աչքերը կ՚այրէին եւ որուն շրթունքները կատաղութենէն կը սարսէին։

— Հանգի՛ստ ձգեցէք զիս, — պոռաց անհանգիստ կատուի պէս. — երթացէ՛ք։ Դժբախտութիւն կը բերէք ինծի։ Մինչ կը կորսնցնեմ, երբ հոս էք։ Երէկ ալ այդպէս եղաւ, այսօր ալ։ Կորսուեցէ՛ք։

Պահ մը կարծես թէ կաթուածահար եղայ, բայց յետոյ անոր յիմարութեան առջեւ, բարկութիւնս պոռթկաց։

— Ձեզի դժբախտութի՞ւն կը բերեմ, — ըսի շեշտակի անոր նայելով։ Ստախօս, գո՛ղ, դուք որ ինծի երդում ըրիք...

Բայց հոդ կանգ առի, վասն զի կատաղած իր տեղէն ցատկեց եւ զիս հրեց, անտարբեր՝ աղմուկին որ բարձրանար։

— Ձիս հանգիստ ձգեցէ՛ք, — պոռաց ան ուժգին ձայնով մը. — առանց քաշուելու։ Ես ձեր խնամակալութեան տակ չեմ... Ահա, ահաւասիկ ձեր դրամը, — եւ երեսիս նետեց քանի մը հարիւր ֆրանքնոց դրամատոմսեր... Բայց հանգիստ ձգեցէ՛ք։

(Շար.)